

TRACTATUS
De
FUGITIVIS
cum
Aliquot Dissertationibus

Spes Augusta. seculi felicitas.
Impuero elucet spes puiriorum. Quam. L. & Insti. C. 1.º

subueni queso Domine Deus mihi vidue. Iudith. C. 9. Corvidæ consolatus sum. Job. C. 29.

Etenim manus Dñi est cum illis. Lucas. 11. Cap.

Spes et felicitas temporum. Spes future felicitatis, et affluentie vniuersi Orbis Hispaniæ.

Quia exaudivit Deus vocem pueri. Genes. C. 22.

Sibene floruerint segetes, erit area diues. Obid. L. 5. fest.

TRACTATUS
DE FUGITIVIS
ADEXPLICATIONEM
CLAVDII TRYPHONINI

in l. Fugitiuus 225. D. de verbo. sign.

Nunc secundo in lucem prodit ab Auçtore va-
rijs capitulis auçtus, & aliquibus Disser-
tationibus ad praxim valdè utilibus

comparavit Aug. exornatus. Aug. Otto abbas 1696.

AUCTORE

DON RAPHAELE
DE VILOSA

Domicello Barcinonensi, Nobili Aragoniensi, olim in
Patrio Gymnasio Vespertino legum interprete, Vi-
cario postea Prætorio Cremonæ, deinde in Senatu
Cathalonix Senatore, in Supremo insuper Regno-
rum Coronæ Aragonum Consilio Regente, & ea re-
tenta dignitate in Mediolani Statu Magno Cancel-
lario, & nunc in Neapolitano Regno de Collaterali
Consilio, & Regiæ Camera Summarix Locumte-
nente.

NEAPOLI, apud Nouellum de Bonis Typogr. Archiep. 1674.

SVPERIORVM PERMISSV.

HL

ALA MAGESTAD DELA REYNA
Nuestra Señora.

DOÑA MARIANNA
DE AVSTRIA

Madre, y Tutora de Carlos Sigundo Rey
delas Españas, y delas Indias nuestro
Señor, Gouvernadora de todos
sus Reynos.

Señora.

VE acusado en el Senado de Athe-
nas Demonax Philosopho, porque
entre tãtos, y tan celebres hombres
como se hallauan en aquella Re-
publica, el solo era el que nũca ha-
uia sacificado a Minerua. Alegò
por descargo de su acusacion que se hauia abste-
nido crehiendo que no necesitaua aquella Dei-
dad de sacrificios como los fuyos. Disculpa po-
dia ser para mi encogimiẽto la razon de este Phi-
lospho, a no tropezar luego con otra que cõ mas
justa causa podia retirar estos mal formados di-
scursos delos Reales pies de V. M. que es la que
ponderaua Plinio hablando cõ Vespasiano, que
lo q̃ se dedicaua fuese digno dela persona a quien
se cõsagraua. Pero alentò mi confianza el cargar
la cõsideracion sobre que hallãdose en esta Obra
discurso que tiene por objecto la Magestad a na-
die deue ni puede cõsagrarse fino a V. M. fiendo
asi que en ningun Monarca ni en ninguna Reyna
del Orbe concurren tantos titulos juntos de Ma-
gestad, pues fiendo V. M. hija, nieta hermana, y
descendiente de tantos Emperadores, se halla
V. M. Madre de Carlos Sigũdo Rey delas Espa-
ñas,

Lucia.

Plini. ad Vespasianum.

Aldrete var. ant. Hisp. lib. 3. cap. 27. Valdes de dig. Reg. His. per totum Hermosilla ad Partitas Regni Castella to. 1. fol. 6. à nn. 32. Christoph. Besoldus de preceden. cap. 2. Saavedra in Coro. Gorhi. c. 5. pag. 62.

Cassan. in Catal. glor. mun. p. 1. confid. 37.

Besol. d. cap. 2 de preceden.

Idem ibi.

Eryci. Puteanus in prefat. Histo. Insul.

ñas, y delas Indias, y por configuiente del mayor Rey del Mundo, pues no basta el Sol a registrar todos sus Reynos en vn dia, y deuiendosele por cada vno de los que adornan; y cõponen su Real Corona este titulo, es cierto q se hallan tan multiplicados que exceden todos los demas Monarcas, no solo los que ahora son, sino tambien los que han sido. Bien puede V. M. dezir del Cetro de su hijo lo que Atila del suyo (pues es el mismo) escriuiendo à Valentiniano, que se hauia cortado de los primeros arboles que se hauian plantado en el Mundo. Si se han de tomar las medidas de la grãdeza de vna Monarquia por el numero de los Reynos, y Prouincias que domina, ningun Monarca ve ceñidas sus sienas cõ mayor número de Coronas que el nuestro. Si se ha de regular por la grãdeza de la sangre, ninguno le excede, pues la mas Ilustre que ha hauido en el Mundo se ha recogido en las venas de nuestro Monarca como lo aduertio Besoldo. Si por la consentacion de la Fe en los Reynos de su Imperio ninguno se le puede adelantar, pues an corrido los ayres en ellos tan puros, que ni en vn atomo se han inficionado, y lo atestigua el mismo Autor. Y si ultimamete las riquezas dan titulos de grandeza, nadie puede adelantarse mas que nuestro Rey, pues assi como a los demas Principes ofrece la tierra los frutos ordinarios, sobre los quales cargan los tributos, la cosecha de nuestro Gran Monarca es oro, y plata con tanta abundancia que ha enriquecido con el que passa por sus manos a todo el Orbe. Con que bien puedo dezir a nuestro Carlos Sigundo hijo de V. M. lo que hablando con el Grande Filipe Quarto su Padre de gloriosa memoria escriuio el Padre de la Eloquencia Belgica Erycio Puteano: Tuyos son los Rios, tuyo el Oceano, por esto cres Grande. En tu poderosa mano reside la tran-

tranquilidad de todos, con tu Magestad llenas el Mundo. Quien penetrò tierras tã remotas, quien nauegò mares tan grandes, que llegase a los terminos de tu grandeza? Tuyo es donde nace el Sol, tuyo ès donde muere, despues de hauerlo iluminado todo, aun no se ha apartado de tu dominio. No disminuye la grãdeza, o fortaleza de tu Reyno lo que otros, o algunos possehen, al modo que no dexa Neptuno de ser Señor delas aguas aun que haya en ellas algunas Islas. Lo que no es tuyo està situado en lo que lo es. Con vna mano al Oriente (assi se dixo de Alexandro) cõ otra abraza al Occidente. Aun parece que te falta en donde recoger el lustre de tãta grandeza. Los mismos parecen los limites de tu Imperio que del Mũdo, los mismos los de tu Nombre, y del tiempo, los mismos los de tu virtud, y dela Eternidad. Estos mismos, y no con tanta justificacion dio Ciceron a los tropheos de Pompeyo. No supo como explicar vn Rey de Persia la grandeza de los Reynos de nuestro Monarca: fino con el timbre mas memorable que pudo inuentar la mayor agudeza, refierolo Gaspar Gueuarcio. Hiuo de escriuir a nuestro Gran Filipe Quarto, y en el sobre escrito dela carta puso. Al Rey que tiene el Sol por Corona por estar siempre alumbrando sus Reynos: Por lo qual Nicolas Vernuleo hizo vn Pronostico muy conforme a su ingenio, pues dixo que tan grande Imperio no deuia temer la noche pues siempre le alumbrava el dia.

*Cicero orat. 4.
in Catilinam.*

*Gasp. Geuarcio
in Pompa.
introitus Ferdinãdi Hispani.
Infantis, in Antuerpiam.
Nicolaus Vernulaus Apolo.
Austri. cap. 2.*

Pero no es menos digno de alabanza nuestro Gran Monarca hijo de V. M. por su persona que por su grandeza pues el talle tan bisarro, el rostro tan magestuoso, los miembros tan fuertes, y robustos, los ojos tan viuos, las manos tan liberales, los pies que no da passo, que no ostente ser Rey le anuncian la felicidad que la Fama despues esparzira

*in Princip. lit-
tera. Iustilipsij*

*Plutar. orat. 2
de fortu. Alex.*

zira por todos los figlos. Desde que nacio ha mo-
strado tã grãde inclinacion a todos los exercicios
militares que se puede aplicar lo que Gaugerico
Riuio dezia que primero hauian vestido Arne-
ses que armazon los miembros de su cuerpo, y q̃
hauiendo de vencer sus Enemigos hauia prime-
ro triumphado dela Naturaleza, y ha querido
esta ponerle la espada en la Cinta templada con
los filos dela Fe (como la de sus gloriosos Proge-
nitores) al mismo tiẽpo que le infundio el esfuer-
zo en su corazon. Aguila pequena que desde sus
mas tiernos años enpieza a jugar con los rayos, tã
pertrechado de todas las gracias dela naturale-
za que pondra censo ala posteridad para que en
renombres, y alabanzas paguen reditos los figlos,
pues desenquadrando el libro dela Antigüe-
dad, y copiãdo lo memorable que hizo cada vno
de sus Ascendientes, epilogara vna Fama tã acri-
folada q̃ en vano intentarã menoscabarla quan-
tos nacerã en los venideros figlos, y tã dilatada
que infũdirã el Eco de sus heroicos hechos vene-
rable respeto a sus gloriosas memorias en los tiẽ-
pos venideros, desafiando cõ biffarra ostentacion
los mejores aciertos del mas feliz gouierno, y lle-
narã sus resoluciones el deseo de los mas Criticos
obligando el acierto de ellos a que amontonen fe-
stiuas saluas a sus mayores elogios, y obraran cõ
su grãde prouidencia que las execuciones de sus
Reales ordenes lleguen no ya con passos lentos, si
en ombros dela priffa. Admiran todos los Enba-
jadores q̃ ven a nuestro Rey la anticipada agu-
deza de su grãde ingenio, las respuestas, y pregũ-
tas que en aquella tierna edad le subministra su
entendimiento, y pueden dezir con mas razon q̃
los del Rey de Persia, como refiere Plutarco quã-
do fueron cõ Enbajada a Filipe Rey de Macedo-
nia que reziuidos de Alexãdro siendo niõ pro-

rum-

rúpieron en aquellas palabras: Iste puer magnus erit Rex. La promptitud de su ingenio afigura que ha de vencer con la destreza del arte las dificultades que consigo trahe el Gouierno, y la gran clemencia que raya al apuntar de este Sol afigura que las soberanias de Rey se han de ahogar en los affectos de Padre cō que amarà a sus Vasallos, y las prèdas que se descubren en los primeros lustros de este Principe son arroyos de fuente rezien nacida q̄ con el tiempo crecieran en Rios tan caudelosos que bastaran a fecũdar la tierra de su Imperio. Haliese pues en nuestro Carlos todo lo que Persia venero en Ciro, lo que Grecia jactò en Alexandro, lo que Roma hourò en Augusto, y Trajano, lo que la Christiandad reconocio en Cōstantino, Theodosio, y Carlos Magno, y todo lo que la Fe deuio a Carlos el Maximo. Y seame licito anunciar de tan feliz, y digno hijo de V.M. lo que Bonifacio Vãnotio dixo de Stephano Rey de Polonia sera en el Templo mas que Sacerdote, en la Republica mas que Rey, en juzgar mas que Senador, en el Iuizio mas que Iuris Consulto, en el exercito mas que General, en el Esquadron mas que Soldado, en la fortuna aduerfa, y perdonar agrauios mas que Varon, en defender la publica libertad mas que Ciudadano, en cōferuar la amistad mas que Amigo, en la Caza, y domar fieras mas q̄ Leon, en toda la vida mas que Philosopho. Y V.M. Señora en quien recaen las lineas de toda nuestra figuridad, y en quien lo vario de nuestras zozobras hallo quietud fija, en cuyo seno descanfa la fortuna de todos estos Reynos no aparte de sus Aras este sacrificio, esta corta ofrèda, mientras gozofos los Vasallos de tener tal Reyna podremos prorumpir cō mas razon que Cassiodoro dixo a los Godos, y a los Romanos. Alegra os igualmente del milagro que os refiero, pues cō la ayuda

*Bonifa. Vãnotio
tins ep. miscel.
quẽ refert An-
dra. Cãnonhe-
rius ad Tacitũ
cap. 2. pag.
55.*

*Cassiod. lib. 11.
var. cap. 16.*

da de Dios ha cumplido esta gran Señora con ambos sexos hauiendo nos dado vn Rey glorioso, y conseruadonos con el valor de su animo este dilatado Imperio, y si quisiessimos discurrir en su piedad, ni cien lenguas, ni cien bocas bastaría. Sea pues la menor edad de nuestro gran Monarca gobernada por la soberana comprehension de V.M. tan feliz como la de Constantino debajo la tutela de Irene su Madre, como la del Señor Rey Don Alonso de Aragon en la dela Señora Doña Petronilla, como la de los Señores Rey Don Fernando Quarto, y Don Alonso Vndecimo de Castilla en la dela Señora Reyna Doña Maria su Madre, y en la de su Abuela, como la del Señor Rey Don Iuan el Sigundo tambien de Castilla en la dela Señora Reyna Doña Catalina, como la de Sã Luys Rey de Francia en la dela Señora Reyna Doña Blanca, como la del Rey Luys Decimotercio de Francia en la dela Reyna Maria de Medicis, y vltimamente como la de Luys Decimoquarto en la Señora Reyna Doña Ana Infante de España, y entre facando V.M. de cada vno de estos grandes originales lo mas insigne, lo mas memorable de sus operaciones, formara V.M. vna copia tan perfecta que seruiria de Original en los siglos venideros para los mayores aciertos, y adquirira a V.M. vna fama que quedara exempta de los fueros del oluido, y se verificara el Pronostico de aquel grande Poeta Español el Conde de Villamediana que

*El Cõde de
Villamediana*

dixo

Sera tu Monarquia dilatada
Hasta que falte a tus progressos Orbe
Y tu Impero à tu mismo Imperio estorbe.
En Madrid 19. Agosto 1670.

Don Raphael de Vilosa.

PETRVS DE MARCA
ARCHIEP. THOLOSANVS

CLARISSIMO VIRO
DON RAPHAELI DE VILOSA

CONSILIARIO REGIS CATHOLICI
in Senatu Cathalonix.

S. M. D.

LX tua Epistola recipi gaudium illud quod secum solet afferre familiaritas eruditorum, in quorum numero mediante Fama te habui dum Barcinonæ pro negotijs publicis moram trahebam, nunc ad id me atstringit Tractatus de Fugitiuis à te compositus, quem ad me missisti, cuius stylus licet mordicus in Gallos, tamen placuit mihi maximè iterata legum explicatio, earum verba acutè expendendo, Autorum antiquorum testimonio roborata, & non vulgari imo eleganti eruditione plena, in quo imitatus fuisti nostrum Cuiacium, & vestrum Antonium Augustinum. Video etiam aliquoties te intexere collationem legum Vuisegotharum, & Longobardarum cum iure Romano, quam methodum sequutus fui addendo breuem quandam comparisonem iuris Gallici, Hispanici, Germanici, & Itali, nostræ, & mediæ ætatis, in quibusdam Commentarijs quos edere paratus sum.

Verum quia legum Vuisegotharum memini, non penitebit, vir Nobilissime, animaduertere Codicem illarum quem edidit

b

Pari-

Parisijs inclytus vir Petrus Pitęus, quemq; postea voluit Lindembrochius vt pars esset sui Codicis legum antiquarum, reperiri in Monasterio antiquissimo Riupulli istius Principatus, Barcinonę scriptum sexcētum ab hinc annis tempore Regis Roberti, quod tanti mihi visum fuit vt sentiam tibi incumbere vt Codex ille restituatur natalitio solo etiamsi ad id indigeres ordine Excellentissimi Proregis, & sic possis editionem Lindembrochij cum ea conferre, in hocque iuuare te poterit Musis, & mihi charus Canonicus Iosephus Hieronymus Bessora, varię lectiones quas inuenies notandę erunt, & si in typis excusso aliquod mutilum, vel omissum reperies, ex manuscripto supplendum erit, sin autem aliquod Scholion, glossarium, vel Chronicon inuenies, in fine Voluminis transcribere poteris.

In gratiam patefacti secreti solū à te peto vt quam citius collationem dictarū legum vnā cum selectis, & obseruatis per Amanuensē ad me transmittas. Vale vir clarissimè, & me mutuo amore ama Perpiniani Kalend. Maij M. DC. LX.

Marcà Archiepiscopus Tholosanus.

P L V R A
DE CLAVDIO TRYPHONINO
I. C. A V C T O R E

*Tex. in l. fugitiuus 225. D. de verbo. signif. in hoc Opere
ex professo explicati, & exornati.*

Laudius Tryphoninus fuit discipulus Papiniani, vt notauit Guia. *ad Papini. in princ.* & Io. Bertrandus *de Iuris peritis*, & cum omnium Iuris Cōsultorum post eundem Papinianum elegantissimum appellat Antonius Faber *in rationali ad l. filius 22. §. 1.*

D. de inof. testa. Sub Antonino Caracalla Syriæ præfuisse colligi potest ex epigraphe *tex. in l. 1. C. de Iudais*, vbi Imperator ei præcipit, vt nō petat legatum quod Cornelia Salua reliquit Vniuersitati Iudæorum, qui in Ciuitate Antiochenfium, quæ erat caput Syriæ vt inquit Tacitus, constituti erant, & in Auditorio Tryphoninum iudicasse probat *tex. in l. cū in fundo 78. §. si fundus, ibi. Et ego dixi in Auditorio illam solam dotalem esse D. de iur. doti.* quod fuisse Auditoriū Principis colligi potest *ex l. minor 18. §. 2. D. de minor. vel in Auditorio Papiniani, vt voluit Bertran. ex l. lecta 40. D. de reb. cred.* & cum eodem Papiniano causas cognouisse defumi potest *ex l. fin. D. de iur. fisc.* Fuit à consilijs Imperatori Alexandro Seuero eique maximè familiaris, & socius, & inde Bertran. *de Iurisperi.* mendosam colligit inscriptionem *l. 1. C. de in ius vocan. ibi, Imperator Alexander Trophinio*, scribendumq; *Tryphonino* censet, & ab Imperatoribus Seuero, & Antonino cognitum fuisse probat epigraphe *l. officio. 5. C. de negot. gest.* vbi libertus præstans officium, & obsequium liberis patroni negotiorum gestorū actione eos nō obligat, & illos Imperatores *optimos* appellat Tryphoninus *in l. Cicero 39. D. de pænis*, ex qua depromi potest Ciceronianæ lectionis nō incuriosum fuisse, imò ex eo quod dictos Imperatores *suos* *in d. l.* appellat, colligit Briffonius *de verb. signi. ver. Claudius Tryphoninus* eorum temporibus vixisse, meminit etiam Tryphoninus Papiniani quatenus libellos egit, hoc est Magister libellorum fuit *in l. rescriptū 12. D. de distrac. pigno.* Illud certum est fuisse Tryphoninum nostrum Proculeianorum sectæ,

vt colligitur ex *l. rerum 29. D. rer. amota*. cuius tex. ipse auctor est
 inquit enim in eo, iudicio rerum amotarum *veritate furtum fieri*.
 Et si leuius coerceatur mulier, quæ fuit opinio Proculeianorum,
 qui, vt inquit Paulus in *l. 1. D. eo*. constanter afferebant *furtum fa-*
cere uxorem sicuti filia patri, sed furti non esse actionem contra
 Neruam, & Cassium qui affirmabant furtum non cõmittere vxo-
 rem, quia societas vitæ quod ammodo dominam eam faceret, vt di-
 citur in *d. l. 1.* & pluribus exornat Osual. ad Donel. *lib. 13. com-*
ment. cap. 18. litt. H. Libros Disputationum ex quibus desumptæ
 fuerunt 78. leges per totum Pandectarum corpus dispersæ scri-
 psit viginti, & vnum, vt ex epigraphis *l. testamento 40. D. de hæ-*
red. instit. & l. qui duos 9. D. de reb. dub. probatur. Vnde veniebat
 refellendus Pancirola de *claris legum interpret. lib. 1. cap. 2. vers.*
quibus verbis vbi solum viginti scripsisse narrat, nisi ipse fuimet
 immemor *lib. 1. cap. 54.* viginti, & vnum numerasset. In his Di-
 sputationum libris uarias, selectioresque iuris materias eleganter
 doctèque pertractat Cõsultus noster, maximè quæstiones quæ ad
 dotis materiam spectant. Notas etiam ad Ceruiliam Scauolam
 scripsit, vt colligitur ex *l. qui negotiationem 58. D. de adm. & pe-*
ric. tuto. quod præ nimio in eum studio confirmandi, explicandiq;
 gratia fecisse notauit Cuiaci. in *recita. solem. ad Scauolam in princ.*
 & eum nostrum idem Cõsultus in *l. rescriptum 12. §. 1. D. de di-*
strac. pagno. appellat, & sub solo Claudij nomine fit mentio Try-
 phonini à Triboniano in *l. cum tibi 17. D. de fideic. liber. l. ult. D.*
de his quib. vt indig. l. nec fideicõmissa. 36. l. pater 38. §. quindecim
vers. idem quasi *l. cum quis 37. §. nuptura l. uxorem 41. §. Scauo-*
la 13. D. de leg. 3. l. Lucius 88. §. Dama. D. de leg. 2. l. generali 32.
§. 1. D. de vsufr. lega. l. à filio 15. §. testator l. alimenta 16. §. Basili-
ca D. de alimen. & cibar. lega. l. Aurelius 28. §. Stichus. 7. D. de liber.
legal. heredibus 77. §. ult. l. Lucius 78. §. Titia 6. & §. idem quasi
9. l. matrem 80. D. ad S. C. Trebel. l. Titia 59. §. 1. D. de manu. tẽ-
sta. l. cum venderet 10. D. de ser. exportan. Plura de Tryphonino
 vide apud Franciscũ Broheum in *Chronol. iur. histo. ante comment.*
ad Iustiniani Imperatoris Institutiones.

COM-

COMMENDATVR·ILLVSTRISS·DOMINVS

DON RAPHAEL

D E V I L O S A

SVPREMI CONSILII ARAGONIÆ REGENS,
ac Regiæ Camere Neapolitanæ Locumtenens, in suo Vo-
lumine legali de Seruis Fugitiuis.

*Præses Don Didacus de Vlloa Camera Summarie
Decanus.*

Restituis terræ Astream, reuocafque supernis.
Ædibus in fontes dum tua tela iacis.

Per fugium quale expectat nunc seruis oberrans.

Heu miser, aduersus si venit ipse Themis.

Arma potens calamus Martis iugulantiore ense.

Excitus impulsu quam propiore Dei.

Legibus armata est, vt dicitur esse Maestas.

Dum fert in fontes spicula tanta manus.

Exultant hinc ritè fori te lance tenente.

Vindice culparum præmia dante bonis.

Iura silent veterum cum docta volumina pandis,

Luminis æterni corradiata face.

Luce sua lucem perfundent mentibus atris.

Omnia dum lustrant abdita mentis acu.

Sis igitur felix nomen quod numine fasto.

Assignant versus grammata prima mei.

AD

A D D O M I N V M
DON RAPHAELEM
D E V I L O S A

Summi à latere Consilij Regentem, Magnique Camerarij Locumtenentem, De Seruis Fugitiuis iuridicè, non minus quam veridicè docentem.

Antonius Florillus S. Clarae Consiliarius, Regijque Patrimonij Patronus olim, nunc Praesidens.

Quæ patrijs fugitiua plagis, Astræa recessit,
Dum fraudes auri, dum fugit Imperium,
Te postquam, Fugientum animos; Villosa, domantem
Vidit, & adstrictos legibus ire viros;
Exilium pertæsa, polo licet exuler, Aulam,
Quasque virum sedes fugerat ante, petit.
Nunc amor est vetitis, Duce te, mea reddere terris
Numina, ait, profugos nunc reuocare gradus.
Intereà meritam tibi fas attollere palmam,
Et pro me superos obtinuisse Lares.
Mutemus solium, curas mutemus: honores
Æthra tuos, Numen sentiat Aula meum.

AD

AD PRÆSTANTISSIMUM HEROEM

DON RAPHAELEM V I L O S A M

Suæ Catholicæ Maiestatis à latere Consiliarium, Magnum olim
in Insubria Cancellarium, nunc Supremum in Nea-
politano Regno Magnæ quæsturæ munus
meritissimo regentem.

*Ianuarius de Amico V. I. D. Præsidentis Regiæ Camera
Summaria.*

O Qui, ceû rutilans nostro lux addita cœlo
Diuino, Raphael, munere gratus ades,
Cuius, & occiduis radijs sua regia Phœbus
Tempora condecorans, clarus vbique micat,
Abdita pennigeros veteri pro munere nobis
Interdum Heroas promere fata, patet,
Haud secus enucleans sanctarum oracula legum
Nominis officio fungeris ipse tui,
Confusa, aut potius distinguens iura, vetustum,
Æmulus Excelsi, verè imitatis opus.

A V C T O R I

EX LITERIS SUI NOMINIS LAUDES CONCINIT

Don Gulielmus Recchus.

Respice	Ritè	Rotas	Regalia	Ritè	Regentem
Astrea	Armatis	Addentem	Atquè	Agmina	Alumnis
Partenope,	Patremquè	Pium	Per	Plura	Potentem.
Huberat	Hic	Homines	Hispanus	Honoribus	Heros,
Adiuuat	Almus	Amans	Augustè	Allaudat	Amicos,
Eximiè	Excellens	Exponit,	Et	Explicat	Edit
Legales	Libros	Latiaè	Lux	Lucida	Legis,
Vtquè	Virum	Valdè	Venerarer	Verfibus	Vtor.
Iste	Inquam	Interpres	Iuris	Iucundus	Iberus
Lege	Leuans	Locuples	Largitur	Laude	Labores,
Omnigenusq;	Omnes	Operas	Oblectat	Ob	Omnes;
Scripta	Super	SERVIS	Studijs	Splendètia	Scribens
Auctor	Ab	Astrea	Accedens,	Armatur	Achilles.

E I V S D E M

Anagramma Purum.

R A P H A E L V I L O S A

V A H P R A E L O A L I S.

Libro, & Auctori Epigramma.

Perge Liber propera, totumquè vagare per Orbem
 Quæcumquè attinges Littora gratus eris,
 Vade nec ignotas ibis peregrinus in Vrbes
 Namquè Tui Auctoris nomen vbiquè sonat;
 Eia age securus famæ securus honoris,
 Sic Domini est ratio Laudis habenda Tui;
 Multa Tuus Tibi dimittit mandare VILOSA
 Ne tardes, sed Te fortè sequentur, Abi:
 Interea ò RAPHAEL, Themidos vt Castra redundant,
 Perge tuis Scriptis, Lausquè Decusquè Togæ,
 Nam sæpè Heroum virtutes Nomina pandunt,
 VAH PRAELO armatos Legibus Almus ALIS.

In

In Congregatione habita coram Eminētissimo Domino Cardinali Caracciolo Archiepiscopo Neapolitano sub prima Iulij 1672. fuit dictum quod reuideat P. Antonius Rossi Societ. Iesu, & in scriptis referat eidem Congregationi.

Metellus Talpa Vic. Gen.

Franciscus Guarinus Soc. Iesu Theol. Eminentiss. & Congr. Secr.

I Vssu Eminētissimi perlegi tractatum hunc, *de Fugitiuis*, atque in eo nihil ecclesiastica censura dignum animaduerti; & ideò rursus imprimi posse censeo, eò quòd non solum pragmaticis gratissimus erit, quippe qui perutilem materiam ad praxim, hæctenus ab alijs ex professo minimè pertractatam, continet: verùm etiam, quia politioris litteraturæ Studiosis accidet iucundissimus; cum in eo mira methodo, acri ingenio, solidaue doctrina, atque singulari eruditione; cuncta sin digesta; vnde Author, non fugacem, sed immortalem, hac de fugitiuis tractatione, gloriam consequetur. Neapoli, e Domo professorum Soc. Iesu 16. Iulij 1672.

Antonius de Rossi Soc. Iesu.

In Congregatione habita coram Eminētissimo Domino Cardinali Caracciolo Archiepiscopo Neapolitano sub die 19. Augusti 1672. fuit dictum quòd stante retroscripta relatione Reimprimatur.

Metellus Talpa Vic. Gen.

Franciscus Guarinus Soc. Iesu Theol. Eminentiss. & Congr. Secr.

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

NOuello de Bonis stampatore in questa fidelissima Città di Napoli dice à V.E. come deue stampare vn libro intitola-
to *De Fugitiuis* Opera del Spettabile Regente Don Rafaele de Viloffa Luogotenēte della Regia Camera; Supplica perciò V.E. deputare persona, che la riconosca, e ne faccia relatione: affin-
che possa comandare che s'imprima, & il tutto, &c.

Magnificus V.I.D. Laurentius Crassus videat, & referat.

Galeota Reg. Carrillus Reg. Capiblanco Reg. Valero Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam Neap. die 18. Iulij. 1672.

Mastellonus.

IVisu Excellentiae Vestrae legi librum inscriptum, *Tractatus de Fugitiuis*, Authore Raphaele Viloffa Regiae Camerae Locumtenente; Viro, & Nobilitate, & literis clarissimo, & non modo in dicto Tractatu nil Regiae Iurisdictioni repugnans reperi, verum etiam in illo admiratus sum quicquid sublimis in eiusmodi materia admirari possunt, ob Textuum expositionem, eruditionumque delectum, celebriorumque Iurisconsultorum conciliationem. Itaque hoc Opus Antiquis comparandum est: Antiqui namque in tempore, non vero in qualitate id praecesserunt, quapropter Cedro, nedum prelo dignum esse reor. Neap. 30. Iulij 1672.

Ad dictissimus Seruus.

Laurentius Crassus:

Visa retro scripta relatione Imprimatur, verum tempore publicationis seruetur Regia Pragmatica.

Galeota Reg. Carrillus Reg. Valero Reg. Soria Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam Neap. die 24. Aprilis 1675.

Villanus.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM PARAGRAPHORVM, ET DISSERTATIONVM,

Quæ in hoc Opere continentur.

DE SERVIS FUGITIVIS.

Fugam pro exilio sumi, fugere Iudicem pro detractare, fugituarios fugituios persequentes appellari, pluribus ostenditur, ac exornatur. Explicatur Vlpianus in l. 4. §. vlt. D. de condic. ob tur. can. & in l. solem 15. D. de prescrip. ver. l. naturalis §. §. quod si faciam D. eo. l. cum mota 6. C. de transac.

C A P. I.

Verba text. nostri ibi *Consilium fugiendi à Domino suscepit obiter* enodantur. Ex quo lux Paulo in l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur. Cælio in l. quis sit fugitiuus §. 1. §. Calius, §. idē ait 9. & §. item Calius, Viuiano, & Proculo in §. item apud 3. cum duobus sequentibus D. de ædil. edic. Tandem nō leuis inter abductionem, & recuperationem differentia consideratur.

C A P. II.

Plura de Statuarum, ac asylorum immunitate obseruantur. Ex quo secūda difficultas ex §. item Calius supra proposita explicata manet, verusq; sensus ad d. §. apud Labeonem proponitur.

C A P. III.

Exponitur §. item Calius, & §. erronem eiusdem legis quis sit fugitiuus. Plura inter erronem, & fugituum discrimina aperiuntur, aliqua inter emanforem, & desertorem enodantur.

C A P. IV.

De Senatus Consulto serui fugitiui vēditionem prohibente latē differitur. Ex quo lux Paulo in l. arbor 19. §. Iudex D. commu. diui. & Caio in l. quod sepē 15. §. si quis amico D. de contr. emp.

C A P. V.

De venditore seruum fugitiuū scienter, vel ignoranter vendente. Explicatur Iulianus in l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. empt.

ELENCHVS CAPITVM,

Pomponius in *l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1. & in l. sed si seruus 21. §. vlt. & in l. quia dicitur 32. §. 1. de emict. & alia iura.*

C A P. VI.

Prosequitur materia de seruo, qui fugitiuus est legato. Explicatur Pomponius in *l. si legati 56. D. de leg. 1.* Expensis & opera hæredis esse perquirendum concluditur ad explicationem Iuliani, Affricani, & Vlpiani in *l. cum seruus 39. l. si seruus legatus 108. D. de leg. 1. l. si quis 8. D. de leg. 2. l. in rebus 18. §. possunt D. commod. l. socium 60. §. 1. D. pro socio.*

C A P. VII.

Factum requiri, animum nõ sufficere, vt fugitiuus quis dicatur, pluribus ostenditur, ad explicationem Tryphonini nostri in *nostra l. fugitiuus 225. D. de verb. signif.* Plura de crimine Lesæ Maiestatis traduntur.

C A P. VIII.

Possessio serui fugitiui pœnes quem reperiatur latè discutitur. Elucidatur Papinianus in *l. si rem 47. D. de adquir. possess. l. homo liber. 54. §. vlt. D. de adquir. rer. domi.* aliaque iura in hac materia.

C A P. IX.

Adeò verum esse retinere dominum serui fugitiui possessionē, vt per eum sicuti per alios quos in Prouincia habet, possessionem adquirat. Explicantur iura in *l. rogasti 12. §. fin. D. de reb. cred. l. libera 48. D. de peculio l. si seruus 15. D. de publici. in rem actio. l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt. l. si seruus 27. §. serui autem D. ad l. Aquili.*

C A P. X.

Amitti à domino possessionem serui fugitiui, quoties ab alio possidetur, vel pro libero se gerit ostenditur. Interpretantur exinde iura in *l. fugitiuus 19. l. qui hominem 34. §. & cum fugitiuus D. de solutio. l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. credi. l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda.*

C A P. XI.

Agitur an seruus fugitiuus possit vsucapi. Explicantur tex. in *l. in accessione 8. D. de diuer. & tempo. prescript. l. qui vas 48. §. ancilla D. de furt. l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit. l. huiusmodi 48.*

PARAGRAPH. ET DISSERTAT.

48. §. *legatum* D. de leg. 1. l. si. à bonafidei 21. cum l. seq. D. de rei vindi. l. qui petitorio 36. §. vlt. D. eod.

C A P. XII.

De seruo, qui cum libertas sub conditione si certo tempore operas prestitisset ei relicta esset, fugit nondum expleto tempore. Interpretantur iura in l. *seruus* 14. §. fin. l. *cum heres* 4. §. vlt. D. de statu liber. l. *Paulus* 38. §. fin. D. de liber. cau.

C A P. XIII.

De pœnis seruorum fugitiuorum.

C A P. XIV.

De pœnis celantium fugitiuos. Explicatur l. 1. in princip. & §. 1. D. de seru. fugit.

C A P. XV.

In prædijs Cæsaris fugitiuos perquiri etiam posse ostenditur, ad interpretationem tex. in l. 3. de seru. fugit.

C A P. XVI.

Pro seruorum fugitiuorum materiæ coronide. Explicatur celebris in toto iure text. in l. *Barbarius Philippus* 3. D. de offic. Prator.

C A P. XVII.

De carcerato è carceribus fugiente, & de delinquente fugitiuo. Ad explicationem text. in l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo. l. 1. D. de effracto. aliorumque iurium, & quamplurimorum bonarum litterarum locorum.

C A P. XVIII.

Plura de carcere, eiusque definitio, & diuisio explicantur.

§. I.

De pœnis è carcere fugientis.

§. II.

De fugiente è carcere priuato. De fideiussore rei sub fideiussione constituti. Deque arreptione itineris ad Superiorem.

§. III.

De iniustè carcerato fugiente, de eo qui in breui reuertitur, de conspirante ad fugam, & de pœna Commentariensis ob carceratorum fugam remissiue.

§. IV.

De

E L E N C H V S C A P I T V M,

De eximente aliquem è manibus familiae, & an fideiuffor de eo constituendo, illo exempto, vel carcerato, dicatur liberatus, deque eximente captum ob debitum ciuile. Pauca de fugiente è carceribus in Ecclesiam se recipiente.

§. V.

De delinquente fugitiuo.

§. VI.

De debitore suspecto, & fugitiuo.

C A P. XIX.

Plura de iure creditoris in debitorem scitu digna tanquam præludia adnotantur.

§. I.

De personis, quæ ob debita carcerari non possunt.

§. II.

De Nauicularijs, seù Naucleris publicas species transportantibus, & de saluo conductu eis, & victualia Ciuitatibus deferentibus concesso ad interpretationem *Rubr. C. de Naui. & Nau. pub. speci. transp. lib. 11. & l. 1. C. eo. tit.*

§. III.

Quis dicatur debitor suspectus, & fugitiuus, & quomodo de hoc Iudici constare debet vt capturam decernere possit.

§. IV.

Quis Iudex possit capturam concedere, & quis de eius rititudine cognoscere valeat.

§. V.

De his quæ fieri debent debitore iam capto, tam per ipsum, quam per creditorem.

§. VI.

De tempore, & loco capiendi fugitiuū, vel de fuga suspectum

§. VII.

De Milite fugitiuo.

C A P. XX.

Plura de iurisdictione Ducis belli explicantur.

§. I.

De iurisdictione Vicarij Generalis Exercitus Hispani.

§. II.

De

PARAGRAPH. ET DISSERTAT.

De Monaco fugitiuo.

C A P. XXI.

INDEX DISSERTATIONVM.

Dissertatio Prima de Iure Ciuitatis. An scilicet in Principatu, seu Regno Cathalonix, vbi Augustissimus noster Rex salua Regia sua clementia iudicat per directum, hoc est auditis partibus, possit perduellem Ciuitatem armis expugnatam, eique deditam eius arbitrio, vt vulgo dicitur *a merced* ea inaudita Ciuitatis titulo, ceterisque priuilegijs priuare.

Dissertatio Secunda de Iure præcedentiæ. An Author qui è Senatorio munere in Cathalonia ad Regentis Regiam Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio dignitatem prius fuit euectus, præcedere debeat nobilem Don Antonium Ferrer Aduocatũ fiscalem eiusdẽ Sacri Supremi Consilij, qui cum gratia vouendi fuerit postea ei concessa, prius iuramentum præstitit.

Dissertatio Tertia super iure vouendi. An scilicet in Principatu Cathalonix Generalis Augustis. Regis nostri Locumtenens, qui Prorex vocatur, votum suũ in causis ciuilibus possit emittere non modo cum Senatores sunt in paritate verum, & in disparitate votorum.

Dissertatio Quarta de Iure adhesionis. An scilicet Villafranca, & Vallis Confluentis in Cathalonia adhaereat Comitatu Ceritanix, an verò Comitatu Ruscinonẽs diebus 11. & 12. Septẽbris 1666. elaborata pro tractatu pacis Irunensis, quam vulgo *Pereyronum* appellant, mandato Excellentissimi tunc Cathalonix Proregis Marchionis de Olias, & Montanari.

Dissertatio Quinta super iure sortiendi. An scilicet Regentes Regiam Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio pro Cathalonix Regno, qui reperiuntur in ea Prouincia in faculati (licet barbaro vti vocabulo) Officio Deputatorum habilitari debeant vt sorti ad illud officium committi possint.

Plura de Sacro Supremo Regio Aragonum Consilio, & de Vicecancellario illius Præside adducuntur.

S. I.

Dif-

ELENCHVS CAPITVM,

Materia Dissertationis tractatur, & exornatur.

§. II.

Dissertatio Sexta de Iure Maiestatis. An Maiestatis læsæ in primo capite Reus sit, qui Proregem alicuius ex Regnis Coronæ Aragonum interficit.

Præfatio in qua ratio Dissertationis proponitur.

§. I.

Conclusio. Læsæ Maiestatis reus in primo capite est, qui Generalem Locumtenentem, seu Proregem in quopiam Regnorum Aragoniæ Coronæ subiectorum interficit.

Argumentum Primum. Explicatur *l. 1. §. 1. D. ad l. Iul. Maies.*

§. II.

Secundum Argumentum. Explicatur vox Maiestas.

§. III.

Argumentum Tertium. Explicatur immediata representatio, quam habet Prorex Principis personæ.

§. IV.

Quartum Argumentum. Explanatur vox Princeps, & Principatus.

§. V.

Argumentum Quintum. Perpenditur propositio Proregem nempe esse partem corporis Principis, & expenditur *l. quisquis §. C. ad l. Iul. Maies.*

§. VI.

Argumentum Sextum. Explanatur curiam ex antiquis Officijs respōdeat Proregis officium, & quodnam iurisdictionis exerceat ille genus.

§. VII.

Argumentum Septimum. Enarratur quo in honore fuerint olim Principum Statuta tum quod læsæ maiestatis Rei in primo capite censerentur qui eas violassent.

§. VIII.

Argumentum Octauum. Ponit quodnam delicti generi sit Principis Legatos, seu Oratores lædere, tum infert maius quidē crimen esse si in Proregis personam parricide injiciantur manus.

§. IX.

Argumentum Nonum. Cum ob Cōstitutionem Gregorij Papæ XIV. is tantum ab Ecclesiæ immunitate excludatur, qui ipsiusmet Principis personam lædit, ac excludatur etiā qui in Proregem impias protendit manus, perspicuè infertur hinc quam similia imo paria sint hæc delicta.

§. X.

ELENCHVS LEGVM

Quæ in toto hoc Opere explicantur.

A

- l. ab eo* 64. §. *fin.* D. de *edil. edic. cap. 2. num. 4.*
- l. actuarius* 7. C. de *num. actua. lib. 12. cap. 17. num. 47.*
- l. ad exhibendum* 19. D. *ad exhiben. cap. 19. §. 2. num. 23.*
- l. adeo* 7. *vers. videtur tamen* D. de *adquir. rer. domi. cap. 5. num. 28.*
- l. ait Prætor* 10. §. *debitorem* D. *quæ in frau. credi. cap. 19. §. 4. num. 3. & 7.*
- l. ait Prætor* 23. §. *item ei* D. *ex quib. cau. maio. cap. 20. num. 105.*
- l. ancilla* 60. D. de *furtis cap. 12. num. 1. & seq. & num. 18.*
- l. arbor* 19. §. *iudex* D. *commu. diuid. cap. 5. num. 7. 17. & 22.*
- l. arboribus* 12. §. *de illo* 3. D. de *usufr. cap. 9. num. 10. & cap. 10. num. 1.*
- l. Aristo* 2. D. de *rer. permu. cap. 4. num. 20.*
- l. aut damnum* 6. §. *quisquis* D. de *pennis cap. 14. num. 41.*

B

- l. Barbarius* 3. D. de *offici. Præto. cap. 17. per totum.*
- l. bona fide* 11. D. de *noxal. actio. cap. 10. num. 38.*
- l. bona fides* 31. D. de *depositi. differ. 5. §. 1. num. 129.*
- l. bouem* 43. §. 1. D. de *edil. edic. cap. 8. num. 1.*
- l. bouem* 43. §. *si seruus* 3. D. de *edil. edic. cap. 11. num. 2.*

C

- l. cæterum* 31. D. de *rei vindi. cap. 9. num. 14. & 15.*
- l. cedere diem* 213. D. de *ver. sign. cap. 19. §. 4. nu. 64.*
- l. Celsus* 5. §. *ult.* D. *ad exhib. cap. 10. num. 13.*
- l. creditori* 15. §. *ult. iunc. l. si quis* 59. D. de *furtis cap. 9. num. 66.*
- l. creditores* 31. D. de *reb. auto. iud. pos. cap. 19. §. 3. num. 6.*
- l. communi* 7. §. *inter prædones* D. *commu. diuid. cap. 9. num. 34.*
- l. consensisse* 2. §. *legatis* D. de *iudi. cap. 19. §. 2. num. 72.*
- l. contractus* 23. D. de *regu. iur. cap. 12. num. 28.*
- l. contractus* 17. C. de *fide instru. cap. 14. num. 24.*
- l. cuicumque* 5. §. *idem ait* 8. D. de *insti. actio. cap. 9. num. 65.*
- l. cuiusque* 4. D. *adl. Iuli. Maies. cap. 18. §. 5. num. 14.*
- l. cum allegatis* 15. C. de *re milit. lib. 12. cap. 20. num. 105.*
- l. cum heres* 4. §. *ult.* D. de *stâtulib. cap. 13. num. 1.*
- l. cum mancipium* 51. D. de *edil. edic. cap. 6. num. 31.*
- l. cum minor* 3. §. *falsus* D. *rem rat. hab. cap. 19. §. 2. num. 77.*
- l. cum mota* 6. C. de *transac. cap. 1. num. 32.*

d

l. cum

E L E N C H V S L E G V M.

l. cum seruum 6. C. de ser. fugit. cap. 15. num. 30.

l. cum seruus 32. D. de leg. 1. cap. 7. num. 11.

D

l. debitores C. ex quib. caus. infra. irrog. cap. 19. §. 1. num. 51.

l. de illo 34. D. de noxa. actio. cap. 10. num. 33.

l. de militibus 9. D. de custo. & exhi. reo. cap. 20. §. 1. num. 24. & seq.

l. de desertorem 3. §. leuius 14. D. de re milit. cap. 4. num. 6.

l. de desertorem 3. §. qui militia, §. si ex improuisa D. de re milit. cap. 20. nu. 104.
& num. 105.

l. diem 27. §. si plures D. de recep. arbi. differ. 3. num. 35. vers. secunda opinio.

l. Diuus 3. D. de ser. fugit. cap. 16. num. 8.

l. duo Iudices 28. D. de re iudi. differ. 3. num. 35. vers. quarta sententia.

E

l. ea mente 65. D. de furt. cap. 18. §. 4. num. 23.

l. emptorem 4. D. de probatio. cap. 6. nu. 44.

l. et eleganter 7. §. idem Labeo D. de dolo cap. 14. num. 29.

l. et habet 15. §. eum qui D. de precario cap. 9. num. 34.

l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur. cap. 2. num. 5.

l. eum qui 14. §. si res D. de furt. cap. 9. num. 63.

l. eum qui 5. §. 1. D. de consti. pecu. cap. 19. §. 2. num. 72.

l. eum qui 18. D. de his quib. ut indig. cap. 20. num. 30.

l. ex causa 25. D. de re milit. cap. 20. num. 104. & num. 115. & seq.

l. ex causa 15. D. de re milit. cap. 20. num. 30.

l. exilium 5. D. de inter. & releg. cap. 1. num. 1.

F

l. falsus 43. §. si is qui D. de furt. cap. 9. num. 71.

l. fin. §. serui qui in fuga D. de pub. & vecti. cap. 5. num. 12. & cap. 9. num. 9.
& cap. 12. num. 14.

l. fin. D. de ser. fugit. cap. 9. num. 9.

l. fin. §. 1. D. de oper. seruo. cap. 9. num. 11.

l. fin. D. de precario cap. 9. num. 34.

l. fin. §. sanè si seruus C. de his qui ad Eccles. conflu. cap. 12. num. 1.

l. fin. C. de castri. omni. Palati. pecu. lib. 12. cap. 20. §. 1. num. 13.

l. fin. C. de cano. largitio. lib. 10. cap. 20. §. 2. num. 15. & 16.

l. fugitiuus 225. D. de verb. sign. per totum librum præcipue cap. 2. num. 2. &
cap. 8.

l. fugitiui 2. D. de ser. fugit. cap. 11. num. 4. & cap. 14. num. 36.

l. fugitiui 2. §. hoc autem D. de ser. fugit. cap. 16. num. 6.

l. fugitiuus 19. D. de solutio. cap. 11. nu. 10. & seq.

l. fufdus 29. D. de reb. auto. iud. pos. cap. 19. §. 1. num. 52.

l. Ful.

E L E N C H V S' L E G V M.

l. Fulcinius 7. §. *illud* 13. *D. qui satisf. cog. cap. 19. §. 4. num. 37. & 39.*
& num. 61.

G

l. Generaliter 24. §. *quid ergo* 17. *D. de fideicom. liber. differ. 2. num. 16.*

H

l. Heredes palam 21. §. *si quid de testamen. cap. 5. num. 23.*

l. hereditaria 68. *D. de furt. cap. 9. num. 64.*

l. homo liber 54. §. *ult.* *D. de adquir. rer. do. cap. 9. num. 77.*

l. honor 17. §. *gerendum* *D. de muner. & honor. differ. 2. num. 4.*

l. huiusmodi 84. §. *legatum* *D. de leg. 2. cap. 12. num. 24.*

I

l. Idem 4. §. *si tibi indicium* *D. de condic. ob tur. cau. cap. 1. num. 17. & seq.*

l. Imperator 60. *D. de pactis cap. 19. §. 1. num. 52.*

l. in accessione 8. *D. de diuer. & tempo. prefer. cap. 9. nu. 5. & cap. 12. num. 16.*

l. in eos 13. *D. de custo. & exhi. reo. cap. 18. §. 2. num. 440. & 41.*

l. inficiando 67. *D. de furt. cap. 9. num. 73.*

l. in fraudem 27. *D. qui, & a quib. cap. 19. §. 4. num. 70.*

l. in fugam 6. *C. ad l. Fab. de plagia. cap. 5. num. 7.*

l. in his 6. *C. de diuer. officia. cap. 17. num. 47.*

l. in omnibus 41. *D. de iudi. cap. 19. §. 4. num. 55.*

l. in rebus 18. §. *possunt* *D. commod. cap. 7. num. 39.*

l. in seruo 17. *D. de liber. caus. cap. 6. num. 28. & 37.*

l. inter pares 38. *in princ. & §. 1. D. de re iudi. differ. 3. nu. 35. vers. secunda opinio, & num. 38.*

l. is autem 12. *D. ex quib. cau. maio. cap. 11. num. 3.*

l. is cui 42. *D. de oblig. & actio. cap. 19. §. 4. num. 70.*

l. item 14. §. *aliquando* 5. *D. quod met. cau. cap. 15. num. 16.*

l. item 14. §. *quod si homo* 11. *D. quod met. cau. cap. 7. num. 46.*

l. item apud Labeonem 15. §. *questionem* *D. de iniur. cap. 18. §. 1. num. 20.*

l. Iulianus 13. §. 1. *D. de actio. emp. cap. 6. num. 1. & 44.*

l. Iulianus 17. §. *ult.* *D. de rei. vindi. cap. 6. num. 38.*

l. Iunia 24. *D. de manumis. differ. 3. num. 39.*

L

l. Labeo 64. §. *fin.* *D. de edit. edic. cap. 2. num. 4.*

l. lege 25. *D. de Sena. Con. Syllania. cap. 1. num. 16.*

l. lex Iulia 7. §. *fin.* *D. de l. Iuli. repet. cap. 18. §. 2. num. 6.*

l. libera 48. *D. de peculio. cap. 10. num. 3.*

l. liber homo 13. *D. ad l. Aquili. cap. 10. num. 2.*

l. licet capitalis 103. *D. de verb. signif. cap. 18. §. 2. num. 7.*

E L E N C H V S L E G V M.

M

- l. Mercatores* 4. C. de bommer. & mer. cap. 20. §. 1. nu. 88.
- l. milites* 13. §. fin. D. de rer. milit. cap. 20. num. 55.
- l. milites* 13. §. eius fugam D. de re milit. cap. 20. nu. 56. & cap. 18. §. 2. nu. 4.
- l. municipes* 23. §. miles D. ad municip. cap. 20. §. 2. nu. 44. & 46. & seq.

N

- l. Naturalis* 5. §. quid si faciam D. de præf. ver. eap. 1. nu. 27. & 34.
- l. Nauicularij* 5. D. de muner. & honor. cap. 19. §. 3. num. 45.
- l. uemo* 103. D. de reg. iur. cap. 19. §. 7. num. 2. & seq.
- l. nemo* 2. C. de exacto. tribut. lib. 10. cap. 19. §. 2. num. 4.
- l. non impossibile* 50. D. de pactis cap. 4. num. 19.
- l. non omnes* 5. §. qui in desertione D. de re milit. cap. 20. num. 54.
- l. non puto* 10. D. de iur. fisc. differ. 3. num. 40.
- l. non solus* 22. §. penul. D. de lib. cau. cap. 6. num. 30.
- l. non solum* 2. C. de commer. & merca. cap. 20. §. 1. num. 88.
- l. non statim* 6. §. ult. D. ad l. Fabi. de Plagia. cap. 15. num. 13.
- l. nulla* 25. D. de legi. cap. 17. num. 42.

O

- l. Ob es* 12. C. de obli. & actio. cap. 19. §. 1. num. 37.
- l. ob quæ* 4. §. in summa D. de ædil. edic. cap. 4. num. 10.
- l. officium* 9. §. officium D. de re milit. cap. 20. num. 79. & §. 1. num. 84.
- l. omne* 6. §. qui in acie D. de re mil. cap. 20. n. 82. & 88. & seq. & §. 1. n. 24.
- l. omne* 6. §. fin. de re milit. cap. 20. num. 105.
- l. omne es* 27. D. pro socio cap. 19. §. 4. num. 72.
- l. omnes* 2. C. ut digni. or. ser. differ. 2. num. 4.
- l. operæ* 7. D. de usufr. lega. cap. 9. num. 12.
- l. ordinata* 24. D. de lib. cau. cap. 11. num. 3.
- l. ordinata* 14. C. de liber. caus. cap. 11. num. 3.

P

- l. Paulus* 38. §. fin. D. de liber. cau. cap. 13. num. 5.
- l. per eum* 50. §. 1. D. de adqui. pos. cap. 10. num. 1. & cap. 11. num. 1. & seq.
- l. plerique* 18. D. de in ius voc. cap. 19. §. 7. nu. 2. & seq.
- l. Pomponius* 13. D. de adqui. posses. cap. 9. num. 9.
- l. Pomponius* 13. §. is qui precario D. de adqui. posses. cap. 9. num. 34.
- l. possidere* 3. §. 1. & §. Nerotius, & §. in amitteda D. de adqui. pos. cap. 9. n. 26.
- l. possidere* 3. §. si rem D. de adqui. posses. cap. 9. num. 73.
- l. possidere* 3. §. si seruus D. de adqui. posses. cap. 11. num. 1. & num. 7.
- l. post liminio* 19. §. filius quoque D. de cap. & postl. reuer. cap. 20. nu. 72.
- l. præsentis* 6. C. de his qui ad Eccles. confu. cap. 19. §. 7. num. 14.
- l. Præses* 2. C. si ser. vel lib. ad Decuri. aspi. lib. 10. cap. 17. num. 22.

l. Præ-

E L E N C H Y S I E G V M .

- l. Prætor 2. §. si fugitivus 25. D. de vi bono. rapt. cap. 10. num. 1.*
- l. prima C. de edil. edic. cap. 6. nu. 45.*
- l. prima §. furiosus §. cæterum, & §. per Procuratorem D. de acquir. posses. cap. 9. num. 26.*
- l. prima D. de distrac. pign. cap. 9. num. 69.*
- l. prima §. Scævola D. si is qui testa. lib. es. ius. fuerit cap. 9. n. 53 & seq. & 74.*
- l. prima §. per seruum qui in fuga D. de acquir. pos. cap. 9. per totum, & cap. 10.*
- l. prima C. de ser. fugi. cap. 10. num. 2. & cap. 12. num. 1.*
- l. prima §. fugitivum accipe D. de fugiti. cap. 12. num. 19.*
- l. prima §. fin. D. de ser. fugiti. cap. 14. num. 2. & 10.*
- l. prima §. Senatus censuit D. de ser. fugi. cap. 15. num. 17.*
- l. prima C. de testam. cap. 17. num. 67.*
- l. prima D. de effraçto. cap. 18. §. 2. num. 4.*
- l. prima C. de Navicul. lib. 11. cap. 19. §. 3. nu. 52.*
- l. prima C. de deserto. lib. 12. cap. 20. num. 54.*
- l. prima C. de re militari lib. 12. cap. 20. num. 106.*
- l. prima C. quæ res expor. non debeant cap. 20. §. 1. num. 88.*
- l. prima C. de offi. eius qui vicem alter. ind. ob. cap. 20. §. 1. num. 9.*
- l. prima C. de offi. Vicar. cap. 20. §. 2. num. 11.*
- l. prima §. à Præfectis 4. D. de leg. 3. cap. 20. §. 2. num. 25.*
- l. prima C. ut dignit. ordo servetur differ. 2. num. 4.*
- l. prima C. de Consuli. lib. 12. differ. 2. num. 13.*
- l. prima D. de solutio. differ. 5. §. 1. num. 131.*
- l. prima D. quod quisque iur. differ. 5. §. 1. num. 130.*
- l. publicorum 2. D. de publi. indi. cap. 18. §. 2. num. 9.*

Q

- l. Quamvis 46. D. de acquir. poss. cap. 9. num. 26.*
- l. quæcunque 13. §. 1. D. de pub. in rem. actio. cap. 9. num. 34.*
- l. quedam delicta D. de penis cap. 20. num. 73.*
- l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euiçtio. cap. 6. num. 42.*
- l. qui cum 4. §. si à patre D. de re milit. cap. 20. num. 55.*
- l. qui cum 4. §. sed ita D. de re mili. cap. 4. num. 7. & 8.*
- l. qui cum 4. §. fin. D. de re mili. cap. 20. nu. 53.*
- l. qui cum 14. §. is demum D. de bon. liber. cap. 18. §. 2. num. 12.*
- l. quid ergo 70. §. fin. D. de usufr. cap. 8. num. 1.*
- l. qui ea mente 65. D. furt. cap. 15. num. 24. & cap. 18. §. 4. num. 23.*
- l. qui excubias 10. D. de re milit. cap. 20. num. 110. & 118.*
- l. qui excubias 10. §. 1. D. de re milita. cap. 20. num. 31.*
- l. qui iure 4. D. de acquir. posses. cap. 9. num. 26.*
- l. qui hominem 34. §. & cum fugitivus D. de solutio. cap. 11. num. 11.*

l. qui

E L E N C H V S L E G V M.

- l. qui mittuntur* 35. §. ult. *D. ex quib. caus. maio. cap. 19. §. 3. num. 64.*
l. qui petitorio 36. §. ult. *D. de rei vindi. cap. 12. num. 37.*
l. qui precario 17. *D. de precar. cap. 9. num. 34.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Celiuum *D. de edil. edic. cap. 2. num. 8.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. 1. *D. de edil. edic. cap. 2. n. 10. & cap. 18. §. 4. n. 23.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. item apud 3. cum duobus seq. *D. de edil. edic. cap. 2. num. 14.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. Celius *D. de edil. edic. cap. 2. num. 17.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. idem ait 9. *D. de edil. edic. cap. 2. num. 18.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Labeonem *D. de edil. edic. cap. 2. num. 19. & cap. 3. num. 26. 28. & 42. & cap. 18. §. 4. num. 22.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. item Celius 13. *D. de edil. edic. cap. 2. nu. 19. & seq. & cap. 3. num. 26.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. idem Celius 16. *D. de edil. edic. cap. 4. nu. 1.*
l. quis sit fugitiuus 17. §. erronem *D. de edil. edic. cap. 4. num. 2.*
l. quisquis 5. *C. ad l. Iul. Maieft. cap. 8. num. 20. 29. & 30. & differ. 6. §. 6. per totum.*
l. quisquis 2. *C. de Praef. Præto. lib. 12. differ. 2. num. 14.*
l. qui vas 48. §. ancilla *D. de furt. cap. 12. num. 18.*
l. quod 3. §. si cum quis 4. *D. de homi. lib. exhi. cap. 20. num. 54.*
l. quod autem 10. *D. de liber. cau. cap. 11. num. 2.*
l. quod non 39. *D. de legib. cap. 17. num. 60.*
l. quod sepè 35. §. si quis amico *D. de contra. empt. cap. 5. num. 4. & 34.*
l. quod si in diem 16. *D. de peti. here. cap. 19. §. 4. num. 55. & seq.*
l. quod si nolit 31. §. illud planè *D. de edil. edic. cap. 8. num. 1.*
l. quoties 21. §. in potestate *D. de noxa. actio. cap. 10. num. 31.*
- R
- l. Rei* 2. *D. de pennis cap. 18. §. 2. num. 11.*
l. relegatis 4. *D. de pennis cap. 18. §. 2. num. 6.*
l. rem 21. *D. commoda. cap. 9. num. 66.*
l. rem que 15. *D. de adquir. poss. cap. 9. num. 17.*
l. rogasti 12. §. fin. *D. de reb. cred. cap. 10. num. 3.*
- S
- l. Sciendum* 2. in princ. §. 2. & ult. *D. ad l. Fabi. de plagijs cap. 5. num. ult.*
l. sed etsi 21. *D. de in ius vocan. cap. 19. §. 7. num. 3.*
l. sed etsi 4. *D. si quis cautio. cap. 18. §. 2. nu. 10.*
l. sed si 13. *D. de contr. emp. cap. 6. num. 26. & 36.*
l. semper 5. §. negotiatores *D. de ver. immuni. cap. 19. §. 3. num. 46.*
l. serui, & filij 17. §. ult. *D. de furt. cap. 10. nu. 18. & 40. & cap. 12. nu. 1.*
l. seruo 12. *C. de agrico. & censu. lib. 11. cap. 5. num. 9.*

l. serg

E L E N C H V S L E G V M.

- l. seruos* 2. D. de stipu. seruo. cap. 12. num. 14.
l. seruum 33. §. eum vero D. de procura. cap. 11. num. 3.
l. si à bonæ fidei 21. D. de rei vindi. cap. 12. num. 17. & 27.
l. si apparitor 6. C. de cohor. Princi. lib. 12. cap. 18. §. 2. num. 45.
l. si apud 3. C. de edil. actio. cap. 6. num. 46.
l. si arbitrer 2. C. de senten. & inter. om. iudi. cap. 17. num. 70.
l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1. cap. 6. num. 13. & 24.
l. si caluitur 233. D. de verb. sign. cap. 19. §. 1. num. 42.
l. si conuenerit 18. D. de iurisd. cap. 20. §. 1. num. 19.
l. si creditores 31. D. de reb. autor. iudi. possi. cap. 19. §. 4. num. 60.
l. si cui 25. §. 2. in fine D. de liber. cau. cap. 10. num. 1. & cap. 11. nu. 1. & seq.
l. si cui in Prouincia 38. §. tamdiu D. ex quib. cau. maio. cap. 19. §. 3. num. 63.
l. si fideiussor 7. §. ult. D. qui satis. coga. cap. 19. §. 4. num. 26.
l. si infanti 55. D. de usufru. cap. 9. num. 13.
l. si is qui pro emptore 15. §. 1. D. de usucapio. cap. 11. num. 3.
l. si ita 12. D. de cond. & demos. differ. 5. §. 1. num. 113.
l. si legati 56. D. de leg. 1. cap. 7. num. 3. & 6.
l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda. cap. 9. num. 5. & cap. 11. nu. 18.
l. si pars 10. D. de re iudi. differ. 3. num. 38.
l. si pecuniam 5. §. item si quis cum 2. seq. D. de condi. cau. data cau. non se-
 quita cap. 10. num. 31.
l. si quis 8. D. de leg. 2. cap. 7. num. 21.
l. si quis 17. C. de penis cap. 14. num. 10.
l. si quis 8. D. de iudicijs cap. 19. §. 2. num. 72.
l. si quis ex alienas D. de iudi. cap. 20. §. 1. num. 37. & 47.
l. si quis in conscribendo 29. C. de pactis cap. 20. §. 1. num. 19.
l. si rem 47. D. de acqui. posses. cap. 9. nu. 39.
l. si seruus 108. D. de leg. 1. cap. 7. num. 18.
l. si seruus 21. §. ult. D. de euictio. cap. 6. num. 38.
l. si seruus 22. §. 1. D. de noxal. actio. cap. 9. num. 34.
l. si seruus 15. D. de publi. in rem actio. cap. 10. num. 8.
l. si seruus 27. §. serui autem D. ad l. Aquili. cap. 10. num. 34.
l. si seruus 14. §. fin. D. de statulib. cap. 13. num. 1.
l. siue 9. §. hac actio D. de publi. in rem action. cap. 12. num. 1. & num. 36.
 vers. quod autem.
l. si ut certo 5. §. sed an etiam 6. D. commod. cap. 14. num. 29.
l. si ut certo 5. §. si me rogaueris 13. D. commod. cap. 7. num. 45.
l. solent 15. D. de pres. ver. cap. 1. num. 25.
l. socium 60. §. 1. tum l. seq. D. pro socio cap. 7. num. 46.
l. stigmata C. de fabricen. lib. 11. cap. 14. num. 10.

l. sunt

E L E N C H V S L E G V M.

l. sunt quidam 9. *alias l. saecularij* §. *sunt quaedam* *D. de extraor. crimi. cap.*
18. §. 2. num. 6.

l. suppellectili 3. §. *fin.* *D. de suppelle. leg. cap. 17. nu. 62.*

T

l. Thais 41. §. *si intra certa* *D. de fidei. liber. cap. 13. nu. 2.*

l. Titianus 8. *D. quod cum eo qui in alie. cap. 9. num. 18.*

l. Titius 8. *D. de ser. export. cap. 9. num. 8.*

V

l. verum 63. *D. pro socio cap. 19. §. 2. num. 21.*

l. verum 39. *D. de furt. cap. 15. num. 5.*

l. unica *C. de his qui ad Statu. confu. cap. 3. num. 7. & 8.*

l. unica *C. Theodos. de respon. Pruden. differ. 3. num. 56.*

l. unicuique 7. *C. de prox. sacro. scrini. lib. 12. differ. 2. num. 14.*

l. ut gradatim 11. *D. de mune. & honor. differ. 2. num. 4.*

Ex Authenticis .

Auth. de Praetore Thracie in princ. & cap. 1. cap. 20. §. 1. num. 34.

Auth. de Praeside Pisidie cap. 1. cap. 20. §. 1. num. 34.

Ex Iure Canonico .

Cap. si Index laicus 12. *de senten. excom. lib. 6. cap. 14. num. 10.*

Cap. ad audientiam 3. *de crimi. falsi cap. 14. num. 10.*

Cap. cum dilecta 22. *de rescrip. cap. 17. num. 70.*

Cap. quia per diuersitatem §. *tempus, de conces. pra. cap. 19. §. 3. num. 65.*

Cap. statutum §. *fin. de rescrip. in 6. cap. 19. §. 3. num. 65.*

Cap. si diligenti de foro compe. cap. 20. §. 1. num. 19.

Cap. sanè 11. *de offi. & potes. Iudi. deleg. cap. 20. §. 1. num. 49.*

Cap. tibi qui 12. *de rescrip. in 6. differ. 2. num. 26.*

Can. ad haec 89. *distin. differ. 2. num. 4. 5. & 6.*

Can. 1. §. tria vers. veruntamen 3. *quest. 7. cap. 17. num. 70.*

Can. hoc ipsum 33. *quest. 2. cap. 14. num. 10.*

F I N I S.

DE

DE SERVIS FUGITIVIS.

TRYPHONINVS LIB. I.

DISPVATIONVM.

Fugitiuus est non is, qui solum consilium fugiendi à domino suscepit, licet id se facturum iactauerit, sed qui ipso facto fuga in initium mente deduxerit, nam & furem, adulterum, aleatorem, quanquam aliqua significatione ex animi propositione cuiusque sola quis dicere posset, ut etiam is qui nonnunquam alienam matrem familias corruperit, si modo eius mentis sit, ut occasione data id commissurus sit, tamen oportere eadem haec crimina assumpto actu intelligi, & ideo fugitiuum quoque & errorem non secundum propositionem solam, sed cum aliquo actu intelligi constat.

FUGAM PRO EXILIO SUMI;

Fugere Iudicem pro detrectare, fugitiuiarios fugitiuos persequentes appellari pluribus ostenditur, ac exornatur. Explicatur Vlpianus in l. 4. §. ult. D. de iur. iur. cau. & in l. solent. 15. D. de praescrip. ver. l. naturalis 5. §. quod si faciam D. sqd. l. cum mota 6. C. de transac.

C A P. I.

S V M M A R I V M.

1. Fuga sumitur pro exilio.
2. Hinc colligitur ratio quare Auctor ad hoc opus scribendum motus fuerit.
3. Fugere Iudicem pro recusare, accipitur.
4. Ad iudicium vocati, fugam quandoque arripiebant.
5. Ob id antestatio inuenta, & quid sit.
6. In auribus memoria sedem sitam esse veteres existimabant.
7. Vnde explicatur locus veteris cuiusdam Poeta.
8. In ius vocatus, facta antestatione, obtorto collo, nisi satisfaceret, in ius rapiebatur.
9. Vnde Horatij locus explicatus.
10. Rei fugientes saepe appellantur.
11. Alcibiadis dictum.

A

12 Fu

- 12 Fugitiuarij dicti ij, qui seruos fugitiuos perquirebant.
- 13 L. Fabia de plagijs seruus, qui plagium admisit prohibetur manumitti intra decem annos.
- 14 Eadem lege seruus fugitiuus, si fugitiuario eum dominus vendiderit, à nouo domino intra decem annos manumitti nequit.
- 15 Munus fugitiuarij ad Praefectum Vigilum spectat, vnde Paulus in senten. explicatus.
- 16 Si intra triennium à die venditionis à dominis serui agnoscuntur, ab eisdem vindicantur.
- 17 Indicia siue pramta à dominis assignabantur fugitiuarijs.
- 18 Explicatur l. idem 4. §. si tibi indicium, D. de cond. ob tur. cau.
- 19 Pecunia non condicitur, nisi quando consumpta est.
- 20 Conditio furtiua ad solum dominum pertinet.
- 21 Reijcitur dubitandi ratio à Bartolo proposita.
- 22 Reprobatur animaduersio à Fabro in Bartolum facta.
- 23 Prosequitur explicatio d. §. si tibi. Reijcitur Fabri sententia.
- 24 Furtum dicitur si est factum inuito domino.
- 25 Explicatur Vlpianus in l. solent 15. D. de praes. ver.
- 26 Dictio (nisi) est correctiua uniuersalium
- 27 Ex contractu, facio, ut des, non oritur actio praescriptis verbis; sed de dolo.
- 28 Cuiacij, §. Fabri doctrina impugnatur.
- 29 Actiones praescriptis verbis nascuntur ad similitudinem aliorum contractuum nominatorum.
- 30 Nullus contractus nominatus reperitur similis contractui innominato, facio ut des.
- 31 Explicatur l. cum mota 6. C. de transac.
- 32 In casu d. l. solent datio praecedit in conuentione, licet praecedat factum in contractus complemento.
- 33 Conciliantur Paulus in l. naturalis 5. §. quod si faciam, D. de praescrip. ver. §. Vlpianus in d. l. solent 15. eo.
- 34 Conciliatur Vlpianus in princ. cum semetipso in vers. ult. d. l. solent 15.
- 35 Actio de dolo subsidiaria est.
- 36 Sapè tamen concurrat cum alia actione.
- 37 Proponitur Hugonis Donelli sententia.

Ele-

Lementa in qualibet materia originem disputationis nobis præbeant † Fuga inter alias, quibus accipitur significationes (consulto cæteras omitto) pro exilio etiã sumitur. Sic in *l. qui cum uno 4. S. ad tēpus*, ibi *si expleto spatio fuga militem*, vel ut in vulgatis, *militia se dederit*, *D. de re milit. l. exilium 5.* ibi *Exilium triplex est, aut certorum locorum interdictio, aut lata fuga ut omnium locorum interdicitur præter certum locum*, *D. de interd. & relega.* quem textum Iacobus Cuiacius in *notis ad Paulum lib. 5. senten. tit. 17.* contra omnium Codicum fidem sic legit *id est lata fuga*, cui assentire videtur Robert. *lib. 4. senten. iur. cap. 11.* quasi lata fuga sit certorum locorum interdictio: videndus omninò eruditissimus pariter, & amicissimus Don Nicolaus Antonius condiscipulus olim in Salmantica Æques Ordinis Sancti Iacobi, Canonicus Hispalensis, & pro Domino nostro Hispaniarum Rege in Curia Romana Procurator generalis post hæc scripta visus, in celebri, erudito, & ~~uulgari~~ *salis laudato opere de exilio lib. 10. cap. 10.* Fugam etiã pro exilio sumit Imperator Gordianus in *l. vlt.* ibi: *nisi tanto tempore his (honoribus) abstinerit, quanto per fugam abstinuit C. de his qui in exil. dat. vel ab ordi. moti sunt lib. 10.* ubi Cuiacius tum Græcis; tum Latinis Authoribus frequentissimam esse hanc significationem scribit, quibus addo Budæum in *adnotationibus ad l. aut facta D. de pænis ineptè d. l. 5. D. de interd. & relega.* mutilatē Duare. *lib. 1. disput. c. 37.* & Thomam Carleualium *de iudicijs disput. 2. q. 7. sect. 2. num. 849.* Exul etiã ille Ouidius plurima legenti circa institutum loca præstabit *lib. 4. de Ponto, lib. 5. Trist. eleg. 13. & lib. 1. eleg. 3. ibi.*

Vltima sed iussa nox erat illa fuga,
 alibiq; sæpè. Cicero quoq; *lib. 3. de Orat.* inquit: *Non vidit*
flagrantem bello Italiam, non ardentem inuidia Senatam,
non sceleris nefarij princeps Ciuitatis reos, non luctum filia,
non exilium generi, non acerbissimam Caij Marij fugam?

4 Don Raphaelis de Vilosa

2 Dion quoq; etiam *lib. 45. histor.* hoc idem confirmat, plura congerit erudita pariter, & antiqua D. Nicolaus Antonius *de exilio lib. 1. cap. 1. usque ad 7.* † Vides igitur iam huius operis iustam causam: si enim fugam pro exilio accipi consuetum, quid mirum de fugituo scribat exul?

3 Sed ut progrediamur, scire debes fugere iudicem prorecusare, & detrectare accipi apud Liuium *lib. 9. Quem,* inquit, *meorum suppliciorum iudicem seram? Neque priuatum, neque populum fugio.* Idem *lib. 8. Eumq; tibi fugienti*
4 *Senatus iudicium iudicem fero.* † At quia vocati ad iudiciū per illas antiquas formulas, *In ius veni, sequere ad tribunal, in ius ambula,* & similes quandoque fugam arripiebant, ut ex Plauto *in Pen.* didici ibi.

*Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam obtorto collo ad Prætores trahor?*

5 † Ob id antestatio inuenta, qua testimonium his qui præsto aderant denunciabatur his verbis, *licet antestari?* quæ hoc significabant. *licet ne vobis testibus ad hanc rem vti?* Illi ubi
6 *licet* respondissent, † aure (in qua memoriæ sedem veteres collocabant, testante Seruio, memoriæ sacratam fuisse, & Plinius *lib. 11. cap. 5. Est* inquit, *in aure ima memoria locus, quem tangentes antestabantur,* & Lipsius refert apud Laurinos lapillum esse, in quo sit caput sculptum, & manus aurem atterens cum verbo Græco *memorare* † sicq; intelligendus vetus Poeta *in Poemat. & in Epigram. vet.* dum inquit.

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?

Nescio quem dicis nunc meminisse mei

His quid sit quæris? resonant tibi noctibus auris

Et resonant totis Delia te loquitur.

8 aurem inquam porrigebant; qua molliter tacta, atq; adprehensa, monebantur rei gestæ memores esse. † Quo facto manu iniecta aduersarius, nisi satisfaret, in ius rapi, obtortoq; collo ad Prætoris tribunal trahi poterat. † Quod declarat Horat. *lib. 1. ser. saty. 9. — casu venit obuius illi*

Aduersarius, & quo tu, ait, turpissime, magna

Exclamat voce, & licet antestari? Ego vero

Opposito

De Seruis Fugitiuis. Cap. I.

5

*Oppono auriculam, Rapit in ius, clamor utrinque
Vndique concursus*

Explicant lato calamo, pluraq; bonarum litterarum testimonia cōgerunt Briffoni. *lib. 5. de formu. & solem. popu. Roma. ver. pagina mihi 366.* Hopper. *de iur. art. lib. 3.* Reuard. *ad ll. 12. sabu. cap. 5.*

Hac fortasse de causa, quia rei iudicium fugere soleant Fugientes ab Imperatoribus appellantur in *l. properandum 13. §. & siquidem, C. de iudic. l. vlt. §. vbi autem 3. C. de bon. qua libe. l. 2. in princ. C. de iure iur. prop. calum. l. 5. C. de recep. arbit. Zafius in l. 4. §. si ex conuentione n. 2. D. de re iudic. Nicolaus Sudor. lib. 1. disput. ciui. pag. 39. Bodinus lib. 3. de Repub. cap. † Sic Alcibiades ab Atheniensibus euocatus ad dicendam causam *stultum esse*, respondisse fertur, *reum cui fugere iudicium liceat querere qui in eo se defendat.* Ex Plut. in *Apotheg.* tradit Donel. *lib. 17. comment. cap. 5. vbi Osual. litt. B.* Inde reorum proprium fugere est, vt per DD. communiter in *l. sciendum, D. qui satisf. coga.**

Hinc fugitiuarij autem, qui fugitiuos seruos persequētur in *l. si apud te 15. ibi non enim ambo pecuniam ego, & fugitiuarius deposuimus D. de prescr. ver. l. 1. in fine, C. Theodos. si vag. p. eta. māci. lib. 10. tit. 12. Conan. lib. 7. com. iur. cap. 15. nu. 7. apud Florum lib. 3. cap. 19. de bello seruili sic lego: Itaque qui per fugitiuarios distrahi debuissent pratorios duces profugos pralio ipsi sequebantur. Adde Varronem lib. 3. de re rusti. cap. 14. vbi loquens de Coclearijs inquit. *Aqua inquam cludenda ne fugitiuarius sit parandus locus, & lib. 3. de lingua latina cap. 4.* Paulus quoque in *senten. docet seruum à fugitiuario comparatum intra decem annos manumitti citra prioris domini voluntatem non posse. † Etenim quemadmodum l. Fabia de plagijs seruus, qui plagium admisit, pro quo dominus sciens pœnam luit, à domino intra decem annos manumitti prohibetur l. lege 12. D. manumif. l. in bello 12. §. sed si in captiuo D. de capt. & postli. reuer. † Sic seruus qui sui ipsius plagium fecit, fugitiuus videlicet, si fugitiuario eum dominus vendiderit ex eadem lege inuito domi-**

10

11

12

13

14

6 Don Raphaelis de Vilosa

- domino à fugitiuario nouo domino manumitti intra decem annos non potest, vt ex Paulo docet Cuiuslibet. *lib. 21. obser. cap. 11.* Hotho. & Ant. Augusti. *tit. de l. Fabi. de plagijs.* † Fugitiuarij autem munus ad Præfectum Vigilum spectare docuit Consultus in *l. vlt. in fine D. de offic. præse. vigi.* cum sæpè fugitiui noctu fugere soleant. Quo pertinet illud quod dicit Paulus *lib. 1. sentent. tit. de fugiti.* *Fugitiui qui à domino non agnoscuntur per officium Præfecti Vigilum distrahuntur, intra triennium venditionis agniti fugitiui emptor pretium à Fisco repetere potest.* † Hoc tamen singulare est, vt si à die venditionis intra triennium à dominis agnoscantur, ab eisdem rectè vindicentur, & euictis seruis emptor aduersus Fiscum regressū habeat ad pretium recuperandum; triennio autem transacto emptor vindicantes dominos remouere potest triennij præscriptione: nam alijs rebus non suis à Fisco distractis nō triennij, sed quinquennij præscriptio ex D. Marci edicto necessaria fuit, sentit Cuiuslibet. *d. c. 11.* Sic intelliges rex in *lege 25. D. de S. C. Syllania.*
- 15 Assignabantur autem iudicia sive præmia fugitiuarijs à dominis, vt fugitiuos, vel fures rerum suarum indicarent, quæ repeti non poterant, quia non turpe erat ea accipere, vt ait Vlpianus in *l. idem 4. §. si tibi indicium D. de condict. ob turp. cau.* cum is, qui accipit pecuniam ad hūc effectum nihil faciat cōtra publicam vtilitatem, imò vt potius proficit publicè, qui hoc ipso se adstringit ad indicandum, id quod nullo iure indicare tenebatur: si enim honestè, ac licitè potest quis non indicare, nō potest accipere turpiter vt indicet. Paul. *lib. 2. sentent. tit. 31. §. ob indicium* optimè D. Ioan. Bapt. Larrea in *alleg. fisc. par. 1. allegat. 65. nu. 33.* † At verò
- 16 prosequitur Consultus in *d. §. si tibi: si à fugitino meo acceperis ne eum indicares, condicere tibi hoc quasi furi possum,* etenim licet vindicatio, & non condictio competere videretur, maximè cū per serui mei fugam, nec possessionem, nec dominium illius amisserim, vt *cap. 9.* probatur, vnde
- 17 nec dominus esse desini illius pecuniæ, quam vindicare, non condicere nisi casu quo consumpta sit *l. si pro fure 7. §. vlt.*
- 18
- 19

De Seruis Fugitiuis. Cap. I.

7

ult. & l. seq. D. de condict. furti. possum, quod voluit diuina-
 torie sanè Accur. hic affirmare: tamen competit condictio
 furtiua, † quæ ad solum dominum pertinet *l. i. cum vulga-* 20
ris D. de condict. furt. contra eum, qui à fugitiuo pecuniam
 accipit tanquam contra furem, cum pecuniam meam me
 inuito contrectauerit. † Non ergo pro dubitandi ratione 21
 debebat Barto. hic proponere quod vtriusque turpitudine &
 dantis, & accipientis hic versaretur, cum non agatur de cō-
 dictione ob turpem causam, ineptaque sit quæstio de danda
 condictioe illi, qui pecuniam dedit, qui cum sit seruis fu- 22
 gitiuus, est illius omnino expers. † De qua re nec debebat
 in Bartolum animaduertere Anton. Faber. *in ration. adhunc*
tex. dum dubitandi rationes à Fabro congestæ eidem, & sæ-
 pè alijs laborent vitijs. Nō ergo licitum erat accipere à fu-
 gitiuo ne eum indicaret, imò solebat aliquoties is à quo fu-
 gerat indicij nomine præconis admonitione aliquid pro-
 mittere. Sic intelligendus Apuleius *Nihil superest*, inquit,
quam tuo præconio præmium inuestigationis publicitus edi-
cere. Quod præco exequitur his verbis: *Si quis à fugu retra-*
here vel occultam demonstrare poterit fugitiuam illius ancil-
lam nomine illo conueniat illo loco illum prædicatorem acce-
pturus tot indicij nomine. Et sæpe amissæ rei dominus edice-
 bat publicè per prædicatorem priuatum, aut publicum da-
 turum se inuentionis præmium ei qui rem amissam, vel at-
 tulerit, vel adduxerit. Elegans ad id Diui Augustini *ser. 19.*
de verbis Apost. locus, quem eo libentius refero, quod Me-
 diolani euenisse asserat. *Dicã*, inquit, *quod fecerat pauper-*
rimus homo, nobis apud Mediolanum cõstitutis, tam pauper
ut profcholos esset Grãmatici, sed plane Christianus quam-
uis ille esset Paganus, Grãmaticus melior ad velum, quam
ad cathedram. Inuenit sacculum, nisi fortè me numerus fal-
lit, cum solidis fere ducentis. Memor legis proposuit Pyta-
cium publice: reddẽdum enim sciebat, sed cui redderet igno-
rabat; proposuit propterea Pytadium publice. Qui solidos
perdidit veniat ad locum illum, & querat hominem illum.
Ille qui plangens circumquaque vagabatur, inuento, & le-
 cto

Et Pytacio venit ad hominem, & ne forte quereret iste alienum, quasi inuētor signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Et cum omnia illi fideliter respondisset, reddidit quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & quarens vicem rependere tanquam decimas obtulit solidos viginti, noluit inuētor accipere, obtulit vel decem, noluit accipere, saltem rogauit vel quinque accipere, noluit ille. Stomachabundus sacculum proiecit: nihil perdidit, ait. Si non vis à me aliquid accipere, nec ego aliquid perdidit, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus, theatrum mundus, spectator Deus, victus tandem ille quod offerebatur accepit, continuo totum pauperibus erogauit, unum solidum in domum suam non dimisit. Hæc Augustinus. †

23 Tandem concludit Vlpianus in *in d. §. si tibi*: Sed si ipse fur iudicium à me accepit vel furis, vel fugitiui socius puto conditionem locum habere Anto. Faber hic voluit duo, quæ inuicem se opponunt: fatetur turpiter facere furis, vel fugitiui socium pecuniam ad furem indicandum accipientem; negat autem loqui Consultum de conditione ob turpem causam, sed solum de furtiua. Vereor ne à vero aberret, cū supposita turpitudine necesse sit, vt per conditionem illā intelligamus eam, quæ ob turpem causam cōceditur. Tum

24 & magis vereor ne fallat Faber in concedenda conditione furtiua, cum hoc casu furis vel fugitiui socius cōtractet pecuniam illam cum expressa voluntate ipsius domini, nō eo inuito † quod videbatur necessarium vt furtū dici posset *§. furtum autem I. de oblig. quæ ex delic. nasc. cum vulg. Bouadilla lib. 1. polit. cap. 14. num. 4. Ant. Gomefi. lib. 3. var. cap. 5. num. 1. & vt inquit Consultus in l. inter 46. §. recte D. de furt. Eum qui putauit se domini voluntate rem attingere non esse furem: quid enim dolo facit, qui putat dominum consensurum fuisse, siue falso id, siue verè putet? Is ergo solus fur est, concludit, qui adtractauit quod inuito domino se facere sciuit. Furis autem vel fugitiui socius scit se consentiente domino pecuniam illam recipere, imò credit consensurum dominum etiamsi se socium fugitiui intellexisset,*

set,

De Seruis Fugitiuis. Cap. I.

9

set, dummodo fugitium vel furem ei indicaret. Vbi ergo furtum? Vbi condictio furtiua? Vbi Faber?

Præbeat sibi lucem idem Vlpianus in *l. solent 15. D. de præscrip. verb.* dum non esse fures eos qui dominis fugitiuos indicant docet, nec videri illicitum quod datur, cum is qui accipit ob causam non improbam accipiat, neque condictio- nem timere debeat. Adeo autem verum est, quod nunc, & supra dixerat Vlpian. non esse illicitum accipere pecuniam ad indicandum fugitium, vt etiamsi sola pactio intercesse- rit ob inditium, vt puta vt si indicasset, apprehensusque esset fugitiuus certum aliquid daretur, nihilominus agere possit, cum nuda conuentio non sit, sed in se negotium aliquod ha- beat ex quo ciuilis actio præscriptis verbis oriri potest, nisi si quis, & in hac specie de dolo actionem competere dicat vbi dolus aliquis arguatur. Hæc Vlpia. quæ difficultatibus non- carent: actionem enim hoc in casu esse concedendam in du- bium non vertitur, cum non nudum pactum sit *l. iurifcentiã 7. §. 1. cum vulg. D. de pact. sed an ciuilis, an verò de dolo cõ- trouerti potest: Et quidem licet communis interpretum opi- nio sit de dolo actionem hic competere, non autem præscri- ptis verbis, quasi se ipsum corrigat, & emendet Vlpianus in *vers. nisi quis* † & particula illa *nisi* sit correctiua anteceden- tium, sicuti in *l. si mihi 12. D. de leg. 2.* † cum ex contractu fa- cio vt des non oriatur actio præscriptis verbis, sed de dolo *l. naturalis 5. §. quod si faciam D. de præscrip. ver.* explicant ita præter antiquos Cuius. in *recitat. ad Pandec. in d. §. quod si fa- ciam*, & Ant. Faber in *ratio. ad d. l. solent 15.**

Cæterum si fas est tantorum Patrum doctrinam examina- re, arduum videtur denegari hoc in casu ciuilem actionem, præscriptis verbis: imprimis quia licet verum sit ex cõtractu facio vt des, non oriri ciuilem actionem præscriptis verbis, quia nullum negotium ciuile tractetur *d. §. quod si faciam*, cum nihil ab vno cõtrahente in alium transeat, quia ex par- te illius qui dare debet, ac cui alius fecit nihil accipitur pro- pter quod videri possit se obligare, & ita nulla ciuilis actio nasci ex illo negotio valeat contra eum qui postquam alius

B

fecit

fecit cessat dare, nec proinde aliud supersit remedium quam actio de dolo; diuersum autem sit in alijs contractibus do ut des, facio ut facias: qui enim accipit ab alio se obligat hoc ipso ad dandum ex parte sua vel faciendum quod promisit. Vel ut ait Cuius. *ubi supra* non oritur ex contractu facio ut des

29 actio civilis præscriptis verbis, quia actiones præscriptis verbis nascuntur ad similitudinem aliorum contractuum nominatorum, ut euenit in contractu, do ut des, qui assimilatur emptioni, facio ut facias, qui similis est mandato, & do ut facias, qui æquiparatur locationi. † At nullus contractus reperitur similis illi facio ut des, & ita neque actiones, cum hæ non ex dissimilibus, sed in similibus solummodo dentur, facit *l. si mensor. §. D. si mens. fals. mod. dixit. l. si vero §. penult. D. solut. matr. l. 1. §. vlt. D. de aqua. §. aq. plu. arcen. l. arbor. 19. D. commu. diuid.* nullum autem sit civile negotium quod habeat suum nomen simile huic contractui facio ut des.

31 Tamen in nostro casu difficile est denegare actionem præscriptis verbis, cum non debemus inspicere utri adimpleta, sed ut conuenta res fuerit, non quis in adimplendo, sed quis in cõueniendo ordo seruatus sit, in adimplemento prius fuit factum, scilicet perquisitio fugitiui, in conuentione prius fuit indicium † Sic videmus in *l. cum mota §. C. de transact.* decisum fuisse, conuentum fuit dabo partem bonorum si à lite discedas, prius discessum fuit à lite: non tamen propter hoc fuit contractus ille do ut facias, vel facio ut des, quia inspicitur quid in conuentione fuerit conuentum, hinc actio præscriptis verbis oritur. † Sic in casu nostro licet præcedat factum in contractus complemento: præcedit tamen datio in conuentione, vnde potius nominari debebat contractus iste do ut facias, ex quo tanquam similis contractui locationis oritur actio civilis, videor enim ipsius operas locare, quam facio ut des: indicium etenim impulit perquisitorem ad faciendum; est ergo causa facti, igitur eum præcedit, nomina idcirco contractum istum potius do ut facias, quam facio ut des.

34 Sed difficilior remanet per agenda via, qua ratione conciliandus

ciliandus Paulus in *d. §. quod si faciam* cum Vlpiano in *d. l. solent 15.* & qua ratione ipse Vlpianus in *princ. cum vers. ult. d. l. 15.* Fateor ex contractu facio vt des non posse oriri actionem præscriptis verbis ob rationem nuper traditam, quæ nõ viget in *d. l. solent*, vbi cum dicat in *princ.* Vlpianus solere eos, qui sciunt seruos fugitiuos alicubi celari indicare eos dominis, euenit quod iam indicatio, seu perquisitio, vel factum, præcedit ante conuentionem, sequitur deinde conuentio vt detur indicium, vnde videtur prior datio, atque ita incipere contractum à datione, & finire in exhibitione serui: perquisitio autem illius ante conuentionem fuit: sciebat enim bene fugitiuarius vbi absconditus reperiatur fugitiuus quando dominum monuit, sequuta deinde fuit conuentio, quæ potius à datione incepit, vt fugitiuarius seruum fugitiuum perquisitum iam, & inuentum exhiberet. En ergo causam, quare Vlpianus hic actionem præscriptis verbis nõ denegat.

† Affirmat autem in *fine d. l. solent 15. nisi si quis*, & in hac specie actionem de dolo competere dicat vbi dolus aliquis arguatur quasi dubitet vtrum probato dolo cõpetat actio de dolo † quæ licet subsidiaria sit *l. 1. §. ait Prator D. de dolo*: † tamen sæpe eam concurrere cum alia actione videmus *l. item 14. §. cum qui D. quod met. cau. l. si fideiussor. 19. l. si seruus 20. S. ult. l. si legatarius 23. l. si cum mihi 34. l. si quis tabulas 35. D. de dolo l. 1. C. eo. quoties scilicet actori per priorem actionem satis salua res non est, vt ex Iacobo Schulth *practic. qu. 7.* probat pluribus Osual. ad Donel. *lib. 15. cap. 40. litt. bb.* vel vt ibi docet Donel. quando is, qui dolum fecit dolum negat, secus si fatetur.*

Nisi velis cum eodem Donel. *trac. de prescrip. ver. cap. 10. & seq.* affirmare dandam actionem de dolo solam quoties de reuocando facto agitur, quia nulla condictio facti per naturam dari potest *l. cum mota 6. C. de transac.* dari vero actionem præscriptis verbis solam quoties agitur ad adimplementum, seu in id quod interest præstari ex parte altera, de quo conuenit.

V E R B A T E X. N O S T R I I B I

Consilium fugiendi à domino suscepit obiter enodantur: Factum & animum fugitiuum constituere ostenditur. Ex quo lux Paulo in l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur. Cælio in l. quis sit fugitiuus 17. §. 1. §. Calius §. idem ait 9. & §. item Calius, Viuiano, & Proculo in §. item apud 3. cum duob. seq. D. de ædili. edic. Tandem non leuis inter abductionem, & recuperationem differentia consideratur.

C A P. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Proponitur definitio fugitiui.*
- 2 *Explicantur verba illa nostri tex. ibi consilium fugiendi à domino suscepit.*
- 3 *Fugitiuus constituitur, & ex animo fugiendi, & ex actu fuga.*
- 4 *Expenditur non vulgaris in hac re tex. in l. Labeo 64. §. fin. D. de ædil. edic.*
- 5 *Factum sine animo non attenditur, & explicatur l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur.*
- 6 *Contumelia filij est iniuria patris.*
- 7 *Ad officium patris pertinet in omnibus filium tueri.*
- 8 *Explicatur l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Calium D. de ædil. edic.*
- 9 *Appellatione fugitiui in statuto non venit latitans.*
- 10 *Explicatur §. 1. d. l. quis sit fugitiuus 17.*
- 11 *Debitor vel delinquens fugiens animo deliberato reuertendi, non dicitur fugitiuus.*
- 12 *Reprobatur sententia Viuij extendentis supradiçtam doctrinam etiam ad eum qui inuitus reuertitur.*
- 13 *Carcerati non violenter fugientes, in breuiq; reuertentes non pleçtuntur tanquam fugitiui.*
- 14 *Qui hostem, latronem, incendium, ruinam, vel quo ad præceptoris, vel domini iracundia efferuescit, fugit, non est fugitiuus.*
- 15 *Carceratus ad Superiorem fugiens eo quod iniuste tractaretur, aut Iudicis seuitiam, vel nequitiã timeret, non pleçtitur tanquam fugitiuus.*

- 16 *Arreptio itineris ad Superiorem habetur loco recursus, seu appellationis.*
- 17 *Explicatur S. Calius cum seq. d. l. quis sit fugitiuus 17.*
- 18 *Elucidatur S. idem ait 9. d. l.*
- 19 *Proponuntur duo dubia ex S. apud Labeonem eius. l.*
- 20 *Recuperatio differt ab abductione.*
- 21 *Recuperatores dicti qui inter populū, & Regem nationesq; & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis cognoscebant.*
- 22 *Hinc Recuperatores iudices, & recuperatorium iudicium dicebatur.*
- 23 *Abducere est per vim aliquem à loco abstrahere.*
- 24 *Raptor dicitur abducere puellam*
- 25 *Proponitur verus intellectus S. item Calius eiusd. l.*

Ræhabitis iam, vt recta methodus postulat, supra propositis rudimētis, fugitiuum Tryphoninus noster esse affirmat non eum, qui solum cōsilium fugiendi à domino suscepit, sed qui ipso factō fugæ initium mente deduxerit †

Quibus prioribus verbis ibi: *consilium fugiendi à domino suscepit* non id demonstrare conatur Consultus quasi ab alio domino, quam suo fugiendi consilium suscepit, vt pleriq; existimarunt: violenter enim ad id flectitur Consulti mens, sed solum docere hunc fugitiuum consilium suscepisse vt à domino fugeret, vt rectè interpretatur ex interpretibus solus Petr. Rebuffus in *Commenta. ad nostram legem.*

Fugitiuum ergo, & animum, & actum constituere docemur à Tryphonino hic, & probat Vlpianus in *l. quis sit fugitiuus 17. per totā D. de adil. edic.* vbi ex Offilio Cælio, Cassio, Viuiano, & alijs, pluribus propositis speciebus infra recensēdis, id ipsum statuit, quod & tradidit Paulus *lib. 1. ad Edictum in l. bouem 43. §. 1. cum 2. seqq. D. eo.* Vlpianus etiam in *l. 2. D. ad l. Fabi. de Plagia.* dum l. Fabiam ad eos non pertinere affirmat, qui cum absentes seruos haberent eos vendiderunt: *aliud est enim, inquit, abesse aliud in fuga esse, quasi absentia illa*

- illa factum, nō animum inducat, at fuga vtrumque completatur, † potestque ad hoc institutum expendi tex. in *l. Labeo 64. §. fin. D. de adili. edic.* vbi iumentum etiam si fugiat, aut erret non dicitur fugitiuum, & ita vitium animi non corporis est esse fugitiuū *l. ob qua 4. §. idem D. de adil. edic.* Tenent hanc nostram sententiam Bald. *conf. 250. nu. 8. vers. est autem fugitiuus lib. 1. §. conf. 383. nu. 9. vers. §. 1. videndum lib. 5. Socin. conf. 99. n. 1. vol. 4.* Franc. Purpura. in *l. quicumq; n. 519. D. de officio eius, cui manda est iurisd.* Iason. in *l. vt vim nu. 9. D. de iusti. §. iur.* Cacialup. *de debitore suspic. quæst. 1 n. 1.* Cota in *memorab. ver. fugitiuus* Cuiacius in *Commen. ad tit. D. de verbo. signif. hac l. nostra* Menoch. *lib. 6. præsump. 3. n. 12.* Tuschus *concl. 522. litt. F.* Boer. *decis. 215. nu. 2.* † Factum enim, sine animo nec attenditur, vt probat Paulus in *l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur.* dum affirmat per personæ putationem ex persona filij nō transire ad patrem iniuriam, quando iniuriam filio inferens aliquis eum esse patrem familias credidit: hoc ipsum enim ne trāsferatur effici per illam personæ, quæ in eo est, qui iniuriam intulit, idest propterea quod patrem familias credens quem afficiebat iniuria, eius inferendæ patri animum nō habuit. Atque hoc est quod statim Paulus subiicit cum affectus iniuriam facientis in hunc tanquam in patrem familias consistat. Consistit autem, nec vltro progreditur hoc casu à filiofa. ad patrem † quamuis alioqui contumelia filij, patris iniuria sit (sicuti Eusebi. Emisse. homil. 1. de symbolo memorat) quando scilicet, qui fecit iniuriam, esse filiumfa. non ignorauit, vt suo nomine pater possit iniuriarū agere † ad cuius officium in omnibus tueri filium pertinet *l. sed si vnus 17. §. ait Prætor, §. quod inde D. de iniur.* Hoc quidem ex Platonica Philosophia esse Maximus Tyrius eius imprimis sectator *orat. 2. ab Stephano impres. fol. 11.* præclare docet, Tertulia. quoq; *lib. de anima cap. 22.* (quod est in æditione Pameli. 40.) *§. cap. 34.* quos refert Petr. Faber *lib. 3. semestr. cap. 9.*
- 8 Vnde intelligitur Cælius relatus ab Vlpiano in *d. l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Cælium D. de adili. edic.* vbi proponitur liber-

libertum in ædibus Patroni eo pacto habitasse, vt sub vna clauē tota habitatio clauderetur, seruus ea mente, & animo ne ad Dominum rediret, extra habitationem liberti, inter ædes tamen patroni per vnam noctem latuit, quærit Consul- tus an sit fugitiuus, affirmatiuè que respondet animum ipsius serui facto illi annexum introspeciens. At si illam custodiam ea habitatio non habeat, & in ea cella libertus habitauit, cui commune, & promiscuum plurium cellarum iter est, tunc non esse fugitiuum rectè asserit, vtrumque ex animi affectu deducens † Ex quo appellatione fugitiui in statuto non venire latitantem colligit Bald. in *l. 1. tertia colum. C. de edil. edic.* & in *l. 1. C. de ser. fugiti.* Alexan. in *l. penul. C. eo.*

Facit quoque idem Cælius relatus ab Vlpiano in §. 1. eius- dem *l. quis sit fugitiuus* 17. dum affirmat discessum à domino non operari fugam, nisi ea mente vt ad dominum reuertendi animus nō sit, licetque postea mutato consilio reuertatur: adhuc tamen pœnitentiæ locum non esse *l. qui ea mente 65. D. de furt.* At contra si animo deliberato non reuertendi fu- gerit, deindeque reuertatur non dicitur fugitiuus † vt de de- bitore vel delinquente adducunt Tiraquel. in *l. si unquam, vers. susceperit liberos nu. 179. C. de reuoc. an. donatio.* Curti. in *l. admonendi nu. 159. & Ripa nu. 169. D. de iur. iur.* Blanc. in *tracta. de indi. & tort. nu. 287.* Petr. de Ptolomæ. in *d. l. admonendi nu. 79.* Bertran. *cons. 61. nu. 7.* & seq. *vol. 2. secundum primam impres. Viuius lib. 3. decis. 509. nu. 28.* † qui frustra, & ad eum qui non sponte, sed inuitus reuertitur extendere co- natur, cum ex futuro illo violento sanè regressu animum nō redeundi agnoscere possimus.

Hinc si animo redeundi fugiant non violenter qui carce- rem, breuiterque reuertantur tãquam fugitiui non plectun- tur Bald. in *l. 1. C. de ser. fugiti.* & in *l. 1. C. de edil. actio.* Bertachi. in *reperit. ver. fugiens* Paris de Puteo *de sindic. ver. fuga officia- lis cap. 20. nu. 2.* Bald. in *l. 1. post nu. 15. vers. quod de errone C. de ser. fugiti.* Iacobus de S. Georgio in *d. l. 1. n. 10.* Cepola in *d. l. quis sit fugitiuus. S. si quis in septimo notabili* Menoch. *de ar- bit. lib. 2. casu. 301. nu. 12.* & *de presump. lib. 1. q. 79. n. 44.* Ma- scar.

scar. de probat. lib. 1. concl. 266. nu. 21. & lib. 2. conclus. 820. nu. 28. Farinac. de carcer. quest. 30. n. 148. & 156. Plot. de in litem iur. §. 30. nu. 3. Grammat. conf. 57. n. 1. in fine Boer. decis. 215. nu. 17. qui id probat ex l. 3. in fine ibi in breui reuersa est uxor D. de diuor. can. vulgaris §. diuortium de peniten. distinc. 1. l. si quis ita 8. ibi dum uxor mea est D. de cond. & demof. l. nihil interest 26. ibi, nec enim est satis corpore domum quem rediisse si mente alienus est D. de cap. & posth. reuer. §. pansonum vers. in his autem. I. de rer. diuis. Corne. conf. 244. volu. 2.

- 14 Ob eandem rationem ex animi scilicet defectu non dicitur fugitiuus is qui hostem, aut latronem, incendium, rui-
namve fugeret, item nec eum qui à præceptore cuius disci-
plinæ traditus erat aufugit, vel ab eo cui commendatus fue-
rat, vel si sæuius cum eo agebat, ita temen vt ad dominum reuersus fuerit, nec is qui domi latuit quousque iracundia domini eferuesceret, vel cum animaduerneret dominum velle eum verberibus afficere proripuisset ad amicum quem ad præcandum perduceret (cuius meminit Terentius in Phor.

Nunc ad deprecatores ab eam qui mihi sic oret)

- 15 vt ex Viuiano, & Proculo probat Vlpian. in §. item apud 3. cum 2. seq. d. l. quis sit fugitiuus 17. † Et de carcerato ad Superiorem fugiente eo quod iniuste tractaretur vel Iudicis sæuitiam, aut nequitiam timeret vt non sit tanquã fugitiuus ple-
tendus tractant Paris de Puteo tract. de sindic. ver. fuga officialis cap. 2. nu. 4. Hostiens. in cap. vt debitus extra de appell. Cæpola in d. l. quis sit fugitiuus 17. in princ. nu. 21. Mascar. de probatio. lib. 2. conclus. 820. nu. 13. Bossius de carce. fideius. committ. nu. 46. Boer. d. decis. 215. nu. 28. alijque relati à Farinac. lib. 1. de carce. & carcer. quest. 30. nu. 171. & de indic. & tort. quest. 48. nu. 57. Giurba conf. crim. 60. nu. 4. & de Monacho aufugiente ad Superiorem tradit Anton. Ricciullus tract. de iure perso. extra Eccle. gre. existentium lib. 8. cap. 2. n. 24. † Arreptio siquidem itineris ad Superiorem habetur loco recursus, seu appellationis l. sed si per Prætozem 26. §. fin. vbi Bal. D. ex quib. cau. maio. Boer. vbi proximè, quod & in Cathalonia

Patria

De Seruis Fugitiuis. Cap. II.

17

Patria Principi suo vero, & naturali ingrata, obtinuit, vt quotidie experiebamur.

Exin etiam patet ratio quare Cælius Consultus affirmauerit in §. *Calius eiusdem l. quis sit fugitiuus* 17. quod si seruus emptus in Tyberim se deiecerit, vel de ponte se præcipitauerit, moriendiq; consilio suscepto, à domino discesserit, fugitiuus non est, secus si fugæ consilium prius habuit, deinde eo mutato se præcipitauerit vel deiecerit, cum enim in hac specie ad fugam paratus animus insit, hinc tunc verum effici fugitiuum affirmat. Sic etiam si seruus fugiens Vicarium secum adduxerit, si Vicarius inuitus, ac imprudens secutus est, nec occasionem redeundi prætermiserit in fugitiuorum, pœnas non incidit ob animi defectum, vt ex eodem Cælio testatur Vlpianus in §. seq.

17

Neque ab hac sententia discedendum etiam si ex eodem Consulto obijciatur quod in §. *idem ait 9.* sequitur, videlicet eum qui currere cœpit si dominum sequentem euadere nequeat non esse fugitiuum: nam ibi licet animus adsit, deest tamen priuatio serui in domino, cuius eo assequuto nūquam ab illius aspectu recessisse videatur *arg. l. naturalem §. D. de acquir. rer. domi. §. pauonum l. de rer. diui.*

18

Labeo quoque, quam exornamus sententiam, approbat in §. *apud Labeonem eiusdem legis*, dum de seruo in asylum confugiente, aut quo solent venire, qui se venales postulant se conferente non esse fugitiuum affirmat. De primo quia ad Cæsaris statum confugiens non habet fugiendi animum. De secundo quia qui facit quod publicè licere arbitratur fugitiui pœnis non sit plectendus. Vtraque tamen ratio oppugnari potest ex traditis ab Vlpiano ibi §. *item Calius seq.* dum affirmat eū qui se cōtulerit vbi à domino recuperari nequeat fugitiuum esse, multoq; magis illum qui eo se conferat vnde abduci non possit, quasi discrimen inter recuperari, & abduci constituatur, & quod magis est opponatur proximè dictis fugitiuum scilicet non esse eum, qui ad Principum statuas confugit à quibus abstrahi non posse incomperato est.

19

Primo occurrens dubio si recuperationem ab abductione

20

C

sepa-

- se pares: recuperatio enim, vt notauit Ælius Gallus *apud Festum*, est cum inter populum, Regem, nationesq; & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis, recipiendisque cognoscebant. † Inde recuperatores primum dicti sunt, qui inter populum Romanum, & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis, recipiendisque cognoscebant, vt refert Schar. in *Lexicon*, & Hotho. *de ver. iur. ver. Recuperatores.*
- 21
- 22 † Hinc recuperatores iudices, recuperatoriumq; iudicium, de quibus plura petes à mox laudatis, quibus addo Corraf. *lib. 3. miscel. cap. 18. nu. 6.* Cuius. *in commenta seu recitat. ad l. certi conditio 9. D. de reb. cred. & plenè disputantem Osualdum ad Donel. lib. 17. comment. cap. 21. litt. F.*
- 23 At abducere proprie est per vim aliquem è loco abstrahere.
- 24 *litem 15. §. abduxisse D. de iniur.* † Vnde abducere puellam dicitur raptor in *l. 1. C. Theodosi. de rap. virgi.* Dion. *lib. 58. histor. Virgil. lib. 10. Æneid. Matrum gremijs abducere pactus.* Valer. Flac. *lib. 7. Argona. Apulei. lib. 4. de asino aur.* D. Ambros. *Epist. 65. lib. 8. Cicero orat. pro Flaco Valer. Maxi. lib. 9. cap. 1. Seneca lib. 1. de benef. Sucto. in Augus. cap. 67. & in Caligu. cap. 20. Cuius. in commenta. ad l. si quis 46. D. de contr. emp. plura congerit Briffoni. de verbo. signif. lib. 1. ver. abducere.*
- 25 Hinc nunc liquet ratio quare asserat Consultus in *d. §. item Calius* multo magis fugitiuum eum esse, qui ibi vnde abduci non possit, quam vnde recuperari nequeat se cōtulerit: licet enim nunc ius recuperandi non competat, forsitan deinceps competet ea pacto cum vicinis Ciuitatibus inita. At collato seruo in locum à quo abduci nequit à fortiori fugitiuus appellandus, cum non pacto aliqua, sed solum vi ab eo loco abstrahi possit. Vel vt ait Gotofre. in *d. §. item Calius.* Priore casu tibi fugitiuus est, altero, & tibi, & tuæ Ciuitati.

PLURA DE STATVARVM, AC ASYLORVM
immunitate obseruantur. Ex quo secunda difficultas ex §. *item*
Calius supra proposita, explicata manet, verusque sensus *ad d.*
S. apud Labeonem proponitur.

C A P. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Statuarum immunitatis origo, & qua de causa fuerit inuenta.
- 2 Amplior immunitas Statua Nini, quam Assyrophenis.
- 3 Quenam harum fuerit prior.
- 4 Ad statuas confugiens extrahi sine piaculo non licebat.
- 5 Et ex eis profugi, iniuriam alijs aliquoties inferebant.
- 6 Ea immunitate gaudebat etiam imaginem Tyberij secum ferens.
- 7 Ob statuarum multitudinem, & frequentem imaginum delationem S. C. prohibitum fuit ne quis in alterius iniuriam ad statuas confugeret.
- 8 Explicatur l. unica C. de his, qui ad stat. confug.
- 9 Frequentiores serui, quam liberi homines ad statuas confugendum, hinc Tacitus, & quadam vetus inscriptio explicata.
- 10 Eadem assylorum, qua statuarum immunitas.
- 11 Eorum origo.
- 12 Primum assylum fuit Cadmi, unde notatus Polydorus Virgilius.
- 13 Aram, qua Athenis à filijs, & nepotibus Herculis ad propriam suendam vitam erecta fuit, fuisse eam cuius meminit D. Paulus Actor. 17. plures existimant.
- 14 Eorum sententia reijcitur.
- 15 Duo assyla fuerunt ante illud filiorum Herculis
- 16 Romulus assylum apperuit.
- 17 Assylorum immunitatis materia remissiuè.
- 18 Suetonij, & Taciti diuersa sententia proponuntur.
- 19 Iusti Lypsij, & Patris Gambacurta ad eos conciliandos sensus.
- 20 Auctoris super hac re opinio ex alio eiusdem Taciti loco desumpta.
- 21 Homines sacrosancti, veluti Tribuni plebis, appellabantur assyli.

- 22 *Crimen Lesa Maiestatis erat ledere Tribunum, aut illum privati loco habere, aut in via occurrenti de via non cedere.*
- 23 *Flaminis Dialis autoritas eadem qua Assyli.*
- 24 *Virgines Vestales obuiam euntes damnato dum ad supplicium duceretur, ex earum aspectu liberabatur à pena.*
- 25 *Assylorum materia remissiuè.*
- 26 *Conciliatur S. apud Labeonem cum S. item Calius d. l. quis sit fugitiuus.*
- 27 *Crebriores quærela seruorū in dominos, ob quas ad statuas confugiebant, numerantur.*
- 28 *Explicatur d. S. apud Labeonem*
- 29 *Serui iure gentium facti qui sint.*
- 30 *Serui iure civili quomodo fiant.*
- 31 *Nemo nuda voluntate, nec professione fieri potest seruus.*
- 32 *Neque conuentionibus, aut priuatis pactis.*
- 33 *Nec confessione, vel scriptura.*
- 34 *Fit iure civili quis seruus ex potestate legis in pœnam delicti quod committit se ipsum vendendo.*
- 45 *Venditio libertatis apud diuersas inualuit gentes.*
- 36 *Requisita, ut quis fiat seruus ratione pretij participationis remissiuè.*
- 37 *Emens ignorare debet libertatem eius, qui emitur.*
- 38 *Expenditur d. S. apud Labeonem.*
- 39 *Iuscus vicus appellabatur ubi liberi homines se venales postulabant.*
- 40 *Gothofredus appellat catastam locum illum*
- 41 *Varia significationes catasta remissiuè.*
- 42 *Verus sensus ad d. S. apud Labeonē proponitur ex Osualdo.*

V T secundum quod ex S. item Calius d. l. quis sit fugitiuus, diluamus dubium, aliqua imprimis legenti non iniucunda circa statuarum, assylorumque immunitates præmittere oportet, ex quorum cognitione Labeonis, & Cælij consensus omnino pender.

Sta-

Statuarum igitur immunitas (si à longinquo, & primæuo principio rem quærimus) ab Afsyrophene Ægyptiorum Principe originem traxit: is enim ob immaturam vnici filij mortem eius imaginem ad viuum expressam commodo domus loco reposuit, vt sic orbitati remedium, ac solamen solitudini præstaret, cuius aspectu, directo ad illam colloquio, oblectebatur, quod conspicati serui, vt domino grati magis fierent, eiusque gratiam maiorem quotidie inirent, eidem simulachro, modo detecto capite adstabant, modo flores spargebant, modo coronas plectebant, cumque placatiorem sic dominum reddi cernerent, non dubitauerunt in dominum peccantes ad illam statuam confugere, à qua eos abstrahere, ne filium læderet, vtq; maior illi exhiberetur cultus, non audebat Afsyrophenes. Tradit Fulgent. *lib. 1. Mytholog. ex Diophante*. S. Bernardin. Senen. *sermo. 10. in Dominic. 4. Quadrag. art. 1. cap. 1. Abulensis 2. par. comment. cap. 20. lib. Iosue quæst. 20.* † Amplior tamen immunitas fuit cõcessa à Nino Afsyriorum primo Rege mortui Belli patris statuæ † de quarum prioritate vide latè pertractantem Patrem Petrum Gambacurtam Societatis Iesu *lib. 1. de immunit. Ecclesiast. cap. 6. nu. 8.*

Ad has igitur confugientes statuas exin extrahi sine periculo non licebat *l. 2. D. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. 1. §. 1. D. de offic. Præse. vr. l. capitaliũ 20. §. ad statuas D. de penis l. in eum 5. D. de extraor. crimi. l. unica C. de his qui ad stat. confu. §. sed & maior I. de his qui sunt sui.* Suetoni. in Tiberio c. 53. *Novissimè, inquit, calumniatus modo ad exercitum confugere velle Pandatariam relegauit Plinius lib. 10. Epist. 195. ad Traian. Miles qui est in statione Nicomedensi scripsit mihi, quendam nomine Callidromum cum detineretur à Maximo, & Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, ad tuam statuam confugisse. Seneca de clemen. lib. 1. cap. 18. Seruis ad statuam licet confugere, cum in seruum omnia liceant est aliquid quod in hominem licere commune ius animatum vetet, quia eiusdem naturæ est cuius tu.*

Res autem eo euasit, vt non periculũ solum fugæ imago Imperatoris esset, sed calumniæ occasio, ea arrepta nõ solum inu-

iniuriam vitare; verum inferre licebat. Sic ex Tacito *lib. 3. annal.* colligo: *Incedebat, inquit, deterrima cuique licentia impune proba, & inuidiam in bonos excitandi arrepta imagine Cesaris.* Extat apud eundem Tacitum *dicto lib. 3. pulcherrima C. Cestij in hac re dissertatio. Igitur C. Cestius Senator differuit Principes quidem instar Deorum esse, sed neq; à Dijs nisi iustas supplicum preces audiri, neq; quenquam in Capitolium, aliarve Urbis templa perfugere, ut eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges, & funditus euersas ubi in foro, in limine Curia ab Annia Rufilla, quam fraudis sub Iudice damnauisse probra sibi, & minæ intendantur, neque ipse audeat ius experiri ob effigiem Imperatoris oppositam* † Neque Philostratus hic prætermittendus qui *lib. 1. de vita Apolonij ait: Erat apud Apendios asylum Tiberij statuæque sanctiores illis in locis, venerabilioresque quam Iouis Olympij simulachrum habebantur, ita ut impietatis damnatus quidam fuerit quod seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat.*

6

7

At cum improbi passim homines, & serui imaginibus Cæsarum sine causa perlatis, statuisque adprehensis, inuidiam aduersarijs concitarent, Senatus Consulto prohibitum fuit ne quis in alterius iniuriam ad statuas Principum cõfugeret, imagine sive eorum deferret, qui secus faceret in vincula publica mitteretur. *l. Senatus Consulto 38. D. de iniur. l. capitulum 28. §. ad statuas D. de penis Brisoni. lib. 3. select. cap. 11.*

8

† Facitq; maximè *l. unica C. de his qui ad stat. confug.* qua prudenter sancitum est, ut sicut hi qui se probauerint iustas, verasque ob causas ad statuas confugisse, tuti omnino sint, sic hi qui veras causas non probauerint, nõ modo securitate careant, sed vltrices etiam pænas luant, decidunt ita Valens, Theodosius, & Arcadius Imperatores in *d. l. unica* hisce verbis. *Qui ad statuas vel vitandi metus, vel creanda inuidia causa confugerint, si certas habuerint causas quibus confugere ad Imperatoria simulachra debuerint, iure à legibus vindicentur, sin vero probati fuerint artibus suis inuidiam inimicis creare voluisse, vltrix in eos sententia proferatur.*

Fre-

De Seruis Fugitiuis. Cap. III.

23

Frequentiores autem seruorum, quam aliorum fuere ad statuas concursus, adeo ut propter eorum concurrentiū multitudinem vilescere Imperatorum statuæ viderentur: *Complebantur* (ait Tacitus *dicto lib. 3. annal.*) *templa pessimis seruitiorum*. Vnde ad hanc vilem turbam è suis statuis arcēdam quidam à seruo non tangi in statuarum basi scribere præcipiebant, sic in marmorea Lauinij basi refert Lipsius in *notis ad lib. 3. annal. Taciti* scriptum.

M A V O R T I O .

S A C R .

H O C S I G N V M

A S E R V O T A N G I

N E F A S E S T

Nec solum ad Principum statuas confugientes, verum & in asyla se recipiētes exin extrahi nequibant † Veterem igitur fuisse morem eorum, qui nouas Vrbes conderent assyla aperire eo fine, ut per ea nouos accolas ad nouam urbem accerferent, testatur Liuius *lib. 1. Deinde, inquit, ne vana urbis magnitudo esset adiicienda multitudinis causa vetere consilio condentium vrbes qui obscuram, atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur: locum qui nunc septus densis inter duos lucos est, asylum apperit eo ex finitimis populis turba omnis sine discrimine liber, an seruus esset, auida nouarum rerum perfugit idque primum ad captam magnitudinem roboris fuit* † Post supra tradita Assyrophenis, ac Nini statuarum asyla primum in orbe fuit asylum Cadmi: constructis enim Thebis initio Regni sui illud aperuit, sed id Polydorum Virgiliū latuit dum *lib. 3. de inuent. rer. cap. 12.* affirmat primum omniū asylum fuisse illud Atheniense quod Herculis filij, nepotesq; eo fine aram misericordiæ nuucupatum aperuerunt, ut vitæ propriæ potius, quam alienæ cōsulerent, ut si quando ab his quos eorum pater innumeros grauissimè vexauerat ad necem quærerentur, hoc haberent tutum vitæ perfugium, eius meminit Statius *lib. 12. Thebaidos*

10
11

12

Fama

*Fama est defessos acie post busta paterni
 Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes
 Sic sacrasse loca commune animantibus agris
 Confugium*

Et ibidem

*Vrbe fuit media nulli concessa potentum
 Ara Deum mitis posuit clementia sedem †*

- 13 Hancque aram fuisse eam, quæ Athenis Ignoto Deo erat dicata, attestantur relati apud Lyranū *super cap. 7. Act. Apost. & Gerson. tract. 7. super Magnificat.* Ex cuius aspectu argumentum sumpsit D. Paulus Apostolus anuntiandi Atheniensibus Christum: sic enim ait *Actor. 17. Præteriens simulacra vestra inueni aram in qua scriptum erat Ignoto Deo, quod ergo ignorantes colitis, hoc ego anuntio vobis.* Diuersum autem traxisse originem aram istam Ignoto Deo sacram docet Historia Ecclesiastica apud eundem Lyranum, vt refert P. Gamba-curta *d. lib. 1. cap. 5. n. 12.* † At distinctam omnino fuisse hanc aram ab ea quam filij, & nepotes Herculis sacrauerant, vel ex eo liquet quod illa Ignoto Deo, hæc vero nulli, sed clementiæ, seu misericordiæ dicata fuerat. Latuit ergo Polydorum Virgilium proximè laudatū Cadmi asylo posteriùs ducentis prope annis fuisse Atheniense † Sed & ante hoc misericordiæ Atheniense asylum, duo alia post illud Cadmi præcesserunt vnum viuenti Herculi sacratum ad ostium Nili, quod Canopium vocabatur, alterum Dianæ Ephesinæ circa idem tempus, cuius libertatis iura ab eodem Hercule, dum Lydia potiretur aucta fuisse refert Tacitus *lib. 3. anna.* † Romulus quoque asylum aperuit inter Capitolium, & Palatium in Sacro luco; quod Quercetum dicitur, cuius meminerunt Halicarnas. *lib. 2. cap. 34.* Strabo. *lib. 5.* Patri. *de Reg. lib. 8. tit. 16.* Inuen. *Saty. 8.*

*Et tamen vt longe repetas, longeque reuoluas
 Nomen, ab infami gentem deduces asylo,*

Ouid. *lib. 3. Fasto.*

*Romulus vt saxo lucum circumdedit alto
 Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.*

Vir

Virgi. lib. 8. *Æneid.*

*Hic lucum ingentem quem Romulus acer asylum
Retulit & gelida monstrant sub rupe lupercal.*

Diuus Augustinus lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 34. Romulus, inquit,
& Remus asylum constituisse perhibentur, quo quisq; confugeret
ab omni noxa liber esset.

Sed tamen si quis breuiter omnia scire desiderat, quæ circa
asylorum immunitatem obseruauit antiquitas, adeat Tacitum
lib. 3. *annal.* latissimè omnia referentem, qui tamen in fine
asserit: *Factaque Senatus Consulta, quis multo cum honore
modus tamen præscribatur, iussique ipsius in templis facere
aras sacrandam ad memoriam, ne specie Religionis in
ambitionem delebarentur* † Obstat tamen Suetonius, qui in
Tiber. cap. 37. inquit *Aboluit, & ius moremq; asylorum, quæ
usquam erant.* Ex quibus apparet non certum modum tantum
præscriptum fuisse, vt dicebat Tacitus, sed abolita omnino
fuisse asylorum iura. † Suetonium, & Tacitum vt in cõcordiã
reducatur Lipsius in notis ad anna. Taciti, ita huic adhæret,
vt Tranquillum errasse, asserere non dubitauerit. Nec magis
fœliciter P. Gambacurta d. l. 1. cap. 17. nu. vlt. dum pro Tacito
sentiens, Suetonium secundum vulgi sermonem loquutum fuisse
asserit, quod mihi persuadere non possum † Forfitan ad cõcordiam
patebit aditus, si animaduertamus Senatus Consulta illa, quibus
asylis certus modus præscriptus fuit, quorũ meminit Tacitus loco
supra tradito *ex tertio anna.* fuisse facta an. ab V. C. D. CCLXXV. At
sequenti anno iterum Græciæ Ciuitates, aliæque Prouinciæ Legatos
miserunt ad ius asyli confirmandum, vel de nouo statuendum, vt
ex eodem Tacito lib. 4. *annal.* prompsi, ibi: *Is quoque annus
legationes Græcarum ciuitatum habuit, Samijs, Iunonis, Cois,
Æsculapij delubro vetustum asyli ius, vt firmaretur, petentibus.
Samij decreto Amphyctionum nitebantur, quæ præcipuum fuit
rerum omnium iudicium, qua tempestate Græci conditis per
Asiam urbibus ora maris potiebantur. Neque dispar apud
Coos antiquitas, & accedebat meritum ex loco: nam Ciues
Romanos templo Æsculapij induxerant cum iussu Regis Mi-*

D

thri-

thridatis apud cunctas Asia insulas, & vrbes trucidarentur.
 Crederem ergo dici posse hoc anno aboleuisse Tiberiū ius,
 moremque Asylorum, licet antecedenti certum tātum mo-
 dum eis præscripserit.

- 21 Sed, vt progrediamur, ex supradictis, vt notat Budeus *in no-
 tis ad d. S. apud Labeonem*, dicebantur asyli homines sacrosan-
 cti, quos attingere sine piaculo non licebat, vt apud Roma-
 nos Tribunos plebis fuisse asserit Cicero *lib. 3. de legibus* in-
 quiens *Tribuni plebis sunt, quos plebs cōtra vim auxiliij cau-
 sa creasit, quodque prohibeant quodque plebem rogassint
 ratum esto, sanctique sunt* hoc est intacti, atque asyli.
- 22 Nō solum autem lædere Tribunum nefas erat, sed etiam
 priuati loco illum habere, aut occurrenti non cedere de via,
 Læfæ Maiestatis crimen putabatur, propterea C. Buturius à
 Romanis vltimo supplicio condemnatus sit, quod Tribuno
 cuidam plebis in foro ambulanti, de via nō dicefferit, quem-
 admodum ex Plutar. refert Budæ. *ad Pandec. ad tit. D. ad l.*
- 23 *Iuli. Maiest. Hyero. Plattus de bono statu Religio. c. 37. † Hinc
 Flaminis Dialis autoritatem tātam fuisse legimus, vt ad eum
 quasi ad asylum vulgo concurreretur, qui enim ad eius pedes
 accessissent, si vincti essent soluebantur, si noxij, pœna con-
 donebantur † Sic etiam Virgines Vestales ita quasi Sacrosan-
 ctæ habebantur, vt obuiam euntes ei, qui ad supplicium du-
 cebatur, statim liber erat † Sed plura de asyulis consulto omit-
 to petenda à Thucyde *lib. 1. belli Peloponnesiacij*, Polido. *Virg.
 lib. 3. de inuen. rer. cap. 12*. Plutar. *in Theseo, & Romu.* Corraf.
lib. 5. miscell. cap. 23. Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. genia. c. 20.*
 omnium latissimè P. Gambacurta sæpe laudatus *lib. 1. de im-
 mun. Eccl. per totum*, quibus addo præter Tacitū *d. lib. 3. anna.*
 Didacum Couar. *lib. 2. var. cap. 20. nu. 2*. Anastasium Germo-
 nium *lib. 1. de sacro. immu. cap. 15*. Petr. Gregor. *lib. 33. Syntag.
 cap. 21.**
- 26 Quibus sic præhabitis, superest nūc vt Labeonis, & Cælij
 inuicem pugnantes sententias in concordiam reducamus.
 Affirmat Labeo seruum in asylum, vel Principis statuam cō-
 fugientem fugitium non esse. Asserit Cælius seruum fe-

con-

conferentem vbi recuperari, vel abduci nequit, fugitiuum esse. Et merito: hi enim qui ad statuas vel asyla confugiebant liberam facultatem legibus concessam habebant iustam cōtra dominos proponendi querelam, iudicesq; assignabantur qui de huiusmodi seruorum querelis cognoscerent *l. 2. D. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* vbi in rescripto ad Ælium Martianum Bæticæ Proconsulem misso dicitur: *ideoque cognosce de querelis eorum, qui ex familia Iulij Sabini ad statuam confugerunt §. vlt. l. eo. l. 1. ibi seruos, qui ad statuas confugiunt de dominis querentes audiet D. de offic. præf. urb. l. unica. C. de his qui ad stat. consu. l. capitalium 28. §. ad statuas D. de panis.*

† Crebriores autem quærelæ, quas aduersus dominos proponebant serui erant quod ab eis male tractarentur, quod nimis crudeliter vapularentur, quod neque necessaria alimenta eis subministrarentur, ad peccandumque quandoque eis abuterentur *d. l. 2. D. de his qui sunt sui*. Excipe ab his seruos domi Sinesij, de quibus scribit ipse *Sinesius Epist. 145.* fugisse nunquam vllum ex seruis paternis, vel quos ipse habuerit, quia nimirum institutione adeo liberali eos régeret, eoque honoris vultu, vt ipsum quasi electum quendam Magistratū amarent magis, quam timerent, vt tradit Antonius Mornacius in *obser. ad DD. lib. 21. tit. 1. ad l. quis sit fugitiuus 17. D. de adil. edic.* Supradictas autem querelas si postea iustas probabant, liberè & impune proponere eis permittebatur, sin autem in ipsis succumbebant, puniendi veniebant. At in seruo qui eo se cōtulit vnde recuperari, vel abduci nequit, prædicta non procedunt, nec aliqua ratione eius domino consultum videtur; nihil ergo mirum scribat Cælius eum fugitiuum esse.

Supereſt nunc vt vltimam ex *d. §. apud Labeonem* non leuem, nec vulgarem proponamus, expendamusque difficultatem, vtque eam radicitus euellamus, ad iuris primordia ex quibus oritur recurrendum erit: certum enim est seruos aut iure gentium, aut iure ciuili fieri † Iure gentium sunt, qui ex ancillis nostris nascuntur, aut ab hostibus capiuntur *l. 5. D. de stat. homi. §. serui autem l. de iur. person.* † Iure ciuili fiunt serui

homines illi, qui ita abiecti, degeneres, & viles sunt, vt Imperatorū verbis vtar in *l. quisquis C. de postul. vt pecuniæ cupiditate allecti pretiosius, quo humanum fruitur genus, libertatem scilicet vendant d. l. 5. §. 1. D. de stat. homi. l. si ex causa 9. §. Papinianus ait D. de minor. l. si quis 6. §. irritum D. de iniur. rup. non quod voluntas semet vendentis causa sit*

31 amittendi libertatem † nemo enim nuda volūtate fit seruus, nec etiam professione *l. parentes 22. l. liberos 39. C. de liber. cau. † neque conuentionibus, aut priuatis pactis potest quis*

32 mutata conditione alterius seruus fieri *l. conuentio 37. d. l. liberos C. de liber. cau. † neque præiudicium libertati fieri potest*

33 confessione, vel scriptura qua liber homo se esse seruum profiteretur *l. nec si volens 7. l. interrogatam 14. l. parentes 22. l. Arrianus 27. d. l. liberos C. de liber. cau. l. non nudis C. de probat. l. ingenuam C. de inge. manu. dummodo alias de libertate, constet l. iubemus 41. C. de libe. cau. non potest enim conuentionibus seruus fieri, cum sui ipsius quis dominus non sit l. liber homo 13. D. ad l. Aquiliam, imò liberum corpus æstimationem non recipiat l. 1. §. sed cum liber. l. fin. D. de his qui effude. vel deiece. Martinus Magerus de aduoca. arma. cap. 9.*

34 *nu. 276. † fit autem seruus ex legis potestate in pœnam delicti, improbiq; facti vt docet Anto. Faber. in Iurispr. papi. lib. 1. tit. 3. princi. 2. illa. 1. §. princi. 3. illa. 3. † Huiusmodi autem libertatis venditio apud diuersas inualuit gentes, apud Gallos narrat Cæsar lib. 6. de bello galli. Plerique inquit, cum aut ere alieno, aut magnitudine tributorum, aut iniuria potentiorum premuntur, se se in seruitutem dedunt nobilibus: in hos eadem omnia fere sunt iura, qua dominis in seruos. Apud Germanos obseruo ex C. Tacito de mori. Germa. Aliam quod mirere, (ait) sobrij inter se exercent tanta lucrandi, perdendive temeritate, vt cum omnia defecerunt, extremo, ac nouissimo iactu de libertate, ac de corpore contendant. Victus voluntariam seruitutem adit, quamuis iunior, quamuis robustior alligari se, ac venire patitur. Ea est in re praua peruicacia, ipsi fidem vocant. Seruos conditionis huius per comercia tradunt, vt se quoque pudore victoriæ exsoluant. Tandē & apud Hun-*

nos

nos morem hūc inualuisse tradit D. Ambrosius *de Tobia cap. 11.* dum ait : *Ferunt Hunnos cum sine legibus viuunt, a lea solius legibus obedire, in procinctu ludere, tesseras simul & arma portare, & plures suis quam hostilibus ictibus interire, in victoria sua captiuos fieri, & spolia suorum perpeti, quæ pati ab hostibus nequiuertant* † Plura vt huiusmodi seruitutis pæna locum habeat, requiruntur requisita, quæ eleganter profequitur, ac exornat Balthesar Gomesius de Amescua *tract. de potest. in se ipsum lib. 2. cap. 17.* † Sufficiat pro instituto vnum solum animaduertere, ementem scilicet ignorare debuisse libertatem eius, qui emitur *l. liberis 7. S. si quis sciens l. qui sciens 33. D. de liber. cau. l. Licinius l. ult. D. quib. ad liber. procla. non licet l. scientis C. de inge. manu.* Vultei in § *serui n. 4. I. de iur. perso.* Corraf. *ad l. 5. D. de stat. homi.* Osual. ad Donel. *lib. 2. comment. cap. 9. litt. O.* † Quibus acriter obstat Consultus in d. §. apud Labeonem, vbi affirmat fuisse certum locum assignatum his, qui se venales postulant, vnde nunquā ignorantia in emptoribus reperiri poterat. Sic loquitur Consultus: *Apud Labeonem, & Calium quaritur, si quis in asyllum confugerit, aut eo se conserat, quo solent venire, qui se venales postulant, &c.* Ex quo constat certum locum fuisse, in quo liberi homines se venales postulabant † quem locum fuisse Tuscum vicum non obscure ostendere videtur Plautus sic in Curculione scribens.

Sub veteribus ibi sunt qui dant, quiq; accipiunt scenore

Pone adem Castoris ibi sunt quibus credas male

In Tusco vico ibi sunt homines qui ipsi se venditant.

Idque etiam visus est voluisse Horat. *lib. 2. ser. saty. 3.* his verbis.

----- *ac Tusci turba impia vici*

Cum scurris fartor, cum velabro omne macellum

Mane domum veniant -----

Vbi per turbam impiam Tusci intelligi eos homines liberos qui se venditabant affirmat Reuard. *lib. 2. coniect. cap. 8.* quod cum non animaduertissent interpretes pessimam hanc turbam ad sceneratores retulerunt: sceneratores enim non in

Tusco

Tufco vico, sed sub veteribus frequentes erant, & assidui, vt ex Plauto probauimus.

40 Sed alio respiciens Gothofr. in *d. S. apud Labeonem* appellat Catastam locum istum in quo homines se veditabant, quo pacto D. Cyprianus *Epist. 33.* inquit ad pulpitum post catasta venire. Quem locum eleganter explicat Iacobus Pamelius dum *in notis ad eum* ait *Pulpitum suggestum vocat unde lectiones recitari solent coram populo; catasta vero proprie locus erat editior in quo serui venales exponebantur ab exponendo sic Gracè vocatus.* Ad quam significationem proxime accedit Cypria. dum per catasta intelligit locum eminentiorem in quo de Martyribus sumebatur supplicium, quo & adludere videtur Romanus Martyr. apud Prudentium sic exclamans.

Audite cuncti, clamo longe, ac predico,

Emitto vocem de catasta celsior

Hocque confirmat ex eo quod asserit in Hispanijs locum in quo serui venum exponuntur similem esse locis illis editioribus in quibus fontes plectebantur, quæ in Gallijs *gehennæ* nuncupantur. Altera etiam huius vocis *catasta* acceptio est apud eundem Prudentium dum *hym. 2. Peristeph. de Laurentio Martyre* sic cecinit.

Postquam vapor diutinus

Decoxit exustum latus

Vltro è catasta Iudicem

Compellat affatus breui:

Conuerte partem corporis

Satis crematam iugiter.

41 Sed de catastæ varijs significationibus, quamque ab equeo distet, videndus omnino Antonius Gallonius *tract. de Cruciatibus SS. Martyrum cap. 3.*

42 His tamen omissis difficilis semper redditur Cōsultus noster in *d. S. apud Labeonem*: si enim certus locus liberis hominibus se venundantibus constitutus erat, qua ratione poterit ignorantia ab emptore obtendi? † Ex interpretribus solus Osuald. difficultatem agnouit: is etenim *in notis ad Donel. lib. 2. comment. cap. 9. litt. O.* tex. nostrum intelligit de his, qui cum

cum iam essent serui vēdebantur, quasi his certus locus fuerit constitutus, non autem liberis hominibus; Plautum vero explicat de pueris, & scortis palam venalem formam, vt loquitur *l. si ea qua 22. C. de adul. exhibētibus*. Quasi hos eadem ratione dixerit Plautus se vendere, qua vulgo promerciale corpus habere dicitur, & qua vxor mercalis vocatur in *l. mercalem 5. C. de condict. ob turp. cau.* Cui sententiæ adstipulatur ratio à Consulto adducta in *d. §. apud Labeonem Ego*, inquit, *puto non esse eum fugitiuum, qui id facit quod publicè facere licere arbitratur*, quæ inconcinna esset si de liberis hominibus se venundari postulantibus intelligeretur, cum id publicè non licere nemo est qui nesciat.

Sit pro coronide circa materiam hęc seruorum ad assylū, vel Ecclesiam confugentium quod *cap. 70.* in Edicto Theodorici Regis legitur in hęc verba: *Si seruus cuiuslibet nationis ad quamlibet Ecclesiam cōfugerit, statim domino veniam promittente reddatur, nec enim ultra vnum diem ibidem residere precipimus. Qui si exire noluerit vir Religiosus Archidiaconus eiusdem Ecclesie, vel presbiter, atq; Clerici eundem ad dominum suum exire compellant, & domino indulgentiam prestanti sine dilatione contradant. Quod si hoc superscripta Religiosa persona facere fortè noluerint, aliud mācipium eiusdem meriti domino dare cogantur, itaut etiā illud mācipium quod in Ecclesia latebris commoratur, si extra Ecclesiam potuerit comprehendi, à domino protinus vindicetur.*

EXPONUNTUR §. ITEM CÆLIUS,
& §. erronem 14. eiusdem l. quis sit fugitiuus 17. Plura inter erronem, & fugitiuum discrimina aperiuntur, aliqua inter emanforem, & desertorem enodantur.

C A P. IV.

S V M M A R I V M.

1 Proponitur, & exponitur species §. idem Cælius 16. d. l. quis sit fugitiuus 17.

2 Ex-

- 2 *Explicatur S. erronem eiusdem legis.*
- 3 *Erro est qui frequenter sine causa vagatur.*
- 4 *Stella erratica cur errone appellentur.*
- 5 *Fugitiuus differt ab errone quemadmodum desertor ab emanfore.*
- 6 *Is qui reuertitur quandoque etiam habetur pro desertore, & qui reducitur pro emanfore.*
- 7 *Discrimen consistit in tempore.*
- 8 *Contempsit hoc discrimen Germanicus in l. 4. S. edita D. de re milit.*
- 9 *Desertor dicitur etiam fugitiuus.*
- 10 *In serui venditione de corporis, & animi vitij cauebatur.*
- 11 *Seruus fugitiuus solitus semper furari.*
- 12 *Serui fuga deteriores reddebantur.*
- 13 *Vinum quod uepescit appellatur à Cicerone fugiens.*
- 14 *In venditione seruorum stipulationes solita furtis, noxijsq; solutum esse, fugitiuum, errone me non esse, & probatur. tex. singulari num. 16.*
- 15 *Emptor tenetur probare fugisse seruum antequã emeretur.*
- 16 *Si deficit probatio creditur serui dicto.*
- 17 *Imo & questioni subijcitur.*
- 18 *Explicatur elegans D. Hieronymi locus.*
- 19 *In permutationibus etiam similes stipulationes interponebantur.*
- 20 *Quas ridet Apolli. apud Philos.*
- 21 *De earum validitate disputat Amaya.*
- 22 *Interdum expresse predicta stipulationes reijciebantur.*
- 23 *Serui quorũ nomine nihil venditor promittebat pileati vendebantur.*
- 24 *Pileus symbolum libertatis erat.*
- 25 *Serui capti in bello vendebantur cum corona*
- 26 *Transmare aduectorum pedes creta signabantur.*
- 27 *Manus medicamentis dealbata appellatur gypsata.*
- 28 *Serui nudi aliquoties, ut corporis sanitas appareret, vendebantur.*

X eodem supra exposito principio lucem accipiet Consulti responsum in *d. l. quis sit fugitiuus 17. §. idem Cælius 16.* vbi proponitur seruum à domino in Prouinciam missum, eum defunctum, & se ab illo in testamento manumissum falso, vt interpretatur Accur. audiuisse, in eodemque officio permansisse, & pro libero se gessisse, an fugitiuus sit dubitat Cælius, non esse decidit, cum mētiendo se liberum absq; fugæ consilio fugitiuū se reddere nequeat, & merito: siue enim bona, siue mala fide pro libero se gesserit, nunquam tamen animum fugiendi habuit † Eodemque sensu intelligitur Vlpia. in *§. erronem eiusdem l. 17.* vbi cum Labeo erronem pusillum fugitiuum esse affirmaret, & è cōtra fugitiuum magnum erronem † asserit Vlpianus erronem eum esse qui nō quidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis, serius domum redit, vnde cum fugiendi animus omnino ab errone absit, hinc eum fugitiuum non esse in comperto est. Hinc Columela *de re rust. lib. 7. cap. 12.* Maxime, inquit, debent in custodia vigilaces conspici, nec erronees, sed assidui & circumspecti, & Tibul.

Adque iterum erroneem sub tua signa voca
Sapho apud Ouidi.

Nec vos erroneem tellure admittite nostrum.

† Vnde stellæ erraticæ erronees appellantur, quod Zodiacum non ambulent, sed in diuersos vagentur motus A. Gelli. *lib. 3. cap. 10.* & *lib. 14. cap. 1.* † Hinc communiter dici solet sic fugitiuum ab errone distare, quemadmodum desertorem ab emanfore *l. 3. §. leuius 14. D. de re milit.* At nō est differentia inter emanforem, & desertorem quod hic reducatur, ille vero reuertatur † nam & qui reuertitur quandoque pro desertore habetur *l. qui commeatus 14. D. de re milit.* & qui reducitur pro emanfore *l. qui cum vno 4. §. edicta D. eo.* † Discrimen tantum est in tempore *l. aut facta 16. §. tempus D. de panis l. 3. si ad diem D. de re milit.* desertor siquidem pro diurno tempore, emanfor nō ita † Contempnit hanc differen-

E

tiam

tiam Princeps ille magnus Germanicus meliori fato dignus, cum exercitum Romanum duceret, vt refertur in *d. S. edicta*. edixit enim se habere pro defertore etiam eum qui diu abfuiſſet, *vt is*, inquit, *inter emanſores haberetur*, vbi vt pro *quamuis* accipit *Cuia. lib. 6. obſer. cap. 26.* † Defertor vero nõ ſolum fugitiuo comparatur, verum & fugitiuus dicitur in *d. S. tempus*. Anto. Auguſt. *lib. 3. emenda. cap. 7.* *Cuia. d. cap. 26.*

9
10
Expoſita inter erronem, & fugitiuum differentia, ſuccedit explicanda inter ipſos conuenientia: Etenim inferuorum venditione non ſolum illæ concipiebantur formulæ quibus corporalibus vitijs innoxios præſtari ſeruos caebatur, verum & quoad animi vitia caueri plerunque ſolebat, ne ſcilicet fugitiui, vel erroneſe eſſent *l. ob qua 4. S. in ſũma D. de adil. edic.* Horat. *lib. 2. ſer. ſaty. 3.*

————— *ſanus vtriſque*

Auribus atque oculis mentem niſi litigioſus

Exciperet dominus cum venderet, &c.

Vbi vetus Interpres: *Sumptum eſt, inquit, hoc argumentum, à dominis mancipia vendentibus, quorum omnia vitia cognita ſibi tam corporis, quam animi debeant aperire emptori, niſi poſtea litigari vellent propter celatum vitium.* Obſeruant A. Gellius *lib. 4. noët. Attic. cap. 2.* *Cuia. ad l. aliud 174. D. de Ver. ſignific.* Anto. Gomez. *lib. 2. vari. cap. 2. n. 49.* Morla in *Empor. iur. tit. 9. in præmiſ. num. 41.* Donel. *ad l. emptor. 14. C. de actio. emp. & lib. 13. comment. cap. 2. § 3.* vbi Oſual. Pichar. in *J. actionum 28. quæſt. 16. l. de actio.* † Cumque vix vnquam fugiat ſeruus quin ſecum furto auferat rem, pecuniamue à domino *l. qui ſeruo 36. S. idem D. de furt. l. vlt. D. de fugit. l. ſi quis 12. C. ad l. Fabi. de plagi.* & vt ait Martia.

A pedibus didiſcere manus peccare proterua

Non miror furem qui fugitiuus erat.

12 † Et deteriores fere ſemper fuga ſerui redderentur † adeo vt
13 vinum quod fit deterius, hoc eſt illud quod vaporeſcit appelletur à Cicerone *lib. 3. de officijs* vinum fugiens ibi: *Si quis vinum fugiens vendet ſciens &c.* Vbi optime *vinum, & non venenum* legi debere tenet Turne. *lib. 20. aduerſario. cap. 13.*

notauit

notauit solito ingenij sui acumine magni nominis vir, hoc & omni sæculo maximus Don Nicolaus Fernandez de Castro, olim in Salmaticensi Gimnasio Præceptor, nunc in Mediolanensi Senatu Senator, & in hac Cremonensi Prouincia bellorum, ac famis turbine agitata dignissimus Prætor, Pauperum parens, Iustitiæ asylum, Lusitanorum, ob præclara in eos scripta, verè malleus, cuius olim discipulum, nunc Vicarium, & semper seruum me profiteor, in erudito ac celebri tractatu *de empt. & vendi. §. 49. num. 164.* circa medium † hinc in prædictis vëditionibus stipulatio hæc vsitata, eum hominem furtis, noxijsque solutum esse, item fugitiuum erronemue non esse, vt referunt Paulus in *l. 3. l. Lucius 11. §. vlt.* Pomponius in *l. euictare 16. §. vlt. & l. si emptori 30.* Vlpianus in *l. si ita quis 31. & in l. quia dicitur 32. D. de euicti. l. quoties D. si fami. furt. fecis. dic. l. ex empto. 11. §. uenditorē D. de actio. emp. l. sed si 31. §. idem dicemus 5. D. de donat. inter uir. l. emptor 14. C. de acti. emp. † Emptor vero tenebatur probare fugisse seruum antequã emeretur *l. emptorem 4. D. de probati. † Etsi deficit probatio serui responsioni credebatur l. quaro 58. §. vlt. D. de edil. edic. & Paul. 2. sent. tit. 17. † imo & quæstioni super ea re subijcitur l. cum probatio 7. D. de probati.* Merilius *lib. 3. obser. cap. 30.* videndus Iacobus Gothofredus de antiqua Iurisprudencia optime meritus in *comment. ad Codicem Theodosia. tit. de Ædilitijs actio.* Varro *lib. 2. de re rust. cap. 10.* Seneca *lib. 4. contro.* inquit: *Triarius dixit fugitiuum erronem non esse, si tam malum authorem habemus gener noster fugitiuus est. Relegamus authoritatis tabulas furtis, noxaque solutis Cicero. lib. 3. officio. Qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de furtis præstat edicto Ædilium.* † Quo respexit elegans D. Hieronymi locus in *epist. ad Titum. Cum audiente uiro apprimè graui laudaretur Iudex quidam quod fur non esset, refert illū dixisse. Laudas optimum seruum si nec fugitiuus est, quod scilicet liberum hominem florere oporteat laudibus longe maioribus, quam quibus serui collaudantur, & longissimè abesse à uitijs seruilibus.* Quod videtur ex Appollonio Philostrati sumptum apud quem Iarchas Rex Indorum dat per quam*

14

15

16

17

18

- 19 ineptè laudem Magistratibus eandem quam venelatiarij venalibus suis, quod scilicet fures non sint † Coniunctæ itaque erant huiusmodi stipulationes furem, fugitiumue non esse, vt singulariter probo ex *l. non impossibile 50. D. de pactis*, vbi dicitur in contractu depositi, commodati, & locati posse adiungi pactum illud ne scilicet depositarius, commodatarius vel cōductor sollicitet seruum depositum, commodatum, vel
- 20 locatum vt sit fur, vel fugitiuus † In permutationibus quoque similes stipulationes interponi solebant *l. 2. D. de rer. pmut.* At has stipulationes quibus vitijs carere seruos promittere adstringebantur stipulatores ridet Appollina. *apud Philostr.*
- 21 † De earum validitate disputat latè ad partes Salmanticensis Scholæ decus insigne D. Franciscus de Amaya *lib. 2. obserua. cap. 3.*
- 22 Interdum vero pasciscebatur venditor, vt nō adstringeretur præstare non fugitium, vt in *d. l. sed si 31. §. si vir. uxori D. de donat. inter vir.* Plaut. in *Pers. Act. 4. sce. 4.*
Ipse qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem
Furtiuam, aduectam ex Arabia panitissima
Eam te volo accurare, vt istic veneat
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit
Probum numeratum argentum, vt accipiat face.
- 23 Huiusmodi autem seruos, quorū nomine venditor nihil præstare adstringebatur etiamsi fugitiui, vel erronei essent, pileatos venum solitos ire ex Cælio Sabino I. C. tradit A. Gellius *lib. 7. noct. Attic. cap. 4.* huius siquidem conditionis mancipijs insignia in vendendo erant, vt emptores errare, & decipi non possent, neque lex vendendi operiēda esset, sed oculis iam perciperent quodnam esset mancipiorum genus. Pileus ergo impositus eos seruos venundari significabat, quorū
- 24 nomine nihil venditor pollicebatur, † Forsan quia pileus symbolum libertatis erat, Liui. *deca. 5. lib. 5. in fine*, Petr. Gregor. *lib. 32. Syntag. cap. 27. n. 3.* Sic gladiatores post quinquennium pileo utebantur, quia plenam libertatem consequuti erant,

De Seruis Fugitiuis. Cap. IV.

37

erant, pulchrè Camil. Borrel. *de magistra. edic. lib. 2. cap. 8. num. 76.* sicque libertas venditoris significabatur † Captiuos seruos lege belli alio signatos veniebant, corona videlicet, vt ex A. Gellio supra, & innumeris Liuij locis probari posset. Addo Varro. *lib. 2. de re rusti. cap. 10.* Cæsar *lib. 3. de bello Galli.* † Transmare autem aduectorum pedes creta denotabat Tibul. supra adductus Plin. *lib. 35. nat. histor. cap. 17. & 18.* Ouid. *lib. 1. amo. eleg. 8.* 25

Nec tu si quis erit capitis mercede redemptus

Despice gypsati crimen inane pedis

Iuena. *saty. lib. 1.*

Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.

Vnde manus medicamentis dealbatas appellat gypsatas Cicer. *epist. ad Trebat.* ibi *Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medea matrona opulenta optimates, quibus illa manibus gypsatis persuasit ne sibi illa uitio uerterent quod abesset à patria* † Plerumque etiam nudebantur serui, vt eo melius corporis vitia apparerent, vt ex Claud. *lib. 1. ad Eutro.* Sueton. *in Calig. cap. 36.* Senec. *lib. 11. epist. 81.* & alijs obseruo. Ex quo intelligendus idem Seneca *lib. 6. epist. 47.* dum inquit. *Stare ante limen Calixti dominum suum uidi, & eum qui illi impegerat titulum qui inter ridicula mancipia perduxerat alijs intrantibus excludi.* 27

DE SENATVS CONSVLTO SERVI FUGITIVI

uenditionem prohibente latè differitur. Ex quo lux Paulo in *l. arbor 19. §. Iudex D. commu. diuid.* & Caio in *l. quod sepè 35. §. si quis amico D. de contra. empt.* 28

C A P. V.

S V M M A R I V M.

- 1 *Senatus Consulto prohibitum fuit ne serui fugitini venderentur.*
- 2 *Accur. vocat illud Libonianum.*
- 3 *Eius sententia reijcitur.*

4 *Fuit*

- 4 *Fuit factum Modesto Consule Senatus Consultum de fugitiuis ex sententia Cuiacij.*
- 5 *Sed in aliam abit ipse sententiam.*
- 6 *Solebant Imperatores orationes in Senatu referre.*
- 7 *Certior sententia ex eodem Cuiacio proponitur, fuisse scilicet iunctum l. Fabia de Plagiarijs.*
- 8 *L. Fabia de Plagi. successit l. Cornelia, & hinc explicatur Apulei.*
- 9 *Quare hoc Senatus Consultum l. Fabia iniunctum sit.*
- 10 *Fugitiuus in quadam libertatis specie reperitur.*
- 11 *Verior ratio proponitur quare Senatus Consultum super hac re factum.*
- 12 *Interpretatur Marcianus in l. fin. S. serui qui in fuga D. de public. & vectig.*
- 13 *Alia ratio Senatus Consulti proponitur.*
- 14 *Idem naturaliter non potest esse agens, & patiens.*
- 15 *Qui in alterius potestate est illi furtum facere nequit.*
- 16 *Seruus fugitiuus sui ipsius furtum facere videtur.*
- 17 *Expenditur l. arbor 19. S. iudex D. commu. diui.*
- 18 *Socijs communi diuidundo, coheredibus familiae eriscunda iudicia assignabantur ad diuisionem faciendam.*
- 19 *Officium Arbitri quodnam erat.*
- 20 *Vniuersae res non singularum partes aestimari in his iudicijs debent.*
- 21 *In hac aestimatione licitatio admittitur.*
- 22 *Species d. S. iudex.*
- 23 *Licitatio est species venditionis.*
- 24 *Arbitrer nec Prator circa leges statuere potest.*
- 25 *Adiudicatio est legitimus modus acquirendi dominij.*
- 26 *Assimilatur emptioni quia utroq; casu euctio locū habet.*
- 27 *Refellitur Antonius Faber dum sententiam in petitorio prolatam adiudicationem appellat.*
- 28 *Sententia non acquiritur dominium, sed antea quaesitum declaratur.*
- 29 *In adiudicatione solū, iudicis sententia acquiritur dominium.*
- 30 *Quod auctore Pratore fit, iuste factū intelligitur.*

31 *Necessitatis causa semper excepta intelligitur.*

32 *Senatus Consultum nō prohibet adiudicationem seruorum fugitiuorum.*

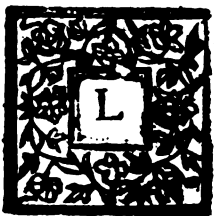
33 *Exornatur prædicta sententia.*

34 *Explicatur l. quod sæpè 35. §. si quis amico D. de cōtr. empt.*

35 *Quod procurator facit contractus in suam personam concepto, non videtur dominus fecisse.*

36 *Non comparet personaliter qui per procuratorem cōparet.*

37 *Non punitur ut sicarius qui occidere. mandauit, sed ut mandans.*

libet iam ad institutum redire, utque in hac materia progrediamur animaduertere Senatus Cōsulto cautum fuisse, ut fugitiuum vendere non liceret *l. 2. §. ult. D. ad l. Fabi. de plag. l. in fuga 6. C. eo. l. 5. in fine C. de ser. fugit.* Quo autem nomine hoc Senatus Cōsultum appellabatur, adhuc sub tenebris inuolutum extat † Libonianum illud vocat Accur. † quod quam falsum sit ex eo liquet, Libonianum S. C. fuerit *l. Corneliae de falsis iniunctum*, eiusq; materiam amplectitur, quæ quantum à fugitiuorum, de qua agitur distet nulli non patet, adeat qui voluerit Hotho. & Anto. Auguf. *tractatibus de Senatus Consultis* † Certum huius S. C. nomen nō cernitur: apparet tamen ex *l. 1. D. de ser. fugit.* factū fuisse Modesto Coss. qui Collegam habuit Probum tempore Alexandri *l. 9. C. de excusat. tut.* qui erat annus V. C. secundum Liuij computationem 980. ad idque inducitur vetus inscriptio à Cuias. in *recitat. solem. ad d. l. quod sæpè 35. §. si quis amico D. de contr. empt.* † Sed nec diu idem Cuias. in eadem persistit sententia, ibidem enim affirmat factum fuisse tempore Marci si quis Consul. Modestus nomine sub Marco Philosopho reperiretur, eoque præcipue nititur fundamento quod ex *l. 3. D. de ser. fugit.* Marcum hac de re in Senatu habuisse orationem, constat † solere autem Imperatores ante Senatus Consulta orationes in Senatu referre *l. cum hi 8. D. de transac. l. penult. D. ad S. C. Teriyl.* probant. Sed nec hæc ad rem faciunt cum
oratio

I

2

3

4

5

6

oratio D. Marci in Senatu habita de qua in *d.l. 3. D. de ser. fugiti.* solum de facultate fugitiosos inquirere volentibus concessa ingrediendi, tam Cæsaris, quam Senatorum prædia, scrutarique cubilia atque vestigia occultantium differat: At quid hæc ad prohibitionem ne fugitiui vendantur attinent?

7

Arbitrabar cum eodem Cuias. *lib. 17. obser. cap. 10. & lib. 21. cap. 11.* iunctum fuisse hoc S. C. vna cum l. Fabia de plagarijs: illo etenim tam emptori, quam venditori irrogatur pæna l. Fabiæ quæ fuit Sesterciorum quingentorum millium populo, vel Fisco inferendorum, vt ex Vlpiano *9. de offic. Procon. tit. ad l. Fabi. de plagia.* Licinius Ruffinus refert legendum sic *Si seruus sciente domino fecerit, dominus eius sestertijs D. millibus eodem capite punitur, & inferius: iubeturque populo sestertium D. millia dare.* Probat id Paulus *lib. 1. sentent. tit. de fugiti.* his verbis *Contra decretum amplissimi ordinis fugitiuum in fuga constitutum nec emere, nec vendere permissum est irrogata pæna in vtrumque sestertiorum D. millium* tradit Cuias. *d. cap. 11.* Ampliusque hæc opinio scilicet hoc S. C. legi Fabiæ fuisse iniunctum, probari potest ex *l. arbor 19. S. iudex* ibi: *nec erit periculum ne ex S. C. pæna. l. Fabiæ committatur D. commu. diuid.* tum & Imperatores Dioclet. & Maximi. in *l. in fugam 6. C. ad l. Fabi. de plagi.* (vbi illius pæna cuius antea Vlpia. & Paulus meminerunt mentio fit) dum eum qui seruum fugitiuum donauerit, vel vendiderit in eam legem incidisse, quæ super huiusmodi delictis certam pænam Fisco inferendam statuit, declarant *l. vlt. D. ad l. Fabi. de plag.* Et hanc eandem sententiam reperi post hæc scripta sequutum fuisse Petr. Fabrum omnino videndum *lib. 2. semes. cap. 11. in fine* † Hæc autem l. Fabia successit l. Corneliæ de plagarijs in eiusque locum subrogata est, nisi me fallat Apulei. *lib. 8. Crimen* (ait) *l. Cornelia incurram si ciuem romanum pro seruo vendidero.*

8

9

Ratio vero cui innitur dicti S. C. dispositio multiplex assignari potest, fortasse ne per causam venditionis, plagarij, vel qui proximi plagarijs sunt sollicitatores alienorum seruorum, redemptis forte à domino seruis in Reipub. fraudem
plagij

plagij publicum crimen eludant. In huncq; sensum inclinat glossator lib. Basilicon lib. 60. tit. 48. de lege Fabia de plagarijs. † Vel cum fugitiuus in quadam libertatis specie reperitur l. quis sit 17. §. idem ait D. de adil. edic. & liberi venditione plagium committatur, sic & statutum fuit, vt fugitiui venditione contra l. Fabiam committeretur, quod refellit Cynus ad d. l. in fuga 6. dum ex l. si is 15. §. 1. D. de usucapi. probat retineri fugitiuum in potestate. † Aut si maus S. C. ratio fuit, vt sic serui à fuga deterreantur si nec impunè recipi se, vel celari à quouis posse intelligant, nec alteri vlllo titulo, veluti emptionis, vel vèditionis acquiri. Sic sentiunt Cynus, & Petr. de Bellaperti. in d. l. 6. C. ad l. Fabi. de plagi. & cõfirmatur hæc ratio à Cuias lib. 17. obser. cap. 10. ex l. seruos 12. C. de agric. & censu. lib. 11. vbi Arcadius, & Honor. inquit: *Nemo enim dominum suum deserit sciens nunquam sibi latendi locum esse derelictum, &c.*

Ex quo lumen accipit quod Marcia. in l. fin. §. serui qui in fuga D. de public. & vectig. affirmat, seruum fugitiuum in eos fines ingressum in quos nisi soluto pro eo vectigali ingredi non poterat, in commissum non cadere, ne alias in seruorum arbitrio esset domini conditionem deteriore reddere, sicq; vt à fuga deterreantur in commissum nõ incidere. Sentit ita D. Ioannes Suarez ad l. Aquiliam lib. 1. cap. 5. sect. 6. num. 27. † Nisi dicamus huius prohibitionis rationem forsan accommodatiorem esse, quod licet seruus fugitiuus furtiuus non sit, cū sui ipsius furtum facere nequeat † natura liquidem ipsa non patitur, vt idem sit agens, & patiens, vt vulgo dicitur l. heres 21. §. quod si stipulator l. Grannius Antoninus 71. D. de fideius. l. frater à fratre 38. D. de condic. inde. l. Stichum 95. §. aditio l. qui hominem 34. §. qui filium D. de solutio. l. deposui 38. §. Stichus D. de pecul. l. Stichus 16. §. fin. D. de pecul. leg. l. pupillus 5. §. item ipse D. de autor. tuto l. si plures vers. nam difficile D. de pact. l. debitori 7. C. eo. Anton. Fab. lib. 18. coniec. cap. 19. Barbosa in l. qua dotis 34. in princ. D. solut. matri. Amaya lib. 3. obserua. cap. 1. Valentia lib. 1. illustr. tract. 4. cap. 7. nu. 2. Briillo. de solutio. lib. 2. tit. de confusione. Morla in Empo. tit. 8. q. 3. nu. 6.

- 15 & ego singulariter illud esse impossibile probo ex *l. mulier 20. D. de conditio. institut.* † Nec ius ciuile admittit, vt qui in alterius est potestate illi furtum faciat *l. rem qua 15. vbi Iason nu. 9. D. de acqui. poss.* nec possessionem ei interuertat *l. 3. S. Nerua 13. l. 1. S. per seruum qui in fuga D. de acquir. possess. l. 1. C. de ser. fugit.* † At ne fuga seruorum dominis damnosa esset, effectum fuit (vt sic loquar) vt quo ad effectus, sui ipsius furtum fecisse dicatur, nec enim præscribi, vsucapi, aut vendi, donariue potest *d. l. 1. l. mancipia 5. C. eo. d. l. vlti. S. serui D. de public. & vectig. l. vlt. S. sane si seruus ibi: cõquassatis rebus certis, atque subtractis, aut seipsum furatus C. de his qui ad Eccles. confug. Bald. Alberi. Salicet. Iason n. 14. & alij antiquiores in d. l. 1. C. de ser. fugit. Cuia. & Giffani. ibidem. Idem Cuia. lib. 17. obserua. cap. 10. Duar. in d. l. 1. S. per seruum qui in fuga Osual. ad Donel. lib. 5. commen. cap. 24. litt. D D. Anto. Fab. in Iurispr. tit. 3. princ. 3. illa. 1. Qua autem ratione seruus sui ipsius furtum facere possit, latè explicat Franciscus Curtius iunior ad d. l. 1. nu. 1. cum sequent. C. de ser. fugit.*
- 17 Sed antequam ad vltiora progrediamur, diluendum venit dubium, quod contra doctrinam suprapositam fugitiuos videlicet seruos nec vendi, nec donari posse, opponi potest ex Paulo *lib. 6. ad Sabinum in l. arbor 19. S. iudex D. communi diuid.* † Pro cuius iuris difficultate expendendum est quoties inter socios, vel cohæredes de diuisione rerum cõmunium, vel hæreditariarum conueniri nequibat, constitutum erat illis cõmuni diuidundo, his vero familiæ erciscundæ iudicium, quo diuidi inter se hæreditaria possent designato ad id à Præ-tore arbitro, siue iudice qui ex bona fide omnia expediret *l. 1. l. officio 26. D. famil. ercis. l. qui nõ militabat 78. D. de hared. inf. cum alijs S. familia 1. de offic. iudi. Balduinus ad ll. 12. tab. cap. 30. Rosin. de antiq. romano. lib. 8. cap. 19. Don Marti. Larriateg. lib. 4. Select. cap. 1. cum seq.* † Ad cuius Iudicis officium maximè spectabit, vt in solidum alia alijs tribuat, quia sæpè solutio, & exactio partis non minima incõmoda, imò & impossibilitatem continet *l. 3. l. 4. l. si ita 42. D. fami. ercis. l. arbitrer 11. D. de distr. pigno.* † quo circa cum de his iudicijs agi-
- 18
- 19
- 20
- tur

tur vniuersæ res, quæ in diuisionem veniunt æstimari debent, non singulorum partes *l. Maius 5 2. §. fin. D. fami. ercis. l. item 10. §. fin. D. comu. diuid.* † Ad quam æstimationem faciendam licitatio, vel inter ipsos socios admittetur, vel inter ipsos extraneos si plus offerant *l. item 22. §. 1. D. fami. ercis. l. cum in fundo 78. §. penult. D. de iur. dot. l. 3. C. com. diuid.* Cuius ad *Vrseium Ferocem lib. 2. in l. Maius 5 2. §. fin. D. fami. ercis.* † His suppositis proponit Paulus in *d. §. iudex*: Iudicem communi diuidendo, vel familiæ erciscundæ iudicijs præpositum si inter res adiudicandas testatoris seruus qui in fuga esset reperiretur, eum licitari iubere debere inter eos inter quos iudex est, illumque adiudicandum esse ei pœnes quem licitatio remansit. Quod quam difficile sit, vel ex eo apparet † quod licitatio species quædam venditionis sit *l. si pignori 29. D. fami. ercis. l. 3. C. com. diuid.* latè obseruat Ioan. Anton. Mangilius *de subhastat. quest. 1. nu. 2. §. 9.* cum liceri nihil aliud sit, quam ad venditionis pretium aliquid adijcere *l. 7. §. quasitum D. de minor. Cæsar de bello Galli. lib. 1. Omnia, inquit, Heduarum, vœtigalia paruo pretio redempta habeat, propterea quod illo licente, contra liceri audeat nemo Conan. lib. 5. comment. cap. 8. nu. 1.* (licet contrarium leui fundamento teneat Franciscus Philelphus *epist. ad Iacobum Puteum, in cent. epist. Phylolo. est epist. 12.*) hincque licendo superare, quasi plus offerre dicitur in *l. 7. §. si debitor D. commu. diuid.* vbi vetus Glosographus scite ad rem inquit: *Licitari dicitur, qui vel emendo, vel conducendo rem aliquam, vel aliquid ad negotiandum plus offerendo contendit impetrare.* Si ergo liceri potest fugitiuus, cur non & vendi & donari valebet?

Rursus arbitrer, vel Iudex contra leges nihil statuere potest, cum nec Prætori, qui arbitrium dat, quidquam contra leges stabilire permissum sit *l. iurisgentium 7. §. ait Prætor l. contra 31. D. de pact. l. nec non 28. §. quo ad eius D. ex quibus cau. maio.* Adhucq; fortius vrgebit argumentum si consideres adiudicationem serui fugitiui à iudice, ei qui in licitatione vicerit, esse faciendam, † adiudicatio autem inter legitimos acquirendi dominij, modos numeratur ab Vlpiano *infrag. tit.*

19. §. 1. *§. adiudicatione 16.* Vbi adiudicatione dominia in formulis familiaræ erciscundæ, cōmuni diuidendo, & finium, regundorum nancisci affirmat, statimque illi rem adiudicatā acquiri siue mancipi, siue nec mancipi sit, idque confirmat Iusti. in §. fin. I. de offi. iud. & Consultus in l. liberto 21. §. Lucius
- 26 *Titius D. de annu. lega.* † comparaturque emptioni, & venditioni ipsa adiudicatio: sequuta enim (sicut & in venditione) post adiudicationem euictione, actio de euictione nascitur l. si prædium C. de euictio. Tuschus conclus. 196. num. 5. litt. A.
- 27 † Vnde optime Osualdus (vt obiter hoc notemus) ad Donel. lib. 20. comme. cap. 6. litt. D. refellit Antonium Fabrum lib. 16. coniec. cap. 17. *§. de error. prag. deca. 18. er. 5.* dum sententiam
- 28 in iudicio petitorio prolatam adiudicationem appellat, † cum enim sententia illa dominium non acquiratur, sed antea adquisitum declaretur, nec noui quid inducat, sed quod est, demonstret l. sicut 8. §. *§. siquidem D. si serui. vindic.* Cuius ad Paul. lib. 21. ad edict. in l. ceterum 31. D. de rei vindi. Gilchen. de præscrip. par. 2. mem. 1. cap. 21. nu. 2. Giffani. ad l. 40. §. 2. nu. 26. D. de procurat. Gaspar Schiforde. lib. 2. ad Fabrum tract. 22. quæst. 1. declaratio enim solum quod fuit obscurum, seu absconditum detegit, seu aperit l. heredes palam 21. §. si quid post factum testamentum D. de testamen. vbi testator, qui post factum testamentum declarauit quod erat obscurum, nihil dedisse, sed tantum actum significasse dicitur l. adeo 7. vers. videtur tamen D. de adquir. rer. domi. vbi Caius affirmat quod cum grana quæ spicis continentur suam habeant perfectam speciem, spicas excutiens, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit, sentit Anfald. de Iuris. sacul. par. 3. tit. vni. cap. 13. n. 29. vnde adiudicationē dici non posse optime probat † & hunc solum in iure casum (ait Cuius. in notis ad Vlpia. in d. §. adiudicatione) esse in quo iudicis sententia dominium acquiratur. Remanet ergo ex suprascriptis difficilior Consultus in d. §. iudex, quomodo enim liceri seruus fugitiuus, aut adiudicari poterit, qui vt supra plenè probauimus, nec vendi, nec donari valet?

Non latuit difficultas hæc Anto. Fabr. qui in ratio. ad eum
tex.

tex. non dubitauit affirmare facta per Arbitrum à Prætore concessum, per ipsum fieri censeret † quod autem authore Prætore fit iuste factum intelligi *l. iuste 11. D. de acquir. poss.* legemque fugitiuorum venditionem prohibentem priuatis dumtaxat venditionibus, quæ varijs fraudibus expositæ erant, occurrere voluisse, non etiam ijs quæ per iudicem fiunt ex causa præsertim necessaria, † semper enim necessitatis causa excepta intelligitur *l. alienationes 13. D. fami. ercis. l. item 10. D. commu. diuid.* & tandem nõ solum casu, quem tractamus, verum, & alijs fugitiuorum seruorum permissam venditionem concludit, id probans ex *l. quod saepe 34. S. f. quis amico D. de contr. empt.* Hæc Faber. ex quibus aliqua displicent, aliqua vero amplectentur. Displicet quod primo loco affirmat: etenim Prætor ius dicere secundum leges, & Senatus Consulta debet, secundum quæ fugitiuorum seruorum venditionem prohibitam fuisse supra ostensum fuit. Tum & quod ultimo loco asserit ex *d. l. quod saepe 34.* etenim vt inferius apparebit *tex.* ille de fugitiui venditione non loquitur. Amplectenda vero sunt tãquam difficultatem diluentia cætera quæ asserit, videlicet † non voluisse Senatus Consultum occurrere adiudicationibus fugitiuorum, quæ per Iudices fiunt, cum eæ semper necessitatis causa factæ videantur, vt aperte probo ex Imperatorum rescripto in *l. fugam 6. C. ad l. Fabi. de plag.* vbi postquam pecuniarijs pœnis fugitiuorum seruorum venditionem donationemue vetitam statuunt, sic prosequuntur: *Exceptis cohæredibus, & socijs, quibus in diuisione communium rerum licitationem de fugitiuo seruo inuicem facere permissum est.* Idem sentire videtur interpres *lib. 60. Basilicon* dum ad *tex.* similia docentem sic animaduertit: *Qui vendit seruum fugitiuum lege Fabia tenetur, nisi cohæres sit, vel socius, & inferius, quia enim diuidi nõ potest, adiudicatio totius serui fit vni ex hæredibus, & vicissim alteri ab eo præstatur dimidium serui fugitiui.* Ex quibus verbis cõstat de exceptione ad regulam suprapositam, & à principijs iuris communis recessum cernitur dictione illa *permissum.* Quod, & præter Fabrum sentit etiam Cuius. *in recitat. solem. ad d. tex.* dum affirmat

firmat

33 firmat socium, cui seruus adiudicatur condēnandum, vt partem pretij socio præstet, ideoq; non incidere in p̄nam L. Fabiæ, vel Senatus Consultum cum tantum de voluntaria, nō necessaria, qualis est à Iudice facta, loquantur venditione † Sed vterque Faber scilicet, & Cuius. poterant pro hac sententia adducere Baldum, & Angelum de Perusio in *d. l. in fuga 6. C. ad l. Fabi. de plagi.*

34 Superest nunc vt explicemus Caium *lib. 10. ad edictum, Prouinciale in l. quod saepe 35. §. si quis amico D. de contr. empt.* Vbi Titius amico peregre eunti mādauit, vt fugitiuum suum quæreret, & si inuenerit vendat, quæsito, ac inuento fugitiuo, contractaque venditione, quæritur an Titius mandator, vel ipse mandatarius, emptorue in Senatus Consultum inciderint, responditque neutrum cadere. Hæc Caius, quæ elegantiori ratione nituntur, licet in his se inuoluat post Bald. Gothofredus hic asserens hoc ideo esse, vel quia † quod procurator facit contractu in suam personam concepto nō videatur dominus fecisse, vel contraxisse. Vel quia directè venditio fiat à procuratore, obliquè à mandatore *l. quacunque 11. D. de oblig. & actio.* sicque non videri vendidisse, qui vendi mandauit † Vnde colligunt personaliter non comparere, qui per procuratorem comparet *l. vlt. C. de procur.* † nec vt sicarium teneri qui interficere mandauerit, sed vt mandantem, vt notauit Bald. in *l. 1. §. de iecisse D. de vi & vi arma.* & Cynus in *l. non ideo minus C. de accusatio.* His tamen omiſſis optimâ ratione à Consulto nec mandantem, nec mandatarium, emptoremue in Senatus Consultum commisisse statuitur: imprimis enim non Titius mandator, qui, vt supra ostensum est, non vendidisse intelligitur, nec mandatarius ipse cum præsentem vendat, non absentem, sicque non fugitiuum, sed à fuga reuersum, in quem Senatus Consultum prohibitionem non procedere certum est, constatque ex *tex in l. 2. ibi. Item non pertinere ad eum, qui mandauit seruum fugitiuum, persequendum, & distrahendum, & in §. 2. ibi Si quis Titio mandauerit seruum fugitiuum adprehendendum vti apprehendisset eum emptum haberet, cessare Senatus Consultum D.*

ad

ad l. Fab. de plagi. Idemque probatur in *d. l. in fugam 6. in fin. C. eo.* Vnde intelligendus Vlpianus in *l. 2. §. ult. D. de l. Fab. de plagi.* nam cum in princ. & antecedentibus §§. dixisset Cōsultus non pertinere L. Fabiam, nec hoc S. C. ad eos qui mandarunt seruum fugitiuum persequendum, & distrahendum in hæc prorumpit verba. *Hoc autem Senatus Consulto domini quoque continentur, qui fugam seruorum suorum venderunt.*

DE VENDITORE SERVVM FUGITIVVM
 scienter, vel ignoranter vendente. Explicatur Iulianus in *l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.* Pomponius in *l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1. & in l. sed si seruo 13. D. de cōtr. emp.* Vlpianus in *l. si seruus 21. §. ult. & in l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euictio. & alia iura.*

C A P. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 *Ad quid teneatur venditor scienter fugitiuum vendens.*
- 2 *Ignorans tenetur tantum quanto minoris.*
- 3 *Ignorans furem ad nihil tenetur.*
- 4 *Proponitur ratio differentia.*
- 5 *Ignorans fugitiuum tenetur quasi euictionis nomine.*
- 6 *Idem damnum emptori ex fugitiuo, quod ex fure contingere videtur.*
- 7 *Venditor solet cauere seruum furtis, noxijsque solutum.*
- 8 *Accursij ratio proponitur.*
- 9 *Refellitur, quia fuga serui semper furtum solet comitari.*
- 10 *Proponitur, & comprobatur ratio Cuiacij.*
- 11 *Fugitiui perquisitio Prefecto Vigilum commissa.*
- 12 *In fundis Fiscalibus apprehendi poterant.*
- 13 *Proponuntur verba l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1.*
- 14 *Heres seruum generaliter damnatus non adstringitur eum sanum prestare, bene vero furtis, noxijsque solutum.*
- 15 *Euocari potest seruus fur, vel qui noxam commisit.*

16 He-

- 16 Heres supradictus non tenebitur sanum prestare, quia sanitas serui ad proprietatem nihil pertinet.
- 17 Venditor tenetur prestare seruum furtis, noxijsq; innoxium, heres ita solum, ut legatario haberi liceat.
- 18 Venditor rem illis vitijs liberam tenetur prestare, qua eius usum impediunt.
- 19 In legato solum attenditur, ut dominium in legatarium transeat.
- 20 Dominus in noxali iudicio litis estimationem, vel seruum in noxam tradendo liberatur.
- 21 Ne nequitia serui ultra eius corpus ei sit damnosa.
- 22 Hinc seruus fur haberi, seu retineri potest litis estimatione prestando.
- 23 Fugitiuus vero semper euocari poterit.
- 24 Expenduntur ultima verba Pomponij in d. S. 1. d. l. si a substituto 45.
- 25 Fundus uni obligatus, alteri venditus potest soluta pecunia pro qua erat obligatus ab eo retineri.
- 26 Proponitur species l. sed si 13. D. de contr. emptione.
- 27 Ignorantia mandatarij non prodest mandanti, qui habet scientiam.
- 28 Explicatur l. in seruo 17. D. de liber. cau. § nu. 37.
- 29 Supradicta procedunt in mandato emendi certum hominem, secus si incertum.
- 30 Hinc intelligitur Vlpianus in l. non solum 22. S. penul. D. de liber. cau.
- 31 Proponuntur verba l. cum mancipium 51. D. de adil. edic.
- 32 Venditor ignorans non tenetur domino redhibitoria, etiamsi seruus mandatarius sciret mancipium esse morbosum.
- 33 Redhibitio continetur in iudicio empti.
- 34 Scientia serui indistincte domino nocet.
- 35 Ipsius vero ignorantia non ita absolute domino prodest.
- 36 Verus intellectus ad d. l. sed et si 13. D. de contr. empt.
- 37 Verus intellectus ad d. l. in seruo 13. D. de liber. cau.
- 38 Proponitur species l. si seruus 21. S. ult. D. de euitio.
- 39 Possessor cuius culpa, § possessor sine cuius culpa seruus, de quo

quo liserat, fugerit neuter statim ex stipulatione dupla agere potest.

40 Is cuius culpa fugit damnatur in litis æstimationem, is vero sine cuius culpa fugit absoluitur, solitis interpositis cautionibus.

41 Is cuius culpa fugit tunc demum agit ex stipulatione dupla cum seruum apprehenderit; is vero sine cuius culpa, tunc demum cum apprehensum restituerit auctori, vel æstimationem eius.

42 Explicatur Iulianus in l. quia dicitur 3 2. S. 1. D. de euictio.

43 Sciens, & vendens non tantum redhibitoria verum & quanti emptoris interest tenetur.

44 Ignorans tenetur æstimatoria.

45 Excipe in uno casu.

46 Interpretatur l. si apud 3. C. de adili. actio.

47 Reijciuntur intellectus Castren. Duareni, & Donelli.

48 Si vitium vel morbus contingit intra triduum, ad venditorem spectat.

HIVS quæstionis difficultatem proponit nobis Iulianus relatus ab Ulpiano in l. Iulianus 13. S. 1. D. de actio. emp. vbi differentiam quandam inter scientem, & ignorantem venditorem statuit, qui sciens, ait, fugitium, aut furem esse seruum vendidit, nec præmonuit emptorem, tenetur emptori quanti eius interest non decipi, vt si res quasdam emptoris fugitius secum abstulerit, vel alios emptores sollicitauerit, vt secum fugerent, huius damni æstimationem venditor emptori præstare teneatur, vt in l. 1. C. de adili. actio. † Venditor autem ignorans fugitium esse seruum, quem venundedit, tenetur tantum quanto minoris, † ignorans furem nullo modo tenetur, † inter autem fugitium, & furem differentia ratio hæc est, quam affert Ulpianus hoc loco, quia fugitium quidem habere non licet, † & quasi euictionis nomine tenetur venditor, etiamsi ignorauerit fugitium esse l. ex empto 11. S. venditorem D. de actio. empt. Separat igitur Consul-

G

tus

6 tus fugitium à fure, ita vt ignorans venditor quanti minoris
 7 emptor emisset, si fugitium sciuiſſet, præſtare adſtringatur;
 si ignorans furem vendiderit, ad nihil teneatur. Quæ fanè
 difficilia videntur, ſi conſideramus † idem ferè damnum ex
 fure, quod ex fugitio emptori euenturum, † & hinc vide-
 mus ignorantem venditorem præſtare debere ſeruum, quem
 vendidit furtis, noxiſque ſolutum, de hocque ſpecialiter
 cauere debere *l. ſi emptori 30. D. de euicti. l. quoties 3. D. ſi fa-
 mil. furt. feciſ. dic. l. vlt. D. de rer. permu. l. aliud eſt 134. D. de
 ver. ſignif. l. emptor 14. C. de actio. emp.* Varro *lib. 2. de re ruſti.*
*In paſtorum emptione, inquit, ſolet ſtipulatio intercedere ſa-
 num cum eſſe, furtis, noxiſque ſolutum.* Plura Cuia. *in reci-
 tat. ſolem. ad l. ex empto 11. §. venditorem cum ſequentibus D.*
de actio. emp.

8 Accurſius ad rationem Conſulti confirmandam aſſerit, ac-
 cedentem ad ſerui emptionem ſcire debere furta propria
 ſeruorum vitia eſſe, & ſeruos ferè omnes furaces eſſe, pro
 quo aſſert Virgil. cui addo Tacitum *lib. 3. hiſtor.* ibi *Seruili
 9 probro reſperſus eſt tãquam ſcyphum aureũ in conuiuio Clau-
 dij furatus* † Sed proſus hæc reiſcienda ſunt, nam, & fuga
 proprium ſeruorum vitium eſt, & concreta cognataue hæc
 duo in vno homine fuga, & furtum. Vnde & hoc loco fugi-
 tiui mentio, qui furto emptori res quaſdam abſtulerat *l. qui
 ſeruo 38. §. vlt. D. de furt. l. ſi quis 12. C. ad l. Fabi. de plagia.*
 Cuia. *in paratit. ad tit. C. de furt. §. ſer. cor.* plura ſupra ad hanc
 rem *cap. 4. nu. 11.* notauimus. Vnde non furti magis, quam
 fugæ vitio, plerumque ſeruos laborare ſcire omnis emptor
 debet, & ratio ab Accur. in fure tradita, etiam in fugitio lo-
 cum obtinet, vt planè non ſit idonea cauſa ſeparandi fugiti-
 uum à fure.

10 Quare cum Cuia. *in comment. ad hunc tex.* ratione tradita
 à Conſulto hic contenti ſumus, conferuntque notata à Paul.
 Caſtren. *hic num. 1.* vt ſcilicet ignorans vendens fugitium
 quanto minoris teneatur, ſecus vendens furem, fugitium
 11 ſiquidem habere non licet, furem habere licet, † fugitui ſi-
 quidem perquiſitio Præfecto Vigilum commiſſa, quia noctu
 fugere

fugere solebant *l.vlt. D.de offi.Praf.Vigi.* † in fundisq; Fiscalibus quæri, & apprehendi poterant, vt testatur Paul. *lib.1. sententi. tit. de fugiti.* prosequitur Cuius. *lib.21. obser. cap. 11.* vnde à quocunque detentore abstraherentur, quod secus erat infure, hinc optimè constitutum, vt vëditor fugitiui ignorans quanto minoris emisset emptor si sciuisset soluat, ignorans autem, vendensque furem ad nihil teneatur.

Verum antequam ad vltiora procedamus expendendus venit Pompo. in *l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1.* vbi sic ait: *Hæres generaliter damnatus, sanum eum esse promittere non debet, sed furtis, & noxijs solutum esse promittere debebit, quia ita dare debet, vt eum habere liceat: sanitas enim serui ad proprietatem eius nihil pertinet. Sed ob id quod furtū fecit seruus, aut noxam nocuit euenit quominus eum habere domino liceat, sicut ob id quod obligatus est fundus accidere possit, vt eum habere domino non liceat.* Hæc Pomponius: quæ manifesto hucusque dictis, Consultique rationi supra traditæ obstare videntur † Siquidem imprimis docemur hærede generaliter damnato dare seruum, nõ debere sanum præstare; bene vero furtis, noxijsque solutum, rationem reddit dicens: hæredem dare grauatam per damnationem eum seruum præstare debere, quem legatario habere liceat † At si ei seruo fiat controuersia de noxa, vel de furto eum rectè habere non licere affirmat Consultus, cum ab eo euocari possit, vt probatur in *l. hæres 58. D. de euictio. l. si domus 71. §. 1. D. de leg. 1. l. qui concubinam 29. §. hæres D. de leg. 3. l. si rem 20. l. etiam 27. l. qui decem 72. §. hominem D. de solutio.* voluntas siquidem testantis, qui seruum generaliter legauit, & electionem hæredi dedit illa fuit, vt ex tanta copia seruorum eligat, quem legatario habere liceat † Sed quamuis ad id adstringatur hæres: non tamen tenebitur promittere seruum sanum esse; non quod id impossibile sit, vt optimè probat D. Franciscus Amaya *lib. 2. obser. cap. 13. nu. 12.* sed quia vt ait Pomponius *sanitas serui ad proprietatem non pertinet*, id est cum hæres tantum teneatur dominium eius serui tradere, ita vt legatarius inquietari non possit ab aliquo, si sit morbosus, vel sanus non ex hoc do-

minium impediatur cum huiusmodi proprietatem non turbent. At vero si noxa furtoque sit obligatus cum possit euocari, proprietas læditur. Ex quibus patet furem seruum habere licitum non esse, imò euocationi eum qui ipso utitur subijci, sicque male constitutam videri differentiam illam ab Vlpiano in *l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.* inter fugitiuum, & furem, ut ignorans venditor fugitiui quanto minoris teneatur præstare, ignorans vèdens furem ad nihil obligetur, quia fugitiuum quidem habere nō licet, furem habere licet, cum tamen ab emptore euocari possit, ut dictum est.

- 17 Nec difficultatem effugies si venditorem ab hærede separet, ita ut vèditor sanum seruum præstare teneatur, at hæres generaliter damnatus morbosum etiam præstando liberetur, ita ut hæres solummodo legatario ita præstare debeat, ut habere ei liceat, at venditor emptori amplius, hoc est fur-
- 18 tis vitijque ac morbis innoxium. † Huiusque rei ratio sit quod venditor rem ita illis vitij liberã præstare tenetur, quæ vsum ipsius impediunt, vel minuunt, ob idque sanum tradere ad-
- 19 stringitur *l. 1. D. de adili. edic.* † Attamen in legato solum attenditur, ut seruus fiat legatarij, & ut rei legatæ in eum dominium transferatur *l. legatum 80. D. de leg. 2. l. à Titio 64. D. de furt.* & ita non attenditur rei legatæ qualitas, sed solum ut eo pacto, quo apud testatorem erat in legatarium transeat, unde cum voluntas testatoris, nec proprietatem impediatur ex eo quod non sit sanus seruus, hinc valuit morborum traditio ab hærede facta, & hoc est quod significare voluit Pomponius in *d. §. 1.* dum affirmat non pertinere ad proprietatem morbum, vel sanitatem serui, ut optimè relicto Cuias *tract. 8. ad Affrica. in l. si hæres 110. D. de leg. 1.* explicat Amaya *d. cap. 13. nu. 22.* Quamquam autem hæc in se vera sint semper, & illud sequitur, ergo furem, noxiumue seruum habere non licet, cuius contrarium docuit Iulianus, Vlpianusue in *d. l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.*

20 Sed in his difficultatum ambagibus, ubi sine duce viam aperire cogimur, ex noxalium actionum principijs existimabam hanc difficultatem diluendam. † In noxali siquidem iudicio

De Seruis Fugitiuis. Cap. VI.

53

dicio quando videlicet seruus delictum aliquod commisit, vel furtum fecit, tunc dominus qui ratione damni, vel furti à seruo perpetrati conuenitur, litis estimationem, vel seruum ipsum innoxam tradendo liberatur *l. miles 6. §. 1. D. de re iudic. l. si seruus 31. D. de pignor. actio. l. 1. D. l. 2. C. de noxa actio. l. cum autem 23. §. Julianus l. quero 68. D. de adili. edic. l. ait Prator 7. §. hoc edictum D. de dam. infec. l. rem 21. §. 1. D. commod. l. si longius 18. §. 1. D. de iudic. Cuiuslib. 11. obserua. cap. 38. §. 13. cap. 9. §. 21. cap. fin. §. 22. cap. 36. Donel. lib. 15. cōment. cap. 50. Osuald. ibi. Anto. Faber. in ratio. ad l. 1. D. de noxal. actio. §. lib. 20. cōiec. cap. 11. §. lib. 7. cap. 4. §. de error. prag. deca. 46. er. 4. Menoch. lib. 1. de arbitr. iudic. quest. 5. nu. 13. Vuesem. in paratit. ad tit. de noxa. actio. Duare. in paraphr. ad tit. de dāno infec. cap. 6. Gilcheni. de præscrip. 2. parte mem. 2. cap. 5. nu. 26.*

Cum ergo in potestate domini sit alterutum præstare, vel litis æstimationem, vel seruum ipsum reddere † ne videlicet 21
nequitia serui vltra corpus, eius domino sit damnosa *l. 2. in princ. D. de noxali. actio. princ. l. eo.* hinc poterit dominus æstimationem litis præstādo, seruum retinere, † vnde erit verum 22
dicere licitum esse domino seruum furem habere, litis æstimationem præstādo absque eo quod euictionem, seu euocationem timeat, † quod secus est in fugitiuo, quem habere 23
ob publicam vtilitatatem ob dominij defectum nō licet, imò poterit quocunq; tempore id vero serui domino notum erit, eum ab emptore euocare. Quapropter optimè Iulianus affirmat venditorem ignorantem fugitiui teneri quanto minoris emptor emisset si sciuisset, vendentem vero furem ad nihil teneri, ex eo quia fugitiuum quidem habere nō licet, furem vero habere licet, refarcito scilicet damno à se dato. Sicque intelligendus Pomponius in *d. l. si à substituto §. 1.* videlicet furem non soluta æstimatione litis, vel damno ab eo seruo commisso, habere nō licere. † Ad cuius rei corroborationem 24
expendo finalia verba Pomponij in *d. §. 1. ibi sicut ob id quod obligatus est fundus accidere possit, ut eum habere domino non liceat:* Fundum autem tunc habere domino licebit, si pretiū pro

25 pro quo est obligatus soluat, vnde videtur optima comparatio inter fūdum obligatum, & seruum furem, † etenim sicut ille retineri potest soluta pecunia pro qua est obligatus, ita hic quoq; satisfacto dāno pro quo noxali iudicio tenebatur.

26 Sed quia hucusque tractauimus de venditore scienter, vel ignoranter vendente fugitiuum, nō abs re erit hic tanquam in proprio loco adnectere Pomponij locum in *l. sed si 13. D. de contr. emp.* vbi inquit, † quod si tu sciens vendideris seruo,

27 vel mandatario meo fugitiuum illo ignorante, me sciente: nō teneri te ex empto, cum enim is qui nomine alterius contrahit, ad vtilitatem alterius contrahat, inspicienda est scientia eius qui mandauit, non ignorantia contrahentis: nō enim potest dici deceptus mandator cum sciret, licet mandatarius

28 ignoraret † Hoc idem videtur probare Paulus in *l. in seruo 17. D. de liber. cau.* vbi seruus, vel procurator meus certum hominem iussu, aut mandato meo emit quem quidem ego sciebam, seruus autem, aut procurator ignorabat liberum, mihi hoc casu non competit actio, quæ dari solet in duplum bonæ fidei emptori aduersus liberum hominem, qui sciens dolo malo se venundari passus est; è contra vero conceditur hæc actio si procurator, vel seruus scit, ego uero ignoro.

29 † Hæc autem ita procedunt si mandauit, uel iussi, ut emeret certum hominem; non autem si incertum: nam tunc licet sim ego ignorans, scientia serui, uel procuratoris etiam mihi ignorantia nocet † quomodo intelligendus Vlpianus in *l. non solus 22. §. penul. D. de liber. cau.*

31 Sed omnia supradicta destruere uidetur Affricanus in *l. cum mancipium 51. D. de adili. edic.* ubi sic ait: *Cum mancipium morbosū, uel vitiosū seruus emat, & redhibitoria, uel ex empto dominus experiatur, omnimodo scientiam serui, non domini spectandam esse ait, ut nihil intersit peculiari, an domini nomine emerit, & certum, incertumue mandante eo emerit, quia tunc & illud ex bona fide est, seruum cum quo negotium sit gestum deceptum non esse, & rursus delictum eiusdem quod in contrahendo admitterit domino nocere debet, sed si seruus mandatu domini hominem emerit, quem dominus vitiosum esse*

esse sciret, non tenetur venditor. Circa procuratoris personam, cum quidem ipse sciret morbosum vitiosum esse, non dubitandum, quin quamuis ipse domino mandati, vel negotiorum actione sit obstrictus, nihilo magis eo nomine agere possit: at cum ipse ignorans esse vitiosum mandato domini, qui id sciret emerit, & redhibitoria agat ex persona domini, utilem exceptionem ei non putabat opponendam. Hæc Africa. Quæ ne Supradictis obstant sic intelligenda sunt † Venditor non tenetur domino redhibitoria, vel exempto actione † (nam redhibitio quoque continetur empti iudicio *l. ex empto 11. §. redhibitionem D. de actio. emp.*) si seruus scierit mancipium, quod emebat esse morbosum vel vitiosum, dominus vero ignorauerit † scientia serui domino nocet indistinctè, siue emerit peculiari, siue nomine domini, & siue certum, ut puta Stichum, siue incertum utpotè hominem generaliter emi mādauerit: nam tunc omnem emptionem in arbitrium serui dominus contulit. † Non autem sicuti absolutè scientia serui domino nocet, ita ipsius ignorantia domino prodest, nam sane si seruus suo nomine emerit, ignorantia serui domino scienti prodest, ut ei competat actio redhibitoria, idemque erit si mandauerit dominus incertum hominem emi. Si vero certum, & ipse fuerit sciens, tunc non proderit ei ignorantia serui, quia ipse dominus contraxisse intelligitur, † & de hoc casu intelligendus est tex. in *d. l. sed si 13. D. de contr. emp.* † Neque etiam obstat tunc tex. in *d. l. in seruo 17. D. de liber. cau.* nam ibi scientia serui inspicitur peculiari ratione, nisi mandauero emi certum nominatim, nam competit pænalis actio, ne propter scientiam serui eximatur à pæna liber homo, qui se quasi seruum dolo malo venire passus est, maximè cum non tam emisse videatur seruus meus, quam ego, qui nominatim seruo eum hominem emendum destinaui. Sic optimè explicat Cuias *trac. 8. ad Africa. in d. l. cum mancipium*, cuius doctrina pronunc contenti sumus.

Sed ut progrediamur animaduertendum est quod docet Iulianus in *l. si seruus 21. §. ult. C. de euict.* ubi ait, quod si post litem à domino cum emptore hominis contestatam, fugerit homo

homo culpa emptoris, puta quod eum, cum deberet, diligenter non custodierit, quia fugitiuus esset, & culpæ nomine condemnatus fuerit in serui æstimationem, vt in *l. Iulianus 17. §. vlt. D. de rei vindi.* non statim eum habere regressum aduersus venditorem ex stipulatione duplæ euictionis nomine, quia propter fugam serui, & culpam suam homo emptori abest, non propter euictionem, sed si eum postea à fuga reuocauerit, & apprehenderit, tunc agere in venditorem potest ex stipulatione duplæ, quia seruus apprehensus, & reuocatus à fuga, desijt propter fugam emptori abesse, quia eum recuperauerit, & nunc primum post apprehensionem serui intelligitur ei abesse propter euictionem cum litis æstimatio, siue pretium serui absit, cum ablato pretio serui, & ipse seruus ablatu videatur. Quod si, subiicit Consultus, sine culpa emptoris seruus fugerit, veluti si fuerit eius opinionis, vt custodiri nõ debuerit, deinde emptor absolutus fuerit (quia culpa caret) interpositis cautionibus, scilicet de eo seruo persequendo, & restituendo, vel ipso, vel pretio eius: nihilominus tamen non habebit emptor statim regressum aduersus venditorem ex duplæ stipulatione, antequam apprehensum hominem restituerit actori. † Et ita illud cõmune est inter possessorem cuius culpa, & possessorem sine cuius culpa seruus, de quo lis erat, fugerit, vt optimè animaduertit Cuius. *ad Saluum Iulianum lib. 43. Digestorum in d. l. si seruus 21.* quod

39 scilicet neuter statim ex stipulatione duplæ agere potest † Illud autem est discrimen, quod is cuius culpa fugit damnatur in litis æstimationem; is vero sine cuius culpa fugit absoluitur interpositis suprãdictis cautionibus. † Item etiã illud est,

40 quod is cuius culpa fugit tunc demum agit ex stipulatione duplæ, cum seruum apprehenderit, quia litis æstimatio, vt dixi, siue pretium serui ei abest etiam non propter fugam, quia abolita est apprehensione serui, sed quasi propter ipsam euictionem, quia & ablato serui pretio, ipse seruus ablatu videtur. Is vero sine cuius culpa seruus fugit tunc demum agere potest ex stipulatione duplæ nõ cum apprehenderit, sed cum apprehensum hominem restituerit actori, vel æstimationem

41 eius

eius, quia nihil ei antea abfuit, cum solum cauerit, non autem aliquid præstiterit actori.

Sit pro coronidè huius capituli Iulianus ipse, qui totam in eo dicendi, ac discendi materiã præbuit, eum refert Vlpia. in *l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euictio*. Vbi si quis stipulatus fuerit fugitiuum non esse, erronem nõ esse, duas stipulationes contineri cum docuisset Vlpianus, infert ex Iuliano, quod si propter fugam serui emptor quanto minoris aduersus venditorem egerit, deindeq; propter morbum quanto minoris agat cauendum est ne lucrum faciat emptor, & bis eiusdem vitij æstimationem consequatur, vt dicitur in *l. sed si priore 47. D. ad l. Aquil. l. quod si nolit 31. §. si quis egerit 15. D. de adili. edic.* cum bona fides pati nequeat, vt bis idem exigatur ex *l. bona fides 57. D. de reg. iur.* vnde sæpe ex stipulatu agi posse cum non ex vna, sed ex pluribus agatur stipulationibus concludit optimè Consultus in *d. §. 1. d. l. quia dicitur 32.*

Ex omnibus supradictis cõcluditur, eum qui fugitiuũ seruum vendidit, & tradidit, pretiumque accepit, vitium eius regulariter præstare, ita vt si sciens non tantum redhibitoria teneatur, & pretium recepta re reddere, verum etiam quanti emptoris interest, & sic damnum insuper præstare cogitur *l. quero 58. in princ. §. 1. D. de adili. edic. d. l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp. l. 1. D. de adili. edic. Paul. lib. 2. sentent. tit. 17.* in quo fugitiui venditi ratio eadem est quæ furis venditi. † Si vero ignorans, seu bona fide, fugitiuum vendidit bonis conditionibus etsi redhibitoria non teneatur, seu pretium restituere non cogatur, attamen æstimatoria tenetur quanti minoris empturus fuisset (quod in fure secus est) *l. Iulianus 13. §. 1. D. de acti. emp.* † In vno solũ casu qui est *l. 1. C. de adili. acti. §. l. 1. Cod. Theodo. eo.* venditor, etiam bonæ fidei, redhibitoria tenetur hætenus scilicet vt pretium restituat si emptor fugitiuum potuerit exhibere. Vbi Accur. *exhibendi* verbum pro *probandi* accipit & ita interpretatur quod si emptor potuerit probare seruum cum venderetur fugitiui vitium se habuisse, atque adeo ex veteri superiore pristinoque vitio, non hodie fugitiuum esse, redhibitoria agere poterit *l. 3. C. eo. l. emptorem*

H

ptorem

- ptorem 4. D. de probat. l. actioni 54. l. quaro 58. D. de adili. edic.
 & hoc est quod dicitur si in domo venditoris fugit d. l. quaro
 58. §. vlt. vt notauit Iacobus Gothofredus in cōment. ad Cod.
 46 Theod. l. 1. C. de adili. acti. † Sed & inueniri qui promisit ser-
 uum non solum fugitiuum tempore venditionis non esse,
 sed nec in posterum vitiosum fieri, probat l. si apud 3. C. de
 adil. act. quod ita intelligendū est nō quod promittatur quod
 seruus non sit fur, nec fugitiuus, vel alio in posterum non la-
 boret vitio, hoc enim impossibile est, sed vt præstetur quod
 intererit si vitiosus euadet, & propterea Imperatores appel-
 lant temerariam hanc promissionē, nō quod factum impos-
 sibile contineat, sed quia voluit periculum futuri casus in se
 suscipere l. 1. vers. sed si venditor D. de peric. & commo. rei
 vendi. sicut & in l. si quis fundum 10. D. locati. Ita tex. istum
 47 eleganter explicat Don Franciscus Amaya lib. 2. obserua. cap.
 13. nu. 17. † omisso Castren. & Duareno in l. stipulatio ista, &
 Donello in l. inter stipulantes n. 6. D. de verb. oblig. existiman-
 tibus solum contrahentes in d. l. 3. de præsentī serui conditio-
 ne vel de præterita promississe, non autem de futura, contra
 48 verba expressa tex. ibi Si autem venditor non vitiosum in po-
 sterum fieri seruum temere promisit. † Illud notandum est, vi-
 tium fugitiui seu morbum præcessisse venditionem probari
 si seruus fugiat vel moriatur intra triduū, quod à die postquā
 periculum ad emptorem spectat numerandū est, vt per Cæ-
 polam in l. actionis nu. 2. D. de adil. edic. Alciat. de præf. reg. 2.
 præf. 26. nu. 11. Boer. decis. 323. nu. 22. Riminal. conf. 360. nu.
 11. vol. 2. Iosephus Ludoui. decis. Perusi. 118. Mascari. de
 probatio. conclus. 92. num. 1. & 2. & conclus. 616. num. 8. Surd.
 decis. 146. num. 18.

PROSEQVITVR MATERIA DE SERVO,
 qui fugitiuus est legato. Explicatur Pomponius in *l. si legati* 56. *D. de leg. 1.* Expensis, & opera hæredis esse perquirendum concluditur ad explicationem Iuliani, Africani, & Ulpiani in *l. cum seruus* 39. *l. si seruus legatus* 108. *D. de leg. 1. l. si quis* 8. *D. de leg. 2. l. in rebus* 18. *S. possunt D. commod. l. socium* 60. *S. 1. D. pro socio.*

C A P. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Rei legata dominium debet in legatarium transire.*
- 2 *Non attenditur qualitas, sed ut efficiatur legatarij eo modo quo erat defuncti.*
- 3 *Proponitur species l. si legati 56. D. de leg. 1.*
- 4 *Stipulatio regulatur secundum materiam super qua interposita est.*
- 5 *Seruo in specie legato non tenetur hæres cautionem eum non esse fugitiuum prestare.*
- 6 *In d. l. si legati 56. fuit seruus in specie legatus.*
- 7 *Si culpa hæredis esse factus fugitiuus teneretur.*
- 8 *In contractu emptionis indistinctè, idest etiam sine culpa, tenetur.*
- 9 *Proponitur alia ratio Angeli de Perusio.*
- 10 *Stipulatio erronea nullius est momenti.*
- 11 *Proponuntur verba l. cum seruus 39. D. de leg. 1.*
- 12 *Res legata ubi reperitur dari debet.*
- 13 *Voluntas testatoris totum facit in ultimis voluntatibus.*
- 14 *Si res legata dolo hæredis in alium locum translata sit, debet prestari ubi petitur.*
- 15 *Fauendum est hæredi, ut quanto minus oneretur.*
- 16 *Qui operam prestare tenetur, debet suo sumptu id facere.*
- 17 *Vassallus adstrictus sequi dominum, tenetur id proprijs sumptibus facere si feudi fructus sufficiunt.*
- 18 *Expenditur l. si seruus legatus 108. D. de leg. 1.*
- 19 *In d. l. cum seruus 39. loquitur de seruo fugitiuo legato, qui*

post testatoris mortem fugit.

- 20 *In d. l. si seruus 108. agitur de seruo qui uiuente testatore fugam arripuit.*
- 21 *Adducitur ad huius rei probationem l. si quis 8. D. de leg. 2.*
- 22 *Explicatur Constantinus Hermanopolus.*
- 23 *Si culpa heredis fugit post testatoris mortem tenetur ad estimationem, nec cautio sufficit.*
- 24 *L. si quis 8. loquitur de herede, qui culpa vacat.*
- 25 *Refellitur Accur. quatenus existimat ibi fugisse culpa heredis.*
- 26 *Reprobatur etiam dum cautionem solum de restituendo, nō de reducendo prestandam putat.*
- 27 *Improbatur etiam dum solum existimat habere locum si seruus ante aditam hereditatem fugerit.*
- 28 *Quomodo contingere potest culpa heredis circa serui legati fugam.*
- 29 *Fuga seruorum inter casus fortuitos numeratur.*
- 30 *Hinc heres non cogitur estimationem prestare, sed cautionē.*
- 31 *Quae cautio iudicialis appellatur, & quare.*
- 32 *In alijs quoque actionibus prestatur.*
- 33 *Seruus legatus tempore, quo iam erat in fuga, ita demum expensis heredis perquirendus si quandoque esset expensis legatarij quarendus, legatum esset inutile.*
- 34 *Heres tenetur pro usufructuario expensas, & onera publica prestare, si alias usufructus nullā adfert utilitatem.*
- 35 *Opinio Baldi Castren. & Alexandri circa rem hanc.*
- 36 *Refellitur.*
- 37 *Testator non praesumitur voluisse inutilem suam dispositionem.*
- 38 *Verosimiliter creditur voluisse, ut res legata utilitatem legatario adferat.*
- 39 *Explicatur l. in rebus 18. S. possunt D. commo.*
- 40 *Fuga seruorum inter casus fortuitos numeratur.*
- 41 *Commodatarius agere potest contra commodantem ratione expensarum requirendi seruum post fugam, dummodo magna sint.*

42 *Cibaria autem impense nunquam restituenda, & quare.*

43 *Minores impensas valetudinis, aut fuga tenetur prestare commodatarius.*

44 *Ratio Bartoli, & Accursij refellitur à Fabio.*

45 *Differentia inter negotiorum gestorũ, & cõmodati actiones.*

46 *Explicatur l. socium 60. §. 1. cum l. seq. D. commod.*

L his quæ supra dicta sunt, videlicet in legatis attendi solum, vt res legata fiat legatarij, in eumq; dominium transeat *l. legatum 80. D. de leg. 2. l. à Titio 64. D. de furt.* † ita vt nõ attendatur qualitas rei legatae, sed solum vt efficiatur legatarij eius conditionis, qualis erat defuncti colligitur, aut intelligitur ratio Pomponij in *l. si legati 58. D. de leg. 1.* † tractat. ibi Cõsultus de eo, qui legati serui nomine stipulanti legatario promisserat seruum non fugitiuum præstari, in eamq; stipulationem nihil venire decidit, cum talis ex testamento præstari debeat, qualis apud testatorem fuerat, ne videlicet aliquod in legato damnum pateretur hæres. Ex quo tex. varia colligunt antiquiores interpretes cum Accur. hic † stipulationem videlicet interpositam regulari secundum naturam materiae *l. si stipulatus vers. verum si emptor D. de usur. l. 1. §. si quis sub conditione D. vt legato. nomi. caue.* Alex. de Imola, Castren. Angel. de Perus. hic Iason *nu. 1. & 3. ad rubri. D. de ver. oblig.* vbi id ad partes disputat. † Vnde si legetur seruus in specie († vt sic legatum in hoc tex. fuisse sentit Cuia. *ad l. 2. C. de eui. cõ. Caldas. Perey. in typo de emptio. cap. 31. nu. 45. Donellus lib. 8. commen. cap. 19.*) non tenetur hæres ad cautionem quod non sit fugitiuus, si iam viuente testatore, talis erat, sed ipsum præstare debet qualis est, vt in *d. l. si à substituto in fine D. de leg. 1.* † At si esset culpa hæredis factus fugitiuus bene teneretur sicut, & de eius peremptione sua culpa contingente *l. quid ergo 53. §. si hæres D. eo.* Cum igitur promittat cum tradit, vel asserit seruum fugitiuum non esse, non intelligitur se obligare si est fugitiuus sine sui culpa, sed solum si esset culpa sua, vt intelligatur stipulatio secundum subie-

1

2

3

4

5

6

7

8 subiectam materiam. † At in contractu emptionis tenetur
indistinctè venditor si est fugitiuus, etiamsi nō sui culpa, cum
pretium recipiat, ideo promittendo quod non sit fugitiuus,
indistinctè tenetur si contrariū reperiatur *l. si ita 31. D. de eui-*
9 *ctio. l. si apud C. de edil. actio.* † Aliam rationem reddit An-
gel. de Perus. quod videlicet in dubio non intelligatur, quem
se obligare velle vltra id ad quod se adstringit *l. 1. C. de pact.*
10 *pigno. d. l. si stipulatus D. de vsur.* † Alio tendunt alij dum as-
ferunt stipulationem erroneam nullius esse momenti, vt latè
disputant Bart. & Dynus *ad l. si patronus D. de donatio.*

11 Hinc intelligendi Iulianus, & Affricanus, ex quorum sen-
tentia sequentia præponit Vlpianus in *l. cum seruus 39. D. de*
leg. 1. Cum seruus legatus, inquit, in fuga esset, vel longinquo
absens exigatur, operam præstare hæres debet, vt eam rem re-
quirat, & præstet, & ita Iulianus scribit: nam & sumptum
an in hanc rem facere hæres deberet Affricanus lib. 20. epistol.
apud Iulianum querit, putatque sumptum præstandum, quod
& ego arbitror sequendum. Vnde seruum legatum in fuga
existentem, vel longinquo loco absentem opera, sumptuque
hæredis legatario præstandum apertè colligitur. Quæ sanè
difficultate non carent.

Imprimis enim videbatur dicendum, neque hæredis sum-
12 tu, vel opera præstandum esse legatum † cum res legata, vbi
reperitur, dari debeat *l. quod legatur 38. D. de iudi. l. cum res*
13 *47. §. 1. D. de leg. 1.* † voluntas siquidem testatoris, quæ totum
facit in vltimis voluntatibus *l. si mihi 12. in fine D. eo. illa fuisse*
creditur, vt res legata si non esset eo loco vbi peteretur,
ibi præstaretur vbi relicta esset, si non alibi eam præstari iuf-
ferit, vt scilicet hac ratione, quam minimo fieri possit hære-
14 dis sumptu, ac incommodo præstetur † nisi dolo malo hære-
dis subducta, vel in alium locum translata esset, quo casu ibi
præstāda est vbi petitur, licet nunquam ibi res fuerit *d. l. cum*
15 *res 47. in princ. D. de lega. 1.* † extra hunc casum semper fauē-
dum hæredi, vt minus oneretur *arg. l. Sæpronius 47. D. de leg.*
2. minus autem oneratur præstando rem vbi est, videndus
Donel. lib. 17. comment. c. 15. vbi Osual. litt. B. & c. 16. in princ.

Insu-

De Seruis Fugitiuis. Cap. VII. 63

Insuper cōsidero cum Iafone *in hac l. cum seruus n. 4.* eum 16
 qui operam præstare tenetur, suo sumptu hoc facere adstringi *l. suo victu l. quod nisi 20. in princ. D. de oper. liber.* Bart. *in l. si non sortem §. libertus in penul. colu. ubi etiam Iafon D. de cōdit. indeb.* & *in l. 2. circa medium C. de negot. gest. & in l. liberti, libertaque C. de oper. libert.* † facit quod vassallus, qui est obli- 17
 gatus sequi dominum, & eum iuuare, tenetur proprijs sumptibus illud facere, ei scilicet seruire, nisi quando feudi fructus non sufficerent ad expensas, ita Barto. *in l. Mania §. 1. per illum tex. D. de annu. lega.* Bald. *in l. qui manumittitur C. de oper. liber.* Ludouicus Romanus *in l. recusare 6. §. si quis à filio D. ad Trebelli.* Oldrad. *cons. factum tale est quidam miles 234.* Cōtrarium autem sentire videtur Consultus *in d. l. cum seruus*: postquam enim opera hæredis legatum præstandum affirmavit, quærit, an & eius sumptu, quod superfluum omnino esset si sumptus opera continerentur.

Vlterius, quod difficilius contra dictam *l. cum seruus 39.* 18
 expendi potest, est Affricani locus *in l. si seruus legatus 108. D. de leg. 1.* vbi ait: Si seruus legatus viuo testatore fugisse dicatur, & impensa, & periculo eius, cui legatus sit reddi debet, quoniam rem legatam eo loco præstare hæres debeat, in quo à testatore sit relicta. Ex quibus apertè sibi se opponit Affricanus, dum impensis, & periculo legatarij fugitiuum præstandum affirmat contra id quod *in d. l. cum seruus* expresse docuerat.

Verum hæc & alia, quæ considerari possunt in causa esse 19
 non debent, vt à priori recedamus sententia, optimè videlicet Affricanum *in d. l. cum seruus 39.* operas, ac sumptus ad hæredem spectare docere, cum de legato serui fugitiui loquatur, qui post mortem testatoris fugam arripuit. † At idem Affricanus *in d. l. si seruus legatus 108.* de fugitiuo loquitur, qui viuente testatore aufugit, quo casu periculo, impensaq; legatarij quærendum fugitiuum tuetur Affricanus, de quo fugitiuo loqui *in d. l. si seruus*, vel ex illis solis verbis apparet, quoniam rem legatam eo loco præstare hæres debeat, in quo à testatore sit relicta, † quam distinctionem apertè probat, & 20
 exponit

exponit Paulus in *l. si quis 8. D. de leg. 2. Si quis, inquit, seruum hæredis, vel alienum legauerit, & is fugisset, cautiones interponenda sunt de reducendo eo, sed si quidem uiuo testatore fugerit, expensis legatarij reducitur, si post mortem, sumptibus hæredis.* Obseruat Cuiaci. in *recitat. solem. ad d. l. cum seruus 39. & ad d. l. si quis 8. & tractat. 5. ad Africanum in d. l. si seruus 108. Pacius cent. 8. quest. 72. †* Vnde optimè Constantinus Hermenop. in *Græca iuris ciuilis epito. lib. 5. tit. 10.* coniungit istas duas leges, cum tamen contrarias non iungat, eas intelligendo secundum distinctionem propositam in *d. l. si quis 8. D. de leg. 2.*

23 Quod intellige nisi dolo, vel culpa hæredis seruus fugerit: nam tunc tenetur ad æstimationem *d. l. cum res 47. Couar. in cap. indicante nu. 6. de testamen.* nec cautio sufficit, idest oblata cautione de restituendo seruo non absoluetur *d. l. cum res 47. S. itaque si sic seruus D. de leg. 1. l. seruo legato 69. S. vlt. D. eo. †* cuius casus *d. l. 8.* non mèminit, nam est de hærede, qui culpa vacat, & ideo ad nihil præter cautionem adstrictus. † Male ergo Accur. in specie illius tex. ait seruum fugisse culpa hæredis, etenim, vt vidimus, non absolueretur oblata cautione, sed damneretur omnino ad æstimationem litis. † Male etiam idem Accur. dum ait hæredem, qui culpa vacat cauere tantum de restituendo si seruus redierit, non de reducendo, non de perquirendo, cum tamen de vtroque cautionem præstandam esse probet tex. in *d. l. seruo legato 69. S. vlt. & d. l. cum seruus*, in qua idem Hermanol. id apertius demonstrat † Male etiam idem Accur. ad verba *d. l. si quis 8. ibi si post mortem* addit, & ante aditam hæreditatem, non post aditam, quia etiã si post aditam hæreditatem seruus legatus fugisset, sumptibus hæredis persequendus, & reducendus esset, quoniam præstandus ab hærede ibi est, vbi fuit mortis tempore, debet igitur ipse illum reducere suis impensis. † Culpa autem hæredis in eo consistit si non custodierit, quem custodire debebat, vel quem testator in vinculis habere solebat, vel eum qui non erat integræ opinionis non obseruauerit, vt docet Cuiac. *vbi sup.*

Cum

Cum vero seruorum fuga inter casus fortuitos numeretur *l. cōtractus 23. D. de reg. iur. l. in rebus 18. D. cōmod. & probat tex. in l. si procuratorem 8. §. fin. D. manda.* vbi si mandauit vt hominem emeris teneris mihi restituere, si autem dolo, hoc est pecunia accepta emere neglixisti, aut lata culpa, hoc est gratia alicuius, teneberis, (non per hoc tamen excluditur leuis, vt notauit Donel. *lib. 13. comment. cap. 11.*) si tamen seruus quem emisti, fugit, si dolo, teneberis, si nec dolo, nec culpa, non teneberis (improuisus enim casus à mandatario non præstatur *l. à procuratore 13. C. manda.*) nisi ad hoc vt caueas si in potestatem tuam peruenerit, te restitutum. † Hinc est quod hæres non cogitur serui, qui fugit æstimationē præstare: cauere tamen cogitur, vt vidimus, se boni viri arbitratu eum seruum requisitum, & si nactus fuerit redditum, † quæ cautio iudicialis appellanda, quia officio iudicis præstatur actione ex testamento §. 1. *I. de stipul. seruo. d. l. seruo legato §. vlt. l. si cum 14. §. quatenus D. de eo quod met. cau. † quæque in plerisq; alijs actionibus præstatur d. §. quatenus l. si filio 25. §. penult. D. solut. matri. l. redhibere 21. §. vlt. D. de edil. edic. l. si à bona fidei 27. in princ. iuxta Theophili tit. de diuis. stipula. sententiam D. de rei vindi.*

Quod autem dictum hucusque fuit, seruum legatum eo tempore, quo iam erat in fuga quærendum esse industria, & expensis hæredis, ita intelligendū est, si seruus sic longè abest, vt si legatarij expensis quærendus esset, legatum redderetur inutile Bart. Castren. Alexan. *in d. l. cum seruus Iason ibi nu. 6.* qui ex *l. si res obligata 57. D. de leg. 1.* id probat. Couar. *in d. cap. indicante nu. 6. de testamen.* Petr. de Ancarrano, Imola, & Abbas *in d. cap. indicante*, facitque tex. *in l. concubinam, §. qui hortos cum glos. fin. de leg. 3.* † vbi hæres tenetur soluere pro vsufructuario expensas pro tributis, & oneribus Reipublicæ, quoniam alias tale legatum esset inane, & nullam adferret utilitatem Bart. *in l. his verbis §. 1. D. de leg. 3.* † Licet autem hanc doctrinam cōmuniter amplexam limitent Castren. & Alexander post Baldum hic, quando testator tempore testamenti sciebat rem legatam esse in longinquo, ita vt tunc hæ-

36 res teneatur ad impensam, secus si nesciebat. † Verius tamen
 est indistinctè procedere, siue testator sciuerit, siue ignoraue-
 rit quando expensa in redimendo esset tanta, vt omnino le-
 gatum extenuaret, & illud redderet inutile, eo quia, qua ra-
 37 tione hæres tenetur ad expensam quando testator sciuit le-
 38 gatum fore inutile, eadem ratione debet teneri quando testa-
 tor ignorauerit, † quia nō præsumitur ipsum voluisse id pro-
 pter quod sua dispositio redditur inutilis *l. 3. D. de test. milit.* †
 Deinde quia si testator sciuisset rem esse in loco ita longin-
 quo sicut ignorauit, verosimile esset, & ita creditur quod vo-
 luisset per hæredem taliter præstari, vt vtilitatem afferret le-
 gataro *l. Titia cū testamento 34. §. 1. l. Manius 77. in princ. D.*
de leg. 2. Insuper quia si testator fuisset interrogatus, an vellet
 expensam ab hærede fieri, alias legatum redderetur inutile,
 verosimiliter respondisset, quod sic, argumento *l. tale pactum*
§. fin. D. de pact. facit ad institutū tex. in l. Mania 13. §. 1. in fine
ibi ex longinquis, breuibusque excursionibus, & modo legandi
D. de annu. legat. Ita optimè hæc, & alia expendit Iason. *in d.*
l. cum seruus 39. Vnde facillimo negotio dilui possunt, quæ
 pro dubitandi ratione supra adducta sunt.

Circa impensarum materiam nullo pacto omittendum est,
 39 † quod proponitur à Caio *in l. rebus 18. §. possunt D. commod.*
 40 † vbi postquã in princ. legis ad fortuitos casus seruorū fugam
 41 retulisset † posse iustas interuenire causas affirmat, ex quibus
 cum commodante agere possit commodatarius, videlicet su-
 per impensis in serui valetudine factis, quæue post fugam re-
 querendi, reducendiuæ eius causa factæ essent, dūmodo ma-
 gnæ impensæ sint, ne alioqui ex commodatarij iactura locu-
 42 pletaretur ipse commodator. † Cibariorum autem impensæ
 nunquam sunt restituendæ, quia naturali ratione ad eum per-
 tinent, qui vtendum accepit, & compensari debent cum
 43 ope, & ministerio serui, vt explicat Accur. *ex l. item si 30.*
§. vlt. D. de edil. edic. † sicuti neque minora illa impendia va-
 letudinis, aut fugæ tenetur præstare commodator, sed com-
 44 modatarius † non ob illam rationem à Bart. & Accur. tradi-
 tam, quod de modicis non curet Prætor *ex l. 4. D. de integr.*
restit.

reflit. eam etenim eleganter refellit Faber. *in ratio. ad hunc tex.* ex eo quia istæ modicæ impensæ non negliguntur, imò compensantur ratione commodi, quod ex illa re percipitur.

† Diuersum omnino est in actione negotiorum gestorum: non enim qui ad aliena negotia gerēda accedit eo animo est, aut esse debet, vt ex alienis negotijs commodum vllum percipiat, quod cum impensis à se factis compensare possit. In actione vero commodati, & si quæ aliæ sunt similes commodum aliquod percipitur ab eo, qui in rem alienam impensas fecit, quas proinde cum eo commo-
45
do compensare potest, & debet, nimirum si sint modicæ, alias contrario iudicio commodati. Hinc si me rogaueris, vt lancem cum seruo tibi commodassem, & seruus cum lance fugerit, non teneri qui commodatum accepit nisi fugæ præstiterit culpam, sicut nec si seruus lancem perdidit *l. si vt certo §. si me rogaueris 13. D. commo.*

Huc spectat explicatio tex. *in l. socium 60. §. 1. cum l. seq. D. pro socio*, vbi reiecta Labeonis sententia existimantis non posse socium actione pro socio recuperare impensam in securando factam dum vulneratus remansit resistendo communibus seruis venalibus in fuga erumpentibus, affirmat Ulpia: ex Iuliano quod Medicis pro se datum fuit posse actione pro socio recuperare, & rectè: non enim solum fuit impensum occasione, verum & causa societatis, & certè negari non potest, quin socius iste rem communem ad societatis commodum egerit, & damnum illud passus fuerit, quod alioqui passurus non fuisset ob societatis vtilitatem, diuersum vero est in alijs exemplis à Labeone propositis, in quibus quidem non tam inspiciendum est, an socio quid relictum sit, vel non, quam vtrum quasi socio, & contemplatione societatis, vt *in l. si vero 64. §. item quidquid D. solut. matri.* Non omittendus est tex. *in l. item si 14. §. quod si homo 11. D. quod met. cau.* vbi ponit casum in quo homo perijt sine dolo malo, & culpa eius qui vim intulit, si perijt post cōdemnationem intra tamen tēpora iudicati actionis, quod est quatuor mēsum *l. 2. l. ult. C. de usuris rei iud. liberatur*, quia tripli

pœna propter facinus fatifacere cogitur, vel quia vtitur illatione concessa à lege, vt voluit Donel. *lib. 15. comment. cap. 38.* Secus si ante sententiam periisset, quia post sententiam transfusa est prior actio in actionem iudicati *l. post rem 56. D. de re iudic.* liberatur igitur per interitum præstatione rei quæ quadruplo inest. Osuald. autem *d. cap. 38. litt. S.* ait hoc ideo esse quia ante sententiam tripli pœnæ locus non est, si itaque liberaret tunc interitus, metus impunitus relinqueretur. *Pro eo autē qui in fuga esse dicitur,* prosequitur Consultus cautio ab eo extorquenda est, quatenus & persequatur, & omnimodo eum restituat, & nihilominus seruabitur actio ei qui vim passus est.

FACTVM REQVIRI, ANIMVM NON SVFFICERE,
vt fugitiuus quis dicatur, pluribus ostenditur, ad explicationem Triphonini nostri *in nostra l. fugitiuus 225. D. de verb. signif.* Plura de crimine Læsæ Maiestatis traduntur.

C A P. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Fugitiuus non ex solo animo, sed ex facto dignoscitur.*
- 2 *Iactare significat inaniter, iocose loqui, vel temere se laudare, vel ambitiosius se gloriari.*
- 3 *Iactatoria verba non obligant: præsumptionem tamen inducunt.*
- 4 *Faciunt contra iactantem indicium ad torturam, si est persona potens, & non solitus vanè loqui.*
- 5 *Quæ præsumptio ex qualitate personæ arbitrio iudicis est metienda.*
- 6 *Propositum ad effectum non reductum minimè nocet.*
- 7 *Maleficium dicitur ex ipso facto.*
- 8 *Cogitationis pœnam nemo patitur.*
- 9 *In delictis tria considerantur animus, factum, & delictum.*
- 10 *Maleficia regulariter requirunt factum, cum nascantur ex facto.*

- 11 *Iniuria non nascitur ex pacto, sed ex contumelia.*
- 12 *Fur non est, qui propositū furandi habet, si non contractauit.*
- 13 *Depositarius negans depositum non committit furtum, nisi id intercipiendi causa occultauerit.*
- 14 *Animus solus, factumue solum, adulterum non facit.*
- 15 *Idem de iniuria.*
- 16 *Idem de fraude.*
- 17 *Idem de aleatoribus.*
- 18 *Alea accipitur pro quolibet ludo, in quo fortuna, & casus dominatur.*
- 19 *Legibus Romanis fuit interdicta, & commissa Aedilibus cognitio.*
- 20 *Explicatur L. qui quis 5. C. ad l. Iuli. Maies. & nu. 30.*
- 21 *Cogitationem solum in crimine Lesæ Maiestatis puniendam esse existimant plures.*
- 22 *Eorum sententia reijcitur.*
- 23 *Cogitatio in iudicio Dei tantum punitur.*
- 24 *In exteriori foro non punitur.*
- 25 *Quia lex de occultis non iudicat.*
- 26 *Verior ratio proponitur.*
- 27 *Hinc explicantur Ciceronis, A. Gellij, & Iuuenalis loca.*
- 28 *Confirmatur ratio Menochij autoritate Seneca.*
- 29 *In crimine Lesæ Maiestatis conatus ordinaria plectitur pœna.*
- 30 *Explicatur Cicero. orat. pro Milone.*
- 31 *Elucidatur Seneca lib. 5. de benefi. cap. 14.*
- 32 *Cicero orat. pro C. Rabirio.*
- 33 *Tertulli. lib. de pœnitent.*
- 34 *Seneca lib. in sapientem non cade. iniur. cap. 7.*
- 35 *Quintili. declama. 28 1.*
- 36 *Philo Iudeus.*
- 37 *Seruius ad Virgilium.*
- 38 *Qui delinquere incæperit non est sine culpa.*
- 39 *Religiosus recedens de Monasterio sine licentia, non existens sub alicuius Pralati obedientia, fugitiuus est.*

1

libet iam ad institutum redire. Dictum fuit supra cap. 2. non ex facto solo, sed ex animo etiam, quem fugitium probari † nunc nō ex solo animo, sed factum etiam requiri vt fugitius seruus dici valeat ostendimus cum Tryphonino nostro ibi. *Fugitius est, inquit, non is qui solum consilium fugiendi à domino suscepit, licet id se facturum iactauerit, sed qui ipso facto fugam initium mente deduxerit* &c. & inferius. *Et ideo fugitium quoque, & erronem nō secundum propositionem solam, sed cum aliquo actu intelligi constat.* Probat Paulus in *l. bonem 43. §. 1. ibi, sed & facti fugam nomen est D. de adili. edic.* Confirmat Synōpsis Basilicon *lib. 2. tit. 2. de ver. sign. cap. 22 §.* his verbis: *Furem, & fugitium, & erronem, & adulterum, & aleatorem non ex eorum animi propositione, sed ex actu dicimus.* Vnde patet, & actum, & animum fugiendi necessarios, vt tanquam fugitius quis plecti possit *l. quod si nolit 31. §. illud plane D. de adili. edic. l. quid ergo 70. §. fin. D. de usufr.* tenet Petr. Faber. *lib. 3. semef. cap. 9.* Hinc asserit Triphoninus in nostra lege non esse fugitium seruum quamuis frequenter se id facturū iactauerit. † Iactare autem hic præter alias significationes, quas tradit Rebufus *ad nostrum tex.* inaniter, iocose loqui, vel temerè se laudare significat *l. 3. in fine ibi, qui se legitimum creditoris heredem esse iactabat D. de transac. l. vlt. ibi: qui se Imperatorem facturum heredem iactauerat D. qui testa. face. poss. l. Paulus 47. §. 1. D. de bon. lib. l. 3. D. de pœnis l. vlt. C. de dotis promif. l. sciendum 19. §. illud D. de adili. edic. l. si quis 6. §. eius qui D. de iniur. rup. irri. fac. test.* Et vt ait Nonius iactare est ambitiosius gloriari Cicer. *pro Sex. Roscio Ameri. Hac tu Eruci tot, & tanta si nactus esses in reo quandiu diceres? quomodo te iactares?* Quintil. *lib. 4. cap. 13. Aduersarius enim fiduciam partis sue iactat* Ouid. *lib. 4. tristi. eleg. 3.*

2

Tempus ubi est illud quo te iactare solebas?

tenet ex Guillel. Forster. *Osual. ad Donel. lib. 4. comment. cap.*

3

13. litt. C. † Vnde iactatoria verba non obligare communiter dicitur, licet præsumptionem contra illum, qui aliquid se facturum iactauerit inducant, sentiunt Iacobus de Beluisu in *practi.*

practi. tit. de indicijs n. 39. vers. item si iactauit accusans Bald. conf. 275. vol. 2. Alexa. conf. 181. vers. praterea vol. 2. Mascard. de probatio. tom. 2. conclus. 1061. (Farinacio 1057.) nu. 11. & conclus. 871. n. 3. Farina. de indi. § tortu. quest. 50. n. 5. † quod sic intellige, vt si iactans sit persona potens, & non solitus vanos effundere sermones, sed iactationes exequi, tunc huiusmodi faciunt contra iactantem indicium ad torturam, secus si is fuerit impotens, vilis, ac in effectu timidus, licet in sermone, & iactationibus esset loquax Blanc. de indic. ad l. fin. D. de questio. nu. 183. in fine, § nu. 187. Iacobus de Beluisu vbi supra Alberi. in l. quod metum C. quod met. cau. Bald. & Imola in l. vlt. vers. vlt. D. de hered. instit. Iason in l. 1. C. de ser. fugit. Felin. in cap. cum oportet nu. 11. de accusat. Mascard. de probat. conclus. 89. nu. 10. § 11. lib. 1. § conclus. 1061. num. 12. lib. 2. Menochi. de arbitr. casu 361. n. 39. † quam præsumptionem ex personæ qualitate iudicis arbitrio metiendam docet Consultus in l. fin. vbi D. D. D. de hered. instit. prosequuntur Menochi. vbi proxi. Pute. tract. de sindica. vers. an stetur dicto vers. § an si quis dixerit Bald. in l. 3. C. de epis. audi. Mascard. d. conclus. 1061. nu. 15. Farina. d. quest. 50. nu. 7.

Ergo iam patet mente concipere se fugitium, si fugæ actus nõ sequatur nihil esse, cum † propositum ad effectum non reductū minimè noceat *l. si repetenti C. de condi. ob caus. dat. † & maleficium dicitur ex ipso facto, non ex animi sententia, & proposito l. sape 53. §. vlt. D. de verb. signif. † quia cogitationis pœnam iure ciuili nemo patitur l. cogitationis vbi Bart. § Alber. D. de pœni. l. si qui uxori §. nec verbo D. de furt. l. si quis testamento §. fin. vers. vlt. D. ad l. Aquil. l. 3. D. de his qui not. in sa. cap. cogitationis, § cap. cogitatio de pœniten. distinc. 1. Et licet Aul. Gelli. lib. 11. noc. Atti. cap. vlt. in hæc prorumpat verba: Sed meminisse debemus furtum sine vlla attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, vt furtum fiat annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo, vt furtum faceret imperauit: id tamen intellige, vt insinuat responsum Sabini non de sola, ac nuda mentis cogitatione, sed quæ ad factum*

factum quoddam nempè mandatum, & consilium alteri datum de atrectanda re aliena, transit. Sic docet Ioan. Geddæ. *in comment. ad tit. de verb. sign. in nostra l. fugitiuus nu. 5.* † Ex quo dicebat Alberi. *in l. quicumque D. de ser. fugiti.* quod in delictis regulariter tria considerantur animus videlicet factum, & delictum, profequitur Antonius Gomefi. *lib. 3. cap. 3. num. 30.* in maleficijs enim regulariter requiritur factum, *cap. si quis nõ iratus 15. quest. 1. cap. Pisanis de restitut. spoliat.*

9

10 † delictum enim nascitur ex facto *l. si quis testamētum D. ad l. Aquili. l. quis sit fugitiuus 17. S. apud Calitum d. l. bouem S. 1. D. de edil. edic. S. 1. I. de obligatio. qua ex delict. nas. tradunt con-*

11 *gesti à Farina. de accusatio. quest. 17. nu. 49.* † Vnde iniuriam non nasci ex pacto, sed ex contumelia dicit C. *in l. si vnus 27. S. pactus vers. si pactũ D. de pactis d. cap. cogitatio de pœnitent. distinc. prima.* Probat optimè id Tryphoninus pluribus adductis exemplis: imprimis de fure, † non enim fur est, qui furandi propositum habet; si rem nõ contractauit *l. 1. ibi, sola enim cogitatio furti faciendi, non facit furem D. de furt.* † Sic similiter is, qui depositum abnegat, non statim tenetur furti, sed ita, si id intercipiendi causa occultauerit, vt in *S. sequenti eiusdem legis* habetur *l. 3. S. si rem D. de adquir. poss. l. insciãdo 67. D. de furt. l. procurator 55. D. de mand.* † Item solus animus, solumue factum adulterum non facit, quid enim si existimaue-

12

13

14 ro eam iure à marito repudiatam, atque ita vxorem duxero, quamuis solutum nõ fuisset prius Matrimonium? adulterium re ipsa commissum fuit: non tamen deliquit animus; vnde non incidi in *l. Iuliam de adulterijs l. penul. D. ad l. Iuli. de adulte.* † Idemque dicendum est de iniuria *l. illud S. 1. D. de iniur. & Quintil. lib. 7. cap. 4. Actio iniuriarum, inquit, facto*

15 *& animo continetur.* † Idem etiam in fraude *l. in fraudem S. 1. D. de his quib. vt indig. S. in fraudem l. quib. ex caus. manu. non licet l. ait Prætor S. 1. D. qua in fraud. credit. l. fraudis 79.* vbi

16

17 Petr. Fabr. *D. de reg. iur.* † Tandem idem dicendum de aleatoribus, quorum etiam meminit hic Consultus noster, in quibus & continuus aleæ vsus, non autem exercendi solum propositum sufficere, patet ex toto tit. *D. de aleæ usu, & aleato.*

Alea

† Alea autem accipitur pro quolibet ludo in quo fortuna, & casus dominantur, adeoque etiam pro tesseriis, & talis † quæ legibus Romanis fuit interdicta dato Ædilibus negotio animaduertendi in aleatores, qui in disciplinam ciuium publicam peccarent, multa adducit Thomas Dempste. *in notis ad Rosi. de antiqui. Romano. lib. 5. cap. 1.* sed plura Petr. Herodi. *lib. 3. rer. iudi. tit. 20. cap. 1.* eruditissimè Pantoja de Ayala *in comment. ad l. final. C. de aleato in princip.* Constat igitur quod si consulto ad actum aliquem inferendi strupi matronæ, vel subtrahendi rem alienam, vel etiam ludendi peruenerit, licet matronam non attigerit, rem non sustulerit, aleam non iecerit, propter conatum tamen, animique volūtatem ad aliquem actum productam, adulterum, furem, aleatorem rectè vocari; Fur ergo, & fugitiuus nō tantum à consumatione delicti, sed etiam à conatu æstimamus, nō autem à sola cogitatione, explicat sic Ioan. Goeddæ. *ubi supra in nostra l. fugitiuus nu. 2. in fine.*

Nec nos turbare debet quod *ex l. quisquis 5. C. ad l. Iuli. Maiest.* communiter contra supradictam doctrinam proponi solet ibi: *eadem seueritate voluntatem sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt.* Ex quo Imperatorum rescripto in illa saltem delicti specie volūtatem solam eodem pacto puniendam, ac si factō coniunctam reperiremus, colligunt, † sicque solam cogitationem ad nullum factum reductam in Læsæ Maiestatis crimine puniendam esse arbitrantur *ex can. quisquis de pœniten. distinc. 1. Archidia in can. si quis. 1. quæst. 6. Afflict. in feud. cap. 1. S. et bona committentium nu. 23. tit. quæ sint regalia. Gigas tract. de crimi. Læsæ Maiest. sub rubr. quale, & quib. hoc cri. commit. quæst. 66.* sentireque videtur Cuias *in comment. ad tit. C. ad l. Iuli. Maiest.* † Attamen verissimum, semper erit cogitationem solam ad nullum actum, nec imperfectum reductam etiam in crimine Læsæ Maiestatis nullis posse subijci pœnis, iuxta Barto. doctrinam *in l. 1. nu. 2. D. si in ius voc. Decius in l. 1. nu. 3. D. de reg. iur. Decia. tract. crimin. lib. 9. cap. 28. nu. 4. Menoch. qui elegantissimè rem hanc pertractat de arbitr. iudi. lib. 2. cent. 4. casu 360. nu. 26.* Vnde

K

semper

semper erit reijciendum iudicium Francisci Primi Galliarum Regis, qui vltimo supplicio damnauit nobilem Normandiæ, quod ipsum occidere cogitasset, cuius detestandæ cogitationis penituerat iam coram Confessario, vt tradit Petr. Gregor. *lib. 26. de Repub. cap. 7. nu. 9.* Laudarem vero aliud iudicium, nisi esset Dionysij Tyrannis, qui damnauit tonsorem eo quod in ipsius officina cum confabularetur de illius dominio, dicereturque adeo stabilitum, vt nec facilius ad emante frangi, comminuiuè posset, responderit tonsor: *Miror cur hæc vos tam serio, cum adeo sæpe nouacula ei barbam conficiam,* tradit Plutar. *lib. de multiloquio,* laudarem inquam, quia ibi tonsor non solum cogitauit, verum & modum occidendi Dionysium docuit: cogitatio enim si in puris cogitationis terminis sistit, nec ad aliquem actum etiam imperfectum deducatur † licet in rectissimo Dei iudicio puniatur, vt sentit Felin. *trac. quando puni. conat. vers. si autem ad consensum Salycet. in his qui cum telo in princ. C. ad l. Cornel. de sicar. & probet D. Cypria. in cap. nunquid, & D. Augustinus relati in cap. si propterea de pæniten. distinc. 1. cap. sicut 32. quest. 5. Matthæ. cap. 5. Paul. ad Roma. cap. 7. vers. 7. & ad Titum cap. 2. vers. 12. Petr. epist. 1. cap. 2. vers. 11. 5. epist. 2. cap. 1. vers. 4. & Ioan. 2. vers. 16. † At tamen in exteriori foro, apudq; hominum iudicia, huiusmodi cogitatio plecti nequit *d. l. cogitatio D. de pænis cap. cogitationis de pæniten. distinc. 1. † Ratio autem huius rei secundum Card. in clemen. 1. §. sanè quest. 3. de usur. quem sequitur Felinus vbi proximè est, quoniam lex de occultis, quæ Deo tantum cognita sunt, nõ iudicat cap. sicut, de Simonia cum simit. Glos. in d. l. cogitatio ait ideo esse, quia primi motus in hominis potestate non sunt, quod inepte dicitur, cum non agatur de primo motu, sed de cogitatione reflexa. † Verior itaque ratio est adducta à Menochio *vbi supra nu. 5.* videlicet quod quemadmodum ius Pontificium, & Cæsareum est pro hominum actionibus conditum, ac de his, quæ extrinsecus ab eis geruntur, ita nec punire quæ intrinsecus apud eos sine alterius læsione sunt meditata, vult, † hocque significauit Cicero *lib. 3. officio.* dum inquit. *Aliter leges, aliter Philosophi tollunt***

De Seruis Fugitiuis. Cap. VIII. 75

sollunt astutias, leges quatenus manu tenere res possunt, Philosophi quatenus ratione, & intelligentia, & A. Gellius lib. 7. noc. Attica. cap. 3. facta, inquit, sola censenda esse, atque in iudicium vocanda, voluntates nudas, inanesque negligendas, neque pœnis fieri obnoxias: etenim cogitatio facinoris eo non dum cœpto cum intra cordis arcanum retineatur, legis pœnam non meretur, cum voluntates (ut ait Cato) neque legibus, neque pœnis fiant obnoxia. Vnde Iuuenal. Satyr. 3.

*Nam scelus intra se tacitus qui cogitat, vllum
Facti crimen habet*

† Seneca lib. 1. de Ira cap. 14. *Innocentem quisquis se dicit testes respicit, non conscientiam.* Conuenitq; prædicta ratio diuinarum, humanarumque legum diuersitati, apud illas enim ob id punitur cogitationis peccatum, quia fini earum contradicit, nempè vitæ æternæ, quæ hominem sine macula postulat, apud has verò cogitationis peccatum non punitur, quod fini earum, qui est pacem inter homines retinere, non opponatur: nec enim is qui male cogitat, alium præter se lædit, expendit optimè Alberi. in rubr. de legibus nu. 6. tradit prosequiturq; latè materiam hanc Menochius d. casu 360. nu. 8.

† In crimine autem Læsa maiestatis solus ipse conatus, qui aliquid amplius est, quam nuda voluntas, ordinaria plectitur pœna Angel. in l. 1. §. vlt. D. quod quis iur. & ibi Iason. Marf. in l. 3. in princ. nu. 2. D. ad l. Cornel. de sicar. & in l. is qui cum telo nu. 20. C. eo. Alciat. resp. 479. Ludoui. Careri. in practi. crimi. §. homicidij n. 15. Gigas d. quest. 66. Clarus §. fin. quest. 92. vers. scias. Couar. in clement. si furiosus p. 2. in princ. nu. 7. de homici.

† Vnde iam non obstabit d. l. quisquis supra obiecta, cum ibi loquatur de cogitatione alicui conatui, vel actui exteriori iuncta, nempè quando iam cum militibus, vel priuatis, vel barbaris scelestam aliquam factionem inierit, hæc enim est quædam cogitatio, sed demonstrata per aliquem actum extrinsecum. Quod autem de hac cogitationis specie loquantur Imperatores patet, quia dicunt: *eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectum iura puniri voluerunt, hic autem intelligit per iura tex. in l. 1. §. 2. D. ad l. Iuli. Maieft.*

in quibus non sola ipsa cogitatio, sed voluntas ad aliquem actum reducta consideratur, ut si dolo malo cōsiliū inicum est contra Principem, vel Rempublicam, si arma contra eos parata fuerunt, si seditione conuocati homines sūt. Sic probat tex. *in d.l. quisquis §. emancipatione* dum dicit *cogitarunt de societate ineunda*. Tunc igitur delinquentes scelere nondum commisso, non vsque adeo criminibus obnoxij fiunt, nec sceleri ita se obligant, ac si opere exequutum esset, sed Prætoris arbitrato pœna modo maiore, modo minore pro noxa, & quousq; ad facinus progressum fuerit puniri oportet, ut nec à pœna immunès fiant, nec tam seuera legum disciplina, quam qui effecere, puniantur, † idque sentire visus est Cicero orat. *pro Milone* dum inquit: *Nisi quia res perfecta non est, ideo punienda non fuit, quasi exitus rerum, non hominum consilia legibus vindicentur, minus dicendum fuit re non perfecta, sed tamen puniendum certè.* Loquebatur Cicero aduersus Clodium, qui cum sicca Pompei trucidandi causa deprehensus fuerat, in quo totius Reipublicæ salus, & Maiestàs periclitabatur, non dubiè maxima pœna dignus erat, tametsi illud non consumasset, tanquam eo casu foret quo hominum cōsilia incepta, ac si exitum sortita fuissent pœna coercerentur. Sic optimè Ciceronem intelligit Alexander ab Alexandro *lib. 2. dier. genia. cap. 16.* (Menochio 15.) Et sic intelligendus Tacit. *lib. 2. histo.* dum inquit, *nam qui deliberant desciuerunt*, licet de alio loquatur, quasi per verbum illud *deliberare*, neque cogitatio sola, nec plenum factum denotetur, & facit *l. 1. §. casum* ibi, *sed de hoc deliberabimus D. de postul.* Punitur autem quia qui deliberat, non detestatur, pro vt facere deberet, sicut & de eo qui tacet conpirationem aduersus Principem ordinaria pœna esse puniendum cōcludit maxima cum eruditione D. Ioannes Baptista Larrea *in suis allegatio. Fiscal. alleg. 65. per totam par. 1.*

Et sic prædicta obseruari etiam possunt pro explicatione Nou. Const. huius dominiij Mediolani *tit. de pœnis §. homicida*, vbi tanquam homicida punitur non is qui occidere cogitauit, sed is qui *vulnerauerit, aut insultum cum telo euaginato fecerit:*

fecerit: animo tamen deliberato occidendi, etiamsi nō ledat vel occidat, & videndus super d. Constit. Horat. Carpa. in cōment. ad ipsam nu. 31. & 49. Conrad. in rubr. de Parrici. nu. 5. vers. hancque pœnam, & nu. 8. exemplificat in emente venenum, vt patri daret, licet non dederit Pistor. cap. 13. tit. de accusat. lib. 2. Mago. decis. Lucen. 36. Et libenter circa explicationem dictæ Constitutionis subsisterem, nisi inuenissem clausam, viam per dictum Carpanum, qui ubi supra vers. etiam non sequente morte nu. 1045. explicat omnia, quæ circa conatum, nō sequuto effectu, puniendum dici possunt.

Vnde lucem accipiet Seneca lib. 5. de benefic. cap. 14. Licet, 32
inquit, beneficium nō sit quod accipit, ipse tamen ingratus est, quia non fuit redditurus etiamsi accepisset. Sic latro est etiam, antequam manus inquinet, quia iam ad occidendum armatus est, & habet spoliandi, atque interficiendi voluntatem. Exercetur, & aperitur opere nequitia, non incipit. Ipsum quod acceperat beneficium non erat, sed vocabatur, sacrilegi dant pœnas quamuis nemo vsque ad Deos (vel vt alij legunt ad Cælos) manus porrigat † Cicero etiam orat. pro C. Rabirio perduellionis reo. Nisi vero, inquit, interesse aliquid putes inter eum qui hominem occidit, & eum qui cum telo hominis occidendi causa fuit. Si interfici Saturninum nefas fuit, arma sumpta esse contra Saturninum sine scelere non possunt † Ter- 33
tullianus quoque lib. de pœnitent. sic ait. Nō facti solum, verum & voluntatis delicta vitanda, neque enim si mediocritas humana factis solum iudicat, quia voluntatis latebris par nō est, idcirco crimina eius etiam sub Deo negligamus. † Et Seneca 34
lib. in Sapientem non cadere iniuriam cap. 7. Omnia scelera, etiam ante effectu operis, quantum culpæ satis est, perfecta sunt. † Et tandem Quintilianus declama. 281. Nunquam 35
mens exitu estimanda est, nam, & qui impetum in patrem stricto gladio fecisset retentus diceret. Non occidi. Si venenum paratum deprehendissem, diceret. Non occidi † Huc referendus 36
Philo Iudæus à Petr. Fabro lib. 3. semes. cap. 8. relatus, & traductus sic: Si quis enssem deduxerit, vt interficiat, etiamsi non interfecerit reus est, deliberatione homicida extitit, quamuis effe- 37
ctus

- 38 *Etus cum voluntate non fuerit coniunctus.* † Sic etiam intelligendus Serui. Honor. in illud Virgi. 6. Eneid. *Ausi omnes immane nefas, ausoq; petiti: Romanorū iure, inquit, non tantū effectum puniri verum ipsam voluntatem,* quod & proditum est in l. 1. ibi pari sorte leges scelus punire, & sceleris voluntatem C. Theodos. ad l. Iuliam de ambitu, videndus Cuiuslibet. lib. 15. obser. cap. 25. & lib. 8. cap. 22. l. cotem §. dominus D. de publi. & vetig. l. 3. §. si quis volens D. de re milit. † non enim sine culpa est, qui delinquere incœperit, licet non perfecerit l. 1. §. fin. D. de extraor. crimi. Cepola in l. si fugitivi C. de ser. fugi. † Hinc Religiosus eo ipso quod recedit de suo Monasterio sine sui Superioris licentia, & non est sub Prælati obedientia apostata, & fugitiuus dicitur Panor. in cap. fin. de renunciat. Rebus. in prax. benefi. 2. p. tit. de disp. cum reg. fa. n. 17. cum seq. de quo tamen latius infra cap. 21.
- 39
- 40

POSSESSIO SERVI FUGITIVI POENES quem reperiatur latè discutitur. Elucidatur Papinianus in l. si rem 47. D. de adquir. possess. l. homo liber. 54. §. ult. D. de acqui. rer. domi. aliaque iura in hac materia.

C A P. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Circa hanc questionem in varias abierunt Consulti sententias.
- 2 Nerva filius erat affecla Proculeianorum.
- 3 Iulianus, & Cassius erant Sabiniani.
- 4 Seruus fugitiuus à domino possidetur.
- 5 Expenditur ad rem tex. in l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda.
- 6 Quoties numerādus est seruorum numerus ob l. Caniniam etiam fugitui computantur.
- 7 Seruus nec aliarum rerum possessione, nec sua priuare dominum potest.
- 8 Elegans tex. in l. Titius 8. D. de ser. export. ad id expēditur

9 Non

- 9 Non potest dominum possessione priuare, ne in potestate seruorum sit fuga se dominorum potestati subtrahere.
- 10 Intellectus l. arboribus 1 2. §. de illo D. de usufru.
- 11 Idem in seruo agroto.
- 12 Opera quando debeant cedere ad intellectum l. opera 7. D. de usu, & usufr. leg.
- 13 An sint opera infantis.
- 14 Impuberis sunt aliqua opera.
- 15 Explicatur l. ceterum 3 1. D. de rei uindi.
- 16 Quid in homine defecta senectutis, & de agro sterili.
- 17 Dominus tenetur de facto fugitiui.
- 18 Explicatur l. Titianus D. quod cum eo & c.
- 19 Seruus fugitiuus apud Visigothos si ex artificio suo aliquid adquirebat minus uindicabat.
- 20 Possessio quid sit.
- 21 Dicitur detentatio.
- 22 Qui sine affectu dominandi tenent, non possident.
- 23 Res incorporeales quia non detinentur, nec possidentur.
- 24 Illa uerba cum effectum dominandi exprimunt animum detinentis, ut scilicet possideat tanquam dominus possessionis.
- 25 Dominium possessionis uocatur.
- 26 Explicatur breuiter l. 1. §. furiosus §. ceterum, & §. per procuratorem l. 3. §. 1. & §. Neratius, & §. in amittenda l. qui iure 4. l. quamuis 46. D. de acquir. possess.
- 27 Qui tenent sine affectu dominandi possessionem, non possident.
- 28 Veluti Commodatarius.
- 29 Coloni siue inquilini.
- 30 Fructuarij.
- 31 Conductores.
- 32 Precarij possessores.
- 33 Secus si possessio eis precario concessa sit.
- 34 Explicantur breuiter l. et habet 1 5. §. eum qui l. qui precario 17. l. ult. D. de preca. l. quacunq; 1 3. §. 1. D. de publi. in rem actio. l. si seruus 2 2. §. 1. D. de noxali. actio. l. communi

- muni 7. §. inter pradones D. commu. diuid. l. Pomponius
 13. §. is qui precario D. de acquir. possess.
 35 Is qui custodia causa ex primo decreto à Pratore in possessionem mittitur, non possidet, sed detinet.
 36 Possessio est facti, & consistit in detentione.
 37 Non solum quatenus detentio consistit in facto, uerum & quatenus affectum dominandi in se continet tota facti est.
 38 Statuto an possit caneri ut possessio transeat absque apprehensione.
 39 Expenditur l. si rem 47. D. de acquir. possess.
 40 Proponitur sententia Accursij.
 41 Argumentum à contrario sensu validum est in nostro iure.
 42 Cuiacij sententia proponitur.
 43 Melchioris de Valentia iudicium adducitur.
 44 Expenditur.
 45 Partim refellitur.
 46 Agens, & patiens idem non potest esse.
 47 Seruus fugitiuus sui furtum facit ne per usucapionem, aut prescriptionem dominis subtrahatur.
 48 Usucapi non potest.
 49 Furtum absque interuersione possessionis non fit.
 50 Expenditur l. falsus 43. §. si is qui indebitum D. de furt.
 51 Fictio breuis manus non operatur nisi inter presentes.
 52 Furtum non fit rei cuius nullus possessor est.
 53 Hereditati furtum non fit.
 54 Furto semper interuertitur possessio.
 55 An furtum dici possit respectu hereditatis iacentis uariant
 Consulti.
 56 Ciceronis locus ad institutum expenditur.
 57 Furtum fieri etiam solius usus, uel ipsius rei respectu, pluribus probatur.
 58 Vel etiam respectu domini.
 59 Et rei cuius nullus existit possessor.
 60 Expenditur l. si pignore 54. in princ. & §. 1. l. si is qui pignori 73. D. de furt.
 61 Possessio pignoris est creditoris, non debitoris.

- 62 *Possessio in commodato, neque primi cōmodatarij est, neque in secundum transfertur.*
- 63 *Expenditur l. eum qui 14. §. si res D. de furt.*
- 64 *Consideratur l. hereditaria 68. D. eo.*
- 65 *Adducitur l. 5. §. idem ait 8. D. de insti. actio.*
- 66 *Exponitur l. creditori 15. §. vlt. iunc. l. si is qui 59. D. de furt. l. rem 21. D. commod.*
- 67 *Proponitur sententia Fulgosij, & amplectitur.*
- 68 *Respectu creditoris in pignore, aut possessoris bonæ fidei furtum plerumque fit possessionis.*
- 69 *Vnde intelligitur l. 1. D. de distrac. pigno.*
- 70 *Deficiente contractatione non fit furtum.*
- 71 *Vnde intelligitur l. falsus 43. §. si is qui indebitū D. de furt.*
- 72 *Contractatio furis detentioni prioris possessoris propriè opponitur.*
- 73 *Intelligitur l. inficiando 67. D. de furt. l. 3. §. si rem D. de acquir. possess.*
- 74 *Explicatur l. 1. §. Scauola D. si is qui tes. lib. esse. ius. sue.*
- 75 *Soluitur secundum argumentum supra propositum.*
- 76 *Amplectitur sententia Valentia supra adducta.*
- 77 *Explicatur l. homo liber. 54. §. vlt. D. de acquir. rer. domi.*

Vccedit ex difficilioribus, quæ in hac materia excogitari possunt, quæstionibus vna, in cuius videlicet possessione existat seruus dum in fuga est, quæ & grauior, & difficilior ex eo redditur, † quod ex *l. 1. §. per seruum qui in fuga* *D. de acquir. poss.* constet diuersas, omninoq; oppositas fuisse antiquorum Consultorum sententias. † Prima fuit Neruæ filij asseclæ Proculeianorum *l. 2. §. vlt. D. de orig. iur.* qui per seruum, qui in fuga degit, nihil possidere dominum posse asserit: nam licet à Prudentibus respondeatur talem seruum à domino, & possideri, & vsucapi, quandiu nemo alius nactus fuerit eius possessionem: hoc tamen cum vtilitatis causa receptum fit quo ad vsucapionem, minimè ad acquisitionem, producendum, maximè cum aliæ res mobiles, & etiam pecu-

L

des

1

2

des desinant à nobis possideri, simulatque naturalem eorum possessionem ita amisserimus, vt etiam si velimus, eam recuperare non valeamus *l. 3. §. Nerva l. Pomponius 13. D. de acquir. possess.* † At Iulianus, & Cassius, vtpotè Sabiniani *d. l. 2. §. vlt.* diuersimodè asseruerunt: inquit enim per seruum, qui in fuga sit dominum posse possessionem acquirere, sicut per eos quos in Prouincia habet, idque approbat Paulus in *d. §. per seruum qui in fuga*. † Ex quibus iam apparet seruum hunc fugitiuum à domino possideri, vt fatetur Paulus ibi, & probant iura in *l. Pomponius 13. l. rem qua 15. l. si rem 47. D. de acquir. possess. l. serui, et filij 17. §. vlt. D. de furt. l. 2. §. si fugitiuus 25. D. de vi bonor. rap. l. arboribus 12. §. de illo D. de usufruc. l. 5. §. vlt. D. ad exhiben. l. bona fidei 21. §. vlt. cum sequenti D. de rei vindic. facit l. in accessione 8. D. de diuer. §. tempo. prescrip.* † Et præter omnes obseruo in hac re tex. in *l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda.* vbi cum fugitiuus seruus meus esset apud furem (sic appellatur is qui scelat fugitiuum) pecuniam quæsiuit ex qua seruos emit, eosque Titius voluntate sua, rogatu serui sibi traditos accepit. Titius mihi tenetur actione illius mandati, quasi quæsitam mihi per fugitiuum seruum meum, vt eos seruos mihi præstet, quia fugitiuus meus Titio mandasse intelligitur, vt eos seruos à venditore per traditionem acciperet. Sed si sine voluntate fugitiui seruos venditor Titio tradiderit, venditor tenetur actione ex empto, quasi quæsitam mihi per fugitiuum seruum meum, ex quo satis constat illum me in possessione retinuisse, cum per eos, quos non possidemus, nihil acquirere possimus. Sentiant ita, Bart. Castren. Alexan. Duare. Giffa. Cuias. in *d. §. per seruum 14. idem Cuias. in d. l. rem qua 13. §. lib. 26. quest. Papini. in d. l. si rem 47. D. de acquir. poss. Speculat. tit. de accusa. §. 1. vers. hoc tamen. Bertachi. in reperto. ver. fugitiuus nu. 20. Ant. Faber in ratio. ad l. si seruus 15. D. de public. in rem actio. Donel. lib. 5. comment. cap. 12. vbi Osual. litt. F. Melchior de Valentia lib. 1. illustr. tract. 2. cap. 10. Amaya lib. 3. obseru. iur. cap. 1. §. 3. nu. 47. Ioan. Altusius in dicaologia lib. 2. cap. 13. nu. 17.* † & ita quoties numerandus est seruorum numerus propter

pter Legem Fusiam Caniniam etiam fugitiui computantur,
 quia à domino possidentur, vt notauit Paulus *lib. 4. sent. tit. 14.*
§. quoties. Propositæ autem conclusionis illam Consulti red-
 dunt rationem, † quod quemadmodū seruus aliarum rerum
 possessione dominum priuare nequit, ita nec sua quidem *d. l.*
rem qua 15. ibi. *Et hac ratio est quare videamur fugitiuum*
possidere, quod is quemadmodum aliarum rerum possessionem
interuertere nō potest, ita nec suam quidem potest *D. de acquir.*
possess. † Et est elegans tex. ad id adhuc à nemine animadu-
 erus in *l. Titius 8.* ibi, *quia nec domino auferre se potest.* *D. de*
ser. export. de quo infra † *ne in potestate seruorum sit fuga se*
dando, dominorum se subtrahere potestati, vt D. Pius rescripsit
 relatus à Martiano in *l. interdum 16. §. serui D. de publi. & ve-*
cti. supra *cap. 5. n. 12.* expensa *d. l. Pomponius 13. D. de acquir.*
possess. l. fin. D. de ser. fugit. vbi periculū discriminis vitæ quod
 seruus iniussu domini cum bestijs pugnando subierat, non
 prodest seruo, vt domini potestatem effugere in arenam se-
 dando possit, quāuis acclamante populo feram vicisset, exor-
 nat D. Ioan. Suarez in *comment. ad l. Aquili. lib. 1. cap. 5. sec. 6.*
nu. 29. Vel vt Giffani *vbi supra n. 58.* affirmat magnam mo-
 lestiam in seruis custodiendis dominis adferret, & ipsos ser-
 uos inuitaret ad delinquendum, si eorū arbitrio esset fugien-
 do priuare dominos possessione.

Vnde intelligendus venit Pomponius in *l. arboribus 12. §.*
de illo 3. D. de vsufruc. vbi statuit quod si fugitiuus in quo ha-
 beo vsufructum stipuletur ex re mea aliquid, vel per tradi-
 tionem accipiat, retinere me vsufructū, quod probat Con-
 sultus eo argumento, quod etiam si præsentibus seruis non
 vtamur, tamen vsufructum retinemus, † & ponit exēplum
 in seruo ægrotante cuius meminit *l. vlt. §. 1. D. de oper. seruo.*
 quem debilem appellat ibi Vlpianus, & nullam operarum
 illius æstimationem fieri debere, sicut nec de minore quinq;
 annorum, concludit, † & probat etiam tex. in *l. opera 7. D. de*
usu, et vsufruc. lega. vbi cum dubitaretur quando cedere
 debeant operæ testamento relicte vtrum ex quo eas petit le-
 gatarius, an ex quo hæreditas adita est, & cum responsum sit

- ex die petitionis cedere, quærebatur si æger seruus esse cep-
 erit post petitionem cui peribunt, & legatario perire asserit.
- 13 † Vtitur etiam Consultus alio exemplo *in nostro* §. *de illo* 3.
 scilicet de infante & est tex. *in l. si infanti* 55. *D. eo. tit. de usu-*
fruc. & meminit Paulus *lib. 3. sentent. tit. 6. §. 18.* & nullas esse
- 14 infantis operas ait tex. noster, † licet enim impuberis aliquæ
 operæ esse possint vt ait Consultus *in l. ceterum* 31. *D. de rei*
vindi. non tamen infantis, qui intelligitur ille qui minor est
 septennio, & loqui potest, non tamen intelligit *l. 1. §. 2. D. de*
adminis. tuto. l. si infanti 18. *in princ. C. de iur. delib. l. in sponsa-*
libus 14. *D. de sponsa. l. quamuis* 32. §. *infans* *D. de acquir. pos-*
sess. Menochi. *lib. 2. de arbitra. casu* 57. *nu. 9. §. 17.* Osual. *ad*
Donel. lib. 7. cap. 9. litt. D. Anto. Pichar. *de acquir. hered. cap.*
22. Petr. Grego. *lib. 15. syntag. cap. 23. num. 5.* Amaya *lib. 1. ob-*
serua cap. 9. nu. 20.
- 15 Sed antequam interpretationem tex. nostri prosequamur
 sistendum parumper est super eo quod ait Paulus *in d. l. cete-*
rum 31. videlicet improbe desiderare petitorē fructus æsti-
 mari qui ex artificio eius percipi potuerunt quod artificio,
 sumptibus possessoris didicit, conueniens resolutio æquitati,
 quæ semper inspicienda est, vt cum possessor seruum suis
 sumptibus docuerit non debet petitor fructus æstimare, &
 quod tex. ait *improbe*, legit Synopsis Basilicon *impudenter* nō
 enim patitur æquitas vt locupletetur petitor fructibus artifi-
 cij quod sumptibus possessoris didicit.
- 16 Prosequitur Consultus noster, & ponit exemplum in ho-
 homine defectæ senectutis, nam licet eo non vtamur, tamen
 non propterea amittimus vsum fructum, sicuti neque agri
 sterilis si eum aramus, & tandem institutum probat autorita-
 te Iuliani, qui assererat retineri à proprietario possessionem
 etiamsi in fuga seruus sit, iuxta tex. *in l. 3. §. si seruus* *D. de ad-*
quir. poss. & ita etiam retinetur ab usufructuario vsum fructus.
 In §. *idem* 4. disputat quid dicendum casu quo alius nactus sit
 fugitiui possessionem, & plures casus distinguit, de quibus
 iam egimus.
- 17 Et valde rationi, & æquitati cōsentaneum hoc fuit, † cum
 enim

enim teneatur dominus de factis fugitiui, vt mox dicam, æquum est vt neque dominio, nec possessione eos fuga priuare possint. † Dixi teneri de factis fugitiui, vt probat tex. in *l. Titianus 8. D. quod cum eo qui in aliena potes. est nego. ges. es. dica.* Vbi cum Titianus præposuisset seruum mutuis pecunijs dandis & pignoribus accipiendis, & is seruus soleret etiam pro negotiatoribus hordei suscipere debitum & soluere, fugit seruus, & is cui delegatus fuerat dare pretium hordei cōuenit eius dominum nomine institoris, Præfectus Annonæ contra dominum pronuntiauit. Pro parte domini allegabatur seruum non in eam rem præposutum fuisse, & sic non teneri iuxta dispositionem tex. in *l. in eum 19. § seruus D. de insti. actio.* Vbi dominus nō tenetur si seruus pecunijs fēnerandis tantum præpositus, per intercessionem æs alienum susceperit, sed in contrarium expendebatur eum seruum horrea conduxisse, & alia gessisse, & multis soluisse, & videbatur esse quasi fideiussorem cum pro alio soluerit nō susceperit debitum, paria enim sunt fideiubere, expromittere & iudicium pro alio suscipere & licet non soleat ex hac causa in dominū dari actionem, nec videri hoc dominum mandasse, tamen quia videbatur dominum in omnibus seruum suo nomine substituisse, ideo eius contractibus tenetur, & sic sententiam Præfecti Annonæ Imperator confirmauit, seu conseruauit, vt defendit Cuius. *lib. 17. obser. cap 20. in fine.*

18

Adeo autem verum est fugitium aliarum rerum possessionem domino interuvertere non posse, vt si aliquid dum in fuga est de artificio suo, vel quocunque alio labore iustè adquisierit, dominus eo inuento vindicabat omnia, ita colligitur ex legibus VVisigothorum cōgestis per Fridericum Lindenbrogium. Est in *lib. 9. tit. de fugitiuis cap. 17.* cuius verba sunt hæc: *Si seruus in fuga positus aliquid dum in ea fuga est de artificio suo vel quocunque iusto labore adquisierit dominus eiusdem cum inuenerit, vindicet sibi omnia, ceterum si cum rebus furatis eum dominus suus repererit, nihil exinde sibi desedere poterit, sed ei qui perdidit, reddere non tardabit. Si vero damnum, aut quodcunque crimen isdem fugitiuus admisisse*

19

con-

conuincitur, ille componat, qui latebras ei prabuiffe cōuincitur.

- Sed ſuprapropoſita ſentētia licet pluribus, hiſque firmiſſimis videatur nixa rationibus, adhuc tamen plurima poſſunt opponi iura, imprimiſque obſtat valde natura ipſius poſſeſſionis: inter tot enim definitiones ab interpretibus adductas
- 20 † placuit ſemper illa tradita à Theophilo *in §. itē vobis verſ. nō ſolum autem l. per quas per. nob. acqui.* vt ſcilicet ſit *detentio cum animo dominandi, vel cū affectu domini*, quibus verbis ſi addantur illa *circa poſſeſſionem*, remanet ſatis poſſeſſionis eſſentia explicata. Eam probant licet nō ita clarè Duaren. *lib. 1. diſ. cap. 8.* Donel. *lib. 5. comment. cap. 6.* Oſual. *ibi litt. G.* VVeſembech. *in parat. ad tit. de interd. nu. 2.* Anto. Fab. *in Iurispr. Papini. tit. 2. princ. 5. illa. 3. §. de poſſeſſione deſūcti* Pichar. *in princ. l. de interd. art. 2. nu. 26.* Gothofr. *in l. 1. D. de acquir. poſſ.* Brifoni. *de ver. ſig. ver. poſſidere* Cuias. *lib. 9. obſer. cap. 33.* Contius *lib. 1. diſp. cap. 9.* Hermanop. *in prompt. iur. lib. 2. tit. 1. poſt princ.* quos omnes refert, & ſequitur definitionem iſtam eruditè, ac ſubtiliter defendens Præceptor meus, imò communis, totius Hiſpaniæ decus inſigne, huius præteritorumq; ſæculi Iuris Conſultorum maximus, innumeris titulis à me colendus D. D. Franciſcus Ramos del Mançano Primarius olim in Salmanticenſi Schola iuris Cæſarei interpretis, dein Præſes Magiſtratus Extraordinarij Mediolanenſis, & nunc in ſupremo rerum Italicarum Domini noſtri Regis Conſilio Regens. Cætera quis neſcit? virtutum omnium ſimulachrū, integritatis ſpeculum, & iuſtitiaſque vera ſedes in recitat. no- uantiquis manuſcriptis ad *tit. D. de acquir. poſſ. ad l. 1. nu. 14.*
- 21 quam explicat in hunc qui ſequitur modum. † Quatenus igitur *detentio*, conuenit poſſeſſioni, quæ in hoc ſenſu *detentio*, ſeu *detentatio* dicitur *l. ab hoſtibus 15. §. vlt. D. ex quib. cau. maio. l. ſi quis 8. §. 1. C. de præſcr. 30. vel 40. anno. l. penult. C.*
- 22 *unde vi*, † conuenit etiam nudæ detentioni, quæ inuenitur in his, qui ſine affectu dominandi tenent, ideoque nō poſſident *l. officium 9. D. de rei vindi.* & à poſſeſſione diſtinguitur *l. 1. §. unde D. quor. lega. l. et vno 18. §. 1. D. de acceptil. d. §. eſt au-*
- 23 *tem vbi Theophilus l. quib. mod. tolli. oblig.* † excluditque illa

vox res incorporales, quæ quia non detinentur, nõ possiden-
 tur *l. 3. D. de acqui. poss. l. 4. §. si viam D. de usucap. l. si ades 3 2.*
§. vlt. D. de seruit. urba. † Illa autem verba cum affectu domi- 24
 nandi exprimunt animum detinentis vt possideat, vt scilicet
 affectum habeat tanquam dominus possessionis eam tenen-
 di, & ei dominandi tanquã suæ, siue vt Iuris Consulti loquun-
 tur esse, agere, & gerere se pro domino circa possessionem,
 vt dicitur *in l. 5. D. vt in poss. legat. l. filius fa. 1 1 4. §. ijdem Prin-*
cipes D. de leg. 1. l. titia 48. D. de solutio. l. inficiando 68. D. de
furt. l. 2. C. de acqui. poss. † namque & dominium possessio- 25
 nis nominatur *in l. 1. C. Gregori. Si sub alter. nomi. res empt.*
erit. l. 2. C. Theodos. de mater. bon. † Sicq; explicandum quod 26
 dicitur de animo, mente, & affectione possidendi *in l. 1. §. fu-*
riosus §. ceterum, & §. per procuratorem l. 3. §. 1. & §. Neratius,
& §. in amittenda l. qui iure 4. l. quamuis 46. D. de acqui.
poss. † Vnde ij omnes, qui tenent sine affectu dominandi cir- 27
 ca possessionem, nõ possident: quia possessioni tanquam alie-
 næ incumbunt, alieno etiam nomine † veluti commodatarij 28
d. l. officium 9. D. de rei vindi. l. rei 8. D. commod. l. 3. §. sed si is
20. D. de acqui. poss. l. 1. §. quod autẽ 33. D. de vi, & vi arma.
 Depositarij *d. l. 9. D. de rei vindi. l. licet 17. §. 1. D. deposi. d. l. 3.*
§. sed si is 20. l. stipulatio ista 38. §. habere D. de verb. obligat. d. l.
1. §. quod autem D. de vi, & vi arma. l. inficiando 77. D. de
furt. † Coloni, siue inquilini *l. certè 6. §. is qui D. de preca. l. non* 29
solum 33. §. quod vulgo in fine D. de usucap. l. 3. §. ceterum l. si
de eo 40. §. 1. l. peregre 44. §. quibus cum l. seq. D. de acqui.
poss. l. 1. §. deniq; 10. & §. quod seruus 22. D. de vi, & vi arma.
l. cum in plures 60. §. 1. D. locati l. quadam 77. D. de rei vindi.
 † Fructuarij *l. adquiruntur 10. §. vlt. D. de acqui. rer. domi. d. l.* 30
6. §. is qui D. de preca. l. 1. §. per eum, & §. quod autẽ 33. D. de
acqui. poss. l. Celsus 5. §. 1. D. ad exhib. l. 1. §. vnde 8. D. quor.
legat. † Conductores *d. l. 9. D. de rei vindi. l. interdum 21. §. vlt.* 31
D. de acqui. poss. l. serui 16. D. de peric. & com. rei uend. l. 2. C.
de pres. 30. uel. 40. anno. l. 1. C. commu. de usucap. l. qui bona 19.
l. res pignoris 37. D. de acqui. poss. d. l. quadam 77. D. de rei
vindi. l. si pignus 37. D. de pignor. actio. tex. in l. si aliquam 28.
D. de

- 32 *D. de acquir. poss.* † hi etiam qui precario habent vsum rei *d. l.*
 33 *6. §. is qui D. de preca.* † Secus autem si possessio eis precario
 concessa sit: tunc siquidem nō tantum vtuntur, sed verè pro-
 prièque possident, cum affectu dominandi possessionem ip-
 34 sam, habeant, † de qua possessionis precaria concessione in-
 telliges iura, alias difficilia *in l. 3. l. et habet 15. §. eum qui l. qui*
precario 17. l. vlt. D. de preca. l. quacunque 13. §. 1. D. de publi.
in rem actio. l. si seruus 22. §. 1. D. de noxa. actio. l. communi 7.
 35 *§. inter pradones D. commu. diuid. l. Pomponius 13. §. is qui pre-*
cario D. de acquir. poss. † Eorum etiam qui non possident, sed
 tantum detinent numero adijci potest is, qui custodiæ causa
 ex primo decreto à Pratore in possessionē mittitur *l. 3. §. vlt.*
l. si quis ante 10. §. 1. D. de acquir. poss. d. l. officium 9. l. 3. §. cre-
ditores D. uti possid. l. 1. §. quæsitum D. quor. legato. l. cum lega-
torum 12. D. quib. ex caus. in poss. eatur l. 2. D. pro hare. l. 5. D. ut
in possess. legat.

Hæc cum ita sint, nunc sic infurgo contra assertionem su-
 pra stabilitam. Possessio est detentio rei corporalis cum affe-
 ctu dominandi circa possessionem ipsam, igitur detentione
 deficiente, deficit etiam possessio, sed sic est quod dominus
 fugitium non detinet, igitur eum non possidet. Rursus non
 36 leuiter vrget argumentum si consideratur. † Obtinuisse iam
 inter meliores iuris cultores possessionis naturam omnino
 facti esse, & in detentione illa, qua res possessa à nobis reti-
 netur, consistere *l. 1. §. adipiscimur, & §. si vir uxori l. possessio-*
nem 29. D. de acquir. poss. l. denique 19. D. ex quib. cau. maio.
l. 1. §. Scæuola D. si is qui testa. lib. es. ius. sue. l. in bello 12. §. facti
D. de capt. & postli. reuer. l. stipulatio 38. §. hi qui & §. hac quo-
que D. de verb. obliga. l. 1. in princ. & §. qui vero 6. D. quor. le-
gat. iunc. l. cum heredes 23. D. de acquir. poss. Tenent Bart. *in l.*
si is qui pro emptore 15. D. de usucap. Donel. lib. 5. com. cap. 6.
Osual. ibi litt. C. & seq. Peregr. 3. var. cap. de possessione nu. 2.
Gail. lib. 2. de pace pub. obser. 3. nu. 11. et lib. 2. obserua. 152. nu. 9.
Petr. Gregor. lib. 1. syntag. iur. cap. 13. nu. 6. Pichar. in princ. l.
de interdic. art. 2. n. 37. Valentia. lib. 1. illustrat. 2. cap. 2. num.
38. Sefs. de inhibit. cap. 20. num. 19. Verall. decis. 135. par. 1.

Tum

† Tum & quod magis est non solum quatenus detentio dicitur in facto consistere, verum & quatenus affectū dominandi in se continet, tota facti est: sicut enim detentio quatenus actus corporis in facto consistit, ita & affectus quoniam animi, & voluntatis est, ex facto nostro, non ex iure pendet *l. bona fidei 48. §. in contrarium D. de acquir. rer. domi. l. consilio 7. §. vlt. D. de cura. furio. l. si vnus 27. §. pactus D. de pact.* Si ergo in facto possessionis natura sita est, utpotè in detentione consistens, qua ratione seruus, qui fugitiuus est à domino possideri potest?

Vnde nō leue dubium fuit an statuto possit caueri, ut possessio vnus transeat in alium, absque effectuali traditione, & apprehensione, siue illa fiat actu vero, siue ficto, ut de possessione defuncti in hæredem habemus in Nou. Const. dominij Mediolani tit. de contin. possess. defunc. super qua exactè sanè, ut solet, Garon. *in eius commentarijs*, & de possessione mulieris in bonis viri defuncti, quousque dos fuerit illi soluta habebamus in Cathalonia *Const. hac nostra sub tit. solut. matri.* quam latè commentantur Cancer. & Fontanella. Franciscus Aretinus *in l. 1. nu. 23. D. de acquir. possess.* existimat id à lege, vel à Principe fieri non posse cum sit aduersus ius naturale, quod requirit actum naturalem apprehensionis *l. 1. in princ. l. 3. D. de acquir. poss.* Contrarium tenuerunt Angel. & Imola *in l. qui vniversas §. item quod mari D. eo. Roma. in l. 1. nu. 22. D. eo. Iason. in l. 1. nu. 7. C. commu. de lega.* Noster Hispanus Couar. *lib. 3. vari. cap. 5. nu. 6. vers. cæterum* asserit in principio nascentis naturæ quando bona omnia omnium, aut nullius erant, & sic primo occupanti concedebantur nō potuisse à lege fieri, ut non esset necessaria actualis apprehensio, secus nunc ut possessio de vno in alium transfératur, & Aretinū multis rationibus conatur refellere præcipuè ex *tex. in l. quod meo 18. D. de acquir. poss. l. clauibus 74. D. de contr. emp. l. quisquis C. de donat. cap. 2. de consuet.* quibus absque corporali apprehensione acquiritur possessio, lege, vel consuetudine sic approbante. Cæterum si liceret in tanti Patris sententiã aliquid proponere sic dicerem: Si lex vel Princeps

M

possunt

posunt absque corporali apprehensione possessionem ex vno in alium transferre; nescio quomodo illud etiam in primævis naturæ principijs facere non potuissent, cum nec maiorem potestatem, vel fictionem id requireret, imò sequeretur hodie hoc in rebus vacantibus, quæ à nullo possidentur, sed primi occupantis fiunt non posse statui, vt in Fiscum ipso facto, absque aliqua naturali apprehensione earum possessio transfret, quod absurdum esse cernitur ex mox dicēdis. Quare arbitrabar rem hanc sic explicandam: non posse legem, vel Principem facere, vt absque actuali apprehensione quis naturaliter possideat *l. denique 19. D. ex quib. caus. mai. cum vulgatis*, quia, vt vulgo dicitur, fictio non potest operari circa impossibile quale est supposita natura possessionis, vt quis absque actuali detentione verè, & naturaliter possideat. Sed solum ius vel Principem facere, vt is etiam si verè, & realiter non possideat, lucretur tamen effectus omnes possessionis, qui iuris sunt, ac si vere, & naturaliter possideret: naturaliter enim possidere, vt dicitur *in l. 1. D. de acquir. poss.* dicitur is qui naturaliter insistit hoc est verè, & corporaliter, sic enim exauditur illa vox *naturaliter* hoc est quod re ipsa, non fictè fit *l. 3. §. aperire D. de S. C. Sylla. l. in causa 16. §. idem Pomponius D. de mino. l. item 22. §. vlt. D. locati l. solutam 49. D. de solut. l. sed si damnum 9. §. si ipse*, vbi Alber. *D. de pecul. Hotho. illustr. quest. 41. Osual. ad Donel. lib. 15. comm. cap. 40. litt. B. Anto. Fab. lib. 8. coniect. cap. 5. in fine Brisso. lib. 1. de solut. circa princ.* Attamen potest ius ei qui nō insistit effectus possessionis tribuere, ac si verè insisteret, seu possideret, quia possessio quo ad effectus multum à iure adiuuatur, quorum respectu ius possessionis nominatur *in l. peregre 44. D. de ad poss.* & comparatur iuribus *in l. stipulatio 38. §. si quis fortè D. de ver. oblig.* & non continere nudum factum *in l. conuentionalibus 52. §. vlt. D. eo.* videlicet quia continet aliquid iuris non in substantia, sed extrinsecus circa effectus veluti circa acquisitionem fructuum rei possessæ *l. ait prætor 23. §. item ei D. ex quib. caus. maio. l. 4. D. de vsur.* & ita dicitur *in l. possessio 49. D. de acquir. poss.* quod plurimum ex iure mutuatur
hoc

hoc est accipit tanquam alienum, & mutuum, non autem proprium, & in substantia. Potestque hæc doctrina probari ex his quæ *cap. 12.* dicimus de usufructu, quæ est effectus ciuilibus possessionis, & completur in hæreditate iacente, absque eo quod hæreditas possideat, non quod ius facere possit, ut possideat *l. 1. §. Scauola D. si is qui test. lib. esse ius. sue.* Sed de hoc latius ibi. Sicut & pignoris possessio licet sit apud creditorem *l. si creditor 28. cum alijs D. de pignor. actio.* debitor tamen, usufructu, ac si possideret *l. 1. §. per seruum corporaliter l. qui pignoris 36. D. de acquir. possess. cum alijs d. cap. 12. ad ductis.*

Rursus non leue deduci potest argumentum ex *d. l. si rem 47. D. de acquir. poss.* quam supra pro nostra sententia expendimus: etenim cum Papinianus scribat hominum, vel seruorum possessionem tandiu veterem fieri, id est domino conseruari, quandiu nemo alius eam inuaserit, quia potest seruus propositio redeundi domino possessionem sui conseruare, clare ostendit si propositum redeundi seruus non habuerit, ut in fugitiuo euenire satis supra ostensum fuit, dominum possessionem amittere, cuius cõseruatio serui animo, & proposito nititur, ut Papinianus hic sentire videtur contra illud quod Caius, Pomponius, & Martianus asseruerunt dominicæ potestatis authoritati id accomodantes-

Huius argumenti vis cum ex cõtrario Confulti sensu desumatur facilè ab Accur. *hic,* & Alexan. *nu. 7.* eliditur, dum asserunt argumentum à contrario sensu contra alia iura formari nõ posse, quorum asserio apud Iure Consultos periculosa sanè est, † cum apud eos à contrario sensu desumptum argumentum firmissimum in iure propugnaculum sit *l. 1. §. huius rei D. de offi. eius, cui mand. est iurisd. l. qui testamento §. mulier. vbi glōf. D. qui testa. facer. pos. l. si procuratorem §. si ignorantes D. mand. l. si quis locuples 57. D. de manu. testa. cum pluribus alijs, tenet Pichar. tract. de mor. nu. 132. Mascari de probat. conclus. 1146. nu. 3. § 1280. nu. 65. Surdus de aliment. tit. 1. quest. 42. nu. 40. § tit. 6. quest. 11. nu. 2. § 3. Cardi. Tuschus litt. A. conclus. 498. Sesse decis. 10. nu. 15. § 146. n. 13.*

Mantica de tacit.conuentio.tom. 1.lib. 2.tit. 14.nu. 2.Sanchez de matrim.lib. 6. disp. 21.num. 9. Ferrer. super Constit. hac nostra glos. 3.nu. 44. tit. solut.matrimo. alijque innumeri.

- 42 Quapropter Cuiuslibet. *lib. 26. quest. Papiniani in d.l. si rem 47.* differentiam inter amissionem possessionis, & custodiae statuit, & de seruo fugitiuo affirmat eius possessionem non amitti, qui exierit custodiae causa, etiam si nesciatur ubi sit, licet non habuerit animum reuertendi. Sed difficultatem supra-
- 43 positam non vidit, aut saltem dissimulauit. † Quare aliam viam sequutus Melchior de Valentia *lib. 1. illus. trac. 2. cap. 10. nu. 6.* plura subtiliter proponit dum asserit Papinianum loqui non de seruo, qui à domino fugit in quo propositum illud redeundi inueniri nequit, cum fugitiuus illud non habeat, sed de seruo commodato, qui cōmodatario fuga se subripuit, quo casu docet differre seruū à rebus mobilibus, quarum possessionem dominus amittit omissa à commodatario custodia, quia possessionem per eum retinebat *l. qui vniuersas 30. §. penult. D. de acquir. poss.* At vero si seruus à commodatario fugerit, & consequenter custodia eius amissa fuerit, dominus serui possessionem non amittit, quia potest proposito redeundi domino possessionem sui conseruare, cum fortassè ideo aufugerit à commodatario, vt ad dominum suum, rediret, quod si ea mente fugerit, vt vtrosque euadat: possessio tamen à domino retinetur generali altera ratione tradita *in d.l. rem qua 14. D. de acquir. poss.* supraque exornata, cuius ideo non meminit Papinianus, ait Valentia, quia speciali casui, de quo tractabat, specialis alia ratio magis conueniens erat.

- 44 Subsistamus tamen parumper super huius doctrinae breui excursione: loquitur Papinianus de seruo, qui à commodatario fugit: fateor enim docere Consultum discrimen constituendum inter amissionem custodiae, seu possessionis rei mobilis inanimatae, ac animatae, nam illius possessio amittitur, licet alius eam non occupet; istius vero ita demum si ab alio possideatur, nec inficior hoc in casu si à cōmodatario seruus aufugerit, vt ad dominum reuerteretur, non amitti à domino eius

eius serui possessionem, cum nec fugitiuus efficiatur, vt supra probauimus. † Sed quod ait Valentia seruum tam dominum, quam cōmodatarium fugientem adhuc in possessione à domino retineri, licet verum sit ex supra traditis: contrarium, tamen ex hoc rex. colligi videtur: nam cum statuisset Consultus diuersam causam esse hominis commodati omiſsa custodia, nam possessionem tandiu veterem retineri quandiu nemo alius eam apprehenderit, reddit huius dicti hanc rationem, quia videlicet potest homo proposito redeundi conferuare domino possessionem sui, cuius corpore cæteras quoque res possumus possidere, vnde cessante proposito illo in seruo, possessionem in domino etiam cessare apertè colligitur: Cum ergo in fugitiuo, de quo est sermo, semper sit animus non redeundi, maximè quia propositum nō reuertendi constituit ipsum fugitiuum, hinc fit vt dominus eum possidere nequeat, quod & demonstrare videtur Papinianus *in fine d.l. ibi: Igitur earum quidem rerum, quæ ratione, vel anima carent confestim amittitur possessio, homines autem retinetur, si reuertendi animum haberent.*

Succedit non leue etiam in hac materia dubium: etenim licet sit certissimum naturam non pati vt idem sit agens, & patiens argumento *l. Granus Antoninus vers. quia non potest l. heres 21. §. quod si stipulator D. de fideius. l. qui hominem 34. §. qui filium l. stichum 95. §. aditio D. de solut. Exornat Coraf. ad l. Papinianus nu. 2. D. de seruitu. Brisoni. de solutio. lib. 2. tit. de confusione Ant. Faber lib. 18. coniect. cap. 19. Barbosa ad l. qua dotis 34. in princ. D. solut. matri. Castillo de usufr. cap. 71. nu. 1. §. 2. Morla in Empor. tit. 8. quest. 3. nu. 6. Cuius lib. 17. obser. cap. 10. Valent. tom. 1. illustr. tract. 4. cap. 7. nu. 2. † At ne seruorum fuga dominis damnosa sit, ne videlicet per usufruptionem, aut præscriptionem dominis subtrahantur, constitutum est seruos fugitiuos sui furtum facere censerit *l. 1. C. de ser. fugi. l. ancilla 60. D. de furt. cum alijs supra adductis † Vnde hac ratione inspecta Iustinianus inter res, quæ usufruapi nō possunt seruum fugitiuum numerat in §. sed aliquando l. de usufr. quem licet reprehēdat Donel. lib. 5. comment. cap. 24.**

opti-

optimè tamen eum defendit Osual. *ibi litt. D. vt latius infra*
 examinabimus cum Francisco Curtio *in d.l. 1. C. de ser. fugit.*
 Quibus sic suppositis, potest nunc proponi dubium siue ar-
 49 gumentum in hunc modum: † furtum absque interuersione
 possessionis non fit *l. 1. §. Scauola D. si is qui testa. lib. es. ius.*
sue. l. 3. §. si rem l. rem qua 15. D. de adquir. poss. l. non solum 33.
§. vlt. D. de usucap. l. inficiando 67. D. de furt. l. contra 6. §. vlt.
 50 *D. rer. amot. l. 1. D. de distrac. pigno. l. 2. §. 1. D. de crimi. expil.*
hered. † & eleganter Vlpianus à Domino Regente Ramos,
 ultra relata, animaduersus *in l. falsus 43. §. si is qui indebitum*
D. de furt. Vbi si is qui sciens accipiebat indebitum, alteri sol-
 uendum delegauerit, si solutio absente delegante fiat, non
 tenetur furti, sin autem eo præsentem furtum facit, & furti te-
 netur, nimirum, quia præsentia efficit vt ille ipse quo dele-
 gante, & præsentem soluitur, prius possessionem acquirere, &
 51 interuertere intelligatur fictione breuis manus, † quæ non
 nisi inter præsentem operatur *l. 1. §. iusserim D. de adquir. poss.*
leius rei 46. cum l. sequenti l. quadam 77. D. de rei vindic. &
 paria sint solui mandatori, vel alteri eius nomine eo præsen-
 te *l. si procuratori 79. D. de verb. oblig. ergo è contrario, si ab-*
 sente delegante soluatur ideo cum eo nõ est furti actio, quia
 sine interuersione possessionis, furtum non fit. Facitque ar-
 gumentum desumptum ex hærede, cui post aditam hæredi-
 tatem, & ante apprehensam possessionem iam domino fur-
 reptæ rei, quæ hæreditaria fuit, denegari furti actio non pos-
 52 set, † nisi quia non fit furtum rei, cuius nullus possessor est *d.*
§. Scauola l. si homo 35. D. de usucap. l. si seruus 40. D. de no-
xal. actio. l. is enim 70. D. de furt. d.l. 2. §. 1. D. de crimi. expil.
 53 *hered. † Vnde in d. §. Scauola dicitur hæreditati furtum non*
 fieri, quod & traditur in *l. si seruus 40. D. de noxal. alibique*
 passim: nam cum furtum sit cõtractatio fraudulosa, per quam
 res mobilis lucrificandi causa loco mouetur, & aufertur in-
 54 uito *l. 1. §. vlt. l. verum 25. D. de furt. † Semper possessio fur-*
 to interuertitur *l. 3. §. si rem l. rem qua 15. D. de adquir. poss.*
l. non solum 33. §. vlt. D. de usucapi. siue nunquam fit furtum
 sine interuersione possessionis, & ideo si possessor nullus sit,
 quia

quia nō est cui auferatur, siue interuertatur, possessionis furtum non fit, & consequenter neque hæreditati fieri furtum potest, quia possessionem hæreditas non habet *d. S. Scauola*. Si igitur furtum sine interuersione possessionis non fit, sequitur seruum fugitiuum à vero domino non possideri: etenim fugiendo, furtum sui facit, sicque interuertit possessionem, non aliam nisi suam, nec alterius quam ipsius domini, igitur dominus eum seruum non possidet.

Propositum argumentum in eo sistit, an scilicet ad furtum possessio requiratur. † In quo respectu hæreditatis iacentis discrepantes inter se extitisse antiquos Iuris Consultos testatur Dominus Regens Ramos ex Cicero. *lib. 7. famil. epist. 22.* ad Trebatium, affirmantibus Sex. Ælio. Marco Manlio, & M. Bruto; negantibus vero Trebatio, & Mutio Scauola, cuius sententia proponitur *in d. S. Scauola*. † *Illuseras*, inquit Cicero ad Trebatium, *heri inter Scyphos quod dixeram controuersiam esse, posset ne haeres quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus seroque redieram: tamen id caput ubi hac controuersia est notauit, & descriptum tibi missi, ut scires id quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium M. Manlium M. Brutum sensisse. Ego tamen Scauola, & Testa assentior:* Hæc Tullius. Sententiam itaque illam absque possessionis interuersione furtum nō fieri satis supra probauimus. † Alteram vero scilicet nō præcisè requiri possessionem, sed posse etiam furtum fieri respectu vsus, vel ipsius rei expressam esse apparet, ut notauit idem Ramos *in l. 1. S. ult. D. de furt.* † vel etiam respectu dominij *in l. si gratuita 17. S. si quis possessionis D. de præscr. ver. l. 1. D. de distr. pig. l. si apes 26. S. 1. l. si dominum 47. l. furtiuam 74. l. si vendidero 82. S. ult. l. si fullo 82. S. 1. D. de furt. l. de his 11. C. eo. l. ult. D. de crimin. expil. hered.* † Et posse furtum fieri rei cuius nullus possessor sit, probari solet *in l. actione 19. S. ult. l. qui tabulas 27. iunc. l. si hæreditaria 30. l. si cum quis 41. l. falsus 43. S. si iactu l. qui uas 48. S. ancilla l. si quis uxori 52. S. si statu liber. l. si seruus 61. S. locati D. de furt. l. in ratione 30. D. ad l. falcid. & ex alijs iuribus, quæ expendit Cuiuslibet. *lib. 26. quest. Papini. in l. 1. D. de**

55

56

57

58

59

- D. de distr. pig.* Benedic. Pinel. *lib. 2. selec. cap. 9. ex n. 5.* Pichar. *ad tit. D. de adquir. hered. cap. 2. ex nu. 43.* Chumacero *selec. disp. 4. ex nu. 5.* Amaya *lib. 2. obser. cap. 7. nu. 11. & seqq.* Valentia *lib. 3. illustr. trac. 1. cap. 2. ex nu. 23.* † quibus ultra tex. ab eis consideratos addit D. Regens Ramos *l. si pignore 54. in princ. & §. 1. l. si is qui pignori 73. D. de furt.* quibus docetur creditorem, qui pignore utitur, aut id non iure vendit, & commodatarium, qui alij commodat teneri furti actione, † & tamen cum possessio pignoris sit creditoris, non autem debitoris, ut iam inter nostrates obtinuit ex *l. si creditor 28. l. cum, & sortis 35. §. vlt. l. si pignus 37. D. de pignor. actio.* † Incommodato autem possessio neque primi commodatarij sit, neque in secundum transferatur *l. qui uniuersas 30. §. vlt. D. de adquir. poss.* fateri necesse est furtum, utroq; casu fieri sine interuersione possessionis. † Secundo expendi potest tex. *in l. cum qui 14. §. si res D. de furt.* vbi scriptum est in re pignorata creditori quo postea mortuo, & ante aditam eius hereditatem subripitur, adquiri furti actionem domino rei. Et constat possessionem eius rei translata ex causa pignoris in creditorem, sic eo mortuo intercedisse, ut nec in hereditate creditoris, nec in debitore fuerit quo tempore furtum factum est. † Tertio pro eadem sententia vrget, quod proponitur *in l. hereditaria 68. D. de furt.* fieri furtum eius rei, quam defunctus commodauerat, nam cum in commodatore possessio amissa fuerit morte *d. l. qui uniuersas 30. §. quod per colonum D. de adquir. poss.* & in commodatarium non possessio, sed detentio translata sit *d. l. qui uniuersas 40. §. vlt. D. de acqui. pos. l. 3. §. illud 19. cum seq. D. eo. l. rei commodata 8. D. commod.* apparet fieri furtum sine possessione. † Quarto pro eadem sententia considerandus est Vlpia. *in l. 5. §. idem ait 8. D. de instit. actio.* Vbi si Polinctor seruus Libitinarij qui vestem, aliaque funeri necessaria, & seruum polinctorem cadaueri curando, & efferendo locabat, spoliauerit mortuum ea veste qua funerandus erat, scriptum est furti actionem competere, cum tamen ea vestis neque à mortuo possideretur, neque ab alio, quia quisquis eam in funus voluit, & credidit erogari eo ipso possessio-

feffionem amiffit, & dereliquit argumento *l. si quis 17. §. 1. cum l. seq. §. 1. D. de acquir. poss. l. falsum 43. §. si iactum D. de furt.* † Quinto expendi potest Paulus in *l. creditori 15. §. ult. iunc. l. si is qui. 39. D. de furt. l. rem 21. D. commod.* ubi si commodator subriperit rem commodatam datur in eum furti actio commodatario, si iste iustam causam habuerit rei retinendæ, veluti ob impensas in eam factas. Atqui eo etiam casu post retentionem possessio esset commodatoris, nō commodatarij *l. si quis rem 20. D. de acquir. poss.* igitur furtum à commodatore fit, sine interuersione possessionis. 66

Sed in tanta varietate Dominus Regens Ramos, dum hæc typis mandantur, à Potentissimo Rege nostro ad Supremum Castellæ Senatū cōmuni omnium plausu euectus, amplectitur sententiam Raphaelis Fulgosij in *l. siue 10. §. tandiu nu. 7. D. de condic. furti. et in l. si abducta 10. C. de furt.* qui asserit quod licet verum sit in *d. §. Scauola* doceri furtum fieri possessionis, non eo pertinet, vt excludat furtum respectu ipsius rei, vel vsus, vt in *d. l. 1. §. ult. D. de furt.* sed ideo de furto possessionis Scauola in *d. §.* loquitur, quia idem in eadem *l. 1. §. hac actio D. si is qui testamen. lib. iunc. l. aut in qua 69. D. de furt.* tractauerat de re in qua defunctus possessionem solam propriè habuit veluti in accepta pignori, aut bona fide possessa à defuncto, & ante aditam eius hæreditatem surrepta à seruo hæreditario, qui testamento liber esse iussus fuerat, eoque casu in locum deficientis furti actionis propter seruitutem scripserat dandam esse prætoriam actionem ex edicto illius tit. *D. si is qui testamento liber esse iussus fuerit, post mortem domini ante aditam hæreditatem subripuisse, aut corrupisse quid dicetur*, quos casus vt iam plenius tractet, doceatque in eis nō solum furti actionem deficere, quia seruus proprius hæreditatis subripuit *l. serui 17. D. de furt.* sed & alia ratione furtum hæreditati fieri proponit in *d. §. Scauola* furtum fieri possessionis, quia quamuis vsus etiam, vel ipsius rei fieri possit, † tamen respectu creditoris in pignore, aut possessionis bonæ fidei, furtum plerumq; fit possessionis *l. furtiuam 74. D. de furt.* † *l. 1. quam ita intelliges D. de distrac. pigno.* † & 68
69
70

N

quia

- quia contractatio furis, qua deficiente furtum non fit *d.l. 1. §. ult. † d.l. falsus 43. §. si is qui in debitum*, quem ita intelliges
- 71 *D. de furt. †* sicut detentioni prioris possessoris propriè oppo-
- 72 nitur, ita primario, & principaliter possessionē aufert † iuxta
- 73 tex. sic intelligendos *in d.l. inficiando 67. D. de furt. d.l. 3. §. si rem D. de acquir. poss. †* Inde itaque infert Scæuola si nullus
- 74 sit possessor furtum non fieri, nempe secundum subiectam materiam, & in iisdem casibus, & hæreditatis intuitu cui cum non auferatur furto ipsius rei detentio, aut vsus, quorum incapax est, quia personam veram, & factum desiderant *l. hæreditas 61. D. de acquir. rer. do.* neque dominium, quia id nunquam per furtum aufertur, & in hæreditate semper futurum fuit sine affectu acquirendæ ei possessionis, detentionis, aut vsus rei subreptæ, nō potest hæreditati furtum fieri, nisi quo casu possideat, vt *l. quia seruo 16. D. de oblig. & actio.* Proinde cum possessionem hæreditas non habeat, ei furtum non fit *d. §. Scæuola*, cuius sententia exaudienda ita est, & coarctanda ad speciem hæreditatis, de qua ibi & in *l. contra 6. §. ult. D. rer. amot. l. 2. §. 1. D. de cri. expil. hered.* Planè hæredi post aditam hæreditatem ante apprehensam possessionem nō datur furti actio etiam iure dominij, quia dominium quod tunc habet est illud ipsum quod in hæreditate inefficax fuit ad parādā furti actionem, vtpotè ab hæreditate trāsmissum in hæredem per aditionem, & sine apprehensione *l. legatum 80. D. de leg. 2. d. §. Scæuola*, & consequenter transmissum cum eodem iure, & qualitate, vt ad rem notauit Fulgos. *ubi supra* cui subscribo, quatenus affirmat extra casus hæreditatis, vel hæredis, etiam non possidenti si intersit iure dominij, vel ipsius rei, vsus, vel detentionis iustæ, fieri furtum, & actionem furti cōpetere. Vnde non mirum si sui ipsius furtum seruus fugitiuus facere dicatur, absque eo quod interuertat domini possessionem. Remanet ergo fugitiuus in possessione domini.
- 75 Rursus ex his, quæ supra diximus patet solutio ad primam difficultatem supra propositam: etenim licet possessio detentio sit, & consistat in facto: singulari tamen iure statutum est, vt dominus non amittat possessionem serui fngitiui, ne in-
- pote-

potestate mancipij sit fuga se subtrahere domini potestati, vt latè supra exornauimus.

Nèque ea quæ proposuimus aduersus Valentia solutionē 76
ad l. si rem 47. D. de acqui. pos. tati sūt, vt ab ea recedendū sit.

Superest tandem, vt in hac re dubium resultans ex *l. homo* 77
54. §. vlt. D. de acqui. rer. domi. diluamus, vbi Modestinus in hæc expressa prorumpit verba: *sicut per fugitiuum, quem non possidet.* Sed facilè occurret si cum Valentia *d. l. 1. illustr. tract. 2. cap. 10. nu. 5.* respondeas nō de quolibet seruo fugitiuo loqui Consultum, sed de eo qui cum ab alio possideatur, vel pro libero se gereret à nobis non possidetur, vt infra latè tractamus, ideoque docet per seruum ab alio possessum nihil posse dominum possidere, sicut nec per fugitiuum quem non possidet, qualis est is qui ab alio possidetur, vel qui pro libero se gessit, vt infra ditemus.

ADEO VERVM ESSE RETINERE DOMINVM
serui fugitiui possessionē, vt per eum sicuti per alios quos in Prouincia habet, possessionem acquirat. Explicantur iura in *l. rogasti 12. §. fin. D. de reb. cred. l. libera 48. D. de peculio l. si seruus 15. D. de publici. in rem actio. l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt. l. si seruus 27. §. serui autem D. ad l. Aquili.*

C A P. X.

S V M M A R I V M.

- 1 Dominus per fugitiuum, sicuti per seruos, quos in Prouincia habet, acquirit possessionem.
- 2 Redditur ratio.
- 3 Interpretantur iura in *l. rogasti 12. §. fin. D. de reb. cred. & in l. libera 48. D. de pecul.*
- 4 Extra causam peculiarem domino inuito, & ignorantibus non acquiritur.
- 5 Seruus habens liberam peculij administrationem, per fugam eam amittit.

- 6 Non vero peculium ipsum.
- 7 Mandatum procuratoris conditionem in deterius mutantis, ut puta banniti, censetur reuocatum.
- 8 Expenditur l. si seruus 15. D. de publi. in rem actio.
- 9 Publiciana non datur ei qui nunquam possedit.
- 10 Datur eo colore quasi iam actor vsucceperit, quod vsucapere inchoauerit.
- 11 Vsucapio sine possessione procedere nequit.
- 12 Antonius Faber disensisse inter se Iure Consultos affirmat.
- 13 Duarenus asserit seruum hunc ab extraneo possessum mala fide.
- 14 Osualdus eam tanquam diuinatoriam solutionem refellit.
- 15 Auctor aliunde.
- 16 Zazius nedum habuisse difficilius in toto iure contrarium fatetur.
- 17 Osualdi solutio proponitur, & amplectitur.
- 18 Expenditur difficilis tex. in l. serui, & filij 17. §. ult. D. de furt.
- 19 Alia difficultates dicti tex. proponuntur.
- 20 Si seruus qui in fuga est damnum dederit, non contra bonae fidei possessorem, sed contra dominum l. Aquilia actio competit.
- 21 Actio furti non minus, quam l. Aquilia est noxalis.
- 22 Vltima difficultas dicti tex. proponitur.
- 23 Cuiacij solutio adducitur.
- 24 Aliter Giffanius.
- 25 Vera explicatio tex. traditur.
- 26 Qui noxali actione teneretur si seruus alij furtum fecisset, ipse noxalem actionem habere non potest.
- 27 Ex furto a seruo communi facto vni ex dominis actio contra alterum denegatur.
- 28 Vt quis noxali actione teneatur necesse est, ut seruū habeat in potestate, hoc est ut habeat facultatem eum exhibendi.
- 29 Verbum in potestate sic accipitur in noxalibus actionibus.
- 30 Facultas enim pro potestate, & potestas pro facultate sumitur.

- 31 Dominus non habet facultatem exhibendi fugitiuum.
 32 Confirmatur solutio doctrina Pauli Castrensis.
 33 Explicatur Paulus in l. de illo 24. D. de noxa. actio.
 34 Respondetur, & explicatur l. si seruus 27. S. serui autem,
 D. ad l. Aquili.
 35 Agnoscitur à Iustiniانو disensus inter Cōsultos circa hanc
 difficultatem.
 36 Doctores qui remissiuè materiam tractarunt.
 37 Amplectitur Cuiacij doctrina.
 38 L. bona fide 11. D. de noxal. actio. elucidatur.
 39 Explicatur breuiter, & summarie tota difficultas supra
 proposita iuxta sensum Cuiacij.
 40 L. serui, & filij 17. S. ult. iterum explicatur.
 41 Seruus fugitiuus ab hostibus captus si à nostris capiatur an
 priori domino sit restituendus remissiuè.

VÆ hucusque dicta sunt ad alteram partem,
 S. per seruum qui in fuga d. l. 1. D. de acquir.
 poss. pertinent, vbi possessionem fugitiui per
 dominum retineri affirmat Paulus. Superest
 nunc, vt secūdam dicti S. partem difficiliorem
 fanè perlustremus, † in ea asserit Consultus adeo possessionē
 fugitiui à domino retineri, vt per eum possessionem acqui-
 rat, sicuti per eos, quos in Prouincia habet, constatque etiam
 ex l. arboribus 12. S. de illo D. de usufruc. l. 2. S. si fugitiuus 25.
 D. de vi bono. rapt. l. si cui 25. S. 2. in fine D. de liber. causa: l. per
 eū 50. S. 1. D. de acquir. poss. † Cuius rei verissima ratio illa est,
 quod cū per eas personas, quas in potestate nostra habemus,
 non solum dominium, verum & possessionem adquiramus,
 vt ex S. item nobis, vers. non solum autem l. per quas perso. nob.
 acqui. colligi potest, & fugitiuus non solum potestatem. no-
 stram, verum nec possessionem, licet fugiat, euadat, vt supra
 probauimus, hinc, & possessionem per eum acquirere domi-
 num constat, ne alias dominis seruorum fuga damnosa red-
 datur contra l. 1. C. de ser. fugit. & de dominio illud non amit-
 tere dominum probat tex. in l. liber homo 13. D. ad l. Aquili.
 vbi

1

2

vbi competit actio directa legis Aquiliae domino si seruus fugitiuus lædatur vel occidatur in fuga.

- 3 Ex quibus omnibus colligitur, aut intelligitur ratio Con-
sulti in *l. rogasti* 12. §. *fin.* *D. de reb. cred.* & in *l. libera* 48. *D. de*
4 *pecul.* quibus in iuribus fugitiuos seruos peculia non habere
docere videtur Consulti. † Extra autem causam peculiarem
domino inuito, & ignoranti possessio adquiri nequit *l. peregre*
5 *44.* §. *quasi cum alijs* *D. de acquir. poss.* Vnde videbatur
dicendum per fugitiuum domino possessionem quæri non
posse. † At certissimum in iure est seruum habentem liberam
peculij administrationem per fugam eam amittere, vt in *d. l.*
libera 48. dicitur: præsumitur enim dominum mutasse vo-
luntatem, nec velle liberam peculij administrationem per-
manere in eo qui sit in fuga, sicut nec in illo, qui possidetur à
fure, & de quo nescit viuus, an mortuus sit, & ideo si extant
nummi vindicare eos dominus potest, si mala fide consum-
pti, agere ad exhibendum, quasi vindicaturus exhibitos, si bo-
na fide conditione de bene de pensis, ita Cuiacius in *coment.*
6 *ad d. l. rogasti* §. *si fugitiuus*. † Peculium autem non perdit fu-
gitiuus seruus, sed solum liberam illius administrationem, vt
7 tradit Iason. in *d. §. si fugitiuus* nu. 2. † Ex quo Bald. & Angel.
ibi inferunt, quod si procurator, cui dominus mandatum de-
derit mutet conditionem in deterius, vt puta quia bannitus
efficiatur, ipso iure intelligitur reuocatum mandatum. Ad
idem est tex. *l. cum quis in princ.* & ibi Bart. & in *l. Stichum* 95.
§. *vsusfructum*, vbi Angel. & in *l. si cum Cornelius* 82. & in
l. si quis seruo in princ. *D. de solutio.* & in *l. eum qui ita* §. *qui fi-*
8 *lio* vbi Bart. *D. de verb. oblig.* & in *l. pater* 4. §. *fin.* *D. de testam.*
tute. Constat igitur fugitiuum solam peculij liberam admi-
nistrationem amittere, ne res alienando deteriore domini
conditionem reddere posset, secus peculium ipsum, quod
cum retineat, hinc & ignoranti domino possessionem quæ-
rere potest. Sentit ita Valentia *lib. 1. illustr. tract. 2. cap. 10. n. 9.*
- 8 Vtcrius difficillimum in hac re argumētum est quod de-
ducitur ex Pomponio in *l. si seruus* 15. *D. de public. in rem*
actio. Si seruus, inquit, meus cum in fuga sit rem à non domino
emat,

emat, Publiciana mihi competere debet, licet possessionem rei tradita per eum nactus non sim. Quæ hucusque dictis omnino opponuntur, & quod magis est, sibimet ipsi aduersatur Pomponius: † Publiciana enim non datur ei, qui nunquam possedit *l. sed § si 7. §. penult. D. eo.* † cum non alio colore derur, quã quasi actor iam vsucæperit, hoc ipso quod vsucapionem inchoauerit *§. namque I. de actio.* † Vsucapio autem, aut inchoari, aut procedere sine possessione non potest *l. sine possessione 25. l. iusto 44. §. vlt. D. de vsucap.* igitur cum affirmet Consultus possessionem rei seruo traditæ non adquisiuisse, necessario fatendum erat, nec Publicianam competere; possessionem autem non adquisiuisse proximè dictis opponitur.

His difficultatibus oppressus Antonius Fab. *in ratio. ad dictum tex.* disensisse in hac parte Iure Consultos probat ex *d. §. per seruum qui in fuga l. 1. D. de acqui. poss.* huiusque disensus extare vestigia in *d. l. si seruus 15. nō* satis ostēdit. † Aliam inter alias à glos. traditas solutiones amplectitur Duare. *in d. §. per seruum qui in fuga* affirmans seruum hunc ab extraneo mala fide possessum fuisse, † quam uti diuinatoriam refellit Osuald *ad Donel. lib. 5. cōment. cap. 12. litt. F.* † Ego autem ex sequētibus: etenim licet ab extraneo possessum eum seruum dicamus, & sic amissa à vero domino possessio sit, qua ratione ei qui nec per se, nec per seruū possedit Publiciana cōpetet? † Zazius *ad d. l. 1. §. per seruum nu. 5. D. de acquir. poss.* ingenuè fatetur nedum habuisse in iure difficilius contrarium, creditq; responderi posse seruum hunc noluisse domino adquirere per *§. hac qua de seruis eiusdē legis,* sed cum sibi obijciat hoc esse diuinatorium, ingenuè respondet aliter se euidere non posse.

Quare Osuald. ubi proximè affirmat *tex.* illum loqui de naturali possessionis apprehensione, ita ut sensus Consulti sit, ex eo statim tempore, quo res fugituo fuerit tradita procedere vsucapionem, & domino Publicianam competere, licet nondum possessionem illius rei nactus fuerit per se ipsum actuali, & reali apprehensione. Cui interpretationi dum meliora occurrunt subscribo.

Suc-

18

Succedit ex dictis explicatio difficilis ad rem tex. *in l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt.* Proponit in eo tex. Vlpianus quæsitum fuisse an si seruus dum in fuga sit furtum domino fecerit, & à bonæ fidei possessore possideretur, an domino furti actio aduersus bonæ fidei possessorem competeret: etenim licet possidere seruum dominus dum in fuga est videatur: at furti actione non tenetur, eo maximè quia, vt Iulianus scribit, ad vsucapionem tantum domino possessio illa prodest; concludit ergo ex sententia Pomponij competere furti actionem domino cuius seruus in fuga est. Ex quo tex. illud deducunt cõmuniter interpretes possessionem fugitiui serui domino ad vsucapionem tantum proficere, quodque magis mirandum ex Iuliano hoc decisum, qui, vt supra diximus, non solum ad vsucapionem, sed etiam ad rerum acquisitionem proficere dicebat *in §. per seruum qui in fuga d. l. 1.* Neruæque ita sentientis se a seclam fatebatur. Non solum autem hac difficultate, verum & alijs à Valentia *vbi supra nu. 10. & seq.* subtiliter licet expensis, haud tamen plenè expositis, inexplicabilis vix redditur Cõsulti mens *in d. §. vlt. †* Imprimis enim

19

ibi docemur furtum à seruo dum in fuga est domino factum fuisse, quod euenire non posse *ex d. l. rem qua 14. cum alijs supra adductis* satis liquet, cum dominum rerum possessione priuare minimè possit. Deinde scripserat Vlpian. *in princ. d. l. serui, & filij 17.* quod si filius, vel seruus furtum fecerit: actionem tamen patri, vel domino contra eos non competere, adeo vt licet post furtum patratum emancipatus fuerit filius; seruus autem alienatus, vel manumissus: non tamen ideo magis furti actione teneantur, quia actio, quæ ab initio orta nõ fuit, nasci ex post facto minimè potest: postea tamen idem Consultus *in d. l. 17. §. vlt.* pro re à seruo subtracta actionem domino concedit contra bonæ fidei possessorem. Vnde, vel dicendum est actionem contra seruum ortam fuisse, vel licet nata non sit: ex post facto tamen cum incipit seruus in possessione alterius esse, originem accipere, quorũ vtrumque repugnat. Insuper ea ratione furti actio domino conceditur ab Vlpiano, quia si ipse seruus qui in fuga est furtum,

alteri

alteri fecisset, dominus non teneretur, cum licet possidere, seruum videatur, non tamen eum habet in potestate. † Constat autem quod si seruus qui in fuga est damnum alicui dederit nō contra bonæ fidei possessorem, sed contra dominum legis Aquiliæ actio cōpetit *l. si seruus 27. §. serui D. ad l. Aquil.* † quapropter cum actio furti, non minus quam l. Aquiliæ noxalis sit *l. 1. §. 1. l. si seruus communis 8. cum l. sequ. D. de noxal.* vel in hoc tex. actio furti contra dominum concedi debet, vel *in d. §. serui* l. Aquiliæ actio denegari. † Denique difficillimum illud est, quod cum de seruo, qui ab alio bona fide possidetur Vlpianus tractet, & de actione furti cōtra bonæ fidei possessorem concedenda loquatur, scribit eum seruum à domino ad vsucapionem possideri: cum tamen cōstet ex infra dicendis fugitiuum seruum nullo modo à domino possideri, si ab alio possideatur. Et vltra considero factum furtum fuisse à seruo antequam à bonæ fidei possessore possideretur, vt ex verbis tex. non obscurè colligitur, vnde mirandum qua ratione actio furti competat aduersus possessorem bonæ fidei, quem saltem excusare debebat bona fides à furti actione tempore quo ipse adhuc nō possidebat seruum, perpetrati.

Priori difficultati, vtpotè ab interpretibus cognitæ, varijs modis conantur satisfacere. Imprimis Cuiacius *ad d. l. 1. §. per seruum D. de acquir. poss.* affirmat Vlpianum probare voluisse non adeo generaliter fugitiuum seruum à domino possideri, vt ea ratione actio furti illi esset deneganda, ideoque vt euinceret non ad omnia possessionem serui fugitiui domino concessam fuisse eo argumenento vsum esse, vt diceret tantum ad vsucapionem proficere, non vero vt alias similes causas, & consequenter acquisitionem excluderet. † Aliter Giffani. *ad d. §. per seruum nu. 63.* quem nec improbat, nec probat (vt existimat Valentia *vbi supra nu. 14.*) Osual. *ad Donel. lib. 5. comment. cap. 12. litt. F. ipsi litt. E.* Inquit igitur Giffanius quod dicitur *in d. §. vlt.* tantum ad vsucapionem serui fugitiui possessionem domino proficere, non adeo strictè accipiendum, vt non etiam idem verum sit in alijs similibus cau-

causis, idest ad acquisitionem pertinentibus, qualis est vsucapio, quia particulæ illæ exclusivæ, siue taxatiuæ *tantum, dumtaxat* non solent excludere similes casus. Hæc possent utiq; amplecti, nisi contra tex. litteram essent.

- 25 Verum, vt lucem huic cæterisq; difficultatibus supra expensis præbeamus, sic explicāda venit Consulti mens: Seruus cum in fuga esset rem domini subtraxit, dubitatum fuit an contra bonæ fidei possessorem illius serui danda esset domino noxalis furti actio. Quæ eadem quæstio tractata est in seruo communi, qui rem vnius ex dominis furatus est *in l. cum seruus 41. D. de noxal. actio.* & in seruo qui fructuario furtum fecit *in l. is qui vsufructum 18. D. eo* † Quæstionem faciebat, quod ille qui noxali actione teneretur si seruus alij furtum fecisset, ipse noxalem actionem habere nō potest *l. apud antiquos §. cumque generalis C. de furt.* † ideoq; propter furtum à seruo communi factum vni ex dominis actio contra alterum illi denegatur *d. l. cum seruus 41. l. sed si vnus 17. §. si seruus D. de iniur.* Seq̄ ea decidendi ratione Consultus vtitur, quod dominus nomine serui, qui in fuga est si furtum alij fecisset noxali actione nō teneretur, † quia vt quis noxali actione serui nomine teneatur, necesse est, vt seruum habeat in potestate, idest *vt facultatem, & potestatem exhibendi eius habeat*, vel vt Cuia. *in d. §. per seruum qui in fuga*, loquitur, *est in potestate*, hoc est in mancipio, sed nō in potestate eius, hoc est in arbitrio, vt eo quo velit modo vti possit, cum sit in fuga, † ita enim verbum illud *in potestate* accipiendum est in noxalibus actionibus *l. quoties 21. §. in potestate D. de noxal. actio. l. potestatis 215. D. de verb. signif.* † facultas enim pro potestate, & potestas pro facultate sumitur *in l. 1. §. quod ait D. quor. legat. l. penult. D. ne quid in loco pub. l. 1. §. communis in fine D. de stipul. seruo.* alibique sæpe: † licet autem dominus seruum possidere videatur: facultatem tamen vel potestatem eum exhibendi non habet, nec præsentis corporis copiam *d. l. quoties 21. §. in potestate D. de noxal.* vbi Iuris Cōsultus ait non videri eum in potestate si in fuga sit, vel peregrè, & ita non tenebitur ad exhibendum illum, & latius hoc tractat

tractat Consultus ipse in *l. Celsus §. §. vlt. D. ad exhiben.* vbi ait solum teneri vt caueat se exhibiturum si in potestate eius peruenerit, non enim quod ad hoc iudicium inspicitur dominium seruorum, sed facultas eos exhibendi vt dicitur in *l. 1. §. vlt.* ibi nec magis dominium seruorum esse spectandum quam facultatem habendi eos *D. de peculio.* Huc pertinet species quam proponit idem Vlpianus in *l. si pecuniam §. §. item si quis 2. cum §. seq. D. de condicti. cau. dat. & cau. non sequ.* videlicet si quis dederit Titio decem vt seruum emat, & manumittat, si fugit sine culpa eius, nihil præstabit, repromittere tamen debet si in potestatem suam peruenerit restitutorum iri, idemque dicendum est si acceperit pecuniam vt seruum manumittat isque fugerit *l. Celsus §. §. vlt. D. ad exhiben.* docetque Paulus *lib. 2. senten. tit. 31. de furt.* dum hæc profert verba. *Seruis qui in fuga est à domino possidetur, sed dominus furti actione eius nomine non tenetur, quia in potestate cum non habet, scilicet ex eo quia non habet facultatem restituendi, neque ad actionem noxalem contra possessorem concedendam, sed ad vsucapionem tantum domino proficere Iulianus scribit.* Atque ita Iulianus non excludit acquisitionem per seruum contingentem, & similes alias causas, sed excludit actionem noxalem, de qua quæstio erat, illiusq; respectu docet tantum ad vsucapionem fugitiui serui possessionem, domino proficere. † Quod vnico verbo declarauit Paulus *Castren. ad d. l. 1. §. per seruum qui in fuga D. de acquir. posses.* affirmans seruum fugitiuum possideri quo ad ea quæ tendunt in domini fauorem, nõ vero quo ad ea, quæ respiciunt illius præiudicium. Ex quibus etiam apparet rationem illam Consulti quod dominus ad vsucapionem fugitiuum possidere videatur, ad tempus quo furtum factum est, & actio nasci debet, referendum, quo tempore nondum fugitiuus ab alio possidebatur, vt ex tex. apparet, ideoque rectè potuit à domino possideri, simulque diluitur vltima difficultas supra proposita. Concludit igitur Vlpianus ex Pomponij sententia competere furti actionem huic domino cuius seruus in fuga est, quia bonæ fidei possessor noxali actione tenetur *l. bona fi-*

32

- 33 *de 11. cum seq. D. de noxa. actio.* † Ex quibus obiter explicandus est Paulus *in l. de illo 24. D. de noxal. actio.* vbi concluditur actionem noxalem competere non solum aduersus possessorem, verum & aduersus eum, qui dolo fecit quominus in potestate haberet, veluti si seruo fugam mandauit, vel alienatus, vel manumissus sit, quibus in casibus electio est actoris cum quo velit agere, vt eleganter ibi pertractat Paulus.
- 34 Illi vero nō leui difficultati supra propositæ ex *l. si seruus 27. §. serui autem D. ad l. Aquil.* qua docetur quod si seruus qui in fuga est damnum alicui dederit, non contra bonæ fidei possessorem, sed contra dominum l. Aquiliæ actionem competere contra id quod supra diximus bonæ fidei possessorem teneri ex *d. l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt.* respondendum est, † si imprimis animaduertimus disensisse inter se super hac difficultate antiquos Iure Consultos, vt satis apparet ex traditis à Iustiniano Imperatore *in l. apud antiquos 21. C. de furt.* † Plura circa hanc materiam congerunt Gothofr. *in d. §. vlt.* Emundus Merilius, & Franciscus Raguellius *in cōment. ad Iustiniani Constitut. in d. l. apud antiquos.* Antonius Faber *in d. §. serui autem, quem sequitur Valent. d. cap. 10. nu. 18.*
- 35 † Quibus & alijs omissis amplector Cuiacij doctrinam *trac. 6. ad Africanum in l. §. generaliter 28. D. de noxal. actio.* affirmantis non teneri bonæ fidei possessorem noxali actione, vt vel æstimationem litis sufferat, vel seruum actoris faciat, quia & illud iniquum est, & hoc præstare non potest, cum ipse dominus non sit, sed teneri vt seruum dimittat, & toto iure suo decidat; dominum autem teneri propriè vt seruum actoris faciat, quia vindicandi serui à bonæ fidei possessore facultatem habet argumento *l. si seruus depositus 22. D. de noxal. actio.* † Quod autem in *l. bona fidei D. eo.* dicitur dominum non teneri sic intelligi, vt electo bonæ fidei possessore, non teneatur *l. si quis 8. D. de inter. in iure. faci.* nam ab initio liberum est actori, vel cum domino experiri vt litis æstimationem præstet, aut seruum actoris faciat, vel cum bonæ fidei possessore, vt eum à se dimittat, si nolit pro eo litis subire æstimationem, quod obseruandum etiam opinor in quæstione
- de

de seruo qui est fuga, quæ sequitur *in d. §. serui*, an eius serui nomine dominus teneatur noxali actione, nam *in d. l. si seruus 27.* dominum teneri dicitur, contra vero *in nostro §. ult.* & apud Paulum *lib. 2. sentent. tit. 3 1. de furt.* ex ea ratione, quod exhibendi eum seruum potestatem non habeat *d. l. quoties §. in potestate*, † & res hæc explicari potest hac distinctione: Aut seruus, qui est in fuga ab alio possidetur, aut non: Si non possidetur ab alio, videtur à domino possideri: nec tamen tenetur noxali actione, quia eum in sua potestate non habet. Si ab alio bona fide possidetur, dominus tenetur noxali: quia à possessore recuperandi seruum potestatem habet, & tenetur ad hoc, vt vel recuperet, vel actiones cedat. Æquè bonæ fidei possessor tenetur, sed in hoc tantum, vt seruum dimittat, & tradat actori, quæ traditio non erit inutilis: nam dominum, vindicantem repellat is cui bonæ fidei possessor seruum dederit officio iudicis, vel exceptione doli mali, nisi litis æstimationem offerat. Hæc Cuiacius † Nec contrarium est quod *ex princ. d. l. serui, & filij 17.* supra exposuimus: facit enim seruus furtum domino cum vsum rei auferat, & possessionem interuertat, vt supra diximus, sed tamen ne seruorum fuga dominis ex aliqua causa damnosa sit, possessio domino conseruatur quasi in his quæ tendunt ad domini vtilitatem nunquam interuersa *d. l. rem qua 14. d. l. 1. C. de ser. fugit.* non vero vt quasi possessor, & in potestate seruum habens actionem consequi non possit, quod alias maximè sibi damnosum esset. Nec pariter natiuitas actionis impeditur, nam cum ea ratione inter dominum, & seruum actionem non nasci scripserit Vlpianus in eodem tex. quia qui potest in seruum statuere non habet necesse aduersus eum litigare, & hæc ratio in nostro casu cesset: dominus namque in seruum fugitiuum statuere non potest, merito actionem illi concedimus, ne alioqui serui fuga, & malitia damnum domino irrogaret si actionem non haberet ad id quod subtractum est, quodque eius interest consequendum.

Seruus fugitiuus ab hostibus captus si deinde à nostris iterum capiatur an priori domino sit restituendus disputat latè Donat.

Donat. Anto. de Marinis *lib. 1. resolutio. iur. cap. 231.* & Albericus Gentilis *lib. 1. Hispan. aduocationis, cap. 12.*

AMITTI A DOMINO POSSESSIONEM SERVI fugitiui, quoties ab alio possidetur, vel pro libero se gerit, ostenditur. Interpretantur exinde iura in *l. fugitiuus 19. l. qui hominem 34. §. Et cum fugitiuus D. de solutio. l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. credi. l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda.*

C A P. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 Regula quod dominus fugitiui serui possessionem retineat duobus modis limitatur. Primo dummodo ab alio non possideatur. Secundo dummodo pro libero se non gerat.
- 2 Exornatur prima limitatio.
- 3 Secunda sic intelligitur dummodo in possessione libertatis sine dolo malo moratus fuerit, paratusque sit iudicium liberale suscipere aduersus dominum.
- 4 His deficientibus fortius plectitur seruus gerens se pro libero.
- 5 Ideo secunda limitatio habet locum, quia alias seruus non haberet legitimam personam ad petendam in iudicio libertatem.
- 6 Explicatur *l. 3. §. si seruus D. de adquir. poss. quatenus meminit Spartaci serui.*
- 7 Declaratur quis fuerit Spartacus, & res ab eo gesta narrantur.
- 8 Intelligitur Suetoni in *Augu. cap. 3.*
- 9 Enodatur idem in *Augus. cap. 9.*
- 10 Expenditur contra supradicta *l. fugitiuus 19. D. de solut.*
- 11 Ad idem consideratur *l. qui hominem 34. §. Et cum fugitiuus D. eo.*
- 12 Seruus qui in fuga est pro libero se gerens adhuc possidetur à domino, nisi diu pro libero se gerat.

13 Dicitio

- 13 *Dictio diu significat biennium secundum aliquos.*
 14 *Secundum alios decennij tempus comprehendit.*
 15 *Interpretantur Pomponius, & Iulianus in iuribus supra adductis ex Paulo in d.l. 3. §. si seruus.*
 16 *Aliter explicat Cuiacius dicta iura.*
 17 *Intelligitur l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. cred.*
 18 *Opponitur supradictis l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. mand.*
 19 *Diluitur argumentum.*

Regula illa hucusque à nobis exornata, dominum scilicet fugitiui serui possessionem eius retinere, ita intelligenda, & limitanda est, dummodo ab alio non possideatur, nec pro libero se gerat l. 3. §. si seruus l. per eum 50. §. 1. D. de acquir. poss. l. si cui 25. §. vlt. D. de liber. cau. Ioan. Althusius in sua dicæologia lib. 2. cap. 13. nu. 17. † Pro prima limitatione quando scilicet ab alio possidetur facit maximè l. bouem 43. §. si seruus D. de adil. edic. vbi seruus bonæ fidei possessorem fugiens, nisi animo reuertendi ad dominum hoc fecerit, fugitiuus dicitur. Secundam autem limitationem ideo Paulus in d. §. per seruum omisit, quia eo ipso quod de fugitiuo loquebatur, satis intelligendam eam existimauit, cum nec fugitiuus possit esse, qui se pro libero gerit, & eo ipso quod fugitiuum agat, & in fuga sit, pro libero agere credatur l. quod autem 10. cum 2. seq. D. de liber. cau.

Si ergo pro libero se gerat, & in possessione libertatis sine dolo malo moratus fuerit, paratusque iudicium liberale aduersus dominum suscipere, tunc à domino non possidetur d. l. 3. §. si seruus l. possessio 50. §. 1. D. de acquir. poss. l. si is qui pro emptore 15. §. 1. D. de vsucap. d. l. quod autem 10. cum l. seq. D. de liber. cau. l. seruum 33. §. cum vero qui D. de procurat. l. is autè 12. D. ex quib. cau. maio. l. ordinata 24. l. si cui 25. §. vlt. D. de lib. cau. l. lite ordinata 14. C. eo. † Deficientibus autem bona fide, & quod non sit paratus iudicium liberale suscipere, fortius plectitur seruus pro libero se gerens l. 2. D. de ser. fug.

Quæ

5 Quæ autem nuper diximus post ordinatum iudicium liberale seruum à domino non possideri, ita intelligenda sunt, vt iudicium liberale ritè peragatur, habeatque personam legitimam consistendi in iudicio, quod euenire non posset, nisi in possessione libertatis quo ad has causas eum haberemus, ita post Acur. *in d.l. lite 14.* sentit Donel. *lib. 5. comment. cap. 12. ex d.l. 3. §. si seruus 10. D. de adquir. poss. & Osual. ibi litt. H.* relicto Giffanio *in l. 1. nu. 60. D. eo.* qui sequitur Cuiacium ad *Paulum lib. 54. ad Edictum in d. §. si seruus* existimante hoc esse partim fauore libertatis, partim quod ipse dominus possessionem abijecisse videatur tandiu patiens eum se pro libero gerere. † Ibi Paulus vtitur exemplo Spartaci, quem & seruum fuisse ex Thracia scribit Atthene. *lib. 6. in fine.* Iste duxit fugitiuorum exercitū, & hostem se egit omnium nobilium, & liberorum hominum, & vt dicit Claudia.

6
7 *Per latus Italia ferro baccharetur, & igni*
vnde probabile, & verosimile est dominum possidendi animum amisisse. † Spartacus itaque gladiator è Thracia fuit robore animi, & corpore præstans, qui vna cū Chryso, & Oenomaio effracto Lentuli ludo gladiatorio cum septuaginta gladiatoribus erupit Capua, ergastulos seruos armavit, eosque proposito pileo cōuocauit ad libertatem, manuque seruorum congregata, quasi iusto exercitu comparato Ceruesium montem in Campania occupauit, vbi cum à Glodio Glabro obsideretur eius castra dirupit, & Cāpaniam populatus, raptis Prætorum Fascibus, appellatus est Imperator. Inde Lentuli exercitum in Appenino dissipauit, apud Mutinam Casij castra deleuit. Tandem cum de vrbe inuadenda deliberaret, à M. Crasso pulsus, fugatusq; cum Brutium angulum occupasset, nec in Siciliam præ nauium penuria trajicere potuisset cū suis omnibus fortissimè dimicans, quasi Imperator occisus est: ex quo Crassus incesit per Urbem Ouans laurea corona insignitus more ouationis præpostero. Vnde Lucanus *lib. 2. de bello ciui.*

*Parthorum vnam post prelia sospes
Et Scythicis Crassus victor remeasset ab oris,
Vi simili causa caderes, qua Spartacus hostis.*

Lau-

Laudatur Spartacus à Plinio quod auro interdixerit exercitui suo. Reliquiæ illius exercitus coniunctæ fuerunt cum Cattelianis, quæ paulò post ab Octauio Patre Augusti deletæ fuerunt, extra sortem demandato negotio, vt obiter tendens in Macedoniam comprimeret fugitiuos, † vt notauit ex Suetonio *in Augu. cap. 3.* vbi sic ait. *Ex Pratura Macedoniam sortitus (Octauius Pater) fugitiuos residuam Spartaci, & Cati-
lina manum Thurinum agrum tenentes in itinere deleuit, ne-
gotio sibi in Senatu extra ordinem dato.* † Ex quo fortasse Thu-
rinum cognomen Augusto filio inditum, vt idem Suetonius *in Augusto cap. 7.* affirmat dum inquit: *Infanti cognomen Thu-
rino inditum est in memoriam maiorum originis, vel quod in
regione Thurina recens eo nato Pater Octauius aduersus fu-
gitiuos rem prospere gesserat Thurinum cognominatum satis
certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam
eius aream veterem ferreis, ac penè iam exolescentibus litte-
ris hoc nomine inscriptam, qua dono à me Principi data inter
cubiculares colitur:* Hæc Suetonius. Meminerunt Spartaci præter super laudatos Plutar. *in Craso.* Baptista Pius *cap. 52.* *in adnot. poster.* Cicero. *ad Atticum 2.* & *actio. 5. in Verrem.* Florus *lib. 3. cap. 20.* Vellei. *lib. 2.* Cattelina. Cotta *ver. Spar-
tacus.*

Ex supra adductis venit explicandus tex. *in l. fugitiuus 19. D. de solut.* vbi Stichus seruus meus à me fugiens surripuit mihi nummos, & pro libero se gerens eos dedit mutuo Titio, remanet mihi, inquit Consultus, Titius obligatus. Si autem Titius existimabat hunc Stichum liberum esse, & ei soluerit, liberabitur à me, quid autem dicendum si iste Stichus non recuperauit istos nūmos, sed iussit Titium debitorem alicui alteri soluere, & id ratum habuit? certè hoc in casu non liberabitur à me quia primo casu quando soluitur ipsi Sticho intelliguntur nummi fieri mei, & quasi mihi soluti. Alio vero casu, quando scilicet iussit alij soluere pecuniam, non ita est. Ex quibus colligi potest seruum fugitiuum pro libero se gerentem adhuc in possessione, & dominio domini remanere cum dando surreptam à domino pecuniam obliget Titium

P

domi-

11 domino. † Expendique potest Iulianus in *l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus D. eo.* vbi sic ait: *Et cum fugitiuus qui pro libero se gerebat rem vendidisset responsum est emptores fugitiuo soluentes à domino liberatos non esse.* Si ergo liberati non sunt emptores solutione facta fugitiuo pro libero se gerenti, igitur gestio pro libero non facit quominus à domino possideatur, alias enim liberarentur emptores huiusmodi solutione.

12 Sed vt veritas innotescat, & *d. l. fugitiuus 19.* verus appareat sensus, omiſſis traditis à glos. *ver. liberari*, dic † seruum qui in fuga est si pro libero se gerat, adhuc à domino eius possessionem retineri, nisi *diu* pro libero se gerat, vt dicitur in *d. §. si seruus d. l. 3.* † Hæc autem dictio (*diu*) variè accipitur, 13 quidam biennium sufficere existimant, argumēto *l. qui agros C. de om. agr. deser. lib. 11.* vbi amissa cultura per biennium, *diu* desertus ager appellatur *l. cum domini 56. D. locati*, tenet 14 Zazius in *d. §. si seruus 10. nu. 4.* † Alij vero existimant decennij tempus comprehendere, vt in *l. si cum fideicommissa 16. §. Aristo D. qui 5 à qui.* Sentit ita Duare. in *d. §. 10.* & sentire videtur Osual. *ad Donel. lib. 5. comment. cap. 12. litt. G.* † Vnde 15 cum Pomponius in *d. l. fugitiuus 19.* & Iulianus in *d. l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus D. de solutio.* non assignent tempus, quo fugitiuus ille pro libero se gessit, interpretandi sunt iuxta mentem Pauli in *d. §. si seruus 10.* vt scilicet dicamus non *diu* se pro liberis gessisse. Et in hac materia sic intelligerem verbum illud *diu*, scilicet per totum illud tempus necessarium ad præparandum iudicium liberale, vt supra diximus.

16 Nisi malis cum Cuiacio *ad Iulianum lib. 54. DD. in d. l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus* dicere, ibi fugitiuum rem domino surreptam vendidisse, & tradidisse, ex qua venditione non fuit orta obligatio, quæ acquireretur ipsi fugitiuo, vnde nõ liberatur à domino emptor, etiamsi soluerit pecuniam fugitiuo, quin domino agente rei vindicationem patiatur. Secus autem in *d. l. fugitiuus 19.* vbi fugitiuus pecuniam domino surreptam credidit alteri, qui eam bona fide consumpsit,

psit, cum existimaret illum hominem liberum esse, quo casu certum est obligationem creditæ pecuniæ domino acquiri, cessante rei vindicatione, & actione ad exhibendum, consumptio bona fide facta conciliat mutuum alienæ pecuniæ, quod ab initio nullum erat, cū ergo domino adquiratur obligatio creditæ pecuniæ, & condictio ex mutuo, non mirum si pecunia, quam debitor fugitiuo soluit, siue reddidit, statim adquiratur domino in cuius persona constitit obligatio creditæ pecuniæ, vnde consequens est, vt debitor ab obligatione liberetur ex causa mutui, qua domino obstrictus tenebatur.

Vnde obiter intelligendus Vlpianus *in l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. cred.* dum ait quod si seruus cui peculij administratio concessa sit tibi crediderit, erit mutuum; fugitiuus autem contra voluntatem domini credendo non facit accipientis, sed rei vindicatione nummis extantibus, ad exhibendum, actione eis dolo malo consumptis, & condictione, si absque dolo consumpti fuerint, agere poterit: licet enim videretur dicendum eos nummos fieri debere accipientis, cum vt supra diximus, non interuertat possessionem, nec dominium in domino: tamen præsumpta voluntas domini, quæ alias efficit vt consistat mutuum factum per seruum liberam peculij administrationem habentem cessat in fugitiuo. Nec tūc obstat *d. l. fugitiuus 19.* nam vt nuper ad eam diximus intelligenda est quando nūmi sunt consumpti, quo casu etiam hic Vlpianus concedit condictioem, quæ cum sit actio personalis præsupponit sine dubio personalem obligationem, quasi conciliato mutuo per consumptionem. Cæterum si nummi extant vindicari possunt, & debent tãquam quorum dominium pœnes me manserit. Obligaris ergo mihi accipiēdo mutuos nummos *in d. l. fugitiuus 19.* à seruo meo fugitiuo, si velim, te obligari quandiu scilicet nummi extant, quamuis possem eos vindicare si mallet. Cæterum si iam consumpti sunt dicendum est omnimodo te obligari, & cessante vindicatione, quæ locum habere amplius non potest, condictioem locum esse: Si tamen eum liberum existimans ei solueris, liberari te

à me etiam inuito dicitur *in d. l. fugitiuus 19.* quia hoc casu nummi mei facti sunt, & quasi mihi solutum intelligitur, ideoque subiicit Pomponius aliud esse si seruus meus fugitiuus iusserit tibi, vt alij eius nomine solueres, aut solutionem alij eius nomine factam ratam habuerit, quoniam his casibus nō perinde mihi solutum videtur, quod alij quam seruo meo solutum est.

- 18 Opponi vltimo loco posset contra conclusionem in hoc capite stabilitam tex. supra ad aliud institutum consideratus *in l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. mand.* vbi fugitiuus dum erat apud furem, hoc est apud eum qui ipsum celabat, pecuniam adquisiuit, seruosq; comparauit, quos eius rogatu Titius à venditore traditos accepit, dicendum est mandati actionem mihi per seruū hunc quæsitam esse contra Titium, vt eos seruos mihi restituat. Si vero sine voluntate serui mei venditos eos seruos Titio tradiderit, posse me ex empto contra venditorem agere, vt mihi eos tradat. Apparet ergo, & seruum illum contrahendo emptiones, & acquirendo pecunias pro libero se gessisse, & nihilominus nō euasisse domini potestatem, & possessionem cum dominus actionem adquisierit contra Titium, vel contra venditorem. † Sed omnino recurrēdum est ad hanc difficultatem diluendam ad id quod supradiximus, videlicet amittere dominum possessionem, serui fugitiui quoties pro libero se gerit; tunc autem gerit se pro libero non cum contrahit, sed cum paratus est iudicium liberale suscipere, vt ex *l. 3. §. si seruus, & l. possessio 50. §. 1. D. de acquir. poss.* & alijs iuribus supra expositis probauimus *in princ. huius capitis.*
- 19

AGITVR AN SERVVS FVGITIVVS POSSIT VSVCAPI.

Explicantur tex. in *l. in accessione 8. D. de diuer. & tempo. prescript. l. qui vas 48. §. ancilla D. de furt. l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit. l. huiusmodi 48. §. legatum D. de leg. 1. l. si à bona fidei 21. cum l. seq. D. de rei vindi. l. qui petitorio 36. §. ult. D. eo.*

C A P. XII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Servus fugitiuus nequit vsucapi.*
- 2 *Ne seruorum fuga dominis esset damnosa.*
- 3 *Non ut vere furtum sit, sed ut furti effectus sequantur.*
- 4 *Vsucapio à defuncto inchoata continuatur in hereditate iacente.*
- 5 *Hereditas non potest possidere.*
- 6 *Pignoris possessio est apud creditorem.*
- 7 *Debitor habet effectus possessionis, & sic singulari iure vsucapit.*
- 8 *Bart. distinguit inter cōtractantē, & rem qua cōtractatur.*
- 9 *Quod in furto regulari intelligi debet.*
- 10 *Bald. & Iason non admittunt argumentum de contractibus ad delicta.*
- 11 *Vulnerans, vel occidens semetipsum pariter delinquit, ac si alium vulnerasset, vel occidisset.*
- 12 *In personalibus actionibus obligatur persona.*
- 13 *Sicut potest quis in persona sua delinquere, ita super persona sua contrahere.*
- 14 *Explicatur l. 2. D. de stipul. seruo.*
- 15 *Servus bona fide possessus si fugerit, tempus quo in fuga est, prodest ad vsucapionem.*
- 16 *Explicatur Vlpia. in l. in accessione 8. D. de diuer. & temp. prescr. dominū appellans eū, qui est in cursu vsucapiēdi.*
- 17 *Explicatur l. si à bona fidei 21. ibi dum in fuga sit, vsucapiat. D. de rei vindi.*
- 18 *Sicut ancilla fugitiua censetur furti vitio affecta, & sic inusu-*

inufucapibilis, ita ¶ partus dum in fuga erat, conceptus, cenfetur ab ipfa contractatus, ¶ est inufucapibilis fi ad bona fidei poffefforem peruenerit.

19 *Opponitur l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit.*

20 *Antonij Fabri folutio proponitur.*

21 *Pater legitimus eft, quem legitima nuptia demonftrant.*

22 *D. Francifci de Amaya iudicium adducitur.*

23 *Verus fensus proponitur.*

24 *Explicatur Iulianus in l. huiufmodi 84. §. legatū D. de leg. 1.*

25 *Fugitiuus non intelligitur effe ubi fugit.*

26 *Non infpicitur ubi casu quis eft, fed ubi perpetuo effe folet.*

27 *Interpretatur Paulus in d. l. fi à bona fidei 21. cum l. feq. D. de rei vindi.*

28 *Fuga feruorum computatur inter casus fortuitos, quando erant integra opinionis nec vinciri foliti.*

29 *Prudens paterfa. nifi eos feruos, qui custodia indigent, cuftodire non folet.*

30 *Contestatio litis non impedit ufucapionem.*

31 *Si bona fidei poffeffor interim eum ufucæperit, debet cedere actionibus fuis petitori.*

32 *Quia lucrum ex eo homine qui in lite effe cæperit facere nõ debet.*

33 *Novatio neceffaria, qua fit in iudicio, fit per litis contestationem fequuta condemnatione.*

34 *Affignatur alia ratio.*

35 *Neceffaria nouatione non amittitur ius feparationis impetranda.*

36 *Neque ius compensandi debiti in litem deducti.*

37 *Explicatur l. qui petitorio 36. §. vlt. D. de rei vindicat.*

Lxplicita iam poffeffionis difficili materia, fuccedit ufucapionis tractatus † Iuftinianus fugitiuum feruum inter res, quæ ufucapi nequeunt enumerat in §. fed aliquando l. de ufucap. quem licet reprehendat Donel. lib. 5. comment. cap. 24. Imperatorem tamen defendit Oual. ibi litt.

*litt. D. ex l. ancilla 60. D. de furt. cui addo l. 1. C. de ser. fugit. l. ult. §. serui D. de publi. & vectiga. l. serui 17. §. fin. D. de furt. l. siue 9. §. hac actio D. de publi. in rem actio. l. ult. §. sanè si seruus C. de his qui ad Eccles. confug. tenent Alberic. Salicet. alijque complures supra adducti relati à D. Fracisco de Amaya lib. 3. obser. iur. cap. 1. §. 3. nu. 47. quamuis enim videatur differētiam reperiri debere inter furem, & rem furatam, † at ne seruorū fuga dominis esset damnosa si per vsucapionem ab ipsis subtraherentur, introductum est seruos fugitiuos censerī sui furtum facere, vt sic tanquam res furtiuæ à nemine vsucapi valeant Giffanius *ad l. 1. C. de ser. fugit.* † vel si eidem Giffanio *ad l. 1. D. de l. Fabia de plagia.* credimus, hoc non ita intelligendum, vt verè committatur furtum, sed vt furti tantum effectus sequantur, ex quibus vsucapio excluditur: † Sicut enim (considero ad confirmationem huius sententiæ) receptum est singulari iure, & utilitatis ratione, vt vsucapio, quæ sine possessione non procedit *l. sine 25. cum vulga. D. de vsucapio.* à defuncto incohata continuetur, & adimpleatur in hæreditate iacente *l. nunquam 31. §. penul. l. ceptam 40. l. iusto 44. §. nondum D. de vsucap. l. 2. §. etiam 18. l. qui cum 6. §. ult. D. pro empt.* † non tamen effectum, vt hæreditas possideat, quia facti est, & iuri impossibile *l. 1. §. Scauola D. si is qui testa. lib. esse ius. sue. l. denique 19. D. ex quib. cau. maio.* sed vt sine possessione effectus illius, qualis est vsucapio, seu dominium quod per eam acquiritur, continuentur in hæreditate. † Et quemadmodum licet pignoris possessio apud creditorem sit *l. si creditor 28. l. si pignus 37. D. de pigno actio.* cum alijs † debitor tamen intelligitur possidere, hoc est sine possessione singulari iure vsucapionis effectus habet, scilicet dominium acquirit *l. 1. §. per seruum corporaliter l. qui pignoris 36. D. de adqui. pos. l. serui 16. l. nō solum 33. §. qui pignori D. de vsucap. l. si rem 29. D. de pignor. acti.* Anto. Gomez. *ad l. 45. tauri nu. 81. Gratian. discept. forens. 147. n. 18. to. 1.* Itain nostro casu utilitatis causa receptum fuit, vt fuga illa licet propriè furtum non sit: furti tamen effectus habeat, qualis est quod vsucapi nequeat.*

At

8 At subsistamus hic parumper, veterumque interpretum
 exquiramus circa prædicta sententiam † Bartolus *in l. 2. D. de
 stipul. seruo.* ait differentiam debere reperiri inter cōtractan-
 tem, & rem contractatam, sicut inter contrahentem, & rem
 9 super qua contrahitur, arguendo de contractibus ad delicta,
 & è contra per regulam *l. omnem D. de iudi.* † Doctores vero
 communiter *in l. 1. C. de ser. fugit.* respondent huic difficulta-
 ti, prædicta procedere in furto regulari, & proprio; non vero
 in improprio de quo loquimur.

10 Aliter Bald. & Iason. *in d. l. 1.* respondent: asserunt enim
 non procedere argumentum de contractibus ad delicta, quia
 nemo potest secum contrahere nõ adiecta persona extranea,
 11 & tamen quis potest secum delinquere, † etenim vulnerans,
 & occidens seipsum pariter delinquit, ac si alium vulneraret,
 vel occideret *l. fin. §. si quis autem,* ubi assignatur ratio, *D. de
 bon. eor. qui mor. sibi confci.* Sed hæc solutio nullius momenti
 12 est: † etenim in omnibus obligationibus personalibus, quæ
 solo consensu causantur, de quibus *in tit. I. de oblig. ex
 consen.* quis personam suam obligat, & sic non est differen-
 tia inter obligantem, & rem super qua contrahitur obligatio,
 sicut etiam dicimus quod seruus patitur se vendi ad pretium
 participandum, licet verum sit, quod nemo potest contrahe-
 re, nisi sit alius cum quo contrahat, eodem modo nemo po-
 test delinquere nisi alius ex delicto offendatur, sed in seruo
 fugituo est dominus qui offenditur, & quando quis seipsum
 vulnerat, vel occidit læditur Respublica, cum ipsius interfit
 ne quis re sua male vtatur *§. sed est maior I. de his qui sunt sui,
 vel alie. iur.* Sicque data paritate terminorum non est diffe-
 13 rentia inter contractus, & delicta: † sicut enim potest quis in
 persona sua delinquere *d. l. ult. §. si quis autem,* ita potest super
 persona sua contrahere, & medio contractu eam obligare,
 sicut delinquendo obligatur ad pœnam, vnde quemadmodum
 quis vulnerando seipsum dicitur delinquere in propriam per-
 sonam, sic seruus fugiendo dicitur committere furtum in
 persona sua eo pacto quo quis contrahendo obligat perso-
 nam suam.

Vnde

Vnde propositæ difficultati respondendum est cum Francisco Curtio *in d.l. 1. nu. 5. C. de ser. fugit.* non esse necesse in contractibus differentiam reperiri inter contrahentem, & rem super qua cōtrahitur, † nec aliquid facit tex. cum ibi per Bart. notatis *in l. 2. D. de stipul. seruo.* quia ibi solum dicitur quod seruus non potest se sibi ipsi stipulari, quia debet esse differentia inter obligantem, & eum cui acquiritur obligatio, sed bene potest se stipulari domino, & subdit tex. rationem: *non enim se domino acquirit, sed de se domino obligationem,* & sicut vult tex. quod respectu obligationis personalis, etiam in contractibus, non sit differentia inter obligantem, & rem quæ obligatur, quidquid dicat Bart. *in d.l. 2.* ita quoque dicendum est in nostro casu.

14

Eadem autem ratio supra expensa concludit, quod licet verum sit seruum à domino fugientem in usufructibilem reddi: attamen si alienus seruus bona fide possideatur, in cursuque usufructuendi dominus sit, & fugerit seruus, tempus illud, quo in fuga est domino, hoc est bonæ fidei possessori ad usufructuionem prodest. † Sic intelligitur Vlpianus *in l. in accessione 8. D. de diuer. & tempo. prescrip.* dominum appellans eum, qui est in cursu usufructuendi, vt *in l. 1. C. de prescrip. long. temp.* Sed acriter obstat aduersus inhabilitatem, seu incapacitatem usufructuionis serui fugitiui tex. *in l. si à bonæ fidei 21. D. de rei vind.* † de cuius tex. decisione latè mox nu. 27. à nobis agendum, solum pro nunc expendo illum quatenus asserit usufructu posse seruum fugitiuum à bonæ fidei possessore, quod opponi hucusque dictis videtur. Hanc difficultatem dissimularunt omnes illius tex. interpretes. Affirmandum tamen existimarem ibi non de seruo fugitiuo respectu veri domini agi, sed de seruo alieno bona fide possessore, qui à bonæ fidei possessore fugit, vnde est fugitiuus respectu bonæ fidei possessoris, non respectu domini, à quo non aufugit, & cessat ratio, quam supra expendebamus quare introductum sit, vt seruus fugitiuus nō possit usufructu, videlicet quia sui ipsius furtum committere videatur: etenim fugendo à bonæ fidei possessore, non videtur sui ipsius furtum perpetrare respectu domini,

15

16

17

Q

cuius

cuius respectu vt diximus non erat fugitiuus quia ab eo non aufugerat, sed alia de causa à bonæ fidei possessore cum alienus esset, possidebatur.

18 Hæc à nobis tradita locum habent etiam quando ancilla concepit, vt quemadmodum ipsa propter fugam furti vitio afficitur, eodem quoq; afficiatur contractatus ab eadem partus; ipsa autem propter fugam furtiua censetur, & partus propter cōtractationem furis, vt eleganter docet Affricanus in *l. ancilla 60. D. de furt.* vnde sicut si ancilla surrepta concepisset apud furem, partus vtpotè furti vitio adfectus, non vsucaperetur *l. qui vas 48. §. ancilla D. de furt.* ita & eodem modo in fugitiua procedit, vt si apud aliquem bonæ fidei possessorem peruenerit partus *d. l. serui 17. §. vlt. D. de furt.* tanquam furti vitio adfectus, & à fure contractus, non vsucapiatur.

19 Sed tunc obstat valdè tex. in *l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit.* vbi Vlpianus ex Labeonis sententia docet non censerī fugitiuum ex fugitiua ancilla natum, idemque sentit interpres ad *lib. 60. Basilicon* dum *tit. 7.* postquā affirmauit eisdem pœnis subijci eum qui erronem, & qui fugitiuum celauit, subiungit non etiam si ancilla fugitiua prægnans dum celatur ab aliquo, peperit apud eum: hic enim solius ancillæ sustinebit pœnam, non partus, sed ipsum solum reddet: partus enim fugitiuus non est. Hæc ille. Ex quibus colligi videtur partum à fugitiua matre cōtractatum vsucapi contra id quod supra ex *d. l. ancilla* affirmatum fuit.

20 Antonius Faber in *ratio. ad d. tex.* asserit seruum, qui patrem habere non potest († pater siquidem legitimus ille est, quem legitimæ nuptiæ demonstrant *l. quia semper 5. D. de in ius voc.*) sequi conditionem matris, quantum ad naturales qualitates, non quantum ad accidentales, quæ ex bonis, vel malis moribus oriuntur, & sic fugitiuos non nasci, sed fieri, sicut de Christianis affirmabat D. Hieronymus *ad Latam*, & Tertullianus *contra gentes* aduersus Hæreticorum damnatos errores, vt animaduertit Anto. Faber in *suo Codice lib. 1. tit. 1. defini. 19.*

D. Fran-

D. Franciscus Amaya *lib. 3. obser. cap. 1. §. 3. nu. 51. & seq.* 22
 duobus modis respondet. Primo quia pœna nō debet extendi, sed omnino restringi, & sic in ea nō comprehenditur, qui celauit fugitiuæ natum: siquidem in eo non datur vera contractatio, quam tamen non habuit dominus ancillæ fugitiuæ: fugitiuus tamen censebitur, ne vsucapiatur, & ne domino damnosa sit fuga matris. Secundo respondet natum ex fugitiuo nō censeferi fugitiuum, quia deficit in eo illud requisitum à Tryphonino in nostra *l. fugitiuus 225.* adductum scilicet, quod initum fugæ mente conceperit, & quod ea mente decesserit, vt ad dominum redeundi animum non habuerit; censebitur vero furtiuus, quia à matre contractatur, & sic effugiet vsucapionem.

Sed nec Fabri, vel Amayæ iudicia in hac re placent: debet enim Vlpianus, & cæteri Consulti intelligi secundum subiectam materiam de qua tractant, agebat Vlpianus *in tota l. 1. D. de fugiti.* & præcipuè *in §§. antecedentibus* de eo, qui apprehenderit fugitiuum, vt illum in publicum deducere debeat, quo casu, & erro comprehenditur nomine fugitiui (quia, vt dicebat Labeo *in l. quis sit fugitiuus 17. §. apud D. de adil. edic.* erro est pusillus fugitiuus, diximus plura de errore supra *cap. 4. nu. 3.* non tamen is qui natus est ex fugitiua: non enim tenetur quis illum in publicum deducere cum fugæ vitium solam ipsam matrem afficiat; non autem ex ea natum: effugiet tamen semper vsucapionem, quia vt ait Africanus *in d. l. ancilla 60. Ancilla fugitiua quemadmodum sui furium facere intelligitur, ita partum quoq; contractando furium facit D. de furt.*

Hinc obiter intelligendus Iulianus *lib. 33. Digestorum in l. huiusmodi 84. §. legatum D. de leg. 2.* ex quo tex. deduci potest fugitiuæ matris partum fugitiuū esse: hæc enim est species: fundū Cornelianum, & mancipia, quæ in eo fundo erant tempore mortis hæres Titio dare damnatus fuit, ancilla quæ in eo fundo esse consueuerat, cum in fuga esset, enixa fuit; dubitatum extitit an ipsa, eiusque partus legato comprehenderentur. Respondit Consultus ancillam licet fugitiuam.

25 ceneri legatam, † quia non intelligitur ibi morari vbi fugit
 26 *l. Titius 8. D. de ser. export.* † non enim vbi casu res sunt, vel
 absunt inspici debet, sed vbi perpetuo esse solent, vt *ex l. si
 ita legatum 8 6. cum vulg. D. de leg. 1.* probat Bart. Vnde etiam
 partum legato comprehendi cōcludit rectè Iulianus: etenim
 si ex fundo mater non fugisset ibi partus reperiretur, cum-
 que fugitiuus videatur esse in loco à quo recessit, vt in simili
 specie proponitur *in l. si seruus 8 2. D. leg. 3.* hinc ambo in le-
 gato continentur.

27 Huc spectat interpretatio difficilis Pauli sententiæ *in l. si à
 bonæ fidei 21. cum l. sequenti D. de rei vindi.* Agitur de illa
 quæstione, an si seruum possessum à bonæ fidei possessore,
 petierit dominus, & post litem contestatam sine dolo malo
 possessoris fugerit, debeat præstare æstimationem litis, nec
 28 ne? Et sanè distinguit Consultus † solet enim fuga seruorum
 connumerari inter casus fortuitos, quando videlicet erant in-
 tegræ opinionis, vt custodiri, aut vinciri non solerent, vt di-
 citur *in l. contractus 23. ibi fuga seruorum qui custodiri nõ so-
 lent, rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, im-
 petus prædonum à nullo præstantur D. de reg. iur.* Non enim
 amplior diligentia, vel cura requiritur in bonæ fidei posses-
 29 fore, etiam per litis contestationem interpellato, quam in-
 prudente patrefa. siquidem litis cōtestatio grauiore custodia
 eum onerare non debet, vt in gratiam petitoris diligentior
 esse debuerit, quam pro seipso, si bonus paterfamilias sit, fu-
 turus esset. † Prudentes autem patresfa. seruos, nisi eos qui
 custodia indigent, custodire non solent *l. si vt certo 5. §. custo-
 diam l. in rebus 18. l. argentum 20. D. commoda.* vt optimè
 animaduertit Anto. Faber *in ratio. ad tex. in d. l. si à bonæ fidei
 D. de rei vindi.* Si ergo nulla culpa possessoris interuenerit,
 non debet damnari in æstimationem litis eius serui nomine,
 sed ne iudicium, quod actor interposuit, sine emolumento ei
 cedat dicendum est, quod si possessor interim eum seruum
 30 vsucæperit, † (nam nec contestatio litis inturrumpit vsuca-
 pionem *l. Iulianus 17. §. vlt. cum l. seq. D. de rei vindic.* cum
 superueniens mala fides non noceat *§. diutina I. de vsucapio.
 l. bonæ*

l. bona fidei 41. §. in contrarium D. de adquir. rer. domi. l. unica
C. de vsucap. transfor. nec fuga serui vsucapionem impedit,
 cum non impediatur possessio, vt supra probauimus. † Si 31
 igitur interim eum vsucæperit debet cedere actionibus suis
 petitori, scilicet actioni in rem, & ad exhibendum, vt nota-
 uit Cuius. *ad Palum lib. 21. ad Edictum hic*, quas possessor
 vsucapione quæsiuit, & petitor amissit, debetque restituere
 possessori fructus eius temporis quo possedit, vel debet caue-
 re possessor petitori se suis actionibus, quas vsucapione quæ-
 siuit acturum, eum seruum persequuturum, ac deinde resti-
 tuturum petitori illius æstimationem: nam licet verum sit
 non fuisse litis contestatione interruptam vsucapionem, vt
 supra dicebamus, sicque vsucapione expleta effectum fuisse
 verum dominum ipsum possessorem: tamen cum interuenit
 litis contestatio nõ potest ius actionis corrumpi, nec fieri villo
 modo deterius per possessorem, qui exinde malæ fidei posses-
 sor factus fuit, nec tantum de dominij, sed etiam de possessio-
 nis iure vacillare, & dubitare cœpit *l. nemo 10. in fine C. de*
acquir. possess. † vnde *lucrum ex eo homine, qui in lite esse cœ-* 32
perit facere non debet, vt inquit Iulianus *in d. l. Iulianus 17. §.*
ult. D. de rei vindic. imò illum restituere debere docet Caius
in l. si post acceptum 18. D. eo. habetur enim res pro iudicata
 ex tempore litis contestatæ: † nouatio etenim illa necessaria, 33
 quæ ex quasi cõtractu in iudicio celebrato nascitur *l. 3. §. idem*
scribit D. de pecul. fit per litis cõtestationem si condemnatio
 sequuta est *l. delegare 11. l. aliam 29. D. de nouat. l. insulam*
84. D. de ver. oblig. l. solutione 23. D. de solut. l. 3. C. de nouat.
 Libenter tamen aliam in hac re assignarem rationem, vi- 34
 delicet quod, vt communiter dici solet, actor litem conte-
 stando non facit conditionem suam deteriore *l. nõ solet 86.*
cum l. seq. D. de reg. iur. d. l. aliam 29. D. de nouat. † & sic vide- 35
 mus quod litis contestatione, seu necessaria nouatione non
 amittitur ius separationis impetrandæ *l. ult. D. de separat.* † ne- 36
 que ius compensandi debiti in litem deducti *l. in compensa-*
tione 8. D. de compensa. cum alijs, quæ possem longo calamo
 hic adducere. Cum ergo, vt ad institutum redeamus, qualis
 actio

actio est tempore litis cōtestatæ, talis remanere debeat quousque super ea iudicetur, hinc ne ex post facto fieret melior cōditio malæ fidei possessoris, quam futura erat si statim rem restituisset *l. et ex diuerso 35. §. 1. D. de rei vind.* vel si statim iudicatum fuisset, statutum fuit vt vsucapione non obstante, teneatur cedere possessor actionibus suis petitori. Si igitur, vt ad speciem nostri tex. redeamus, seruus à bonæ fidei possessore fugerit, cum nondum ab eo fuerit adimpletum tempus vsucapionis, nullas habet actiones, quas petitori cedere possit, ideoque nec de seruo persequendo petitori cauere debet, sed petitor ipse, qui nondum amissit dominium, cum nō fuerit expletum tempus vsucapionis, suo iure eum seruum, persequi potest: At si dolus possessoris interuenerit in fuga serui, vt puta quod eum non custodierit cum custodiri deberet, tunc litis æstimationem actori præstare debet, & vicissim actor possessori cedere actionibus suis. In omni autem casu vbi propter fugam serui possessor absoluitur, etsi non cogatur cauere de persequenda re: tamen cauere debere possessorem si rem nactus fuit eam restitutam, certum est. Quoties autem interuenit dolus tunc *quasi possideret*, hoc est vt verus possessor condemnandus est, quemadmodum supra dixerat, quia cum dolo ipsius fugerit non amittit possessionem quo adhunc effectum.

Quod autem idem sit obseruandum respectu serui fugitiui quod respectu rei furtiuæ, ita vt quemadmodum seruus fugitiuus vtpotè sui furtum faciens vsucapi non possit *l. 1. C. de ser. fugi.* ita etiam nec Publiciana actio respectu serui fugitiui locum habeat probat *tex. in l. siue 9. §. hæc actio D. de publi. in rem actio.* Vbicunque enim locum habet vsucapiendi conditio ibi amissa possessione rectè exercetur Publiciana in rem, & contra cum lex & qualitas rei obstat vsucapioni, vt in nostro casu, tunc nec Publiciana potest exerceri *l. quacunque 13. in princi. D. de publici in rem actio. l. vbi lex 24. D. de vsucap.* Duo enim sunt quæ Publicianam impediunt vitium rei, & mala fides accipientis quoniam ista non admittunt vsucapiendi conditionem. Ioannes Oldendorpius *in pro gymnasii*
matris

matris actio. foren. classi tertia actione 3. §. vlt. pag. 319.

Illud tamen pro coronidè animaduertendum venit, non debere nos turbare quod affirmat Caius in *l. qui petitorio 36. §. vlt. ibi: Culpa autem reus est possessor, qui per insidiosa loca seruum missit, si is perit, & qui seruum à se petitum in arenam esse concessit, & is mortuus sit, sed & is qui fugitiuum à se petitum non custodit, si is fugit D. de rei vind.* Videtur ergo non esse distinguendum an seruus deberet custodiri, nec ne ad constituendum in culpa possessorem cum quo petitor litem suam contestatus fuit, iuxta tradita supra in *d. l. si à bonæ fidei 21.* Nō inquam turbare nos debet: etenim ibi loquitur Consultus de seruo, qui fugit, hic autem de seruo fugitiuo; fugitiuus autem is est non, qui fugit, sed qui fugere solitus fuit, vt supra latè probauimus ex *l. quis sit fugitiuus 17. in princ. & §. idē ait D. de adil. edic.* quē omnino custodire atstrictus erat.

DE SERVO, QUI CVM LIBERTAS SVB
conditione si certo tempore operas præstitisset ei relicta
esset, fugit nondum expleto tempore. Interpretantur iura in *l. seruus 14. §. fin. l. cum heres 4. §. vlt. D. de statu lib. l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.*

C A P. XIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Seruus qui liber esse iussus fuit, si certo tempore operas præstitit, si fugit nondum expleto tempore, non est liber.*
- 2 *Proponitur species l. Thais 41. §. si intra D. de fideico. libert. & expenditur contra supradicta.*
- 3 *Conditio est adimplenda in forma specifica.*
- 4 *Vera solutio proponitur.*
- 5 *Obijcitur circa supradicta l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.*
- 6 *Romanus asserit d. tex. deuiare à cōmunibus iuris regulis.*
- 7 *Alij fauori libertatis hoc tribuunt.*
- 8 *Sed refelluntur.*

9 Cu-

- 9 Cuiacius existimat non agi de continuo seruitio, sed de continuo triennio.
- 10 Sed reprobatur.
- 11 Qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi.
- 12 Proponitur, & amplectitur solutio Amaya.
- 13 Libertas in d. tex. non ab hærede, sed ipso iure triennio exacto competit.
- 14 Nec debet hæredi seruire.
- 15 Probatur exemplo l. si peculium 20. §. is cui D. de statu. lib.
- 16 Si tempus triennij non fuerit expletum quando Stichus reuersus fuerit, tunc hæredi residuo tempore debet seruire.
- 17 Libertatem vero non consequitur ab hærede.
- 18 Quod ex Principum constitutionibus contra regulas iuris communis fuit admissum.

I Eruus qui liber esse iussus fuerit, si hæredi certo tempore operas præstiterit, si fugerit antequam tempus fuerit expletum, non erit liber, nisi totidem dies, quot in fuga permansit seruiuerit, vt docuit Consultus in l. seruus 14. §. fin. l. cum hæres 4. §. ult. D. de statu lib. quia tempus illud debet esse continuum, & non interpolatum, sentiunt ita Accur. ad rubr. D. de diuer. & temp. præscripti. Menoch. de recup. poss. reme. 1. nu. 447. Antonius Gomez lib. 3. var. cap. 8. nu. 2. Tiraquel. de retract. Linag. §. 1. glos. 11. nu. 21. Matienço in l. 3. tit. 11. glos. 12. per totam lib. 5. recop. Osual. ad Donel. lib. 1. cõment. cap. 18. litt. D. plura iura pro hac sententia tradit Amaya lib. 1. obser. iur. cap. 10. nu. 6.

- 2 Obstat tamen quod in l. Thais 41. §. si intra certa D. de fideicom. libert. libertas seruis sub conditione relicta fuit, si intra certa tempora rationes redderent, intra quæ conditioni non paruerunt, post conditionis defectum erant ad reddendas rationes parati, respõdet Scæuola si per ipsos stetitset quominus intra diem constitutam conditionem adimplerent, nõ idcirco quod rationes velint reddere liberos fore, † debet enim
- 3

enim conditio adimpleri in forma specifica *l. qui heredi 44. cum vulg. D. de condit. & demonstr.* vt voluit Alexan. in *l. si insulam nu. 24. D. de verb. oblig.* † Sed semper placuit in hac re distinctio, quam ex Saliceto tradit *Pichar. tracta. de Mora nu. 208.* separat enim tempus oneris quantitatum à tempore potestatis limitatio: nam in primo mora emendatur, non sic in secundo, vtriusque rationem reddit, quia vbi tempus in conditione adiectum est oneris quantitatum, conditio ipsa reperitur sine termino aliquo pro suo implemento præfixo, ideo mora si qua est emendari potest, cum dispositio, & voluntas disponentis adhuc duret. Si vero tempus in conditione adiectum est potestatis limitatio, apparet quod tempore lapsò deficit conditio vna cum potestate eam adimplendi, & per consequens ipsa, & voluntas sic disponentis, & ideo post illud tempus defectu potestatis mora non emendatur.

Rursus obstat *tex. in l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.* Vbi si venditus fuerit seruus ita vt si continuo triennio seruierit Titio, manumittatur, nondumque exacto triennij tempore fugerit, & post aliquantulum temporis defuncto Titio reuersus fuerit, respondet Paulus non obstare Stichò ad assequendam ex venditione libertatem quod ante triennium decesserit, imò expleto tempore continui triennij libertatem ei competere.

Hæc difficultas adeo oppressit Romanum, vt affirmare nõ dubitauerit in *l. si ita stipulatus D. de verb. oblig.* à communibus regulis decisionem huius *tex.* deuiare. † Alij fauore libertatis hoc procedere existimant, inter quos Antonius Gomez. *d. cap. 8. num. 2.* † Sed refellitur ex *l. Stichum 39. §. damna l. si peculium 20. §. quadam vers. alia D. de statu lib.* † Cuiacius vero *ad Paulum lib. 1 §. respons. in nostra lege* existimauit non fuisse ibi factam mentionem continui seruitij, sed continui triennij, † quod etiam reprobatur, quia conditio fuit *si continuo triennio seruisset*, vnde sequitur continuo illo tempore debere seruire, † quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, vt docent relati à Tiraquello *de iur. primog. quest. 40. nu. 176.* sicque non fuit conuentum in-

R

ter

ter contrahentes vt continuo effet, sed vt continuo triennio feruiret, imò etiamfi eo modo fuiffet concepta conditio adhuc non adimpleta diceretur, cum intra triennium aufugerit. Alia congerit Caldas *lib. 1. recep. sent. quæst. 3. ex nu. 19.*

- 12 Ego tamen libenter affentior Amayæ *d. cap. 10.* qui fupponit in eo tex. venditum fuiffe Stichum Titio sub ea conditione, vt eum manumitteret post triennium, fi continuo feruiret. Si ergo ante expletum tempus fugerit Stichus, & cum reuerfus fuerit, iam Titius decefferit, cõpetit ei triennio exacto libertas: etenim in venditione designata fuit persona Titij, cui feruitium præstari debebat, eo defuncto non est præstandum hæredi, qui in conuentione nec nominatus fuit, sed illud tantum conuentum vt triennio feruiret, & à Titio manumitteretur. † Titio defuncto, & triennio exacto, competit ipfo iure ei libertas, vt dicitur in hoc tex. nec indiget hæredis manumiffione vt probatur in *l. si quis 30. D. qui & aq. lib. 1. & 2. C. si mancip. ita fue. alien.* † nec necesse habet ei feruire *l. apud Iulianum 40. §. si quis alicui D. de leg. 1. l. stipulatio ista 38. §. quis ita 10. l. si ita 92. D. de verb. oblig.* † Inducique potest exemplum tex. *l. si peculium 20. §. is cui D. de statu lib.* Vbi si decem dare, & liber esse iuffus est feruus, defuncto eo cui danda erant decem confequitur Constituto iure libertatem, etiamfi illa decem parata non habuerit *l. Stichum 39. §. si Stichus D. de statu lib. l. cum ita 94. D. de cond. & demost.* Hacque forte de causa adiecit Paulus illa verba *secundum ea qua proponeretur* Scæuolæ propria, vt doceat nõ semper hoc verum esse, sed secundum subiectam materiam. † Si vero tempus triennij non fuerit expletum quando Stichus reuerfus fuerit, tunc dicemus hæredi feruiturum Stichum, quia etsi persona eius non fuerit nominata: tamen obligatus est ad feruiendum per triennium, & sic manet feruus hæredis donec triennium expleuerit, † libertatem vero non confequitur ab eo, quia ad Titij solam personam spectabat *l. 4. §. feruire D. de statu libe.* † Quod aduersus iuris communis regulas admissum fuit ex Constitutione Diuorum Marci, & Comodi ad Aufidium Victorinum, vt ex *l. verum 11. §. quod si D. de minor.*

De Seruis Fugitiuis. Cap. XIV.

131

minor. alijsque quam plurimis iurium, & interpretum autoritatibus probat dictus Amaya ubi sup.

DE POENIS SERVORUM fugitiuorum.

C A P. XIV.

S V M M A R I V M.

- 1 *Fuga in seruo est delictum.*
- 2 *Fugitiui signari solebant notis, vel litteris.*
- 3 *In Pristinum quoque ore notati conijciebantur.*
- 4 *In vultu signabantur.*
- 5 *Vnde intelligitur Suetonij locus.*
- 6 *Hinc etiam Valer. Maxi. dum meminit serui notis deformati.*
- 7 *Dicebantur sic signati, Stigmatici.*
- 8 *Erat haec inscriptio antiquum supplicij genus.*
- 9 *Probatur verbis Seneca.*
- 10 *Iura loquentia de stigmatibus explicantur.*
- 11 *Præses Tolosa stigmatate iniustus.*
- 12 *Huiusmodi stigmatibus fugitiui dignoscebantur.*
- 13 *Sic intelligendus Ausonius.*
- 14 *Miles ingratus, inscriptione notatur.*
- 15 *Plures alij notati.*
- 16 *Serui stigmatici, litterati, & iniusti dicti.*
- 17 *Explicantur Priscianus, & Iuvena. & alij.*
- 18 *Medicamento quodam tollebantur huiusmodi nota.*
- 19 *Prohibitio in lege veteri harum incisionum.*
- 20 *Mos Syriorum.*
- 21 *Constantinus prohibuit huiusmodi penam.*
- 22 *Hanc penam restituit Theophilus Imperator Hæreticus.*
- 23 *Quid de militibus.*
- 24 *Explicatur tex. in l. contractus 17. C. de fid. instru.*
- 25 *Regens Don Ludovicus ab Ex ea laudatur.*
- 26 *Quid de calumniatoribus.*

R 2

27 *Quid*

- 27 *Quid de aquarijs.*
 18 *Notabantur fugitiui collare.*
 29 *Interpretantur tex. in l. et eleganter 7. S. idem Labeo D. de dolo; § l. si ut certo 5. S. sed an etiam D. commod.*
 30 *Interdum pedum amputatione mulctabantur.*
 31 *Nummulario infideli amputata manus, § mensæ affixa fuere.*
 32 *Improbo exactori manus præscindebantur.*
 33 *Eadem pœna erat scriptori librorum hereticorum.*
 34 *Lenonis oris meatus liquido plumbo claudabantur.*
 35 *Periuuro lingua abscindebatur.*
 36 *Simplices fugitiui non ita plectebantur sicut ij qui pro liberis se gerebant.*
 37 *Illi domino redduntur ab eo castigandi.*
 38 *Isti grauius coercentur; tormentis enim subiiciuntur.*
 39 *In uniuersam Rempublicam peccant.*
 40 *Apud VVisigothos si tanquam ingenui cum libera nuptias contraherent, qui nascebantur patris, non matris conditionem sequebantur.*
 41 *Damnatus ad opus publicum in certum tempus, si fugit nō expleto tempore, duplicatur reliquum.*

1

2

3

VM fuga in seruo sit delictum, vt inquit Bald. *conf. 250. in quest. Domini Milani nu. 3. vers. sequitur videre lib. 1. § conf. 382. nu. 5. lib. 5.* hinc fugientes varijs pœnis plectebantur, ex quibus licet aliquæ supra narratæ sint, supersunt tamen adhuc aliæ explicandæ. † Fugitiui ergo compungi solebant notis vel litteris, quibus persæpe dignoscebantur, & deprehendebantur *l. 1. §. fin. D. de fugiti.* Huiusmodi stigmaticæ, seu subuerbustæ dicebãtur, subuerbustæ inquam, quasi verubus vsti, seu subueruustæ, ita Festus. Tertulianus quoque *lib. de pallio* inquit: *Libertinos in equestribus, subuerbustos in liberalibus, deditios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganis in militaribus.* Petro. Arbi. notum, inquit, *fugitiuorum epigrãma.* † In Pistrinum quoq; cõijci solere

solere fugitiuos seruos, qui vt essent noscibiles notis in ore
 inscripti erant, probat ex *d.l. 1. S. tandiu D. de fugit.* D. Ioannes
 Suarez *in commenta. ad l. Aquiliam lib. 2. cap. 2. sect. 2. nu. 16.*
 † Aliquoties etiam seruorum vultus inscribebantur, teste Pli-
 nio *lib. 18. cap. 3.* & Varrone *lib. 1. de re rusti.* † Vnde Sueto.
in Caio cap. 27. ait multos honesti ordinis deformatos prius
 stigmatum notis ad metalla, & munitiones viarum, aut ad be-
 stias condemnatos fuisse. † Serui hisce notis deformati me-
 minit Valer. Max. *lib. 6. cap. 8.* † Dicebantur huiusmodi stig-
 matici sic apud Dionem *lib. 97. histo. Roma.* item aliquando
 litterati, atque iniusti. † Erat itaque hæc inscriptio antiquum,
 supplicij genus, quo summa irrogabatur ignominia, cum li-
 beri hominis facies atris notis perpetuo mansuris profundis
 characteribus incideretur, † meminit eius supplicij Seneca.
lib. 3. de ira cap. 3. cum ait *Varia vinculorum genera, varia*
pænarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, &
bestiarum inmanium cauerna, & videndus Cæli. Rhodig. *an-*
tiqua. lectio. lib. 4. cap. 31. Lipsi. *lib. 11. elec. cap. de Ergastulis*
Vlpia. in fragm. tit. 1. §. de ditione numero Petr. Gregor. *lib. 31.*
syntag. c. 35. † sic intelligenda iura *in l. stigmata C. de fabricen.*
lib. 11. l. 1. in fine D. de fugiti. l. si quis 17. C. de pænis l. 2. C.
Theodo. eo. tit. meminit stigmatis Fabricensibus apponi soliti
 Bonifacius Octauus *in cap. si Iudex Laicus 12. de sentent. ex-*
com. lib. 6. vide glos. *ibi.* & de stigmate lepræ est tex. *in can.*
hoc ipsum 33. quest. 2. & *in cap. ad audientiam 3. de crimi. falsi*
eontra Clericos falsantes sigillum Regis Francorum dicitur:
in signum maleficij characterem aliquem imprimi facias, † &
 de. Præside Tolosæ in fronte stigmate iniusto, & in insulam re-
 legato ob falsam Inquisitionem factâ, meminit Iacobus Go-
 thofr. *ad l. 2. C. Theodo. de pænis.* Videndus Langleus *lib. 10.*
semestr. cap. 2. pag. 644. † Erant huiusmodi stigmata notæ qui-
 bus fugitiui dignoscebantur *d.l. 1. in fine D. de fugiti.* † Sic in-
 telligendus Aufoni. loquens de Pergamo scriptore fugitiuo,
 postquam enim dixit

*Tam segnis scriptor quam lentus Pergame cursu
 Fugisti, & primo captus es in in Stadio,*

pergit,

pergit, & ait

*Ergo notas scripto tolerasti, Pergame, vultu
Et quas neglexit dextera, frons patitur.*

- 14 † Seneca *lib. 4. de beneficijs cap. 37. & 38.* agit de inscriptione qua Philippus Macedonū Rex ingratum militem circa hospitalitatem notandum præcepit inquiring nomine Philippi: *Potius est intra fines Regni mei te litteras istas oculis inscribendas durissima fronte circumferre. Ostende quam sacra res sit mensa hospitalis, præbe in facie tua legendum istud decretum, quo cauetur ne miseros tecto iurare capitale sit, magis ista constitutio sic erit rata, quam si illam in es incidissem* Plura Cuias *lib. 7. obser. cap. 13.* † Cicer. *lib. 2. officio. Thracem compunctum notis Threicijs.* Plini. *in Panegi. ad Traia. Ex anguem, & ferream frontem nec quicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas suas rideant.* Valeri. Maxi. *lib. 6. cap. 8. Seruus ab eo vinculorum pœna coercitus, inexpiabilique litterarum nota per summam oris cõtumeliam iniustus.* Suetoni. *in Caligu. cap. 27. stigmatum quoque notis dixit, & Quintili. lib. 7. cap. 4. inquit, si quis fugitiuo stigmata scripserit.* † Vnde stigmatici, litterati, atque iniusti serui dicti apud Pollucem *lib. 3. Onomasti.* apud Dionem *lib. 97. histo. Roma.* Plini. *lib. 18. cap. 3.* Varro. *lib. 10. de re rusti.* D. Joannem Suarez *in comment. ad l. Aquiliam lib. 2. cap. 2. sec. 2. nu. 16.* Cælium Rhodigi. *antiqua. lectio. lib. 4. cap. 31.* Lips. *lib. 11. electo. cap. 15.* Vlpia. *in frag. tit. 1. S. de ditionum numero* Caium *lib. 1. insti. S. 3.* Petr. Grego. *lib. 31. syntag. cap. 35.* † Sic intelligendus Priscia. *lib. 7.*

Signare oportet frontem calida forcipe.

prius enim litteræ siue notæ inurebantur candenti ferro iuxta illud Iuuenalis.

Tum felix quoties aliquis tortore vocato

Vritur ardenti, duo propter lintea, ferro

Et hac de causa appellauit focorum signa, ipsa stigmata Columela hisce verbis.

Deletura quoque est fronti data signa focorum

Plato quoque *lib. 8. de legibus* inquit: *Si quis sacrilegium commiserit siquidem seruus, aut hospes fuerit in facie, manibusq; crimen*

crimen in scriptus, & flagellatus extra fines patrios proijctor. Petronius sic ait: Impleuit Eumolpus frontem utriusq; ingentibus litteris, & notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.

Et Martialis.

Quatuor in scripti portabant vile cadauer.

Sic apud Platum in *Cassiria* seruus conseruo conuitium facit hoc modo. *Sic hic litteratus me signat.*

Sed eleganter Scribonius Largus cap. 23 1. *Quatenus*, inquit, *acrium*, & *exulceratorum medicamentorum habita est mentio*, ponemus quo *stigmata tolluntur indignis*, etenim multis hac calamitas ex *transuerso accidit ut dispensatori Sabini Calui naufragio in ergastulo deprehenso, quem Tryphon multis delusum, & ne casu quidem notas confusas habentem uno medicamento liberauit.* 18

In Leuitico prohibuit hoc Dominus c. 19. *no incidetis carnes vestras, nec figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis*, vbi insignis Abulensis noster notauit *quaest. 27. Idolatra accipiebant laminam auream in scriptam nomine idoli, & inflammata apponebant carni suae, & manebat ibi profunde impressum nomen idoli.* † Hinc mos apud Syrios, cuius meminit Lucianus in *Syria Dea. Omnibus autem nota inuruntur alijs in vola, alijs in ceruice*, atq; inde est quod *Afsyrij cuncti notas iustas habent*, sed & difficilis Herodoti locus *lib. 2. quem eruditius interpretandum relinquimus. Si seruus confugiens capiat sacras notas se se Deo tradens eum nefas est tangere.* 19 20

Sed hanc poenam inscribendi in facie prohibuit Constantinus in *l. 2. C. Theo. de poenis*, quae est transcripta in *l. 2. C. Iustini. eo. tit. eo christiano praetextu, ne facies quae ad similitudinem pulchritudinis caelestis est figurata maculetur, cum & in manibus, & in suris possit poena inscribi.* † Sed hanc poenam iuri antiquatam, & abolitam restituit Theophilus Imperator Hæreticus, qui vt refert Zonaras *to. 3. annalium* duos Monachos quia ipsum liberè monuissent inter alias ignominias in scriptos ait & quidem ita vt duodecim versuum epigrammata exciperent illa vultus, vt sic dicam, *tabula. Deinde, inquit, facies* 21 22

cies eorum cōpunxit, & notis illis Iambicos versus atramento infuso expressit. Hos autem fuisse Theophanum, & Theodorum fratres, Sanctos Martyres, tradit Baronius in Martyro. ad diem 22. Decembris.

- 23 De militibus tradit Vegetius *lib. 1. cap. 8. Non statim punctis signorum scribendus Tyro. & lib. 2. cap. 5. victuris in cute punctis milites scripti. S. Ambrosius de obitu Valentiniiani Characteres domini inscribuntur & sermuli, & nomine Imperatoris signantur milites, & S. Gregorius epist. 2. Nequis manu signatus ante expletam militiam ad Monasteria migret, quam legem priorem tulisse asserit Iulianum Parabatam.*
- 24 Hinc interpretādū esse tex. à se solū in hac re animaduersum *in l. contractus 17. C. de fide instru. ibi licet litteras unius*
- 25 *partis vel ambarum habeat, rescriptit mihi † Don Ludouicus ab Exea in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Cōfilio Regens, & Collega meus charissimus de antiquo, & nouo iure optimè meritus, vt testantur eius selecta scripta, multis titulis à me colendus.*
- 26 De calumniatoribus quoque probatur ex *l. Remmia, quod solebant inuri littera K. vt testatur Cicero orat. pro Sex. Roscio Amerino. Quo referri potest tex. in l. quasitum 13. ibi eius quoque testimonij fidem quod integra frontis homo dixerit perpendere D. de testibus.*
- 27 De aquarijs est tex. *in l. decernimus 10. ibi singulis manibus, eorum felici nomine pietatis nostræ impresso. C. de aquæ dūctū. plura Iacobus Gothofr. ad l. 2. C. Theodos. de pœnis.*
- 28 Notabātur etiam fugitiui collare, vt ex *Lucil. lib. 29. apud Nonium notauit dictus Don Ioannes Suarez ad l. Aquil. lib. 2. cap. 3. sec. 2. nu. 39. Et Colum. lib. 1. cap. 6. inquit seruos fugitiuos vinctos seruari consueuisse in subterraneis ergastulis.*
- 29 Hinc venit interpretandus tex. *in l. et eleganter 7. §. idem Labeo 7. D. de dolo: Supponendū imprimis est, q̄ malos seruos & fugæ suspectos solebant olim domini neruo, ac cōpedibus coercere, & vinctos continebant, & sic intelligēdus est tex. in l. si vt certo 5. §. sed an etiam 6. D. cōmod. & rem rusticam vincti exercebant de quo dolebat Plinius lib. 18. cap. 3. immuta-*

tam

ram esse agriculturæ dignitatem asserens, & terram vincti pedes exercent, & Seneca *lib. 7. de benefi. cap. 10.* inquit vasta terrarum spatia colenda per vinctos. Si ergo vinctum seu cõpeditum vt fugeret soluero, ait Quintus, si non misericordia ductus fecero, teneor furti, si misericordia vero solum actione in factum, idem probat Iustinia, *in §. vlt. l. de lege Aquilia,* quam misericordiam intempestiuam vocat Consultus *in l. si hominem 7. D. depositi.*

Solebant etiam pedum amputatione mulctari, si ad Barbaros, vel (vt Cuia. *lib. 18. obseru. cap. 9.* legit) ad Barbaricum fugitiui confugissent *l. 3. C. de ser. fugit.* vt sic qua parte quis peccauit ea quoque puniatur, † sic nummulario non ex fide versanti pecunias iussu Galbæ (testante Suetonio) amputatas fuisse manus, mensæque affixas dicitur. † Iustinianus quoque *Novel. 17.* exactori nõ ex legis præscripto apocham conficienti manus abscindendæ ius dat Præsidibus Prouinciarum, † & *Novel. 42.* eandem pœnam indicit scriptori librorum hæreticorum. † Constantinus etiam lenoni, & persuasori iubet liquido plumbo meatus oris claudi *l. 1. C. Theod. de rap. Virgi.* † Periuro etiam lingua præscindebatur, vt ex *Novel. quadam Leonis,* & Constantini docet Cuia. *lib. 17. obser. cap. 13.*

Non autem omnibus fugitiuis æquales pœnæ fuerunt constitutæ: simplices enim non ita plectebantur, sicut ij, qui pro liberis se gerebant *l. 2. D. de fugit.* Vbi Calistratus fugitiuos simplices appellat eos, qui non se negant seruos, sed dominum alium pro domino mentiuntur. † Hoc autē præcipuum inter eos agnoscitur discrimen, quod fugitiui simplices dominis redduntur ab ipsis castigandi, nec aliam pœnam à Præfecto Vigilum, aut à Magistratu patiuntur. † At qui se pro liberis gerunt grauius coerceri solent, & tormentis subijciuntur, vt constat ex *l. 4. l. cum seruum 6. C. de fugit. l. seruos 12. C. de agric. & censi. lib. 11.* † grauius enim peccant, nec dominis suis tantum iniuriam faciunt, sed etiam omnibus cum quibus vti liberi contrahunt, adeoque toti Reipublicæ, cum gerendo se tanquam liberi ad dignitates, & honores, mune-raq; publica per errorem admitti facilè possunt, vt Barba-

rio Philippo contigisse *in l. 3. D. de offic. Præt.* videbimus latè *infra cap. 17.*

Sed & ego reperio seruum simplicem fugitiuum etiam vltimo supplicio nõ à domino, sed à Magistratu damnatum: Sic potest probari ex verbis Auli Gellij *lib. 5. noct. attic. cap. 14.* & libenter integrum caput referam cū de fugitiuo verba faciat, & miram, licet vulgarem, referat historiam de sumptam ex Appione, qui Polyhistor appellatus est, quique non audiuisse, vel legisse, sed ipsum se se in Vrbe Roma vidisse testatur. *In circo maximo venationis amplissima pugna populo dabatur. Eius rei, Roma cum fortè essem, spectator fui. Multa ibi sciuentes fera, magnitudine bestiarum excellentes, omniumque inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum immanitas admirationi fuit, præterque omnes ceteros, vnus. Is vnus leo corporis impetu, & vastitudine, terrificoque fremitu, & sonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos, oculosque omnium in se se conuerterat. Introductus erat inter cõplures ceteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus viri Consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo vbi vidit procul, repente quasi admirans stetit, ac deinde sensim, atque placidè, tãquam noscitur abundus ad hominem accedit. Tum caudam, more, atque ritu adulantium canum, clementer, & blandè mouet, hominisque se se corpori adiungit cruraque eius, & manus propè iam exanimati, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quasi mutua recognitione facta latos, & gratulabundos videres hominem, & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit, arcessitumq; à Cesare Androdum, quæsitam causam cur ille atrocissimus leonum vni parcisset. Androdus rem mirificam narrat, atque admirãdam. Cum Prouinciam, inquit, Africam proconsulari Imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis verberibus ad sugã sum coactus, & vt mihi à domino terræ illius Præside tutiores latebræ forent, in camporum, & arenarum solitudine concessi, ac si defuisset*
cibus

cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto quarere. Tum sole medio rapido, & flagranti specum quandam nactus, remotam latebrosamque in eam me penetro, & recondo, neque multo post ad eandem specum venit hic leo debili uno, & cruento pede gemitus edens, & murmura, dolorem, cruciatumque vulneris commiserantia. Atque illic primo quidem cōspectu aduenientis leonis territum sibi, & pauefactum animum dixit, sed postquam introgressus leo in habitaculum illud suum videt me procul delitescentem, mitis, & mansuetus accessit, & sublato pedem ostendere mihi, & prorigere, quasi opis petendæ gratia visus est. Ibi ego stipem ingentem vestigio pedis eius harentem reuulsi, conceptamque saniem vulnere intimo expressi, accuratiusque sine magna iam formidine, siccaui pœnitus, atque deteresi cruorem. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pedo in manibus meis posito recubuit, & requieuit, atque ex eo die triennium totum ego, & leo in eadem specu, eodemque victu viximus. Nam quas venebatur feras, membra opimiora ad specum mihi suggererat, quæ ego ignis copiam non habens, sole meridiano torrens, edebam. Sed ubi me vita illius ferina iam pertasum est, leone in venatum profecto, reliqui specum, & viam ferme tridui permensus, à militibus visus, apprehensusque sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandum, dandumque ad bestias curauit. Intellego autem hunc quoque leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi beneficij, & medicina referre. Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaque omnia scripta, circumlataque tabella populo declarat. Atque ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & pœna solutum, leonemque ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, videbamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire, donari ere Androdum, floribus spargi leonem, omnesque ferè ubique obuios dicere: hic est lec, hospes hominis, hic est homo, medicus leonis. Constat igitur nō damnasse dominum, sed potius damnandum, dandumque ad bestias curasse, licet in toto historiæ contextu non legatur eum pro libero, dum, fugitiuus erat, se gesisse.

40

Sed & alia p̄na apud VVifigothos puniebantur ij qui cum fugitiui serui essent pro liberis se gerebant: etenim si tanquã liber nuptias cum ingenua contrahebat, qui nascebantur nõ matris, sed patris conditionem sequi atstringebantur, vt probat tex. singularis in legibus VVifigothorum congestis per Federicum Lindenbrogium. Est sub *tit. de fugit. lib. 9. cap. 16.* cuius hæc sunt verba: *Quia saepe dum serui dominos suos fugiunt mentientes se esse ingenuos mulieribus ingenuis contra legum decreta in coniugio copulantur, ideo huius legis valitura promulgatione decreuimus, vt si quis seruus in fuga positus, vel quibuscunq; modis de iure domini sui euagans ad quemlibet peruenerit, vtrum ingenuum se esse dicat, aut fortasse non dicat, & sub hac occasione ingenua mulieri petierit copulari. Quidquid de tam inhonesta coniunctione fuerit procreatum, conditionem patris proculdubio sequatur, vt dum eius dominis aduenerit, non solum eundem fugitiuum, sed & filios exinde progenitos, omneque eorum peculium suo debeat vindicare domino. Similis quoque & de ancillis ordo seruandus est, quæ fugientes dominos suos viris ingenuis se copulare præsumpserint.*

41

Tandem notandum est temporis p̄næ duplicatione plecti eum, qui cum in opus publicum ad certum tempus damnatus esset, fugit non expleto tempore *l. aut damnum 6. §. quisquis D. de p̄nis*: duplicatur tamen, vt in eo tex. dicitur illud temporis residuum, quod supererat quando aufugit, notant Cuius *lib. 6. obser. cap. 36.* Heringi. *de fideius. cap. 22. nu. 32.* & de exule notauit Ant. Gomezius *lib. 3. var. cap. 8. nu. 1.*

DE POENIS CELANTIVM FUGITIVOS.
Explicatur *l. 1. in princip. & §. 1. D. de seru. fugit.*

C A P. XV.

S V M M A R I V M.

- 1 Fur appellatur, qui fugitiuum abscondit.
- 2 Fur est, qui furtum facit.

3 Fur-

- 3 *Furtum fit sine animo lucrandi.*
- 4 *Fur non est, qui fugitiuo iter monstrauit.*
- 5 *Finis, non factum inspicitur, & obiter explicatur l. verum 39. D. de furt.*
- 6 *Fugitiuus non interuertit domini possessionem.*
- 7 *Agit quantum potest, ut sui furtum faciat.*
- 8 *Receptatores sunt pessimum furum genus.*
- 9 *Nunquam seruus fugeret dominum, si sciret non inuenturum latendi locum.*
- 10 *Explicatur elegans A. Gellij locus.*
- 11 *Qui recipiebat scienter seruum quadupli pœna tenebatur.*
- 12 *Si alienum libertum, ad operas illius loco præstandas.*
- 13 *Qui celat seruum, & impedit ne dominus eum apprehendere possit tenetur de plagio.*
- 14 *Celans dolo malo eum, qui ex domini occisi familia fugerit, cum esset noxius, tenetur l. Cornelia de sicarijs.*
- 15 *Secus si non dolo malo, sed humanitate ductus hoc fecerit.*
- 16 *Teneor tantum cautionem præstare, si alius incio me metum adhibuerit, ex quo seruus in meam potestatem peruenerit, & inde aufugerit.*
- 17 *Proponuntur verba Senatus Consultii super celantibus fugitiuos.*
- 18 *Lex quantumuis dura seruanda.*
- 19 *Senatus Consultum ius facit.*
- 20 *Qui misericordiam intempestiue, & in alterius perniciem exercet, dolo proximus est.*
- 21 *Agitur de mulcta, quam Senatus imposuit.*
- 22 *Villicis vel Procuratoribus, qui intra 20. dies fugitiuos dominis reddunt veniam Senatus in ante actum dedit.*
- 23 *Bonus legislator non tam de locupletando Fisco, quam de malis moribus emendandis tractare debet.*
- 24 *Explicatur Vlpianus in in l. qui ea mente 65. D. de furt.*
- 25 *Difficile est, ut remittatur mulcta adiudicata in vicẽ eius quod interest.*
- 26 *Princeps nõ potest tollere ius quæsitũ per actus iuris gëtium.*
- 27 *Ex Constitutionibus si priuati seruum quis occultauit aliũ simi-*

similem vel 20. aureos restituit. Si secundo celauit, duplicatur pena. Si tertio triplicatur.

28 *Si erat Fisci, similem cum 12. libris argenti restituere tenetur.*

29 *Ius municipale Cathalonie circa detentores fugitiuorum.*

30 *Propositur l. cum seruum 6. C. de ser. fugit.*

31 *Proponuntur leges Longobardorum.*

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

NON solum fugitiui supra traditis pœnis ple-
ctuntur, verum & ij, qui eos celant alijs mul-
ctantur: † Fur enim is, qui fugitiuū abscon-
dit, appellatur in *l. 1. D. de fugit. l. Neratius*
11. §. fin. D. de ser. cor. l. si mandauero 22. §. fu-
gitiuus D. mandat. † licet enim fur non sit, nisi qui furtum
facit *l. qui seruo 36. §. idem Pomponius D. de furt.* † furtum au-
tem non fiat sine animo lucrandi, & furandi *l. 1. §. ult. l. si iussu*
46. §. 1. D. eo. † ideoque communiter dicatur furem non esse
eum, qui fugitio iter monstrauit *l. furtum 62. D. de furt.*
† non tam enim factum quærendum est, quam causa facien-
di *l. verum 39. D. eo.* vbi si meretricem alienam ancillam quis
celauerit, vel rapuerit furtum non esse dicitur, quoniam cau-
sa faciendi, non lucrum, sed libido fuerit, vnde videatur di-
cendum non posse quem furem dici ob id solum, quod fugi-
tium celauerit: Nihilominus tamen optima ratione affirmat
Consultus furem esse eum qui fugitium celat: † licet enim
fugitiuus neque aliarum rerum possessionem domino inter-
uertere possit *l. rem qua 15. D. de adqui. poss. cum supra cap. 9.*
traditis, † tamen agit quantum potest, vt sui furtum faciat *l. 1.*
C. de ser. fugit. vnde qui eum celat hoc ipso fur est, quod ani-
mum habet interuertendæ possessionis domino, eumque
seruum si fieri potest lucrandi, † pessimumque furum genus
est receptatorum sine quibus diu latere nemo potest *l. 1. D.*
de receptat. † Neque vero dominum suum quisque desere-
ret si sciret nusquam sibi latendi locum relictum, vt ait tex.
in *l. seruo 12. C. de agri. 5. cen. lib. 11.* † Hinc fortasse dicebat
Sabinus Cōsultus, vt refert Aulus Gellius *lib. 11. noct. Attica.*

cap. 8.

De Seruis Fugitiuis. Cap. XV. 143

cap. 8. furem esse hominis pronuntiatum eum, qui cum fugitiuus præter oculos domini fortè iret, obtentu togæ tanquã se amiciens ne à domino videretur, obstitisset. † Sic videmus quod si quis recepisset scienter seruum quadrupli pœna tenebatur *l. unica C. de Colon. Illyricia.* † Si vero alienum libertum occultabat, loco illius ad operarum præstationem tenebatur *l. ult. C. de oper. liber.* Nec mirum hisce pœnis statutum fuisse, vt plecterentur ij qui fugitiuos celant: sunt enim prona ad fugam seruorum ingenia, quibus species quædam libertatis esse videtur tantisper in potestate domini non esse. Alia ratio est eius qui fugitiuo tantum iter monstrauit, de quo in *d. l. furtum 6 2. D. de furt.* † Alia illius qui fugitiuum celauit, ne venire illum, & apprehendere dominus posset, quem *l. Fabia de plagiarijs teneri docet tex. in l. non statim 6. S. ult. D. ad l. Fabi. de plagia.* † Interdum etiam *L. Cornelia de Siccarijs* puniebatur is, qui aliquem eorum seruorum, qui ex domini occisi familia, & eius facinoris noxius fuerit, receperit, vel sciens dolo malo celauerit: in ea namque causa est, ac si lege, quæ de Siccarijs lata est, eius scelèris noxius foret ex *l. 3. S. si quis quem eorum 1 2. D. de S. C. Syllania.* † Si vero non dolo malo, sed vel humanitate, vel misericordia ductus, aut qua alia probata, & iusta ratione seruum receperit, nõ tenebitur aliqua pœna, neque serui recepti, neque furti, vt dicitur in *l. doli 5. D. de ser. corrup.* & explicat, traditque supra tradita Antonius Faber in *ratio. ad tex. in d. l. 1. D. de ser. fugit.* † Quibus addo alium casum, quo non teneor ex receptione, videlicet si alius in scio me metum adhibuerit, ex quo seruus alienus in meam potestatem peruenerit, & vel mortuus fuerit, vel fugerit: primo enim casu iudicis officio absoluar. Secundo si cauero restitutum, si in meam iterum peruenerit potestatem, vt tradit Vlpianus in *l. item 14. S. aliquando 5. D. quod met. cau.*

Senatus Consulto etiam cautum fuit, ne fugitiui admittantur in saltus, neque protegantur à Villicis vel Procuratoribus possessorum, & mulctam statuit; his autem, qui intra 20. dies fugitiuos vel dominis reddidisset, vel apud Magistratus exhibuissent,

buiſſent, veniam in ante actum dedit d. l. 1. §. Senatus cenſuit
D. de ſer. fugit. Ob eam autem cauſam fuit hæc protectio Senatus conſulto prohibenda, vt culpam haberet, pœnamque mereretur: fecit enim hoc Senatus Conſultum quod, & alijs plerisque caſibus euenit, ex non delicto delictum: neque enim eſſet hoc peccatum, ſi lex non prohiberet, † quæ etſi dura ſeruanda eſt *l. proſpexit 9. D. qui & à qui. † non enim, ambigitur Senatum ius facere l. non ambigitur 9. D. de legib. §. conſtat 3. l. de iur. nat. gent. & ci. §. quos autem l. de honor. poſ.* Cæterum poſt Senatus Conſultum etiamſi Villicus quis, aut poſſeſſionis Procurator conſeruum ſuum fugitiuum miſericordia ductus celauerit, aut protexerit, nō eo minus coercetur, ſtatutamque mulctam à Senatu patietur: non enim debuit miſericordiæ prætextu ius domini lædere, † dolo ſiquidem proximus eſt, qui intempetiue, & in alterius perniciem miſericordiam exercet *l. ſi hominē 7. in prin. D. depoſi. †* Quænam autem hæc mulcta ſit, quam Villicis, & Procuratoribus Senatus ſtatuit Vlpianus *in d. §. 1. non aperit,* vnde diuerſimodè loquuntur interpretes. Quidam referunt Vlpianum ad *l. quicumque 4. C. de ſer. fugit.* vbi extat Conſtantini lex, quæ aduerſus fugitiuorum ſuſceptores certas, fatiſq; graues pœnas conſtituit. Sed cum ea lex ſit Conſtantini nemo dixerit Vlpianum ex ea interpretationem ſumere poſſe. Accur. intelligit de pœna centum ſolidorum Fiſco præſtanda, de qua Vlpianus *in §. hoc autem ſeq. d. l. 2. D. de fugit.* Cæterum ad alium caſum ea mulcta pertinet. Anto. Fab. *in ratio. ad. d. §. 1.* arbitrio Iudicis eam fuiſſe exiſtimat.

22 At his qui intra 20. dies fugitiuos, vel dominis reddidiſſent, vel apud Magiſtratus exhibuiſſent, veniam in anteaetū dedit *d. §. 1.* optima enim ratione id ſtatuitur: poteſt enim lex, quæ mulctam, aut pœnam certo crimini ſtatuit, pœnitentiam quoque delinquentis admittere ſi velit, vt eo veluti remedio inuitentur delinquentes ad purgandam delicti culpam, quod hic euenit: neque enim Senatus cum mulctam ſtatuit Villicis, & Procuratoribus fugitiuos receptantibus tam id egit, vt mulctam infligeret, quam vt iſtos metu mulctæ à celan-

celandis, & protegendis fugitiuis deterreret, † quod & boni
 cuiuslibet legislatoris propositum esse debet, non tam de lo- 23
 cupletando Fisco, quam de malis moribus, & flagitiosis ho-
 minibus emendandis *l. si pœna 20. D. de pœnis*. Satisfit ergo
 menti, & proposito Senatus si Villici, & Procuratores, qui fu-
 gitium protexerunt, & per aliquot dies celauerunt, si inquam
 eum intra 20. dies domino reddiderint, vel apud Magistratū
 exhibuerint. Illis igitur hoc casu merito Senatus *veniam in*
anteactum dedit, idest de delicto antea facto *Ante*, inquam,
 non quam Senatus Consultum fieret, vt malè interpretatur
 Accur. sed quam redditi dominis fugitiui, vel Magistratibus
 exhibiti sint. † Nec abs re Vlpianus *in l. qui ea mente 65. D. de* 24
furt. ita loquitur: *nemo enim tali peccato pœnitentia sua nocens*
esse desinit, vt significaret non in omnibus delictis idem esse.
 Accursius separat hic mulctam, quæ legi debetur ab ea quæ
 homini, vt illa remitti possit à lege, hæc non item *arg. l. Cel-*
sus 23. D. de recep. arbi. † Inficiari autem nequit difficilius ef- 25
 se quod remittatur mulcta, quæ homini adiudicata est in vi-
 cem eius quod interest, si iam cœperit eius interesse *l. Et si*
post res 8. D. si quis cautio. l. si ita 135. §. Scia D. de verb. oblig.
 † nec enim Princeps facile tollere potest ius quæsitum tertio 26
 per actus iuris gentium; licet secus esse credatur si per actus
 ciuiles, vt Doctores tractant *ad l. vlt. C. si contra ius vel utili.*
publi. Sed non ideo fit quin liceat Principi, vel Senatui, & cui-
 libet ciuili legislatori certis conditionibus pœnam, & irroga-
 re vni in alterius vtilitatem, & irrogatam certis quoque con-
 ditionibus, & legibus remittere.

Ex Cōstitutionibus autem si priuati hominis seruum quis 27
 occultauerit, eum cum alio simili vel 20. solidis restituit. Si
 secundo eum suscipit cum duobus alijs, vel quadraginta au-
 reis reddit. Si tertio eum celauit, illum cum tribus alijs, vel
 sexaginta aureis domino repræsentat *l. 4. C. de ser. fugit.* † Si 28
 vero seruum Fisci occultauit, non solum eum restituit, sed
 etiam duodecim libris argenti Fisco inferendis mulctatur *l.*
penul. C. eo. Iulius Pacius in Isagogen in Digesta lib. 1 i. tit. 4.

Non solum autem ius commune circa fugitiuos celantes 29

T

pœnas

pœnas imponit, verum & nostrum municipale Cathalonix suas quoq; multas statuebat (loquor de tempore præterito: etenim vbi Gallica tyrannis viget, ius municipale radicitus extinguit) vt videre est *lib. 9. tit. 17. de Esclaus fugitiis* in noua Constitutionum cõpilatione, prætextu fortasse cuiusdam Vfatici Barcinonensis, cuius ibi fit mentio: Eius verba hæc sunt *Sarracenis in fuga positis quicumque eos inuenerit, & retinuerit antequam transeant Lupricatum reddat eos dominis suis, & pro mercede sua habeat de vnoquoq; singulos mancosos, vel vt alij legunt morabatinos, à Lupricato vsque ad Fræcolinum mancosos tres & medium, deinde vnciam vnã, & ferris, & vestimenta.*

30 Sit pro coronidè in hac materia obseruãdum quod disponit Constãtinus Imperator in rescripto ad Tiberianum Hispaniarum Comitem misso, cuius meminit *l. cum seruum 6. C. de seru. fugit.* vbi proponitur dominum seruum quendam fugitium ab eum celante petijisse, qui vt pœnam in occultantes mancipia vitaret de proprietate opposuit, vel in libertatis vocem eum animauit, illico terminũ disceptationi ferui tormenta præstare debent, vt sic serui à nimia fuga deterreantur.

31 Libet antequam hinc recedamus aliquas, quæ ad institutum conferunt leges Longobardorum proponere Rex itaq; Rhotaris *lib. 1. tit. 25. de furtis, & seruis fugacibus cap. 1 6.* sic ait: *Si portinarius mancipium fugitium sciens transposuerit, si probatum fuerit perquirat eum, & proprio domino cum rebus, quas secum detulerit restituat. Etsi ipse fugax alibi transmigrauerit, vt non inueniatur, tunc portitor ipsum mancipium simul, & res quas secum detulerit de quanto ausus fuerit iurare, qui perdit ab ipso, qui sciens transposuerit, reddat sub estimatione pretij excepto pro culpa componat ipse portinarius in Curte Regis solid. xx.*

Et idem *cap. 23.* sic ait: *Si quis mancipium fugax in casa sua nesciente domino super nouem noctes habuerit, & contigerit ipsum mancipium aliquid mali perpetrare aut mori, aut aberrare, ille qui id susceperit, & celauerit, & mandare neglexerit*

glexerit reddat ipsum mancipium, aut pretium eius domino eius, & damnum quod fecerit ipse componat qui id apud se habuerit.

Et tandem cap. 25. sic loquitur: Si quis mancipium alienū sciens fugax esse nesciente domino susceperit, aut annonam dederit, aut ostenderit viam, aut transposuerit, & mancipium ipsum fuga lapsum in antea fugerit, ipse id perquirat, qui ei annonam dederit, aut viam ostendere presumpserit. Et si id non inuenerit reddat pretium mancipij simul, & res quas secum portauit, etsi inuentū fuerit reddat ipsum simul, & operas eius.

IN PRÆDIIS CÆSARIS FUGITIVOS
perquiri etiam posse ostenditur, ad interpretationem tex.
in l. 3. D. de seru. fugit.

C A P. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 In prædijs Cæsaris, & Senatorum perquisitio fugitiui fieri poterat.
- 2 In eorum domo minimè.
- 3 Inuat etiam perquirentes fugitiuos l. Fabia de plagiarijs, dum statuit, ut litteræ à Præsilibus Prouinciarum Magistratibus dentur.
- 4 Fuit Præsidualis officij hac cura.
- 5 Modica iurisdictio erat in Magistratibus municipalibus.
- 6 Ideo centum solidorum pœna mulctabantur, si litteris acceptis fugitiuos perquirentes non inuabant.
- 7 Milites stationarij etiam inuare tenentur.
- 8 Apud Apparitorem quoque potest dominus petere fugitiuū.
- 9 Confirmantur supra tradita.
- 10 Senatus non hoc statuit, sed ipsemet Cæsar.
- 11 Principis priuilegium nemo nisi Princeps ipse interpretari debet.
- 12 Ex 12. tab. non licebat, nec furti causa ingredi domum alterius, nisi cinticulo amictus, & lance ante oculos posito.

13 Ratio quare sic ingredi debebatur.

14 De Prædijs Paganorum fit mentio quia Stationarij, quibus cura hæc committebatur, nihil contra Paganos statuere poterant.

15 Ne Paganos terrerent, ipsiq; graues præsumptione singuli militaris existerent.

16 Milites Stationarij nõ possunt quenquam in custodiam retinere.

17 Nisi fugitiuos.

18 Rei publicorum iudiciorũ aliquoties militibus custodiendi committebantur.

19 Limenarchæ qui sint.

20 Creabantur ex Decurionibus.

21 Habebant sua nauigia ad traiectus, & portus custodiendos.

22 Proponitur quædam Longobardorum lex.

1

2

3

4

5

AM frequens olim, tantique momenti visa fuit seruorum fuga, & fugitiuorum occultatio, vt eorum perquisitionem fauorabilem adeo crederit Senatus, & Imperatores D. Pius, & D. Marcus, quorum hac de re orationes referuntur *in l. 3. D. de ser. fugiti.* vt nec ipsius Cæsaris prædijs pepercerint, & sic multo minus prædijs Senatorum, de quibus hoc testatur *Specul. tit. de Instru. editio. §. 6. vers. pone instrumta Bertachi. ver. fugitiuus num. 20.* † Obseruandum autem est de inquisitione, seu perquisitione illa loquutos fuisse Imperatores, & Senatum, quæ fieret in prædijs, non vero in domo Cæsaris, vel Senatoris: læderetur enim Senatoris fama: fur enim dicitur, qui seruum fugitiuum occultat, vt latè ex *l. 1. C. de ser. fugit.* supra *cap. 15.* probauimus. † Cui rei etiam lex Fabia de Plagiarijs prospexerat, & aliud Senatus Consultum factum Modesto Consule, vt fugitiuos inquirere volentibus litteræ ad Magistratus dentur *l. 1. D. de ser. fugit.* scilicet à Præsidibus Prouinciarum: † (fuit enim hæc res Præsidialis officij, vt ait *l. 2. C. de ser. fugit.*) ad Magistratus municipales, quorũ aliqua quidem, † sed modica fuit iurisdictio, & autoritas *l. Magistratibus 12. D. de*

D. de iuris d. l. 4. §. duas D. de damno infec. † vt mirum non sit mulctam in eos statutam fuisse centum solidorum si litteris Præsidentum acceptis perquirentes non adiuuarent d. l. 2. §. hoc autem D. de ser. fugit. 6

His Senatus Consultis, & L. Fabiæ de Plagiarijs adiungit Vlpianus generalem epistolam Diuorum Marci, & Commodi qua declaratur, & Præsides Prouinciarum, & Magistratus municipales, & milites Stationarios adiuuare dominos debere ad fugitiuos perquirendos, & inuentos dominis reddendos, vt hi apud quos delitescunt puniantur, si crimine contingantur, idest si participes, & conscij criminis inueniantur *d. §. hoc autem l. 2. D. de fugit.* 7

Facit etiam valdè quod Vlpianus refert *in l. 3. D. de fugiti.* ex rescripto D. Pij, nisi quod ibi additur posse quoq; apud apparitorem dominum petere, ac impetrare, vt ei permittatur ingredi, & perquirere prædium in quo seruus occultari, & delitescere creditur, vt intelligamus nihil non permissum esse, ac permittendum, vt fugitiui isti inquirantur, & apprehendantur. † Addit etiam Vlpianus orationem aliam D. Marci in Senatu recitatam, quæ nominatim facultatem dedit perquirentibus ingrediendi tam Cæsaris, quam Senatorum, & Paganorum prædia, scrutarique cubilia, atque vestigia occultantium. Quid enim amplius potuit facere prouidentissimus Imperator, idemque iuris Religiosissimus, quomodo eum Papi- nianus vocat *in l. vnum ex familia 67. §. vlt. D. de leg. 2.* quam vt nec ipsa Cæsaris prædia ab huiusmodi perquisitione exciperentur. † Hoc vero à Senatu non tam prætermis- sum, quam factum non fuisse mirum nõ est, cum de Prædijs Cæsaris nemo alius, quam Cæsar ipse præscribere, & ius dicere possit: † si enim Principis priuilegia à nemine nisi ab ipsomet Principe interpretari possunt *l. vlt. §. 1. C. de legib. Acacius de priui. lib. 1. cap. 3. nu. 9. & lib. 2. cap. 3. nu. vlt.* multo magis de suis prædijs statuere, & ius dicere neminem nisi Cæsarem decet. 8 9 10 11

Eoque magis dignoscitur Senatus, & Cæsaris cura circa fugitiuos, quod ex 12. tab. viro externo nefas erat intrare domum cuiusuis, & quacunq; de causa, ne quidem ad quærendum 12

- dum in ea furtū, nisi qui intrabat nudus, idest cinticulo, quod vocabant licium, amictus esset, & nisi lance ob oculos posito, ne fœminas videret, & eas corrumpendi potius, quam furti concipiendi causa ingressus videretur, notauit Scaliger *ad Festum vers. lance*, & Turneb. *lib. 30. aduers. cap. 23.* † docet vero optimè Scholiastes Aristoph. ideo cinticulo amictos esse debuisse qui ædes suspectas ingrediebantur, vt ostēderent nihil esse quod suspicaretur quasi de furibus externis dominus, cum ferè nudi essent, citraque latebrofa indumenta quibus implicari, inuoluique posset furtiuum quippiam, tradit Antonius Mornacius *in obseruatio. ad Digesta ad l. 1. D. de fugiti.* De furto per lancem, & licium cōcepto meminerunt fragmenta legum 12. tab. collecta per Gothofredum *tit. 22.* Sed qua ratione lance ob oculos posito posset qui ingrediebatur perquirere furtum, dubitat valdè Scaliger ab Festum, vbi supra dicens nescire aliam interpretationem, videndus Pithæus *primo aduers. cap. 2. § l. 1. C. Theod. de habitu.*
- 14 Cur vero de prædijs Paganorum generaliter perinde, ac Senatorum, adeoque ipsius Cæsaris loquutus sit D. Marcus in hac oratione, itemq; Senatus in eo Senatus Consulto, de quo *in d. §. hoc autem*, ratio ex eo petenda videtur, quod Stationarijs militibus perquirendi cura vt plurimum iniungebatur, præsertim generali illa epistola, cuius meminit Vlpianus *in d. §. hoc autem in fine*, itemque Senatus Consultum ipsum primis illis eiusdem §. verbis ibi *militi, vel pagano.* Militibus autem non licebat in Paganos quidquam facere, adeoque nec in ijs ferè negotijs, quæ ad Paganos pertinebant se interponere, † ne Paganos terrerent, ipsisque graues præsumptione singuli militaris existerent, vt loquitur Imperator *in l. milites 31. C. de locat. iunc. l. qui stipendia 9. C. de procurat.* Nisi si quando postremi rimedij loco manus militaris adhibenda erat, ita non tam permittente, quam iubente Principe, vel Magistratu, vt *in l. qui restituere 68. D. de rei vind. l. 3. in princ. D. ne vis fiat ei qui in possess. mis. erit*, vbi dicitur non tam extraordinem hoc fieri, sed etiam esse plusquam extraordinarium, quod omniū apertissimè probat *l. 1. C. de offic. milit. iud.*

Illud

Illud sanè constat milites Stationarios non potuisse quemquam in custodiam retinere *l. 1. C. de curios. lib. 1 2. l. 1. C. de cohort. Princi. Cornicul. & Principa. eo. lib.* extra hunc casum seruorum fugitiuorum, † quos deprehensos rectè in custodia tenent, vt subijcitur *in l. 4. D. de fugit.* nimirum ex rescripto illo D. Pij, & oratione D. Marci cuius *in d. l. 3.* fit mentio. Quid enim prodesset iubere stationarijs militibus, vt fugitiuos seruos perquirerent, & apprehenderent, si apprehensos retinere in custodia non possent? † Militibus planè rei publicorum iudiciorum, plerumque custodiendi committebantur *l. 3. D. de custo. & exhib. reo. l. 4. D. de fugiti.* vbi eam Paulus subiungit rationem. *Nam & Magistratus municipales ad officium Præsidis Prouincia, vel Proconsulis comprehensos fugitiuos rectè transmittunt.* Ideo autem rationem hanc subijcit, quia Magistratum municipaliũ permodica erat iurisdictio, etiam in seruos *l. Magistratibus 1 2. D. de iurisdic.* quasi non esset denegandum Limenarchæ, & Stationarijs militibus, quod etiam Magistratibus municipalibus concederetur. † Vulgata lectio *in d. l. 4.* habet *Limenarcha*, quam & Accur. probat, & ab Ethimologia nominis eos interpretatur, qui præsentibus militibus custodientibus limina Imperij contra hostes. Rectius Florent. lectio *Limenarcha*, qui custodes sunt portuum maritimorum, ex quibus frequens erat traiectus ad exterarum nationes, insectebanturque Piratas, & eos qui oleum, vinum, liquamina, aut ferrum ad hostes deferrent *l. 1. & 2. C. qua res export. ad exterarum gentes* verosimile est transfugituros seruos qui essent fugitiui, eosque huiusmodi Limenarchæ retinebant *l. muneribus 1 8. §. hi quoque 1 0. D. de mune. & honor. † creabanturque ex Decurionibus l. non idcirco 3 8. C. de liber. cau. tradit Buleg. de Imper. Rom. lib. 7. cap. 2 1.*

Habebant vero Limenarchæ milites suos Stationarios, & sua Nauigia ad traiectus, & portus istos custodiendos, vt colligi potest ex *l. 2. §. iubemus 2. C. de offi. Præs. Prato. Africa l. portus 5 9. D. de verbo. signif.* ideo Paulus *in d. l. 4.* Limenarchis coniugit Stationarios, qui apparitores quidam dispositi erant per Prouincias certis locis, vt Magistratibus denunciarent, quæ

quæ gererentur *l. 1. D. de offic. Præf. urb. idem Bulenge. de Imp. Roma. lib. 6. cap. 32.*

22

Vltimo loco proponenda hic lex est Regis Rhotaris ex legibus Longobardorum. Is *lib. 1. tit. 25. de furtis, & seruis fugacibus cap. 22.* sic ad institutum ait. *Si seruus intra Prouinciam in fuga vagauerit, & dominus eum inuenerit, & seruus ipse fugerit in curtem alienam, & dominus sequens eum apprehenderit, non reputetur culpa domino pro eo quod in curte alterius furorem in seruum habens, rem suam apprehendere visus est.*

PRO SERVORVM FUGITIVORVM MATERIAE
coronide. Explicatur celebris in toto iure tex. in *l. Barbarius Philippus 3. D. de offi. Præto.*

C A P. XVII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Barbarius Philippicus ex seruo fit Prætor.*
- 2 *Serui apud Romanos ab omni honore arcebantur, nec iudices esse poterant.*
- 3 *Serui Volsinorum non se immiscebant negotijs Reipublicæ.*
- 4 *Vrbius Maximus Quæstor designatus agnoscitur, & abducitur à domino. Item & alius fugitiuus plectitur.*
- 5 *Barbarij seruitus intuitu Antony Triumviri celata est.*
- 6 *Historia, & modus quo ad Prætoriam peruenerit dignitatem, latè refertur.*
- 7 *Turnebi emendationes in nostro tex.*
- 8 *Contius addit negationem.*
- 9 *Refelluntur remissiuè.*
- 10 *Alius Contij error.*
- 11 *Refellitur.*
- 12 *Prætores creabantur in Comitijs ad finem Iulij, & inibant Magistratus Kalendis Ianuarij.*
- 13 *Vnde explicatur tex. noster ibi Prætor designatus est.*
- 14 *Confirmatur supradiçta explicatio.*

15 *Præ-*

- 15 Pratura non facit mutare statum.
- 16 Qui pro milite se gessit, cum non esset, grauiter punitur.
- 17 Aliorum interpretatio proponitur.
- 18 Aliud est seruum esse, aliud in seruitute esse.
- 19 Aliud possidere, aliud esse in possessione.
- 20 Contius distinguit inter tempus quo latuit, & tempus quo eius conditio detecta est.
- 21 Reprobatur.
- 22 Confirmatur reprobatio.
- 23 Summo iure Prator non erat, qui eodem iure nullus erat.
- 24 Æquitas facit, ut gesta per eum tanquam à vero Pratore facta subsistant.
- 25 Æquitas non potest facere verè heredem.
- 26 Vtilitas publica fuit in causa, ut gesta per Barbarium sustineretur.
- 27 Eum tamen nunquam Populus Pratorem confirmasset.
- 28 Explicantur illa verba tex. Quod ius in Imperatore &c.
- 29 Proponitur sententia Bartoli existimantis uniuersum populum extitisse obnoxium seruituti, & refellitur.
- 30 Quid sit agere.
- 31 Explicatur Vopiscus in Aureliano.
- 32 Apud certos Magistratus dicitur esse legis actio.
- 33 Et quare.
- 34 Hoc speciali concessione eis concedebatur.
- 35 Antonius Faber refellitur.
- 36 Manumissio est legis actio, seu solemnitas quadam à iure introducta ad dandam libertatem.
- 37 Est eiusdem nature cuius est libertas, & ad id Marcellini locus.
- 38 Conuincitur Faber ex Paulo lib. 2. senten. tit. 25.
- 39 Explicatur Liiij locus.
- 40 Alia legis actionis significatio.
- 41 Explicatur Linius lib. 9. & Cicero orat. pro Murena.
- 42 Propter humanitatem valent gesta per Barbarium.
- 43 Iustum semper est utile.
- 44 Stricto iure acta facta per Barbarium non valebant.

- 45 Propter aequitatem ne turbetur Respub. sustinentur.
- 46 Multa ex aequitate sustinentur, quae summo iure infirmantur.
- 47 Opponitur L. actuarius 7. C. de num. & actu. lib. 12. l. in his
C. de diuer. offic.
- 48 Alberici, Bartoli, Baldi, & Iasonis solutio proponitur.
- 49 Refellitur.
- 50 Amplectitur solutio Morla.
- 51 Aliud argumentum proponitur.
- 52 Soluitur.
- 53 Reprobatur communis error in hoc tex. errorem scilicet
communem ius facere.
- 54 Error consensui contrarius.
- 55 Vitiat omnes actus.
- 56 Potius causat iniustitiam, quam iustitiam.
- 57 Non est ens.
- 58 Utilitas publica facit ius, & explicantur Liui. & Plinius.
- 59 Si error communis faceret ius limitaretur, quando resul-
taret contra publicam utilitatem.
- 60 Proponitur, & obijcitur l. quod non 39. D. de legib.
- 61 Respondetur.
- 62 Obstat l. 3. §. fin. D. de supellec. lega.
- 63 Error circa nomen non vitiat legatum, & nu. 65.
- 64 Voluntas testatoris interpretationi preferenda, dum de re
non ambigitur.
- 65 In ultimis voluntatibus mens potius, quam verba attenditur.
- 66 Aliorum solutiones referuntur.
- 67 Obijcitur l. 1. C. & §. sed cum aliquis I. de testamen.
- 68 Testamentum in quo seruus interuenit summo iure non valet.
- 69 Per aequitatem sustinetur.
- 70 Opponitur cap. cum dilecta 22. de rescrip. & tex. in can. 1.
§. tria vers. veruntamen 3. quest. 7.
- 71 Soluitur argumentum.
- 72 Explicatur l. 2. C. de senten. & interlo.
- 73 Gesta per Vicarium Episcopi, qui talis cum non esset existi-
mabatur, sustinentur.
- 74 Si Episcopi mors communiter ignoratur, poterit & ipse
Vica-

Vicarius exercere munus suum.

75 *Etiamsi sit ipsi Vicario nota, quod non admittunt alij.*

76 *An sustineatur spiritualia per eum gesta dubitatur.*

77 *Abbas distinguit inter imprimentia, & non imprimentia characterem.*

78 *Aliter Mascardus.*

79 *Valent per eum gesta si nō adest impedimentum diuini, vel naturalis iuris.*

80 *Redditur ratio.*

81 *Valet Matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum inualidum.*

82 *Vel si sit laicus communiter Sacerdos reputatus.*

83 *Absolutio data à non Sacerdote, licet communiter pro tali haberetur, non valet.*

84 *Secus si verè Sacerdos esset, licet careret Iurisdictione.*

85 *Noster tex. procedit in errore non iuris, sed facti.*

86 *Iuste gesta per Tyrannum, propter publicam utilitatem non reuocantur.*

87 *Explicatur l. decernimus 15. C. de Sacros. Eccle.*

88 *Proponuntur l. 3. & l. 9. C. Theod. de infir. his quæ sub tyrann. aut barba. gesta sunt.*

89 *Tractantes de hac materia remissiuè proponuntur.*

90 *Excipe à Tyrannis Atheniensibus gesta, quæ rescinduntur.*

91 *Gesta in Cathalonia tēpore Francia quomodo sustineantur.*

Inter tot fugitiuos, ex fugitiuis foeliciorem
omittere, nec iustum quidem, is fuit Barba-
rius Philippus, vel vt ait Suidas † Barbius
Philippicus, qui ex seruitute, comite fortu-
na, & Antonij Trium viri nutu ad Roma-
næ Præturæ dignitatem euectus est, foeli-
cissimus inquam † tum quia apud Romanos ab omni honore
arcebantur serui, & moribus receptum, vt iudices esse non
possent l. cum Prator 12. D. de iudic. nolebant enim vt Rei-
publicæ negotijs se immiscerent, † vt etiam de seruis Volsi-
norum testatur Petr. Ærodius lib. 2. rer. iudic. cap. 1. † foelicio-
r

inquam quā Vrbius Maximus, quem (vt ait Eusebius in Chronicon) iisdem temporibus quæsturam ambientem, imò iam designatum quæstorem dominus agnitum abduxit. Sicut & de Geta fugituo meminit Tacitus à me obseruatus *lib. 2. hist.* sub his verbis: *Extiterat quidam Scribonianum se Camerinum ferens Neronianorum temporum metus in Histria occultatum, quod illic clientela, & agri veterum Crafforum, ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoque in argumentū fabulæ assumpto, vulgus credulum, & quidam militum errore veri, seu turbarum studio certatim aggregabantur, cum pertractus ad Vitellium, interrogatusque quisnam mortalium esset, postquam nulla dictis fides, & à domino noscebatur conditione fugitiuus, nomine Geta, sumptum de eo supplicium in seruilem modum.* † Sed Antonij Triumviri iussu, vt dixi, macula ista Prætorix dignitatis à Barbario illata celata est, sicut & memoria Gracchi, is qui falso se Tiberij Gracchi filium esse affirmabat, è fugituo factus est Tribunus plebis cum Apuleio Saturnino, vt scribit Appianus. † Res igitur Barbarij Philippi, vel Barbij Philippici, aut Barbatij (hanc enim familiam ex amicis Antonij fuisse testatur Cicero Philipp. 13.) sic se habet, si credimus Suidæ, cuius verba ab Æmilio Porta traducta sunt, quæ sequuntur. *Barbicus Philippicus: Hic sub tribus Tyrannis imperauit; erat autem moribus seruilibus, adulatorijs, blandisque præditus, quippe quod olim seruus fuisset. Quin etiam in Antonij cætum, & societatem allectus fuit, & Prætor è seruo factus. Hunc autem Magistratum in illius gratiam gessit. Hunc igitur tunc insolentem, & ob honorem purpura vestitum, & in Romanorum foro sublimem, & ius dicentem herus agnouit, ad eum profectus, qui prius quidem aufugerat ab ipso, sed tunc temporis pompa, & gloria elatus superbiebat, & propter Magistratum delicias faciebat. Cum autem tacite ad eum accessisset, & vestem à tergo prehendisset Salue, inquit, antiquum, & seruile nomen addens. Ille vero percellitur antiquo domino facile cognito, ipsumq; rogat, vt taceat, domumq; ducit, maximaque pecunia numerata sic tandem se redemit, & in libertatem vindicauit. Et Antonij pudore ob istam*
serui-

*seruitutis antiqua maculam m̄cipium ere redemptum gra-
uissimum animi dolorem silentio dissimulauit. Quamobrem ne
hunc quidem fortuna ludum silentio pratermittēdum iudica-
ui.* Hæc Suidas: Quæ an vera sint sc̄pè mihi dubiam relique-
runt mentem.

Sed vt per difficilem hanc explicationem incipiamus ani-
maduertendum imprimis est, nō leuem versari quæstionem
an Barbarius fuerit verè Prætor, † cuius quæstionis vis con- 7
strinxit Turnebum *lib. 7. aduersar. cap. 7.* vt loco illorum ver-
borum *atquin verum est pratura eum fūctum* legeret *atquin*
vera etiam pratura eum fūctum, † & Contius *lib. 1. disput.* 8
cap. 2. addit negationem sic: *Et tamen videamus si seruius*
quandiu latuit dignitate pratoria fūctus non sit quid dice-
mus? † quos reprehendit Hothoma. *quæstionum illustr. cap.* 9
17. & Robert. *lib. 1. recep. lectio. cap. 38.* † Sed error hic Con- 10
tij in alium ipsū duxit: ait enim, quod si retenta communi
lectione affirmatiua legeretur eum Prætura fūctum ex Vl-
piani sententia, absurdè profectō postea quæreretur, an quæ
gessit nullius essent momenti: nam si verum est eum Prætu-
ra fūctum, verum & illud vtique erit valere eius dicta, &
decreta tāquam Prætoris. † Sed aberrauit Contius, & qui cum 11
eo sentiere: etenim de duobus dubitabatur. Primum an Præ-
tor fuerit designatus. Secundo an Prætura fūctus de facto
fuerit, † olim siquidem Populus Romanus in Comitijis cen- 12
turiales Prætores creabat, & ibi fuisse Barbarium nostrum
designatum testatur Duare. *ad tit. D. de offic. Præto.* Ioan. Co-
rasius *in repeti. nostri tex. nu. 7.* vbi notat prærogatiuam Con-
sulum designatorum, vt scilicet Princeps Senatus cum res
aliqua ad Senatum referretur primum designatos Consules
super ea sentētiam rogaret. Fiebant, seu designabantur Præ-
tores ad finem mensis Iulij, & principium Augusti, & Magi-
stratus inibant Calendis Ianuarij proximè seqq. vt docet Ni-
colaus Grucchius *de Comit. Roma. lib. 1. cap. 2. § 6.* † Putabat 13
Pomponius Barbarium solum fuisse designatum Prætorem;
non vero exercuisse Præturæ munus, sed Vlpianus verius as-
serit eum Prætura fūctum: sic enim malo interpretari Con-
sultum

- sultum nostrum *in d.l. 3. ibi: Prator designatus est, sed nihil ei seruitutem obstitisse ait Pomponius, quasi Prator non fuerit*, non quod agat Pomponius de seruitutis vitio, quasi illud impedierit quominus Prator fuerit, sed quod tantummodo designatus, non autem Prætura functus fuerit, *Atquin verum est*, ait Vlpianus contra sententiam Pomponij *Pratora eum functum*, hoc est non solum designatum fuisse, verum Præturae munus exercuisse, vt optimè animaduertit Eduardus Caldeira *lib. 2. varia. lectio. cap. 7. nu. 1. in fine.* † Iuuatque hanc sententiam, quod scilicet non dubitetur an iure fuerit verus Prator, sed solum an factò, & per consequens supponatur, quod non fuerit verus Prator. Si enim talis fuisset frustra ab Vlpiano dubitaretur in nostro tex. an gesta per ipsū valerent, nec ad humanitatem recurrendum erat supposito quod verus Prator iure fuerit. Rursus serui iudices esse nō poterant, vt ex *l. cum Prator 12. D. de iudic.* probauimus † honor autem Pratorius, vel similis non facit mutare statum *l. non mutant 11. C. de liber. cau.* nec dolus, aut fraus Barbarij debuit eius electionem validare argumento *l. 1. ibi: nihil videri impetrasse D. de nata. resti.* nec dici potest populum errantem cōfensisse simili electioni *l. si per errorem 15. D. de iuris. omni. iudi.* † Insuper is, qui se pro milite gessit cum non esset, aut falso diplomate vias commeauit, etsi ab omnibus pro milite habeatur, grauitè punitur *l. eos 27. S. qui pro milite D. ad l. Cornel. de fals. & in l. Hieremius 10. D. de decurio.* docemur quod petitio salarij longo tempore continuata, nō facit decurionem illum, qui alias secundū formā iuris electus nō erat.
- 17 Non me latet aliter alios hæc concepisse, videlicet ideo asserere Vlpianum prætura functum esse Barbarium, quia aliud est Prætorem esse, aliud prætura fungi, vt voluit Antonius Faber in ratio. ad hunc tex. † sicut diuersa sunt esse in seruitute, & seruum esse *l. ei quoque 11. D. ex quib. cau. maio.*
- 18 † similiter possidere, & esse in possessione *l. 3. S. vlt. D. de acquir. poss.* ita etiam existimat Gothofr. & Martinus Antonius del Rio in *miscellaneis scripto. ad d.l. 3. D. de offic. prat. & eam distinctionem approbare videtur Imperatores in l. 2. C. si ser.*
- 19 *vel*

vel libert. ad decurio. aspir. lib. 10. ibi eum qui adilitate fugitur, & notauit idem Gothofre. ibi. Sed ego superiori sententiæ adhæreo.

Distinguit Contius *vbi supra* inter tempus, quod latuit, & tempus quo Barbarij conditio detecta est, quasi quandiu latuerit, populus eius conditionem nesciens, nō potuerit eum, aut libertate donare, aut consentire seruum existentem vera Prætura fungi: qui enim errant non consuetiunt *d. l. si per errorem*, & ita populus errans non potuit eum, vel manumittere, vel sua aliqua extraordinaria autoritate protegere. Enim vero postquam eius conditio detecta fuit eo tempore vera prætura functum, & tacitè à populo confirmatum. Iuuantq; hanc opinionem tex. nostri verba ibi *quandiu latuit*, quasi nō semper latuerit, & Suidæ narratio supra adducta dum asserit auro se redemisse, & in libertatem se vindicasse. 20

Sed huic sententiæ adhærere non possum: nō enim apparet viuente Philippo errorem detectum, aut eo detecto amplius munus Prætorium exercuisse, imò, vt ex Suida constat, auro se redemit, ne error agnosceretur, vindicauit autem se in libertatem non publicè, sed secreto, nec si populus eum tãquam seruum agnouisset, vnquam libertate donasset, adeo enim odio huiusmodi seruos prosequabatur, vt eum statim à dignitatis fastigio remouisset, nec superueniens manumissio, vel redemptio potuisset electionem serui Prætoris confirmare: nec obstant verba tex. ibi: *sed si populus scisset seruum esse liberum effecisset*, vt sic quantum fieri posset absconditum remaneret peruenisse seruum ad dignitatem prætoriam, non quod inde sequatur permissurū populum, vt amplius eo munere fungeretur, sicut nec illa verba nostri tex. *quandiu latuit* significare possunt aliquando nō latuisse, sed palam Prætozem fuisse. † Cōfirmari posset nostra sententia ex *d. l. 2. C. si seru. vel liber. ad decurio. aspir. lib. 10.* vbi seruus qui adilitate fungebatur, licet opinione publica pro libero haberetur, nihilominus Præses eum proprio domino subiugare tenetur: non enim mutatur serui status, quamuis ad ciuiles honores improbè adspiret *l. non mutant 11. C. de liber. cau.* 22

Suc-

Succedit nunc præcipua huius tex. quæstio, an scilicet per
 Barbarium gesta debeant sustineri. In qua difficultate, licet
 23 iuris rigor postulare, vt omnia corruerent, † non enim sum-
 24 mo iure Prætor dici poterat, qui eodē iure nullus erat: † æqui-
 tas tamen contrarium suavit, non vt verè Prætor fuerit, sicut
 hæredem de æquitate, idest à Præto, qui æquitatem seque-
 batur factum, non dicemus hæredem §. *quos autem l. de bo-*
nor. posses. sed vt per eum facta, tanquam si à vero Præto fa-
 25 cta fuissent, subsistant, † vt enim æquitas non potest facere
 verè hæredem, quia est appellatio iuris ciuilib, ita non potest
 26 facere verè Prætorem, quia est ciuile officiū, vt notauit Gre-
 gorius Lopez Madera *animad. iur. cap. 6.* † humanius itaque
 fuit nihil eorū quæ per Barbarium facta sunt reprobari, *cum*
populus Romanus, vt inquit Vlpianus, *etiam seruo potuerit de-*
cernere hanc libertatem: erat enim solum ius populi Romani,
 quod arcebat seruos ab his dignitatibus, quod enim attinet ad
 ius naturæ omnes homines æquales sunt *l. quod attinet 3 2. D.*
de reg. iur. nam licet stricta iuris ratione nequeat populus ser-
 uum inuito domino manumittere *l. id quod nostrum D. de*
reg. iur. publicæ tamen vtilitatis gratia vt puta si seruus virtu-
 te excellens videatur Reipublicæ necessarius hoc & populo,
 & Principi licere debet *l. item si verberatū §. 1. D. de rei vindi.*
l. Lucius D. de euiet. maxime sine iniuria domini, qui pretium
 serui à fisco percipiet *l. 2. C. qui. ex caus. ser. pro pre. liber. accip.*
 Alioqui si populus sola volūtate duceretur seruus manumif-
 sus ex eius acclamatione non fieret liber *l. si primatus D. qui*
est à qui. Quod memorabili exemplo docuit Adrianus quem
 cum in spectaculo populus efflictim, & magna voce rogaret
 aurigam quendam liberum faceret, per tabellam se facturum
 negauit ne domino eius vis & iniuria fieret, vt refert Dion. *in*
 27 *Adria.* † poterat inquam decernere: non tamen decreuisset,
 confirmasset per eum gesta ob publicam vtilitatem, eum ta-
 men à Prætura remouisset, imò debitas pœnas luisset.

28 *Quodius in Imperatore multo magis obseruandum est* asse-
 rit Consultus, quod ita intelligendum est, vt si Imperator ali-
 quem ad Præturæ dignitatem seruili conditione maculatum

pro-

prouerit, quandiu quidem nescierit Imperator eius conditionem, verè Prætura functus non intelligatur, sed tamen ob utilitatem publicam eius decreta, & edicta valeant, vt animaduertit Contius *lib. 1. disput. iur. ci. cap. 2.* † Non tamen ob id quod seruus Prætor fuit factus, vniuersus Populus seruituti obnoxius dici debet, vt inconsideratè certè voluit Bartolus in nostro tex. in secunda repetitione *nu. 2.* omnimodam dominationem fortunæ tribuens: si enim sciuiſſet populus eum seruum nunquam ad Præturæ dignitatem illum conduxisset, nec ex eo quod seruus Prætor fuerit, potuit seruitutis macula in vniuersum Populum spargi: nō enim Populi Romani status à Prætoris seruitute, vel libertate pendere potest.

Non rescinduntur ergo quæ per Barbarium decreta fuisse propter utilitatem publicam eorum, qui apud eum agerunt, *vel lege, vel quo alio iure* † dicebatur ergo *lege agere*, quoties res de qua agebatur ad solemnes ex lege descendentes actus pertinebat, vt legis actio apud eos esse dicatur, apud quos huiusmodi solemnitates peragi explicarique poterant, nec tantum ex veterum sermone cū actio instituebatur lege actum dicebatur, verum etiam cū adoptio, emancipatio, manumissioque imperio Magistratus fierent. † Sic intelligendus Vopiscus in Aureliano. *Hoc igitur quod Cocceius Nerua in Trajano adoptando, quod Vlpianus Trajanus in Hadriano, quod Adrianus in Antonino, & ceteri deinceps in proposita suggestione fecerint, iam in adrogando Aureliano, quem mihi Vicarium iudicij tui autoritate fecisti, censui esse referendum. Iube igitur, vt lege agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum, nominis, & bonorum, totiusque iuris.* † Hinc apud eos Magistratus dicitur esse legis actio *l. 4. D. de adoptio. l. 3. D. de offic. Proconsul. l. 1. D. de offi. Iurid.* a quod quos adoptionis, emancipationis, manumissionis, similiumque actuum solemnitates fieri possunt, quia legis autoritas necessaria est in his actibus ad eorum effectum, † vt enim optimè animaduertit Osuald. *ad Donel. lib. 17. comment. cap. 8. lit. Q.* cum manumissione nouus quasi ciuis Reipublicæ nascatur, adoptione, filius qui natura nō est iure fiat, emancipatione, filius qui natura est, iure

- esse desinat, hinc est, vt hæc sola nudaque voluntate priuatorum fieri Priscis inconueniens visum sit, quare certis Magistratibus data est legis actio, qui actus istos apud se peragi pati-
 34 rent *d. l. 1. D. de offic. lurid. l. apud 21. D. de manu. vind.* † ex qua apparet hæc illos non iure Magistratus sui habuisse, sed speciali cōcessione, nam in eo tex. Præfectus Ægypti cui summum Imperium datum erat, indigebat speciali indulgentia, vt ex *d. l. apud 21.* constat ibi *ex Constitutione Augusti*, cuius meminit Tacit. *lib. 1 2. anna.* sub his verbis: *Diuus Augustus apud Æquestres, qui Ægypto president lege agi, decretaque eorum perinde haberi iusserat, ac si Romani Magistratus essent.*
- 35 Fallitur vero Faber (vt idem Osuald. animaduertit) in *Juris. papi. tit. 6. princ. 7. illa. 14.* dum actus legitimos cum hisce actionibus confundit, & manumissionem ab adoptione separat, quod illa actus hominis sit, non legis, quia nō lex artifex est libertatis, sed ex iure gētium prouenit. Quæ præterquã
 36 quod repugnāt *l. 2. § 3. D. de offi. Procon.* adhuc subsistere nequeunt, † quia legis illa actio est solemnitas quædam à iure introducta ad dandam libertatem, licet libertas à iure gētium
 37 sit, † & quod manumissio eiusdem naturæ cēseatur probo ex *Ammia. Marcel. lib. 2 2.* ibi *Dein Mamertino ludos edente Circenses manumittendis ex more inductis per admissionem proximum ipse lege agi dixerat, vt solebat, statimque admonitus iurisdictionem eo die ad alterum pertinere, vt errato ob-*
 38 *noxiam Decembris auroram, & ipse mutauit.* † Apertius tamen conuincitur Faber, & probantur supra adducta autoritate Pauli *lib. 2. senten. tit. 25.* vbi sic inquit *Apud Magistratus municipales si habent legis actionem emancipari, & manumitti potest.* † Sic intelligendus *Liuius lib. 4.* *Eos, inquit, qui ad-*
 39 *ferunt in libertatem lege agere.* Plura apud *Briffonium lib. 4. Selecta cap. 20.* Qui ergo suum persequebatur, aut lege, aut iure agere dicebatur, iuxta aliam significationem, *lege*, si ex legitimis actionibus agebatur, *iure* vero, si honoraria *l. 2. §. 2.*
 40 *D. de orig. iur.* † Est & alia legis actionis significatio ijs Magi-
 strati-

stratibus propria, qui in homines facinorosos lege animadu-
uertunt: Sic enim Seneca *lib. 10. declama. 3.* scribit: *Etiam*
quibus animaduertere in damnatos necesse est, non dicunt occi-
de, non morere, sed age lege, crudelitatem imperij verbo mitio-
re subducunt. Et Valer. *lib. 4. cap. 8.* inquit: *deligatis ad palum*
hostibus litteras à Patrum conscriptis ne quicquam Capuanis
salutares accepit: in sinistra enim manu sicuti erant tradite re-
posuit, ac iusso lictore lege agere, tunc demum aperuit. † Ex hac
triplici legis actionis interpretatione explicat Reuardus *ad*
l. nemo 132. D. de reg. iur. verba, quæ de Cn. Flauio protulit
Liui. *lib. 9. Fastosque,* inquit, *circa forum in albo proposuit, ut*
quando lege agi posset sciretur: cognosci enim debebat ex Fa-
storum albo quibus diebus, vel liceret, vel non cum aduersa-
rio legibus experiri, actus legitimos exercere, & in facinoro-
sos animaduertere. Comprobat Cicero *pro Murena: posse agi*
lege, ait, nec ne pauci quondam sciebant, fastos enim vulgo non
babebant.

Propter publicam igitur vtilitatem seruantur, & sustinen-
tur per Barbarium decreta, hoc est de æquitate, quæ alias sū-
mo iure non valerent, denotant illa verba *humanius est*, vt
agnouit etiam Accur. eo enim tendunt hæc in iure appellatio-
nes, vt significant opponi summo iuri. Sequitur ergo Vlpia-
nus sententiam Modestini *in l. nulla 25. D. de legib.* vt nulla
iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur, vt quæ pro ho-
minum vtilitate introducta sunt contra ipsorum cōmodum,
prodeantur, vnde valere gesta ob vtilitatem eorum qui apud
hunc Prætozem egerunt, humanius esse Vlpianus scribit: vti-
le enim est medium inter iustum, & iniustum, idque iustum
fieri potest si à lege pro iusto iubeatur, iniustum si lege pro-
hibeatur, vtile est maritum pro domino haberi rerum dota-
lium constante Matrimonio, id cōstitutum legibus fit iustum
l. in rebus 30. C. de iur. dot. l. doce ancillam 9. C. de rei vindi.
Vtile est in eadem causa tertio prouocare, id vetitum legibus,
fit iniustum *l. unica C. ne liceat in vna eademq; cau.* † Iustum
semper est vtile, vt Plato docet *lib. 1. de iusto,* hæc igitur vtilis
ratio iustum ad se traxit in nostra Lege ad hoc, vt per Barba-

- rium acta tanquam per legitimum Prætozem gesta intellige-
 44 rentur: † licet enim stricto iure inspecto nullius essent mo-
 menti ex *l. fin. D. de offic. Præto.* & *l. quod attinet 32. D. de reg. iur.* cum moribus institutum sit ne quis seruus, vt supra nota-
 uimus, aliquo officio ciuili fungi possit *l. cū Prætor 12. in fine D. de iudi.* aut aliquo modo ex propria persona in iudicio sta-
 re possit *l. seruus 6. C. de iudi.* facit *l. quoniam liberi, & auth. sequ. C. de testib. l. si quis 11. D. si quis cautio.* neque dignita-
 45 tem seruus habere posset *l. 1. & 2. C. si ser. aut liber. ad decu- rio. adspir. lib. 10.* † æquitate tamen suggerente propter vtili-
 tatem eorum quibus ius dixit, simul ne rerum iudicatarum, reuisione turbetur Respublica, sustinentur per Barbarium, ordinata, hinc affirmat Consultus: *hoc enim humanius est* facit tex. in *l. maiorem ibi: humanior est sententia à Prætoze eli- genda D. de pact. Afflict. decis. 288.* Duennas reg. 294. com-
 probat sumpto argumento à contrario sensu tex. in *l. decernimus C. de sacros. Ecclesi.* super qua videndus Baroniustom. 6. *anna. Eccle. an. 472.* Guido Pancirola *var. lectio. lib. 3. cap. 165*
 46 † Neque nouum est, vt multa ex æquo, & bono propter pu- blicam vtilitatem sustineantur, quæ summo alioquin iure su-
 stineri nequeunt, idque à Paulo singulare ius appellatur *l. ius singulare 16. D. de legi. cuius rei exempla possunt esse tex. in l. iusto errore 44. D. de vsucapio. l. quod nostrū 63. D. de vsufr. iunc. l. non est nouum 46. D. de acquir. rer. do. l. interdum D. de acquir. poss. iuncta l. traditio 20. D. de acquir. rer. domi. l. si ita vulneratus 52. §. fin. D. ad l. Aquili. l. heredem 17. D. de his quib. vt indig.*
 47 Neque contra supradicta obstant tex. in *l. actuarius 7. C. de numerarijs actuarijs & c. lib. 12.* & *l. in his 6. C. de diuer. officijs eo. lib.* in quibus omnia gesta per priuatos iudices decla-
 rantur nulla, vt constat ex illis verbis *irritis his quæ vetita*
 48 *contractauerit.* † Albericus in *nostra l. nu. 11.* Bart. Bald. Iason *ibidem* existimant ex eo in dictis iuribus gesta irritari, quia non fuit seruata forma iuris in eorum officiorum electione, & in nostro tex. quia fuit ritè electio facta, abfuit tamen tan-
 tum materia, quia persona erat inhabilis acta omnia confer-
 uantur

uantur, cum defectus formæ potentior sit defectu materiæ
 argumento *l. cum hi 8. §. si Prætor D. de transac. §. l. 1. §. si quis*
ita D. de verb. oblig. † Sed tamen hanc solutionem confundit 49
 Morla in *Empor. tit. 2. de iurisd. omni. iudi. q. 26. num. 17. vers.*
secundo contra, hac ratione quod in *d. l. Barbarius* fuerit etiam
 defectus formæ, iuxta doctrinam eiusdem Baldi in *l. 1. in sep-*
tima oppositione C. qui admitti ad bonor. posses. afferentis quod
 omnes qualitates, quæ requiruntur in persona ad aliquem
 actum, requiruntur pro forma iuxta *l. si queramus 4. D. de*
testamen. l. si quis mihi bona 25. §. iussu D. de adquir. hered.
 vnde cum in nostro casu detur inhabilitas personæ inuenitur
 defectus formæ cum nulla ratio differentiæ inueniri possit.
 † Quare dicendum est cū eodem Morla in dictis iuribus acta 50
 declarari nulla in pœnam eorum, qui per contractationem,
 & surreptionē talia decreta vetita obtinuerunt: constat enim
 ex dictis iuribus solummodo irritari ea, quæ vetita contracta-
 uerunt, facit tex. in *auth. de tabellio. §. fin. ibi ipsis tamen docu-*
mentis propter utilitatem contrahentium non infirmendis tit.
23. Novel. 44. colla. 4.

Nec obstare etiã quod videatur Barbarius in quasi posse- 51
 sione libertatis per arreptam fugam *l. moueor 4. C. si ser. export.*
vene. gesta autem per eum, qui est in quasi possessione alicu-
 ius seruitutis valeant *cap. consultationibus 16. de iure patro.*
cap. cum Ecclesia Sutrina, de caus. posses. §. propri. † nam di- 52
 cendum est Barbarium per fugam nō adquisiuisse quasi pos-
 sessionem libertatis *l. 1. C. de ser. fugi. l. improba 7. C. de adquir.*
posses. licet enim seruus fugitiuus pro libero se gerens videat-
 ur à domino non possideri *l. per eum 50. §. 1. D. de adquir. poss.*
 tamen hoc ita intelligendum si in possessione libertatis sine
 dolo malo moratus fuerit, paratusq; sit iudicium liberale ad-
 uersus dominum suscipere *l. 3. §. si seruus D. de adquir. poss.*
l. si is qui pro emptore 15. §. 1. D. de usucapio. cū alijs à nobis su-
pra cap. 11. nu. 3. latè traditis.

Inualuerat olim probari ex nostro tex. errorem cōmunem 53
 ius facere, sed à Recentioribus error hic reiectus fuit, præci-
 puè ab Antonio Guiber. *questionum iuris cap. 20. nu. 8. §. 9.*

Gouea.

- Gouea. *lib. 1. vari. lectio. cap. 6. nu. 8.* Lopez Madera *animad. iur. ciui. cap. 6. nu. vlt.* & alijs relatis ab Ofual. *ad Donel. lib. 1. comment. cap. 5. lit. A.* † error enim consensui, quem ius omne requirit, contrarius est *l. si per errorem 1 5. D. de iuris. omni. iudic. l. 2. D. de iudi. l. nihil tam D. de reg. iur.* essetque absurdum vt ius, quod ex æquo, & bono proficiscitur, & æquum, & bonum est, ex erroribus nasceretur, † imò omnes actus errore vitari sæpe Consulti docent *l. 3. §. subtilius D. de cond. cau. dat. l. fin. D. de hered. instit. l. si procurator 3 5. D. de acqui. rer. domi.* Bart. *in l. 1. nu. 1 2. D. si cert. pet. §. in l. 2. §. quod obseruari nu. 29. C. de iur. iur. prop. calum.* Antonius Goueanus *vbi supra Contius lib. 1. dispu. cap. 2.* † potius enim error causat iniustitiam, quã iustitiam iuxta Aristotelem *lib. 3. Ethico. cap. 1.* † & si error nõ est ens, vt ex D. Thoma *1. par. quest. 48. art. 3.* probare contendit Caldeira *lib. 2. varia. cap. 7. num. 2. vers. planè ius §. error,* proculdubio erit non posse producere ius, cum negatiuum, nullum possit producere effectum, † vtilitas igitur publica, non error communis ius facit: nam vt ait Liui. *lib. 10. dec. 3. Præterita magis reprehendi possunt, quam corrigi,* & Plini. *lib. 10. epist. 1 16. ne si rescindere, ac tollere velimus quod communi, inueteratoque errore contra verum factum, præteritumque est multa perturbari necesse sit,* † & licet fateremur veram quã impugnamus sententiam, errorem scilicet communem ius facere, deberet limitari, nisi error ille resultaret contra publicam vtilitatem, vt ex Iacobo Butrig. *in l. 1. C. de testam. tradit Camil. Borell. de Magistr. lib. 2. cap. 7. nu. 62.*
- 60 Hæc præsupposita sententia non obstant, quæ pro contraria adduci possunt. Non pri. *tex. in l. quod non 39. D. de legib. cuius hæc sunt verba. Quod non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in alijs similibus non obstat,* vnde videtur errore introductum consistere, seu ius facere: nam relicto Conano *lib. 5. comment. cap. 10. num. 10.* & Morla in *Empor. tit. de iuris. omni. iudi. quest. 26.*
- 61 † dicendum est cum Antonio Fabro *in ratio. ad d. l. quod non 39.* quem sequitur Ofual. *ad Donel. lib. 1. cõment. cap. 5. lit. A.*

non

non fecisse ius huiusmodi errorem : quia enim in casibus similibus (non tantum in genere, sed in specie ijsdem casibus) qui post compertum errorem contingunt non obtinet, satis inde constat ius non esse, cum huiusmodi consuetudo non possit vincere rationem *l. 2. C. qua sit longa consuet.* Antea vero obseruata ideo in dicto tex. non corruunt, non quia error ius faciat: nam si faceret, non tantum obtineret in alijs causis similibus specie, sed etiam traheretur ad consequentias, id est ad alias causas, quæ genere tantum similes essent *l. de quibus 32. D. de legib.* Sensus igitur est consuetudinem non ratione, sed errore primum introductam nõ solum ad consequentias produci non debere, sed nec in similibus casibus obtinere in quibus antea obtinuit.

Magis obstare videtur tex. *in l. 3. §. fin. D. de supellec. lega.* 62
 vbi affirmat Paulus olim in supellectili legata non contineri vas argenteum secūdum sæculi seueritatem nondum admittentis supellectilem argenteam, secus vero hodie propter vsum Imperitorum nõ (Imperatorum) vt in vulgatis, *§. error*, inquit, *facit ius.* † Sed tamen respondet Morla *vbi supra nu.* 63
 7. ibi errorem esse circa nomen non circa factum, quo casu legatum non vitiatur *l. si nomine C. de testam. §. si quis in nomine I. de lega.* Vigli. *in §. nominatim I. de exhered. liber.* Dueñas *reg. 256.* & inde etiam fit falsam demonstrationem legatum non perimere tex. *in §. huic I. de lega.* dicitur autem error, hoc est imperitia testatoris, qui candelabrum in argento, non in supellectili referebat, quod facere non debebat iuxta *l. 3. §. vitrea l. etsi non sunt 21. §. lectum D. de aur. §. arg. leg.* tamen ideo ibi candelabrum cõtinetur, quia sic testator voluit, † cuius voluntas interpretationi verborum præferenda est, cum de re non ambigitur *l. qui habebat 21. D. de reb. dub.* & sic cõstat *in d. l. 3.* errorem in facto ius non facere, † & ibi error testatoris in nomine rei legatum non vitiat, quin potius iuxta eius cõsuetudinem nominandi res interpretatur *l. liberorum appellatione 50. §. quod tamen Cassius D. de leg. 1. l. si quis in fundi vocabulo D. eo. l. quoties 9. D. de hered. instit.* † neque 64
 enim nouum in iure est in vltimis voluntatibus mentem potius,

- tius, quam verba testatoris attendi *vulgata l. pater 101. D. de cond. & demof.* Non ergo mirum si error testatoris *in d. l. 3.*
- 66 non noceat, cum iam de eius volūate in facto constet. † Aliter Antonius Guibertus *quest. 20. nu. 9.* quem refert Osuald. *vbi supra*, videlicet ibi errorem esse vnius, non cōmūnem, & non tam is error est, quam perspicua voluntas testatoris iuris causa faciens ne error in nomine noceat. Sed melius Fulgos. *in nostra l. Barbarius*, inquit, *d. l. 3. §. vlt.* non pertinere ad ius alienum tollendum, sed ad abutendum suo, nempe vt vas argenteum includatur appellatione supellectilis.
- 67 Neque etiam vim facit tex. *in l. 1. C. de testam. & in §. sed cum aliquis l. eo.* vbi si testis testamento adhibitus, qui existimabatur liber tempore facti testamenti, postea apparet seruum fuisse, sustinetur testamentum, vnde videtur errorem,
- 68 illum ius facere. † Non inquam vim facit: etenim etsi summo iure inspecto testamentum cui seruus interfuit nō valeat *l. qui testamento 20. §. seruus D. de testamen. §. testes l. eo.* Anto.
- 69 Gomez *in l. 3. Taur. nu. 23.* Conan. *lib. 9. cōment. cap. 3.* † æquitate tamen sustinetur, quæ in vltimis morientium iudicijs cōseruandis nō parum operatur *l. vel negare 7. D. quemad. testa. aper.* Neque testatori, qui communem omnium opinionem sequutus eum testem adhibuit, quem nemo repelleret, obijci aliquid potest: atque ita iure testamentum cōseruatur. Nō ergo infertur errorem ius facere, quia imò testamentum eo in casu est ipso iure nullum, alioquin subuentione Imperatoris opus non esset, dicitur enim *in d. §. subuenire se ex sua liberalitate*, ergo non mero iure, & vt inquit Hothoma. *ad d. §. testes l. de testam.* non error, sed summa potestas Imperatoris, ac benignitas illius iuris causa est: quia vt diximus ex illo errore facti nihil testatori imputari potest.
- 70 Rursus non obstat tex. *in cap. cum dilecta 22. de rescrip.* neque tex. *in can. 1. §. tria vers. veruntamen 3. quest. 7.* translatus ex *l. 2. C. de senten. & inter. omni. iudi.* quæ duo posteriora
- 71 iura priori obstare arbitratur interpretes: † etenim *in d. cap. cum dilecta* Innocentius ideo irritat acta iudicis dati, qui non seruauit formulam rescripti: nam qui dictis, præscriptisque

Summi

Summi Pontificis repugnat, non debet temeritatis suæ fructum capere vt acta valeant: nec enim ipse communem estimationem decepit: erat enim vt putabatur, sed vt si citatione caruissent, vel qua alia solemnitate iuris, rescinderentur, ita & vitiantur quod non rectè, nec ordine confecta sint obferiem, & præscriptum neglectum, nullus ergo hic error cõmunis. † In dicta autem *l. 2. C. de senten. & interlo. & in d. can. 1. vers. veruntamen*, quamuis glos. voluerit asserere fuisse factum seruum ob pretij participationem: tamen verius est sustineri per eum acta, & rei iudicatæ authoritatem habere, ob publicam vtilitatem, quam in nostra L. Barbarius supra cõsiderabamus. 72

Sed vt nihil intactum relinquamus ex quamplurimis, quæ ad praxim ex l. nostra notarunt interpretes selectiora proponam. † Gesta per Vicarium Episcopi, qui pro tali cum non esset communiter habebatur, valent. Felin. *in cap. sicut post nu. 31. de re iudic. Mascari. de probatio. conclus. 648. nu. 6. volu. 2. Bellamer. decis. 202. de offi. deleg. cum alijs traditis per Alexandrum Sperellum decis. 30. nu. 3.* & ob publicam vtilitatem. † Si vero Episcopus in longinquis habitans mortuus sit, & eius obitus communiter ignoretur poterit Vicarius suum munus exercere, & in terminis dispensationis matrimonialis tenet Sanchez de Matrimeo. *lib. 3. disp. 22. nu. 59.* † qui ex cõmuni opinione affirmat hoc verum esse, etiam si mors ipsi Vicario nota sit, quod valde refellit Sperel. *ubi supra nu. 7.* & se noluisse in simili casu dispensationes exequi fatetur. † Sed magis dubium est, an quæ dicta sunt, vt propter publicam vtilitatem censeantur valida per Vicarium qui talis verè non sit, gesta, obtineant in spiritualibus, à qua difficultate Iason *in nostro tex. nu. 69.* difficillimè euadit, † Abbas *in cap. veritatis nu. 46. de dolo, & contu.* inter spiritualia imprimencia, & non imprimencia caracterem distinguit: † Mascari. *de probat. to. 2. concl. 648. nu. 31.* inter mera spiritualia, & contentiosa, † quibus & alijs omissis verius dicendum est valere ob publicam vtilitatem per eum gesta si nullum adsit impedimentum diuini, vel naturalis iuris, vt tenet Sanchez *ubi supra num. 27.* 73 74 75 76 77 78 79

- 80 Bonaci. *de Matrimeo. quæst. 2. punc. 8. nu. 28.* † Ratio est quia ubi adest defectus iuris positivi ius ipsum, & Ecclesia supplere possunt; secus autem ubi adest defectus iuris divini, & naturalis, quem nec Ecclesia, nec ius positivum supplere potest, & tunc nequeunt adaptari verba illa tex. nostri, *Et verum puto nihil eorum reprobare cum Populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem*, secus enim esset si non potuisset. Ex qua distinctione plurima inferre possem, quæ libenter omitto videnda apud dictum Sperellum *d. decis. 30.*
- 81 † Solum prætermittere nolo ex primo distinctionis membro deduci, valere Matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum invalidum ob vitium aliquod occultum Coninch *de Matrimeo. disp. 27. nu. 26.* Bonaci. *ubi supra quæst. 2. punc. 8. nu. 27.* † *Et nu. 30.* asserit idem esse si assistat laicus reputatus
- 82 Sacerdos, cum etiam iste sit defectus iuris positivi. † Ex secundo distinctionis membro inferri potest, absolutionem datam
- 83 ab eo, qui non est Sacerdos licet pro tali communiter habeatur non valere, quia est impedimentum iuris divini, cui nec ius Canonicum supplere potest cum ille nec clavium potestatem in actu, nec in habitu habeat, † secus vero si Sacerdos verè esset, licet careret iurisdictione ordinaria, vel delegata, vel si esset approbatus ad audiendas confessiones, & postea ei licentia ab ordinario reuocata, licet communiter ignoretur: cum enim defectus tantum sit iuris positivi utique tenet, & potest suppleri *glos. in cap. dudum el secundo vers. decepta de electi. Mascari. de probatio. conclus. 648. num. 33.* Coninch *de Sacra Pœnit. distinct. 8. dub. 3. conclus. 6.* Henriquez *lib. 6. de pœnitent. cap. 6. nu. 2. in comment. litt. E. nu. 3.* Læsius *de iust. Et iur. lib. 2. cap. 29. dub. 8. nu. 67.* Vnde ait Sperell. *ubi supra nu. 26.* reuocasse opinionem cuiusdam Episcopi, qui in facti contingentia per Edictum Populo cuiusdam Villæ notificare volebat confessiones à quodam Sacerdote post reuocatam facultatem acceptas irritas esse, ac necessario iterandas, quod plurima scandala, & scrupulos peperisset.
- 85 Libet etiam animaduvertere tex. nostrum solūmodo procedere quando error fuit in facto, secus autem si in iure, ut docuit

docuit Feder. de Senis *conf. 112. num. 5. vers. si dicatur Franc. Niger in rubri. D. de noui oper. nuntia. nu. 224. vers. aliam limitationem* Mascar. *de probatio. conclus. 648. num. 100. tom. 2.* Et sic nō licuisse Vicarijs Capitularibus Episcopatus Regiensis exequi mortuo Episcopo dispensationes Matrimoniales quæ ei, seu eius Vicario dirigebantur, licet extaret particularis consuetudo illius Curix asserit Sperellus *decis. 31. nu. 10. § 11.* ea nixus ratione, quod ille error esset in iure, an scilicet Vicarius Capitularis de iure valeat exequi huiusmodi dispensationes, non vero in facto, nempe an quis sit, vel non sit Vicarius.

Ultimo loco ex nostro tex. colligitur iustè gesta per Tyrānum, propter publicam vtilitatem non reuocari, vt communiter tenent Theologi Læsius *lib. 2. de virt. cardi. cap. 29. dub. 9. Salon quæst. 60. art. 6. de iudi. vers. ultimum dubium. Medina in primam secunda quæst. 96. art. 4. in fine, & Salas tract. de legi. quæst. 95. tract. 14. disp. 7. sect. 15. nu. 78.* constanter affirmat leges, sententias, mandata, & alios actus factos per Tyrannos pacificos possessores esse validos, & obligare, ac si fuissent facti per legitimos Principes, sequuntur Castrenf. Bald. & alij, † imò Bartolus, id probat *ex l. decernimus 15. C. de Sacrosan. Eccles.* vbi disponitur rescindi debere actus tempore tyrannidis contra Ecclesias factos, vnde colligit ipse nō esse rescindendos cæteros, qui contra Ecclesias non fuerunt facti. † Expressius id affirmat Constantinus Imperator dum, 86
87
88
inquit in l. 3. C. Theodos. de infr. his quæ sub tyr. aut barb. gestasunt. Quæ Tyrannus cōtra ius rescriptis non valere præcipimus, legitimis eius rescriptis minimè impugnandis. Sed latius commemorant actus, qui rescindi non debent Imperatores Arcad. & Honor. *in l. 9. C. Theodos. eo. tit. Valeat,* inquit, *omnis emancipatio tyrannicis facta temporibus, valeat à dominis concessa libertas, valeat celebrata & actis quibuslibet inserta donatio, valeat deficientium omne iudicium, valeat vniuersa venditio, valeant sententia iudicum priuatorum, conuelli enim iudicia non oportet, quæ partium elegit ad sensus, & compromissi pœna constituit.*

ter pactiones, valeant scriptura, quibus, aut fides rerum, aut ratio probatur, aut debita, valeant apud quemlibet habitæ spontaneæ professiones, valeat deposita super instituenda lite testatio, valeat impetratio iuris cõmunium liberorum, valeat procuratio factis mandata temporibus, datus tutor vel curator obtineat firmitatem, valeat in sponsam perfectæ largitio, doli acvis, & metus inchoata actio in tempus legitimum perseueret, bonorum amissa possessio, & adfectus adeunda hereditatis obtineat, & interdicti beneficium non amittat. Valeat in integrum restitutionis petitum auxilium, valeat uindictio, identidem desiderata tribuatur, locatio, & conductio inuiolabilem obtineant firmitatem, interdicti beneficia, tempora infausta nõ mutilent, postulata inofficiosi actio, & immodicarum donationum recisio petita seruetur, beneficia transacta non titubent, sacramento terminata permaneant, pignoris, atque fiducia obligatio perseueret, stent denique omnia quæ in placitum sunt deducta priuatum, nisi, aut circumscriptio subueniet, aut uis, aut error ostenditur. Funestorum tantum Consulum nomina iubemus aboleri, ita ut his reuerentia in lectione recitantium tribuatur, qui tunc in Oriente annuos Magistratus uicturis perpetuos sunt fascibus auspiciati. Tempus uero ipsum ac si nõ fuerit aestimetur: siquidem tunc temporis ommissa aliqua præscriptio taciturnitatis, etiam de illis quæ confirmauimus non possit opponi. Dat. xi. Kalend. Maij Med. Olybrio, & Probino Coss.

89 † Videndi super hac re Federi. de Senis *conf.* 13. Socin. *conf.* 32. Amat. *decif.* 21. quos sequitur Io: del Castillo Sotomayor *controuer. iur. tom. 5. lib. 5. cap. 102. nu. 10.* Paris. *conf.* 1. nu. 66. Cuman. *conf.* 153. Fulgos. *conf.* 20. Tiber. Decian. *tract. crimi. lib. 7. cap. 5. nu. 22. in fine* Georg. Acacius *de priuileg. lib. 1. cap. 4. nu. 32. & 33.* † Excipe ab his (& hoc præter cæteros nota) quæ gesta fuerunt à Tyrannis in Athenis, illa enim approbare Athenienses noluerunt, imò vt constat ex Legibus Atticis per Samuelem Petitem congestis, digestis, & commentario illustratis *lib. 4. tit. 1. de Iudicibus*, erant stricti Iudices medio Iuramento hoc asserere, verba referam totius legis, quæ utinam apud nos mutatis mutandis seruaretur: hæc igitur erat for-

formula iuramenti: *Sententiam feram secundum leges, & populi Atheniensis scita, & Quingentorum Sentus Consulta. Tyrannum, aut paucorum dominatū meo calculo non approbabo. Neque si quis popularem Atheniensium statum euertere conetur, aut dicat, aut decernat aduersus hæc assensum præbebo, neque nouas tabulas fieri, aut agrum, domosq; Populi Atheniensis diuidi patiar. Exules non restituum, neque capitis damnatos, neque eos qui urbem incolunt ea pellam aduersus leges receptas, & populi Atheniensis scita Senatusq; Consulta. Neque quemquam alium id aggredi sinam. Neminem Magistratum gerere sinam, qui rationes alterius à se gesti Magistratus non retulerit siue sit è Nouemuiris, siue Hieromnemou, siue quis alius eorum, qui eodem cum Nouemuiris die Magistratus sortiuntur, siue Præco, siue Legatus, siue Assessor. Neque eundem bis in eodem esse Magistratu, aut duos Magistratus gerere in eodem anno. Munera non accipiam propter ea quod in Heliæa sedeo, nõ ego ipse, neque alter mihi, neque ullus me conscio, nulla arte, nulla fraude. Nõ sum minor annis triginta. Vitamque partem audiam, ex aquo sententiam feram de ea re, de qua instituta erit actio. Iouem, Neptunum, Cererem vindices testor, imprecorque exitium ipse mihi, & familiae meæ si quid horum non obseruauero, si fidem, contra, datam libero, omnia prospera atque fausta. Neque præteritorum in malum meminerò, neque alteri meminenti assensum præbebo, sed sententiam feram secundum receptas leges. Hæc tex. ille Atheniensis.*

Publica utilitas fuit causa etiam quare gesta per Audientiam per Regem Franciæ compositam tēpore turbationum Cathalonæ fuerint postea per nostram Audientiam approbata, ita decisum iunctis tribus Aulis in modum sequentem.

Die decima quarta Augusti 1653. Barcinonæ in Reg. Audientia iunctis tribus Aulis Præsidente in ea nobili, & Magnifico Iacobo Mir Regiam Cancellariam Regente interfuerunt cum eo Nobiles, & Magnifici Doctores Regij Consiliarij sequentes.

Don Iosephus Andreu.

Don Iosephus Romeu de Ferrer Fisci Aduocatus.

Don

Don Raphael de Vilofa.

Paulus Puig.

Franciscus Llunes.

Don Iosephus Marti.

Don Fabricius Pons.

Don Michael de Cortiada Fisci Aduocatus Patrimonialis.

Cæteri non interuenerunt quia absentes.

In factō dubij propositi per dictum nobilem, & magnificum Iacobum Mir Regiam Cancellariam Regentem de ordine, & mandato sue Celsitudinis, (erat enim Prorex Serenissimus Ioannes ab Austria Domini nostri Regis filius) quomodo scilicet causa pendentes, & decisa in Audientia formata per Franciam durante tempore turbationum presentis Principatus Cathalonia, sint tractanda, prosequenda, & decidenda in Regia Audientia sua Regia Maiestatis Domini nostri Regis.

Et licet procedimenta, & omnia gesta per Audientiam formatam per Franciam durante tempore turbationum presentis Principatus Cathalonia sint ipso iure nulla, nullius effectus, roboris, considerationis, ac momenti, & de illis nulla ratio habenda sit ex defectu iurisdictionis: Attamen inherendo equitati propter publicam utilitatem quia ex annullatione processuum plura inconuenientia sequi poterant nō solum propter testes qui ab humanis decesserunt, verum etiam propter instrumenta deperdita, & decreta interposita in graue damnum partium. Ideo & alias fuit conclusum quod quo ad causas motas in Audientia formata per Franciam inter partes qua fuerunt presentes in presenti Principatu Cathalonia valida remaneant probationes tam per testes, quam per instrumenta facta, & quod huiusmodi causa si fuerint pendentes taliter quod in illis non fuerit prolata sententia diffinitiuā euocari possint ad hanc Regiam Audientiam sua Regia Maiestatis eodem modo quo tempore turbationum Serenissimi Regis Ioānis fuerat obseruatum dicendo causam vertentem in Audientia Cathalonia. Si autem in illis fuerit prolata sententia diffinitiuā una vel plures, & partes noluerint illas impugnare, quod valeant in vim laudi.

Si vero partes voluerint illas impugnare eo tunc si solum,
sue-

fuerit prolata una sententia, & ab ea fuerit supplicatum, quod causa supplicationis veniat declaranda vti causa prima instantia, & ab hac sententia sit licitum supplicare quamuis fuerit conformis.

Sin autem fuerint duae sententiae conformes, vel una transacta in rem iudicatam poterit pars quae praetendit grauamen, reuisionem petere, cum citatione aliterius, & tractentur summarie cum dilatione ad summum duorum mensium ad probandum tam per testes, quam per instrumenta computanda à die citationis, qua elapsa censeatur conclusum in causa, & facta assignatione ad sententiam absque alia dilatione sit in illis declarandum, & pronuntiandum, & casu quo sententia fuerit conformis non liceat amplius ab ea supplicare, at si fuerit reuocatoria, sit licitum ab ea supplicare.

Quo vero ad causas eorum qui aberant à presenti Cathalonia Principatu, & in obedientia Sua Regiae Maiestatis extiterunt quod sententiae contra eos prolatae sint nulla, nec de eis, neque de processibus, & probationibus in eis contentis ulla habeatur ratio, imo illi qui per praedictas sententias spoliati bonis suis inueniuntur, constitio de possessione, quam antequam aberant habebant, ad illa summarie restituantur.

DE CARCERATO E CARCERIBVS FUGIENTE,

ET DE DELINQVENTE FUGITIVO.

Ad explicationem tex. in l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo. l. 1. D. de effracto. aliorumque iurium, & quamplurimorum bonarum litterarum locorum.

C A P. XVIII.

Exactum de fugitiuis opus credebam, extante præcipuè sententia Diui Isidori *lib. 10. Ethimo.* afferentis fugitium neminem rectè dici, nisi qui dominum fugit, cum in mentem venit nō solos seruos qui dominum fugiunt fugitiuos appellari, verum & è carceribus fugientes, debitores latitantes, seu de fuga suspectos, Milites militiam deserentes, Monachos è claustris absque licentia egredientes, fugitiuorum nomine contineri, vnde de his exactè agere operæ pretium duxi, & imprimis de pœnis rei è carceribus fugientis se nobis offert tractatio.

PLVRA DE CARCERE, EIVS QVE DEFINITIO,
& diuisio explicantur.

§. I.

S V M M A R I V M.

- 1 *Philosophi carcerem contempnunt.*
- 2 *Quia animus mancipari nequit.*
- 3 *Consolatio Authoris quando in carceribus reperiebatur.*
- 4 *Seneca locus ad id accomodatus.*
- 5 *D. Ambrosij locus ad idem.*
- 6 *Aliud Authoris in carcere solatium.*
- 7 *Alia significatio huius nominis carcer.*

8 *Hinc*

- 8 Hinc explicatur alius Seneca locus.
- 9 Bis fuit auctor carceribus mancipatus.
- 10 Secundus carcer priuatus.
- 11 Leibes apud Persas quis carcer fuerit.
- 12 Auctori hic secundus carcer durissimus.
- 13 Carceris definitio.
- 14 Elegantiior carceris descriptio.
- 15 Carcer licet non detur ad pœnam.
- 16 Sed ad custodiam.
- 17 Tamen in se pœnam continet.
- 18 Inter pœnas connumeratur.
- 19 Mala mansio dicitur.
- 20 Malè id probatur ex duobus iuribus.
- 21 Tortorium lignum, seu equuleus quid sit.
- 22 Cruciatus corporis appellatur carcer.
- 23 Antrum carcerium vocat Prudentius.
- 24 Seruituti comparatur.
- 25 Esse in eo, miserrima res.
- 26 Ex illo oritur iustus metus ad rescindendum contractum in eo factum.
- 27 Plura incommoda adfert.
- 28 Semper de eius iniustitia excipi potest.
- 29 Aequiparatur morti.
- 30 Est infamia.
- 31 Et species torturae.
- 32 Tempus quo quis in carcere mansit post condemnationem, computatur in pœnam.
- 33 Etiam in condemnato ad triremes.
- 34 Carceris diuturnitas imminuit pœnam.
- 35 Nisi locus carceri assignatus esset cõmodior propria domo.
- 36 Carceris diuisio.
- 37 Comprobata à Petro Gregorio.
- 38 Varia nomina diuersorum carcerum.
- 39 Explicatur Ciceronis locus.
- 40 Fuit carcer perpetuus apud Romanos.
- 41 Et in istis carceribus ultimum supplicium exequutum.

42 *Iudices Ecclesiastici solent carceres perpetuos in pœnã dare*

43 *Quia pœnam sanguinis inferre nequeunt.*

44 *Iure ciuili sunt prohibiti.*

45 *Refellitur Andreas Knichen.*

46 *Alius carcer est ad custodiam donec Iudex pronuntiauerit.*

47 *Carcerati non dicuntur uincti, nisi vincula sint adhibita.*

48 *Hunc carcerem Messenij Thesaurum appellabant.*

49 *Reijcitur ratio Camilli Borelli.*

50 *Vera proponitur.*

51 *Vnde intelligitur Linius.*

1

omnes Philosophi effemus, parum tædij ad nos
 carcer adferret, quia vt inquit Seneca in con-
 solat. *ad Helui. cap. 11. Corpusculum hoc custo-*
dia, ac vinculum animi, huc atque illuc iacta-
tur, in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc
 morbi exercentur, † *animus quidem ipse sacer, & aternus est,*
 † *& cui nõ potest iniici manus, & vt dicebat Tertullia. ad Mar-*
ty. cap. 2. nihil cruus sentit in neruo, cum animus in Cælo est. Sed
 non omnibus hoc constantiæ genus datum. † In meis carce-
 ribus (duo enim, & ij durissimi fuere) illud me solum conso-
 labatur non ob sacrilegia, homicidia, latrociniaue in carceres
 detrusũ, sed quia fidelis Principi naturali Regi nostro Hispa-
 niarum extiterim, illud inquam me consolabatur, non infamiam,
 obscuritatem, malumue nomen è carcere recipere,
 sed potius honorem, nouamque lucem, † & vt dicebat Seneca
supra cap. 13. de Socrate carcerato ignominiam ipsi loco de-
tracturus, neque enim poterat carcer videri in quo Socrates,
 ignominiam, inquam, detracturus, neque enim poterat carcer
 videri in quo ob fidelitatem quis captus detinebatur, † &
 cum Sancto Ambrosio *lib. 4. in Lucam* de primo illo Iosepho
 humili vsq; ad seruitutem, vt ait idem Ambrosius, verecundo
 vsque ad fugam, patiente vsque ad carcerem dicere pote-
 ram *non ne iniuria carceris corona est ipse dixit castitatis ego*
 fidelitatis? † Iuuabat etiam ad solatium quod memineram,
 legisse aliquando apud D. Chrysostrum *homil. 8. in epist. ad*
Ephes.

Ephes. cōsiderantem Petrum in vinculis, & Angelum ipsum liberantem dixisse *Si mihi quispiam dixisset elige utrum velis, vis esse Angelus Petrum soluens, an Petrus vincētus, Petrus utique esse maluissem.* Sic & ego malui esse ex illo genere vincētorum, quam ex illo genere Senatorum, vel Gubernatorū qui similes vincētos liberare poterant. Vitia omnia erant in libertate in Ciuitate Barcinonæ, sola fidelitas oppressa, & carcerata, † nisi mauis carceres istos non sicut alios *vindices scelerum*, vt infra dico, appellari, sed potius sic dici sumpta à certaminibus equorum metaphora, in quibus repagulum illud vnde fit initium cursus carcer dicitur, quemadmodum meta vbi sistitur († & hinc, vt hoc obiter notemus, intelligendus Seneca *de morte Claudij* ibi

Sol aspicit orbem.

Lucidus, & primos à carcere concitat axes)

quasi initio cursus, & meta, hoc est in principio, & fine vitæ semper in fidelitate erga proprium, & naturalem Principem constantes esse debeamus. † Duo, inquam, fuere carceres in quibus perire Barcinonæ credidi. Primus publicus † Secundus priuatus in domo sæuiantis Galli Præregis in quodam cubiculo à quo omnes illius habitatores vltimo supplicio damnati exiere, † quod & Lethes nominari poterat, fuit enim apud Persas carcer hoc nomine cineribus refertus ad quem nisi moriturus trahebatur nemo, vt ait Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. genia. cap. 5.* † Hinc mihi durissimus, tum & ob Gallos custodes, quibus diu noctuque custodiebar tanto odio, & maleuolentia, vt semper vltimum supplicium in pœnam mihi euenturum palam, constanterque etiam mihi affererent, nuntij verè maligni, quibus nulla charitas, nulla vrbinitas erga afflictos est. Sed potens est Deus, & misericors, & LIBERATOR. Ergo iam ad institutum veniamus.

Carcer igitur sic rectè definitur à Petro Gregorio *lib. 31. Syntag. iur. cap. 33. nu. 6.* vt sit locus tutus, horribilis, delinquentium custodiæ deputatus. Horridus locus tum ratione squaloris, & miseriarum quas ibi conclusi patiuntur, tum ratione societatis hominum perniciosorum, vt furum, latro-

- num, homicidarum, & similiarum qui ibi asseruantur, cum quibus innocentia vitæ facilè corrumpitur, & mali peiores fiunt, hoc idem sentit Bald. *de carcer. cap. 1. nu. 2. vers. nam carcer est.* † Sed elegantius carcerem describit Cassiodo. *lib. 11. vari. in fin.* sub his verbis. *Et ideo cella gemituum, tristitiæ domus, Plutonis hospitium, locus perpetua nocte cecatus tandem infusione lucis albescat, in qua non unum tormentum sustinet reus, qui antequam incurrat necis exitus à Supernis probatur abscisus. Primum pector ille collega catenarum abominabili merore discruciat, auditum alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debilitant, tactum pondera prementia defatigant, lumina diutius tenebris obtusa torpescunt, non est unum clausis exitium, multifaria morte perimitur qui carceris squalore torquetur.* † Vnde verum est carcerem, licet non detur ad pœnam Anto. Faber *in suo Codice lib. 2. tit. 39. defini. 3. nu. 1.* latissimè Don Franciscus Amaya *in comment. ad l. 2. nu. 18. C. de exacto. tribu. lib. 10.* † Sed ad custodiam tantum *l. aut damnum 8. §. solent D. de pœnis* post innumeros à se relatos tenet Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 5.* Henningius Goden *conf. 103. in ordine, & de iniur. conf. 2. nu. 13.* Farina. *de carcer. quæst. 27. nu. 95.* Valenzuela *conf. 43. nu. 159.* † tamen in se pœnam continere Caballi. *resol. crimi. casu 142. nu. 3.* Vincen. de Franchis *decis. 317. nu. 5.* Giurba *conf. crimi. 66. nu. 7.* & sic intelliges *tex. in l. si quis diutino D. de pœnis iuxta mentem Bouadillæ lib. 3. politi. cap. 15. num. 8. circa finem,* † & inter pœnas cõnumeratur à Boetio *de consolat. Philos. lib. 4.* hisce verbis *cum præsertim carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum perniciosis potius civibus propter quos etiam constituta sunt debeantur.* Lucret. *lib. 3.* sic cecinit.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis

Est insignibus insignis, scelerisque luela

Carcer est horribilis de saxo iactus deorsum

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tede.

idemque probat Vlpianus *in l. diuus 3. D. l. 2. C. de cust. reo.*

Julius Polux *lib. 4. Onomast.* enumerat carceres, sicut & stigmata

mata, & columnam, † & mala mansio dicitur *in l. item apud* 19
Labeonem 15. §. quaestionem 41. D. de iniur. Valenzue. d. conf.
43. nu. 162. Tuscus lit. C. conclus. 79. nu. 2. Salgado de Reg. pro-
tect. 2. parte cap. 4. nu. 1. Cerdan. de carcer. cap. 3. nu. 4. Solorza.
de crimi. parricid. cap. ult. † Sed malè id probari ex d. §. qua- 20
estionem 41. § ex l. si hominem 7. ibi, ut quaestio de eo haberetur,
§ propterea vincitum, § ad malam mansionem extensum
D. depositi optimè notauit Amaya ubi supra nu. 24. † cum ea 21
iura propriè loquantur de tortorio ligno, seu de equleo super
quo propriè corpora extendebantur D. Cyprianus de lapsis
Nunc equleus extenderet, nunc unguia effoderet, nunc flamma
torreret. Et in Actis Martyrum de S. Thelica. Qui cum pen-
dendo in equleo extensus se voce sapius repetita Christianum
esse proclamaret. D. Hieronymus in epist. ad Innocent. de mu-
liere septies ic̄ta. At vero mulier sexus infirmior, virtute for-
tior suum cum equleus corpus extenderet, & Rosinus lib. 9. an-
tiqui. Roma. cap. ult. Qui igitur in equleo torquebantur pende-
bant brachijs, pedibusque retortis extensi, nervis scilicet qui-
bis deincta membra erant propter summam int̄tionem cre-
pantibus, utque incitandi doloris causa equleus, aut fidicula
tendebantur, sic eiusdem remittendi eadem laxabantur, alia
congressit Garonus super Constit. Mediolani lib. 1. tit. 2. de Iu-
dais ver. Ictuum duorum equlei. † Appellatur etiam carcer 22
cruciatu corporis l. omnes 22. C. de p̄enis can. nulli dubium 3.
quest. 1. Natta conf. 319. nu. 3. lib. 2. Valenzue. d. conf. 43. nu.
162. Mago. decis. Luc. n. ult. n. 13 Farina. de carcer. § carcer.
quest. 27. nu. 1. † & à Prudentio Antrum carcereum vocatur 23
lib. 2. contra Symachum versu 469.

Antrum carcereum dissoluite corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.

Vel Atrum limen Idem vers. 310. hymn. 2.

Obsessor Atri liminis

Quem cura pernox manserat

Servare feralem domum.

Idem mox vers. 350. densa specum caliginis vocat, § hym. 5.
à versu 238. ita describit

Lubre

<i>Lugubre in Antrū truditur</i>	<i>Angusta clausum strāgulant</i>
<i>Ne liber vsus luminis</i>	<i>Æterna nox illic latet</i>
<i>Animaret altum spiritum</i>	<i>Expers diurni sideris</i>
<i>Est intus imo Ergastulo</i>	<i>Hic carcer horrendus suos</i>
<i>Locus tenebris nigrior</i>	<i>Habere fertur inferos.</i>
<i>Quem saxa merci fornicis</i>	

- 24 † & seruituti comparari carcerem dicitur in l. 2. *D. de liber. homi. exhi. l. Titio* 7 1. *S. Titio centum* 2. *D. de cond. & demonstr. Amescua de potes. in seipsum lib. 1. cap. 16. nu. 12.* Amaya *lib. 1. obser. cap. 6. nu. 19.* Mascari. *de probat. conclus. 266. nu. 6.* Giurba *decif. 66. nu. 7.* Bernar. *de Sandoual de cura pauper. carcerat. cap. 2. in princ.* Narbona *in comment. ad lib. 6. no. recopil. tit. 2. lege 14. glos. 1. nu. 6.* † Vnde in carcere reperiri per se miserimum esse scribit Leo *lib. 10. epist. 4. ad Alphonsum*, & multis docet Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 133. & 134.* † & iustum metum ad promissa in eo rescindendum carceris horrorem inducere probat *tex. in l. qui carcerem* 22. & ibi Barto. *D. quod met. cau.* Bouadilla *lib. 5. cap. 3. nu. 96.* † & plura incommoda adferre testatur Franchis *decif. 317. nu. 4.* † & ita semper de carceris iniustitia excipi potest Seraphi. *de priui. iuramen. priui. 132. nu. 9.* Macera. *lib. 3. resolu. 29. num. 20.*
- 29 † & eo non minus atrox afferatur iniuria quam morte Euge. *conf. 76. nu. 161.* † & esse magni præiudicij, & infamiæ testatur Viuius *lib. 2. decif. 201. num. 14.* † & esse speciem torturæ tradit idem post multos *num. 12.* † adeo vt tempus quo quis post latam exilij sententiam detentus fuerit non culpa sua in carcere cõputetur in diminutionem pœnæ exilij, vt eleganter rescripsere Imperatores *in l. omnes* 22. *C. de pœnis* ea reddita ratione, *ne hi qui diu priuati sunt astra communis haustu, & lucis aspectu intra breue spatium cattenarum ponderibus pragrauati, etiam exilij pœnam sustinere iterum compellātur,*
- 33 † quod & obtinere in ijs qui ad tempus ad remos damnantur tenet Petr. Gregor. *d. lib. 31. Syntag. cap. 33. nu. 7.* Vincent. *de Franchis decif. 317. n. 1.* & ibi eius additionator Flau. Amend. *& decif. 487.* † nam vt communiter dicitur carceris diurnitas inminuendarum pœnarum causa est Tiraquel. *tract. de*

de pœnis cau. 41. nu. 1. Bart. Bertazzo. inter conf. crimi. diuer. 21. Zileti conf. 91. nu. 66. vol. 2. & hac de causa semper menti tenenda verba Theodosij in l. de his 6. C. Theodos. de custod. reorum, ibi. De his quos tenet carcer id aperta definitione sancimus, ut aut conuictum velox pœna subducatur, aut liberandũ custodia diuturna non maceret, † secus tamen esse dicendum de carcere vbi absque tædio, & meliori prorsus habitatione, quam propria habitari posset pro vt multis in facti specie, probat Federic. Pruckmannus conf. 16. nu. 47. § conf. 15. nu. 113. vol. 2.

Explicita carceris definitione, succedit elegans sanè diuisio tradita à Platone lib. 10. de legi. circa finem in hæc verba.

Delati Magistratibus, § condemnati rei omnes carceribus contineantur, tres vero sint in Ciuitate carceres, vnus pluribus communis in foro rerum venialium vt multi ne fugiant custodiantur. Alter vbi catus eorum sit qui nocte congregantur correctionis nomine appellatus. Tertius in media regione vbi quam maximè desertus, siluestrisque locus est, supplicij nomine notatus, † quam diuisionem amplexus fuit Petr. Gregor.

de Repub. lib. 2. cap. 7. nu. 3. hisce verbis: Curabunt Rectores Respublicæ carceres edificari idoneos muneri ad quod deputantur, vt qui ad custodiam tantum deputantur, veluti pro debitoribus detinendis, vel reis non probatis exaudiendis non ita duri sint § seueri, ac illi qui deputantur castigationi leuiorum delictorum, nec isti qui ad castigationem, tam horridi ac illi qui ad supplicium edificabuntur, † vt erant Gemonia, Tullianum, § alia loca Romæ subterranea, fossa vbi Vestales incesta viuæ sepeliebantur, Barathrum Athenis, Latomia Syracusis, vt videre est apud Calium Rodiginum lib. 17. lectio. antiq. cap. 9. & alios diuersarum gētium carceres refert Alexan. ab Alexan. lib. 3. dier. genia. cap. 5. Et apud Longobardos subterraneos fuisse probat l. de furtis 54. Regis Liutprandi apud Codicem legum Longobardorum lib. 1. † Et de suprascripto vltimo carcere intelligendus est Cicero orat. 2. in Catili. dum inquit:

Sentiet in hac Vrbe esse Consules vigilantes, esse egregios Magistratus, esse fortem Senatuum, esse arma, esse carcerem, quem vindi-

- vindicem nefariorum, ac manifestorum scelerum maiores nostri esse voluerunt. † Et Cæsar apud eundem Ciceronem orat. 40 *4. in Catili.* fuisse carcerem pœnam perpetuam significat hinc verbis. *Intelligi mortem à Deo immortalis non esse supplicij causa constitutam, itaque eam sapientes nunquam inuiti, sapè fortes etiam appetuerunt. Vincula vero, & ea sempiterna certè ad singularem pœnam nefarij sceleris inuèta sunt.* Et Valer. Maxi. *lib. 6. cap. 3.* refert C. Vatinius quod sinistrae manus digitos sibi ne militaret bello Italico amputasset, publicatis bonis à Senatu æternis vinculis puniendum adiudicatum, & colligitur etiam hoc idem ex verbis Dyon. Halicar. *lib. 1. antiqui.* Sunt, inquit, qui confestim eam necatam puellam tradant, nec desunt qui malint coniectam in occultum carcerem, eumq; perpetuum, unde necatam esse vulgo traditum est, plura congerit ad rem Petr. Gregor. *d. lib. 3 1. syntag. cap. 33.* † Et in istis carceribus olim plures decapitados, & strangulatos fuisse probat pluribus exemplis Thomas Dempsterus *in paratip. ad Rosinum de antiqui. Roma. lib. 10. cap. 29. circa finem.*
- 41 † Hinc apud Ecclesiasticos Iudices solitum fuit reos ad perpetuos carceres condemnare *cap. penul. de apost. cap. penult. de hereti. cap. nouimus de verb. signif. & alibi Angel. in l. Prætor ait §. si publicanus nu. 1. D. de vi bonor. rapto. Gregor. Lopez. in l. 4. tit. 3 1. partita 7. ver. omne libre Bouadilla lib. 3. politic. cap. 15. nu. 5. Solorza. lib. 1. de parricidio cap. ult. Cerdan. de carcer. cap. 3. nu. 9. Andræas Knichen de Saxonico non pro-*
- 42 *uocandi iure cap. 5. de regalijis in specie num. 28 1.* † quia cum pœnam sanguinis inferre non possint *cap. in Archiepiscopatu de rapt. cap. clericis, cap. sententiã sanguinis Ne cler. vel Mona. secul. nego. se in mis.* hinc ea cõtenti sunt quæ pœnitentiam
- 43 admittere potest. † Iure autem ciuili prohibitus fuit carcer perpetuus, vt ait Vlpia. *in l. aut damnum 8. §. solent l. mandatis 35. D. l. incredibile 6. C. de pœnis Clarus quæst. 70. vers. pœna autẽ Angel. conf. 257. in fine Bald. conf. 443. in fine Camil. Borrel. de Magistr. edit. lib. 2. cap. 8. num. 390.* Videndi super hac re Petr. Faber *lib. 2. semestr. cap. 7. Menoch. de arbitra. lib. 1. quæst. 89. Ianus Langlæus Ocij semesf. lib. 2. cap. 7.* † Et in
- 44 *l. 1.*

De carcer. è car. fug. Cap. 18. §. I. 185

*in l. 1. C. Theodos. vbi latè Jacob Gotho. de priuati carceris custo. reus Maieſtatis habetur qui priuato carcere vtitur. Vnde & ex his quæ diximus nuper num. refellendus eſt Andræas Knichen vbi ſupra nu. 281. dum aſſerit iure ciuili incognitū fuiſſe perpetuum carcerem, imò eo vſi fuerunt Romani, illumque cognouerunt, ac prohibuerunt, ſicque iure ciuili inter dictum non incognitum affirmat Antonius Faber in ſuo Codice lib. 2. tit. 39. deſini. 9. num. 7. & probat tex. in l. incredibile 6. C. de panis dum incredibile dicit, quod quis perpetuis vinculis eſſet condemnatus, cum vix in ſeruili conditione hoc procedere poteſt † Alter carcer erat propriè ad 46
custodiam, vt dum in ſuſpenſo eſt animus iudicantium, interim rei delati ſub tuta custodia retineantur, † & ſic carcera- 47
ti non dicuntur vincti, niſi eorum corporibus vincula ſint adhibita l. verum 216. D. de ver. ſig. Camil. Borrel. de Magiſt. 48
edic. lib. 1. cap. 1 nu. 184. † Et hunc carcerem Meſſenij Theſaurum appellabant, vt ait Alexan. ab Alexan. lib. 3. dier. geni. 49
cap. 5. † non ideo ſic vocatum quaſi in eo ſit officina fertilior omni theſauro, cum inde veniant pœnæ, mulctæ, pœnarum, compendia, tranſactiones, compositioneſq; vt voluit Camil. Borrel. de preſtan. Reg. Catho. cap. 27. nu. 2. † ſed potius the- 50
ſaurum vocari exiſtimarem propter publicum bonum quod ex eo Reipublicæ ſequitur. † Vnde fortasſe Liuius deca. 4. 51
lib. 9. theſaurum publicum appellat carcerem illum.*

DE POENIS E CARCERE FUGIENTIS.

§. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Conquiritur Farinacius de modo quo Doctores rem hanc tractant.
- 2 Carcer eſt hominum noxiorum.
- 3 Fugiens è carceribus ſit ſui accuſator.
- 4 Proponuntur iura loquentia de pœna effraCTORIS fugientis è carcere.

Aa

5 Pa.

- 5 *Pœna capitalis nomine venit iuxta communem sententiã deportatio.*
- 6 *Refellitur ex pluribus.*
- 7 *Opponitur l. licet 103. D. de ver. signif.*
- 8 *Eius solutio.*
- 9 *Explicatur l. 2. D. de publi. iudi.*
- 10 *Intelligitur l. 4. D. si quis cautio.*
- 11 *Interpretatur l. 2. D. de penis.*
- 12 *Exponitur l. qui cum maior 14. S. is demum D. de bon. liber.*
- 13 *Enodantur alia iura.*
- 14 *Quare olim carceres fugientes, & frangentes ultimo supplicio damnabantur.*
- 15 *Carceres publico bono destinati.*
- 16 *Pro, non contra bonos mores introducti.*
- 17 *Sancti vocantur.*
- 18 *Roma falix dicitur quando in ea unicus tantum carcer inueniebatur.*
- 19 *Publica erant sacra.*
- 20 *Eorum violatores capitaliter damnati.*
- 21 *Similiter, & eorum murorum.*
- 22 *Carcerum fabricatio ad Vniuersitatem, custodia ad dominum pertinet.*
- 23 *Transgressores murorum Ciuitatis capitaliter dãmabantur.*
- 24 *Intellige de mœnijs Urbis Roma solummodo.*
- 25 *Non tempore pacis.*
- 26 *Sed tempore belli.*
- 27 *Hæc pœna non se extendit ad nostros carceres.*
- 28 *Qui à coercendo dicti.*
- 29 *Appellantur etiam locus in quo noxi seruantur.*
- 30 *Pœna effractoris, & fugientis carceres Iudicis arbitrio relinquitur.*
- 31 *Quando non exprimitur pœna, relinquitur arbitrio Iudicis.*
- 32 *Idem in assignanda mulcta vel pœna pecuniaria.*
- 33 *Et de die quoties certum tempus conceditur nõ adiecto die.*
- 34 *Iudicis arbitrium debet secundum rationem regulari.*

- 35 *Arbitrium liberum, & solutum est positum in mera voluntate.*
- 36 *Sic dicitur spontè sua, & arbitrio suo.*
- 37 *Aliud est arbitrium secundum rationem.*
- 38 *De quo intelligendum est quod dicitur arbitrio Iudicis relictum.*
- 39 *Reijcitur opinio asserentium effractorem fugientem è carcere teneri pana confessi criminis.*
- 40 *Doctores sunt instar auium.*
- 41 *Explicatur l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo.*
- 42 *Confessus si de sua innocentia probat, non punitur.*
- 43 *Refellitur Fachineus.*
- 44 *Communis sententia potest intelligi de contumacibus.*
- 45 *Ex consuetudine in cõtumaces proceditur etiam ad panam capitalem.*
- 46 *Mediolanensis Senatus sententia.*
- 47 *Qui eos publicè torqueri facit.*
- 48 *Et grauius pro delicto pro quo detinentur torqueri solent.*
- 49 *Idem in eo qui effractis vinculis fugit per ostium, vel fenestram.*
- 50 *Et in eo qui est in custodia, licet non sit in carcere.*
- 51 *Idem in eo qui transcendit carceris muros fune medio.*
- 52 *Mitiori pana punitur qui fractura facta, non consumauit fugam.*
- 53 *Quia effectu non sequuto effectus mitius punitur.*
- 54 *Senatus decisio circa fugam cum fractura intentatam, nõ tamen sequutam.*
- 55 *Postea in arctiores carceres detruduntur.*

Quæritur maximè Farina. in sua praxi crimin. tit. de carce. & car. quest. 30. nu. 33. quod ita obscurè hæc materia à Doctõribus tractetur, sed ipse eam tot ampliationibus, & limitationibus obscuriorem certè reddidit. Qua potero breuitate, & claritate eam declarabo.

Quia carcer hominum noxiorũ est l. 2. C. de exactio. tribu.

3 lib. 10. hinc nihil mirum quod fugiens è carceribus puniri
 4 debebat, † cum ipsa fuga sui accusator fiat *auth. de exhib. reis*
 §. *si vero colla. 5.* & in hoc Doctores omnes concordant. Sed
 qua pœna puniri debeat effractor carceris, & ab eo fugiens
 non ita conueniunt. † Iura quæ de hac re loquuntur sunt tex.
in l. 1. D. de effractora. cuius hæc sunt verba: *De his qui carcere*
effractor euaserint sumendum supplicium Diui Fratres Emi-
lio Tironi rescripserunt. Saturninus etiam probat eos qui de
cercere eruperunt, siue effractoris foribus, siue conspiratione cum
ceteris, qui in eadem custodia erant, capite puniendos. Quod
si per negligentiam custodum euaserint mitius puniendos. Est
 etiam tex. *in l. in eos 13. D. de custo. & exhib. reo.* inquit sic:
In eos qui cum recepti essent in carcerem, conspirauerint, ut
ruptis vinculis, & effractor carcere euadant, amplius quam
causa ex qua recepti sunt reposcit, custodiendum est, & quam-
uis innocentes ex eo crimine inueniantur propter quod impacti
sunt in carcerem: tamen puniendi sunt, eos vero qui conspira-
tionem eorum detexerint, releuandos. Et tandem tex. in l. mi-
lites 13. §. eius fugam D. de re milit. inquit: *Eius fugam qui*
cum sub custodia, vel in carcere esset descesserit, in numerum
desertorum non computandum Menander scripsit, quia custo-
diæ refuga, non militiæ desertor est: eum tamen qui carcere
effractor fugerit, etiamsi ante non deseruerit capite puniendum
Paulus scripsit.

5 Ex his iuribus illa oritur difficultas, an nomine pœnæ ca-
 6 pitalis vltimum supplicium veniat, an vero intelligenda sint
 de morte ciuili, vel de portatione, † quam sub capitali pœna
 comprehendi obtinuit apud antiquiores Pragmaticos longa
 serie relatos, & libenti animo amplexos à Farina. *de delic. &*
pœnis quæst. 19. à nu. 3. † quorum sententia refellitur ex tex.
in l. relegati 4. ibi in Insulam deportato pena capitis adrogatur
 vbi eleganter Gothofr. inquit *Capitis pena mors est D. de*
penis l. sunt quidam 9. alias l. sacularij §. sunt quedam D. de
extraor. crimi. vbi cōtra eos qui scopelimon fecerunt vsque
 ad pœnam capitis proceditur, quia vt inquit ibi Consultus,
 & ipsa res mortem committatur *l. lex Iulia 7. §. fin. D. de I. lul.*
repetun.

repetun. cum pluribus alijs congestis à Briffonio de ver. sign. ver. capite damnari, & in hac sententia inclinat glos. in l. trāsfigere ver. capitali C. de transact. Gaspar Velas. in repeti. l. Imperium num. 99. D. de iurisd. omni. indi. Bart. & Bald. in auth. Sed nouo iure C. de ser. fugit. † Et licet videatur obstare, imò rem hanc decidere tex. in l. licet capitalis 103. ibi tamen appellatio capitalis, mortis, vel amissionis Ciuitatis intelligenda est D. de ver. sig. † tamen hoc secūdm subiectam materiam de qua tractatur intelligēdum venit, vt latè explicat Farinac. d. quest. 19. à num. 4. vsque ad 9. † Sic in l. 2. D. de publi. iudi. ait Paulus Capitalia iudicia sunt ex quibus pœna, mors, aut exilium est, hoc est aqua, & ignis interdictio, per has enim pœnas eximitur caput à Ciuitate, non capitalia sunt ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio pœna est. † Sic & in l. 4. D. si quis cautio. ait Vlpianus Rei capitalis condemnatum accipere debemus qui morte, exilione coercitus est. † Sic & in l. 2. D. de pœnis. Rei capitalis, inquit Consultus, damnatum sic accipere debemus ex qua causa damnato vel mors, vel etiā Ciuitatis amissio, vel seruitus contingit. † Sic & in l. qui cum maior 14. §. is demum D. de bon. libert. in ea parte Edicti qua Patronus qui libertum capitis accusauerit ab eius bonorum, possessione repellitur is demum (ait) videtur capitis accusasse qui tali iudicio agit, cuius pœna aut supplicium habuit, aut exilium quod sit vice deportationis, ubi Ciuitas amittitur, † ita etiam intelligenda sunt iura in l. eum 10. D. de iur. patro. l. si filius 33. §. 1. D. de fideicom. liber. l. sed si 10. §. sin autem 11. D. de in ius vocan. l. si quis 5. §. sed & patroni 23. D. de liber. agnos. l. tutorem 22. D. de his quib. ut indig. l. vlt. D. de bon. liber.

Ex his ergo apparet pœnam capitis, hoc est vltimum supplicium olim impositam carcerum effractoribus, & ab eo fugientibus, cuius rei ratio elegans est illa quam tradit Don Ludou. à Peguera decis. 1. nu. 5. ad finem videlicet, † quia carcer publico bono destinatus sit, vt ego ex Calphurnio Flacco probo dum publicus ab eo vocatur decla. 4. his verbis. *Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustiis foraminibus*

- minibus tenuem, lucis umbram recipientem, & Cicero orat. 2. in Catili. vt supra vidimus, eum vindicem nefariorum, ac manifestorum scelerum appellat, † vnde carceres nō esse contra bonos mores, sed potius pro bonis moribus introductos tenet ex Bart. Henningius Goden conf. 103. num. 102. quod est conf. 2. de iniur. † & sanctos esse tradit M. Antonius de Amatis decis. 104. num. 42. Bertaz. conf. 35. nu. 16. faciunt ad rem quæ tradit Liui. lib. 1. decad. 1. Ancum Martium ingenti incremento rebus auctis cum in tanta multitudine hominum facinora clandestina fierent, carcerem ad terrorem increfcētis audacia media vrbe imminentem foro edificasse, † hinc Iuuenal. lib. 1. satyr. versu 620. fœlicem Romam vocauit tempore quo vnicus tantum carcer in ea reperiebatur.*

*Maximus in vinculis ferri modus, vt timeas ne
Vomer deficiat, ne marra & sarcula desint
Fœlices proauorum atavos, fœlicia dicas
Sacula quæ quondam sub Regibus, atque Tribunis
Viderunt vno contentam carcere Romam.*

- 19 Ea autem quæ publicè dicata, sacra erant *l. sacra 9. D. de*
20 *rer. diui.* † hinc ea violare pœna vltimi supplicij puniebatur, videndus Cuma. *conf. 105. num. 4.* & sentire videtur Bossius
21 *tit. de effracto. carce. num. 1.* † Et quia publica sunt ædificia, ideo eorum muros violare capitaliter puniendum tenet Petr.
22 Gregor. *de Repub. lib. 2. cap. 7. num. 5.* † & ob id tenent multi fabricationem carcerum spectare ad Vniuersitatem, custodiam vero ad dominum, de qua re videndus Flavius Amendola ad Franchum *decis. 78. nu. 9.* † Sic etiam qui muros Ciuitatis transcendit quia sancti sunt *l. 2. D. ne quid in loco sacro,* capite plectitur *l. vlt. D. de rer. diuis.* † & sicut pœna ista capitalis imposita ijs qui muros transgrediuntur, non extenditur ad alios mœniorum transgressores, sed solum ad Romanos muros iuxta veriore sententiam, qua in praxi vtimur,
25 † præcipuè tempore pacis, vt tenet Clar. *in S. fin. quest. 68. ver. muros Ciuitatis,* Menoch. *de arbitr. casu 483. num. 6.* Boer. *decis. 232.* † secus tempore belli ex *l. 3. S. nec nō 17. de re milit.* solum, inquam, ad Romana mœnia se extendit, vt ex *l. penult.*

Et vlt.

Et vlt. D. ne quid in loco sacro, vult probari Ofual. ad Donel. lib. 4. commen. cap. 1. lit. Z. & differtè post multos Farina. de delict. Et panis quest. 20. nu. 152. † ita hæc scilicet carcerum effractorum capitalis pœna nō se extendit ad nostros carceres, 27
 † quos licet tanquam coercitores criminum, & sic à coercendo dictos existimemus, vt voluit Varro *lib. 4. de ling. lati. Prætei. ver. carcer. Bouadi. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 5. † & carcerem locum in quo noxij seruantur appellet Serui. in lib. 1. Ænei. Virgi. domusq; sit illa quæ nos quietos domi custodit, tamen nō sacros, neque sanctos esse dicimus. Et licet Fachinæ. lib. 9. contro. iur. cap. 64. inclinēt in id quod etiam hodie pœna effractoris fugientis è carcere sit vltimi supplicij ob contemptam Maiestatem ipsius Magistratus. 28*
 Tamen pœnam illam carcerum effractoris, & ab eo fugientis Iudicis arbitrio esse relinquendam constanter asseuero, & pro regula stabilitum fuit post longam dissertationem à Farina. *d. quest. 30. nu. 34. hoc enim voluit significare tex. in d. l. in eos 13. dum puniendos esse dicit, non expressa pœnæ qualitate, † quo casu Iudicis arbitrio relinquitur l. 1. §. expilatores, ibi quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposta est, idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei qui cognoscit. D. de effract. & in nostris terminis tenet Alberi. in d. l. in eos nu. 2. Boer. decis. 215. nu. 22. vers. Et ad textum Ioan. Igneus in l. 3. §. subuenitur nu. 70. D. de S. C. Syllani. Anto. Gomez. lib. 3. vari. cap. 9. nu. 11. † & in assignanda mulcta, vel pœna pecuniaria, vbi certa à lege non statuitur, ad arbitrium Iudicis relinquendum probant iura in l. si quis reum 4. D. de custo. Et exhib. reo. l. hodie 13. D. de panis, 29*
 † & de die quoties certum tempus concessum est, nō adiecto die est tex. in l. 1. §. vlt. D. de iur. delib. † Hoc autem arbitrium debet secundum rationem regulari, vt de arbitrio quantitatatis quādo pœna pecuniaria incerta imposta est, probō singulariter ex *d. l. hodie 13. ibi, ita tamen vt utroq; modo rationem non excedat: duo siquidem sunt arbitria, † aliud liberum, & solutum quod in mera voluntate positum est, & arbitrium plenum voluntatis dicitur in l. vtrum 7. §. 1. D. de reb. dub. l. liberum 30*
 31
 32
 33
 34
 35
berum

36 *berum 28. D. de adopt. † Sic & sponte sua, & arbitrio suo dicitur in l. qui erat 49. D. fami. ercis. sic & sui arbitrij esse in l. si pater 22. D. de rit. nupti. & ad arbitrium suum, idest pro arbitrio suo in l. res 42. D. de iur. doti. † Aliud vero est arbitrium quod viri boni appellatur hoc est secundum rationem, non in meram voluntatem collatum, vt in l. si sic 75. D. de leg. 1. l. Thais 41. §. sorori 4. l. fideicommissa 46. §. quod si D. de fideicom. libert. † Vbicunque autem in arbitrium siue iudicis, siue alterius quid cōfertur, quasi viro bono commissum accipiendum est l. sed & si 17. §. Prator ait D. de iniur. l. si libertus 30. D. de oper. libert. l. si societatem 6. D. pro socio l. 1. §. 1. D. de leg. 2. l. si filia 43. D. de leg. 3. l. 3. C. de dotis promif.*

39 Vnde ex supradictis venit reiicienda illorum opinio, qui tenent pœnam effractorum carcerum iustè detentorum esse confessati criminis pro quo in carcere detrusi erant, illaque pœna puniendos esse. Hanc sententiam Doctorum cumulus, † (de quibus rectè affirmabat Decius *conf. 449. num. 12.* esse instar auium, quarū vnā quando euolat omnes sequuntur) communem fecit, inter eos *glos. ver. puniendi in d. l. in eos 13. Viui. in suis commu. opini. ver. fugiens è carcere num. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu. 301. nu. 5. & de presump. lib. 1. quest. 89. nu. 45. Mascari. de probat. conclus. 266. nu. 1. & conclus. 498. nu. 16. lib. 1. & conclus. 820. nu. 1. lib. 2. Bossi. de carcer. nu. 5. alijq; relati à Farina. vbi supra nu. 7. Gomezio lib. 3. var. tit. de captu. reo. nu. 11. Claro §. fin. quest. 21. ver. tertio autem modo Mynseng. cent. 6. obser. 98. Altusius in dic. & olog. lib. 1. cap. 132. num. 20. † Hæc inquam opinio cum solum nitatur textui in d. l. in eos 13. facili negotio refelli potest: ibi enim solum asseritur amplius esse custodiendos, vt scilicet iterum non euadant, & insuper puniendos licet innocentes reperiātur ex eo crimine propter quod in carcerem compacti sunt, non pœna confessati criminis, sed pœna effracti carceris, vel de fuga quæ vt diximus arbitrio Iudicis relinquitur: nimis enim leuiter ius ageret si detentatum ludi causa effringentem, & fugientem è carceribus sola pœna confessi delicti puniret, sicut nimis seuerè se ferret si innocens pœna delicti sibi*

sibi adscripti plecteretur, & ita sentire videtur Felin. *in cap. nullus nu. 13. ad finem de præsump. vt expendit Fachinæ. lib. 9. contro. cap. 65.* † præcipuè si consideratur quod si quis verè, & realiter confessus fuerit delictum adhuc potest probare contrarium, & si ex ea probatione de innocentia sua constaret, non deberet puniri ex eleganti tex. *in l. 1. §. si quis ultro 27. D. de quæstio.* vnde sola pœna effracti carceris, & fugæ esse puniendos concluditur, vt tenet Gomez. *ubi supra Ioan. Igne. in d. l. 3. §. subuenitur nu. 70. D. de S. C. Syllani.* & vt optimè animaduertit Bursat. *conf. 346. nu. 30. 31. § 35. volu. 4.* vel nocens est, vel innocens reus, si nocens, prius punitur pro fractura, & insuper pro crimine pro quo mancipatus est. Si innocens, & iustè detentus, vt infra dico, solum pro fractura, & fuga, alias sequeretur quod innocentes æquali pœna, aut maiori plecterentur, quam nocentes, & culpabiles contra *l. absentem 5. D. de pœnis cap. licet ex quadam 47. in fine de testi.* vt expendit Alberi. *in d. l. in eos nu. 2.* † Vnde rejicitur opinio Fachinæ *d. lib. 9. contro. cap. 66.* qui reiectis alijs solutionibus affirmat tex. *in d. l. in eos non explicare pœnam; tex. vero in d. l. 1. D. de effracto.* declarare illam esse pœnam capitis.

Contraria tamen sententia, quam diximus supra communem, posset intelligi de reis fugientibus è carceribus, qui postea non capiuntur, † nam cum aduersus eos in cõtumaciam ex consuetudine contra expressum tex. *in d. l. absentem 5.* ibi *verum si quid grauius irrogãdum fuisset puta metallo, vel capitis pœnam non esse absentibus irrogandam D. de pœnis,* procedatur, nihil mirum quod pœna ordinaria confessati, & conuicti criminis puniatur, non quod fuga illa faciat indicium vna cum antecedentibus capturam ad illum pœna ordinaria commissi delicti condemnandum, vt voluit Farina. *d. quæst. 30. nu. 43. vers. nihilominus,* sed potius quia contumacia illa præcedentibus fuga, & fractura facit reos confessos, & conuictos criminis pro quo detinebantur, vt singulariter potest probari ex *l. si apparitor 6. C. de cohortal. Princip. lib. 1 2.* † & hoc iure vtimur in hoc Mediolanensi Statu, vt notauit Clar.

Bb

quæst.

- quæst. 21. vers. tertio autem modo* ibi licet *Senatus hoc* (scilicet condemnare fugitivos è carceribus in pœnam ordinariam.) non obseruet, nisi contra contumaces: præuijs tamen semper opportunis citationibus, vt optimè concludit idem Farina.
- 47 *ubi supra nu. 45.* † Ideo Excellentissimus Senatus noster Mediolanensis Iustitiæ splendore semper coruscans, alios Senatus in multis excellens, vt probat Garon. *in cōment. ad Constit. Mediolani tit. de Senatoribus in prelud. cap. 7. num. 51.* solet captos post fugam publicè torqueri facere, vt refert Clarus vbi proximè, & idem obseruare Curiam Neapolitanam testatur Grammat. *voto 37.* & etiam in Cathalonia affirmat Peguera *d. decis. 1.* † & grauius quoque pro delicto pro quo detinentur torqueri solent, & sic est intelligendus Clarus *d. vers. tertio autem modo.* † Idemque dicendum est in eo qui fractis vinculis, seu compedibus aufugit per ostium apertum, seu fenestram arg. *l. succurritur 9.* ibi nihil intersit parietibus, an compedibus teneatur *D. ex quib. caus. maio. l. si quis 3. §. subuenitur* ibi clausos accipere debemus etsi sunt vincti *D. de S. C. Syllania.* † sicut nec interest an quis detineatur in carcere, vel in custodia *l. milites 13. §. eius fugam D. de re milit. l. capitalium 28. §. ad statuas D. de pœnis,* plures relati à Farina. *d. quæst. 30. nu. 82.* † Idem & in eo qui muros carceris transcendit sine fractura fune medio, vel alio modo Boer. *d. decis. 215. nu. 13. vers. ¶ idem si extra Bertaz. conf. crimi. 35. nu. 31. lib. 1.* † Mitiori autem pœna esse puniendos carceratos, qui in actu fugæ deprehenduntur etiã fractura facta tenet, & profequitur latè Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 360. nu. 95.* † & hoc quia de generali consuetudine in delictis affectus ad quemcunque actum proximum deductus regulariter non punitur ordinaria pœna effectu nõ sequuto Clarus *quæst. 92. vers. scias tamen Gomez. lib. 3. varia. cap. 3. nu. 30.* Gramma. *decis. 2. nu. 8.* Ioseph. Ludoui. *decis. Lucen. 15. nu. 26.* † Reperio tamen Senatum nostrum Mediolanensem reis constitutis quamplurimis carceratis, qui aliquali fractura facta in carcere Egregij Capitanei Iustitiæ appellato la Orba fugere tentarunt, venisse in sententiam die 11. Augusti 1601. vt publicè

blicè tribus icibus funis plecterentur forte ob præcedem
 conpirationem quæ interuenerat. † Qua pœna sumpta in
 arctiores, & tutiores carceres detruduntur ne in posterum
 fugere attentent *tex. in d. l. in eos 13. D. de custo. & exhib. reo.*
Boer. d. decis. 215. nu. 22. & alij adducti à Farina. d. quæst. 30.
num. 48.

DE FUGIENTE E CARCERE PRIVATO

De fideiussore rei sub fideiussione constituti. Deque
 arreptione itineris ad Superiorem.

§. III.

- 1 *Privatus carcer prohibitus.*
- 2 *Sermo est de carcere priuato à Iudice assignato.*
- 3 *Quod facere potest Iudex.*
- 4 *Roderico Suarez, fuit assignatus.*
- 5 *Et Abbati S. Martini Canigonensis in Cathalonia.*
- 6 *Ab eo fugiens eadem pœna punitur qua is qui è carcere pu-
 blico fugit.*
- 7 *Efficitur publicus ex Iudicis decreto locus alias priuatus.*
- 8 *Reijcitur Amaya sententia.*
- 9 *Ab eo carcere fugiens incidit in pœnã si erat sub præcepto,
 vel fideiussione constitutus.*
- 10 *Dicitur carceratus qui est sub præcepto, vel fideiussione
 constitutus.*
- 11 *Decreto gratioso gaudet.*
- 12 *Pœnam effractoris non incurrit.*
- 13 *Constitutus sub fideiussione, strictè non dicitur carceratus.*
- 14 *Cadauera carceratorum Cremona pertinet ad Cathedra-
 lem, secus eorũ, qui constituti sunt domi sub fideiussione.*
- 15 *Verba contractus sunt strictè intelligenda.*
- 16 *Maximè si est conceptus materna lingua.*
- 17 *Constitutus sub fideiussione nõ videtur esse in manibus Iu-
 stitia.*
- 18 *Et ita presentans bannitum liberatur.*

- 19 *Decisiones Senatus.*
 20 *Bannitus captus non potest occidi, bene vero si est sub fideiussione.*
 21 *Pœna non poterit exigi à reo, vel fideiussore, si Iudex mandauerit familiam ad illum capiendum, & hac de causa aufugerit.*
 22 *Non dicitur contrauenire, qui ex noua causa contrauenit.*
 23 *Laudantur Iure Consulti Thomas, & Ioannes Baptista Parasaccus.*
 24 *Decisio Senatus.*
 25 *Præceptum ne quis à domo discedat, vel ut in eam se conferat non requirit intimationem personalem.*
 26 *Decisio Senatus.*
 27 *Contrafaciens præcepto Principis etiam absque pena debet aliquo modo mulctari.*
 28 *Decisio Supremi Italia Consilij.*
 29 *Votum Regentis Iacobi Maynoldi.*
 30 *Eiusdem laudes.*
 31 *Fideiussor tenetur de negligentia, & dolo custodum.*
 32 *Non potest dici carcer tutus ubi adest dolus, vel lata culpa custodis.*
 33 *Rei fideiussoribus custodiendi tradebantur.*
 34 *Proponitur facti species agitata in Senatu.*
 35 *Decisio Senatus.*
 36 *Fugiente iusta de causa ad Superiorē non tenetur fideiussor.*
 37 *Ita decisum testatur Giurba.*
 38 *Rekursus ille habet vim appellationis.*
 39 *Si non interuenit iusta causa punitur, licet mitiori pena.*
 40 *Decisio Senatus.*

1

2

3

NON loquor de carcere priuato, quem vnusquisque potest in domo habere: iste enim est à iure prohibitus ex *l. 1. C. de priu. car. inhi.* ex pluribus Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 13.* † solum sermo est de carcere priuato à Iudice pro publico assignato, † quod posse Iudicem facere testatur

De carcer. è car. fug. Cap. 18. §. III. 197

testatur Consultus *in l. potest 9. alias est l. ult. D. de interd. & relega.* Flavi. Amendo. *in additio. ad Franch. decis. 78. nu. 18.*
 † & sibi fuisse assignatam primo domū Prætoris, deinde propriam, postmodum Villam in qua habitabat refert Rodericus Suarez *tract. de fideius. in cau. crimi. nu. 12.* & deberi propriam domum assignari pro carcere Prætoribus quoties pro sindicatu carcerari debent asserit Bouadilla *lib. 5. polit. cap. 1. nu. 53.* † & de detentione facta personæ Abbatis S. Martini Canigonensis in Principatu Cathalonix in insigni Monasterio Sancti Cucuphatis Vallensis, & postea in Ciuitate Barcinonæ tradit Valenzuela *conf. 74. nu. 77. & seq.* † Si inquam, is cui Camera in domo Prætoris, vel Prætorium ipsum loco carceris datur aufugerit, eadem pœna qua fugiens è carcere publico punitur Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 101. nu. 7.* Viui. *cõmu. opini. ver. fugiens è carcere publico nu. 5.* Mascard. *d. lib. 1. conclus. 266. nu. 8. & conclus. 820. nu. 2. & 4.* Ex Cino *in l. 1. C. de priua. carce.* Bouadilla *lib. 3. poliii. cap. 15. nu. 10.* Magon. *decis. 90. nu. 7. vers. cõtraria tamen opinio Petr. Gregor. lib. 31. syntag. iur. cap. 33. nu. 2.* Fachine. *lib. 9. contro. cap. 67.* † efficitur enim publicus ex decreto illo, seu ordinatione Iudicis, vt notauit Farina. *d. quæst. 30. nu. 47.* † Vnde non est amplectenda Don Francisci Amayæ doctrina, qui in comment. *ad l. 2. nu. 21. C. de exacto. tribut. lib. 10.* asserit se omisisse in definitione carceris verbum illud *securus*, vel *publicus*, cum possit assignari custodia, vel domus pro carcere: etenim quo ad domum iam dixi ex decreto Iudicis effici carcerem publicum, domum priuatam, tum & reddi securum medio pœnæ præcepti, vel fideiussionis, vel alia custodia, vt apud milites sunt, quas appellamus Militum stationes. † Quia vero praxis ordinaria est, quod ille cui domus assignatur pro carcere promittat, vel fideiussionem præstet sub aliqua pecuniaria pœna de non recedendo, seu fugam faciendo ab eo loco, tunc fugam arripiendo incidit solum in pœnam de qua in præcepto, vel fideiusione *l. si quis reum 4. D. de custo. & exhi. reo.* plura Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 260. nu. 13.* Vulpel. *respon. 239. lib. 1.* † dicitur enim is etiã carceratus iuxta tex. *in l. nec non 28* 10
 ibi,

- ibi, sed sub fideiussorum satisfactione captus sit D. ex quib. caus.
 11 maio. sensit ita Guido Papa decis. 253. nu. 1. Grammati. decis.
 14. nu. 4. Mago. decis. Lucen. 90. nu. 8. Menoch. d. lib. 2. casu
 301. nu. 10. in fine. † Et in Indulto quod Regis gratia ob pu-
 blicam lætitiā carceratis concedi solet, quod nos decretum
 gratiosum appellamus, de quo multa eruditus Ioan. Baptista
 Larrea in suis disputa. siue decis. Granatensibus dispu. 25. nu. 1.
 par. 1. comprehenduntur etiam sub fideiussoribus constituti
 Mastrillo de Indul. cap. 12. nu. 4. & in decreto gratioso in hoc
 12 Mediolani dominio edito an. 1571. ob natiuitatem Serenif-
 simi Regis Philippi III. specialiter nominantur. † Verum est
 quod isti sub fideiussione detenti pœnam effractoris carcerū
 non incurrunt, cum nulla supponatur fractura, & Iudex con-
 tentus fuerit pœna illa pecuniaria in præcepto, vel fideiussio-
 ne contenta.
- 13 Dixi videri captum sub fideiussione constitutum, sed hoc
 intellige lato modo, non strictè, & in omni casu secundum
 subiectam materiam: etenim in illa de qua loquitur Cæsar
 Carena resolu. 80. à nu. 6. vers. Assumo certum est non videri
 14 carceratum sub fideiussione constitutum: Agit enim de sen-
 tentia arbitrari, † qua adiudicabantur cadauera carceratorum
 Cremonæ Ecclesiæ Cathedrali sub cuius Parochia sunt car-
 ceres Prætorij, quod quidem non debet extendi ad reos sub
 fideiussione constitutos extra carceres in domo alteri Paro-
 15 chix supposita morientes, quia verba Laudi, de cuius inter-
 pretatione agebatur, sunt strictè intelligenda, † sicuti & cu-
 16 iuslibet alterius contractus Mant. de tacit. & ambig. conuen.
 lib. 2. tit. 5. nu. 12. † maximè si est conceptus materna lingua,
 vt in nostro casu Bald. in l. lege num. 7. vers. & secundum com-
 17 munem usum loquendi C. de legit. hered. † licet autem sub fi-
 deiussione constitutus videatur posse dici aliquoties carcera-
 tus: nunquam tamen videtur dum est sub fideiussione in ma-
 18 nibus Iustitiæ, † & ideo sub fideiussore constituto præsentan-
 ti bannitum pro eius liberatione non resistit exceptio, quod
 ex quo præstitit fideiussionem de se consignando dicatur in
 manibus Iustitiæ, & sic exclusus beneficio proclamatis in-
 ban-

bannitos editi excipientis eos qui in manibus Iustitiæ sunt, vel ad remum transmissi: † etenim per Senatum nostrum Mediolanensem fuit sæpè hoc declaratum, præcipuè dum admisit liberationem Laurentij Bononi dum erat sub fideiussione aureorum quinquecentum constitutus, vt ex liberatione diei 12. Februarij 1603. & ex alia liberatione facta fauore fratrum de Tensinis, qui pariter erant sub fideiussione, & ita sentit Foller. *in pract. crimi. 1. p. 2. partis verb. vel carceretur nu. 11.* Angel. *de malefi. ver. fama publica procedente in materia carcerationis nu. 86. & 87.* Bossius *tit. de carcere nu. 27. & seq.* † vbi dicitur quod licet bannitus captus non possit occidi, poterit tamen si est relexatus sub fideiussione, & potest desumi argum. ex tex. *in l. qui neque 48. §. solutū alias l. solutū D. de ver. signifi.* † Hæc autem pœna, qua tenetur fideiussor non semper ab eo exigi poterit quoties reum non præsentauerit: etenim si Iudex mandaret familiam ad reum sub fideiussione constitutum capiendum, si aufugerit, non poterit fideiussor ea pœna mulctari Bertaz. *conf. crimi. 416. nu. 13. & conf. 417. nu. 22. & seq. lib. 2.* † nō enim dicitur contrauenire, qui ex superuenienti, & noua inopinataque causa superuenit arg. *l. cum queritur 12. cum 2. seq. D. de excep. rei iudi. Vulpel. conf. 53. nu. 3.* & Iudex videtur recessisse à custodia illa fideiussionis sub qua detinebatur reus eo ipso quod satellites misit ad eum capiendum. † Et reperio pro hac sententia in istis terminis super facti contingentia scripsisse magni nominis virum I. C. Thomam Parafaccum iam de annis 1616 & 1617. Vicarium Prætorium in hac Ciuitate Cremonæ Patruū præclari toto æuo I. C. D. Ioannis Baptistæ Parafacchi Pontremulensis, cuius doctrina eum ex Primarijs Mediolani Aduocatis constituit, dexteritasq; in negotijs pertractādis eum Romam missum ab Excellentissimo nostræ Governatore ad arduas res expediēdas fecit. † Et Senatus noster Mediolanensis in hanc visus fuit inclinare sentētiam, aut saltem respectu cōdemnationis sequutæ quæ inter alia ex hoc capite etiā impugnabatur, sic declarauit rescripto ad Prætorem Pontremuli sub die 17. Octob. 1618. cuius vt tota res intelligatur hæc sunt verba.

Phi-

Philippus III. Hispaniarum &c. Rex, Mediolani Dux II.

Dilecte noster. Proposito corā Senatu nostro Statu processus istic firmati ex causa excessus sequuti ultima die Augusti 1617. in foro inter Sinibaldum, & Stephanum de Gabrielis, ac Horatium eorum patrem, ac alios eius adherentes parte vna, & Ioannem Ludouicum Maraffum, & alios ei adherentes parte altera, & condemnationis postea sequuta mense Octobris subsequēntis contra prædictos Horatium, & Stephanum in penam scutorum quatuor mille eo quod præcepto eis facto de se continendo domi non paruerint, ad quam condemnationem deuenit Locumtenens vester vobis absentibus. Relatis etiam his quæ idem Locumtenens accessus dicere quæ ratione putaret ipsam condemnationem, seu cōdemnationes quas Gabrieli iniquas, & iniustas esse, & propterea circumscribi, & annullari debere contendebant, sustineri posse, & defendi à vitio iniustitiæ in scriptis respondit, & auditis super ipsa circumscriptione omnibus Fiscalibus nostris, qui re tota in suo Collegio proposita, & diligenter considerata votum suum protulerunt in scriptis, & omnium hinc inde adductorum habita matura consideratione. Censuit Senatus ipsas condemnationes sustineri non posse ratione nullitatis qua laborant, atque adeo illas vti nullas, & inuvalidas circumscribendas esse, saluis in reliquis iuribus Fiscī nostri, & reseruato iure ipsis de Gabrielis agendi contra ipsum Locumtenentem ad expensas, & damna, si & pro ut iuris fuerit. Quam sententiā nos quoq; probantes idem decernimus, & ordinamus, mandantes vobis, ut provideatis ne dicti Horatius, & Stephanus ob eas cōdemnationes vltcrius molestentur.

- 25 Libet hic animaduertere quod si præceptum alicui factū fuerit ne à propria domo recedat, vel si foris sit, vt in eam se recipiat sufficiet quod domi habitationis fuerit intimatum.
- 26 licet non personaliter, † vt ad euitandas fraudes decisum fuit per Senatum die 4. Ianuarij 1594. quod rescriptum nō transcribo cum sit ex impressis per Garonum pag. 166. † Illud solum notatum velim quod si fuerit factum præceptum alicui ne à Ciuitate discederet liceat absque aliqua pœna, nihil-

ominus

ominus casu inobedientiæ aliqua veniret pœna mulctandus; † & reperio apud Supremum Italiæ Consilium diu super hoc disputatum fuisse, an scilicet veniret aliqua pœna mulctandus Didacus de Berbegal in hoc Mediolani Dominio vulgo *Vehedor General*, cui cum factum esset præceptum ab Excellentissimis Comestabili Castellæ, & Comite de Fuentes Gubernatoribus, vt à Mediolano non discederet donec expediuisset recapita apud eius Officium existētia per hæredes Ferrantis Cignardi petita, ipse eis non traditis, nec expeditis recessit, & in Regiam se contulit. Afferēbat pro se in præcepto ei intimato nullam contineri pœnam, quo casu non posse ad eam procedi videtur de mente Castren. *in l. unica §. is videtur nu. 5. D. si quis iusdlicen non ob tempe.* imò & iam transiuisse annum à die præcepti ad diem quo ad mulctam condemnari petebatur, quo termino elapso non est locus pœnæ iuxta tex. exprefum *in d. l. unica §. fin.* Proposita causa in dicto Consilio conclusum fuit die 27. Augusti 1603. condemnandum esse in aliquam pœnam arbitrariam propter inobedientiam, & spretum Principis mandatum, & attentis nonnullis rationibus pro dicta pœna minorandâ dictum fuit satis esse si iubeatur exulare à Curia Regia per annum, saluis iuribus hæredum Thesaurarij Cignardi pro consequēdo interesse si quod prætenderent in Iudicio ciuili. † Attamen Dominus Iacobus Maynoldus nobilis Cremonensis tunc Regens in dicto Supremo Consilio fuit voti quod hæc causa remitteretur Mediolanum tam respectu iudicij ciuilis quo ad partis interesse, quam iudicij pœnalis ratione inobedientiæ, & quod præfatus Didacus deberet præstare fideiussionem de sistendo iuri in Ciuitate Mediolani infra sex menses. † Hic fuit magnus ille I. C. Iacobus Maynoldus dignissimus postea Senatus Excellentissimi Præses, autor libri quem inscripsit de titulis Regijs, cuius meminit Campus *in histor. Cremonæ.* Philippo III. Hispaniarum Regi ob præclaras illius dotes adeo charus, vt eius memoriæ non solum ære Regio incidi lapidem Sepulchralem, verum & quotidianum Missæ Sacrificium pro eius anima celebrandum iusserit. Nouum sanè honoris genus quo

tantus Rex tatum virum etiam post mortem decorare voluit, apud cuius Bibliothecam (quæ conseruatur, & augetur per præclarum I. C. Ioannem Baptistam Maynoldum nobilem Cremonensem eius ex fratre nepotem maiorum suorum gloriam tum præclaris ingenij dotibus, tum & litterarum splendore augentem) hæc monumenta reperi.

- 31 Sed an fideiussor teneatur casu quo reus negligētia custodum ex strictiori carcere de quo fugam non arrepturum fideiusserat, in latiore fuerit repositus dubitari potest. Communis est opinio fideiussorem teneri Riminal. *conf. 135. vol. 1. Cæpola conf. crimi. 25.* promittendo enim de tuto carcere
- 32 censetur etiam promississe de fideli custodia custodis, † cum non possit dici locus tutus vbi adest dolus, vel lata culpa, & sic teneretur tanquam custos Afflict. *decis. 130. nu. 2. vers. contrarium* † olim enim rei fideiussoribus committi solebant, vt in
- 33 *l. 1. D. de custo. & exhi. reo. l. 3. §. si qui autem 7. D. de bon. eor. qui ante sent.* † Et in hanc sententiam iuit Senatus noster in
- 34 hac facti specie: Fideiusserat nobilis Guilielmus Sylua Oppidi Domus offulæ pro Tribuno militum Ioanne Marino Vallis Antigorij in fortijs Capitanei Iustitiæ Mediolani detento, & quod magis est fideiussio erat super eo quod dictus Tribunus non erat fugam arrepturus è carcere appellato la Cinta vbi detinebatur sub pœna scutorum tercentum. Custos, seu Commentariensis eum in latiore carcere propria auctoritate posuit à quo fugam arripuit. Fideiussor constanter asserbat se solum fideiussisse pro eo quod non erat fugam arrepturus à carcere appellato la Cinta in specie, non vero de latiori aut alio carcere vbi se incio fuit immissus. † Res agitata apud Senatum fuit Prætori dictæ Vallis Antigorij rescriptum in hunc modum. *Propositis coram Senatu nostro tum actu extenso fideiussionis præstita per Guilielmum Siluam in summa aureorum tercentum pro Tribuno militum Ioāne Marino qui è carceribus ausugit, tum clausula illa, & extendatur &c. posita in eodem actu fideiussionis, quam pariter pro exequutione litterarum nostrarum ad nos extensam transmisisistis, vt videremus an quid in casu innovationis, vel culpa custodum carce-*

rum in specie conuentum esset, nec non relatio itidem in actu fideiussionis præstita initio officij ab eisdem carcerum custodibus, quam ab Egregio Capitaneo Iustitia haberi iussimus, & super his omnibus, ac super precibus eiusdem fideiussoris audito Fisco nostro itum est in sententiam, ut non obstantibus à dicto Silua deductis ad ulteriora contra eum procedatur, saluo eidem fideiussori iure contra Commentariensem pro ut iuris fuerit, quod vos monemus, ut ita exequamini Mediolani die 27. Nouembris 1647. & vi huius rescripti præuijs opportunis peremptorijs die 7. Augusti anni sequentis dum Prætor illius Vallis essem (de quo glorior) dictum Siluam in dictam pœnam condemnauit.

Si vero sub præcepto, vel fideiussione detentus ad Principem confugerit non dicitur præceptum transgressum fuisse, nec fideiussorem ad pœnam teneri Franciscus Herculaneus *tract. de cautio. de non offend. cap. 50. nu. 21. Carrer. in practi. crimi. 2. tract. de indi. §. tertium est indicium num. 38.* optimè declarat Bossius *de carcer. fideiuss. commit. à nu. 45.* & nos supra *cap. 2. à nu. 14.* Stephanus Garon. *ad Constit. Mediolani tit. de pœnis art. 113. num. 3.* Azeuedo *in l. 7. tit. 26. lib. 8. recop. nu. 3.* Paul. Grilan. *tract. de fuga in carce. num. 20.* Valenzuela *conf. 50. num. 20.* † latè Marius Giurba *conf. crimi. 66. num. 3.* vbi exactæ à fideiussoribus pecuniæ in hoc casu per quandam Baronissam fuerunt eis de Regij Consilij sententia restitutæ, dummodo aliqua iusta causa interueniat, † nam cum ille recursus habeat vicem appellationis *cap. cum olim de dolo, & contuma. cap. audita de restit. spolia. l. sed et si 26. §. fin. D. ex quib. caus. maio.* Giur. vbi supra *nu. 6. dixi d. cap. 2. num. 16.* & appellatio, vt valeat debeat esse iusta præcedente causa, vel aliquo interueniente grauamine, si arreptio illa itineris non fouet iustam causam, neque vim appellationis habebit *Osaf. decis. 7. nu. 5.* Ruginel. *de appella. in præfat. num. 45.* † Si vero nulla præcedat iusta causa (quæ relinquenda arbitrio Principis ad quem confugit) tunc punitur non quidem pœna effra-
cti carceris, si è carcere aufugit, neque pœna præcepti vel fideiussionis, si sub præcepto, vel fideiussione est constitutus,

40 sed alia mitiori Cabal. *resol. crimi. casu 42. nu. 5.* Guazz. *de defens. reo. defens. 5. cap. 4. nu. 13.* Caccialup. *de debito. suspect. & fugi. quest. 1. n. 3.* † Reperio Senatum Mediolanensem relata causa Antonelli Sacci, qui aufugit è carceribus Valentia in quibus sub fideiussione sub pœna aureorum quatuorcentum de fuga non facienda reperiatur, & Mediolanum se contulerat pro euitanda Iudicis sæuitia, vt dicebat, & pro prouisione à Senatu obtinenda contendens eius fideiussorem non posse in pœnam condemnari, venisse in sententiam die 30. Maij 1596. eum in totum non excusandum, sed debere soluere aureos quinquaginta Camerae feudali (quia Valentia est feudum) & teneri se constituere in carceribus è quibus aufugerat.

DE INIVSTE CARCERATO FUGIENTE,
de eo qui in breui reuertitur, de conspirante ad fugam
& de pœna Commentariensis ob carceratorum
fugam remissiuè.

S. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 *Effractor carceris si iniuste detinebatur non potest puniri.*
- 2 *Nec in foro conscientia.*
- 3 *Imò si aliter euadere nequit potest custodes occidere.*
- 4 *Mulier potest impune euadere causa vitanda libidinis.*
- 5 *Requiritur primo quod non sit iuste captus.*
- 6 *Nam iniuste captus, & innocens Iudicem occidere poterit.*
- 7 *Iudex non est qui iniuste administrat.*
- 8 *Carcer ubi Scholares mancipantur Salmantica est ecclesiasticus.*
- 9 *Secundo requiritur quod aliter euadere non possit.*
- 10 *Eximens aliquem è carceribus tenetur pœna arbitraria Iudici.*
- 11 *Qui opem fert existentibus in triremibus vt fugiant, cõdemnatur ad furcam.*

- 12 Si exemptus est iniuste detentus non tenetur aliqua pena.
 13 Resellitur Fachineus.
 14 Neque tenetur fideiussor iniuste detenti.
 15 Neque iuramentum praestitum de redeundo iniuste detentus tenebitur seruare.
 16 Si adest periculum mortis.
 17 In breui sponte reuersus non est fugitiuus.
 18 Idem de arrestato, seu sub fideiussoribus constituto.
 19 Similes fideiussiones praestantur, vt Fisco cautum sit.
 20 Pratoria stipulationis pena non exigitur nisi Fiscus interfit.
 21 In breui rediens non punitur siue animo reuertendi fugerit, siue non.
 22 Explicatur l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Labeonem D. de edil. edict.
 23 Exponitur §. 1. eiusdem legis.
 24 Conspiratione praecedente carceres frangens puniebatur pena capitali.
 25 Intelligitur l. 1. D. de effract.
 26 Hodie est pena arbitraria.
 27 Nec obstat decisio Sanfelicis.
 28 Nec Senatus nostri.
 29 Si euaserit negligentia Custodis mitius punitur.
 30 Quid disponant Constitutiones Mediolani.
 31 De pena Commentariensis ob fugam carceratorum remissuè.

I iniuste carceratus detinetur poterit impunè, & carceres frangere, & fugere Bart. in l. vis eius C. de probat. Neuz. conf. 61. num. 37. Menoch. de arbitr. casu 301. nu. 14. lib. 2. § de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. Bossius tit. de carcere nu. 5. § de carcer. fideiuf. commit. num. 48. alijque innumeri adducti à Farina. d. quæst. 30. nu. 120. & hinc videmus motum fuisse Magistratum Philippensem, vt animaduertit Iacobus Bouricius in Enchiridio defensionum prolego. 3. qui Paulum, Apostolum, & Silam Romanos iniuste in carcerem detrufos dimitti

2 dimitti iubebat, & exire recusantes ipsemet deprecatus est,
 vt exirent, vt refert D. Lucas *cap. 16. Actus. Apost.* † adeo vt nec
 teneatur in foro conscientiae Couar. *lib. 1. vari. cap. 2. nu. 12.*
 3 † imò casu quo aliter euadere nō possit licitum esse custodes
 occidere videtur posse probari ex *l. nihil interest 26. ibi nihil*
interest quomodo captiuus reuersus est, an vi, vel fallacia D. de
capt. & postl. reuer. l. 1. in princ. ibi, nam ignoscendum ei qui sã-
guinem suum qualiter redemptum voluit D. de bon. eor. qui
ante senten. Lucas de Penna in *l. prohibitum num. 11. vers. sed*
pone C. de iur. Fis. lib. 10. Menoch. Boer. Couar. & alij supra
 4 laudati Stephanus Garonus ad *Constit. Mediolani tit. de panis*
art. 113. nu. 3. † (& mulierem posse impunè è carcere fugere
 libidinis vitandæ causa tenet Bald. in *l. 1. nu. 11. vers. sed pone*
C. de edil. actio. Menoch. de *arbitr. casu 301. num. 18.* Farina.
 5 *d. quest. 30. nu. 190.* Gaspar Baetius de *inope debit. cap. 15. nu.*
26.) † Duo autem vt hæc fuga licita sit necessaria sunt. Pri-
 mum vt neque iuxta actitata iustè captus dici possit, quando-
 que enim, & innocens quo ad Iudicem iustè captus, & con-
 6 demnatus dici potest. † Si vero nec quo ad Iudicem iustè ca-
 tus dici potest, nihil mirum quod possit custodes, imò & Iu-
 dicem occidere, quia tunc non Iudex, sed priuatus hostili mo-
 do procedere dicitur, cui licitum est de facto se opponere,
 sentiunt ita Asinius in *praxi §. 31. cap. 2. in 1. limit. principa.*
 Lancellot. de *attentã. cap. 17. nu. 50.* Seraphi. de *priuile. iura.*
 7 *priuile. 132. nu. 37.* Clarus in *§. homicidium vers. prater ea: tan-*
diu enim, vt inquit Cassiodo. lib. 3. vari. epist. 27. Iudex dicitur
quandiu, & iustus putatur, quia nomen quod ab equitate su-
mitur, per superbiam non tenetur. † Iustus autem est qui iusti-
 tiam administrat, alias Iudex non est, sed priuatus *l. 3. D. de*
offi. Prasi. l. fin. D. de iurisd. can. iustum 23. quest. 2. cap. quorun-
dã de exces. Pralat. cap. cum aterni iunc. glos. ver. Iudex de
re iudic. in 6. Amaya in *com. ad l. 5. nu. 5. 10. & 11. C. de iur.*
Fisc. lib. 10. vbi latè probat posse resisti officiali qui aliquem,
 absque licentia Iudicis capit, & latissimè *num. 23.* respondet
 argumento quod quo ad custodes quibus nō incumbit causæ
 examen efformari potest, & *nu. 26.* pulchram facti speciem

Sal-

Salmanticæ affert circa carcerum ecclesiasticorum, † quales sunt illi quibus Scholares ibi mancipantur, effractionem, & an effractores in excōmunicationem Bullæ in Cœna Domini inciderint, disputat. 8

Requiritur insuper quod aliter euadere non possit etenim si via iuris, vel etiam facti alio modo potest periculum euadere tenetur id facere, alias venit puniendus si non ordinaria, saltem extraordinaria pœna Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. 3. nu. 24.* Menoch. *de arbitr. casu 278.* Clarus *in d. §. homicidium vers. scias tamen,* & ita distinguit Farina. *d. quæst. 30. nu. 131. vbi nu. 135.* lato calamo tradit quomodo dicatur quis iniuste detentus, & carcer iniustus. † Et licet eximens aliquem è carceribus teneatur pœna arbitraria Iudici, vt per Farina. *d. quæst. 30. nu. 92. vbi nu. 97.* etiam de auxiliatoribus, & instigatoribus, licet contrarium teneat Fachine. *lib. 9. contro. cap. 69.* † licet vt vult Caballi. *resol. crimi. casu 8. nu. 19.* potest condemnari in pœnam furcarum, vel triremium is qui opem fert existentibus in triremibus, vt inde aufugiant accomodando eis limas, malleos, scalpra, & alia instrumenta ferrea ad præcidendum cōpedes, seu catenas quibus detinentur. † Tamen secus est vbi exēptus esset iniuste detentus *l. 1. §. Offilius cum 2. ll. seq. D. ne quis eum qui in ius voca.* & multis probat Lucas de Pœna *in l. quoties nu. 1. in fine C. de exacto. trib. lib. 10.* Bossius *de captura nu. 4.* † licet contrarium doceat Fachine. *d. lib. 9. cap. 70.* distinguens inter eum qui effracto carcere, & eum qui non effracto se exemit; etenim licet videatur obstare *tex. in d. l. in eos 13.* dum inquit esse puniendos etiam si innocentes sint: tamen intelligendus est de innocente iuste carcerato, vt ipsemet Fachine. *cap. sequenti* sentire videtur, nos autem loquebamur de innocente etiam iniuste carcerato. † Neque tenetur fideiussor iniuste detenti Farina. *d. quæst. 30. nu. 61.* Lucas de Penna *in l. si quis nu. 6. C. de decur. lib. 10.* quia fideiussoria obligatio est accessoria principali, vt optimè animaduertit Fachine. *d. lib. 9. cap. 68.* † Et licet quis cum iuramento promiserit è carceribus non recedere, vel ad carceres redire, non tenebitur iuramentū seruare si iniuste captus est 15

- est glos. in *Clement. pastoralis* §. *notorio vers. per violentiam*, de re iudi. Boer. decis. 215. nu. 30. Couar. d. cap. 2. nu. 7. vers. *contrariam sententiam* Dueñas reg. 393. sub. 4. ampli. Seraphin. d. priui. 132. nu. 1. Brun. à Sole quasi. 30. nu. 31. Altusius in sua *Dicaolo. lib. 1. cap. 132. num. 23.* † quod intellige quando adest periculum mortis, ex mente d. glos. in *Clement. pastoralis* ver. *violentiam*, & tenent supra adducti Doctores, & ego libenter adderem, dummodo quando iuramentum præstitit crederet se quo ad Iudicem iuste detentum, & postea intellexerit etiam quo ad eum iniuste captum.
- 17 Quæ autem diximus de carcerato cum fractura è carceribus fugam arripiente non sunt intelligenda de eo qui in breui sponte reuersus est: nam iste non est fugitiuus, vt supra cap. 2. à nu. 11. §. 13. probauimus, nec tanquam effractor est puniendus, cum per reuersionem in breui factam omnis fugæ suspicio tollatur Corraf. in l. *admonendi* nu. 81. D. de iur. iur. Meno. de *presump. lib. 1. presump. 89. nu. 44.* Paris de Puteo tract. de *fini. verb. fuga officialis* cap. 20. num. 2. vers. *vel quando recessisse* Iacob. de S. Gior. in l. 1. nu. 10. C. de ser. fugi. Tiraquel. ad l. *si unquam* nu. 179. C. de reuocan. donat. The-saur. decis. 77. Gratia. discept. 192. nu. 20. tom. 1. Boer. d. decis. 215. nu. 17. §. 18. Clarus quasi. 21. vers. *tertio modo in fine* Stephanus Garonus ad *Constit. Mediol. tit. de panis art. 113. nu. 3.* Cepola in l. *quis sit fugitiuus* §. *si quis talis* in 7. nota. D. de adil. edic. latè Farina. d. quasi. 30. nu. 87. §. 148. † Vbi nu. 149. idem probat de arrestato, seu sub præcepto, vel fideiussoribus constituto Roma. cons. 193. in fine Roderi. Suarez in tract. de fideiuss. in causa crimi. nu. 32. in fine Hercula. tract. de cautio. de non offend. cap. 50. nu. 17. † Et posset esse ratio quia similes fideiussiones nõ alia de causa præstantur, nisi vt Fisco cautum sit de persona carcerati Roma. d. cons. 193. post nu. 1.
- 20 Si reuersus est nulla amplior cautio desiderari potest, † tum etiam quia in prætorijs stipulationibus, pro vt est hæc de qua agitur, pœna conuentionalis exigi non potest nisi intersit Fisci Bart. in l. 2. nu. 14. D. si quis in ius voca. Alexa. in l. 2. §. fin. colu. 2. vers. *limita primo*, & ibi Iason colum. 5. vers. *tertio limita*

De carcer. è car. fug. Cap. 18. §. IV. 209

mita *D. de verbo. oblig. Ofascus decis. 70. nu. 14.* † Quod diximus de in breui reuertente, indistinctè probandum siue quis fugerit animo reuertendi, siue non, dummodo reuertatur: nam vt ex nostra *l. fugitiuus. 225.* constat & nos probauimus latè supra *cap. 8.* factum, & animus requiritur, vt quis fugitiuus dicatur, & licet hoc in casu animus insit, & factum non deesse videatur supposito quod aufugerit: tamen cum in breui reuersus est, factum illud non factum videtur, seu pro infecto habetur: † Nec obstant tradita à Farinacio *nu. 88.* nam *tex. in §. apud Labeonem l. quis sit fugitiuus 17. D. de edil. edic.* id non probat, nec Clarus ita explicandus quia est intelligendus de eo qui sero redijt. † Minus facit quod *in d. l. quis sit 17. §. 1.* dicitur videlicet esse fugitiuum qui ea mente discedit ne ad dominum reuertatur, licet mutato cõsilio reuersus fuerit: nemo enim tali peccato, inquit, pœnitentia sua nocens esse desinit: etenim respondendum est relicto Natta *conf. 407. nu. 11. volu. 2.* distinguente inter seruum qui fugit, & hominem liberum operas suas locantem qui abscessit, dicendum, inquam, Celium loqui de eo qui sero redijt, nos de eo qui in breui reuersus est, & confirmat Gothofr. dum *in d. §. 1.* notat sic. *Sera pœnitentia hic nõ prodest, vt nec in furto, rapina, apostasia,* & sic intelligendus *tex. in l. ea mente 65. D. de furt. videntia* quæ diximus *cap. 2. num. 10.*

Item animaduertendum eum qui conpiratione facta carceres fregit subijci olim pœnæ capitali, vt per Menoch. Clarum, Mascardum, & alios innumeros tradit Farina. *d. quæst. 30. nu. 166.* † quod habet locum etiam si absque fractura carcerũ vna cū cæteris qui in eadem custodia sunt, euaserit, iuxta *tex. sic intelligendum in l. 1. ibi: Saturninus etiam probat eos qui de carcere eruperunt, siue effractis foribus, siue conpiratione cum cæteris qui in eadem custodia erant capite puniendos D. de effract.* Et sic non intelligenda illa disiunctiua, siue quasi coniunctiua, vt voluit Farina. *vbi proxime nu. 168.* æquiparantur enim fractio carceris fuga sequuta, & cõspiratio; erat autem pœna capitalis propter carceris publici reuerentiam vt *sup. §. 2. nu. 19.* notauimus, † hodie arbitrio Iudicis hæc omnia re-

- 27 linguuntur, qui cōsiderare maximè debet delicta ob quæ carcerati detenti sunt. † Et licet Sanfelicius *decif. 47. nu. 3.* afferat de anno 1586. fuisse laqueo suspensos octo inquisitos de tentata fuga, & fractura cancellæ cum conspiratione quamuis non euaserint: tamen hoc intelligendum est ratione delicti,
- 28 ob quod incarcerati erant. † Nec obstat etiam quod inuenim Senatū nostrum Mediolanensem die 14. Ianuarij 1603. censuisse Herculem Bottam, Marcum Antonium Polinum Ferrarienses reos confessos de conspiratione, & tractatu factis de eripiendo Marcum Antonium Mantigatiam, detentum in carceribus D. Capitanei Iustitiæ Mediolani pro delictis capitalibus esse denūtiata morte torquendos adhibito taxillo super complicibus, & postmodum furcis suspēndendos: etenim vt ex processu, quem vidi, apparet ibi constabat etia de quadam robaria. † Si autem negligentia custodis euaserit quis carcerem tunc mitius punitur, vt docetur *in d. l. 1. D. de effracto. Farina. d. q. 30. nu. 159. § seq.* † Constitutiones huius Domini Mediolani *tit. de panis §. faciens* disponunt quod faciens vt quis euadat è carceribus puniatur ea pœna, qua carceratus puniendus erat si pro delicto pro quo erat imputatus condemnandus esset. Si vero aliquid fecerit propter quod ipse euadat punitur pœnis à iure communi statutis. Super qua vltra à nobis tradita videndus Garonus in comment. ad ipsam.
- 31 Supererat nunc agere de pœna Custodis, seu Commentariensis ob carceratorum fugam, quam quæstionem lato calamo pertractauit Farina. *de carce. et carc. q. 31. per totam* Sanfelicius *decif. 46.* vbi in specie de carcerato tradito custodiæ Locumtenentis Castellani Castri Noui Ciuitatis Neapolis, & videnda *l. 5. C. Theodos. de custo. reo. Petr. Pecki. de iure sisten. cap. 27.*

DE EXIMENTE ALIQUEM E MANIBVS
 familiae, & an fideiussor de eo constituendo illo exemp-
 pto, vel carcerato dicatur liberatus, deque eximente
 captum ob debitum ciuile. Pauca de fugiente è carceri-
 bus in Ecclesiam se recipiente.

§. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Detenti à familia dicuntur capti.
- 2 Idem est eximere aliquem è carceribus, vel è manibus fa-
 milia.
- 3 Carceratus dicitur qui est sub custodia.
- 4 Communiter dicitur teneri crimine Lesa Maiestatis.
- 5 Etiam si hoc non fiat animo offendendi Principem.
- 6 Decisio Senatus.
- 7 Alia Senatus decisio.
- 8 Refellitur communis opinio.
- 9 Absurdum quod ex ea sequeretur.
- 10 Aliud absurdum.
- 11 Reijcitur alia decisio Senatus Neapolitani.
- 12 Nullus Iudex in ea interuenire voluit.
- 13 Querelatus de ea fuit Prorex.
- 14 Respondetur l. 4. D. ad l. Iulii. Maies.
- 15 Incidit in crimen Lesa Maiestatis si exemptus erat pro eo
 captus.
- 16 Defenditur Decianus.
- 17 In quo casu habeat locum communis opinio.
- 18 Capti plerunq; eximuntur propter amicitiam, vel consan-
 guinitatem, & tunc pena est arbitraria.
- 19 Excipitur qui affectione ductus hoc fecerit.
- 20 Mulieres eximentes industria viros è carceribus.
- 21 Et etiam è manibus familiae, & de hoc celebris Senatus
 decisio.

- 22 *Doctores qui huius Senatus decifionis meminerunt.*
 23 *Pater eximens filium, vel è contra excufatur.*
 24 *Manlius exemit captum ob debita.*
 25 *Pena extraordinaria punitur eximens.*
 26 *Repetitur decifio Senatus.*
 27 *Mirus amor coniugalis.*
 28 *An fit maior peterno.*
 29 *Michol Dauidem liberavit.*
 30 *Abigail virum suum.*
 31 *Chilonis Theopompum.*
 32 *Viri liberati industria vxorum.*
 33 *Amor est species furoris.*
 34 *Mentem turbat.*
 35 *Sicut vinum inebriat.*
 36 *Nihil eo vehementius.*
 37 *Excufatur mulier receptans res furatas ab amafio.*
 38 *Excufatur frangens amoris caufa exilij fines.*
 39 *Obediens Superiori culpa carere dicitur.*
 40 *Iuftitia videbatur delufa à muliere.*
 41 *Similis alteri Areopagi decifioni,*
 42 *Eximens fe ipfum absque armis in nihilo punitur.*
 43 *Decifio Senatus.*
 44 *Laudantur Cremona, &*
 45 *Excellentiffimus Marchio de Carazena.*
 46 *Illuftriffimus Ioannes Baptifta Bonettus Regius Senator,*
 & eius filius.
 47 *Fideiuffor an dicatur liberatus fi reus est carceratus.*
 48 *Diftinguitur an pro eodem, vel diuerfo delicto fuerit car-*
 ceratus
 49 *Quid fi aufugit è manibus familia.*
 50 *Nouatio non inducitur nifi exprefse.*
 51 *Reus dicitur commiffus custodia fideiufforis.*
 52 *Eo capto tenetur custodia familia.*
 53 *Commodatarius tenetur de custodia rei commodata donec*
 penes ipfum reperitur, fecus fi eam tradidit nuncio com-
 modantis.

54 Tenetur custodia familia etiamsi fideiussor se obligauerit toties quoties.

55 Clausula illa quomodo intelligatur.

56 Opinio contraria est nimis rigorosa.

57 Præcipuè si reo capto fideiussor compareat, & liberari se petat.

58 Senatus decisio.

59 Sequuta bonorum descriptione, & accedente familia ad reum capiendum videtur à via ordinaria citandi fideiussorem recessisse.

60 Iudicium authoris.

61 Alia Senatus decisio.

62 Qua pena teneatur eximens captum pro debito ciuili.

63 Decisio Regia Audientia Apulia.

64 Tenetur respondere creditori.

65 Tenetur, & criminaliter, & ciuilitè.

66 Et eximens e manibus familia ciuilitè etiamsi postea ad carceres ducatur.

67 Et in muslètam pecuniariam.

68 Fugiens è carceribus ad Ecclesiam gaudet immunitate.

69 Idem de eximente se è manibus familia.

70 Præceptus è fenestra supra Cæmeterium in aere captus gaudet immunitate.

71 Extractus ab Ecclesia è carceribus fugiens, ad eã rediens, & extra illam captus non gaudet immunitate.

Via etiam dicuntur esse in vinculis, vel custodia ij qui in manibus satellitum capti inueniuntur iuxta l. 1. iunc. l. in eos 13. C. de custod. reo. Cabal. resol. crimi casu 8. num. 1. Farina. quasi. 32. num. 2. † imò paria sint eximere aliquem è carceribus, & è manibus familiae, vt ait Barto. in l. cuiusque D. ad l. Iuli. Maiest. Iason in S. penales nu. 106. l. de actio. † & carceratus dicatur qui est sub custodia l. solutũ 48. D. de verb. signif. Fulgos. conf. 176. nu. 5. Surdus de aliment. tit. 9. quasi. 17. nu. 10. hinc de eximente aliquem è manibus familiae

1

2

3

4 milia agendum hic est, præcipuè cum non minus fugiat qui est exemptus quam qui est carceratus. † Communis opinio obtinuit eum crimine Læfæ Maiestatis teneri ex *l. 4. ibi. Item qui confessum in iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emisit D. ad l. Iuli. Maies.* & ibi Bart. Lucas de Penna in *l. quoties nu. 5. C. de exactio. tribut. lib. 10.* Placha in *epito. delict. lib. 1. cap. 38. nu. 7.* Clarus *§. fin. quæst. 68. vers. eximens de manu iustitia.* Bossius *tit. de captura nu. 16. & de crimi. Læfæ Maiestatis nu. 61.* & alij congesti per Farina. *de carcer. & carcer. quæst. 32. per totam Thomingi. decis. 15. n. 3.* Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11.* Antonius Gomez. *lib. 3. vari. cap. 2. nu. 7.*

5 præcipuè si iam sit confessus, conuictus, vel condemnatus, † quod habere locum etiam si detētus crimen Læfæ Maiestatis non commiserit, vel eripiens non id faciat, vt imperium, & iurisdictionem Principis sibi vindicet probat multis Gigas *de crimi. Læfæ Maiestatis lib. 1. tit. qualiter, & à quibus quæst. 58. per totam,* & plura etiam super hac quæstione congerit

6 Baiar. *ad Clarum d. quæst. 68.* † imò, vt ipsemet Clarus ibi refert, ex ordine Senatus nostri Mediolanensis 11. Februarij 1552. fuit laqueo suspensus quidam Baptista Zacagnus, qui quendam è manibus familiæ Prætoris Mediolani exemerat,

7 † & 28. Ianuarij 1554. alij quatuor, qui exemerant quosdam fraudatores cum inuentione è manibus Capitanei Glaræ Abduæ, pariter fuerunt furcis suspensi.

8 Sed supradicta opinio sustineri nequit nisi dicamus cum Bossio *de crimi. Læfæ Maiesi. num. 62.* dici quem incidisse in pœnam quæ pro crimine Læfæ Maiestatis imposita est, licet non inciderit in illud crimen: potest enim quis mulctari ea pœna, licet simile delictum non commiserit: etenim vt supra probauimus non incidit in crimen Læfæ Maiestatis, qui aliquem è carceribus exemit, sed tantum olim capitali pœna, hodie arbitraria punitur, vt diximus, & tamen maius delictum videtur eximere aliquem è carceribus cum publici, sancti, vsui, bonoq; publico destinati sint, quam è manibus familiæ,

9 † imò non minimum sequeretur absurdum incidere scilicet in crimen Læfæ Maiestatis qui eximeret è manibus familiæ captum

captum ob ludum, vel aliud simile delictum, † imò & captū 10
 pro debito ciuili, de quo licet Carauit. *super ritu 160. num. 2.*
in fine, dicat quod in Ciuitate Neapoli fuerunt suspensi, & in
 frustra scissi quatuor qui exemerant è manu familiæ quēdam
 nobilem, qui ad carceres propter debita ducebatur: tamen de
 inualiditate, & iniustitia illius decisionis concludit ex multis
 Baiard. *ad Clarum ubi supra*. † Neque similiter facit ad rem 11
 quod tradit Franciscus Viuius *decif. 92. lib. 1.* scilicet anno
 1546. fuisse iugulatos tres ex quinq; iuuenibus, qui nondum
 excedentes 16. annum exemissent è manibus familiæ Ma-
 gnæ Curia Vicariæ quendam pauperem hominem captum,
 pro debito, quæ iugulatio fuit facta iussu Excellentissimi Do-
 mini Don Petri de Toledo tunc Proregis in Regno Neapoli-
 tano per quoddam eius mancipium, & postmodum eorum
 cadauera posita in platea Castri noui: † etenim vt ibidem *nu.* 12
1. notat Viuius nullus ex Iudicibus Magnæ Curia Vicariæ
 voluit interuenire in ea cōdemnatione, † imò vt notauit Al- 13
 phonfus de Vlloa *in vita Imperatoris Caroli Quinti lib. 4. fol.*
210. extitit querimonia apud Cæsarem de ea sententia con-
 tra dictum Proregem, & de pœna eximentis captum ob de-
 bitum ciuile dicemus *infra nu. 61.* † Nec tunc obstat *tex. in d.* 14
l. 4. D. ad l. Iuli. Maiest. dum ibi dicitur confessum in iudicio
 reum, & propter hoc illum eximentem incidere in pœnam
 illius legis, quia verius est ibi loqui de confesso in eo genere
 delicti de quo ibi agitur scilicet Læsa Maiestatis, vt optimè
 notauit Gothofr. *in eo tex.* his verbis: *puto legendum confessum*
in hoc iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emi-
serit, vt Maiestatis teneatur qui confessum in hoc iudicio Ma-
iestatis, & propter hoc in vincula coniectum emisit, non qui
simpliciter in vincula coniectum. † Ex quibus colligitur inci- 15
 dere in crimen Læsa Maiestatis eximentem è manibus fami-
 liæ quoties pro eo crimine esset captus, vel detentus, & vel
 esset conuictus, aut confessus, & in hanc sententiam inclina-
 re videtur Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11. nu. 12.* plura Nar-
 bona *in comment. ad lib. 4. noua Recopil. tit. 1. lege 20. glos. 7.*
nu. 69. † qui *num. 74.* inaniter conatur refellere Decianum. 16
 vbi

- vbi supra quatenus asserit incidere in crimen Læfæ Maieftatis quoties ex exemptione fequeretur aliquod damnum Principi: nam inde eueniret quod eximentes captum ob debitum
- 17 Fiftale inciderent in crimen Læfæ Maieftatis. † Crederem tamen dicti criminis pœnam mereri quoties animo offedendi Principis Maieftatem hoc fieret, veluti caufa vfurpandi dominium, vel Iurisdictionē illius, veluti fi feditiofi feu turbantes ftatum Reipublicæ, vel aduerfus Principem confpirantes è manibus familiæ Principis captum eximerent. † Sed
- 18 quia frequentius capti eximuntur vel ob amicitiam, vel confanguineitatem capti, vel propter odium quo homines folent profequi familiam, hinc de his folummodo à nobis actum fuit, & concludendum pœna arbitraria teneri, & crederem effe poffe eandem pœnam, quam pati exemptus debebat, ficuti Conftitutio nofta Mediolanenfis *sub tit. de panis §. prohibitum* infinuare videtur.
- 19 Excipi tamen à prædicta pœna debet is qui nimia affectione ductus captum eximeret veluti pater filium, vel filius patrem, vel vxor maritum, vt de eximente è carceribus affirmat Farina. *de carcer. §. carcer. quæft. 30. nu. 118.* Anto. Gomez.
- 20 *lib. 3. vari. cap. 10. de capt. reor. nu. 12.* † qui id asserunt de mulieribus quæ mutatis veftibus industria, & calliditate maxima viros fuos pro grauibus delictis incarceratos exemerunt, & extraxerunt è carcere, & pulchros de hac re cafus vltra omnes obferuat Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 130.* † & de eximente è manibus familiæ tradit Clarus *quæft. 29. verf. quæro etiam*, vbi de quadam muliere nomine Alegra Piua quæ maritum capitaliter damnatum exemit è manibus fatellitum, & cum effet diu difputatum in Senatu an effet puniendâ, tandem 3. Julij 1563. non fuit nec definitiuè absoluta, nec condemnata, fed dictum eam nō effe moleftandam donec aliud per Senatum ordinatum fuiffet, † cuius decisionis meminit Farina. *d. quæft. 32. nu. 79.* Viui. *decif. 92. nu. 5.* Thoming. *decif. 15. in notis marginalibus* vbi fupradictum, mirabilem cafum appellat, meminit etiam illius Senatus decisionis Stephanus Garon. *ad Conftitutiones Mediolani tit. de Panis art. 112. n. 2.*
- 22

Nar-

Narbona *in comment. ad tertiam partem nouæ recopilationis lib. 4. tit. 1. lege 20. glos. 18. nu. 111.* Bouadilla *d. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 131.* † Et Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11. n. 9.* patrem filium vel è contra eximentem excusat ob maximam affectionem, sicuti & Scipio Africanus ob in Patriam merita excusatus fuit licet L. Scipionem captum è manibus licitorum eripuisset, vt author est Plutar. *in eius vita*, † & M. Manlius exemit quendam Centurionem militaribus factis nobilem, qui ob æs alienum ad vincula ducebatur, vt est apud Liuium *lib. 6. de quò cap. 19. §. 1. num.* † Et licet Farina. & Narbona *ubi supra Bouadilla d. cap. 15. nu. 130.* Gregor. Lopez. *in l. 5. tit. 15. glos. 2. par. 2.* Anto. Gomez. *lib. 3. var. cap. 9. nu. 12.* existiment à pœna extraordinaria non liberari: † tamen rectius in supradiçta specie Senatus noster Mediolanensis censuit eam mulierem non esse molestandam, maximè cum non vi armorum, sed vi potius amoris cõiugali virum exemerit, † de quo cecinit Batillius *emblem. 172.*

Mirus Amor, miri vis mira, & mirus Amoris

Sensus, miri oculi, miri in amore duces,

† & an paterno sit maior disputat Tiraquel. *ad l. 8. nu. 12. C. de reuoc. donat.* † Sicut & Michol Dauidem virum suum è morte à Saule ei indiçta liberauit ipsius loco in lecto statuã operatam vestimētis cum pelle pilosa caprarum ad caput eius supponens, vt refert *lib. 1. Regum c. 19.* † Et Abigail vxor Nabal eidem Dauidi irato, & ad exitium viri cum armatorum cohorte aporpinquanti obuiam prodiens cum magnis muneribus facta est, & ex inimico amicum, ex hoste hospitem fecit *1. Regum cap. 25.* † Tum & Chilonis vxor Theopompi, vt author est. Poliën. *lib. 8.* maritum suum captiuum ab Arcadibus liberauit vestem suam marito tradens. † Sic etiam, & Minyx Argonautarum progenies è carcere, & imminente supplicio liberati sunt vxorum industria mutatis vestibibus viros è custodia pro mulieribus emittētium Valer. Maxi. *lib. 4. cap. 6.* plura alia Bouadilla *ubi supra*, † etsi propter amorem illicitum excusatur quis à pœna, quia amor est species furoris *cap. cum in iuuentute de presump. Carot. decis. 124. nu. 4.* Boer.

Ee

decis.

- 34 *decif. 23. nu. 75.* † & mentem nō tantum oppugnat, & turbat, verum & euertit, & expugnat Balthazar Castillo *in Aulico sub finem Cælius Rhodig. lib. 29. cap. 16. § lib. 23. cap. 1.* Petr. Lanzi. *in theatro mundi circa finem* Petr. Heigius *quæst. 38. par. 2. nu. 68.* † & sicut vinum inebriat Palati. Rubios *in repetit. rubr. de donat. §. 28. nu. 6. ex Ecclesi. cap. 19.* exornat Anto. Gomez. *lib. 2. varia. cap. 14. nu. 28. ad finem,* † & nihil eo vehementius inuenitur *auth. quib. mod. natu. effici. legit. §. illud colla. 6. Costa de scien. § ignor. cent. 1. distinc. 7. in respon. n. 44. Bald. in l. § post D. de transac. Monal. conf. 92. num. 14. vol. 2. Tiraquel. de pœnis temper. causa 4. nu. 4. Peguer. decif. 7. nu. 18.* & ex alijs argumentis traditis à Ottero *questionum iur. par. 3. quæst. 30. de sumptis à Menoch. de arbitr. iur. lib. 2. cent. 4. casu 328.* † Imò Clarus *quæst. 60. vers. est § amor* refert Cassaneum *ad Consuet. Burgun. rubr. 1. §. 5. nu. 13.* qui in facti contingentia asserit se vidisse excusari quandam mulierem, quæ propter amorem receptauerat res furatas ab amasio suo,
- 38 & idem Clarus alias species proponit, † & præter omnes Marius Giurba *conf. crimi. 47.* vbi latè excusat quendam qui fregerat exilij fines, & venerat amore ductus ad locum à quo exulauerat, & ita per Senatum decifum asserit, & videndus Stephanus Garonus *super Constit. Mediolani tit. de panis prælu. 4. art. 3.* licet Heigius *vbi supra nu. 70.* arbitrio Iudicis id relinquat. Si igitur hæc in illicito, multo magis in coniugali obseruanda sunt, sicq; venit excusanda quæ ob hanc causam maritum è manibus familiæ exemit, tum & ob debitam viro obedientiam excusanda venit: † etenim qui obediuit superiori, culpa carere videtur *l. is damnus §. 1. D. de reg. iur. l. liberorum §. vlt. D. de his qui not. infra.* vbi dicitur infamem non effici qui eam ducit patris imperio, quam alias sine infamia ducere nō poterat, & teneri mulierem in casu prædicto obedire viro tenet Bouadilla *d. lib. 3. cap. 15. num. 131.* Hæc pro muliere considerari poterant. † At contra eam vrgebat maximè iustitiæ contemptus eo maximè quod à muliere delusa videbatur, & vt dicebat Tacitus de quadam muliere, quæ tortores cōstantia sua vincebat *lib. 15. anna. ne à femina spernerentur.*
- 40

rentur. Igitur propter amoris vim non condemnauit, propter Iustitiæ contemptum non absoluit Senatus, sed nō molestandam, donec aliter ordinaretur, decidit. † Quam hæsitacionem significauit, & simili decidendi modo vsus fuit Dolobella Proconsulari Imperio Asiam obtinens, cum enim materfamilias Smyrnea virum, & filium interemisset, cum ab ijs optimæ indolis iuuenem, quem ex priori viro enixa fuerat occisum comperisset, Dolobella rem Athenas ad Areopagi cognitionem remisit, quia ipse neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iusto dolore impulsam sustinebat. Sapienter Areopagitæ accusatorem, & ream post centum annos redire iusserunt eodem affectu moti quo Dolobella, sed ille transferendo quæstionem, hi differendo damnandi, atque absoluendi in tanta ambiguitate inexplicabilem cunctationem docuerunt, referunt Valer. Maxi. *lib. 8. cap. 1.* Gelli. *noct. attica. lib. 12. cap. 7.* & idem Valer. *ibidem* aliam ambiguum speciem proponit. Sed hucusque egimus de eo qui exemit alium: † etenim si seipsum absq; armorum vi exemit parum, aut nihilo punitur Bouadilla *lib. 1. politi. cap. 13. nu. 131.* licet contrarium acriter defendere conetur Bossius *tit. de captura nu. 19. § 20.* volens vt incidat in pœnam *§. prohibitum tit. de panis in Constit. Mediolani.* † Nec decisio Senatus per eum tradita obstat, quia vt ipsemet animaduertit ille euaginauerat ensẽ, & ita se exemit, quo casu incidere in eam pœnam crederem. Quam decisionem animaduertit Bossius *dicto num. 20.* emanatam fuisse à Senatu Mediolanensi dum sederet Cremonæ † tanti Senatus verè digna sedes. Ciuitas prima post Mediolanum vt asserit Philippus Cluuerius in *introductione ad Vniuersam Geographiam lib. 3. cap. 36.* Sanctorum reliquijs origineque venerabilis, Ædificijs superba, Turribus magna, Cænobijs insignis, Templis conspicua, antiquissima nobilitate copiosa, celebre totius Italiæ olim Emporium, adeo vt affirmet Tacit. *3. histo.* tempore illius obsidionis quia in ea magna pars Italiæ mercati causa congregata erat prestasse auxilium defensoribus, oppugnantibus vero prædam incitamentum. Diis Romanorum Colonia ab eodem

dem ibidem appellata . Et sicut olim Respublica Romana Coloniae Cremonensis causa stetit, vt narrat Liuius *deca. 3. lib. 7.* ibi *Harum Coloniarum* (Cremonensis, Placentinae & aliarum) *subsidium Imperium Populi Romani stetit, iisque gratia & in Senatu, & apud populum acta. Duodecim aliarum Coloniarum, quae detrectauerunt Imperium mentionem fieri Patres vetuerunt, ea tacita castigatio maxime ex dignitate Populi Romani visa est.* Ita nunc & ipsius causa totus Status Mediolani incolumis Regi nostro seruatur, dicente seu praedicente Tacito ibidem *Cremona propugnaculum aduersus Gallos.* Sed nunquam proprius, aut verius hoc nomine donatur, quam hisce nostris temporibus, dum eorum impetum Pedemontanorum, & Mutinensium auxilio, exercitibusque roboratum virili animo sustinuit, hinc quae de Roma asseruit Latius *in comment. Reipub. Roma. lib. 1. cap. 1.* de Cremona dico. *Qua inclinante Imperio Urbis aeterna nomen sortita est.* † Sed quid mirum? Si hi turbines minabantur existente Mediolani Governatore, imò Instauratore, Exercitumque ducente Heroe praecclaro, Duce inuicto, omnique æuo memorabili Excellentissimo Marchione de Carazena Comite de Pinto, cuius auspicio, cura, sollicitudine, peritia, Gallica arrogancia tunc vicens fatali ictu suppressa ac debellata fuit, adeo vt cum Velleio Paterculo dicere possim *Cuius Urbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem sensimus, tanti vnus viri praesentia fuit, cui cultum omnem defero, & affectum.* † Sed & insignis Cremona quod genuerit insignem Iuris Consultum nobilem Ioannem Baptistam Bonettum ex antiquioribus qui nunc sedent Senatus Mediolanensis Patribus, exercentem omnium plausu, quam superat meritis dignitatem, ferij ingenij virum, omnigena litteratura refertum, experiētia rerum magistra eminentem, & cum sit *gloria Patris filius sapiens*, gloriari vtrique non modicè poterit quod Petrum Paulum filium habeat vnum ex Vicarijs Generalibus huius dominiij, praecclarum Iuris Consultum, de Iuris prudentia optimè meritum, cuius animi dotes altiozem dignitatem ei promerentur. Sed vt ad institutum redeamus, quæri hic

hic potest an censeatur liberatus fideiussor quoties reus fuerit captus, & è manibus familiæ, vel è carcere fugerit. † Quæstio hæc communiter à Doctoribus tractatur in terminis carcerati fugiētis, † & in ea distingunt quoties fuerit captus pro eodem, vel diuerso delicto pro quo fideiussor promiserat repræsentare, vt latè videri potest apud Farinacium, & ab eo cum *de carcer. quæst. 34. num. 93.* & certè quando fuit iam carceratus res nō ita dubia videri deberet, vt mox dicam. † Difficultas consistit quando aufugit è manibus familiæ, & eam quæstionem tractat Anto. de Ballis *var. iur. tract. lib. 4. quæst. 4. nu. 30.* & pro dubitandi ratione adducit quod captura non deroget fideiussioni, cum non censeatur facta nouatio, † quæ non inducitur nisi expressè *l. vlt. C. de nouat. S. pœne I. quib. mod. tolli. oblig.* & in fuga non interuenit factum Iudicis. His nō obstantibus contrarium concludit, † quia reus est commissus custodiæ fideiussoris *l. 1. §. 2. D. de custo. §. exhib. reo.* † capto autem reo desinit esse sub illius custodia, & transit in custodiam familiæ, quæ de eo tenetur dum pœnes eam est *l. penul. C. de exhib. reis,* † quemadmodum commodatarius tenetur de custodia rei commodatæ donec pœnes ipsum reperitur, secus si eam tradidit nuncio missio à commodante *l. eum qui 10. §. vlt. cum l. seq. D. commod.* ita & fideiussor tenetur de custodia donec in aliam custodiam à Iudice missam reperitur Bald. in *l. qui crimen nu. 19. C. qui accus. nō pos.* Marfil. in rubr. *de fideiuf. nu. 19. §. 142.* & ita iudicatum fuisse asserit Afflict. *decif. 130.* † qui hanc sententiam tenet etiamsi fideiussor se obligauerit toties quoties, & eum sequuntur innumeri relati à Farina. *d. quæst. 34. nu. 95.* Castillo *decif. 150. nu. 15.* Gabriel *conf. 181. num. 15. vol. 1.* qui considerat quod licet reperiaturs clausula toties quoties, tamen si reus præsentatur, & postea admittitur solet semper renouari fideiussio quia prima habetur pro extincta, † & clausula illa intelligenda est nō ad pluries præsentandum, sed quandocunque hoc est quocunque tempore præsentandum, & certè non inuenitur ratio quare contraria sententia amplectenda sit pro vt amplecti solet in practica, † quæ nimis rigorosa est contra fideiussores, † eum nec

nec sufficiat quando reus pro vna causa capitur, quod fideiuffor pro altera compareat coram Iudice, & petat attenda captura velle eum habere pro præsentato, & fideiufforem à nexu fideiuffionis liberare, vt optimè vult Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. 9. nu. 9. vers. dubium tamen*, & Bossius *de carcer. fideiuff. commit. num. 39.* imò si aufugit è carcere consequenter esset dicendum posse procedi contra fideiufforem ex vi clau-
 58 læ toties quoties, quod est æque absurdum. † Et Senatus noster Mediolanensis die 11. Septembris 1641. reduxit condemnationem quãdam factam per Curiam Cræmonæ quingentorum aureorum ad ducentum quinquaginta soluendodorum per Iacobum Antonium Rauifam fideiufforem de representando toties quoties Comitum Carolum de Soranea, qui cum fuisset præsentatus semel per fideiufforem die 24. Decembris 1639. postea iterum ex alia causa vocatus fuit, & quia non se præsentauit condemnatus, licet facta descriptione bonorum, & accessu Iudicis cum familia ad eum capiendum reus aufugerit, † quo casu videtur recessum à via ordinaria, vt benè docet Afflict. *decis. 150. num. 3.* noluisseque amplius confidere ipsum reum custodiæ fideiufforis Caballi. *resolu. crimi. casu. 47. nu. 1.* Honded. *conf. 111. num. 34. vol. 1.* Bossius *ubi supra nu. 62.* Gabriel *ubi proximè nu. 8.* & descriptio bonorum ei dedit iustam causam fugiendi Eugen. *conf. 21. nu. 40. vol. 1.* Giurba *conf. 35. nu. 14. ad finem* Guaz. *de defens. reo. defens. 6. cap. 4. nu. 9.* & in nostris terminis omnino videndus Ioannes Botta Cremonensis ab Aduocatis dicti fideiufforis non animaduersus, qui multa pro fideiuffore adducit
 60 *conf. 38. per totum.* † Et certè si licet dicere quod sentio distinguerem sanè quando reus captus fuerit ope fideiufforis vt puta quod eum indicauerit, vel monuerit Iudicem de loco vel modo eum capiendi, & postea fuerit captus, tunc enim vrget ratio cõmodatarij supra expensa, cum fideiuffor è propria custodia in illam familiæ tradiderit, secus vero si nõ opera fideiufforis, imò eo incio fuerit captus, etenim licet tunc videatur liberari, quia vt cõsiderabat Anto. Gomez. *ubi supra* debitor solutione ab alio facta ipso inuito liberatur: tamen.

hoc

hoc verum est quādo is qui soluit vult debitorem liberare, & familia in nostro casu nūquam est voti liberādi fideiussorem.

Sed & aliam condemnationem inuenio ad medietatem, 61
 reductam. In Curia Marchionatus Finarij Magdalena Tabo fideiusserat pro viro Antonio Gadino in carceribus detento quod non recederet à dicto Marchionatu, & quod eum præsentaret toties quoties sub pœna scutorum 500. quæ fuit collaudata pro idoneo pignore per Cap. Petrum Rubeum, & alios, & casu quo non fuisset, in solidum se obligauerunt. Fuit postea per Reum petitum à Capitaneo Iustitiæ, vt à fideiussione adimeretur clausula illa de non recedendo à Marchionatu quod fuit per dictum Capitaneum concessum, & postea condemnata dicta Magdalena eo quod virum nō præsentasset, & illius bona, ac Collaudatorum fuerunt per Thesaurarium apprehensa, & iniustissima videbatur cōdemnatio, quia vbi principalis obligatio aequaliter alteratur, tunc fideiussor liberatur *Surd. conf. 460. nu. 45. Cyriacus contro. 101. nu. 28. Heringi. trac. de fideiuss. cap. 20. §. 25. siue alteratio sit respectu loci, rei, vel temporis Cyriac. d. contro. 101. num. 30. maximè quando est damnosa fideiussori Surd. vbi supra nu. 39. Thesaur. decis. 125. nu. 10. §. 11. Seraphin. decis. 1063. nu. 8.* In supradicto autem casu non se obligasset fideiussor, nisi vidisset restrictam obligationem principalis etiam ad illud caput, vt scilicet non posset exire à Marchionatu, quo casu facilius ei reddebatur præsentatio, & quod fideiussores nō teneantur si promiserint aliquem non discessurum ex aliquo loco si Iudex ei recedendi licentiam concesserit tenuerunt *Laderch. conf. 198. per totum M. Anto. Maceraten. var. lib. 3. resol. 30. per totum Menoch. conf. 212. sub nu. 30. Cyriac. d. contro. 101. nu. 33.* Et de mense Ianuarij 1646. referente D. Luca Pernigotto tunc Regio Aduocato Fiscali generali famigeratissimo viro maxima prudētia prædito, & ne dum Iuris Consulto eminentissimo, sed in politioribus litteris versatissimo, iam vero nunc summo omnium huius Mediolani Satus applausu Senatore creato, fuit per S. E. decisum, vt condemnatio illa pro vna parte sustineretur pro alia vero non.

Suc-

Succedit nunc alius non minus utilis articulus, qua poena teneatur is qui exemit captum pro debito ciuili vel è carceribus, vel è manibus familiæ, & hic veniunt repetenda quæ *supra hoc §. nu. 10.* diximus, & his præhabitis dicendum est

62 † teneri poena arbitraria *Alex.conf. 35.nu.4.lib.2.* licet & ipse turbet iurisdictionem, tenebitur etiam ad soluendum debitum pro quo erat detentus tanquam si fideiussisset Hipolit. *singu. 137.* Decianus *tom. 2. lib. 7. cap. 11. nu. 3.* Thomingius *decif. 5.nu. 6.* & in terminis istis idem ex multorum sententia

63 concludit Viuius *decif. 93.lib. 1. † vbi num. 1.* tradit in Regia Audientia Apuliæ quendam militem, qui exemerat debitorem priuati è manibus familiæ fuisse cõdemnatum ad remigandum per triennium, licet postea fuit commutata poena in

64 exilium per biennium, † & teneri respondere creditori ex Farina. *d. quest. 30.nu. 109.* Menoch. *de arbitr. casu 301.nu. 23.* Mascari. *conclus. 266.nu. 18.* tenet Altusius *in sua dicæologia lib. 1. cap. 132. nu. 17.* † sic teneri, & criminaliter ob carceris effractionem, & ciuilitè ob damnum creditori illatum sentire videtur Bossius *tit. de carcere num. 17.* ex Alberico *in rubr. D. ne quis eum qui in ius vocat.* vbi ait eximentem per vim debitorem è carcere non solum teneri iuxta *l. quoties C. de exacto. tri. lib. 10.* verum & poena legis Iuliæ de vi priuata si sine armis, si vero cum armis de vi publica Iason. *in l. 1. §. quod Prator nu. 12. vers. si autem eximitur de facto D. ne quis eum qui in ius vocat.*

66 Farina. *de carcer. quest. 30.nu. 112.* † & adeo verum est teneri soluere, vt etiam si ad carceres reducatur, nihilominus adhuc adstrictus remaneat Boer. *decif. 217. nu. 12.* Menoch. *de arbitr. casu. 301. in fine,* & alij congesti à Farina. *ibidem nu. 111.* qui *quest. 32.nu. 8.* pluribus, & exornat, & probat, † & in mulctam pecuniariam Fisco applicandam ob spretam Iudicentis authoritatem teneri eximentem aliquem, ea de causa detentum, à carceribus etiam si non interuenerit fractura asserit Anto. Faber *in suo Codice lib. 9. tit. 4. defini. 6.*

68 Ultimo loco aliqua de fugiente è carceribus, vel à familia in Ecclesiamque se recipiente breuissimè dicenda sunt, † & certum

certum est illius immunitate gaudere Couar. *lib. 2. vari. cap. 20. nu. 13.* Boer. *decif. 110. nu. 8. in fine, & 215. nu. 18. & 349. nu. 8.* Decianus *tom. 2. lib. 6. cap. 28. nu. 28.* Igneus *in l. 1. nu. 4. in fine D. de S. C. Syllania.* † qui loquitur de capto à familia seipsum eximente Boer. & Couar. *ubi proxime Decia. d. cap. 28. nu. 32.* qui ex Liuiio *lib. 3. deca. 3.* tradit exemplum Decij cuiusdam Magi Campani qui ob seditionem Carthaginem, missus dum naui qua vehebatur ventorum vi Cyrenas delatus fuisset, & ad Statuam Ptolomæi fugisset tutus euasit, quæ adde ad latè tradita *cap. 3.* † Si vero quis in aere præceps ex fenestra quæ supra Ecclesiæ cæmeterium erat, comprehensus fuerit, gaudebit immunitate Ecclesiastica, vt decisum ita Neapoli notauit Freitas *de Imper. Asiati. cap. 10. num. 44. & 45.* & ex eo refert Solorza. *de iur. India. tom. 1. lib. 3. cap. 3. nu. 44.* † Nec tandem hic omittendum, reum ab Ecclesia extractum si è carceribus fugiat, & deinde extra Ecclesiam apprehendatur nō gaudere immunitate quoties sufficiens temporis spatium interuenerit quo se in Ecclesiam iterum conferre potuerit, vt in facti specie fuisse declaratum per Curiam Neapolitanam tradit Sanfelicius *decif. 242.* maximè cum in eo casu reus ille post fugam è carceribus in Ecclesiam se cōtulerat, licet postea sponte ab ea egressus, extra eam captus fuerit, sed Donat. Anto. de Marinis *tom. 1. cap. 180.* à Sanfelicio videtur dissentire.

69

70

71

DE DELINQVENTE FUGITIVO.

§. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 *Fuga facta antequam reus in carceres detrudatur eum grauat.*
- 2 *Ipsius bona publicantur.*
- 3 *Curator qui fugit seipsum suspectum reddit.*
- 4 *Fuga facit semiplenam probationem.*
- 5 *Si est ante transmissam inquisitionem, secus si post.*

FF

6 Mo-

- 6 *Molestia quæ ex inquisitione resultant etiam innocentes subire nolunt.*
 7 *Idem licet nõ sit transmissa, dũmodo adsit probabilis timor.*
 8 *Vis timoris quanta esse debeat relinquatur arbitrio Iudicis.*
 9 *Exemplum Alcibiadis.*
 10 *Iustus timor esset si iam cœpisset informationes recipere.*
 11 *Idem operatur timor carcerationis.*
 12 *Idem in ijs quibus esset summa verecundia si carcerem ingrederentur.*
 13 *Exemplum Demosthenis.*
 14 *Iusta causa fugiendi est si videt totam familiam carceratam.*
 15 *Iuramento fugientis purgatur indicium fugæ si constat de causa probabili ob quam asserit se recessisse, secus non.*
 16 *Non fugiens cum possit, facit indicium pro se.*

1 **N**on solum autem reum grauat fuga è carceribus facta, verum & illa quæ fit antequam in carceres detrudatur Clarus, Farinacius, &
 2 alij mox citandi, † imò ipsius bona tanquam damnati etiamli metu carcerationis fugerit
 3 publicantur iuxta tex. in *l. si in libertinum. 28. §. vlt. D. de bon. libert. †* & curator qui fugit, seipsum sua sententia suspectum
 4 reddit *l. impuberibus 7. §. praterea D. de suspes. tuto.* atque ita Romæ sæpè ij qui in exilium volūtarium ierant, postea aqua, & igni interdcebantur, vt M. Tullius, & Marcellus Numidicus, & de Metello adiecit Appianus *lib. 50.* interdictionem postea sequebatur publicatio omnium bonorum Cuius *lib. 7. obser. cap. 22.* vnde ipsa fuga sufficiens indicium erat ad torturam, vt tenet Peguer. *decis. 17. nu. 31.* Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. de tortura reorum nu. 10. in fine vers. quartum indicium Clarus quæst. 21. vers. fuga delinquentis Menoch. de presump. lib. 1. quæst. 89. vers. tertium est,* quos refert Farina. *de indic. & tortu. quæst. 48. nu. 3.* Valent. Forste. *de Iurisdic. Roma. par. 2. lege 3. nu. 49.* † facitque pro hac sententia altera Doctorum opinio asserentium fugam facere semiplenam proba-

probationem, vt voluerunt plures glossæ relatæ per Ghirlan. *in tracta. de relexa. carcer. rubr. de fuga nu. 2. in princ.* Angel. *de malef. verbo quod fama publica num. 46. vers. sed verum.* Ripa *in l. admonendi nu. 168. D. de iur. iur.* etenim si facit semiplenam probationem consequenter etiam resultat indicium ad torturam iuxta tradita per Farina. *ubi proximè quest. 36. num. 218.* † Quod intellige quando quis fugit ante transmissam inquisitionem, secus si post: etenim priore casu videtur quod fuga causatur ex propria criminis conscientia, secundo autem ob timorem molestiarum, † quæ ex inquisitione proficiscuntur, & quas non omnes, etiamsi innocentes sint, subire volunt secundum Bartolum *in l. 1. per illum tex. nu. 1. D. de bon. eor. qui ante senten.* Paris. de Puteo *in tract. de syndi. ver. fuga officialis cap. 2. nu. 2.* Iasonem *in d. l. admonendi nu. 169. D. de iur. iuran. §. in l. si is qui nu. 5. C. qui testa. facer. pos. Roma. in l. lege Cornelia nu. 2. Igneum nu. 17. D. de S. C. Syl. lani. Felin. in cap. nullus num. 6. de presumpt. Peguer. d. decis. 17. nu. 31. §. 32. Gail. lib. 2. obser. 109. Hartman. Hartmanni pract. obser. lib. 2. obser. 9. n. 4. §. 5.* † Quod habet locum etiam non transmissa inquisitione, dummodo adsit probabilis timor eam transmittendi, cum ad excusandum idem operetur timor quod ipsius rei existentia Roma. *in d. l. lege Cornelia nu. 2. Mascari. conclusione 819. num. 16. Gail. d. obser. 109. num. 8. Menoch. d. presump. 89. num. 93.* † vis autem huius timoris quanta debeat esse ad excusandum relinquitur arbitrio Iudicis Mascari. *nu. 12. Peguera nu. 32.* euenit enim multoties, vt etiam innocentes formidolosi iudicium fugiant, veriti Iudicum sæuitiam, aut inimicorum potentiam, vel falsos testes. † Extat celebre exemplum Alcibiadis, qui, vt testatur Plutar. in ipsius vita cum è Sicilia vocaretur ab Atheniensibus ad causam pro capite dicendam obtemperare noluit, stultum existimans iudicium quærere, nõ fuga sibi consulere, cum fugiendi datur facultas, cumque quidam ei diceret, an non credis te ipsum Patriæ? respondit, imò nec matri quidem crederem.: timerem enim ne forte per imprudentiam, aut errorem nigrum pro albo submitteret calculum.

- 10 Iustus ergo esset timor: si Iudex iam cœpisset informationes recipere, processumue cōtra aliquem instruere Marcabr. *inter conf. crimi. diuerso. conf. 62. nu. 13. lib. 2.* Clarus *quæst. 21.*
- 11 *vers. fuga.* Farina. *d. quæst. 48. nu. 30.* † Idemque dicendum de eo qui aufugit ob timorem carcerationis: si enim fuga non facit indicium quando quis timet accusari vel inquiri, tanto minus istud operabitur quando quis timet de facto carcerari. Mascari. *d. conclusione 819. nu. 26.* Menoch. *d. præsump. 89. nu.*
- 12 38. qui etiam tenent † idem dicendum de ijs qui ob ætatem, vel aliquam infirmitatem carceris duritiem ferre nō possunt
- 13 † quemadmodum Demostheni contigit, pro vt ipse testatur, *epist. 2.* dum causas reddit quare Atheniensium iudicium fugerit sub his verbis. *Iam ob discessum meum iure irasci mihi non potestis, neque enim ideo abij quod de vobis desperarem, aut vsquam alio respicerem, sed primo carceris ignominiam animo ferebam grauiter, deinde propter ætatem afflictionem illam corporis perpeti non poteram, denique, & vos non nolle putabam illam contumeliam me effugere, qua neque vos quidem iuuabat, & me perdebat.* Cætera quæ huc spectant petenda à Menoch. Mascari. Pegue. & alijs relatis plenissimè à Farina. *d. quæst. 48.* quibus addendi idem Farina. *conf. 5. lib. 1. nu. 83. litt. H.* & *conf. 56. nu. 18.* & *conf. 33. nu. 24. litt. G.* Hierony. de Federi. *resolut. crimi. 6. nu. 9.* Gratian. *discept. forens. 192. nu. 19. tom. 1.* Deci. *respons. 18. nu. 71. volum. 1.* Ceuallos *communi. con. commun. tom. 1. quæst. 393.* Anto. Faber *in suo*
- 14 *Codice lib. 9. tit. 4. defini. 6.* † Solummodo adnotari vellem habere aliquem iustam causam fugiendi si videt totam ipsius familiam in carceribus detrudi, & præcipuè si ipsius matri fuerit factum præceptum ne de domo discederet Hector Capius Latro *consult. iur. lib. 2. consult. 136. nu. 30.*
- 15 An autem iuramento fugientis indicium fugæ purgetur tractant plures, in diuersasq; inclinant sententias, placet Farina. *quæst. 48. nu. 4.* distinguens, an constet de causa probabili ob quam asserat se abiisse, & tunc ei credendum etiam si in contrarium posset præsumi quod abierit ob delictum iam cōmissum, & hoc quia quando concurrunt duæ causæ vna conclusiua

clusiua delicti, & altera exclusiua, præsumenda est illa, quæ excludit iuxta tradita per Alciatum *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 1. nu. 1. Et sequent.* At si non constat de causa probabili prædicta tunc absurdum est dicere credi iuramento illius qui se abijisse ex illa causa, quæ non apparet, dicit, utpotè si quis iuret se abfuisse, quia timebat accusari, inquiri, carcerariue, vel propter minas inimicorum, vel quia fuit coactus tunc discere de re ad nundinas cum esset mercator, aut ex alia simili causa. Si apparet de comminata inquisitione, quia iam Fiscus eam præparabat, vel constet de minis inimicorum, vel quod eo tempore erant nundinæ, & quod ad illas ipse tanquam mercator erat solitus ire, tunc utique fugientis iuramento standum, videndus Peguera *dict. decis. 17. num. 36.* Cynus *in l. fin. Cod. de requir. reis.* Hyppoli. de Marfi. *singu. 115.* Hering. *de fideius. cap. 18. nu. 117.*

Pro coronidè animaduerti volo quod sicut fugiens facit 16
indicium contra se, ita nõ fugiens cum possit facit indicium
pro se Menoch. *lib. 5. præsumpt. 45. nu. 10.* Farina. *conf. 127. nu. 12. lib. 2. Et conf. 19. nu. 26. lib. 1. nouissimè Anton. de Ballis
varior. tractat. lib. 1. de indi. quest. 15. nu. 17.*

DE DEBITORE SUSPECTO, ET FUGITIVO.

C A P. XIX.

PLURA DE IVRE CREDITORIS
in debitorem scitu digna tanquam præludia
adnotantur.

§. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Carcer datur ut multi custodiantur ne fugiant.
- 2 Esse sub debito est species reatus, & servitutis.
- 3 Augusti dictum circa Equitem Romanum obaratum.
- 4 Alcibiadis consilium circa as alienum.
- 5 Tacitus subtiliter, contra tamen ipsius sensum, intellectus.
- 6 Felix qui nihil debet.
- 7 Debitores carcerantur quia fuga volūt creditores fraudare.
- 8 Debitoris descriptio à Cassiodoro tradita.
- 9 Ordinatè fiunt in hac re qua sine ordine.
- 10 Et apud D. Mattheum conseruus missus fuit in carcerem.
- 11 Fides in contractibus necessaria.
- 12 Vox Redde quod debes equissima.
- 13 Rempublicam continet.
- 14 Fides nulla esse potest nisi solvantur res credita.
- 15 Mentiri, & as alienum turpissima duo apud Persas.
- 16 Verba legis 12. tab.
- 17 Eius explicatio.
- 18 Altera lectio eiusdem legis 12. tab.
- 19 Eius explicatio Sex Cecily apud A. Gellium.
- 20 Quo ad disfectionem non habuit effectum.
- 21 Doctores qui meminerunt huius legis.
- 22 In vincula ducebantur debitores ob as alienum,

- 23 *In neruum, & in carcerem priuatum.*
- 24 *Sinarum crudelitates aduersus debitores.*
- 25 *Quare lex 12. tab. noluerit addictos vinculis quindecim pondo minoribus vinciri.*
- 26 *Erant quaedam sacrificia in quibus vincus interesse prohibebatur.*
- 27 *Debitores creditoribus addicebantur.*
- 28 *Intelliguntur Plautus, & Cicero.*
- 29 *Vnde discrimina inter seruum, & addictum à Quintiliano considerata.*
- 30 *Filij debitoris solent etiam addici creditori.*
- 31 *Secundum iura Castella debitor creditori addicitur.*
- 32 *Apud Romanos verberibus cadebantur, & aliter plectebantur donec soluerent.*
- 33 *Elegans Liiij locus.*
- 34 *Pulchra de oppressione debitorum D. Ambrosij loca.*
- 35 *Res debitorum ob libidinem creditoris in melius mutata.*
- 36 *Fuit in usu voluntaria addictio.*
- 37 *Nunquam tamen statutum ne solueretur.*
- 38 *Cicero acerrimus defensor, ut solueretur as alienum.*
- 39 *Asellius Prator occisus quia contrarium defendebat.*
- 40 *Cesar per estimationem possessionum solui iubebat.*
- 41 *Explicatur l. sic caluitur 233. D. de verb. signif.*
- 42 *Mora est cessatio, & frustratio.*
- 43 *Morosus equiparatur furi.*
- 44 *Frustratio pro mora accipitur.*
- 45 *Caluitur idem quod moratur, & frustratur.*
- 46 *Vnde deducatur verbum caluitur.*
- 47 *Occasio calua depicta.*
- 48 *Pœna l. 12. tab. supra exposita in solemnem bonorum venditionem v. sa est.*
- 49 *Sectio effundebat, pudor suffundit sanguinem.*
- 50 *Bonorum venditio afferebat effectum infamiae.*
- 51 *De hac bonorū veditioe loquitur Iustit. de suc. subl. & c.*
- 52 *Explicatur Cicero.*
- 53 *Cessio fuit postea inuenta.*

De-

DEBET in Ciuitate carcer reperiri pluribus
 communis in foro rerum venalium, ut multi,
 ne fugiant, custodiantur, vt dicebat Plato lib.
 10. de legibus à nobis supra cap. antecedenti
 §. 1. nu. 35. laudatus, hic est ille qui assignatur
 debitoribus quoties sunt fugitiui, vel de fuga suspecti. † Ete-
 nim vt inquit Cassiodor. lib. 12. vari. epist. 10. Reatus est esse
 sub debito, nec liber potest ueraciter dici qui probatur obno-
 xius reperiri. Et vt ait Briffoni. de Reg. Persa. lib. 2. pag. mihi
 155. ex Mimo *Alienum as homini ingenuo acerba seruitus*
 est. † Vnde non videbatur ingenuus eques ille Romanus qui
 cum dum vixisset magnitudinem æris alieni celare sciuiſſet,
 post eius mortem culcitram cubicularem in eius auctione ſi-
 bi emi iuſſit Auguſtus ea reddita ratione quod eſſet habenda
 ad ſumnum culcitra in qua ille cum tantum deberet dormire
 potuit, vt narrat Macrob. lib. 2. ſatur. cap. 4. † Pro certo habeo
 ipſum uſum fuiſſe damnando illo Alcibiadis conſilio Pericli
 dato, potius ſcilicet eſſe cogitandum quid fieri, & dici poſſit
 vt non ſoluatur, aut ratio reddatur, quam quomodo ſoluatur,
 aut reddatur, † vel vt apud Tacitum lib. 1. anna. aliud dicere
 volentem, dicitur *non aliter ratio conſtet, quam ſi nulli*, vt mul-
 ti legunt, *non vni, reddatur*, vt animaduertit Petrus Heigius
quaſtionum iuris quaſtione 35. num. 12. par. 1. † vel vt ille qui
 cum Æſopico emptore dicebat *ſe reliquum non ſoluere, ne-
 debere deſinat.* † Recuſant profecto iſti ſœlicitatem illam de
 qua in adagium venit *Fœlix qui nihil debet* Plutar. de vitan.
 ſœno. Paulus Manutius in adagijs ſol. mihi. 977. † Nihil autem
 mirum quod carceribus detineantur debitores qui ſibi fuga
 conſulere volentes, creditores ſuos à quibus beneficia acce-
 pere, fraudare intendunt mutando verba, diuerſiſque imagi-
 nibus ſeipſos immutando, † & vt cum Caſſiodoro lib. 5. vari.
 cap. 34. loquar *Non immerito Pandia gemma dicimus eſſe*
conſimilem in qua vnus ſe fulgor non poteſt contineri, fluctuat
aſpectibus tremulis dum lapis teneatur immobilis, nam quod
modo videris, mox aliud ibi ſi amplius intuearis, aduertis, ſic
mutatum credis quod neminem eripiſſe cognoſcis. His permutatio-

tationibus aestimatis mens frontosierat iste debitor de quo loquitur simillima reperitur, quæ dicti sui non habet fidem, quæ tot varietates continet quot verba protulerit, Protei fabulis iure sociandus, qui subito comprehensus substantia sua formam omnimodis non habebat: nam ut calaret hominem aut leo frendebat, aut silabat anguis, aut undas liquidas soluebatur. Et quia sic notus est eum facies ad tuum venire iudicium, primum agito ne promittat, caue ne constituat, quia leuissimi animi mos est polliceri facile, quæ non disponit implere. Quidquid autem persolvere considerata equitate potuerit constrictus sine aliqua ditatione iam reddat, quia post tot falsitates argutia sua reputare poterit quod se frequenter illusisse cognoscit. Tum & solent debitores obliti æris alieni profusionibus propriam creditorum substantiam consumere, & ut dicebat Claudii.

Præcepta illa manus fluuios superabat Iberos

Aurea dona vomens &c.

† Vnde nõ est mirum quod propter huiusmodi fugæ periculum censeantur fieri ordinatè, quæ in se cõsiderata sine ordine fierent Ioannes Baptista Caccialupus *de debito. susp. & fugit. quest. 8. num. 2.* Peregrinus Ianninius *de cita. reali lib. 1. cap. 1. nu. 14.* Federicus Pruckmannus *conf. 15. n. 122. volu. 2.* & in extraordinarijs ordo est ordinem non seruare *cap. ad nostram el. 3. de iur. iuran.* Caccialup. *ubi proximè.*

Sed si à longinquo rem repetere velimus inueniemus iam apud D. Matthæum *cap. 18.* seruum illius hominis Regis qui rationem exigere voluit cum seruis suis hoc significare voluisse cum conseruum suum misit in carcerem donec redderet ei debitum. † Veteres Romani fidem quam omnium maximè, ac præcipuè coluerunt nõ modo in officiorum vicibus, sed in negotiorum quoq; contractibus sanxerunt, maximèq; in pecuniæ mutuæ, vsu, atque cõmercio: existimarunt enim adimi subsidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum vita indiget si perfidia debitorum sine graui pœna eluderet, † & ita Seneca *lib. 3. de beneficijs æquissimam esse,* & ius gētium præferre hanc vocem *Redde quod debes* existimat, † & Cicero *lib. 2. officio.* ait nullam esse rem quæ vehe-

Gg

men-

15 mentius Rempubicam contineat quam sit fides, † fides autē
 nulla esse potest nisi sit necessaria solutio rerum creditarum,
 & Dionys. Halicar. *lib. 6.* ait Seruilius inquit optimum in vita
 16 contra omnes iniurias remedium, & retinendæ concordia
 commodissimum esse cōtractuum fidem. † Et duo apud Per-
 17 sas fuere turpissima, vt ait Herod. *lib. 1.* mentiri, & æs alienum
 debere. † Et Decem viri in legibus 12. tab. sic effati sunt *Si*
caluitur, pedemque struit manum endo iacito, vt ait Festus, &
 18 tradit Gothofr. *in frag. legum 12. tab. tit. 7.* de reo fugiente,
 19 † quasi dicat *Si caluitur*, hoc est moretur *pedemque struit*, hoc
 est retrorsum sit, *manum endo iacito*, hoc est iniacito. † Sed &
 aliter verba l. 12. tab. referuntur à Sex. Cæcilio I. C. apud Au-
 lum Gellium *lib. 20. nocti. Attica. cap. 1.* & etiam à Balduino
in comment. ad l. 12. tab. lege 46. sub his verbis: *Æris confessi,*
rebusque iure iudicatis 30. dies iusti sunt, post deinde manus
iniectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo
in iure vim dicit secum ducito, vincito, aut neruo, aut compe-
dibus 15. pondo, ne minore, aut si volet maiore vincito, si volet
suo viuito, ni suo viuit, qui eum vincitum habebit libras sar-
 20 *ris in dies dato, si volet plus dato. Tertijs nundinis parteis se-*
canto, si plus minusue secuerūt sine fraude esto. † Quam legem
 commentatur apud Gellium vbi supra Sex Cæcilius sic: Cō-
 fessi æris, ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati conquiren-
 dæ pecuniæ causa quam dissoluerent, eosque dies Decem vi-
 ri iustos appellauerunt velut quoddam iustitium, idest iuris
 inter eos quasi interstitutionem quandam, & cessationem qui-
 bus diebus nihil cum his agi iure posset, post deinde nisi dis-
 soluerant ad Prætorem vocabantur, & ab eo quibus erant iu-
 dicati addicebantur, neruo quoque, aut compedibus vincie-
 bantur. Erat autem ius interea paciscendi, ac nisi pacti forent
 habebantur in vinculis dies sexaginta, in eos dies trinis nun-
 dinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur,
 quantæque pecuniæ iudicati essent prædicabatur. Tertijs au-
 tem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim pere-
 grè venumibant, sed eam capitis pœnam sancienda fidei gra-
 tiâ horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuen-
 dam

dam reddiderunt: nam si plures forent quibus reus esset iudicatus secari si vellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt, nihil profecto immitius, vel inhumanius, nisi eo consilio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eam vnquam perueniretur, sicuti nunquam peruentum fuisse tuetur idem Cælius ibidem. † Et Quintil. *lib. 3. cap. 8.* inquit 21
eam legem quo ad dissectionem non esse natura laudabilem, & ideo moribus repudiatam fuisse, & idem asserit Tertullia. 22
in Apologe. cap. 4. infra laudandus. † Meminerunt etiam hu- 22
ius legis Osual. *ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. litt. GG. & sequ.* Baldui. qui eam explicat *sub l. 46. Cuius lib. 3. obseru. cap. 39.* qui ex antiquo exemplari aliter legit, & Couar. qui latè exponit *lib. 2. vari. cap. 1.* Carolus Sigo. *lib. 1. de anti. iur. ciui. Roma. cap. 6.* Menoch. *de arbitr. casu 183. nu. 4.* Gæddæus *ad l. verbo 43. D. de verb. signif. Reuard. ad ll. 12. tab. cap. 8.* qui varijs modis verba illius legis emendare conatur.

Quod vero homines in vincula ducerentur ob æs alienum 23
probari potest ex Liuiio *lib. 6.* dum exemptionem cuiusdam militis narrat his verbis *Centurionem nobilem militaribus factis iudicatum pecunie quum duci vidisset M. Manlius medio foro cum caterua sua accurrit, & manum iniecit, vociferatusque de superbia Patrum, & crudelitate sæneratorum, miserijs plebis, virtutibusque eius viri, fortunaque tum vero ego inquit ne quicquam hac dextera capitolium, arcemque seruauero, si ciuem, commilitonemque meum à Gallis victoribus captum in seruitutem, ac vincula duci uideam. Inde rem creditori palam populo soluit liberaque & are liberatum emitit, Deosque atque homines obtestantem, ut M. Manlio liberatori suo parenti plebis Romana gratias referant.*

In neruum itaque, in vincula, in carcerem priuatum ducebantur debitores, & sic intelligendus Plaut. *in Pænulo.* 24

Vtinã mihi argentũ reddas, priusquã in neruũ abducare.
Terentius *in Phorm.*

----- *caterum*

*Cum argentum repetent nostra causa scilicet
In neruum potius ibit*

& colligi potest ex verbis C. Licinij Stolonis in rogatione legis de ære alieno apud Liuium *lib. 6. An placaret, inquit, fœnore circumuentam plebem ni potius quam sortem creditum soluat, corpus in neruum ac supplicia dare? & gregatim quotidie de foro addictos duci? & repleri uinctis nobiles domos? & ubicunque Patritius habitet ibi carcerem priuatum esse?* † Et apud Sinas ære alieno pressi in carcerem conijciabantur, tempus solutioni præfiniebatur, quo nisi credito paruerint, verberibus cædebantur, alio deinde termino statuto acriores plagæ infligebantur, donec ad necem vsque cæsi fuerint, vt ex Ioanne Consaluo Mendoza *lib. 3. de Regno Sina cap. 10. obseruat Osual. ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. litt. HH.*

26 Illud autem quæri posset quare lex 12. tab. noluerit addictos neruo, aut vinculis quindecim pondo minoribus vinciri. † Respondet Reuar. *d. cap. 8.* non improbabili coniectura, fuisse quædam sacrificia, vt obseruat ex Festo in quibus ita calamitabat licitor: Hostis, vinctus, mulier virgo exesto, scilicet interesse prohibebantur, ex quo loco colligit vinctos, siue nexos sacris olim interesse solitos, & idcirco compedes quindecim pondo maiores quia essent grauiores, quam vt ijs cum sacris intersunt se se vincti possent subducere, aut fugere expressè requirerè videntur Decemuiri, ne si minores essent, aut nexis custos perpetuo adesset in sacris, aut sine custode aliquod fugæ periculum subirent creditores.

28 Non solum in vincula, aut neruum, vel alio quocunque loco ducere debitores licebat, verum & creditoribus addicebantur, & tanquam addicti conseruabantur (qua pœna ij qui legatos pulsant plectuntur *l. vlt. ibi, itaque eum qui legatum pulsasset dedi hostibus quorum erant legati solitus est respondere D. de legatio.*) † iuxta illud Plauti in *Bacch.*

29 *Ducito nos quocunque lubet tanquam vobis addictos.*
& Cicero. *orat. pro Flaco Cum iudicatum nõ faceret addictus Hermippo, & ab hoc adductus est.* † Eleganter Quintil. *lib. 7. de defnit.* sic ait: *Seruus cum manumittitur fit libertinus, addictus recepta libertate est ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non consequetur, addictus dissoluto ære alieno inuito*

cre-

creditorum consequetur. Ad seruum nulla lex pertinet, addictus legem habet. Propria liberi qua nemo habet nisi liber prænomen, nomen, cognomen, tribum, habet hac addictus. † Imò & filij debitoris solebant etiam addici creditori, vt tradunt Dionys. Halicar. li. 6. antiq. Roma. & Ludouic. Cæli. lib. 7. lectio. antiq. cap. 20. apud Couar. lib. 2. varia. cap. 1. num. 1. & 4. Regum cap. 4. extat mulier illa ad Eliseum clamans, & dicens, *Ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi,* & apud D. Matthæum cap. 18. *Cum autem non haberet unde redderet iussit eum dominus eius venundari, & uxorem eius, & filios,* & probat illud Isaia cap. 50. *Quis est creditor meus cui uendidi uos?* Vbi Deus filios Israel quasi filios adloquitur, vt notauit P. Gaspar Sanchez in comment. ad dictum cap. 4. lib. 4. Regum, & sua ætate hoc fieri grauitè reprehendit D. Ambrosius lib. de Tobia cap. 8. *Vidi, inquit, ego miserabile spectaculum liberos pro paterno debito in auctiõem deduci, & teneri calamitatis heredes, qui non essent participes successionis, & hoc tam immane flagitium non erubescere creditorem, instat, urget, addicit. Mea, inquit, nutriti pecunia pro alimentis seruitutem recognoscant, pro sumptu licitationem subeant. Agitetur hasta de pretijs singulorum.* Et idem declamat D. Basilus in psal. 14. dum sua ætate hoc licuisse affirmat, & probatur Leuit. cap. 25. vers. 39. & lib. 2. Esdræ cap. 5. vers. 5. Matthæus cap. 5. vers. 25. & Plaut. in Pænulo

----- *ubi in ius uenerit*

Addicet Prator totam familiam tibi

& Terent. in Phorm. act. 2. scen. 2.

Alijs aliunde est periculum unde aliquid abradi potest

Mibi sciunt nihil esse, dices ducent damnatam domum

Secundum autem Castellæ legem debitor inops creditori addicitur, vt ei suis operis satisfaciat debitum, in quam legem integrum commentarium edidit Gaspar Baetius *de inope debitorum* apud quem omnia circa hanc materiam occurrentia inuenientur. 32

Solebant quoq; creditores debitores suos verberibus cædere, perpetuis vinculis induere, inhumanis cruciatibus afficere, 33

cere, & in priuatum carcerem veluti in carnificinam conij-
 cere, donec illi vel creditorum miseratione, vel boni vindi-
 34 cis indulgentia, & liberalitate nexu soluerentur. † Refert ad
 rem Liuius *lib. 2. deca. 1.* anno ab V.C. 259. Appio Claudio, &
 P. Seruilio Coff. Ciuitatem secum ipsam discordem ob credi-
 torum in debitores sæuitiam fuisse, hisce verbis *Fremebant*
(Plebei) se foris pro libertate, & imperio dimicantes, domi à
Ciuiibus captos, & oppressos esse, tutioremque in bello, quam in
pace, inter hostes, quam inter ciues libertatem plebis esse, inui-
diamque eam sua sponte gliscentem insignis vnus calamitas
accēdit. Magno natu quidam cum omnium maiorum suorum
insignibus se in forum proiecit, obsita erat squalore vestis, fœ-
dior corporis habitus pallore, ac macie perempti. Ad hoc pro-
missa barba, & capilli efferauerant speciem oris. Noscitebatur
tamen in tanta deformitate, & ordines duxisse aiebat, aliaque
militiæ decora vulgo miserantes eum iactabant ipse testes ho-
nestarum aliquot locis pugnarum, cicatrices aduerso pectore
ostentabat, sciscitantibus unde ille habitus, unde deformitas,
cum circumfusa turba esset prope in concionis modum: Sabino
bello, inquit, se militantem quia propter populationes agri non
fructu modo caruerit, sed villa incensa fuerit, direpta omnia,
pecora abacta, tributum iniquo suo tēpore imperatum, es alie-
num fecisse, id cumulatum vsuris primo se agro paterno, au-
toque se exuisse, deinde fortunis alijs, postremo velut tabem,
peruenisse ad corpus, ductum se ab creditore non in seruitium,
sed in ergastulum, & carnificinam esse, inde ostentare tergum
fædum recentibus uestigijs uerberum. Ad hac uisa, auditaque
clamor ingens oritur, non iam foro se tumultus continet, sed
passim totam urbem peruadit. Nexu uincti, soluti que se undi-
que in publicum proripiunt, implorant Quiritum fidem, nullo
loco deest uoluntarius seditionis comes multis passim agmini-
bus per omnes vias cum clamore in forum curritur & c. Et ea-
 dem *decif. 1. lib. 6.* de oppressis debitoribus sic ait: *Fama &*
corpore iudicati atque addicti creditoribus satisfaciebant, pœ-
 35 *naque inuicem fidei cesserat adeo erga obnoxios summisserrant*
animos nō infimi solum, sed principes etiam plebis. † Conferre
 pos-

possunt ea quæ tradit D. Ambros. *lib. 1. officio. Grandis culpa est si te sciente fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, & non adiuues si sit in carcere, & panis, & supplicijs propter debitum aliquod iustus excrucietur.* Et *lib. de Tobia cap. 5. Offeritur pecunia creditori, vix inquit hæc soluit usurã, caput debes. Reddit exhausto patrimonio capitis reus, & imminuto accipit scœnore, accipit inducias tristiores bellicis, quasi post biduum praliaturus; in bello enim victoria incerta, hic certa inopia, illic se clypeo tegit, hic nudus occurrit, illic lorica petus includit, hic totus carcere includitur, illic manus telis onerat, arma sagittis, hic ere vacuas offert vinculis alligandas, ducitur plerunque vterque captiuus, ille habet quem accuset aduersum belli euentum, hic præter se quem accuset nõ habet. Nihil est intolerabilius hac miseria quæ excusari non potest. Acerbat conscientia pondus iniuria. Tunc secum reputat, tunc scripturas recordatur, tunc dicit nonne mihi scriptum est bibe aquam de tuis vasis, & de tuorum puteorum fontibus, quid mihi cum puteo scœnatoris ubi aqua includitur. Suauiora erant vlera cum securitate, quam aliena apula pastæ cum sollicitudine, non oportuit aliena quarere deinde inciderem debita, de meis oportuit fontibus remedium quarere, erant domi vasa minutiora, melius erat ministerium desse quam cibum, melius vestem venalem proponere, quam libertatem addicere. Quid profuit quod publicare paupertatem verecundatus sum? Ecce alius publicauit, ego nolui nutritores vendere, ecce alius adiudicat. Sera hæc consideratio, tunc decuit succurrere cum vulnera prima serperent. Melius fuerat in principio tenuare sumptum, & necessitatem debiti rei familiaris angustijs alleuare, quam ut ad horam ditatus alienis postea exuereris, & proprijs.*

Sed & centum viginti quinque annis post latas leges 12. tab. res propter libidinem, & crudelitatem vnus creditoris in melius mutata fuit, audiendus idem *Liuius de ca. 1. lib. 8.* qui totum factũ sic narrat. *Eo anno plebi Romana velut aliud initium libertatis factum est, quod necti desierunt, mutatum autem ius ob vnus scœnatoris simul libidinem, simul crudelitatem*

tatem insignem. *L. Papyrius* is fuit cui cum se *C. Publius* ob *as alienum paternum nexum* dedisset, qua *atas*, formaque *miseri-*
cordiam elicere poterat, ad *libidinem*, & *contumeliam ani-*
imum accenderunt, & *florem atatis eius fructum aduentitium*
crediti ratus, primo *perlicere adolescentem sermone incesto est*
conatus, dein postquam *aspernabantur flagitium aures*, *minis*
terrare, atque *identidem admonere fortuna*, postremo cum
ingenuitatis magis quam presentis conditionis memorem vi-
deret, *nudari iubet*, *verberaque afferi*, quibus *laceratus iuue-*
nis cum se in publicum proripuisset libidinem, *crudelitatemq;*
conquerens sceneratoris ingens vis hominum quum atatis mi-
seratione, atque *indignitate iniuria accensa*, tum *sua conditio-*
nis liberumque suorum respectu, in *forum*, atque inde *agmine*
facto ad Curiam concurrit, & cum *Coss.* tumultu repentino
coacti Senatum vocarent introeuntibus in Curiam Patribus
laceratum iuuenis tergum procumbentes ad singulorum pedes
ostentabant. *Victum* eo die ob *impotentem iniuriam unius in-*
gens vinculum fidei, *iussique Coss. ferre ad populum ne quis ni-*
si qui noxam meruisset, donec penam lueret in compedibus, aut
in nervo teneretur, *pecunia credita bona debitoris*, non *corpus*
obnoxium esset. Ita *nexi soluti*, *cautumque in posterum ne ne-*
37 *terentur*. † Fuit tamen postea in *vsu* *voluntaria quaedam ad-*
dictio si credimus *Reuar. lib. 4. vario. cap. 18.* qua se in *volun-*
tariam seruitutem tandiu *addici debitores patiebantur* donec
fuis creditoribus satisfacissent, sic *Varro lib. 6. de lin. lati. Li-*
ber homo qui suas operas pro pecunia quam debebat dat dum
solueret nexus vocatur, *ut ab are obaratus* vnde *Diocletia.*
in l. ob as 12. C. de oblig. & actio. solummodo videtur *prohi-*
38 *bere inuitam debitorum seruitutem*, *nō volūtariam*. † *Nun-*
quam tamen statutum fuit ut non solueretur: etenim si *pu-*
blica aliquoties fuit quaedam æris alieni sine consensu credi-
torum remissio, atque *condonatio illa quidem fuit iniqua*, *ini-*
iuriæque plena, & solum à *popularibus de alieno nimis libe-*
ralibus desiderata, sed ea *viris prudentioribus*, & de *Re publi-*
39 *ca meritis nūquam placuit*, † & *Cicero ut de se ipso testatur*
fuit acerrimus defensor ut solueretur, & ut ipse ait *Nūquam*
vehe-

vehementius actum est, quam ne Consule ne solueretur, armis, & castris tentata res est ab omni genere hominum, & ordine, quibus ita restitui ut totum hoc malum de Republica tolleretur, nunquam nec maius es alienum fuit, nec melius, aut facilius dissolutum est, fraudandi enim spe sublata, soluendi necessitas consecuta est. † Quin & ob eandem causam Afellius Prætor plebi, & pauperibus patrocinator, ut fœnus tolleretur ab ipsis fœeneratoribus occisus est, quod facinus nec Senatus ipse vindicare valuit, ut refert Appian. *lib. 1. de bello ciui.* † Aliter rem hanc temperavit Cæsar, ut ipse refert in *suis Cōment. lib. 3. de bello ciui.* & tradit Sueton. *in eius vita cap. 41.* *De pecunijs mutuis disiecta nouarum tabularum expectatione qua crebro mouebatur, decreuit tandem ut debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionū quanti quasque ante ciuile bellum comparassent deducta summa æris alieni si quid usuræ nomine numeratum, aut præscriptum fuisset, qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat.*

Sed ad verba legis 12. tab. reuertamur, quæ etiam referuntur in *l. si caluitur 233. D. de ver. signif. Si caluitur,* inquit, *pedemue struit manum endo iacito* : nam qui caluitur moram iniicit, & aduersarium frustratur, & qui moratur non solum frustratur, sed etiam caluitur, at qui frustratur, & caluitur & moratur: † est enim mora cessatio, & frustratio, siue improba dilatio prætermittendi officij in soluendo, recipiendoue debito alteri damnosa *l. 3. in fine l. cum quidam 17. §. si pupillo l. mora 32. D. de usur. l. 5. D. de minor. l. 3. §. 1. D. de adimen. lega.* † Hinc Paulus in *l. inter stipulantem 83. §. Stichum D. de solut.* moratorem æquiparat furi, nam dum fur tenetur ex stipulatu etiam si homo morte perierit, ita etiam is qui moram commiserit. † Hinc frustrationis nomen sæpe pro mora positum in *l. sciendum 21. cum l. seq. D. de usur. l. diui 89. §. fin. D. ad l. falcid. l. 3. D. de iudi. l. penult. D. de vi & vi arma.* † Quod autem caluitur idem significet quod moratur, & frustratur probat Paulus in *d. l. si caluitur. 233.* argumento coniugatorum, inde ait calūniatores appellati sunt qui per fraudem, & frustrationem alios vexant litibus Paul. *l. 1. recep. sen-*

*ten. tit. 5. l. 1. D. ad S. C. Turpili. l. cui necessitas §. 1. D. de liber. cau. l. postquã D. de petit. hered. inde & cauillatio hoc est frustratio, deceptio, & caluitas l. si fideiussor 28. §. in omnibus D. manda. hoc est calliditas, deceptio, fraus, & calūnia, frustratio ac mora est l. quibus 40. D. de condi. & demof. † Deductū autem est verbum *caluitur* à caluis mimis, quos si quis per capillos capere velit frustrarent, ac deciperent Nonius Marcellus *de propri. sermo. cap. 1. Plaut. in Asina. nam ubi domi sola sum, sopor manus caluitur, & Pacuuius Sentio, pater, te vocis calui similitudine, sed quid conspicio? num me lactans caluitur atas?* Hinc veteres depinxerunt Occasionem in anteriore partis capite capillis hirsutam, vt facile primum oblata apprehendi posset, in occipitio vero caluam quod præterita pœnitentia ductos frustraretur ac deciperet, nec amplius se apprehendi pateretur, vt latè hæc & alia ad institutum notauit Gæddeus *in comment. ad tit. D. de verbo. sign. in d. l. si caluitur 233.**

49 Sed pœnæ illius supra in lege Decemuirali propositæ sæuitia, capitis videlicet si vnicus erat creditor, sectionis si plures in solemnem, & ordinariam bonorum venditionem versa est, vt eleganter expressit Tertullia. *in Apologe. cap. 3. dum inquit: Sed & iudicatos in partes secari à creditoribus leges erant, consensu tamen publico crudelitas erasa est, & pudoris notam capitis pena conuersa est bonorum adhibita proscriptione, suffundere maluit hominis sanguinem, quam effundere.* Eleganter sanè, nam vt animaduertit Anto. Contius *in lectio. iur. ciui. lib. 2. cap. 18. † effundebat ante sectio, vel capitis amputatio sanguinem, aut saltem effundere poterat, at pudor non effundit sanguinem, sed suffundit, vel vt ait Aristote. in problemat. diffundit, hoc est pudore affectorū sanguis à corde in omnes corporis partes, & maximè in genas, & faciem, diffunditur, roboremque inducit, † & hoc erat effectus infamiæ, & pudoris, quem secum afferebat bonorum illa venditio, quæ sanè erat ignominiosa princ. I. quib. ex caus. manu. non licet ea scilicet quæ inuito debitore, non ea quæ spontè cessionis medio fiebat l. debitores ibi debitores qui bonis cesserunt,*

runt, licet ex ea causa bona eorum venierint, infames nō sunt
C. ex quib. caus. infra. irroge. l. vlt. C. qui bon. cedere pos. † & hæc 52
 est illa bonorum emptio, & successio in vniuersum ius ipsius
 debitoris, cuius meminit Iustini. *in princ. vbi loco per legem*
dum existimabam post multas ambages I. de success. subl. qua
fie. per bonor. vendit. & cuius fortasse meminerunt iura *in l.*
Fusidius 29. D. de reb. auto. iud. possid. l. nam postea 9. §. sed 53
si quis 5. D. de iur. iuran. l. Imperator 60. D. de pact. † & Ci-
 cero *orat. pro Quinctio Ergo hercule*, inquit, cuius bona ex
 edicto possidentur, huius omnis fama, & existimatio cum bo-
 nis simul possidetur, de quo libelli in celeberrimis locis propu-
 nuntur, huic ne perire quidem certè tacitè, obscurèque conce-
 ditur, cui Magistri fiunt, & domini constituuntur qui qua lege,
 & qua conditione pereat pronuncient. De quo homine præco-
 nis vox prædicat, & pretium conficit huic acerbissimum viuo
 viuentiq; funus ducitur, si funus id habendum sit quo nō ami-
 ci conueniunt ad exequias cohonestandas, sed bonorum empto-
 res vt carnifices ad reliquias vitæ lacerandas, & distrahendas
 & c. Et eo respexisse videtur Seneca *lib. 4. de benefi. cap. 12.*
 dum inquit Spondeo pro iudicato, & suspensis amici bonis
 libellum de iicio creditoribus eius me obligaturus vt possim
 seruare proscriptum, ipse proscriptionis periculum adeo.
 Sed his oneribus liberati fuerunt debitores introducto bene-
 ficio cessionis de quo *in l. 1. C. qui bon. cede. pos.* quo casu datur
 curator eius bonis, & illius autoritate hastæ subijciuntur,
 plusque offerenti venduntur Crauet. *conf. 213. n. 1. post Bald.*
 & Ange. relatos à Menoch. *de arbitra. lib. 2. casu 183. nu. 19.*
 & videndus Couar. *lib. 2. vari. cap. 1. nu. 6.*

DE PERSONIS QUÆ OB DEBITA
 carcerari non possunt.

§. II.

S V M M A R I V M.

1 *Græci ob aratorum bona loco publico proponebant.*

Hh 2

2 Athe-

- 2 *Athenis in eorum agris debitorum nomen, & debiti quantitas in sculpebatur.*
- 3 *Appellabatur locus signatus.*
- 4 *Debitorum tributorum non poterant carcerari.*
- 5 *Plura de seuitia exactorum remissiuè.*
- 6 *Appellantur publicani quasi publici canes.*
- 7 *Laudatur I.C.D. Ioannes Ramos.*
- 8 *Inuectiua contra exactores.*
- 9 *Elegans Cassiodori locus.*
- 10 *Non potest carcerari Iuris Doctor pro debito ciuili, nec eorum filij uiuente patre.*
- 11 *Licet statutum permitteret quemlibet quantumuis priuilegiatum posse carcerari.*
- 12 *Idem de Doctore Medico.*
- 13 *Non solum in Iuris, & Medicina professoribus, uerum & in Pragmaticis, & his qui se curationi tradunt.*
- 14 *Decisio Senatus Brabantini.*
- 15 *Dummodo alia negotia ueluti mercaturam nõ exerceant.*
- 16 *Refellitur Horatius Carpanus.*
- 17 *Studens non potest ob debitum carcerari.*
- 18 *Libri Scholarium possunt pignorari.*
- 19 *Facilius conceditur captura rerum quam personarum.*
- 20 *Sententia aduersus Bibliopolam, ut libros studioso tradat non admittit appellationem.*
- 21 *Libri sunt alimenta ingenij.*
- 22 *Sunt instrumenta Sapientia.*
- 23 *Intelligitur l. penult. D. ad exhiben.*
- 24 *In his alimentis non admittitur distinctio inter præterita, & futura.*
- 25 *D. Hieronymi locus explicatus.*
- 26 *Statutum Salmanticense circa libros studiosorum.*
- 27 *Frater non potest capi pro debito ad instantiam fratris.*
- 28 *Socius pro reliquis societatis carcerari non potest.*
- 29 *Proponitur species quæ de factò Mediolani euenit.*
- 30 *Frater qui præmium quod fratrem bannitum occiderit, petebat.*

- 31 *Decisio Senatus Mediolani.*
- 32 *Confirmatur auctoritate Cornelij Taciti.*
- 33 *Pupillus nec minor non potest capi pro debito civili.*
- 34 *Nemo potest carcerari nisi precedat contumacia.*
- 35 *Hac non cadit in minorem.*
- 36 *Idem dicendum de filiosa.*
- 37 *Idem de milite armata militia.*
- 38 *Milites habent priuilegium ne conueniantur ultra quam
facere possint.*
- 39 *Qui fruuntur hoc priuilegio, non possunt carcerari.*
- 40 *Militis opera Respublica sustinetur.*
- 41 *Refelluntur Ioan. Franciscus del Ponte, & Laderch.*
- 42 *Hoc priuilegium habet locum in Nobilibus.*
- 43 *De Feudatario videtur contrarium dicendum.*
- 44 *Septuagenarius pro debito non potest carcerari.*
- 45 *Sexagenarius potest.*
- 46 *Si debitum est fiscale non gaudet senex priuilegio.*
- 47 *Fiscus habet priuilegium, ut possit carcerari facere suos
debitores.*
- 48 *Plura sunt priuilegia concessa senectuti.*
- 49 *Quibus non censetur derogatum.*
- 50 *Statuto Mediolani maior an. 60. detineri non potest pro de-
bito publico, vel priuato.*
- 51 *Debitum fiscale dicitur publicum.*
- 52 *Veſtigialia à Fisco locantur.*
- 53 *Publica veſtigialia dicuntur ex quibus veſtigial Fiscus
capit.*
- 54 *Qui ea conducunt dicuntur Publicani.*
- 55 *Pecunia fiscalis appellatur publica.*
- 56 *Causa Fisci dicitur publica.*
- 57 *Explicatur dictum statutum Mediolani.*
- 58 *Publicum est quod populo debetur.*
- 59 *Quæ sunt Patrimony Principis sunt veluti res priuata
Principis.*
- 60 *Priuatum debitum dicitur quod priuatis debetur veluti
cuidam de populo.*

61 Vnde

- 61 Vnde explicatur proclamata circa milites militia urbana.
 62 Statuentes nullam habent potestatem in principem.
 63 Nec eum ligare voluerunt.
 64 Intelligitur Statutum Mediolani cap. 65. vol. 2.
 65 Enunciatiua generalis debiti publici non trahitur ad Fiscale.
 66 Senectus non prodest quando debitum est iuratum.
 67 Decisio Senatus.
 68 Priuilegium senectutis non habet locum in eo qui decoxit.
 69 Intellige dolosè.
 70 Quia non iuuat debitorem ex delicto.
 71 Legati Principum non possunt pro debito detineri.
 72 Explicatur remissiuè l. 5. §. 1. D. de constit. pecu.
 73 Etiam si in loco legationis contraxerint, dummodo ante legationem.
 74 Gaudent priuilegio qui testimonij dicendi, vel iudicandi, aut prouocandi causa sunt euocati.
 75 Magistratus pertinet ad ius publicum.
 76 Iudicare munus publicum est.
 77 Prouocatio est auxiliũ necessarium aduersus iniquitatem Iudicis à quo.
 78 Refellitur Petr. Barbosa.
 79 Ius reuocandi domum habet is qui prouocauit extra propriũ domicilium.
 80 Parentes visitantes filios scholares non possunt ibi detineri.
 81 Approbatur distinctio Berlichij.
 82 Conducentes victualia ad exercitum, vel Ciuitatem non possunt detineri.
 83 Mulier pro debito ciuili Fiscali, vel priuato non potest detineri.
 84 Etiam si sit debitorum racione administrata tutela.
 85 Quia tunc habet priuilegium ne cõueniatur ultra quam facere potest.
 86 Quid si huic beneficio renuntiauerit.
 87 Bartoli sententia modificatur.
 88 Refellitur Caccialupus.

89 *Præter matrem, & auiam nulla mulier est tutrix.*

90 *Meretrix non gaudet hoc priuilegio.*

91 *Quia priuilegium conceditur ratione sexus, & pudicitie.*

92 *Alia ratio.*

93 *Si mulier est nupta nequit carcerari.*

94 *Maximè si habitat cum viro.*

95 *Mulier etiam honesta poterit carcerari si mercaturam exerceat.*

96 *Debitor qui tempore contractus non fuerit soluendo carcerari non potest.*

97 *Bartolus existimat ad debitorem suspectum de fuga capiendum requiri probare quod tempore contractus esset soluendo.*

98 *Angelus gloriatur se hac de causa mille capturas irritas declarare fecisse.*

99 *Sed refellitur.*

100 *Si creditor tempore contractus probabiliter conditionem debitoris ignorare potuit, tunc non officit quod iam fuerit inops tempore contractus.*

101 *Idem si debitor dolosè creditorem induxerit ad contrahendum cum eo tanquam cum diuite.*

102 *Si necessaria esset hæc probatio superuenientis paupertatis, sufficeret illam iuramento probare.*

103 *Homini cadauer sequestrari ob debita non debet.*

104 *Institores pro debitis suorum principalium carcerari non possunt.*

105 *Nec infirmus vel praco.*

106 *Pro minimo debito non potest quis carcerari.*

107 *Minimum dicitur usque ad duos aureos.*

108 *Omnes tamen supradicti si fugitiui sunt, vel de fuga suspecti possunt carcerari.*

109 *Fuga suspicio facit ut creditor excõmunicatus possit facere carcerare debitorem.*

110 *Pactum camerale cuiuslibet priuilegio personali derogat, nec iuuat tunc habere stabilia.*

Apud

1

2

3

4

5

6

7

PVD Græcos olim obæeratorum bona loco publico proponebantur; vt probat Aristoteles *lib. 2. Rhetori. ad Theodecten.* † Quin Athenis in agris eorū qui ære alieno obruti vix soluendo essent, & debiti magnitudo, & debitoris nomen insculpebatur ne quis postea imprudens fœnus daret, vt colligitur ex Suida sub his verbis: *Terminos seu limites vocarunt Attici libellos oppigneratis adibus, & prædijs additos qui significarēt oppignerata esse illa creditori* (vtinam hodiè hæc in vsu, non tot iurgia in foro) & meminit etiam Iulius Pollux *lib. 3. Onomasticon cap. 9. Terminos,* inquit, *statuere regionum, lapis vero erat, aut colūna quadam ostendens quod locus esset ære alieno obstrictus, † de hoc autem dicebant, locus signatus est, vt contrarium eius esset non signatus,* notauit hæc eruditissimus vir Don Laurentius Ramirez de Prado *in sua tessera legum siue otio æstiuo ad explicationem tex. in l. super creandis 11. C. de iur. Fisci lib. 10. fol. 14.* Sed hodiè alia signatio esset necessaria ne scilicet fraudarentur creditores mutuantes pecunias his qui ob priuilegia à iure concessa carcerari non possunt, qui autē hi sint erit huius capit inspectio.

Imprimis debitores tributorum nō poterant carceri mancipari ex *l. 2. C. de exactor. tribut. lib. 10.* quod etiam olim apud Athenienses obseruatum fuisse obseruauit ex Plutar. *lib. de vita decem Orato.* sub his verbis: *Cum Publicanus inquit manum in Xenocratem Philosophum iniecisset, eumque in carcerem traderet tributi nō soluti nomine, liberauit eum Lycurgus quia omnino duci quenquam hac de causa non oportuit, sed & quia tantum, tamque eximium virum minimè omnium duci oportuit, ipsumque exactorem ultra quam oporteret importunum iniuriosumque in carcerem conijci iussit.* † Sed & de sæuitia, ac duritie horum exactorum, seu publicanorum † (qui Publicani appellantur quasi publici canes vt ait Peregrinus Ianninius *lib. 1. de citat. reali cap. 2. num. 11.*) videndi Amaya *in comment. ad d. l. 2. in princ. vsque ad nu. 11.* † & nouissimè Don Ioannes Ramos del Manzano Magni Francisci à nobis non semel in hoc opere laudati filius, primarius olim

in

in Ticinensi Gymnasio interpres, Aduocatus Regius Ficalis generalis in hoc Mediolani dominio, tãti Patris dignus filius, omnigena eruditione refertus *in erudita interpretatione tex. in l. deprecatio 9. D. ad l. Rhodiam de iactu tit. de autoribus direptionis, & moribus Publicanorum.* † Et sicut Amaya inuehitur in illos Bæticiæ, & vtriusque Castellæ, vtique & ego possem cõtra alios apparitores exactoresue Camerales etiam declamare qui populos depopulantur ob ipsorum auaritiam, & nimiam crudelitatem, non ad exigendum debitum Ficalle seu Camerale (nam de hoc licet deberet esse illorum finis non curant) sed solum de exigendis expensis vulgo *capfoldo*, vnde populi in extremam incidunt miseriam Principi suo nõ modicè damnosam, soluunt enim ingentes summas quæ si à Camera reciperentur magnam partem debiti singulis annis extinguerent, nunc cum in priuatas istorum exactorũ manus, & vtilitatem perueniant Communia ipsa exhauriunt, & debitum, quod capitale vulgo vocant, non solum non minuunt, verum illud singulis annis maius efficitur, & vt dicebat scitè ad rem Liuius *deca. 1. lib. 6. eo ipso quod necesse erat solui, facultas soluendi impediatur*, & isti homines Reipublicæ exitio reperti in dies ditiores redduntur, sed ve vobis quia pecunia vestra erit vobiscum in perditionem, † & cum Cassiodoro *lib. 12. vari. epist. 10. sic vos adloquor: Parcendo non parcitis, exonerando pragrauatis, & dum venales moras queritis, tributì onera duplicatis. Relinquitè tãdem crudelem misericordiam, beneficia tota destinatione sellita. Grauius percutit qui blandiendo grassatur, & sub indulgentia ludit qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit. Et ideo desinite aliquando possessorum damna mercari, quia totum constri-* *cti per incõmoda redditis quod iniquis dilationibus abstulistis.*

Nec etiam potest in carcerem mitti pro debito ciuili Iuris Doctor glos. *in l. medicos C. de profes. & medi. lib. 10. Matthe. not. 59. Iason. in l. generaliter in fine D. de in ius vocan. Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 88. nu. 7. Ioan. Bap. Caccialup. de debito. susp. & fugit. quest. 5. nu. 9. Gomez. ad l. 87. & l. fin. Tauri nu. 17. Osual. ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. lit. GG.*

- Roderic. Suarez *ad l. 2. fori legum lib. 2. quest. ult. nu. 12.* Bouadilla *lib. 3. politi. cap. 15. nu. 29.* nec eorum filij saltem viuente patre, vt inquit Caccialup. † Et hoc procedit etiam si reperiretur statutum disponens quod quilibet possit pro debito ciuili carcerari non obstante quocunq; priuilegio, quia nunquam per illa verba censetur derogatum priuilegijs insertis in corpore iuris glos. *in l. 2. §. omnes, & in l. heres absens in princ. D. de iudic. & in auth. quia in prouincia C. vbi de crimi. agi oppor.* Bart. *in Extrauag. ad reprimendam vers. non obstantibus* Petr. Barbosa *ad l. 2. §. legati nu. 117. D. de iudi.* † Idem dicendum de Doctore Medico per *d. l. medicos C. de profes. & med. lib. 10.* Sed valdè de hoc dubitare videtur Anto. Faber *in suo Codice lib. 9. tit. 29. definit. 9. & 10.* vbi in quo sit melior conditio Iuris peritorum, quam Medicorum latè pertractat.
- † Illud tamen commune ambobus dicerem quod sub nomine Doctorum comprehendantur nō solum Iuris Professores, verum & Aduocati in foro versantes, sicuti, & Medicorum, appellatione non solum qui Medicinam legunt, verum & qui se curationi addicunt, par enim omnium priuilegium est, vt probatur ex *l. si duas §. est autem & numerus D. de excus. nu. 10.* Bouad. *vbi supra*, † & quendam arrestatum Medicum, absolutum, & dimissum sententia Senatus Brabantini etiam propter periculum quod ægris ex longa absentia illius qui in parua Ciuitate vnicus erat, imminebat, testatur Petr. Peckius *de iur. sisten. cap. 5. n. 9.* latè Matthias Berlichius *conclusionum practicarum concl. 75. nu. 16. & seq. p. 1.* † Quod tamen intellige dummodo Doctores, & alij hoc priuilegio gaudentes se cōtineant intra metas suæ vocationis, secus si alienis vel proprijs negotijs extra professionē se immisceant, veluti si mercaturam exercent Matthæ. Colerus *de proces. execut. par. 2. cap. 3. nu. 162. & 163.* vbi ita cuidam Doctori non infimi nominis accidisse, & contra eum in prima, & secunda instantia fuisse pronuntiatum tradit, Brun. *trac. de ces. bono. q. 4. nu. 17. vers. fallit etiã in Doctoribus mercaturam exercentibus* Berlichius *vbi supra nu. 18.* † Sed reprobandus omnino est Horatius Carpanus qui super *Statut. Mediolani cap. 69. nu. 17.*

De debit. fusp. & fug. Cap. 19. §. II. 251

10m. 2. existimat priuilegium hoc solum admitti in Doctore actu legente, sed & maiori ratione refellendus cum ad probationem solum Caccialupum *quest. 5. quesito 4.* adducat, qui contrarium omnino affirmat.

Nō mittitur in carcerem Studens ob debitum ob causam studiorum contractum in eo loco ubi studiorum causa inuenitur *auth. habita C. ne fili. pro patre* ubi non minima elogia dantur studentibus, notauit Pickius *de iur. sisten. cap. 5. num. 1.* Coler. *par. 2. cap. 3. num. 158.* & alij adducti à Berlichio *ubi supra num. 20.* † quamuis enim libri, & aliæ res Scholarium pignorari possint, vt probat idem Berlich. *conclus. 74. nu. 35.* licet contrarium sentiat Peck. *ubi supra* qui ex Rebuffo refert quosdam fuisse adlaqueum damnatos, quod studiosorum libros detinuissent Tolosæ 1525. licet ego existimarem fuisse non propter detentionem, sed quia eos exusserant, quod tacuit Berlich. *d. conclus. 74. nu. 35.* † tamen secus dicendum de personis cum facilius concedatur captura rerum, quam personarum Guido Papa *decis. 324. nu. 1.*

Hinc notauit Don Alphonfus de Escobar olim Collegij Conchensis Alumnus, & in Salmaticensi Academia Propriarius Canonum interpres *in celebri tract. de Ponti. & Regia Iurisd. in Studijs Generalibus cap. 14. num. 27.* non suspendi appellatione sententiā prolatam aduersus Bibliopolam, vel alium vt libros studioso tradat Scacc. *de appella. q. 17. limit. 6. mem. 2. nu. 36. vers. extende, & limit. 7. nu. 10.* † quia libri sunt alimenta ingenij, & quemadmodum in alimentis corporalibus exequutioni mandatur sententiā licet ab ea appelletur, ita & in his. † Sunt enim libri, vt animaduertit idem Escobar, ex Plutar. *de educa. libero.* instrumenta sapientiæ, & Seneca *de tranquil. cap. 9. instrumenta studiorum* appellat, † & facit *l. penult. D. ad exhiben.* ibi *Etiā studiosum alicuius doctrina posse dicere sua interesse illos aut illos libros sibi exhiberi, quia si essent exhibiti cum eos legisset doctior, & melior futurus esset,* iunc. traditis à Cui. *in recitatio. ad l. 3. S. sciendum D. ad exhiben.* & à Fabro *in ratio. ad d. l. penult.* † Et vt notauit idem Escobar *ubi supra nu. 19.* in his alimentis non admittitur dif-

ferentia inter præterita, & futura, quia semper studiosi ingenium libros esurire præsumitur † iuxta illud D. Hieronymi epist. 40. *Vtinam tractatorum omnium volumina haberem, ut tarditatem ingenij eruditionis diligētia compensarem.* † Illud tandem animaduertēdum est extare Satutum *in statutis Salamantinis tit. 68. §. 10.* quo cauetur vt libri Studiosorum capi non possint pro debito ciuili nisi Studiosus probetur de fuga suspectus, quod intelligendum esset docet idem Escobar *in appendice ad cap. 55.* etiam si debitum ex alimentis descendat, in libris tamen necessarijs, aut saltem vtilibus Studiosis.

27 Fratrem non posse capi pro debito ad instantiam fratris tenuerunt Iason. *in §. sed si quis nu. 1.* & Ioan. Faber *num. 2. l. de actio.* Thesaur. *decif. 119. per totam* Surd. *de alimen. quest. 78. nu. 6.* Escobar *de ratioci. cap. 35. nu. 8.* Iannini. *de citarea. lib. 2. cap. 14. num. 1.* Berlichi. *d. conclus. 75. nu. 23.* Mauson. *de caus. execu. limit. 6. nu. 11.* Paschal. *de patr. potest. q. 2. cap. 9. nu. 29.* Hartman. *Pistor pract. foren. lib. 2. tit. 18. obser. 2. nu. 13.* Amat. *decif. 16. nu. 10.* Gairus *de credito cap. 3. tit. 1. nu. 1105.* Castagna *de benefi. deductio. ne egeat q. 13. nu. 8. §. nu. 27. §. 28.* Et licet contrariam sententiā teneat ex glos. Bart. & Bal. *in l. verum 63. D. pro socio* Gaspar Baeza *de inop. debi. cap. 17.* Petr. de Vbald. *tract. de societ. 15. par. colu. 2.* Hector Felici. *tract. de societ. cap. 31. num. 61.* Et Blasius Michalorius *tract. de fratri. par. 3. cap. 53.* existimet supra expositam negatiuam sententiam esse veram de æquitate, non tamen de rigore iuris, & licet videatur fratrem non gaudere priuilegio ne conueniatur vltra quam facere possit cum non numeretur inter eos quos refert glos. *in l. sunt hi D. de re iudi.* imò glos. *in d. l. verum. D. pro socio* expressè eos separat cum nullus contractus inter eos initus reperiatur, bene vero inter socios, vnde cōclusum fuerit per Senatum Taurinensem, vt testatur Thesaurus *d. decif. 119. nu. 1.* fratrem posse conueniri in solidum, non tamen posse carcerari, & eam decisionem sequutus sit Antoni. Leoncillus *de priuileg. pauper. priui. 168. nu. 2.* & se ita iudicasse affirmet. Tamen certius est fratrem non posse capi ad instan-

instantiam fratris pro debito ciuili, nec teneri vltra quam facere possit vt vltra supra traditos probat latè ex sequentibus rationibus Lælius Altogradus *conf. 39.* † Etenim certum est socium pro reliquis societatis carcerari non posse quia vt dicitur in *l. verum 63. D. pro socio socij ius quodam modo fraternitatis inter se habent*, vnde si id societati conceditur quæ est id quod comparatur, multo magis fraternitati quæ est ratio conclusionis, & principale cui fit comparatio, imò si propter fraternitatem conceditur hoc priuilegium socijs videtur id fratribus concessum, cum id dicatur expressè sancitum quod in ratione legis continetur, cum ratio legis sit anima legis, & hoc casu non dicitur fieri extensio, sed comprehensio etiam in odiosis, & exorbitantibus Menoch. *conf. 324. num. 10. & conf. 339. nu. 10. & 11.* Surd. *decif. 19. num. 1.* Sècundo quia frater tenetur alere fratrem *glos. in l. 1. vers. Parentum necessitatibus C. de alen. lib.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 25. nu. 5.* Marescot. *var. resol. lib. 2. cap. 83. nu. 41.* Ioan. Castagn. *d. q. 13. num. 12.* ideo si agit ad solidum vel ad carcerationem contra fratrem videtur obstare regula, dolo facit qui petit id quod statim restitutus est, & multis alijs rationibus id probat Altogradi. *vbi supra*, & per Rotam Lucensem ita iudicatum, tradit: excipit tamen & rectè casum vnicum videlicet quando frater esset obligatus ad conseruandum indemnem alium fratrem qui molestia afficeretur, & cogeretur soluere id quod alius frater creditori debet, hoc enim casu inconueniens est quod pro me meus frater in carcerem detrudatur, & quod ego velim vti contra eum tali beneficio. † Sententia vero affirmatiua fuit validissimis argumentis ampliata, & corroborata per Aduocatos Augustini Holocati in Ciuitate Mediolani contra Prosperum eius fratrem qui cum detineretur in carceribus ad instantiam Augustini fratris, & creditoris, & è carcere aufugisset, in contumaciamque in pœnam capitis damnatus fuisset, petijt à Principe in gratiam recipi, & fuit dubitatum an sine ipsius Augustini satisfactiõne hoc facere possit, nam Princaps non facit gratiam debitori carcerato inuito creditore, & sanè tota difficultas erat an carcerari potuerit,

28

29

- rit, verum est quod ibi extabat Rescriptum Excellentissimi
 30 Gubernatoris quo cauebatur ne relaxaretur nisi prius satisfac-
 eto dicto Augustino. † Detestanda sanè fratris prætenfio im-
 pietatis plena quæ in mētem venire facit alterius fratris ma-
 iorem petulantiam qui à se occiso fratre bannito petijt sibi
 31 assignari præmium bannitos occidentibus à Proclamate dari
 solitum. † Senatus Mediolanensis solita in decernēdis proe-
 mijs, & pœnis prudentia vsus sic respondit Prætori Varisij:
*Dilectè noster Auditis Senatu nostro his quæ nobis retulistis ad
 preces Francisci Brixiani petētis præmium cridarum eo quia
 interfecerit Horatium Brixianum fratrem suum famosum
 bannitum, is Ordo venit in sentētiā prædictum Franciscum
 non posse consequi præmium, sed attentis litteris vestris esse
 excusandum, ita ut aliqua pœna non afficiatur. Mediolani die*
 32 *13. Octobris 1593. † Prudentissimè sanè iuxta elegantem
 Taciti locum lib. 3. histor. quem iamdiu obseruatum in meis
 notis habebam. Celeberrimos authores, inquit, habeo tantam
 victoribus aduersus fas, nefasque irreuerentiam fuisse, ut gre-
 garius eques occisum à se proxima acie fratrem professus, præ-
 mium à ducibus petierit, nec illis aut honorare eam eadem ius
 hominum, aut vlcisci ratio belli permittebat.*
- 33 Nec pupillus potest pro debito detineri argumento *l. ne-
 que 22. D. de in ius vocan. nec minor 25. annis Botuadilla
 d. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 29. Carpanus ad Statuta Mediolani
 cap. 69. nu. 9. & adest Statutum Mediolani cap. 243. vbi hoc
 disponitur de minore an. 18. super quo latè Carpanus Cac-
 34 cialup. d. quest. 5. num. 1. § 2. vbi de minore ita probat: † car-
 ceratio fieri nequit nisi cum quis est contumax, vt videtur
 35 probari ex *l. nemo 2. C. de exacto. tribu. lib. 10. † contumacia
 in minorem non cadit l. qui solidum 78. §. etiam D. de leg. 2.
 l. cum minores 4. C. si aduer. rem iudica. cum rerum suarum
 administratio ei concessa nō sit, & ex alijs. rationibus ibi per
 eum traditis Roderi. Suarez in declara. l. 2. for. legum lib. 3.
 36 quest. 4. num. 3. † Idem dicendum in filiofa. vt per eundem
 Caccialupum nu. 8.**
- 37 Nec miles armatæ militiæ *l. miles 6. l. item miles 18. D. de
 re*

re iudic. & apud Ægyptios pro lege statutum, vt milites non possent pro debito carcerari, vt tradit Diodor. Siculus *lib. 2.* Sentiunt ita Menoch. *de arbitr. lib. 1. quest. 88. nu. 9.* Couar. *lib. 2. varia. cap. 1. nu. 4.* Caccialup. *nu. 12.* Berlichi. *d. conclus. 76. nu. 15.* † nam milites habent priuilegium ne teneantur 38
 vltra quam facere possint *d. l. miles Caballi. resolu. crimi cent. 3. casu 294. nu. 314.* Surdus *de alimen. tit. 7. quest. 31. num. 6.* † & qui habent hoc priuilegium non possunt pro ære alieno 39
 incarcerari, vt post Bald. & Iasonem tenet Baetius *de inope debito. cap. 16. nu. 83.* † quia militis opera Respublica sustinetur, quæ posset periclitari milite in carcere coniecto, vt colligi potest ex *l. milites C. de locato* Baeti. *ubi supra*, quæ ratio respicit publicam vtilitatem Alexan. *in l. Centurio nu. 9. D. de vulg. & pupil.* † Et si hæc est vera, & decisua huius rei ratio, 41
 miror quare Ioannes Franciscus del Ponte *de potest. Proregis tit. de assen. Regijs nu. 42.* Laderch. *conf. 30. nu. 2.* voluerint regulam supratraditam habere solum locum in contractibus in bello, vel expeditione, aut belli causa contractis, secus in alijs: ratio etenim illa publica quam cõsiderabamus vtrisque, communis est. † Quod etiam extenditur ad nobiles, vt voluit 42
 Couar. *ubi supra* Coler. *de proces. execut. par. 2. cap. 3. nu. 161.* Berlich. *ubi proximè Heringi. de fideius. cap. 10. nu. 368.* Gutierrez *de iura. confir. par. 1. cap. 16.* Barbosa *ad l. alia §. eleganter nu. 13. D. solut. Matri.* Gomez. *ad l. Tauri. 76. nu. 1.* Baeti. *de inope debit. cap. 16. à nu. 7.* Narbona *in 3. par. noua Recopil. lib. 6. tit. 2. lege 4. nu. 4.* qui asserit hoc ideo esse ne ingenuitas qua pollent nobiles specie illa seruitutis carcere videlicet deformatur, latè Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. à nu. 20.* vbi latè an huic priuilegio renuntiari possit tractat, & in Cathalonia extat super hac re Constit. cuius meminit Pegue. *decis. 164.*

De Feudatario dubitari potest maximè cum nullo videatur iure exceptus à regula generali, neque constet venire sub nomine Principalium, & sit dispar ratio inter militem, & Feudatarium: potest enim iste per substitutum Reipublicæ inferuire *cap. 1. §. firmiter de prohi. feud. aliena.* Rosent. *de feudis concl. 23. nu. 2. cap. 8.* Schrader. *de feud. p. 6. cap. 6. nu. 54.*

Sep-

- 44 Septuagenarius de iure communi pro debito priuato capi non potest Intrigui. *conf. 18. nu. 1. Caro. de Grassis tract. de except. in pralud. nu. 114. vers. idem est in sene Ancarra. conf. 336. Ofascus decis. 123. nu. 3. Flavius Amendola in additio.*
- 45 *ad Vincent. de Franchis decis. 200. nu. 7. † Sexagenarius vero potest, idem Ancar. conf. 336. vers. his premissis Ofascus decis. 123. nu. 3. ad finem Carpa. super dicto Statuto 243. lib. 1. imò senio cōfectum esse mitiori custodia tradendum tenuit Caccialup. d. quast. 5. nu. 6. Ofascus d. decis. 123. Ofual. ad Donel. lib. 27. commenta. cap. 3. litt. GG. † Si vero debitum sit Fiscale non gaudere senem hoc priuilegio tenet Menoch. conf. 916. lib. 10. † quia Fiscus pro suo debito potest debitores carcerare l. sacrilegi 9. §. vlt. alias l. cum eo D. ad l. Iuli. pecula. Peregri. de iur. Fislib. 6. tit. 7. nu. 5. Matthæ. Brunus de cessio. bonor. quast. 4. quasto 9. † Nec obstat quod multa sint priuilegia concessa senectuti de quibus Baetius de inope debit. q. 7.*
- 48 *Tiraquel. trac. de panis leg. tempera. causa 8. † cum ex his priuilegijs non censeatur derogatum priuilegio Fisci quod est infertum iuri communi, etiam si in eis reperiretur clausula non obstante quocunque priuilegio, vt supra de Doctore diximus, & probat Ruin. conf. 228. in fine lib. 1. Alia argumenta minus leuia tradit, & diluit Menoch. vbi proximè. † Sed maior difficultas est præsupposito dicto Statuto Mediolani 243. lib. 1. vbi cauetur maiores annis 60. detineri non posse nec capi pro aliquo debito publico, vel priuato: † etenim debitū Fiscale dicitur publicum Garon. ad Constitu. Mediolani tit. de iur. & priu. Fisci art. 4. nu. 54. Alciatus in l. eum qui nu. 3. vers. qua propter D. de ver. signif. l. inter 17. §. publica D. eo. vbi debitum proueniens à victigalibus dicitur publicum, † & tamen hæc vectigalia à Fisco locantur, & conducuntur l. 1. §. familia l. locatio §. fin. l. quanta 12. §. vlt. D. de publi. & vecti. l. omnium C. de vectig. & commis. † nam publica vectigalia intelliguntur illa ex quibus vectigal Fiscus capit vt in d. l. inter, † & qui conducta vectigalia habent publicanorum loco sunt d. l. quanta 12. §. vlt. & l. seq. D. de publi. & vecti. † & pecunia Fiscalis appellatur publica in l. 1. vers. publico D. ad*

D. ad l. Iuli. pecula. & debitor publicus l. ult. C. quor. appel. non recip. & debita publica auth. sed hodie C. de aduoc. diuer. iudi. & etiam tributa Fiscalia §. oportet, & §. publicorum auth. de manda. Princi. † & causa Fisci publica dicitur, vt inquit Accur. in litem veniunt §. in priuatorum ver. publica D. de petit. hered. Bart. in l. 1. §. 1. C. de pena iudi. qui malè iudic. & in Constit. huius Domini Mediolani tit. de probi. & conces. execut. §. consuetud. & in tit. de executi. & famul. iudicent. sub nomine debiti publici continetur Fiscale, & considerat Menoch. ubi supra nu. 18. † Attamen verius cum eodem Menochio nu. 27. dicendum est non prohiberi eo statuto quo minus Sexagenarius possit pro debito Fiscali capi, nam debitum Fiscale neque est publicum, † cum publicum sit quod populo debetur l. bona l. inter 17. D. de verb. sig. † imò quæ in Fisci patrimonio sūt quoniam quasi priuatæ res sunt Principis, publici appellatione non continentur l. sed Celsus 6. l. pacta 72. §. ult. D. de contr. emp. l. 2. §. hoc interdictum 4. D. ne quid in loco publi. §. ult. I. de empt. & vendi. §. res Fisci I. de usucap. nec etiam propriè priuatum debitum dici potest, † quia priuatum debitum est illud quod priuato debetur veluti cuilibet ex populo, multa congerit Petr. Rebuffus in l. pupillus §. munus D. de verbo. signif. † Vnde apud nos in practica inconcusse obseruatur quod licet ex Proclamate S. E. milites militiae urbanae non possint molestari pro debito publico vel priuato, non tamen cōprehenditur Fiscale, imò pro eo quotidie incarcerantur absque eo quod illos dicta exceptio iuare possit. Sed vrgentior est secunda ratio tradita à Menochio nu. 36. quod scilicet statuentes nec potuerint, nec voluerint ligare Principem † non potuerint quia nullam habent potestatem statuendi in Principem, vt probat Menochi. conf. 250. nu. 19. lib. 3. Bart. in l. Lucius la 2. D. de fideicom. libert. Alciat. conf. 382. nu. 2. Alexan. in l. 1. nu. 1. D. quod quisq; iuris. † Nec voluerint quia ipsi statuentes sub Rubrica Quod iura municipalia seruentur in terris Ducatus, & Iurisdictione Mediolani cap. 75. lib. 2. expressè sic statuerunt Ita tamen quod per praesens statutum non ligetur Camera ducalis, quæ vt notat

- ibi Carpanus suos ordines separatos habet, notat Alban. *conf.*
 64 375. *lib. 2.* Et quod debitum Fiscale non sit publicum potest
 probari ex alio Statuto Mediolani *cap. 65. vol. 2.* vbi dum di-
 cit neminem posse capi in domo pro debito priuato, vel pu-
 blico, & addit excepto debito Fiscali supponit alia debita esse
 65 publica præter Fiscalia, † & quod generalis enūciatio debiti
 publici non trahatur ad Fiscale affirmat Bart. *conf. 169. nu. 2.*
¶ 4. lib. 1. Bald. *conf. 400. nu. 3. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. casu*
 203. *nu. 16.* ¶ *casu 312. nu. 17.* Additur quod in casu de quo
 66 tractat Menochius debitum illud erat iuratum, † quo casu
 non prodesse senectutem docent Anchar. *quest. 8. lib. 2.* & ex
 67 eo Carpa. *ad d. statutum 243. lib. 1.* † Vnde ita decisum fuisse
 per Senatum Mediolani die 16. Decembris 1592. vel vt ali-
 bi inueni notatum 8. Ianuarij 1593. contra Ioannem Bapti-
 stam Porrum Sexagenarium Fisci debitorem cōcludit idem
 Menochius *vbi supra*, qui Porrus postea in carceribus deces-
 sit vt notatum reperi in quibusdam notis super Constitutio-
 68 nibus. † Hoc autem Statutum de Sexagenarijs non habet lo-
 cum in mercatoribus fide fragis qui fugam actualem ab hoc
 dominio fecerint, & creditori non satisfecerint: hi enim
 etiam si sexagenariam excefferint ætatem nō solum detineri
 possunt, verum & pœna mortis vel trirremium arbitrio Prin-
 cipis, vel Senatus plectuntur, vt cauetur *in Novis Constitu-*
 69 *tionibus tit. de offi. Abbat. Mercato. §. quicumque.* † Quod tamen
 intellige de decoctore doloso, non de eo qui absque fraude,
 vel dolo effectus est non soluendo Brun. *de cessi. bono quest. 4.*
princi. quest. 5. nu. 2. Menoch. *de arbitr. q. 90. nu. 19.* Auēdaño
super l. 4. §. 5. tit. de las exceptiones nu. 57. limit. 2. Baeti. *de*
inop. debit. par. 2. cap. 4. Stracc. *de decoc. par. 4. nu. 2. vers. ego ve-*
 70 *ro Parisi. conf. 94. num. 60. lib. 1.* † Et ratio dicti Statuti est quia
 tunc debitum prouenit ex delicto quo casu non iuuaret ex-
 ceptio senectutis, vel alterius priuilegij quia debitor non est
 propriè is qui debet delicti causa *l. sed etsi 4. §. quanquam* ibi
quanquam autem ex contractu in id quod facere potest actio
in eum datur, tamen ex delictis in solidum conuenitur D. quod
cum eo qui in alie. potest. vbi Alberi. Alexan. *in l. 1. nu. 43. Ripa*
num.

nu. 95. *D. si cert. peta.* Gaspar Baetius *de inope debito cap. 15.*
 nu. 10. & Prætor non succurrit in delictis *l. auxilium 37. §. 1.*
D. de minor. tum etiam quia lex debet magis fauere creditori
 ex delicto, quam ex contractu, vt ei qui quodammodo ex ne-
 cessitate contrahit cum delinquente, & nō voluntarie, quod
 non esset vbi priuilegium concessum debitori extenderetur
 ad eum qui ratione proprij delicti debet. Debet tamen sexa-
 genarius habere sexagesimum annum completum arg. tex.
in l. 3. D. de iur. immunit. & ita decisum fuit per Senatum
 Mediolanensem 11. Iulij 1642.

Adeo autem iuuat ætas illa sexagenaria, vt non obstante
 dispositione Nouar. Constitutionum huius domini §. *quo-
 tiescunque tit. de offic. Abbat. & Conf. Mercat.* vbi conceditur
 creditori facultas, vt possit detineri facere debitorem ex cau-
 sa litterarum cambij præcedente solita protestatione, nihil-
 ominus non censeatur derogatum dicto statuto Mediolani
 priuilegium hoc Sexagenarijs concedenti, vt declarauit Se-
 natus die 1. Februarij 1584.

Legati Principum non possunt pro debito arrestari. *l. 2. §.*
legatis l. si quis 8. D. de iudic. † (cui ne obstet *l. 5. §. 1. D. de*
consti. pecu. videndus Donel. *lib. 17. commenta. cap. 14. ad finem*
aliter Osual. ibi litt. N.) Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 39.* ne
 scilicet ab officio suscepto Legationis euocentur *l. non alias*
24. §. vlt. l. de eo 26. ibi ne impediatur Legatio D. de iudic. l. si
legatus 30. D. ad S. C. Trebel. auth. de Satis. Episc. S. si quis Epi-
scopus, aut Clericus vers. si vero colla. 9. Peckius de iur. sisten.
cap. 5. num. 7. Coler. de proces. execu. par. 2. cap. 3. num. 191.
 Bart. & Bald. adducti à Berlichio *d. conclus. 75. n. 26.* † etiamsi
 in loco legationis contraxerint, dummodo ante legationem
 contractum fuerit, vt expressè cauetur *in d. l. 2. §. omnes 4.*
vers. c. aterum Petr. Barbosa ad d. §. legatis nu. 104. secus si post
l. cum furiosus 39. §. vlt. D. de iudi. Barbosa *vbi supra nu. 122.*
 quod procedit non tantum in terra vbi habent legationem,
 sed etiã in illis per quas transire, & remeare coguntur, vt per
 Bart. Innocent. & Colerum adductos à Berlichio *vbi supra*
num. 27.

- 74 Gaudent etiam eodem priuilegio qui testimonij dicendi iuxta *l. si quando C. de testi.* vel etiam iudicandi, aut prouocandi causa sunt euocati ad eum locum vbi cōtraxerunt, vel soluere promiserūt *d. §. legatis* quia vt ibi dicitur reuocandi domum suam ius datur arg. *l. succurritur 26. §. vlt. vers. idem, puto D. ex quib. caus. maio.* Coler. *de proces. p. 2. cap. 3. nu. 197.* glos. *in cap. vlt. de foro compet. vers. compelli* Bart. *in d. §. legatis nu. 2. vers. inde si unus de aliqua Ciuitate* Berlich. *d. concl. 75. nu. 28. §. 29.* Petr. Barbofa *in comment. ad d. §. legatis nu. 280. §. seq.* Anto. Faber *in ratio. ad tex. in d. l. 2. §. legatis* qui quo ad eos qui testimonij causa euocati sunt ideo esse ait quia secuti fuerūt fidem Magistratus à quo euocantur, quæ fides publica est, † quia Magistratus pertinet ad ius publicum *l. 1. §. huius studij D. de iust. §. iur.* & habent necessitatem parendi imperio cuius euocantur *l. 3. §. vlt. D. de testi.* & Barbofa affirmat ex causa necessaria illum venisse. Tum & qui iudicandi causa sūt accersiti vt inquit Faber † quia iudicare munus publicum est *l. quippe 78. D. de iudic.* duplici vero ratione, vt animaduertit Barbofa *num. 281.* dicitur esse hic ex causa necessaria, tum quia euocatus est à superiore, tum etiã quia vocatur ad suscipiendum munus publicum quod necessario subeundum est *l. fin. §. iudicandi D. de muner. §. honor.* Duare. *in cōment. ad tit. de Iudicijs Rubr. de foro competenti.* De eo quoque qui prouocauit inquit debere hoc beneficio gaudere, † quia est auxilium necessarium aduersus iniquitatem Iudicis à quo, & nihil potest imputari ei qui ad cōmune ius confugit *l. 3. §. falsus D. rem rat. habe.* Nescio autem qua ratione postea Faber Triboniano adscribere velit verba tex. ibi *prouocationis exercenda* præcipuè cum is qui prouocauit videatur remissus ad Iudicem appellationis ad tex. *in l. ad cognitionem 13. D. quib. ex caus. in possess. eatur* Anto. de Matthe. *de prorog. iurisdic. nu. 48.* Et in eo tantum differt hoc vltimum exemplum à primis, quia in illis necessitas est præcisa *l. 1. D. si quis iudicen. non obtemp.* in hoc necessitas est causatiua, ne scilicet victus amittat ius suum Castren. *ad d. §. legatis num. 4.* Ange. Areti. *in l. 1. nu. 1. D. eum qui appel. in Prouin. defend.* Panor. *in cap.*

cap. fin. nu. 46. Maria. nu. 66. de foro compe. pulchrè Petr. Barbofa in d. §. legatis num. 287. *Et seq.* † qui displicet quatenus hoc priuilegium reuocandi domum non vult concedere victori qui obtinuit sententiam, & ad eam defendendam Romanam se contulit, etenim omiffis argumentis quibus hoc probare intendit, quæ refellere non vacat, certum est hunc venisse necessitate caufatiua ne perderet ius quod per primam sententiam adquisiuit, quod non ita fortè corroborare sciet procurator, & hæc procuratoris ratio sicut non militat contra eum qui prouocauit, ita nec aduersus illum qui in primo iudicio obtinuit. † Illud tamen verum est quod notauit idem Barbofa nu. 298. videlicet quod vt prouocanti proficiat beneficium reuocandi domum oportet quod peregrinatus sit, hoc est quod profecutus fuerit appellationem extra locum proprii domicilij vt probat *l. sed si per Pratorem §. fin. D. ex quib. cau. maio.* & elicitor ex *l. 1. D. eum qui appel. in Prouincia defend. d. l. ad cognitionem Maria. ubi supra nu. 62.* & ita si Iudex appellationis residet in loco domicilij appellantis non habet ius reuocandi domum Angel. in d. §. legatis nu. 5. ad finem, & licet videatur obstare *vers. ei quoq; d. §. legatis*, tamen optimè respondet Barbofa quod si de appellatione cognoscitur intra Prouinciam appellantis, vel in loco originis propriæ, vel paternæ, extra tamen domicilium appellantis, competet ei priuilegium reuocandi domum Castren. d. §. legatis nu. 6. Maria. ubi supra nu. 63. Anto. de Matth. de prorog. iurisd. nu. 48. *vers. quod ius.* Secus si non egrediatur proprium domicilium, nam cum tunc in loco domicilij sit, & sic non fuerit peregrinatus, non habebit prædictum priuilegium.

Sed & parentes visitantes filios suos scholares, nuncij vel famuli pecunias, vel alias res in loco studij adferentes non possunt pro debito personaliter detineri Coler. de proces. execut. par. 2. cap. 3. nu. 159. *glof. in d. §. legatis ver. ob aliam causam* Bart. ibi nu. 4. *vers. ita etiã,* & Paul. Castren. nu. 4. Rebuff. de priuile. Scholar. priuile. 77. Couar. practi. quæst. cap. 25. nu. 1. ad finem. Et licet Anto. Fab. in ratio. aliter sentiat, & Barbofa ubi supra num. 328. *Et seq.* conetur probare contrarium quia licet

- licet sit causa probabilis, & iusta, tamen non est necessaria: attamen ego contrarium libenter assererem, cum sit causa non ad propriam solum, verum & ad publicam vtilitatem respiciens, vt sic pater videat vtrum filius proficiat in studio, & litteris incumbat, quod communi bono aliquando cedere debet. † Nisi mauis distinguere cum Berlichio *d. conclus. 75. nu. 11.* ita vt nostra sententia vera sit si in loco non contraxerunt, si vero in loco studij contraxerunt, aut ibi soluere promiserunt, aut longo tempore in fraudem creditorum moram traxerunt, tunc poterunt personaliter detineri Rebuff. *d. priuile. 77.* Peckius *de iur. sisten. cap. 5. nu. 3.* qui *num. 5.* † idem priuilegium habere eos qui ad exercitum com meatum adferunt affirmat. Imò & cōducentes victualia ad Ciuitates eundo, & redeundo non possunt personaliter detineri, nec pro debito publico, vel priuato, vt habetur in *Novis Constit. sub tit. De executio. & famul. ius dicen. §. has tamen,* & an habeat locum si sunt debitores Fisci, pete ex his quæ *supra hoc §. nu. 39.* diximus, sed & de Naucleris, & Nauicularijs plura in §. sequenti.
- 83 Mulier quoque pro debito ciuili, Fiscali, vel priuato, non potest detineri *auth. hodie C. de custo. reor.* quæ est repetita in *auth. sed hodie C. de offi. diuer. iudi. nouel. vt nulli iudicium cap. necessarium 9.* Menoch. *de arbitr. iudi. lib. 1. quæst. 88. nu. 10.* & *seq. Caccialup. de debit. suspe. & fugit. quæst. 5. nu. 22.* Roderic. Suarez *in declar. l. 2. fori. lib. 2. quæst. ult. nu. 6.* Couar. *lib. 2. vari. cap. 1. nu. 3.* Bouadilla *lib. 3. politi. cap. 15. nu. 30.* Ofual. *ad Donel. lib. 27. commen. cap. 3. litt. GG.* Baeti. *de inop. debit. cap. 14. nu. 3.* Carpan. *ad Statuta Mediolani cap. 243. 10. 1. nu. 10.* apud quem antiquiores citatos reperiēs, & apud Berlichium
- 84 *d. conclus. 75. nu. 30.* Quod etiam procedit in matre debitrice ratione administrationis tutelæ filiorum Præpos. *in cap. ex parte de appella.* Placa *in epito. delict. lib. 1. cap. 34. nu. 13.* Menoch. *vbi proximè num. 12.* Gutierrez. *lib. 2. practic. quæst. 26.*
- 85 † cum etiam hoc casu habeat priuilegium ne cōueniri valeat vltra quam facere possit Bart. *in l. si quis sub conditione nu. 20. D. de testamen. tut. & in auth. matri, & aui & nu. 13. C. quan. mul.*

mul. tut. offi. fun. pos. Bouadilla *d. cap. 15. num. 31.* † Sed quando mater omni legum priuilegio renuntiauit, vt iam ab omnibus mulieribus in omnibus contractibus fieri solet, tunc sentiunt multi relati à Couar. & Carpano supracitatis posse mulierem dicti debiti tutelaribus causa carcerari, sed contra eos optimè expèdit Couar. doctrinam ipsiusmet Bartoli *d. nu. 20.* dicentis matrem filiorum tutricem nō obstante generali renunciatione habere priuilegium ne conueniatur vltra quam facere possit, quod si verum est, dubio procul erit non posse carcerari, cum si bona habeat, contra bona agi debeat, si non habet nō tenetur vltra Bouadilla *d. cap. 15. nu. 30.* tum etiam quia renunciatio illa generalis nō derogat priuilegio mulieris corpori iuris inserto, vt de alijs supra expēdebamus. † Ego libenter huic sententiæ adhæreo, nisi casu quo mater de dicto beneficio in specie certiorata ei specificè renunciauerit, quia tunc renunciatio illa cum sit fauore filiorum valet. † Vnde refellendus omnino venit Caccialup. *de debit. susp. & fugi. d. cap. 5. nu. 26.* vbi dicit quod si ista mulier quæ est tutrix esset mater, & auia, tunc gauderet beneficio: † etenim *in auth. matri, & auia C. quan. mul. tut. offi. fun. pos.* dicitur *Præter has (matrem scilicet, & auiam) autem alijs mulieribus interdici- mus officium tutela subire.*

Excipitur tamen ab hoc priuilegio mulieribus concessio meretrix, vt probat Menoch. *vbi supra nu. 13.* Cotta *in memor. ver. meretrix Brunus de ces. bono. quest. 4. quæsto 1. nu. 3.* Cynus *in auth. sed nouo iure,* & iuxta d. Statutum Mediolani est indubitatum ibi, *nec mulieres bona fama,* exornat pluribus Carpa. *ibi nu. 10.* Bouadilla *d. nu. 30.* † Ratio vero est quia priuilegium hoc conceditur mulieribus ob fauorem sexus, & pudicitie qui cessat in meretrice, † sed verius dici potest iura præcipuè tex. *in d. l. 1. C. de offi. diuer. iudi.* loqui de matre familias, quod nomen in meretricem nō cadit. † Si vero fuerit nupta negat Gutierrez *d. quest. 27.* posse carcerari Deci. *in l. femina nu. 73. D. de Reg. iur. Capici. decis. 44. num. 3.* Cotta *vbi supra Dueñas reg. 312. limit. 1. vers. quod tamen Socin. reg. 217. vers. tertio limita,* † quod intellige vbi habitat cum viro

- viro ob reuerentiam Matrimonij, etenim si cum eo non habitat, vel maritus tacitè, vel expresse turpitudini consentiat, tunc poterit carcerari Menoch. *vbi supra num. 14.* Brun. *de cefsi. bono. quæst. 4. quæstio 1. num. 8.* & alij adducti à Carpano *vbi supra num. 20.* § *seq.* † Poterit etiam mulier carcerari si mercaturam exercet Peckius *de iur. sisten. cap. 5. nu. 14. vers. § quemadmodum mulier mercatrix* Berlich. *nu. 32.* Bouadi. *d. cap. 15. nu. 34.*
- 95
- 96 Debitor qui tēpore contractus iam nō erat soluendo, carcerari nō potest *l. si ab arbitro 10. D. qui satisf. cog.* quasi scilicet sibi imputari debeat debitor quod cum eo cōtraxit cuius cōditionem scire debuisset *l. qui cū alio 19. D. de Reg. iur. arg. l. qui bona 13. §. de illo D. de dam. infec. l. fin. vers. siquidem C. de sponsal. l. 3. §. ult. D. ut in posses. lega. Natta conf. 430. nu. 12. lib. 2. Anto. Gomez. lib. 2. uari. cap. 11. nu. 57.* Petr. Barbosa qui plures refert *in l. in omnibus nu. 60. D. de iudic.* Plura circa hanc materiam congerit Suarez *in declar. l. 2. fori legum lib. 2. quæst. incipiente Sed attende nu. 32. 33. 34. § 39.* † Ideoque
- 97 Bart. *in d. l. si ab arbitro 10.* asserit malè facere Aduocatos, qui debitorem tanquam suspectum de fuga detineri instant nulla Iudici fide prius facta de eo quod debitor ille tempore cōtractus erat soluendo, posteaque mutauerit conditionem. †
- 98 Qua Bartoli sententia Angelus *in §. superest l. de actio.* gloria-
- 99 tur se mille capturas irritas declarare fecisse. † Sed nescio apud quos Iudices, cum ex *d. l. qui cum cum alio 19.* præsumptio oriatur fauore creditoris de quo non est præsumendum suum iactare voluisse, vnde incumbit onus probandi ipsi debitori se iam tempore contractus in eadem qua nunc reperi-
- 100 ri fortuna. † Optima est doctrina Petri Peckij *de iur. sist. cap. 5. nu. ult.* qui asserit quod si creditor tempore contractus cōditionem debitoris probabiliter ignorare potuit vtpote si campfor erat publicè idoneus reputatus, sed latenter, & occultè inops, tunc inopia illa etiamsi fuisset tempore contractus non debet officere creditori quominus illum detinere facere possit Ange. *ad l. creditores D. de priui. credi. ex l. liberato 21. §. Largius in fine D. de annu. legat.* Alexan. *in l. 2. D. solu. Matri.*

Matri. Hierony. Cagno. *in d. l. qui cum alio 19.* † Idem dicen- 101
 dum si probari posset quod debitor dolo creditorem induxi-
 set ad contrahendum cum eo tanquam cum diuite Castren.
ad l. etiam D. solut. Matri. Alexan. *ad d. l. 2.* Roderi. Suarez *in*
declar. legis Regni super lege 2. for. legum lib. 2. quest. incipiente
Sed attende nu. 40. Iannini. *de cita. reali lib. 2. cap. 1. nu. 32.* † 102
 Illud tamen animaduertendum omnino est casu quo neces-
 sarium esset deducere paupertatem superuenisse post cōtra-
 ctum debitum, sufficere illud iuramento probare Iannini. *d.*
cap. 1. num. 31.

Hominis cadauer sequestrari ob debita non debet, sed se- 103
 pulturæ tradendum *l. cum sit C. de sepul. viol.* pulchrè Couar.
 & Pechi. *ubi supra*, ille *num. 10.* & iste *nu. 17.* apud quos plu-
 ra, eaque eruditione plena inuenies, quæ non transcribo, so-
 lum addo gregarium militem apud Tacitum *lib. 1. annal.* ibi
ne hostes quidem sepulturam inuident.

Sed nec mercatorum ministri quos vulgo factores, vel in- 104
 stitores vocant pro debitis suorū Principalium carcerari ne-
 queunt cum non proprio, sed alieno nomine contraxerint
l. ult. D. de instit. actio. Berlich. *d. conclus. 75. nu. 38.*

Nec infirmus, vel præco dum proclamat edicta publica, 105
 potest pro debito carcerari, vt tradit Bouadilla *d. lib. 3. polit.*
cap. 15. nu. 29. § 39.

Quæcunque tamen persona sit etiam nō priuilegiata pro 106
 minimo debito carcerari nequit argumento *l. si quis 9. §. ult.*
D. de dolo Guido Papa *decis. 324. num. 1.* Tuschus *conclus. 79.*
nu. 6. litt. C. Natta *conf. 430. num. 8. volu. 2.* Pecki. *de iur. sisten.*
cap. 5. nu. 20. & alij quamplures traditi à Berlichio *ubi supra*
num. 34. quibus addo Corsetum *tract. de mini. 1. par. vers. 66.*
Seraphin. de priui. iura. priui. 7. num. 38. Ruginellum *practi.*
questio. cap. 12. nu. 6. Tiraquel. *ad tit. de iudi. in reb. exig. feren.*
nu. 44. Ianninium *de citat. rea. lib. 2. cap. 1. à nu. 247. vsque ad*
 326. varijs argumentis, & exemplis id probans. † Minimum 107
 autem debitum dicitur vsque ad duos aureos *l. idest 10. D. de*
dolo Caccialup. *quest. 3. n. 7.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. iudi. casu*
145. nu. 2. qui duo millia sestertium constituere notauit Cu-

iacius *ad Paulum lib. 11. ad Edictum in d. l. idest 10.*

- 108 Omnes tamen supradicti si fugitivi, vel de fuga suspecti sunt poterunt carcerari, prout de Scholaribus affirmat Pecki. *cap. 5. num. 2.* de Doctore, & milite Caccialup. *de debi. suspe. quest. 5. nu. 22.* de muliere Brun. *tract. super Constit. ver. fæmina pro debito vers. quod verum* Dueñas *reg. 312.* Carpanus *super d. Statu. cap. 253. num. 19.* Frater quoque ad instantiam fratris si est suspectus de fuga poterit carcerari non vt soluat, vel de soluendo caueat si non habet vnde soluat, quia vt vidimus nō tenetur vltra quam facere potest, sed ad hoc vt videatur an sit soluendo, alias facillimo negotio fraudari possent creditores, & idem dicendum de alijs personis priuilegiatis, ne in earum arbitrio esset ipsa fuga eludere creditores.
- 109 † Sicut & suspicio fugæ facit vt excommunicatus creditor possit facere debitorem suum carcerare vt vult Pecki. *cap. 3. nu. 1.* Ripa *in cap. 1. nu. 88. vers. undecimo amplia de iudici.*
- 110 Iannini. *de cita. rea. lib. 2. cap. 7. nu. 1.* † Pactum autem camerale cuiuslibet priuilegio personali derogat, & ita cuiuslibet priuilegiatus potest carcerari Massue. *in for. obli. camer. in fine* Farina. *de carcer. quest. 27. nu. 85.* Imò etiam si habeat stabilia capi poterit, vt nouissimè concludit Ioannes Baptista Antonellus *conf. 1. nu. 13.*

DE NAVICVLARIIS, SEV NAVCLERIS
publicas species transportantibus, & de saluo cōductu eis,
& victualia Ciuitatibus deferētibus concessio ad interpretationem *Rubrica C. de Nauicu. seu Naucle. pub. speci. transpor. lib. 11. § l. 1. C. eo. tit.*

S. III.

S V M M A R I V M.

- 1 *Species publica idem quod fiscales.*
- 2 *Vectigalia publica appellantur si ad Fiscum pertinent.*
- 3 *Etiam ea quæ in Patrimonio Fisci erant.*
- 4 *Causa Fisci publica vocatur.*

5 *Spe-*

- 5 Species Fiscales appellantur.
- 6 Alibi solas species.
- 7 Alibi Annonaria species.
- 8 Et etiam subsidia.
- 9 Et frumentarij commeatus.
- 10 Et species frumenti, uel olei.
- 11 Appellabantur subsidia respectu Urbis Romæ.
- 12 Roma Hispaniensibus commeatibus adiuta.
- 13 Olim Sicilia, & Sardinia nutrices Romæ appellabantur.
- 14 Annonæ pignora, &
- 15 Fiscalia horrea.
- 16 Scilicia, Affia, & Sardinia subsidia Reipub. uocantur.
- 17 Rex Gothorum restituit Romæ triticeas copias Hispaniæ.
- 18 Sic ex quocunque littore Hispaniæ uenientes non impedi-
bantur.
- 19 Nauicularij Hispaniarum ad extraordinaria officia non
tenebantur.
- 20 Intelligitur Taciti locus.
- 21 Nostris temporibus Romæ Hispano auro adiuta.
- 22 Hoc iam olim eueniebat.
- 23 Nunc Indiæ aurum ad reliquas Prouincias Hispani di-
fundunt.
- 24 Solorzani exclamatio ad Hispanos nostros.
- 25 De iure communi prohibita exportatio auri, & argenti.
- 26 Probatum ex Cicerone.
- 27 Mille, & quingenti milliones exportati ab Hispania in
alias Prouincias.
- 28 Gallia erat pauperrima, & nunc Hispanicis diuitijs est
ditata.
- 29 Nō habebat, nec potuit colligere pretium redemptionis Re-
gis Ioannis ab Anglis capti.
- 30 Status nostræ Hispaniæ circa aurum, & argentū descriptio.
- 31 Nauicularij in triplici differentia.
- 32 Alij qui uehunt publicas Annonas.
- 33 Alij qui negotiantur.
- 34 Alij qui fabricant Naues.

- 35 *Qui dicantur Naucleri.*
- 36 *In Vrbe fuit Corpus, seu Collegium Nauiculariorum, quod succedebat Nauiculario ab intestato.*
- 37 *Qua requirebantur ut quis Priuilegijs eorum frueretur.*
- 38 *Nauicularius quis etiam dicebatur.*
- 39 *Comiti Horreorum pertinebat cura delegandi ad portandas species.*
- 40 *Romæ erant horrea publica.*
- 41 *Bellum indictum fuit quia Nauicularij iniuriosè tractati.*
- 42 *Nauicularij necessarij ad conseruandas Annonas Vrbiūm.*
- 43 *Nauicularij sunt Nauium domini.*
- 44 *Nauicularij nomine Magistruum domini cõprehenduntur.*
- 45 *Intra quinquennium muneris publici uocationem habent.*
- 46 *Explicatur l. semper 5. S. negotiatores D. de iur. immu.*
- 47 *Immunitas hæc non conceditur his qui Nauem agunt.*
- 48 *Aliud est esse Nautam, aliud Nauis dominum.*
- 49 *Sed concedebatur Negotiatoribus qui Annonam iuuabant.*
- 50 *Dionysius Gotofredus quomodo explicet l. 5. S. negotiatores D. de iur. im. & l. nauicularij 5. D. de muner. & honor.*
- 51 *Refertur l. pro commoditate 7. C. Theodos. de nauicula.*
- 52 *Explicatur l. 1. C. de nauicul. lib. 11.*
- 53 *Pertinet ad Annonam Urbis Romæ.*
- 54 *Diui Gregorij locus ad eius explanationem.*
- 55 *Exponitur l. 4. C. Theodo. de nauicul.*
- 56 *Intelligitur l. 8. C. Theodos. eo. tit.*
- 57 *Nulla vis potest fieri nauicularijs.*
- 58 *Concussio quid sit.*
- 59 *Verbum unum modum quid contineat.*
- 60 *Non venit secure qui non potest redire.*
- 61 *Refellitur Domini. in can. disciplina 15. distinc.*
- 62 *Quæ maioris declarationis causa inferuntur, ius commune non ledunt.*
- 63 *Explicatur l. sicui 38. S. tandiu D. ex quib. cau. maio.*
- 64 *Et l. qui mittuntur 35. S. ult. D. eo.*
- 65 *Et cap. quia S. tempus de conces. præb. & cap. statutum S. fin. de rescrip. in 6.*

- 66 *Saluaconducta, seu Giudatica originem habent ex d. l. 1. C. de nauicul. lib. 11.*
- 67 *Simile Saluumconductum concessit Rex Petrus III. Ciuitati Barcinona.*
- 68 *Refertur primum Priuilegium.*
- 69 *Refertur secundum Priuilegium.*
- 70 *Tertium Priuilegium quo utitur Ciuitas Barcinona.*
- 71 *Ioannis Pauli Xammar censura.*
- 72 *Refellitur eius sensus.*
- 73 *Quid sit bellum mouere.*
- 74 *Regij Cathalonie Senatus decisio in corroborationem horum Priuilegiorum.*
- 75 *Deputati Cathalonie, & Consiliarij Ciuitatis Barcinona solent in rebus arduis consulere Regios Senatores.*
- 76 *Explicatur Constit. 20. tit. de rebus prohib. Officia.*
- 77 *Doctoribus Regij Consilij Cathalonie aliquoties fuit permissum à Domino Rege ut possint aduocationis munere fungi in aliqua graui causa, in qua non possunt uti Iudices uouere.*
- 78 *Alia decisio eiusdem Senatus.*
- 79 *Obseruantur etiam hac Priuilegia in Curia Vicarij, qui est Iudex Ordinarius Barcinona.*
- 80 *An hac Priuilegia comprehendant debitores de fuga suspectos.*
- 81 *Sub generali dispositione qualibet persona etiã priuilegiata continetur.*
- 82 *Debitor suspectus de fuga potest ab ipso creditore capi.*
- 83 *Et etiam die feriato in honorem Dei.*
- 84 *Suspectus de fuga si vadit ad Nundinas potest capi.*
- 85 *Casus suspicionis fuga non reperitur exceptuatus in materia Saluiconductus.*
- 86 *Saluus conductus non comprehendit facinorosos homines.*
- 87 *Est introductus in fauorem miserorum.*
- 88 *Priuilegia supra tradita fuerunt introducta ob publicam utilitatem.*
- 89 *Saluus conductus est latè interpretandus.*

89 Spe-

- 90 *Spectat ad Principis honorem illius obseruantia.*
- 91 *Concessus viro comprehendit uxorem.*
- 92 *Suspectus de fuga beneficijs legalibus non gaudet.*
- 93 *Saluus conductus intelligitur concessus rebus sic stantibus.*
- 94 *Priuilegium non prodest ei qui illo abutitur.*
- 95 *Saluus conductus non trahitur ad ea quæ post concessionem contingunt.*
- 96 *Extenditur etiam ad debita iurata.*
- 97 *Quo casu solet Syndicus Ciuitatis ad vitandum periurium debitoris, comparere.*
- 98 *Non prodest si est obtentus quando iam exequutio contra debitorem est incepta.*
- 99 *Seruus pœna qui cum triremi victualia deferente venit saluo conductu gaudet.*
- 100 *Latrones publici, neque monetarij non gaudent hoc priuilegio.*
- 101 *Neque illi qui in Ciuitatem Barcinonæ cui Priuilegia concessa fuerunt delinquerint.*
- 102 *Nec debitori si in eo probatur fraus.*
- 103 *Qui promisit de iudicio sistere siue datis siue non datis fideiussoribus an gaudeat priuilegio, vel guidatico ore tenus à Principe concessio.*
- 104 *Iste dicitur captus.*
- 105 *Non dici captum tenent plures.*
- 106 *Discrimen inter saluum conductum concessum à lege, vel à Principe.*
- 107 *Sub fideiussione constitutus videtur captus lato modo.*
- 108 *Hec priuilegia non comprehendunt naues viuentorum ad oram Barcinonæ proiectas.*
- 109 *Nisi mutato consilio merces, & victualia exonerent in Portu ut vendantur in Ciuitate.*
- 110 *Casus successus in Villa mariti super quo disputatū fuit de viribus cuiusdam salui conductus.*
- 111 *Saluus conductus omnino obseruari debet.*
- 112 *Nemo debet sub fide publica circumueniri.*
- 113 *Imo est species proditionis.*

Etiam

- 114 *Etiā si Iudex non haberet facultatem.*
 115 *Fides nec directè, nec indirectè est violanda.*
 116 *Non est saluus conductus si nō est forma solita expeditus.*
 117 *Alius salui conducti casus qui Barcinonia euenit.*
 118 *Vocatus à Principe viua vocis oraculo censetur sub fide Regia.*
 119 *Idem de iure Cathalaunico.*
 120 *Verba Vfatici referuntur.*
 121 *Ciuitates seruantur per fidem.*
 122 *Diui Augustini locus.*
 123 *Verbum Principis debet esse firmissimum.*
 124 *Constit. vltima tit. de saluo conductu traditur.*
 125 *Saluus conductus non indiget scriptura.*
 126 *Varia decisiones Senatus Cathalonie circa hoc traduntur.*
 127 *In Principe vnus calamus, & vna lingua.*
 128 *Conuentiones Principis bona fidei sunt.*
 129 *Inter casus fortuitos numeratur quod Princeps pacta non seruet.*
 130 *Pulchrum dictum Rolandi à Valle.*
 131 *Singularis Constitutio Cathalonie.*
 132 *Fidem seruare est de iure naturali.*
 133 *Traditur ad institutum l. postliminij ius S. captiuos D. de cap. & postl. re.*
 134 *Sententia Fortunij Garciae expenditur.* (ctos
 135 *Potest Princeps abdicare à se facultatē dādi saluos condu-*
 136 *Verum si Princeps non obstante illa prohibitione dederit tenetur seruare.*

Diximus in §. superiori num. 75. conducentes vi-
 ctualia ad Ciuitates eundo, & redeundo non
 posse personaliter detineri, & quia plura de
 his, & de Naucleris, seu Nauicularijs qui
 idem priuilegium habent dicenda supersunt,
 operæ pretium duxi ea hic inferere.

De priuilegijs, immunitatibus, fraudibus, & pœnis Naui-
 culariorum publicas species transportantium agitur in Rubr.

C. de

1 *C. de nauicula. seu naucle. lib. 11.* † vbi species publicas ap-
 2 pellant, quod idem est quod Fiscales *l. 4.* ibi *onus dumtaxat fi-*
 3 *scale C. Theodo. hoc tit.* † Sicque vectigalia quæ ad Fiscum
 4 pertinent publica appellantur *in l. inter 17. §. 1. D. de verbo.*
 5 *fig.* † & quæ in Patrimonio Fisci erant eodem nomine donan-
 6 tur *l. si mandauero. 22. §. is cui D. mand.* † & causam Fisci pu-
 7 blicam vocat Vlpianus *in l. item veniunt 20. §. priuatorum 9.*
 8 *D. de peti. here.* † & species Fiscales expressè appellantur. *in*
 9 *l. qui Fiscales 33. C. Theodos. de nauicul.* quæ est *l. 7. in nostro*
 10 *Codice eo. tit.* † & solas species nominari legimus *in l. nauicu-*
 11 *larios 8. § in l. comperimus 26. C. Theodo. eo. tit.* † & species
 12 annonarias *in l. nullam 9. eo. tit.* quæ est *l. 1. in nostro Codice tit.*
 13 *de nauicu.* † & subsidia vocantur *in l. commoda 6. C. Theodos.*
 14 *eo. tit.* † & onus frumentarij com meatus *in l. cum nauarcha-*
 15 *rum 32. eo. tit.* quæ est *l. 6. in nostro Codice Iustina.* † & species
 16 frumenti, vel olei appellantur *in l. vnica C. vt nemi. lice. in*
emp. spe. se excu. ibi cõparatione frumenti, vel olei, aliarumq;
specierum vbi Cuius. lib. 1. obser. cap. 35.

11 Dixi appellari *subsidia* quia respectu Urbis Romæ hoc
 12 nomine cõdonabantur, † nemo enim inficiari potest Urbem
 Romam Hispaniensibus com meatibus adiutam fultamque
 fuisse, vt probant iura *in l. 1. cum seq. C. de nauicul. seu naucle.*
lib. 11. & l. 4. § 8. C. Theodo. & confirmat Simachus *lib. 10.*
epist. 50. ibi *Edita est ratio vectigalium qua Hispanienses, at-*
que Alexandrinos inuehere debuit com meatus, § Claudia. in
Eutropium lib. 1.

Segetes mirantur Iberas

Horrea nec Libya senserunt damna rebellis

Iam Transalpina contenti messe Quirites

13 † & sicut olim propter triticeas quæ ex Sicilia, & Sardinia
 14 Romam inuehebantur benignissimas Romę nutrices appel-
 15 lauit Valer. Maxi. *lib. 7. cap. 6.* † & Florus *lib. 4. cap. 2.* Annonæ
 16 pignora, † & Saluia. *lib. 6.* Fiscalia horrea, † ita Cicero *orat.*
pro L. Mani. Siciliam, Assiam, & Sardiniam tria frumentaria
 Reipublicæ *subsidia* vocauit, confert quæ tradit Iusti. *lib. 44.*
 dum ait *In omnia frugum genera (Hispania) sacunda est adeo*

vt

ut non ipsis tantum incolis, verum etiam Italia Urbique; Romana cunctarum rerum abundantiam sufficiat: hinc enim non frumenti tantum copia magna est, verum etiam vini, mellis, oleique, nec ferri solum materia precipua est, sed & equorum pernices greges, nec summa tantum terra laudanda bona, verum & abstrusorum metallorum felices diuitiae, &c. † & vt 17
 videre est apud Cassiodo. lib. 5. cap. 35. Rex Gothorum restituit Romae triticeas copias Hispaniae, † & adhuc tempore, 18
 Constantini Magni hoc vigeat, ita vt in l. 4. C. Theodos. de Naucul. stabilitum sit, vt ex quocunq; littore Hispaniae Portum Urbis Romae Nauicularij Navis intrauerit, quae onus dumtaxat Fiscale subuexerit, eandem sine interpellatione cuiusquam abire praecipit, nec vlli extraordinario oneri deferuire, vt facilius iniuncta sibi possit implere obsequia, † & 19
 in l. nauicularios 8. eo. tit. & Codice Nauicularios Hispaniarum neque ad extraordinaria teneri officia, neque alicubi retentos moras sustineri oportet, sed Relatorias traditarum specierum intra decem dies a Susceptoribus percipere, cumque ad aliquas Insulas, Portus, Littora, Stationes accesserint, ostensis Relatorijs nullam prorsus inquietudinem sustinere. Videndus omnino Iacobus Gotofredus in comment. ad Cod. Theodos. lib. 13. tit. 5. de Nauicularijs ad l. 4. & 8. & plura de illis in Paratitlon ad eundem titulum. † De his forsitan nauibus loquutus fuit Tacitus lib. 12. anna. dum sic ait. Nec nunc infecunditate laboratur, sed Africam potius, & Aegyptum exercemus, nauibusque & casibus vita populi Romani permessa est. † Hisce autem nostris temporibus Romanam Urbem adiutam cernimus non frumento, & vino vt olim, sed auro, & argento. O Hispania quae omnibus Orbis Prouincijs omnis es, tibi autem nihil.

Sed & hoc iam olim accidisse testis est, & omni maior exceptione Titus Liuius qui decade 4. lib. 2. ait *Isdem diebus Cn. Cornelius Lentulus qui ante Sempronium Tuditanum, interiorem Hispaniam obtinuerat cum ex Senatus Consulto Urbem esset ingressus tulit praese auri mille, & quingenta pondo* 22

Mm

quin+

quindecim, argēti viginti millia, signati denarios triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex ulteriore Hispania netentata quidem triumphispe quinquaginta millia pondo argenti in ararium tulit, & de manubijs duos fornices in foro Boario ante Fortuna adem, & matris Matutæ unum in Maximo Circo fecit, & his fornicibus signa aurata imposuit.

- 23 Sed si olim hæc, quid dicendum nunc post Noui Orbis acquisitionem? cum ex sola Potosiensi argenti fodina ex prima eius detectione ad hæc nostra tempora plus mille millionum
- 24 extractos esse cōmemorent, † vnde merito exclamat Solorzanus *emblem. 81. nu. 34.* Hispaniæ calles argento, auro, pretiosisque lapillis, ac gemmis sterni posse si talem in retinendo, qualem in acquirendo diligentiam, & vigilantiam adhibuissent Hispani, sed pænitus obliti ob suam potētiam, quæ cum prudentia, vt dicebat quidam Politicus, mox recensendus, stabulare non potest, non meminerunt quantum intersit ne
- 25 extra Regna extrahantur, † vt extat iure cōmuni dispositum in *l. 2. C. de commer. l. 1. C. quæ res expor. & de iure Castellæ est l. 38. tit. 6. lib. 3. recopila. l. 10. tit. 18. eo. lib. l. 67. tit. 25. lib. 5. Gutier. lib. 4. practi. qq. cap. 38. nu. 6.* qui tradit his legibus etiã Clericos ligari Bouadilla *lib. 4. polit. cap. 5. per totum Solorza. de iur. India. lib. 1. cap. 7. nu. 74.* & de Guber. *India. lib. 4. cap. unico nu. 64.* † Cicero in orat. pro l. Flacco eum summè laudat quod edicto vetuerit ne Iudæi ex omnibus Prouincijs Populo Romano subiectis aurum Hierosolymam exportarent his verbis. *Cum aurum Iudaorum nomine quot annis ex Italia, & ex omnibus nostris Prouincijs Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto ne ex Assia exportari liceret. Quis est, Iudices, qui hoc non vere laudare possit, exportari aurum non oportere tum sepe antea Senatus, tum me Consule grauissimè iudicauit,* † & post detectionē Noui Orbis in extraneas Prouincias mille, & quingentos miliones exportatos denumerari refert idem Solorza. *dicto Emblem. 81. nu. 36. qui nu. 21.* quasi dominam, arbitramq; siue dispēatricem auri, & argenti aliarumq; totius Orbis diuitiarum nostrā Hispaniam appellat.

lat. † Sed indiscretam dispensatricem eam nominare poterat 28
 omnes enim Orbis Nationes auro, & argento ditauit, vt testis
 est ipsa Gallia, † quæ tercentum ab hinc annis nō potuit pro 29
 Rege suo Ioanne in Pictauiensi pugna ab Anglis capto sexa-
 ginta mille Francos inuenire, quod erat pretium redemptio-
 nis illius, nec filij, nec amici, neque ipsemet Rex adueniens
 id consequi potuit, imo coactus fuit redire eum Angliam vbi
 captiuus decessit, vt testatur Ioan. Bodinus *in tract. de aug.*
Et decre. auri, Et argen. vers. ostendendum itaque est, & nunc
 diuitijs omnibus onusta Orbem turbat. Affirmat iste Autor
 in dies augeri aurum, & argentum quod ex Hispania in Gal-
 liam traducitur. † Sed omnium optimè totius Hispaniæ insa- 30
 niam, vt ita dicam, deplorat ac expendit Carolus Scribanus
in Politico christi. lib. 2. cap. 24. cuius verba, vtpotè tanti Ora-
 toris, non contempnet Lector. *Miserum sanè, inquit, Et fa-*
tuitatis quoddam genus te nudare vt alium vestias. Sed nimi-
rum magna ferè Regna vel ipsa magnitudine sua ad nescio
que improvida labuntur, quasi sub ingenti mole fatiscant ge-
nuæ. Ita cum Orbem prope vniuersum auro, argento, gemmis
lassent Hispani, Regnum ipsi suum ære fatigant ignobili, Et pro
auro, argentoq; æs illis ab hoste cusum est, cumque diuitiarum
suarum reconditoria ære onerent, cacabeis gloriari opibus pos-
sunt, fors nec multo post plumbeis, exinde etiã ligneis, aut boum
tergoribus. Remedia huic malo suggesta non semel, sed irritò
semper conatu, vt nesciam quorum hic ludat magnorum ma-
nus inter tot magna ingenia tot selecta Regia Consilia, æri pel-
lendo vel non repertum, vel nō admissum Consilium quis cre-
dat? nisi quis dicat quod alias dixisse memini prudentiam, Et
potentiam iuxta stabulare non posse, Et c. Aut fors dicendum
semper abundantiam cōtumeliosam fuisse in semetipsam, Et c.
Nam quid ego aliud dicam? Aurum video tota prope Hispan-
nia exulare, æs imperare. Vnde nescio quo pacto Bodinus
lib. 6. de Repub. cap. 3. vocat nostram Hispaniam Leges Num-
 marias accuratissimè tuentem.

Sed, vt ad institutum redeamus, sciendum est triplicem esse 31
 speciem Nauiculariorum, vt tradit Ioan. de Platea *in rubr. de*

- 32 *Naucular.* ex glos. ver. *Et dic*, † nempe alij sunt Naucularij
 33 qui vehunt publicas Annonas, vt *in d. tit.* † & alij Naucularij qui maximam partem suæ substantiæ in negotiatione habent de quibus *in l. naucularij D. de mune. Et honor. Et in l. semper §. S. negotiatores, Et §. licet in corpore D. de iur. immu.*
 34 † Sunt & alij qui Naues fabricant *l. his qui naues D. de vaca.*
 35 *mune.* de quibus *Syma. epist. 1.* † Sed qui suscipiebant species à Susceptoribus, & Præpositis in Prouincijs, vel ad Castra militum per Naues deferēdas isti vocantur Naucleri, & vt ostēdatur quod de his loquitur, & non de alijs subiunxit in dicta Rubrica postquam dixit de *Naucularijs* illa verba, seu *Naucleris*, vt notauit dictus Ioannes de Platea *ibi.*
- 36 Est certum fuisse in Vrbe Nauculariorum corpus *l. 1. ibi Item Roma Collegia certa sunt quorum corpus Senatus Consultis, atque Constitutionibus Principalibus confirmatum est veluti Pistorum, Et quorūdam aliorum Et Nauculariorum qui Et in Prouincijs sunt D. quod cuiusq; vniuers. nomi. l. semper §. S. licet §. ibi in corpore Nauculariorum D. de iur. immuni. l. 1. ibi ad corpus Nauculariorum C. de hered. decur. l. nu. §. ibi Nauerchorum catus, & ibi in omne Nauculariorum Consilium C. de Naucul. lib. 11. l. iuxta 4. C. Theodos. eo. tit. ibi Nauculariorum corpus impleri iubemus, & ibi Et sunt corpora de quibus Naucularij ex Indictione quintadecima constituendi sunt, & sic possunt habere arcam, Syndicum, & Actorem, d. l. 1. §. quibus D. quod cuiusque vniuers. notauit Iacobus Rebuffus *in d. rubr.**
- 37 Nō sufficiebat autem in corpus Nauculariorum scribi vt eorum priuilegijs quis frueretur, sed & necesse erat Naues habere quæ Annonæ Urbis seruirent *l. semper §. S. licet ibi Licet in corpore nauculariorum quis sit, nauem tamen, vel naues nō habeat, nec omnia ei congruant quæ Principalibus Constitutionibus cauta sūt, nō poterit Priuilegio Naucularijs indulto vti, idq; Diui Fratres rescripserūt in hac verba. Erant Et alij quidam qui sub occasione nauculariorum frumētum, Et oleum mercantium in foro Romani populi, eoque immunitate fruētium equum ducentes publicas functiones subterfugere*

gere cum neque nauigabant, neque plurimam substantia partem nauicularia in mercatura habebant, auferatur igitur huiusmodi hominibus immunitas.

Nauicularius autem dicitur teste Vegetio *lib. 4. de re milita.* qui Græcis nauarchi hoc est qui singulis nauibus præest vt notauit Petr. Gregor. *lib. 25. syntag. cap. 2. num. 11.* vel qui aliquod onus naui vehendum suscipit, vt tradit Brisoni. *de verbo. sig. ver. Nauclerus* 38

Curam delegandi ad portandas has species iniunctam fuisse Comiti Horreorum notauit glos. *hic ver. annonarias.* Appellabantur Præpositi horreis in quibus fiscales species deponuntur *l. 2. C. de suscep. Præpos. & Arca. lib. 10.* Bulenge. *de Imper. Rom. lib. 6. cap. 5.* † erant namq; Romæ horrea quamplurima in quaque Regione ad capiendum frumentum publicum, notauit Lipsius *lib. 1. electo. cap. 8. vers. Tesseris,* & ex P. Victore numerat tercentum & nouem, & Comitum horreorum fit mentio *in l. unica ibi quicumque ex mancipijs Comitum horreorum C. de Pistor. lib. 11.* quos vocat Patronos horreorum *l. unica C. Theodos. de Patro. horre.* vide Iacob. Gotofre. *in illa rubrica* plura notauit Amaya *in rubri. de Conditis in publi. horreis nu. 11. lib. 10.* 39 40

Et hos nauicularios tanti habitos apud Romanos fuisse vt quia ipsi iniuriosè tractarentur bellum indictum fuisse non obscure ex Cicerone *in orat. pro l. Manilia* obseruauit. Eius hæc verba sunt. *Maiores vestri saepe mercatoribus, ac Nauicularijs iniuriosius tractatis bella gesserunt, vos tot Ciuum Romanorum millibus vno nuntio, atque vno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis?* † Sed & quo ad conseruandas annonas Vrbiū necessarios fuisse Nauicularios auctor mihi est Flavius Vopis. *in Aureliano,* cum enim iste Imperator Panibus Urbis Romæ vnciam de Ægypto vectigali auxisset de eo glorians scribens Flauio Arabiano sic inquit: *Inter cetera quibus Dijs fauentibus Romanam Rempublicam iuimus nihil mihi est magnificentius quam quod additamēto vncie omne annonarum urbicarum genus iuui, quod vt esset perpetuum Nauicularios Nilacos apud Ægyptū nouos, & Romæ amnicos* 41 42

cos posui, Tiberinas extruxi ripas &c. & ita Nouella Valentiniani adest titulus de Nauicularijs amnicis.

- 43 Sed & Naucleros nauis latinè nauicularios dici, idest nauis dominos, quorum periculo nauis agitur, & quorum est sūma potestas, depromitur ex eleganti Budæi loco *de Asse lib. 5. fol. mibi 92. Cumulus autem indignitatis fuit cum iam eo vêtum esset vt Nauclerus tãta nauis fatali incuria, vel fidutiã potius incõsulta nec in prora, nec in puppi sederet, & notatur in margine hoc de Rege Ludouico dici qui in demortuorum Magistratum locum plerunque nullos sufficiebat, nec in eos regia seueritate inquirebat quos summo rerum actui præfecerat.*
- 44 Sed & hi nomine nautarum, seu magistrorum nauium cõprehenduntur *in l. 1. §. & sunt D. nauis caupo. & litem queritur 13. §. 1. D. locati,* & non debere creari Decuriones testatur Consultus *in l. Seuerus 9. D. de decurio.* notauit Petr. Gregor. *lib. 18. syntagma. cap. 13. nu. 5. † & intra quinquennium, muneris publici vacationem habere est tex. in l. Nauicularij 5. D. de muner. & honor. † Neque his obstat tex. in l. semper 5. §. negotiatores D. de iur. immun. vbi statuitur Nauicularios qui annonæ Urbis seruiunt immunitatem à muneribus publicis consequi quandiu in eiusmodi actu sunt, elegantem reddens rationem: nam remuneranda pericula eorum, quin etiam & hortanda premijs merito placuit vt qui peregrè muneribus, & quidem publicis cum periculo, & labore fungentur à domesticis vexationibus, & sumptibus liberentur, cum non sit alienū dicere etiam hos Reipublicæ causa dum annonæ Urbis seruiunt, abesse.* In quo tex. non limitari hanc immunitatem ad quinquennium vt *in supradicta l. 5.* dicitur, statuitur.
- 47 Ad cuius rei perfectam intelligentiam notādum est hanc immunitatem non concedi his qui in nauibus agendi causa inueniuntur iuxta tex. *in l. 1. ibi: Qui ob hoc tantum in nauibus sunt vt in his agendi causa operarentur nulla constitutione immunitatem à muneribus civilibus habent D. de iure immunita. † aliud enim est nautam, aliud nauis dominū esse, aliud agere, atque impellere nauem, aliud fabricare, atque annonæ comportandæ gratia præbere vt adnotasse postquam à nobis*
- 48 ani-

animaduersum fuit, adinuenio Petrum Fabrum bonarum litterarum, & reconditæ Iurisprudentiæ decus insigne *lib. 1. semes. c. 25. pag. mihi 170.* † Bene vero hoc priuilegium concessum fuisse *negotiatoribus qui annonam Urbis adiuuabant* dicitur in *d. l. semper 5. §. negotiatores D. de iur. immuni.* & colligitur ex Tacito *lib. 13. anna. ibi Temperata apud Transmarinas Prouincias frumenti subuectio, & ne censibus negotiatorum naues adscriberentur, tributumque pro illis penderent, constitutum.* Sucto. quoque in Claudio *cap. 18. & 19.* tradit Claudium Negotiatoribus certa lucra proposuisse suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset, & naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituisse pro conditione cuiusque, Ciuibus vacationes Legis Papiæ Popeæ. Latinis ius Quiritum, feminis ius quatuor liberorum, & in *l. his qui 3. D. de vacati. & excusa. mune.* his qui naues marinas fabricauerint, & ad annonam populi Romani præbuerint nō minores quinquaginta millia modiorum aut plures singulas non minores decem millium modiorum donec hæ naues nauigant, aut aliæ in earum locum muneris publici vacationem præstari ob naues. Sed & de nauiculariorum priuilegijs si plura quis scire velit, adeat Diodorum Siculum *lib. 11. Bibliote.*

Dionysius Gotofredus oppositas has leges, sibi que ad inuicem contrariari agnouit sed difficultatem non enodauit. Accursius vero sic conciliat ut tex. in *d. l. semper 5. §. negotiatores* dum inquit hos nauicularios esse immunes dum in eiusmodi actu sunt intelligatur de his qui actu inseruiunt publicas species transportando, & quorū nauis est sua, at vero tex. in *d. l. nauicularij 5. D. de muner. & honor.* quatenus ibi dicitur intra quinquennium tantum muneris publici vacationem habere intelligatur de his qui non deseruiunt annonæ Urbis, habent tamen maiorem partem substantiæ in negotiationibus, fuisse enim certam formam datam immunitati nauiculariorum colligitur ex eadem *l. 5. §. immunitati D. eo. tit. de iur. immuni.* & fuisse ablatam eis qui neque nauigabant, neque plurimam substantiæ partem in nauicularia, seu mercatura

tura habebant, notauimus ex tex. *in d. l. 5. §. licet.*

51

Sed præcipua Nauicularum Orientalium priuilegia quæ eadem sunt cum feruentibus annonæ Urbis Romæ, vt notauit Iacobus Gotofr. *ad tit. de Nauic. in lege mox laudanda* in compendium reduxit Constantinus Magnus *in l. pro comoditate 7. C. Theodos. de Nauicula.* cuius hæc sunt verba. *Pro comoditate Urbis quam aeterno nomine, iubente Deo, donauimus, hæc vobis Priuilegia credidimus deferenda vt Nauicularij omnes à ciuilibus muneribus, & oneribus, & obsequijs habeantur immunes. Et ne honores quidem ciuicos, ex quibus aliquod incommodum sentiant subire cogantur. Ab administratione etiam Tutela siue legitima, siue eius quam Magistratus, vel Prouincia Rectores iniungunt habeantur immunes. Et vacatione Legis Iulia, & Papiæ potiantur vt etiam, nullis interuenientibus lucris, & viri ex testamento uxorum, solidum capiant, & ad uxores integra voluntas perueniat Maritorum. De proprietate etiam vel hereditate, vel qualibet alia ciuili causa pulsati, nec ex rescripto quidem nostro, ad extraordinarium iudicium euocentur, sed agentibus in suo foro respondeant. Et ad exemplum Alexandrini stoli quaternas in frumento centesimas consequantur. Ac præterea per singula milia singulos solidos. Vt his omnibus animati, & nihil penè de suis facultatibus expedientes, cura sua frequenter maritimos commeatus.*

52

Hinc orta fuit celebris dispositio tex. *in l. 1. C. de Nauicul.* vbi nullā vim naucleros annonarias species deferentes sustinere debere statuitur, nec concussiones, neque aliquod genus incommodi sed venientes, ac remeantes omni securitate potiri.

53

† Quæ dispositio tex. extat in Codice Theodosiano, & est nona in illo titulo, & spectare hanc legē ad annonā Urbis Romæ, & Nauicularios ei feruientes ostendit ipsa inscriptio cum sit Præfecto Urbis, & subscriptio sit data Romæ vbi hoc tempore Constantius agebat, vt ex Ammiano *lib. 16.* Themistio Symmacho, Hieronymo, & alijs obseruauit Iacobus Gotofre. *in commen. ad d. l. nullam 9. C. Theodo. de Nauicula.* qui tamen de fide diei sub qua subscripta est, dubitat cum sit Ka-

len.

len. Jun. & Ammianus scribat Constantium 4. Kalen. Jun. inde digressum trigesimo postquam eo venerat die. Dubia mouet hic Auctor, sed non resoluit.

Elegans D. Gregorij Papæ locus *lib. 8. epist. 64.* rationem nostrę legis docet: mos enim incefferat prauus vt Nauicularij perlatis speciebus fiscalibus antequam domum redirent vel dum domui redirent, sæpe à Iudicibus, & nonnullis alijs ad subuehenda quædam cogebantur veluti ad lapides ornãmēta, & materiam ædificiorum transferendam, & varię prædæ in hos agebantur à Iudicibus, & Apparitoribus, & propterea

in l. deprehensa 29. C. Theodos. de Nauicul. dicitur solidos itaque quos sublimitas tua eruere valuit ab his qui in Nauicularios prædas egerunt volumus Nauiculariorum commodis referuari. Huic dãmno voluit occurrere Constantius, † & *in l. 4. C. Theodos. de Nauicul.* sic statuit *Ex quocunque Hispania littore Portum Urbis Romę Nauicularij nauis intrauerit, quæ onus dumtaxat fiscale subueixerit, eandem sine interpellatione cuiusquã abire præcipimus nec ulli extraordinario oneri deferuire vt facilius iniuncta sibi possit implere obsequia,* & *in l. Nauicularios 5. ibi Naues quoque eorum* (Nauiculariorum) *quantacunque fuerint, ad aliud munus ipsis inuitis teneri non conuenit ad quocunque littus accesserint.* Hoc idem est quod vetari *angariari* Naues istas qua voce vtitur Libanius dum Oratione spẽciali aduersus Icarium inuehit expressè damnans Angarias Rusticorũ quibus Rusticos, & Agricolas post ad latas Antiochiam species domum redituros angariari mos erat. † Idem Imperator etiam *in l. 8. C. Theodo. eo. tit. ibi neque alicubi retentos moras sustinere oportet, cumque ad aliquas Insulas, Portus, Littora, Stationes accesserint ostensis Relatorijs nullam prorsus inquietudinem sustinere.*

Tria præcipua continet tex. iste. Primum est nullam vim Nauicularios sustinere debere. Secundum nullum genus incommodi, nec concussionem perpeti. Tertium venientes, & remeantes omni securitate potiri.

De vi est tex. *in l. 1. in fine ibi nullam vim Nauite fieri debere D. ad l. Iuli. de vi priua.* & quia ista verba sunt vniuersalia

Nn

falia

falia cōprehendunt vim cum armis, & sine armis, iudiciale, & extra iudiciale. Don Frācisus Hieronymus de Leon *decif. 206. nu. 3. lib. 2.* & ideo vt notauit Ioan. de Platea *hic nu. 1.* & Iacob. Rebuff. *nu. 2.* non poterunt detineri in illo loco occasione delicti antea commiffi, nec occasione alicuius fententiæ contra eos latæ, nec occasione alicuius instrumenti, nec occasione repræfaliarum, iſtæ enim ſunt ſpecies violentiarum *l. 2. l. 3. in princ. & §. fin. D. quod. met. cau.* Iacob. Rebuff. in hac *l. 1. nu. 1.*

58 *Nullam concuſſionem patientur,* intellige quod concuſſio eſt quādo officialis ſub prætextu officij infert metum, vel aliquid extorquet, & eſt crimen priuatum vt in *l. 1. & 2. D. de concuſſio.*

59 *Nullum genus incommodi,* per quæ verba concedi immunitatem à pedagijs, dacijs, atque gabellis notauit Ioan. de Platea *hic nu. 3.* quia qui portant res Fiſci, & Principis, pedagia non ſoluunt *l. locatio 9. §. Fiſcus D. de publi. & vecti.* quia huiusmodi ſpecies de quibus loquitur text. fuerūt assignatæ à Comite horreorū ad eas tranſuehēdas. Si vero eas emat à Fiſco hac immunitate nō fruitur vt apertè dicitur in *d. §. Fiſcus.*

60 Ex eo quod dicitur in d. textu *venientes, & remeantes,* colligitur quod ſi alicui eſt data ſicuritas veniendi eſt data etiam ſicuritas redeundi, non enim venit ſecurè qui non poteſt redire *l. ſciendum §. ſi accuſatio D. de legatio. l. de atate 8. D. ad Trebelli. l. utimur 5. D. de ſepul. viola.* ita Bart. Ioan. de Platea, & Penna *hic Nellus in trac. de banni. 3. par. ſecundi temporis queſt. 17. n. 18.* & pluribus exornat Colerus *de proces. exequuti. p. 4. cap. 1. nu. 184.* † quidquid ſentiat Domini. in *can. diſciplina 15. diſtinc.*

61 qui dicit quod quia iura loquuntur per verbum eundi, & redeundi vt in *cap. ſtatutum §. penult. de reſcrip. in 6.* ex ſui natura non comprehenditur vnde dicit ipſe ſi verum eſſet quod verbum eundi comprehenderet verbum redeundi fruſtra in lege poneretur. † Sed faciliter reſponderi poteſt illa verba poni ad maiorem declarationem, & vt affirmat Conſultus *qua dubitationis tollendæ cauſa contractibus inferuntur, ius commune non ledunt l. qua dubitatio-*

62 *nis*

nis

nis 81. D. de reg. iur. optimè contra contrarium sentientes concludit Colerus de processu exequ. par. 4. cap. 1. num. 184. Videndus Barto. ad l. 1. §. quod refert D. de adquir. rer. domi. † & nostram conclusionem probat tex. in l. sicui in Prouincia 38. §. tandiu D. ex quib. cau. maio. vbi tandiu Reipublicæ causa abesse quis videbitur quandiu officio aliquo præest, & finito officio datur ei tempus ad reuertendum, & erit tempus quod lex concedit reuertentibus, † & hoc est quod dicitur in l. qui mittuntur 35. §. vlt. ibi Viuianus scribit Proculum respondisse militem qui commeatu absit, dum domum vadit, aut redit Reipublicæ causa abesse D. eo. tit. † Probat etiã nostram conclusionem cap. quia per diuersitatem §. tempus ibi accessit, permansit, & recessit de conces. præb. cap. statutum §. fin. ibi veniendo, stando, & redeundo, de rescrip. in 6.

Ex eo quod dicitur Nauicularios, seu Naucleros portantes species publicas plenam securitatem eundo, & redeundo habere colligitur salui conductus priuilegio potiri, † & practi- cam concedendi saluos conductos seu guidatica sumptam. fuisse ex nostro tex. asserit Nouarius in collecta. super Prag. 1. 2. & 3. de Guidaticis nu. 1. † & huic simile saluum cõductum concessit Rex Petrus Aragoniæ Tertius duobus Priuilegijs inclytæ, & toto Orbe celeberrimæ Ciuitati Barcinonæ Patriæ meæ charissimæ altero 8. Kalen. Iunij 1337. & altero 6. Martij 1375. quæ in secundo volumine Constitutionum Cathalonix leguntur lib. 2. tit. 17. de Guidaticis, seu Saluis conductibus, quæ priuilegia quia cum dicta l. 1. concordant de eis hic agendum. † Primum Priuilegium est vt sequitur.

Attendentes quod propter sterilitatem temporis, magna in terra nostra imminet carestia, attendentes etiam quod nostra interest ut viam per quam victualia ad Ciuitates, & loca nostra deferuntur assumamus, ea propter tenore presentis cartæ nostræ guidamus, et asscuramus socios, factores, et negotiatores societatis Bardorum, nec non & omnes alios cuiuscunque legis, vel cõditionis existant defferentes, & eos qui delaturi sunt per mare, vel per terram victualia ad Ciuitatē Barchinonæ, ita quod pro aliquibus marchis indictis, vel indicendis, vel pro quibus-

cunque debitis proprijs, vel alienis, vel delictis, vel alia de causa non possint marchari, pignorari, vel amparari, quinimo possint liberè, & securè ad dictam Ciuitatem venire cum victualibus supradictis per mare, & per terram cum nauibus, & alijs quibuslibet vasis, & animalibus, ac personis, ac alijs ad ea necessarijs, & etiam opportunis, & ipsa victualia inibi discarricare, & vendere, & pretia dictorum victualium, & ligna, & animalia supradicta à terra, & mari nostris extrahere sine impedimento quocunque, non obstante quodam priuilegio à Predecessoribus nostris obtento, in quo continetur quod nullus Italicus sit ausus in dicta Ciuitate merces aliquas facere, seu portare. Insuper vt liberius ad eandem Ciuitatem grani copia apporetur per societatem iam dictam, & factores eiusdem laudamus, approbamus, ac etiam confirmamus omnes, & singulos contractus, pacta & obligationes, ac conuentiones, asscuramenta, & alias conuenientias quascunque factas, seu initas inter Ciuitatem ipsam, et dictam societatem Bardorum, &c. Mandantes ex certa scientia Vicario, et Bajulo Barcinona, alijsque Officialibus nostris, vel eorum Locatenentibus presentibus, et futuris quatenus omnia, et singula supradicta dictis de societate Bardorum, et alijs victualia ad dictam Ciuitatem defferentibus, et qui dilaturi sunt obseruent, et faciant obseruari, et non contraueniant, nec cõtrauenire permittant aliqua ratione, seu causa aliquibus Marcarum concessionibus per nos, uel per Predecessores nostros concessis, uel etiam concedendis obsistentibus nullo modo.

- 69 Secundum Priuilegium est eiusdem Regis eidem Ciuitati concessum. Dat. in Villa de Tamarit 6. Martij 1375. etiam in corpore iuris vbi supra positum cuius verba ex idiomate Cathalano in Latium versa sũt prout sequitur. *Considerantes Ciuitatem Barchinona indigere omni annona propter multitudinem habitatorum, & concursum multarum, & diuersarum gentium qua in dicta Ciuitate occurrunt, & quod ipsa ex collectis in suo territorio nõ sufficit sibi ipsi presertim anno presenti propter magnam temporis sterilitatem, qua Deo sic volente viguit in illa terra. Propterea volentes, & desiderantes*
sub-

subuenire dicta Ciuitati in necessitate frumenti, & aliorum granorum qua indiget guidamus, & assicuramus sub fide nostra Regia omnes, & singulos mercatores, nauicularios, naucleros, nautas, & omnes alios dictis nauibus inferuientes cuiusque status, & conditionis cum suis nauibus, & alijs cymbis, & eorum bona, & mercaturas qua cum ipsa annona uenient, aut nauigabunt, et consequenter exonerabunt illud frumentum, vel annonam in dicta Ciuitate Barchinona, omnium criminum, delictorum, debitorum tam priorum, quam aliorum etiam si ratione marcharum contractorum, non mouendo bellum, sed qui nunc vel in futurum sint ratione dissentionis inter dominum suum, et eius subditos ex una, et nos et nostros subditos ex altera, ita quod libere et sine impedimento aliquo, et periculo sub nostra fide Regia, et custodia, et protectione possent, ac si vere naturales, et subditi nostri essent exonerare annonam predictam raupas, et mercaturas in dicta Ciuitate, Burgis, et territorio illius, uendere, et expendere, et postea pretium ex ipsis resultans smarciare, vel alio quouis modo super eo contractum inire, et dictas raupas, et mercaturas per ipsos emptas possint transportare dummodo non sint ex uetitis ad quamlibet mundi partem dummodo non ad terras Sarrecanorum inimicorum, ita quod ipsi nec eorum bona possint modo aliquo cogitato, aut incogitato pignoriari, molestari, maletractari, detineri ob causas supradictas, nec alias quascumque.

Alio priuilegio utitur Ciuitas Barchinonæ Regis Petri Secundi in Mari Magno Priuilegiorum concessio vulgo appellato *Recognouerunt Proceres* in multa capita diuiso, quorum decimum tertium ad rem nostram facit quia sic legitur. 70

Item quod victualia qua portantur in Barchinona per mare, vel per terram de pane, uino, carnibus, et piscibus recentibus non marcentur, nec pignorentur pro debito alieno, nec pretium habitum de victualibus, nec etiam mercimonia inde empti pignorentur, vel retineantur barcha, ligna, vel iumenta apertantia dicta victualia, et hoc etiam tam pro alienis debitis, quam proprijs, nisi in contractibus Barchinonæ celebratis.

Hæc priuilegia explicauit, & exornauit doctissimus Ioannes 71
nes

nes Paulus Xammar Domicellus Barcinonensis olim in Regia Audientia Cathalonix Collega noster amantissimus ob suas lucubrationes prelo datas satis notus ni *in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinona* varijs in locis minus reuerenter, & minus fideliter de rebus Regis nostri loquutus fuisset sed nos qui eum Collegam habuimus attestari possumus, nō odio non mala voluntate illa protulisse, sed timoris causa, cum enim esset iam ante turbines Cathalaunicos Regius Minister, Assessoris enim munere in Tribunali Baiulix Generalis fungebatur, ne eum è Prouincia expellerent, vel ne eum furca suspenderent, vt de reliquis Senatoribus permissum à seditiosis illis extitit, ita locutus fuit, sed pessimè in hoc se gessit, melius enim erat pro Rege pati, & mori quam in tam escandecētia verba irrumperere, & pro seditiosis fedari, & hoc recognouit vir iste de Iurisprudētia benemeritus dum palinodiam in additionibus à se congestis cecinit, quæ postea in lucem opera I. C. Jacobi Monras prodierē, & mihi sæpe sæpius testatus fuit se velle toto Orbi manifestum facere ob timorem in virum constantem cadentem illa verba protulisse. Is inquam Senator *in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinona S. 16. per totum* hæc priuilegia cōmentatus fuit, quæ quia passim non inueniuntur maxime cum liber ille fines nostros non egressus sit, ideo hic aliqua referam.

- 72 Imprimis autem animaduertēdum est falli egregium virum dum *l. 1. C. de Nauticula*. attribuit solo Constantino, & dum reassumens Priuilegiorum sensum *num. 1.* asserit comprehendere saluum cōductum inimicos Domini Regis actu contra eum bella gerentes, fallitur etenim euidenter, cum vt supra vidimus expressè hi excipiantur ibi *nō mouēdo bellum*,
- 73 † hi autem qui comprehenduntur sunt qui dissensiones mouebant cōtra dominum suum, vel qui vna cum dominis suis eas fouebant contra vassallos Domini Regis, quod olim frequenter euenire ex historijs colligitur, hoc autem non erat bellum mouere, imo valdè distinctum, & separatum, & idem Xammar *in num. 23.* fatetur se audiuisse decisum in Regio Consilio nō complecti rebelles contra quos omnia iura procla-

clamant, & in simili priuilegio concessio habitatoribus nouis Villæ de Palamos, cuius meminit Fontanella *decif. 297. nu. 5.* expresse leguntur exceptuati, ibi, *et crimen læsæ non commiserint Maiestatis.*

Hæc priuilegia esse in viridi obseruãtia notauit idẽ Xammar *nu. 5.* & pro eis solere in Regio Consilio pronuntiare Senatores tradit, & signanter 26. Aprilis 1602. in fauorem Philippi Fornier cum consilio Don Saluatoris Fontanet, & Don Michaelis Calbà, & de Vallseca, & Hieronymi Sanjust Regiorum Senatorum, quorum duo primi ad Regentes in Supremo Regio Aragonum Consilio fuerunt euecti † solent enim Aduocati, & Assessoribus Ciuitatis Barcinonæ, & Domus Deputationis Generalis Cathalonix in rebus arduis illis Magistratibus occurrentibus consulere Regios Senatores, & hi de licentia Locutenentis Generalis se cõferunt domum vbi vocantur, nõ cum Cõsiliarijs, neque cum Deputatis, sed cum eorum Aduocatis, vel Assessoribus, vt sæpe mihi cõtigit dum Senatorio munere fũgerer, † & hanc practicam videtur niti *74*

75 *76* *77* *78*

tex. in Consti. 20. tit. de rebus prohibi. officia. Vbi postquam statutum fuit quod Doctoribus Regij Consilij non liceat interuenire vti Assessoribus, nec alio modo in causis Ecclesiasticis, nec Baronum, dicitur, nisi casu quo Proregi, vel Gubernatori quando præsidet appareat conuenire, † sic licet Doctoribus Regij Consilij est prohibitum aduocare *tot. tit. Quod Doctores Regia Audientia non liceat aduocare,* latè Xammar *de offi. iudi. et aduoc. par. 2. quæst. 3. num. 45.* attamen videmus quod multis permittitur specialibus casibus, & causis ex licentia Domini Regis patrociniũ conferre vt latè tradit Fontanella *decif. 207. nu. 2. §. 6.* & quod magis est cum sola licentia Baiuli Generalis tradit Don Accacius de Ripol *vari. cap. vlt. nu. 3.* ius dixisse in causa quadam Inquisitionis Sancti Officij dum erat Assessor Baiulix Generalis quos etiam cõprehendit supradicta prohibitio. † Fuit etiam in fauorem Priuilegiorum Ciuitatis declaratum per Regium Senatũ in causa Lucae Fabiani die 11. Maij 1611. referente Ioanne Magarola etiã ad Supremum Cõsiliũ pro moto sententia regia quam tradit

tradit Ramonius nosſer *conf. 1 2. in fine*. Eam referam quia Priuilegijs de quibus agimus maximè fauet, & omnimodam materiam comprehendit. *Attento licet conſtet pro parte Iacobi Lebra procuratoris Bernardi Præbuiſſe deductum ſeu petitum piſces ſiccos vulgo dictos Bacallaos exiſtentes in Naue ſine Pollaca Sæcta Catharina Bonauentura qua nuper ad portum præſentis Ciuitatis peruenit apprehendi, & Lucam Fabiano dictæ Nauis Magiſtrum, & Patronum, & alios litis cõſortes condemnari ad illos ſibi reſtituendum, ſeu illorum iuſtum valorem. Tamen quia conſtat Sereniſſimũ Petrum Tertium memoriæ recolendæ ſuis cum priuilegijs præſenti Ciuitati conceſſis datis altero in oppido Gandefiæ 8. Kalen. Iulij 1337. altero in oppido Tamariti 6. Martij 1375. in fide Regia guidaſſe, & aſſecuraſſe omnes, & quoscuque mercatores nautas, & alios cuiuſcunq; ſtatus, legis, & conditionis exiſterent deferentes grana, & alia quacunque victualia ad præſentem Ciuitatem Barcinonæ, & naues, & alia quacunque ligna quibus ea deferunt, eorum etiam bona, raupas et merces, ita quod pro aliquibus reſepalijs ſeu marchis, debitis proprijs vel alterius, delictis, criminibus, aut exceſſibus vel alia de cauſa non poſſint modo aliquo marchari, pignoriari, moleſtari, vel detineri in perſona, vel in bonis, adeo vt liberè, & abſque ullo impedi-mento poſſint vendere dicta grana veſtualia omnes raupas, et merces in præſenti Ciuitate prout latius prædicta, & alia in dictis priuilegijs Regijs exarantur ad qua fit relatio. Et cõſtat dictum Lucam Fabiano piſces prædictos vèdidiffe 17. Ianuarij proximè elapſi in Ciuitate Maioricarum Petro Amoros, & Ioanni Moſqueda ſeu alteri eorum vt in inſtrumẽto venditionis. Conſtatque pro dicti pacti ſeu conditionis adimplemento dictũ Fabiano dictos piſces ad præſentem Ciuitatem ſeu mare illius adſportaſſe, ad inſtantiamque dicti Lebra dicto nomine apprehenſos fuiſſe, præſtitaque de illius conſenſu cautione deſtando iuri, & rei iudicata per dictum Fabiano eidem liberatos fuiſſe ad effectum vendendi in præſenti Ciuitate, et illius Sindicum liti et cauſe ſe oppoſuiſſe, et petiſſe pro obſeruantia prædictorum Priuilegiorum præſenti Ciuitati conceſſorum declarari*

clarari eundem Fabiano, nauim, pisces, merces, & alia bona qua portum maris petierunt, guidatico predicto gaudere debere, & dictum Magistrum nauis, & alios consortes nō molestari, piscesque predictos restitui, & seu cautiones predictas cancellari, prout latius hac & alia in processu deducta fuerūt. Ex quibus constat intentionem Sindici presentis Ciuitatis, nec non & dicti Luca Fabiano vigore dictorum Priuilegiorum fundatam esse, & de iure procedere, nec in aliquo elisam per deducta per dictum Lebra dicto nomine, cum constet pisces predictos fuisse emptos per dictum Fabiano in Ciuitate de Alger à Mauris ipsis. His & alijs meritis processus, & attentis & alias Sua Excellentia dictam insequendo cōclusionem in Regia Audientia sumptam, sententiat pronuntiat, & declarat pisces predictos vulgo dictos Bacallao cum dicta Naui, seu Polacha Sancta Catharina Bonauentura appellata adductos, & apprehensos, fuisse, & esse comprehensos sub protectione, & fide Regia, & sub guidatico de quibus in præalendis priuilegijs Ciuitati Barcinonæ concessis, & consequenter non potuisse, nec posse detineri, quinimo pro obseruantia dicti guidatici fore, & esse dictum Fabiano absoluendum prout cum presenti absoluit a petitis per dictum Lebra dicto nomine, & cautiones per eundem Fabiano, & alios litis consortes prestitas cancellandas, & annullandas non obstantibus in contrarium deductis, & allegatis, & quod dictus Lebra cōdemnetur ad soluendum, & emendandum expensas, et damna passa per dictū Fabiano, et alios litis consortes occasione dictæ detentionis, liquidatione, reseruata, in qua habeatur ratio an dictus Lebra teneatur ad solutionem dictorū damnorum, et expensarum de bonis proprijs.

Adeo autem prædictorum Priuilegiorum obseruantia viget quod in Curia Vicarij Barcinonæ, qui Iudex ordinarius est illius Ciuitatis, si bonis alicuius deferentis victualia ad ipsam sequestrum (vulgo apud nos Ampara dicuntur) instante aliquo creditore apponatur, solo verbo Sindici eiusdem Ciuitatis absque testibus, vel aliqua probatione dicentis illum de cuius bonis agitur actu adferre victualia cancellari solet sequestrum, & hanc esse praxim testatur idem Xāmar d. S. 1. §. m. 8.

Oo

Sed

- 80 Sed in dubium verti video, & non leue, an hæc priuilegia comprehendant debitores de fuga suspectos, in qua quæstione contrarios adinuenio nostros Iosephum Ramon *conf. 11. et 12.* & Petrum Ioannem Fontanel. *decif. 233.* Ille defendere conatur etiam illos cõprehendere, cuius fũdamenta referam. †
- 81 Imprimis quia nostra Priuilegia generaliter loquũtur, & sub generali dispositione quæuis persona etiã priuilegiata continetur *l. in fraudẽ 15. §. fin. ibi quia generalis est ista determinatio D. de testa. mili. Bald. in l. omnes populi vers. Item nota D. de iusti. et iur. Castillo lib. 4. contr. c. 41. §. 42. Decius in l. 1. col. 2. & Cagnol. nu. 26. D. de reg. iur. Natta conf. 613. nu. 16. Tiraquel. de retrac. linagier §. 1. glos. 14. nu. 97. qui nu. 105. ait dispositionẽ generalẽ comprehẽdere etiam casus quantumuis priuilegiatos, & fauorabiles nisi tamen in eo casu in quo generalis dispositio statuit habeant priuatum, propriumq; ac*
- 82 speciale priuilegium. † Et sic licet debitor suspectus de fuga possit aduersus cõmunis iuris regulas ab ipso creditore capi *l. ait Prator 10. §. si debitore D. qua in frau. credito. Alex. conf. 19. n. 3. Castren. conf. 31. vol. 1. Suarez in l. postrem iudicatam limita. 7. D. de re iudi. Matienço in l. 1. tit. 17. glos. 1. nu. 3. lib. 5. recop. Ceuallos commu. contra commu. quæst. 267. Boer. decis. 215. num. 13. Nos lato calamo ex tex. singulari in l. 1. C. vbi quis de decur. vel cohor. & ex quamplurimis alijs autoribus obseruabimus cap. 19. §. 4. nu. 3. cum seq. præcipuè ex glos. in §. 1. vers. in iudicio I. de actio. Osual. ad Donel. lib. 17. cõment. cap. 2. litt. N. Coler. de proces. execu. par. 1. cap. 2. nu. 122. Ioan. Petr. Moligan. de iur. reten. quæst. 221. Marf. sing. 43. nu. 1. Berlichius conclus. 73. nu. 23. Tuscus conclus. 528. lit. F. Menoch. de recup. posses. reme. 10. quæst. 9. Ioan. Altusius in sua Dicaologia lib. 2. cap. 17. n. 23. † & etiam die feriato in honorem Dei glos. in l. dies festos C. de ferijs Caccialupus quæst. 8. nu. 1. Gail. lib. 2. obser. 44. nu. 1. Rebuffus ad ordina. Regias tom. 1. art. 6. glos. 3. nu. 60. Pechius de iur. sisten. cap. 7. n. 1. Berlichi. conclus. 73. nu. 50. Alberi. in l. feriatas D. de ferijs, & nos infra cap. 19. §. 6. nu. 18. vbi notauimus locum Palladi. lib. 1. rei rusti. cap. 6.*
- 84 asserentis necessitatem ferijs carere. † Et licet suspectus de fuga

fuga si vadit ad Nundinas possit capi vt ex Angelo *in l. dies festos in fine Cod. de ferijs* tradit Suatez *in declara. l. 2. for. leg. lib. 2. tit. de los enplazamientos quæst. incipiente sed attē de nu. 27.* maxime si vera est doctrina Curtij *de sequestro n. 31.* quod mercatores omnes dum existūt in Nundinis sunt suspecti de fuga, & si regulariter tempore Nūdinarū persona aut res alicuius sisti non possint *l. 1. C. de nundi. Coler. de proces. execu. par. 2. cap. 3. nu. 156.* cuiuslibet speciei illæ sint quas recenset Maria. Socinus *conf. 61. nu. 23. lib. 2.* & nos notabimus *in d. §. 6. nu. 25.* † tamen cum casus suspicionis fugæ non reperiatur exceptus in materia salui conductus, parum interest quod in alijs omnibus casibus reperiatur exceptuatus suspectus de fuga, & quoad Nundinas maximū discrimen considerat Ramo. *conf. 12. nu. 30.* inter eas, & priuilegia nostra. † Saluus cōductus enim Nundinarum non comprehendit facinorosos homines Magalo. *in trac. de saluo cond.* † Est introductus in fauorem miserorum, & pauperum debitorum. † Priuilegia nostræ Ciuitatis, & nostri textus sunt introducta ratione publicæ vtilitatis quæ fuit causa finalis concessionis, hæc geminata sunt ex certa scientia, vim legis obtinent, & clausulas magis vniuersales habent. Secundum fundamentum Ramonij nititur verbis primi priuilegij *ibi vel pro quibuscunque debitis proprijs vel alienis, vel delictis, vel alia de causa,* quæ sui natura similium est repetitiua *glos. in l. si fugitiui cum similibus C. de ser. fugi.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 80. n. 163.* quinimo cum facinorosi homines eo priuilegio cōtineantur multo magis suspecti de fuga continebuntur, cum leuius sit delictum. Saluus enim conductus extenditur ad casus non expressos dūmodo similes sint vel minores expressis Nouel. *in reg. 48. incipiente saluum conductum in 6. amplia.* Bossi. *in tit. de remedijs ex sola clementia Principis nu. 70.* Farina. *de carce. et carce. quæst. 29. nu. 57.* Vbi addit saluum conductum delictorum omnium generaliter indultum non in publicis modo, verum in occultis etiam delictis locum obtinere ex Bald. Signo. Menochio & alijs, quinimo Magalotus *de saluo cond. par. 3. nu. 8. fol. 238.* tradit quod si in saluo conductu es-

fent clausulæ ita pingues, & generales vt demonstrarent Principem voluisse concedere saluum conductum cuiuscunque alterius delicti remissione siue suspensione nō obstante, tunc dicendum est illa generalia prægnantiaq; verba in saluo conductu apposita extendere facere ipsum ad casum ad quem alias non extenderetur.

Tertia ratio quæ mihi maxima est illa esse potest: Hæc priuilegia ob commodum, & publicum bonum ipsius Ciuitatis fuerunt à Domino Rege concessa vt ex præmio ipsorum depromi potest, quod argumentum validissimū esse probant *Cassane. ad Consue. Burgun. in pro. in princ. Menoch. conf. 14. nu. 4. § lib. 4. præsump. 34. ex l. fin. & ibi Bart. D. de hered. insti. & idem Bart. ad l. 1. D. ad Macedonia. & in hoc casu licitum est Domino Regi ex causa publicæ utilitatis damna remittere, & præiudicium inferre creditoribus l. item si verberatum §. 1. D. de rei vindi. l. Lucius D. de euic. Crauetta conf. 264. nu. 10. Pegue. decis. 39. nu. 11. Aponte de potest. Proreg. tit. 10. §. de saluo conductu Alexa. conf. 136. nu. 13. vol. 1. Afflic. ad Consti. Neapo. quest. 17. nu. 7. § 9. Vbi ait quod quando Iudex ex aliqua causa sibi placita securitatem indulget cessare omnem iniuriam, & omne damnum creditoris, quod locum maxime habet in casu nostro cum solum dicatur guidatus ille debitor tēpore quo annonam trahit, & reuertitur domum, quod breuissimum esse solet Vitalis de clausu. ver. securitate pendente, vbi ait quod in sua Iurisdictione potest quis delinquentem guidare ad tēpus eo quod non est gratia sed suspensio Mastril. de Magistr. lib. 4. cap. 16. nu. 188. Farina. de carcere quest. 29. nu. 21. Belluga in Specu. Princip. rubri. 34. §. sed pone num. 15.*

Quarto facit quod saluus conductus est latissimè interpretandus: beneficium enim potius quam Priuilegium Principis est, vt benè declarat Menoch. de arbit. lib. 2. casu 336. nu. 24. § 25. Castren. conf. 422. lib. 1. Fontanel. de pact. nupti. tom. 1. clau. 4. glos. 15. nu. 156. Xammar d. §. 16. nu. 38. & ideo latissimam interpretationem accipit Iason in l. beneficium nu. 31. D. de consti. Prin. † & in materia salui conductus concessio-

nem

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. III. 293

nem latè esse interpretandã tenet Decius *cõf. 51*. Bald. Ange. & alij adducti à Farina. *d. q. 29. nu. 39*. quia vt ipse asserit bonæ fidei sunt omnes Principis cõtractus, † spectatq; ad Principis honorem promissam securitatem seruare Boslius *tit. de reme. ex sola clemen. Princi. nu. 69*. Bertazo. *conf. 359. num. 2*. † Ideo saluus conductus concessus marito, vxorem comprehendit, cuius nulla sit facta mentio Bald. *conf. 409. vol. 1. Cõf. 414. vol. 5*. Mar. Giur. *ad Consue. Messanen. cap. 1. glos. 1. par. 1. nu. 58*. Farina. *d. quest. 29. nu. 52*.

Hæc sunt, & alia quæ omitto, quæ expendit Iosephus Ramonius *in dictis consilijs 11. Cõf. 12*. pro hac opinione, quam licet asserat fuisse amplexam per Senatum prouisione facta die 5. Martij 1607. referente supra memorato Don Ioanne Magarola qua extitit declaratum locum fuisse saluo conductui, & exarceratum Guillelmum Malla, tamen ex dicta prouisione non potest colligi Senatum eum habuisse vti suspectum de fuga, & talem non fuisse pluribus conatus fuit roborare dictus Ramon. *d. conf. 12. nu. 33*.

At vero Ioan. Petr. Fontanel. *d. decis. 233. to. 1*. contrariam sententiam conatur adstruere varijs rationibus. † Prima quia debitor suspectus de fuga, beneficijs legalibus non gaudet Caccialup. *de debit. susp. quest. 8*. Ludoui. Moro. *conf. 80. nu. 4*.

Secunda quia saluus conductus intelligitur rebus sic stantibus arg. *l. cum quis in princ. D. de solut. cap. fin. de hereti. & ita Roma. in l. 4. §. si seruus nu. 10. D. de adqui. possess.* dicit quod expirat securitas deficiente eo rerum statu qui erat tempore concessionis: habet enim tacitam cõditionem nisi impetrans nouam præbeat offensionis causam Nellus *in trac. de ban. 2. par. tempo. 2. quest. 16*. Blanc. *in praxi crimi. S. datis defensionibus num. 52*.

Tertia quia priuilegium ei non prodest qui illo abutitur *l. nullus l. Iudaos C. de Iuda. & Blanc. ubi supra nu. 53*. ait illi nõ esse seruadum qui ideo impetrauit vt tutius sub eo delinqueret Menoch. *casu 357. nu. 15*. Franchis *decis. 258*. Cauai. *casu 118*. Merlin. *contro. iur. cap. 40. n. 16*. & inquit Nellus *d. q. 16*. quod delinquens post saluum conductum videtur dolosè illum

lum impetrasse arg. *l. si ventri §. fin. D. de priui. cred.* Nouarius in *collecta. ad prag. 1. 2. §. 3. de guidaticis nu. 7.*

95 Quarta quia securitas non trahitur ad ea quæ post concessionem contingunt, ideo non extenditur ad futura delicta. Sign. *cons. 103. nu. 3.* Areti. *de malefi. ver. fama publica quest. 5.* Bellus *de re milit. par. 9. tit. de saluo cond. nu. 32.* Farinac. *de carcer. §. carce. quest. 29.* Vincen. *de Franchis decis. 258.* imo delinquendo ita priuatur illius beneficio vt puniri possit pro delictis quæ ante concessionem commiserat, vt per Nellum *ubi sup.* & Vitalem *trac. de claus. tit. nihil nouan. secur. pende. col. 2. circa finem,* & Angelus in *l. penal. §. illud D. quod quisq; iur.* ait securitatem non extendi ad futuras obligationes.

Hæc & alia considerat etiam Surd. *d. decis. 307.* qui asserit ita decisum fuisse in Senatu illo: non enim vulneratur saluus conductus cum videatur cōcessus rebus sic stantibus Romanus in *l. 4. §. si seruus nu. 10. D. de adquir. posses.* videturque dolosè impetratus si post concessionem quis delictum commiserit præsertim cum cœperit res suas componere, & se ad fugam accingere, quo casu non dicitur læsa securitas cum non seruetur ex superuenienti causa argumento *l. si de certa C. de transacti.* nec Princeps si sciisset eum fugituum, vel de fuga suspectum securitatem concessisset, vt optimè considerat Surd. *ubi supra nu. 17.* Bald. *cons. 400. nu. 3. vol. 1.* Hodierna *ad d. decis. 307. Surdi nu. 1.*

96 Sed ad debita etiam iurata extēdi nostra Priuilegia incomperato est vt ostendit Xāmar *d. §. 16. nu. 12.* Boer. *decis. 296. cōtra Farinac. de carce. q. 29. nu. 22.* contrarium sentientem, alias enim essent inutiles omnes salui conductus cū omnes creditores habeant credita iureiurādo roborata Thesa. *decis. 186. n. 6.* Assin. *de executi. par. 9. n. 271.* Seraphi. *de priui. iuramen. priui. 22. nu. 21. cū seq.* Galerat. *tract. de renunci. cent. 2. renun. 200.* Carol. *de Grassis excep. 32. nu. 17. §. 20.* Mastril. *decis. 16. n. 2.* Portoles. *ad Molin. §. accusatio par. 1.* & in Cathalonia vbi omnia instrumenta concipiuntur cum iuramento seruari ista Priuilegia debitoribus testantur Ramon. *d. cons. 11. nu. 31.* & Fontanel. *d. decis. 233. n. 20. §. 21.* qui tradit id quod practicari solet

folet ad vitandas difficultates quæ occurrere possunt. † Solet enim Syndicus Ciuitatis pro suo interesse comparere in iudicio, & defendere Priuilegia. Est elegans locus nostri Thomæ Mieres *in Curia Perpiniæ Regis Petri Tertij tit. de elongamentis nu. 3. colla. 6. par. 1. fol. 133. Quæro quod autoritate priuilegij Regij est concessum guidaticum Nundinarum, ecce quod debitor iurauit non adlegare guidaticum aliquod, & capitur tempore nundinarum. Syndicus Ciuitatis petit illum debitorem liberari propter dictum guidaticum, creditor opponit de renunciatione guidatici cum iuramento, certè credo quod debeat seruari ad petitionem Syndici quia illud priuilegium Ciuitati est concessum, secus si ad petitionem debitoris, quia licet renuntiare potuit iuri suo non tamen dictæ Ciuitatis arg. tex. in cap. si diligenti, de foro compe.* 97

Si vero saluus cōductus annonæ fuerit obtentus postquam iam exequutio cōtra debitorem qui illum obtinuit fuerit incæpta, tunc non prodest, vt pluribus probat Michael Ferrer *3. par. obseruan. cap. 370. cum seq.* & pluribus Senatus Cathalonix decisionibus id confirmat Xammar *d. §. 16. nu. 30.* 98

Sed quod magis declarat horum Priuilegiorum vim est quod asserit Xammar *d. §. 16. nu. 9.* inuenisse decisum per Regium Senatum conclusione facta die 5. Iulij 1488. nempe fuisse declaratum seruum qui aliquod delictum commiserat venientem cum quadam tiremi quæ victualia deferebat ad eandem Ciuitatem gaudere debere dicto saluo conductu, & fuisse relaxatum à carceribus in quibus detinebatur. 99

Latrones autè publici, monetæ falsæ fabricatores, quibus iure patrio prohibitum est saluos conductus concedi, nullo modo hoc Priuilegio fruuntur vt ex Iosepho Ramonio *conf. 54. nu. 15.* dixit Xammar *ubi supra nu. 22.* declarasse sepe Regiam Audientiam. † Eiusdem conditionis sunt qui cōtra Ciuitatem Barcinonæ cui illa concessa fuere deliquerunt, quia committens delictum contra aliquem propter quem habet priuilegium, non gaudet eo priuilegio ex *l. auxilium vers. in delictis, & in fine D. de minor.* Bart. in *l. apud hostes circa principium D. de capti. & postl. reuer.* si Syndicus Ciuitatis pro delicti 100
101

- licti punitioe instet vt tradit Ferrer 3. *par. obser. cap. 368.* vbi etiam quid si Sindicus nō instet contra prædictum delinquentem, vel supplicet pro illo, facit tex. *in cap. fin. de immuni. Ecclesi. cap. in audientia de senten. excom. cap. quia frustra de vsur. Surd. conf. 37. nu. 3.* qui declarat hanc doctrinam veram esse si delictum est graue, secus si leue Cabedo *decif. 90. nu. 2.*
- 102 † Non iuuat hic saluus conductus debitoribus si probatur eorum fraus, sic tradit Xammar *nu. 28.* decisum fuisse in Regia Audientia Cathalonix die 22. Nouembris 1513. in facto Ioannis Trullols contra Mathiam Ioan: fuerat enim conuentus dictus Trullols instante dicto Ioan in Regia Audientia, & pendebat in ea lis indecisa currente termino ad probandum partibus, eo tunc Trullols ingressus fuit Ciuitatem Barcinonæ cum modica annona potius animo fraudandi creditores, quam Ciuitatem prouidendi, & ita dolo videtur impetrata hæc securitas, & ideo nō iuuat Menochi. *de arbitr. casu 337. nu. 14.* Surd, *decif. 307.* Paul. Bello. *de his quæ sunt inconti. lib. 2. cap. 10. nu. 4.* tradit Xammar *d. S. 16. nu. 29.*
- 103 Sed non modicam difficultatem continere videtur disputatio quæ orta fuit inter nostros Cathalanos Iosephum Ramonium, & Michaellem Ferrer de Iurisprudencia benemeritos, an qui promisit de iudicio sistere siue datis, siue non datis fideiussoribus possit gaudere beneficio huius salui cōductus, vel alio à Principe oretenus concessio veluti si à Prorege fuerit vocatus. Ramonius *conf. 53. & 54.* intrepidè tenet debere gaudere. Michael Ferrer 3. *par. obseruan. cap. 372.* contrarium sentit, & tota hæc disputatio iuxta ea quæ tradunt isti
- 104 Doctores consilii ¶ an qui promisit in iudicio sisti, vel traditus fideiussoribus dicatur vel censeatur captus, & talem censeferi probare videtur tex. *in l. nec nō 28.* ibi *Item si quis nec in custodia, nec in vinculis sit, sed sub fideiussorum satisfatione, & dum propter hoc recedere nō potest captus sit restituetur in eadem 10. §. in vinculis* ibi *in vinculis autem eos accipimus qui ita alligati sunt vt sine dedecore in publico apparere non possint* D. ex quib. cau. maio. *glos. in d. l. nec non 28. verbo satisfatione* Guido Papa *decif. 253. & singu. 437.* Grammati. *decif.*

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. III. 297

14. nu. 4. Magon. *decif. Lucen. 90. num. 8.* Menochi. *lib. 2. casu 301. nu. 10.* Thomas Mieres *in Consti. mesauant. nu. 3. col. 10. fol. 39.* & *Consti. commolt nu. 87. col. 9. fol. 108.* Ioan. de Imola *in Clemen. 1. de Hæreti.* & ita fuisse declaratum in Regia Audientia Cathalonix tradit Ferrer 3. *par. d. cap. 372.* † Sed cō- 105
 trarium quod non dicatur captus qui est sub satisfatione tradit Angelus in *l. qui in carcerem D. de eo quod met. cau.* Capi-
 cius *decif. 158.* Farina. *de carcer. quest. 30. nu. 58.* & volūt hoc
 probare *ex d. l. necnon 28. ibi item si quis nec in custodia, nec in vinculis sit, sed sub fideiussorum satisfatione* Don Ludoui.
 à Pegue. *decif. 47.* Bossius *in pract. crimi. tit. de carcere nu. 28.*
 Carauita *super Rit. Neapo. ritu 269. num. 17.* Lucas de Penna
in l. si grauius C. de dignita. lib. 12. Gallin. *de verbo. signi. lib. 5. cap. 16. nu. 414.* & ita iudicatum fuisse in eadem Regia Au-
 diētia Cathalonix tradit Ramon. *d. conf. 54. in fine.* † Sed ma- 106
 ximum discrimen inuenio inter istos casus, etenim nostra
 Priuilegia loquuntur in saluo conductu per ipsa, seu per le-
 gem mortuam concesso, sub cuius dispositione non compre-
 henduntur personæ quæ à iure sub saluo conductu poni non
 possunt, quia lex vel priuilegium concedens generalem sal-
 uum conductum restringitur ad habilia. At vero in casu
 Ramonij agebatur de saluo cōductu à lege viua idest ab ipso
 Principe concesso qui omnino est seruādus, & respectu eius
 non datur exceptio personarum, vt infra dicemus & notauit
 idem Ramon. *d. conf. 54. nu. 14.* qui alias differētias inter istos
 duos casus adducit *num. 19. & 21.* † Sed illud in hac re omit- 107
 tendum non est quod iam à nobis adnotatum fuit *cap. 18. §. 3. nu. 13.*
 sub fideiussione constitutum videri captum, intelligē-
 dum esse lato modo, & secundum subiectam materiam, ete-
 nim in illa de qua loquitur Cæsar Carena *resolut. 80. à nu. 6.*
 certum est non videri captum, nec carceratum sub fideiuf-
 sione constitutum: agit enim de sententia arbitrari qua adiu-
 dicabantur cadauera carceratorū Cremonæ Ecclesiæ Cathed-
 rali sub cuius Parochia sunt carceres Prætorij, quod quidem
 non debet extendi ad reos sub fideiussione constitutos extra
 carceres in domo alteri Parochiæ subposita morientes.

Pp

Sed

- 108 Sed an iste faluus conductus comprehendat naues onuftas mercibus, & annona vi ventorum ad oram Barcinonæ proiectas tractat noster Xammar *d. §. 16. nu. 32.* & optimè refoluit nullatenus illas comprehendere cum nec ad gabellam teneantur, sicut quæ aufugit de vno territorio ad aliud propter Piratas, Bart. *in l. 1. C. de naufragijs,* & is qui fugit propter pestem Ripa *in princ. sui tract. de peste Mexia de pane conclus. 1. nu. 28. in fine,* vel si cum rebus prohibitis est solum per transitum Iuli. Clar. *in practi. §. fin. quæst. 82. statu. 7. num. 3.* Auilez *in cap. 51. glos. y por ella,* vel si vi ventorum in portum prohibitum vel cum rebus prohibitis peruenerit *l. Cesar, §. l. fin. §. si propter necessitatem D. de publi. §. vectiga.* Suarez *allega. 18. nu. 3.* Bouadilla *lib. 4. politi. cap. 5. nu. 39.* Afflict. *in Consti. Regni. Neap. Magistros fundicarios nu. 5. tit. 86. de offi. Magistri Iusti. lib. 1. Muta in Cap. Regni Sicilia Regis Ioannis cap. 91. nu. 37. tom. 6. §. super Cap. Regis Alphonsi cap. 355. nu. 7. tom. 5.* Viuius *decif. 156. nu. 7.* † Sed si mutato consilio mercatores merces, & victualia exonerent in portu vt veneant in Ciuitate, tunc faluus conductus eis proderit, cum in ea causa sit nauis, ac si ab initio eo destinata esset arg. *tex. in l. fin. §. fin. autem auaritia C. commu. de lega.* Muta *ubi supra* maximè cum solum attendatur vtilitas Ciuitatis, & quod victualibus abundet, vt animaduertit Xammar *dicto §. 16. num. 35.*

- 110 Non multis ab hinc annis se obtulit in nostro Sacro Supremo Regio Aragonum Consilio super materia falui conductus à Iudice concessi non leue dubium. † Euenit die decima quinta Martij 1667. hora decima noctis horrendum facinus in Matritensi Curia. Iosephus Georgius Correa Chirurgus luxuriosè viuebat cū Maria Romero vxore Emanuelis Carrasco Cauponis, & vt magis liberè possent libidinem exercere decreuerunt ambo in vitam dicti Carrasco cōspirare, eumque è mundo tollere, ob quod occultè remansit illa nocte in cubiculo Elizabethis Gonzales dictæ Romero cognatæ vna cum Barnaba Tobia eius famulo. Dormientem ergo miserum Emanuelem Carrasco aggrediūtur, & pugione ipse Correa vulnere vnico pectori illato confodit, statim fan-

sanguinem è vulnere exeuntem pannis emungunt, & ambo uti chirurgi ipsum vulnus subtiliter acu consuunt, è domoq; occisi nocte media recedunt in aliasque se conferunt. Maria Romero tanti facinoris conscia, auetrix, & perpetratrix adueniente die lachrymabunda vicinos præteruntesque vocat ut testes sint mortis dicti sui viri fingens eum vi podagræ doloris, cui laborabat, repentè decessisse; sed tamen festinanter funus preparat, & iam iam Religiosis accedentibus ad iustitiam cadaueri persoluenda; & non modicis suspicionibus ex eius moribus, & festinatione ad sepeliendum proprii viri cadauer ortis ad eius visorium Iudex procedit, & reperto vulnere, mulier & cognata cæterique in domo viri habitatores carceribus manciantur, & Deo directore ad tanti delicti cognitionem deuenitur, & Maria Romero furca suspenditur. Iosephus Georgius Correa fugam arripuit, sed nec in causa fuit, ut debitas pœnas non lueret, siquidem non paucis transactis mēsis ad aures alicuius ex Alcaldis Curie Matriti peruenit illū se recepisse in Ciuitatem Alicantis Regni Valentie credentem tutissimè in ea posse moram trahere, sed sanguis Emanuelis Carraasco ad Cœlum clamabat, vnde requisitorijs litteris ad Iudicem Alicantis missis carceri traditur, & post octo dies saluum conductū ostendit ei per Locūtenentem Iustitiæ Alicantis concessum. Ad nostrum Consilium pro parte fiscalis Aulæ Alcaidorum acceditur, ut præcipiatur Vicesgerenti Generalis Gubernatoris in Ciuitate Alicantis quatenus tradat dictum Iosephum Georgium Correa Alguatzirijs qui ad hunc effectum illic mittebantur, non dubitabatur quod in vim concordie initæ inter Regna Castellæ, & Valentie, ut certis in delictis ex vno remittantur ad aliud delinquentes, erat hic tradendus, est Pragmatica data Matriti 3. Decembris 1624. & in ea capitulum sequens. *Item qui homicidia acordatè perpetraverint.* Sub quibus verbis nostrum comprehendendi nullus dubitabat. Solum dubium fuit de saluo conductu à Iudice, seu Locumtenente Iustitiæ ei concessio. † Nam nihil in iure certius est saluum conductum omnino esse seruandum *l. non alias 24. D. de indic. l. 2. §. legatis*, & ibi glos.

- ver. testimonij D. eo. Belluga in specu. Princi. rubri. 21. nu. 2. § 3. Coler. de proces. execu. lib. 4. cap. 1. nu. 192. Cancer. lib. 2. var. cap. 1. de iuris. omni. iudi. nu. 291. Nellus in trac. de banni. 2. par. tempo. 2. quest. 11. Magalo. tract. de securit. § saluo cond. fol. 30. Bursa. conf. 177. Menoch. conf. 100. Farina. de carcer. § carce. quest. 29. num. 10. Surd. conf. 281. § 298. Anto. Oliba in vsat. aliud namque cap. 14. nu. 141. de iur. fis. Marquilles in vsati. quoniam per iniquum tit. de Guiaties Costa de reme. subsi. reme. 20. Bellonus de his quæ fiunt in continenti*
- 112 *lib. 1. cap. 189. † nemo enim debet sub fide publica circumueniri l. 1. C. de his qui veniam ætatis Decius, & Cagnolus in*
- 113 *l. ea est natura D. de reg. iur. Peguera decis. 39. nu. 10. † & proinde Alberi. in l. obseruandum in fine D. de offic. Præs. eleganter ait delinquenti securitatem promittere, ac deinde eum,*
- 114 *punire, prodicionem esse. † imo etiamsi Iudex non haberet facultatem, & esset contra legis præscriptum adhuc fides esset seruanda Don Hieronymus de Leon decis. 206. nu. 6. lib. 2.*
- 115 *Merlin. controuer. foren. cap. 53. † cum nec directè, nec indirectè sit violanda Angel. in l. Papinianus §. si quis mortis D. de inoffici. testa. Aretin. in l. 3. §. si seruus in 2. par. D. de acqui. poss. Iason in l. 1. col. 3. vers. quid autem importent illa verba D. qui satisd. cog. Vincent. de Franchis decis. 590. nu. 6. vers. item dicebatur, § decis. 673. nu. 3. de quo latius infra.*
- 116 *Sed in hoc casu nullum extare saluum conductum visum fuit, illi enim qui allegabatur deficiebant quæ à iure requirebātur, nō enim subscriptus erat in eo Assessor, nec Aduocatus fiscalis, nec per Scribam aliquem erat referendus, quo circa poterat esse quod post capturam esset acquisitus, vnde nullū effectum operari visum fuit nostro Consilio licet nō ex vni-
formitate votorum.*
- 117 *In materia salui conductus semper erit memoriæ tenendum ad illud detestandum horrendum factum commissum ab Henrico à Lotharingia Comite de Ancourt dū officium, Proregis in Cathalonia à Gallica tyrannide nominato exerceret: omnia enim eo tempore iura subuersa fuerunt me teste vt in hoc tracta. cap. 18. §. 1. à num. 1. vsque ad 13. & iste
erat*

erat Prorex de quo *nu. 10.* loquor. Tempore igitur istius sæ-
 uientis ac elati Comitis euenit, quod Innocentius Decimus
 Sūmus Pontifex Archidiaconatum, & Canonicatum Eccle-
 siæ Cathedralis Barcinonæ dedit nobilissime viro Don Petro
 de Rocaberti fratri egregij & Illustris Comitis de Peralada,
 Marchionis de Anglesola (fratres ambo in fidelitate Do-
 mino nostro Regi debita cōstantes) illum vt obedirent mo-
 nitis Summi Pontificis admiserunt Canonici eique possessio-
 nem solitam tradiderūt, cuius rei causa infestus Comes quen-
 dam Clericum Gallum appellatum Monsiur de Champaña
 misit ad Doctorem Michaellem Ioānem Boldò Canonicum,
 & Vicarium Generalem ei dicēdo quatenus ipse Prorex vo-
 lebat quod Capitulum conuocaret, & illud vna cum nouiter
 prouiso Dō Petro de Rocaberti accederet Regias domos vbi
 ipsum erat ad loquuturus. Videns Capitulū præceptū Prore-
 gis, sub cuius dominio, licet iniustè de facto, existeret, more
 solito associatū Clero totius Ecclesiæ antecedētibus fascibus,
 tympano maiori grauitè pullante, acceperunt domos Pro-
 regis ab ipso exquirunt causam vocationis. Sed ille indigna-
 tus cōqueritur de tradita possessione Archidiaconatus, & Ca-
 nonicatus Ecclesiæ, eosque grauitè reprehendit, tresque
 graues doctos, ac modestos viros totius Capituli ornamētum
 præclarum, vti autores huius tam debitæ obedientiæ per Du-
 cem turmæ militum custodiæ suæ personæ designatæ, capi
 iubet, eosque celeri pedestrique cursu satellitibus custoditis
 ad Portum mittunt, vbi Naui quæ ventis iam vela pandebat
 inuenitur huic nobili triumuirato Romam transportando
 conducta. Nomina autem istorum trium virorum, quæ æter-
 nitati potius quam huic memoriæ consecrari velim, sunt Mi-
 chael Ioannes Ossoa Theologus eximius, & concionator
 insignis, Præcentor, & Canonicus Ecclesiæ. Franciscus Tauer-
 ner equestris ordinis vir, & Raymundus Coll Canonici. Re
 hac omnium dolore exequuta statim per Deputatos fuit ob-
 uiam itum Constitutionum, & libertatum iam occidentium
 fracturæ. Sed inter alia quæ acriter per Aduocatos expendebantur
 erat Regia fides violata, certum enim erat vniuersum

Capi-

Capitulum sub fide Viceregis domos illius accessisse, illos autem expulsos membra Capituli fuisse, nec posse hos lædi,
 118 quin corpus illud læsum dicatur, † nihil autem certius est, quam vocatum à Principe viuzæ vocis oraculo censerī sub fide Regia vt supra tetigimus *l. non alias 24. l. 2. §. legatis iunc. glos. ibi D. de iudi. Belluga in specu. Princi. rubri. 21. num. 2. Coler. de proces. execu. lib. 4. cap. 1. num. 192. Calici. de iur. fis. dubit. 8. quast. 8. 6. nu. 13. Cancer. var. lib. 2. cap. 2. nu. 313. Menochi. de arbitr. iudi. casu 336. nu. 25. § 26. Cabedo decis. 90. Portules. in Schol. ad Molin. ver. accusatio Ramon conf. 119 53. num. 5. Peguer. decis. 39. † & de iure Cathalaunico extat vsaticus *Quoniam per iniquum tit. de Guiaties*, & libet illius verba referre vt appareat iam sexcentum ab hinc annis nostros Principes, seu Comites Barcinonæ religionem vocis
 120 suæ inuiolabiliter seruasse. † Verba hæc sunt *Quoniam per iniquum Principem & sine veritate, & sine iustitia perit omni tempore terra, & habitatores eius. Propterea nos sepe dicti Principes Raymundus* (hic fuit Magnus ille Raymundus Berengarius Barcinonensis Comes qui duodecim Reges Mauros sibi tributarios fecit vt notauit P. Franciscus Drago *in histo. Comi. Bar. lib. 2. cap. 65. Marquilles in vsatico Cum Dominus not. 53. in princ. dicit Raymundum vocari quasi Radius Mundi. Sicuti Sol prodiens in Oriente,* & Adalmodis hæc fuit vxor eius Comitissa de Carcaffona ambo fūdatores Ecclesiæ Cathedralis Barcinonæ) *consilio, & auxilio nostrorū nobilium virorum decernimus, atque mandamus vt omnes Principes, qui in hoc Principatu nobis sint successuri omni habeant tempore sinceram perfectam fidem, & veram loquutionem vt omnes homines nobiles, & ignobiles Reges, & Principes Magnates, & milites, rustici, & pagenses, mercerij, & negotiatores, peregrini, & amici, Christiani, & Serraceni, & Iudai possint se in illo fidare, & credere non solum illorum personas, sed etiam Ciuitates, & Castella, & honorem, uxores, & filios, & cuncta qua habuerint sine timore absque vlla mala suspicionem, & omnes homines nobiles, & ignobiles, magnates, & milites, pedites, marinarj, & cursarij, & monetarij in illorum terra stantes*
 vel*

*vel aliunde aduenientes adiuuent Principes prædictos eorum
 fidem, & loquutionem tenere, & custodire, & gubernare per
 rectam fidem sine fraude, & sine malo ingenio, & consilio in om-
 nibus videlicet causis tam paruis, quam magnis, & inter ca-
 tera firmiter custodiatur ab eis pax, & securitas quam Prin-
 cipes Hispania dederunt Sarracenis tam per terram, quam
 per mare. En verba quibus antiqui illi Principes nostri fidem
 cōmendabant, illaque tanti facienda est, † vt dixerit Aristote. 121
 in lib. de secretis secretorum lib. 1. cap. 26. Caueas ne infringas
 fidem alicui donatam quia per fidem Ciuitates seruantur, &
 sic hominum multiplicatio Ciuitatum castrorum, ac virorum
 communio Regis dominatio. Per fidem enim castra tenentur,
 Reges dominantur, et si quis frangit fidem sequuntur impro-
 prietates sequentes Ciuitates, & castra depopulantur, guerra
 mouentur, populi affliguntur, homines exheredantur, & Regna
 in finalibus de vno ad alium transferuntur. † Vnde exclamat 122
 Augustinus in Solilo. vt adnotauit Guillelmus de Vellefica
 in comment. ad dictum vsaticum: Heu iam fides perijt, fides
 ablata est, fides nunquam tuta quia nulla est, si veritas iudicij
 tacetur, si equitas abijcitur, si ius non creditur, si iustitia à cur-
 tis negatur, pereunt leges, auaritia iudicāte, cupiditatis amo-
 re, iura nihil valent, † & Marquilles super eodem vsatico di- 123
 cit nota quod verbum Principis debet esse firmissimum etiam
 absque iuramento, quod facit multum ad id quod communiter
 dicitur Palabra de Rey, & inferius Respondeo quod nihil me-
 lius sedet in Principe quam fidem ac promissa, ac verbum suū
 ab ipso incōcussè tenere, & seruare, Innocen. in cap. ad Aposto-
 lica de senten. et re iudi. in 6. Cassane. conf. 64. nu. 24. † Extat 124
 etiam Constitutio fin. tit. de saluo conductu, vbi conceditur his
 qui per litteras à Locumtenente Generali sunt vocati vt cē-
 seantur guidati quousq; licentiā redeundi petierint. Et licet
 per Doctores Narcisum Peralta, & Franciscū Marti, & Villa-
 damor acerrimos Rebellionis defensores in tractatibus quos
 magis adulationis quam veritatis causa in huius facti defen-
 sionem ediderunt, conati fuerint ostendere in Cathalonia
 in vim supradictę Constitutionis vocationem oretenus Prin-
 cipis*

- cipis non inducere saluum conductum, falluntur omnino, ex
 125 eo quia imprimis de iure communi. † Saluus conductus non
 indiget scriptura *Garcia de nobi. glos. 9. ver. et exemptio n. 39.*
Vulpell. conf. 59. Fab. Turret. cōf. 42. nu. 1. lib. 2. Surd. conf. 109.
 126 *nu. 6. Mastrillo de Magistra. lib. 3. cap. 7. nu. 59.* † Nec Consti-
 tutio supra tradita contrarium decidit, potius enim exempli
 gratia quam limitatiuè sunt posita verba illa *his qui per litte-
 ras Locumtenentis Generalis sunt vocati*, & iuxta hunc sen-
 sum fuisse declaratū in Senatu nostro Cathalonix tradit Ra-
 mon. *conf. 54. de Locumtenente Generali* qui vocauit Cle-
 mentem Talauera, & de nobili Don Petro Soler Iudice Re-
 giæ Curix qui vocauit quosdā homines loci de Monmaneu,
 & Fonta. *decis. 339. to. 2.* qui loquitur in arctioribus terminis
 de eo Iudice qui cum casu inuenisset in Ecclesia maiori Ciui-
 tatis Barcinonæ quēdam qui commiserat delictum ob quod
 non veniebat priuandus immunitate Ecclesiastica, ei dixit ac-
 cederet domum suam quia eo indigebat. Accessit licet non
 ea die alia proxima, & cum Iudex Regiæ Curix ad carceres
 eum duci iussisset, fuit declaratum restituendum esse Eccle-
 127 siæ ne deceptus sub fide publica videretur, † etenim vt ait
 Farinaci. *de carcer. et carcera. quæst. 29. nu. 5.* debet Princeps
 vnum calamum, & vnam linguam habere, & cum scriptum
 sit *quæ processerunt de labijs meis nō faciam irrita*, ideo secu-
 ritas ab eo concessa debet esse immobilis, sicut lapis angula-
 ris, & polus in Cœlo Bertazo. *conf. 359. nu. 14. et 15. volu. 2.*
 Bossius *tit. de Principe num. 19.* Bursat. *conf. 177. nu. 39. lib. 2.*
 Decius *conf. 18. nu. 108. lib. 1.* Petr. Prema *trac. de securit. prom-
 mis.* quē refert Martinus Mager. *de Aduoca. armata cap. 11.*
 128 *nu. 141. et 185.* Petr. Grego. *lib. 8. de Repub. cap. 8. et 9.* † Ra-
 mirez *de l. Regia §. 3. nu. 36.* vbi quod omnes conuentiones, &
 129 iudicia Principis bonæ fidei sūt, † & inter casus fortuitos nu-
 merari quod Princeps pacta non seruet notauit Valen. *conf. 2.*
num. 69. plura Solorza. *de Indiar. gubernat. lib. 2. cap. 27.*
num. 61. et seq. & emble. 28. nu. 29. vbi supra tradita adducit
 130 ex Bald. *conf. 327. lib. 1.* † & ex Rolando à Valle *conf. 2. num.*
150. lib. 1. et conf. 1. num. 34. lib. 2. vbi dicitur *fidem fallere gra-
 uibus*

uibus graue esse, grauioribus grauius, et uiris exemplaribus grauissimum, ideoq; in Regibus, et Principibus plusquam grauisissimum.

Sed magis vrgēt tradita à Peguera in illa celebri *decif. 39.* 131
 In qua cum speciali lege, seu Constitutione in Prouincia Cathalonix cautum inueniatur vt neque Dominus Rex neque eius Ministri possint hominibus qui certa delicta cōmiserint saluum conductum concedere cum clausula quod si contra hanc legem cōcedantur sint ipsi salui cōductus ipso iure nulli, si tamen per Dominum Regem alicui cōcederetur, adhuc illi esset seruandus, & nullo modo pro illis delictis posset puniri. † Ratio est in prōptu quia seruare fidem est de iure naturali *l. 1. ibi Huius edicti equitas naturalis est. Quid enim tam congruum est fidei humane quam ea quæ placuerunt inter eos seruare D. de pac. qui tex. intelligitur de iure naturali gentium primæuo, cum sit actus conueniens hominibus tantum Bart. Paul. & communiter Doctores in d. l. 1. §. quod uero naturalis ratio I. de iure nat. gen. et ci. D. Thomas 2. 2. quest. 70. art. 17. cum seruare fidem sit de primis principijs iuris naturalis, & cōstituatur in primo gradu præceptorum naturalium, qui gradus est eorum, quæ ab omnibus solo lumine rationis, iusta iudicari debent, & sic magis obligat hoc præceptum, quam quodcunque aliud ex iure positiuo proueniens vt mox declarabimus §. sed naturalia I. de iur. natu. genti. et ciui. l. 2. D. de usufr. earum rer. quæ usu consu. cap. pastoralis §. neque de senten. et re iudi. † Sic Marcus Regulus Consul Romanus cū 133
 fuisset captus à Cartaginensibus missus fuit Romam, & promissit redire non obstante quod sciebat Cartaginenses eum interempturum, cuius meminit tex. in *l. postliminij ius 5. §. captiuos ibi Et ideo in Atilio Regulo quem Cartaginenses Romam miserunt responsum est non esse eum postliminio reuersum quia iurauerat Cartaginem reuersurum, Et non habuerit animum Romæ remanendi D. de capti. Et postli. reuer. † Legitur 134
 etiam apud Fortunium Garcia in *l. conuentionum nu. 15. D. de pactis* de quodam Comite Præside Prouinciæ qui cū saluum conductum alicui concessisset consuluit illius Assessor vt illo**

Qq

non

nō obstante retineret captum, sed Comes Iurisperito in hæc (à iure naturali præscripta) verba irrūpit. *Alias leges me doce, hanc contrariam tuo sensui à fidei ratione didisci.*

- 135 Non negamus Constitutionem, seu legem illam municipalem potuisse stabilire ne delinquētibus in certa specie delictorum salui conductus concederentur, & Dominus Rex eadem lege facta in Curijs Generalibus assensu, & populi approbatione potuisse sibi legem imponere, & suo Locumtendenti, & cæteris Officialibus, & prohibere etiam sub decreto irritanti, & tunc nemini dubium est quod tenetur legem illam maximè iureiurando firmatam obseruare: nam prohibere quod delinquentibus in certa specie delictorum non concedatur saluus conductus, non videtur esse contra ius naturale, neque diuinum. † Sed non potest dicta lex facere quod si Princeps non obstante illa prohibitione, & decreto annullatio dederit fidem suam alicui delinquenti, nō teneatur ipse seruare suam fidem, quia tunc ille contra ius naturale puniretur vt optimè ratiocinatur Peguera *d. decis. 39. nu. 8. § 9.* & sic nō administraretur tunc rectè Iustitia quia fides fundamentum est Iustitię vt Cicero *lib. 1. offi. testatur* & sine fide nō potest esse iustitia *can. ubi sana 24. quest. 1.* Ex iustitia autem vt animaduertit D. Cyprianus consequuntur diuersi fructus. Primo pax populorum seu terræ, secundo tutamen Regni, tertio immunitas plebis, quarto languidorum gaudium, quinto temperies aeris, sexto serenitas maris, septimo terræ fecunditas, octauo solatium pauperum, nono hæreditas firma filiorum, vltimo spes futuræ beatitudinis. *Et cum Rex iustus sederit super sedem nō aduersabitur sibi quodcunque malignum l. inter claras 8. C. de summa Trinita. et fide catho.* cuius textus verba sunt desumpta ex quadam Epistola Ioannis Episcopi Urbis Romæ directa Iustiniano Augusto, digna certè vt memoriæ hominum commendentur. *Inter claras sapientia, ac mansuetudinis vestra laudes* (inquit Summus Pontifex) *Christianissime Principum puriore luce tanquam aliquod sydus irradias quod amore fidei, quod charitatis studio edocti ecclesiasticis disciplinis Romana Sedis reuerentiam conserua-*
- tis

tis, et ei cuncta subijcitis, et ad eius deductis unitatem ad cuius auctorem hoc est Apostolorum Principem Domino loquente preceptum est *Pasce oves meas*. Quam esse omnium Ecclesiarum caput, et Patrum regula, et Principum statuta declarant, et pietatis vestrae reuerendissimi testantur affatus. Patet igitur in vobis expletum fore quod scriptura loquuntur. Per me Reges regnant, et potentes scribunt iustitiam. Nihil est enim quod lumine clariore præsulgeat quam recta fides in Principe, nihil est quod ita nequeat occasui subiacere quam vera religio, nam cum auctorem vitæ vel luminis utraque respiciant, recte et tenebras respuunt, et nesciunt subiacere defectui, &c.

Sed & promissa adimplenda esse, & saluum conductum absque distinctione personarum obseruandum nos docet ipsemet Deus dum signauit Cain ne aliquis eum occideret, iuxta quod ei promiserat, nec ex eo quod Populus Hæbreus Idolatra fuerit, omisit adimplere omnia quæ ei promiserat iuxta illud Pauli *ad Roma. 3. cap. 3. Quid enim si quidem illorum non crediderunt, nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* notauit Ioan. Molanus *lib. 1. de fide seruanda cap. 26*. Alias enim exterminaretur commercium humanum, & iura gentium violarentur, vt lato, & eleganti calamo, vt solet, probat Pater Ioanes Marquez Augustinianæ Religionis, & Salmanticensis Scholæ ornamentum præclarum *in Governatore Christiano lib. 2. cap. 24*.

QVIS DICATUR DEBITOR SUSPECTVS,
& fugitiuus, ac quomodo de hoc Iudici constare debeat,
vt capturam decernere possit.

§. IV.

S V M M A R I V M.

1. *Quæ sunt necessaria vt seruus dicatur fugitiuus, eadem in debitore.*
2. *Institutum huius capituli.*
3. *Debitor fugitiuus capi potest.*

Qq 2

4 Re-

- 4 Refellitur Sesse.
- 5 Etiam capi potest fugitiuus in alieno territorio.
- 6 Vel quoties creditor esset in imminente periculo amittendi rem suam.
- 7 Creditor non potest auferre à debitore nisi eandem speciem, aut rem in suo genere functionem recipientem.
- 8 Menochius aliter sentit.
- 9 Aliter distinguit Caccialupus.
- 10 Tenetur creditor debitore à se captū statim Iudici tradere.
- 11 Procurator creditoris poterit etiam debitorem detinere.
- 12 Requiritur speciale mandatum.
- 13 Contrarium tenet Colerus.
- 14 Fugitiuus dicitur qui est in banno positus.
- 15 Et latitans, vel vagabundus.
- 16 Deprehensus in actu fuga.
- 17 Idem operatur fuga in promptu, quod fuga in actu.
- 18 Si discessit à loco ubi sunt creditores.
- 19 Vel inscijs creditoribus eo se conserat ubi copia eius haberi non possit.
- 20 Si mercator fugitiuus fuga concepta emerit merces, & postea non soluto pretio fugerit, domini mercium praseruntur alijs creditoribus etiam anterioribus.
- 21 Si modicum interuallū interuenerit prasumitur fuga praconcepta.
- 22 Idem etiam si dominus habuerit fidem de pretio.
- 23 Quid sit suspitio.
- 24 Suspectus de fuga capi potest.
- 25 Fuga periculum facit cessare citationem.
- 26 Relinquitur vis suspitionis Iudicis arbitrio.
- 27 Si immobilia non possidet dicitur fugitiuus.
- 28 In rebus soli cadit affectio.
- 29 Vis affectionis facit cessare fuga suspitionem.
- 30 Mercator possidens multa mobilia quae facile moueri non possunt non dicitur suspectus etiam si immobilia non possideat.
- 31 Contra Syndicum Vniuersitatis non est fuga suspitio.

- 32 *Immobilia nō tollunt suspicionem si sint in alieno territorio.*
- 33 *Nec si sunt in loco periculoso.*
- 34 *Vel sterilia, vel inutilia.*
- 35 *Suspectus de fuga dicitur qui cœpit sarcinulas componere.*
- 36 *Item si latitat, & explicatur D. Ambrosius.*
- 37 *Latitant ij qui circa columnas, aut stationes se occultant.*
- 38 *Adducitur alius D. Ambrosij locus.*
- 39 *Intelliguntur Cicero, & Sidonius Appollina.*
- 40 *Quid sint stationes.*
- 41 *Statio etiam dicebatur locus in quo Christiani stantes orabant.*
- 42 *Stationarij dicuntur qui sistunt ut querant emptorem mercium quas exportant.*
- 43 *Portus dicitur statio.*
- 44 *Forensis an dicatur suspectus quia sarcinulas cœpit componere.*
- 45 *Aliud est fuga, aliud recessus.*
- 46 *Authoris distinctio.*
- 47 *Suspectus dicitur qui deteriorat conditionem post contractum debitum.*
- 48 *Dummodo dilapidatio sit considerabilis.*
- 49 *Item si se implicat multis fideiussionibus.*
- 50 *Si tenet clausam præter consuetum officinam.*
- 51 *Malos mores habens dicitur suspectus.*
- 52 *Purgatur suspitio si ad bonos peruenerit, & perseuerauerit per triennium.*
- 53 *Debitor in diem nondum aduento die si est suspectus de fuga potest carcerari.*
- 54 *Reijcitur cautela Ianninij.*
- 55 *Exornatur suprãtradita sententia debitoris in diem.*
- 56 *Explicatur remissiuè l. quod si in diē 16. D. de petit. hered.*
- 57 *Idem dicendum in iudicijs stricti iuris, quod in bona fidei.*
- 58 *Intelligitur l. in omnibus 41. D. de iudic.*
- 59 *Intellige quod debitor in diem possit carcerari si se effecerit suspectum ob amissionem bonorum.*
- 60 *Explicatur l. si creditores 31. D. de reb. autor. Iudi. possid.*

- 61 Et l. Fulcinius 7. §. si in diem 14. D. quib. ex caus. in possess. eatur.
- 62 Debitor in diem tunc praefertur alijs creditoribus posterioribus quorum dies iam cesserat.
- 63 Debitor sub conditione etiam de fuga suspectus non potest detineri.
- 64 Quid sit cedere diem.
- 65 Et venire diem.
- 66 Etiam si sit nata actio aliquoties agi non potest.
- 67 Vbi conuentum est pure, & cessit, & venit dies.
- 68 Si vero in diem, nata est actio, sed nondum agi potest.
- 69 Si sub conditione, neque cessit, neque venit dies, nec nata actio.
- 70 Exornatur varijs iuribus.
- 71 Explicatur decisio Senatus Granatensis quod debitor in diem non possit soluere ante diem.
- 72 Explicatur late l. omne as 27. D. pro socio.
- 73 Debitor fugitiuus, vel suspectus potest capi etiam si sit intra tempora ad conficiendum inuentarium.
- 74 Obligatus nudo pacto an possit tanquam suspectus detineri.
- 75 Nudum pactum non parit actionem.
- 76 Creditor ex nudo pacto non dicitur proprie creditor, & explicatur l. creditores 10. D. de verb. signif.
- 77 In statutis tantum comprehenduntur qui proprie creditores sunt.
- 78 Explicatur §. omnium tit. de Offic. Abba. & Consu. Mercat. in Nouis Constit.
- 79 Apud Mercatores etiam debitor ex nudo pacto est verè debitor, & nascitur actio.
- 80 Vicarius Pratorius in Ciuitate Cremona est executor Statutorum mercantilium.
- 81 Angelus de Perusia quod non sufficiat iuramentum ad probandam suspicionem tenet.
- 82 Idem tenet Angelus Aretinus, & alij.
- 83 Contrariam sententiã tenent multi, et signanter Castrens.
- 84 Si exigenter probationes per testes instrueretur fuga.
- 85 Con-

- 85 *Contra testes possunt opponi exceptiones, non vero contra iuramentum.*
- 86 *Media sententia Caccialupi.*
- 87 *Sed reijcitur.*
- 88 *Sententia Castrensis placet.*
- 89 *Iurans debet esse bona opinionis, & fama.*
- 90 *Explicatur S. omniū sub tit. de Offi. Abbat. & Consu. Mercat. in Nouis Constit.*
- 91 *Debitor non citatur, ne eius fuga instruat.*
- 92 *Non requiritur quod Iudex sedeat ad concedendam hanc capturam.*
- 93 *Debet debitum esse liquidum, vel liquidari iuramento.*
- 94 *Iuramentum circa suspicionem, & creditū non poterit prestare Procurator, qui non habet speciale mandatum.*
- 95 *Nec sufficit generale nisi sit cum libera.*
- 96 *Iuramentum hoc debet per Iudicem deferri.*
- 97 *Explicatur celebre Statutum Cremona 461. sub rubr. de Mazardis & c.*
- 98 *Prestita fideiussione idonea de stando iuri, & iudicatum soluendo debet liberari debitor.*
- 99 *Orphanotrophis, seu Hospitalarijs licitum est debitores carcerari facere.*
- 100 *Laudatur Hospitale magnum Cremona.*
- 101 *Contra illius debitores exclamatio.*
- 102 *Causa depopulationis Cremona.*
- 103 *Concordat cum iure communi.*
- 104 *Coloni fundorum patrimonialium si fugiunt reuocantur.*
- 105 *Receptatores etiam puniuntur.*
- 106 *Reuocantur etiam si ad aliquam militiam conuolauerint.*
- 107 *Et filij huiusmodi colonorum, & nepotes quoque.*
- 108 *Si quis habuerit huiusmodi colonos per 30. annos eos vindicare potest.*
- 109 *Confessio de recepto vel de debito facta à suspecto, vel fugitiuo non nocet tertio.*

Non

1

2

3

4

5

6

7

NON immoror in explicando quis dicatur debitor fugitiuus, cum eadem repetere non liceat. † Ex primis huius operis capitibus apparet quis seruus dicatur fugitiuus, eadem autem sunt necessaria ad constituendum aliquem debitorem fugitiuum, & prosequitur latè Peregri. Ian-
 ninus *de cita. rea. lib. 1. cap. 2. num. 129.* † Solum institutum huius § erit declarare an liceat contra fugitiuum capturam decernere, quis dicatur suspectus de fuga, & quomodo Iudicis de suspitione constare debeat, vt licentia ad capiendum debitorem concedere possit.

Sit igitur certum debitorem fugitiuum capi posse, vt dicitur in *l. ait Prator 10. §. debitorem D. qua in fraud. credit. glos. in §. 1. ver. in iudicio vers. item § propter debitorem l. de actio.* Osual. ad Donel. *lib. 17. cōment. cap. 2. litt. N.* Coler. *de proces. execut. par. 1. cap. 2. nu. 122.* Ioan. Petr. Molign. *de iur. reten. quast. 221.* Marfil. *singu. 43. nu. 1.* Berlich. *conclus. 73. nu. 23.* siue cum licentia Iudicis, siue propria autoritate, vt in *d. §. si debitorem,* & argumento *l. 1. C. ubi quis decur. vel cohort.* Tuschus *conclus. 528. litt. F.* vbi deficit copia Iudicis argum. *l. generali C. de decur. lib. 10.* Roderi. Suarez *in declar. l. 2. fori lib. 2. quast. incipiente Sed attende quod nu. 22.* Menoch. *de recuper. posses. reme. 10. quast. 9.* Ioan. Altusius *in sua dicaologia lib. 2. cap. 17. nu. 23.* († Vnde malè dicit Sesse *de inhibi. cap. 5. §. 9. nu. 6.* dum affirmat quod propter timorem fugæ permittitur capi fugitiuus, debebat enim dicere permitti capi suspectum de fuga) Gail. *lib. 1. obser. 48. num. 14. § lib. 2. obser. 44. nu. 1.* Colerus *d. par. 1. cap. 2. nu. 122. vers. siue cum Iudicis licentia* latè Caccialupus *quast. 4. per totam, § quasi. 7.* † vbi etiam si sit repertus in alieno territorio, & refert contrarium fuisse Senis malè iudicatum dum fuit inquisitus is qui proprium debitorem cœpit, † vel quoties creditor in euidenti periculo amittēdi rei suæ esset Cuius. *lib. 5. obse. cap. 18.* Osual. *ad Donel. lib. 17. cap. 2. litt. N.* † Quia tamen tex. in *d. §. si debitorem* permittit solum debitori auferre debitum, inde nonnulli putant non alias res eripi posse fugienti, sed speciem eandem

eandem quæ debetur, aut rem in suo genere functionem recipientem. Si aliud pro alio auferatur, impunè nō ferre, quia bis sibi ius diceret, & in re, & in modo Forcat. *dialo. 96. nu. 10.* † Verum Menoch. adductus ab *Osual. d. litt. N.* comprobatur auctoritate 32. Doctorū posse subtrahi ex alijs rebus ad modum crediti, † & Caccialup. vbi proximè post multa *nu. 12.* concludit quod aut res est capientis, & potest ei auferri, vt in *d. S. si debitorem*, aut non est capientis, sed ei debita obligatione personali, & tunc potest capi ipse, & res debita, debet tamen vterque consignari Iudici, † præcipuè debitor ne creditor incidat in pœnam *l. unica C. de priu. carce.* Ioan. Petr. Mollign. *de iur. retenti. quest. 221. vers. sed videtur quod talis retentio* Coler. *d. par. 1. cap. 2. nu. 123.* Berlichius *d. conclus. 73. nu. 23. & seq.* Caccialup. *quest. 12.* † Poterit autem capere debitorem non solum ipse creditor, verum & eius procurator *glos. in l. 1. C. vbi quis decur. vel cohort. dig.* & ibi Ange. & Salice. Andreas Siculus *in cap. cum non ab homine, de iudic.* Suarez. *vbi proximè nu. 24.* Hyppol. de Marfi. *sing. 243. per totum,* latè Caccialup. *d. quest. 4. nu. 17. & seq.* Berlich. & ab eo adducti *conclus. 74. nu. 7.* † qui affirmat hoc verum si adest speciale mandatum, quod in causa executiua requiritur, cum arrestans, & succumbens incidat in pœnam iniuriarum, & ad interesse teneatur, vt ipse his, & alijs rationibus probat *nu. 7. 8. & seq.* † licet contrarium asserat Coler. *de proces. execu. par. 2. cap. 2. à nu. 37. vsque ad 55.*

Dicitur autem fugitiuus quicumque est in banno positus Caccialup. *quest. vltim. nu. 3.* † Item & is qui latitat (de quo tamen inferius) vel vagabundus Bald. *in l. apertissimi 19. n. 9. C. de iudic.* Coler. *d. par. 1. cap. 2. nu. 123. vers. idemq; est si debitor,* & quis dicatur vagabundus vide Ianninium *de citat. reali lib. 1. cap. 2. nu. 128.* Menoch. *de arbitr. iudi. cent. 6. casu 531. per totum,* & Polidor. Ripam *obser. 111.* † Item si in actu fugæ depræhenditur, licet vnum pedem mouerit Boeri. *decis. 215. nu. 2.* Bald. *conf. 250. in questione nu. 8. lib. 1. & conf. 382. nu. 9. lib. 5.* iuxta *glos. in l. pignoris C. de pignor. actio.* † quæ tenet quod idem operatur fuga in promptu, quod fuga in actu tra-

18 dit hanc glos. Suarez *in declar. d. l. 2. for. legum lib. 2. quaestione*
incipiente Sed attende nu. 21. † Item si à loco vbi creditores
 non pauci sunt, discesserit, nec reuertitur Aym. Crauet. *conf.*
 19 *847. num. 1.* † vel inscijs creditoribus eo se confert, vt copia
 eius haberi non possit *l. quis sit fugitiuus 17. §. idem autem 2.*
vers. idem rectè ait, & §. item Calius scribit D. de adili. edic.
 Crauetta *d. conf. 847. nu. 1. vers. secundo ex eo solum, & quis di-*
 catur fugitiuus pete à Ianninio *lib. 1. cap. 2. nu. 129. & seq.*

Plura hic veniebant dicenda, & declaranda de mercatore
 fugitio, quem vulgo decoctum appellant, quæ inferuire
 possent pro explicatione Nouar. Constit. Sed quia de hac re
 selecti reperiuntur tractatus, & hi qui de mercatura scripse-
 re latè tractarunt, ideo ea libenter omitto. † Solum referam
 20 adeo malam esse in mercatore fugam, vt si ea concepta emer-
 rit merces, & postea non soluto pretio fugerit, domini mer-
 cium sunt præferendi alijs creditoribus etiam anterioribus
 Bart. Ange. Castren. Alexa. & alij *in l. si cum dotem §. fin. D. so-*
lut. Matri. Idem Castren. *in l. si procuratoris §. si plures num. 4.*
 & *5. D. de tribut. actio.* Faber *in §. vendita l. de rer. diuis.* quia
 tunc non censetur dominium translatum Bellon. *de his qua*
 21 *fiunt in conti. cap. 138. nu. 7.* † Præsumitur autem præcõcepta
 fuga si modico interiecto interuallo post mercium emptio-
 nem fugerit Faber *in d. §. vendita, & facit tex. in l. si ventri 9.*
D. de priui. cred. alias l. 24. D. de reb. autho. iudi. possid. Bellon.
vbi supra Marius Giurba in suis decis. obser. obserua. 94. nu. 30.
 22 † vbi *n. 32.* asserit procedere etiam si dominus videatur fidem
 habuisse de pretio, quia ex tam breui fuga præsumitur dolum
 dedisse causam ad habendam talem fidem de pretio.

23 Difficultas autem consistit circa suspectum de fuga. † Su-
 spitio autè nihil aliud est, quam motus mentis ad aliquid cum
 vehementi titubatione, vt ex Paulo Grillan *de quaest. & tortu.*
quaest. 3. nu. 5. tradit Iannini. *de citat. rea. lib. 1. cap. 2. num. 200.*
 24 † Pro certo igitur statuendum suspectum de fuga capi posse,
 vt tradit Bald. *in l. si quis in tantam nu. 16. in fine vers. item si*
erat C. vnde vi Marfil. singu. 43. Molign. *de iur. reten. qu. 221.*
 Coler. *par. 1. cap. 2. nu. 125.* Federicus Pruckmanus *conf. 15.*
num.

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. IV. 315

num. 123. volu. 2. Gail. lib. 1. obser. 26. nu. 1. Suarez ubi supra
 nu. 2. Natta conf. 430. Paris. conf. 101. nu. 1. lib. 3. & alij innu-
 meri relati à Berlichio d. conclus. 73. nu. 27. & videtur posse
 probari ex l. si creditores 31. D. de reb. auto. iud. possid. alias l. 6.
 D. de priuile. credit. † quod fugæ periculum est sufficiens ad
 excusandam citationem Salgado de Reg. protec. par. 2. cap. 1.
 num. 17. † Licet autem videatur relinqui arbitrio Iudicis an
 quis sit suspectus de fuga l. si fideiussor 7. §. vlt. ibi si hoc Iudi-
 ci sederit, idest visum fuerit, vt notat Gothofr. ibi D. qui sa-
 tis d. cog. pulchrè, licet huius tex. non meminerit, Ianninius
 de citat. rea. lib. 1. cap. 2. nu. 199. tamen ex aliquibus coniectu-
 ris sumenda est hæc suspitio. † Et imprimis si immobilia non
 possideat in loco, seu Iurisdictione in qua conuenitur Accur.
 in l. si fideiussor §. fin. D. qui satis cog. & videtur posse proba-
 ri ex l. si creditores 31. §. 1. ibi heredem vero (suspectum fa-
 ciunt) sola facultates, & argumento l. sciendum 15. D. qui
 satis cog. vbi latè quænam possessio, & quorum immobilium
 sufficiat Caccialup. quæst. 1. nu. 9. Suarez ubi supra nu. 11. vers.
 omnia prædicta Berlich. d. conclu. 73. nu. 41. Iannini. de cita.
 rea. lib. 1. cap. 2. nu. 157. Ratio est quia non præsumitur recep-
 surum eum qui possidet immobilia propter illorum affectio-
 nem † cum in rebus soli probabiliter cadat affectio, secus in
 mobilibus, vt notauit Caccialup. d. num. 9. † quæ affectionis
 verisimilitudo tollit fugæ suspicionem Cynus in d. l. sciendum
 quæst. 2. † imò vt ait Bart. ibi si mercator possideat multa mo-
 bilia quæ de facili occultari nõ possunt, vel inde moueri, ve-
 luti magna supellectilia, vel magnam apothecam nõ est ha-
 bendus tanquam suspectus de fuga Henningius Goedden.
 conf. 106. num. 4. & 5. vbi expressè hoc probat, & Crauetta
 d. conf. 847. nu. 4. vers. siquidem ob id solum suspectus. † Hinc
 notat Caccialup. d. qu. 1. nu. 11. in partibus Lombardiæ fuisse
 iudicatum nõ teneri Syndicum Vniuersitatis quæuis immo-
 bilia non possideret satisfacere de iudicio sisti quia contra eum
 non est suspitio fugæ. † Non iuuant vero immobilia si sunt
 in territorio alieno vbi excussio eorum est difficillima, quia
 est idem ac non habere bona Vincen. Caroc. trac. de excus. bo-

25

26

27

28

29

30

31

32

- 33 *not. par. 2. quest. 38. Vuesembechi. conf. 10. nu. 38. Federicus Pruckmannus conf. 24. nu. 109. volu. 2. † Nec etiam si sunt in loco periculoso Iafon in l. soluta nu. 28. vers. quod qui D. solu. Matri. Suarez in d. declar. l. 2. for. legum lib. 2. questione incipiente Sed attende nu. 12. veluti si immobilia essent in montibus, & diluebantur cum aquis, vel supposita fluminis inundationi (vt de suppositis Pado testari possumus) Bart. in d. l. 2. D. solut. Matri. † Idem si sint sterilia, vel inutilia, vt ex Alexan. in d. l. 2. §. 1. notauit Suarez vbi supra nu. 12. in fine.*
- 34 *D. solut. Matri. † Idem si sint sterilia, vel inutilia, vt ex Alexan. in d. l. 2. §. 1. notauit Suarez vbi supra nu. 12. in fine.*
- 35 *Dicitur etiam suspectus de fuga debitor quoties iam ceperit sarcinulas componere, vt notauit Bald. in rubri. C. de reuoc. his qua in frau. credi. qui rectè notauit Bartolum ad hoc institutum nullam bonam legem allegasse, tenet Caccialup. d. quest. 1. nu. 12. Pecki. de iur. sisten. cap. 11. nu. 1. Iannini. de citat. rea. lib. 1. cap. 2. nu. 154. §. 172. vel si facit præparamenta Coler. par. 1. cap. 2. nu. 126.*
- 36 *Dicitur præterea suspectus si latitat Ruin. conf. 10. nu. 12. lib. 3. & Deci. in l. si fugitiui nu. 11. D. de ser. fugit. Ruginel. practica. questio. cap. 12. nu. 13. vers. videbatur Coler. d. cap. 2. nu. 126. Berlichi. d. conclus. 73. num. 32. vt faciebat ille de quo Consultus in l. Fulcinius 7. §. illud 13. D. quib. ex caus. in poss. eatur qui occursum creditoris euitabat, vel si circa columnas, aut stationes se occultabat, vt etiam dicitur in l. eum qui 36. D. de reb. autor. iudi. posside. vbi in fine notatur idem esse profugere, vel sui copiam non facere, & ita erit suspectus de fuga si sui copiam non faciat, licet à Ciuitate non exierit faciunt quæ tradit Caccialup. d. quest. 1. nu. 5. de eo qui se occultauit, §. nu. 16. Sed eleganter D. Ambrosius de Tobia cap. 7. de creditore, & debitore sic loquitur *Alter quasi prædam requirit, alter quasi fera prædonem declinat. Ille quasi leo quarit quem deuoret, iste quasi anser aut fulica manu se vel in prærupta deijcere, vel in profunda demergere, quam istum humani corporis accipitrem sustinere.* † Assertitur in d. §. illud l. 7. D. quib. ex caus. in poss. eatur latitare eos qui circa columnas, aut stationes se occultant, erant enim columnæ in Foro Romano. †*
- 37 *Vnde idem D. Ambrosius d. cap. 7. Ille, inquit, gressus debito-*
- 38 *ris*

ris singulos numerat, aucupatur deflexus, iste continuo post columnas caput obumbrat. † Vnde à M. Cælio apud Ciceronem huiusmodi homines obæratî *columnarij* appellantur, & Sidi-
 doni. Apollina. *lib. 1. epist. ad Montium.* A Principe, ait, post
 diem viso in Forum ex more descendo, quod ubi visum est illico
 expavit, nihil fortiter ausa seditio, alij tamen mihi plusquàm
 deceret ad genua prouoluti, alij ne salutarerent fugere post Statuas,
 occulti post columnas, alij tristes, vultuosiq; iunctis mihi
 lateribus insedere. Vnde Cuiuslibet. *lib. 1. obser. cap. 13.* & Alciat. *lib. 4. Parer. cap. 27.* ex hoc loco legerunt in d. §. *illud Statuas*, &
 non *stationes*, & eandem emendationem defendit ipse Cuiuslibet.
 ab oppugnatoribus quos habuit *lib. 2. obser. cap. 40.* eam oppugnat
 Brissoni. *lib. 2. select. cap. 12.* † Et stationes armaria quædam
 fuisse quæ bibliopolæ, vel artifices habebant in foro asserit Gotofr. ibi,
 & in Foro Romano stationes reperiri probat Sueto. in *Nerone cap. 37.*
 & in *Basilica l. Basilicam 21. C. de oper. publi.* & stationum fit mentio in *l. item 15. §. cõuitium 7. D. de iniur. & famos. libel.* & propriè dicitur locus in quo
 quis muneris sui causâ se sistit, vel vt ait Gelli. *lib. 13. nocti. Atti. cap. 13.*
 locus in quem quis frequenter conuenire solet audiendi, confabulandi,
 vel residendi causa, † & Tertullia. *lib. de orati.* & Ammia. *lib. 28.*
 nomine stationis intelligunt Luca in quibus Christiani stantes die
 dominico Dominum orabant, † eodem modo stationarij dicuntur qui
 sistunt in *l. 6. C. de dignit.* vt quærant emptorem mercium quas
 exportant, sic & stationes tabellionum *noyel. 44. cap. 2.* & stationes
 Fisci *l. 1. C. de cõpensat.* † portus etiam statio dicitur in *l. portus 59. D. de verb. sig.*
 & plura alia bonarum litterarum loca petere poteris à Reuar. *lib. 4. vari. cap. 7.*

Sed vt progrediamur animaduertendum est non ita facile de forensi dici potest quod sit suspectus de fuga licet cœperit
 sarcinulas componere, & præparamenta facere, cum suspectus dicatur is
 qui animum ad fugam adijcit causa latitandi, & vitium mentis in actu
 deduxit, vt in nostra *l. fugitiuus D. de ver. signif. & in l. quis sit fugitiuus 17.* per totam
D. de edili. edic. forensis autem dici debet recessurus non vt fugeret

- 45 geret creditorem, sed vt ad proprios lares remearet, † aliud enim est fuga, aliud recessus vt notauit Natta *conf. 430. num. 21. lib. 2.* nam licet omnis qui fugit recedat, non tamen omnis qui recedit fugit, & vt animaduertit Bald. *in l. haeres absens §. si quis tutelam in fine D. de iudic.* viatorēs statim praesumuntur recessuri. † Attamen ego sic distinguerem, si contraxi cum forensi, & habui fidem de pretio soluendo in loco domicilij, tunc non possum tanquam de fuga suspectum eum detineri facere etiam si recedat, quia non fugit, sed recedit vt soluere promissa possit. Si vero habui fidem de pretio soluendo in eodem loco intra certum tempus, nec tunc potero detinere, quia sciebam forenses, & sic non posse ibi tanto tempore demorari. Si vero nullo adiecto tempore tunc poterit capi quia videtur fugere, plura congerit circa hanc rem Berlichius *d. conclus. 73. num. 62. §. seq.* Ianninius *lib. 1. cap. 2. num. 143.*
- 47 Dicitur etiam suspectus de fuga, qui deteriorat conditionem suam post contractum debitum *l. si fideiussor 7. §. fin. D. qui satis. cog. an. Paris. conf. 99. num. 18. §. 29. lib. 3.* Curt. *tract. de Seques. quast. 7. num. 41.* Natta *conf. 430. num. 11. lib. 2.* dilapidans bona sua in fraudem creditorum *l. ult. §. fin. vbi glos. D. qua in fraud. credi.* Iason *in l. si arbitro num. 5. tertia limitat. D. qui satis. cog. an. Parisius vbi supra,* † dummodo dilapidatio sit considerabilis vt considerat Bald. *in l. si pro ea 10. in princ. C. manda. Curt. vbi supra quast. 6. num. 36.* & probat argu. *glos. in auth. minoris debitor ver. debitor C. qui dare tuto. poss.* De coctus etiam dicitur suspectus de fuga ex traditis à Ianninio
- 49 *d. lib. 1. cap. 1. num. 147.* † Dicitur etiam suspectus quis si se implicat multis fideiusionibus Peckius *cap. 11. num. 2.* † Si tenet clausam praeter consuetum officinam Peckius *d. num. 2. Paris. d. conf. 99. num. 18.* Iannini. *d. cap. 2. num. 175.* † qui etiā *num. 180.*
- 50 suspectum habet malos mores habentem ex *glos. in l. si fideiussor 7. §. fin. ver. officium D. qui satis. cog. Pract. Papien. in forma seques. in glos. sapiens vir n. 2.* & id optimè intelligit si sint ordinati ad fugam, vel dilapidationem ex Curtio *d. tract. de seques. quast. 6. num. 34.* † Purgatur autem hæc suspitio si ad bonam
- 52 nam

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. IV. 319

nam frugem peruenerit, & triennio perseuerauerit Iason *in d.l. 7. §. satisfdatum nu. 25. D. qui satisf. cog.*

Adeo autem vrget fugæ suspitio, vt etiam debitor in diem 53
nondum aduento die possit si est de fuga suspectus carcerari
Bart. Bald. & Romanus ad *l. si debitor 21. D. de iudic.* Osual. ad
Donel. *lib. 15. comment. cap. 8. litt. A.* Pecki. *de iur. sist. cap. 4.*
nu. 7. Suarez *in repetit. l. post rem iudicatã in declara. leg. Reg.*
limit. 7. nu. 4. ¶ in declara. leg. 2. for. legum questione incipien-
te Sed attẽde nu. 25. Coler. *de proces. par. 3. cap. 3. nu. 106.* Petr.
Barbosa *in comment. ad l. in omnibus 41. num. 45. D. de iudic.*
Parif. *d. conf. 99. nu. 4. lib. 3.* Anto. Gomez *lib. 2. varia. cap. 11.*
nu. vlt. Hodierna ad *Surdum decis. 307. nu. 2. † & reijcienda* 54
venit cautela tradita à Peregr. Ianninio de cita. rea. lib. 1. cap.
2. nu. 26. vers. cautela vt scilicet faciat eum capi pro alio de-
bitore, vt dum super eo disputatur, veniat dies alterius: etenim
fermo est de creditore habente vnicum creditum tantum
cum debitore, & hoc in diem, † & videtur posse probari su- 55
pradictam conclusionem ex *d.l. in omnibus*, vbi Papinianus sic
ait: *In omnibus bona fidei iudicijs cum nondum dies prestanda*
pecunia venit, si aget aliquis ad interponendam cautionem, ex
iusta causa condemnatio fit, tum & ex l. quod si in diem 16. D.
de petit. hared. vbi conuento debitore in diem tenetur caue-
re de soluendo adueniente die † (de cuius tex. explicatione 56
vide Donel. optimè eum declarantem *lib. 19. cõment. cap. 13.*
vers. tertia differẽtia) & tenet *Surd. de ali. tit. 8. priui. 77. nu. 8.*
& Daniel. *Mollerus lib. 5. semestr. cap. 36. nu. 1. † & licet tex.* 57
in d.l. in omnibus solũ loquatur de iudicijs bonæ fidei, tamen
idem dicendum est etiam in stricti iuris, vt admittunt Bart.
Alber. & Paul. de Castro *in d. l. in omnibus 41.* Iason *in l. 3. in*
princi. nu. 14. de condic. ob caus. ¶ in l. si constante nu. 58. D. so-
lut. Matri. Afflict. decis. 108. nu. 3. Pecki. *d. nu. 7.* Padilla *in l. si-*
ue apud acta nu. 28. C. de transac. Barbosa *ubi supra nu. 22. †* 58
qui reiectis opinionibus Bartoli, & Lorioti amplectitur sen-
tentiam Fulgosij asserentis ideo Iure Consultum se restrin-
xisse ad contractus bonæ fidei, quia subdit creditorem agere
posse *ibi si aget*, vnde iure actionis id obtinebit, at in contra-
ctibus

- 59 Etibus stricti iuris id consequetur implorato Iudicis officio. † Illud certum est, vt ad institutum reuertamur, posse carcera-
ri debitorem in diem, quod intellige dummodo se effecerit
suspectum vel ob amissionem bonorum, etiam si fortuitam,
vel alio modo post initum contractum ex quo debitor est *l. 4.*
D. vt in possess. legat. l. si ab arbitro 10. §. 1. D. qui satis. cog. & ibi
notat Angel. *nu. 2. Molina de Hispano. primoge. lib. 1. cap. 15.*
- 60 *nu. 13. † Neq; obstat l. si creditores 31. D. de reb. autor. iudi poss.*
fid. quia loquitur in hærede paupere ad eunte hæreditatem,
& qui ex ea nihil diminuit, & tunc non cogitur cauere, quia
nulla causa superuenit de nouo, & ideo satis erit præstare
cautionem de hæreditate non diminuenda, vt notauit Barbo-
- 61 *sa vbi supra nu. 68. † Neque obstat l. Fulcinius 7. §. si in diem*
14. D. quib. ex caus. in possess. eatur, nam ibi agitur de missione
in possessionem bonorum, & eorum venditione, & quo ad
illam optimè asserit Consultus *nihil interest debitor quis non*
sit, an nondum conueniri possit, secus vero quo ad cautionem
præstandam quoties debitor est de fuga suspectus, plura alia
circa hæc iura pete à Donel. *lib. 23. comment. cap. 11. & latè*
ibi Osual. *lit. K. § L.*
- 62 Adeo autem verum est quod supra diximus, vt debitor in
diem præferatur alijs creditoribus posterioribus, quorum dies
iam cesserat, quādo est periculū in mora vt omittenda nō sint
formalia verba Roder. Suarez *in repetitione l. post rē iudicatā*
in declara. leg. Regni. limit. 7. Quidam mercator diues, inquit,
rupit, & fugit vt multoties faciunt huiusmodi quando vident
se diuites esse, & dimisit iste mercator aliqua bona, non tamen
tanta vt sufficerent omnibus, statim fuga arrepta venerūt mul-
ti mercatores, & inter omnes erat vnus qui habebat obligatio-
nem cum hypotheca bonorum, qui erat prior tempore omnibus
alijs aliorum obligationibus, attamen dicta obligationis solutio
erat in diem, qua dies adhuc non uenerat. Petebant omnes exe-
gutionem obligationum suarum. Iste cuius obligatio erat prior
tempore petebat etiam executionem, & dicebat se præferēdum
ex regula qui prior est tempore, potior est iure. Opponebatur
uero ei quod non erat audiendus quia nihil poterat petere ex
quo

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. IV. 321

quo dies destinata solutioni nondum venerat, & etiam quidem Iudex dimisit ex hac causa desperatum, qui venit ad me pro remedio, & alijs duabus vicibus habui de facto, & consului in fauorem istius mercatoris illum esse alijs praeferendum dato quod dies solutionis nondum venerat ex eo quia debitor fugerat, & motus fui per tex. singularem in d. l. quasitum ubi est casus iunc. glos. quod etiam si dies pensionis, & sic solutionis non venisset, tamen ex iusta causa poterit creditor persequi pignora, & agere hypothecaria pro debito, ut quia recessurus putabatur. Hinc est quod Barto. ad l. 1. C. de condic. ex lege comendat illum tex. dicens esse ad hoc singularem quod omnis debitor fugitiuus potest capi, & detineri ante diem.

Sed an idem dicendum sit de debitore sub conditione dubitari posset. Et licet Barbofa d. nu. 45. Gomez. d. num. fin. & Pecki. nu. 7. idem dicendum affirmant, tamen ego hanc constituo conclusionem. † Debitor sub conditione etiam si sit de fuga suspectus non potest detineri, & eam tenet Alberi. in d. l. quasitum 14. † eamque probo ex differentia quam Ulpianus constituit inter debitorem in diem, & sub conditione in l. cedere diem 213. D. de verb. sig. ibi Vbi in diem cessit dies, sed nondum venit, ubi sub conditione neque cessit, neque venit, quasi dicere velit cedere diem significat incipere deberi pecuniam, illud scilicet quod promissum, legatumue est l. 5. cū 2. seq. l. nec semel 12. cum l. seq. l. cum ita 16. l. si dies 21. D. quan. dies lega. ced. hinc est quod dicimus cedant mihi bona, hoc est in ius meum veniant, ad me incipiant pertinere, item cessa actio, quæ incepit ad alium, quam cuius erat, per cessionem idest translationem solemnem pertinere. † Venire autem diem dicimus, hoc est extitisse, & adesse quo pecunia peti possit, sicuti exire diem dicimus in l. ait Prator 23. §. hi plane D. ex quib. caus. maio. cuius agendi tempus præscriptū, est finitum, & extinctum. † Cæterum nõ continuo quo quælibet actio nata est agere licebit ob metum dilatoriae exceptionis, quæ negat tempus agendi aduenisse l. 1. 2. & 3. C. de plus petiti. §. si quis agens I. de actio. §. temporales, & §. hodie I. de excepti. l. obligationum fere 44. D. de oblig. & actio. l. eum

Si qui

- qui *Calendis 41. in princi. §. 1. l. hoc iure 10. l. veluti 27.*
 67 *§. 1. l. centesimis 46. D. de verbo. obligat.* † Si ergo purè cōuen-
 tum est statim, & cessit, & venit dies, hoc est, & nata actio est,
 & extitit facultas agendi, & petendi *d. l. eum qui Calendis*
 68 *41. §. quoties.* † Si vero in diem, ipso quidem momento con-
 uentionis nata est, & obligatio, & actio, sed non ante adest
 dies agendi, quam si dies ille venerit, qui facultatem agendi
 confert *d. l. centesimis, d. l. obligationum* quia diem illum ven-
 69 turum certum est. † At vero si sub conditione quid promissū
 neque cessisse, neque venisse diem, neque natam obligatio-
 nem, & actionem, neque facultatem agendi extitisse dicen-
 dam est *§. sub conditione l. de verbo. oblig. l. 5. §. 1. D. quando*
dies lega. ced. l. 11. l. 12. l. conditionales 54. l. bonorum 49. D.
de verbo. sig. l. uxorem 41. §. eius hares D. de leg. 3. imò forsan
 nunquam eueniet. Quid mirum igitur quod debitor in diem
 si fiat suspectus possit sequestrari, non vero sub conditione?
 Quid enim si conditio sub qua concepta fuit obligatio esset.
 70 Si *Naui ex Asia* venerit, & *Naui* nunquam venit? † Insuper
 hanc sententiam probo ex *l. is cui 42. D. de oblig. & actio. vbi*
legatarius pendente conditione non potest dici creditor, &
in l. in fraudem 27. D. qui, & à quib. vbi legatarius conditio-
 nalis pendente conditione non numeratur inter creditores.
 71 Et licet debitor in diem nō possit soluere ante diem, vt cen-
 suit *Senatus Granatensis*, & pluribus exornat *Larrea decis. 15.*
per totam: tamen hoc non est quod non sit creditor, & debi-
 tor iuxta tex. in *l. eum qui 15. D. de annuis legat. l. post mortem*
12. C. de fideicom. l. cum pater 77. §. curatoris 2. D. de leg. 2.
l. patrem 19. D. qua in fraud. credit. l. 1. D. de cond. & demost.
l. quod in diem 70. D. de soluti. l. 3. §. quod seruus 14. D. de statu.
lib. sed potius quia debitor ille soluebat ante diem quia ru-
 mor erat diminuendæ, & mutandæ monetæ, vnde in præiu-
 diciū creditoris hoc facere nō licet, nec fauori, vel tempori
 pro se introducto licet renuntiare in præiudiciū alterius,
 vt notauit idem *Larrea nu. 11.*
 72 Nec vim facit aduersus supradicta tex. in *l. omne as 27. D.*
profocio, nam licet ibi agatur de debito conditionali, tamen
 solum

solum asseritur vt interponantur cautiones, non vt arrestetur debitor. Constituit Paulus tāquam certum omne æs alienum quod durante societate contractum est, debere de communi solui, licet solutum sit distracta iam societate, quia est inspiciendum tempus quo contractum, & cuius causa cōtractum. Vnde colligit Consultus *si sub conditione promiserat socius, & distracta societate extitit conditio, de communi soluendum est*. Si vero interim hoc est pendente conditione *societas dirimatur cautiones interponenda sunt*, scilicet socius debet cauere socio qui promisit se pro sua parte soluturum casu quo conditio euenerit, & alter socius qui promisit debet cauere socio, nō eueniente conditione se nihil à socio repetiturum, nec hac de causa eum molestaturum, & hac ratione quia *cautiones illæ non respiciunt creditorem (cui iam satis cautum cum socium habeat obligatum) sed potius socios inter se* vtitur Consultus dictione plurali numero *cautiones*, alias si creditorem respiceret, singulari voce vsus fuisset. † Poterit etiā (vt obiter hoc notemus) debitor fugitiuus, vel de fuga suspectus capi etiam si sit intra tempora data ad conficiendum inuentarium Angel. *in l. 1. §. hac stipulatio D. si cui plusquam per leg. Falcid. Iason in l. vinum num. 3. vers. tertio illud probo D. de reb. cred. Berlichi. d. conclus. 73. nu. 54.*

Sed antequam hinc abeamus non inutiliter quærendum, hic est an possit detineri si est suspectus de fuga is qui tātum nudo pacto se obligauit, † quia nudum pactū non parit actionem. *l. iuris gentium 7. §. 1. cum seq. D. l. legem 10. C. de pact.* Anto. Gomez. *lib. 2. vari. cap. 9. nu. 2.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 9. vbi Osual. lit. A. B. & C.* huius rei rationem tradit, vnde deficiente actione non datur iudicium, & consequenter neque actor qui possit petere à Iudice, vt suum debitorem detineat. † Tum etiam quia creditor qui habet debitorem ex nudo tantum pacto obligatum nō potest dici propriè creditor *l. creditores 10. ibi Quod si natura debeatur non sunt loco creditorum D. de verb. sig.* quasi dicat, quod si natura debeatur, hoc est nudo pacto, id neque creditum est, neque debitum, neque cui debetur creditor iure vocari potest, & per conse-

quens in possessionem mitti non debet Gæddeus *in d.l. creditores 10. nu. 7.* † Unde nec supposito iure Municipali huius Dominiij Mediolani in Nouis Constitutionibus *sub tit. De offic. Abbat. & Consu. Mercat. S. omnium officialium*, quo cauetur vt omnes Iudicentes curent debitores ad instantiam creditorum petentium, & medio iuramento creditum iustificantium detineri facere, posset creditor qui debitorem nudo tantum pacto obligatum habet, obtinere. † Excipe tamen nisi ageretur coram Mercatoribus, vel de eis coram Executore statutorum mercantilium † (qualis est ex Statutis in hac Ciuitate Cremonæ Vicarius Prætorius) & causa esset mercantilis, nam tunc cōtrarium dicendum est, quia in eis proceditur ex bono, & æquo, & pactum nudum parit actionem Couar. *in cap. quamuis pactum par. 2. S. 4. num. 14. de pactis in 6. Menoch. conf. 92. nu. 32. & conf. 39. nu. 3. & de arbitr. Iudi. quest. 51. nu. 13. & quest. 57. Ofasch. decis. 21. Afflic. decis. 120. nu. 4.* & in istis terminis agitat hanc quæstionem, & ita sentit Ruginel. *practi. quest. cap. 12. num. 10.* vbi de Titio qui dixerat Mæuio, promitte in verbo meo, nullum enim patieris damnum.

Succedit discutienda secunda huius capitæ pars quo modo scilicet debeat cōstare Iudici de hac suspitione, vt capturam concedere possit. † Angel. de Perusio *in l. si ab arbitro D. qui satis. cog.* qui asserit se multos carceratos fecisse relaxare quia sæpè imperiti Iudices imperitiam Aduocatorum sequentes faciunt detineri debitores quando solum allegant suspitionem cum iuramento, & debere facere fidem de debito per testes, vel instrumentum, & idem Angel. *in l. nemo C. de exacto. trib. lib. 10.* † Angel. Areti. *in §. actio autem 1. I. de actio.* vbi se propter hoc multos processus aliter factos cassari fecisse testatur. Bald. *in l. apertissimi 6. C. de iudic. nu. 10.* qui concludit quod nō sufficit iuramentum, sed debet allegari, & summarie probari quod sit forensis, vel vagabundus. Philip. Decius *conf. 75. pro tenui facultate num. 1. vers. quarto hoc de ducitur.* Rolan. à Valle *conf. 65. captura commissa num. 10. vers. tertio facit lib. 3. Paris. conf. 101. citatio contra nu. 1. lib. 3. Imola*

mola in l. 2. in princ. D. solut. Matri. Vasqui. lib. 2. contro. cap. 26. qui solo iuramento probari suspicionem negat. Hi, inquam, omnes tenent nō sufficere iuramentum quo ad consequendam capturam ea nixi ratione ratione quod in debito pro obtinenda captura requiritur probatio talis, quæ si facta esset præsentente parte esset probatio plena, & quæ sufficeret ad cōdemnationem, sed est semiplena eo respectu, quia absente parte fit, & Areti. *ubi supra* probat ex eo quod cum agatur de graui præiudicio propter verecundiam debet probari suspitio fugæ per duos testes idoneos. † In contrariam abierunt sententiam Paul. de Castro *conf. 474. pro pleniori examine nu. 1. & seq. lib. 1. Iason in l. 2. num. 29. D. solut. Matri. & in l. apertissimi 16. nu. 21. C. de iudi. Crauetta conf. 978. nu. 5. Grat. conf. 138. num. 4. lib. 2. Natta conf. 430. nu. 11. lib. 2. Ruginel. practi. quæsti. cap. 12. nu. 1. Gail. lib. 2. obser. 44. num. 7. Roma. conf. 320. num. 3.* qui affirmant sufficienter probari per iuramentum, maximè cum dicta probatio nullum pariat præiudicium capto super debito, quia præstita fideiussione debet relaxari, & actor tenetur per alias probationes probare debitum, vt infra latius dicemus: † etenim si exigenter probationes per testes, vel instrumenta, esset periculum ne instrueretur fuga debitoris, siquidem *interdum locus, tempus nō patitur deliberandi consilium*, vt aliud agens affirmat Vlpianus in l. 1. in princ. D. de exercit. actio. & in omnem euentum non potest plus adijci ad fidem Iudicis per probationem vnus testis, quam per iuramentum, † imò cōtra testes possunt opponi exceptiones, iuramentum autem non nisi ex *magna causa* retractatur l. *videamus 4. §. item videndum D. de in litem iur.* † Aliam sententiam sequutus fuit Ioan. Bap. Caccialup. *de debit. susp. & fugi. quæsti. 6. nu. 12. & 14. in fine, & nu. 18.* existimans supradictam Castren. opinionem esse veram quoties si expectaremus testes, vel instrumenta interim esset periculum ne euanesceret prouisio faciēda creditori per fugam debitoris, secus si à creditore petatur, vt debitor capiatur ea solum suspitione (de qua supra) quia nō possideat immobilia. † Sed hæc sententia non placet, quia semper dubitari potest ne instruat

82

83

84

85

86

struatur fuga debitoris tanto tempore prorogata captura ob
testium productionem, vel instrumentorum exhibitionem.

87 At Berlichius *d.conclus.73.nu.43. Et seq.* Angeli, & Castren-
sis agnoscit, refertque contrarias sententias, nihil tamen de-
cidit. † Quare dicendum existimabam veriore esse senten-
tiam Castren. ob rationes pro ea adductas, si tamen ita intel-
ligatur, vt iuramentum sit non solum de suspitione, verum,
& de debito, debitiq; quantitate, dummodo tamen adleget,
88 non probet causas non tantum suspitionis, verum & contra-
cti debiti. † Debet autem iurans esse bonæ opinionis, & fa-
mæ, alias eidem Iudex credere non tenetur, nec capturam,
decernere Ripa *in l.3.nu.57.D.solut.Matri.Ruginel.practi-
quæsti.cap.12.nu.7.*

89 Hæc licet sub dubio procedant quo ad ius cõmune, tamen
quo ad municipale huius Domini Mediolani res est clara,
nam in Nouis Constit. *in d. Somnium tit. de offi. Abbat. Mer-
cat.* sic habetur: *Omniū Officialium cura erit si aditi fuerint
à creditoribus, constito prius de credito vel per summariam,
informationem etiam parte non citata factam, Et quolibet die
etiam feriato, non seruato etiam aliquo iuris ordine, vel per so-
lum creditoris iuramentum, cuius etiam iuramento de fuga
credatur, omnes hos debitores detinere, diligenterque custodire,*
quam Constitutionem explicat Ruginel. *pract. quæsti. cap. 12.*
Tex. loquitur de creditore, vnde dubitari posset, nisi tam cla-
rè postea distingueret an summatim deberet cõstare de cre-
dito, an vero per euidetes probationes, & in terminis Statuti
sic loquentis concludit Castren. *conf. 474.* sufficere summa-
tim, quem sequitur Caccialup. *d. quæsti. 6. nu. 15. vers. sed pone
quod Statutum.* † Insuper dicitur etiam parte non citata, &
90 in hoc concordat cum iure communi, tam enim ad informa-
tiones si recipiuntur, quam ad iuramentum non citatur debi-
tor ne eius fuga instruatur Castren. *d. conf. 474. nu. 1. vers. cir-
ca quod notandum lib. 1. Bald. in l. si consentaneum nu. 25. vers.
fallit si probabiliter C. quomo. Et quan. Iud. Petr. Paul. Molign.
de iur. reten. quæsti. 239. Iason in l. si fideiussor §. ult. num. 9. vers.
dicit tamen notabiliter D. qui satisf. cog. Berlich. d. cõclus. 73.
nu. 46.*

nu. 46. aliosque plures refert, & sequitur Caccialup. *d. quest. 6. num. 22. vers. cum igitur.* † Vnde coneludit Castren. *ubi supra in fine vers. secundo* ex prædictis ad huiusmodi capturam concedendam cum sit modicæ cognitionis non esse necessarium quod Iudex sedeat, sed posse in Camera de negotio cognoscere facit *l. voluit. 4. §. 1. D. de inter. actio. l. 2. §. dies D. quis ordo in bono. posses. ser.* † Et licet debitum super quo petitur decerni captura debeat esse liquidum, vt multis probat Gaspar Manzius *de patroc. debito. dec. 1. quest. 6. nu. 3.* & hoc videatur esse non posse nisi parte citata. at dicendum est sufficere quod sit liquidum, hoc est quod per creditorem iuramentum præstetur super certa quantitate, secus si solum diceret se creditorem pro damnis, & interesse, vel pro alio negotio absque eo quod exprimeret quantitatem, vt ex Mariano Socino coneludit Caccialup. *d. quest. 6. num. 14. vers. posset etiam.* † Sciendum tamen est iuramentum hoc quod ius commune, & municipale requirit tam circa creditum, quam circa suspensionem non posse præstare Procuratorem, qui nõ habeat speciale mandatum, nec ad illud subeundum admittendus est, quia posset facere cadere dominum in penam Roma. *conf. 241. num. 11.* † nec sufficit mandatum generale, vt per Borg. *decis. 1. par. 1. nu. 47.* & Anchar. *lib. 2. quest. 3. nu. 18.* qui tamen credit sufficere mandatum cum libera cui assentior, & sentire videtur Ruginel. *practi. quest. qu. 13. nu. 15.* † Debet autem iuramentum per Iudicem deferri, alias si creditor ex se ipso iuraret nullam fidem faceret, nec valeret Caccialup. *quest. 6. nu. 21.* Paris. *conf. 101. nu. 3. lib. 3.* Iannini. *de cita. rea. lib. 2. cap. 1. nu. 8.*

Celebris admodum est, in hocque Foro Cremonensi quotidie præmanibus dispositio Statuti Cremonensis *Rubri. 46. l. de Mezadris, fictalitijs, & laboratoribus terrarum realiter, et personaliter conueniendis*, quo cauetur, vt Mezadri, Coloni, Laboratores, Partiarij, Massarij, Fictalitiij, & Molinarij non possint veteres dominos relinquere, & novos quærere nisi prius satisfactis antiquis etiam termino conductionis elapso, & eorum receptatores, vel nqui domini denunciatione, &

ter-

termino ad expellendum mensis præterito, & ab eis non expulsi, tenentur debitum soluere, alioquin supradicti Mezdri, Massarij &c. non satisfacientes, & quilibet de eorum familia maior 18. an. possit detineri personaliter, facta prius fide summam de debito per instrumenta, vel per testes. Insuper statutum est quod ad instantiam creditoris alicuius mezdri, massarij &c. pro debito contracto occasione, vel prætextu mezdræ massariæ &c. debeat Iudex detineri facere debitores facta fide de debito summarie non præcedente citatione aliqua, dum tamen creditor iuret coram dicto Iudice tales personas esse debitorum in eo quod continetur in instrumento, vel aliter probatum fuerit. Vnde detestanda est praxis, quam aliqui Notarij à me amplecti instabant, vt scilicet possent vti remedio huius Statuti creditores suum creditum solummodo per iuramentum probantes, etenim Statutum requirit quod iuret creditor se creditorem crediti in instrumento contenti, vnde supponit debere extare instrumentum, vel chirographum, verum erit quod simplex exhibitio illius sufficiet, neque si est chirographum erit recognoscendum ad dictam capturam obtinendam, & hinc fortasse posset hoc sustineri quod Bursat. *conf. 242. nu. 13. lib. 3.* quem sequitur Genua *de script. priua. lib. 1. quest. 4. num. 182.* asseruit scripturam priuatam contra suspectum de fuga probationem inducere.

97

Illud certum est semper in licentia, vel exequutione ex vidicti Statuti concedenda apponi clausulam illam, vt fideiussione per debitorem præstita, ab illa exequutione absteatur iuxta verba ipsiusmet Statuti. Quæ clausula etiam si non esset apposita iam subintelligeretur maximè cum hucusq; actum sit de captura, quæ conceditur creditori ad effectum, vt sibi caueatur, secus in illa quæ fit pro debiti exequutione (de quarum differentijs vide Caccialup. *quest. 6. nu. 13. & quest. 9. nu. 1.*) etenim tunc nec præstita fideiussione est relaxandus, vt nuper iudicavi in causa cuiusdam detenti ad instantiam Dominorum Regétium Hospitalis Magni huius Ciuitatis Cremonæ, qui habent authoritatem decernendi capturam contra
illius

illius debitores non vt caueant, sed vt soluant, † & hoc licere 98
 Orphanotrophis, siue Hospitalarijs tradit Ianninius *de cita.*
rea. lib. 3. cap. 191. nu. 1. quo casu fideiussio non iuuat ad libe-
 rationem è carcere. † Hospitale verè Magnum magnis diui- 99
 tijs à Maioribus ditatum, sed nunc in miserrimum adductum
 statum, ob debitorum quos habet paucam, aut nullam pieta-
 tem, & nunquam maiori ratione, quam nunc Hospitale Pie-
 tatis dictum idest Pietate dignum. † Contra illius debitores 100
 sic cum Cassiodoro *lib. 12. vari. epist. 13.* loquar. *Additur, in-*
quit, quod talibus non dare, tulisse est, & merito quãdo qui po-
test esurientibus subuenire, si non pascit extinguit. Pudeat illis
tollere quibus iubentur offerre. Ultra omnes crudelitates est di-
uitem velle fieri de exiguitate mendici, amentur honesta lucra,
horreantur damnosa compendia, nullus audeat inde tollere
quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit qui retinendo
collegerit, & paupertatem potius ad se trahit si exigentium pe-
cunias non repellit. Et certè vt dicebat Saluianus *lib. 6. de gu-*
berna. Dei mihi hoc loco ad exequendam rerum indignitatem
parem negotio eloquẽtiã dari vellem, scilicet vt tantum vir-
tutis esset in querimonia, quantum doloris in causa. † Hæc in 101
 Hospitale impietas forsan causa de populationis Cremonæ,
 rebus enim post bellum pacatis magis deserta in dies exper-
 tur, ædificia quotidie quia non reædificantur dilabuntur, & vt
 Cassiodori eiusdem verbis vtar *lib. 4. epist. 30. citò vetustatis*
decoctione resoluitur quod hominum presentia non tuetur, pro-
 pter similem depopulationem iam olim, vt asserit Liuius *de-*
ca. 4. lib. 7. Lucius Aurunculeius Prætor legatos Cremonen-
 sium introduxit in Senatum conquerentes de inopia colono-
 rum alijs belli casibus, alijs morbo absumptis reliquisse Co-
 lonias, & Senatus decreuit, vt Caius Lælius Coss. si ei videre-
 tur sex millia familiarum conscriberet, quæ in eas Colonias
 diuiderentur, & idem Liuius *deca. 3. lib. 8.* ad similem quere-
 lam Cremonensium edictum fuisse asserit, vt qui ciues Cre-
 monenses, atque Placentini essent ante certam diem in Co-
 lonias reuerterentur.

In terminis supradicti Statuti videndus Ioannes de Amatis 102

Tt

conf.

- 103 *conf. 72. per totum*, & vtrum in eo appellatione domini veniat vsufructuarius tradit *Alexan.conf. 129.nu. 3.lib. 2.* † Quatenus autem disponit, vt mezadris, colonis, fictalitijs &c. non liceat à prioribus dominis recedere, & ad novos ire nisi priorum consensu, aut soluto debito cum nouo domino contracto concordare videtur cum Statuto Mediolani *cap. 379.lib. 2.* † & cum iure communi *in l. fin. C. de manci. & colon. patrimo. lib. 11.* vbi dicitur, vt hi qui fūdos patrimoniales reficiunt, vel eos colentes solum eorum verterant, nunc ad alia loca dirigentes, nunc ad militiam conuolantes ad auitas conditiones, & propria iura reuocentur, hoc tamen non intelligit in militibus veteranis, *nequaquam enim placet*, vt aiunt Imperatores, *tela in usum vomeris, & ligonis conuertere.* † Tum & receptatores eorum, seu occultatores nō solum tenentur restituere, verum & in libram auri puniūtur *l. 2. C. de fugi. colo. patrimo. lib. 11.* & concordat cum *l. 2. C. Theodos. de fugit. colon. inqui.* & tributa eius quandiu apud eos fuerit soluere coguntur *l. 1. C. eo.* † & omnes coloni adscripti ad agriculturam prædiorum patrimonialium si ad aliquam militiam conuolauerint reuocantur *l. ult. vbi Bart. C. de fugit. colo. patri. lib. 11.* † Quinimo, & filij, & nepotes huiusmodi colonorum si ad stipendium castrense transferint conuentis ducibus, tribunis, ac præpositis reuocantur, neque stipendia data profunt, vt dicitur *in l. 1. C. eo.* † Si quis tamen huiusmodi colonos habuerit per 30. annorum spatium, ac suos poterit vindicare, *l. 1. vbi pulchra de hac re decisio C. Theoda. de inqui. & colon.* † Illud non omissum vellem confessionem de recepto, vel de debito factam à suspecto, vel fugitiuo non præiudicare, tertijs creditoribus *Decia. respon. 81.nu. 37.lib. 4.*

QVIS

QVIS IVDIX POSSIT CAPTURAM CONCEDERE,
& quis de eius rititudine cognoscere valeat.

§. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Ille dicitur competens Iudex qui potest personali coercitione coercere debitores.
- 2 Suspectus de fuga nō potest adlegare incōpetentiam Iudicis
- 3 Argumentum de tempore ad personam valet.
- 4 Dummodo non adsit copia Iudicis competentis, & in omni casu tenetur remittere.
- 5 Caccialupus distinguit inter suspectum de fuga instāti, vel quia non habet immobilia.
- 6 Quod licet facere priuata auctoritate licet etiam facere Iudici incompetenti.
- 7 Debitor potest capi de licentia Iudicis cuius officium tempore capturae expirauerat.
- 8 Incompetens Iudex non poterit cognoscere de validitate capturae.
- 9 Explicatur tit. de Officio Protectorum Carceratorum in Nou. Consti. Mediolani.
- 10 Ordines Senatus confirmantes Protectorum notionem.
- 11 Decisio Senatus Mediolanensis.
- 12 Alia eiusdem Senatus decisio.
- 13 Dictio rectē significat propriē causam, & eius iustitiam.
- 14 Rectum iudicium pro directo.
- 15 Recta vindicatio pro directa.
- 16 Rectē idem quod legitimē.
- 17 Ritē significat ordinem, & solemnitatem.
- 18 Comprobatur hac differentia.
- 19 Intelligitur Tertullianus.
- 20 Consilium Sapientis ad rectē cognoscendum non extenditur ad cognoscendum de tempore capturae.
- 21 Protectores cognoscūt de suspicionē fuga, & decisio Senatus.

Tt 2

22 Non

22 *Non tamen cognoscunt circa rititudinem capti tanquam
Fisci debitoris, & Senatus Decisio.*

23 *Species circa Protectorum notionem.*

24 *Senatus decisio.*

- B** Reuiter in hac prima parte concludendum est illum Iudicem dici cōpetentem ad decernendam capturam contra debitorem fugitiuum, vel de fuga suspectum, qui potest personali coercitione coercere debitores suæ iurisdictioni subiectos Peregr. Iannini. *lib. 1. de cita. rea. cap. 1. nu. 1.* qui autē sint isti declarant Doctores *in l. 2. D. de iurisd. omni. iudi.* Imò etiam Iudici incompetenti hoc licet. † quia suspectus de fuga, & captus non potest allegare incompetentiam Iudicis quia sicut potest capi tempore incompetenti, hoc est feriato, vt infra dicemus, ita & à persona incompetenti arguendo de tempore ad personam, † quod argumentum valere probat tex. *in l. miles ita 41. D. de testa. milit. tenet Ancar. conf. 292. in auxilium veritatis Roma. in l. 2. D. de iurisd. omni. iudi. & in l. de pupillo §. meminisse D. de oper. no. nun. Decius in l. cui iurisdictione nu. 17. & ibi Alexa. nu. 5. D. de iurisd. Coler. de proces. execu. par. 2. cap. 1. num. 82. & pluribus probat sententiam hanc Roderi. Suarez in declar. l. 2. lib. 2. for. legum. questione incipiente Sed attende à nu. 47. † vbi requirit quod non adsit copia Iudicis competentis, & quod incompetens teneatur remittere competentis, sentit ita Petr. Grego. *lib. 49. Syntag. cap. 1. nu. 8. Ofual. ad Donel. lib. 17. cōment. cap. 2. litt. N.* & Baldus à Caccialupo vbi infra adductus asserit quod suspitio fugæ facit cōpetentem Iudicem eum qui alias talis nō erat, alias enim requirendo Iudicem competentem semper instrueretur fuga. † Aliter sentit Caccialup. *quest. 4. nu. 3.* qui nouam distinctionem adducit inter fugitiuum, & suspectum de instanti fuga ex vna, & suspectum quia non habeat mobilia ex altera, ita vt prioribus duobus casibus non obsit incompetentia, secus in vltimo, sed hanc doctrinam refellimus iam *in §. antecedenti nu. 87. & licet Natta conf. 430. nu. 29. lib. 2. videatur**

deatur amplecti distinctionē Caccialupi, tamen semper concludit quod ubi periculum est in mora potest etiam per incōpetentem Iudicem concedi captura, imò & posse propria authoritate capi diximus *supra* §. 3. *nu.* 3. † Quod autem priuata authoritate licet facere, id si fiat per Iudicem incompetentem non vitiat actum Coler. *par. 2. cap. 1. nu.* 58. Iannini. *lib. 1. cap. 1. nu.* 12. † Hoc solum animaduerti vellem debitorem posse capi ex vi licentiæ Iudicis cuius officium tempore capturæ expirauerat ex doctrina Angeli *in l. si per epistolam D. de acquir. hered.* quod dicit se multoties practicasse. Ratio est quia iussus Iudicis causa cognita factus executori, vt eius sententiam exequatur non perit eius morte, vt est casus *in auth. vt nulli Iudic. §. si verò colla. 9.* Bart. *in l. fundi venditor D. de acquir. posses. tradit Suarez ubi supra nu.* 28.

Licet tamen ab incōpetenti Iudice possit obtineri captura debitoris fugitiui, vel de fuga suspecti ob fugæ periculum, tamen nō omnis Iudex poterit de capturæ validitate cognoscere, sed solum Iudex qui erat competens ad illum capiendum, cum reo iam detēto cesset periculum instructionis fugæ quod Iudicem incompetentem constituebat competentem ad illam capturam decernēdam. † Sed in hoc Mediolani dominio ex dispositione Nouar. Constit. sub titulo de Offic. Protecto. Carceratorum concessum est singulare circa rem, hanc priuilegium sub his verbis: *Protectores Carceratorum possunt cogere, & condemnare quoscunque qui nō ritè aliquem detinere fecerint ad satisfactionem expensarum factarum per ipsos non ritè detentos, & habito prius sermone cum Iudice.* Vnde cognitio rititudinis cuiuscunque capturæ ob debita factæ ad dictos Protectores spectat, cum non possint condemnare in expensis, nisi prius cognouerint de validitate, & concessa facultate ad condemnandum, tanquam necessarium, antecedens conceditur cognitio argum. *l. ad legatum 62. l. ad rem mobilem 56.* vbi glos. & Bart. *D. de procurat.* † & confirmant hanc Protectorum notionem Ordines Senatus Excellentissimi præcipuè sub die 15. Ianuarij 1580. ibi *Non tollantur exceptiones rititudinis capturarum in causis civilibus, sed cogni-*

cognitio earum permittatur Protectoribus, & licet Ordines dicti anni 1580. fuerint reuocati 11. Augusti 1616. tamen iste fuit confirmatus, vt videri potest in Ordinibus per Garonum collectis fol. 236. Et licet ipsi Protectores proposuerint coram Senatu eam facultatem sibi esse attributam etiam in causis, quæ concernunt rectitudinem, tum ex dispositione Statutorum Mediolani, tum etiam ex obseruantia, & petierint declarari ad se huiusmodi cognitionem pertinere, † At tamen Senatus die 29. Ianuarij 1616. censuit supradictam Constitutionem esse seruandam, solumque dictos Protectores posse cognoscere de rititudine, non obstantibus per eos adductis.

II Sed ad magis declarandam hanc Protectorum cognitionem libet hic transcribere Senatus Excellentissimi ordinem super ætate sexagenaria factum die 4. Iunij 1587. qui est huiusmodi.

CVM proposita fuissent in Excellen. Sen. Mediol. preces Antonij Ritij carcerati ex causa debiti, quibus contendeat exceptionem sexagenariae ætatis, vt potè concernentem rititudinem capturæ cognosci debere per DD. Protectores carceratorum Mediolani, prout cognitum iam dudum fuisse asserbat, sed eius diffinitionem impeditam Senatus eiusdem rescripto, donec & votum, & voti rationes ad Senatum prescripserint, iussit idem Senatus, vt ad unum ex Magn. Senatoribus, DD. Protectores, & DD. Abbates Mercatorum, ac Galeotus Arlunus aduersarius vocarentur, qui coram eo deducerent quicquid voluissent super dicto puncto, ad effectum, vt ijs, & alijs quæ per eundem Senatorem visa, & considerata fuissent, relatis, & mature discussis posset opportunè decerni tam in casu proposito, quam in cæteris omnibus qui post hac se se obtulerint, & cõtrouersia orientes super Iudicium ordinariorum, & dictorum Protectorum potestate tandem præcidantur. Cum verò eam in rem incubuisset idem Magn. Senator, in mediumque attulisset statutorum huius Ciuitatis dispositionem cap. 152. & 154. vol. 2. Nouarumq; Const. & postremi Senatusconsulti aditi anno 1554. inter novos ordines relati, deinde responsa
per

per dictum Arlunum, ac supplicata per DD. Protectores, punctumque huius, ac aliarum consimilium difficultatum à sola rectitudinis, rititudinisue distinctione, veraque horum terminorum cognitione pendere ostendisset, quo maturior, & plena magis deliberatio fieret, latius adhuc super ea re cogitandum statuit; omnibus autem in Senatu denuò propositis, & discussis. Censuit hic ordo, rectitudinis cognitionem ad Iudices quoscumque ordinarios pertinentem, qui capturas contra debitores decernunt, nedum causa iustitiam idest veri debiti existentiam, continere, sed etiam rititudinem, hoc est eius solemnitatem tam in captura ipsa decernenda, quam in ea ad exitum per apparitores producenda; Rititudinis vero quæ Protectoribus quoque concessa est nihil cum iustitia causa commune habere, sed solis nullitatibus contineri quacunque illa sint, etiam quæ ex persona inhabilitate fierent, ut in occurrenti casu Ritij propter sexagenariam aetatem. Verum rem ita temperandam, ut si unus alium in cognitione alicuius nullitatis prævenerit, alius ab ea cognitione abstinèat, & prævenerit intelligatur Iudex ordinarius, etiam eo casu quo constaret de tali nullitatis exceptione ante decretam capturam cognovisse, salva semper Protectoribus facultate obeundi id quod sui muneris est præcipuum curandi, scilicet summo studio, ut quæ favore carceratorum constituta sunt ab alijs quoque Iudicibus serventur ad unguem, & alia præterea exequendi, quæ sibi per statuta concessa sunt, quatenus tamen præmissis non aduersentur, & in viridi sint observantia. Mandandum propterea esse quibus spectat, ut ita post hac observent, & quod pertinet ad causam Ritij, mandat eisdem Protectoribus, ut super allegata aetatis exceptione, quod iuris fuerit decernant. Signat. Petranigra, & sigillat. &c.

Quod quidem Rescriptum nititur veris, firmisque iuris principijs, † si quidem certum est dictionem rectè causam
13
propriè, & eius iustitiam significare l. 2. ibi sed rectè quidem
fecit testamentum, & ibi glos. D. de bonor. posses. con. tab. † unde
14
de rectum iudicium pro directo, & principali in l. in rebus 18.
§. ult. D. cōmod. † & recta vindicatio pro directa in l. qua ra-
15
tione 9. §. sed nō ut litteræ vers. aduersus D. de acqui. rer. domi.

&

- 16 † & rectè idem significat quod legitimè *l. si mulier 31. D. de*
 17 *minor. l. adigere 6. S. vlt. D. de iur. patri.* † Ritè vero significat
 ordinem, & solemnitatem *l. non putauit. 8. S. nō quavis ibi, sed*
qua ritè facta est, & ibi glos. D. de bonor. posses. contr. tab. Bart.
ibi, & latius in l. lecta D. de reb. credi. Tiraquel. in l. si unquam
in prasat. nu. 33. § seq. C. de reuoc. donat. vnde ritè contractū
 Matrimonium dicitur *in l. 3. C. de inter. Matri. & ritè contra-*
 18 *ctæ nuptiæ in l. 6. C. eo. & ritè perfecta obligatio in l. vlt. C. de*
crimi. stellio. & probat Rubr. D. de ritu nuptiarum. † Hancq;
 differentiam inter ritè, & rectè obseruauit ex tex. *in l. 1. §. 1. ibi*
recte, atque ordine D. ad S. C. Velleia. & in l. diui fratres 27.
 19 *§. 1. D. de liber. cau.* † Tertullianus sic intelligendus *lib. 2. ad*
 20 *Vxorem* dum inquit *Nam in terris filij sine consensu Parētum*
rite, & iure nubunt. † Vnde apud Pragmaticos quæri solet si
 causa aliqua Sapientis consilio committitur, vt de ea rectè co-
 gnoscatur, & accedat quod debitor, de quo agitur, captus fue-
 rit die feriata an coram eo agi possit ad videndum vtrum ritè
 captus sit, quia hæc actio non causæ iustitiam, vel iniustitiam
 concernit Bart. *in d. l. non putauit S. non quavis, & in l. lecta*
D. de reb. credi. & Bald. Angel. & Alexan. ibidem, & idem,
Alexan. in l. 3. num. 11. D. de lib. § postu. Iason in dicta l. lecta
nu. 16. tenet nō posse de rititudine cognoscere, & licet mul-
 ti relati ab Asinio *in prax. Iudi. §. 25. cap. 28. teneant contra-*
 rium, tamen ipse Bartoli sententiam tanquam magis cōmu-
 21 nem amplictitur. † Ex quibus colligitur Protectores carcera-
 torum etiam posse cognoscere de exceptione suspensionis fu-
 gæ, vt declarauit Senatus die 20. Iunij 1587. rescripto dire-
 cto ipsis Protectoribus in modum sequentem.

Dilecti nostri. Visis precibus Anibatis Brascha, & Mar-
 tialis Coqui, & responsis Io: Maria de Ponte partium
 diuersarum, una cum vtrunque replicatis ijs nostris inclusis,
 cum inter alias exceptiones quibus captura defenditur, exce-
 ptio etiam ipsa suspensionis fugæ à vobis cognosci possit, & de-
 beat, audiendi non sunt creditores eam alibi tractare volentes
 quam vbi iudicium captum fuit; itaque vobis committimus,
 vt si de hac exceptione nondum cognouistis, super ea supplican-
 tes

tes audiatis, & seruatis seruandis iustitiam faciatis. Datum Mediolani die 20. Iunij 1587. Signat. Petranigra, à terg. Egr. I. C. & Nob. viris Protectoribus Carceratorum Mediolani nostris dilectis, & sigillat. &c.

Etenim vt ex Ordine illo 4. Iunij 1587. vidimus possunt Protectores decernere circa nullitates quæcunque illæ sint, modo de eis nõ cognouerit Iudex Ordinarius. † Illud autem notandum Protectores nullam notionem habere etiam circa rititudinem capti tanquam Fisci Regij debitoris, & ita declarauit Senatus die 29. Ianuarij 1554. & 28. Decembris 1572. in causa cuiusdam Todeschini, vt refert Carpanus *ad Statuta Mediolani lib. 2. cap. 152.*

Hic non omittendum modernum Senatus rescriptum circa ea quæ præcedere debent ad capturam. Dominicus Amigonius Bergomensis dum esset Romæ Cauponam exercuit, & medio instrumento se debitorem Capitaneo Carolo de Vecchijs etiam Bergomensi in aureis 1054 constituit, & antequam veniret dies solutionis venditis omnibus mobilibus fugam arripuit, & tandem in Ciuitatem Mediolani se recepit. Creditor medio Procuratoris illum detineri tanquam fugitiuum curauit. Protectores declararunt capturam nullam. Habuit creditor recursum ad Senatum, qui (vt etiam alias solet) eis præceperat ne se incõsulto captum relaxari facerent. Protectores opponebant. Primo non constare de debito, sed exhibitum fuit instrumentum, ex quo apparebat de confessione debiti facta per debitorem præsentẽ creditore *Surd. decis. 12. nu. 1. Mascar. de probatio. conclus. 346. nu. 1. Zeuallos commu. con. commu. quest. 16. nu. 1. Gutier. de iura. confir. p. 1. cap. 54. nu. 20. vers. quia cum cõfessio, & vers. unde cum quis.* Secundo opponebant de instrumento mandati quod nõ esset sufficiens. Sed tamen visum fuit continere expressam clausulam iurandi debitorem suspectum de fuga, & in substitutione facta erat clausula, item ad iurandum ad formam mandati, imò & posse propria autoritate hoc facere diximus supra, & cessabat omnis difficultas, quia primus Procurator cõparuit, & approbavit omnia gesta per substitutum *Coler. p. 2.*

de proces. execu. cap. 2. nu. 47. Tertio opponebatur creditorem vigore Statutorum teneri fideiubere cum esset forensis. Sed reijciebatur, quia debet fideiussio peti per reum Carpa. *ad Statuta Mediol. cap. 44. nu. 12. lib. 1.* tum etiam quia Statuta non hoc postulant quando ambo, vt in hoc casu, sunt forenses Carpari. *ibi num. 11.* Quarto dicebatur intra quatuor dies post sequutam capturam non fuisse probatam suspicionem. Sed replicabatur testes fuisse intra terminum illum examinatos, & ex eis resultare debitorem venditis omnibus è Ciuitate Romæ discessisse, nihilque in hoc Dominio possidere, non immobilia quia tanquam forensis est incapax *ex Noui. Constit. tit. de pœnis S. Collegijs,* nec mobilia quia vt victum cōsequeretur dictus Amigonus tanquam famulus inseruiebat, plura ad hoc institutum pete à Thesau. *decif. 120.* † Tandem Senatus die 15. Decembris 1649. censuit dictum Amigonum potuisse detineri, patrocinate creditorem doctissimo Mediolani Aduocato I. C. Ioanne Baptista Parasacco Pontremulensi iam alibi in hoc opere (licet nunquam fatis) laudato, cuius generis nobilitatem, & antiquitatem recenset Ioānes Petrus Crescentius *in suo Amphiteatro Romano fol. mihi 261.*

DE HIS QVÆ FIERI DEBENT DEBITORE
iam capto tam per ipsum, quam per creditorem.

§. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Captura non rite, & recte facta debet debitor relaxari.
- 2 Tenetur creditor tunc ad expensas, & damna.
- 3 Ea rite, & recte facta tenetur soluere, aut transigere, vel fideiussionem prestare.
- 4 Bona fideiussoris dicuntur connexa cū bonis debitoris principalis.
- 5 Fideiussio est interponenda apud Iudicem captura.
- 6 Si ea prestita non relexatur agit actione iniuriarum.
- 7 Bartolus, & alij tenent sufficere cautionem de iudicio sisti.

8 Ra-

- 8 Ratio cui nituntur.
- 9 Contraria sententia verior videtur.
- 10 Cautione de iudicatum soluendo contrahuntur duo scilicet
 & obligatio, & executio.
- 11 Habet vim confessionis iudicialis.
- 12 Iste fideiussor est pars intrinseca ipsius iudicij.
- 13 Bartolus existimat quod non debeat peti executio sententia,
 sed stipulationis.
- 14 Angelus tenet contrarium.
- 15 Contra promittentem soluere quod in sententia lata conti-
 netur non fit executio.
- 16 Respondetur argumento Bartoli.
- 17 Cautius est petere tam sententiam, quam fideiussionem, seu
 promissionem exequendas.
- 18 An sit standum iuratoriæ cautioni quoties reus non inuenit
 fideiussorem.
- 19 Quo ad actorem sufficit iuratoriæ.
- 20 Negatiua sententia certior.
- 21 Vusufructuarius pauper si non prestat cautionem priuatur
 usufructu, nec sufficit iuratoriæ.
- 22 Nec admittitur in suspecto quia esset in eius arbitrio frau-
 dare creditores.
- 23 Caccialupus distinguit.
- 24 Excipitur persona Egregia, & multum nobilis.
- 25 Iudex tenetur creditori si debitore indebitè relaxare facit.
- 26 Capto debitore tenetur, & suum creditum, & fugæ suspi-
 tionem probare.
- 27 Cõstitutio Mediolani §. hæc tamen tit. de offi. Abbas. & Conf.
 Mercatorum hoc probat.
- 28 Ordo Senatus circa terminum ad hoc faciendum.
- 29 Senatus non solet prorogare istum terminum nisi urgente
 magna equitate.
- 30 Casus in quo fuit prorogatus.
- 31 Decisio Senatus.
- 32 Constito de credito, etiamsi captura sit nulla, est confirmãda,
 vel de nouo concedenda.

- 33 *Sed difficulter in practica obtinebis.*
 34 *Quia eluderetur notio Protectorum.*
 35 *Cautela vt hoc fieri possit.*
 36 *Alia distinctio Ianninij.*
 37 *Quid si debitum pro quo quis captus est sit pro parte verum,
 & pro parte non.*
 38 *In totum irritatur.*
 39 *Secus si quis fecerit aliquem capere tanquam suspectum
 partim suo nomine, partim alieno.*
 40 *Si captura est nulla non poterit pro alio debito detineri.*
 41 *Ianninius tenet contrarium.*
 42 *Quod difficilimè sustineri potest.*
 43 *Si non ritè carceratus solueret non potest repetere.*
 44 *Creditor tenetur alimenta debitori capto subministrare.*
 45 *Intelliguntur Terentius,*
 46 *Et Plautus.*
 47 *Dummodo seipsum non possit alere.*
 48 *Alias potest agere actione iniuriarum, & petere relaxari.*

1

Debitoris cura erit diligenter inspicere an captura rectè, & ritè facta fuerit, de quo egimus latè in §. antecedenti. † Etenim si non est ritè, & rectè facta debet debitor relaxari Paris. de Puteo tract. de sindic. rubr. captura cap. 5. num. 1.

2

Roma. cons. 320. nu. 4. Pecki. de iur. sisten. cap. 12. nu. 7. Iannini. de cita. rea. lib. 2. cap. 1. nu. 223. & seq. vbi asserit quod debet remitti in loco tuto, & non statim iterum capi, † & nu. 225.

3

asserit teneri creditorem ne dum ad expensas, damna, & id quod interest, verum & si est mercator ad interesse lucri cessantis. † Ea captura ritè, & rectè facta debitoris partes erunt vel soluere debitum, aut transigere vt in *l. nec impuberes 22. §. 1. de in ius vocan.* vel fideiussionem præstare arg. *l. si pecunia 6. §. 1. D. vt in posse. legat. l. si fideiussor 7. §. fin. D. qui satisd. cog. cap. ex parte, de verbo. sig.* Caccialup. quest. 9. nu. 1. Pecki. de iur. sisten. cap. 31. nu. 2. & plures relati à Berlichio conclus. 73. nu. 133. Rebuffus ad Ordina. Regias to. 1. art. 6. glos. 3. nu. 55.

Et

Et præstita dicta fideiussione debet liberari, ut ex rescripto Senatus inferius recensendo apparebit, † quia bona fideiussoris dicuntur quasi connexa, & incorporata cum patrimonio ipsius debitoris principalis Castren. *in l. si plures §. prætere a si quaratur D. de verbo. oblig.* & post ipsam fideiussionem videtur debitor esse soluendo ita Cartar. *decis. Genuen. 97.* qui ait sic fuisse decisum, ut tradit Ruginel. *practi. quasi. cap. 12. nu. 17.* † Hæc autem satisfactio non apud ipsum apparitorem seu exequutorem, sed apud Magistratū, vel Iudicem, à quo emanavit captura est interponenda, cuius erit cognoscere de illius idoneitate Cnma. *cons. 157. in causa Benedicti vers. cum ergo Pecki. d. num. 2.* & quando sit idoneus vel non videndus Suarez *in declarat. l. 2. for. legum lib. 2. quest. incipiente nunc opportune nu. 1. Peckius cap. 31. nu. 6.* † Isque qui non relaxat præstita idonea cautione tenetur iniuriarum Panormit. & Felin. *in cap. legebatur de maior. §. obed.* Sed difficultas est an satisfactio ista debeat esse solum de iudicio sisti, an vero etiam de iudicatum soluendo, † etenim Barto. *in l. ait prator §. si debitorem D. qua in fraud. credit. vbi plures glossas allegat Angel. in l. nemo C. de exacto. tribut. lib. 10. §. in l. si arbitro D. qui satisf. cog. Bald ad l. fin. §. sed etsi C. de iur. delib. §. ad l. cum proponas C. de bon. autor. Iudi. possid.* Ioan. Faber *in §. sed hodie nu. 8. §. 9. l. de satisf. dat.* Alexan. *in l. neque §. 1. D. de in ius vocan.* Suarez *in declar. d. l. 2. for. legum lib. 2. tit. de los emplazamientos quest. incipiente ulterius nota nu. 4.* tenent sufficere cautionem de iudicio sisti. † Mouentur quia si persona debitoris vellet manere in carcere, neque haberet alia bona ut supponitur, creditor non posset quidquam aliud petere, nullus autem potest adstringi ad maiorem cautionem dandam quam sit obligatus, igitur præstando cautionem de sistendo in iudicio satisfacere videtur. † Sed cōtraria sententia verior semper mihi visa fuit, & eam sequitur Gail. *lib. 2. obser. 44. nu. 10. Mynsenge. cent. 5. obser. 35. num. 7. Hering. de fideiuss. cap. 15. num. 19. Coler. de processu par. 1. cap. 7. nu. vlt. Daniel Moller lib. 2. semes. cap. 4. nu. 13.* & ante eos Castren. *in d. l. 7. §. fin. D. qui satisf. cog. vbi ait, nota quod captus ut suspectus de fuga*

fuga relaxari debet dato fideiussore de iudicio fisti supple, & de iudicatum soluendo, & in effectu Castrensem sequitur Cacialupus d. quest. 9. nu. 6. qui id probat ex eo quia ista captura ob fugæ signa seu suspitiones, & quia nulla immobilia possideat concessa est vt creditori cautum sit quantum fieri possit, non tamen remanet cautus cum fideiussione de iudicio fisti, nisi etiam ei succurratur cum alia fideiussione de soluendo iudicatum, & licet eo quod non possideat immobilia nō teneatur nisi iudicio fisti, tamen (& sic resoluitur contrarium argumentum) propter fugæ signa ex quibus orta fuit suspitio, adstringitur etiam fideiussionem de soluendo iudicatum præstare, & potest etiam addi non ita anxie debitorem conaturum, creditoris satisfactionem si præstita fideiussione de iudicio fisti è carcere liberaretur.

- Interest autem maximè quod interueniat hæc stipulatio, seu fideiussio de soluendo iudicatum, † etenim cum ea duo contrahuntur scilicet, & obligatio, & executio Angel. *in l. fin. C. de usur.* & ibi Bart. & Cyn. *ex l. 1. ibi, post rem iudicatam statim dies cedit D. iudic. solui l. fin. §. Et cum antiquitas C. de usur. rei iudi.* & potest probari *ex l. si remunerandi §. Marius Paulus D. manda. l. tale pactum 40. §. qui prouocauit D. de pact.* † vbi conuentio de iudicatum soluendo habet vim confessionis iudicialis, & ita habet paratam executionem, etenim si deberet conueniri fideiussor alia via quam executiua, ipse daret alium fideiussorem de iudicatum soluendo, & ille alium, & sic in infinitum, & in ipsa fideiussione non promittitur iudicatum fideiussionis soluere, sed iudicatum rei, † iste fideiussor est pars intrinseca ipsius iudicij, vt considerabat Bald. *in d. §. Et cum antiquitas*, & sic sententia mandabitur executioni absque nouo processu cōtra fideiussorem Angel. *de Perus. in l. 1. D. iudi. sol.* In modo autem practicandi hanc actionem est differentia, † nam Bart. ibi notat quod nō debet peti executio sententiæ contra fideiussorem quia lata est cōtra reum, sed solum stipulationis vel fideiussionis, quæ fuit declarata per sententiam † Angelus vero tenet cōtrarium, quia nullus actus conuentionalis habet paratam executionem, quam habet

bet sententia ex *l. minor annis 40. D. de minor. l. 4. §. siue ex conuentione D. de re iudi.* † vbi contra promittentem soluere 15
quod in sententia lata continetur non potest fieri executio
l. 2. C. de execu. rei iudi. † Ad argumentum Bart. quod confes- 16
sio coram Iudice habeat executionē paratam respondet quod
aliud est confiteri debitū antecedere vt sic lis dirimatur, aliud
est in iudicio promittere, alias sequeretur quod omnes con-
tractus qui fierent coram Iudice haberent executionem pa-
ratam quod est falsum vt patet in contractu donationis cum
insinuatur, nam coram Iudice fit, item in stipulatione prāto-
ria rem pupilli saluam fore, quæ non habet paratam execu-
tionem. † Sed tamen cautius est petere tam sententiā, quam 17
fideiussionem, seu stipulationem exequendas vt notauit Sua-
rez *in declar. legis 2. for. legum lib. 2. tit. de los emplazamientos*
questione incipiente, sed pone questionem quotidianam nu. 12.
Supereſt alia excutiēda difficultas an scilicet debitor pos- 18
sit è carcere relaxari sola iuratoria cautione, quoties fideiuf-
forem non inuenerit. Plures Doctores pro vtraque parte ad-
ducit Berlichi. *d. conclus. 74. nu. 140.* in terminis sequeſtri, in
noſtris autem terminis plura argumenta pro vtraque parte
tradit Caccialupus *quest. 11.* † Partis affirmatiuæ difficiliora 19
proponam. Primum est ex *auth. generaliter C. de epis. & cleri.*
vbi si actor ſatisfacere non potest, & paratus est iurare ſtatur iu-
ratoriæ cautioni, & si istud est in actore idem dicendum est in
reo *cap. non licet de reg. iur. in 6.* facit etiam *auth. cui relictum*
C. de indic. vidui. tollen. Secundum ex *l. 1. §. omnes C. de assert.*
tollen. vbi siue agat ſeruus, siue conueniatur pro libertate ſta-
tur iuratoriæ cautioni. Tertium quia impossibilium nulla est
obligatio, & alijs leuioribus quæ ibi vide. † Sed his nō obſtan- 20
tibus certior est negatiua ſententia non ſufficere ſcilicet iu-
ratoriam cautionem, quam tenet *Specul. de sequeſ. poſſ. §. 1.*
vers. sed pone Abbas in cap. 2. de sequeſ. poſſ. Bald. Ange. Imola
in l. filius fa. §. diui el 2. D. de leg. 1. Ioan. Faber *in §. is quoque*
l. de actio. Suarez *in declar. l. 2 for. legum lib. 2. questione inci-*
piente Sed attende nu. 7. Pecki. *de iur. sisten. num. 4.* & probari
potest ex *d. l. filius fa. 114. §. ijdem 12. D. de leg. 1.* vbi si non
potest

- potest præstari vulgaris cautio mittuntur liberi in possessionem fideicommissi pignoris causa, & ex *l. fin. C. de ordi. cogni.* vbi propter impotentiam satisfaciendi deuenitur ad sequestrum, & ex *l. si constante 24. §. quoties D. solut. matri.* & plura pro hac sententia adducit argumenta Caccialup. *vbi proxime num. 5. vers. in contrarium.* † Etenim vsusfructuarius pauper, & suspectus si nõ potest satisfacere de vtendo, & fruendo boni viri arbitrato perdit vsusfructum, nec admittitur iuratoria cautio Cynus in *l. vsusfructus D. vsusfruc. quemad. caue.* Præterea eadem causa quæ facit istum suspectum de fuga eadem facit illum suspectum de periurio argumento eorum, quæ notant Doctores in *l. si ex cautione C. de nõ numer. pecu. §. l. doli mali §. aduersus D. de nouati.* † Et tandem redderetur iudicium elusorium per iuratoriam cautionem, nec creditor remaneret cautus, & in potestate debitoris esset post fraudatum iam creditorem in debito, illum iterum in cautione fraudare. Argumenta in contrarium adducta ex seipsis dissoluuntur cum non loquantur in nostra specie. † Caccialupus *nu. 9.* vellet distinguere inter illum qui non inuenit fideiussorem ob paupertatem, & inopiam superuenientem vt supponimus, & illum qui non reperit ob corruptos mores, & malos dolos, sed res erit difficilis probationis, & nouis in creditoris præiudiciũ supposita fraudibus. † Excipit ab hac regula Petr. Pecki. *de iur. sisten. cap. 31. nu. 5.* personam egregiam, aut multum nobilem, nam & alia regula est, vt ipse ait, quod istius modi personis Ciuitas pro carcere detur, fideique illorum credatur, & Iudex hoc faciens nulla ratione culpari debet etiam si statutum, aut lex de debitore in carcerem conijciendo loquatur Angel. *ad l. nullus C. de exhib. reis* Odofre. *ad l. 1. C. de custoreor.* Lucas de Penna *ad l. quoties C. de dignit. lib. 12.* Cotta in *memor. ver. carceres,* & fusius Ioan. de Neuisa. *conf. 52. nu. 22.* & Tiraquel. *de pænis temper. causa 31. §. 51.* quos refert Peckius *vbi supra.* Sed ne obstant his quæ *supra §. 1.* diximus de priuilegijs nobilium intellige vbi statuto, vel lege municipali ipsorum nobilium priuilegio esset derogatum. † Caueat autem Iudex ne indebitè eum relaxet, nam tunc ipse remaneret

neret obligatus creditori per tradita à Peregr. Ianninio *de ci-
ta. rea. lib. 1. cap. 2. nu. 21.*

Debitore iam capto multæ erunt creditoris partes, tenebi-
tur, & suum creditum, tum & fugæ suspicionem probare, &
debitorem in carcere alere. † Et creditum, & suspicionem. 26
teneri post capturam per legitimas probationes probare tra-
dit Alexan. in *l. fideiussor §. fin. D. qui satisf. cog. §. conf. 19. lib.
3. Roma. conf. 320. nu. 3. Ripa in l. 3. nu. 17. D. solut. matri. An-
gel. in l. nemo carcerem C. de exacto. tribut. lib. 10. Imola in l. 2.
D. solut. matri. Caccialup. *quæst. 6. num. 20. Coler. par. 3. cap. 1.
nu. 69. §. 70. Iannini. lib. 2. cap. 1. nu. 66. Ruginel. practi. cap.
12. nu. 3.* † Constitutiones huius Dominiij *tit. de offi. Abbat. §.
Consu. mercat. §. ha tamen sic loquuntur: Ha tamen probatio-
nes (loquitur tex. de factis solo iuramento) hoc modo factæ in
causa cognitione præiudicare non habent ipsis detentis, vel iu-
ribus eorum, nisi postmodum legitime factæ fuerint, §. alio mo-
do quam per Iuramentum.* † Et ad hanc probationem facien- 28
dam iamdiu de an. 1556. die 15. Iunij fuit assignatus certus
terminus sub his verbis: *Statuit quod debitoribus ipsis detentis
teneantur creditores termino dierum quatuor verificare coram
Iudicibus ordinarijs fugam ipsam, fugæve suspicionem, eo ter-
mino elapso si non fecerint, illico detentos relaxari debere, cen-
seanturque condemnati in impensis, quas detenti fecerint, §.
in dictis florenis viginti quinque iuxta ipsarum litterarum di-
spositionem.* Est ex rescriptis Senatus collectis per Garonum,
fol. 59. & illius meminit Ruginellus *ubi supra.* † Neque solet 29
Senatus huiusmodi terminum prorogare nisi vrgentissima
suadente causa, & æquitate vt in casu sequenti. † Reperie- 30
batur anno 1645. carceratus in Ciuitate Mediolani Plinius
Brochus Augustæ Vindelicorum tãquam fugitiuus debitor
Marci Aurelij, & confortum de Rescalijs ex causa cambiorũ
in Nundinis Bolzani contractorũ procuratorio nomine Hor-
tensij patruj. Transactis quatuor diebus, & nihil probantibus
creditoribus petebat debitor declarari nullã illam capturam,
creditores adierunt Senatum pro termini prorogatione, &
oblata fideiussione obtinuerunt rescriptum directum Egre-*

gio Capiteo Iustitiæ tenoris sequentis: *Ex sententia Senat-
tus coram quo lecta fuerunt occlusa preces Marci Aurelij, &
confortum de Rescalijs mandamus vobis, ut præstita per sup-
plicantes idonea fideiussione de soluendis expensis, & damnis
detento vbi intra tempus præfigendum non probent probanda
eisdem terminum competentem assignetis, vbi tamen detentus
ipse idoneè fideiubeat de stando, & parendo iuri, & iudicatum
soluendo illum demittatis Mediolani die 8. Februarij 1645.
sig. Augustinus Crescentinus.* Fuit præstita fideiussio, assigna-
tus nouus terminus, sed quia neque intra illum creditor par-
tes suas fecit, tandem die 5. Maij 1645. facto verbo per Egre-
gium Capiteum Iustitiæ coram Senatu Excellentissimo ad
prescriptum litterarum eiusdem Ordinis super precibus am-
barum partium de actitatis in causa detentionis eiusdè Broc-
chi tanquam complementarij Hortensij eius patruj in Nun-
dinis Bolzani in quibus anno 1642. decoxerat quia dolosè, &
fraudelenter se gessisset, lectisq; examinibus testium super
Capitulis productis per Rescalios ad iustificandam capturam,
iuribusq; productis in termino per dictum Capiteum Iu-
stitiæ statuto, & deinde iussu Excellentissimi Senatus eisdem
31 prorogato, † *Censuit is Ordo Brocchum male detentum, &
ideo dimittendum, saluo ei iure quo ad expensas contra dictos
Rescalios.*

32 Adeo autem interest creditoris creditum suum probare,
vt constito de eo etiamsi captura sit nulliter facta, nihilomi-
nus sit confirmanda, vel de nouo concedenda Iason in l. à di-
uo Pio §. in venditione nu. 12. D. de re iudica. Alexan. in l. na-
turaliter §. nihil commune D. de adquir. posse. Surd. de alimen-
tit. 9. quæst. 32. nu. 35. Cotta in memor. verbo creditor faciens, &
argumentando de tenuta, quæ nulliter fuit à Iudice concessa
quod teneatur eam cõfirmare si de iure erat danda tenuerunt
Angel. in l. si finita in princ. D. de damn. infec. Carpan. ad Sta-
tut. Mediol. cap. 242. nu. 22. Paris. conf. 99. nu. 35. lib. 3. Negu-
san. de pigno. mem. 2. tertia par. princ. num. 23. Moling. de re-
tent. cap. 246. Carta. decis. 14. nu. 15. pulchrè Peregr. Iannini.
de cita. rea. lib. 1. cap. 12. nu. 24. Bursat. conf. 74. nu. 167. lib. 1.
vbi

vbi dicit communem, qui omnes id multo magis cōcludunt si de debito per confessionem debitoris constet, imò etiam si captura fuerit nulla quia nō constaret de debito nisi per iuramentum, conualidatur ex superueniente probatione R imin. *Iun. conf. 125. num. 14.* † Sed difficulter in practica obtinebis, 33
 † fortè quia sic eluderetur notio illa concessa Protectoribus, 34
 quid enim interesset decerni à Protectoribus capturam nullam ob non seruatum rititudinem si Iudex ordinarius posset eum detinere quia ei constaret de vero credito? & certè credo non posse hoc facere Iudicem ordinariū, remaneret enim vt dixi, elusa notio Protectorum. † Quare cautela quæ non 35
 modicum iuuabit creditores erit, vt etiam pro rititudinis cognitione adeant Iudicem ordinarium, eumque præuenire faciant, quo casu etiam si captura per eum non ritè facta declarata fuerit nulla, poterit tunc vti supradicta doctrina declarando debitorem male captum, sed bene detentum si ei per veras probationes de credito constat, quia tūc ob præuentionem factam nullum cōsiderari potest præiudicium respectu Protectorum, quod facere non poterunt Protectores quibus sola notio rititudinis concessa. † Nisi mauis cum Ianninio *lib. 36*
1. cap. 2. nu. 25. distinguere quod si captura est nulla eo quod non fuerit probatum debitum, tunc conualidetur facta vera probatione debiti, secus vero si esset nulla alia de causa videlicet, quia non fuisset probata fugæ suspitio, vel quia fuerit facta tempore, vel loco prohibitio, tunc enim etiam si probetur debitum nō conualidatur captura, & idem tenet *nu. 28.* quoniam, vt ibi inquit, quæ sunt nulla nō defectu formæ sed materiæ, possunt habilitate materiæ postea superueniente confirmari, & reconualescere, secus vero si esset ex amissione solemnitatis, & formæ omisæ, & videndus idem Iannini. *lib. 2. cap. 1. nu. 236.*

Huius loci est quæstio illa à solo Caccialupo *quest. 6. n. 29.* 37
 agitata quem sequitur Iannini. *lib. 1. cap. 2. nu. 112.* quid dicendum sit si debitum pro quo quis captus est reperitur pro parte verum, & pro parte falsum, † & in totum irritandam. 38
 capturam cōcludit quia actus est indiuiduus, tum etiam quia

- est similis primo decreto, de quo certum est quod si interponatur pro debito partim vero, partim falso est in totum nullum, vt tenet Bald. *in l. certi condictio 9. §. oportet igitur D. si cert. petita.* & potest probari ex *l. si non sortem 26. §. si centum, D. de condi. inde.* vbi si debitor centum quasi ducenta debens fundum ducentorum soluerit, totum fundum poterit repetere, † secus vero esset vt ex eodem Baldo concludit si quis fecerit aliquem capere tanquam suspectum partim suo nomine partim alieno, nam tunc potest captura pro parte consistere, & pro parte non *l. non idcirco 44. D. de iudic. l. per lusorio 14. D. de appella.* Imola *in l. si is ad quem D. de adquir. hered.*
- 39
- 40 Si autem captura est nulla non poterit pro alio debito ad instantiam alterius creditoris detineri, quoniam id quod in se est inutile non potest alteri dare vim, & arrestatio superueniens debet adhærere, adhæsio autem necessario supponit
- 41 verum subiectum cui adhæreat. † Sed Iannini. contrarium, asserit *lib. 1. cap. 2. nu. 32.* ex eo quia sicut lex contra communes regulas si fugæ imminet periculum cōcedit proprio creditori detentionem vt supra vidimus ex *l. ait prator 10. §. si debitorem D. qua in frau. credi.* ita & carceratus relaxari non debet cum de nouo esset carcerandus, quia illud quod est nulliter factum nō debet reuocari, cum de nouo esset faciendum vbi non esset factum Negusan. *de pignor. 2. mem. tertia partis princi. num. 23.* qui tamen loquitur in terminis quod captus nulliter possit detineri pro eo debito, si de eo apparet, non,
- 42 vero pro alio, † & ita sententia Ianninij difficiliter sustineri posset, & ipsemet hoc recognoscere videtur dum *lib. 2. cap. 1. num. 243.* asserit non posse neque à primo creditore, neque à tertio recommendari quoties alio modo quam defectu probationis debiti est nulla captura, quādo autem potest recommendari seu sequestrari à primo, poterit etiam à tertio.
- 43 Illud sciendum omnino est quod si indebitè hoc est non ritè (secus si non rectè) carceratus soluerit, & fuerit relaxatus non potest postea solutum repetere, vt ex *l. fin. §. vlt. D. quod met. cau.* & ex Peckio *de iur. sisten. cap. 12. nu. 3.* & Persona.

F

349

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. VI.

sona. de adipis. possess. nu. 280. vers. deinde, probat Iannin. lib. 2. cap. 1. nu. 244.

Circa secundam huius capituli inspectionem sciendum est teneri creditorem alimentum subministrare debitori, hoc enim iam lex 12. tab. supra in princ. huius capituli relata, & explicata præcipiebat sub illis verbis, *si volet suo vitito, ni suo vivit qui cum vincitū habebit libras farris in dies dato, si volet plus dato*, vel legendum melius fortè cum Reuar. ad leges 12. tab. cap. 8. *libram farris endo die* (idest quotidie) non ut Forner. lib. 1. select. cap. 6. *libram* idest selibra l. enim significat semissem, sed varijs rationibus oppugnatur à Cuia. lib. 9. obser. cap. 37. & circa hæc vide plura apud Osual. ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. litt. II. & relatos à Martino Colero de alimen. lib. 1. cap. 14. nu. 67. † Eo respexit Terenti. ille Phormio cuius meminimus supra. 44

*Alijs alius est periculum, unde aliquid abradi potest
Mibi sciunt nihil esse, ducent damnatam domum,
Alere nolunt hominem edacem.*

Et Plaut. in Menach.

*Nam ego ad Menachmum nunc eo, quo iam diu
Sum iudicatus, ultro eo ut me vinciat
Nam illic homo, homines non alit, verum educat
Recreatque, nullus melius medicinam facit.*

Tenetur itaque creditor debitorem in carceribus alere glos. in l. fin. verbo agnoscere C. de erog. milit. an. lib. 12. Specul. tit. qui filij sint legitimi nu. 20. Iason in l. victum nu. 2. C. de re iudic. Bart. in l. illicitas §. ne potentiores D. de offi. Præs. Brun. de cessi. bono. quæst. 6. princ. nu. 8. Pecki. de iur. sist. cap. 28. num. 5. Ponta. de ali. cap. 11. nu. 7. Vuesembec. conf. 97. nu. 6. Heningius Goden conf. 103. num. 15. Martin. Coler. de alimen. lib. 1. cap. 14. nu. 67. Matthias Coler. de proces. execut. par. 1. cap. 6. nu. 92. §. seq. Surd. de alimen. tit. 1. quæst. 71. nu. 3. † Quod intellige dummodo seipsum alere non possit Bart. in l. sanctum in fine D. de rer. divi. Afflic. decis. 71. Boer. decis. 303. nu. 2. Daniel Mollerius lib. 1. semes. cap. 36. Hypoli. de Marfi. in pract. crimi. §. attingam nu. 74. & in tract. de bannitis ver. carcerati num. 46

- 48 *nu. 39. Surd. de alime. d. quast. 71. nu. 1. † alias poterit reus vel actione iniuriarum aduersus detinentem agere l. si victum C. de re iudi. vel petere à Iudice dimissionem ad quod tenetur Afflic. d. decis. 71. Anto. Corduba de Lara in repetit. l. si quis à liberis S. solent nu. 37. D. de libe. agnos. Sola in Constit. Pedemont. super decreto de captura debit. glos. 3. nu. 5. ambo Coleri ubi supra.*

DE TEMPORE, ET LOCO CAPIENDI
Fugitium, vel de fuga suspectum.

§. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Debitor suspectus, aut fugitiuus ubique capi potest.
- 2 Et in alieno territorio.
- 3 Explicatur l. nemo 103. D. de reg. iur. & l. plerique 18. D. de in ius voc.
- 4 Refellitur sententia Peckij.
- 5 Aliqui existimant abstrahi posse ab Ecclesia.
- 6 Alij si consuetudine receptum, vel iure municipali cautum
- 7 Adducitur lex Visigothorum.
- 8 Contraria sententia est certissima.
- 9 Licet debitor esset obligatus ad satisfaciendum in operibus.
- 10 Extenditur etiam ad Hospitalia.
- 11 Exornatur supradicta sententia.
- 12 Ab Asylo à Romulo instituto non poterat debitor extrahi.
- 13 Nec à templo Diana Ephesina.
- 14 Soluuntur argumenta contraria.
- 15 Germonius, & Couarruias existimant Iasonis sententiam habere locum in decoctore. (nerit.)
- 16 Vbi decoctio non prodigalitate, sed potius fortuna vitio eue-
- 17 Quid de debitoribus administrationis causa remissiuè.
- 18 Quolibet tempore etiam feriato in honorem Dei.
- 19 Omnes actus in quibus est periculum in mora possunt etiam die feriato expediri.

20 Explicatur Isaias cap. 58.

21 Quid sit reum repetere.

22 intelligitur. Suetonio in August. cap. 32. & in Domiti. cap. 9.

23 Repetitio legati est iteratio eius quod relictum est.

24 Origo feriarum remissive.

25 Veniens ad nundinas si est suspectus potest capi licet statuto generaliter caueretur, ut venientes non possent arrestari.

26 Mercatores dum sunt in nundinis sunt suspecti.

27 Potest carcerari debitor recipiendo aliquid.

28 Saluus conductus pro debitis non extenditur ad iurata.

NON loquimur de illo qui capitur ratione debiti quod in se habet executionem personalem, quo fortè respiciunt solemnitates illæ videlicet ne sub tecto, vel in domo capiatur † quoties enim agitur de debitore suspecto, aut fugitivo ubique capi potest scilicet in domo, in hospitio, in apotheca, in caupona, in naui, vel in curru Iason in *l. vinum* 22. nu. 4. vers. prima est *D. de reb. credi. Caccialup. quest. 7. ex l. 1. C. ubi quis decur. vel cohort.* iuxta illud ubi te inuenero, ibi te iudicabo Berlichi. *conclus. 73. nu. 51.* † imò & in alieno territorio tenet Caccialup. *d. quest. 7. nu. 2.* Ianninius *de cita. rea. lib. 2. cap. 12. nu. 1.* licet contrarium respectu domus probare nitatur Pecki. *de iur. sisten. cap. 6. nu. 3. ex l. nemo 103. ibi, nemo de domo sua extrahi debet D. de reg. iur. quia domus tutissimum cuique refugium atque receptaculum sit,* ut inquit Caius in *l. plerique 18. D. de in ius vocan.* † Sed tex. ille loquitur de in ius vocatione, ita ut nemo possit in ius ire cogi si in domo reperitur, neque ab ea extrahi, & sic intelligendus tex. in *d. l. nemo 103.* bene poterit in ius vocari quamuis in domo sit ut declarat *l. sed etsi 21. D. de in ius voca.* maximum autem discrimen est inter vocationem in ius, & capturam de qua agimus, etenim etiamsi in ius non veniat, non amittit creditor suum debitum, secus in nostro casu ob imminens fugæ periculum. † Nec amplectenda est sententia Peckij *d. cap. 6. in fine* dum dicit debitorem de fuga suspectum non posse in

1

2

3

4

Scholis

Scholis publicis detineri, quod Scholæ ubi Doctores profitentur sint veluti domus propriæ studiosorum. Nam dicendum est posse, sed non debere detineri, ut sic euitentur scandala, & tumultus, qui ex ea detentione eo in loco facta oriri possent, ut respectu capturæ absolutè considerabat Rebuffus *de priuile.Scholar.cap.102.*

- 5 Sed an in Ecclesia capi possit quæri solet. Iason *in d.l.vinū nu.5.* scribit posse quia die feriato etiam in honorem Dei capi licet Bart. *ad d. l.ait Prator §. si debitorem D. quæ in fraud. credit.* Angel. Areti. *in princip. tit. de actio. † Alij vero & sunt*
- 6 *Oldrad. conf. 24. Aufrer. ad Capel. Tolos. decis. 422. Boer. decis. 215. nu. 7. Abbas in cap. inter alia nu. 22. de immuni. eccles. ita demum abstrahi posse si consuetudine receptum sit, vel municipali statuto cautum. † In legibus Vuisigothorum cauebatur, (est lib. 9. tit. 3. cap. 4. Codicis dictarum legum) quod si debitor aliquis ad Ecclesiam confugerit, eum Ecclesia non defendat, sed Præsbyter, aut Diaconus debitorem sine dilatione restituat, ita ut ipse qui debitum repetit nequaquam cedere, aut ligare eum præsumat, qui ad Ecclesiæ auxilium decurrit, sed præfente Præsbytero, vel Diacono constituatur intra quod tempus ei debitum reformetur, & Iustinianus *in auth. de manda. Princi. §. publicorum* cauet, ut debitores à sacris ædibus extrahi possint.*

- 8 Sed his non obstantibus contraria sententia est verissima, videlicet dictos debitores fugitios, vel de fuga suspectos gaudere immunitate Ecclesiæ, nec enim alicubi reperiuntur excepti à iure Canonico Abbas *in cap. inter alia nu. 22. de immuni. Ecclesia.* Oldrad. *conf. 54.* Decianus *tract. 2. lib. 6. cap. 27. nu. 22.* Couar. *lib. 2. vari. cap. 20. nu. 14. vers. sed profecto* Ioan. de Visch. *de immuni. Eccles. nu. 55.* Anastaf. Germonius *de Sacror. immunit. lib. 2. cap. 16. num. 109.* † Roder. Suarez qui loquitur etiam si ex Statuto esset tradendus debitor creditori ad satisfaciendum in operibus *in declar. l. 2. for. legum lib. 2. questione incipiente Quinto quaritur nu. 1.* contra Abbatem, qui stante dicto Statuto contrarium tenuit, & pro sententia nostra sentire videtur Osual. *ad Donel. lib. 17. comment. cap. 2. litt.*

Dedebit. susp. & fug. Cap. 19. §. VII. 353

lit. N. † & hoc extendi etiam ad Hospitalia tradit ex Archidia. in cap. diffiniunt 17. quest. 4. & Baldo in l. si quis ad declinandam C. de episco. & cleri. Suarez ubi supra nu. 4. † & probari potest supradicta cōclusio ex l. presenti 6. C. de his qui ad Eccle. confu. vbi per Leonem Imperatorem statutum fuit, vt debitor ad Ecclesiam confugiens possit in ius vocari, & respondere per Procuratorem, contraque eius bona procedi, sed noluit, vt ab Ecclesia extraheretur, & notauit eruditè, vt solet Couar. ubi supra † quod ab asylo à Romulo instituto, cuius meminimus supra cap. 3. num. 16. non poterat debitor extrahi Plutar. in Romulo. † Sed & Ephesi in Templo Dianæ eadem immunitas erat, vt tradit idem Plutar. lib. de vit. usur. † Argumētum ex Auth. Iustiniani parum nocet cum obstant iura Canonica quibus in hoc standum esse concludit Couar. ubi supra. Argumentum Iasonis desumptum ex tempore ad locum impugnat Mattheat. lib. 2. epito. leg. cap. 23. nu. 9. & seq. ex eo quia die festo multa possunt venundari; non tamen in templo, tum etiam quia si furto auferatur quid in æde sacra sacrilegium fit, nō tamen si die feriata. Couarruias vero, & ex eo Germonius ubi supra nu. 112. illud etiam impugnant exemplo homicidæ, qui potest capi etiam die feriata l. prominciarum C. de ferijs, & tamen ab Ecclesia extrahi non potest. † Germonius transcribens formalia Couar. verba dum grauiter in decoctores inuehitur arbitratur locum in eis habere Iasonis sententiam, quos sequitur Decia. d. cap. 27. nu. 34. in fine. † Sed si hoc verum esset, quod tamen omnino à veritate alienum est, adhuc limitandum existimarem vbi decoctio non luxuria vel prodigalitate debitoris sequuta fit, sed potius vitio fortunæ, nam tunc cōmiserationem mereri asserit Andreas Knichen de Saxoni. non prouoc. iure cap. 5. de regalijs in specie nu. 521. † Sed an debitores administrationis causa extrahi possint ab Ecclesia videndus Muños de Escobar de ratioci. cap. 4. à nu. 6.

Circa tempus dicendum est quocunque tempore siue feriarum, siue vindemiarum, aut die mercati, imò & si sint feriarum in honorem Dei posse capi, vt ex Bart. in d. §. si debitorem,

Yy

& ex

& ex glos. in *l. dies festos C. de ferijs* tenet Caccialup. *quæst. 8. nu. 1.* Gail. *lib. 2. obser. 44. nu. 1.* Rebuff. *ad ordi. Reg. 10m. 1. art. 6. glos. 3. nu. 60.* Pecki. *de iur. sis. cap. 7. nu. 1.* & alij relati à Berlichio *d. concl. 73. num. 50.* Alber. *in l. si feriatis D. de ferijs*, &
 19 quod possit hoc fieri die feriata videtur posse probari, † quia omnes actus in quibus periculum in mora versatur possunt diebus feriatis etiam in honorem Dei expediri ex *tex. in cap. significauerunt 21. §. verum pars altera de iudic.* tenet idem Berlich. *concl. 74. nu. 98.* & quia vt inquit Palladi. *lib. 1. rei rusti. cap. 6.* necessitas ferijs caret. † Neque obstat quod dicitur
 20 Isai. *cap. 58. vers. 3.* *Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis*, nam ibi repetere idem est quod iterato petere, † sicuti & repetere reum
 21 significat iterato reum facere, abolitione q; exemptum reum denuo postulare *l. 3. §. vlt. D. de accus. l. qui cum maior 14. §. sed si minor 2. vers. certè si D. de bon. libert. l. si interueniente*
 22 *12. cum alijs D. ad S. C. Turpilli.* † Suetonio. *in Augus. cap. 32. nomina*, inquit, *aboleuit conditione proposita, vt si quem repetere vellet periculũ pœna subiret.* Idem *in Domiti. cap. 9.* *Vniuersos discrimine liberauit, nec repeti nisi inira annum permisit*, † sicuti & repetitio legatorum est iteratio eius quod reli-
 23 ctum est *l. si sic 13. l. si purè 54. l. in repetundis 63. l. cum in substitutione 77. D. de leg. 3. cum latè adductis à Ioan. Goeddeo in l. generali 80. de verb. signif.* vnde optimè repræhendit Propheta eos qui debitores repetunt, aliter locum illum intelligit Pecki. *ubi supra.* † De origine feriarum vidèdus latè Garonus *in Ordini. Senatus per eum exornatis pag. 162.* Aduersus supradictam sententiam est Surd. *de alimen. tit. 8. princ. 2. nu. 9.* † Quam & ego extendo etiam tempore nundinarum, licet expressè Statuto caueretur, vt veniens ad nundinas debeat esse securus, & liber, & eius bona arrestari non possunt quia si adest suspitio poterit detineri, vt ex Angel. *in l. dies festos in fine C. de ferijs* tradit Suarez *in decla. l. 2. for. legum lib. 2. tit. de los emplazamientos* quæstione incipiente *Sed attende*
 26 *nu. 27.* † maximè si vera est doctrina Curtij *de sequestro n. 31.* quod mercatores omnes dum sunt in nundinis sint suspecti
 de

De debit. susp. & fug. Cap. 19. §. VII. 355

de fuga, † vnde vt tradit Anto. Nigrus *de executi. rei iudic.* 27
cap. 14. §. 5. nu. 22. §. 23. quamuis debitor recipiendo aliquid
in nundinis non se obligauerit personaliter, tamen si intra
tempus nundinarum nō soluerit poterit carcerari si debitum
sit factum nundinarum causa, & debitor, & creditor sint mer-
catores frequentes in nundinis, & solutio sit ibidem destina-
ta *Rebus. de litte. oblig. art. 74. glos. 3. nu. 18.* † licet enim tem- 28
pore nundinarum persona, aut res alicuius hūi non possint
iuxta *l. 1. Cod. de nundin.* Coler. *de proces. par. 2. cap. 3. nu. 156.*
cuiuslibet speciei illæ sint, quas recenset Marian. Socin. *conf.*
61. num. 23. lib. 2. nisi debitum fuerit iuratum, vt vult Pecki.
d. cap. 7. nu. 3. illud probans exemplo Constitutionis tollentis
aliam Constitutionem generalem, non enim tollit iuratum,
& exemplo Saluus conductus pro debitis concessi, qui non
extēditur ad iurata, vt decisum sic Neapoli fuisse testatur Af-
flict. *decis. 5. incipiente Domine Rex.* Attamen si periculum
est in mora potest etiam ibi detineri vt diximus, & ob eādem
rationem etiam de nocte potest concedi hæc captura iuxta
tradita per Pecki. *d. cap. 7. nu. 2.* quia tantum valet factum de
nocte quantum de die *l. non minorem 21. vbi Bartol. Cod. de*
transac.

DE MILITE FUGITIVO.

C A P. XX.

S V M M A R I V M.

- 1 Desertor dicitur fugitivus.
- 2 Est nomen generale.
- 3 Desertor est quisquis belli tempore abest.
- 4 In quo differat ab Emanfore.
- 5 Tantum distat fugitivus ab Errone, quantum Desertor ab Emanfore.
- 6 Emanfor pusillus desertor, desertor magnus emanfor dici potest.
- 7 Revertens quandoque habetur pro desertore.
- 8 Discrimen est in tempore.
- 9 Germanici Edictum.
- 10 Explicatur Tacitus.
- 11 Fuga magnum dedecus.
- 12 Miles comparatur Leoni.
- 13 Miles à mille.
- 14 Romanis proprium non fugere.
- 15 Militis virtus mitis in suos, acerbus in hostes.
- 16 Contumelia nomen desertoris.
- 17 Pœna Desertoris erat capitis.
- 18 Verba legis Caroli Magni.
- 19 Militia assiduam, nec momento abeuntem exigit militem.
- 20 Apud Romanos miles ab auditu tubæ distans in hostium numero referebatur.
- 21 Deserens accusationem punitur.
- 22 Socio non licet intempestivè renuntiare societati.
- 23 Varia pœna quibus plectebantur Desertores.
- 24 Equiparantur latronibus publicis, & in eos datur ius publicæ vltionis.

25 Fit

- 25 Fit liber servus si desertorem prodiderit.
- 26 Si resistit punitur tanquam rebellis.
- 27 Bona defuncti in desertione confiscantur.
- 28 Desertor si in territorio Praesidis ubi capitur comiserit crimen, non mittitur ad Ducem, sed ibi punitur.
- 29 Desertor qui reuertitur degradatur.
- 30 Si falso fuerit accusatus omnia stipendia ei restituntur.
- 31 Si gratia Principis fuerit restitutus, indiget speciali gratia ad ea consequenda.
- 32 Qui desistit ab excubatione Praesidis punitur tanquam desertor.
- 33 Item qui stationem deseruerit.
- 34 Qui excubias palatij capite punitur.
- 35 Centuriones statione deserta capitaliter puniebantur.
- 36 Exemplum in incantum vigilem.
- 37 Epaminondas gladio quendam negligentem vigilem transfixit.
- 38 Item si ad dies commeatus non venerit punitur.
- 39 Item arma alienans.
- 40 Si partem, ad id quod interest.
- 41 Desertores non aequaliter plectuntur.
- 42 Aliter vero tempore pacis.
- 43 Modus pena.
- 44 An potuerit excusari miles quod voluerit prospicere Parentum inualetudini.
- 45 Religioso professo licet è Monasterio egredi ad subueniendã Parentibus.
- 46 Filius de iure naturali tenetur eis succurrere.
- 47 Non potest hoc praetextu excusari miles.
- 48 Reipublica salus est anteponenda Parentibus.
- 49 Sententia illa tempore famis prius comedendum filium quã castra deserere, reprobatur.
- 50 Respondetur tex. in l. 4. §. ult. D. de re milit.
- 51 Ordo dilectionis.
- 52 Solutur argumentum à Religioso ut supra propositum.
- 53 Emanfor quomodo, & quando excusetur.

- 54 *Desertor se offerens qua ratione puniatur.*
 55 *Filius desertor à Patre oblatuſ non punitur capitaliter.*
 56 *Miles carceratus ſi fugit non habetur pro defertore.*
 57 *Pœna ſupradicta defertoris exequuntur ſolum in milite qui eſt in expeditione, & ſuum habet ſtipendium.*
 58 *Auguſtus inſtituit ararium militare.*
 59 *Deficiente ſtipendio extra ordinem punitur.*
 60 *Arma non ſunt ſine ſtipendijs.*
 61 *Exercitus ieiunus diſciplinam ſeruare non poteſt.*
 62 *Sine ſtipendijs milites dilabuntur.*
 63 *In crimen Leſæ Maieſtatis incidit qui in Annonam peccat.*
 64 *Non poteſt contineri miles cibarijs deficientibus.*
 65 *Diſciplina militaris continet milites.*
 66 *Hiſpani noſtri alios longè antecellunt ex Beſoldo.*
 67 *Quædam delicta ſunt in milite, quæ in pagano non ſunt.*
 68 *Seueritate exercitus inſtauratur.*
 69 *Qui ſigna relinquebat pena capitis plectebatur.*
 70 *Nec militi vulnerato licebat.*
 71 *Romani anteponebant diſciplinã militarẽ amori parentũ.*
 72 *Diſciplina caſtrorum antiquior charitate liberorum, & interpretatur tex. in l. poſtliminio 19. §. filius quoque D. de cap. & poſt. reuer.*
 73 *In bello etiam abſque dolo inuenitur delictum.*
 74 *Exemplum Annibalis.*
 75 *Aliud Saluſtij Preſecti Galliarum.*
 76 *Ratio prædictorum.*
 77 *Dux ſeuerus ſit.*
 78 *Miles magis Ducem quam inimicum timere debet.*
 79 *Militares modi appellantur ij quibus in militia utitur.*
 80 *Cauſa Farinacij refertur.*
 81 *Militis cuiuſdam celebre dictum.*
 82 *Qui in acie prior fugit capite punitur.*
 83 *Variæ aliorum pœna.*
 84 *Antonius tanquam defertor debebat puniri.*
 85 *Is qui metu aciem deſerebat impunè occidi poterat.*
 86 *Elegans Poſthumij ad milites oratio.*

- 87 Decimatio fiebat in desertores per sortitionem. (facienda.)
 88 Interpūctio in l. omne 6. §. qui in acie D. de re mili. quomodo
 89 Quare prior in acie fugiens tam seuerè puniatur.
 90 Archilocus Poeta à Lacedemouijs quare eiectus.
 91 Nemo alterum fugere tenetur.
 92 Periculum vite, & fama à pari procedunt.
 93 Honor ceteris rebus praefertur.
 94 Au seruus in bello captus teneatur fugere.
 95 Filius quem pater occidere vult tenetur fugere.
 96 Fuga necessaria à conspectu mulierum.
 97 Gloriosa hac fuga.
 98 In hac militia inermis qui non fugit.
 99 Rex quidam hoc armorum genere vicit.
 100 Miles si fugit an possit obtinere priuilegium veterani.
 101 Miles est veteranus si per viginti annos cōtinuo inseruijt.
 102 Si impedimentū aliquod occurrit varij distingūtur casus.
 103 Si deseruit militiam etiam si restituatur non potest priuile-
 gijs veterani vti.
 104 Intelligitur l. penult. D. de re mili. in 1. parte.
 105 Si fuerit captus ab hostibus quid?
 106 Opponitur l. 1. C. de re milit. lib. 12.
 107 Reijcitur solutio culpabilis captiuitatis.
 108 Accursij solutio.
 109 Stipendia requirunt aliam restitutionem expressam, vel
 quod sit restitutio iustitia.
 110 Explicatur l. qui excubias 10. D. de re milit.
 111 Sed hoc non potest adaptari d. l. 1. C. de re milit. eius verus
 sensus traditur.
 112 Milites non habent actionem ad recuperāda dāna passa.
 113 Conductor non tenetur ad damna.
 114 Dominus non tenetur redimere milites ab hoste captos.
 115 Si miles fuit de iustitia absolutus potest tēpus absētia alio
 tempore redimere.
 116 Iniuste accusatus, de iustitia restitutus recuperat omnia.
 117 Restitutio ex gratia non comprehendit obuentiones mediij
 temporis nisi specialiter fuit dictum.

118 Intel-

118 *Intelligitur l. qui excubias 10. D. de re milit.*

119 *Bene vero restitutio ex Iustitia.*

120 *Fuga dicitur iusta ob timorem carcerationis etiã iniusta.*

121 *Quid in casu infirmitatis.*

122 *In Regno Neapolitano per bimestre admittitur excusatio ratione infirmitatis.*

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Desertor miles fugitiuus dicitur *in l. aut facta 16. §. tempus D. de pœnis Anto. Augus. lib. 3. emend. cap. 7. Cuius lib. 6. obser. cap. 26. † Desertor autem nomen est generale in re militari, compræhëdens in se genus omne delictorum quæ committuntur per milites in exercitio militari, & quæ committi in re bellica possunt, vt ait Iuli. Ferret. de re, & discipli. milit. tit. de milita. iusti. nu. 100. Nos solum de desertore hoc est fugitiuo verba faciemus. † Desertor autẽ habebitur quisquis belli tempore abest à signis, vt dicitur in l. 1. C. de deserto. lib. 12. Petr. Grego. lib. 11. de Repub. cap. 7. à nu. 10. † Sicut autem in seruis reperitur, & fugitiuus qui serò, aut nunquam redit, & erro qui frequẽter vagatur, sic in militibus desertor qui prolixè abest, emanfor qui diu l. 3. §. desertor, & §. emanfor D. de re milit. Petr. Bellus de re milit. par. 8. num. 4. vt diximus supra cap. 4. nu. 5. † vbi animaduertimus sic fugitium distare ab errone quemadmodum desertorem ab emanfore l. 4. §. leuius D. eo. † & quemadmodũ erro dicitur pusillus fugitiuus, & fugitiuus magnus erro in l. quis sit fugitiuus 17. §. errone D. de adili. edic. sic & emanfor pusillus desertor, desertor autem magnus emanfor dici potest vt notauit Cuius. d. cap. 26. Differentia vero non est quod hic reducatur, ille vero reuertatur, † nam & qui reuertitur quãdoque pro desertore habetur l. qui commeatus 14. & qui reducitur pro emanfore d. l. 4. §. edicta D. de re mili. † Discrimen tantum vt in d. cap. 4. nu. 7. notauimus est in tempore d. l. aut facta 16. §. tempus D. de pœnis l. 3. §. si ad diem D. de re milit. etenim vt dixi desertor qui prolixum tempus vagatur d. l. 3. §. desertor, emanfor qui diu vagans ad Castra regrèditur d. l. 3. §. emanfor Claudi. Coteræus de iur. mili. lib. 3. cap. 3. † Germanicus autem edixit vt*

is qui

is qui diu abfuit quamuis pro emanfore habeatur, tamen defertoris pœnam sustineat, vt dicitur *in d. l. 4. S. edita*, vbi vt accipi pro *quamuis* animaduertit Cuiuslibet. *d. lib. 6. cap. 26.* & textum illum sic intellexerunt Tiber. Decia. *tract. crim. to. 2. lib. 7. cap. 1 2. n. 34.* Coteræus *de iur. milit. lib. 3. cap. 3.* † Quin Mēnium Castrorum Præfectum, Duce eodem Germanico, eum qui agmine decessisset pro desertore habuisse legimus apud Tacitum *l. 3. S. sed qui agmen D. de re milit.*

Semper autem fuisse magnum dedecus in milite fugam certum est, & melius esse heroica fortitudine præliari quam fugere probat exemplū Iudæ Machabæi vt dicitur *lib. 1. Machab. cap. 9.* ibi *Et viderunt multitudinē exercitus quia multi & timuerunt valde, & multi subtraxerunt se de castris, & nō manserunt ex eis nisi octingenti viri. Et vidit Iudas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est. Et dixit his qui residui erant surgamus, & eamus ad aduersarios nostros si poterimus pugnare aduersus eos, & auertebant eum dicentes non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos, nos autem pauci sumus, & ait Iudas Absit istam rem facere vt fugiamus ab eis etsi appropriauit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros, & nō inferamus crimen glorie nostræ, de qua re vidēdus Pater Adamus Contzen *lib. 1 0. Politi. cap. 48.* † Hinc Leoni comparatus est miles quia est adeo generosū animal vt aut mori malit quam turpiter fugere, aut iniuriam sæpe pati quam prostratis, & subiectis non parcere, diciturq; à Græcis *Leon* quasi *Laon* à multitudine quod perterreat, frangatque omnem animantium multitudinem. Nomen profecto si rem non vocem spectamus militi commune, vt notauit Theodorus Hoepingius *de iure insignium cap. 9. S. 2. mem. 4. nu. 189.* † nam Grammaticis docentibus miles à mille quod vix è milibus vnus nascatur, tantaque in ijs resideat gloria, & fortitudo iuxta *l. fortissimi C. de eroga. milit. an. lib. 1 2. l. tam collatores in princ. C. de re milit.* & post Valer. Max. Guillel. Benedictum, & alios tradit Chaf-*

- 14 sanæ. *in Catalo. glor. mun. par. 9. conf. 38.* quanta per Leonem
 repræsentari potest vnquam. † De Romanis militibus hoc
 15 prodit Polybi. *lib. 8. cap. 84.* quod eorum fuerit nō fugere nec
 ordines deferere. † Duplex igitur militis virtus est, vna vt
 mitis sit in suos, altera vt acer, & acerbus in hostes. Ideo Leo
 boni militis animo elati, corpore robusti, consilio vafri, & in
 negotijs fidi, pij, & clementis certa est imago Plini. *lib. 8. cap.*
 16 *16. Forcatu de Gallo. imper. lib. 7. pag. 1038.* † Inde in contu-
 melia erat appellari desertorem apud Virgi. *lib. 12. Æneidos*
Desertorem Assia, & ideo ait Turnus *Dextera hac interficiam*
desertorem, & cum vocat Desertorem eo ipso criminatur vt
 notauit P. Ludouicus de la Cerda *ad d. Virgilij versum.* Ita &
 Annibal apud Liuium *lib. 21.* exprobrat Romani duci vocans
Desertorem exercitus.
- 17 Pœna igitur desertoris in bello erat pœna capitis *l. non om-
 nes 5. §. 1. D. de re milit. cap. infames 6. quest. 1. glos. ver. dese-
 ratur in cap. ius naturale distinc. 1.* Petrus Gregor. *2. par. syn-
 tag. lib. 19. cap. 10. nu. 16. § seq.* Claud. Coteræus *de iur. milit.
 lib. 3. cap. 3. Capyci. decis. 130. nu. 8.* Paris. de Puteo *lib. 8. de re
 milit. tit. quando prouocatur Farina. de crimi. Lesæ Maieft.
 quest. 113. nu. 7. § in frag. crimi. ver. miles num. 205.* Tullius
- 18 Crispoltus *in casibus militar. casu 9. nu. 15.* † & *in legibus Ca-
 roli Magni* additis ad leges Longobardorū sic legitur *Si quis
 adeo cōtumax aut superbus extiterit vt dimisso exercitu absq;
 iussu vel licentia Regis domum reuertatur, ipse vt reus Maie-
 statis periculum vite incurrat, & res eius Fisco nostro seruen-
 tur,* hinc vt notauit idem Petr. Gregor. *vbi supra nu. 14.* mu-
 tuauit rationem lex nequis duplicem tractet eodem tempo-
 19 re militiam *l. fin. C. qui milit. non pos. lib. 12.* † quia militia assi-
 20 duum exigit militem, nec momēto abeuntem. † Vnde apud
 Romanos vt refert Appianus *in Lybico* miles ab auditu tubæ
 distans in hostium numero referebatur, & ex eo Crispoltus
vbi supra nu. 42. Coteræus *vbi proximè Decian. d. lib. 7. cap.
 12. nu. 80.* Godescalcius Steuechius *in cōmen. ad lib. 2. cap. 5.*
- 21 *Vegetij de re milit.* † Etenim vt considerabat Decia. *vbi supra*
 si is qui accusationem à se institutam deserit punitur *l. 1. §. si
 quis*

quis autem ab accusatione, § 5. incidit D. ad Turpillia. & in
 l. 3. C. ubi cau. Fisca. † & si socio intempestiuè renuntiare so- 22
 cietati non licet l. si conuenerit 14. D. pro socio vt considerat
 Bellus de re milit. par. 8. nu. 28. quanto magis puniri debent
 qui Dominum suum, fidem datam, sacramentum præstitum,
 & disciplinã quam profitentur fraudantes deserunt? † Hoc 23
 que crimen grauitè punitum fuisse semper testatur Plutar.
 in vita Agesilai. Spartani militiae desertores è Magistratu om-
 ni repellabant, eis vxorem ducere non licebat, obuius quis-
 que impunè eos cedere poterat, barbæ partem radebant, par-
 tem nutriebant, squalidi, abiectique circuire Ciuitatem sin-
 gulis diebus cogebantur, & Auidius Imperator, vt refert Vul-
 ca. Galli. in vita Auidi Imperat. multis desertoribus manus,
 alijs crura, & poplites incidebat, dicens maius esse exemplum
 criminosi viuentis miserabiliter, quam occisi. Et anno tertio
 belli Punici, vt asserit Sabelli. Enead. 4. lib. 9. L. Posthumio, &
 Q. Emilio Coss. morte mulctati sunt ij qui signa Romana, aut
 Castra deseruerant, profuitque non minimum ea Imperato-
 rum seueritas, effectum est enim vt cū Carthaginenses mul-
 to plures essent, castra non defensa solum, sed & hostes cum
 multa cæde in urbem sint reiecti, & propter desertorum pœ-
 nam, dicebat Clearchus Lacedemoniorum Rex, sæpè exer-
 citui suo Imperatorem magis metuendum esse quam hostem
 significans eos qui in prælio dubiam mortem timuissent, si
 deseruissent certum habere supplicium, vt tradit Petr. Ero-
 dius rer. iudic. lib. 10. tit. 5. cap. 12.

Desertores æquiparantur latronibus publicis, & concessũ 24
 est cuique ius publicæ vltionis in eos l. vlt. C. quando lice. sine
 Iudi. se vind. Decian. ubi supra nu. 67. † Fit liber seruus si de- 25
 fertorem prodiderit l. vlt. C. quib. cau. ser. pro præ. liber. acci. † 26
 Si resistit punitur tanquam rebellis l. 2. C. de desertor. lib. 12.
 & velox vbique in eum datur supplicium d. l. vlt. C. quando
 lice. sine iudi. & licet desertionis crimen videatur morte ex-
 tinctum l. 1. C. si reus vel accus. mor. sue. † tamen bona defun- 27
 cti in desertione confiscantur l. defunctorum 4. C. de re milit.
 lib. 12. & de varijs pœnis occultantium desertores est tex. in

- 28 *l. 1. C. de deserto. eod. lib. Decian. nu. 68. § seq.* † Si Præses inuenit desertorem in suo territorio eum capit, & mittit ad suum ducem, nisi facinus aliquod graue in territorio Præsidis commiserit, tunc enim ibi punitur *l. 3. D. de re milit.* † Degradatur in diuersa loca qui primo deseruit, deinde reuertitur *l. 3. §. si plures D. eo.* & desertioni aliud crimen adiungens grauius punitur *l. non omnes §. 2. D. de re milit. l. ult. C. de desert. lib. 12.* & Herodi. *lib. 1.* meminit cuiusdam militis cui non satis fuit castra deserere, & adscita perditorum manu vicos, agrosq; populari captiuos è vinculis, carceribusque eximere, sed & Commodum Imperatorem obtruncare decreuerat, qui tandem iussu Imperatoris capite mulctatus est. † Si vero falsò fuerit desertoris crimine accusatus vel vt ait Papinianus *in l. ex causa 15. D. de re milit. si ratio constiterit, neque desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia citra temporis finem redduntur,* hoc est citra distinctionem temporis, vt dicit ipse met Papinianus *in l. eum qui 18. D. de his quib. vt indig.* & notauit Cuia. *ad ipsum lib. 19. respons. in d. l. ex causa,* & Gotofr. *in d. l. 18.* † Si autem desertor gratia Principis fuerit restitutus, indiget speciali gratia ad stipendia, & donatiua medij temporis consequenda *l. qui excubias 10. §. 1. D. de re milit. l. 1. § l. cum allegetis C. eo.* Godescalcius Steuechius *in comment. ad lib. 2. cap. 5. Vegetij de re milit.* Iulius Ferret. *eo. tract. tit. de iusti. milit. nu. 121.*
- 31
- 32 Tanquam desertor punitur qui ab excubatione Præpositi,
33 vel Præsidis desistit *l. 3. §. si Præsidis D. de re milit.* † vel qui stationem deseruerit, qui magis quam emansor punitur *l. 3. §. qui stationis D. eo.* Annæ. Robertus *lib. 1. rer. iudi. cap. 12. pag. mihi. 204.* Petr. Gregor. *lib. 11. de Repub. cap. 7. nu. 16.* † & qui excubias Palatij deseruerit capite punitur *l. qui excubias 10. D. eo. l. 9. tit. 18. par. 2.* † & apud Sueto. *in Octauio cap. 24.* inuenio Centuriones statione deserta capitali animaduersione punitos fuisse, etenim nulli dubium est esse capitale crimen præcipuè si ex stationis desertione aliquod dānum exercitui sequatur: Ayala *de iur. bel. lib. 3. cap. 17. à nu. 1.* & refert Liuius *lib. 5.* † Cum Galli in summum Capitolij euassissent incuria
36
vigi-

vigilum qui tandem beneficio anferum excitati sunt P. Sul-
 pitius Tribunus militum in vigiles eius loci quos fefellerat
 ascendens hostis more militari se animaduersurum pronun-
 tiauit, sed consentiente clamore militum in vnum vigilem
 conijcientium culpam deterritus, à cæteris abstinuit, & reum
 non dubium eius noxæ, approbantibus cunctis, de saxo deie-
 cit. † Et Epaminondas cum custodias, stationesq; circumiret
 vt disciplinam exemplis stabiliret sopitum militem gladio
 transfixit asserens quod qualem inuenerat, talem reliquerat
 Plutar. *in apoph. Claudii. Coteræus lib. 1. de re milit. cap. 17.*
 Ayala *de iur. bel. lib. 3. cap. 17. nu. 3.* Gail. *de pace publ. lib. 1. cap.*
4. nu. 32. Petr. Gregor. *lib. 19. syntag. cap. 11. nu. 6.* Scaccia *de*
iudi. lib. 1. cap. 97. sub nu. 182. Vegeti. *de re milit. lib. 3. cap. 12.*
 Bouadilla *lib. 4. cap. 2. nu. 25.* † Item, si ad diem commeatus
 non venerit, punitur, ac si emanisset, vel deseruisset pro nu-
 mero temporis *d. l. 3. S. si ad diem l. qui commeatus 14. de re*
milit. l. 2. C. de commeat. † Item arma alienans punitur tan-
 quam defertor *d. l. qui commeatus 14. S. 1. l. 3. S. miles qui D.*
de re milit. graue etenim crimen est arma alienasse, † si vero
 partem, condemnabitur tantum ad id quod interest Decian.
tom. 2. lib. 7. cap. 12. num. 43. † Non tamen omnes desertores
 similiter puniendi sunt, sed & habetur ordinis stipendiorum
 ratio, gradus militiæ, vel loci, muneris deserti, & anteaactæ
 vitæ, sed & consideratur numerus, si solus, vel cum altero, vel
 cum pluribus deseruit *l. non omnes 5. D. de re milit.* Petr. Gre-
 gor. *lib. 19. syntag. cap. 10. nu. 17.* Bellus *de re milit. par. 8. nu. 5.*
 † Dixi supra in bello, quia si sit defertor tempore pacis non
 incurrit pœnam capitalem, sed si fuerit eques gradu pellen-
 dus, si pedes militiam mutat *d. l. non omnes 5. S. 1. Synop. Basili.*
lib. 57. de milit. tit. 1. cap. 13. Petr. Bellus *ubi supra.* † Militiæ
 autem mutatio erat exempli gratia cum ex ijs, qui equo me-
 ruerant, peditum numero iubebantur militare, aut qui pedit-
 es fuerant in funditorum auxilia transcribebantur, vt de ijs
 decretum fuisse à Senatu Romano ait Valer. *lib. 2. cap. 2.* quos
 bello Terentino captos, & à Pirrho Rege vltro missos rece-
 pissent. Ammia. Marcellinus *lib. 29.* Equites Quartæ Saggitta-
 riorum

37

38

39

40

41

42

43

- riorum cohortis, quæ ad rebellem defecerat, vt contentum se supplicio leuiori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiae gradum.
- 44 Dubitari posset an miles qui desertionis notam excusare vult eo quod Parentum inualetudini prospexerit, sit puniendus, & excusationem mereri videtur probare *tex. in l. 4. §. fin. D. de re milit. Felin. in cap. cum quidam de iur. iuran. Roma.*
- 45 *in l. si vero §. de viso D. solut. Matr. † & etiam quia filio Religionem professo egredi è Claustris licet ad subueniendum Parentibus Surd. de alimen. tit. 8. priuile. 67. nu. 2. & sic multo magis militi Azor. Instit. mora. par. 2. lib. 2. cap. 3. vers. quinto*
- 46 *quaritur, † imò tenetur filius de iure naturali Parētibus subuenire l. fin. §. ipsum autem C. de bon. qualibet. c. ceterum 86. distinc. nec Sacramentum militare præstitum de nō recedendo quidquam facit quia semper continet tacitam conditionem si iuri naturali non obstat Azor ubi supra.*
- 47 Contrariam tamen sententiam veriolem existimo ex supra adductis, & eam sequutus fuit in facti contingētia Tullius Crispoltus dum erat Generalis Auditor exercitus Sūmi Pontificis Urbani VIII. & miles ille qui absq; com meatu ad subueniendos Parentes aberat in pœnam triremiū fuit condemnatus, cōdonata ei ex clementia vltimi supplicij pœna, † Reipublicæ siquidem salus est antepōnenda Parentibus *glos. in l. 1. §. generaliter D. de ventre in possess. mitten. & in l. 1. §. quamuis D. de ventre inspic. Siman. de Catholi. instit. tit. 29. nu. 45. Hyppoli. Riminal. in cap. qua in Ecclesiarum nu. 217. de constit. Carrer. in practi. crimi. tract. 3. tit. de homici. §. 9. num. 27.*
- 49 Menoch. de arbitr. casu 356. nu. 46. lib. 2. † & tempore famis prius comedendum filium, quam Castra deserere tenet Caballi. *resol. crimi. cent. 3. casu 294. nu. 193.* Atrox, & impium, facinus, quod humanitatis, & naturæ iura resoluit, & ipsæ belluæ horreant cuius fæditatē sol auersatus, vt est in Thyestis fabulis (ne tanti sceleris aspectu pollueretur) retro cursum flexit; vt propterea omnino damnandam impiam authoris sentētiā pronūciem. Apud Romanos vt dicitur *in l. postliminium 19. §. filius quoque D. de capti. & postli. reuer. disciplina*

*plina Castrorum antiquior fuit Parentibus Romanis, quam
charitas liberorum* Ayala *de offi. belli lib. 3. cap. 10. n. 6.* † Neq; 50
tex. in d. l. 4. §. ult. D. de re milit. quidquam facit quia loquitur
 de emanfore. Nec tacita conditio iuramenti quidquam ope-
 ratur, quia etiã naturali vinculo adstringitur erga Principem
 qui est Pater Patriæ, & in eum omnia iura Reipublicæ sunt
 translata *Surd. de alimen. tit. 7. quest. 3. nu. 11.* † ita vt ordo di- 51
 lectionis incipiat Primo erga Deum, Secundo erga Principẽ,
 Tertio erga Parentes *Lucas de Penna in l. in filijs in princ. C.
de decurio. lib. 10.* † Nec tandem valet argumentum defum- 52
 ptum à filio Religioso quia & est necesse quod Parentes sint
 in extrema necessitare, & quod obtineat licentiam à Superio-
 re, vel à Summo Pontifice vt notauit *Valenzuela conf. 12. nu.
23.* & certè si hæc excusatio valeret, vix vnquam reperiretur
 miles qui tanquam desertor puniri posset. Alium casum de-
 curionis qui à signis aberat ob minas à suo Ceturione in eum
 prolatas, & alium militis inquisiti de furto, & è carceribus fu-
 gientis tradit *Crispoltus casu 10. §. 11.*

Emanfor vero nõ ita punitur, examinantur siquidem cau- 53
 sæ emanfionis, quis videlicet, & vbi fuerit, quid egerit, & da-
 tur venia valetudini, & affectioni Parentum, & affinium, vel
 si seruus fugientem persequutus fuerit *l. 4. §. fin. D. de re mili.*
 & vt dicitur *in l. 3. §. si cum quis 4. D. de homi. lib. exhi. pietas
genuina effecit sine dolo malo retineri* *Bellus de re milit. par. 8.
num. 7.* † Si vero desertor Principi se obtulerit, tunc ex illius 54
 indulgentia in Insulam deportatur *l. non omnes 5. §. qui in de-
sertione D. de re milit.* Imperatores vero *in l. 1. §. desertor C. de
deser. lib. 12.* aiunt desertorem qui spontè processerit peccati
 anterioris supplicium timere nõ debere, † imò si à patre de- 55
 fertor fuerit oblatus non punitur capitaliter, ne videatur, vt
 inquit *Diuis Pius, pater ad supplicium obtulisse l. milites 13.
§. fin. D. de re mili. l. qui cum vno 4. §. qui à patre D. eo.* *Alciat.
lib. 1. prasump. 4. Clarus quest. 60. vers. solet* *Iulius Ferretus de
re milit. tit. de iusti. milit. nu. 102. Petr. Greg. lib. 11. de Repub.
cap. 7. nu. 12. & Cepola caute. 1. qui refert Castrensem in l.
propter insidias C. qui accus. non possint asserentem se ita cui-
dam*

dam mercatori ex Germania venienti consuluisse, qui quæ-
 rebat an filius Comitis Palatini, qui cōmiserat crimen Læſæ
 Maieſtatis deberet liberari à pēna ordinaria quod Pater illum
 Imperatori propria authoritate præſentauerit, & cū Caſtren.
 conſuluiſſet liberandum eſſe, Imperator viſo conſilio voluit
 ipſemet videre *tex. in d. l. milites 13. §. ſin.* quo viſo eum libe-
 ravit à pœna mortis, & per decennium relegauit. Sed tamen
 nunc in practica obtinere difficillimum eſſet. vt ex Carer. no-
 56 rat Clarus *ubi ſupra.* † Miles tamen carceratus ſi fugit non
 habetur pro defertore, carcerem enim, non militiã defert-
 uit vt *in l. milites 13. §. eius fugam D. de re milit. Bellus par. 8.*
nu. 72. qua autem ratione puniatur ſi effraçto carcere fugerit
 diximus *ſupra cap. 18.*

57 Has autē pēnas exequi poſſe in milite tantum qui in expe-
 ditione eſt, & ſuum ſtipendium habet certū eſt quales erant
 illi de quibus loquitur Lampridius in laudē Seueri his verbis:
Milites non timuit quod in vitã ſuã nihil dici poſſet quod un-
quam Tribuni vel Duces de ſtipendijs militum quidquam ac-
cepiffent dicens miles non timet niſi veſtitus, armatus, calcea-
tus, & ſatus, & habens aliquid in zonula: at mendicitas mi-
 58 litaris ad omnem deſperationem vocat armatum, † & tem-
 pore Auguſti vt refert Sueton. *in eius vita cap. 99.* ſeorſum
 ærarium militare inſtituit, & ſine difficultate ſtipendia ſolue-
 re conſtituit ibi *Quidquid autem ubique militum eſſet ad cer-*
tam ſtipendiorum præmiorumque formulam adſtrinxit, defi-
nitis pro gradu cuiuſque, & temporibus militia, & commodis
miſſionum, nec aut atate, aut inopia poſt miſſionem ſolicitari ad
res novas poſſent, utque perpetuo ſine difficultate ſumptus ad
 59 *uendos eos, proſequendosq; ſuppeteret ærarium militare cum*
uictigalibus nouis conſtituit. † Deficiente autem ſtipendio
 nō habens miles vnde ſe alere poſſit nulli dubium eſt nō poſ-
 ſe exequi pēnam ordinariã, ſed extra ordinē cū eo eſſe agen-
 dum, antiquior enim eſt ius naturæ quam ius militare, & con-
 tractus ille à milite initus quando militiae ſe adſtrinxit, ſem-
 per habet tacitam illam conditionem dummodo ei ſtipēdia
 ſoluantur, nullus enim cogitur proprijs ſtipendijs militare

vt

De Milite fugitiuo. Cap. XX. 369

vt dicitur 1. ad Corinth. c. 9. ibi *Quis militat suis stipēdijs unquā?*
 Carle. de iud. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 6. sect. 6. n. 510. Valenz. conf.
 145. n. 24. tit. 2. † & vt dicebat Tacit. lib. 4. hist. *Neq; arma sine* 60
stipēdijs, & quādo hęc deficiunt euenit quod idemet Tacit.
lib. 2. hist. refert. Nec in victoria decus est, nec in fuga flagitiū,
& tūc exercitus nomen magis exercitus quā robur exercitus
habent vt expendit idemet Tacit. d. l. 2. hist. † non enim exer- 61
citus ieiunus disciplinā seruare potest, vt animaduertit Varro
c. 13. & notauit Daneus Polibij lib. 5. n. 22. & vt ait Cassiod. lib.
4. epis. 13. Disciplinā quidē nō potest seruare ieiunus exercitus,
dū quod deest sēper præsūmit armatus. Habeat quod emat, ne
cogatur cogitare quod auferat. Necessitas moderamen nō dili-
git, nec potest imperari multis, quod nequeāt custodiri paucif-
simi † Nisi stipēdia militibus præsertim extraneis persoluātur, 62
statim illi dilabūtur, atq; propterea patet facile legio hosti, vt
notauit idem Cassio. lib. 4. var. ep. 13. Canonhe. in aphor. Hipp.
lib. 2. apho. 4. tit. 1. † vnde incurrit crimen Lesę Maiestatis q̄ in 63
annonā peccat Ærod. rer. iud. lib. 9. ti. 4. c. 1. cū seq. D. Hiero. Al-
tam. ad rubr. C. de filijs Offic. mil. c. 3. n. 9. Quæ omnia cōsiderat
Excellētissimus D. D. Guille. Raymūdus de Mōcada Marchio
Aytonæ Magni Frāncisci Belgij Gubernatoris, filius, longiori
vita ob singulares animi dotes, quibus ornatus reperiēbatur,
dignus in suo discurs. mil. ad restaurādā antiquā militiā scrip-
to punc. 1. † nō. n. potest contineri miles in officio cibarijs defi- 64
cientibus, nec Ducis præcepta audit, vt ait Pet. Matth. in vita
Henr. VI. Galliarū Regis, quia res est omnium surdissima fames.

Sed nihil magis milites continet, & à fuga arcet quā disci- 65
 plina militaris, quę mirabiles effectus producit. † In ea Hispanos 66
 nostros nō modicum laudat Befold. in dissert. Philologica
 de arte iureq. belli c. 7. de belli disc. De Hispanis, inquit, fertur
 nullā hodie gentem esse, nullū populū in vniuerso Orbe terrarū
 quę equè floreant disciplina militaris laude D. Lansius in Con-
 sulta. pro Hispa. fol. 218. Et hoc Imperij eorum magnitudo pro-
 curauit. Pulcherrimum visu est inter eos militem nouitium,
 statim atque in numerum est relatus, erudiri à veteranis,
 alicubi peccantem humaniter corripī, Et illum monitiones gra-
 to animo admittere, nec malè interpretari. Laudatissimum

A a a est

- est inter eos tale vigere obsequium, ut nemo, vel maximus, legitimum etiã minimi detrectet Imperium, talem modestiam, gloria tamen amore egregiè excitatam vò veluti in schola sermo tantum sit de officio Militum, & Ducum, de obsequio, honore, virtute, & quidquid armorum decus concernit, insolentia, petulantia, atque iurgijs longè pulsis. Admirabile denique est, inter eos eam regnare charitatem ut se tāquam fratres mutuo diligant, lacerum Comilitonem ne ordini, & nationi toti sit de decori uel ieiunio pecuniam ad id comparaturi uestiant, uulneratum aut alias egrotum pro uirili benignissimè iuuent
- 67 *La Noue discursus* 16. † Quædam enim delicta in milite puniuntur quæ in pagano vix vt talia discernuntur *l. quædam delicta* ibi *Quædam delicta in pagano aut nullam, aut leuiorem pœnam irrogant, militi vero grauiorem* *D. de penis*, vbi glos. ver. *grauiorem* plura congerit *Giurba conf. 59. num. 64.* *Capycius decis. 27. nu. 2.* ibi nam in bellicis pro modicis imponitur pœna capitis: & ibi Prosperus Petra eius additionator varia exempla tradit quæ referunt *Valer. Max. & Fabius Anna.* Et *Fabius Vopiscus in vita Picennij Nigri* refert decem milites occidi mandasse ob vnius pulli furtum, † sic insignis ille *Corbulus* media seueritate exercitum instaurauit, vt refert *Tacit. lib. 13. anna. Remedium*, inquit, *seueritate quasitum est, nec enim vt in alijs Exercitibus primum, alterumque delictum uenia prosequeretur, † sed qui signa reliquerat statim capite panam luebat, idque vsu salubre, & misericordia melius apparuit, quippe pauciores illa castra deseruere quam ea in quibus ignoscatur.* † Adeo autem signa relinquere nefas erat vt nec etiam militi vulnerato discedere à signis sine licentia liceret *Angel. in l. 1. C. quib. nō obijci. temp. præs. Marti. Laude. tract. de bello quæst. 17.* † Romani enim vt inquit *Cicero orat. pro Sylla* anteposuerunt disciplinam Imperij militaris amor patrio hæc sunt verba. *Patres hi naturæ patrioque amor ante-* *posuerunt ius Maiestatis, atque Imperij, & dolore suo sancire voluerunt militaris Imperij disciplinam, exercitumq; in gra-* *tissimo bello animaduersionis metu continere, & salutis viam* *prospicere qua intelligebant contineri suam, itaque immoderata est aliqua fortitudo, & in re militari non tam consideranda* est

est qui bene gesserit quam quid mādatum vetitum fecit. † Vnde Paulus dixit in *l. postliminio* 19. §. *filius quoque D. de capti.* Et postli. reuer. disciplinam castrorum antiquiorem esse (non tempore sed autoritate vt ibi notauit Gotofr.) *charitate filiorum l. 3. §. quod pater D. de muner.* Et hono. Ayala *de iur. belli lib. 3. cap. 10. nu. 6.* non vt Accur. intellexit liberorum charitatem posteriorem tempore fuisse disciplina militari, quod ita absurdum est, ac si quis dixerit ius naturale posterius esse, ac recentius iure gentium: antiquius enim, non vetustius hic, sed venerabilius significat. Sic Fabius in *lib. 4. de narratione cap. 2.* antiquiorem curam dixit quæ prius animum occupat idest potiore. Sic explicat, & id exornat Budæ. in *annotat. in Pandec. pag. mihi 357.* ex eleganti Plinij *lib. 5. epis. 7.* loco qui scribens ad Caliusium sic habet *Saturninus qui nos reliquit heredes quadrantem Reipublicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc si uis aspicias irritum, si defuncti uoluntatem ratum, & firmum est. Mihi autem defuncti uoluntas (uereor quam in partem iuris Consulti quod sum dicturus accipiant) antiquior iure est utique in eo quod ad communem Patriam uoluit peruenire, & sic intelligendus Tranquillus in *Vespefi.* dum dixit *Per totum Imperij tempus nihil antiquius habuit quam nutantem Rempublicam stabilire.* Nisi mauis cum eodem Budæo sic tex. interpretari *Antiquior fuit Romanis parentibus cura castrensis discipline quam liberorum indulgentia, ut in Manlio Torquato, & alijs.**

Puniuntur etiam in bello plurima etiam absque dolo cōmissa (licet regulariter non infligatur pēna nisi ubi delictum, nec delictum nisi ubi dolus) Bargal. *de dolo lib. 5. cap. 2. nu. 50.* Exemplum sit in illo qui prior in acie fugam arripuit cuius meminit tex. in *l. omnes 6. §. qui in acie D. de re milit.* (de quo mox agimus) qui multoties ob animi debilitatem, & absque dolo fugam arripuit, † sic & in illo casu Titiliuij quem refert Petr. Herodius *rer. iudic. lib. 10. tit. 6. cap. 25.* cum enim Annibal præcepisset cuidam Centurioni ut exercitum duceret ad agrum Cassinum, ille intellexit Casilinum, cumque Annibal

- vidiffet imo cognouiffet errorem Centurionis, illum virgis cædi & cruci affigi mādauit, expedire etenim vt illum magis quam Annibalem erraffe intelligeretur, † Similis his est casus quem refert Ammia. Marcel. *lib. 23. hist. Roma.* & Claudi. Cottoræ. *de iur. mili. lib. 1. c. 31.* de Salustio Præfecto Galliarū qui quendā decapitari iuffit eo quod certam Annonam exercitus in constituto tempore non exhibuit, cum fequenti die nauis illa onufta annona apparuit, † fed iftorum non alia ratio reddi potest quam illa fupra adducta ex *l. quadam delicta D. de panis.* Alia exempla tradit Alexander ab Alexan. *lib. 2. dier. genia. cap. 13.* & ibi Tiraquel. & Ada. Contzen *de Repub. lib. 10. cap. 58.* vbi inquit *Magna fapè pœna fuere etiam vbi non magna culpa, finis tamen erat disciplina, † & eleganter cap. 22.* de Generali Duce fic loquitur *Seuerus fit & talis habeatur vt vix credatur delictis ignoscere, talibus enim propere diligenterque parent, eos mirantur, & quamuis interdum irascuntur, tamen colunt, militum enim lasciuia improbitas, manus sanguine imbuta animus inhians rapinis, nō nisi metu & feueritate compescitur, opinio autem feueritatis facit, vt delicta caueantur, pœna sint rara, absint animorum exacerbationes, † vnde abijt in vulgare dictum militem magis Ducem, quam inimicum timere debere, & hinc affirmauit Tertullia. asperitatem in iustitia propria bellorum negotia. † Quo respexit glos. *l. officium §. officium D. de re milit.* dum *militares modos* appellat illos quibus in celeritate exequutionis pœnarum vti solent Duces exercitus. † Est celebre *Consilium Farinacij quartum*, vbi defendit Centurionem quendam Guidonem Vgolinum Ciuitatis Afisij apellatum qui signiferum propriæ thurmæ à militibus suis occidi iuffit eo quod noluerit præceptis illius obedire, imo ensem in ipsum euaginauerit, & *nu. 17.* affirmat absolutum fuisse prædictum Centurionem, illius verba refero: *Hac autem capitis pœna per eosdem, Præfectos sine alijs solēnitatibus modis militaribus exequitur, quia ab illis sic delinquentes deciduntur, & hoc est quod vult dicere glos. in d. l. officium D. de re milit. dum exponit verbum, secundum sua authoritatis modum idest militaribus modis, &**
- alias*

alias videmus quod qui excubias deserit capite punitur ut in l. qui excubias D. de re mili. & tamen notoriè obseruatur quod Praefecti excubias visitantes si quem dormientem vel excubias deserentem reperiunt sine remissione proprijs manibus interficiunt, eodem modo milites à Praefectis capite puniuntur, & quod pena praedicta praefato modo sine alio iudiciario ordine, exequenda praedictis excessibus imponatur etiam à belli consuetudine quae optima est legum interpretis est inductum ut à strenuis Ducibus facta est fides, & ex nonnullis testibus ritè examinatis probatum est. Quae quidem consuetudo operatur quod etiam si secus esset de iure, excusandus veniret Capitaneus praedictus, & eius milites qui eius mandata exequuti sunt, ita ut nulla poena puniri valeant glos. & c. & post plurimorum Doctorum allegationem concludit: Ergo in casu de quo agitur siue loquamur de iure, siue de consuetudine contra dictum Capitaneum ex causa homicidij praedicti de poena tractari non potest. Ex Farinacio idem resoluit Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupt. cent. 1. quest. 57. nu. 11. † Hunc militem procedendi

81

introducitur Horatius sic loquentem
Hic pacem temerataque iura relinquo
 ut notauit Hugo Grotius in Prolegomenis de iur. belli.

Adeo autem in milite fuga periculosa est, ut non solum defertor capitali poena hoc est ultimo supplicio puniatur, † verum & is qui in acie prior fugam facit spectantibus militibus capite punitur l. omne 6. §. qui in acie 3. D. de re milit. Petr. Gregor. d. cap. 10. nu. 18. Claud. Coteraeus d. lib. 3. cap. 3. Petr. Bell. de re milit. par. 8. tit. unico nu. 62. Ioannes Altusius in sua diaologia lib. 1. cap. 134. nu. 21. Godefridus Peschuitz de iur. & priuil. nob. thesi 20. Sic Plutar. de Antonio in eius vita, & meminit Dion. lib. 49. histo. Persa eruptione quadam facta in Vallum, timore correpti fuerunt qui in prima acie erant, quamobrem Antonius iratus in eos qui aufugerant decimationem usurpauit, diuisa enim per Decurias multitudine, decimum quemque sortito enecauit, ceteris hordeum pro frumento iussit admetiri, † & idem fecit Octavius in bello contra Dal-

82

83

matas

matas vt tradit idem Dion. *d. lib. 49. Lucius Calphurninus Piffo* Consul cum in Sicilia bellum aduersus fugitiuos gereret, & Titius Equitum Praefectus fugitiuorum multitudine hostium circumuentus, arma ipsis tradidisset, his Praefectum ignominia generibus affici iussit, cum toga lacinijs abscissis amictum, discinctaque tunica indutum nudis pedibus à mane noctem usque ad principia per omne tempus militia adesse, interdixit etiam ei conuictum hominum, usumque balneorum, turmasque equitum, quibus praesuerat, ademptis equis infunditorum alas transcripsit, vt narrat Valer. *lib. 2. cap. 2.* Lucullus quoque ad Mithridatem, & Tigrone[m] debellandos missus sic punijt fugitiuos milites authore Plutarcho in *eius uita* his verbis: Reuersus Lucullus ignominiam fugitiuis legibus latam inflixit, iubens praesentibus, & conspicientibus ceteris militibus tuni-
 catos, & discinctos fossam duodecim pedum fodere, tradit Petr. Faber *lib. 1. semel. cap. 17. pag. mihi 101.* Publio Cornelio Mafica, & Decimo Iunio Coff. an. ab V. C. 542. Senatus Romanus decreuit militibus, qui ad Cannas commilitones suos pugnantes deseruerant Rempublicam committendam non esse, vt ait Liuius *lib. 5. deca. 3.* & Dauid secundus Scotorum Rex, vt tradit Hector Boeth. *lib. 15. histo. Scotiae* quondam Regno expulsus cum in Scotiam redijt non immemor eorum, qui pugnam deserendo cladi suae initium praebuerant Duces imprimis mulctauit, Robertum Stuardum Regni haeredem scriptum exhæredauit, Comitem Melchiarum qui alter Exercitus Dux fuerat, agri parte mulctauit, vt omnis militaris disciplina obseruaretur vnumquemque pro merito leuiter castigauit, ne peruersus mos ille deserendi Regem in praelio si neglectus fuisset, inueterasceret. † Accusandus tamen Antonius, ac desertorū penis mulctandus esset, qui vt ait Vallei. Paterculus *lib. 2. cū contra Cæsarem dimicaret, atque Cleopatra prima fugam capefferet, fugientis Reginae quam pugnantis militis sui comes esse maluit, & Imperator qui in desertores sauire debuerat, primus ipse Desertor exercitus sui*
 factus est, refert Coteræus *de iur. milit. lib. 3. cap. 3.* † & vt tradit idem Hector Boeth. *lib. de more Scoto.* apud Scotos inua-
 luit

84

85

luit vt is qui metu aciem deseruisset, impunè à quouis necaretur, omniaque eius bona Fisco adscriberentur, plura Petr. Gregor. *d. lib. 19. syntag. cap. 10. à nu. 18.* & in prælio quod Iulianus Imperator habuit ad Argentoratum Ala sexcentorum cui tamen maximè confidebat, sic in fugam turpiter acta est, sic fœdè deseruit ordines, vt quamuis Iulianus ipse cum paucis adequitans eos reuocaret, & vt in societatem victoriæ venirent hortaretur, ne sic quidem prælij voluerint esse participes, Imperator tamen sic dixit penam siquidem legibus cōstitutam non irrogo, sed amictos veste muliebri per castra iubeo distrahi, aliaque circa hoc institutum gesta per eundem Iulianum adducit Petr. *Ærodi. rer. iudic. lib. 10. tit. 5. cap. 15.* Sed & Valentinianus à Germani fuga exercitus victus diligenter quæsiuit à quibus fugæ initium factum esset, & rea inuenta legione Batauorum, vt Zozimus *lib. 4. histo.* refert, iussit eos arma deponere, postea publicè produci, ac veluti mancipia fugitiua vendi pretium offerētibus. † Sed & Postumius ad milites apud Halicarnas. *lib. 6. antiq. Roma. cap. 8.* ait: *Qui egregij alicuius generosi facinoris in pugna aditi conscios testes habuerit ei præter solemnes istos honores, quos Patria consuetudo tribuit, agrum ex publico adiuciam, efficiamque ne in posterum necessarijs ad vitam indigeat, cui vero improba & dira mens turpis fuga cupiditatem iniecerit ei represētabo mortem quam vitat (talem enim ciuem mori tum ipsi, tum patria utilius fuerit) & sic peremptis nec sepultura, nec cetera iusta funebria concedantur, sed neglecti, atque indeplorati ab alitibus, & feris dilaniabuntur.*

86

Fiebat enim per fortitionem decimatio qua militum eorum qui præ hostium metu per ignauiam fugerant, aliudue quodpiam delictum militare admiserant, decimus quisque forte ductus capitis pœna plectebatur: eam enim cōditionem supplicij, vt ait Cicero in *orat. pro Cluentio* maiores in bello timiditati militis propositam esse voluerunt. Eo etiam pertinet quod Plutarchus in *vita M. Crassi* in eos Mummij milites qui primi fugam fecerant, & sine armis in castra redierint ita Crassum ipsum animaduertisse tradit vt Patria id est Romana

87

mana

mana militari pœna post multos annos in vsũ reuocata quin-
 gentos ex quinquaginta Decurias partiretur ex quibus sin-
 gulos sorte ductos in omnium conspectu trucidaret. Hæc sũt
 Plutarchi verba. *Quingentos autem ex primis ijs præsertim
 qui aufugerant in quinquaginta decades distribuit, ex quibus
 singulis unum aliquem sorte ductũ trucidauit partita in mi-
 lites pœna post multos annos in usum reuocata. Huic autem
 mortis generi ignominia subest, & terroris atq; formidinis cir-
 cunstans omnibus affert.* Idemmet Cicero in d. orat. pro
 Cluentio rem hanc latè explicauit inquit *Statuerunt ma-
 iores nostri ut si à multis esset flagitium rei militaris admissũ,
 sortitione in quosdam animaduerneretur, ut metus ad omnes,
 pœna ad paucos perueniret, & inferius nam miles qui locum
 non tenuit qui hostium impetum vimque pertimuit, potest idem
 postea & miles esse melior & vir bonus, & ciuis utilis, qua re
 ne in bello propter hostium metum delinqueret amplior ei mor-
 tis, & supplicij metus est à maioribus constitutus, ne autem ni-
 mium multi pœnam capitis subirent, idcirco illa sortitio com-
 parata est.*

88 Super interpunctione tex. in d. l. omne d. s. qui in acie D. de
 re milit. videndus Petr. Faber lib. 1. semef. c. 18. pag. mihi 115.
 qui ex Autographo Florentino illa verba *spectantibus militi-
 bus* refert ad delictum, quasi posset fieri fuga non videntibus
 militibus. Vnde meliore sensu Gotofredus *ad eum tex.* inter-
 pungit *Qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus
 propter exemplum capite punitus est,* quasi verba illa ad exem-
 plum, & non ad delictum referantur, alias enim illa verba *ad
 exemplũ* esset quasi superflua, & hoc est quod Plut. vbi supra
 dixit *circunstans omnibus, & adstantibus, & spectantibus
 ceteris militibus,* & quod Cæsar lib. 5. *commen. de bello Galli-
 co* ait *In conspectu multitudinis,* & lib. 3. *de bello ciuili In om-
 nium conspectu.*

89 Ratio vero ob quam ita feuerè punitur is qui prior in acie
 fugam arripuerit est propter pessimum aliorum exemplum,
 tametsi enim dolum nullũ admisisse videtur qui viribus suis
 diffidens certamen detrectauerit, salutique suæ quoquomodo
 pro-

prospectum iri voluit, iustissimum tamen est id ita fieri, ne hoc pessimo exemplo victoria ad hostes transferatur. Qui enim, vt Veget. inquit *lib. 3. de re mil. cap. 22.* ante congressum recedit ex acie, & suis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam, vt non immerito ignominiosa semper huiusmodi fuga à Veteribus sit habita, vnde à Græcis ignominioso cognomine Thipsaspides sunt appellati qui metu perterriti in acie locum deseruissent, & clypeum abiecissent, quo probro notatum fuisse Demosthenem Lucia in *Io. Traga. Plutar. in Demosth.* Paulus Manutius in *adagio vir fugiens denovo pugnabit* memoriæ tradiderunt, quod in eo prælio quo Philippus Macedonum Rex Athenienses apud Cheronæam vicit clypeo abiecto fugisset, † eandemque ob rem dicunt Archilocum Poetam a Lacedæmonijs finibus suis eiectum, quod scripsisset præstare clypeum amittere, quam interire. Plutar. in *aph.* Paulus Manutius in *adagio abiecti hastam* Afciat. *lib. 5. parer. cap. 18.* Scribens inde Isocrates in *orat. de pace* infames olim habitos, qui vel ordinem deseruissent, vel clypeum abiecissent, & apud Germanos præcipuum esse flagitium clypeum vel scutum relinquere tradit Tacit. *de mor. Germa.* Proinde & Heluetiorum legibus qui præ metu aut terga verterint, aut ordines deseruerint sub oculis spectantis exercitus à proximis commilitonibus statim obtruncantur, vnde fit vt maior metus minorē vincat, & metu fœdæ mortis decora mors non timeatur Paul. Ioui. *lib. 11.* Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. geni. cap. 7.* & apud Virgi. *11. Æneid.* Turnus sic loquebatur.

*Terga dabo, & Turnum fugientem hac terra videbit?
Vsq̄ adeo ne mori miserum est?*

Et eos qui sic turpiter ab acie recedūt prouerbiali metaphora Cynamia rapere dicuntur, idest musca canina, sic enim apud Homerum *lib. 8. Iliad.* Iuno de Marte è prælio fugiente

Pestiferum Martem rursus exagitat Cynamia.

plura Ianus Langlæius *lib. 8. semes. cap. 15.* Sed benè Philopemenes quem potuisse fugere Thracum Cretensumq; auxi-

- lio tradunt, sed pudor relinquendi equites nobilissimos gentis ab ipso nuper lectos tenuit, vt tradit Liuius *lib. 9. deca. 4.* plura Lipsius *de milit. Romana lib. 5. dialogo 18.* Si etenim inter homines inter se concertantes fuga pudori, ac dedecori est, † & ob id nemo alterum fugere tenetur Bart. Iason. & communiter Doctores in *l. vt vim D. de iustit. & iur.* Idem Bart. Salycet. Bald. Angelus, & cæteri in *l. 1. C. vnde vi Clarus in §. homicidium nu. 32.* Couar. in *Clement. si furiosus §. 1. nu. 4. de homic. Vuesembec. conf. 19. nu. 17. & 64. par. 1.* Gail. *lib. 1. obser. 110. nu. 8.* Alex. *conf. 119. vers. quinimo vol. 1. Redin. de Maieft. Princi. ver. nõ armis solum decoratam n. 122.* quanto magis in militibus hoc procedere cõueniens est quibus verecundum esse debet terga dare, vnde quidquid fecerint ad sui defensionem excusantur etiamsi aggressi ab alio eum occiderint Cynus in *l. 1. C. vnde vi vers. adhuc quæro.* Bart. in *dict. l. vt vim in fine* plenè Ioan. de Ana. in *cap. suscepimus de homicidio* argumento *l. in eadem in fine D. ex quib. caus. maio.* † maximè cum periculum vitæ, & periculum famæ à pari procedant *l. an iusta D. de manu. vind.* † honorèq; esse præferendū dicitur in *l. Iulianus D. si quis omis. cau. testa.* Iason in *l. reprehendendi 3. nota. C. de instit.* vbi etiam Deci. Barba. in *l. is cui bonis col. 2. in fine D. de verb. oblig.* vbi pulchrè de fama loquitur Redin. *de Maieft. Princi. vbi supra nu. 121.* † & an seruus in bello captus debeat fugere tractat latè Turria. in *2. 2. D. Thoma disp. 32. dub. 2. num. 14. tom. 2. de iustitia.* Hæc licet in militibus ita procedant, & Doctores etiam ad alios id extendant existimantes fugæ necessitatem nemini imponi, eo quod non solum sit ignominiosa, sed etiam propter lapsus periculum periculosa cum ea aggressor audacior reddatur, vt tenuerunt Bart. Bald. & Angelus in *l. 1. C. vnde vi Tiraquel. de nobilit. cap. 20. nu. 68.* tamen hoc solum verum recenset Ioannes Harpprechtus in *tract. crim. tit. de publ. iud. §. item lex Cornelia* casu quo insultato verosimiliter fuga periculosa sit futura argumēto *§. iniuria autem ibi utique si aliter periculum fugere non potest l. ad l. Aquil.* Couar. in *clemen. si furiosus §. unico par. 3. num. 4.* Gail.

Gail. lib. 2. obser. 100. nu. 8. in fine. Quanquam enim fugam, arripere non sit fortitudinis, non sit nobile, nō sit honestum, sed timiditatis signum, tamen, cum ea demum vera sit virtus quæ cum pietate, cum Christiana proximi dilectione, cum Religionis candore nō pugnat argumento eorū quæ D. Paulus ad Romanos cap. 12. § 13. item 1. ad Corinth. cap. 13. & passim scribit; optimè profecto hominibus ratione præditis, & Christiana religione institutis conuenit vt nō vsque adeo strictè isti humanæ Philosophiæ inhæreant, sed eam diuinis ex litteris reforment, & in Philosophiam Christianam commutare non erubescant, adeoque sibi quam diligentissimè caueant ne pro tātillo proprii honoris vitam alicui adimant, hocque peccato suam conscientiam miserè saucient. Tene-
 tur tamen aliquoties quis fugere † vt de filio quem pater occidere vult testatur Ioachi. Cluten. in historico polit. parado.
 4. vbi ait *si filius tuto fugere possit multo rectius facere, vt habitari ratione pietatis parenti debita fuga potius sibi consulat vt exemplo Alexandri Magni docemur qui potius à Patre stricto gladio nō restitit, sed ausugit* Plutar. in Alex. refert Mager. de Aduocat. Armata cap. 13. nu. 92. † Est etiam fuga non so-
 lum utilis verum, & necessaria à mulierum conspectu ne ardenti illo igne quis comburatur, vt eleganter ait S. Antiochus homil. 18. *Sicut, inquit, lapides illi eoam plagam respicientes è venulis suis attritu, aut contiguitate ei aculantur ignem, ita mas, & fœmina si ab inuicem semotius disparentur neutiquam exardescit ignis, sin mari se fœmina proprius admonerit ignis conflabit, plura Nouarinus adagio 335. excursu 33. § 34. † Sed elegantius adagio 36. excursu 11.*
 vbi fugam quam ab Ægyptia fecit Iosephus pluribus exornat, & illustrat, inquitque mulierem fugit, & vicit, imò vicit quia fugit, alibi turpis, & ignominiosa fuga sit, gloriosa hic est, imò victrix. Sic Gregor. Nyssenus in illud Apostoli *Omne peccatum quod fecerit homo. Tanta, inquit, malorum multitudinis matrem videns Paulus fornicationem, victricem nobis modo fugam clamabat, fugite fornicationem, † & licet soleat fuga militis imbecillitatem prodere, exerci-*
 tusq;

95

96

97

98

- rufque exitium fit, vt supra dicebamus, tamen in Castris libidinis pugnantis fortitudo in fuga est, inermis est qui non fugit, armatus qui fugit. Eleganter D. Basilius Seleuciæ Episcopus *homi. 8.* de eodem Iosepho loquens *Tenacibus manibus retentam permittens vestem libidinis effugit ansas fuga vsus pro armis, tradit vestem vt temperantiam teneat, denique nudatur veste, ne nudetur temperantia, & Ambros. lib. de Ioseph. cap. 5. vestem exuit, crimen excussit, spoliatus quidem, sed non nudus aufugit, quia erat tectior indumento pudoris, nō est enim nudus nisi quem culpa nudauerit, verè sanè arma fugæ sufficiens indumentum, imò & vnicum propugnaculum aduersus tantum hostem. † Et hoc armorū genere vsus fuit Ethnicus quidam Rex de quo scribit Isidorus Pelusiota *lib. 2. epist. 62.* lectione igitur didici Regem quendam cum Ephesiam Sacerdotem, cuius incredibilis quædam, ac singularis pulchritudo erat, conspexisset, statim ex Ephesina Vrbe digressum esse, quæ omnia tradit Nouarinus *vbi supra.**
- Sed antequam hinc habeamus non ignobilis venit decidenda quæstio in nostro Tribunali Regiæ Cameræ nō semel
- 100 agitata. † An impedimentum absentia propter fugam militis sequuta postea absolutione, vel reintegratione ad militiā obstet ad obtinendum priuilegium veterani.
- 101 Pro cuius resolutione supponendum est militem dici veteranum quando per viginti annos continuò inseruit *l. fin. ibi si post vigesimum annum militia C. de ijs qui non imple. stipen. lib. 10. l. 1. ibi post viginti annorū stipendia C. de excusat. uetera. l. 2. C. de re milit. lib. 2.* Ganauer. *decif. 12. nu. 1.* † Si
- 102 autem impedimētum aliquod intra dictos viginti annos occurrit, etsi postea tempus impedimenti supletum sit, an possit veterani priuilegio frui varij veniut distinguendi casus.
- 103 † Si enim impedimentum fuit quia deseruit militiam, etsi postea tempus desertionis inseruierit, nō poterit priuilegijs
- 104 veterani frui, † & sic est intelligendus tex. *in l. penult. D. de re milit.* dum asserit ex causa desertionis notatum, ac restitutum temporis, quod in desertione fuerit impendijs expungi, quia licet restitutus cū tam præcesserit desertio militiæ hinc

non

non gaudet stipendijs, nec donatiuis, quia illa restitutio non fuit iustitiæ, sed gratiæ l. 3. §. qui militia, ibi *Qui militia tempus in desertione impleuit è merito priuatur D. de re milit. § l. cum allegatis 5. ibi indulgentia nostra esse restitutum, & ibi ideoque nec stipendia temporis quo in desertione fuerit exigere possit C. de re milit. lib. 12. Protequitur postea Consultus asserens: quod si non constiterit, neque desertorem fuisse apparuerit omnia stipendia circa temporis finem redduntur, cessante enim causa desertionis, tunc nulla ratione stipendijs priuari potest. † Si verò fuerit ab hostibus captus ei reuerso stipendia restituuntur, & emerita accipiet, vt decidunt iura in l. 3. §. sed si ex improviso, ibi, *Sed si ex improviso dum iter quis facit capitur ab hostibus inspecto vitæ eius precedentis actu, uenia ei dabitur, eisi expleto tempore militia redeat ut ueteranus restituetur, & emerita accipiet D. de re milit. & l. non omne 6. §. fin. ibi Qui ab hostibus captus est, & captum eum non transfugisse constiterit, ut ueteranus erit restituendus, & premia, & meritum capit, D. de re milit.* Hanc sententiam tenuerunt Speculator tit. de locato §. posteaquã uers. sed si mercenarius nu. 20. Aufrer. ad decis. Cappella Tholosa. 360. Carroci. de locato par. 1. quæst. 20. pag. 35. nu. 32. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 76. nu. 4. Anto. Perez ad d. l. 1. nu. 27. C. de re milit. lib. 12. Ioan. de Platea, & Ioan. Bapt. de Sãcto Seueri. in l. diem functo nu. 46. & Cagnol. nu. 170. D. de offic. assessor. maximè cum de iure postliminio reuerso competant omnia pristina iura §. si ab hostibus, ibi quia ij, qui ab hostibus capti sunt si reuersi fuerunt omnia pristina iura recipiunt, quia postliminiũ fingit eum qui captus est in Ciuitate semper fuisse l. quib. mod. ius. patr. posi. solui. l. ait Prator §. item ei qui D. ex quib. cau. maio. ibi *Captio ab hostibus usufructuario, ac postliminio reuerso qui possessionem fundi, uel quasi possessionem ususfructus per captiuitatem amisit succurrendum esse ut fundi possessio restituatur, & fructus quoque medio tempore ab alio ex usufructu perceptos debere captiuo restitui equum putat. † Sed* in contrarium est text. expressus in l. 1. C. de re milit. lib. 12. cuius hæc sunt verba: *Stipendia, & donatiua temporis quo**

105

106

apud

apud hostes fuisse te dicis, restitui sibi postliminio regresso, restituitoque non iure desideras, & hanc sententiam sequuti fuerunt Bald. in l. fin. C. de condit. inser. Iason in l. diem functo nu. 38. D. de offic. assessor. Claud. Cotoreus de iur. & priuil. milit. lib. 1. quasi. 45. quos refert, & sequitur Regens Fulvius Constantius in comment. ad l. 1. nu. 1. C. de re milit. lib. 1 2.

107 Imprimis nō est admittenda distinctio inter captiuitatem culpabilem, & inculpabilem cum sit merè diuinatoria licet eam amplecti videatur Larrea *decis. Granat. 85. num. 15.* illumq; sequitur Don Ioānes de Gongora e Consilio Iustitiæ, & gratiæ Supremi Castellæ, & Præses Regij Patrimonij magnæ eruditionis vir, in Iurisprudencia versatissimus vt satis notum est Salmanticensibus dum Scholam, & Collegium, quod vulgo Archiepiscopi, vocant illustrauit, sed & in rebus Status peritissimus in Discursu quodam super retentione emolumentorum dictæ Præsentatiæ Matriti impresso anno 1665.

108 Deinde Accursius *ad d. l. 3. §. sed si ex improviso* dicit ibi deberi militi stipendia ex Principis indulgentia cum ex iuris dispositione minimè deberentur, vt Imperator cōstituit

109 *in d. l. 1. † Stipēdia* siquidem requirunt aliam restitutionem,

110 & indulgentiam, quæ non interuenit *in d. 1. † vt expressè dicitur in l. qui excubias 10. D. de re milit. ibi Ex causa desertionis restitutus in militiam, non aliter mediij temporis stipendium, & donaria accipit nisi hoc liberalitas Principalis ei specialiter indulserit, & hunc sensum videtur amplexum.*

111 fuisse Cuius *ad d. l. 1. C. de re milit. lib. 1 2. † Sed hi termini restitutionis de iustitia, & de gratia adaptari non possunt d. l. 1. in qua solum verba facit Imperator de milite ab hostibus capto, & iure postliminij, non indulgentia Principis restituito, quo casu non indiget liberali indulgentia, aut Principali*

112 *liberalitate, † & sic respectu dispositionis tex. in d. l. 1. C. de re milit. lib. 1 2. nihil aliud dici potest quam illud quod est in iure certum milites non habere aliquam actionem contra dominum ad recuperandum interesse, vel damna passā quando ab hostibus capti sunt, vel alia damna per itinera patiuntur,*

tur, † quando enim quis locat operas suas voluntariè, condu- 113
ctor non tenetur ad reficienda damna *l. si ut certo §. §. sed in-
terdum, & l. fin. D. commod. l. idemque §. idem vers. sed et si D.
mand. Innocent. in cap. sicut 29. de iur. iur. Lauden. in tract.
de bello quest. 6. † Et ideo nō tenetur dominus eos redimere 114
Bald. in d. cap. sicut nu. 8. Bart. in l. si seruus communis §. quod
vero D. de furt. Regens Aponte decis. 17. nu. 6. Regens Con-
stan. in d. l. 1. nu. 11. C. de re milit. lib. 12. & sic licet miles sit
postliminio reuersus, & restitutus, non consequitur stipen-
dia, & donaria temporis quo fuit apud hostes, & ita declara-
uit glos. in d. l. 3. §. sed si ex improviso verbo restituetur, ibi *Vt
habeat privilegium veteranorum, & emerita, sed non stipen-
dia medij temporis.**

Vnde propositæ quæstioni cum distinctione responden-
dum censeo. † Si enim miles fuit de iustitia ab inquisitione 115
absolutus, & in militia reintegratus, tunc licuit tempus ab-
sentix alio tempore redimere ex tex. in l. ex causa penult. ibi
*quod si ratio constiterit neque desertorem fuisse apparuerit om-
nia stipendia citra temporis finem redduntur D. de re milit.*
Regens Aponte dec. 25. nu. 9. † quidquid enim iniuste accu- 116
satus amittit, iniuste amittit, & illud restitui debet *can. super
causa 2. quest. 5. & ita Iudici ab officio suspenso si postea ap-
pareat iniustam fuisse suspensionem, eius temporis debetur
salarium, vt ex Capycio, Marco, Saliceto, & alijs tradit Lar-
rea d. decis. 85. nu. 5. † restitutio autem ex gratia nō compre- 117
hendit obuentiones medij temporis d. l. penult. l. cum allega-
tis §. C. de re milit. lib. 12. nisi hoc specialiter dicatur, † quo- 118
modo intelligendus est tex. in d. l. qui excubias 10. D. de re
milit. ibi *ex causa desertionis restitutus in militiam nō aliter
medij temporis stipendium, vel donaria accipit, nisi hoc libe-
ralitas Principalis ei specialiter indulserit, † benè vero re- 119
stitutio ex iustitia, qualis fuit illa d. l. ex causa penult. D. de re
milit. vt rectè sentit Dom. Franciscus Rocco è Consilio San-
ctæ Claræ in hoc Regno Neapolitano, vir doctissimus, &
de Iurisprudencia benemeritus post hæc scripta visus in uti-
li tract. de officijs, & eorum regimine Rubri. 10. de militum
stipen-**

- 120 *stipendijs nu. 10.* † Tunc enim fuga facta dicitur habuisse iustam causam cum metus solius carceris sit iustus. *l. qui carcerem 22. D. quod met. cau.* & ita declaratum fuisse per Regiā Cameram Regni Neapolis tradit Gregorius de Ganauerro
- 121 *decif. 13. nu. vlt.* † Et hoc idem declaratum etiam fuisse in casu infirmitatis, vt non perinde debeat declarari gaudere immunitatibus tanquam veteranum tradit idem Ganauer. *decif. 12. ex vulgari text. l. sed etsi 26. §. fin. D. ex quib. caus. maio.* & ex *l. qui committatus 14. ibi, sed si probet valetudine impeditum D. de re milit. l. qui cum vno §. examinantur, ibi,*
- 122 *§. datur venia valetudini D. de re milit.* † licet in Regno Neapolitano per bimestre solum admitti absentiam ob causam infirmitatis teneat Regens Constantius *ad d. l. 1. nu. 24.* Sed & si vis quæstionem hanc lato calamo tractatam, vide Don Antonium Cabrerros *de Metu lib. 2. cap. 40. à num. 61.* vbi ad partes illam disputat.

PLVRA DE IVRISDICTIONE DVCIS BELLII
explicantur.

§. I.

S V M M A R I V M.

- 1 *Maiestas Imperatoria armis decoratur.*
- 2 *Dux Generalis exercet Iurisdictionem in milites.*
- 3 *Coram eo accusari, & conueniri debent.*
- 4 *Iudex ordinarius militem captum Duci Generali vna cum omnibus actis remittere debet.*
- 5 *Militum crimina sunt in triplici differentia.*
- 6 *Quid sit delictum propriè militare.*
- 7 *Quid delictum commune atrox, & enorme.*
- 8 *Quid delictum commune leue.*
- 9 *Quid obseruetur de consuetudine.*
- 10 *In Regno Neapolitano quid olim obseruabatur.*
- 11 *Quid hodie.*
- 12 *Ab Auditore Generali appellatur ad Pro Regem in hoc Nea-*

Neapolitano Regno.

- 13 Auditor Generalis in hoc Regno cognoscit de Cantoribus Regiæ Capellæ, & domesticorū, & continuorū Palatij.
- 14 Isti militare etiam dicuntur.
- 15 Apparitores Magistro Militum subijciebantur.
- 16 His assimilantur Emeriti, vulgo Entretenidos.
- 17 Beneficio fori milites renuntiare non possunt.
- 18 Priuatorum pacta non derogant ius commune.
- 19 Explicatur l. si quis in conscribendo 29. C. de pact.
- 20 Verbum conuenit quid importet.
- 21 Amplius explicatur d. l. si quis in conscribendo 29.
- 22 Verbum militia quomodo intelligatur.
- 23 Varijs legibus Iudicibus ciuem Romanū interficere, vel verberibus cadere prohibebatur, sed erat appellatio ad Populum.
- 24 In castris verò licebat.
- 25 Caligata militia quæ essent.
- 26 Dictatoribus hac potestas absoluta fuit concessa.
- 27 An Consulis, & Dictatoris esset equalis potestas.
- 28 Hic nisi maximo urgente periculo non creabatur.
- 29 Gaudent privilegio fori, qui relati sunt in numero militum, & actu militant vel sunt in expeditione.
- 30 Etiam si pendente iudicio moriantur, aut militiam deposuerint.
- 31 Secus si negotientur etiam per alios, & licet sit finita negotiatio.
- 32 Articulus cuius sit iurisdictio ad quem spectet declarandus.
- 33 In Cathalonia multis ab hinc annis idem est Locutenens, & Capitaneus Generalis.
- 34 Sic & Iustinianus ambos hos Magistratus coniunxit.
- 35 Euthichius tempore Leonis habuit hac duo munera.
- 36 Ratio quare non obstante hac vnione, experiuntur quotidie nouæ dissensiones in Cathalonia.
- 37 Quilibet Index est competens ad cognoscendum an sua sit iurisdictio.

- 38 *Si verò unus est maior altero ille cognoscit.*
- 39 *Locumtenens Generalis dignitate est maior Capitaneo Generali.*
- 40 *Olim ab isto ad illum appellatio admittebatur.*
- 41 *Plura de dignitate Locumtenentis Generalis.*
- 42 *Aliqua videntur mutata in ultimis Curijs.*
- 43 *Nullum signum inueniri potest superioritatis, sicut appellatio.*
- 44 *Ad supremam potestatem pertinet articulus, cuius sit iurisdictio.*
- 45 *Iurisdictio Locumtenentis Generalis an sit ordinaria, vel delegata.*
- 46 *Ad Delegatum videtur pertinere declaratio cuius sit iurisdictio.*
- 47 *Explicatur l. si quis D. de iudic. § l. 2. D. si quis in ius voca.*
- 48 *Quaestio an res sit feudalis declaratur à Iudice ordinario.*
- 49 *Quomodo intelligatur quod communiter dicitur Iudicem delegatum in causa in qua est delegatus esse maiorem ordinario, § explicatur cap. sanè 11. de offi. § potest. iudi. delega.*
- 50 *Iurisdictio Ducis, seu Capitanei Generalis an sit aequalis praeminentia cum illa Locumtenentis Generalis.*
- 51 *Prorex in utraque potestate Regem representat.*
- 52 *Vt Capitaneus Generalis maiorem auctoritatem habere videtur saltem circa modum procedendi.*
- 53 *A Tribunali Capitania Generalis Cathalonia alter nos fuit appellatus Dux Generali.*
- 54 *Contraria sententia est verior.*
- 55 *Illam verba Alter nos nunquam Autor vidit, vel audiuit de Capitaneo Generalis.*
- 56 *Iurisdictio Locumtenentis Generalis magis uniuersalis, § magis ampla.*
- 57 *Quid significat clausula Alter nos.*
- 58 *Cui assimiletur dignitas Proregis.*
- 59 *Ratione antiquitatis etiam est dignior.*

- 80 Plura de Magistro militum traduntur.
- 81 Giurba conf. 59. nu. 1. & Barbosa ad d. l. unicam C. de offi. Magis. mili. quomodo intelligendi.
- 82 Capitaneus Generalis modo militari procedit.
- 83 Locumtenens Generalis ordinatè, & per directum.
- 84 At ex hoc non probatur maiorem esse, nec maioris prebeminentia.
- 85 Dominus Rex in Cathalonia salua eius clementia procedit per directum auditis partibus.
- 86 Locumtenens Generalis non est suppositus Sindicatui, bene uero Capitaneus Generalis.
- 87 Quare concedatur Capitaneo Generali hac facultas.
- 88 An iurisdictio Ducis Generalis in Cathalonia respectu suorum officialium se extendat ad delicta extra officium.
- 89 Delicta commissa in custodia ad quem spectent.
- 90 Testis falsum deponens efficitur iurisditionis Iudicis coram quo falsum dixit.
- 91 Qui manus intulit in Ducem Generalem capite punitur.
- 92 Iniuria eum afficere grauissimum delictum.
- 93 Contemptus Iudicis Generalis maximè vitandus.
- 94 Idem procedit in iniuria uerbali.
- 95 Ipse licet uerba iniuriosa proferat, uel manus inferat nõ afficit aliquem iniuria.
- 96 Sicut nec Magister puerum uerberans.
- 97 Debet uti rebus grauibus, & seueris.
- 98 Intelligitur can. quando 86. distinct.
- 99 Est ei permittenda magna libertas.
- 80 Est adiuuandus in aduersis.
- 81 Debet esse seuerus.
- 82 Exemplum Corbuli.
- 83 Seueritatem multa comitate coniungere debet.
- 84 Modus procedendi ex abrupto quare in bello obseruetur.
- 85 Adducitur Consilium quartum Farinacij.
- 86 Duci Generali cõpetit prohibitio cõmercij cum inimicis.
- 87 Vnicuique libera est negotiatio.
- 88 Ex iusta tamen causa cum inimicis prohibetur.

90 Elegans Alberici Gentilis locus.

91 Cōducentes equos ad inimicos à Duce Generali puniuntur.

92 Et pecuniam.

93 Etiamfi animo negotiandi tantum.

94 Æstimatur effectus magis, quam animus.

95 Adducitur Edictum Ducis Parmae.

1 **Q**uia ut ait Iustinianus *in proa. Insti.* Imperatoria Maie-
 2 stas armis decorari oportet, & *in l. 1. C. de nouo Codi.*
 3 *facien.* affirmat *Istorum enim alterum alterius auxi-*
lio semper eguit, & tam militaris res legibus in tuto collocata
est quam ipsa leges armorū prasidio seruat e sūt. † Hinc Ma-
 gistratus electus cui præest Dux Generalis, vel Magister mi-
 litū, & iurisdictionē in milites exercet, † cū coram eo accu-
 sari, & cōueniri debeant *l. 1. 2. & 3. l. officium Regentis §. offic.*
Tribunorū D. de re milit. l. certi iuris C. de iudi. l. magisteria
C. de iuris. omni iudi. l. 2. C. si à nō comp. iudi. l. tam collatores
C. de re mili. lib. 1 2. l. 1. C. de offi. Magis. mili. l. precipimus C.
de off. milit. iusdi. l. militaribus C. de Decurio. lib. 10. Tondu-
tus de prauen. iudi. par. 1. cap. 28. à nu. 1 2. & 22. Bouadilla
lib. 4. cap. 2. nu. 67. Petr. Gregor. lib. 1 1. de Repub. cap. 9. nu. 1.
& 5. & lib. 47. syntag. iur. cap. 18. nu. 3. Ayala de iur. belli lib.
3. cap. 8. à nu. 1. Cabal. resol. crimi. casu 294. nu. 2 5 2. Giurba
conf. 5 6. nu. 8 9. Regens Vico lib. 1. ad pragm. Regni Sardinia
tit. 4. cap. 4. nu. 1. & 2. Borrel. in Summa Decis. par. 1. tit. 4.
nu. 1 49. Velascus de priui. pauper. par. 1. quest. 17. à nu. 6 6.
Farina. conf. 4. nu. 17. in fine, & fragm. crimi. lit. M. nu. 2 18.
Belluga in Specu. Princi. rubr. 2 5. §. sepissime num. 1. Barbofa
in l. magisteria C. de iuris. omni. iudi. Guazin. de defens. reor.
defen. 1. cap. 39. num. 30. Socarrats in cap. si aliquis Dominus
num. 61. fol. 307. Clarus §. fin. quest. 35. vers. quero modo De-
xart ad Capit. Regni Sardi. rubr. de offi. Proregis num. 7. Ca-
stillo decis. 105. à num. 8. Solorza. de iur. India. lib. 2. cap. 31.
nu. 8. Valenzuela conf. 200. num. 33. Salzedo in l. 2. num. 10.
tit. 13. lib. 3. recopila. fol. 203. Narbona l. 20. glos. 20. num. 54.
 tit. 1.

tit. 1. lib. 4. Recop. Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 15. Georg. alleg. 48. nu. 2. Mastril. decis. 173. § 290. nu. 126. § de magistr. lib. 5. cap. 16. nu. 5. vbi agit de officio Auditoris Generalis. Giurba conf. 59. per totum Aponte de potest. Prore. tit. 7. §. 7. nu. 11. Franchis decis. 88. à num. 1. Riccius collecta. 95, Galeota respons. fisc. 1. nu. 25. § 37. Rouitus prag. 16. nu. 16. de milit. Georgius Accacius de priu. mil. lib. 2. cap. 5. Osuald. ad Donel. lib. 17. commenta. cap. 20. litt. H. Azaued. in l. 1. nu. 70. tit. 16. lib. 8. Tuschus litt. M. conclus. 233. § 235. Petrus Roizius decis. Lituan. 3. Tepatus lib. 2. tit. de re, § iur. milit. fol. 274. Cabedo decis. 103. par. 2. Coteræus de iur. § priu. mili. lib. 2. cap. 6. Carleual de iudi. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quest. 6. sect. 4. nu. 461. Iulius Ferretus tract. de re, § disci. mili. rubri. de milit. iusti. num. 152. Afflict. ad Constit. Neapol. lib. 1. rubr. 45. in Consti. vt vniuersis nu. 8. Curia Philippica par. 3. §. 1. nu. 16. Bossius tit. de for. compet. nu. 3. Cortiada decis. 11. num. 11.

Adeo autē hoc verum est, vt milites per Magistratus ordinarios capti ad Ducem Generalem vna cū omnibus actis remitti debeant *l. 1. C. de exhib. reis l. militibus D. eo. l. fin. C. de re mili. lib. 12. l. magisteria C. de iuris. omni. iudi. Mastril. d. cap. 16. nu. 4. § 19. Tondutus de prauen. iudi. par. 1. cap. 28. nu. 14. Giurba conf. 59. nu. 89. Farinac. d. conf. 4. nu. 18. § in praxi par. 1. q. 4. nu. 4. vers. Amplia, § in frag. lit. M. nu. 218.*

In triplici differētia sunt militum crimina *glos. in d. magisteria verbo etiam Salicetus ibi. l. 2. D. de re milit. Bouadil. d. lib. 4. cap. 2. Caballus d. casu 294. nu. 71. Giurba d. conf. 59. ex nu. 64.* Aut enim crimen est militare, aut cōmune atrox, & enorme, aut commune mediocre, vel leue. † Delictum propriè militare est quod quis vt miles committit *l. 2. §. proprium l. omne 6. D. de re mili.* vbi variæ species referuntur, & plura tradit Tiber. Decia. *tract. crimi. lib. 6. cap. 14. § 15.* Coteræus *de iur. milit. lib. 3.* & in his sortiri milites forum militiæ, & subijci Duci Generali, vel Tribuno, vel Auditori exercitus nemo est qui dubitet, & sic intelligenda sunt iura supra relata. † Aut est delictum cōmune atrox, & enorme,

4

5

6

7

me,

me, vt homicidium, rapina, raptus, & alia atrocita, quæ connumerantur à Cortiada *decif. 34. nu. 89. & decif. 11. nu. 16.* & de his regula est vt subijciatur Iudici Ordinario, quia ibi debet pœna irrogari vbi delictum commissum est ob publicum exemplum, & est expressus tex. in *l. desertorem 3. D. de re mili. l. fin. D. de accusa. l. 1. C. vbi Senato. vel claris.* † Delictum commune leue, vel mediocrum est quod cum ex se sit leue, vel mediocre, potest tam à militibus, quam nō militibus committi, veluti iniuria, contumelia, vis sine armis, & de istis cognoscit etiã Iudex Ordinarius si vult, executionem tamen sententiæ ad Præfectos militares remittere debet *l. de militibus 8. D. de custo. & exhib. reo. glos. in d. l. magisteria, & ibi Salicet. Foller. in pract. par. 1. vers. audiantur excusatores nu. 141. Bouadilla lib. 4. cap. 2. nu. 67. Franchus d. decif. 88. nu. 2.*

9 Verum ad euitandas quotidianas controuersias inter Iudices ordinarios, & militares de cōsuetudine seruetur, quod indistinctè militū causæ tam ciuiles quam criminales etiam communes graues cognoscantur per Iudices, & Auditores militares, & non per Iudices ordinarios Iul. Clar. §. *fin. q. 35. vers. quero modo Cabal. resol. crimi. casu 294. nu. 389. Mastril. decif. 290. nu. 127. & de Magistra. lib. 5. cap. 16. nu. 19. Boer. de custo. clau. nu. 29. Guazzin. defens. 1. cap. 39. nu. 30. Giurba cons. 59. num. 80. vers. respondetur secundo, & de Cathalonia tradit Socarrats ad Consuet. Catha. in cap. si aliquis dominus nu. 61. ibi licet glos. in l. magisteria posuerit aliquam distinctionem quam nunquam vidi seruari, sed indistinctè de ipsis, & de omnibus factis guerra, aut alijs negotijs ipsam guerram tangentibus, & dependentibus ex ea vidi semper ab eis cognosci indifferenter. Idem etiam sentit Don Ludouicus à Peguera in tracta. manuscripto de Iurisdictione Ducis Generalis Cathalonie cap. 5. Cortiada d. decif. 11. nu. 18. de Regno Castellæ testatur Bouadilla d. lib. 4. cap. 2. num. 68. Azeuedo in l. 1. nu. 70. tit. 16. lib. 8. Recopi. Fermosi. in cap. ex parte quest. 15. de foro competen. De Regno Siciliae Castillo*

10 *decif. 105. à num. 9.* † Et licet in Regno Neapolitano olim
ius

ius commune obseruaretur ex traditis per Vincentium de Franchis *d. decis. 88.* & per eius Addionatorem Caro. Ant. de Luca, tamen postea aliter se habuit, vt notauit Carolus de Tapia *de iur. Reg. lib. 3. rubr. 6. vbi de cri. agi oport. in prag. 1. nu. 45.*

Cautum enim fuit ordinatione Comitis de Lemos, quæ habetur *in prag. 1. 1. tit. de militibus*, vt de omni vniuersim militum crimine cognoscat Auditor Generalis Exercitus, & probat latè Regens Rouitus *super dicta prag.* vbi inseruit tractatum Matthæi Patiño Auditoris Generalis in hoc Regno latè hanc iurisdictionem defendentis Capiblan. *de Barro. 10. 2. cap. 2. nu. 13.* Pratus *respon. crimi. respon. 47. nu. 56.* † De hoc Auditore Generali Exercitus videndus Capy Latro *decis. 155. per totam, & Mastril. de Magistr. d. lib. 5. cap. 16.* & ab hoc Auditore in hoc Regno Neapolitano appellatur ad Proregem qui causas diuersis iudicibus remittit Tasson. *de antisfa. vers. 3. obser. 3. nu. 363.* & aliquoties mandat relationem fieri in Collaterali Consilio Reg. *Constant. in l. unica nu. 95. C. de classicis lib. 1. 1.* quandoq; mandat eidem Auditori vt ipsi Proregi relationem faciat in scriptis, & visa relatione, vel mandat quod exequatur decretum, vel concedit appellationem. † Cognoscit etiam Auditor iste Generalis de Cantoribus huius Regiæ Cappellæ Castillo *decis. 140.* Capycius Latro *deci. 155. nu. 1.* & de omnibus causis domesticorum, & continuorum Palatij Domini Proregis *l. fin. C. de Castr. omni. Palati. pecul. lib. 1. 2.* ibi *quia non sunt alieni à puluere, & labore castrorum qui signa nostra comitantur, qui præsto sunt semper actibus*, vbi glosa exponit verba illa *signa nostra comitantur*, quia stant nobiscum, & sequuntur nos, † vnde militare etiam dicuntur *l. fin. ibi omnes qui in Palatio militando diuersis actibus paruerint C. de priu. eorum qui in Sacr. Pala. milit. lib. 1. 2. l. maximorum.* ibi *Palatina, vel militari intra Palatium prerogatiua munitos l. eos* ibi igitur qui ex eo gradu Palatio nostro adhaeserint adesse sibi cōpetentia priuilegia gloriantur *C. de excus. mune. lib. 1. 0.* Carauitaritu *46. nu. 27.* Ponte *de potest. Prore. tit. de assen. §. 7. num. 1. 2.*

qui

- qui in hæc prorupit verba: *Et verè ritus prædictus ex vſu recepit interpretationem in ſeruiantibus, & familiaribus propria domus Regis, aut Proregis, non autem in Conſiliarijs, alijsque officialibus, & ſic videmus de his cognofci per Auditorem exercitus. Videnda plura apud Georgium allegat. 48. Ponte decis. 36. nu. 7. & Franchis decis. 407. nu. 4. & decis.*
- 15 *679. † & de Apparitoribus Magiſtro militum ſubijci, & coram ipſo conueniri in ciuilibus, & criminalibus eſt tex. in l. ſin. C. de appari. magiſ. mili. lib. 11. ſunt enim milites, vt tradit Baldus in l. ſuper C. de pigno. Caſtillo d. decis. 105. nu. 16.*
- 16 *† His ſimiles ſunt Emeriti quos vulgo Entretenidos vocamus, quibus quod honorificè ſe in bellis geſſerint Prorex mortua quæ vocant ſtipendia dari iubet, eoquè modo apud ſe retinet quouſque ijs melius prouideatur, de quibus Surgent in Neapoli Illuſ. cap. 22. & eius Germanus Mutius Surgent in eius adnotatio. pag. 370.*
- 17 *Huic beneficio fori milites renuntiare non poſſunt, nec Iudici Ordinario ſe ſubmittere ob regulam illam quia non perſonæ, ſed vniuerſo ordini eſt conſeſſum cap. ſi diligenti, de foro compe. Cabal. reſolu. crim. caſu 225. & caſu 294. nu. 255. Cauaſca. de tuto. & curat. nu. 318. & 323. Carleual. de iudi. lib. 1. tit. 1. diſp. 2. quaſt. 6. ſect. 4. à nu. 464. Paſchal. de patr. poteſt. par. 3. cap. 3. nu. 27. † Iuri enim publico priuatorum pactis non derogatur l. ius publicum 38. D. de pactis, & licet aliqui cõtrariam teneant ſententiam inter quos Ayala de iur. bel. lib. 3. cap. 8. nu. 3. Cotereus de iur. mili. lib. 2. cap. 6. per tex. in l. ſi quis inconſcribendo iunc. gloſ. ibi ver. militia*
- 18 *C. de pactis. † Tamen verior eſt ſupra tradita ſententia, & tex. in d. l. inconſcribendo quatenus obſtat cum l. ſi conuenierit 18. D. de iuriſdi. ſic intelligendus, vt ibi quia interuenit nuda conuentio extra iudicium facta inter partes ibi priuſquã adiretur, ideo obligationem non pariat iuxta tex. in l. iuriſgentiũ 7. D. de pact.*
- 19 *† Verbum enim conuenit regulariter, vel in dubio ad nudum pactum coercetur, & non importat ſtipulationem niſi euidenter materia ſubiecta id exigat, vt in l. lecta 40. D. de reb. credi. & ideo nihil mirum quod liceat*
- 20

vniciuque ipsarum partium ab ipsa conuentione extraiudiciali resilire. In casu vero *d. l. in conscribendo*, conuentio fuit facta in instrumento cum solemnī stipulatione, vnde ab ea discedere non licebat, notauit sic Barboſa *in collecta. ad Codicem 10. 2. super dicta l. in conscribendo* ex Morla in Emporio *par. 1. tit. 2. nu. 117.* Gotofredo, & alijs.

Sed licet hæc vera fuissent, & sufficerent ad concilianda iura *in l. si conuenerit 18. D. de iurisdic. cum l. in conscribendo 29. C. de pactis*, de quo dubito, cum ratio *tex. in d. l. in conscribendo* sit, quia pacta seruari debent, & quia non licet contrahentes decipere, quæ conueniunt etiam nudo pacto nulla stipulatione vallato, adhuc obſtāt propositioni nostræ, videlicet non posse militem fori priuilegio renuntiare, nisi dicamus cum Carleual. *ubi supra nu. 466. tex. in d. l. si quis in conscribendo* loqui de priuilegio personali cui persona vt potè in sui fauorem indulto renuntiare potest, vt insinuare videtur *tex. ibi omnes licetiam habere ijs qua pro se introducta sunt renuntiare*, † vnde nomen militiæ Iustinianus ibi sumpsit non pro publica militia armata, sed pro dignitate aliqua, vt *in l. illud 20. C. de collatio. l. 1. §. sed an id D. eod. l. Lucius Titius 22. l. mortuo boue 50. §. Titio D. deleg. 2. l. fideicommissa 11. §. si seruo l. his verbis penult. §. fin. D. de leg. 3. l. vlt. C. de pignor. & illud coniunxit cum nomine dignitatis, æquiparans dignitatem cum militia. Militia enim dici videtur pro quibusdam annonis, vel salarijs, quæ armatam, vel inermem militiam exercentibus præstari solebant antiquitus de publico, vel vt Gothofredus definit *in d. l. Lucius 22.* Militia est officium eorum qui in aliqua Schola inter statuta relati sunt, ex quo commoda, & salaria à Principe consequuntur, tractarunt de hac militia latè Tello Fernandez *ad l. 26. Tauri n. 6.* Antonius Gomez *ad l. 29. Tauri nu. 21.* Couar. *lib. 3. vari. cap. 19. nu. 5.* Alfaro *de offi. fiscalis glos. 34. §. 1. nu. 17.* Reuard. *lib. 3. coniectaneorum cap. 3. Conan. lib. 4. comment. iur. cap. 15. ex nu. 8.**

Hæc autem Iurisdicctio Ducis exercitus ita ampla fuit, vt licet Lege Valeria statutum fuisset, vt si quis Magistratus

Ddd

Ciuem

Ciuem Romanum interficere, verberibus cædere, aut multam ei indicere vellet, liceret ciui ad Populum prouocare, neque eum Magistratum, antequã suffragia lata essent, prouocantem malo quoquã adficere posse notauit Pomponius in l. 2. §. *exactis* D. de origi. iur. ibi *Exactis deinde Regibus Consules constituti sunt duo, qui tamen ne per omnia regiam potestatem sibi vindicarent, lege lata factũ est, vt ab eis prouocatio esset, ne ve possēt in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi*, solum relictum est illis vt coercere possent, & in vincula publica duci iuberent, & quia lex hæc Valeria nihil vltra quam improbè factum esse adiecerat, & sic postea Lege Porcia grauis pœna indicta fuit, vt ait Liuius lib. 10. & meminit Cicero in orat. Rabiria. dicens *An de Ciuibus Romanis cõtra Legem Porciam verberatis, aut necatis plura dicenda sunt?* & postea Porcia lex virgas ab omnium ciuium Romanorũ corpore amouit, hic misericors flagella retulit. Porcia lex libertatem ciuium licitori eripuit, Labienus homo popularis carnifici tradidit. In Verrem quoque cum ciuem Romanum virgis cœssum fuisse scripsisset, eiq; crucem paratam *O nomen inquit, dulce libertatis, o ius eximium nostræ Ciuitatis, o lex Porcia, legesque Sempronie, o grauiser desiderata, & aliquando reddita plebi Romane Tribunicia potestas, hucine tandem omnia reciderunt?* notauit Salustius in *Catilinam* Valer. Maxi. lib. 4. cap. 14. Antonius Augustinus in *dictis legibus*.

- 24 Attamen in castris ius habebant Duces arbitrato suo supplicium sumendi Polybi. lib. 6. de re milit. Liuius lib. 2. §. 4. Cicero Philip. 3. & est tex. in l. qui cum uno 4. §. Reus l. omne 6. §. 1. §. qui in acie, & alibi passim D. de re mili. & de Tribunis est tex. in l. officium 12. §. officium ibi *delicta secundum suæ autoritatis modum castigare* D. de re milit. & de caligatis militibus est tex. in l. de militibus 9. D. de custo. §. exhib. reis. † Caligatæ autem militiæ erant gregariorum, & manipulariorum militum, & tyronum Gothofre. ad l. non solum 10. D. de excusa. tuto. Vnde nomen Caligulæ datum, vt notauit Tacitus, videndus Ayala de iur. bel. lib. 3. cap. 8. Caballus d. casu 394. nu. 260.
- 25

Et

Et Dictatoribus capitis animaduersionem cōcessam fuisse, & ab eis nec prouocandi ius fuisse probat tex. in l. 2. §. *populo D. de ori. iur.* licet Cicero lib. 1. de legi. iniquam eam potestatem conetur probare, † & licet in hoc æqualis esset potestas Consulium exercitus ducentium, tamen in alijs maior erat potestas Dictatorum, Consulium enim duodecim securæ præcedebant, Dictatorem viginti quatuor præibant, & alia singularia huius dignitatis tradit Corrasius in d. §. *populo.* fuit enim huius liberum, summumque Imperium Polybi. lib. 3. *hystor.* † nec nisi vrgente maximo bello hic creabatur, salus quippè ciuium vniuersorum tutelæ, potestati, fideique Dictatoris credebatur, videndi Fenestella de *Magistra. Roma. cap. 8.* Cælius Rodiginus *anti. lectio. lib. 10. cap. 5.*

Non vero gaudent fori priuilegio nisi hi qui relati sunt in numero militum, & actu militant l. *sancimus 8. C. de resti. mili. l. ult. C. de appar. magif. mili. lib. 12. l. 1. C. de collegia. lib. 11.* & de prærogatiua testandi sunt iura in l. *ex eo 42. D. de mili. test. §. in l. ne quidam 17. C. de testa. mili. §. illis autem I. de milita. testa.* & de Desertoribus sunt iura in l. 3. *D. de remili. l. 2. C. quan. liceat unicuique sine iudi. se vindi. vel in expeditione reperiuntur iuxta illud Abulensis super cap. 10. Iosue quest. 93. Non dimicabant, inquit, Israelita tunc actualiter contra aliquos, sed erant semper in bellica expeditione, ideo idem erat, ac si actualiter dimicarent.* Videndi Belluga in *Specu. Princi. rubr. 20. §. quia post Ecclesiam n. 7.* vbi plura requisita enumerat ex glosa in l. *milites 45. D. ex quibus cau. maio. Vincen. de Franchis decis. 417. nu. 4. §. decis. 481. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 8. n. 2. Pareja de instru. editio. tom. 1. tit. 2. resol. 6. nu. 36. Michael Ferrer 3. par. obser. cap. 115. §. seq. Berart in Speculo Visita. cap. 9. num. 43. Capycius Latro decis. 105. nu. 15. §. nu. 41. lib. 1. Sanfelicius decis. 264. Galeota respon. fis. 2. num. 86. Hermosilla tom. 2. fol. 220. num. 6. Aponte de potest. Proregis tit. 7. §. 7. nu. 34. 37. §. 38. Fermosinus in cap. proposuisti quest. 4. nu. 15. de for. comp. Mastril. de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 5. Narbona leg. 20. glos. 5. num. 4. §. glos. 21. n. 46. tit. 1. lib. 4. recop. Tapia de iur. Reg. Neapo. lib. 3.*

rubr. ubi de crimi. agi. oppor. Prag. 1. nu. 47. Giurba conf. 59. nu. 77. Bouadilla lib. 4. polit. cap. 2. nu. 67. Rebuffus tract. de militi. nu. 5. § 42. Caballus casu 294. nu. 383. Farina. conf. 4. n. 9. lib. 1. Pretis de inter. vlti. volu. lib. 3. inter. 2. dub. 1. solut. 8. nu. 5. Tondut. de prauen. iudici. par. 1. cap. 28. nu. 4. Accacius de priuil. mili. lib. 1. cap. 4. nu. 8. Mascar. de probat. concl. 264. nu. 65. Rouit. prag. 1. de milit. nu. 2. § prag. 16. nu. 56. Riccius collect. 95. & alij adducti à Carleual. de iudici. lib. 1. tit. 1. dispu. 2. quest. 6. sect. 4. nu. 468. & à Cortiada decis. 11. nu. 23.

- 30 Quod habere locum etiam si pēdente iudicio miles moriatur, aut militiam deposuerit probat *l. fin. C. de veteranis lib. 12. l. cum quadam 19. D. de iuris. om. iudi. l. ubi captum 30. D. de iudicijs Velascus consult. 57. Fermosinus, Carleual, & Pareja ubi supra, & Cortiada nu. 26. † nisi sint negotiatores l. vlti. C. de iuris. om. iudi. l. unica C. negoti. ne mili. lib. 11. l. unica in quib. caus. milit. for. pras. vti non posse Ponte de potest. Pror. tit. 7. §. 7. nu. 17. Cabal. resol. crim. casu 294. nu. 258. Carleual. de iudic. lib. 1. dis. 2. nu. 471. Ayala de iur. bel. lib. 3. cap. 8. num. 6. Don Francisco dela Barrera in additio. ad leges penales ad tit. de iudi. milita. siue de deli. § panis militum siue per ipsos, siue per alios exercent Gratian. discept. fotent. cap. 186. nu. 24. Tondutus de prauen. iudi. par. 1. cap. 20. nu. 9. etiam si negotiatio sit finita Franchis decis. 417. nu. 9. Carleual ubi supra nu. 472. Fermosinus in cap. proposuisti quest. 4. nu. 14. de foro compet.*

- 32 Sed articulus, cuius sit iurisdictione, ad quem spectet, valide meis tēporibus disceptatum in Cathalonia fuisse recorder, † nam licet ibi multis ab hinc annis in eadem persona concurrant officia illa duo Locūtenentis, & Capitanei Generalis ad huiusmodi controuersias sedandas, quæ quotidie oriebantur Berart in Specu. Visita. cap. 9. nu. 42. Ripol. vari. cap. 1. n. 582. Andreas Bosch tit. de honor. lib. 3. cap. 7. Surgent de Neapoli illustra. cap. 22. num. 10. Freccia de subfeudis tit. de officio Magni Comesta. § de officio Magni Admirat. Mastril. de Magistra. lib. 5. cap. 13. num. 9. † & idem fecisse Iustinianum scilicet ambos Magistratus coniunxisse

vt controuersie iurisdictionum extinguerentur est tex. expressus in *Auth. de Præside Pisidia cap. 1. ibi*, & videntes quod duplici in asperiores Prouincias Magistratu ad hunc vsque diem destinato, neuter ad plenum sua sorte contentus fuerit, sed ex ea causa per quasdam nostras Prouincias in quibus tam ciuilibus, quam militaris Magistratus existit, semper inter se rixentur, semper pugnent, non quo subditis boni aliquid faciant, sed quò eos magis atterant, e re fore putauimus si utrumque Magistratum tam ciuilem, quam militare in unam formam contrahamus; imponamusque de nullo ei qui hanc potestatem habebit appellatione Pratoris ut idem, & militaribus copijs qua per Prouinciam sunt secundum cognomentum antiquitus illis impositum praeat, & praeficiatur legibus, siquidem & hoc initio Pratorum erat proprium, & clarius hoc expressit in *Auth. de Pratore Thracia in princ. & cap. 1. ibi*. Duos sanè Vicarios nomine ad longum murum sedere omnes scimus quorum alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo in loco) alter praefectus est negotijs ciuilibus. At cum ambo vices illic impleant, hic quidem gloriosissimorum Praefectorum, ille vero magnanimorum Magistrorum militia nunquã tamen inter se consentiunt, sed tamen si suos unicuique fiscus annonas separatim suppeditat, & alia praebeat solatia, nihilominus unũ hoc sibi negotij perpetuo, & indefinenter sumunt ut cõtentiones inter se immortales exercent. Rectè igitur atque ordine visum nobis est quoque facere quod apud alias gentes, quanquam non ita efferas, non ita militaris custodia indigentes fecimus, & ut non hic quidem ciuilibus negotijs praesit, ille vero inter milites, & solos imperitet, utrumque officium in unum contrahere, & praeficere ei loco grauem aliquem, & reuerentia dignum Magistratum qui ex aequo tam ciuilia illic negotia curet, quam de venusto, & decenti ordine militum sollicitus sit.

Et Eutichium tempore Leonis Imperatoris habuisse duo hæc munera probat Euagrius *lib. 1. cap. 19.* his verbis: *Cyrus ad maximum Tribunal Praefectorum euentu, & quem Praefectum Pratorio vocant, & Occidentis exercitibus est praepositus,*

- positus, & Iulius Capitolinus in Gordiano loquēs de Misiteo Præfecto Prætorio inquit, Idem cum esset Præfectus arma militum semper inspexit, nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere, castra omnia fossato circumibat. Idem significare videtur Zosimus dum lib. 2. ait Hic Præfectorum Prætorio Magister qui post Imperatorem secundus existimabatur, annonam erogabat, & contra militarem disciplinam admisa conuenientibus penis corrigebat,*
- 36 † quia tamen solum fuerunt vnita officia, nō autem Tribunalia, ideo quotidie nouæ insurgunt iurisdictionis cōpetentiæ, quæ aliter tolli præcipuè in Cathalonia non possunt, nisi quando Locumtenens Generalis nominauerit in Assessores Tribunalis Capitaniæ Generalis, Doctores, seu Ministros Regiæ Audientiæ.
- 37 Contenditur igitur inter Regiam Audientiam, & Tribunal Capitaniæ Generalis, ad quem spectet cognoscere, an sua sit iurisdictione, & licet regula sit quod quilibet Iudex, ex quo Iudex est, potest cognoscere an sua sit iurisdictione si de illius competentia contingat dubitari *l. si quis ex aliena, ibi, Prætoris est cognoscere an sua sit iurisdictione, vbi latè Petr. Barbofa nu. 111. D. de iudicijs, quam multis exornat Marta de iurisdic. par. 2. cap. 4. nu. 21. † Attamen quando contentio est inter duos Iudices, quorum alter maior est dignitate, tūc cognitio an sua sit iurisdictione pertinet ad maiorem Butrius in cap. caterum nu. 9. de iudi. & communem dicit Iason in l. 2. nu. 19. D. si quis in ius vocat. nō erit Roma. conf. 160. in princi. Felin. in cap. pastoralis num. 4. & Decius nu. 8. de rescrip. Couar. in practi. qq. cap. 33. nu. 1. vers. quibus etiā suffragatur Olsac. dec. 130. n. 4. Caualc. dec. 2. de cōtrac. nu. 38. Bossius de foro cōpet. n. 21. & 155. Mascac. concl. 689. nu. 7. quidquid sentiat Valenzuela conf. 200. nu. 32. tom. 2.*
- 39 Negari autem non potest Locumtenentis Generalis dignitatem esse maiorem illa Capitanei Generalis, vt optimè probat noster magnus sane Iuris Consultus Antonius Oliba *de iur. fisci cap. 4. nu. 63. dum inquit, vnde à multis quesitū est an ab eo ad Locumtenentem Generalem sit prouocatio, &*
- nostris*

nostris temporibus hac controuersia valdè agitata est cum
 idem Magistratus commissus sit Locumtenenti Generali, &
 vt dicit Ripol d. cap. 1. nu. 582. non inde potest plus nunc
 quã ante facere. † Olim, prosequitur Olibanus, ab hoc Ma- 40
 gistro militum, vel Capitaneo generali ad Locumtenentem,
 Generalem prouocatio sine controuersia admittebatur Fer-
 rer 3. par. obser. cap. 115. & duobus sequentibus Bosch de tit.
 bono. lib. 3. cap. 8. vers. En casos Regens Vico ad Prag. Reg.
 Sardinia lib. 1. tit. 4. cap. 4. n. 27. Dexart in Rubri. de offi. Pro-
 regis nu. 9. Mastril. de Magistra. lib. 5. cap. 6. nu. 29. Cortiada
 decis. 38. nu. 38. † Hoc autem, prosequitur Oliba, rationibus 41
 pluribus confirmatur, in primis certum est quod in hac Pro-
 uincia unũ esse debet caput, in quo Regia potestas representa-
 tur, nõ plura capita. Hoc autẽ est Locutenens Generalis qui lo-
 cũ Principis representat, illius locũ obtinet, sedet in eodẽ Tri-
 bunal, habet idem Regium Consilium, eandẽ Cancellariam,
 illi pariter omnes Magistratus totius Prouincia, & omnes
 Prouinciales, Magnates, Duces, Barones, Ciuitates, Vniuer-
 sitates, Pralati, omnes milites Religionum obediunt, & ob-
 temperant pariter ac Domino Regi, & ideo primum locum
 in personã Domini Regis in Prouincia obtinet ad quem om-
 nes appellationes, & recursus deferuntur iure principali, ac
 regio, quamobrem non presidet vt Prefectus Pratorio Locum-
 tenens ipse, sed vt Princeps, & illius nomine, & in eius perso-
 nam. In notitia Romana à Magistro militum non erat pro-
 uocatio ad Prefectum pratorio, quia viri illustres, Comites,
 & Magistri equitum, & peditum in prouinciales nullam pe-
 nitus habent potestatem, nec amplissima Prefectura in mili-
 tares viros l. 1. & 2. C. de offi. magis. mili. l. 1. D. de offi. Prefec.
 Prato. quia istorum uterq; habebat primum locum post Prin-
 cipem, vel Dictatorem. Locumtenens Generalis non secun-
 dum locum obtinet, sed eundem, & idem Tribunal, nec est ap-
 pellatio ab eo ad Regem, nec ab eo ad Regem est aliquis gra-
 dus medius cognitionis, sic enim nostris legibus statutum est,
 & de iure Vicegerentes Principum eandem potestatem habent
 quam ipsi, Princeps Bossius de Princi. nu. 87. Rursus legibus
 Ro-

Romanis à Magistro militū ad Regem fuit prouocatio, cum autem Locumtenens Generalis in personam Domini Regis primū locū in Prouincia obtineat ad eū appellatio erit à Magistro militū sicut foret ad Regem si in Prouincia esset, quia extra Prouinciam appellatio non recipitur. Ergo in Prouincia debet esse aliquis ad quem recurratur, sicut ad Regem recursus est, quia est Regalia suprema in Prouincia. Cognoscit autem Locumtenens Generalis de istis causis appellationum à Magistro militum, seu Capitaneo Generali interpositarum cum Regio Consilio, & hoc fuit obseruatum tempore Federici de Portugalia Archiepiscopi Casaraugustani, & Marchionis de Lombay, & minime sunt mutanda l. minime D. de legi. praesertim cum in Cathalonia constitutio, & usus, seu consuetudo quātum ad legis essentiam equiparentur. Postremo in hac Prouincia quae proprijs legibus, & moribus regitur nullus potest esse Magistratus qui legibus patrijs nō sit subditus, regalijs suppositus, & illi praecipua, & maxima regalia per quam subuenitur oppresso. Haec autem Regalia cum alijs Locumtenenti Generali communicatur, igitur ad eum erit appellatio, & recursus à quocunque Magistratu in Prouincia existente, alioquin ad quem esset recursus? quia extra Prouinciam non datur. Postremo nihil magis conuenit fidei publica quae residet in Principe, nihil magis ad Regis honorē pertinet, & rectam Reipublica administrationem quam ut sit in Prouincia aliquis ad quem, Principe absente, confugere possint omnes maiores, & minores. Accedit alia ratio quia per Locumtenentem Generalem occurritur scandalis, absurditatibus, turbationibus, quae ex conflictu Magistratum inter se de superioritate contendentium orirentur cap. pastoralis de rescrip. quae omnia confunderentur nisi esset hic supremus Magistratus qui in personam Regis omnia cōponit, omnia cōciliat, & inter omnes omnino in Prouincia habitantes, & ad eam declinantes, vel per eam quomodolibet transeuntes, pacem facit, securitatem plenissimam promittit, & seruat. Omitto quod Magister militum procedit cum Consilio voluntario, & per eum pro arbitrio adsumpto vnius Assessoris,

ris, vel duorum autoritate publica. minimè approbatorum.
Locumtenens Generalis in omnibus causis ciuilibus, & cri-
iminalibus diiudicādis, ac terminandis suum habet Regium
Consilium ex multis uiris doctissimis, & magna fidei, & au-
toritatis formatum cum approbatione Regij Supremi Consi-
lij, & nominatione regia, cum examine, & longa uita, ac mo-
rum inquisitione in Consilium coaptatis, & in Senatu Regio
receptis. Hęc Olibanus noster. Hanc eandem sentētiam am-
plectitur postquam latè tractauit articulum, noster Don-
Ludouicus à Peguera in tractatu manuscripto quem
de iurisdictione Capitanei Generalis Cathalonie composuit
ex ordine Comitis de Miranda Locumtenentis, & Capita-
nei Generalis illius Regni anno 1584. cap. 11. affirmans dari
appellationem à sententijs Capitanei Generalis ad Prore-
gem. † Licet hæc uideantur immutata per Cap. 44. Curia-
rum an. 1599. quo statuitur ut Capitaneus Generalis nomi-
net vnum, vel plures Doctores Regiæ Audientiæ ad causas
appellationum terminandas petentibus Brachijs, ut ad Lo-
cumtenētem Generalem spectarent. † Nulla autem potest
reperiri maior probatio superioritatis, quam appellatio l. 1.
§. si quis in appellatione D. de appella. glosa in cap. 2. de con-
suet. in 6. Amaya. ad l. vlt. nu. 24. C. de canoni. largitio. lib. 10.
† Ad supremam autē potestatem pertinere declarationem,
articuli cuius sit iurisdictione probat Aponte decis. 33. num. 4.
Monta. de regali. ver. potestas nu. 41. † Nec quidquam facit
quod communiter dici solet iurisdictionem Locumtenen-
tis Generalis esse ordinariam, ut pluribus probauimus in
Differ. de crim. Laf. Maies. arg. 6. pag. 147. At Capitanei Ge-
neralis esse delegatam, † & quoties inter has iurisdictiones
est cōtrouersia, articuli cuius sit iurisdictione declarationē per-
tinere ad eum qui exercet delegatam Innoce. in cap. pasto-
ralis nu. 7. ad medium Bellamera nu. 1. Felinus nu. 4. Decius
nu. 6. de rescrip. Sesse de inhibi. cap. 9. §. 1. nu. 56. Cancer. par.
3. var. cap. 10. n. 88. Martha de iurisd. par. 4. casu 120. nu. 14.
Nam respondetur regulam illam l. si quis ex aliena. ibi
Pratoris est astimare an sua sit iurisdictione D. de iudic. §. l. 2.

ibi *Vi hoc ipsum sciatur an iurisdictione eius sit D. si quis in ius voca. non erit*, habere locum in Iudice Ordinario cum vniuersali iurisdictione Ioan. Andræ. *in cap. Romana §. contra-hentes de for. cõp. in 6. & in cap. super litteris de rescrip. Bald. in d. l. si quis ex aliena col. 1. in fine, & in l. prescriptione nu. 38. C. si contra ius, vel utili publ. Innocen. in cap. super litteris, & in cap. ceterum de iudi.* At vero si Iudex cui opponitur defectus iurisdictionis habet eam delegatam ad vniuersitatem causarum in certa specie, tunc si negetur qualitas, nõ potest super illa cognoscere, sed cognitio huius articuli Ordinarij erit, ita declarat text. *in d. l. si quis ex aliena glosa in cap. 1. de inues. feudo. in marit. faci. & eam mirabilem dicit, & alibi non reperiri Baldus ibidem nu. 2. Barbacia in d. cap. ceterum col. 4. de iudi. & in additio. ad Abbatem in d. cap. 2. nu. 21. Curtius de feudis par. 7. regu. 2. Iacobin. in sua inuesti. vers. & dicti. † Exemplum sit quãdo contenditur an res sit feudalis, de hac enim qualitate cognoscit Iudex Ordinarius, eamque si iudicat feudalem ad Iudicem feudi remittit, qui quamuis sit Iudex delegatus ad Vniuersitatem causarum, quia tamen est specialis, & non generalis, nequit cognoscere an sua sit iurisdictione, punctim Innocen. *in cap. ceterum de iudi. & ibi Abbas n. 17. in fine vers. sed quero quod si Felin. ibidem num. 16. vers. nota quod si coram, & Decius nu. 15. & est text. in cap. 1. de contro. int. domi. & alium, & tradunt Doctores in cap. 1. de inues. in mar. facien. post glos. quam sequuntur omnes Feudistę relati per Menochium de rei inen. posses. reme. 3. num. 429. Rosental. de feudis cap. 12. nu. 9. Ioan. Socarrats in Commemo. Petri Alberti in cap. vassallus nu. 32. Ponte in quest. quisi sit Iudex in causa feudi col. 4. vers. quod si vnus.**

49 Sed quia apud omnes inualuit Iudicem delegatũ in causa in qua est delegatus maiorem esse ordinario, & ad id communiter adducitur tex. *in cap. sane 11. de offi. & post. iud. deleg.* ideo breuiter dicendum nõ probari ex illo tex. Iudicem delegatum esse maiorem ordinario, & ideo debere ipsum cognoscere an sua sit iurisdictione, nam ibi fuit delegatus à

Papa

Papa quidam Iudex ad cognoscendum de causa quæ vertebatur inter Episcopum, & alium Clericum, vnde nihil mirum si in ea causa fuit maior Ordinario, cum esset Iudex contra ipsum ordinarium, nec mirum quod ipsum Episcopum supposuerit interdictioni sacerdotalis officij, & ingressus Ecclesiæ, hocq; probat glos. *ver. si Episcopus, ibi cuius causa cõmissa est delegato*, & ita est de iurisdictione delegati quantum ad illam causam, & facit integræ Decretalis lectura apud Anto. Augustinum *in suis collectaneis*, ibi *Sane quia nos imprimis consulere voluisti qualiter à nobis Iudex delegatus Episcopum qui ei non subest ad aliquid faciendum, vel dādum compellere debeat cum causa quæ inter Episcopum, & Laicum, vel Clericum vertitur de mandato nostro suscepit, id tuæ questionis duximus respondendum quod Iudex à nobis delegatus vices nostras gerit, vnde in causa illa superior est, & maior illis quorū causam suscepit terminandam.*

Sed & amplius prætendebat Tribunal Capitaniæ Generalis Cathalonix nempè iurisdictiones Locumtenentis Generalis, & Capitanei, seu Ducis Generalis esse æqualis præminentix absque eo quod hæc alteri subordinata sit ex *l. 1. C. de offi. magis. mili.* & hoc affirmasse Claudium Cotereum *de iur. mil. lib. 2. cap. 5.* dum dixit æquari Proconsulibus, imò vt ex Cassiodoro, patet, licet vniuersa iurisdictione Præfecto Prætorio cõcessa sit exceptus fuit Magister militum, *vt vel illis aliquid antiquitas crederet qui videbātur pro Republica bella tractare*, † & in vtraq; potestate Proregem Regis personam gerere affirmavit Giurba *cons. 59. nu. 1.* & talē habere potestatem in milites, & Duces militares, qualem Præfectus Prætorio in Paganos, & Præsides Prouinciarum asseruit Barbosa *ad Rubr. C. de off. Magis. mil.* † imò in certis casibus maiorē autoritatē habere Capitaneū Generalē saltem circa modū procedēdi videtur fateri Dō Michael Cortiada acerrimus Regiæ Audienciæ contra Capitaniam Generalem defensor *in dec. 38. n. 39. 10. 1.* & Dexart *ad tit. de offi. Proregis nu. 10.* & Regens Vico *ad pragm. Sardi. tit. 4. cap. 3. § 4.* † Imò nō dubitauit Tribunal Capitaniæ Generalis affirmare

50

51

52

53

tempore quo erat Locumtenens, & Capitaneus Generalis
 Cathalonix Marchio de Tarifa anno scilicet 1555. fuisse
 ab eo emanatas quasdam litteras aduersus quendam Baro-
 nem, qui vsurpauerat iurisdictionem bellicam, & in eis re-
 periri hæc verba: *Cumq; in personis, & negotijs militaribus*
 54 *simus ALTER NOS, & habeamus eandẽ potestatem in præ-*
senti Principatu, quam Casarea Maiestas si præsens esset, †
 Sed hæc omnia in causa non sunt, vt à priori recedamus sen-
 55 tentia, & fateor hæc posteriora verba dictarum litterarum,
 † nūquam alibi audiuisse, neque vidisse, licet enim in Priui-
 legio Proregis Neapolitani, cuius formulam tradit Surgent
in Neapoli illustr. lib. 1. cap. 14. legatur *Ita ut sis Vicerex Lo-*
cumtenens, & Capitaneus Generalis, & alter nos in dicto
Regno, tamen illa verba *Alter nos* ad Locumtenentem Ge-
 neralem, & non ad Capitaneum Generalem referenda sūt,
 & sic videmus in Cathalonia, vbi diuersa Priuilegia nume-
 rantur, vnum scilicet Locumtenētis, & alterum Capitanei,
 solum illa verba, *Alter nos,* in priuilegio Locumtenentis
 56 legi, non vero in illo Capitanei Generalis. † Nec potest ne-
 gari iurisdictionem Locūtenentis Generalis magis vniuer-
 salem, amplioremque esse illa Capitanei Generalis, & pro-
 bant tradita à Dominico Tassone *de antefato vers. 2. obser. 2.*
à nu. 38. plura Ioan. Franciscus de Ponte *de potest. Proregis*
tit. 1. nu. 1. & seq. Sanfelicius *decis. 221. nu. 8. tom. 2. & tom. 3.*
decis. 359. nu. 3. & latè ibi eius additionator. Marius Muta *ad*
Capitu. Siciliæ tom. 5. cap. 418. nu. 19. & diffusius *to. 3. cap. 8.*
 57 *nu. 10. & seq. & to. 4. cap. 21. vbi nu. 7.* † inquit quod virtute
 illius clausulæ *Alter nos* veniunt omnia quæ imaginari pos-
 sunt, plura cum pluribus diximus nos *in Disserta. de crimi.*
 58 *Læsa Maiest. 3. argumento per totum,* † vbi non auctoritati
 Proconsulum, vel Præfecti Prætorio assimilari, vel æquari
 probauimus, sed ipsiusmet Regis, cum omnia possit quæ
 ipsemet Rex, vt ex Aponte, Sanfelicio, Tassone, Fonta-
 nella, Cancerio, & alijs probauimus, & quamuis Præfecti
 Prætorio tantum assimilari voluerimus, adhuc excellentior
 esset illa Magistri militum, cum Corrasius *ad Rubricam de*
offi.

De Milite fugituo Cap. XX. §. I. 405

offi. Praef. Prato. nu. 1. dicat: Eius sub Cæsaribus paulatim ita succreuisse auctoritatem vt nulla cuiusuis alterius Magistratus potestas ei adæquari possit, & dixit Cassiodorus *lib. 6. epis.* & Surgent *in d. lib. 1. cap. 14. de Neapoli illustr. nu. 2.* licet loquatur de Magistro militum, tamen omniū Magistratum primum, & longè dignissimum appellat Proregem.

Nec ratione antiquitatis, vel antiquioris originis debet esse æqualis dignitas Ducis Generalis cum Locumtenente Generali, etenim vt supra probauimus illa Locumtenentis Generalis est eadem cū illa Domini Regis, quam antiquiorem fuisse Magistro equitum non est dubium, † cum iste in principio fuerit electus à Romulo, & Tribunus præfectus trecentis militibus delectis ad corporis sui custodiam, quos à celeritate quia celeriter Regi, & indigenti Reipublicæ occurrere eos oportet, celeres nūcupauit *l. 2. §. post originem D. de orig. iur.* & Magister equitum appellabatur, vt ait Varro, eo quod summa potestas eius in equites, & accensos esset, cum itaque Romanum Imperium ad Monarchiam deuenisset, translata summa rerum in Principem *l. 1. in princ. D. de constitu. Princi.* soliti sunt Imperatores cohorti prætoriaræ (hoc est sanctiori militū congregationi quæ præsto semper erat Principi velut ad salutem eius tutandam peculiari- ter destinata) equitem vnum præficere qui potentia militari sibi secūsus esset, & vt olim Tribunus celerum nomina- batur, Regibus, & Dictatoribus Magister equitum appella- tus fuit, etenim sicuti, vt dixi, Tribunus celerum Regi ad- erat, & Legatus Consuli, & Prætori Quæstor adiuuamento erant, sic Dictatori Magister equitum qui veluti Magister ipsius Consiliorum esset, ac si fortè eum abesse contingeret, aut grauiore morbo laborare, eius vices gerere, & munia obire posset, & esset testis virtutis, vel ignauitæ Dictatoris, & ei sūma militiæ credebatur, & sicut miles Centurionis, Centu- rio Tribuni, Tribunus Legati, Legatus Consulis pareret im- perio, ita Dictatore creato milites omnes Magistro equitū, ipse verò ipsius Dictatoris dicto audiens erat, sic inuenimus quod cū C. Seruilius Hala Magister equitum à Quintio Di- ctatore

ctatore creatus fuisset Spuri, & cū Melium ad Dictatorem vocasset, nec iste paruisset, sed iugiter multitudinem concitasset, eum obtruncasse, & Melium iure cęsum pronūciauit Dictator, vt tradit Liuius *lib. 4.* Quin & in ipsum equitum, Magistrum, si Dictatoris dicto audiens non fuisset, tamen si re prosperè gesta capitaliter animaduerti potuisse peruicit L. Papius Dictator aduersus Q. Fabium cui equitum Magistro denunciauerat ne se absente cum hoste manum confereret, vt refert Liuius *lib. 8.* Ex quibus omnibus apparet non æqualis in dignitate fuisse Magistrum militum, & Præfectum Prætorio, & multo minus Dictatorem cui adhuc assimilari Locumtenentem Generalem non fatemur, cum solum vt diximus cum ipsomet Rege, cum sit alter, & idem Rex, comparari possit, vt dicebat Marcus Zuerius *emblem. 1 8. pag. 108.* quem transcripsit Solorza. *de Indiar. guber. lib. 4. cap. 9. nu. 12.* & memini ego in dicta *Dissert. arg. 3. pag. 93.*

- 61 Neque obstat Consilium Giurbæ *59. nu. 1.* vera enim est præpositio quod in vtraq; potestate Prorex representat personam Regis, verum diuerso modo vti Locumtenens Generalis, quā vti Capitaneus Generalis. Nec quod dicit Barbosa, & alij Doctores talem potestatem habere in milites Ducem Generalem, qualem Præfectus Prætorio in Paganos, quidquam facit, sufficit enim quod in aliquo assimiletur, licet non in omnibus. † Nec quia Capitaneus Generalis procedit ex abrupto ad modum belli, vel vt aiunt leuato, militaribus modis, sine solemnitatibus iuris ciuilibus, sine processu, sine terminis, & aliquando reo inaudito glosa in *l. officium Regentis §. officium Tribunalium D. de re milita.* Aponte de *potest. Proreg. tit. 1. §. 4. nu. 1.* Mastril. *de Magistr. lib. 5. cap. 16. nu. 13.* Dexart in *Rubri. de offi. Prore. nu. 1.* Farina. *conf. 4. nu. 21. § 22. lib. 1.* Michael Ferrer *par. 3. obserua. cap. 115. vers. nec super est Bosch de tit. honor. lib. 3. cap. 10. vers. Guardar.* quidquam probat, nō enim ex eo sequitur maiorem, vel amplio rem dignitatem habere quam Locumtenens Generalis, † qui vt affirmant Mastril. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 37. § 78.* Berart. in *Specu. Visita. cap. 9. nu. 21.* Osascus *decis. 79.*

nu. 44.

De Milite fugitiuo Cap. XX. §. I. 407

nu. 44. Giurba *conf. 1. nu. 35.* Solorza. *de guber. India. tom. 2. lib. 4. cap. 10. nu. 43.* Don Laurentius Matheu *de Regi. Reg. Valen. 10. 1. cap. 2. §. 1. sub nu. 57.* debet procedere non ex abrupto, & non seruato iuris ordine, imo eius potestatem, & iurisdictionem esse subordinatam legibus, & constitutionibus Regni tenet Oliba *de iur. fis. cap. 4. n. 81.* Fontanel. *decis. 3. nu. 25. §. 26. tom. 1.* Berart *in Specu. Visita. cap. 9. num. 20.* Mastril. *lib. 5. de Magistr. cap. 6. nu. 37.* Bouadilla *lib. 1. polit. cap. 2. nu. 5.* Solorza. *de iur. India. tom. 2. lib. 4. cap. 10. nu. 39.* Don Laurentius Matheu *de Regi. Reg. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 57.* † Si enim ex eo quod potest ex abrupto procedere sequeretur consequentia de maioritate iurisdictionis, faciendū esset iurisdictionē Capitanei Generalis in Cathalonia esse maiore quā illam ipsiusmet Regis, † cū vt diximus *Dif. fert. 1. n. 33.* Dominus Rex in Cathalonia saluacius clemētia non potest vti potestate absoluta, sed tenetur procedere, & iudicare per directū, & auditis partibus *Vsat. aliud nāque de iur. fis. Calicius in Marga. fis. dub. 8. praro. 182. §. in praro. milit. nu. 35. §. 36.* Mieres *in Curia Perpiniani Regis Petri Tertij par. 1. collatio. 6. de condem. in crimin. nu. 5.* Bosch *de titu. honor. lib. 5. cap. 28. ver. Ni condenar* Oliba *de iur. fis. cap. 3. nu. 25.* Cancer. *par. 3. varia. cap. 3. nu. 44.* Ramon. *conf. 37. nu. 233.* Berart *in Specu. Visita. cap. 9. nu. 22. §. cap. 12. nu. 41.* Fontanella *de pact. nupt. tom. 1. clau. 4. glos. 19. par. 1. na. 72.* & alibi passim Sesse *de inhibi. cap. 1. §. 5. nu. 80.* Ramirez *de Lege Regia §. 25. nu. 9.* Suelues *conf. 16. nu. 1. §. conf. 40. nu. 20.* † Sicque ratio propter quam hoc conceditur Capitaneo Generali est quia in delictis militaribus in Exercitu, & tempore belli commissis dilatio est periculosa, possūt ex ea sequi grauissima damna, & salus Reipublicæ multoties posita est in celeri punitione delicti *d. officium Regentis §. officium Tribunorum D. de re mili. Gail de pace pub. lib. 1. cap. 4. nu. 25.* Ayala *de iure belli lib. 3. cap. 2. nu. 10.* Cabal. *resolu. crim. casu 294. nu. 268.* Farina. *conf. 4. nu. 10. §. 17. in fine, §. in praxi par. 1. quæst. 4. num. 4. ampli. 4.* Amaya *in l. 1. n. 34. C. si seruus, aut liberi. lib. 10. & de hoc genere delictorum*

64

65

66

rum dicitur in *l. si quis 6. §. quid tamen D. de iniur. rup. irrit. testa.* moram non recipere, & præueniendi periculi causa punishmentem permitti, deinde scribere.

67 Non est omittenda alia præeminentia quam habet Locumtenes Generalis, qua non fruitur Capitaneus Generalis, licet enim omnes Iudices teneantur stare sindicatui, vt ex *l. 1. C. vt omnes Iudices, & c.* tamen Proreges huic non subijciuntur, vt notauit Symancas *de Repub. lib. 7. cap. 23.* ne tam suprema dignitas periculo calūniarum exponatur nisi existimes veriore rationem, quam tradit Plato *lib. 6. de legi. ibi Nemo Iudex Magistratusue sit qui gesti officij rationem non referat præter eos qui Regum instar finem rebus imponunt.* Istos autem esse Proreges nemo est qui neget. At Capitaneos Generales suppositos extitisse sindicatui probat quod Gundifaluo Fernandez de Cordoua, Magno Duci per Antonomasiam vocato, euenit, à quo vti Capitaneo generali cum Ferdinandus Rex Catholicus rationes exigere vellet, duabus parcellis satisfecisse dicitur, videlicet illa quam expensit in celebratione Missarum, & eleemosynis pro felici belli euentu, & alia in explorandis Inimicorum consilijs, vt ex Illescas *in histo. Pontifi. sub Iulio Secundo Summo Pontifice §. 1.* refert Escobar *de ratiocinijs cap. 10. num. 63.*

68 An autem iurisdictio Capitanei generalis in Cathalonia respectu officialium illius Tribunalis se extendat ad delicta extra officia cōmissa anceps fuit quæstio multoties inter Regiam Audientiam, & Tribunal Capitaniæ generalis disputata. Adducebat Tribunal in sui fauorem Andream Bosch *lib. tit. honor. lib. 3. cap. 8. vers. Los officiales fol. 341.* Don Ludouicum à Peguera *cap. 4. dicti tractatus manuscripti Fontanel. dicta decis. 339. nu. 8. §. 14. tom. 2. Tondut. de præuen. iudi. par. 1. cap. 29. nu. 24. §. 25. Mastril. de Magistra. lib. 5. cap. 16. nu. 5.* Sed in contrarium est autoritas Ioannis de Socarrats *ad Consuetudines Cathalonia tit. Vtrum Vasallus teneatur sequi Dominum suum ad partes remotas pag. 370. ibi. Alia vero crimina extra guerram commissa non possunt ab eis puniri, nec de eis cognosci, sed per Ordinarios sunt punienda,*

nienda, vt in d. l. 1. C. de offi. mag. mili. §. l. 2. de offi. mil. iud. licet aliqui Capitanei potius de facto; quam quod de iure eis pertineat conati fuerint vti iurisdictione ad ordinarios pertinenti, & non bene. Sentiunt idem glos. in l. magisteria ver. ciuiliu, vbi Castren. nu. 1. Salicet. nu. 2. §. 3. C. de iuris. om. iudi. Bossius tit. de foro competen. nu. 3. Clarus §. fin. quæst. 35. vers. quero modo Bouadilla lib. 4. cap. 2. nu. 67. vbi glos. lit. G. Portolez §. absens nu. 113. Franchis decis. 88. nu. 2. Guazin. defens. 1. cap. 39. nu. 30. Oliba d. cap. 4. nu. 63. Ferrer. par. 3. obser. cap. 116. Carleual. Tondutus, Vico, Dexart, & alij adducti à Cortiada decis. 11. nu. 16. † nisi delictum cõmissum esset in loco custodiae, quæ vulgo Cuerpo de Guardia appellant, nam tunc quodcũq; illud sit ratione loci in quo cõmissũ est delictũ, officialem punit Capitaneus Generalis, vt ex Tõdut. de prae. iudi. par. 1. cap. 28. nu. 34. Cortiada d. decis. 11. nu. 17. † sicuti & is, qui falsum testimonium dixit coram Iudice incompetente ab eo puniri debet vt alibi diximus, & in specie de milite falsum deponente à Iudice Pagano, coram quo falsum dixit, puniri debere tenuerunt Sanfelicius decis. 250. nu. 16. Fermosi. in cap. proposuisti quæst. 4. nu. 13. de foro competen. Iulius Crispolius in casibus milit. casu 33. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 8. nu. 5. Caballus resol. crimi. casu 294. nu. 257. Carleual. de iudi. lib. 1. disput. 2. nu. 478. Don. Franciscus dela Barrera in addit. ad Leges Panales tit. de delict. §. panis mili.

Adeo autem priuilegiata est persona Capitanei Generalis vt qui manus in eum intulerit sit capite puniedus l. omne delictum 4. §. qui manus D. de re mili. vbi dicitur augeri petulantia crimen dignitate Præpositi, imo qui eum non protegit, cum posset, eadem pena punitur, vt ait Consultus in d. l. 4. §. qui Præpositum, † & iniuria aliqua eum afficere grauißimum esse delictum tenent Menochius conf. 99. nu. 48. Farina. quæst. 112. nu. 54. Giurba conf. 59. nu. 69. Rolandus à Valle conf. 1. num. 4. & Burfat. conf. 147. † contemptu enim Ducis Generalis omnia in sinistrum tendunt iuxta illud Taciti lib. 2. anna. Degenerabat à labore, ac virtute miles

- les aſuetudine voluptatum, & contemptu Ducis, & eſſe pēna capitali dignum tenet Menochius d.conf. 99. Bellonus conf. 33. Farina. d. quaſt. 112. nu. 51. Giurba d.conf. 59. nu. 69.*
- 74 *Larrea alleg. 102. nu. 10. † Et licet iniuria ſit verbalis eadem pēna punitur gloſ. in §. in ſumma I. de iniur. ver. extraordinaria Anto. Gomez to. 3. vari. cap. 6. nu. 8. Farina. quaſt. 17. nu. 34. Bouadilla lib. 3. cap. 1. nu. 25. & ſic Felinus in cap. non dubium de ſenten. excommu. ait iniuria afficientem Cardinalem puniri pēnis contentis in cap. ſalicis de penis in 6. ac ſi illum occidiſſet.*
- 75 *Cōſideratur etiam pro Duce Generali tantæ eſſe authoritatis vt ipſe neque verbis, neque facto poſſit iniuria afficere quemquam ex ſuis ſubditis gloſ. marginalis in l. milites §. irreuerentes D. de re milita. Petr. Cabal. reſol. crimi. cent. 3. caſu 294. nu. 178. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 2. num. 9. Petr.*
- 76 *Bellin. de iur. mili. par. 8. tit. de delictis militum nu. 59. † qui*
- 77 *ponit exemplum Magiſtri puerum verberantis, † & aliquoties debere vti verbis grauibus, & ſeueris exercitus Ducem probat l. nam ſalutem 3. §. 1. D. de offi. Praefect. vigi. ibi Aut ſeuer a interlocutione comminatus fuſtium caſtigationem remittit l. nec quicquam 9. §. de plano D. de offi. Proconſ. l. interlocutio 19. C. ex quib. cauſ. inſa. irroge. Puteus de ſindi. ver. Iudices cap. 6. nu. 7. Rodericus qq. regula. tom. 2. quaſt. 41. art. 3. Segura in directo. Iudicum par. 2. cap. 6. nu. 2. Carleual. de*
- 78 *iudi. diſput. 7. ſect. 2. n. 798. † Elegantia ſunt verba can. quādo 86. diſtinct. Quando neceſſitas diſciplina minoribus coercedis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam ipſi modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigatur vt ab eo veniam poſtuletis, ne apud eos quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimia ſeruatur humilitas, regendi frangatur authoritas*
- 79 *Maximè cōmendant Ducis Generalis officium, quæ tradit Pater Adamus Cotzen lib. 1. o. Politi. cap. 22. † & imprimis magnam libertatem eſſe ei permittendam neque puniendum ob rem malè geſtam. concludit §. 2. cum enim tātæ occurrant in bello difficultates, tam ſubitæ mutationes, vt humano conſilio prouideri nequeant, in nouo periculo*
- nou

De Milite fugitiuo Cap. XX. §. I. 411

noui consilij libertas reliquenda est. Cumque tantæ turbæ omnia confundant non sunt viri magnanimi alijs periculis grauandi; † sed in aduersis potius adiuuandi. Neminem iniuria afficiat tantarum copiarum Dux, omnes honesti, & decori æmulatione excitet. Pietatem imprimis cordi habeat. Res hostium perspectas habeat. † Seuerus sit, & vix credatur delictis ignoscere, talibus enim propere diligenterque parent, eos mirantur, & quamuis interdū irascuntur tamen colunt. Militum enim lasciuia, improbitas, manus sanguine imbutæ, animus inhians rapinis, non nisi metu, & seueritate compescitur. Opinio autem seueritatis facit vt delicta caueantur, penæ sint raræ, & absint animorū exacerbationes. † Hac seueritate remedium præstitit Corbulus exercitui Romano dicente Tacito *lib. 13. anna.* vt supra notauimus. *Remedium seueritate questum est, nec enim vt in alijs exercitijs primum, alterumque delictum venia prosequeretur, sed qui signa reliquerat statim capite panam luebat, idque vsu salubre, & misericordia melius apparuit, quippe pauciores illa castra deseruere quam ea in quibus ignoscebatur.*

Hanc seueritatem multa comitate reddet tolerabilem, imò amabilem, si opportunè beneficentia vtatur, si verborum atrocitatem in decernendis penis vitet, si faucios viset, curetque, licet nulla maior vis eos arctius iungat, quam cōmune periculum. Exemplum sit celebris ille Dux Germanicus apud Tacitum *lib. 1. anna.* *Vtque cladis memoriam comitate leniret circumire faucios, facta singulorum extollere, vulnera intuens alium spe, alium gloria, cunctos alloquio, & cura sibi, & pralio firmabat.* Et celebris in hoc seueritatem seruandi modo fuit eximius ille Dux Hispaniæ nostræ decus, Albanus, qui vt ait Conestagius *in coniunc. Portuga. cum Castella Regno lib. 9. fol. mihi 484.* *Seuerarum legum militariū (à quarum rigore salus exercituum, & regnorum conseruatio dependet) asper erat, & inexorabilis exequitor. Natura autem erat propensus ad victorias incruentas, & fors etiam ipsi bella ingenio eius apta, obtulit. Nam cum maxima ex parte illa ad defensionem comparata essent, decebat eum tan-*

quam Duce[m] prudentem bellum ducere potius, & spectare, donec hostem, difficultates quæ in ditione aliena bellum gerentibus obijciuntur, eneruarent, quam totum Regnum aleæ subijcere, nullo alio proposito premio nisi victoria unius praelij, idque contra eum qui nihil nisi militem perdere poterat. Et in hanc sententiam respondit Albanus in Regno Neapolitano Consiliarijs bellicis anno quinquagesimo octavo, cum pulsus Gallis hortarentur illum ut munus confereret cum hostibus, qui se se recipiebant. Dixit enim se nolle ludendo deponere Regnum Neapolitanum contra chlamydem ex auro, & serico textam, tali enim tum tēporis indutus erat Dux Guysus Imperator copiarum Henrici Secundi Gallia Regis. Conestagium refert Christophorus Befoldus in celebri Dissertatione Philologica de arte, iureque belli cap. 6. de ratio. belli gerendi pag. 95. & istius magni Capitanei Ferdinandi Tolerani Albæ Ducis egregia facta tradit Pater Antonius Offorius Societatis Iesu in eius vita, & Comes dela Roca etiam in eius vita pag. 66.

84

Veniamus iam ad priuilegium illud militare, quod habet Dux Generalis, ut possit ex abrupto, & non seruata forma iuris procedere, silent enim leges inter arma, ut ait Valer. Maxi. lib. 5. cap. 2. quem refert Paris de Puteo lib. 1. de re milit. tit. de controuer. armo. nu. 2. Ayala de iur. belli lib. 2. cap. 5. nu. 7. Solorza de iur. India. tom. 1. lib. 3. cap. 6. nu. 44. cumque bella antiquiora legibus sint, hinc est quod in illis hæ non seruantur, sed specialibus suis institutis prout tempus instat reguntur, & propterea in l. officium §. officium D. de re milit. dicitur secundum suæ authoritatis modum castigare, vbi glos. ver. Modum, ait idest militaribus modis l. magisteria ibi de more litigantium C. de iuris. omni. iud. l. penult. ibi per usum quotidianum C. de iudic. Paris de Puteo ubi supra nu. 3. & 6. Petr. Cauat. resol. crimi. cent. 3. casu 294. nu. 262. Portolez in Schol. ad Moli. ver. Capitaneus, & ver. Guerra Ludo. Martines in allega. pro Prorege nu. 549. Morlanes in eadem allegat. num. 1250. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 8. Petrus Bellin. de re milit. par. 7. tit. 3. num. 10. vbi id etiam permitti

Cen-

Centurionibus affirmat, & laudans Cinum afferit hūc transire cum cæteris eorum erroribus. † Est celebre Consilium Farinacij quartum, vbi cum signifer noluisse Duci obedire, & manus ensi opposuerit iussit Dux eū occidere absque citatione, & processu, cumque super hac re fuisset accusatus absolutum fuisse, vt in dicta *Decis.* refert, vbi nu. 21. sic ait: *Hæc autē capitis pena per eosdem Præfectos sine alijs solemnitatibus modis militaribus exequitur, quia ab illis sic delinquentes deciduntur, & hoc est quod vult dicere glos. in d.l. officium Tribunorum D. de re mili. dum exponit verbum secundum suæ authoritatis modum, idest militaribus modis, & alias videmus quod qui excubias deserit capite punitur, vt in l. qui excubias D. de re mili. & tamen notoriè obseruatur, quod Præfecti excubias visitantes si quem dormientem, vel excubias deserentem reperiūt sine remissione proprijs manibus interficiunt, eodem modo milites à Præfectis capite puniuntur, & quod pena prædicta præfato modo sine alio Iudiciario ordine exequenda prædictis excessibus imponatur etiã à belli consuetudine quæ optima est legum interpretis, est adductum vt à strenuis Ducibus facta est fides, & ex testibus ritè examinatis probatum est Maur. Burgius de modo proceden. ex abrupt. cent. 1. quæst. 57. nu. 11. Claud. Cotareus lib. 1. cap. 37. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 17. nu. 3. Gail. de pace publi. lib. 1. cap. 4. nu. 32. Petr. Gregor. lib. 19. syntag. cap. 11. num. 6. Scaccia de iudic. lib. 1. cap. 97. sub nu. 182. Vegeti. de re milit. lib. 3. cap. 12. Bouadil. lib. 4. polit. cap. 2. n. 25. & hæc de causa Tertul. dixit asperitatem in iudicio propria bellorū negotia.*

Propriè etiã spectat ad Ducem Generalem Exercitus prohibere commercium cum inimicis, vt multis probat, & exornat noster Collega Don Ludouicus ab Exea in nostro Supremo Aragonum Consilio Regens omni eruditione cōspicius in *Differ. fiscali de Iurisd. Ducis belli pag. 10.* † licet enim vnicuique sit liberum emere, aut vendere l. libertus 45. D. de oper. liber. l. seruus 7. D. de ser. export. l. in creditore D. de euict. l. 2. §. item varus D. de aqua, & aqua pluui. arcen. Bald. cons. 483. Cancer. lib. 3. varia. cap. 13. de iur. Castro. nu.

312. Groti. *de iur. bel. lib. 2. cap. 3. nu. 12.* Surd. *conf. 210. n. 15. lib. 2.* Petra *de potest. Princi. cap. 15. nu. 58.* Sola *ad Constit. Sabau. tit. de Edic. anno. glos. 4. nu. 11.* Peregr. *de iur. fisci lib. 1. tit. 1. nu. 22.* † Ex iusta tamen causa negotiatio personarum, aut rerum marcionum prohibetur *l. si pupillus 11. S. item si cum plures. ibi Nam. Et certam personam possumus prohibere contrahere, vel certum genus hominum, vel negotiatorum, vel certis hominibus permittere D. de instit. actio. l. dudum 14. C. de contra. emp.* Osuald. *ad Donel. lib. 13. com. cap. 1. lit. E. l. unica C. non licere habitato. lib. 11. l. Diuus 16. D. de serui. rusti. pradi. Roderi. Suarez alleg. 18. nu. 3.* Grego. Lopez *ad l. 22. glos. 2. parti. 5. Vuesembe. ad tit. C. commu. diuid. nu. 11.* Ioan. Franc. *de Ponte de potest. Proreg. Rubri. de exter. habitan. nu. 1.* Valenzuela *conf. 39. nu. 2.* & est tex. capitalis quo ad hostes *in l. 1. C. quæ res export. non debent. ibi: Ad Barbaricum transferendi vini, olei, liquaminis nullam quisque habeat facultatem, nec gustus quidem causa, aut usus commerciorum. l. 2. Et l. mercatores 4. C. de commer. Et mercat. ubi reddit rationem. ibi Ne alieni Regni, quod non cõuenit, scrutentur arcana. l. cotem ferro 11. ibi Hostibus quoque venandari ut ferrum, Et frumentum, Et sales non sine periculo capitis licet D. de publi. Et vecti. cap. quod olim 12. cap. significauit. 11. de Iudæ. Et Serrace. Et in Extraua. Multa mentis tit. de Iudais Boer. *decis. 178. nu. 119.* Iuli. Clar. *lib. 5. senten. S. fin. quæst. 77. nu. 25.* Alexander *conf. 130. nu. 1. Et 2. volu. 7.* Salzedo *de contraban. cap. 3. nu. 12.* Bouadilla *lib. 4. cap. 5. nu. 1. tom. 2.* Vicecancellarius Crespi *obser. 87. nu. 19.* Cui. & Gothofr. *ad d. l. 1. C. quæ res expor. Alcia. lib. 4. dispu. cap. 11.* Ripa *de peste tit. de reme. ad confer. vber. Menoch. de arbitr. casu 585.* Andræ. Knichen. *de iur. Super. cap. 4. num. 429.* † licet enim ut dicebat Alber. Genti. *de iur. belli lib. 1. cap. 2. ius commerciorum æquum sit. At hoc (scilicet prohibendi commercium cum hostibus) æquius tuenda saluis. Est illud gentium ius, hoc natura est. Est illud priuatorum, est hoc Regnorum. Cedat igitur Regno mercatura, homo natura, pecunia vita.**

Et

De Milite fugitiuo Cap. XX. §. I. 415

Et sic abducentes equos e Regno, & ducentes eos ad inimicos Dux Generalis manu militari sæpissimè compescuit *l. officium §. 1. ibi equum militarem D. de re milit. l. 4. ibi equis D. ad l. Iuli. maief. Extrava. Multa ibi equos de Iudæis Lucas de Penna in l. saluberrima C. de litto. §. itin. custo. lib. 12. §. in l. Tribuni C. de re mili. eo. lib. Boer. decis. 178. Portoles ad Moli. ver. Rex nu. 279. Brisso. lib. 4. antiqui. cap. 4. † Et pecuniam hostibus deferentes perduelles esse, supponique Magistri militum imperio est text. in l. 1. §. 4. D. ad l. Iuli. Maief. l. 2. C. de commer. §. merca. vbi inquit, Etsi Index id repertum non vindicat, tegere ut conscius criminosus festinat Bart in l. quis quis vers. §. idem in socijs C. ad l. Iuli. Maief. Cotære. de iur. mili. lib. 3. cap. 6. Berart de Visita. cap. 9. nu. 49. † etiamsi nõ ea mente deferant vt hostes iuuent, sed solum *lucri faciendi causa Farina. de crimin. las. Maief. quæst. 113. inspec. 9. Azor. Nauar. Suarez, & alij adducti à Sanchez ad præcepta Decalogi lib. 2. cap. 10. nu. 5. † neque enim tam cõuenit æstimare animum, quam rei finem, seu effectum, vt expressit d. l. 4. C. qua res expor. ibi Perniciosum namque Romano Imperio, §. proditioni proximum est, Barbaros quos indigere cõuenit telis, eos vt validiores reddãtur instruere, §. in Extrava. Multa de Iudæis. ibi Ex quo manifestè apparet, quod Christianos qui ad defensionem hereditatis Domini ibidem pro fide remanserunt talibus adiuti subsidijs irreuerenter impugnant cap. ita quorundam de Iudæis. ibi Pares, aut Superiores in malitia fiant illis dum ad impugnandos Christianos arma eis, §. necessaria subministrant, §. in cap. significauit 11. eo. tit. Illi quoque qui post treguam in transmarinis partibus factam cum commercio Alexandriam adiuerint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculu non euadant, sicuti nec illi qui in personis proprijs non euntes, merces eis per Nuntios destinarunt glos. in d. cap. ita quorundam Alexan. conf. 140. volu. 7. Trentacinquius lib. 3. var. resol. cap. 3. vers. habet locu Thomas Mieres ad Conf. Catha. Petri Tertij in proe. colla. 6. nu. 8. Hermosilla ad Grego. Lopez. l. 22. tit. 5. par. 5. nu. 3. §. 10.**

Sed

94 Sed quia omnia quæ cōprehenduntur sub hac Ducis Generalis iurisdictione explicat Edictum Alexandri Farnesij Ducis Parmæ, & Placentiæ Gubernatoris, & Capitanei Generalis pro Rege nostro Belgij, ideo illud inferere hic decreui, quia non ita præ manibus habetur.

EL DVQVE DE PARMA, Y DE PLASENCIA.

Siendo razon que todos los que tienen cargos para que los administren bien entiendan lo que de ellos depende, y lo que les toca, no haviendo visto hasta ahora instruccion ni ordenança alguna delo que toca al cargo de los Auditores de vn Exercito, nos ha parecido hazer la presente con vna declaracion dela Iurisdiccion Militar para remediar algunos abusos, y que se sepa ahora, y siempre lo que han de hazer, pues assi conuiene, y importa mucho para la conseruacion dela buena orden, y disciplina del Exercito.

1

El Officio de Auditor General es muy preeminente, y de mucha importancia; porque es la persona sobre quien el Capitan general descarga todos los negocios, y casos de Iusticia, que el propio auia de juzgar, y determinar, y ansi se puede dezir, que tiene el exercicio dela iurisdiccion del Capitan general, y por tanto queremos, y es nuestra voluntad, que ninguna persona de qualquier condicion, o calidad que sea deste exercito, fuera del Maestre de Campo general, en quanto dependiere de su cargo, tenga tanta autoridad en las cosas de justicia, quanta el Auditor general, y que en todo lo que ordenare, concerniente a su officio, ninguno le contradiga, sino que le den asistencia, y fauor, so pena dela desgracia del Rey mi Señor; por lo qual le auemos dado, y damos todo el poder, y autoridad que tenemos de su Magestad en las cosas de justicia.

2

El Auditor General ha de tener particular cuydado de mantener la autoridad, iurisdiccion, y disciplina militar, porque

que a nos, como Capitan general, y a los Ministros de guerra, para ello ordenados a causa de sus officios, y cargos, toca la cognicion, juridicion, y determinacion de todos los casos, querelas, delitos, y maleficios, que acontecieren entre soldados, y gente de guerra, sin que ningunos otros Iuezes, Justicias, Consejos, ni otro qualquiera pueda tomar esta cognicion, o juridicion, o empatarse en cosa destas directa, o indirectamente, porque es contra razon, y contra las leyes, y priuilegios militares, y de aqui podran nacer grãdes inconuenientes, y confussion, y los Ministros de guerra vendrian a ser mal obedecidos, y respetados.

3

De manera, que vn soldado no podrã ser conuenido, ni llamado en justicia por ningun delito, ni deuda, ni por otra cosa ninguna, sino es por ante los Auditores, y Iuezes militares, y ninguno otro, excepto en causas de acciones Reales, hypotecarias, y de sucession de bienes rayzes, y patrimoniales; porque en tal caso, cada vno podia proseguir, y pedir su justicia, segun las costumbres, y ante los Iuezes del lugar donde estuuieren situados dichos bienes, que cõforme alas leyes comunes, y los Placartes del Emperador mi Señor de gloriosa memoria, sin querer derogar fuera desto en cosa chica, ni grande a los priuilegios militares, los quales queremos, y es nuestra voluntad, que sean inuiolablemente guardados.

4

Pero si alguno de miedo de algun delito, o maleficio que ha hecho, o por defraudar a sus acreedores se hiziere soldado, en tal caso no es justo, que el priuilegio militar le valga, sino que a requerimiento de la justicia, o de la parte se le borrar la plaça, y esto no seles puede negar; pero hasta tanto no es razon, que las otras justicias Prouinciales, y del Pays, sin respetar a los Ministros de guerra, pongan la mano en el soldado, o procedan por via de justicia, o de hecho contra el.

5

El Auditor general, puede, y deue conocer, y determi-

Ggg nar

nar generalmente todos los pleytos, y diferencias, tan ciuiles, como criminales, que huuiere entre todas las naciones, y personas de qualquier suerte deste felicissimo exercito, ansi de apie, como de acuallo, ansi delos que estuuieren en presidios, como los que estuuieren en campaña, que ante nos, o ante el nuestro nombre pidieren cumplimiento de justicia, sin respeto, ni excepcion de persona.

6

Ansi mesmo podia el Auditor general, y està obligado de informarse, ex officio, delos maleficios que se hizieren, entre qualquier gente, o naciones deste exercito, y proceder contra los culpados, segun derecho, y justicia, sin que por ello ninguno aya de tener de que agrauiarfe: pero al Auditor general le serà auiso de que no se entremeta en cosa, que podria tocar a los Coroneles, Maestres de Campo, Auditores, è luezes particulares, sino fuere por dignos respetos, y quando conuiene al cumplimiento de la justicia, y conseruacion de la autoridad de la disciplina militar, y nuestra, y no por algun interesse suyo particular, que seria cosa indigna, para quien tiene vn cargo tan preeminente, y principal, como el suyo.

7

Todas las causas que importaren pena de vida, y particularmente de crimen læsæ Maiestatis, rendimiento de plaças, y semejantes, son reseruadas a nuestra persona, y ansi toca al Auditor general, y a ningun otro el juzgar dellas; pero no resoluerà nada sin comunicarlo con nos, como tampoco de las demas que fueren de momento, y consequencia, las quales tambien comunicarà con el Maestre de Campo general, y con el que en nuestra ausencia tuuiere el mando, y el cargo sobre la gente de guerra.

8

Però si estando nos, y el Auditor general ausentes aconteciere algun caso repentino de alguna desorden, o motin de soldados, que conuenga ser luego castigado, para seruir a otros de exemplo, sin que sufra dilacion, en tal caso el mas prin-

principal Ministro de guerra, y qualquier Auditor que alli se hallare podran hazer la justicia que conuiene.

Y tambien estando nos, y el Auditor general lexos, y a trastramano, permitimos a los Ministros de guerra, que tuuieren el cargo de la gente, y a los Auditores particulares de dar pena de muerte a los que hizieren desordines, y lo merecieren, sino es que se tratare de la vida de alguna persona de calidad, y notable, que en tal caso no podran passar adelante, sin dar a nos parte primero, y si tratandose de la vida de otro de menos calidad, huuiere diferente voto, y parecer entre el dicho Maestro de Campo, y Auditor, en tal caso tambien tomaran su recurso a nos.

Delos delitos, y maleficios, que sucedieren entre soldados, y gente de guerra, a nos solo como Capitan general toca hazer gracia, y dar saluos conductos, perdon, y remission, despues de auer tenido relacion del Auditor general, de las informaciones que sobre el caso se huuieren tomado, sin que otro ninguno pueda vsar desta autoridad, so pena de nulidad, y la desgracia del Rey mi Señor.

Todos los demas pleytos, y diferéncias que huuiere entre personas de vn mismo Regimiento, Tercio, o Presidio, tocan a los Auditores è Iuezes particulares de auerigar: pero auiendo pleyto entre personas de diferentes regimientos, tercios, o presidios en causas ciuiles, conforme a drecho seguirà el actor el fuero, y audiencia del reo, y la parte que se tuuiere por agraniada tendrà su recurso al Auditor general, por ante quien se podrá apelar de todas, è qualesquier sentencias dadas por los Auditores, è Iuezes particulares, saluo en casos, en que de derecho no aya lugar apelacion, y en causas de poco momento, como de quantia de diez escudos, y de alli abaxo, de las cuales no se podrá apelar, y en lo que tocara a las causas criminales, en el prender de las personas, aura entre los Auditores de diferentes tercios lugar la pre-

uencion, con tal que hechas las informaciones se embie el prefo con el traslado dellas a su Iuez; pero ofreciendose algunas diferencias por casos de honra, que los Capitanes con interuencion del Maestre de Campo, y Auditor particular, no pueden componer, y apaciguar, se tomarà el recurso al Maestre de Cãpo general, y Auditor general del exercito.

12

Los dichos Auditores particulares tendran tambien jurisdiccion ciuil, y criminal cada vno sobre todas las personas, assi Capitanes, Alferéz, y otros Oficiales, como soldados, viuaneros, y seguito de sus tercios; pero no tan absoluta, porque seran obligados, el dela caualleria al General della, y los demas a sus Maestres de Campo, y los delos presidios a los Gouernadores dellos dar cuenta, y comunicar todas las causas criminales, y las ciuiles, que fueren de momento, como de treynta escudos arriba, por quanto les son dados por assessores para las cosas de justicia, y no para que tengan jurisdiccion separada vnos de otros, sino cõjuntas; pero en casos, en que se tratare dela vida, o honra de algun Capitan, Alferéz, ò otra persona principal, nos embiaran dello relacion con las informaciones, y copia del processo, para que con nuestro auiso, y de nuestra parte, por mano del Auditor general, se les embie la sentençia difinitiuua, y pronunciaran dichos Auditores particulares las sentençias debaxo de sus nombres, en que digan despues de comunicado, y hecho relacion al Maestre de Campo, o Gouernador, y las haran registrar, o refrendar por sus Escriuanos, que seran obligados de tener fieles, y legales, y tambien sus Alguaziles, para que en todo se guarde el decoro, y orden de justicia.

13

Y sucediendo en el alojamiento, o presidio, o marchando el Tercio algun delito, podrà el Auditor en ausencia del Maestre de Campo, o Gouernador, en fragante delito, mandar prender a los delinquentes, sin que aya de aguardar, ni diferirlo, hasta comunicarlo con dicho Maestre de Campo, o Gouernador, para que con tal dilacion no se arriedre, o retarde

tarde la justicia, dando lugar a dichos delinquentes de ausentarse; pero hallándose el dicho Maestre de Campo, o Governador en el quartel, es justo se le comuniqué, y tome su voto el Auditor, para qualquier auto, y mandamiento semejante.

14

Y para remediar la desorden que nace, de que algunos Capitanes de diferentes naciones, subditos de su Magestad, estando en los presidios apartados de sus Coroneles, y regimientos, pretenden eximirse de la jurisdiccion de los Governadores, y Auditores de dichos presidios, alegando por virtud de sus patentes de asoldamientos, no ser sujetos a otra jurisdiccion, que ala de sus dichos Coroneles, y Gemeynes, cosa indecente, y de mala consequencia, declaramos, ordenamos, y mandamos, que los Capitanes, y soldados de las tales compañías, de qualquier nacion, o regimiento que fueren, andando fuera, y apartados de sus regimientos, sean sujetos alas ordines, y jurisdiccion de los dichos Governadores, y Auditores de sus presidios miétras residieren en ellos, bien que se les concede, para mayor satisfacion suya, que assistan en el examen, y difinicion de sus processos sus Capitanes, y oficiales mayores, que se hallaren presentes.

15

Item, por quãto los Coroneles de la nacion Alemana pretenden tener jurisdiccion civil, y criminal priuatiuamente, y absoluta, assi sobre los soldados, oficiales, y otras qualesquier personas de sus regimientos, y compañías, sobre viuanderos, carniceros, moços, y otras personas de su seruicio, de lo qual nacen muchas desordenes, y faltas en la administraciõ de la justicia, ordenamos, y mandamos, que estando los dichos regimientos, o las mas compañías de las juntas con la del Coronel en algun presidio, o andando en campaña, tengan toda jurisdiccion dichos Coroneles, bien que en los casos de crimen, y delito, podrá el Auditor, y Preuoste general en el campo mandar prender los delinquentes, assi oficiales, como soldados de dicha nacion, y assistir a su examen, è infor-

formaciones, y los entregaran con ellas a sus dichos Coronales, y oficiales de justicia; para que segun sus ordenes, y estatutos conozcan de dichas causas, y administren justicia, so pena de suspension, o priuacion de sus cargos a los Ministros de dicha nacion, que en esto se hallaren floxos, o negligentes, y que en tal caso, el Preuoste general del exercito pueda tornar a prender las personas de los dichos delinquentes, para que de parte del Capitan general sean castigados por sus delitos, conforme a justicia: pero estando vna, o dos companias apartadas de su Coronel en algun presidio, donde aya Governador del, estaran a su orden, è juridicion, como en el articulo precedente se dize. Y de las causas que tocaren a viuanderos, carniceros, y otras personas del serui- cio, y seguro de dichos regimientos Alemanes, conoceran, è iuzgaran indistintamente assi el Auditor general, como otros qualesquiera Auditores, è Iuezes militares; ante los quales les serà puesto pleyto, assi en lo ciuil, como en lo criminal.

16

Otro si mandamos, y ordenamos; que en causas ciuiles, siendo el actor Bourgez, o soldado de otra nacion, que pusiere demanda, o accion personal contra vn Aleman; a falta de cumplimiento de justicia en sus regimientos, podran dichos actores contra los que fueren de dicha nacion Alemana tomar su recurso al Maestre de Campo general, y Auditor general del exercito, por ante quien dichos reos seran obligados a parecer, y responder de su justicia, y obedecer a sus decretos, y sentencias, so pena arbitraria.

17

De las sentencias dadas por el Auditor general, no se pueda apelar por ante ninguno: porque (como auemos dicho) en las cosas de justicia representa nuestra persona: pero si alguno se tuuiere por agrauiado de su sentencia, representandosenos el agrauio por via de suplicacion, se le prouera justicia.

Los

18

Los Auditores , è Iuezes militares deuen administrar justicia con mucha reëtitud, sinceridad, y limpieça , no admitiendo ningun genero de coecho , y sin mouerse por algun fauor, passion, o interesse, en cõformidad de lo qual, por euitar todo genero de sospecha, no han de recibir ningun presente delas partes, ni antes, ni despues dela sentència directa, ni indirectamente.

19

Tambien por no incurrir ninguna nota de auaricia por donde los Iuezes vienen a perder su reputacion, y credito, han de ser modestissimos en tassar sus derechos, y vacaciones, segun la calidad è importãcia delos negocios, y causas.

20

Pero ofreciëndose algunos casos fuera delos lugares donde los Auditores tienen sus residencias, que sea necessario yr ellos en persona a hazer las aueriguaciones è informaciones a otras villas, o lugares, o que sea necessaria la vista de ojos del lugar donde los casos suceden, se podran hazer pagar a costã delos culpados salario por sus personas, y de sus oficiales, de que lleuaran los dichos Auditores en cada dia de sus vacaciones, conforme ala calidad delas causas, y personas.

21

Delos botines, presas, y rescates de que huuiere pleyto formado entre partes, y llegare ala difinitiuã, tomarã el Auditor general la decima, è no de otros pleytos ningunos: y donde no huuiere pleyto formado, podra tomar media decima, bien entendido, que no ha de auer presa, ni botin bueno hasta que sea presentado ante el Maestre de Campo general, y declarado por bueno por el Auditor general. Andando el exercito de Su Magestad en campaña, y en los presidios por los Gouvernadores, y Auditores particulares, saluo, que los rescates de prisioneros no se otorgaran sin nuestra licencia, por ser cosa de mucha importancia, y consecuencia, y que depende de nuestra autoridad, y arbitrio, conforme

me

me a los placartes sobre esto publicado, y por configuiente, pertece la cognicion de los pleytos, que sobre dichos presos huuiere, a sol el Auditor general.

22

Han de proceder los Auditores Iuezes militares, breue, y sumariamente en sus causas, sin admitir dilaciones, ni prolongaciones no necessarias, que no cõuiene ala soldadesca, y milicia.

23

En el juzgar se conformaran con las leyes, y derecho comun, y las ordenes, vandos, costumbres, priuilegios, y constituciones de guerra, sin atarse a ningunas leyes municipales, costumbres, ni constituciones particulares de ningunas Prouincias, y lugares, a los quales los soldados no estan sujetos; porque los soldados que estan debaxo de sus vanderas a qualquiera parte que vayan han de ser siempre las mismas leyes, costumbres, y priuilegios, que no es razon, que por andar de vna Prouincia, o tierra a otra ayan de mudar a cada paso de leyes, ni costumbres, ni tampoco conuiene ala autoridad de la diciplina militar, que los soldados esten sujetos alas leyes, y costumbres de la Prouincia en que hazen la guerra.

24

Y para facilitar, y abreniar la execucion de los susodichos Iuezes militares en causas ciuiles, mandamos, y ordenamos al Preuoste general, Capitanes de campaña, y barracheles del exercito, que en dandoseles la orden, o requisitoria de los dichos Iuezes, cõ el traslado autentico de dichas sentencias, las executen luego a requisicion de la parte, primero en las joyas de oro, y plata, que el condenado truxere por adereço de su persona, o tuuiere en su alojamiento, y posada, y en falta dellas en la demas ropa fuya, sin excepcion alguna de personas, saluo las armas, y el cauallo de seruicio, y la ropa, que en el no se puede escufar, y si constare, que para defraudar la justicia escondiere, o traspusiere alguno dichas joyas, o ropa, o vsar contra su acreedor de vengança, o otro mal ter-

termino, estará al arbitrio del Iuez mandar apremiar al condenado con prision de su persona, segun las circunstancias del caso, y no auiendo ropa, ni otro mueble en que executar dichas sentēcias, se podrá hazer en las pagas libradas, o por librar. Para lo qual mādamos, y ordenamos al Veedor general, Contadores, y Tesorero general deste exercito, admitan, y hagan cumplir, y efectuar los embargos, y otros autos executiuos de justicia.

25

Iten, en los casos de crimen, y delito graues, podran los dichos Iuezes militares proceder contra los delinquentes latitantes, o que se huieren huydo, y ausentado, y sentenciarlos, segun los meritos delas causas, y cargos, que contra ellos resultaren, con las preuias, citaciones, terminos, y otros autos de justicia acostumbrados.

26

Los Auditores particulares han de tener continua correspondencia cō el Auditor general auisandole delas cosas de consecuencia, que passaren por sus manos, para que el nos las pueda comunicar.

27

Por quanto al presente no ay Alcalde de Corte, declaramos, que al Auditor general toca de conocer, y determinar todas las diferencias, causas, y casos que sucedieren entre la gente dela Corte, con el mismo poder, y autoridad que suelen tener, y tienen los Alcades de Corte, y seran tenidos por Cortesanos todos los q̄ figuen la Corte, y assiste, y sōn entretenidos en ella, o en el exercito con sus mtoços, y seguito.

28

Para preuenir, y quitar todo genero de diferencias, deuautes, è inconuenientes, podran assi el Auditor, y Preuoste general, como los Ministros de justicia dela tierra donde estuviere la Corte, perseguir, è prender qualesquier delinquentes indiferentemente, ora sean dela Corte, ora bourgezes, que huieren hecho cosa digna de castigo, para que se proceda contra ellos, segun derecho, è justicia; pero auran de

H h h

entre-

entregar los presos a su Iuez competente, con el examen, è informaciones, que sobre sus delitos auran tenido, verbi gratia, si fueren dela Corte, o soldado, que la justicia dela tierra huuiere preso, lo entregaran al Auditor general, y Preuoste general; y si fuere bourgez, que huuiere tomado el Preuoste general, se entregará ala justicia dela tierra, paraque se proceda contra el, conforme justicia: y ofreciendose questiones, y desordenes entre soldados de diferentes tercios, podrá el Auditor del tercio, o quartel en que sucedieren, prender los vnos, y los otros, y remitir los que no fueren de su jurisdiccion a su Iuez cõpetente, con el traslado de sus confesiones, è informaciones, como arriba se declara, y en quanto a los estrangeros, è vagamundos, que no fueren dela Corte, qualquiera delas justicias, a cuya noticia llegaren, los podran prender, y proceder contra ellos al castigo, sin obligacion de entregallos a nadie, sino que vsaran de preuencion, *idem est dicendum inspecto etiam iure communi, ex Bart. in l. solemus, S. proinde, ff. de iudicijs; Petrus Gregorius Tolof. in syntag. iuris vniuersi, lib. 3 2. cap. 8. nu. 5.*

29

Si aconteciere algun caso mixto entre algunos dela Corte, o soldados de vna parte, y los del Pais de otra, la aprehension delos delinquentes se podra hazer por qualquiera delas justicias; pero en tal caso se entregará el preso a su Iuez cõpetente, como dicho es, y las informaciones, è processo se haran juntamente con interuencion de ambas las justicias; pero la sentencia se dará por el Iuez del preso. Y fuera dela Corte en los presidios los Ministros de guerra, no podran prender ningunos burgezes, ni la justicia dela tierra ningunos soldados, sino fuere en semejantes casos mixtos, en los quales se procederá, como arriba auemos dicho, y declarado.

30

Pero si andando en campaña, o estando en guarnicion, ò presidios se descubriere, o sucediere alguna traycion, o caso atroz contra el seruicio de Su Magestad, y la seguridad de su milicia, de que los delinquentes fuessen burgeses, o villa-

nos

nos subditos ala juridicion ordinaria dela Tierra, o Prouincia, siendo los tales descubiertos, o presos por la justicia militar, podran los Maestres de Campo, Gouvernadores, y Auditores, conocer, sentenciar, è castigar tales delinquentes, sino fueren de parte dela justicia ordinaria dela Prouincia, requeridos de entregarelos, delo qual nos auisaran antes de entregallos, para por nos ordenar sobre ello, como mas conuenga al seruicio de Su Magestad.

31

Que los Maestres de Campo, Gouvernadores, ni otras personas fuera de nos tengan juridicion alguna sobre los Auditores, ni pueden prenderlos, ni proceder contra ellos sin dar nos cuenta primero, y recibir dello orden nuestra; porque es nuestra voluntad, que como Ministros de justicia no tengan otro Superior que a nos, y al Auditor general en nuestro nombre.

32

Que los dichos Maestres de Campo, Capitanes, Sargentos mayores, y otros qualesquier oficiales den a los Auditores el fauor, ayuda, escoltas, y otro qualquier sufragio de que les requirieren, y les fuere necessario para la buena administracion dela justicia, sin les hazer dilacion por el daño que podria causar, è la tardança en los casos que requiriran asistencia, y diligencia, y que en los alojamientos, y distribucion de raciones, o contribuciones, y otras comodidades les acomoden, conforme ala dignidad de su cargo lo mas cerca delos Maestres de Campo, que ser pueda.

33

Y para reformar, y repremir el abuso, y exceso de algunos Ministros, y Oficiales, que se persuaden tener poder absoluto sobre las vidas delos soldados, dandoles heridas mortales, o mancandoles de sus miémbros muchas vezes por causas ligeras, y de poco momento, y lo que peor es por ofensas particulares, mandamos, y ordenamos a todos Coronales, Maestres de Campos, Sargentos mayores, Capitanes, y otros qualesquier oficiales delos tercios, regimientos, y compañías deste felicissimo exercito, de qualquier nacion que

Hhh 2

sea,

sea, ansí en la infanteria, como en la caualleria, que de aqui adelante se moderen en el castigo de los soldados, y que sea de manera, que no los maten, ni manque de sus miembros necessarios, para el seruicio de Su Magestad, si bien los manden prender, para que se castiguen por orden, y via de justicia, y esto quando fueren inobedientes, o faltaren en las ordenes, o exercicio de la milicia, y no por respetos, o ofensas particulares, so pena que se procederà contra ellos, conforme a derecho.

34

Y para que de aqui adelante nayde se adjudique, o atribuya juridicion alguna sobre los soldados por su particular interesse, passion, o capricho, sin que aya bastante razon, o causa legitima para ello, ordenamos, y mandamos, que de qualquier soldados, o otras personas, que los Capitanes, Sargentos mayores, o otros oficiales mandaren prender, sean obligados los Capitanes de campaña, Barracheles, o Preuostes, y sus oficiales a dar luego noticia dello a los Auditores, para que con toda breuedad conozcan, è juzguen de las causas, ora sean graues, ora leues, y que no les suelten sin interuencion, y orden de los Maestres de Campo, o Auditores.

35

Otro si, para euitar la confussion, y desorden que ha auido de algunos años aca en el yrse, o passarse los soldados sin nuestra licencia, o de sus Maestres de Campo, o Coroneles a otras compañías, o de la infanteria ala caualleria, y en contrario, a gran deseruicio de Su Magestad, y dessacato de sus Superiores, mandamos, y ordenamos, que de aqui adelante ningun Capitan, de qualquier nacion que sea, ora sea de la infanteria, ora de la caualleria se atreua a recibir debaxo de su vanderá, ni estandarte ningun soldado, que sea matriculado en el rotulo de otra compañía de las deste felicissimo exercito, sino es debaxo de suficiente recaudo, y licencia, so pena a dichos Capitanes, que a los tales soldados recibieren, y tomaren en seruicio de veynte, è cinco escudos de oro, aplicando vn tercio al Hospital Real deste dicho exercito,

otro

otro tercio al Iuez que lo juzgare, y sentenciare, y el tercer tercio al denunciador, y executor, y el soldado que tal hiziere, incurrira pena de muerte, o otra arbitraria.

36

Que no se echen vãdos algunos, en que se estatue alguna pena, sin que se pongan in scriptis, y firmados de los Maestros de Campo, o Gnuernadores, se entreguen a los Auditores, para que dando fee sus Escriuanos de la publicacion dellos los assienten en sus registros con dia, mes, y año, para que no se executen dichas penas en los contrauinentes sin cognicion, y juzgado de los dichos Auditores oydas las partes en su defensa, si se opusieren.

37

Y por euitar los abusos, que ha auido hasta aqui en lo de la ropa, deudas, y acciones de los soldados, que en este felicissimo exercito se mueren abintestato, ordenamos, y mandamos que de aqui adelante en muriendose alguno abintestato, sean obligados, so pena arbitraria los camaradas, y familiares, y qualesquier otros amigos: y encargamos a los Cõfessores, y Capellanes, que à sus muertes auran assistido, a yrlo antes que ser pueda a dar dello noticia a los Maestros de Campo, o Gouernadores de los tercios, o de los presidios, los quales con interuencion de los Auditores dellos, seran obligados a hazer luego poner, y tomar por fee inuentario ante Escriuano todos, è qualesquier bienes muebles, y acciones de los tales difũtos abintestato, embiando de la copia al Auditor general, para que con su decreto se vendan, y se destribuya lo dello procedido a las personas, que de derecho los ayan de auer, quedando en el interim dichos bienes en poder de dichos Maestros de Campo, o de Gouernadores, o de persona suficiente, que por ellos para ello fuere nombrada, y para aueriguacion de las deudas, que se pretendieren a cargo de dichos difunẽtos, mandamos que ninguna no se admita, que no se pueda prouar por firma, o obligacion in scriptis del difunẽto, o otra prouança legitima, y bastante, conforme à derecho.

Otrofi

Otrofi mandamos, y ordenamos, que los testamentarios, y executores numerados por los testamētos, o la mas voluntad delos difuntos en este dicho felicissimo exercito, antes de disponer, y apoderarse delos bienes de dichos difuntos, exhiban, y presenten dichos testamentos, por los quales son numerados por testamentarios ante el Auditor general, si presente, y ala mano fuere, y donde no, ante los dichos Maestres de Campo, y Auditores de sus tercios, praque los vean, aprueuen, y otorguen por buenos, y validos, si los hallaren ser tales, y vaya el Escriuano a hazer, y tomar el inventario delos bienes, y ropa que huuiere, y tomen orden de dichos Iuezes para la distribucion dellos. A los quales testamentarios mandamos, y ordenamos, que dentro del año ayan de dar su cuenta con pago delo por ellos recebido; cobrado, è pagado por ante el dicho Auditor general, o de quien por el hiziere el oficio, paraque lo que restare liquido con orden, y interuencion fuya se prouea a los herederos, o acreedores de dichos difuntos, como de razon, è justicia.

Todos los quales puntos, y articulos es nuestra voluntad, y mandamos sean por todos de aqui adelante puntualmente guardados, y obseruados, y que tengan fuerça de ley, per modum prouisionis facte, que de parte de su Magestad, o nuestra otro se ordene. Y paraque llegue a noticia de todos, ordenamos al Doctór Fernando de Salinas Auditor general deste felicissimo exercito de su Magestad los haga publicar a son de trompeta, assi en esta nuestra Corte, como en los quarteles del dicho exercito. Dada en Bruselas a 15. del mes de Mayo de mil, è quinientos, y ochenta, è siete años.

ALEXANDRE.

Por mandado de su Alteza.

Registrada.

Cosme Mafsi.

DE

DE IURISDICTIONE VICARII GENERALIS
Exercitus Hispani.

§. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Res noua tractatus iste.*
- 2 *Qui de hac iurisdictione tractarunt.*
- 3 *Legio bene instituta dicitur inuicta Ciuitas.*
- 4 *Exercitus dicitur Ciuitas ambulatoria.*
- 5 *Bulla Sūmi Pontificis in qua creat Officium Vicarij Generalis Exercitus.*
- 6 *Vnde originem duxerit hac concessio.*
- 7 *Pater Diana necessariam duxit in Exercitu hanc dignitatem.*
- 8 *Reges Hispania sicuti, & alij Principes Christiani facultatem nominandi Vicarium in suis Exercitibus habuerunt ex concessione Apostolica.*
- 9 *Vicario competit iurisdictionio.*
- 10 *Vicarius eisi simpliciter nominatus censetur ad vniuersa negotia spiritualia constitutus.*
- 11 *Idem est in Vicarijs quos ius ciuile agnouit.*
- 12 *Habet vices Principis.*
- 13 *Et vices Praefecti Praetorio.*
- 14 *Mittebantur mandato Principis in aliquam Diocesim.*
- 15 *Hinc dicebatur Vicarius Praefectorum.*
- 16 *An Praefectura Hispania fuerit subiecta Gallia.*
- 17 *Negatiua sententia probatur.*
- 18 *Vicarij in multis habebant eandem iurisdictionem quam Praefecti.*
- 19 *Vicarij, & militare, & ciuile iurisdictionem exercebant.*
- 20 *An Vicarius fuerit idem cum Agente vices Praefecti Praetorio.*
- 21 *Gubernator Generalis in Cathalonia appellabatur Vicarius.*

22 *An*

- 22 *An causa matrimoniales militum censeantur cōprehēsa in dicta Bulla.*
- 23 *Dictio omnis est uniuersalis.*
- 24 *Dictio quamcunque comprehendit casus inopinatos.*
- 25 *Maximè quando adest geminatio verborum.*
- 26 *Sub causis ciuilibus criminalibus, & mixtis comprehenduntur omnes.*
- 27 *Causa matrimoniales sunt species dictarum causarum.*
- 28 *Quando verba sunt amplissima sunt metienda secundum potestatem concedentis.*
- 29 *Beneficia Principum latissimè sunt interpretanda.*
- 30 *Qui potest cognoscere de causis spiritualibus, & Ecclesiasticis potest cognoscere de matrimonialibus.*
- 31 *Qui habet licentiam administrandi Sacramenta potest assistere matrimonio.*
- 32 *Causa matrimoniales licet ad solum Episcopum pertineant, tamen competunt eorum Vicarijs.*
- 33 *Et Vicarijs Capituli Sede vacante.*
- 34 *Et à fortiori Vicario à Summo Pontifice deputato.*
- 35 *Franciscus Zipeus expenditur.*
- 36 *Quis dicatur proprius Parochus.*
- 37 *Episcopus solum est Ordinarius personarum, quae in sua Diocesi habitant.*
- 38 *Origo, & domicilium sunt duo modi contrahendi forum.*
- 39 *Origo contrahitur per natiuitatem.*
- 40 *Habitationis causa acquiritur domicilium, si adest animus perpetuo permanendi.*
- 41 *Vel per tempus decem annorum absq; animo discedendi.*
- 42 *Cum animo discedendi nullo tempore etiam longuissimo contrahitur domicilium.*
- 43 *Miles de quo agebatur non habebat animum permanendi in illa Ciuitate.*
- 44 *Explicatur l. municipes 23. §. miles D. de re milit.*
- 45 *Verbum merere est militare.*
- 46 *Hinc emerita pro commodis veteranorum sumuntur.*
- 47 *Primus intellectus d. municipes 23. §. miles D. de re mil.*
- 48 *Alius*

- 48 *Alius intellectus Petri Barbosa.*
- 49 *Alius intellectus Gregorij Accacij.*
- 50 *An iurisdictio in Bulla cōcessa sit ordinaria, vel delegata.*
- 51 *Iurisdictio dicitur ordinaria si est in perpetuum concessa.*
- 52 *Qui habent officium perpetuum dicuntur habere iurisdicti-
onem ordinariam.*
- 53 *Iurisdictio Legatorum Summi Pontificis est delegata.*
- 54 *Qui à Principe, vel iure suo iurisditionem uniuersaliter
exercet dicitur Ordinarius.*
- 55 *Magnus numerus personarum facit, ut iurisdictio dica-
tur ordinaria.*
- 56 *Dicitur delegata si omnino dependet à concedente.*
- 57 *Præcipuè si adest clausula autoritate nostra.*
- 58 *In dubio præsumitur ordinaria.*
- 59 *Non datur regulariter iurisdictio ordinaria, ubi nõ adest
territorium.*
- 60 *Contraria sententia obtinuit.*
- 61 *Dupliciter territoriam accipitur lata, & stricta signifi-
catione.*
- 62 *Delegatus ad uniuersitatē causarū dicitur Ordinarius.*

REM nouam aggredimur, pauci etenim hãc materiam
tractarunt, vt notauit Pater Antoninus Diana *to. 1.
resolu. mora. tract. 15. resol. 15.* in noua impressione Lugdu-
nensi digesta per Patrem Martinum de Alcolea est *tomus 7.
tract. 7. resolu. 65.* dum inquit: *Forssitan apud nullum Aucto-
rem hanc materiam inuenies pertractatam, & quia in ma-
nus meas peruenit quedam Allegatio impressa Matrili die
20. Maij 1644. & composita ab octo doctissimis Iuris Con-
sulis apponam hic aliqua, quæ ab ipsa decerpsi.* † Post Dia-
nam integrum tractatum edidit Carolus Mansfeldt *de iur-
risdi. & iur. militia Belgica,* ubi in tract. primo hanc iurisdic-
tionem plene examinat. Et nihil mirum quod hic nouus;
vt ita dicam, Magistratus Ecclesiasticus sit de nouo crean-
dus, † cum vt dicebat Modestus *lib. de vocabulis rei milit-
taris.* Legio bene instituta quasi inuictissima sit: Ciuitas,

1

2

3

4 † & potest exercitus benè compositus ambulatoriæ Ciuitati comparari, quo circa non habet certam Diocēsim in Spiritualibus à cuius Episcopo, vel Vicario moderari possit, in vna enim pernoctat, & in alia diem peragit, vnde necessarium fuit vt Vicarius crearetur, cui in spiritualibus omnes illus exercitus subessent, & ideo Innocētius Decimus Summus Pontifex Breue quoddam expediri mandauit datum Romæ die 26. Septembris. 1644. quod inseri hic libet, quia non ita passim inuenitur.

5 *Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico. Innocentius Papa Decimus. Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum sicut Maiestatis tua nomine nobis nuper expositum fuit in tuis, nunc & pro tempore exercitibus in tuis Hispaniarum Regnis multa saepe contingere possunt, in quibus pro salubri directione, & animarum salute eorum qui in Castris degunt, & uersantur proque cognoscendis, & decidēdis inter eos causis, & controuersijs ad forum Ecclesie pertinentibus opera, & industria unius, seu plurium personarum ecclesiasticarum opus sit, propterea quod non facile ad locorum Ordinarios, aut ad Nos, & Sedem Apostolicam recursus haberi potest. Idcirco Nos eiusdem Maiestatis tua supplicationibus nobis desuper humiliter porrectis, inclinati, Cappellanis maioribus Exercituum huiusmodi à Maiestate tua pro tempore deputatis facultatem ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum tribuimus quoad bella in dictis Regnis durauerint, per se, vel alium, vel alios Sacerdotes probos, & idoneos, ac prauo diligenti examine approbatos ab eis respectiuè subdelegandos, omnem & quamcunq; iurisdictionem Ecclesiasticam in eos qui ibi pro Sacramentis Ecclesiasticis militibus ministrādis pro tempore erunt, qui tamen in propria Diocesi sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam in eos exercere possent, non sint, siue Clerici etiam Presbyteri seculares, seu quorumuis etiam Mendicantium Ordinum Regulares fuerint exercendi perinde, ac si quoad Clericos seculares eorum veri Praesules, & Pastores, quoad Regulares illo-*

illorum Superiores Generales essent, omnesq; causas Ecclesiasticas, profanas, ciuiles, criminales, mixtas inter, seu contra pradictas, aut quascunque alias personas in dictis exercitibus commorantes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiam summarie, simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicij sola veritate inspecta audiendi, & sine debito terminandi, cōtra inobedientes quoslibet censuras, & penas Ecclesiasticas etiā saepius aggrauandi, auxiliumque brachij secularis innocandi. Praterea eisdem Cappellanis, ac Presbiteris idoneis ab eorum Ordinarijs approbandis, confessiones quorumcunque dictorum exercituum, & illorū viriusq; sexus personarum audiendi, illarumq; à quibusuis excommunicationibus, & delictis quantumcunq; grauibus, & enormibus etiam in casibus Nobis, & dicta Sedi specialiter reseruatis, & etiam contentis in litteris in die Cane Domini legi solitis, Hæresis, læsæ Maiestatis, conspirationis in personam, vel Statum Romani Pontificis delationis armorū, & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, falsificationis litterarum, aut supplicationum Apostolicarum, iniectio- nis manum violentarum in Clericos, seu Pralatos Ecclesie, Clausura Monasteriorum Sanctimonialium, ac iurisdictionis, seu libertatis, & Ecclesie violationis exceptis. Nec non à quibusuis censuris, & penis Ecclesiasticis propter præmissa per eos quomodolibet incurfis si id humiliter petierint in reseruatis bis semel in vita, & in mortis articulo, in alijs verò casibus dicta Sedi non reseruatis, quoties oportuum fuerit iniuncta inde eis pro modo culpa penitentia salutaris in foro conscientie tātum absoluendi, ita tamen ut in casibus in quibus satisfactio foret necessaria ea per se ipsos, vel eis impeditis per hæredes, aut alios fieri debeat. Nec non Ecclesias, & Capellas, ac Heremitoria, & Oratoria quomodolibet polluta in illis partibus in quibus ipsi exercitus concesserint, & per quoscunque idoneos ad id specialiter deputandos Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constitutos, a qua tamen prius per aliquem Catholicum Antistitem, ut moris est, benedicta, reconciliandi, ceteraq; faciendi, & exequendi in præmissis ne-

cessaria, & quomodolibet oportuna. Non obstantibus Apostolicis, ac in Prouincialibus, & Sinodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, nec non ordinum quorum persona huiusmodi professa fuerint etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel alia quauis firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis ordinibus predictis, vel earum superioribus, aut singularibus personis quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, & singulis illorū tenere presentibus pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad premissorū effectum specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Datum Roma apud Sanctum Petrum sub Anulo Piscatoris die 26. Septembris 1644. suscepti à nobis Apostolatus officij anno primo. M. A. Maraldus.

- 6 Hæc concessio fortasse habuit originem à simili Bulla expedita 20. Februarij 1597. Archiepiscopo Meclinienti, & antea alia concessa fuerat Archiepiscopo Cameracensi, constituendo ipsos Vicarios Generales exercituum Domini nostri Regis in Belgio, vt referunt Franciscus Cipeus *de analytica enarratione Iuris Pontificij lib. 1. tit. de offic. Ordinarij nu. 4. & 5. in fine, & in Consultat. Canon. lib. 1. consult. 2. in princ.* † idem Diana *d. 10. r. resol. 15. vers. Nota vero, vbi vers. loquendo*, notauit ideo necessariū esse in Exercitu Catholico istud officium, vt sine ipso impossibile sit subsistere exercitum, nec posse sustineri, sicque obseruatum fuisse in antiquis exercitijs docere nos historias, † quo respexit Allegatio (cuius meminit Diana) illorum Iuris Consultorum Hispaniæ, qui affirmarunt Regem nostrum Hispaniarum, sicut & alios Principes Christianos habuisse ex Bulla Apostolica hanc facultatē eligendi, & nominandi Vicarios Generales omnium suorum exercituum cum iurisdictione ordinaria, & absque dependentia Episcoporum, & Ordinariorum, idemque declarasse vniuersam Scholam Salmaticensem scientiarum omnium facilè Principem, & Magistram, quod sanè admiratione dignum est cum Allegatio prædicta fuerit
- 7
- 8

De Milite fugitiuo Cap. XX. §. II. 437

fuerit facta die 20. Maij, & censura Vniuersitatis die 24. Aprilis 1644. & sic ante expeditionem nostræ Bullæ.

Negari non potest Vicario, eo ipso quod talis sit, competere iurisdictionem, vt dicitur in l. 1. §. 2. C. de offi. eius qui vicem alter. iudi. obti. cap. quod translationem 4. de offi. deleg. notauit Franciscus Cipeus consulti. canon. lib. 5. consulti. 7. ibi Vicarius potest omnia qua ad iurisdictionem eius, cuius vices gerit, spectant prestare, nisi qua ius, vel. constituens discrete reseruauerint, & de Vicario Episcopi loquitur cap. 2. de offi. Vica. in 6. Iacobus Sbrocius de Vicario Episcopi lib. 1. quest. 27. nu. 2. ibi: Sed hac conclusio ex alio probatur nam mandatum iurisdictionis simile est Procuratoris mandato, vt per l. et quia D. de iuris. omni. iudi. At vbi mentio fit de Procuratore de illo intelligitur, cui vniuersa negotia mandata sunt l. adiles §. procuratores D. de edil. edic. † Ergo per consequens quando Vicarius erit simpliciter constitutus, dicitur constitutus generalis in spiritualibus tāquam illi vniuersa negotia spiritualia censeantur mandata Rota Romana apud Posthium decis. 217. nu. 26. vbi dicit, quod quando aliquis est vocatus Vicarius sine alicuius expressione intelligitur secundū suam naturam, & iuris dispositionem, † & idem obseruabatur in Vicarijs, quos Ius ciuile agnouit, vt dicitur in l. 1. ibi: Et Vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere iudicet portionem, & sacre cognitionis habeat potestatem, & iudicationis nostræ soleat representare reuerentiam C. de officio Vicar. §. l. 2. ibi Vicarijs Rectoris Prouinciārum competant omnia qua pertinent Rectori C. de offi. eius qui vicem alicui. † habet enim vices Principis glos. in l. 1. C. si aduer. rem iudic. † & vices Præfecti Prætorio gessisse Vicarium probant l. 1. §. 2. C. de offi. Vic. l. à Proconsulibus 19. D. de appella. Cassio. lib. 6. varia. formu. 15. † & mandato Principis mittebantur in aliquā Diocēsim multas Prouinciās cōtinentem, & Vicarij Oriētis cōtinebant quatuor Diēceseos Thraciarum, Ponticæ, Asianæ, & Macedoniæ l. fin. C. de diuer. offi. lib. 10. l. 1. C. de prox. sacro. scri. eo. lib. † Inde apud eundem Cassiod. lib. 3. var. epif. 16. dicitur Vicarius Præfectorum, &

9
10
11
12
13
14
15

- adiungendus Vlpianus *in l. 1. §. à Præfectis 4.* iunc. Gothofred. *ibi. D. de lega. 3.* & meminit horum Vicariorum text.
- 16 *in l. vlt. C. de cano. largit. lib. 10.* † vbi latè Don Franciscus de Amaya *in eius commentario*, doctè que disputat an Præfectura Hispaniæ dependeret ab illa Galliæ, Iacobumque Gutherrium *lib. 2. de offi. Domus Augustæ cap. 7.* asserentem ex hoc Imperiū Galliarum in Hispaniam colligi, apertè cōquincit, † sed disputationem hanc nouiter reassumit Iacob.
- 17 Gothofre. *in comment. ad Codicem Theodosia. ad l. 14. C. de accusa. § ad l. 10. C. de Senato. § glebali*, absq; eo quod meminerit Amayæ nec Pro Consulū Hispaniarum, qui Gallias gubernarunt, quos Præfecto Prætorio Galliarum ob dignitatis maioritatē nō subijci omnibus patet, sed neq; quādo per Vicarios Hispaniæ moderebantur hoc contingebat, vt cōijcio ex eleganti loco Seueri Sulpitij *lib. 2. Sacra histo. ibi: Maximum Imperatorem Treuericum datis ad Præfectum Galliarum, atque ad Vicarium Hispaniarum litteris omnes omnino quos Priscilliani labes inuoluerat deduci ad Synodum Burdigalensem iussisse*, si enim Vicarius Hispaniarum fuisset subditus Præfecto Prætorio Galliarum sufficiebat litteras huic dirigi, quando autem ambobus scribuntur, vnum alteri nō subijci, sed de per se gubernare conijcitur. Sed hæc libenter omittimus quia ad institutum nostrum nō
- 18 pertinent, † solum notatum volumus ex Cassiodoro *lib. 6. formu. 15.* huiusmodi Vicarios in multis eandem iurisdictionem habere cum Præfectis. *ibi. Habes enim cum Præfectis al. quam portionem*, † & Vicarium, militare, & ciuilem iurisdictionem exercere cōstat ex prærogatiuis, & magna iurisdictione quam Ponticæ, & Galatiæ Vicario concedit Iustinianus *edic. 8. cap. 1. Visum est Vicarium denno omnibus Pontici tractus Prouincijs præficere, ita vero ut non solum Præfecti locum adimpleat, verum etiā gloriosissimi Magistri Sacrorum nostrorum officiorum Ducum, & denique eorum Magistratum, qui sacro nostro patrimonio, cubiculo, & domesticis protectoribus Præfecti sunt. Deinde istius modi potestatem habeat, qualem cuiusque Prouincia Magistratus in sua Prouincia habere solet.*
- Sed

Sed an Vicarius fuerit idem cum Agente vices Præfecti Prætorio disputat Iacobus Gothofre. *in Comment. ad d. Codicem Theodosia. ad l. 1. de usuris in fine*, asserens idem esse ex Ammiano Marcelino *lib. 14.* vbi cum Martinum regentem illas Prouincias pro Præfectis appellasset, mox illum Vicarium nominat. At Cledonius *in Arte pag. 1866.* contrarium affirmat his verbis: *Sapè quæsitum est utrum Vicarius dici debeat etiam is cui Magnificētissimi Præfecti vices suas in speciali causa mādauerunt? Nequaquam: nam Vicarius dicitur is, qui ordine Codicillorū vices agit amplissima Præfectura, ille vero cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum non Vicarius, sed vices agens, non Præfectura, sed Præfectorum dicitur tantum.*

Sic in Cathalonia Gubernator generalis, qui est immediatus Regni successor siue sit filius, vel filia, vel ob ipsorū carentiam frater Domini Regis antiquitus etiam appellabatur Vicarius, vt ex Calicio *in prerogat. milit. colu. 7. nu. 26. vers. quæro quid si Ciuitas*, & Marquilles *in Vfat. mulieribus col. penul. vers. quæro ad remissiones* obseruant Oliba *de iur. fis. cap. 3. nu. 42.* Michael Ferrer *par. 1. obseruan. cap. 1. 2. § 3. nu. 1.* Andræas Bosch *lib. titulos de honor de Cataluña lib. 2. cap. 40.* Mastril. *de Magistr. lib. 1. cap. 5. nu. 2.* & is qui hodie loco illius constituitur, licet vulgariter Gubernator appellatur, tamen in litteris Regijs, nec in Cancellaria non talis nominatur, sed agens vices, seu gerens vices Generalis Gubernatoris, vt illum vocat Ferrer *vbi proximè cap. 6. 7. § 8. § alibi passim.*

Sed vt ad nostrum Vicarium redeamus sciendum est olim acriter disputatum fuisse in Ciuitate Pacensi vulgo Badajoz an causæ matrimoniales militum in supradicta Bulla comprehenderentur in illis verbis. *Eos qui ibi pro Sacramentis Ecclesiasticis militibus ministrandis pro tempore erunt, & ibi inter, seu contra prædictas, aut quascunque alias personas in dictis exercitiis cōmorantes, & ibi omnem, & quascunque iurisdictionem Ecclesiasticam in eos qui ibi pro Sacramentis Ecclesiasticis militibus ministrandis pro tempore*

re

- re erunt, & ibi Omnesque causas Ecclesiasticas profanas
 civiles, criminales, mixtas inter seu contra predictas, aut
 quascunque alias personas in dictis exercitiis commoran-
 tes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, & c.
 super quo articulo insignem allegationem cōposuit Licen-
 tiatus Don Ioannes Muriel Aduocatus Fiscalis in Cancellaria
 Granatensian. 1662. qui multa expendit, † & præcipuè
 quod dictio *omnis* est vniuersalis, & omnia comprehendit *l.*
Juliano alias *l. testatorem 68. in princ. D. de leg. 3.* Tiraq. in *l. si*
unquam ver. totam num. 1. C. de reuoc. donat. Barbosa dictio.
 23 241. à nu. 1. † Eandemque compræhensionem habet dictio
 quancunque amplectitur enim etiam casus inopinatos *l. à*
 24 *procuratore C. manda. cap. solita. de maior. & obed. † & in*
 25 *nostra Bulla adest geminatio verborum, quo casu magis pa-*
ter compræhensio l. Balista D. ad S. C. Trebel. l. 1. §. illud
sciendum D. de Ædil. edic. Paris. conf. 97. nu. 42. lib. 1. Surdus
conf. 63. nu. 64. lib. 1. Ludouif. dec. 315. nu. 11. pluribus exor-
nat Cassanate conf. 4. nu. 146.
- 26 Sed & causas omnes cōpræhendi sub nomine Ciuiliū,
 Criminalium, & Mixtarum tenet glos. in *Rubr. D. de iudic.*
 Marant. *de ord. iudic. par. 4. distin. 1.* Æneas Robert. *lib. 4. sen-*
ten. cap. 4. Menoch. *de arbitra. casu 275. nu. 6.* Paz in *praxi*
in proem. anot. 1. à nu. 19. cum seqq. Hieronym. Buccar. *de*
differ. inter Iudic. ciuil. & crim. in praxi. 5. nu. 2. Pareja *de in-*
 27 *stru. edi. tom. 1. tit. 2. resolu. 6. nu. 42.* † Negari autem non po-
 test causas matrimoniales species esse dictorum generum,
 quo casu sub ipsis compræhendi docuerunt arg. *l. 1. D. de*
reb. cred. etsi cert. pet. Euarar. in *top. leg. loco 6.* Ludou. Ro-
 dollinus *lib. 2. quæst. 51. nu. 22.* Barbosa in *loco à genere 53.*
 28 *nu. 1.* † Quando autem verba concedentis sunt generalissi-
 ma, & amplissima, tunc metienda esse iuxta illius potesta-
 tem tenet Menchaca *de succes. creat. lib. 3. §. 30. nu. 294.* ibi
Cum in his concessionibus Princeps uti solet verbis genera-
lissimis, & amplissimis non dubium est quin Principis uolū-
 29 *tas se extendat quatenus ipsa potestas extendit sese, † & be-*
neficia Principum latissime esse interpretanda sunt iura in

l. 3. de const. Prin. l. penult. C. de donat. inter l. fin. C. de prapost. agen. in rebus lib. 12. cap. cum dilecti 6. de donat. cap. cum olim 18. de verbo. sign. Decia. conf. 22. nu. 13. lib. 1. Gutier. lib. 2. canon. quest. cap. 21. nu. 121. Flaminiius de benef. resig. lib. 7. quest. 1. nu. 26. Reinoso obseru. 5. nu. 9. Iason in l. Imperium nu. 14. D. de iuris. omnt. iud. Angel. conf. 17. nu. 2. § 3. Couar. pract. quest. cap. 1. nu. 2. § 3. Sesse dec. 160. num. 267. par. 2. Giurba dec. 23. nu. 10. Bouadilla lib. 2. polit. cap. 16. num. 52. Larrea allega. 10. nu. 1. allega. 43. num. 2. allega. 77. num. 28. allega. 89. nu. 8. Valenzuela conf. 83. nu. 77. Solorz. de Indiã. guber. tom. 2. cap. 10. nu. 44. § 72. Cancer. lib. 3. varia. cap. 3. num. 163.

Secundò etiam comprobatur, quia quilibet Prælatus inferior, etiamsi Episcopus non sit, si habet iurisdictionem ad cognoscendum de causis spiritualibus, & Ecclesiasticis, potest etiam cognoscere de causis matrimonialibus Aloysius Riccius dec. 184. par. 4. Flores de Mena lib. 3. var. cap. 24. nu. 25. Gratia. discep. forens. cap. 212. nu. 66. tom. 2. Narbona in l. 59. tit. 4. lib. 2. Recopil. glos. 1. à nu. 66. August. Barbosa in remf. ad Concil. Trident. sess. 24. de resor. cap. causa omnes 20. num. 55.

Tertiò quia sufficit si generalis administrandi Sacramenta licentia cõcedatur, vt possit matrimonio assistere Armen-
 daris in m addit. ad Recopi. legum Nauarra ad lib. 4. tit. 25. nu. 32. Bonacina de matrim. quest. 2. punc. 8. nu. 11. Rebellus de obliga. iust. post lib. 4. in declarat. sec. 3. & facultatem concessam administrandi omnia Sacramenta sufficere ad celebranda matrimonia resoluit Sanchez. de matr. lib. 3. d. sput. 35. nu. 8. Rot. Romana dec. 750. nu. 6. par. 1. diuerso. Barbosa de potest. Episc. par. 2. allega. 32. nu. 127.

Quartò quia licet regulariter causarum matrimonialium cognitio ob earum grauitatem ad solos Episcopos pertineat cap. accedentibus de excess. Pralato. § cap. causa omnes 20. sess. 24. de resor. matrim. in Concilio Tridentino. Tamen eorum Vicarijs competere absque speciali commissione, vel delegatione, communis est Doctorum sententia Hosti. in

cap. littera de rest. spol. Butrius in *cap. fin. nu. 2. de cogna. spir.*
 vbi Abbas *nu. 4* & Alex. de Nevio *nu. 5.* Lambert. *de iure*
patro. par. 3. lib. 2. quest. 2. Anto. Cuccus *lib. 2. Inst. mora. tit. 8.*
nu. 105. Iacobus Sbrozius *lib. 2. de Vica. Episc. quest. 44. nu. 8*
in fin. Salzedo in *pract. cap. 63. in fin.* Sanchez *de matr. lib. 3.*
dispu. 29. num. 17. Henriquez *de matr. lib. 11. cap. 3. §. 4.* Le-
 desma in *Summa par. 1. de Sacram. matr. cap. 4. conclus. 4.*
dub. 17. Azox. *Inst. mora. par. 1. lib. 3. cap. 45. quest. 2.* Gutier-
 res Cano. *quest. lib. 1. cap. 19. num. 13. §. de matrimo. cap. 66.*
nu. 11. §. cap. 69. n. 89. Basilius Pontius *de matr. cap. 26. §. 6.*
vers. idem etiam Gaspar Hurtado *eod. tract. dispu. 5. defm. 9.*
nu. 32. Narbona *de appella. ad Vicar. Episco. par. 1. nu. 201.*
 §. *ad l. 59. glos. 1. nu. 59. tit. 4. lib. 2. Recopi.* Garcia *de benefic.*
par. 5. cap. 8. n. 51. Molina *trac. 5. de iust. §. iur. disp. 10. n. 13.*
vers. valde sepè Barbofa *de potes. Episc. allega. 32. nu. 16. §.*
 17. §. *in collecta. ad Concil. Trident. cap. 1. sess. 24. de refor-*
 ma. *nu. 105.* † Et non solum Vicarij Episcoporum, verum
 & Vicarij Capituli sede vacante, & Prælatorum iurisdictionem quasi Episcopalem habentium possunt matrimonio assistere, vel dare licentiam, vt alius assistat Sanchez *de matr. lib. 3. disput. 29. nu. 4. §. 5.* & Vicarij Ordinum militarium Sanchez *vbi proxime nu. 19.* Manuel *tom. 1. Summa cap. 219. nu. 15.* Narbona, & Barbofa *vbi proxime.* † Vnde à fortiori Vicario à Summo Pontifice nominato hoc concedendum est iuxta tradita à Gratiano *discept. forens. cap. 111. à nu. 56. tom. 1.* sub his verbis. *Vnde in proposito dicendum videtur, quod Vicarius Episcopi si est autoritate Papa constitutus, tunc habeat omnes qualitates quæ ipsi Episcopo insunt, & propterea sit equaliter honorandus. Si vero Vicarius est creatus ab Episcopo à quo de iure regulariter constituitur cap. 2. de offi. Vicarij in 6. tunc Vicarius nõ potest vii qualitatibus, præminencia, & honore competentibus Episcopo, nisi in casibus, & actibus in quibus Episcopi personam representat. Et nu. 59. inquit: Quo circa si Vicarius Episcopi haberet dignitatem, & præminenciam ex persona propria, quod quidem contingeret quando autoritate Papa creatus fuisset, tunc ubique reperiretur,*

De Milite fugituo Cap. XX. §. II. 443

retur, & quemcunque actum exerceret, etiam extra iurisdictionem suam, deberet semper, & indistinctè honorari, & praferri, quia honor, & praelatio inhaereret ipsi personae, & ab ea separari non posset. Sed cum Vicarius a persona Episcopi in totum pendeat, cum ab eo creetur, ad eius libitum reuocetur, & eius morte extinguatur iurisdictionis, &c.

Hec opinio potest confirmari ex his quae tradit Franciscus Zipeus (licet ut mox videbimus contrariam constanter teneat sententiam) *lib. 4. canon. consult. consult. 4. fol. 410. in princ. ibi Matrimonium ut contrahi debet coram proprio cuiusque Parocho ex Concilio Tridentino de reform. matr. cap. 1. ita miles coram proprio Parocho contrahere intelligitur dum contrahit coram cohortis sua Sacellano à Vicario Generali exercitus Belgici ex delegatione Apostolica deputato, & paulò inferius. Ab hoc Delegato Sacerdotes Castrenses pauciores olim, hodie ferè omnes facultatem accipiunt etià expressam assistendi solemnizationi matrimonij inter suos.*

At idem Franciscus Zipeus Archidiaconus, & Canonicus Antuerpiensis abiit, ut dixi, in contrariam sententiã *lib. 1. tit. de offic. Ordina. consult. 2. fol. 46.* pluraque argumenta pro ea adducit, quorum aliqua omittimus, quia ex supra traditis facile dukuuntur, præcipuè illud quod iuxta Concilium Tridentinum *cap. 1. sess. 24. de reforma. Matrimonia debent celebrari coram proprio contrahentium Parocho. † Nam proprius Parochus ille dicitur, in cuius Parochia contrahentes domicilium habent Nauar. in Anna. cap. 25. nu. 144. Truifanus decis. 23. nu. 1. lib. 1. Salzedo ad Bernardum Diaz in pract. crim. cap. 73. vers. 14. Cevallos cõmu. contra cõmu. quæst. 458. nu. 34. Gratia. tom. 1. discep. foren. cap. 75. nu. 18. Hurtado de matrim. discep. 5. difficult. 6. nu. 59. Barbosa de potest. Episco. allega. 32. nu. 59, Episcopus autem, aut Parochi Ciuitatis Pacensis non erant proprii Parochi militis de cuius matrimonij nullitate disceptabatur † quia Episcopus solum est Ordinarius personarum quæ in sua Ciuitate, vel Diocesi sua habitant *cap. nullus, de tempo. ordina. in 6. Clemen. 1. de foro compet. cap. significauit 6. in fine cap. licet**

35

36

37

in corrigendis 12. *in princ. cap. conquertnte* 16. *vers. decre-*
uimus, de offi. ordina. Sanchez *de matrimo. lib. 3. disp. 23.*
n. 1. in princ. & dispu. 28. n. 1. Carolus Mansfeld *de iur.*
& iur. mili. Belgica par. 1. cap. 1. fol. 5. Miles autem, seu
 38 signifer de quo agebatur, appellatus Franciscus de Auila
 nullum domicilium in Ciuitate Pacensi habebat, quia nec
 erat originarius, nec domicilium in ea Ciuitate, vel Diocæsi
 39 fouebat, † qui sunt duo modi contrahendi forum *l. penult.*
D. de Senato. Barbosa *in l. hares absens §. proinde num. 16,*
D. de iudicijs. Non ratione originis, † quia contrahitur per
 40 natiuitatē *l. 1. in princ. D. ad Municip.* Carleua *de iudi. lib. 1.*
tit. 1. in princ. disput. 2. nu. 48. & 188. † Nec ratione habita-
 tionis quæ tunc inducit domicilium, si adest animus perma-
 nendi perpetuò in illo loco *l. domicilium vbi glos. D. ad*
Municipi. l. ciues C. de incolis lib. 10. Sánchez *de mati. lib. 3. di-*
 41 *spu. 23. nu. 2.* Barbosa *in l. exigere dotem 65. nu. 56. D. de iu-*
dicijs. † Vel per tempus decem annorū habitauerit absque
 42 animo discedendi *d. l. 2. Mascari. de probatio. concl. 535.*
num. 13. Sanchez *de matrimo. d. dispu. 23. num. 2.* † Si enim
 adest animus discedendi, nec spatium decem annorum, nec
 vllum tempus videtur sufficiens ad constituendum domi-
 cilium *l. eius qui 27. §. fin. ibi si utrobique destinato sit animo*
l. domicilium 20. D. ad municip. l. in lege 203. vers. igitur D.
de verb. signi. l. si cum 28. in fine D. de fideico. liberi. l. nihil 23.
ibi: Neque enim satis est corpore quem domus rediisse si men-
te alienus est D. de capti. Barbosa *in d. l. hares absens §. fin. à nu.*
95. vsque ad nu. 99. D. de iud. & in l. exigere dotem 65. à nu.
31. vsque ad nu. 68. D. eo. Rolandus à Valle *conf. 99. nu. 51.*
 Siluarius *conf. 1. nu. 95.* Menochius *de presump. lib. 6. presu.*
 43 *42. & de arbitr. Iudi. lib. 2. casu. 86. nu. 7.* Alciat. *responf. 55.*
nu. 9. Sanchez *de mati. lib. 3. dispu. 23.* Farina. *in frag. par. 1.*
ver. domicilium ex nu. 194. Amaya *ad l. Ciues nu. 98. C. de*
Incolis lib. 10. Narbona *in l. 20. ti. 1. lib. 1. Recop. glos. 2. nu. 4.*
 Cauedo *decif. Lusita. 165. nu. 4. par. 1.* † Signifer autem de
 quo agebatur erat originarius Villæ delos Santos, quæ non
 erat dictæ Diocæsis, habitabat in Ciuitate Pacensi quia ibi
 repe-

riebatur exercitus, qui fortè die sequenti alibi castra erat positurus iuxta varios belli euentus, & hoc consonat verbis Bullæ nostræ dum affirmat Episcopos esse Ordinarios militum, & in eos iurisdictionem exercere posse quando sunt domiciliati in illa Diocesi. ibi: *Qui tamen in propria Diocesi sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam in eos exercere possent, non sit,* & ita clausulam hæc intellexit Carolus Mansfeldt *de iur. & iur. mil. Belgica par. 1. cap. 1. fol. 2. & cap. 5. fol. 75.*

Sed nunc valdè obstat tex. in *l. municipes 23. §. miles D. ad municipa.* cuius verba sunt: *Miles ibi domicilium habere videtur ubi meret, si nihil in Patria possideat.* Super quo tex. imprimis animaduertendum est veram textus lecturam esse hanc quam supra proposuimus, non quomodo alibi legitur, *et si nihil in Patria possideat,* & tunc concordat in hac parte tex. cum his quæ supradiximus, videlicet colligi habitationem, seu domicilium ex animo permanendi, etenim, affirmat Consultus videri militem domicilium habere ubi meret, si nihil, hoc est quando nihil in patria possideat, tunc enim non videtur habere animum ad eam redituri, & hoc probant glossæ *d. §. miles.* Sed semper videtur ob stare, cum domicilium habere videatur ubi meret, id est ubi inhæret, † est enim militare, verbum *merere*, unde Cicero in *Philip. 1. equo merere* dixit, & milites *merentes* dicuntur, & Tranquillus in *Nerone cap. 20. Eorum Duces quadragena Messer. merebant,* & Cicero *pro Roscio. Nam illa membra merere per se non amplius poterant,* cū alioqui merere questum facere significet, † vt notauit Budæus super hac lege asserens hinc *emerita* pro cōmodis veteranorum sumi in *l. desertorem 3. §. qui militia D. de re mil.* † Sed tex. noster intelligendus est de milite, qui est destinatus perpetuo cuidam Præsidio, tunc enim contrahit ibi domicilium, quia habet animum perpetuo morandi in illo Castro, seu fortalitia, & sic sentire videtur Carolus Mansfeldt *de iur. & iur. milit. Belgi. tract. 1. cap. 6. pag. 78.* his verbis: *Rectè utique, et si enim ex militia natura qua totus miles ex voluntate Regis pendet,*
domi-

44

45

46

48 *domicilium in Praesidio statuere nequit, ex eiusdem tamen conditione habitare eum ibi ubi meret nemo non videt, sunt enim perpetua praesidia, propter quod existimo Iuris Consultum dixisse l. 23. D. ad municip. sortiri domicilium militem, ubi meret, perpetuo scilicet, & idem tenet Petrus Barbosa in l. exigere dotem 65. num. 56. §. 57. D. de iudicijs, † licet etiam respondeat huic textui asserendo, quod domicilium, cuius fit mentio in d. §. 1. non est proprium, & verum domicilium, sed potius impropriū, & fictum, ut colligere se dicit ex verbo (videtur) & patet, inquit, ex eo quod ut quis promptum, & verum dicatur habere domicilium oportet, quod in loco habitet, & in eo habeat maiorem partem fortunarū eo proposito, quod ibi sit perpetuo, nisi noua causa superueniat, ut est expressum in l. ciues C. de incolis lib. 10. §. in d. l. municeps §. fin. in eo domicilio nō habebat miles maiorem partem bonorum, ut ibi per glos. finalem communiter receptam, neque etiam animum in eo perpetuo manendi, sed tantum dum stipēdia meretur, & colligitur ex mente illius tex. & aduertit Cardina in cap. fin. nu. 26. ad finem de Parochijs ergo domicilium impropriū, & fictum videtur habere, porro quando fit mentio domicilij intelligitur de proprio, & vero, non de improprio, & ficto l. 3. §. verba D. de negot. gest. Et confirmatur quia negari nō potest illud domicilium saltem extraordinario modo introduci; vnde de eo non debent intelligi iura de domicilio loquentia, quia intelliguntur de ordinarijs, & non de extraordinarijs.*

49 *Nisi maus cum Gregorio Accacio tract. de priuile. milit. lib. 2. priuil. 29. nu. 4. respondere ius singulare fuisse in d. §. 1. introductum in odium militum, qui excusare se ut conueniri non possent, contendebant. Accacij verba sunt: Milites igitur qui secundum hoc ius in eo loco ubi stipēdia faciunt, nec domicilium habent, nec conueniri possunt, ut quilibet intelligere potest, siquidem in Patria, aut alibi domicilium habent, ibi merito conueniuntur d. l. municipes 23. §. 1. sin minus nullibi cōueniri possunt l. quod nisi 20. §. 1. D. de oper. liberto. l. ait Prator 10. §. si debitorem D. qua in frau. credi. iure hoc singu-*

De Milite fugitiuo Cap. XXII §. II. 447

singulari ibi domicilium eorum ubi merenti constituitur d. l. municipales, ibidemque proinde conueniri, & defendi debent, hac huius privilegij ratio causaque est, itaque nec ultraquam illa dicit accipiendum.

Sed non inutilis venit inuestiganda quaestio, an scilicet 50
Iurisdictione in praedicta Bulla concessa Vicario Generali exercitus Suae Maiestatis sit delegata, vel ordinaria. Circa quam aliqua repetenda sunt ex his, quae animaduertimus in *Disserta. iuri. politi. an occidere Proregem sit crimen Laesae Maiestatis arg. 6.* † nimirum iurisdictionem dici ordinariam, 51
si perpetuo est concessa Caruita *Ritu 295. num. 24. Menochius lib. 2. praesumpt. 16. num. 8. Petr. Barbosa ad l. cum Prator 1. 2. §. 1. nu. 64. D. de iudi. † & sic qui habent officium perpetuum dicuntur habere iurisdictionem ordinariam. l. iuris peritos in princ. D. de excusa. tuto. Bald. in l. fin. C. ubi Senato. vel Claris, & in l. praecipimus nu. 1. C. de appella. Iason in l. ius civile nu. 8. vers. limita de iustis. & iur. & in l. more nu. 52. D. de iurisd. Purpur. ibi. nu. 59. Felinus in rubri. nu. 3. post medium de rescript. quidquid dicat Natta cons. 51. nu. 14. lib. 1. † Et ita Petr. de Bellapartita in repetitione d. l. more nu. 20. D. de iuris. om. iudi. asseruit iurisdictionem Legatorum, quos in Prouincias mittit Summus Pontifex esse delegatam cum non sint, ut ipse ait, *Præpositi officio perpetuo duraturo.* † Dicitur etiam Ordinarius, qui à Principe, vel iure suo iurisdictionem vniuersaliter exercet Azeuedo in *Rubri. tit. 9. lib. 3. Recop. nu. 1. ubi nu. 2.* inquit, *Eo ipso quod alicui committitur vniuersitas negotiorum per habentem potestatem concedendi censetur creatus Ordinarius Iudex.**

Imo aliquoties magnus numerus personarum facit ut iurisdictione dicatur ordinaria, prout de ea concessa in milites tradit Reynoso *obser. 54. nu. 18.* ibi: *In tanto militum numero, & personarum ipsorum Ordinum, &c. Melius est dicere Ordinarios esse, ordinariamque iurisdictionem exercere.* 55

Quando autem Iudex non ex propria persona exercet iurisdictionem, sed omnino dependet à concedente, tunc dicitur delegata iuxta Menochi. *lib. 1. de arbitr. iudi. quaest. 12. nu. 6.* 56

nu. 6. ibi: Ego aliquando definiebam, vel verius describebam
 delegatum eum esse cui ad causam cognoscendam, vel deci-
 dendam, vel exequendam, vel totum simul perficiendum, vel
 à lege, vel à Principe, aliove potestate habente mandata est,
 vel data iurisdictio proprium nihil habens, sed totum à Su-
 periore recognoscens l. 1. §. qui mandatam D. de offi. eius cui
 manda. est iuris Bart. in d. l. more 5. nu. 2. D. de iuris. Alexan.
 in rubri. D. de offi. eius nu. 12. Alciat. in rubri. nu. 6. de offi. Or-
 dina. Azeued. in rubri. tit. 9. lib. 3. nu. 1. § 2. † præcipue quan-
 do adest clausula autoritate nostra cap. 1. de Cleri. egrot. lib. 6.
 iunc. glos. ver. autoritate Clement. 1. de supplen. negli. Prælati.
 Clement. Quia contingit, de Religio. domi. cap. cum aliquibus
 de rescrip. in 6. & ita limitat Barto. in d. l. more nu. 8. D. de
 iuris. omni. iudi. Boeri. decis. 151 nu. 5. Menochi. lib. 1. de ar-
 bitra. quest. 12. nu. 14. § lib. 2. præsum. 16. nu. 28. † Et in du-
 bio præsumendum concessam fuisse iurisdictionem ordina-
 riam tenet Bart. d. nu. 8. Capicius decis. 9. nu. 19. Giurba conf.
 89. nu. 18. in fine.

59 Sed quod magis vrgere poterat contra opinionem affir-
 mantium esse iurisdictionem ordinariam, illud est non dari
 iurisdictionem ordinariam vbi nõ reperitur proprium ter-
 ritorium iuxta tex. in l. pupillus 239. §. territorium D. de ver-
 bo. signi. Bald. in l. fin. C. vbi, § apud quem Gregor. Lopez ad
 l. 1. tit. 4. parti. 3. in fin.

60 Sed obtinuit contraria sententia non esse de essentia iu-
 risdictionis ordinariæ territorium cum sine illo consistere
 possit Bald. in cap. suspicionis nu. 5. ver. territorium non est
 de offi. deleg. Petr. Barbosa in l. cum Prætor 12. §. 1. nu. 45. D.
 de iudi. Lotteri. de re benefi. lib. 1. quest. 23. nu. 14. § 15. Pa-
 reja de instru. editio tom. 1. tit. 2. resolu. 6. speciali 1. nu. 185.
 § n. 186. † vbi dupliciter verbum territorium usurpari te-
 statur stricta scilicet, & lata significatione. Stricta cū signifi-
 camus vniuersitatem agrorum tanquam subiectum, in quo
 iurisdictione exercetur terrendo, & submouendo personas, vt
 in d. l. pupillus 239. §. territorium de verbo. signi. Lata cum
 significamus quodcunque subiectum vniuersitatis, in qua-
 tale

tale exercitium competit qualitercunque, & quomodocunque circumscrip̄ta sit, & ita sumitur *in d. l. ult. D. de iur. s̄di.* Eleganter, & profundè, vt solet Escobar *de Reg. & Ponti. iurisd. cap. 9. a nu. 4.*

Sed otiosa videtur hæc disceptatio, si vera est sententia affirmantium delegatam ad vniuersitatem causarum esse, vt iudicem Ordinarium *l. fin. C. vbi, & apud quem cogni. in integr. resti.* vbi Bald. nu. 1. glos. *in cap. super questionem 27. §. si vero. ver. delegare de offi. delega. & in cap. cum causa 62. verb. delegatus in fine de appellatio. glos. in l. à iudice 5. ver. non habet in fine C. de iudi.* vbi Bald. nu. 2. Alexander nu. 6. Iason nu. 6. Gail *ib. 1. obser. 67. nu. 12.* Menoch *de arbit. Iudi. lib. 1. quest. 67. nu. 59.* Tuschus *conclus. 426. nu. 3. litt. I.* Sanchez *de matrimo. lib. 3. disput. 31. nu. 1. vers. secundum fundamentum* Carle. *de iudicijs lib. 1. tit. 1. disp. 4. nu. 32.* Vanti. *de nulli. senten. tit. coram quo nullitas nu. 17. & tit. ex defectu iurisdictionis Ordi. nu. 178.* Iacobus Sbrozius *tract. de Vicar. Epif. lib. 1. quest. 22. nu. 12. & seq.* Neuifa. *conf. 35. Nauar. conf. 3. nu. 2. de offi. Delegati* Ioa. à Cochier *in tract. de iurisd. Ordina. in exemptos par. 1. quest. 39. nu. 28. vers. verum verior est opinio tom. 1* Hac de causa Pater Diana *d. to. 10. tract. 15. appellat. nostrum Vicarium Ordinariū, & licet Carolus Mansfeldt illū appellet Delegatum, tamen iurisdictionem, & potestatem ordinariam habere asserit in 1. par. cap. 1. & cap. 2. & 10. & cap. 4. §. 3. & alibi passim.*

DE MONACHO FUGITIVO.

C A P. XXI.

S V M M A R I V M.

- 1 Religiosus, qui in clauſtro manere non poteſt periclitatur.
- 2 Piſces extra aquam moriuntur.
- 3 Colloquia praua corrumpunt bonos mores.
- 4 Clauſtrales inquieti ſunt ſydera errantia, & ſapè ſydera cadentia.
- 5 Inter Monachos reperiuntur & apoſtata, & fugitiui.
- 6 Quando animo redeundi vagatur non eſt verè apoſtata.
- 7 Non omnis vagus, & fugitiuus dicitur apoſtata, tamen omnis apoſtata dici poteſt, & vagus, & fugitiuus.
- 8 Apoſtata eſt magnus fugitiuus, & fugitiuus eſt puſillus apoſtata.
- 9 Si animo redeundi fugis eris fugitiuus, ſi abſque eo apoſtata.
- 10 Pater Suarez in diuerſam abiit ſententiam.
- 11 Eius argumenta proponuntur.
- 12 Priorem ſententiã defendit Ferdinãdus de Caſtro Palao.
- 13 Reſpondetur argumentis Suarez.
- 14 Religioſus fugiens peccat contra iuſtitiam, & contra Religionem.
- 15 Elegans D. Bernardi locus.
- 16 Religioſi fugitiui ſunt quarendi, & cogendi ab eorũ Prælatiſ, ut reuertantur.
- 17 Et tenentur Prælati eos capi facere, & pro modo culpæ punire.
- 18 Ceſſat hæc obligatio quoties nulla adeſt ſpes illos inueniendi, vel reducendi.
- 19 Epiſcopi tenentur auxiliũ præſtare ſi à Regularibus Prælatiſ requirantur, & alijs caſibus.

20 Si

De Monacho fugituo Cap. XXI. 451

- 20 Si fugitiuus esset alijs fratribus scandalosus non tenentur eum reducere.
- 21 D. Bonauentura locus.
- 22 Si autem speratur correctio tenentur corrigere, & cogere.
- 23 Pralati Religionis Clericorum Regularium non tenentur reducere.
- 24 An sit apostata fugiens Religionem, & ingrediendo inualidè aliam.
- 25 Proponitur, & probatur sententia negatiua.
- 26 Proponitur, & probatur sententia affirmatiua.
- 27 Contra fugitiuum nulla est pœna, nec censura ipso iure lata.
- 28 Bene vero ob habitus dimissionem.
- 29 Et quod vagans, & monitus intra quindecim dies non redeat.
- 30 De pœnis apostata remissuè.
- 31 Expensas factas in reducendo tenetur Monasterium soluere.
- 32 Secus vero alias à fugituo factas.
- 33 De pœnis cooperantium ad fugam, vel apostasiam.
- 34 Pralatus an possit in alieno territorio suum fugitiuum capere.
- 35 Elegans pro coronide Franchi Abbatis locus.

INuitus manum in alienam messem mitto, ne tamen in hoc opere aliquid quod fugitiuos concernat, intactum relinquatur, breuiter aliqua de Monacho fugituo proponemus. † Exordior cum Vimberto lib. 4. erudi. Relig. par. 3. cap. 1. Vir Religiosus, qui in claustro manere non potest, frequenter in mundo periclitatur. Semei dum mansit in Hierusalem vixit, postquam exiuit de Hierusalem occisus est, & Dyna filia Iacob egressa ut uideret mulieres regionis illius rapta est, & corrupta. Dyna ratione sexus infirmi significat claustralem mente infirmum, qui de claustro egrediens dum mundi concupiscibilia curiosè considerat amore rapitur, & corrumpitur. † Piscis extra aquam positus non diu uiuit. Compu-

trescenti pisces sine aqua, & moriētur in siti. *Claustralis* dam
 est in claustris bene ordinato habet verba *Diuina Scriptura*,
 quibus vita spiritualis ipsius conseruatur, cū autem discur-
 rit per mundum aqua ista mutatur in sanguinem scilicet in
 3 verba secularia, & sic occiditur. † Corruptunt enim bonos
 mores colloquia praua. *Abel* egressus in agrum occisus est, si-
 4 mile accidit claustrali è claustris egredienti. † *Claustales*
 inquieti sunt sydera errantia, de quibus legitur in *Canonica*
Iuda. Sydera uero ista errantia aliquando sunt sydera cadē-
 tia, postquam enim discurrendo per mundum delicijs mun-
 danis assueuerunt, & asperitas Religionis eis in desuetudi-
 nem venit, redeuntes ad claustrum claustralis uita asperi-
 tatem sustinere non possunt, & apostata fiunt, cadent stella
 de Calo, stella de Calo cadit cum claustralis caelestem con-
 uersionem deserens ad saeculum redit. Etenim quemadmodū
 in seruis, & fugitiuis, & erro inuenitur, & in militibus de-
 fertor, & emansor, ut cap. antecedenti diximus, † ita & in
 5 Monachis, vel Religiosis, & fugitiui, & apostatae reperiun-
 6 tur, † quādo enim Monachus corpore Religione abscesse-
 rit, animo tamen redeundi ad propriam, vel ingrediendo
 aliam, vel quando propter libidinem, aut Superiorum ni-
 miam feueritatem per mundum vagatur animo supradicto
 non est uere Apostata, sed fugitiuus, & vagus, quia nunquam
 habuit animum recedendi à Religione saltem in genere ut
 per *Abbatem*, *Ioannem Andræam*, & alios in cap. fin. de *Re-*
gular. *Nauar. lib. 1. consi. de apost. conf. 1. nu. 7. par. 2. Farina.*
de heresi quasi. 182. S. 6. nu. 82. vers. limita tertio cum alijs
 ab eo traditis, *Leonardus Duardus in comment. in Bullam*
 7 *Cæna Domini lib. 2. can. 1. quasi. 17. nu. 7. & 8. † ubi nu. 29.*
 asserit quod licet nō omnis vagus, & fugitiuus dicatur apo-
 stata, tamen omnis apostata dicitur vagus, & fugitiuus, &
 potest esse exemplum quod quemadmodum fugitiuus est
 magnus erro, erro uero est pusillus fugitiuus, & desertor est
 magnus emansor, & emansor est pusillus desertor, ut dixi-
 8 mus supra, † ita & apostata est magnus fugitiuus, & fugiti-
 uus est pusillus apostata, vnde certa uidetur posse stabiliri
 conclusio.

Si

De Monacho fugitivo Cap. XXI. 453

Si animo vagandi, & postea ad Religionem redeundi fugis, eris fugitivus, si eo animo cares eris apostata Caieta: 2.2. *quest. 12. art. 1. dub. 2.* & ibi Bañes, & Aragon. *Valentia. disp. 1. quest. 12. punct. 1.* Læsius *lib. 2. cap. 47. dubit. 15. num. 109.* Rodriguez *quest. regula. 10. 1. quest. 30. art. 1.* Sanchez *lib. 6. Sūma cap. 8. nu. 2.* † At vero Suarez *tom. 4. de Religi. tract. 8. lib. 3. cap. 1. nu. 21. §. cap. 2. nu. 14.* contrarium existimat scilicet fugitivum, breui termino animo redeundi, esse fugitivum, apostatam vero qui fugit animo diu cōmorandi, quia diuturna cōmoratio moraliter habetur pro perpetua. † Probat suam sententiam primo authoritate Innocen. Panor. & aliorum *in cap. ult. de renunciat. §. in cap. intelleximus de atate, §. qualit. ordin.* Secundo quia hi plectuntur tanquam apostatæ. Tertio quia Clericus in sacris constitutus si dimisso habitu seculariter viuit est apostata etiam si habeat animū reassumendi habitum. Quarto quia ad veram retractionem nō est necessarius animus absolutus nunquam redeundi, sic est apostata qui retrocedit à fide, & qui peccat mortaliter à gratia Dei cadit licet habeat animum ad eā redeundi. Quāta autem debeat esse mora relinquit Suarez prudentis arbitrio, & sententiam hanc iuuant D. Antoninus *2. parte tit. 12. cap. 6. §. 3. parte tit. 16. cap. 5. §. 3.* Tab. *ver. apostata quest. 14. nu. 17.* & ibi Armil. *nu. 6.*

Contrarium defendit P. Ferdinandus de Castro Palao *in suo opere morali parte 3. tract. de voto Religi. obedi. disput. 4. punct. 16.* ea nixus ratione quia alias non inueniretur distinctio inter apostatam, & fugitivum, † & ad primū Suarij argumentū respondet improprie, & lato modo appellari apostatam fugitivum cū animo redeundi. Ad secundum reputari apostatam in fuga perseuerantem, & tanquam talem plectendum, non quod reuera talis sit, & in foro conscientie si eum animum habet non incurrit pœnas. Ad tertium fatetur dimissionem habitus tanto tempore, vt seularis videatur, efficere, vt apostata ab Ordine videatur, non verò à Religioso statu quæ apostasia cōsistit in recessu ab obedientia, vnde cum hæc debeatur in perpetuum, & per totam vitam

- tam non est censendus apostata si animum habet intra tempus reuertendi, secus in apostasia ab ordine quæ ex dimissione habitus prouenit, nam cū in signum ordinis deferatur, eo dimisso cessat signum absolute, & simpliciter absq; eo quod opus sit in perpetuū dimitti. Ad quartum respondet diuersū esse in fide, & gratia, quia cum non respiciant tempus integre, & complete vnico instanti deperduntur, secus in statu Religioso qui respicit tempus totius vitæ, & promissam toto eo tempore subiectionem, vnde non potest dici complete retrocedere si habet animum redeundi intra limitatū tempus. † Quidquid sit negari non potest graue peccatum esse Religiosi fugam, peccat enim contra iustitiam ledendo ius Superioris, tum contra Religionem transgrediendo votum obedientiæ cum sit interdicta fuga à Concilio Tridentino *sess. 25. cap. 4. de regula.* † Vnde grauer conuenitur de suo tempore D. Bernardus *de modo bene uiuen. serm. 66.* ubi ait: *Lapides sanctuarij designant Religiosos viros, qui nunquam debent foris vagari, sed in secreto Monasterij ante oculos Dei semper comorari, sed dispersi sunt hodie lapides sanctuarij in capite omnium platearū, lapides sunt dispersi quando viri Religiosi plus desiderant in Palatio Regis versari, quam intra claustrum Monasterij commorari.* Vnde à Beato Ægidio *de oratio.* Sanctos Religiosos quadam ex parte, lupis similes esse debere ait *agre è sylua in publicum progredientibus, nisi magna compellat fames, nec etiam tunc diu herentibus extra syluam.*
- 16 Sunt etiam Religiosi fugitiui, & vagi ab eorum Prælati requirendi, & cogendi vt ad Monasterium reuertantur, ne vagandi occasionem habentes salutis propriæ detrimētum patiantur *cap. vlt. de Regular. Layman. lib. 4. Summa tract. 5. cap. 13. nu. 7.* Duardus *in comment. ad bullam in Cana Domini lib. 2. can. 1. quest. 17. nu. 20.* Ferdinan. de Castro Palao, qui plures adducit *d. disp. 4. punc. 17. n. 1.* † & tenentur eum capi facere, & pro modo culpæ punire, nisi scandalum aliquod ex captura Religioni sequeretur, quia bonū Religionis est semper præferendum bono subditi ex malitia peccantis.
- 17

De Monacho fugitiuo Cap. XXI. 455

cantis. † Cessat autē hęc obligatio quoties nulla adest spes 18
illos inueniendi, aut reducendi, ac proinde illa diligentia
de annali inquisitione, quę *in cap. vlt. de Regular. præscri-*
bitur non est in vsu, vt asserit Suarez lib. 3. cap. 2. nu. 17. San-
chez lib. 6. summa cad. 9. nu. 18. Layman lib. 4. cap. 13. nu. 7.
† Episcopi tenentur si eorum auxilium à Prælatis Regula- 19
ribus requiratur, vel si fugitiui in sua Dicecesi scandalosè
procedant, vel si in eorum captura Prælati Regulares negli-
gentes fuerint Ludo. de Mirand. *to. 1. manu. Præla. quest. 51.*
art. 3. Layma. lib. 4. sūma trac. 5. cap. 5. n. 7. † Quando autem 20
talis fugitiuus ita esset scandalosus, & periculosus, alijs fra-
tribus, & aptè non posset capi, cogi, vel detineri, ait Sylue-
ster *ver. apostasia n. 10.* quod Monasterium nō tenetur eum
reducere ne alijs noceat, † & iuuat dictum D. Bonauenturę 21
super Regula q. 14. loquens de istis fugitiuis incorrigibili-
bus. Quod si Deo permittente aliqui se ipsos eiecerint gra-
tię sunt Deo referendę, nō quia illi peccauerunt, sed quod
oues suas à pestifera contagione liberauit. Vnde Apосто. *ad*
Galatas cap. 5. vitinam abscindantur qui vos cōturbant, sci-
licet puritatem vestram, pacem, & famam, † si autem spe- 22
ratur correctio tenetur Prælatus corrigere, & cogere ad re-
deundum *cap. à nobis de apost. † Notauit tamen Duardus* 23
nu. 21. excipi Prælatos Religionis Ordinis Clericorum Re-
gularium, quos vulgo Theatinos vocant, non enim tenen-
tur dictę Religionis fugitiuos inquirere, imò nec cogi pos-
sunt ad eos recipiendos prætextu quarumcunq; litterarum
Apostolicarum nisi eis specialiter priuilegijs dictę Religio-
nis derogatum fuerit.

Quęri hic potest an dicatur apostata is qui fugit à Reli- 24
gione ingrediendo aliam inualidè. † Cōmunis est sententia 25
negatiua eo quod non deseritur Religiosus status, vt sic, sed
in particulari, & absolutè non relinquitur, sed commutatur
in alium, & licet non sortiatur effectum, tamen animus est
viuendi sub illa Religione, tenent ita Syluester *ver. Religio*
quest. 4. & ver. apostasia quest. 4. nu. 9. & ibidē omnes Sum-
mistę Caieta. 2. 2. *quest. 12. artic. 1.* vbi Aragon *dub. unica.*

Bañes.

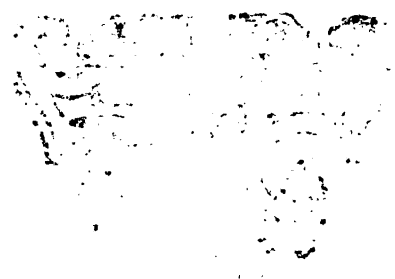
- Bañes. *dub. 1. concl. 4.* Valentia *disp. 1. quæst. 12. punc. 1.* Azor *tom. 1. Instit. mora. lib. 12. cap. 17. quæst. 7.* Rodriguez *tom. 1. quæst. regula. quæst. 30. art. 1.* Lessius *lib. 2. de restit. cap. 41. dub. 13. nu. 102.* Sanchez *lib. 6. summa cap. 8. nu. 8.* † Contrariam sententiam existimat veriozem Ferdinãdus de Castro Palao vbi supra *punct. 17. nu. 7.* Primo quia recedendo à Religione licet aliam ingrediatur propriè est fugitiuus, quia se subtrahit ab obedientia debita, vnde si animo nunquam reuertendi egrediatur erit apostata. Secundo quia eo recessu recedit omnino à religioso statu, quia à Religione in qua verè est professus quãtum est ex sua parte recedit in perpetuum, aliam autem non assumit verè, & propriè, sed solum apparenter, alijsque pluribus rationibus hanc sententiam confirmat.
- 27 Pro fugitiuo quatenus talis est nulla est pœna, nec censura ipso iure lata, vt inquit Suarez *tom. 4. de Religione trac. 8. lib. 3. cap. 1. nu. 10.* Nauar. *2. de Regular. nu. 61.* † benè verò ob dimissionem habitus, vel recessum ad studia sine licentia, vt *in cap. 2. ne cleri. vel vouen.* † Similiter ob id quod vagans, & monitus intra quindecim dies non redeat, vt in *Extrauag. 1. de Regular.* Neque in Extrauag. Pauli IV. incipiente *Diuina bonitas* loquitur de alio, quam de apostata. Nec verba generalia, *recedere, dimittere, deficere* verificantur in fugitiuo, sed in apostata, vnde censet Sanchez *d. lib. 6. summa cap. 8. nu. 11.* excommunicationem, aliasque pœnas appositas aduersus recedentes à Religione Societatis Iesu in Bullis Pauli III. Pij V. & Gregorij XIII. solos fugitiuos apostatas compræhendere, non eos fugitiuos qui recedunt animo reuertendi. Sed & de aliquibus pœnis quibus plectuntur fugitiui, qui absq; Prælati licentia etiam aliam Religionem ingrediuntur vidèdus Rodericius *quæst. regula. tom. 1. quæst. 30. art. 8. § 9.* vbi qua pœna puniantur dictos fugitiuos recipientes tractat. † De pœnis verò apostatæ latè idem P. Ferdinandus de Castro Palao *d. punct. 16. nu. 10.*
- 31 Circa expensas dicèdum est teneri Religionem soluere eas, quæ factæ sunt pro reductione in Monasterium, vt probat.

De Monaco fugitiuo Cap. XXI. 457

bat Sanchez *lib. 6. summa cap. 9. nu. 22.* exemplo expensarum factarum in reductione serui ad dominum, cum tendant ad vtilitatem Monasterij, † secus in alijs ad quas nō tenetur Monasterium, cū nec pater filium, nec maritus vxorem alere teneatur, cum iniquè eorum confortium fugiunt 32
 Ferdinan. de Castro Palao *d. punc. 17. nu. vlt.* † Sed & de pēnis cooperantium ad fugam, vel apostasiam vide eundem. 33
punc. 18. vbi latè, doctèque materiam examinat. † Et an. 34
 Prælati vbiq; idest in alieno territorio possit capere suum fugitiuum tractat Rodericius *d. q. 30. art. 6. Nauar. in cap. multum 18. q. 1. nu. 50.* & respondet affirmatiuè argumento eorū quæ diximus de dominis qui seruos suos fugitiuos, vbiq; capere possunt. Claudio verbis Franchi Abbatis *to. 6. de gratia Dei. Maria,* inquit, *secreti amica, quietis studiosa, in cubiculo assidua, in publico rarissima tumultus oderat, occursum fugiebat, ne sapius visa etsi non conscientia, vel fama maculam cōtraheret quam raro effugit qui se turbis hominū vltro immergit. Audiant Virgines, audiant cœnobialis palestra professores qui professionis immemores, & quietis impatientes per Prouincias, per Castella, & Oppida discurrunt, & simulata vtilitate Ecclesia sua, sed reuera prodita salute anima sua tumultibus hominum, & ceno seculariū actionum contra habitus sui reuerentiam imprudenter se immergūt. Sed quid seruis Christi cum cœno mundi? Quid ciuibus Cœli cum inquilinis seculi? Quid Margarita cum sterquilinio? Quid solitarius in populo?*

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

**VARIÆ IVRIS
DISSERTATIONES
IN FORO VERSANTIBVS**
valdè vtilis, & necessariae.

AVTHORE EODEM

**DON RAPHAELE
DE VILOSA**

Domicello Barcinonēsi, Nobili Aragoniensi, olim in Patrio Gym-
nasio Vespertino legū interprete, Vicario postea Prætorio Cre-
monæ, deinde in Senatu Cathalonix Senator, in Supremo
insuper Regnorum Coronæ Aragonum Consilio Re-
gente, & ea retenta dignitate in Mediolani Statu
Magno Cancellario, & nunc in Neapolitano
Regno de Collaterali Consilio, & Re-
giæ Cameræ Summarix Locum-
tenente.

NUNC PRIMUM IN LVCEM PRODEVNT.

NEAPOLI, apud Nouellum de Bonis Typogr. Archiep. 1674.
SVPERIORVM PERMISSV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 10

REVERENDISSIMI PATRIS

THOMAE SANCHEZ

E SOCIETATE IESV

*Censura super Sexta Dissertatione ex vulgari in
latinam linguam traducta.*

Iussu Domini D. Francisci Fortezza Matricense Ville, & Curia Vicarij, necnon Abb. Sanctae Iustae in Sancta Toletana Ecclesia Iuridico-Policam hanc Dissertationem vidi, qua agitur an Lesae Maiestatis crimen in primo capite sit nex Proregis, & Generalis alicuius (vt dicitur) Capitanei pro potentissimo Rege nostro in quoriam Regnorum Aragonicae Coronae subiectorum residentis; quam scripsit Illustris. Dominus Don Raphael Vilosa, Regis à Consilijs in Supremo Aragoniae Senatu, & in Mediolanensi Ducatu Magnus Cancellarius: Et posse, immò debere eius imprimendae fieri facultatem censeo. Tantum enim abest, vt quid sanctae nostrae fidei, aut bonis repugnans moribus contineat; Vt potius multa inde & grauissima queant hauriri Politico-Christiana monimenta, in multis maximisque Thema hoc concernentibus rebus. Quod mira, ac copiosa manans eruditione, exactaque rationum energia, Doctorumq; virorum placitis suffultum, id auctori tribuit prerogatiuae, vt opusculi huius censura in peramplum euadere deberet Panegyricum; breuis nisi approbationis stylus calamum in accensendis Auctoris eiusdem elogijs vltro vetaret excurrere. Praetereundum tamen non est, Tractatum hunc etsi mole exiguum; magnos nihilominus in seipsum condere doctrinae thesauros. Eius namq; periodus quaeque gema est; linea quaelibet, magnus vnio. Tales optabat

Plin. in Pref. bat quidem libros M. Pifo, *Thefauros oportet esse non libros.* In hoc planè libro experimur, quod D. Augustinus ait, bonos nempe libros æstimari oportere ut animos; non ex corporis habitu, sed ex spiritus magnitudine, *In ijs qua non mole magna sunt, idem est esse maius, ac melius.* Culpanda utique Auctoris modestia non est, quod imperfectum protestetur ipse Opus hoc. Verius enim affirmari de eo potest quod Plinius mirabiles eas magnificiens Pictoriae artis Magistrorum picturas aiebat, illas nimirum, ultimam licet à suis Auctoribus non recepissent manum; neminem tamen alium, egregium quamvis Pictorem fuisse, qui auderet perficere, quod ita imperfectè non ideo promeritis unquam honoribus fuerint defrudatae, quæ ac ceteræ, quæ perfectissimæ. Quin deformare eas verius fuisset, quam perficere, si quis tabulis ijs suam voluisset admouere manum, *Illud perquam rarum, ac memoria dignum etiam suprema opera Artificum, imperfectasq; tabulas sicut Irim Aristidis, Tyndaritas Nicomachi, Medeam Tymomachi, & Venerem Apellis in maiori æstimatione esse quam perfecta.* Tractatus sanè huius materias, dignior aut excelsior quam sit, esse nequit. Eius siquidem Thema sacrosancta veneratio est, quæ non Regiæ tantum debetur maiestati, sed & maiestatis, ut dicam ita, umbræ. Ut materiam proinde sumpsisse dicendus sit Auctor hic, sui equam viribus ingenij, quod unice suas tunc omnes late explicat alas cum magnus sibi aperitur, ausisque respondens campus, ut Maternus seu Quintilianus potius ait, *Crescit enim cum amplitudine rerum vis ingenij: nec quisquam claram, & illustrem orationem efficere potest, nisi qui causam parem inuenit.* Quod si Reges apud Sacros, Profanosque Auctores, Orbis Terræ Dij dicuntur; quo Herclè cultu, quauè habendus veneratione Tractatus iste, qui tam bene Deorum Mundi huius qui Reges sunt tutatur vitam? De eo meliori certè iure Manilius concinat oportet, quam quod de Argo-naui, inter astra nempe locum, eumque non vlti-

August. 6. de Trinit.

Plin. lib. 23. cap. 11.

In Dialog. a. pud Tacit.

ultimum, ac Diuos inter mereri, qui suam omnem in-
protegentia Diuorum vita collocat operam

Mari quod prima cucurrit

Emeritum magnis Mandum tenet acta procellis

Seruando Dea facta Deos

Stylus ceterum Dissertationis huiusce in nihilo à The-
matis magnitudine degener est. Grauis, altus, expeditus,
clarus, acutus, sententijs bonus, sed mirabili potissimum
energia constringens, Rethoricaque facundia suadens.

Is demùm est, qualem in Oratore optabat, designabatq;

Quintilianus, *Qua saxa deuoluit, & pontem indignatur,* Quintil. lib.

& ripas sibi facit. Ea defunctos excitat. Apud eam Patria 12. cap. 12.

clamitat, & alloquitur aliquem. Amplificat, atque ex-

tollit orationem, & vi superlationum quoq; excitat; Deos

ipfos in congressum quoque suum sermonemque deducit.

Æterna laude potissimum dignus est Illustrissimus Do-

minus D. Raphael Vilosa, quia stylum acuerit ad Iustitię,

& Maiestatis tutelam, quibusuis humanis, aut Politicis,

pre diuinis istis, posthabitis affectibus, quibus abripi-

tur sepè animus itaut Patrię amor rectę rationis lumi-

nibus obstruat, vt videre nequeat quid Regi, & Re-

gno debeat potius quàm illi. Dignusque propterea

statuis, æreisque monumentis ijs, quę Romanę Togę

decus promeruit Brutus, cum suos ipsius filios morti

non dubitauit addicere, eo quod Patrię hostes, & pu-

blicę tranquillitatis perturbatores essent. Vnde breui

illo, sed multa complexo encomio, eum summoperè

extulit Valerius Maximus, *Et exiit Patrem ut Consu-* Valer. Max.

lem ageret. Has igitur ob causas, multosque preterea lib. 5. cap. 8.

titulos alios labor hic, non literarij Orbis tantum mere-

tur plausus; sed & libri Auctori ij debentur dignitatum

honorumque cumuli, qui suis respondeant meritis, &

quibus decorare eum noster cepit Rex; tum vt doctrina

conspicui viri fidiq; eius subditi solatiũ capiant, spem-

que concipiant hinc non dubiam, quos sua comitantur

merita, videre se posse nostro hoc seculo (tametsi fer-

reum

reum nonnullis videatur) non modo quicquid de eo in-
quit Posidonius, *quod aureum perhibetur*, nempè *quod*
penes Sapientes Regnum sit; verum etiam *quod penes Re-*
ges sint sapientes. Hoc meum votum saluo, &c. Matrini
Pridi Kal. Augusti Ærę Christ. ann. CIJICLXX.

Thomas Sanchez.

DIS-

DISSERTATIO PRIMA

DE IVRE CIVITATIS.

AN SCILICET IN PRINCIPATV, SEV REGNO
Cathalonæ, vbi Augustissimus noster Rex salua Regia
sua clementia, iudicat per directum, hoc est auditis parti-
bus, possit perduellem Ciuitatem armis expugnatam, ei-
que deditam eius arbitrio, vt vulgo dicitur *a merced*, ea
inaudita Ciuitatis titulo, cæterisq; priuilegijs priuare.

S V M M A R I V M.

- 1 *Celsiorum Ciuitatis Cathalonæ iterata defectio recensetur.*
- 2 *Eiusdem obsidio, expugnatio, & in potestatem Regis nostri redactio nullis admissis pactis.*
- 3 *Regium Diploma directum Serenissimo Domino Ioanni Austriaco super deditioe eiusdem Ciuitatis adducitur.*
- 4 *Pro cuius executione discordes sententia inter Senatores Regia Audiencia Cathalonæ.*
- 5 *Author regium rescriptam consentaneum iuricomuni, municipali, & optima politica ostendit.*
- 6 *Victor rebellem Ciuitatem absque causa cognitione priuilegijs priuare potest.*
- 7 *Imo in pradam potest dare militibus, vbi pulchra Castri Palai verba afferuntur.*
- 8 *Fortuna, ex Seneca, idem ius habet aduersus Imperia, Vrbesque, ac homines, & imperantes.*
- 9 *Victor perduellem Ciuitatem in suam potestatem redactam solo equare potest.*
- 10 *Solo equare ex Modestino, & alijs aratrum imponere dicebatur.*
- 11 *Socratis, & Iuliani Imperatoris dicta, Vrbes nempe immortales esse.*

Don Raphaelis de Vilosa

- 12 *Contrarium deducitur ex Lycurgo, Servio Sulpitio, Luciano, Tacito Vrbes videlicet mortales esse.*
- 13 *Ciuitates ob perduellionem mortua amittunt honores, & priuilegia, quibus potiebantur.*
- 14 *Inducto Ciuitatibus aratro Ciuitates esse desinunt.*
- 15 *Defructa Ciuitates enumerantur.*
- 16 *In Ciuitate armis expugnata, & arbitrio victoris dedita potest Princeps victis vitam, & bona tollere.*
- 17 *Polybij verba ad institutum expenduntur.*
- 18 *Victus victoris nedum subditus, verum & seruus efficitur.*
- 19 *Elegans Cornelij Lentuli oratio apud Appianum ad thema propositum affertur.*
- 20 *Discrimen adducitur inter deditionem absolutam Vrbs victoris arbitrio, & illam qua fit pactis admissis.*
- 21 *Lex illa vt captus seruus capientis fiat apud Romanos, & exteros in viridi fuit.*
- 22 *Probatum id ex Xenophonte, Plutarcho, & Baldo I.C. quorum verba peculiaria recitantur.*
- 23 *Victor qui ad libitum de victis potest disponere, ritè facit omittendo cause cognitionem.*
- 24 *Summus Pontifex, & Imperator contra perduelles procedere possunt seclusa cause cognitione.*
- 25 *Quod Imperator in suo Imperio, idem Rex noster in suis Regnis.*
- 26 *Obsidio Harlen, & expugnatio adducuntur, eiusq; strages absque cause cognitione.*
- 27 *Idem in Ciuitate Sichen.*
- 28 *Enumerantur Doctores asseuerantes requiri cause cognitionem, vbi Ciuitas aliqua perduellis plectenda est.*
- 29 *Contrarium suadet cum distinctione.*
- 30 *Bellum Florentinum, status mutatio Ciuitatis Florentia, & Ducis creatio referuntur.*
- 31 *Comparatio Florentia cum Celsa de qua sermo.*
- 32 *Deciani traditio affertur qua Imperator absque processu, causeque cognitione Florentinos rebelles punire potuit.*

Dissertatio Prima.

I

- 33 *Author iuri municipali Cathalonie quo cauetur iudicandum auditis partibus cum distinctione respondet.*
- 34 *Ad puniendum notoriè delinquentem necessaria non est citatio.*
- 35 *Adducitur Decianus affirmans posse Principem absq; cognitione causa rebelles prerogatiuis suis exuere, maxime quando ex pena dilatione scandalum oriretur.*
- 36 *Celsoe Ciuitatis rebellio adamussim narratur.*
- 37 *Iacobi Calicij verba ad materiam attinentia adducuntur.*
- 38 *Ioannes Secundus Aragonum Rex quatuor centum homines Villefranche Peniten. rebelles morte mulctauit.*
- 39 *Idem in Ciuitate Ilerda, & in Villa de Alcober.*
- 40 *Victor potest ius adquisitum contra populos victos pecunia accepta remittere.*
- 41 *Afferitur ad hoc probandum exemplum presati Ioannis Secundi.*
- 42 *Probatum consonum rationi Politicæ rebelles Ciuitatem absque causa cognitione suis privilegijs priuari debere.*
- 43 *Iteratam rebellionem inultam relinquere perniciosum.*
- 44 *Castri Palai, & Petri Arodiij ad institutum verba.*
- 45 *Exitus causa.*

Educta Barchinonensi Vrbe cum vniuerso
Cathalonie Principatu ad debitum fidelitatis obsequiũ potentissimi Regis nostri, Celsonensis Ciuitas ad defectionem iterum lapsa, Gallorum admisit turmas, armis Regis nostri acriter resistẽdo. † Id animaduertentes Regij nostri Duces, obsidione aliquot mensibus cinctam, validis tandem eam expugnauerunt armis, verumque Dominum, vel inuitam agnoscere, cui nullis admissis pactis se dedere coegerunt Regia inuictaq; arma fẽliciter moderante Serenissimo Principe Ioanne Austriaco clementissimi Philippi sui nominis IV. meritissimo filio tunc Prorege Generalique in Cathalonia Duce, Heroe ad summa peragenda nato, vt testantur memoranda omni æuo per ipsum facta in

I

2

Sicilię, & Neapolitano Regnis, & in ipsa Ciuitatis Barchinonę plusquã annali obsidione nulli secunda, de qua verè dici potest quod de Ostēdana ait P. Angelus Galluccius Societatis Iesu *de bello Belgico to. 2. lib. 14. pag. 39.* fuisse nimirum amplissimum Martis Theatrū, & bellicę scientię Academiam cum vix nullus obierit dies toto tempore obsidionis sine intrepidā eruptione, † paulò interiecto tēpore Regium superuenit rescriptum emanatum à supremo Regnorum Coronę Aragonum Consilio datum Matriti die 5. Februarij 1656. in quo sequentia legebantur.

Y porque en hauer dado Solsona entrada al Enemigo, y resistido se despues con toda resolucion a mis armas, y saltado tan grauemēte a su obligacion natural, no es digna de mi gracia, ni del perdon general, que concedi ala Prouincia, y a los que reconocidos de sus yerros solicitaron mi piedad. He resuelto que sin aguardar a los terminos juridicos se le priue, como desde luego la priuo, del titulo de Ciudad, y villa, y tambien de los priuilegios que tenia siendo mi voluntad no cōseruar se los mas, pues es conforme a drecho que los pierda, y no los goze la que tan detestablemente ha saltado al vinculo de su natural obligacion, y en pena de su delito dispondreis se le haga notorio, y dareis orden para que assi se execute en la Audiencia, en la Deputacion, y en las demas partes que conuenga, y no se de lugar a que en adelante sea tratada ni se intitule Ciudad, ni tampoco Villa.

4 Super exequutione huius Regij rescripti geminę inter se diuersę, quia & aduersę, in Regia Audientia Cathalonię extitere sententię, sentientibus ex Senatoribus quinque Regium rescriptum exequutioni omninò mādandum esse. Reliqui contra, & hi vndecim erant numero, tenaciter asserentes nō posse regiam voluntatem in tali rescripto exprefsam exequi resistentibus iuribus Patrię quibus ius dicēdum esse per directū, hoc est auditis partibus, manifestè cauetur.

5 Exprompsi in Regia Audientia (Præsidente in ea Excellentissimo Marchione de Olias, & Mortara è rerum Status Consiliario iam tūc Locumtenente, & Capitaneo Generali

in

in Regno Cathalonix ex Ducibus Generalibus nostri æui
 nemini secundo) meã sententiã qua conabar adstruere Re-
 giũ Diploma vti iuri cõmuni, municipali, & rationi optimæ
 Politicæ consentaneũ exequutioni mādandũ esse. Præcipuũ
 fũdamentũ cui innitebar erat deditio Celsionæ armis, & ar-
 bitrio Domini nostri Regis nullis admissis pactis, † quo casu
 iuxta iuris cõmunis dispositionẽ absq; causæ cognitione po-
 test victor Ciuitatem priuare honoribus omnibus, & priuile-
 gijs quibus fruebatur, ita Felinus *in cap. Rodulphus nu. 37. de*
rescript. Corne. conf. 96. licet videatur col. 1. § 2. tit. 4. Socin.
conf. 4. nu. 13. volu. 3. † imò & eam dare in prædam militibus
 ita Baldus *in l. in testamento C. de testam. milit.* Felinus *in cap.*
dilectus el 2. nu. 4. de simonia, & Castrus Palaus *de chari. tract.*
9. disp. 5. punct. 4. nu. 28. ibi *Difficultas est an possit, & deceat*
Ciuitatem aliquam dari in prædam militibus. Respondeo per
se posse, & aliquando conuenire si nimis rebellis fuerit, & in-
iuuosa, vt sic alijs Ciuitatibus sit in exemplum: † Etenim
 cum fortuna, vt ait Seneca *epis. 9 2. aduersus Imperia* idem
 habeat ius quod aduersus imperantes, aduersus Vrbes idem
 possit quod aduersus homines, nihil priuatum, nihil publi-
 cum stabile sit, tam hominum, quam Urbium fata voluantur,
 vt homines singulos, ita Ciuitates quoque infamix notari,
 penx causa capite minui, hoc est permutationem Status pa-
 ti, & internicioni, siue interitui violento subiacent. † Possent
 etiam victorem Ciuitatem destruere, & eam solo æquare
 sentiunt Barto. *in l. hereditatum D. ad l. Falcti.* vbi etiam
 Alexan. & latius *in l. aut facta §. non nunquam col. 3. D. de*
penis Bald. vbi supra, & de pace constantia vers. Nos Roma-
norum, Marta de iurisd. par. 1. cap. 24. nu. 17. Marti. Lauden.
tract. de Principe nu. 1 i 2. † quod vocant pati aratrum, & est
 text. capitalis *in l. si vsusfructus 21. D. quibus mod. vsusfru.*
amitt. vbi dicit finiri vsusfructum Ciuitati relictum quan-
 do passa est aratrum quia habetur tũc pro mortua Innocent.
in cap. grauem de senten. excommu. in glos. in ver. Consiliarios
Bald. in Authent. Habita in sexto notabili vers. sed hic que-
ritur C. ne filij pro patre Losæus de iur. vniuer. par. 4. nu. 38.

6

7

8

9

OI

6

4 Don Raphaelis de Vilofa

11 *¶ 39. non enim immortales esse Vrbes sentiendum est, ¶ quidquid dixerit Isocrates in illis verbis: Homo sceleratus, ¶ impius forte ante diem obierit, quam penas det malefactorum, Vrbes autem propter immortalitatem suam, ¶ à Dijs, ¶ hominibus animaduersiones ferunt, & Iulianus Imperator in epis. pro Argiuis. ibi cum autem Vrbes sint immortales, nisi quis recte iudicio mutuas amulationes inter eas sumouerit,*
 12 *immortales maleuolentiæ necessario intercedent, ¶ cum certum sit illud Lycurgi, fieri quidem potest ut Vrbes male habentes in melius mutantur, at cum funditus euertuntur, spes omnes publicæ intereunt, nam sicut homini uiuenti spes est ex aegritudine cõualescendi, defuncto vero simul omnia tolluntur, sic Vrbes cõtingit fortunam supremam pati cum desolata redduntur, reuera enim Urbis mors est, reddi desolata. Sic Seruius Sulpitius lib. 4. famil. epist. 5. ad Ciceronem appellat cadauera Ciuitatum Ciuitates destructas hisce verbis: Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit volo tibi commemorare si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Assiæ rediens cum ab Aegina Megaram versus nauigare capri regiones circumcirca prospicere, post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus, quæ oppida quodam tẽpore florentissima fuerunt, nũc postrata, ¶ diruta ante oculos iacent, capi egomet mecum cogitare. Heu nos homunculi indignamur si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadauera proiecta iacent? Vis netu te Serui, cohibere ¶ meminisse hominẽ te esse natum. Ciuitates mortuas appellat Lucianus in quodam Dialogo in hæc verba: Pudet me Mycenæ, ¶ Cleonæ, sed omnium maxime Ilium monstrare. Indignationem enim tanquam alter grandi loquentia Homerus sat scio mouebis, ceterum ¶ ipsæ olim beata erant, nunc vero mortua sunt. Sed & Urbis sepultæ ruinas Tacitus lib. 19. annal. de nostra insigni alibi à nobis fatis (sed nunquam fatis) laudata Cremona loquens, & de Hierosolymis lib. 21. annal. famosæ Urbis supremum diem dixit.*

13 Quando ergo Ciuitates intelliguntur mortuæ amittunt priui-

priuilegia Mastril. *de magistr. lib. 3. cap. 4. nu. 38. a.* Fontanel. *decis. 546. nu. 14. to. 2.* Losęus *de iur. uni. d. p. 4. nu. 38. § 39.* Andreas Knichen *Encyclope. dia cap. 3. nu. 71.* cum enim Ciuitas non induat corpus naturale, & reale, sed fictum, nō potest puniri pęna corporis afflictiua, sed amissione priuilegij induendi personam fictam Oldradus *cons. 65. in fine*, vnde corruunt priuilegia quę fictę illi personę nitebantur, & sic intelligendi sunt Bald. *cons. 263. circa fin. lib. 3.* & Tuschus *conclus. 273. litt. V. nu. 6. § 7.* quando dicunt quod Ciuitas desinit esse Ciuitas propter delictū, & Gothofr. *ad l. si ususfructus 21. D. quib. mod. usus. amit.* (de qua mox) ibi *id est solo. aquetur iussu Principis, tunc enim Priuilegia sua amittit, secus si hostium incurfu.*

Inducebatur in Ciuitate aratrum, & Ciuitas esse desinebat, vt inquit Modestinus *in d. l. si ususfructus 21. D. quib. mod. ususfr. amit.* Don Antonius Cabrerros *de Metu lib. 2. cap. 30. nu. 8.* quemadmodum enim in condenda Vrbe aratro vtebatur iuxta illud Virgilij *lib. 5. Æneid.*

14

Interea Æneas Urbem designat aratro.

vbi plura, & plures adducit Pater Ioan. Ludoui. dela Cerda quibus adde Forcatulum *de Gallorum imperio lib. 2. fol. 91. pag. 2.* à cuius curuatura Vrbs dicta est vt ait Pomponius *in l. pupillus 239. §. verbs D. de verb. signi.* & Plutar. *in Romulo*, ita etiā in funditus euertenda Vrbe aratrum adhiberetur Seneca *lib. 1. de clem. cap. vlt.* Ea ratione Templum Hierosolymitanū à Vespesiano exustum, & à Tito Annio Ruffo in gentis oppressę ignominiam aratrum fuisse testantur Iosephus, & D. Hieronymus. Modum autē quo hæc fiebant explicat Thomas Dempsterus *ad Rossinum lib. 1. antiquit. Roma. in Paralipo. ad cap. 3. tit. Modus condendarum Vrbiū. delendarumque*, omninō videndus, cui adde Cęlium Rhodiginium *lib. 14. quest. antiqua. cap. 5.* Horat. *lib. 1. car.* & Ciceronem *in Philip. 1.* ibi *vt vexillum tolleret, § aratrum circumduceret.* Don Ioan. Vela *tract. de penis delicto. cap. 21. vers. tertio punitur.* † Sic fuerunt destructę quam plurimę Ciuitates, vt Cartago de qua loquitur *d. l. si ususfructus*, ibi,

15

vt

vt passa est Carthago, & vt Zonaras testatur, decreto Senatus cautum fuit vt solum Carthaginis veluti sacrum esset, & ne cuiquam habitare ius fasq; esset. Albericus quoque sequentes versus de Carthagine refert.

Vrbs bona Carthago cuius non restat imago

Scripta forma Patrum, quod passa fuisset aratrum.

Plura Liuius *lib. 51.* Florus *lib. 12. epito. cap. 15.* Plin. *lib. 15. natur. histo. cap. 18.* Oroscius *lib. 4. cap. 22. § 24.* D. August. *lib. 3. de Ciuit. Dei cap. 21.* Eodem anno quo Carthago, Corinthus quoque euerfa fuit à L. Mummio, quod à Corinthis Legati Romanorum appellati sint superbi, & violati essent, qui & serui fuerunt pronuntiati Cicero *pro l. Mani. Pater. lib. 10.* Florus *lib. 2. cap. 6.* Idem Byzantijs sub Seuero accidit, bonis eorum publicatis, Vrbe eorum muris, libertate, ac iure Ciuitatis destituta, ac tributaria facta, eiusq; agro Perinthis vicinis donato Xiphyl. *in Seuero Zonar. lib. 2.* Nicepho. Gregoras *lib. 6. histor.* vide tradita ab Osualdo *ad Donel. lib. 10. comment. cap. 17. litt. D.* Fuit etiam destructa eodem modo, & solo æquata Vrbs Mediolani, vt refert Albericus *in d. l. si usus fructus 21.* De Tuscia tradit Angelus *conf. 165.* De Brixia, & Bononia referunt Panormit. *in cap. dilectus il. 2. de Simonia* Carolus de Tapia *in repiti. l. vlti. cap. 4. nu. 29.* D. de *constitut. Princi.* De Caria loquitur Vitubrius *lib. 1. archiat. cap. 1.* de qua asserit solo fuisse æquatam, homines fuisse occisos, & mulieres ad seruitutem redactas. De Carthagine, Bononia, & Brixia loquitur Cacheranus *decif. 90. nu. 2.* qui verba facit de loco Auxiliani, qui defecit ab obedientia Sabaudia Ducis, & dedit se Gallis, & fuit postea spoliatus omnibus bonis, de alijs Ciuitatibus refert Petr. Gregor. *lib. 25. Syntag. cap. 1. nu. 19. § 20.* & latè Valenzuela *in discurs. stat. § belli par. 1. consider. 2. nu. 40.* vbi loquitur de pluribus Ciuitatibus quibus propter hoc delictum fuerunt destructa mænia, vt de pluribus Hispaniarum, & Gallia, fecisse Galbam tradit Suetonius *in eius vita cap. 12.*

16

Potest itaque Princeps in Ciuitate sibi dedita vitam victis tollere, vt ait Alexander *conf. 13. nu. 9. § 10. volu. 6.* & Cacher.

Dissertatio Prima.

7

chera. *decif. 138. nu. 15.* & ex Cicerone, Tacito, & Liuiio probat latè Hugo Grotius *de iur. belli lib. 3. cap. 4. §. 12.* affirmans morem fuisse Romanorum in hostium Duces siue captos, siue deditos, vt triūphi die occiderentur, & vt dicebat Arionistus apud Cæsarem de bello Gallico: *hoc est ius belli, vt qui vicissent ijs quos vicisset quemadmodū vellent imperarent,* & Iustinus *lib. 1. ait: Populus Romanus victis nō ad alterius prescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consuevit.* Vnde idem Grotius *lib. 3. cap. 8. §. 4.* postquam loquutus fuit de rebus corporalibus quæ victori acquiruntur colligit, *ergo & incorporalia iura quæ Vniuersitatis fuerant fient victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorū iura fuerant sibi vindicarunt Romani,* † & hoc modo venit intelligendus Polybius dum dicit: *Qui se dedunt in Romanorum potestatem ij dant primum Regionem quæ ipsorum fuit, & quæ in ea Regione sunt Vrbes, viros præterea omnes, ac feminas quæ in Regione, aut Urbibus sūt, in super flumina omnia, portus, sacra, religiosa vniuersim omnia, ita ut omnium domini sint Romani, ipsi autem qui se dediderunt planè rei nullius.*

17

Omni æuo fuit distinctum se dare cum pactis, & conditionibus, aut sine illis, hanc vltimam puram deditioem vocauit Grotius *de iur. bel. lib. 3. cap. 20. §. 49.* & in hoc casu cū victus totum se tradat victori, † nedum subditus illius, verū & seruus vocatur. † Est elegans oratio Lucij Cornelij, Lentuli apud Appianum *lib. 14. Permittant se,* inquit, *Carthaginenses arbitrio nostro, vt victi solēt, & multi ante, hac fecerunt, videbimus deinde nos, etsi quid fuerimus largiti, habebunt nobis gratiam, neque enim fedus dicere possunt, permultum autem interest quando fœdera cum illis inimus vt ea rumpant, semper aliquid causabuntur tanquam lesi aduersus aliquam fœderis partem: nam quia multa sunt dubia interpretationis patet semper perplexandi materia. At vbi ut deditis abstulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum demum intelligent nihil se habere proprium, dimittent animos, & quodcumque à nobis acceperint id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient.* † Mihi

18

19

20

b

nullus

nullus locus ita benè probat discrimen inter deditioem ab-
 solutam, & eam quæ fit cum pactis, & conditionibus, sicut
 iste: suadere enim conabatur Lentulus Romanis vt nullam
 pacem cum Carthaginensibus inirent. Plura ad institutum,
 & præcipuè an in bellis inter Christianos capti fiant serui
 capientium pete à Gratiano *discept. forens. cap. 801. tom. 5.*
 vbi multa tradit, & *nu. 21. & 28.* agit de nostro Potentissi-
 21 mo Hispaniarū Rege. † Quam legem vt captus seruus fie-
 ret capientis non solum apud Romanos fuisse, verū & apud
 22 exteros constat testimonio Cyri Perfarum Regis qui apud
 Xenophontem sic ait: † *Lex est inter homines perpetua quã-
 do belligerantium vrbs capta fuerit, cuncta eorū esse qui ca-
 perunt, & corpora eorum qui in Vrbe sunt, & pecunias, vt
 testantur Aristot. lib. 4. polit. cap. 4.* Huc referendum quod
 tradit Plutar. in *Alexan.* nam cum iste deuicto Dario exutis
 armis balneum intrans dixisset. *Eamus in Darij balneum sit-
 dorem pugna loturi, familiaris quidam, minimè per Iouem,*
inquit, Darij, sed Alexandri, fortunam enim victi, & esse,
& dici bona victoris oportere Tiraquel. in *l. 1. conu. par. 1.*
glos. 1. nu. 48. plura Claudius Cotereus *de iur. milit. lib. 2. cap.*
24. & conducit maximè ad institutum, quod tradit Baldus
in rubr. nu. 1. C. de dedi. liber. tollen. Contingebat, inquit, quod
*populus Romanus deduxerat ad extremum quandam Ciui-
 tatem sibi inimicam, & quod timore destructionis suæ ij sine
 ullo pacto dabant se Ciuitati Romæ, per hoc isti redigebantur
 ad extremam subiectionem populi Romani, & in iudicijs, &
 in alijs causis tractabantur tanquam serui. Quæro ergo quid
 hodie esset si aliqua Ciuitas sic se traderet Populo Romano,
 vel alteri populo libero. Respondeo faceret victor voluntatem
 suam de eis, & tantū vitam non deberet adimere eis, si erant
 simpliciter hostes, & non rebelles.*

23 Ex his omnibus apparet, quod si victor potest ad libitum
 volūtatis de victis disponere, nullo modo necessaria est cau-
 sæ cognitio, cum tunc non secundum suum arbitrium, sed
 iuxta ea quæ ex processu resultarent, res iudicari deberet.
 His addenda sunt, quæ in eisdem terminis tradunt Gigas *de
 crim.*

crim. læsæ Maiest. quæst. 6. n. 7. Baiardus *ad Clarum quæst. 31. nu. 9.* Guazzin. *de defens. reorum defens. 10. nu. 6.* † qui omnes 24
concludunt quod quādo Pontifex Summus procedit contra
eos qui commiserunt crimen læsæ Maiestatis, & occupant
terras Ecclesiæ, vel Imperij potest procedere absque partis
citatione, quod idem est, ac sine causæ cognitione. † Quod 25
autē Imperator potest in suo Imperio, potest dominus Rex
noster in suis Regnis, vt ex *glos. in can. Adrianus 63. distinct.*
& ex Mastrillo, & Borrello probaui *in dissert. an occidere*
Proregem sit crimen læsæ Maiestatis in 1. capite 2. arg. pag.
54. quibus addo Parejā *de instr. editio. in additio. ad primum*
tomum, § ad paginam 117. & alios quos, quia res est nota,
omitto. Alias enim sequeretur quod Dux Generalissimus
cui aliqua Ciuitas dedita fuit, non poterit absque causæ co-
gnitione militibus eam munire, quod quam magnū absur-
dum, & quam ridiculum sit, nemo est qui nesciat.

Hoc iure quod defendimus, vsi fuimus in bellis Belgicis, 26
post enim lōgam obsidionem Harlen tempore insignis viri
omnibus sæculis memorandi Ducis Albani, vt refert Benti-
uoglius *lib. 7. bellor. Belgij pag. 124. col. 2.* dedita fuit absolutè,
& statim arma à victis erepta, & Capitaneo Riperda fuit ob-
truncatum caput, vti seditionis auctori, idemque factum fuit
de Lanceloto de Brederode, fuisseque plusquam duo mille
suspensos narrat, & Herrera *in Histor. Philippi II. pag. 1. lib.*
15. cap. 6. asserit fuisse tres mille suspensos, & carnifices
adeo fatigatos extitisse, vt nō paucos in flumen abijecerint,
habitatoresque magna pecuniæ summa fuerunt redempti,
† & idem Bentiuoglius *lib. 10. pag. 200. col. 2.* dixit Principi 27
Parmæ, gubernante Serenissimo Ioanne Austriaco, deditam
fuisse Ciuitatem appellatam Sichen, & statim obtruncatum
fuisse caput Ducis Præsidij illius, & Pater Famianus Strada
nostri temporis Historiographorum facilè Princeps *lib. 9. de*
bello Belgico an. 1578. asserit fuisse in flumen abiectos plus-
quam centum, & septuaginta, ex quo videtur non præuia
causæ cognitione, sed ex abrupto pēnas illas luitas fuisse.

Nō negamus inueniri quamplurimos Doctores asseren- 28

tes præuiam esse debere causæ cognitionem quādo contenditur aliquam Ciuitatem, vel Villam crimen læsæ Maiestatis commisse, & ipsa affirmat vi oppressam, & armis coactam fuisse ad deditioem, vt sunt Gail. *lib. 2. obser. 61. & lib. 2. de pace cap. 9. à nu. 27.* Losæus *de iur. vniuer. par. 4. nu. 39.* Decian. *tract. crimi. lib. 7. cap. 40. nu. 48.* & Afflictus *ad Constit. Neapolit. lib. 1. rubri. 101. num. 15.* † Hi autem, & si qui sunt similes, loquuntur de Ciuitate, vel Vniuersitate, quæ consilium innuit, vt rebellis esset Domino suo, ab inimicis illius auxilium petendo, vt nobis euenit in Villa Turricellæ de Montegrino, quam quia non inuenimus nostris armis resistentem, sed portas aperientem, necessum fuit ad eam puniendam, processum formare, & probare, prout, me referente, probatum fuit delictum læsæ Maiestatis commisisse consilium generale ad dandam obedientiam inimicis congregando. At quando delictum læsæ Maiestatis habuit tractum successiuum, per multos dies bellum gerendo contra propriam, & verum Dominum, obsidionem sustinendo, arma, & bellatores, seu milites veri Regis destruendo, & in illius vexilla continuo conspirando, tunc non est necessaria probatio aliqua, nec quod præcesserit congregatio, seu deliberatio Consilij Vniuersitatis, vt doctè probat Farinacius *de delict. & panis quest. 23. nu. 131.* Cachera. *decis. 138. nu. 10.*

30 Et vnicum sit argumentum pro hac, quam tuemur, sententia quod euenit tēpore Inuictissimi nostri Caroli Quinti Imperatoris Ciuitati Florentiæ (de qua re extat celebre ad Institutum Tiberij Deciani *consilium 19. in volu. 3.*) & historiam refert Paulus Iouius *lib. 29.* narrans lōgum bellum, ac mutationem status Ciuitatis Florentiæ, & creationem Ducis Alexandri in summa hæc scribens. Quod postquam Cæsar rebellem populum Florentinum perdomuit obsidione ferè annali, Florentini se Ducibus Cæsarei exercitus, ipsius Cæsaris nomine acceptantibus, dediderūt, ac se in ipsius Cæsaris potestate posuerunt, contentantes sibi iura, ac leges ab eo dari, & Reipublicę statum pro eius libito formari. Cæsar autem cum tunc absens esset Augustæ Vindelicorum,

eos

eos in ditionem recipit, decretique, ac voluntatis suæ diploma ad Florentinos in hunc sensum scriptum transmissit, aureo sigillo munitum, Primo enim exprobat Cæsar Florentinis rebellionem obstinatam, secundam ingratitude aduersus priuilegia liberalitatis ab Antecessoribus suis eisdem concessæ, coactum propterea se fuisse dicebāt contra rebellem Ciuitatem arma inferre, & quanquam populum ipsum potuisset militum prædæ diripiendum concedere, clementiam tamen suam commotus, & Pontificis præcibus adductus cōseruare illum voluit. Ex his colligit Decianus *d. responso 19. nu. 85*: Ciuitatem Florentiæ fuisse rebellem Cæsari, sumpserunt enim contra Cæsarem arma, eius hostes adiuuarunt, obsidionem passi sunt, & bello victi. † In omnibus assimilatur Florentia Celsone nostræ præterquam in obsidione, quæ in Florentia vna fuit, in Celsone autem duplex, tanta extitit in habitatoribus obstinatio.

Colligit etiam Decianus *nu. 87*. aliam conclusionem, nostrum institutum omninò probantem, videlicet quod ex tali rebellionem notoriam, etiam facti permanentis, potuit Imperator absq; alio processu, & declaratione armata manu Florentinos domare, & punire, nulla etiam citatione, aut munitione præcedente, vt tradit Felinus *in cap. cum non ab homine in 1. limita. de iudi. § in cap. Rodolphus in vers. caterum, col. 11. de rescrip.* & idem tenet Soccin. *conf. 4. super questione nu. 13. vol. 3.* vbi dicit quod notoriè Rebelles potest Princeps absque alia condemnatione de facto punire, & ad executionem deuenire absque citatione, processu, vel declaratoria sententia, idē tenet Cuma. *conf. 153. lib. 1.* & Corneus *conf. 96. licet videatur col. 1. § 2. lib. 4.*

Dixi etiam supra, non obstare ius municipale ordinibus per suam Maiestatem datis in dictis Regijs litteris, quanquā enim tritum sit in Cathalonia Dominum Regem salua sua regia clementia esse adstrictum ad iudicandum per directū, hoc est citatis, & auditis partibus, vt ex text. *in vsati. aliud namque tit. de iur. fisci cum pluribus alijs* probat Anto. Oliba *in commenta. ad dictum vsaticum cap. 30. num. 25. Cancer. lib. 3.*

- lib. 3. Vari. cap. 3. nu. 44. § 111. Ioseph Ramonius conf. 24. nu. 95. § conf. 37. nu. 273. Fontanell. decis. 221. nu. 18. tom. 1. § dec. 530. nu. 12. tom. 2. Berart. in specu. visit. cap. 4. nu. 41. Xamar de offici. indi. par. 1. quest. 18. nu. 19. & alij quamplurimi, hoc tamen non habet locum in absolutè deditis, per illam enim deditionem proprio iuri renuntiarunt, & iuri victoris se submiserunt, præcipuè cum versemur in terminis delicti notorij, quamuis enim nihil tam commune sit apud omnium nostrorum ora, quam in Cathalonia non dari notorium, illud tamen examinans Fōtanella decis. 530. à nu. 21. tom. 2. resoluit etiam in Cathalonia in aliquibus casibus dari*
- 34 notorium, quos relinquit arbitrio Iudicis, † & quod ad puniendum notoriè delinquentem nō sit necessaria citatio tenet Baroni. *de citati. q. 18. nu. 47.* præcipuè quando est notorium facti permanentis, vt in nostro casu affirmat Hieronymus Tortus *conf. unico nu. 30. post Consilia Antonij de Butrio Peregr. de iur. fis. lib. 3. cap. 8. nu. 12. Carleual. lib. 1. tit. 2. disp. 2. nu. 46.* † & Decianus *tract. crimin. lib. 7. cap. 42. nu. 4. vers. quinimo* affirmans posse Principem absque processu, & sententiâ priuare rebellem omnibus suis prærogatiuis, præcipuè quando ex dilatione pænæ potest oriri scandalum, idem sentit Laynez. *ad Anto. Gomez. de delict. cap. 1. n. 43.* & elegans *consilium* Torniolæ 23. nu. 63. § 64. vbi refert quod ad hoc vt dicatur notorius rebellis sufficit, quod fortalitium occupauerit per aliquod temporis spatium, & obsidionem sperauerit, † in nostro autem casu Celfona Franciæ armis, nulla vi cogente, se tradidit, & illis per sex mensium spatium subdita fuit, nostris armis validam resistantiam fecit, & duas obsidiones sperauit, & in vltima obstinatè pugnauit, non modica damna exercitui nostro inferendo, igitur, vt notoria deliquens, absque citatione venit priuilegijs priuanda. † Vtar verbis Authoris Cathalani ex subtilioribus, & doctioribus quos Prouincia, seu Regnum istud genuit. Is fuit Iacobus Calicius *in Margaritta fisci dubio 8. prerogatiua 306. nu. 30. in fine,* vbi sic ait: *Quia Princeps habet contra populum suum rebellem, vel hostes suos hæc sequentia. Primò quia sunt si vult,*

si vult, serui eius qui capiuntur à seruã do dicti l. de iur. perso. S. 1. Secũdò quia bona eorum confiscantur omnia D. ad l. Iulii Maies. l. penul. in fine. Tertio quia Terra, Villa, vel Ciuitas potest condemnari ad aratrum l. si ususfructus D. quib. mod. usus. amit. Quarto possunt transferri ad alium locum l. certa forma C. de iur. fis. lib. 10. Et ita seruauerũt Illustres Reges Aragonum contra Sardos eos vt seruos in Cathalonia transferendo, & vendendo, vt uidi fieri tempore Domini Regis Petri Tertij, & tempore Domini Regis Martini, & idem repetit in Estrauag. Curia. cap. 7. n. 97. quest. 206. Hęc Calicius, quæ fuisse facta sine causæ cognitione nemo est qui dubitet.

Et si recurrimus ad rerum Aragonensium annales, passim hæc etiam in nostra Cathalonia inueniemus: tempore enim Inuictissimi Regis Ioannis, huius nominis secũdi, refert Zurita lib. 17. *anna. Arago. cap. 44.* ingressum fuisse anno 1462. Villam Villæfranchæ peniten. ibique varias pēnas exequi mandasse, præcipuè mortem quatuorcentum hominum, quæ sine causæ cognitione proculdubio fuit, postea autem Vniuersitati in communi, & omnibus vt singulis pepercisse, vidi Regium diploma in Archiuio Regio Barchinonensi in *Regestro Gratiarum dicti Regis Ioannis fol. 93.* † Idemque Zurita lib. 17. *annal. cap. 15.* asserit de eodem Rege Ioanne Secundo post deditionem absolutam Ciuitatis Ilerdæ nouiter iurasse eorum priuilegia, vtpotè amissa, præter aliqua quæ noluit, vtpotè eis perniciosa, concedere, quod Priuilegium vidi etiam in Archiuio Regio in *Regestro 3. Gratiarum eiusdem Regis fol. 73. datum in Canobio Sancti Francisci eiusdem Ciuitatis die 6. Iulij 1464.* Idemque Zurita refert de quadam Villa vocata Alcober Dominum Regem aliquos pēnis affecisse, alios vero condonasse, Villæque nomen aliud in pēnam imposuisse, & in his omnibus neque apud Historiographos, nec apud Regestra nulla mentio fit cognitionis causæ, vel citationis: silent enim huiusmodi leges inter hæc arma, † & solum adnotari vellem etiã in Cathalonia deditionem alicuius oppidi tantum ius in victorem transferre, vt licitum sit pecuniam accipere pro redimendo iure

38

39

40

- 41 iure illo quod competit dandi in prædam dictum oppidum militibus. † Sic inuenio decisum à prædicto Serenissimo Rege Ioanne Secundo suo Regio rescripto *datum in Oppido Palatij die 28. Septembris 1466. registrato in Itenerum 7. fol. 148.* vbi cum homines Villæ Aquelatæ dictum ius redemissent nouecentum, & viginti florenis auri, dubitatum, fuit an tenerentur ad contributionem illorum, hi qui non habitabant prædictam Villam, verum in ea custodita fuerunt eorum mobilia, & personæ, & Dominus Rex in dicto Regio rescripto declarat teneri.
- 42 Dixi tandem esse rationi Status, & bonæ Politicæ conforme priuare absque causæ cognitione Ciuitatem Celfonæ titulo Ciuitatis, & alijs priuilegijs, quibus antea fruebatur, esset enim mali exempli iteratum Maiestatis delictum absque
- 43 pena ommittere, † iteratam rebellionem inultam relinquere, & membra, homines scilicet tam obstinatos, quæ corpus illud Ciuitatis componunt, absque debita punitione remanere. Quotidiè in hoc Regno, seu Principatu experimur nouas Gallorum inuasiones, nullus eis resistet, si experiuntur, impunè hoc fieri posse, idem enim est impunitum hoc delictum relinquere, quod dicere vt præcedat causæ cognitio, adeo enim corruptos mores videmus vt non desint tanto facinori excusationes, quæ licet animum veri, & reëti Iudicis vincere nequeant, tamen alios non modicum turbare possent, † & nostro casui adaptari possunt verba supra relata Castri Palai *tract. 6. disput. 5. punct. 4. num. 28.* Respondeo, inquit, *per se posse, & aliquando conuenire si nimis rebellis fuit, & iniuriosa, vt sic alijs Ciuitatibus sit exëplum.* Et vt hanc meam orationem concludam, ne tanto Senatui molestus sim, finio verbis Petri Herodij *lib. 7. rer. iudic. cap. 32.* qui referens calamitates quas secum trahit absoluta deditio numerat abrogationem Priuilegiorum. *Singuli, inquit, dimittuntur, duces castigantur, deletur autem id quod uniuersorum est, arx, urbs tota, aut muri dumtaxat, aut loci publici, ut forum, balnea, porticus, theatra, fana, aut colonia deducitur, aut iura, iudicia, ludi, suffragia, PRIVILEGIA denique abrogantur, fit enim*

enim eo pacto ut pena omnibus imponatur, & morte ipsa grauior, tamen dum viui se rebus ijs vitio suo carere aspiciunt, quas unusquisq; sibi etiam mortuo seruari cupit, patria, forolaribus, sepulchris sacris, atq; monumentis maiorum suorum. Dixi.

45
 Votis omnium in supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio visis, facta consultatione Sux Maiestati fuit per ipsam decretū quod rescriberetur Proregi Cathalonix, prout rescriptum fuit, quatenus animaduerneret in Regentem, & alios Senatores qui contrariā sententiam tenuerunt, defecisseq; à propria obligatione, & munere, nec rem hanc tanti ponderis debuisse tam inconsideratè decidere, nos vero (quinque scilicet qui hanc sententiam sustinuimus) rem hanc maturè, & consideratè perpendisse, & sic de regio seruitio optimè meritos. Rescriptum hoc datum fuit Matriti die 22. Nouembris 1658. signatū Yo el Rey. Vidit D. Christophorus Crespi Vicecæcellarius, Vidit Comes de Robrès Regens, Vidit Comes de Albaterra, Vidit D. Petrus Villacampa Regens, Vidit Marta Regens, Vidit D. Michael de Lanuza, Vidit D. Iosephus de Pueyo Regens, Vidit D. Iosephus Sorribas. D. Didacus de Sada Secretarius. Illud adamussim non refero ne nomina contrarium sentientium posteritati viua remaneant, cum obliuioni potius tradi consentaneum sit.

DISSERTATIO SECVNDA

DE IVRE PRAECEDENTIAE.

AN AVTHOR QVI E SENATORIO
in Cathalonia munere ad Regentis Regiã Cancellariam
in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio di-
gnitatem prius fuit euectus, præcedere debeat nobilem
Don Antonium Ferrer Aduocatum Fiscalem eiusdem
Sacri supremi Consilij, qui cum gratia vouendi fuerit po-
stea ei concessa, prius iuramentum præstitit.

S V M M A R I V M.

- 1 *Scribarum, & Phariseorum est omni iure cunctis præcel-
lere.*
- 2 *Vana, & illaudabilis quibusdam de præcedentia concer-
tatio.*
- 3 *Vtrici Ducis dictum de respuenda in alios præheminētia.*
- 4 *Omnia iura Dignitatum, & Ordinum gradus seruari
statuunt.*
- 5 *Seruius Tullius Ordinum, & Dignitatum discrimen in-
stituit.*
- 6 *Ex graduum distributione, quæ in Ecclesia quoque serua-
tur resultat vnitas, & concordia.*
- 7 *Iuris publici sunt quæstiones de Præcedentia.*
- 8 *De præheminentijs differere licitum est absque ambitionis
labe.*
- 9 *Quæstiones de præcedentijs grauis sunt præiudicij.*
- 10 *Facti series adamussim proponitur.*
- 11 *Controuersia de præcedentia e solo Regis nutu pendent.*
- 12 *In proprijs causis potius voluntatis quam rationis fomen-
ta suscipiunt.*
- 13 *Fundamenta Authoris.*

14 Prior

- 14 Prior in consequenda dignitate potior in prebeminentia.
- 15 Magis honoratus à Principe dicitur qui primo nominatus est.
- 16 Ordo litteræ designat ordinem precedentia.
- 17 Regentis Sanselicii verba notabilia recensentur.
- 18 D. Augustini, & Petri Gregorij loca præcipua.
- 19 Gratia per verbum fiat absque scriptura perfecta est, & nu. 43.
- 20 Qui dicunt necessariam expeditionem intelligendi, vel ratione probationis, vel utilitatis.
- 21 Ex Socino, & Molina probatur conclusio.
- 22 Refelluntur qui intelligunt de gratijs quibus adnexa est iurisdictio.
- 23 Gratia Principis nec ad probationem requirit scripturã.
- 24 Primo nominatus impeditus, præfertur secundo etiam si possessionem prius acceperit.
- 25 Ex Carena.
- 26 Explicatur cap. tibi qui 1 2. de rescrip. in 6.
- 27 Idem ex Tapia.
- 28 Idem ex Castillo.
- 29 Idem ex Hermosilla.
- 30 Vbi non est dolus non imputatur negligentia.
- 31 Impeditis non negligentibus subuenitur.
- 32 Decisio Sanselicii integrè adducitur.
- 33 Impedito omissum pro impleto habetur.
- 34 Pro Authore Romana decisio.
- 35 Alia Sacri Regij Consilij Neapolitani.
- 36 Alia eiusdem.
- 37 Alia Collateralis Consilii.
- 38 Alia eiusdem.
- 39 Regens de Marinis declaratur.
- 40 Et etiam Arias de Mesa.
- 41 Legitimum Authoris impedimentum adducitur.
- 42 Decisio Senatus Cathalonie.
- 43 Argumentum Data, Privilegii, & Iuramenti proponitur.
- 44 Refellitur.

- 45 *Ex sola signatura gratia est perfecta, & dicitur ius qua-
situm parti.*
- 46 *In Breui Pontificio tempus gratia attenditur.*
- 47 *Idem in officio Iurisdictionis.*
- 48 *Gratia stat in lingua Pontificis, testimonium in scriptura,
comoditas in exequutione.*
- 49 *Elegans locus Francisci Maria Prati I. C. & Senatoris
Neapolitani.*
- 50 *Consuetudo attenditur in hac materia, & nu. 52.*
- 51 *Et secundum quasi possessionem iudicatur.*
- 52 *Etiamsi consuetudo esset contra ius.*
- 53 *Per binos actus inducitur consuetudo.*
- 54 *Authori plura exempla suffragantur.*
- 55 *Primum de anno 1645.*
- 56 *Alterum de anno 1653.*
- 57 *Quod peculiari ratione comprobatur.*
- 58 *Exemplum de anno 1612. adducitur.*
- 59 *Alterum non parui momenti.*
- 60 *Regens indistinctè Aduocato fiscali praecedit.*
- 61 *Qui maior in dignitate, etsi posterior, prioritate gaudet.*
- 62 *Fiscalem praecedit Protonotarius, qui Secretarius est in
Consilio pro Regno Aragonum, & Insulis Maiorica-
rum.*
- 63 *Qui habet officium perpetuum praefertur habenti officium
per accidens.*
- 64 *Causa naturalis accidentali potentior.*
- 65 *Clausula in nostro casu specialis pro Authore.*
- 66 *Praeseruat ius quod quis habet.*
- 67 *Et reddit quidquid geritur conditionale.*
- 68 *Gratia, qua honoris causa conceduntur, non praesudicant
quo ad praecedentiam.*
- 69 *Satisfit autoritatibus contrarium sentientium.*
- 70 *Regium Decretum in Authoris fauorem adducitur.*
- 71 *Item secundum.*
- 72 *Ministri ad hanc controuersiam decidendam nominati re-
censentur.*

- 73 Regia decisio pro Authore qua finem cōtrouersia imposuit.
 74 Verba Ausonij referuntur.
 75 Authoris sensus.
 76 Casus nouus occurrit disputādus in Collaterali Consilio.
 77 Collaterale Consilium ex quibus componatur.
 78 Sex Consiliarij, & hi antiquiores salario fruuntur.
 79 Controuersia proponitur.
 80 Iuramentum non potest defferri nisi aduenerit Priuilegiū.
 81 Priuilegia Regia debent intra annum presentari ut exe-
 quutioni mandentur per Regium Collaterale Consiliū.
 82 Decretum irritans inducit formam.
 83 Quando lex requirit solemnitatem in actu cum definitio-
 ne temporis, remanet ex lapsu temporis.
 84 Non potest Prorex huic defectui dispensare.
 85 Interinatio est de iure communi.
 86 Quid sit.
 87 Fit per Curias ordinarias.
 88 In Statu Mediolani per Senatum.
 89 In Regno Neapolitano per Collaterale Consilium.
 90 Registratio in Registro Gratiarum quomodo fieri debeat.
 91 An habeat locum in possessione immemoriali vel 30. anno.
 92 Ex cursu temporis presumitur priuilegium exequatoria-
 tum.
 93 Hec quomodo sint intelligenda.
 94 Sententia super prædicta questione.

Ipsi Scribarum, & Phariseorum sit amare pri-
 mos recubitus in conuiujs, primas Cathedras in Synagogis, salutationes in foro, &
 vocari ab omnibus Rabbi, ut dixisse Saluato-
 rem nostrum refert Sacer Euangelista Mat-
 thæus cap. 26. † & illaudabilis vanaque visa fuerit omnis de
 præheminentia cōcertatio ad latè tradita à Gratiano discep-
 forens. 284. nu. 33. & à Regente Donato Antonio de Mari-
 nis ad decisionem 446. Reuerterii num. 3. † adeo ut merito
 cōmendetur heroica virtus Elrici Ducis Vuertembergensis
 qui

1

2

3

qui disputatione de ordine, seu loco in Cōuentu Principum
mota, hanc generosi animi moderatissimam vocem edidit:
*Collocetis me sanè post fornacem dummodo efficiamus id ad
quod congregati sumus, vt ex Ioanne Dauth. in tracta. de te-
stament. in Prologo. refert Martinus Rumelinus in disserta.
ad auream Bullam Caroli Quarti Imperatoris par. 3. differ.
1. thesi 1. & de Agricola Tacitus in eius vita: Procul ab emu-
latione (inquit) aduersus Collegas, procul à contentione, &
vincere inglorium, & atteri sordidum arbitrabatur. † Ta-
men cum omni iure tum diuino, & naturali, tum Pontificio,
& Cēsareo cautum sit vt Dignitatum, & Ordinum gradus
exactissimè obseruentur l. vt gradatim 1 1. l. honor 17. §. ge-
rendum D. de mune. & honor. l. 1. §. 2. C. vt dignita. ordo ser-
ue. lib. 1 2. cap. solita de maior. & obediē. Peregr. conf. 84. nu.
2. Petr. Greg. de Repub. lib. 4. cap. 10. per totū † vnde Ordinū,
& Dignitatum discrimen Seruius Tullius Rex instituit teste
Liuiio decade 1. lib. 1. ibi, vt quemadmodum Numma diui-
ni author iuris fuisset, ita Seruium conditorem omnis in Ci-
uitate discriminis, ordinumque quibus inter gradus dignita-
tis, fortuneque aliquid interlucet, posteris fama ferrent, † &
graduum distributio vnitatem, & concordiam seruat can. ad
hæc 89. distinc. In Ecclesia quoque Dei distinctionem gra-
duum, varietatemque officiorum esse debet Paulus Carraria
ad Regulas Iuris Canonici art. 9. quest. 3. num. 8. iuxta illud
Apostoli 1. ad Corinthios cap. 12. Si erunt omnia membra
vnum membrum, vbi corpus? nec dumtaxat laudabilis, sed
& necessaria est ad hanc humanam societatem, & politicam
conseruandam, vt adstruit Decianus respons. 7. num. 1. §. 2.
volu. 3. & post eum Ioan. Dominicus Coscia in dissertat. iur.
tract. de præcedentia Doctorum art. 2. nu. 16. † Ideoque quæ-
stiones de præcedentia iuris publici esse testatur Bart. in l. 1.
vbi quoq; Ioa. de Platea, & Lucas de Pēna C. de digni. lib. 1 2.
Reg. Capyc. Galeota magnus I. C. Ducis Sācti Angeli hodie
in Collaterali Consilio Regentis, & Decani Pater cuius non
parua gloria filium ita sapiētem reliquisse lib. 2. cōtr. 45. n. 2.
Surgent. de Neap. illust. lib. 1. cap. 27. nu. 2. Reg. Capyc. Latro
consult.*

Dissertatio Secunda.

21

consult. 43. tit. 1. Mastrillo de magistra. lib. 5. cap. 4. nu. 2. Valdes de Dignitate Regum Hispania in proem. num. 1 2. Valenzuela conf. 201. nu. 92. 10. 2. quæ non dependet à partium voluntate, sed vel à iure communi, vel à consuetudine, vel à nutu Imperatoris, vt idem Bartolus ad d. l. 1. § in cap. 1. tit. quis dicatur Dux, obseruat, † & licitum est absq; ambitionis labe, & superbia de prærogatiuis, ac præhementijs disputare iuxta tradita à Mastrillo d. cap. 4. nu. 1. cum non sit iustum vt contempti quis patiatur l. obseruandum 19. D. de offi. Præs. l. 1. ibi, Suaeque dignitatis tuenda, § decoris sui causa D. de postulan. l. obseruare 4. ibi Magni enim facient Prouinciales seruari sibi consuetudinem istam, § huiusmodi prærogatiuas, D. de offi. Procons. idque in vtroque foro absq; peccati labe fieri posse tenent Cassanæ. in catalog. glor. mun. par. 1. consider. 2. § 9. Tiraquel. de nobilitate cap. 20. num. 5. alijque quamplurimi, quos refert, & sequitur Castillo to. 7. de tertijs cap. 41. nu. 27. Quid ergo mirum si de præcedentia in hac breui dissertatione disputandum nobis est? † cum quæstio sit grauis præiudicij Suelues conf. 41. nu. 1. semicent. 1. Puteus decis. 449. nu. 3. Niger Cyriacus controuers. lib. 2. controu. 201. num. 3.

8

9

Vt autem methodice procedamus facti contingentia primum aperienda est. Cum inuictissimus Rex noster (quem Deus incolumem pro Reipublicæ bono diu seruet) dignatus fuerit nullis præcedentibus meritis, sed suæ ope munificentia die 21. Maij 1663. e Senatorio munere in Regia Audientia Regni Cathalonæ, in Regentem Regiam Cancellaria in Sacro Supremo Regnorū Coronæ Aragonum Consilio me promouere, die vero nona Iunij eiusdem anni, sicque transactis decem, & octo diebus, sit quoque dignatus (litteratura, nobilitate, & doctrina id exigentibus) conferre gratiam vouendi in eodem Sacro Supremo, Regioque Consilio nobili D. Antonio de Ferrer Aduocati fiscalis munere in eo fungenti, cum hac conditione, quod ex illa gratia nullum damnum, vel præiudicium tertio resultare posset. Hic, quia præsens in Curia, statim suum iuramentum præstitit, quod

10

quod ego tam breui tēporis spatio ob locorū distātiā præstare nō potui, ac etiā quia per suam Maiestatem mihi iniunctum fuit, vt tanquā Regius Delegatus pro exequutione capitū 59. tractatus Pacis Generalis Pirynęorū accederem ad limites huius Principatus, quare concessa licentia mihi fuit ad iuramentum præstandum in hac Ciuitate Barcinonæ die 27. eiusdē mensis Iunij pēnēs Excellentiss. Marchionem de Castelrodrigo in hoc Regno Proregem virū sūmis laudibus dignum nostri sæculi decus, & ornamentum, Hispanias totas, quia vniuersum Orbem, sui animi dotibus multifariam illustrantem. Hinc orta contentio, an tanquam primo nominatus, & legitimè impeditus ad præstandum antea iuramentum debeam præcedere, an vero Aduocatus Fiscalis, qui licet vltimo nominatus, iurauit tamen prius gratiam vouendi in Supremo Consilio, quæ ei sine tertij damno, & præiudicio, vt dictum est, facta fuit.

- 11 Non me latet controuersiam hanc præcedentiæ, cum sit inter Regios Officiales, ac Ministros à solo regio nutu pendere, vt plurimis à se relatis tenet Suelues *conf. 41. num. 33. semicen 1.* & ex Mastrillo, Gratiano, Alfaro obseruat Don. Ioannes de Castillo *controu. iur. tom. 7. de tertijs cap. 4. nu. 47.* & melius *nu. 58.* Mynsenger. *cent. 1. obser. 62. nu. 15.* Molina *de Hispan. primog. lib. 1. cap. 24.* eleganter, vt solet, Petr. Gregor. *de Repub. lib. 4. cap. 10. nu. 2.* his verbis: *Solent autem dignitates à Principe posita, tantum & tandiu excellere quantum Princeps constituerit, & prout iusserit ita seruanda cum sacrilegij instar habeatur indignum reputare, quem Princeps dignum existimauerit. l. 3. C. de crimi. sacri. l. sacrilegij 5. C. de diuer. rescrip. Sicut enim in manu calculatoris summam facit qualem vult calculus locatus, sic Princeps ex populo quem vult ad honorem erigit, vel deprimit. † Cumque incausis proprijs, voluntatis magis, quam rationis sæpe fomēta suscipiantur, vt Philiscum quendā obiurgans Cicero apud Dionem obseruat dicens: *Longe aliud est, o Philisce, pro alijs verba facere, quam pro se consulere, nam quæ aliis dicimus ea cum à recta, ac integra ratione profisciscantur, utique vim suam**
- 12

suam obtinent, verum animus, ubi quis morbus eum occupauerit, obtunditur, ita ut nihil idoneum excogitari possit. Itaque hoc dictum vetus, rectè dictum est, facilius esse alios adhortari, quam se ipsum contra aduersarios obfirmare Dio. Cassius lib. 3 1. *histor.* memor est Borrellus *summa decis. par. 2. tit. 39. de expe. nu. 26 1.* Quo circa quæ hic dicuntur ad regiū animum commouendum solummodo dicta intelligantur.

Controuersia hæc, quam agitamus, decisa Imperatoris rescripto videtur in l. 1. C. de Consuli. lib. 1 2. ibi *Quis enim in vno, eodemque genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem, cum posterior etiam si eiusdem honoris pratendat auspicia, cedere tamen illius temporis Consuli debeat quo ipse non fuerit, hoc obseruando, etsi iterata vice fastigia Consulatus aliquis ascenderit: repititi enim fasces, virtutes sæpè meriti comprobant, non augent, quia nihil altius dignitate, & in l. sancimus 4. ibi Ex anteriore tempore prouectionis ordinum sibi met vouerint vindicandum C. eo. † Vnde priorem in assequenda dignitate, potiore in honoribus, & præheminentijs esse debere colligit Ioa. de Platea in cōment. ad hunc tex. & probat l. 2. C. de Præf. Prato. eo. lib. 1 2. ibi *Sit igitur sedes prior ante prouectis, locus conspectior, decernendi, loquendique facultas antiquior cui est splendor adepti Magistratus vetustior.* Adest etiam elegans tex. in l. 1. C. de præpos. sacri cubiculi lib. 1 2. in illis verbis, *Vt in sedibus, & in concessu is ordo seruetur quem ordo prouectionis ostēderit sub habitu videlicet ipsis consueto, cum manifesto decretum sit eum esse potiore qui præcesserit, vel illum subsequi quem recētius probauerit examen.* Tandem deffidium hoc, præuisa veluti hac controuersia ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano decisum fuit in tex. in l. unicuique 7. C. de proxi. sacro. scrini. lib. 1 2. hisce elegantibus verbis. *Decernimus ut nemini penitus liceat cum sit posterior tempore, locum precedentis ambire.* Nec modicum iuuat text. in l. 2. ibi *Cum vtraque pars contendit præualet iure qui præuenit tempore C. qui potio. in pigno. ha.* Iura quoque Canonica nō modicè suffragantur in cap. 1. cap. statuimus 15. cap. cum inferior 16. de maior.*

13

14

Et obedi. cap. tibi 12. cap. duobus de rescript. in. 6. cap. eum cui
 7. de praben. eo. lib. cap. capitulum 30. de rescrip. can. fin. 17. di-
 stinct. cap. si quis iusto de electio. Cicero orat. ad Pisonem. Me-
 cum Quaestorem in primis, Aedilem priorem Praetorem primū
 cunctis suffragijs Populus Romanus faciebat, Et post me cun-
 cta Italia. Me uniuersa Ciuitas non prius tabella quam vo-
 ce priorem Consulem declarauit: meminit Aufoni. in quibus
 Num est hac gloria ignota Ciceroni? Praetorem, inquit, me
 Populus Romanus primum fecit, Consulem priorem. Sentiūt
 ita Romanus cons. 298. nu. 3. Iason in l. 2. §. prius D. de vulga.
 Alber. Bruno de reb. dub. tract. de situ n. 12. Ancara. cons. 215.
 per totum Tuschus conclus. 465. nu. 5. tom. 6. Collegium Bo-
 noniense in cons. pro Monachis Sancti Benedicti post cons.
 Zabarella Cabedo decis. 4. nu. 2. Oldrado cons. 218. Mastrill.
 de magistr. lib. 5. cap. 4. nu. 9. 25. Et 57. Moltes. super consuet.
 Neapolit. par. 1. cap. 6. num. 2. Aponte decis. 8. num. 2. Fuluius
 Constantius ad l. 1. nu. 2. C. de Consul. lib. 12. Freccia de sub-
 feudis lib. 2. tit. Quis dicatur Dux nu. 60. Cassane. in catalog.
 glor. mun. par. 4. consider. 23. Gamma decis. 1. nu. 4. Et 14. Be-
 fold. de praceden. cap. 3. nu. 4. Manrique de praceden. Eccles.
 quest. 1. nu. 17. Larrea allega. fisc. 51. nu. 4. Boer. de autor. mag.
 Consi. nu. 40. Solorzanus in allega. pro praceden. Supremi In-
 diarum Cōsiliij nu. 58. Marcus Antonius Surgent. in Neapoli
 illustrata lib. 1. cap. 27. num. 40. Cyrus Mastrillus in eius Cō-
 silio posito inter Consilia Consiliarij de Anna post cons. 135.
 in cons. 136. nu. 42. Et seq. to. 2. idem Anna cons. 135. nu. 3. Et
 4. Aluaro. de coniec. ment. defunct. lib. 4. cap. 12. nu. 14. Valen-
 zuela cons. 150. nu. 49. Rouit. decis. 65. nu. 13. Capycius Ga-
 leota in allegat. contro. 45. nu. 14. Thoro in compend. tom. 1.
 15 vers. Pracedere an debeat, & alij infra recensendi: † dicitur
 enim magis honoratus à Principe qui primo nominatus fuit
 Bald. in auth. hoc amplius C. de fideico. multis probat Gram-
 mati. decis. 64. nu. 28. Et seq. quare primo nominatus præfer-
 tur Innocen. in cap. cum dilecta nam. 4. de rescript. Thoro in
 compend. decis. to. 1. vers. Pracedere an debeat Officialis glos.
 in cap. quorūdam de electio. in 6. Auiles in cap. 44. prator. ver.
 plati-

platicaren nu. 2. & Sanctus Hieronymus *homil. 3. in Euange.* ait, *ut quis Consul existeret iuxta ordinem temporum honoris sui locum teneret*, † ordo enim litterę designat ordinem præcedentię *l. generaliter 24. §. quid ergo 17. ibi ordinē scripturæ seruandum D. fideicom. libert.* (vbi Angelus refert quod cum femel vellet Pontifex Maximus promouere vnum de Ordine Fratrum Minorum in Cardinalem, præcepit in virtute sanctę obedientię dictis Fratribus vt darent sibi nomina Digniorum dicti Ordinis, & fratres dederunt dicta nomina in forma spherica, & circulari, ne posset apparere quis ex illis primo esset nominatus, ne primus in ordine scripturæ nominatus censeretur esse dignior, tradit Zabarella *post Collegium Bononiense conf. 1. nu. 28. post conf. eiusdem) l. quoties 34. D. de usufr. l. qui soluendo 60. D. de hered. insti. glosa in cap. panult. ver. comminatus de electi. in 6. Menoch. conf. 51. nu. 15. Peregri. conf. 84. nu. 15. vol. 1. Franchis dec. 138. nu. 1. & Riccius in addit. ad decis. 144. Tapia decis. 21. nu. 1. Belsoldus de præcedentia cap. 3. nu. 3. Maçaraten. lib. 1. resol. 81. nu. 1. qui maximè in præcedentijs est attendendus Aponte conf. 14. nu. 58. † Sanfeli. decis. 223. in addit. 2. par. 3. decis. 333. nu. 10. vbi sic ait: *Nec obstat possessio prius acquisita, nam dum quis habet concessionem à Principe parum curandum est de possessionis corporalis acquisitione, quia vera est iuris conclusio quod Princeps ex sola concessione transfert dominium, & possessionem Bald. in l. 1. C. de rer. permut. & conf. 295. & in terminis inter Regentes tenet Freccia de subfeudis lib. 2. cap. quis dicatur Dux nu. 68.* Hęc Sanfelicus, quę cum sint eximij Doctoris, ad obtinendum in hac cōtrouersia sufficere deberent. † Conducit etiam nō parum ad hanc nostram assertionem probandam definitio ordinis, quam ex Aristotele *8. Physicor.* & Philone tradit Petr. Grede *Repub. lib. 4. cap. 10. nu. 1.* omissa quam tradit D. Augustinus *de Ciuitate Dei lib. 19. cap. 13.* Ordo est parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Sic enim ait Tholosanus: *Est congrua aliquorum proportio secundum prius, & posterius vel ratione, vel actū, & paulò infra, & de-**

16

17

18

bet esse in Republica ordo inter homines, qui suo consensu, & mutua colligatione gradatim inuicem sibi cedant, & deserāt prioribus, & dignioribus.

19 Fulcitur nostra sentētia decretorijs rationibus, seu potius demonstrationibus, † etenim gratia Principis absque scriptura perfecta censetur, statim atque Princeps suam voluntatem declarat per verbum *fiat*. Ita de gratia Apostolica censuerunt glos. ad *Clement. Dudum* §. nos etenim de sepulturis in *vers. verbo*. Innocentius in *cap. constitutus* 19. nu. 2. de *rescrip. Additiona. ibi in Scholio litt. B.* Ioan. Andreę in *proa. super 6. lib. Decreta. in ver. sacrosancta* nu. 5. & seq. Panormi. in *cap. in nostra* 32. de *rescript. nu. 11.* Decius ad *rubri. de Constitu. nu. 37.* ibique Felinus *num. 5.* & Ripa *nu. 48. vers. quarto infertur*, idemque tradit Bald. ad *l. humanum* 8. prope *finem vers. qui dedit in gratijs C. de legibus, & ad l. si qua per calumniam* 22. *C. de Episco. & Cleri. vers. tu dic, & ad l. vlt. num. 1. C. de commu. ser. manu.* Parisius de *resig. benefi. lib. 10. cap. 1. num. 1. & seq. & cap. 5. à nu. 2.* & loquendo de gratia Principis tenet Angelus ad *l. 1. nu. 3. C. de senten. pas.* dicens nō opus esse vt Priuilegium Principis reducatur ad scripturam Bossius *tit. de Principe nu. 293.* Regens Tapia *decis. 8. nu. 1.* Farina. *decis. 628. nu. 6. & 7. in posth. tom. 2.* Rota Romana in *recolle. à Rubeo decis. 218. nu. 7. tit. 1.* Cabedo *dec. 39. par. 2.* Loffred. *conf. 31. n. 4. & 6.* Solorza. de *India. guber. lib. 2. cap. 13. nu. 3. & 4. in fine* Mastrill. de *Magistra. lib. 4. cap. 14. num. 44.* nouissimè pariter, ac doctissimè Excellentissimus Præses, & Præceptor noster imo cōmunis Don Christopho. Crespi de Valdaura *obserua. 5. nu. 293.* alijque tam multi, vt ambigi nequeat quin hæc sententia receptissima sit, quemadmodū talem esse testatur Mascard. de *probat. conclus. 895. nu. 14.* veramq; esse ostendit Pater Frāciscus Suarez de *legi. lib. 8. cap. 2.*

Desumitur hæc assertio ex *Clement. Dudum de sepulturis in vers. in quibus, & ex can. institutionis* 25. *quest. 2.* & inter alias affertur ratio, quia non est iure cautum scripturam requiri, quam rationem laxiori stylo exornat Suarez *d. cap. 2.*

nu. 2.

nu. 2. † & ita quæ traduntur gratiam habere illam conditionem, si litteræ expeditantur, & ante expeditionem censerentur informem, & imperfectam, intelligi debent, vel ratione probationis, ut scilicet gratia Principis per litteras tantum probari debeat regulariter, ut colligitur ex verbis Scribentium, & clarè scripserunt Mascard. *de probat. d. conclus. 895. nu. 1.* Valenzuela. *conf. 104. nu. 8. vol. 2.* & Solorza. *de India guber. lib. 2. cap. 13. nu. 2. § seq.* vel ratione utilitatis, eo quia gratia quo ad utile, non suffragetur impetranti, si eius litteras non habet, quemadmodum doctissimè declarat Bartholomæus Socinus *conf. 41. vol. 3. nu. 3. vers. tertio*, qui loquens de gratia, vel dispensatione dicit illam ante expeditionem litterarum non prodesse quidem impetranti, sed illum nihilominus dici dispensatū, licet dispensatione uti non possit, atque ita non impediri substantiam dispensationis, sed exercitium, quo casu ius alteri postea impetranti non quaeritur, quo minus possit prior ille uti gratia post litteras expeditas, quod idem est, ac dicere per solam nominationem adquiri ius ad rem Escobar *de nobi. proban. quæst. 7. num. 29. § seq.* † Hanc Socini declarationem extollit Molina *de primog. Hispano. lib. 2. cap. 7.* qui postquam retulit traditionem eiusdem, addit in hoc sensu intelligenda esse omnia quæ supradixerat ad probandum ante litterarum expeditionem gratiam informem, & imperfectam esse, dicens, si spectetur perfectio essentiae, atque substantiae gratiam ex solo verbo *fiat* perfectam esse, si vero spectetur perfectio formæ atque probationis, ante litterarum expeditionem imperfectam censerentur, cæterum si postea litteræ expediuntur gratiam censerentur perfectam, & absolutam ab initio. Et hoc sensu intelligenda sunt scripta à Baldo *ad l. beneficium 3. D. de Consti. Princi. prima lectura nu. 15.* qui postquam dixit ex gratia Principis adquiri ius ignorantibus, addit hæc verba *disco beneficij non exercitij.*

Sed obijci potest firmatam hæctenus assertionem locum habere in gratia cui annexa non est iurisdictio, secus in ea quæ iurisditionem coniunctam habet, qualis est illa de qua controuertitur, ad tradita per Mastrillum *lib. 4. de magistra. cap.*

cap. 14. à nu. 34. usque ad 47. Castillo *controuers. iur. tom. 7. de tertijs cap. 41. nu. 52.* Hermosilla *ad Grego. Lopez, tom. 1. pag. 4. nu. 12.* cæterique ab ipsis laudati. Verum ab hac sententia discedit Alexander *conf. 107. nu. 5. vers. referūt etiam ipsi lib. 7.* & ostendit Archidiaconum, quem eius Aũthorem asseritur, contrarium sensisse, sententiamque Alexandri sequutus est Pater Thomas Sanchez *de matrimo. lib. 8. disput. 29. num. 6.* qui alios eiusdem sententiæ adfert, & iunctis his quos adlegauit *nu. 2.* ostendit receptius esse scripturam non esse necessariam, siue agatur de gratia cui adnexa sit iurisdic-tio, siue de ea cui annexa non sit. Quod enim de scripto authentico manu Principis subsignato habetur *in l. probatorias 9. C. de diuer. offic. lib. 12.* in qua agitur de officijs, id dicitur non ad substantiam gratiæ, sed ad probationem, & effectum, vt scilicet impetrans ad officium impetratum admittatur, & colligitur ex verbo *probatorijs*, & clarius ex illis, *non admitti ad officia*, ita apertissimè sentit Alexander *d. conf. 107. lib. 7.*

23 in quo responso tuetur gratiam Principis, † nec ad probationem: quidem requirere scripturam, (quæ sententia placuit etiam Decio *ad rubr. C. de Constit. nu. 46. ad finem*, & Suarez *d. lib. 8. cap. 2. nu. 3. vers. imo*) nam respondendo in fine ad *d. l. probatorias* dicit esse speciale in eo text. vt requiratur scriptura ad probationem gratiæ.

24 Sed quidquid sit de hac sententia, imo etsi fateremur cõtrariam veriore, atque adeo in officijs in quibus adnexa est iurisdic-tio, siue quæ habent connexam administrationem, eum qui prius adeptus est possessionem præcedere primo electo, seu nominato, quia in eis gratia Principis non perficitur solo verbo, adhuc tamen hæc sententia cum aliqua distinctione intelligenda est, quæ ad rem nostram maximè cõducit quam tradit, contrarias in hac re conciliando Doctõrum sententias † Iulius Cæsar Carena *de offic. sanctæ Inquis. par. 1. tit. 8. §. 3. nu. 23.* cuius verba sunt quæ sequuntur. *Ego decisiones has cõtrarias Collateralis Consilij, & Senatus Lusitania concordarem, vt hæc de iure procederent, cum aliquid potest imputari ei qui priorem datam habet, cur possessionem*

non

non fuerit adeptus. Illa vero habent locum cū nihil potuit imputari ut puta quia prior in data fuerit absens in seruitio Regis, ut accidit in causa prima Decisionis dicti Collateralis Consilij, & clarè innuit Larate d. conf. 87. nu. 42. quia ex hoc non poterat dici negligens in adipiscenda possessione videndus Oldradus conf. 218.

Hoc modo seipsum explicat Summus Pontifex in d. cap. tibi qui 12. de rescript. in 6. supra pro nostra sententia adductus, postquam enim statuit primo electum præcedere subiungit dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari. 26

Hac ratione intelligendus venit Regens Tapia decis. 21. nu. 17. qui licet cōtrariam sententiam foueat: tamen nu. 22. vers. in casu addit: In casu tamen illius decisionis primo fuit prælatus qui prius possessionē obtinuerat, quia fuerat in mora possessionem capiendi, ex quo debet esse illi nociua. 27

Sic etiam interpretandus venit Castillo contro. iur. tom. 7. de tertijs cap. 41. nu. 53. & latius à nu. 57. quidquid dicat in vers. adhuc tamen negari non potest: etenim licet recognoscat per difficilem nostram sententiam, sic tamen concludit Item quod imputet sibi Magistratus, aut Senator prius, aut postmodum creatus, qui sibi de præcedentia non cauit, atque consuluit, & omisit antiquitatem, & prælationem petere, ut ita præcederet, ac si prius possessionem accepisset, quod curare, & consequi facile forsitan posset eo tempore quo mādato Regio impeditus ad possessionem actualem accipiendam accedere non poterat, unde velut tacitè videtur iuri suo, & præcedentia renuntiare qui diligentiam nullam adhibuit ut præcederet, aut absentia ipsi non contradixit, præsesue obtulit ut ea sibi nociua non esset, quomodo Fabius de Anna conf. 42. lib. 1. suum clientulum Regentem Aponte strenuè defendit. 28

Hoc etiam pacto perpendendus Hermosilla ad Gregorium Lopezium tom. 1. pag. 4. nu. 12. vbi postquam dixit tenendam esse illorum sententiam qui dicunt præferendum esse eum qui est in possessione, licet alter prius nominatus fuerit, ait: hoc ideo esse, † quia moroso mora sua nociua esse debet. 29 30

debet. Sentiunt ergo nobiscum præcipui cōtrariæ sententiæ assertores eam locum nō habere vbi nulla mora, negligentiaue interuenerit, cumq; seruitio regio impeditus tam cito iuramentum præstare nequiui, nullam moram negligentiamue me contraxisse dicendum est † iuxta illud Pauli in *l. non enim 1 6. D. ex quib. caus. maio. ibi: Non enim negligentibus subuenitur, sed necessitate rerum impeditis, & paulo infra, ut ita demum restituat si non negligentia, sed temporis angustia non potuerunt litem contestari, & illud Iuliani in l. si quis Titio 4. D. eo. ibi. Quis enim dubitauit salua legatorum, & fideicommissorum causa militi restitui hereditatem, quam ob id perdidit, quod Reipublicæ causa absuit?*

32 Hæc omnia supra tradita non modicam lucem accipient ab adductis per Regentem Ioan. Franciscum Sanfelicium, *decis. 333. nu. 11. par. 3.* cuius verba licet transcribere, quia non ita passim hæc tertia pars præ manibus apud nos habetur. *Nec refragatur, inquit, quod officialis habens adnexam administrationem non dicatur officialis nisi caperit administrare, tamen in facto est aduertendum per me non stetisse quin possessionem acquirerem, nec fui negligens, vel in mora, quinimo pluries insteti, ac paratus extiti ante captam possessionem Galeota, sed facto alterius impeditus fui, ut est notoriū, qua mihi obesse minimè possunt, imo integrum ius conseruant secundum communem opinionem, † unde si quis impediatur habetur omissum pro impleto Bald. *cons. 57. num. 3. & 4. vers. item alia, consequenter restitutio ei competit qua in pristinum statum reponit etiam in præiudicium tertij, qui medio tempore officij exercitium capit, ut proinde secunda receptio retro trahatur ex quo primus impetrans erat recipiendus. † Ita in Rota Romana decisum per tres conformes sententias reperi in antiquioribus Bisignesi in 6. de consuetudine, quo loco adfert optima fundamenta, quam decisionem refert, & sequitur Rochus de Curte in cap. fin. de consuetudine sect. 4. num. 11. vers. per hoc videtur decidi questio.**

35 Alia pro hac sententia cumulat Larrate omnino videndus *cons. 87. nu. 43. per totum in consimili causa præcedentiæ Consiliarij*

siliarij de Valdivieso habentis antequam privilegium cum Consiliarijs Frezza, & Franchis habentibus anteriorem possessionem, & demum refert decisum quod Valdivieso precedat. † Ita etiam fuit decisum inter Consiliarium Gizzarellum, & Consiliarium de Costantio, qui licet prius possessionem adeptus fuisset, tamen Gizzarellus fuit legitime impeditus processit, ut testatur Fabius de Anna cons. 42. in fine, & per totum examinat questionem an preferatur Regens prius electus Regenti qui prius possessionem nactus fuit, & pro affirmativa optime concludit. † Similiter fuit decisum in Collaterali Consilio Regem Albertinum ceteris Regentibus preferri quamvis antea exercentibus data anteriori creatione, & absentia, imo non obstante quod Privilegium dicti Albertini infra annum exequutoriatum non fuerit, ex quo erat nullius roboris, ut dicitur Regia Pragmatica, testatur Freccia de subseu. loco supracitato in fine. † Decisum etiam fuit in Collaterali Consilio inter Praesidentes Masculum, & Petrum de Ribera, nam hic primo fuit à Catholica Maiestate electus, sed impeditus non potuit illico possessionem nancisci, & e contra Masculus prius possessionem accepit, & in ea permanebat, nihilominus fuit dictum quod precederet Petrus de Ribera, refert Thoro in compen. decis. tom. 2. ven. precedere. Haec tenus Sanfelicius, quibus addenda sunt quae habentur in additionibus ad illam decisionem.

Præterea iuxta eundem sensum intelligenda venit tota Allegatio 30. ex collectis per doctissimum Regentem Donatum Antonium de Marinis, nam præterquam quod in Regno Neapolitano sunt expediendæ litteræ exequutoriales sine quibus gratia per Regem concessa non subsistit, ut in d. alleg. 30. nu. 10. traditur, & dicit Fulvius Constan. in cōment. ad l. 1. n. 29. C. de Consuli. lib. 12. iuxta quem sensum intelligenda sunt exemplaria illius Regni, adhuc tamen Author illius allegationis qui est Cæsar Freccia nobiscum transit dum in hæc prorupit verba nu. 13. In casu de quo agitur, inquit, nullum impedimentum pro Regis servitio, seu mādato, nec pro Reipublicæ utilitate, ex quibus difficultas aliqua fieri non debet.

40 Sic etiam se explicat doctissimus Ferdinandus Arias de Mesa *lib. 3. vari. cap. 41. qui nu. 30.* (licet postea hæsitet) sic ait : *Hæc recepta traditio tēperatur si modo primo electus fuit impeditus in Regijs obsequijs propter quæ non potuit noui officij possessionem adepti, tūc enim iuris, & æquitatis ratione attendenda debet præferri posteriori in Data, quamuis possessionē prius consequeretur arg. l. si quis stipulatus 43. D. ex quib. caus. maio. l. si quis Titio 42. l. Iulianus §. vlt. D. eo. l. Seia §. Pamphilio D. defun. instr. multis persuadere conatur Fabius de Anna d. conf. 42. à n. 32.* iuxta quam traditionē audio Magistratus Hispanos in similibus controuersijs præcedentiæ obtinuisse ex causa impedimenti in seruitio Regio. †

41 Quid ergo clarius ad rem nostram decidendam ? nullus magis legitimè, & decorè impeditus quam ego, quem vix Regentem creatū Delegationis munere Regia Maiestas insigniuit ad rātam rem peragendam sicuti fuit exequutio *capitis 59.* tractatus Pacis Pirynęorū, fęlici omniū subditorū bono initæ, inter Potentissimum Regem nostrū, & Christianissimū Franciæ testatur Regiū rescriptū, & tradit Don Anto. Io. de Centellas in Disceptatione legali historica super sua præcedētia in Collaterali Cōsilio *confide. 3. n. 236.* vbi ergo mora? vbi negligentia? cum adeo pro legitimo impedimento cōsiderata fuerit Delegatio prædicta, vt statim Sua Maiestas præceperit, vt iuramentum pro Regentis munere in hac Ciuitate Barcinonæ præstarem, cum regulariter in Curia Matritensi emittendum sit.

42 Apud nos in Senatu Cathalonix etiam seclusa distinctione impediti pro Regio seruitio, res sine difficultate transit, cum vt testatur Don Acacius de Ripoll *de Regalijs cap. 35. nu. 112. & 113.* iunctis tribus Aulis fuerit decisum attendendum esse diem nominationis, & non iuramenti in controuersijs præcedētiæ ortis inter Don Michaelē de Zalbà, & de Vallseca, & Franciscum Sescases, & inter Don Iosephum de Iosa, & Vincentium Hortalà, & in eodem Supremo Consilio inter Don Iosephum de Ferreras, & Benedictum Anglasell, & inter Don Guillelmum Meca, & Franciscum

ciscum Cortés, & inter Hyacinthum Mirauall, & Iosephum Andreu, & licet aliquo rescripto Regio nouiter hæc res inmutata videatur, fuit tamen illud vna tantum parte informante, expeditum.

Sed vt nihil intactum relinquamus, posset per Aduersarium obijci parum mihi prodesse quod dies Datæ priuilegij, & non iuramenti quo ad præcedentiam attendatur, cum Data mei priuilegij sit sub die 16. Iunij 1663. Aduocatus autem fiscalis suum iuramentum pro gratia voti præstiterit die 14. eiusdem mensis, & sic semper illum præcedere debere.

Sed ad diluendam hanc difficultatem recurrédum est ad ea quæ supra diximus, & videtur ad institutum cõpacta tota *decisio 154. lib. 2. Hectoris Capicij Latro*: nam postquam statuit in gratijs à Principe concessis attendi tempus Datæ, quia eo ipso quod Rex dicit fiat gratia perfecta dicitur, iuxta Bald. in l. humanum in fine C. de legi. & in l. fin. C. commu. de seruit. Felin. in cap. Rodolphus nu. 26. de rescrip. Afflic. decis. 253. Franchum decis. 62. nu. 2. & decis. 326. & 509. nu. 1. Io. Vincent. de Anna alleg. 37. & Cabal. resol. cri. casu 148. sic inquit, † Imo ex sola signatura gratia dicitur perfecta, & ius *quasitum parti*. Sarnen. in reg. de infir. resig. quest. 18. num. 5. *vers. nam nõ est dubium* Cassado. decis. 4. nu. 2. de caus. pos. & propri. Veral. decis. 267. nu. 2. par. 1. & decis. 88. num. 2. par. 3. † Rota Romana diuersorum decis. 418. nu. 3. par. 1. quæ n. 7. & 8. rem nostram confirmat hisce verbis. *Et licet Breues, vel Priuilegium fuerit expeditum sub data posteriori debet tamen attendi tempus signaturæ gratiæ, & non Breuis, seu priuilegij cum non sit de substantia, sed solum ad illius probationem glo. in can. institutionis in vers. presentia 25. quest. 2. & in Clem. dudum, §. nos autem in vers. confecto, de sepult. Gemin. consil. 106. nu. 6. Rota decis. 87. nu. 7. de rescrip. in antiquis, Mohed. decis. 9. vt lite pendente. Farina. in posthum. tom. 2. decis. 628. num. 6. & 7. & decisum refert Franchis d. decis. 62. Georg. alleg. 37. Molfes. cons. 15. nu. 4. Mastrill. ad Indul. generale cap. 7. n. 13. alias decisiones refert Thoro in comp. par. 1. vers. præcedere an debeat.*

47

Cumque ambigi poterat an hæc decisio loqueretur de officio habente annexam iurisdictionem subiungit hæc verba: *Quod procedit etiam in officio ad administrationem iurisdictionis habente, ut decisum refert Camil. de Larrate conf. 87. ubi alias decisiones cumulat, Regens Constantius in l. 1. C. de consuli. lib. 12. Regens Albert. in d. alleg. nu. 68. Freccia de subfeud. tit. Quis dicatur Dux in fine, Bald. in pralud. feuda. nu. 29. Et in cap. 1. quid sit inuesf. Ioan. Andra. in cap. cum olim de verbor. sign. Angel. in l. officium circa finem D. de rei vindi. Iason in l. quoties nu. 5. Et 30. C. de rei vindi. Et conf. 27. vol. 1. Alexan. conf. 3. lib. 5. nu. 7. Et conf. 187. in fine lib. 2. Gabriel commu. conclus. lib. 3. tit. de emp. Et vendi. conclus. 2. nu. 39. Regens Rouit. decis. 82. nu. 5. Data supplicationis super qua Princeps dicit fiat est attendenda absque aliquo adminiculo litterarum, siue adnotationis, Et littera qua postea expediuntur non sunt ad essentiam gratia, sed ad eius probationem. Gomez super Reg. de non iudicando quest. 1. vers. tamen quo ad essentiam, ubi dicit quod ius tantum in supplicatione consistit quia littera non dant ius in re, nec ad rem, sed sola ipsa gratia qua licet dicatur informis, tamen illa forma non est de essentia, sed tantum ut dictum est ad probationem.*

† *Azuedo in l. 2. lib. 5. noua recopil. tit. 7. num. 13. qui dicit quod gratia stat in lingua Principis, testimonium in scriptura, Et commoditas in executione. Regens Valenzuela conf. 114. nu. 12. per totum. Ex quibus concluditur quod licet priuilegium expeditum sit sub data posteriori, attendendum tamen est tempus signaturæ gratiæ quod fuit die 21. Maij, & sic multo antequam iurasset Aduocatus fiscalis, quia decem; & octo diebus antequam ei gratia vouendi concessa sit, vnde parum interest quod iuramentum præstiterit ante expeditionem mei Priuilegij.*

49

Pro coronide huius nostræ sententiæ facit elegans locus omninò videndus Francisci Mariæ Prati *discep. fore. cap. 49. à nu. 30. vsque ad finem*, ubi ad comprobationem eorum quæ hætenus differuimus plura exemplaria Regni Neapolitani adducit, Et nu. 48. argumentis quæ tradit Constantius

contra

contra hanc sententiam satisfacit, roborat præcipuè propositionem illam, quod non ex eo quod iuramentum non præstitit non erit officialis, affirmat enim esse officialē, sed absq; administratione.

Si hucusque dicta aliquam pati videantur difficultatem, adhuc alio vrgentiorique medio institutum nostrum probabimus, † nihil in iure certius est quam in materia sessionis locorum, & præcedentiarum consuetudinem attendi *l. non tantum*, ibi, *Longa consuetudo in ea re observata recipienda erit D. de decurio. l. fin. C. de offi. præse. vr. can. Episcopus* vbi Præpositus *17. distin. Bald. in cap. cum olim per illum tex. de consuet. & in l. observare. §. antequam D. de offic. Procon. Belfoldus de Praced. cap. 3. num. 1.* Don Alphonfus de Escobar de Ponti. & Reg. iuris cap. 24. §. 1. num. 99. vbi plures refert Ioa. Domi. Coscia in respon. 1. de preced. à nu. 33. Niger Cyriacus lib. 2. contro. 201. à nu. 168. Decius in cap. clerici à nu. 13. de iudi. Menoch. conf. 51. à nu. 50. vol. 1. & conf. 126. nu. 3. vol. 2. Peregr. conf. 3. lib. 2. nu. 1. Auendaño de exequen. manda. par. 1. cap. 19. nu. 16. Freccia tit. quis dicatur Comes Mastrillus de Magistra. lib. 4. cap. 14. nu. 1. & dec. 130. nu. 16. seu, vt inquit, Martinus Rumelinus in differ. ad aureã Bullam Caroli Quarti Imper. par. 3. dissert. 1. thesi 1. in additio. in iure præcedentia solum ad actus possessorios respiciendum est. † Secundum quasi possessionem iudicandum esse in causis præcedentiæ tenet ex Zabarella, Menochio, Burfato, & alijs idem Mastrillo d. cap. 14. nu. 4. Cyria. d. controu. 201. nu. 173. consuetudo enim assignat loca sedendi, & ex Baldo idem Mastril. nu. 30. Molfes. ad Consuet. Neap. par. 1. cap. 5. nu. 18. Ioan. Anto. Nouar. in comment. ad tres poster. libr. Codicis ad l. 1. C. de Consuli. lib. 12. & est multum efficax, & potens Tiraquel. de nobil. cap. 20. nu. 55. Boer. decis. 55. & de autor. Mag. Consi. n. 68. Ludoui. Rodulphinus tract. de origi. Ducum Italia nu. 234. & 252. Felix Contelorius quest. de preceden. nu. 6. & 58. Fabius de Anna conf. 40. quos congerit Castillo d. cap. 41. tom. 7. de tertijs nu. 64. Hermosilla ad Gregor. Lopez. tom. 1. pag. 11. nu. 101. Suelues conf. 71. nu. 1. tit. 1.

50

51

- tit. 1. § conf. 41. nu. 25. *femicent. 1.* Michael Ferro Manrique
intract. de proceden. Eccles. quæst. 18. per totam videndus Va-
 52 lenzuela *conf. 34. ex nu. 132. usq; ad nu. 183.* † & quod ma-
 gis est etiam si consuetudo sit cōtra ius Fabius de Anna *conf.*
40. nu. 2. Carena *de offi. Sanctæ Inquisi. par. 1. tit. 8. §. 3. nu. 15.*
 etenim præcedentia potius regulatur à consuetudine, quam
 à iure Cyria. *d. contro. 201. nu. 171.* Seraph. *decis. 964. nu. 3.*
 sufficit namq; quod consuetudo sit facti, videlicet sic fuisse
 in certis casibus obseruatum Gamma *decis. 1. nu. 13. §. 14.*
 53 Bouadilla *to. 2. polit. lib. 3. cap. 5. nu. 23.* † Hancque consue-
 tudinem induci per duos actus probat ex Mascardo *de pro-*
bat. conclus. 424. nu. 16. cum seqq. & Gail. *obser. 31. lib. 2.* Ioa.
 Anto. Nouar. *ubi supra nu. 11. vers. quæ consuetudo* Peregr.
conf. 3. lib. 2. nu. 3. Rota *decis. 72. nu. 2.* Cauaica. *dec. 31. par. 2.*
 54 Ioan. Domini. Coscia *in respon. de proced. num. 37.* † Si ergo
 non vno aut duplici, sed multiplici actu in nostro Sacro Su-
 premo Consilio decisum fuerit eos qui prius gratiam me-
 ruerunt eis anteponi qui posteriori tempore eam obtinue-
 runt, etsi prius iuramentum, seu exercitium officij adepti
 sint, remanebit assertio nostra non modo iuris cōmunis di-
 spositioni conformis, verum & consuetudine, stylo, obser-
 uantia, vsuque tanti Consilij roborata.
 55 Extat primum exemplar anni 1645. quando Dominus
 noster Rex nominauit in Consiliarium pro Regno Valenti-
 no Egregium Comitem de Albatera, & subinde in Regen-
 tem pro eodem Regno Don Petrum Villacampa, & Pueyo,
 qui iuramentum præstitit, antequam Comes, orta fuit con-
 tentio quis eorum præcedere deberet. Dominus Rex eam
 dirimit declarando Comitem ante ire, & in sedendo præce-
 dere, & hoc iure hodie vtimur. † Alterum exemplum est de
 56 anno 1653. nominauit Sua Regia Maiestas in Consiliarium
 pro Aragoniæ Regno Illustrem Marchionem de Heriza, in
 eodemque decreto, seu signatura concessit votum Don Mi-
 cheli de Lanuza, qui exercebat in Consilio Officium Pro-
 thonotarij, hic quia prius iuramentū præstitit, instabat Mar-
 57 chioni anteponi. At Marchio obtinuit. † Si ergo in duobus
 nomi-

nominatis eadem die, qui primo secundum ordinem scripturæ fuit nominatus, meruit præcedere, licet Prothonotarius antea iusiurandum præstiterit, à fortiori hæc locum habebunt in me, qui non vna cum Aduocato fiscali die, sed decem, & octo diebus prænominatus fui. Subsistamus tamen paululum super hoc vltimo quod proposuimus exemplo, inest alia peculiaris ratio quæ nõ parum nostrum institutum fouet, non enim solum motus fuit Dominus Rex noster eo quod esset primo nominatus Marchio, sed etiam quia longè distabat gratia voti à gratia facta Marchioni qui fuerat creatus Consiliarius. Si ergo hæc procedunt in Consiliarijs, multo magis in Dignitatibus Regentium quæ sunt illis antiquiores, & ex quibus solis fuit ab initio, & permansit tot annis formatum nostrum Sacrum Supremum Regium Consilium, maximè cum certum sit in materia præheminentiæ officiorum considerari antiquius *Gamma decis. 1. nu. 5. Seraphin. decis. 437. nu. 3. Suelues d. conf. 41. nu. 14. semicen. 1.* qui asserit in dignitatibus duplicem ordinem reperiri, vnum prioritatis temporis, alterum maioritatis rationis, vtrunque tamen nostro casui adaptari in comperto est, cum paucis ab hinc annis inuentum sit Aduocatos fiscales nouo hoc honore concessio- nis voti decorari, at dignitates Regentium in nostro Supremo Consilio sunt veluti illius fundatrices.

Tertio loco expendi potest Consultatio facta per nostrum Regium, ac Supremum Cõsiliium Sux Regiæ Maieitati die 18. Ianuarij 1612. super præcedentia D. Andreæ Roig Aduocati Fiscalis dicti Consilij (qui postea ad supremum Vicecancellarij gradum in eodem Consilio fuit promotus) illi etenim fuit concessa similis gratia vouendi in omnibus negotijs gratiæ, & iustitiæ sicut fuerat concessum Don Petro Sans eius antecessori, huic autem erat concessio facta quod deberet gaudere antiquitate in sedendo, & vouendo sicut Regentes. Per Consilium fuit expositum Sux Maieitati, quod licet hæc gratia fuerit concessa sicut præcedens, nunquam tamen erat obseruata hæc præeminentia dicto D. Petro Sans eum enim præcesserunt Regentes qui post ipsum extiterunt,

&

58

& quod magis est ipsum Don Petrum Sans præcesserat Prothonotarius (semper enim in nostro Consilio Prothonotarius præcedit Aduocatū fiscalem, si hic non habet votum) & per Suam Maiestatem responsum fuit dictæ Consultationi quod seruaretur solitum.

59 Quarto loco aliud exemplum proponendum duximus, quod in se duo continet ad rem nostrā. Mense Martio 1660. nominavit Sua Regia Maiestatin Regentem pro Aragoniæ Regno Don Ludouicū ab Exea, & Talayero, mense autem Iunij eiusdē anni nominavit vno, & eodem decreto, siue signatura pro Cathalonix Regno in Cōsiliariū Don Michael de Zalbā, & de Vallgornera, & in Regentem Don Iosephū Romeu de Ferrer. Euenit quod Don Iosephus Romeu primo, deinde Don Ludouicus ab Exea, & vltimo Don Michael de Zalbā iuramentū præstiterūt. Si ergo exercitiū officij, vel iuramenti diem inspiciamus iuxta illud erat res decidenda, sed contrarium per Suam Maiestatem decisū extitit, præcepit enim vt Don Ludouicus Exea tanquam primo nominatus, cæteris præcederet, & Don Michael de Zalbā tanquam primus in ordine scripturæ præcederet Don Iosepho Romeu de Ferrer, & ita videmus practicari. Clarè igitur ex supradictis colligitur præcedētiam in Supremo nostro Regio Consilio non secundum diem iuramenti, sed iuxta tempus nominationis metiri, hancque obseruātiā tot actibus, seu exemplis remanere comprobata, vt optimè asseuerari possit consuetudinem hanc alteram legem esse.

60 Sed nō parum vrget ad institutum quod inter Regētem, & Aduocatū fiscalem Regens præcedere debet iuxta *Rubr. C. l. 2. C. vt dignit. ordo serue. lib. 1. 2. l. 1. S. eisi, ibi, Vt ordinum dignitas salua sit D. de ventr. inspi. cap. 1. ibi, Quia sicut honoris prerogatiua latantur, sic eos autoritate fungi volumus ampliori, de offi. lega. in 6. Geminia. in can. Episcopus num. 2. distinct. 17. Decius conf. 161. nu. 2. vers. ista conclusio Peregri. conf. 74. nu. 20. lib. 1. Cassaneus in Catalo. glor. mundi par. 4. consider. 52. vers. octauo consideratur Gamma decis. 1. nu. 52. Menochi. conf. 51. nu. 6. C. 56. C. conf. 257. num. 3. Gratia. di-*
scept.

scept. foren. cap. 111. nu. 75. tom. 1. Don Ioan. de Solorzano *in allega. pro Supremo Indiarum Consilio nu. 53. & 57.* Rebutus *in tract. de dignitatibus nu. 22. & 30.* latè, & doctè materiam tractat Don Alphonsus de Escobar *de Pontifi. & Reg. iuris cap. 24. nu. 119.* † & facit *cap. statuimus 15. ibi, Et qui maior est ordine, etiamsi postea sit receptus, in loco, & portione recipienda volumus esse potiorum, de maior. & obedi. †*

Aduocato Fiscali regulariter præcedit Prothonotarius qui est Secretarius in Supremo Consilio pro Regno Aragoniæ, & Insulis Maioricarum, vt supra diximus, nunquam autem venit in mentem alicui Prothonotario velle præcedere alicui Regenti. Nolo recordari, Iudices, de iure concedi præcedentiam liberos ædenti, vt per Cyrum Mastrillum *d. conf. 138. nu. 52.* Anna *d. conf. 135. nu. 2.* Riccium *in collect. 1446. in fine* Additio. ad Sanfelicium *ad decis. 333. vers. cessabat,* confidero siquidem paruum materiam esse tractatum quem de fugitiuis edidi Mediolani anno 1650. vt per eum hunc præcedentiæ gradum consequi possem.

Expendi etiam potest quod casus hodiernus concedendi votum Aduocato fiscali est accidentalis, per accidens enim se habet quod Aduocatus fiscalis gaudeat voto, & sic est Cõsiliarius per accidens, ego vero Regens Ordinarius, & perpetuus, qui autem habet administrationem, & officium perpetuum, præfertur habenti administrationem, & officium per accidens Collegium Bononi. *conf. 1. nu. 10. post consilia Zabarella Menochi. d. conf. 51. nu. 7.* Portius *conf. 167. n. 94.* Lancellotus *in conf. præcedentia inter Benedictinos, & Canonicos Lateranenses nu. 61. & 62.* † quia causa naturalis attenditur, non autem accidentalis *l. 3. §. 3.* vbi Bartolus *D. de tutelis Tiraquelin tract. Linagier §. 30. glos. 1. num. 20.* Menochi. *conf. 51. nu. 28.*

Tandem illud duximus animaduertendum gratiam nempe vouendi per Suam Maiestatem concessã Aduocato fiscali fuisse cum clausula. *Que se le concedia esta merced con presupuesto de que no se hazia ni resultaua della daño de tercero.* Quæ clausula facit vt res extra omnẽ controuersiam aleam

- clara remaneat. Ad quid enim respexit Potētissimus, ac Pijfimus noster Rex quando in hęc prorupit verba, nisi vt meū euitaret præiudicium? illos enim qui iam in possessione existunt, alios qui in posterum in Regentes, & Consiliarios admittendi sunt, nequit afficere, non illos quia semper præcedent, non istos quia Aduocatus fiscalis eis absq; controuersia semper præcedet, igitur damnum quod mihi obuenire poterat si Aduocatus fiscalis ante me sedere vellet, præcauere
- 66 voluit oculatissimus Princeps. † Præterquamquod hęc clausula præseruat ius quod quis habet *Castre.conf. 3 i 2.nu. 4.lib. 1. Parisi.conf. 23.nu. 42.lib. 1. & conf. 20.nu. 18.lib. 3. Puteus decis. 19.nu. 17.lib. 1.* † & quod magis rem adiuuat est, quod hęc clausula reddit quidquid geritur conditionale, adeo vt quatenus inferat præiudicium perinde sit, ac si actus non fuisset Martha *de claus.par. 1.claus. 158.num. 1. & 2. Hieronymus Leo decis. 38.nu. 13. vers. septimo, & num. 51.lib. 3.*
- 67 Quare, quoad meam præcedentiam, perinde est, ac si hęc gratia facta non fuisset. † Imo cum nullum cōmodum Aduocato Fiscali hęc gratia vouendi afferat, honoris tantūmodo causa facta videtur, idque denotant illa verba *con prehemincias de Consejero*. Gratię autem, siue Priuilegia quę conceduntur honoris tantum causa, non præiudicant alijs quo ad præminentias, & præcedentiam, vt tenet Felix Cantalorus *tract. de proceden. quast. 1.nu. 50. & 51.*
- 68 Nō obstat *decis. 38.* Regentis Don Hieronymi de Leon, nec Regentis Tapia *decis. 21.nu. 1.* cum alijs, quę ab aduersario adduci possent, omnes enim intelligendę sūt, nisi pro seruitio Regis impeditus primo nominatus iuramētum tam cito præstare nequiverit, iuxta sensum meliorum iuris cultorum supra allegatorum.
- Hęc controuertebantur in Suprema Curia Matriti tempore mei ad eam accessus, & Dominus noster Rex pro sua benignitate expediri mandauit decretum directum Supremo Aragonū Consilio sub forma sequenti: † *Hauiendo nombrado por Regente en el Consejo de Aragon à Don Raphael de Vilosa, y hecho despues mersed de voto à Don Antonio Ferrer.*
- 70

rer Fiscal del mismo Consejo, y moviéndose dificultad entre los dos por haver jurado primero Don Antonio Ferrer, declaro que sin embargo de esto se observe en este caso lo mismo que se hizo en las diferencias que se movieron con la propia razon entre el Conde de Albaterra, y Don Pedro Villacampa, Marques de Heriza, y Don Miguel Batista de Lanuza, Don Luis de Exea con Don Miguel Zalba, y Don Joseph Romeu que fue preferir los que hauian sido nõbrados primero en las ocasiones referidas, aunque huuiessen jurado los posteros antes. En cuya conformidad se le guardara a Don Raphael la antigüedad desde el dia de su nõbramiento como se hizo en los dichos casos. En Madrid à 15. de Setiembre 1663. Rubricado de la Real mano de Su Magestad.

At quia in supradicto Regio Decreto allegabatur exemplaria, hinc aduersarius viriliter argumentabatur versari nos in diuersis terminis, & quia erat Nepos Supremi nostri Vicecancellarij acriter pugnabat. Hęc, & vt rei veritas magis eluceret, fuerunt in causa vt Regia Maiestas aliud decretum transmitteret Supremo nostro Consilio tenoris sequentis.

Sobre la dificultad que se ofrecio entre Don Raphael de Vilosa Regēte de esse Consejo de Aragon, y Don Antonio Ferrer Fiscal del (a quien hizo merced de voto) en razon de la antigüedad, y preferencia respeto de haver sido nombrado primero Don Raphael, y jurado antes Don Antonio, mande por decreto de 15. de Setiembre del año passado de 1663. que sin embargo de esto se le guardasse a Vilosa la antigüedad desde el dia del nombramiento, como se hauia estilado en otros casos semejantes, y hauiendose me hecho acerca de esto nueuas representaciones por parte de Don Antonio las he mandado remitir juntamente con lo que Don Raphael ha allegado a algunos Ministros de entera satisfacion para cõ vista de lo que se les ofreciere, tomar resolucion en la materia, y porque mi voluntad es que en el interim no se dilate la entrada de Vilosa en el Consejo, y que se observe en quanto ala precedencia lo dispuesto por el decreto referido de 15. de Setiembre, mando que precisamente se execute assi, pues esto no preiudica al dre-

42 Don Raphaelis de Vilofa

cho que tuuiere Don Antonio, ni enbaracera el cumplimiento delo que yo ultimamente tuuiere por bien de declarar. En Madrid a 19. de Enero 1664. Rubricado dela Real mano de Su Magestad.

72 Ministri vero, qui ad hanc decidendam controuersiam, nominati extitere fuerunt. Excellentissimus Dominus Comes de Castrillo de Consilio Status, & Supremi Castellæ Senatus Præses, Excellentissimus Don Didacus de Arce Raynoso de Consilio Status, Inquisitor Generalis in Regnis Hispaniarum, & Supremi Sanctæ Fidei Senatus Præses. Illustrissimus Don Franciscus Ramos del Mançano in vtroq; Iustitiæ, & Gratia Castellæ Consilio Senator, & Præses in Supremo Indiarum Consilio, & Reuerendissimus Pater Fr. Io. Martinez Ordinis Sancti Dominici de Consilio Supremo Sactæ Generalis Inquisitionis, & Confessor Domini nostri Regis. Si super qualitate Iudicum reflectis non de præcedentia, sed de alicuius Regni Imperio agi credes. O benignitas nostri Monarchæ.

73 Re hac apud tam Supremos Iudices tractata, & discussa, tandem in eam venerunt sententiam vt consulerent Suam Regiam Maiestatem mihi spectare præcedentiam, ex qua Consultatione emanauit Regium Decretum directum nostro Consilio Supremo Aragonum sub forma sequenti.

En la diferencia que se ofrecio entre el Regente Don Raphael de Vilofa de esse Consejo de Aragon, y Don Antonio Ferrer Fiscal del (aquien hizo mersed de voto) sobre la antiguedad, y preferencia en el Consejo respeto de hauer sido nombrado primero Don Raphael, y jurado antes Don Antonio mande por decreto de 15. de Setiembre 1663. que prefiriesse Vilofa per los motiuos, y exemplares que en el se refieren. Despues en decreto de 19. de Enero de este año aduerti al Consejo hauer remitido a algunos Ministros de entera satisfacion las representaciones que se me hauian hecho por parte de ambos en esta materia, ordenando que mientras se tomara resolusion en ella, se executasse lo contenido en el primer decreto, y hauiendo oydo a dichos Ministros todo lo que se les ofrecia acerca

ca

ca delos exemplares, y razones que se alegan por cada parte, examinando los Decretos, y Consultas en que se fundauan. Tengo por bien del declarar, y mādara que el Regente Don Raphael de Vilosa continue en preferir à Don Antonio, como oy lo haze, çessando qualquier pretension que pudiera hauer en cōtrario de esto. Pero en lo de adelante se cōseruara Don Antonio en la antigüedad de voto que ahora le queda. En Madrid a 7. de Março 1664. Rubricado dela Real mano de Su Magestad.

En tandem finita hæc controuersia in qua non modicum infudauimus, licet enim vt dicebat Aufonius de suo Consulatu: *Nulla est quidem contumelia secundi*: tamen negari non potest, verum etiam esse quod idemmet ibidem ait, *sed ex duobus gloria magna prelati*. Vnde cernuus poteram dicere nostro Principi Regum Maximo, quod idem Aufonius Cæsari aiebat *Consulatus hic meus orat vt obnoxiam tibi vni finas fieri dignitatem quem omnibus pratulisti, quod quidem sibi inuenit gradus cum charissimo viro Collega meo honore coniunctus, nuncupatione prelatus*.

Sed in hac pugna licet vincere sit gloriosum, non indecorum tamen fuisset vinci, semperq; in tam excelso Senatu etiam vltimum locum occupare inter maximas felicitàtes, & honores connumerari potest, iuxta illud Pori ad Alexandrum Magnum *apud Curtium*. *Sed nec quidem parum felix sumi secundus tibi*.

Post hæc scripta dum iam prelo mandarentur euenit casus disputandus in Supremo Collaterali Consilio huius Regni Neapolis ad cuius decisionē fuimus vocati ab Excellentissimo Domino Prorege Marchione de Velada, & Astorga Dominus Don Felix Lanzina, & Vlloa Præses Sacri Consilij vir omni scientiarū genere, & litteratura conspicuus, sūmis titulis à me colendus, & ego. Res sic se habet. † Supremū Collaterale Consiliū huius Regni cōponitur ex Cōsiliarijs quos vulgo de Capa, y Espada vocant, & ex Regentibus. Consiliariorū nō numerus certus statuitur, quāplures enim sunt quibus hæc gratia cōfertur, qui omnes certis emolumētis parui

mo-

44 Don Raphaelis de Vilosa

- 78 momenti fruuntur. † Ex his autem solūmodo sex, & hi antiquiores salarium habent. Reperiebantur tres ex istis Dignitatibus vacantes per mortem Principis de Chalar, & Don Ludouici Poderico strenui Ducis belli, & alia ob promotionem Ducis de San German in Cathaloniz Proregem euecti, † orta fuit contentio inter Don Vincentiū Tutauila Ducem de Calabrito Supremum Castrorum Præfectum, qui iurauit 2. Aprilis 1644. & habebat Priuilegium expeditum 9. Maij executoriatum 10. Octobris eiusdem anni 1644. &
- 79 inter Don Franciscum Carafam Ducem Mayræ Tribunum militum, qui iurauit 18. Iunij 1644. obtinuit Priuilegium sub die 2. Februarij executoriatum 16. Iunij 1644. & inter Don Ferdinandū Goron Capece Galeoto Principem Montisleonis qui iurauit die 27. Nouembris 1643. & obtinuit Priuilegium sub data diei octauæ Ianuarij 1644. & tandem inter Don Marcum Antonium Ienaro rei tormentariæ Præfectum, qui habebat Priuilegium expeditum die 17. Aprilis 1653. & executioni mandatum 18. Martij 1670. Regiamque Cedula qua præscribitur vt antiquitas ei curreret à die expeditionis Priuilegij. Si huiusmodi lites secundum datam Priuilegiorum, & Iuramentorum terminandę sunt nemo dubitat antiquiorem esse Principem Montisleonis iurauit enim die 27. Nouembris 1643. & Priuilegium est expeditum sub die octaua Ianuarij 1644. & sic ante alios supra relatos, sed quia aliqua dicto Principi obijciebantur quæ indigent examine ideo illa inferius tractanda sunt. Decidenda veniebat controuersia inter Don Vincentium Tutauila Supremum Castrorum Præfectum, qui vt vidimus iuramentum præstiterat prius, & Don Franciscum Carafa Tribunum militum, qui Priuilegium habebat antè, sed hæc non fuit necessaria comparuit enim dictus Don Franciscus, & cessit Don Vincentio locum suum consentiendo quod Don Vincentius intraret in locum Principis de Chalar, vnde cessauit disputatio, nec postea poterat dubitari secundum locum spectare dicto Don Francisco, etenim respectu Don Marci Antonij Ienaro esse priorem in dubium reuocari non pote-

poterat, quo circa tota difficultas fuit respectu Principis Montisleonis, qui licet Priuilegium, & Iuramentū haberet priora quam cæteri, attamen ei opponebatur tria. Primò quod possessio fuerit capta vigore rescripti Proregis huius Regni in vim epistolæ ipsi directæ à Præsīde Consilij Supremi Italiæ. † At regijs rescriptis 17. Februarij 1635. & 16. Maij 1638. prohibitum est Iuramentum dari, nec possessionem tradi nisi adueniente Priuilegio. Eorum verba hæc sunt: *Conuiniendo que estos ordines se hayan de executar en todo tiempo ha paracido encargar os de nueuo para que en el vuestro se obseruen, y guarden puntualmente sin dar lugar a que se haga contra ellas ni se dispense en ningun caso.*

80

Secundò expendebatur non constare Priuilegium illud Principis Montisleonis fuisse interinatum, seu vt vulgo dicitur executioni demandatum, vt disponit *Prag. 1. de priuilegijs intra annum presentandis*, vbi expressè fuit dispositū sub decreto nullitatis, quod omnia regia Priuilegia debeant infra annum presentari, & quod elapso anno nullius efficaciz valoris, & momenti existant, quæ clausula importat latam sententiam, & inducit nullitatem ipso iure Gratia. *discept. foren. cap. 69 1. nu. 2. tom. 4. Reg. Rouit. in d. prag. nu. 4.*

81

† quia ex dictis verbis annullatiuis inducitur forma, vt per Bald. *in l. 1. D. de liber. & posthum.* Decius *conf. 10 nu. 2. conf. 110. nu. 3. conf. 455. nu. 6.* & decisum in Sacro Consilio huius Regni Neapolis refert Anell. *Amat. conf. 33. n. 12. Apon- te conf. 3. nu. 16. & 25. & conf. 5. nu. 33.* Regens Constantius *in l. 1. C. de Consuli. lib. 12. nu. 29.* Reg. Capycius Galeota *cō- tro. 17. & 18. lib. 1.* † quādo enim lex requirit solemnitatem in actu in esse deducto cum temporis præfinitione, ex lapsu temporis remanet omnino nullus, quia videtur requiri pro forma, & conditionaliter Angel. *conf. 36.* Apon- te *conf. 3. 5. & 6.* cum alijs adductis per Gizzarel. *decis. 3. nu. 11.* Regens Capycius Latro *conf. 52. num. 10. vol. 1. & conf. 80. num. 38. vol. 2.* † Neque poterit Prorex huic Pragmaticę dispensare, sed indiget Sobrecarta Sux Catholicæ Maiestatis Apon- te. *conf. 3. nu. 30. lib. 1.* Freccia *de subfeudis lib. 2. tit. quis dica-*

82

83

84

tur

tur Dux in alleg. pro Reg. Albertino nu. 68. Rouit. d. prag. 1. nu. 5. Galeota d. controu. 17. Latro d. conf. 52. nu. 19. Et consult. 80. nu. 38. & decis. 154. nu. 63.

- 85 Imo esse de iure communi hanc interinationem tradit Rebuffus *in l. 1. circa princ. vers. hic est C. de apoch. pub. lib. 10* vbi ait quod priuatus vtens Priuilegio ante interinationem illius factā Iudici Ordinario punitur pēna *l. fin. in fine C. de aqueductu lib. 11. Barba. cōf. 26. n. 13. vol. 2. Roui. vbi supra*
- 86 *nu. 3.* † Quæ nihil aliud est quam approbatio eius quod Princeps disposuit in vim legis, aut gratiæ Crauet. *conf. 592. nu. 7. Cassane. conf. 39. nu. 69.* & vt ait Craueta *de antiq. tempo. lib. 1. §. 1.* † fit hæc interinatio per Curias Parlamentorum in Francia, vel Iudices Præsidentiales, vel Ordinarios prout ad eos
- 87 diriguntur, † & in Statu Mediolani per Senatū Plot. *conf. 30. nu. 94. Sola ad Constit. Sabau. tit. de Interina. glos. 1. nu. 6.*
- 88 † & in Regno Neapolitano per Colleterale Consilium.
- 89
- 90 Tertiò obstat, quod in copia autentica priuilegij quam presentauerat aderat clausula expressa, quod deberet registrari infra certum tempus in Registro delas mercedes sub clausula annullatiua, quæ fuit etiam vna ex considerationibus traditis à Regente Hectore Capyc. *Latro in d. decis. 154. nu. 18. Et 40. lib. 2. super priuilegio Marchionis de Sancto Lucito, de hac registratione non constabat.*
- 91 Solū remanet respondere argumento possessionis quam adducebant Aduocati Principis Montisleonis, asserebant enim supratradita locum non habere in possessione immemoriali, vel triginta annorum qualis erat de qua agebatur, iuxta tradita per Menochium *lib. 5. præs. 131. nu. 42. Peregr. de iur. fisci lib. 6. tit. 8. nu. 26. Iosephum de Rosa consult. 12. nu. 36.* vt enim diximus supra iuramentum præstitit anno 1643. † & ex cursu tanti temporis præsumi priuilegium exequutoriatum, & cum omnibus circumstantijs scripserunt Barbat. *conf. 26. nu. 15. Plotus conf. 30. nu. 94. Sola ad Constit. Sabau. tit. de Interina. glo. 2. nu. 23.* † Sed hæc omnia procedunt in immemoriali, vel cētenaria, vt tradit idem *Rosa nu. 37,* in illa vero triginta annorū semper considerabatur initium

tium habuisse, vel ab ipso priuilegio, vel à rescripto Proregis absque eo, vtroque autem casu possessio illa tanquam à principio infecto non erat manutenibilis, † & sic iudicatum fuit pro maiori parte primam Dignitatem quæ vacabat per mortem Principis de Chalarar attento cōsensu dicti Don Francisci Garafa esse Excellentissimi Don Vincentij Tutauila Supremi Castrorum Præfecti, secundam quæ vacabat per mortem Ludouici Poderico spectare dicto Don Francisco Garafa, & tertiam quæ vacabat per promotionem Don Francisci Tutauila Ducis de S. German spectare Marco Antonio Ianaro, quæ fuerunt decisa die Octobris 1673.

DISSERTATIO TERTIA

SVPER IVRE VOVENDI.

AN SCILICET IN PRINCIPATV CATHALONIÆ
 Generalis Augustissimi Regis nostri Locumtenens, qui
 Prorex vocatur votū sum in causis ciuilibus possit emit-
 tere non modo cum Senatores sunt in paritate, verum &
 in disparitate votorum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Stylus Regiæ Audiendi Cathalonia in decidendis litibus cum exemplis adducitur.*
- 2 *Proprium Regum officium iustitiam facere.*
- 3 *Apud Hebreos, Principes vocabantur Iudices.*
- 4 *Regina Saba ad Salomonem, & Salomonis ad Deum, vox de facienda iustitia.*
- 5 *David, Iob, & alij in Valuis Urbium iudicabant.*
- 6 *De Iudicio Salomonis.*
- 7 *Illustrissimus Don Frācisus Ramos del Mançano laudatur.*
- 8 *Salomonis elogium, seu inscriptio.*
- 9 *De Iudicio Danielis.*
- 10 *De Iudicio Ariopharnis Thuracum Regis.*
- 11 *De Iudicio Alphonsi Regis Aragonum, & Neapolitanorum.*
- 12 *De Iudicio Theodorici Gothorum Regis.*
- 13 *De Iudicio Caroli Magni Francorum Regis.*
- 14 *De Iudicio Federici Tertij Imperatoris remissiuè.*
- 15 *De Iudicio Solymani Thurcarum Regis.*
- 16 *De quodam Germano.*
- 17 *Nil differrent à bello si lites per vim terminarentur.*
- 18 *Iulius Cesar ius dicebat, & Augustus.*

- 19 Tiberius etiam.
- 20 Claudius quoque.
- 21 Idem etiam Seuerus.
- 22 Et Federicus Imperator.
- 23 Et generaliter Imperatores id faciebant.
- 24 Iudicium Imperatoris Antonini.
- 25 Castelle, & Aragonum Reges ius dicebant.
- 26 Sed Principes soli non poterant omnibus occurrere.
- 27 D. Nicolaus Ioannes Abruscus laudatur.
- 28 Ideo Magistratus constituti, & etiam ipsi Ioui sinxerunt
datos fuisse Assessores.
- 29 Dictique oculi, aures, & manus Principis.
- 30 Iuris Peritorum laudes.
- 31 In omnibus Consilijs maior pars praeualet.
- 32 Quia praesumptio stat pro sententia plurium.
- 33 Non licet disputare ijs qui dissentiunt.
- 34 Casus disparitatis votorum adducitur ex Plinio.
- 35 Varia sententia super hac re referuntur.
- 36 Vbi adest paritas sententia Papiniani praeualet.
- 37 Idem in Supremo nostro Aragonum Consilio respectu Vi-
cecancelarij qui est Praeses illius, & de alijs Praesidibus.
- 38 In Regia Camera Summaria Regni Neapolis obseruatur
inter pares 38. D. de re iudic.
- 39 Idem fauore libertatis.
- 40 Alciati sententia.
- 41 Refellitur.
- 42 In Sacro Consilio Neapolitano olim praeponderabat sen-
tentia Praesidis, nunc nominantur adiuncti.
- 43 Adiuncti sequuntur naturam sui principalis.
- 44 Vnde si sunt Praesidentes Regiae Camerae adiuncti Consti-
lio non seruetur dispositio inter pares 38. D. de re iudi.
- 45 Secus si Consiliarij Regij sunt associati, seu adiuncti Re-
giae Camerae.
- 46 Ratio, apud aliquos, quod illi habeant iurisdictionem de-
legatam hi vero ordinariam.
- 47 Sed impugnatur à pluribus.

50 Don Raphaelis de Vilosa

- 48 *Quando causa est inter partes secluso fisco non obseruatur dispositio d. l. inter pares 38.*
- 49 *In rebus dubijs in odium Fiscus esse declarandum tenent multi.*
- 50 *Publica humanitas est ratio ut pro reo in pari causa ius dicatur.*
- 51 *Vnde notatum Proverbum Mineræ suffragium.*
- 52 *Actore non probante reus venit absolendus.*
- 53 *Favorabiliores causa reorum.*
- 54 *Practica Cathalonie est in paritate emittere Proregem votum suum.*
- 55 *Adducitur exemplum Moysis.*
- 56 *Probat ex tex. in l. unica C. Theodos. de rescriptis Prudentum.*
- 57 *Adducitur casus controversia, & Consti. i. tit. de la Forma de votar.*
- 58 *Proponitur cap. 12. Curiarum anni 1599.*
- 59 *Componitur argumentum ex supradictis iuribus.*
- 60 *Quomodo intelligenda sint illa verba: Quia est Alter nos seruetur solitum.*
- 61 *Apud nos Prorex appellatur Alter nos.*
- 62 *Est idem Rex representatus.*
- 63 *Non obtinet secundum, sed eundem locum Domini Regis.*
- 64 *Quid obseruatur in Regno Maioricarum.*
- 65 *Pragmatica illius Regni refertur.*
- 66 *Ex qua multa emanarunt dubia qua declarantur.*
- 67 *In illo Regno nunquam extitit dubitatum nisi de casu paritatis, non disparitatis votorum.*
- 68 *Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.*
- 69 *Explicatur dictum cap. 12. Curiarum anni 1599. ibi obseruetur solitum.*
- 70 *Expenditur cap. 22. Instructionum qua dantur Proregibus.*
- 71 *Argumenta qua nimis probant, nihil probant.*
- 72 *Leges non respiciunt ad ea qua raro eueniunt.*
- 73 *Paritas votorum reddit probabiles ambas sententias.*

- 74 In casu paritatis votorum debet Prorex consulere peritissimum.
- 75 Imperatores consulebant Iurisperitos.
- 76 Quid sentiunt Pragmatici nostri circa hoc dubium.
- 77 Quid sentiunt Doctores exteri.
- 78 Dicitio tunc & verba non alias restringunt dispositionem.
- 79 Quando Senatores sunt in paritate informatur Prorex, non vero quando sunt dispares.
- 80 An Iudex Ecclesiasticus, siue Ordinarius, siue Delegatus possit in personam Proregis sententiam excommunicationis proferre remissive.
- 81 Ratio negativa sententia non est representatio Proregis.
- 82 Idem obseruatur in Vicesgerente generalis Gubernatoris.
- 83 Qui non habet equalem representationem etiam si Viceregia procedat.
- 84 Excommunicatio supponit peccatum mortale.
- 85 Proreges tenentur sequi in Cathalonia maiorem partem votorum in materijs iustitiæ.
- 86 Obseruantia est vera legis interpret.
- 87 Est portio legis cuius est obseruantia.
- 88 Habet eandem vim, ac si esset scripta in lege.
- 89 Quamuis de iure contrarium esset verius.
- 90 Magis attenditur quam proprietas verborum.
- 91 Efficacior est proximior legi.
- 92 Bini, aut tres actus intra spatium decem annorum sufficiunt.
- 93 Contraria exemplaria fuerunt ante annum 1599.
- 94 Quando obseruantia est varia attenditur frequentior.
- 95 Vel vltimus status.
- 96 Explicatur Constit. 1. tit. de forma vouendi.
- 97 Obseruantia interpretatiua solum habet locum in dubijs.
- 98 Si tamen inuenitur lex correctæ in aliqua parte ab obseruantia, est huic standum.
- 99 Aliud est videri, aliud esse contrarium.
- 100 Refertur Regium rescriptum directum Excellentissimo Duci de Ossuna.

101 Aliud rescriptum directum Duci Sessa etiam Proregi:
 102 Et aliud rescriptum Regia Audientia Cathalonia.

*Vt omnibus stylis Regia Audientia Cathalonia in vouendis,
 & decidendis litibus innotescat, ut Lectori beneuolo ad
 destinata lucidior fiat aditus, formulas quibus ipsamet
 Audientia utitur in causarum decisionibus, qua vulgo
 Conclusiones appellantur, & in Regio seruantur Archi-
 uo in medium adducemus.*

FORMVLA CONCLVSIONIS IN QVA PROREX
 interuenit, adestque votorum disparitas.

Die Maij 1622. Barcinoniae in Palatio regio in Aula
 Magnifici Regentis Regiam Cancellariam, Prae-
 sidente in ea Excellentissimo Domino Don Ferdinando
 Henriquez Afan de Ribera Duce de Alcalà Locumte-
 nente Generali interfuerunt cum eo Nobiles, & Magni-
 fici Doctores sequentes.

Nobilis Don Michael Sala Regens Regiam Cancellariam.
 Magnus Ioannes Gallego.

Magnificus Hieronymus Astor.

Magnificus Balthazar Morell, &

Nobilis Don Franciscus Aguilò.

Magnificus Iosephus Roca non interfuit lectione, *vel quan-
 do non interuenit ob aliquod impedimentum dicitur, non
 interfuit ex causa.*

In factio causae vertentis in Regia Audiencia inter N. ex vna,
 & N. ex altera partibus facta relatione per Hieronymum
 Astor Regiae Audienciae Doctorem, & Causae Relatorem.

Hieronymus Astor: Attento, &c. *Hic inseruntur motiua ad
 longum voti sui, & postea dicitur. Est voti, &c. Hic inse-
 ritur votum suum.*

Idem Ioannes Gallego.

Idem Don Franciscus Aguilò.

Balthazar Morell attento, &c. *Hic inseruntur ad longum,*

moti-

motiva voti sui, & postea dicitur. Est voti, &c. Hic inseritur votum suum.

Idem Don Michael Sala Regens.

Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis pro observantia Constitutionis concludit cum voto Hieronymi Astor, & aliorum ei adhærentium.

CONCLUSIO IN CAUSA, IN QVA INTERVENIT
Locumtenens Generalis, & paritas votorum.

Die Maij 1622. Barcinonæ in Palatio regio in Aula Magnifici Regentis Regiam Cancellariam Præsidente in ea Excellētissimo Locumtenente Generali interfuerunt cum eo Nobiles, & Magnifici Doctores sequentes.

Nobilis Don Michael Sala Regens Regiam Cancellariam.

Magnificus Ioannes Gallego.

Magnificus Hieronymus Astor.

Magnificus Iosephus Roca.

Magnificus Balthazar Morell, &

Nobilis Don Franciscus Aguilò.

In factò causæ vertentis in Regia Audiētia inter N. ex vna, & N. ex altera partibus facta relatione per Hieronymū Astor Regiæ Audiētiæ Doctorem, & Causæ Relatorem.

Hieronymus Astor: Attento, &c. *Hic inseruntur ad longum motiva voti sui, & postea dicitur: Est voti, &c. Hic inseritur votum suum*

Idem Ioannes Gallego.

Idem Balthazar Morell.

Iosephus Roca attento, &c. *Hic inseruntur motiva ad longum sui voti: Et postea dicitur. Est voti, &c. Hic inseritur votum suum.*

Idem Don Franciscus Aguilò.

Idem Don Michael Sala Regens.

Idem Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis.

Et idem Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis

lis pro obseruantia Constitutionis cōcludit cum voto dicti Iosephi Roca, & aliorum ei adhærentium.

- 2 **A** pud omnes ferè Gentes, & Nationes propriū Regum officium fuisse iustitiam administrare docuit Diuus Hieronymus relatus *in can. Regū 25. q. 5. Auth. ea quidē colla. 7. in princ. Nouel. 98. Grego. Lopez. ad l. 19. tit. 9. parti. 2. lib. 1. Scaccia. de senten. & re iudi. glos. 14. q. 8. n. 54. Fermosinus in cap. dilecti 6. de re iudic. q. 8. n. 3. & q. 9. n. 3. Thesaur. in prafa. Decisionum. nu. 12. Fontanella decis. 1. nu. 19. par. 1. Mastril. de Magistr. lib. 3. cap. 1. à nu. 25. & latè cap. 5. per totum præcipuè nu. 32. Salgado de regia protect. p. 1. pral. 3. nu. 43. & 97. Salzedo de lege politi. lib. 1. cap. 7. num. 12. Zeuallos de cogni. per viam violen. glos. 2. nu. 1. Sarauia de iurisd. adiuncto. quaest. 30. n. 5. adeo vt Diogenes Pythago. dixerit tria propriè Regis opera esse *Deum colere, Exercitum ducere, & iudicare.* † Hinc apud Hæbreos, Principes Iudices vocabantur *1. Regum cap. 7. ibi Constitue nobis Regem, vt iudicet nos* Petrus Gregor. Tolosa de Republi. lib. 6. cap. 6. nu. 1. Thesaur. in dicta Præfatio. nu. 12. † celebris est vox illa Reginæ Sabæ ad Solomonem *3. Regum cap. 10. ibi Constituit te Deus Regem vt faceres iudicium, & iustitiam, & eiusdem Salomonis ad Deum Opt. Max. 3. Regum cap. 3. Dabis seruo tuo cor docile vt populum tuum iudicare possit.* † Hac de causa Dauidem, Iobum, & alios in Portis Vrbiū legimus iudicantes, ciuiumque discernentes iurgia, & quia Salomon feliciter in ancipiti illa duarum mulierum controuersia iudicandi munus exercuit, vt scribit Sacer Textus, *Exinde à populo plurimi habitū fuisse dicitur 3. Regum cap. 3. vnde Proverbi. cap. 20. habetur: Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo, & cap. 16. Diuinationo in labijs Regū, in iudicio non errabit os eius.* † Cui diuinationi attribuendum iudicium illud Salomonis de quo *in cap. afferte gladiū 3. de præsump.* quod eleganter, & latè refert Illustrissimus Dominus Don Franciscus Ramos del Mançano e Consilijs Gratia, & Iustitiæ Supremi Castellæ Senatus, huius nostri sæculi*

saeculi decus, & ornamentum praclarum, insignis Magister Domini nostri Regis Caroli Secundi, de quo potuit Philippus Quartus indelebilis memoriae Rex eius Pater non minores Deo gratias referre de dato sibi Carolo filio, & Regni successore, quam de eo quod beneficium hoc fuerit collatum in tempus quo sub tanto Magistro potuerit edoceri, sicut de Philippo Macedoniae Rege dicitur non minores Deo gratias agisse quod sibi Alexandrum filium dedisset, quam quod tempore quo ab Aristotele poterat edoceri, imo & Alexander ipse non minus Aristoteli quam Philippo, imo amplius debere agnouit, & Regia voce professus est, quod a Philippo ut viueret, ab Aristotele ut bene viueret accepisset. Is inquam Autor vitam et Iudicium Salomonis refert in *lib. novissimè edito cui titulus Reynados de Menoredad, y de Grãdes Reyes*. † Sed nec omittenda quae eleganter epilogavit Don Emanuel Thesaurus in *suis Inscriptionibus, & Genealogia Patriarcharum* loquendo de Salomone

Regiam & Tribunal, gemma & ostro consternit

Ne venalis speretur iustitia quae opes calcat,

Atque ut profugam renocet Astraam

Aureos mores aurea in domo restituit.

Nunquam lautius sapientia sedit.

Qua interprete implicitas lites momento explicuit

Illam praecipue de superstitie Infante

Qui cum duas inter Matres, nullam Matrem haberet

Vtrique cadere iussus, ut neutri caderet,

Amore indice, Matrem inuenit.

Supradictae diuinationi etiam attribuendum iudicium illud celebre Danielis *cap. 13.* quo Senum perfidia detecta Sufannam vitae, honori, & marito restituit, † tum & illud Ariopharnis Thracum Regis, de quo Diodorus Siculus *lib. 20.* cum enim tres Cimmericorum Regis filij de Paterno Regno contenderent Iudicem eligerunt Ariopharnem, qui iubet Patris cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, ut qui Patris cor transfixisset is in Regnum succederet. Primogenitus guttur, secundus medium pectus corde

h

illaeso

56 Don Raphaelis de Vilofa

illæso transfixit. Supererat minimo spes Regni, vicit pietas, & se Regno cedere malle dum in Patris cadauer pietate superior esset professus, iaculari detractauit. Huic Thrax Regnū adiudicauit quia naturæ propensione se, & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset.

11 Huc referri potest quod de Alphonso IV. Aragonū Rege (primo huius nominis apud Neapolitanos) dicitur: nam adhuc pænè puero cū cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem prouocaret, negabat dominus ex se natum ne matre cū filio priuaretur, deerāt in te clam patrari solita, probationes, iubet Rex partum sub hasta vendi, vincitur dominus licitatione, ergo ne (secū dicebat) filius meus in seruitutem me viuo? quin potius fateor quod res est, & ecce paterni animi erumpunt inuito lachrymæ, subsequitur lingua confessionem oculorum, sic patri filium, matri debitam Rex libertatem restituit, vt refert Antonius Panhormi. *lib. 1. de gestis Alphonfi.*

12 Sic quoque Theodoricus Rex Gothorum. Sponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filiū quem habebat ex primis, prius domo exturbaturam, cum conaretur resistere filius; ambo Regem adeunt, filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna a matre eijsi decere, cōtra mulier filium non agnoscere, supposititiumq; esse asserabant. Suspecta Regi mulier fieri incipiebat. Atqui, ò mulier, inquit Rex, potes si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugium inire, quin tu iuuenem hunc qui filium se dicit tuum, maritum accipe, minor est ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata iussione primum conticescit, mox se colligit, & multa prætexere negationi parū coherentia vel apta vt deprehēsam facillè intelligeret Rex. Fingit ergo se pēnam addere nisi consentiret, quid restabat infelici, vt scelus fugeret horrendum, filium agnouit, tradit Ioan. Magnus *Histor. Gothi. cap. 29.*

13 Quò referendū est etiam iudicium Caroli Magni coram quo pater, & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabant, nec tormentis vllis ad cōfessionem criminis perducī

duci poterant, condēnat Imperator vtrumq; ad suspēdium.
 Tum pater victus amore filij se reum, filium vero sceleris
 expertem profiteretur, vt tradit Andreas Barbatius *in cap. pro-*
senti de probatione. † Aliud iudicium in re minoris momenti 14
 Federici Tertij Imperatoris refert Aeneas Siluius *lib. 2. de*
reb. ab Alphon. ges.

15
 Nec reticendum, quāuis Barbari Regis, Thurcarum So-
 lymani iudicium cū sit in gratiam cuiusdam Christiani. By-
 fantij Iudæus Christiano certam auri summam mutuam de-
 derat vti cōstituta die præter sortem vsuræ loco, duas carnis
 eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit
 Christianus, fēnus negat, aditur Solymanus vt rem decidat,
 ille Iudæum animo detestatus nouaculam adferri iubet, &
 Iudæo potestatem facit qua velit mēbri parte debitori duas
 carnis vncias excidat ea lege vt omninò duas tātum, sin mi-
 nus, plusue exciderit capite luiturū, non ausus Iudæus hanc
 aleam subire Christianū absoluit, tradit *Corroz. et. de dētis,*
Es. fac. memora. plura congerit Augustinus Barbofa *in Colle-*
ctā. ad. cap. afferte de præsumptio. videndus Martinus Delrio
Disquis. Magica. lib. 4. in princi.

16
 Sed lepidum iudiciū fuit illud quod de Philippo Arquinto 16
 Archiepiscopo Mediolanensi, Romæque Governatore
 tradit ex Ioanne Petro Ghissiano *lib. 2. cap. 2.* Paulus Bello-
 nus *de potest. eorum qua fiunt in continen. lib. 2. cap. 53. nu. 2.* 17
 Rem habebat Romæ quidam Germanus cum muliercula
 quæ discedente illo statim rem etiam habuit cum quodam
 Hispano, itaut nec momento quidem temporis thorum re-
 liquerit. Enixa est mulier filium statim post nouem menses.
 Reuerso Germano lis magna orta fuit vtroque acerrimè tā-
 quam pro aris, & focis contendente suum esse partum. Res
 venit in iudicium in domo dicti Governatoris Philippi Ar-
 chinti, ea fanè dubia erat cum ex coniecturis à Doctoribus
 traditis vix aliquid ad rem iudicandam colligi poterat. Sed
 prudens, ingeniosusque Iudex puero iam grandiusculo af-
 ferre ientaculum iubet, & simul appeni coram ipso duos
 schyphos, vnum aqua, alterum vino plenos, suaque sponte

puerulus adcurrat ad schyphum aqua plenū, eumq; exhaustit. Quod ubi vidit Germanus statim cōtra seipsum pronuntiauit, exclamauitque non esse filium suum cum qui aquam vino pretulit, & sic finitum fuit iudicium quod alias valde dubium erat, refert etiam factum istud Pater Ioannes Riho in *histor. varia. virtutum lib. 4. de iust. & iur. cap. 1. §. 8.*

- 17 Sed vt ad institutum redeamus, oportuit vt per iustitiam lites finirentur, nam vt inquit Theodoricus Rex Gothicus apud Cassiodorum *lib. 4. vari. epis. 4. Hinc est quod legum re-reperta est sacra reuerentia vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu, quid enim à bellica confusione pax tranquilla distat si per vim litigia terminantur?* † Si oculos ad Romanos Principes conuertimus Iulius Cæsar, teste Suetonio in *eius vita cap. 43.* ius laboriosissimè, ac seuerissimè dixit. Augustus vt ipsemet refert in *Augus. cap. 33.* ius dixit assidue, & in noctem, non nunquam si parum corpore valeret, lectica pro Tribunali collocata, vel etiam domi cubans.
- 18 † Tiberius eodem Suetonio in *Tiberio cap. 33.* attestate Magistratibus pro Tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat Consiliarium, assidebatque mixtim, vel ex aduerso in parte primori, etsi quem reorū elabi gratia rumor esset, subitus aderat, Iudicesque aut e plano, aut e quæstionis Tribunali legum, & Religionis, & noxæ de qua cognoscerent, admonebat. † De Claudio idem *cap. 14.* testatur his verbis: *Ius & Consul & extra honorem laboriosissimè dixit nec semper præscripta legum sequutus, duritiem, lenitatemq; multarum ex bono, & a quo perinde vt efficeretur moderatus est.* †
- 21 De Seuero idem refert Herodia. *lib. 3.* † Federicus tandem Imperator in *cap. 1. de prob. feudi alien.* rescripsit in hūc modū: *Imperialem decet solertiam ita Respublica curam gerere, & subiectorum cōmoda inuestigare vt Regni utilitas incorrupta persistat, & singulorum status iugiter seruetur illesus. Quapropter dum ex prædecessorum nostrorum more vniuersalis Curia Ronchalis pro Tribunali sedentes à Principibus*
- 22 *Italia, &c.* † Colligitur etiā Imperatores ius dixisse ex *l. Imperatores 34. D. de iur. fis. l. Ophidius 97.* ibi: *Imperator in*
- 23 *terro-*

Dissertatio Tertia. ¶

terrogavit, ubi Gothofredus, *in iure reddendo vel ipse Princeps interrogabatur* D. de leg. 3. Assidebant enim Tribunalibus, & non modo inter æquitatem, & ius scriptum exortas dubitationes iustis decretis temperabant, verum & definiabant lites, † & non est omittendum iudicium Imperatoris Antonini, de quo Marcellus Iuris Consultus *in l. proxime 3. D. de his quea intestanen. delon.* interfuit enim ibi Cæsar cum iudicibus, disputavit cum Advocatis, & partibus auditis remotis omnibus deliberavit. 24

Reges nostros Aragonienses, & Castellanos hac in re celebres extitisse refert ex pluribus Solorza. *emble. 8. n. 46.* Hinc merito Hesiodus *in Theog.* scriptum reliquit, 25

Hoc uno Reges olim sunt sine creati

Dicere ius populis, iniusta tollere facta

† Verum quia negotijs innumeris, rerumque agendarum multitudinem supremus Princeps obruitur, adeo ut tante labori vix solus sufficiat dicente Tacito. *3. anna.* non posse Principem sua scientia cuncta complecti † 26

(de quo laxiori calamo familiarissimus noster Don Nicolaus Ioannes Abruscus amenissimi ingenij vir in celeberrimo opere, quod ad utilitatem Orbis Catholici sub prælo parat, cui titulus *Museum Ethico-Politico-Oeconomico-Christianum in Polis Concen-* 27

tu 1. o. tom. 1. per totum) multorum auxilio opus fuit, dicitur Henningo Arniseo *in Doctrina Politica lib. 1. cap. 1. Ut carys indigere Maestatem*, quo pertinet nobile dictum Regis Castellæ Alphonsi l. 1. 2. tit. 1. partit. 2. *El Emperador, o el Rey no aguer se en granados Señores no puede hazer cada uno de ellos mas que un Ome*, item & illud Iuliani Imperatoris *in l. Magistros 7. C. de professo. § medi. lib. 1. v.* Sed quia adesse singulis Ciuitatibus ipse non possum, & dicebant ad Moylen *Exodi cap. 18. Cur solus sedes? § omnis populus præstolatur de mane usque ad vesperam, ultra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere*, † 28

constituti sunt Magistratus quibus ius dicendi onus incumbit Theauri *in præfa. Decis. nu. 12.* Belluga *in Specu. Princi. rubri. 22. § 5.* quia nu. 53. Menochi. *de arbitr. iudi. q. 2. nu. 6.* Mastril. *de*

Ma-

Magistra. lib. 3. cap. 1. n. 101. Pareja de instr. editi. tit. 1. lib. 2. resol. 6. speciali. 1. nu. 122. Salzedo de lege Politi. lib. 1. cap. 13. nu. 12. § 51. Solorza de India. guber. to. 2. lib. 4. cap. 3. nu. 11. Fontanel. decis. 1. nu. 19. Don Michael de Cortiada decis. 39. nu. 1. par. 1. Idem Solorz. emble. 61. nu. 37. § seq. Salgado de reg. protect. par. 1. cap. 10. pralu. 3. nu. 97. Imo & ipsi Ioui finxerunt antiqui datos fuisse Assessores Natalis Comes lib. 2. Misheologia. cap. 2. Osual. ad Donel. lib. 18. comment. cap. 2. litt. B. notauit Don Laurentius Matheu iam Collega noster in Supremo Aragonum Consilio Regens, de regi. Reg. Valen. cap. 6. §. 5. nu. 9. tit. 1. & hoc contingit Moyfi, vt cap. 18. Exodi legitur. *Et electis viris strenuis de cuncto Israel constituit eos Principes populi, qui iudicabant plebem omni tempore, & Deutero. cap. 16. dicitur Iudices, & Magistros constitues omnibus portis tuis vt iudicent populum iusto iudicio.*

29 † Hi veluti oculi, aures, manusque Principis ad tantum ministerium explendum fideliter, grauiterque cōmodati sunt

30 D. Abruscus loco citato, vbi conditiones Ministrorum late retexuit, & vt dicebat Rex ille Gothicus apud Cassiodorum lib. 8. epif. 18. *Legum peritos Iudices ordinare quia vix potest negligere, qui nouit aequitatem, nec facile erroris vitio sordescit quem doctrina purgauerit, id quod antea rescripserunt Theodosius, & Valentinianus Imperatores in l. humanum. 8. C. de legib. ibi Benè enim cognoscimus quod cum vestro cōsilio fuerit ordinatum id ab beatitudinem nostri Imperij, & ad nostram gloriam redundare, vnde merito in l. 1. §. 1. D. de officii. Prator. leguntur illa aurea verba, quæ licet vulgaria in ore omnium habeantur, sunt tamen propria huius loci. Credit enim Princeps eos qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad eius officij magnitudinem, adhibentur, non aliter iudicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus vidēdus Donel. lib. 28. com. iur. ciui. cap. 6. vbi Osual. litt. V.*

31 Certum autem est omnia Cōsilia, siue Auditoria, Regias Audientias, vel Senatus ita instituta fuisse vt sententiæ ex maioris partis Senatorum voto dicantur l. si quod 5. ibi *Atque id*

id quod maioris partis probauerit assensus solēnis firmet auctoritas C. delegatio. lib. 10. l. item 17. §. principaliter, ibi inuenitur pars maior cuius arbitrio stabitur l. diem 27. §. si plures ibi sed si maior pars consenserit, ei stabitur D. de recepti. arbitr. l. duo 28. l. Pomponius 36. l. duo 39. ibi statitur duorum sententia D. de re iudi. l. nominationum 45. ibi quod à maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum, vbi Nouari. C. de Decurio. lib. 10. l. quod maior 19. ibi, quod maior pars Curia effecerit pro eo habeatur, ac si omnes egerint D. ad municip. l. aliud 160. §. refertur, ibi refertur ad uniuersos quod publicè fit per maiorem partē D. de reg. iur. l. unica ibi ubi autem diuersa sententia proferuntur potius numerus vincat auctorem C. Theodo. de respons. Pruden. cap. cum inter. 21. ibi maior, & sanior pars, de electio. cap. 1. ibi pluribus, & sanioribus de his qua fiunt à maio. par. Capit. & obseruo tex. à nemine ad hoc institutum expensum in l. spurij 6. §. fin. ibi qui pluribus eodem tempore suffragijs iure Decurionis decorati sunt D. de Decurio. Plini. lib. 6. epif. 13. sic ait: Singulos integrare dissentire fas est, peracta quod pluribus placuisset, cunctis tenendum. Appianus, tam in comitijs, quam in iudicijs vincit pars maior. Prudentius

Vox cedat numeri, paruaque in parte quiescat

videndi Cuius lib. 12. obserua. cap. 16. Anto. Faber in Codice rit. de Senato. def. 2. Afflic. decis. 1. Riccius collec. 316. Alciat. lib. 9. parer. cap. 14. Bouadilla lib. 3. Politica cap. 7. nu. 52. Rolandus à Valle conf. 90. nu. 19. lib. 1. Auendaño de exequend. mand. par. 1. cap. 19. nu. 6. Fontanella de pact. nuptia. clau. 3. glos. 3. nu. 73. tit. 1. Stephanus Garon ad Constit. Medio. ad tit. de Senator. cap. 11. num. 53. Excellentissimus Dominus Vicecancellarius Don Christophorus Crespi obser. 10. nu. 9
 † Idque factum quia præsumptio stat pro sententia plurium, vt litibus imponatur finis, & inter Senatores discordiæ sedarentur Gamma decis. 1. num. 2. Alciat. d. cap. 14. & Faber d. defini. 2. † Non licere autem disputare his qui dissentiunt postquam iam ius dictum est potest probari ex eleganti Liuij loco qui ait: Nam dicendi, ac suadendi quod quisque aut
 velit

32

33

velit, aut optimū putet nunc occasionem esse antequam aliquid decernamus, ubi semel decretum erat omnibus id etiam quibus antea displicuerit pro bono, atque utili fadere defendendum.

34 Sed non est prætermittendus casus disparitatis votorum, cū ex septem Iudicibus tres reum ad mortem damnant, duo relegant, & duo absoluunt quem tradit Plinius iunior *lib. 8.*

35 *epif. 14.* † cuius integram epistolā referam utpotè sentētis plenam *Cum sis*, inquit Plinius Aristoni, *peritissimus, & privati iuris, & publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, erraueris in Senatu proximè nec ne? nō ut in præteritum (serum enim) verum ut in futurum, si quid simile acciderit, erudiar. Dices, cur quæris quod nosse debeas? Priorum tēporum seruitus ut aliarum optimarum artium, sic etiam iuris Senatorij obliuionem quaudam, & ignorantiam induxit. Quotus enim quisque tam patiens, ut velit discere quod in usu non sit habiturus? Adde quod difficile est tenere quæ acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudeis nos & imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi, cogimur quadam facere antequam nosse. Erat autem antiquitus institutum ut à maioribus natu nō auribus modo, verum etiam oculis disceremus quæ facienda, mox ipsi, ac per vices quasdam tradenda minoribus haberemus. Inde adulescentuli statim castrensibus stipendijs imbuebantur ut imperare parendo, duces agere dum sequuntur adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant Curia foribus, & consilij publici spectatores, antequam consortes, erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat maximus quisque, ac vetustissimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis Magistratibus, quæ cæteris libertas, ubi dicendum, ubi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ exequutio prioribus aliquid addentium, omnem denique senatorium morem, quod fidelissimū percipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidem in castris, sed quum suspecta virtus, inertia in pretio, quum Ducibus au-*

tho-

horitas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atq; etiam in contrarium versa, postremo obliuiscenda magis quam tenenda, ijdem prospeximus curiam, sed curiam trepidam, & elinguem cū dicere quod velles periculosum, quod nolles miserum esset. Quid tunc disci potuit, quid didicisse iuuit, cum Senatus aut ad otium summum, aut ad summum nefas vocaretur, & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam feria, tristia saepe censeret? Eadem mala iam Senatores, iam participes malorum multos per annos vidimus, tulimusque quibus ingenia nostra in posterum quoque behetata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nam tanto breuius, omne quanto felicius tēpus) quod libet scire quod simus, libet exercere quod sumus, quod iustius peto, primum ut errori, si quis est error, tribuas veniam, deinde me de aris scientia tua, cui super fuit cura, sic iura publica ut privata, sic antiqua, ut recentia, sic rara, ut assidua tractare. Aque ego arbitror illis etiam quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil esse ignotum patiebatur. Genus questionis quod ad fera ad te, aut non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse, hoc & ego excusator, si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est, an didiceris. Referbatur de libertis Afranij. Dextri Consulis incertum sua an suorum manu scelere, an obsequio perempti, hos alius quis? Ego (sed nihil refert) post questionem supplicio liberandos, alius in Insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, ut non possent esse nisi singula. Quid enim commune habet occidere, & relegare? & nō Hercule magis quam relegare, & absoluerē, quanquam prior aliquanto est sententia relegantis, quae absoluit quam quae occidit, utraque enim ex illis vitam relinquit, haec admit, cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant una sedebant, & temporaria simulatione concordia discordiam differrebant. Ego postulabam ut tribus sententijs cōstaret suus numerus, nec se breuibus iudicijs dua iungerent. Exigebam, ergo ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent

rent à relegante, nec interim contra absoluentes mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret an idem displiceret quibus nō idem placuisset. Illud etiam mihi per mirum videbatur eum quidem qui libertos relegandos, seruos supplicio adficiendos, censuisset coactum esse diuidere sententiā, hunc autem qui libertos morte multaret cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiā unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam quemadmodum posset iungi sententiā duorum tam diuersa censentium. Atque adeo permitte mihi, sic apud te tanquam ibi, sic per acta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicij mei reddere, quaque tunc carptim multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. Fingamus tres omninō Iudices in hanc causam datos esse, horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui, utrum ne sententiā duā collatis viribus nouissimam prement, an separatim unaquaque tantundem quantum altera valebit? Nec magis poterit cum secunda prima connecti, quam secunda cum tertia. Igitur in Senatu quoque numerari tanquam contraria debent quae tāquam diuersa dicuntur, quod si unus atque idem & perire censeret, & relegādos, num ex sententiā unius, & perire possent, & relegari? Num deniq; omninō una sententiā putaretur quae tam diuersa coniungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, videri potest una sententiā quae dicitur à duobus, quae nō videretur una si ab uno diceretur? Quid? lex, non aperte docet dirimi debere sententiās occidentis, & relegantis, cum ita decisionem fieri iubet? Qui hac sentitis, in hanc partem, qui alia omnia, in illam partem ite qua sentitis. Examina singula verba, & expende, qui hac censetis, hoc est qui relegandos putatis, in hanc partem: id est in eam, in qua sedet qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia animaduertitis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia, num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt quam qui relegant? in illam partem ite qua sentitis. Nonne videtur ipsa lex eos qui dissentiunt in cō-

tra-

irariam partem vocare, cogere, impellere, nō consulere etiam ubi quisque remanere, quo transgredi debeat non tantum solemnibus verbis sed manu, gestuque demonstrat? At enim futurum est ut si diuidantur sententia interficientis, & relegantis, praeualeat illa quae absoluit. Quid istud ad censentes? quos certè non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat quod est mitius, oportet tamen eos qui puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari, scilicet ut in spectaculis quibusdam fors aliquem se ponit, ac seruat, qui cum victore contendat, sic in Senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, & ex duabus sententijs eam quae superior exierit, tertia expectat. Quid quod prima sententia comprobata cetera perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non vnus atque idem locus sententiarum, quarum nullus est? Postea planius repetam, nisi dicente sententiam, eo qui relegat, illi qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea dissentient ab eo cui paulò ante consenserint. Sed quid ego similis docenti cum discere velim an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit. Obtinui quidem quod postulabam, nihilominus tamen quero an postulare debuerim, an abstinere, quemadmodū abstinuit is qui vltimum supplicium sumendum esse censebat. Nescio an iure, certè equitate postulationis mea victus, omissa sententia sua accessit releganti, veritus scilicet ne si diuiderentur sententiae (quod alioqui fore videbatur) ea quae absoluendos esse censebat, numero praeualeret. Etenim longè plures in hac vna quam in duabus singulis erant. Tum illi quoque qui authoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti reliquerunt sententiam ab ipso auctore desertam, sequentique sunt quasi transfugam, quem Ducem sequebantur. Sic ex tribus sententijs dua facta, tenuitque ex duabus altera, tertia expulsa, quae cum ambas superare non posset, elegit ab vtra vinceretur. Vale.

Hæc Plinius. Videndi de hoc casu Cuiacius d. cap. 16. & Thefaur. decis. 1. nu. 10. & nouissimè Franciscus Sadarinus Mediolanensis Iuris Consultus eximius, amicus noster, Secretarius illius Excellentissimi Senatus, vir sanè eruditus in

refponfo 48. vbi rem hanc ex profeflo tractat, & quatuor fententias diuerforū Authorum numerat. Primam afferentium præualere debere fentētiam capitalem, inter quos Cuiacius *lib. 12. obfer. cap. 16.* quam impugnat Stephanus Garonus *de Senatoribus in Præludijs cap. 11. nu. 59.* afferens maiorem numerum fumendum eſſe relatiuè, & complexiuè ad omnes Senatores, qui ſuffragia ferunt, non autem diſtributiue ad tenētes vnam, vel alterā opinionem Franc. Marc. *quaſt. 690. par. 1. Blanc. de compromi. quaſt. 9. num. 66. verſ. contrarium tamen.*

Secunda opinio eſt mediam ſententiam relegationis amplectendam eſſe, quaſi duæ vltimæ ſententiæ in qua reperiuntur quatuor ſuffragia vniantur, & præualeant aduerſus illam quæ capite damnat, cum certum ſit quatuor illos Iudices vouiſſe ne reus moriatur, & quatuor debēt vincere tres, ſic & Polybius refert Poſthumium in roganda ſententia Senatus coniunxiſſe ſuffragia eorum qui Græcos damnabant, & qui ad tempus eos retinendos cenſebant, vt abſoluētium vota ſuperaret, & rationem huius ſententiæ eam etiam eſſe tradunt, quod in maiori pēna ineſt minor, ſicuti de minori ſumma dicitur *in l. diem 27. §. ſi plures D. de recep. arbitr. vbi ex tribus ſententijs quarum prima quindecim, ſecunda decem, tertia quinque damnat Vlpianus docet tertiam ſuſtinendam quia in quinque omnes conſenſerunt, quidquid dicat Vincētius de Franchis obſeruari in Sacro Conſilio Neapolitano *decif. 356. licet tex. in l. inter pares 38. §. 1. D. de re iudi. dicat dictam ſummam vti minimam attendēdam eſſe cap. 1. de arbitris.* Hanc ſententiā acriter impugnat Plinius, vt vidimus in illis verbis, *quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter cenſeat relegandos videri poteſt vna ſententia qua dicatur à duobus, qua non videretur vna ſi ab vno diceretur?**

Tertia ſententia eſt mitiorem pēnam præferēdam fauore rei Cabedus *decif. 7. par. 1.* qui apud Luſitanos peculiari lege hoc ſtatutum aſſerit.

Quarta ſententia vult numerum Iudicum augeri debere
iuxta

iuxta illud quod dicitur in *l. duo Iudices 28. D. de re iudic.* quam probabiliorem existimo, & in eam inclinare videtur Robertus Titius Burgens *de locis controuersis lib. 1. cap. 1.* Thesau. *d. decis. 1. nu. 12.* Caballus *resolu. crimi. casu. 119.* & Anto. Faber *in Codice lib. 1. tit. 7. de Senato. des. 3. vers. idemque est.* videtur hanc sententiam amplecti, dum negat posse coniungi sententias damnantium ad relegationem, & ad penam mitiorem, vel pecuniariam, *etsi enim,* inquit, *videantur omnes in eo consentire ut capitalis pena absolutio sequatur, quae tamen pena irroganda sit, ex sententiarum numero discerni non potest, quod neque pares sint, neque si omnes iungantur alia alijs superior, non enim unum pena genus in alio continetur, sed distincta sunt, prorsusque separata ut delictorum, ita penarum species,* quod & sentire videtur Hugo Grotius *de iur. belli lib. 2. cap. 5. §. 19.* dum ait. *Sed nec absoluentes cum relegantibus coniungentur, quia etsi non interficiendum reum consentiunt, id tamen non est illud ipsum quod dicit sententia, sed per consequentiam id elicitur, at qui relegat, non absoluit.* Sed quia quaecunq; dici possunt, dicta & expensa sunt à Plinio *in d. epis.* ideo articulum hunc omittimus.

At in hac re omninò videndus Dom. Don Carolus Calà Dux Diani in hoc supremo Collaterali Cōsilio Regens vir omni scientiarum genere ornatus, & alibi à me, licet nunquam satis, laudatus, à Don Hieronymo Calà eius fratris adductus, & relatus in erudito tractatu post hæc scripta ut ipse est testis, typis mandato *de restitutio. in integr. minor. quandoque denega. quæst. 30. in fine,* ubi an priuilegium istud ut in paritate votorum sententia pro reo feratur habeat locum, non solum in criminalibus, verum & in ciuilibus latè pertractat.

Quando autem adest paritas votorum, tunc variè obseruatū inuenimus: † etenim Imperatores Theodosius, & Valentinianus *in l. unica C. Theodos. de Respon. Pruden.* eam partem vincere decreuerunt in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat. † In supremo nostro Aragonum Cōsilio pars in qua numeratur votum Vicecancellarij in omnibus

36

37

bus

- bus tam iustitiæ, quam gratiæ negotijs præualet, vt tradit ipsemet Vicecancellarius Crespi *in admonit. ad Lectores curiosos ante suas obseruationes inserta num. 25. & obseru. 10. nu. 99.* & de Præside Pedemontiũ Thesaur. *decis. 1. nu. 5.* & de Præside Senatus Mediolani Garonus *de Senato. pralud. 11. nu. 57.* Sadarinus *d. respon. 48. nu. 22.* qui refert Constitutionem Imperatoriam sic disponentem Cabedo *decis. 6. nu. 3.* † In Regno Neapolitano in Regia Camera Sumariæ, in qua Præsidis, seu Locumtenentis Magni Camerarij munere nullis meis meritis, sed Regia clemētia fungor, obseruatur dispositio *l. inter pares 38.* ibi *Inter pares numero Iudices si dissona sententia proferantur pro reo obtinere oportet D. de re iudica.* cum qua concordare videtur *l. si pars 10. D. de inoffi. testamen.* dum pro testamento in paritate votorum deciditur, cum idem sit, quod pro reo decidere, vt notauit Cuiacius *ad lib. 17. Pauli ad Edictum in d. l. inter pares 38.* & *lib. 12. obserua. cap. 16.* est etiam *tex. in cap. ult. de senten. & re iudic.* notarunt obseruari sic in Regia Camera Regens Aponte *deci. 31. num. 7.* Riccius *collect. 512. nu. 1.* Rouitus *in pragm. 1. nu. 3. de causis decidendis, & conf. 7. nu. 7.* Amat. *conf. 27. num. 2.* Carolus Petra *super Ritu 98. num. 5.* Thoro *par. 3. vers. sententia proferenda Regens Tapia decis. 46. nu. 1.* quod etiam apud Romanos obseruari probant præter super citata iura Cicero *orat. pro Cluenti.* ibi: *In Consilium erant sturi Iudices triginta duo, sententia decem & sex absolutio confici poterat.* & Plutar. *in Caio Mario: Acerbiore, erant in eum Iudices, postremo die præter opinionem absolutus est cum sententia pares essent.*
- 39 Et in casu paritatis in lite libertatis fauore ipsius declaratur, est *text. in d. l. inter pares 38.* & probat *text. in l. lege Iunia 24.* ibi: *Si dissonantes pares Iudicum existant sententia pro libertate pronuntiari iussum D. de manumis. d. cap. ult. de sent. & re iudi. l. duobus 30. D. de liber. cau.* licet ibi non de duobus Iudicibus, sed de duobus iudicijs agatur, vt notauit Cuias. *ad Paulum lib. 17. ad Edictum in d. l. inter pares 38.*
- 40 † Alcia. *lib. 1. Parer. cap. 14.* existimauit *d. l. inter pares 38.*
locum

locum habere solum in criminalibus, sed tex. clarè loquitur in liberalibus, & in alijs causis, & in publicis iudicijs, vnde de omnes comprehendit, & notauit Cuiaci. *lib. 12. obser. cap. 181. & Mastril. decis. 183.* † Nec minus feliciter se gessit idem Alciatus dum tex. *in d. l. inter pares 38.* affirmauit solum procedere quando Iudices sunt omninò pares numero, & dignitate, nam si vnus esset dignior, vtpotè quia antiquior altero, tunc maior ratione temporis præfertur: etenim præfata intelligētia metaphysica est; vt animaduertit Antomius de Luca *ad Vincent. de Franchis decis. 252. nu. 1.* dum moraliter impossibile est inter plures Iudices reperiri posse paritatem in dignitate, & antiquitate officij.

41

In Sacro Consilio Neapolitano licet olim præponderaret sententia cui adharebat Præses Consilij: tamen hodie in vim Pragmaticæ *1. cap. 6. tit. de causis decidendis facta per Cardinalem Granuela 4. Iunij 1547.* nominantur Adiuncti Michael Surgent *de Neapoli illustr. cap. 25. nu. 28.* & solum dubium fuit quando Adiuncti sunt Præsidentes Regiæ Camere an tunc debeat habere locum dispositio *d. l. inter pares 38.* † & quia Adiuncti, seu Associati reputantur eiusdem naturæ cuius est Consilium, siue Tribunal cui associantur Vincent. de Franchis *decis. 252. nu. 5.* Rouitus *cons. 7. nu. 1.* & 2. noster Vicecancellarius *obserua. 10. nu. 94.* † hinc tunc non habet locum dispositio *d. l. inter pares 38.* † contrarium dicendum quando Regij Consiliarij dantur in Adiunctos, seu Associatos Regiæ Camere (quod quando contingere potest mox dicemus) nam tunc in paritate votorum vincit reus Regens Rouitus *cons. 7. nu. 4.* & ibi in suis obseruationibus Blasius Altimarus *nu. 10.* Vincent. de Franchis *decis. 252.* vbi Additionatores præcipuè Antonius de Luca † ea reddita ratione quod Præsidentes Regiæ Camere habeant iurisdictionem ordinariam, Consiliarij vero Consilij Sanctæ Claræ habeant delegatam Petra *in ritu 53. nu. 10.* & ritu *98. num. 5.* Regens Galeota *lib. 2. controu. 58.* & sic in istis debet obseruari dispositio tex. *in l. duo 39. D. de re iudi. & cap. fin. de sentent. & re iudi.* † sed hanc rationem scilicet Iudices Cō-

42

43

44

45

46

47

filij

filij habere iurisdictionem delegatā impugnat validissimis
 argumentis Blasius Altimar *in obserua. ad conf. 7. Regentis*
Scipionis Rouiti nu. 1. & si institutū permetteret, illam plu-
 ribus alijs medijs destruere possemus. Videndus Carleual *de*
iudicijs lib. 1. tit. 1. disp. 2. quast. 8. sect. 4. nu. 1152. Non nega-
 mus Præsidentes Regiæ Camerae esse Iudices Ordinarios,
 non vero hanc esse rationem quare pro reo in casu paritatis
 48 ius dicitur, euidenter probatur, † quia quando lis est inter
 partes absque interesse Fisci, (quod euenire potest quoties
 cessante interesse Fisci partes incompetentiam Regiæ Ca-
 meræ non adlegant, licet meis temporibus eo cessante ex
 officio fuit interpositum decretum : Partes adeant Sacrum
 Consilium,) & Præsidentes sunt in pari numero votorum,
 non seruatur dispositio *d. l. inter pares 38.* sed vel ex absen-
 tis alicuius Præsidentis aduentu terminatur, vel ex Proregis
 iussu aliquis ex Regijs Consiliarijs adiungitur si credimus
 M. Antonio Surgent *in Neapoli illustrata cap. 25. num. 28.*
 49 † Quo circa alijs magis placet sententia eiusdem Surgent *d.*
nu. 28. quam eo nō laudato adducunt Altimarus *ad d. conf.*
7. Rouiti nu. 8. & Carolus Petra *superritu 98. nu. 5.* eam in-
 finauit tantum Aponte *d. decis. 31. nu. 7. 8.* Quia scilicet
 in causis vertentibus in Regia Camera interesse regulariter
 est Regij fisci, quo casu in rebus dubijs (vti sunt illæ in quibus
 paritas votorum concurrit) pro reo est iudicandum, &
 non pro Fisco (cuius causa nunquam est mala nisi sub bono
 Principe, vt inquit Plinius *in Panegy. ad Traianum*) *l. non*
puto 10. D. de iur. fis. iuxta communem Doctorum sensum
Couar. lib. vari. cap. 16. in princ. 8. nu. 1. Negulant. *de pigno.*
par. 2. mem. 4. nu. 118. Barbosa *in l. 1. par. 2. nu. 11. ex vers. ad*
complementum D. solut. matrim. Farina. *in frag. crimi. litt. F.*
nu. 188. 189. Menochi. *de presump. lib. 2. presump. 72. per*
totam, licet in fauorem Fisci interpretetur subtiliter rex. il-
 lum post Couar. *d. cap. 16.* & alios à se adductos Carleual *de*
 50 *iudic. lib. 1. tit. 2. disp. 1. nu. 35.* † Vel potius dicendum impu-
 tādum hoc esse publicæ misericordiæ, & humanitati vt pro
 reo in pari causa ius dicatur iuxta illud Senicæ *epif. 1. in fine. :*
Reum

Reum, inquit, paribus sententijs absolui, ac semper quidquid
dubium est, humanitatē in melius inclinare, Cuiaci ad Pau-
lum lib. 17. ad Edictum in d. l. inter pares 38. † vbi notauit 51
hoc in Areopago seruatum fuisse perpetuo, & inde vulgo
iactatum Prouerbiū illud *Minerua suffragium*, *Minerua*
sententia, quali reo iudicato paribus sententijs pro eo Miner-
uā suffragium suum superadijciat, vt suo suffragio pars ab-
soluentium exsuperet partem condemnantium; & ex Ele-
etra Euripidis tradit idem Cuiacius hæc verba: Lex posita est
semper reum vincere paribus sententijs, & nihil mirum
cum varijs priuilegijs rei in Iudicijs gaudeant, † vt est illud 52
quod auctore non probante reus veniat absoluendus *l. actor*
23. C. de probatio. l. qui accusare 4. C. de edendo Ant. Gomez
lib. 3. vari. cap. 13. nu. 28. Mascari. *de probatio. conclus. 36. §*
1224. Don Ioan. de Castillo *lib. 7. de tertijs cap. 7. nu. 2.* Bar-
bofa *axio. 10. nu. 2.* Couar. *lib. 1. vari. cap. 1. nu. 8.* Ant. Faber
de error. pragma. deca. 19. et. 1. Farina. *in frag. crimin. par. 1.*
lit. A. nu. 26. Religiosissimus pariter, & Doctissimus Antistes
Don Antonius Frances Vriegoiti Episcopus Barbastren.
tract. de Intrusi. quest. 70. num. 2. † & fauorabiliores semper 53
fuisse causas reorū sunt iura in *l. fauorabiliores. 125.* vbi plu-
ra Petrus Faber *D. de reg. iur. l. seruum 9. §. sequitur 3. D. de*
verbo. obliga. l. verum 11. §. item quaritur 6. D. de minor. cum
alijs traditis à Valenzuela *conf. 18. nu. 90.*

Sed vt veniamus iam ad Cathalonie practicā ea est. In ca- 54
su paritatis non pro reo, sed Prorex emittere debet votum
suū, † quæ antiquū illū originē habet à tēpore Moysis, vt di- 55
citur *Exodi cap. 18.* ibi *Quidquid autē grauius erat refere-*
bant ad eum, vel vt dicebat Simmachus lib. 10. epis. 40. Diui-
no arbitrio Numinis Regij sumam negotij reseruandam. Ni-
hil enim magis nostro casui adaptari potest. Moyses enim
cum nō posset solus cunctos populos iudicare, electis viris,
vt supra vidimus, strenuis de cuncto Israel cōstituit eos Prin-
cipes Populi qui iudicabāt plebē omni tempore. Sic Rex
noster quia non poterat ipse solus, vt supra etiam diximus;
iudicare, elegit Senatores qui vniuersum populum omni tē-

k

pore

56 pore iudicarent, sed quidquid grauius erat, vt solent esse lit-
 res in quibus paritas votorum reperitur, referūt ad eum hoc
 est ad Regem, seu Proregem, qui eius vices sustinet, vt vo-
 tum suum emittat, † quod mihi probat de iure cōmuni tex-
 à nemine ex his qui ingenia super hac quæstione in nostra
 Prouincia non modicè fatigarunt animaduersus *in d. Luni-
 ca C. Theodosia. de Responsis Prudentum*, cuius verba sunt
 hæc. *Vbi autem pares eorum sententiæ recitantur, quorum
 par censetur auctoritas (hic est casus noster) quod sequi de-
 beat eligat moderatio Iudicantis, & loco illius verbi Iudi-
 cantis, legit Iacobus Gothofredus diligens Commentator,
 & Illustrator Codicis Theodosiani, Moderatoris, seu Recto-
 ris Prouincia, qui apud nos est Prorex.*

57 Sed difficultas quæ insurrexit in Audientia Cathalonie,
 me iam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Con-
 silio Regente, fuit an Prorex posset in casu disparitatis voto-
 rum votū suum in causis ciuilibus proferte. Tempore enim
 Regiminis Excellentissimi Ducis de Ossuna vertente qua-
 dam lite inter Excellentissimos Ducem de Ixar ex vna, &
 Ducem Albar, & Marchionem de Aytona summis titulis à
 me colendum, virum ob magnam in pauperes charitatem,
 & eximias animi dotes longiori vita dignum à nobis *in trac.
 de Fugitiuis cap. 20. nu. 63.* laudatum, ex altera partibus exi-
 stentibus tribus tantum Iudicibus habilibus in Aula, cum
 duo in fauorem Ducis Albar, & Marchionis de Aytona vo-
 uissent, alius in fauorem Ducis de Ixar, noluit Prorex per-
 mittere vt sententia publicaretur prætendendo votum suū
 emittere. Re in Regia Audientia iunctis tribus Aulis agita-
 ta, in varias abierunt Senatores sententias, & licet maior pars
 dixerit non posse Proregem vouere, quia versabatur in cau-
 sa ciuili, & in casu disparitatis votorum, contrarium multi
 sentierunt, acriterq; re in illa Audientia disputata, omnibus
 visum fuit indigere Regio rescripto, quod postea à Supre-
 mo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio, me in eo exi-
 stēte, fuit emanatū vt infra dicitur. Pro cuius rei intelligen-
 tia supponendum est Serenissimum Regem Ferdinandum
 Secun-

Secundum in *Constit. 1. tit. De forma del votar* quam laudat Michael Ferrer 1. parte obseruan. cap. 86. vers. pro intentione, & vers. sed sic est disposuisse quod Locumtenens Generalis, Cancellarius, Vicecancellarius, Regens Cancellariam, dum præest in Audientia Regia Ciuili, vel in Consilio criminali, teneatur concludere omnes causas, & pronuntiare omnes sententias tam definitiuas, quam interlocutorias cum voto maioris partis Senatorum, in casu autem paritatis votorum dat qualitatem voto illius qui in dicta Regia Audientia Præses erit, quam qualitatem idem Rex Ferdinandus sustulit postea in *Constit. 7. tit. de Elect. nombre, y examen delos Doctores dela Real Audiencia.*

Supponendum etiam est quod in *Capitulo duodecimo Curiarum anni 1599.* disponitur sub his verbis: *Quia Maiestas Vestra* (adloquitur Curia Dominum Regem Philippum Tertium æternæ memoriæ) *in Regno Maioricarum sua Regia Pragmatica Sanctione stabiliiuit, ut in causis tam ciuilibus, quam criminalibus dicti Regni suus Locumtenens Generalis nullum votum habeat, dignetur etiam ordinare cum approbatione presentis Curia, ut in hoc Principatu, & Comitatus Rossilionis, & Ceritania idem obseruetur, prouidendo quod in casu paritatis votorum vocentur alij Senatores ex antiquioribus alterius Aula, unus, vel plures arbitrio Locumtenentis Generalis, & suo casu Gerentis vices Generalis Gubernatoris.* Decretum verò Suxæ Maiestatis super hoc Capitulo est huiusmodi. *Quia Locumtenens Generalis in presenti Principatu, & Comitatus est alter nos, obseruetur solium.*

Ex hoc textu deducimus Proreges in Cathalonia nõ posse emittere votum suum in casu disparitatis votorum, cum certo certius sit quod petitio Curia solū fuit respectu prohibitionis in casu paritatis. Si votum habuisset in casu disparitatis, & illud præponderaret, certum etiam est Curiam illius quoque prohibitionem petijisse. Huius rei non meminit Curia, sed solum instat in casu paritatis de modo, & forma quibus dissolui debet. † Nec valet opponi per Suam.

- Maieſtatem dictum fuiſſe quod Prorex vti ALTER NOS debeat ſeruare ſolitū , quaſi diceret quando quidem quia eſt ALTERNOS noſtram immediatè reſpreſentans perſonam, ſolitū ſeruare debet, vouere nēpè in caſu paritatis, adeo decet Principem, cū res eſt grauis (vt ſolēt eſſe caſus in quibus interuenit paritas) emittere votum, vt de Moyſe diximus: *Quidquid autē grauius erat reſerebant ad eum*. Et licet viſ mentis vim orationis noſtræ longiſſimè ſuperet, vt ad aliud inſtitutum dicebat Cuiacius *ad Papinianum lib. 19. Quaſtionum in l. unum ex familia §. ſi de Falcidia D. de leg. 2.* nullū tamen verbum aptius inuenerunt antiqui Legislatores ad explicandam idemnitatem perſonarum Regis, atque Proregis, quam illud verbum ALTER NOS, † ita apud nos appellatur Prorex Olibanus *de iur. fiſ. cap. 4. nu. 58. §. 61. Cancerius par. 3. varia. cap. 3. n. 329. D. Accacius de Ripol varia. cap. 1. nu. 11. §. de Regalijs cap. 1. nu. 13. §. cap. 21. nu. 29. §. in addition. ad Praxim Don Ludouici de Peguera rubr. 27. nu. 77. Xammar de offi. Iudi. par. 1. quaſt. 7. nu. 97. Berart in Specu. viſita. cap. 9. nu. 2. Fontanella decif. 3. num. 17. & alij quos refert Cortiada decif. 10. nu. 3. par. 1. † & ita reſpreſentat perſonam Domini Regis, vt ſit idem Rex reſpreſentatus Ramires *de leg. Regia §. 11. nu. 3. Berart in Specu. viſita. cap. 9. nu. 1. §. 2. Ripol de Regalijs cap. 11. nu. 27. Fontanel. decif. 433. nu. 18. par. 2. Cancer. par. 3. reſolu. cap. 3. nu. 329. Solorza, de guber. India. 10. 2. lib. 4. cap. 9. nu. 6. §. 7. & alij laudati à Cortiada d. decif. 10. à nu. 3. † Nō obtinet ſecundum locum à Domino Rege, ſed eundem Oliba. *de iur. fiſ. cap. 4. nu. 61. §. 64. Cancer. d. cap. 3. nu. 329. Andraſ Bosch delos titulos de Honor. lib. 2. cap. 36. §. 3. in fine, §. §. 39. verſ. El Tribunal. Ripol in addit. ad Praxim Don Ludouici à Peguera rubri. 27. nu. 77. Xammar de offi. Iudi. par. 2. quaſt. 7. nu. 97. §. in Ciuili doctri. ſiue de Priuileg. Ciuit. Barcinona §. 7. nu. 4. Fontanel. decif. 433. num. 18. par. 2. Carolus de Graſſis except. 1. nu. 43. Ramires de lege Regia §. 11. nu. 3. Belluga in Speculo Princi. rubri. 6. nu. 4. Matheu de Regi. Reg. Valen. 10. 1. cap. 2. §. 1. nu. 22. Maſtril. lib. 2. de Magiſtra. cap. 6. nu. 34. Berart in Specu.***

Spēcu. Visita. cap. 9. nu. 4. Cortiada d. decis. 10. nu. 7. videnda hæc, & alia de dignitate Proregis à me scripta in Disserta. de crimi. Lese Maiesta. par. 1. arg. 3. sicque conueniens est vt habeat Regaliam vouēdi in casu paritatis, & hoc est quod dixit tex. supra laudatus: Vbi autem pares eorū sententia recitantur, quorum par censetur autoritas, quod sequi debeat, eligat moderatio Moderatoris, seu Rectoris Prouincia.

Sed vt medullius patefiat sensus dicti Capituli 12. *Curiarum an. 1599.* de quo supra, scire oportet quid obseruabatur in Regno Maioricarum, meminit enim, vt in contextu legitur, Pragmaticæ sanctionis super hac re respectu illius Regni factæ, † fuit autem edita 11. Maij 1576. super institutione Regiæ Audientiæ illius Regni, & extat in libro Ordinationum, & Priuilegiorum dicti Regni ibidem typis mandato an. 1663. fol. 153. in cap. 4. illius leguntur sequentia verba. *In votandis autem causis, & negotijs dictæ Regiæ Audientiæ statuimus, & ordinamus quod Relator causa, siue negotij de quo tractabitur sit primus, & deinde in causis ciuilibus secundum votum præbeat modernior Consiliarius, & post eum reliqui ordine successiuo, ita ut Vicecancellarius, vel Regens Cancellariam, vel antiquior Consiliarius suo casu sit ultimus in uotando. Et in cap. 9. dicitur. Item sancimus, & ordinamus quod tam dictus noster Locumtenens Generalis, quam Regens Cancellariam, & suo casu antiquior Consiliarius in decisionibus causarum tam ciuilium, quam criminalium, & aliorum negotiorum, qua in dicta Regiæ Audientia tractabuntur, cōcludere habeant cum voto dictorum Consiliariorum, vel si discordes fuerint cū voto maioris partis eorum, & dictam maioris partis determinationem sequi, & exequi iuxta iuris dispositionem, aut Franchesarum, Priuilegiorum, & Pragmaticarum dicti Regni tenentur. Et si dicti Consiliarij pares fuerint in votis volumus, & decernimus vota illa præualere cum quibus dictus Vicecancellarius, & Regens Cancellariam concurrerit, etiam si præsideat in dicta Regiæ Audientia noster Locumtenens Generalis. Idemque seruari in Regno Sardinie ex alia Pragmatica tradit De-*

xart

xart ad Capitula illius Regni lib. 3. tit. 5. cap. 5. pag. 606.

Prosequitur autem Pragmatica Maioricensis, & in cap. 10. sic ait: *Insuper quia maximè conuenit bonæ administrationi iustitiæ quod dicti nostri Consiliarij cum libertate vota sua in omnibus negotijs, & causis præbeant, atque explicent, statuimus, & ordinamus quod noster Locumtenens Generalis qui nunc est, & pro tempore fuerit in dicto Regno, directè, vel indirectè, per interpositas personas, aut alias tam in tractatu negotiorum, & causarum in dicta Regia Audientia, quam extra eam, intentum, aut votum suum non aperiat dictis Consiliarijs, nec inter votandum eos interrumpat, nec alia faciat per qua dicti Consiliarij minus liberè vota sua præbeant, super quo dicti nostri Locumtenentis Generalis conscientiam oneramus.*

66 Ex hac Pragmatica Sanctione nū leuia emanarunt dubia in ortu Regiæ illius Maioricarum Audientia super quibus consulitur Dominus Rex, qui cum voto Supremi Consilij Regnorum Coronæ Aragonum alia Regia Pragmatica (quæ etiam extat in dicto libro Ordinationum fol. 169.) Dat. in Aranjuez 25. Aprilis 1582. illa resoluit in hunc qui sequitur modum. *Item quia ex verbis illis primi Capituli dictæ nostræ Regiæ Pragmaticæ, ibi cui Regia Audientia præsit, &c. dubitatur an Locumtenens Generalis votabit in causis civilibus, & criminalibus, & facit dubium quod disponitur in Capitulo quarto supra quod ultimus in votando sit Regens Cancellariam, & in cap. 9. Quod in casu paritatis præualeant vota cum quibus Regens Cancellariam concurret, etiamsi præsideat Locumtenens Generalis in Regia Audientia, & nihilominus in cap. eodem nomo dicitur quod dictus Locumtenens Generalis concludere debeat, &c. & in cap. 10. quod dictus Locumtenens Generalis intentum, aut votum suum non aperiat. Sancimus, & declaramus quod per dictam Regiam Pragmaticam non datur votū Locumtenenti Generali, sed sola Præsidentia, assistentia, & interessentia in Consilijs tam civilibus, quam criminalibus, & quod habeat concludere, nō inserti votum, neque ex eo quod dicitur quod Locumtenens Gene-*

Generalis intentum, aut votum suum non aperiat, datur ei votum, sed imponitur ei lex, ne Consiliarij intellecto animi sui voto intimidentur, vel ad complacendum eidem impellantur.

Ex geminis illis Pragmaticis colligitur nunquam in Regno Maioricarum in dubium reuocatū fuisse Proreges non habere votum in casu disparitatis votorum, sed solum extitisse dubitatum an illud haberent in casu paritatis, & declaratum fuit hoc casu eidem negandum, cumq; Capitulum 12. nostrarum Curiarum se referat ad Consuetudinem, seu ad illud quod in Regno Maioricarum erat dispositum, & illic fuerat damtaxat petatum, vt in casu paritatis non vouerent, quia in casu disparitatis nullum erat dubium, hinc in nostra Cathalonia solum supplicatum fuit, vt eis tolleretur votum in casu paritatis, nam in casu disparitatis non erat necessarium, quia illud, vt diximus, non habebant, iuxta vulgatissimum Axioma. † Relatum est in referente cū omnibus suis qualitatibus *l. affe. 1010. D. de hered. insti. Mascac. de probatio. conclu. 1319. nu. 21. Peregr. de fidetrom. art. 16 nu. 11. Fontanel. de pact. nuptia. 10. r. claus. 4. glof. 18. par. 2. nu. 22. § 28. Cancer. par. 3. varia. cap. 3. de Priuile. à nu. 224. Valenzue. conf. 51. nu. 17. 10. 1.*

67

68

Verum, vt clarius innotescat dictum Capitulum 12. quatenus dicit, quod obseruetur solitum, debere intelligi de voto in casu paritatis, vltra supra tradita, expendo formulas illas in principio propositas, quibus vti solent nostri Scribæ mandati. Hi enim cum adest paritas ita dicunt: *Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis pro obseruantia Constitutionis concludit, &c.* Videamus nunc de qua Constitutione loquuntur non vtique de antiqua, nam vt vidimus, solum loquitur de casu disparitatis votorum, & de casu paritatis quando aderat votum cum qualitate, non vero quando interuenit paritas absque qualitate votorum, qui est casus noster, & in quo dicit Scriba mandati, *§ pro obseruantia Constitutionis*, igitur de hoc Capitulo veniunt ista verba intelligenda, quod licet non sit Constitutio (quæ ab omnibus tribus brachijs fit, sed Capitulum Curia quod duo tantum faciunt)

69

78 Don Raphaelis de Vilosa

faciunt) tamen facili negotio potuit hoc nomine vocari, vel equiuocari, cum in Codice Constitutionum hæc Capitula inueniantur, & Codex in quo reperitur, vulgo Codex Constitutionum anni 1599. appellatur.

- 70 Non omittendum est quod institutum expēdi potest desumptum ex Instructionibus secretis (sic vulgo nominantur) quæ dantur Proregibus Cathalonix *in cap. 22. illarum*, sic legitur. *Y porque con vuestra presencia, y autoridad no solo se despacharan muchas mas causas civiles, y criminales, pero pōdreis en cuidado a los Iuezes para que mejor lo vean, y entiendan, y conocereis los ingenios, letras, y zelo de cada uno, y lo que seles puede encomendar, y para lo que es, y assi os lo encargamos, y mandamos que en todo caso os halleis a los Consejos, y assistais los mas dias que pudieredes no solo en la Sala endonde se tratan las causas criminales, pero aun en las otras en que se tratan las civiles, assenaladamente quando huuiere alguna de mucha importancia, entrãdo los unos dias en una Sala, y lo otros en la otra, como os pareciere que sea mas a proposito.* Hinc colligitur non habere votum Proregem in casu disparitatis: certum enim est quod ei præscriberetur modus quo hac præ eminentia uti deberet, & licet ex hoc inferri possit, nec habere votum in casu paritatis, † & sic esse hoc argumentum ex illis quæ nihil probant, quia nimis probant, quorum meminit Excellentissimus Dominus Vicecancellarius Crespi *obserua. 15. nu. 309.* Attamen duobus respondetur modis. † Primò leges omnes, quarum nomine donari possunt quæ cōtinentur in Instructionibus secretis Proregum, non respicere ea quæ rarò eueniunt, ut est paritas votorum, *l. his 4. l. nam ad ea 5. D. de legibus Robert. lib. 3. senten. iur. cap. 12. Carleual de iudicijs tom. 2. lib. 1. tit. 3. 3. disput. 2. nu. 6.* † Secundò quia opus non erat in casu paritatis votorum, præcipuè in Senatu Cathalonix (qui Supremus potest appellari, cum ab eo non detur ad alium appellatio, sed ad seipsum supplicatio) admonere Proregem, quia ipsa paritas probabiles reddit ambas sentētias, † licet etiam in eo casu debeant Proreges peritissimum consulere, ut animaduert-

mauertit Gabriel Berart *in Specu. visita. cap. 9. nu. 23.* Michael Ferrer *par. 1. obseruan. cap. 8 6. nu. 4.* ad quod expendi possunt verba Vlpiani *in l. 1. D. de iusti. & iur.* ibi: *Iustitiam namq; ipsi colunt, & boni & aequi iustitiã profitentur, aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes,* & obseruatione digna est practica qua vti deberent hoc in casu Proreges inuenta in Archiuio Regio Barcinonensi die 12. Iulij 1570. in quodam casu paritatis votorum, vbi hæc habentur. *Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis attentata paritate votorum prædictorum, de consilio Magnifici Antonij Negrell Regij Senatoris qui lectura dicti processus non interfuerat, & sic iuxta Cathalonix praxim vouere non poterat, adhesit voto dicti Magnifici Michaelis Ferrer, & aliorum eius voto adherentium, † & Imperatorum,* qui Iuris Consultos consulebant meminit Ioãnes Chockier *lib. 3. thes. polit. apho. cap. 8.*

75

Sed iam superest vt videamus quid de hac quaestione nostri Pragmatici fenserint. Cõueniunt nobiscum omnes ferè qui huius articuli meminerunt, & imprimis Iacobus Cancerius *par. 1. vari. cap. 21. nu. 55. in Codi. additio.* vbi sic ait: *Nec ipse habet (loquitur de Prorege) in cognitionibus causarum nisi interuentionem, & votum decisuum in casu paritatis votorum Regionum Senatorum.* Adstipulatur Ioannes Petrus Fontanella *to. 1. de pact. nuptia. clau. 3. n. 35.* inquiens. *Qui, loquitur de Prorege, votum habet quando Regij Consiliarij sunt aequales in voto, & meminit decis. 234. nu. 3. in fine* dicens: *Et quod plus est fuerunt vota diuisa, & propterea habuit votare Excellentissimus Locumtenens Generalis vt paritatem tolleret.* Suffragatur quoq; Iosephus Ramonius *conf. 3. nu. 114.* *Licet Locumtenens Generalis non habeat votum in decisionibus causarum nisi data paritate, tamen absurdum est affirmare non habere iurisdictionem actualem.* Non dissentit Michael Ferrer *par. 1. obseruan. cap. 8 6. nu. 4.* ita concludens. *Ad materiam reduco in practica quod Locutenentes Generales Domini Regis non solent iudicare in disparitate numeri votorum, sed solum quando Doctores Regij Con-*

76

80 Don Raphaelis de Vilosa

silij sunt in numero pari votorum, & tunc, & non alias solent votare. Quid clarius, quid apertius ad decisionem nostri articuli? Sequitur etiam nostram sententiam Don Michael de Cortiada decis. 18. num. 38. inquit. In Cathalonia suspecto Prorege, non est suspectus Senatus, sed proceditur ad ulteriora in causa excluso Prorege ab eius tractatu, & interuentione, ac voto in casu paritatis, & decis. 27. num. 41. Proreges, seu Locumtenentes Generales Domini Regis in negotijs iustitia votum non habent, imo resolutionem maioris partis Senatorum de necessitate sequi tenentur de iure Cathalonia, quidquid aliter contra tot doctissimorum vitorum firmatas sententias, & seipsum sentiat decis. 36. n. 117. Nobis etiam fauet Gabriel Berart in Speculo visitationis cap. 6. nu. 23. vbi hæc ait. Et quia Excellentissimi Proreges solent in hoc Principatu votum suum præbere in causis ciuilibus, & criminalibus in Regia Audientia vertentibus quando Senatores eiusdem sunt in numero pari votorum.

77

Hoc idem sensere plurimi non contemnendæ autoritatis Doctores in terminis Proregis Cathalonix Dñ Garciae Magistril. de Magistra. lib. 5. cap. 9. nu. 39. qui de Prorege hæc dicit. *Quamuis in paritate votorum possit suum dare votum, ad tradita per Fontanellam de pact. claus. 3. glos. 3. nu. 33. fol. 13. qui loquitur in Locumtenente Cathalonia. Don Ioannes de Solorzano de India. guber. lib. 4. cap. 10. nu. 26. sic firmat: Quia licet suffragium in illis causis non habeant, plurimum tamen eorum interuentio, & autoritas ad rectam ipsarum determinationem prodesse solet, & inferius: Quod tamen Neapoli, Sicilia, & Cathalonia ipsis conceditur, ubi Senatores sunt in paritate votorum, & idem tenet in Politi. Indiana lib. 5. cap. 13. uers. en quanto, & uers. el qual fol. 876. idem roborat Pater Ioannes Madariaga lib. del Senado, y su Principe cap. 10. qui licet explicitè non nominet Cathaloniam implicitè tamen de ea videtur loqui. Por esto no tienen uoto los Presidentes, y algunos Vireyes en los Consejos, y Chancellerias de España sino es en caso de igualdad de uotos en los Consejeros.*

Et

Et quamuis ex supradictis nonnulli vtantur verbo *nō solent* ei tamen adiungunt dictiones *solum*, & *tunc*, imo clausulam *nō alias*, quæ ex sui natura inducunt formam, restringunt quoq; & limitant dispositionem ad casum dumtaxat paritatis, iuxta tradita per Barbosam *dictio. 378. & dictio. 409. & claus. 81.* 78

Neque omittendum est quod ad institutū refert Iacobus Cancerius *par. 1. varia. cap. 15. de prescriptio. nu. 62. in fine in Codici. additio.* vbi in quadā causa in qua Senatores fuerunt in sententia diuisi, & numero pares de mense Ianuarij 1612. opus habuit informare Proregem, cum certum sit, & notum in illo foro versantibus insolitum esse Proregem informare nisi in casu paritatis, ex quo videtur eo casu tantum votum habere. 79

Etsi tātorum virorum autoritas sufficere deberet ad roborationem nostræ sententiæ, non contemnenda tamen sequens est ponderatio. Non leuiter inter Theologos, & Iuris Canonici Doctores ambigitur, an Iudex Ecclesiasticus, siue Ordinarius sit, siue Delegatus, casu quo eius iurisdictio perturbetur, aut nolit sæcularis contentionem firmare, supposita nostra Regnorum Coronæ Aragonum inter ambas iurisditiones concordia, possit sententiam excommunicationis in personam Proregis proferre. De qua quæstione pro affirmatiua videndi sunt Dionysius de Puertocarrero *in allegatione pro Iurisditione Inquisitorum Maioricensium nu. 52.* Diana, & ab eo relati *resolutio. moral. par. 3. tract. 1. resolu. 9. vers. sed his.* Fermosi. *in cap. 2. quæst. 17. à n. 5. de iudici.* Solorza. *de Indiar. guber. tom. 2. lib. 4. cap. 10. à nu. 66. & in Politi. India. lib. 5. cap. 13. vers. lo que fol. 883.* Pro negatiua stat noster Michael Ferrer *par. 3. obseruan. cap. 174.* Dexart *ad Capitula Regni Sardinia fol. 688. n. 7.* Cutel. *ad ll. Siculas fol. 499.* Cortiada *decis. 27. n. 38. to. 1.* etsi Solorzanus asserat nullū vidisse Authorem pro sententia negatiua, & prædictus Michael Ferrer *d. cap. 174.* tradit modum quo cum Iudice Ecclesiastico proceditur cum in eius litteris césuras in Proregem fuerit cōminatus, & Don Michael Cortiada *d. decis.* 80

82 Don-Raphæelis de Vilofa

refert praxim qua vsus est in hisce casibus Senatus Cathaloniz.

- 81 Sed quidquid sit de hac cōtrouersia, quā intactam utpotè
 quæ ad institutum nostrum non pertineat, relinquimus, in-
 ficiari nequit nō posse dici rationem opinionis negatiuæ esse
 supremam illam representationem regiæ personæ quam
 82 habere Proreges sæpius diximus, † quia ut firmat idem
 Cortiada *d. decis. 37. num. 42.* nec in personam Vicege-
 rentis Generalis Gubernatoris in Cathalonia potest Iudex
 Ecclesiasticus, siue Delegatus sit, siue Ordinarius remedio
 83 censurarum uti, † & tamen vulgatissimum est non habere
 Generalis Gubernatoris Vicegerentem, etiamsi Viceregia,
 ut dicitur, procedat, eandem representationem quam habet
 Prorex, ut notauit idem Cortiada licet non exactè *in addi-
 tio. ad d. decisio. 10. ad nu. 75.* quæ inueniuntur post secun-
 dam partem.
- 84 Genuina igitur ratio quare in personam Proregis nō de-
 bent dirigi censuræ est, quia excommunicatio, ut multi te-
 nent infligenda non est, nisi interueniat peccatum *can. ser-
 uetur, can. nemo Episcoporum can. nullus, can. Episcopi 11.
 quæst. 3. can. refecanda can. corripiantur 24. quæst. 3.* Couar.
in cap. Alma mater par. 1. cap. 9. nu. 1. Thomas del Bene *de
 parlam. dubi. 4. secti. 13. § de immu. Ecclesi. 10. 2. cap. 10. du-
 bit. 4. nu. 21.* Gutierrez *canoni. questionum lib. 1. cap. 7. nu. 23.
 24. § lib. 2. cap. 16. nu. 16. § 17.* Serauia *de iurisd. adiuncto.
 quæst. 15. n. 1.* † Cumque Proreges in hisce negotijs votum
 85 nō habeant cum sint iustitiæ, imo cum teneantur maiorem
 partem sequi votorum, ut ex *Const. 1. tit. De la forma del vo-
 tar Fontanel. de pact. nupti. tom. 1. clau. 3. glof. 3. num. 47.* Ra-
 mon *conf. 27. nu. 9.* & tradunt quamplurimi relati à Cortia-
 da *decis. 27. nu. 41.* non modo peccatum, verum culpam ali-
 quam contrahere non posse iuris indubij est, multo minus
 excommunicationis fulmen in eos cadere iuxta tradita per
 Thomam del Bene *de immunit. Ecclesiast. tom. 2. cap. 10.
 dubita. 4. nu. 41.* Gutierrez *canoni. quæstio. lib. 10. cap. 7. nu.
 23. § 24.*

His

His absolutis superest videamus modū in nostro Regno Cathalonix alias obseruatum, † certum est enim obseruantiam subsequutam esse veram legis interpretem Fontanel. 86
decis. 504. nu. 10. par. 2. non quia illa sit ius separatum, † sed 87
 vt pars, & portio illius legis cuius est obseruantia Ramon. *conf. 64. nu. 28. & conf. 65. nu. 21.* Giurba *ad Consuet. Mef-*
sanens. in proce. par. 1. nu. 30. Fonta. *de pact. nupt. claus. 6. gl. 3.*
par. 2. nu. 44. & decis. 48. nu. 9. par. 2. † habetque magnam, 88
 vim ad declarandum quodlibet dubium ex lege ortum, quia
 habetur, ac si in eadem lege esset scripta obseruantia, quæ
 sequuta fuit Fontanella *decis. 303. nu. 15. & seq. & dec. 457.*
nu. 4. & 9. & decis. 482. nu. 9. & de pact. nuptia. clau. 1. glos.
1. nu. 39. Xammar *de offi. Iudi. par. 2. quest. 7. num. 71. & 72.*
 Excellentissimus Dominus Vicecancellarius *obser. 1. n. 215.*
& 273. † etsi contrarium extitisset de iure verius Fontanel. 89
d. decis. 457. nu. 9. Hondedæ. *conf. 92. nu. 30. lib. 1.* † & quod 90
 stetur magis obseruantix, quam proprietati verborū ipsius
 legis docent Crauetta *in respon. pro Genero nu. 318. vers. vs-*
que adeo Menochi. conf. 390. nu. 10. Fontanella *decis. 457.*
num. 11.

Verum vt clariori methodo procedamus distinguenda
 sūt tempora ante nempe annum 1599. in quo dictum fuit
solitum feruari debere, & post illum annum, † cum certum 91
 sit eo efficaciorē esse obseruātiā subsequutam ad inter-
 pretandam legem, quo proximior est legi, vt ex Baldo *in*
proce. Digestorum nu. 7. tradit Ludouisi. *decis. 325. nu. 1.* vbi
 Beltraminus *nu. 26.* Xammar *de officio. Aduoca. par. 2. quest.*
7. num. 44. Plura exhibita sunt exemplaria quibus innotuit
 cum esset præsens Prorex, & votorum interueniret dispari-
 tas, non dedit votum, præsertim die 18. Ianuarij, & 30. Maij
 1600. quæ exemplaria cum sint immediata anno 1599. in
 quo fuit dictum obseruari *solitum*, arguunt, & probant ob-
 seruātiā. Ad sunt alia die 4. Iunij 1602. die 29. Martij 1613.
 die 21. Nouembris 3. Februarij 27. Maij 1630. Non desunt
 antiquiora quæ nostrum institutum maximè probant vide-
 licet 19. Octobris 1535, 15. Ianuarij 1536, 26. Augusti
 1536.

84 Don Raphaelis de Vilosa

1536, 27. Septēbris 1539, 8. Octōbris 1539, 3. Decembris 1539, 20. Martij 1540, 17. Aprilis 1542, 11. Maij 1542, 20. Augusti 1543, 9. Junij 1544, 5. Nouembris 1544, 14. Junij 1554, 20. Februarij 1555, 9. Octōbris 1557, 30. Iulij 1562, 25. Maij 1565, 13. Junij 1565, 11. Ianuarij 1578, 6. Martij 1579, 14. Junij 1581, 11. Iulij 1581, 5. Maij 1582, 16. Junij 1582, 13. Octōbris 1582, 8. Decembris 1582, 18. Februarij 1574, 14. Nouembris 1584, 8. Aprilis 1588, 28. Aprilis 1589, 28. Junij 1595, 13. Martij 1597, 8. Aprilis 1599,

92 Quæ omnia autentica exhibita fuerunt, † etsi non ignoremus ad obseruantię subsequutę probationem bīnos, aut tres actus intra decem annorum spatium absolutos sufficere, vt sentiunt melioris notæ Doctores Lara de annis. 6. Capella. cap. 5. nu. 49. Giurba ad Consuetu. Messanen. in pro. nu. 28. Farina. decis. 419. nu. 6. 448. nu. 3. tom. 1. recentio. Larrea. decis. 45. nu. 24. Gutierrez conf. 2. num. 10. Fontanella decis. 482. num. 12. par. 2. 6. de pact. nuptia. clau. 1. num. 47. vbi in quibusdam notis ipsius Authoris manu propria exaratis, quas cum penes me habeam, non parui facio, addit plenè de hac re tractantem Franciscum de Ponte conf. 41. per totum, quæ potiori iure tot supra relata ferè per integrū sæculum executioni mandata conuincere debent. Post felicissimam reductionem totius Cathalonix Regni ad debitam obedientiã Domini nostri Regis tres cognouimus Proreges, & nos qui præsentēs sēper fuimus plenam fidem facere possumus nūquam in casu disparitatis votorum, votum suum emisisse, bene vero in casu paritatis.

93 Ad corroborationem aduersariæ sententiæ sex in tanti temporis fluxu exemplaria adducuntur, omnia tamen ante annū 1599. & inter ista aliqua sunt facta iunctis tribus Aulis, quæ magis ad gubernium, quam ad iustitiam pertinent, & quamuis inuenirentur plurima alia, solum pro aduersarijs induci posset ex eis varietas obseruantię, † quo in casu attenditur quod frequentius fuerit obseruatum, vt docent Castillo controuer. iur. lib. 5. cap. 93. S. 7. num. 15. Rojas decis. 279. nu. 12. Xammar de offi. Iudi. par. 1. quæst. 15. nu. 78.

scus

Icus *conclus. 59. nu. 96. litt. O.* Noster Vicecancellarius Crespi *obser. 60. nu. 117.* Fontanella *decis. 573. num. 20. par. 2.* † vel quod ultimo loco est obseruatum, vt sentiunt alij Valenzuela *conf. 78. nu. 60.* noster Vicecancellarius *d. obser. 60. nu. 117.* Fontanella *decis. 573. nu. 21. par. 2.* Larrea *decis. 47. nu. 52.* & *alleg. fisca. 119. n. 17. to. 2.* Rojas, Castillo, & Xamar *ubi proximè Caualcanus decis. 482. in fin.* Quo quo nos veritimus, noster vtique probatur intentus, nam vt vidimus per integrum supra seculum, & iugiter obseruatum fuit non emittere Proregeꝝ votum suum nisi in causis paritatis votorum.

95

Obiectio, qua vrgent cōtrarij, & in qua difficultatis cardo sistit, ex *Constit. 1. tit. De la forma del votar* deducitur, cuius verba sunt hæc: *Prouidemus, & ordinamus quod Præses in Audientia, & Consilij quicumque ille sit siue Locumtenens Generalis, siue Cancellarius, Vicecancellarius, aut Regens Regiam Cancellariam suo casu (exceptis nobis, & Serenissima Regina nostra uxore, & filijs ex legitimo matrimonio procreatis, & natis) debeat concludere lites ciuiles, & criminales, ita tamen quod in causis criminalibus debeant esse sex vota dicti Consilij ultra illud Vicecancellarij, vel Regentis suo casu, vel proferre sententias tam interlocutorias, quam definitiuas cum voto maioris partis dictæ Audientia, aut Consilij eorum qui præsentem erunt.* Hucusque inclytæ recordationis Rex Ferdinandus Secundus, cuius sunt verba quæ retulimus, voluit astringere Locumtenentem Generalem, Cancellarium, Vicecancellarium, vel Regentem Cancellariam, vt teneantur concludere sententias cum voto maioris partis, ab hac tamen obligatione excepit propriam personam, itemque Regina, & filiorum legitimorum, nec hucusque dat votum Locumtenenti Generali, potuit enim concludere & non vouere. Sequuntur deinde verba vnde oriri difficultas potest: *Et quoties votum Præsidis cum alijs dictæ Audientia, vel Consilij in dictis causis ciuilibus, & criminalibus faciet æqualem numerum, ordinamus quod præualeat, & debeat cum illo concludi.* Quibus verbis arguunt aduersarij dicendo,

96

cendo, en quomodo datur votum Præsidi, sicque Locumtendenti Generali etiam in casu disparitatis votorum? Sed respondetur verbum illud *Præsidis* nō compræhendere Proregem, sed dumtaxat Cancellarium, Vicecancellarium, aut Regentem, qui duabus Aulis præfunt, vnusquisque suæ, & ratio est manifesta: nam si voluisset vt votum Proregis haberet præponderationem, seu vt vulgo dicitur, qualitatem nō vtique propriam personam, Reginae, & filiorum ab hac regula exciperet, imo si hoc verum esset, quādo postea in *Constit. 7. tit. De la Eleccion dels Doctors dela Real Audiencia* auferatur qualitas hæc, seu præponderatio Cancellario, Vicecancellario, & Regenti, tolleretur quoque Locumtendenti, non loquitur de eo, signum est quod non intelligebatur cōpræhensus in prima illa Constitutione, in qua qualitas voto Præsidentium tributa fuit, & hoc est quod supradiximus stādum esse magis obseruantiaē interpretatiuaē, quam proprietati verborum ipsius legis, vt ex Craueta, Menochio, & Fontanella obseruauimus supra, † & quamuis pro regula generali habeatur obseruantiam interpretatiuam procedere solum in dispositionibus dubijs, non in claris, vt post alios docet Fontanel. *decis. 457. nu. 7. Et decis. 481. num. 15. par. 2. Suelues. conf. 33. nu. 22. lib. 2. Ludouisius decis. 162. n. 3. Et 4.*

97 & alij plures, † attamen licet verba sint clara, si inueniantur in aliqua parte ab obseruantia correctā, vel mutata, est illi standum, ita ex Alexandro, Mascardus *de generali Statuto. interpre. conclu. 2. nu. 143. Parisius con. 56. nu. 34. lib. 2.* obseruat Fontanel. *claus. 1. num. 40. de pact. nuptia.* his verbis. *Et hac interpretatiua consuetudo nedum dicitur quādo vt vulgo intelligitur inducitur pro explicatione alicuius dubie dispositionis, vel alicuius verbi dubij in ea contenti, sed etiam Et quando per eam corrigitur dispositio respectu alicuius rei tantum, eadem dispositione in reliquo firma manente.* Magistraliter noster Vicecancellarius Crespi *obser. 1. nu. 115.* vbi sic ait: *Secundo principaliter notandum est hanc obseruantiaē interpretationem eam vim habere, vt etiam si videatur contra verba fori, Et aliquo modo corrigi in aliqua parte, ea sequenda*

quenda sit, perinde ac si in ipsis verbis fore fuisset scriptum id quod est obseruantia declaratum, hac enim interpretatio non diuersa, sed eadem dicitur dispositio, & eandem vim habet. Cumque supradicta *Consti. 1.* diuersos casus distinguat, contineatque diuersas partes, potuit obseruantia interpretatiua illam in ea parte voti corrigere, firma in alijs remanente, & hoc est quod voluit dicere noster Iosephus Ramon. *d.conf. 3.nu. 114.* Proregem nostrū nullam habere iurisdictionem circa Decisiones causarum, cum sit ei ablata per *constitu. 1. tit. Dela Audiencia, y Consell Real* licet indecidendis causis interdum habeat iurisdictionem actu, vtpotè data paritate votorum.

Neque obstat si dicatur aliud esse videri cōtrariam, aliud esse contrariam. Etenim Autores supracitati loquuntur in terminis quando obseruantia est contraria, vt patet ibi *Quando per eam corrigitur dispositio, & ibi, & aliquo modo corrigi in aliqua parte, &* facit quod Fontanella *in d.claus. 1.nu. 44.* ait loquens de hac obseruantia: *Licet enim, inquit per Constit. 1. o. tit. de obseruar constit. sit prohibitum allegare consuetudines, & obseruantias quascunque contra dictas Constitutiones, & iura Patrie, nihilominus hac de qua agimus interpretatiua consuetudo admittenda erit, etiamsi per eam aliquid detrahatur de illorum dispositione, & verba repugnent, & malus resultet intellectus, & alia obstare videātur, de quibus superius dictum est.*

99

Et iuxta nostrā sententiam fuit res decisa per Suam Maiestatem, præuia cōsultatione nostri Sacri Supremi, Regijq; Cōsiliij Regnorū Coronæ Aragonum, regio rescripto transmissio Excellentissimo Duci de Ossuna tunc Proregi merittissimo Regni Cathalonie in hunc qui sequitur modum.

100

La Reyna Governadora: Ilustre Duque de Ossuna primo Lugartiniente, y Capitan General del Principado de Cataluña, &c. Para la recta administracion dela Iusticia me ha parecido resolver por Punto general que mis Lugarestinientes Generales en esse Principado se abstengan de votar en los pleitos ciuiles sino es en caso de paridad de votos de mis Mi-

m

nistros

nistrós, particularmente hauiendose observado en essa Provincia en esta conformidad por vuestros Antecessores, y assi hareis se registre esta resolucion en los libros delos Acuerdos dela Audiencia.

Y porque se me ha representado por el Marques de Aytona mi Mayordomo mayor que en un pleito que pende mas ha de cien años en essa Real Audiencia entre los Duques de Ixar, y Alba en el qual es interessado el Marques llegando se a votar en presencia vuestra, y dado sus votos los Ministros dela Sala donde pende, al tiempo de llamar al Escriuano de Mandamiento para dezirle la resolucion dexò de bazerse por pretender vos que os tocava votar, siendo assi que no concurriendo sino tres votos habiles no parece podia hauer paridad, suplicandome mande se guarde el estilo acostumbrado, y se de la resolucion al Escriuano de Mandamiento, ha parecido encargar, y mandar os que siendo assi como el Marques refiere, os abstengais de votar, y dexeis correr la justitia segun se ha acostumbrado. Dat. en Madrid a 15. de Febrero 1669. Yo la Reyna, Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius, Vidit Don Petrus Villacãpa Regens, Vidit Don Georgius de Castellui, Vidit Exea Regens, Vidit Fernandes ab Heredia Regens, Vidit Don Raphael de Vilofa Regens, Vidit Don Antonius Ferrer, Don Didacus de Sada Secretarius.

101 Postea autẽ amplius re hac discussa aliud emanauit Regium rescriptum Duci Sessæ tũc Proregi tenoris sequentis.

La Reyna Governadora: Ilustre Duque de Sessa, Soma, y Baena Primo, mi Lugartiniente, y Capitan General. Siendo como es cõforme ala recta administraciõ dela Iusticia q̃ mis Lugarestinientes Generales en esse Principado, y Condados se abstengan de uotar en los pleitos ciuiles que se ofrescan, sino es en caso de hauer paridad de votos delos Ministros dela Sala en que se trataren, como mande aduertirlo en carta de 15. de Hebrero de este año al Duque de Osuna vuestro Antecessor en effos cargos aunque me representò lo que se le ofrecia, y remitio los papeles que las Salas le hizieron sobre este punto para que yo le resoluiesse. Hauiẽdo cõsiderado las razones que

con-

contienen, y todo lo demas que se ha ofrecido en la materia en orden alas Constituciones que hablan en ella. Ha parecido deziros que non encuentran ni enbarazan esta disposicion, y assi os encargo, y mando los obserueis absteniendo os de votar en las causas ciuiles que se ofrecieren, sino es en caso de paridad de votos delos Ministros que se hallaren en la Sala donde se trataren, como en dicha orden se dispuso, y paraque en adelante la obseruen tambien los que nombrare en esos cargos hareis se registre esta orden en el libro delas Acordadas de essa Real Audiencia ala qual escriuo lo mismo. Dat. en Madrid a 30. de Nouiẽbre 1669. Yo la Reyna, Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius, Vidit Don Petrus Villacampa Regens, Vidit Exea Regens, Vidit Don Raphael de Vilosa Regens, Vidit Don Antonius Ferrer, Vidit Marchio de Castelnou, Don Didacus de Sada Secretarius. † Simile 102
rescriptum fuit directum Regiæ Audientia.

DISSERTATIO QVARTA

DE IVRE ADHÆSIONIS

AN SCILICET VILAFRANCA,
& Vallis Confluentis in Cathalonia adhæreat Comitatus
Ceritaniæ, an vero Comitatus Ruscinonis, diebus 11. &
12. Septembris elaborata pro tractatu Pacis Irunensis,
quam vulgo Pirynæorum appellant, mandato Excellen-
tissimi tunc Cathalonix Proregis Marchionis de Olias,
& Mortara.

S V M M A R I V M.

- 1 *In ultimo Pacis tractatu inter Sereniss. Reges Hispania, & Gallia, Comitatus Ruscinonis remansit penes Christianissimum, Comitatus Ceritania penes Regem Catholicum Dominum nostrum.*
- 2 *Thesis disputanda, Terra Confluentis in quo Comitatu connumerari debeat?*
- 3 *Controuersiam non leuis momenti Author asseruit, etsi quidam Aulicus aliter sentisset.*
- 4 *Aulicus carpitur, & se allucinatum ostenditur, & nu. 6.*
- 5 *Confluentis Vallis describitur.*
- 7 *Pluribus medijs demonstrat Author, Confluentem membrum esse Ceritania, non Ruscinonis.*
- 8 *In Cathalonia Comites olim, & Reges Aragonum tribus personarum Statibus leges, & edicta condebant.*
- 9 *Comites olim Ceritania totum Comitatum Ceritania, & Confluentis simul in pace posuere, nulla mentione de Comitatu Ruscinonis.*
- 10 *Verba vsatici ad materiam recensentur.*
- 11 *Probatur ex vsatico dependentia Confluentina Vallis à Ceritania, & independentia à Ruscinone.*
- 12 *Cænobia duo Benedictina posita, & sita sunt in territorio Confluentis.*

- 13 *In alieno solo adificare nemo praesumitur.*
- 14 *Aedificium cedit solo.*
- 15 *Cænobiorum conditor Grifus, seu Guisfridus Ceritania Comes fuit.*
- 16 *Verbis Chronologi Cathalani id ostenditur.*
- 17 *Pariter Epitaphio sepulchrali, cuius verba recensentur.*
- 18 *Inscriptiones in lapidibus multum probant.*
- 19 *Similiter ex Priuilegio Carali Magni, quod integrum transcriptum est.*
- 20 *Verba enunciatiua in antiquis, & in probatione situs adificij probant.*
- 21 *Roboratur Thesis tribus testamentis Comitum Ceritania.*
- 22 *Primum testamētū Guisfridi Ceritania Comitis adducitur*
- 23 *Alterum Gullielmi Raymundi conditum anno 1095.*
- 24 *Tertium Gullelmi Iordà anno 1102. cum eius peculiaribus verbis.*
- 25 *Vir nobilis donare non praesumitur ea, quae sua non sunt.*
- 26 *Infinitus numerus hominum pro allodijs possessis in Confluenti Sacramentum, & homagium Comiti Ceritania praestiterunt.*
- 27 *Sacramentale Raymundi Riculfi Gullielmo Comiti Ceritania.*
- 28 *Gullielmus Raymundus Arrianos in partibus Barrida, & Vrgelet debellauit.*
- 29 *Sacramentale quod praestitit Arnaldus de Perepertusa supradicto Comiti.*
- 30 *Praefatus Gullielmus facultatem cōcessit habendi forum in Villafranca Confluentis ipsius popularibus.*
- 31 *Vnica recognitio facta per emphiteutam siue domino utili, siue directo, probat dominium.*
- 32 *Instrumentum inter Iacobum Aragonum Regem, & Ludouicum IX. Galliae ad literam recensetur.*
- 33 *Copulatiua (y) natura est sequentibus antecedentia iungere.*
- 34 *Comes Raymundus Berengarius in anno 1131. in diuisione statuum primogenito assignauit Comitatum Ceritania,*

- ritania, & Confluentis, nulla mentione Ruscinonis, qui à Gofredo possidebatur.*
- 35 *Ex Cosmographa descriptione Cathalonie Confluentana Regio qua?*
- 36 *Sardones Ceritania populi.*
- 37 *Cosmographis tabulis præstatur fides.*
- 38 *Ludouicus Pius Imp. Comitatu Barcinonen. Griso dedit.*
- 39 *Omnia intra fines cõtenta, illius sunt, cuius sunt confinia.*
- 40 *Andreas Bosch commendatur, & nu. 49.*
- 41 *Doctori attestanti de Consuetudine in sua patria credendum.*
- 42 *Præsertim de rebus ad historiam pertinentibus.*
- 43 *In antiquis validior probatio per scripturas, quam per homines.*
- 44 *Auersariorum argumentis obsistitur.*
- 45 *Vsualis moneta Confluentis Vallis est eadem, quæ Comitatus Ruscinonis.*
- 46 *Moneta Cussio de regalibus est.*
- 47 *Facultatem cudendi habuisse Comites Ruscinonis.*
- 48 *Item Comites Ceritania.*
- 49 *Argumentum, moneta hæc vsualis est in hoc Regno, ergo Regnum illius est, cuius est moneta, fallax.*
- 50 *Causæ appellationum Iudicum Ordinariorum Vallis Cõfluentis tractantur in Villa Perpiniæ.*
- 51 *Post unionem Comitatum Ceritania, & Ruscinonis à quibus, & quomodo Iustitiæ administratio exerceatur.*
- 52 *In Comitatu Ruscinonis ubi congregabantur Curie, interueniebant homines Confluentis, & quomodo.*
- 53 *Comitatus Ruscinonis ubi olim in pignus datus, an Vallis Confluentis, includebatur?*
- 54 *At contrarium ex multis ostenditur.*
- 55 *Exitus causæ legitur, & lugetur.*
- 56 *Vallis Confluentis Comitatus est appellanda.*
- 57 *Præsertim quia patria est D. Francisci Reuerterij.*
- 58 *Eiusdem D. Francisci præconia percurrunt.*

Cum

Cum in tractatu Pacis Piryneorum dudum inter Augu-
 stissimum Regem nostrum, & Christianissimum ab-
 soluto *cap. 42.* stabilitum fuisset pro exequutione cuiusdam
 negotiationis Matriti celebratæ iam de anno 1656. quæ
 prædicto tractatu regulam dedit, vt Montes Pirynei essent
 termini diuisorij inter Hispanias, & Gallias, fuit etiam con-
 uentû, vt Comitatus Ruscinonis remaneret p̄enes Regem
 Christianissimum, Ceritanæ verò Comitatus p̄enes nostrû
 Potētissimum Monarcham, † & sic extitit hæsitatum apud
 Pacis compositores non mediocriter an Villafranca, & Val-
 lis Confluentis cōnumerari deberet in Comitatu Ruscino-
 nis, an vero in Comitatu Ceritanæ, quibusdam in illo, alijs
 verò in hoc vltimo numerandum affirmantibus, † nos de
 controuersia notitiam quam primum habentes non leuis
 momenti eam diiudicauimus, etsi quidam in hoc magis Au-
 licus, quam miles (cuius nomen, & Patria honestatis causa
 subticetur, illud quia adhuc in humanis agit, hæc verò quia
 maximè veneror) aliter suadere conatus sit Excellētissimo
 Domino Ludouico ab Haro Marchioni del Carpio, sūmo
 Pacis directori, & compositor, & Regis nostri primo Mi-
 nistro, † à quo sciscitatus, rem modicam tanto Monarchæ
 esse respōdit, immemor damnorum, & præiudiciorum quæ
 cessio hæc secum adferebat. Quare non potui quin in eum
 acriter excandecerem, & præiudicia ob oculos demonstra-
 rem. † Sita est Villa (quæ & Ciuitas appellari potest) Villæ-
 franchæ Confluentis, vt à capite exordiamur, in Valle Con-
 fluetana, quæ opportunum ad Comitatus Ruscinonis recu-
 perationem præbet ingressum. Est Vallis viginti milliarium
 longitudinis, latitudinis verò quindecim, quam irrigat flu-
 men quod Teth appellatur, ferri ferax ob plurima minera-
 lia quibus abundat. Caput Vallis, & totius districtus, vt dixi
 est Villafranca. Residet in ea Tribunal Regium, nec desunt
 qui Comitatum hanc Vallem vocant. Componitur ex cen-
 tum, & terdecim Oppidis. Geminis insignibus decoratur
 Cēnobijs, ijsque vetustissimis, Ordinis Sæcti Benedicti (quo-
 rum Monachos, Claustrales vocamus) in quibus quāplures
 huius

1

2

3

4

5

huius Congregationis, quam Terraconensem nominamus, degunt. Vnum dictum Sanctus Michael de Cuxiano, alterum Sanctus Martinus de Canigo quia in Monte, qui hoc nomine vocatur, exiit fundatum, Mons celebris, & mirificus ob multa peculiaria, quin & incredibilia, quæ de illo narrant Historici apud Hieronymum Pujades *in Chronica Catha. lib. 1. cap. 4.* Beuter *lib. 1. cap. 6.* Hiero. Paul. *de Montibus Luci. Marinæ. Siculus lib. 1. cap. de fluminibus.* † En modicum illud de quo tractatur, verum experientia docuit, & quod magis est, docebit quantū intererat totius Monarchiæ Vallem hanc non cedere, sed illam nostro Comitatu Ceritanæ habere vnitam. † His ita decursis superiora reteximus, reuocato stylo vnde digressus est, sicque per legitimos, & historicos tramites demonstrabimus Confluentem Vallem, & membrum esse Comitatus Ceritanæ, & non Ruscinonis.

8. Primum sit argumētum: In Cathalonia, & Comitatibus supradictis cum olim Comites, & exinde Reges Aragonū, qui eis successerunt, conuocabant tria Estamenta, seu Status personarū pro celebrandis Curijs ad condendas leges (quas vsaticos eo tēpore appellabant, quia prima constituerunt ex vsibus, moribusque non scriptis) publicare solebant quoddam Edictum Generale, quo in pace, & tregua ponebant terram illam cuius causa leges condendæ erant, vt eiusmodi Magnates, Barones, milites, ceterique, quibus componebantur Curia, libere possent, & absque aliquo impedimento ad Ciuitatem, vel locum vbi Curia celebrabatur, accedere. Latè tradit, & materiam hanc prosequitur eruditissimus Don Philippus Vinyes Regens in Supremo nostro Aragonum Consilio *in discursu 8. super Curijs à nu. 10.* † Atqui Comes Ceritanæ Don Raymundus Berenguer anno 1120. (quo tempore Comes erat Ruscinonis Vulfredus cognomento Grife, vt testatur Andreas Bosch *in lib. de Honors de Cataluña lib. 2. cap. 18. vers. lo que escriu Zurita*) in pace, & tregua posuit totum Comitatum Ceritanæ, & Cōfluentis cum consilio Magnatum, & militum dicti Comitatus Ceri-

Dissertatio Quarta.

9)

Ceritaniæ, & Confluentis absque interuentione illorum de Ruscinone, vt est textus expressus in *vsatico cunctis pateat & in constitut. Cathalonie tit. de pace, & tregua*, † cuius verba sunt. *Omnibus videntibus, & audientibus hanc scripturam sit notū, quod Ego Raymundus Dei gratia Comes Barcinona, & Marchio, & Dominus Petrus Episcopus Elnensis cum consilio omnium Magnatum, & militum totius Comitatus Ceritania, & Confluentis ponimus pacem in dicto Comitatu, & c.* quo edicto bella, & dissensiones, quæ inter Barones illius Comitatus erant debebant quiescere sub pena in Edicto contenta. Sequitur Comitem Ceritaniæ, & non Ruscinonis Dominū esse Cōfluentis dum pax in terra Ceritaniæ, & Confluentis, & non in Ruscinone ponitur, igitur Confluentis Vallis continetur sub dominio Comitis Ceritaniæ, non Ruscinonis.

10

Vim huius argumenti non parum roborat, quod in *vsatico 7. eiusdem tituli* legitur: cum enim ibi tractaretur de condendis legibus, quæ comprehenderent homines Comitatus Ceritaniæ, & Confluentis, & Curia celebrarentur in Prato de Toluges, qui situs est in Comitatu Ruscinonis, necessaria fuit assistentia Comitis Ceritaniæ, vnde colligitur dependentia quam Confluentina Vallis habet à Ceritania, & independentia quam habet à Ruscinone. Hoc argumento vtitur Andreas Bosch *lib. 1. Dels titulos de Honor. cap. 20. §. 1. in fine*.

11

Secundum sit argumentum: Negari haud poterit supradicta vetustissima Monasteria Benedictina Sancti nempe Michaelis de Cuxiano, & Sancti Martini de Canigo sita esse, & posita in dicta Valle, seu territorio Cōfluentis, id enim probant omnes Geographi Catalaunici, neque à Gallis inficiatur, si ergo probabimus insignia hæc Cœnobia fundata à Comite Ceritaniæ tempore quo nō erat Comes Ruscinonis, nonne in probatis erimus Cōfluentem partem esse Ceritaniæ? † cum nemo præsumatur ædificare in alieno territorio, certumq; sit soli dominum habere intentionem fundatam *Mascard. conclus. 590. num. 1. de probatio. † & ædificium*

12

13

14

n

cium

ciū cedere solo vulgatis iuribus §. *cū in alieno I. de rer. diui.*

- 15 Quod autem Cēnobiorum conditor exiterit Grifus, seu Guifredus Comes Ceritaniæ, non solum probat Pater Vincentius Domenech Ordinis Prædicatorum in Historia Generali Sanctorum Cathalanorum *in vita Sãcti Gualdarici*
- 16 *fol. 103. colu. 1. † hisce verbis Anno Domini 1014. Don Grifus Comes Ceritania filius Don Oliba Cabreta Comitiss Bisulduni postquã edificauit Monasterium Canigoniense Ordinis Sancti Benedicti, & illud dotauit magnis diuitijs misit duos homines ad perquirendas sanctas Reliquias quibus illustrare, & decorare posset Ecclesiam illam. † Sed Epitaphium Sepulchri dicti Comitiss Grifi, seu Guifredi quod legitur intra dictam Ecclesiam Sãcti Martini Canigonienis, illudq; refert maguus noster Historicus Stephanus de Corbera in *Cathalonia illustrata manuscripta quam (Deo dante) mox typis mandamus lib. 3. cap. 24. in fine: & est huiusmodi: Anno millesimo quadragesimo nono Incarnationis Domini pridie Kalendas Augusti obiit Dominus Guifredus quõdam Comes nobilissimus, qui sub titulo Beati Martini P. hunc locũ iussit edificari, unde & Monachus fuit annis decem, & octo nomine Domini nostri Iesu Christi, cuius dicti Domini Comitiss, & eius uxoris Elisabeth Comitissæ corpora traslatari fecit in hoc monumento D. Berengarius de Columbario Abbas istius loci anno Domini 1302. † multum enim probant inscriptiones in lapidibus antiquis, vt tradit glos. in cap. cum causam de probatio. Masc. conclus. 105. nu. 10. post Baldum cons. 310. lib. 5. & post plures Rotæ Romanæ decisiones Barbosa in collecta. ad d. cap. cum causam nu. 7. de probatio. & in terminis de lapidibus sepulchralibus tenet Paul. de Castro in l. si sepulchrum nu. 6. C. de religio. & sumpti. sune. Menochi. lib. 3. presump. 130. nu. 31. Knichen. in Encyclopedia cap. 14. nu. 9.**
- 17
- 18
- 19 Sit tertium argumentum validissimum, quod cum nitatur verbis Caroli Magni Gallorum Regis à Gallis nequaquam inficiabitur. Præsciendum est Cēnobium hodie nuncupatum Sanctus Michael de Cuxiano appellatum olim fuisse

fuisse Sancti Andreae de Exalada, fundatum tempore Pipini, & restauratum sub Carolo Magno, ut constat ex quodam antiquissimo Priuilegio eiusdem Regis hæc omnia enarrantis in libro quem Viridum vocat fol. 2. & seruatur in Archiuo dicti Conuentus, cuius verba sunt hæc: *In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Karolus gratia Dei Rex, & Imperator Narbonensi Archiepiscopo, nec nõ Episcopis Elnensi, & Vrgelitano simul, & Comitibus, seu Vicarijs, atque Iudicibus nostris salutem perpetuam ad obtẽperãdum hoc præceptum. Notum sit omnibus vobis quod quidam Archidiaconus cognomento Prothasius ex Parochianis vestris ad nos venit cum aliquibus Monachis denuntians nobis casum nimis lamentabilẽ cuiusdã scilicet destructionem Canobij, & periclitationẽ, atq; inundationẽ Diluuij, quod erat sitũ in adiacentia Ceritania in Valle Cõfluentis iuxta fluuiũ Teth in honorem Sãcti Apostoli Andreae in loco qui antiquitus vocabatur Exalada, quod & pũssimus Pater noster Pipinus roborauerat per suum præceptum regale, &c.* Huic priuilegio ob eius antiquitatem, & quia est reconditum in Archiuo illius Cenobij præstandam esse fidem probat Gratia. *discep. forens. cap. 58 2. nu. 1. tom. 1. Mascari. de probat. conclus. 111. nu. 9. & 10. & pluribus laudatis Pareja de instru. editio. resol. 3. S. 3. nu. 27. tom. 1.* imo non parum illud roborant tradita à Guillelmo Cotel in *Historia de Llegandoch fol. 860.* & à magno illo Historico Fr. Antonio Yepes in *Crononica Generali Sancti Benedicti tom. 3. centu. 3. cap. 4. à nu. 745. pag. 126.* Ex quibus colligitur ipsummet Regem Franciæ esse in confessis Confluentem partem esse adiacentem Ceritaniæ, † & quamuis

20

verba sint enunciatiua: tamen cum sinus in antiquissimis, & in probatione situs bonorum in aliquo territorio, plenè probant Decius *conf. 146. nu. 14. Iason conf. 23. colu. 2. lib. 3. Mascari. conclu. 106. nu. 4. Gratia. discep. forens. cap. 88 3. nu. 9. 10. 5.*

21

Quartum argumentum tribus nititur testamentis Comitum Ceritaniæ, quorum primum est Guifredi cõditum sexto Idus Nouẽbris anno quinto Henrici Regis Franciæ (quo tempore adhuc separatus existebat Comitatus Ceritaniæ à

22 Comitatu Ruscinonis) in quo inter cætera sequentia verba leguntur: † *Volo atque præcipio ut Comitatus Ceritania cum ipsa terra quam teneo de Redes, & Comitatus Confluentis cū ipsa terra sit filij mei Raymundi. Comitatus vero de Bergnitano, Castrum Sancti Stephani de Castro folii, & Puig alto, & alia castra filio meo Bernardo hoc modo quod si sine filijs decedit veniant in manu dicti Raymundi filij mei, & si iste mortuus fuerit sine filijs, veniant in potestate eius qui Comitatum Ceritania tenuerit. Deinde lego Guifredo Archiepiscopo filio meo omne alogium de Coma in Confluente cum terminibus suis cum ipsa Ecclesia, cum decimis, & primitijs, & omnibus sibi pertinentibus, & postremo fecit alia legata de Terris Comitatus Ceritaniæ. Testamentum hoc registratū est in lib. 2. feudorum recondito in Archiuio Regio Ciuitatis Barcinonæ.*

23 Alterum testamentum est Guillelmi Raymundi Comitis Ceritaniæ, non Ruscinonis, compositum nonis Octobris anni 35. Philippi Francorum Regis, qui est annus 1095. Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, hic enim postquam legauit plurima Ecclesijs, & Monasterijs Confluentis hæredem instituit Guillelmum Iordanum suum filium in Comitatu Ceritaniæ, & Confluentis cum omnibus pertinentijs, eique præcipit vt à Villa Villæfranchæ Confluenti (quam, affirmat, se fundasse,) nō petat Vfatium nisi semel in principio anni. Hoc testamentum comperimus registratum in lib. 2. feudorum recondito in Regio Archiuio Ciuitatis Barcinonæ fol. 150. & in Archiuio Patrimonij Regij Ruscinonis, & Ceritaniæ R. 2. fol. 106. huius quoque meminit Pater Franciscus Diago Ordinis Prædicatorum *lib. 2. historie Comitum Barcinonæ cap. 97. Zurita lib. 1. cap. 35. & 36. & Andraas Bosch lib. de honors de Cataluña lib. 2. cap. 22.*

24 Tertium testamentum est Guillelmi Iordà Comitis Ceritaniæ, & non Ruscinonis, factum Idibus Aprilis anni 42. Philippi Francorum Regis, qui est annus 1102. à Virgineo partu, in quo post plurima legata diuersis Ecclesijs præsertim sæpe dictis Cœnobijs Sancti Michaelis de Cuxiano, &
San-

Sancti Martini Canigoniensis relicta, sic effatur: *Post obitum meum relinquo omnem meum honorem quem habeo in Ceritania, vel Bergitano, nec non in Confluente, & omnes Rocas Puggios, & omnes fortitudines, quæ in eis sunt sitæ, aut antea erant Bernardo fratri meo, & post obitum dicti Bernardi sine filijs descendenti, volo quod ei succedat Ayanzicus meus Auunculus, & post mortem dicti Ayanziqui, quod sit Bernardi Comitis Bisulduni, & post diceffum dicti Comitis Bisulduni relinquo Raymūdo Berengario Comiti Barcinonensi consanguineo meo.*

Huius testamenti mentionem fecit Diago dicto cap. 97. & est registratum in supra memorato secundo libro feudorū existente in Archiuo Regio Barcinonensi. Successionem autem horum trium Comitum Ceritaniæ comprobat etiam Thomich cap. 34. & Diago d. cap. 97.

Ex quibus testamentarijs dispositionibus clarè liquet Cōfluentem partem esse Ceritaniæ, non Ruscinonis: etenim Comites Ceritaniæ disponebant de illo vti de re propria, & tunc nō erant Comites Ruscinonis, vt probauimus, si enim ius non præsumit quod persona nobilis donet rem quæ sua non sit, vt tenent Tuschus *conclu. 116. nu. 4. & 5. & nu. 111. 116. & 126. lit. D.* & Farina. *in recentio. to. 1. decis. 400. nu. 4.* Nec præsumendum est Comites Ceritaniæ testamētum fecisse de re non propria, maximè cum affirmant plures præcipuè Andræas Bosch *in lib. dels Honors de Catalunya*, & Doctor Ludouicus Palau *in celebri illa allegatione quam scripsit in fauorem amborum Comitatum ad illos separandos à Deputacione Cathalonie nu. 9.* tam Comitem Ceritaniæ, quam Ruscinonis Principes Supremos esse.

Quintum argumentum eo liquet, quia infinitus, vt ita dicam, numerus hominum qui pro terris, ad lodijsq; possessis in Confluente sacramentum, & homagium Comiti Ceritaniæ, tempore quæ non era Comes Ruscinonis, præstiterunt. Reperiūtur hæc registrata in quodam libro, qui inscribitur: *Instrumentorum Comitum Ceritaniæ* in sæpe memorato Archiuo Regio Barcinonæ recondito. Descripti sunt in eo libro

25

26

- bro Possessores locorum de Vallmaña, seu Figols, Ioch, Rodes, Peracol, Real (hos autem esse sitos in Valle Confluenti testantur Andræas Bosch *d.lib.1. cap.20. §.1.* & Don Ludovicus à Peguera *in Stylo, seu Practica celebrandi Curias in fine*) qui sacramenta, & homagia præstiterunt dictis Comitibus Ceritanæ, † & præsertim sacramentale, quod fecit
- 27 Raymundus Riculfi Castellanus Castri de Ioch Guillelmo Comiti Ceritanæ, aliaq; quamplurima, quæ consultò omitimus, & conducit quod tradit Tomich *cap.33. sua Historia*, vbi refert tempore Raymūdi Berengarij huius nominis se-
- 28 cūdi, † Comitis Barcinonę fuisse Comitem Ceritanæ Guillelmum Raymundum, quo tempore, Arrianos sistentes in partibus Barridæ, & Vrgelet dicto Comiti validè obstitisse, quem cōstat auxilio cuiusdā equitis nomine Arnaldi de Perepertusa, aliorūq; nobilium, militūq; Arrianos debellasse, & Castra in quibus se receperant recuperasse, eaque dedisse
- 29 præfato Arnaldo de Perepertusa, *¶ fol.23. pag.2.* † extat sacramentale quod præstitit dictus Arnaldus supradicto Comiti pro Castro de Ioch. Extat etiam in eodē libro *fol.46. pag.2.* carta venditionis quam Guifredus Comes Ceritanæ fecit Gualterio de quodam allodio, quod habebat in Vaile Confluyente, in Valle Molegica in loco, cognominato *Cressellos* facta 14. Kalend. Martij anno trigesimo regnante Roberto Rege.
- 30 Visitur etiam in eodem libro *fol.49. pag.2.* carta populationis Villæ liberæ Confluentis (ita appellabatur tunc Villafraanca Confluentis caput totius Vallis) in qua Guillelmus Raymundus Comes Ceritanæ concessit facultatem habendi forum (vulgo dicimus Mercado, o Feria) in eadem Villa populatoribus ipsius.
- 31 Si ergo vnica recognitio facta per emphyteutam, seu utile dominium habentem domino allodiali, seu directo probat ipsum dominium, vt adstruunt Sola *in constitut. Sabau. tit. de iure emphyte. 2. par. glos. 5. num.8.* Petrus Franciscus de Tondutis *quæstionum ciuiliū par.2. cap.18. per totum volu. 2.* & in Cathalonia id seruari probat Cancerius *par.1. varia. cap.11.*

cap. 11. nu. 21. in fine in codi. additio. quo potiori iure probabunt tot recognitiones à possidentibus allodia in Valle Cōfluenti exhibitæ Comiti Ceritaniæ?

Sextum desumptum argumētum ab ijs quæ plena manu congerit Guillelmus de Catel Autor Gallus in *Historia de Lengua doch fol. 29.* † Vbi præ alijs ad litteram refert instrumentum pacis initæ inter Serenissimum nostrum Iacobum Aragonum Regem, & Ludouicum Nonum Galliæ, qui innumeris suffragantibus meritis Sanctorum numero adscriptus est. Instrumenti verba hæc sunt: *Sit omnibus notū quod cum inter nos Iacobum Dei gratia Aragonum, &c. Regem ex vna, & Ludouicum eadem gratia Francia Regem partibus ex altera otra esset controuersia super eo quod Rex Francia assererat ad se pertinere Comitatum Barcinona, Vrgeli, Bisulduni, Roscinonis, Ampuritania, Ceritania, & Cōfluentis, Gerunda, & Aafonia cum earum pertinentijs, & contra nos dicebamus habere ius in Carcafona, & Carcaffes, in Redis, & Redes, &c. tandem deuentum est ad concordiam, & transactionem qua mediante dictus Rex renuntiat per se, & suos heredes omni iuri quod habere potest in feudis, & Comitatus pradietis Barcinona, Vrgeli, Bisuldini, Ampuritan, Ceritania, Confluentis, Gerunda, & Aafonia cum omnibus honoribus, & homagijs, &c. Acta fuerunt Barcinona in Palatio nostro 16. Kalend. Augusti 1258.* † Hinc colligitur, Confluentem Vallem cum Ceritania, & non cum Ruscinone unitam esse; eam enim numerat cum Ceritania adiecta copulatiua (&) quæ solum in vltimo loco debebat poni, cuius natura est antecedentem iungere cum sequenti, vt notat Gratia. *discep. foren. tom. 1. cap. 147. nu. 16.* Barbosa *de dictio. dictione 110. nu. 7.* Surd. *conf. 315. n. 17. lib. 3.* Ruin. *conf. 133. nu. 3. lib. 1.* Rebuffus *in l. coniunctionem 29. col. 2. post medium vers. octauo coniunctio D. de verbor. signi.* sicque affirmare, *Ceritaniam, & Confluentem,* idem est ac dicere Confluentem partem esse Ceritaniæ.

Septimum argumētum elicitur ex eis quæ refert Hieronymus Zurita *Histor. Arago. tom. 1. lib. 1. cap. 51.* Comitem nempe

nempe Raymūdum Berengarium anno 1131. in diuisione suorum Statuum quam inter filios egit, Primogenito qui eodem Parentis nomine cognominatus erat Raymundus Berengarius assignasse Comitatum Ceritanæ, & Confluentis; nulla mentione facta Comitatus Ruscinonis, qui adhuc seiunctus possidebatur à Vifro, seu Gofredo, vt testatur Andræas Bosch *lib. titulo. honor. Cathalonie lib. 2. cap. 18.*

- 35 Octauum argumentum ex Cosmographa Cathalonæ descriptione deducitur, quam Pater Franciscus Diago absoluit, hic enim postquam de Perpiniani Villa loquutus est, in hæc prorumpit verba: *Confluetana Regio mox ad Occasum occurrit, quæ ad Sardones etiam spectat in magna, & angusta Valle Theti fluuio irrigua.* †
- 36 Quod autem Sardones sint Ceritanæ populi, probat Pujadas *in Chronica Cathalonie lib. 2. cap. 1.* Andræas Bosch *d. lib. 1. cap. 20.* At lucidius institutum corroborat Author maioris Athlantis, seu noui Theatri Orbis typis editi Amstelodami apud Ioannē Ianssonium anno 1639. vbi in tabula Ruscinonis, & Ceritanæ affirmat Confluentem portionem, siue membrum esse Ceritanæ. †
- 37 Et quod his Tabulis detur fides plurimis Rotæ decisionis probat Augustinus Barbosa *in collectaneis ad cap. cum causam 13. nu. 5. de probatio.*
- 38 Firmat pariter supradicta quod tradit Tomich *cap. 24. sua historia* Regem nempe Ludouicum cognomento Pium dedisse Comitatum Barcinonæ cuidam equiti cognomine Grifo an. 843. qui erat Castri de Arrià in terra Confluentis
- 39 intra limites Ceritanæ. En quo modo illius portio: omnia enim intra fines contenta illius esse cuius confinia sunt tradunt Mascari *concl. 393. Signoro. Homode. conf. 60. Tuschus conclusionem 698. nu. 6. litt. C. Gratian. discep. forens. cap. 657. à num. 26.*
- 40 Vltimum argumentum, quod apud me validissimum est, munitur autoritate Andrææ Bosch celeberrimi Iuris Consulti, quin & Ciuis honorati Ville Perpiniani, Iudicis quoque primarum appellationum Comitatum Ruscinonis, & Ceritanæ, cui danda maior fides est ob summam illorum Comitatum

tum

tum peritiam. Hic *lib. 1. titulorum Cathalonie cap. 20. vers. tota ella, § S. 1. per totum*, Confluetem portionem esse ait Comitatus Ceritanie. † Quod autem Doctori attestanti de Consuetudine in sua propria Patria credendum sit post Bart. Paulum de Castro, & alios docent Fontanel. *de pact. nuptia. claus. 7. glos. 2. par. 9. nu. 8.* Pareja *de instru. editio. par. 1. tit. 2. resol. 2. nu. 53.* Mascar. *conclu. 426. § conclu. 528. nu. 6.* Surd. *conf. 74. nu. 14.* Beltrami. *ad Ludouisi. decis. 374. nu. 7.* Ben-
 nius *de priuile. Iurispr. par. 3. priui. 81. nu. 3. vers. declaratur*
tertio, † præcipuè de rebus ad Historiam pertinentibus fir-
 mant Valenzuela *conf. 33. nu. 84.* Barbosa *in cap. cū causam*
nu. 4. de probatio. Sesse decis. 162. nu. 4. tom. 2. ex cap. 1. § ibi
glos. verbo propter historiam, de sacra unctio. maximè cum
 Autor iste sit Perpinianensis, qui etsi iuxta naturalem incli-
 nationem, & affectum Patrie affirmare debebat, Confluen-
 tem partem esse Ruscinonis, vi tamen veritatis compulsus
 cōtrarium censuit. Et quamuis autoritate tanti Doctores de-
 stituti essemus adhuc sufficeret probatio per instrumentum
 quod supra retulimus: † in antiquis enim melior est proba-
 tio per scripturas, & instrumenta, quam per homines Are-
 tin. *conf. 65. col. 2. vers. quinimo Tuschus conclus. 771. lit. P.*
nu. 5. Trentacinius *lib. 2. var. resolu. tit. de fide instru. resol.*
8. nu. 1. vers. quarto nota Pareja de instru. editio. tit. 5. resol. 2.
num. 7.

Superest vt obiectis quæ in contrarium proponuntur fa-
 ciamus satis, & primum cui multum insistitur, † est quod
 hodie in Confluente Valle moneta vsualis est eadē quæ Co-
 mitatus Ruscinonis. At facile respondetur, certum enim est
 in dicta Valle etiam monetam vsualem esse illam excussam
 in Comitatu Ceritanie, tū & Barcinonensem, † & licet mo-
 netæ cussio vna sit ex supremis Regalibus, quæ in Cathalo-
 nia Principi competunt, vt post plures probant Ripol *de*
Regalijs cap. 45. in princi. Peguera *in praxi crimi. cap. 16. in*
princ. Calicius *in Margaritta Fisci dub. 8. nu. 82.* † hancque
 habuisse Comites Ruscinonis, vt affirmat Bolch *d. lib. 2. cap.*
20. & Zurita *lib. 7. cap. 55.* † tamen negari haud potest Co-
 miti

49 miti Ceritanæ etiam competiſſe, docet *Vſaticus cunctis pateat 6. tit. de Pace, & tregua in Conſitu. Cathalonia*, ubi Comes Ceritanæ indicit monetam à ſe excuſã in ſuis terris, hocque fatetur idem Boſch *d. lib. 4. cap. 27.* † ſed nec validum eſt argumentum hæc moneta vſualis eſt in hoc Regno, ergo Regnum hoc illius eſt cuius eſt moneta; nam varijs in locis experimur monetam Hispanicam eſſe vſui in illis ſicuti & Gallicam in alijs, & tamen nec vna, nec alia Hiſpano, aut Gallico Imperio ſubjecta eſt. Introducitur ſæpè moneta vnius Regni, aut vnius iuriſdictionis in alia ob incolarũ comoditatem, præſertim quando moneta eſt iuſti ponderis, & valoris; ſicuti etiam non probatur hodie dominium Ruſcinonis reſpectu Ceritanæ quia in Ceritania vtitur moneta Ruſcinonis.

50 Secundum obiectũ quo nituntur aduerſarij hoc eſt, quia cauſæ appellationum Iudicum ordinariorum Vallis Confluentis tractantur in Villa Perpiniã, quæ eſt caput Comitatus Ruſcinonis, ex quo deſumunt Comitatum Confluentis pendere à Comitatu Ruſcinonis, non à Ceritania. Hoc argumentum ex illis eſt quæ extrinſecus magnam vim habere videntur, intrinſecus nihil probant. † Præſciendum enim eſt, quod poſt vnionem dictorum Comitatum, per Dominũ Regem noſtrum vir conſpicuus nominatur qui vices gerit Generalis Gubernatoris, quem communiter Gubernatorem amborum Comitatum dicimus, hic reſidere ſolet in Villa Perpiniã in qua ſuam habet Curiam, quæ componitur ex vno Aſſeſſore togæ habitu inſignito, & vno Aduocato Fiſcali, nominat quoque Dominus Rex duos Iuriſperitos pro cauſis appellationum amborum Comitatum, qui dicto Gubernatori aſſident, vt notauit Doctõr Ludouicus Palau *in allegatione* (cuius ſupra meminimus) *facta ad conſequendam ſeparationem dictorum Comitatum à Deputatione Cathalonia qua incipit El Doctõr Luys Boldò num. 5. verſ. aſſiſte aſſi miſmo.* Sicque per accidens ſe habet, quod cauſæ appellationum tractentur in Ruſcinone, quando enim Gerens vices Gubernatoris moram trahet in Ceritania ibi

tra-

tractandæ erunt causæ non solum Confluentis, sed & Ruscinonis.

Tertium aduersariorum obiectum ex eo elicitur, quod quando in Villa Perpiniani, seu in Comitatu Ruscinonis cōgregabantur Curix interueniebant homines Vallis Confluentis, vnde eliciunt dependentiam ab illo Comitatu. At huiusmodi obsistitur, aut hæ Curix (quas adstruunt contradictores) fuerunt vocatæ, seu congregatæ tempore quo erat separatus Comitatus Ruscinonis à Comitatu Ceritaniæ, & tunc cōstanter negamus interuenisse in eis Curijs homines Vallis Confluentis, aut huiusmodi Curix fuerunt celebratæ tempore quo iam Comitatus Ruscinonis, & Ceritaniæ uniti erant, & tunc mirum non est si assisteabant homines Vallis Confluentis, interueniebant enim vti mēbra, & portio Comitatus Ceritaniæ, quandoquidem vt supra probatum est, vt leges conditæ in Comitijs Ruscinonis anno 1125. comprehenderent terram Confluentis opus fuit interuentu Comitatus Ceritaniæ, & in omni casu nullus actus hominum Confluentis præiudicium inferre potuit Comiti Ceritaniæ *Cancerius 3. p. n. varia. cap. 1. o. nu. 33.*

52

Vltima oppositio est, quoties contigit, datum fuisse in pignus Comitatum Ruscinonis, fuit etiam in pignus concessa Vallis Confluetana.

53

At duo diximus oppositionem extrema requirere vt probet, primū datū fuisse in pignus aliquoties solum Comitatum Ruscinonis. Secundum eo in casu in consequentiam pignus fuisse Vallem de qua agimus. † Sed vtrumque procul vero est, semper enim ambo Comitatus in pignus dati fuerunt, teste Doctore Ludouico Palau *in allegati. supra citata nu. 8. vers. Murio.* Sic pariter quando Serenissimus Rex Aragonum Ioannes Secundus anno 1462. dedit in pignus Ludouico XI. Regi Francorum Comitatum Ruscinonis fuit etiā cum Comitatu Ceritaniæ, vt affirmant Zurita *tom. 4. lib. 17. cap. 38.* Scipio Duples *in historia Gallia Caroli Octauo pag. 156 tom. 3.* Ioannes Samblancatus *in Indice Comitum Ruscinonensium in Ludouico Rege Francorum, & Comite Ru-*

54

scinonensi 27. Caseneuue en la Cathalogue Franceſe cap. 13. num. 13. Doctor Ludouicus Baldò in *Aclamatione pia, & iuſta* compoſita anno 1627. quæ incipit *Muy por los cabellos* cap. 3. num. 213.

- 55 Ex quibus omnibus clarius innotescit Cõfluetanam Vallem portionem esse Comitatus Ceritaniæ, non Ruscinonis. At frustra tantum laborem sumpsimus. Vicit enim Aulicus ille, cuius supra meminimus, qui dum constanter asserere, quin insistere ausus est parui momenti Regi nostro rem esse, in causa fuit vt hæc Vallis remaneret p̄enes Christianissimum, in illo tractatu Pacis, qui tot rationibus infaustus Hispaniæ fuit. Adeò cæcutit sæpè humana prudentia, quæ dum futura non præuidet, in errorum scopulos patenter impingit. De duobus dumtaxat admonitum.
- 56 beneuolum Lectorem volumus. † Primò non sine maximo fundamento posse Vallem hanc Confluetanam appellari Comitatum (quidquid in contrarium asserat Bosch) nam in supra memorato testamēto Guifredus Comes Ceritaniæ Vallem hoc titulo Comitatus appellat vt vidimus.
- 57 Secundò est hanc Vallem, seu Villā francam Confluetanā Patriam fuisse illius celeberrimi Iuris Consulti Dō Francisci Reuerterij, qui à Cæsarea Maiestate Imperatoris Caroli V. ad
- 58 plura Delegatus, in Regno tandem Neapolitano Præsides fuit in Regia Camera Summaria, subinde Locumtenens Magni Camerarij in ea (est idem quod Præsides illius Tribunalis) insuper Regens in Supremo Collaterali Consilio, & post plura de sua integritate, & litteratura relictæ testimonia, diem clausit extremum, grauis vt annis sic meritis; duos tomos Decisionum hic reliquit qui dudum non aspexerant lucem, donec vir præclarissimus Donatus Antonius de Marinis Regens in Supremo Italię Consilio, nō solum in lucem protulit, verum varijs, doctissimisq; obseruationibus illustrauit. Quis ergò Vallem hanc appellauerit, quæ tam eminentem virum præterito sæculo, & futuris genuit?

DISSERTATIO QUINTA

SVPER IVRE SORTIENDI.

AN SCILICET REGENTES REGIAM CANCELLARIAM in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio pro Cathalonix Regno, qui reperiuntur in ea Prouincia infaculati (licet barbaro vti vocabulo) in Officio Deputatorum, habilitari debeant vt forti ad illud Officium committi possint.

PLVRA DE SAC. SVPREMO REGIO ARAGONVM Consilio, & de Vicecancellario illius Præsede adducuntur.

§. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacrum Supremum Regnorum Coronæ Aragonum Consilium, à quo, & quando institutum.
- 2 Regia Pragmatica institutionis illius refertur.
- 3 Ex quibus componatur.
- 4 Quid de Sardinia Regno.
- 5 Additio Consiliarij vnus pro vnoquoq; ex tribus Regnis.
- 6 Negotia quomodo tractentur, & diuidantur.
- 7 Singulare Priuilegium Regentium pro Cathalonia.
- 8 Vicecancellarius est Præsides illius Supremi Senatus.
- 9 Qualitas Vicecancellarij an debeat esse naturalis Coronæ Aragonum omissa ab Authoribus.
- 10 Vicecancellarius est substitutus Cancellarij.
- 11 Antiquitus Notarium, vel Scribam significabat.
- 12 Romanorum tempore Cancellarius magna Dignitas erat.
- 13 Continebatur sub nomine Questoris Candidati.
- 14 Is qui legebat Principi libellos dicebatur Cancellarius.
- 15 Rescripta, & responsa Principis suscipiebat, & male scripta cancellabat.
- 16 Can-

- 16 Cancellario sigilla Regia commissa fuerunt.
- 17 Mediolani conseruatur hac Dignitas sub nomine Magni Cancellarij.
- 18 Author meruit condecorari hac Dignitate.
- 19 Praeminentia referuntur, &
- 20 Verba Regis Alphonsi de hac Dignitate.
- 21 Alia Francisci Lanouij.
- 22 Aman, & Mardocheus hanc Dignitatem habuerunt.
- 23 Daniel Regis Balthasaris.
- 24 Ioseph Pharaonis, & Iosephat Dauidis.
- 25 Verba Budai, & Lanouij traduntur.
- 26 Assessor Domini Regis appellatur, & verba Ramirez referuntur.
- 27 Habet votum in omnibus negotijs iustitia, gratia, & gubernij, & praeualet in paritate sententia cui ipse adheret.
- 28 Sedet in scamno in praesentia Regis.
- 29 Libera electio ad officia est suprema Regalia.
- 30 In Regnis Corona Aragonum ex Regia benignitate restringitur.
- 31 In Principe obseruantia legum non minuit potestatem.
- 32 In Cathalonia ex vi Cōstitutionum omnes iudicantes debent esse Cathalani excepto Cancellario, & Vicecancellario.
- 33 Postea statutum ut Cancellarius, & Vicecancellarius debeant esse Corona Aragonum.
- 34 Hac Constitutio fuit facta in Curij Generalibus.
- 35 Et sic venit obseruanda.
- 36 Leges non egent disputatione, sed obseruantia.
- 37 Statuta in non subditos non possunt extendi, & quomodo intelligatur nu. 40.
- 38 Dominus Rex in Cathalonia condit leges vna cū Curia.
- 39 Principatus Cathaloniae est membrum praecipuum totius Corona.
- 41 Statuta in fauorem Clericorum facta à Laicis valent, & illis vti possunt si volunt.
- 42 Vicecancellarius de quo loquitur Constitutio an sit ille

communis Vniuersae Corona, an particularis Cathalonia.

- 43 *Officiales in Cathalonia debent esse Cathalani.*
 44 *Quod apud omnes Nationes approbatum fuit.*
 45 *Disparitas habitus, & lingua inducit differentiam animorum.*
 46 *Nemo in propria Prouincia Assessor esse poterat.*
 47 *Ad instar sacrilegij habebatur.*
 48 *Indulgentia Principis concedebatur.*
 49 *Vel ubi consuetudo est in contrarium.*
 50 *Vel si esset Ciuis eminentissima scientia.*
 51 *Cōcessio quod in Cathalonia omnes Officiales sint Cathalani non est odiosa, quia est fauore Vassallorum.*
 52 *Beneficium Velleiani licet respectu creditorū sit odiosum, dicitur fauorabile quia est inductū fauore mulierum.*
 53 *Rex Petrus Tertius in Ordinationibus Domus Regiae cōstituit unam Cancellariam, & nominauit unum Praelatum in Cancellarium.*
 54 *Qui nō potuit semper Curiam sequi, & sic in eius locum idem Rex substituit Vicecancellarium.*
 55 *Referuntur verba Ordinationis Regiae.*
 56 *Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.*
 57 *Non possunt intelligi Ordinationes de domo Regiae solius Cathalonia, sed totius Corona.*
 58 *Officiales qui creantur in Ordinationibus sunt pro tota Corona.*
 59 *Cancellaria adhuc conseruatur una in omnibus Regnis illius.*
 60 *Magister Rationalis Cathalonia adhuc retinet nomen vniuersale.*
 61 *Generalis Thesaurarius, & Prothonotarius Corona in eo officio Cathalonia computa reddunt.*
 62 *Explicatur dicta Constitu. 4.*
 63 *Cancellarius, & Vicecancellarius vnusquisque praesidet in sua Aula.*
 64 *Omnes Iudices in Cathalonia tenentur iudicare iuxta leges Patriae.*

- 65 *Iuramentum quod hodie praestat Vicecancellarius quid contineat.*
- 66 *Aliud argumentum proponitur, & dissoluitur circa constitutionem Vicecancellarij.*
- 67 *Vicecancellarius praecessit Cancellario anno 1599.*
- 68 *Hic Magistratus est mixtum compositum ex simplicibus diuersam naturam habentibus.*
- 69 *Mixtum continetur sub simplici cum de utroque est facta expressa dispositio.*
- 70 *Vel quoties militat eadem ratio.*
- 71 *Aliud argumentum ex Constit. 2. tit. de offi. Protho. adducitur, & ei respondetur.*
- 72 *Aliud argumentum ex cap. 5. Curiarum an. 1599. refertur, & responsum ei datur.*
- 73 *Antonius Oliba fuit electus Fisci Aduocatus in Supremo Consilio.*
- 74 *Quomodo sit intelligendus quando duplicem Cancellariam constituit.*
- 75 *Consuetudo interpretatiua ex obseruantia inducitur.*
- 76 *Duo Vicecancellarij Cathalari totius Corona adducuntur.*
- 77 *Hieronymi de Coll qui Authores meminerint.*
- 78 *Verba Priuilegij Petri Clariana de Ceua referuntur.*
- 79 *Refertur Priuilegium Sereniss. Alphonsi Quarti in fauorem Valentini Clauero.*
- 80 *Plura ex dicto Priuilegio colliguntur.*
- 81 *Ioannes de Funes quo tempore fuerit Vicecancellarius.*
- 82 *Mercurius Gatinara, & Perennottus Granuela non fuerunt Vicecancellarij, sed Magni Cancellarij.*
- 83 *Regna Italiae Aragonia Regibus erant supposita, & per illorum Consilium gubernabantur.*
- 84 *Separatio Consilij Supremi Italiae quo tempore fuerit facta.*
- 85 *Vnionis praedictae qui meminerint.*
- 86 *Ex quibus probetur.*
- 87 *Antiquitus apud Aragonienses Cancellarius, & Vicecancellarius poterant esse exteri à tota Corona dum non exercebant iurisdictionem.*

88 Sed

- 88 Sed Fori loquuntur de particularibus Regni Aragonum.
- 89 Officium Cancellarij in Corona nõ fuit cognitum absque iurisdictione.
- 90 Nec valet dicere quæ spectabant ad Cancellariam acta fuisse per Maiordomum.
- 91 Fori qui loquuntur de Cancellario, & Vicecancellario particularibus Regni Aragonum.
- 92 Episcopus Barcinonensis fuit Cancellarius Regis Iacobi I.
- 93 Aragonienses se gratos anno 1626. ostenduntur Cathalanis.
- 94 Equum est ut si habes bonum propter me, & ego habeam propter te.
- 95 At an. 1646. obliti huius beneficij pro Aragoniensibus solis hoc Officium Vicecancellarij petierunt.
- 96 Petitio traditur.
- 97 Sed Rex noster ex tribus Regnis Corona posse assumi decrevit.
- 98 Quando non adest Vicecancellarius omnia decreta à Rege diriguntur Prothonotario, nisi Thesaurarius habeat vices Præsidis.
- 99 Verba decreti Regij referuntur.
- 100 Alia petitio oblata Domino Regi ab Aragoniensibus.
- 101 Regium super ea decretum.
- 102 Decretum generale quo respondetur petitioni gratiarum.
- 103 Alia petitio Aragoniensium pro cõfirmatione dictarum gratiarum.
- 104 Regium ad illam Responsum.
- 105 Nominatio Vicecancellarij facta in persona D. Mathie de Bayetola, & Cauanillas.
- 106 Nominatio Vicecancellarij facta in persona Don Christophori Crespi.
- 107 Decretum Serenissima Regina Domina nostra quo offert nominare in Vicecancellarium unum ex Regnis Corona.
- 108 Sed an debeat esse unius vel alterius Regni nihil inuenitur statutum.
- 109 Reges nostri semper ussuerunt equitate equaliter diuidendo pramiam.

- 110 *Vti fit in Officio Auditoris Rotæ Romanæ.*
- 111 *Et in Officio Consiliarij in Supremo nostro Consilio antequã omnibus Regnis concederetur, idem erat statutum.*
- 112 *Bonus Princeps nihil differt à bono Patre.*
- 113 *Interpretatur Vlpianus in l. si ita 12. D. de cõdi. & demo.*
- 114 *In Hispania seclusis Maioratibus bona equaliter inter filios diuiduntur.*
- 115 *Imitatur Princeps Deũ qui equaliter omnibus consulit.*
- 116 *In medio ambulare debet.*
- 117 *Sicut manus, aut index Horologij.*
- 118 *Hinc Serpens apud Ægyptios depingebatur.*
- 119 *Princeps est amator equalitatis.*
- 120 *Hæc equalitas in equitate habet radices.*
- 121 *Æquitas habet locum ubi ius deficit.*
- 122 *Explicatur Ciceronis locus.*
- 123 *Æquitas dicitur legis moderatio.*
- 124 *Opponitur apicibus iuris.*
- 125 *Iustitia etiam in equitate vulnerata inuenitur.*
- 126 *Quando dicitur quod una opinio procedit de equitate, & alia de rigore iuris idem est dicere quod una opinio est vera, alia vero falsa.*
- 127 *Æquitas naturalis idem est quod iustitia, vel*
- 128 *Iustitia dulcore misericordia temperata.*
- 129 *Expenditur l. bona fides 31. D. de posi.*
- 130 *Forma cognoscendi æquitatem.*
- 131 *Intelligitur l. 1. D. de solutio.*
- 132 *Idem est dicere quod seruetur Edictum Quod quisque iuris, & c. quod dicere quod seruetur equalitas.*
- 133 *Iudicia Dei nituntur æquitati.*
- 134 *In corpore humano si mēbrũ excresceret, licet, esset principale, & nobilius deformitati solum proficeret.*
- 135 *Nova sententia duorum Aragonensium proponitur.*
- 136 *Petrus III. Rex Aragonum nominat Cesaraugustam caput Regni Aragonia.*
- 137 *In foris loquuntur Reges aliquoties ad importunas preces congregatorum.*

- 138 Aliud argumentum proponunt illi duo Aragonienses.
- 139 Sed faciliter dissolvitur.
- 140 Eorūdem Aragoniensium sententia, quod ex Aragonia sint assumēdi plures Vicecācellarij, quā ex alijs Regnis.
- 141 Gentis Aragonia laudes.
- 142 Inquiritur cur rem nouam pratendant.
- 143 Mortuo Alphonso I. Aragonum Rege quid factū fuerit.
- 144 Berengarius IV. Comes Barcinona matrimonium contrahit cum Patronilla filia unica Regis Aragonum.
- 145 Alphonsus Rex Castella Aragonia Vrbes inuadit.
- 146 Alphonsus Comes eas recuperat.
- 147 Aragonia Regnum in dotem ei datur.
- 148 Antiquum instrumentum adducitur.
- 149 Instrumētū aliud donationis à matre filio facta refertur.
- 150 Dispositio Regina defuncto Rege, & Comite.
- 151 Testamentum sacramentale eiusdem traditur.
- 152 Matrimonium illud utile fuit Regno Aragonia.
- 153 Pactum iniitum fuit ut insignibus Cathalonia, deinceps Aragonia Regnum vteretur.
- 154 Huius mutationis causam ignorauit Author Germanus
- 155 Origo dictorum insignium.
- 156 Zurita fatetur meliorem locum insignia Cathalonia habere debere.
- 157 Probat ex Blancas.
- 158 Inscriptio Riui pulli ad rem.
- 159 Vnio Aragonia cum Cathalonia fuit aequè principaliter.
- 160 Quid sit unio accessoria.
- 161 Quid si est aequè principalis.
- 162 In dubio praesumitur unio aequè principalis.
- 163 Antiquitas originis Aragoniensium.
- 164 Episcopus Casaraugusta fuit suffraganeus Ecclesiae Tarraconen.
- 165 Ioannes XXII. in Metropolim erexit Ecclesiam Casaraugustanam.
- 166 Coronatio Regum Aragonia fieri debet ab Archiepiscopo Tarraconensi.

- 167 *Non quod Archiepiscopus Coronam Regis capiti imponat, sed eam ab altari accipit idemmet Rex.*
- 168 *Rex Iacobus I. appellavit Tarraconam caput omnium suorum Regnorum in spiritualibus.*
- 169 *Amplitudo Regni Aragonia, & Cathalonia.*
- 170 *Res gesta Aragonensium, & Cathalanorum cōparantur.*
- 171 *Res gesta Cathalanorum remissive.*
- 172 *Celebre eorundem encomium Hieronymi Blancas.*
- 173 *Aliud Hieronymi Zurita.*
- 174 *Quid operati fuerint in obsidione Valentia.*
- 175 *Maioricarum Insula à Cathalanis populata.*
- 176 *De Murcia, Oriola, Elche, & alijs idem dicitur.*
- 177 *De Sardinia remissive.*
- 178 *Nihil deest Cathalonia ut Regnum appellari possit.*
- 179 *Comes Barcinone non recognoscit in terra Superiorem.*
- 180 *Doctores plures Cathaloniam Regnum appellant.*
- 181 *Princeps dicitur Rex, & Rex dicitur Princeps.*

1 **A**Ntequam ad elucidationem Articuli accedamus supponendum est Sacrum Regium Supremum Regnorum Coronæ Aragonum Consilium penes Suam Maiestatem Domini nostri Regis residens fuisse à Serenissimo Rege Ferdinando apud nos Secundo, & Catholico appellato institutum die 19. Nouembris 1494. Regia Pragmatica tenoris sequentis.

2 *Nos Ferdinandus, &c. Queriendo entender, y con eficacia proueber, y otorgar nuestro Real Consejo en nuestra Corte por la expedicion delas causas, y negocios de nuestros Reynos, y Señorios dela Corona de Aragon, y dar orden, y forma como en la dicha nuestra Corte adonde quiera que seremos, el dicho nuestro Real Consejo sea ordinariamente tenido, y celebrado con idoneo, y suficiente numero de Letrados en lugar commodo, y cierto adonde la justicia sea con la autoridad que conuiene administrada a los que la pidieren, y a nuestra Magestad recurrieren a seruicio de Dios Omnipotente, y nuestra honra, y reputacion de nuestra Real Dignidad. Por tãto mouidos*

uidos con este buen zelo, de nuestra cierta sciencia deliberadamente, y consulta hazemos institucion, y ordenamos las cosas siguientes. Primeramente statuímos, e ordinamos que en el dicho nuestro Real Consejo sean las personas siguientes Micer Alonso la Caualleria nuestro Vicecanciller, Micer Bartholome de Veri, Micer Felipe Pons, Micer Geronymo Albanell Regente de nuestra Cancillaria, Micer Thomas Malferit Doctor en cada un derecho, y si algun otro, o otros acordamos añadir, y poner en el dicho Consejo por los quales juntamente se hayan de oyr, examinar proueber, y despachar los dichos negocios, y causas en esta forma, y manera. Que todos los susodichos Doctores del dicho nuestro Consejo de aqui adelante todos los dias no feriados sean en el lugar que por nos sera dedicado para tener, y celebrar el dicho Real Consejo es a saber el primero dia del mes de Otubre hasta Pasqua de Resurreccion desde las ocho horas hasta las onze, y de las dichas fiestas de Pasqua hasta por todo el mes de Setiembre de las siete horas hasta las diez, los quales dichos Doctores ni alguno dellos no puedan abogar, ni tomar pensión, ni salario de aduocacion alguna. Item queremos, statuímos, y ordenamos que en el dicho Consejo se hayan de leher todas las supplicaciones, y tratar todas las causas que por las partes se daran, e introduziran, y leidas el Vicecanciller, y todos los otros del dicho Consejo concordados hayan de hazer las prouisiones a las dichas supplicaciones, y causas, que hazer se deueran, y si todos no se cõcertaren en un parecer que las dichas prouisiones se hagan a votos, y con parecer de la mayor parte de dicho nuestro Consejo. Pero si los votos, y pareceres fuessen pares queremos que con la parte que el dicho Vicecanciller hara paridad se hagan las dichas Prouisiones. Las quales prouisiones (las que segun los fueros, constituciones, y leyes de nuestros Reynos deuen ser signadas por nuestro Vicecanciller) se signen por el, y sean señaladas por el nuestro Vicecanciller, y por todos los otros del dicho nuestro Real Consejo, y que no se puedan proueber, ni signar, ni señalar las dichas Prouisiones en casa de los dichos del Consejo, antes todas se hayan de hazer proueber,

ueber, signar, señalar en el lugar donde dicho Consejo se tu-
 uiere, sino en caso que alguno dellos fuesse indispuesto, en el
 qual caso, y no otra manera queremos que pueda signar, y se-
 ñalar en su casa. Item ordenamos que si tales y tantos negocios
 concurrieren por los quales fuesse menester amprarse de los
 dias despues de comer, que los dichos de nuestro Consejo sean
 tenidos en los lunes, miercoles, y viernes sino seran feriados ir
 en el lugar del dicho Consejo, y en aquel estar es a saber en
 tiempo del Inuierno delas dos horas despues de medio dia ha-
 sta las quatro, y en Verano delas tres hasta la cinco, y assi pro-
 ueber lo necessario segun arriba es ordenado. Item queremos, y
 ordenamos que en el dicho Consejo se lean, y hayan de leber
 todos los Processos, y Actos delas causas, y negocios que seran
 introducidos, y alli se trataran, y despues de leidos dichos
 Processos, y Actos que sean votados por los del dicho Consejo
 las prouisiones, y sentencias que dar se huuieren. Y si alguno
 de dichos Doctores quisiere mejor ver, y reconocer los dichos
 Processos, y Actos, el que vota se difiera, y haga de diferir pa-
 ra otro dia si a todos los del dicho Consejo sera visto de uerse
 diferir. Pero que no pueda dilatar mas su voto de dos dias
 porque la causa no se alargue. Item ordenamos que quando
 todos los del dicho Consejo seran concordados, y se ordene la sen-
 tencia, o sentencias que en el dicho Consejo se daran no se
 puedan publicar sino las que denen ser signadas por nuestro
 Vicecanciller, sean signadas por el, y señaladas de todos los
 otros del dicho Consejo, y si todos no seran cõcordados en un voto
 se haya de hazer la conclusion con el voto dela mayor parte
 delos del dicho Consejo reservada la forma susodicha en caso
 de paridad, o se haga de ello relaciõ a nuestra Magestad por-
 que en el dicho caso sinos fuere visto hagamos la conclusion
 adberiendo a aquella parte en la qual nuestro Real animo, y
 conciencia mas se reposara. La qual sentencia, o sentencias
 en qualquiera delos dichos casos cõcordados se hayan de signar,
 señalar por el Vicecanciller, y por todos los del dicho Real Cõ-
 sejo. Item ordenamos que algunas causas, o prouisiones tocã-
 tes a interes de nuestro Fisco, o Patrimonio Real no se puedan
 intentar

intentar, ni determinar en el dicho Real Consejo sino con interuencion de nuestro Thesorero General, o de su Lugarteniente en su ausencia. Para lo qual el dicho nuestro Thesorero queremos que sea llamado. Item ordenamos que si de alguna sentencia, o prouision que por el dicho Consejo de aqui adelante se diere, y hiziere fere suplicado, la tal causa de suplicacion se haya de hazer, y determinar en el dicho Consejo con interuencion de los dichos Doctores del dicho Consejo. Pero que sea en facultad nuestra de aplicar a ellos otros Doctores fuera de dicho Consejo, e hayan de interuenir por el dicho Consejo con los Ordinarios del dicho Consejo, y que las dichas causas de suplicacion se hayan de tratar, votar, y concluir en el dicho Consejo en la forma ya dicha. Item quanto a los salarios de las sentencias, y prouisiones que en dicho nuestro Consejo se haran, y daran ordenamos que a dicho nuestro Vicecanciller, y los del dicho nuestro Consejo hayan, y reciuian salarios de las sentencias, y prouisiones que segun los Fueros Constituciones, y leyes de nuestros Reynos, y las Ordinaciones de nuestra casa pagar se deuen, y las quantidades que figun las dichas leyes, y ordenanças pagar se deueran, y no mas, ni en otra manera. Las quales quantidades sean partidas entre todos los de nuestro Consejo en esta manera. Que fecho el numero de los que seran en el dicho nuestro Consejo añadida una parte mas de los que seran en aquel en esta forma. Que si seran dos Doctores en el dicho Consejo, y el dicho Vicecanciller que seran tres que se hagan quatro partes iguales del dicho salario, y el dicho Vicecanciller haya las dos partes, y los otros Doctores las otras dos. Y si seran en el dicho Consejo tres Doctores, y el Vicecanciller que seran quatro que se hagan cinco partes iguales, y las dos partes aya el dicho Vicecanciller, y los otros las tres, y assi subiendo en numero se hayan de multiplicar las partes, y el dicho Vicecanciller todavia aya dos partes, y los otros todas sendas partes, y antes que se haga relacion de qualquier causa la parte, o partes postulantes hayan de depositar el salario en poder del Escriuano del processo, y despues sea a cargo de aquel de dar a cada vno de los dichos Doctores su parte en la forma,

forma ya dicha antes que la dicha sentēcia se publique. Item queremos, y ordenamos que los Doctores, y Notarios que se buuieren de examinar se examinen, y prouean en el dicho nuestro Consejo en la forma susodicha. Item ordenamos que en el dicho Consejo se tenga un libro, en el qual se continuen, y escriuan todos los votos, y condiciones delas causas que en dicho Consejo se haran, y que los Escriuanos de Mādamiento ayen de hazer sus Deitarios segun es ordenacion de nuestra Casa, y que vayan al dicho Consejo al tiempo, y horas susodichas de manera que alomenos nunca falte vno dellos que sirua, y escriua las Conelusiones, y Prouisiones que en dicho Consejo se hizieren. Item que un Verguero, o Portero de Maza aya de ser presente en el dicho Consejo alas dichas horas, y tiempos. Item ordenamos, y mandamos que todas las Prouisiones, letras, y sentencias que del dicho nuestro Consejo emanaren, y seran signadas, y señaladas se hayan de sellar con el sello de nuestra Cancillaria que tiene por Nos nuestro Protonotario, y que el dicho Protonotario no pueda sellar, ni referendar, ni nuestros Secretarios, o Scriuanos puedan referendar letras, prouisiones, ni sentencias algunas sino es que sean signadas, o señaladas por todos los del dicho Consejo en la forma ya dicha, y en las que tocaren interes de nuestro Fisco, o Patrimonio haya de hauer Vidit del dicho nuestro General Thesorero siya que por Nos a boca les fuesse mandado. Por tanto cō tenor delas presentes de nuestra cierta scientia, y expresamente dezimos, y mādamos a los dichos nuestro Vicecanciller, Regentes de nuestra Cācellaria, Doctores de nuestro Consejo, Protonotario, Secretario, Escriuanos, y otros qualesquier a quien pertenesca, y acate pertenecer, y acatar pueda so incurrimento de nuestra ira, y indignacion que las presentes nuestras ordinaciones, y todas las cosas en aquellas cōtenidas segun su serie, y tenor tengan, seruen, y guarden, tener, seruar, y guardar hagan en todo, y por todo, y contra aquellas, ni cosa alguna dellas no hagan, o vengan a hazer, o venir permitan por alguna causa, o razon. Delo qual a cautela les quitamos todo poder, y facultad con decreto de nullidad. En testimonio delo

delo qual mandamos hazer la presente de nuestro nombre firmada, y con nuestro sello sellada. Dat. en la nuestra Villa de Madrid a 19. dias de Nouiembre en el año dela Natiuidad de nuestro Señor de mil quatrocientos nouenta, y quatro, Yo el Rey.

Hanc Regiam Pragmaticam cōfirmavit postea Inuictissimus Imperator Carolus Quintus alia Regia Pragmatica. Dat. Bruxellis 20. Aprilis 1522. cum aliquibus additionibus. Meminerunt institutionis nostri Cōsiliij Rodericus Médez Silua in *Catalago Regio Genealogico Hispania fol. 131.* Andræas Bosch in *lib. titul. honor. Cathalonie lib. 2. §. 37.* Ferdinandus del Pulgar in *Historia Regum Catholicorum cap. 113.* Ægidius Gonçalez de Auila in *Theatro Matritensi pag. 419.* Refert vtrasque Pragmaticas Don Franciscus Didacus de Sayas in *anna. Arago. cap. 64. fol. 467.* In eis expressè est constitutum vt Vicecancellarius sit loco Præsidis. † Componitur supradiçtū Supremum Consilium ex duobus Regentibus pro vnoquoque Regno ex tribus principalioribus Coronæ Aragonum, videlicet duobus togatis pro Aragonia, duobus pro Cathalonia, & duobus pro Valentia Regno, vno Thesaurario Generali, vno Prothonotario, vno Aduocato Fiscali, & tribus Secretarijs Madariaga de *Senatu, & Principe cap. 3. pag. 41.* Calixtus Ramirez de *lege Regia §. 10. nu. 27. cum seq.* qui hoc Sacrum Consilium appellat natum capitis politici Principis, quia per illum odorum omniū species ad cerebrum feruntur.

Exinde refellendus venit Camillus Borellus de *præstan. Reg. Catho. cap. 66. nu. 30.* qui solum ex quinque Consiliarijs componi hoc Consilium affirmat. In alijs multis Borrellum carpit Calixtus Ramirez d. §. 10. n. 9. Sed & refellendus venit Don Ioannes Franciscus Montemayor de Cuenca *tract. de summar. inuestiga. origi. & priuile. Aragonien. in epif. Dedicatoria fol. 128.* † Vbi præter sex Regentes togatos addit vnum vel Sardinia, vel Maiorica, nunquam enim Maioricenses in eo Consilio sedem habuerunt, sed Regentes Cathalani, vt mox dicemus, pro Cathalonia, & Maiorica se-

dunt, sed nuper additus est vnus vel Regens, vel Consiliarius ad libitum Domini Regis pro Sardinia Regno, nō perpetuus, iuxta tradita per Don Ioan. Dexart *ad Capitula Regni Sardinia lib. 3. tit. 2. cap. 2. § 3.* vnde nō bene Borrellus *vbi supra nu. 26.* dixit negotia Sardinia tractari in Supremo Consilio Italiae.

- 5 Additi etiam fuerunt tres Consiliarij vnus pro Valentia, alius pro Aragonia, & tertius pro Cathalonia (hos vulgo *Consejeros de Capa, y Espada* vocamus) qui in omnibus votum suū habent, praterquam in rebus quæ iudicialiter tractantur. Dominus Vicecancellarius Crespi *in suis obserua. in epis. curiosa ad Lectorē n. 41.* notauit Andræ. Bosch *in lib. tit. hono. Catha. lib. 2. §. 37.* & multis ab hinc annis proposuit Dō Franc. Gilabert *in Discurs. super inclinatione Cathalano-rū discurs. 1. n. 81. § 83.* licet id adimpletū suo tempore nō viderit. †
- 6 Negotia diuiduntur in Prouincias, & vnusquisq; Regens, & Consiliarius appellatur Prouincialis sui Regni, ijque in negotijs sui Regni, vel Prouinciae tanquam melius informati (turpe enim esset Patritio, & Nobili viro ius in quo versatur ignorare *l. 2. §. Seruius 43. D. orig. iur.*) primo vota sua emittunt.
- 7 Singulare tamen est in Regentibus, & Consiliario pro Cathalonia, quod isti non solum dicuntur Prouinciales sui Principatus, verum, & Insularum Maioricæ, & Minoricæ, & Ebusi (quam Iuicam vulgo vocant) & etiam Regni Sardinia quādo nō habebat Regētem, vel Consiliarium in Cōsilio, vel quando nunc qualibet de causa abest à Consilio etiam propter infirmitatem, ex quo Regna ista Sardinia, & Maioricarum reputantur tanquam membra, & partes Cathaloniae. Imo quia Episcopus, & Capitulū Barcinonense tot tantaque auxilia, & pecunias subministrarunt Serenissimo Regi Iacobo Primo vt prædictum Regnum Maioricarum consequi posset, eo adquisito fuit declaratum per Abbates Cœnobiorum Populeti, & Sanctarum Crucuum Ordinis Cisterciensis, Iudices ad hanc causam per prædictū Regem datos, vt prima Episcopi Maioricensis nominatio ad Regem spe-

spectaret, deinceps vero ad Episcopum, & Capitulum Barcinonense, qui de gremio dicti Capituli eligere deberent, habili autem in eo non inuento, tenerentur digniorem ex Canonicis Maioricensibus eligere, idemque esset obseruandum quoties captis Minorica, & Ebusa, succederet aliquam ex Ecclesijs dictarum Insularum erigi in Cathedralem, ita refert Bernardinus Gomez Miedes *in histo. Iacobi Primi lib. 7. cap. 8. pag. mihi 144.*

Præst, vt dixi, huic Supremo Senatui Vicecancellarius loco Præsidis, vt tradit Ibandus de Bardaxi *ad tit. de offi. Cancell. & Vicecancel. nu. 3.* Don Laurent. Mathëu *de regim. Reg. Valentia tom. 1. cap. 2. §. 2. nu. 157. & nu. 163.* Madariaga *de Senatu cap. 3. vers. Sigue se el Consejo pag. 41.* & late *Admonitio ad curiosos Lectores posita in principio Obseruationum Don Christophori Crespi de Valldaura,* † vbi licet Præeminentias, & Prærogatiuas huius excelssæ Dignitatis referat, nihil tamen de qualitate illa an sit eligendus Iurisperitus naturalis Coronæ Aragonum, an vero possit eligi exterus, quæ non fuerunt omissa vt inopinata, & incogitata, nostris enim tēporibus acriter disputata extiterunt, sed nescio quo facto prætermissa.

Antequam tamen promissa adimplere incipiamus, oportet aliqua de Cancellarij dignitate præmittere, eadem enim in Vicecancellario procedunt, † cum nihil certius sit, quam hunc illius locū substituere, & licet antiquissimis illis temporibus nō denotabat verbum hoc dignitatem, vel officium præeminens, † sed Notarium, vel Scribam significabat, vt probat tex. *in Rubr. C. de assess. & domesti. & Cancellia. Iudi.* vbi glos. & *in l. 3.* vbi glos. *ver. Cancellarios C. eo.* Couar. *in practi. cap. 4. num. 10. ad finem* inde deducto nomine quod eius officium, idest cellula illa in qua scribere consueuerat cancellis quibusdam munita esset, ad effectū vt qui ad cellulam illam confluerent, ad ipsum Scribam proximè appropinquare nequirent, optimè Gothofredus *in glos. ad l. nullus §. verbo Cancellarij C. de assesso. & domes. & can. Iudi.* vt sic Notarius ipse à periculo amittendarum chartarum libera-

- retur, prout tradit Thesaur. lin. Lati. *ver. Cancellarius*, & Volphan. Lazius *lib. 2. comment. de Repub.* Philip. Beroald. *de offi. Scribae* Petrus Gregor. *lib. 47. syntag. cap. 29.* † Tamen certius est etiam Romanorum tēpore hoc nomen Cancellarium magnam dignitatem præferre, vt probat Couar. *d. cap. 4. n. 10.* † licet sub nomine Quæstoris candidati, vt plubus conatur probare Hieronymus Portulez *ad Molinam vers. Vicecancellarius*, & latè post eum Petrus Ludouicus Martinez *in allegatio. pro Regno Aragonia super Prorege extero à nu. 88.* Camillus Borrellus *ad Bellugam rubri. 6. lit. G.* Et apud Hispanos, Gallos, & Anglos maximæ auctoritatis semper fuit, † & quemadmodum ij qui iudicibus libellos supplicatorios offerebant, & legebant Cancellarij dicebantur, sic & is qui eos Principi legebat Cancellarius dictus fuit, quod videtur significare voluisse Paul. *Æmil. lib. 3. de Reb. Franco.* qui illum Præfectum iuris appellat, † cuius officium etiam postea fuit rescripta, responsa, decretaq; Regis suscipere, & malè scripta, aut expedita cancellare, idest transuersis lineis, veluti cancellis, expungere, & illinire *l. 1. § 3. D. de his que in testa. delen. l. si chirographum 24. D. de probatio.*
- 16 Hinc deinceps apud omnes ferè gentes inualuit vt huic dignitati Reges, & Imperatores quia valdè in ea cōfidebant sigilla sua committerent Cassanę *in Catalo. glor. mun. par. 7. confid. 7.* Guillel. Benedic. *in cap. Raynuntius in vers. § uxorē par. 2. nu. 193.* Petr. Grego. *lib. 47. syntag. cap. 29.* Redin *de Maieſta. Princi. ver. legibus nu. 71.* Anto. Roscius *lib. 3. memora. cap. 7.* Schedulare Magistra. *ciui. tit. de Quæstor. Pirrhus de Magistra. Roma. par. 1. num. 10. § par. 2. num. 8.* Petr. Bellus *de re milit. lib. 2. tit. 22. nu. 10.*
- 17 Sic & in Mediolanensi Statu conseruatur hodie hæc di-
18 gnitas sub nomine Magni Cancellarij, † (qua merui Regia
19 munificentia decorari anno 1670.) cum retentione Regentia in Supremo Aragonum Consilio, † præest enim omnibus Magistratibus, & præcipuè Senatui Mediolanensi in omnibus concessibus publicis, Regios Præsides Senatus scilicet

licet, & vtriusque Magistratus Ordinarij, & Extraordinarij præcedit, in Consilio Secreto præsentem etiam Generalem Gubernatorem negotia tractanda, eius nomine proponit, Regiam Cancellariam omnino moderatur, sigilla Regia custodit, vox ipsius Gubernatoris est, per ipsum enim omnia disponit. † Sed nullus melius sublimitatem excelsæ dignitatis Cancellarij explicauit, quam Serenissimus Alphonsus Rex Castellæ: is etenim *in l. 4. tit. 9. par. 2.* dixit, quod sicut Sacerdos est mediator inter Deum, & homines, sic Cancellarius inter Regem, & subditos, & ibi Gregor. Lopez, † & vt dicebat Franciscus Lanouius *ex Ordine Minimorum in libello de Sanctis Cancellarijs Francia.*

*Hic est qui leges Regni cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis aqua facit
Si quid obest populo, vel legibus est inimicum
Quidquid obest, per eum desinit esse nocens.*

Lucas de Penna *in rubri. de Quæstor.* Ioan. de Platea *in l. 2. nu. 3. C. de bonor. petiti. sub. lib. 10.* † Hoc erat officium Aman respectu Regis Assuerij, regium enim sigillū tenebat, & provisiones ab eo emanatas sigillabat, & Mardocheus ei in hoc officio successit, vt dicitur *in lib. Esther cap. 8. § 9.* † Sic & Daniel Regis Balthasaris Cancellarius fuit, vt apparet *ex lib. Danielis c. 5. § 6.* † & Ioseph Regis Pharaonis, & Iosephat Regis Dauidis *ex lib. 3. Regum cap. 8.* Redin *de Maieft. Principis ver. legibus num. 89.* Guillel. Benedic. *ubi supra* Petr. Grego. *lib. 47. syntag. cap. 29. à nu. 4.* Ludoui. Martinez *in allega. pro Regno Aragoniæ super Prorege extero nu. 881.* † Et vt dixit Guillelmus Budæus *de ass. lib. 5. circa fin. Est Magistratus inter togatos summus, cuius domus iuris custodia, legum, ac constitutionum presidium, oppressorum asylum, flagitiosorum scopulus, æquitatis officina, ara supplicum, & iure summo lapsorum adminiculum esse debet,* plura de Cancellario Cathalonix Cortiada *decis. 10. à nu. 39.* Verum multo magis hanc dignitatem extollit Lanouius *ubi supra* his verbis. *Dicerem, & oculos Regis esse, vt cui rerum prouidentia credita sit, adeo in eminentissima specula sit collocatus vt à longe*

à longè dispiciat quod futurum in rei communis vel salutem, vel perniciem immineat, nisi satius esset (ne ultra constitutos terminos transgrediamur) uno verbo concludere idem Cancellarijs, atque Regis esse Officium ut Rempublicam saluam, florentemque præstet. Quod enim Regi ut domino, Cancellario ut Procuratori efficiendum incumbit. † Sed & Calixtus Ramirez de lege Regia § 10. nu. 26. & Don Laurentius Matheu de Regi. Reg. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 2. nu. 163. vocant Vicecancellarium nostrum, Assessorem Domini Regis per quem ille loquitur, quia ad eum, profequitur Ramirez, tanquam Regem representantem grauiissima quaque referuntur, & ea omnia ipse cum Regijs Consiliarijs confert. Eiusq; muneris præcipue incumbit operam dare diligentem ne quod rescriptum, edictum, decretum contra ius, aut Rempublicam impetretur, cum ad eum spectet litteras Regias subscribere, & obsignare. Non facit ut Regis voluntati resistat, vel regia clemètia, & largitatis censorem, & moderatorem se præbeat, sed ut pro potestate sibi à Rege concessa, tanquam eius summus Magistratus, & Officialis caueat nequid eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non satis attento per obreptionem supplicantium, aut inuerecundam petentium inhibitionem qua plerunque Principes constringuntur nõ concedenda concedere.

27 Sed &, vti Præsidem, nostrum supremum Vicecancellarium habere non solum votum in omnibus negotijs siue iustitiam, siue gratiam, vel gubernium respicientibus, & præualere sententiam in casu paritatis votorum, cui ipse adhæret, & in hoc excedere alios Præsides supremorum Tribunalium, diximus supra in Dissertatione tertia nu. 37. † & in scamno sedere in præsentia Domini nostri Regis, quando cum eius Maiestate negotia tractat, tradit Admonitio sæpe citata apposita ante Obseruationes Domini Vicecancellarij Don Christophori Crespi de Vallaura plura congerit Don Ioa. Frãnciscus Montemaior de Cuenca in Sumaria Inuestigatione Nobiliũ Aragonia in Prosphonetica pag. 129. & seq. & litteratis. Don Ioa. Chrysofomus de Vargas Machuca in

hoc

hoc Regno Neapolitano Regius Consiliarius infra laudandus in *Considerationibus practicis pro Sindicato Iustitia Aragonum in epist. Dedicatoria.*

His suppositis, vt ad institutum veniamus non negamus, 29
 supremam potestatem, & regaliam nostri Supremi Monarchæ circa creationem Magistratum, & liberam, ac nullis subiectam legibus personarum ad illam electionem. † Sed 30
 hanc profiteamur tribus in Regnis Coronæ Aragonum ex regia benignitate in multis restrictam, & signanter in electione Officialium, quæ debet fieri de naturalibus, hoc autem non cedit in diminutionem Regiæ Maiestatis, (vt de Iuramento quod à Principibus præstatur, non tantum ad ea quæ pertinent ad eorum officium, sed etiam quando potestati suæ certos limites ponunt, male sentit Hennigius Arniseus *de iur. Maies. cap. 6. nu. 1 1.*) est enim non tam non posse, quam nolle posse, vt ait Calixtus Ramirez *d. trac. de lege Regia §. 2 2. nu. 1 2.* † non enim in Principibus obseruantia 31
 legum etiam si iuramento roboretur minuit eorum potestatem Hennigius Arniseus *d. cap. 6. nu. 4.* sicut nec in populo obediētia Regibus debita minuit eius libertatem Morlanes in *Responsio pro Aragonia Regno super Prorege extero par. 1. n. 8 1.* inde Imperator in *l. digna vox C. de legib. Dignam esse,* inquit, *Maiestate regnantis vocem iudicauit se legibus alligatum profiteri.* Licet enim vt dicebat Andreas Ifernia in *prælud. feudo. quæst. 2. nu. 3 6.* aliqui sint qui alias non teneantur seruare leges vt leges, tenentur tamen eas vt rationes seruare, & licet aliquis sibi legē imponere non possit *l. quod autem 7. §. uxori D. de donatio. int. vir. l. ille à quo 2 3. §. tempestiuum* ibi: *Ipse se cogere Prator non potest quia triplici officio fungi nequit suspectam dicentis, & coacti, & cogentis D. ad Trebelli.* Tamen non alligatum Principem esse legibus fatemur, sed eo dignum esse dicimus vt se alligatum profiteatur, licet non sit, vt ait Iustinia. in *§. vlt. l. quib. mod. testa. infr.* ibi: *Licet enim legibus soluti simus, attamen legibus viuimus,* & Alexander Imperator in *l. ex imperfecto.* ibi: *Licet lex Imperij solemnibus iuris Imperatorem soluerit, nihil ta-*
men

ment tam proprium Imperij est, quam legibus viuere C. de testam. & licet Cæsar ad Tribunum, vt animaduertit Plutar. in Casa. sit hoc de iure suo remittere: tamen vt ait Symmachus lib. 10. epif. 54. maiorem gloriam Principes acquirere scribit, si contra morem patrum nihil sibi intelligant licere, & Plini. in Panegy. ad Traianum, vt felicitatis est posse quantum velis, sic magnitudinis velle quantum possis, quod Germanus lib. 8. de reb. ges. Trid. sic imitatus est.

*Nam nihil, vt verum fatear, magis esse decorum,
Aut Regale puto, quam legis iure solutum
Sponte tamen legi se se supponere Regem.*

32 Est ergo indubitatum in Codice Constitutionum Cathalonie, & in Curijs Generalibus celebratis per Serenissimum Regem Petrum huius nominis Tertium in Villa Ceruarie an. 1359. reperiri Constitutionem, quæ est *quarta tit. Quod omnes Officiales in Cathalonia, & Regno Maioricarum sint Cathalani* cõfirmantem aliam Constitutionem Alphonfi III. in Curijs Montisalbi an. 1333. & hæc cõfirmat aliam Iacobi Secundi in Curia Barcinonæ anni 1291. quibus statuebatur vt omnes iudicantes in Cathalonia Domini Regis, Reginae, & Primogeniti essent Cathalani nec aliquis posset proferre sententiam, nec processus alicuius relationem facere, nisi esset naturalis dictæ Prouinciæ Cathalonie, & in ea domiciliatus, *exceptis, vt dicitur in dicta Constit. 4. Cancellario, & Vicecancellario nostris, quos nolumus comprehendere in hac Constitutione, licet sint domiciliati in alijs locis, vnde veniebat, licet leuiter, notandus Recentior quidem doctus, qui in quadã Disceptatione legali historica par. 1. nu. 81. asseruit primam memoriã Vicecancellarij in Cathalonia legi in Consti. 1. tit. de Audien. & Con. Real an. 1365. cum supradicta Constitutio quarta quæ meminit Cancellarij, & Vicecancellarij sit de anno 1359. sed in his non immoramur.*

33 Sed quia exceptio hæc erat nimis generalis, & comprehendebat non solum Regna Coronæ Aragonum, verum & alia extra Coronam, ideo transactis sexaginta tribus annis, tempore scilicet Serenissimæ Reginae Mariæ vxoris, & Locum-

cum tenentis Sereniss. Regis Alphonso huius nominis Quarti, anno scilicet 1422. in Curijs Generalibus per ipsam celebratis Barcinonę fuit facta Constitutio, quę est *quarta tit. de officio Cancellar. & Vicecancel. tenoris sequentis. Primo ad supplicationem, voluntatem, & approbationem presentis Curie ordinamus, & statuimus quod quolibet tempore quo vacauerint officia Cancellarij, & Vicecancellarij per mortem remotionem, aut renunciationem, aut quolibet alio modo, dictus Dominus Rex, & eius Successores debeant providere dicta officia intra duos menses numerandos à die remotionis, vel renunciationis, videlicet illud Cancellarij in aliqua notabili persona Ecclesiastica Doctore in Iure Canonico, vel Ciuili, & illud Vicecancellarij in alia persona seculari Doctore, aut Iurisperito solemnibus expertis in foris, constitutionibus, & alijs legibus Regnorum, & terrarum dicti Domini Regis, natis, naturalibus, & domiciliatis realiter, & cum effectu, & in veritate, absque dispensatione, Regnorum Aragonum, Valentie, aut Principatus Cathalonie, aut Regni Maioricarum, & non aliorum, super hac Constitutione videntur sunt Mieres tom. 2. colla. 10. cap. 3. nu. 26. Olibanus cap. 4. de iur. fisci nu. 39. Berart in Specu. Vistia. cap. 10. nu. 7.*

Hac lege supposita de illius validitate non est disputandum, cum sit facta in Curijs Generalibus Olibanus *in usati. aliud namque cap. 3. nu. 9. de iur. fisci Bald. conf. 317. votu. 1. Roland. conf. 13. nu. 32. & conf. 45. nu. 8. & conf. 21. num. 35. vol. 3. Crauet. conf. 142. nu. 51. & conf. 241. nu. 10. Cardina. in cap. fin. de decimis nu. 4. Cassanę. in Catalo. glor. mun. par. 11. conside. 22. Sixtinus de regalibus lib. 1. cap. 4. nu. 85. Gail. lib. 2. obser. 54. nu. 10. Sesse de inhibi. cap. 1. §. 1. nu. 16. Bouadilla in sua Politi. lib. 2. cap. 10. num. 52. Ripol de regalij cap. 35. nu. 153. Fontanella decis. 568. nu. 10. tom. 2. Xamar rer. iudi. defi. 52. nu. 1. par. 1. Cortiada decis. 38. nu. 43. tom. 1. Calicius in Margar. fis. dub. 8. nu. 16. † & ita venit adimplenda, & obseruanda iuxta D. Augustinum lib. de vera Religio. Ioa. Garcia de expen. & melior. cap. 9. nu. 71. & D. Ferdinan. de Mendoca lib. 1. de pactis cap. 5. nu. 90. † nō enim egent leges di-*

34

35

36

r

spu-

- sputatione Decian. *conf. 30. nu. 17. volu. 3. Et conf. 78. nu. 4. volu. 1. Et conf. 98. nu. 45. volu. 2. Natta conf. 403. num. 9. Barzizius decis. 15. nu. 3. decis. 16. nu. 35. decis. 62. nu. 11. decis. 90. nu. 44. Gratia. discep. foren. 651. nu. 30. Et discep. 647. nu. 21. Oliba de iur. fis. cap. 15. nu. 76. Et licet Cōstitutio hæc comprehendat non solum Cathaloniam, sed etiam alia Coronæ Aragonum Regna, vtpote Aragoniam, & Valentiam, † & Statuta, seu Leges Municipales quantumuis generales, non possint in non subditos extendi *l. fin. D. de iuris. omni. iudiciū* Bart. in *l. omnes populi. nu. 36. D. de iust. Et iur. Et in l. cunctos populos C. de summa Trini. Et fide Catho. Alder. Mascard. de inter. Statu. concl. 9. nu. 3. & nos latè infra Belluga in Specu. Princi. rubri. 31. nu. 1. Tho. Mierès in proe. par. 2. n. 11. colla. 6. Cur. Montisoni Regis Petri III. Et in Curia Reginae Mariae rubr. de iur. fis. colla. 10. nu. 2. in fine, maximè cū Dñs Rex vt**
- 37
- 38 Comes Barcinonensis qui, vna cū Curia, illa Statuta condebat, † (nō enim potest absque Curia leges condere *Cancer. lib. 3. vari. cap. 3. n. 68. Et lib. 2. cap. 1. n. 1. Fōtanel. decis. 283. nu. 7. Et decis. 3. nu. 25. 10. 1. Et de pac. nup. claus. 4. glos. 5. nu. 26. Ioseph. Ramoni. conf. 37. nu. 284. Ripol. de regalijis cap. 4. num. 41. Berart in Speculo Visitatio. cap. 22. de Decurioni. nu. 14.*) non sit vti talis Superior ad condendas leges Aragoniensibus, nec Valentinis. † Tamen Principatus Cathalonie vti membrum (ne dicam caput) tam præcipuum totius Coronæ Aragonum principalioribus illius Regnis prospexit, nec sibi solum voluit consulere, remque illis honorificam, & vtilem gessit, quo casu non habet locum regula illa,
- 39
- 40 † Statuta non prorigi ad non subditos, quæ verificatur, & locum habet in iuribus quæ arctant, non in his quæ utilitatem secum adferunt *l. cōventionum 5. D. de pac. Lopus alleg. 101. nu. 24. Surd. conf. 2. nu. 19. lib. 1. Et conf. 301. nu. 24. lib. 3. Alder. Mascard. de interpr. Statuto. conclu. 1. à nu. 190.* † Si enim respectu Clericorum quando est in eorum fauorem valet Statutum, & est in voluntate Clerici eo vti, vt notant Scribentes in *l. 1. C. de sum. Trini. Et fide Catholi.* Sic hæc Constitutio non est præceptiua, nec necessitatiua, vt ita loquar, respectu
- 41

spectu Aragoniensium, & Valentinorum, sed voluntaria, & poterunt ea uti, si volunt.

Sed tota difficultas fuit quādo de hac re extitit olim gra-
uiter, & acriter disceptatum, in probando Vicecancellariū
de quo loquitur *d. constitutio 4. tit. de offi. Cāncel. & Vicecan.*
esse illum communem Vicecancellarium omnibus Regnis
Coronæ Aragonum, nō vero loqui de Vicecancellario par-
ticulari Principatus Cathalonix, & hoc vltimum contende-
bat Don Franciscus dela Cueua, & Sylua Aduocatus Fisca-
lis in Consilio Supremo Indiarum *in allegatione quam super
hac re elaborauit*, vt notauit Ripol *de regalijis cap. 35. n. 174.*
Loqui autem de vniuersali Vicecancellario conati fuerunt
varijs dilucidisque fundamentis adstruere Aduocati, tunc
temporis, Domus Deputationis Cathalonix, quæ proponam
noua luce donata.

Imprimis hoc probarunt validissimo argumēto ab inue-
rosimili sumpto. † Certum enim est iam ab antiquo deside-
ratum à Cathalanis, & à Serenissimis Regibus illis concef-
sum, vt omnes Officiales essent Cathalani, vt iam de anno
1291. fuit stabilitum per Inuictissimum Regem Iacobum,
huius nominis primum *in constit. 1. tit. Quod omnes Officia-
les in Cathalonia, & Regno Maioricarum sint Cathalani*,
† quod inconcusse apud omnes Nationes approbatum fuit
*l. 2. ibi: Tres Pratores qui proprium larem habeant in Vrbe
non ex Prouincijs eligantur C. de offi. Prato. Auth. de defens.
cui. §. interim can. peregrina 12. 3. quæst. 6. ibi: Peregrina iu-
dicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est vt ab
extraneis iudicentur, qui comprouinciales debent habere Iu-
dices can. leges 13. 3. quæst. 6. ibi: Peregrina iudicia submoue-
mus, vnde & Dominus mētionem faciens Loth per Moysen
loquitur dicens. Ingressus est quidem, dicunt, vt aduena, nun-
quid vt iudices? Et in can. Scitote 6. quæst. 3. ibi: Et quamcū-
que causam habuerit à suis Iudicibus iudicetur, & non ab
alienis, Lucas de Penna in l. quisquis C. de om. agro deser. lib.
11. Guiller. Benedic. in cap. Raynūtius ver. & uxorem à nu.
488. ibi: Licet Officia debeant illis de Regno inferri. Siman. de*

Repub. lib. 8. cap. 6. Mastril. de Magis. lib. 2. cap. 7. à nu. 46. § cap. 61. nu. 26. Camil. Borrel. de prestan. Reg. Cathol. cap. 51. Couar. practi. questio. cap. 35. nu. 4. Bouadilla lib. 2. polit. cap. 17. nu. 186. † quia sicut disparitas habitus quandam animorum differentiam inducit Clementi. 1. de Electio. ita & fortius dissonantia linguæ discrepantem voluntatem significat Gomez in Regula de Idiomate quest. 1. & fortè adhuc in Prorege Cathalonix dubitaretur, sicuti hodie in illo Regno Aragonix adhuc disceptatur, nisi per constitutionē 11. eiusdem tituli expressè exceptus esset. † Licet enim in propria Prouincia nemo Assessor esse poterat l. si eadem 3. D. de offi. Assesso. l. 3. C. de diuer. offici. § apparito. lib. 12. l. in Consultarijs C. de Assessor. § domest. † & ad instar sacrilegij habeatur in l. fin. C. de crimi. sacri. ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur Paul. lib. 5. sente. tit. 12. §. 5. † Tamen hoc indulgentia Principis concedebatur l. hi qui 37. cum l. sequenti D. ex quib. cau. maio. & intelligendum esse solum in Officio Aduocati fisci notauit Gothofr. in dictis iuribus, † limitarique vbi adest consuetudo in contrarium animaduertit Thesaur. decis. 267. † vel nisi esset Ciuis eminentissimæ sciētix, & de Sacro Cōsilio Neapolitano declarauit Nouar. in Cōment. ad d. l. quicumq; nu. 6. C. de diuer. offi. lib. 12. & videndus Franciscus Marcius decis. 634. par. 1. Quomodo ergo credendū est voluisse, & postulasse Cathalanos vt Cancellarius, & Vicecancellarius proprij possent esse Aragonienses, Valentini, & Maioricenses quando stabilitum iam multo ante habebant, vt omnes Officiales Cathalonix, & Maioricarum essent Cathalani, & haberent proprios lares in Cathalonia? & quomodo est credendum voluisse Cathalanos, quod Vicecancellarius proprius illius Principatus esset Maioricensis, quando omnes Officiales in Regno Maioricarum erant Cathalani? Est ergo euidentissimum loqui in d. Constit. 4. tit. de offi. Cancell. de Vicecācellario vniuersali, qui præerat negotijs totius Coronæ, & hunc voluisse semper Cathalanos quod posset esse totius Coronæ probat alia Constit. 4. superius citata tit. Quod omnes Officiales in Cathalonia

lonia, & Maiorica sint Cathalani facta anno 1359. tempore Serenissimi Regis Petri Tertij, & sic sexaginta tribus annis antea, & post Mieres *par. 2. colla. 10. cap. 3. nu. 29. & 34. fol. 363. in nouis. Ferrer. par. 3. obser. cap. 72. Bosch dels titols de honor lib. 2. cap. 36. §. 40. vers. lo Canciller Oliba de iur. fis. cap. 4. nu. 39. Berart in Specu. Visi. cap. 10. nu. 6. Matheu de Regi. Reg. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 2. sectio. 6. nu. 164. tenet Corriada par. 1. decis. 17. nu. 11.* cum enim ibi stabilitum fuisset, quod omnes Iudices in Cathalonia deberent esse naturales, inquit Constitutio *exceptis Cancellario, & Vicecancellario nostris, quos nolumus comprehendere in hac Constitutione licet sint domiciliati in alijs locis*, sed & alio argumento euidenter probatur Constitutionem loqui de Vicecancellario vniuersali totius Coronæ non particulari Cathalonix, dicitur enim in ea quod fiat electio de Iurisperito experto in foris constitutionibus, & alijs legibus, en quomodo loquitur de tribus Regnis Coronæ, non de sola Cathalonia, etenim in Cathalonia non reperiuntur fori, appellamus enim Constitutiones, in Aragonia vero, & Valentia nominantur fori, ergo de Vicecancellario totius Coronæ verba facit, Vicecancellarius enim Cathalonix non indigebat notitia fororum, sed solum Constitutionum. At amplius explicat seipsam dicta Constitutio dum inquit quod debeat eligi Iurisperitus expertus in foris, constitutionibus, & alijs legibus Regnorum, & Terrarum Domini Regis, ex quibus apparet non loqui solum de Cathalonia.

Hæc abdicatio, qua Serenissimi nostri Reges voluntariè, & ob magnam ipsorum clementiam vsi fuerunt, non nominando nisi personas naturales dictorum Regnorum nullo pacto est odiosa, nec vt talis censēda, quia principalis intentio fuit fauere Vassallis, & quando fauor est causa odij, tunc statutum dicitur fauorabile *l. qui exceptionem 40. D. de condic. inde. Bald. conf. 433. Dña Iuana lib. 3. quem sequitur Simon de Pretis de interp. ultim. volunt. lib. 1. dubi. 4. num. 13. Alexan. Rauden. de Analogis lib. 1. cap. 29. nu. 29.* † Sicut beneficium Senatus Cōsulti Velleiani, licet respectu creditorum

51

52

rum sit odiosum, quia tamen principaliter fuit inductum favore mulierum dicitur fauorabile Barbatius *in l. 2. in princ. D. de verbo. obliga.* Portoles *de Consorti. cap. 2. nu. 6.* Molin. *de Hispano. primoge. lib. 1. cap. 4. nu. 27. § cap. 18. nu. 3.* vbi latè tractat an Statuta excludētia fēminas propter masculos sint iudicanda fauorabilia Ripol. *de regalijs cap. 35. nu. 165.*

- 53 Supponendum etiam est Serenissimum Regem Petrum Tertium quando edidit illam Regiam Pragmaticam Dat. Barcinonæ decimo quinto kalendas Nouēbris 1344. cuius fit mentio *in Constit. 2. tit. de officio Cancellarij, &c.* in qua præscripsit modum quo Domus Regia debebat regi, & gubernari, inter alia statuisse, & ordinasse vnam Cancellariam, in qua esset vnus Cancellarius, qui intenderet negotijs ibi expressis, & quia iste Magnus Magistratus secundū easdem Regias ordinationes in dicta Pragmatica cōtentas, erat prouidendus in personam alicuius Prælati, veluti Archiepiscopi, aut Episcopi, † qui propterea non poterat semper sequi Curiam Regiam, nec interuenire in negotijs criminalibus, tradit Admonitio curiosi Lectoris inserta ante obseruationes Vicecancellarij Don Christophori Crespi *nu. 9.* hinc Statutū fuit in eisdem Ordinationibus Domus Regiæ creandum esse alium Magistratum, Vicecancellarium dictum, qui incumberet negotijs ob impedimentum, absentiam, vel defectum Cancellarij, & sequeretur Curiam Regiam, quam non semper sequi poterat Cancellarius ratione suæ dignitatis, & necessariæ residentię. † Verba dictæ Ordinationis, seu Pragmaticæ (quam manuscriptam vna cum cæteris Regijs Ordinationibus Domus Regiæ conseruo) sunt hæc: *Si vero contigerit quod dictus Cancellarius aliqua causa non poterit sequi nostram Cancellariam, tunc § in eius locum sigilla nostra supramemorata ad nostrum Vicecancellarium tradentur,* notauit Michael Ferrer *par. 3. obseruan. cap. 71.* Quo circa cum Constitutiones se referant ad Regias Ordinationes, & hæc de Cancellario, & Vicecancellario qui toti Coronæ præfunt, loquantur, nihil mirum si illæ quoque de his intelligi debeant, iuxta vulgare axioma. † Relatum est in referente
- 54
- 55
- 56

ferente cum omnibus suis qualitatibus *l.affe toto D.de ha-
red.insti.cum vulgatis.*

Nec obstat si dicatur Ordinationes loqui de Domo Re- 57
gia Principis Cathalonix, non vero de Domo Regia Regis
Aragonix, vel Valentix, etenim ex ipsis Ordinationibus cla-
rè liquet loqui de Domo Regia comprahendente vniuersa 58
Regna, quia iam tunc erant vnita, † etenim constituit qua-
tuor Officiales principales qui cæteris imperarent, vt ipse
met dicit in proëmio, & tradit Michael Ferrer *par. 3. obser-
uan. tit. de Cancellario in princ.* Primus est Maiordomus, se-
cundus est Camarlengus, tertius Cancellarius, & Vicecan-
cellarius, quartus Magister Rationalis. Hi officiales sunt ge-
nerales toti Domui, & Coronæ sine dubio aliquo. † Sub Cā- 59
cellario, & Vicecancellario instituitur vna Scribania cum
suis Prothonotario, & eius Locumtenentibus singulis Pro-
uincijs, Scribis mandati, & Regestri, & adhuc est vna in om-
nibus Regnis, promiscue enim officiales in ea inseruiunt. † 60
Et officium Magistri Rationalis Cathalonix adhuc retinet
nomen suæ Regiæ Domus, & Curix in Regnis Coronæ, † & 61
in eo officio reddunt computa etiam Generalis Thesaurar-
ius Consilij Supremi Aragonum, & Prothonotarius Coro-
næ de omnibus pecunijs quæ ad eos perueniunt.

Argumentantur aduersarij etiam ad probandum loqui 62
Constitutiones de Vicecancellario particulari Cathalonix
ex eo quod disponūt debere causas derimere iuxta vsaticos
Barciônæ Constitutiones, & Capitula Curiarum Cathalo-
nix, alias addisset, *Et iuxta foros Aragonum, Et Valentix,* † 63
sed facilè respondetur Cancellarium, & Vicecancellarium
nedum tractare negotia cõmunia totius Coronæ, sed etiam
particularia Cathalonix, & vnusquisq; præsidet in sua Aula
Regiæ Audientiæ, & decidendo cum alijs causas Principa-
tus, † cumque omnes Iudices in Cathalonia teneantur iudi- 64
care secundum leges Patriæ, & multis Constitutionibus ca-
uetur, quas refert Oliba *de iur. fis. cap. 3. ex nu. 25.* sequitur
iure optimo per *Constitu. 2. de offi. Cancellaria.* statutum fuisse
vt ipsimet Cancellarius, & Vicecancellarius deberent in
iudi-

iudicando seruare Constitutiones Cathalonix, non curauit
 Principatus de prouidendo quod cum iudicarent causas Ara-
 gonix, & Valentix seruarent illorum foros, quia id propriè
 65 fuisset mittere falcem in messem alienam, nec Regna illa
 absque hac prouidentia inueniuntur. † Sed debilitatem vi-
 rium huius argumenti agnoscet quisquis cōsiderabit hodie
 in ingreſſu sui officij Vicecācellarium, qui præest Supremo
 Aragonum Consilio, iure iurando adstringi ad obseruantiam
 Constitutionum, & aliorum iurium Cathalonix, præcipuè
Consti. 9. tit. de Obseruar Constitutionis, quam vulgo *dela Ob-*
seruantia vocamus, hisce verbis: *Iuro ad Dominum Deum*
super Crucem, & Sancta quatuor Euangelia manibus meis
corporaliter tacta quod in exercitio dicti officij bene, & lega-
liter, & fideliter me habebō, & obseruabo foros, priuilegia, li-
bertates, usus, bonosque mores Regnorum Aragonum, Valen-
tia, Sardinia, Maioricarum, Insularumque adiacentium.
 70 *Constitutiones Principatus Cathalonix, capitula, & actus*
Curiarum, priuilegia, & immunitates concessa militibus, &
 80 *Ecclesiasticis personis, & signanter Capitulum vulgo dictum*
dela Obseruansa, aliaque etiam priuilegia, franquitas, &
immunitates iam dictis Regnis Principatus, ac Insulis eisdē
 90 *adiacentibus concessa. Nec non Ordinationes Domus, & Cu-*
ria Regia, Pragmaticas, usus, consuetudines, & styla Regia
Cancellaria, &c. Quo supposito quis negabit identitatem
 Vicecancellarij, cum Constitutiones quæ loquuntur de Vi-
 cecancellario, obseruentur etiã in illo qui est Præses Supre-
 mi Consilij.

66 Nō modicam vim faciunt aduersarij circa institutionem
 Supremi Cōsilij Regnorum Coronæ Aragonum, quod sup-
 ponunt fuisse erectum de an. 1494. vt supra vidimus, & sic
 multo post Constitutionem nostram, vnde argumentantur
 non potuisse illam loqui de eo qui nondum erat creatus, &
 per consequens intelligendam fore de Vicecancellario Ca-
 thalonix tantummodo. Sed facilis est solutio: nam in dicta
 institutione, & erectione Consilij Supremi non fuit creatus
 nouus Vicecācellarius, sed ille idem qui in ipsis Regnis pro
 negotijs

negotijs communibus residebat, translatus fuit ad illud Cōsiliū nouiter erectū, vbi illud idem exercitium facit quod faciebat quando virtute Ordinationum Domus Regiæ omnia negotia sibi à Serenissimis Regibus commissa tractabat, & sicut antea appellabatur Cancellarius, seu Vicecancellarius Domus Regiæ, postea appellatus fuit Domus, & Curia Regiæ, quo nomine adhuc hodie donatur Magister Rationalis Cathalonix vt diximus, & etiamsi Dominus Rex existeret in Cathalonia posset, si vellet Vicecācellarius præsidere in sua Aula, vt practicum fuit an. 1523. & si esset naturalis Cathalanus posset votum suum in causis præbere, si vero non esset posset præsidere, non vero suffragium dare notauit Admonitio curiosa sæpè laudata *nu. 22.* & vt appareat fuisse illum Vicecancellarium, qui antea præerat Domui Regiæ, constitutum Præsidentem Supremi Consilij attendenda sunt verba illius institutionis in Regia Pragmatica supra relata, quæ sunt sequentia. *Primeramente estatuímos, y ordenamos que en dicho nuestro Consejo sean las personas siguientes el Magnífico Alfonso de la Cauallaria nuestro Vicecanciller, &c.* cuius Vicecancellarij meminit Hieronymus Zurita *lib. 6. Histo. Arago. cap. 14. & cap. 23. an. 1505.* En Vicecancellarium translatum ad Supremum Cōsiliū, nec diuersitas nominis interuenit inter istos Vicecancellarios; nunquam enim is de quo loquuntur Constitutiones fuit nominatus Vicecancellarius Cathalonix; statim atque siquidem fuit erectum Supremum Consilium, nunquā amplius fuit facta mentio Vicecancellarij, & licet in anno 1599. nō præfuerit suæ Aulæ, hoc fuit quia reperiebatur varijs negotijs intentus, † imo Vicecancellarium tunc præcessisse Cancellario ex regia volūate videtur insinuare Andreas Bosch *lib. titul. honor. Cathalonia lib. 2. cap. 36. §. 40. vers. lo officio de Canciller in fine* Don Michael de Cortiada *par. 1. decis. 10. nu. 55.* sed quia sciebat Curia Vicecancellarium non reside-
 re in Prouincia, ideo consultò in omnibus Cōstitutionibus quæ loquuntur de Vicecancellario, ponuntur illa verba, & suo casu Regens Cancellariam, qui est subrogatus in locum,

67

f

&

& in absentia Vicecancellarij siue breui, siue longa.

- 68 Opponebatur etiam hoc Vicecancellarij officium esse nouiter compositum ex iurisdictione, & imperio circa omnia negotia Coronæ Aragonum quasi ex pluribus Magistratibus vnum conficiendo iuxta disposita per Iustinianum in *Auth. de Præsede Pisidia colla. 10.* & in *Auth. de Pratore Licaonia,* & in *Auth. de Pratore Thracia,* & ideo esse mixtū compositum ex simplicibus diuersam naturam habentibus, idcircoque nō cōprehendi sub simplici, & per consequens ea quæ loquuntur de Vicecancellario Regni Aragonum, & Cathalonix non posse compræhendere hunc Magistratum postmodum erectum Sacri Supremi totius Coronæ Consilij. Sed facilimo negotio respondetur non esse necessarium disputare an mixtum compræhēdatur sub simplici, cum iam ab initio fuerit iuxta Ordinationes Domus Regiæ creatum.
- 69 hoc officium Vicecancellarij, † imo & mixtum continetur sub simplici cum de utroque est facta expressa dispositio *l. si ita D. de inus. rup.* vbi Bart. & Imola, Iason in *l. 2. nu. 5. D. de verb. obliga.* Surd. *decis. 53. nu. 27.* qui ponit exemplum in mixtura testamenti pacto confirmati quia enim, inquit, testamentum ex se nullum est, & pactum etiam ex se nullum est, ideo testamentum pacto confirmatum remanet ex se nullum. † Sed & mixtum compræhēditur sub simplici quotiescūque militat eadem ratio in vno, ac in alio, non quidem ex verbis, sed ex mente dispositionis, vt est casus *in l. interdum S. quod ait D. de his qui not. infra.* Surdus *conf. 33. nu. 29.* Rota Romana *decis. 85. nu. 4. in recollec. per Farinacium Beltrami. ad Ludouis. decis. 308. lit. D.* In nostro casu si daretur noua institutio, & creatio officij, id quidē esset ex simplicibus, idest ex Vicecancellarijs, in quibus aderat æqualis dispositio expressa quod essent naturales, ergo eorum naturam sequi debet Magistratus ex eis creatus.
- 71 Argumentabantur etiam contrarij *ex Constit. 2. tit. de officio Prothonot.* quæ inter superfluas connumeratur, vbi apparet Cathalanos in Curijs celebratis Mōrissoni an. 1547. supplicasse Domino Regi quatenus gratiam faceret vniuersæ Coro-

Coronæ, vt præficeret suæ Regiæ Domui, & Cancellariæ Supremæ Curiaë Ministros oriundos à Regnis Coronæ Aragonum, & decretum fuit quod intercederet cum sua Maiestate (erat enim Philippus Secundus qui nomine Imperatoris Caroli Quinti eius Patris Curias illas celebrabat) En, obijciunt, ex his colligitur posse eligi exteros, alias enim non erat necessarium hoc concedere, si iam concessum erat. Sed præterquam tex. iste non est clasicus, quia inter Constitutiones superfluas est positus, adhuc responderi posset, concessionem factam in *Constitu. 4. tit. de offi. Cancellarij* non fuisse de omnibus officijs, sed de Cancellario, & Vicecancellario, non ergo poterit aliqua contraria consequentia colligi ex eo quod peteret Principatus, vt omnes essent naturales Coronæ. Respexit procul dubio hæc petitio alia officia Domus Regiæ, quæ ad Gubernium illius pertinebant.

Nec quod Vicecancellarius nõ numeretur in *cap. 5. Curiarum an. 1599.* quando referuntur Officiales qui sindicantur in dicto *cap.* stabilito subijciuntur, quidquam facit, imo non nominari probat esse eundem Vicecancellarium illum, quia cū supponitur apud suam Regiam Maiestatem in Supremo Consilio residere, non subijcitur legibus illius sindicatus, cum solum fuerit constitutus in officiales qui negotia Regni in ipso Regno tractant. Noster autem Vicecancellarius postquam fuit Supremi Consilij constitutus Præses, amplius in Principatu moram trahere, nisi accidetaliter, & per transitum potest, hinc nihil mirum si quando describuntur qui sindicandi sunt, non nominetur.

Nec Antonius Oliba celebris Fiscipatronus, & vt talis electus ad Supremum nostrum Aragonum Consilium, vt tradit Fontanel. *decis. 8. nu. 18.* est contra nos imo sentit *cap. 4. de iur. fis. nu. 39.* nobiscum, Cancellarium, & Vicecancellarium debere esse e Regnis totius Coronæ, & fuisse primis illis temporibus quasi Assessores Regum, & Præfectos Domus Regiæ testatur, † & licet de Cancellario concedat quod in Prouincia adest particularis, tamen de Vicecancellario hoc non affirmat, quia sciebat hunc semper assistere Domi-

no Regi, nec posse in Cathalonia moram trahere, nec quod
nu. 43. duplicē Cancellariā constituerit, magnam scilicet, &
paruā, quem sequutus fuit Bosch lib. 2. tit. hono. cap. 10. §. 40.
fol. 283. & Berart in Specu. visit. cap. 10. n. 8. quidquam facit,
 licet enim possemus percōtari ab Antonio Oliba, vbi est Cā-
 cellarius Cācellariæ Magnæ, & certè eū nō inueniet, nisi di-
 cat Vicecancellariū vocari nūc qui antea Cācellarius voca-
 batur, vt insinuare videtur Cortiada *p. 1. dec. 13. n. 11.* nec, in-
 quam, quidquā facit, quia sequutus primā opinionem Cācel-
 lariū facit Præfectum Cancellariæ paruæ, Vicecancellarium
 vero magnæ, nam licet videbatur contrariū, attamen iam di-
 ximus hoc ex eo factum esse, quia cum Cancellarius debe-
 bat esse Prælatuſ Ecclesiasticus in dignitate constitutus, non
 poterat Curiam Regiam sequi, sicut Vicecancellarius, qui
 cum seſcularis sit, nihil impedit quin Regi, etiam in longin-
 quas, & varias Prouincias proficiſcenti, possit adſistere.

- 75 Et quia obseruantia, vera legum interpret, est in nostræ
 sententiæ fauorem, hinc consuetudo interpretatiua ex ea
 inducitur *l. quaritur D. de stat. homi. l. legati §. si unus D. de*
leg. 3. Bart. in l. de quibus n. 16. D. de legi. Crauet. conf. 276. n. 8.
Menoch. conf. 76. n. 65. vol. 1. Becius conf. 101. in 1. Iosep Lu-
do. cōcl. 38. vers. ampliatur tertio. Surd. conf. 254. n. 29. lib. 2.
- 76 Antecedens autem probatur quia negari nō potest: Hiero-
 nimum de Coll, & Petrum Clariana de Ceuā fuisse Ca-
 thalanos, & extitisse Vicecancellarios, non Cathaloniæ tan-
 tum, sed totius Coronæ, vt patet ex eorum Priuilegijs pri-
 mum expeditum in Ciuitate Imperiali Augustæ 1. Ianuarij
- 77 1548. † cuius Hieronymi Coll plura refert Nicolaus To-
 pius *de origi. Tribuna. Neapo. par. 2. lib. 4. cap. 1. pag. 262.* qui
 ad hunc eminentem Vicecancellarij gradum peruenit post
 quam à Serenis. Ferdinando Rege Catholico Consiliarius
 primū Sāctæ Claræ, & deinde Regens Colleteralis Consilij
 huius Regni fuerat creatus, meminit etiā huius viri Sigis-
 mu. Loffre. *conf. 17. nu. 60. & in Paraphr. feud. in cap. 1. §. seu*
vers. item de natu. feudo. qui virum eruditissimum, ac proba-
 tissimum appellat Ianus Anysius *lib. 2. Satyra. fol. 39.* Lau-
 rent.

rent. Schrad *Monument Itali. lib. 2. fol. 235.* & Cęsar de Engen in *Neapo. Sacra fol. 666.* † secundum Priuileginm fuit
 Bruxelijs 13. Martij 1554. cuius verba sunt prout sequuntur
constituimus te Vicecancellarium nostrum, & domus nostra in Regnis Aragonum Sicilia citra, & ultra Farum, Valentia, Principatus Cathalonia, Maioricarum, & Sardinia, Comitatum Rossilionis, & Ceritania, Insularumque adiacentium cum facultate iudicandi inter quoscumque de quibuscunq; questionibus, qua in predictis Regnis, & terris, aut nostro Consilio, ubicunque nos fuerimus, emerferint, &c. in iungendo eisdem quod iuramentum, & homagium prestare haberent de seruandis foris Aragonum, & aliorum Regnorum, Principatusque, Comitatum, & Insularum predictarum constitutionibus, franquitijs, pragmaticis, priuilegijs Barcinonę, & obseruantijs, ac alijs que iuxta Constitutiones Cathalonie, & Vaticos Barcinonę seruari debeant.

78

Et vt clarius hec res appareat libet referre punctim Priuilegium Vicecancellarij cōcessum per Serenissimum Regem Alphonsum IV. in fauorem Valentini Clauer quod est tenoris sequentis.

79

Nos Alphonfus Dei gratia Rex Aragonum, Sicilia citra, & ultra Farum, Valentia, Hierusalem, Vngaria, Maiorica, Sardinia, & Corseguæ, Comes Barcinonæ, Dux Aukemarum, Neopatria, & Comes Ruscinonis, & Ceritania. Maxima cum ratione solent Reges, & Principes eligere ad maiora officia Ministros magnę virtutis, & scientiæ constantibus exemplis innata fidelitatis in utraque fortuna approbatis. Singula, & omnia simul experimur in te Magnifice, & dilecte Consiliari noster Valentine Clauer, miles valde perite in utroque iure, quoniã relicta Patria, & domo sequutus fuisti per multos annos nostrum Regium exercitum magno labore corporis, & animi, sudoribus, & incomoditatibus, vna cum uxore, filijs, & familia. Quapropter non solum volumus vt iustum verum, & tenemur sicuti tu teipsum nostrę voluntati tradidisti, ita & nos erga te iuxta tuã qualitatem gratos demonstrare. Et quia iuxta antiquas, et laudabiles Ordinationes
nostra

nostra domus Regia Aragonia, et inter memoranda illius est stabilitum, prouisum, et ordinatum ut in dicta Regia nostra domo eligamus unam personam in iure peritam, qua regat, et exerceat officium Vicecancellarij, ad quam spectare debet cura administrationis iustitia, et executionis illius, hocque officium ultimo in vim concessionis nostra possideret Magnificus Ioannes de Funes Legum Doctor nuper defunctus, et uti Vicecancellarius noster, erat scriptus in libro, seu carta Scribae Rationis nostra domus iuxta disposita in dictis Regijs Ordinationibus. Cumque nuper certiores facti simus de morte dicti Ioannis de Funes, cuius causa vacuum existat dictum officium Vicecancellarij, volendoque ad illud promouere personam nobis gratam, et acceptam. Proinde tenore presentium determinate, et consulto ex nostra certa scientia, et motu proprio ob mortem dicti Ioannis de Funes te dictum Valentinum Clauer dum vixeris, ex officio Regentis Cancellariam quod hucusq; cum approbatione in nostra Curia exercuisti, ad dictum munus Vicecancellarij promouemus, illudque tibi concedimus, et committimus taliter quod tu dictus Valentinus Clauer (quem hodie forma solita adscribi fecimus in carta Scribae Rationis uti nostrum Vicecancellarium per mortem dicti Ioannis de Funes) et non alius dum vixeris succedas dicto Ioanni de Funes in dicto officio Vicecancellarij, et in honorem nostrum teneas, administres, et exerceas fideliter, et legaliter cum omnibus honoribus, insignijs, preheminentijs, fauoribus, prerogatiuis, exercitio iurisdictionis, quitatione, mercede, vestuario, salario, et omnibus alijs iuribus, et emolumentis, qua quomodolibet pertinent ad dictum officium Vicecancellarij, et quibus dictus Ioannes de Funes, et ceteri sui praedecessores in dicto officio temporibus elapsis sunt soliti gaudere. Et quia ratione cuiusdam magna absentiae, quam fecit a nostra Curia dictus Ioannes de Funes, et ob suam infirmitatem, et senectutem annuimus tacita permissione, quod fuissent aliqui creati Vicecancellarij in dicta nostra Curia, et in Locatenentijs Generalibus nostrorum Regnorum Occidentali-um, et scripti in carta Scribae Rationis nostra domus, et hoc

se

se opponat, & debeat à mente nostrarum Ordinationum loquentium de unico Vicecancellario, desiderando confirmare nos cum dictis nostris Ordinationibus tenore presentium volumus, declaramus, decernimus, iisdemque certa scientia, deliberatione, & motu proprio providemus, quod toto tempore quo tu Valentinus Clauer eris noster Vicecancellarius tam in nostra Curia, quam in quacunque ex nostris loca tenentijs, tu, & non alius regas, & exerceas dictum officium, & tu solum in solidum te nomines nostrum Vicecancellarium, & incedas cum insignijs, & habeas, & recipias quitationem, & salarium, iura, et emolumenta, et agas, et in executionem penas cetera omnia quae quomodolibet pertinent ad superioritatem, praerminentiam, & exercitium dicti officij. Illustrissimis propterea nostris Locumtenentibus quorumcunque dominorum nostrarum, Prouinciarum, et Regnorum sensum nostrum aperientes, dicimus, et mandamus sub pena incursus irae nostrae, et indignationis, et decem mille florenorum nostro Governatori Generali, seu eius vices gerentibus Cancellario, Praesidibus Consiliorum, et dictis Consilijs, Regentibus Regiam Cancellariam Magistris Rationalibus, Conservatori Generali nostri Patrimonij, et ceteris Conservatoribus, Thesaurario, Prothonotario, Secretarijs, Scribae Rationalis, Iudicibus, Alguazirijs, Scribis, Portarijs Vergariis, Nunciis, et omnibus alijs Ministris, et subditis nostris quarumcunque Terrarum nostrarum, et Regnorum, vel nostrae Curiae, et domus, qui nunc sunt, et pro tempore fuerint, et Locumtenentibus doctorum Ministrorum quatenus te dictum Valentinum Clauer, et non alium modo supradicto dum vixeris teneant, reputent, honorent, et tibi assistant cum salario, quitatione vestuario, mercede, et cum alijs iuribus, et emolumentis tibi quomodolibet spectantibus, et ad dictum officium Vicecancellarii quomodolibet pertinentibus, et inuiolabiliter obseruent, et obseruare faciant per quascunq; personas hanc nostram gratiam, et concessionem, et omnia in ea contenta, nec contrarium permittant aliquo modo, et causa, facultatē enim secus agendi eis tollimus, et omnia quae cōtra hanc nostram dispositionem fue-

fuerint facta nullius valoris, et attestata declaramus. In quorum fidem presentem fieri mandamus nostro sigillo communi pendenti munitam. Dat. in Turrioctava 20. Septembris anno à natiuitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, nostrorum Regnorum videlicet citra Farum, anno decimo septimo, ceterorum vero trigesimo sexto.

Rex Alphonfus.

Dominus Rex mandauit mihi Arnaldo Fonolleda.

Vidit Procurator Regii Patrimonii Conseruator Generalis.

80 Ex quo Priuilegio plura ad institutum nostrum colligi possunt, videlicet Cancellarium, & Vicecancellarium, de quibus loquuntur Ordinationes Regiæ, fuisse nominatos pro domo Regia, & pro tota Corona, nec Vicecancellarios particulares in quolibet Regno fuisse constitutos, nisi modo, & forma in supra relato Priuilegio cōtentis, & quod magis considerandum venit, est, eundem Regem Alphonsum nostri Priuilegij authorē, fuisse nostræ Constitutionis quartæ, de qua agimus, conditorem, licet mediante Serenissima

81 Regina eius consorte, † & quo tēpore fuit facta dicta Constitutio erat Vicecancellarius dictus Ioannes de Funes, qui hoc officium obtinuit ab anno 1417 vsq; ad annum 1425. Licet autem an. 1623. fuit nominatus in Vicecancellarium Garcias Perez de Araciél, tamen statim tria principaliora Regna totius Coronæ supplicarunt Domino nostro Regi quatenus non permitteret rem hanc, & vtendo remedio iudiciali à legibus permisso amparam, vt vulgo dicitur, sigillo fecerunt & mortuo, eo tempore, dicto Araçiél, cessauit cōtentio, licetque postea nominauerit Sua Maiestas successiuè quatuor Præsides, & nō Vicecancellarios, semper tamen humiliter, & ea qua decet reuerentia supplicarunt Regna pro cōseruatione huius præminentia nominationis Vicecancellarij notionalis, & tandem obtinuerunt Aragonienses hanc gratiam an. 1646. à clementia nostri Regis vt infra dicimus.

82 Non obstat quod cōmuniter dicitur Mercurium de Gatinara, & Perēnottrum Gráuela fuisse exteros à Corona, muneraque Cancellarij exercuisse: nam hoc vltimum constanter

ter

ter negamus, & imprimis est certū Mercurium de Gatinara non fuisse Vicecancellariū, sed Magnū Cancellariū, Regni Neapolis, & sic eum appellat Inuictis. Imperator Carolus Quintus in confirmatione Pragmaticæ Sereniss. Regis Ferdinandi, & patet quia idem Imperator dedit ei facultatem disponendi de dicto officio, vt constat ex Priuilegio expedito in loco de Puxar die 11. Nouembris indictione 13. anno 1524. vbi eum appellat Magnum Cancellarium Regni Siciliae citra Farum, & ex alio etiā Dat. Hispali 11. Maij 1526. quo concedit facultatem disponendi de dicto officio in personā sui hæredis, & eadem ratio militat in Perennotto Grãuela, quem etsi constat subscripsisse, & exitisse in Consilio, hoc tamen nihil probat, † etenim tunc Italiae Regna nostris Regibus Aragoniensibus supposita vterque scilicet Sicilia, vtpote ab eis acquisita, moderabantur per Consilium, Supremum Aragoniæ, quod hac de causa componebatur etiam ex Ministris illorum Regnorum, vt multis lato calamo probat Don Antonius Ioan. de Centellas *in discepta. legali histor. super sua precedentia nu. 146.* & postea fuit separatum an. 1560. vt latè tradit Valenzuela *conf. 94. in princ. et nu. 13. et in additio. eiusdem consilii, et tom. 2. conf. 201. nu. 46.* ait fuisse an. 1557. Marc. Antonius Surgent *in Neapoli Illustr. lib. 1. cap. 27. num. 41.* Ægidius Gonçalez *in Theatro Matritensi* ait fuisse anno 1556. & videtur hæc sententia magis probabilis, quia Dux Frãcouillæ qui fuit primus Præses Consilij Supremi Italiae Valenzuela *in d. additio. ad cōf. 94.* incepit vti frui salario à die 26. Iulij 1558. vt ex Cedula Thesaurariæ Neapolis apparet. † Meminerūt vnionis rerum Italicarum cum illis nostræ Coronæ Aragonum in nostro Consilio Supremo vltra memoratos, Madariaga *de Senatu cap. 3. pag. 42.* Don Ioan. Franciscus de Montemaior de Cuenca *in Summa inuestigatione originis, et priuilegio. Aragonien. par. 1. in Prosphonetica pag. 129.* Ramirez *de l. Regia S. 10. nu. 12.* Leonardus de Argensola *lib. 1. anna. cap. 22. an. 1516. pag. 204.* Anto. Herre. *Histo. Generali lib. 12. fol. 603.* Fontanella *decis. 408. à nu. 3. tom. 2.* qui Carolum de Tapia

83

84

85

†

decis. 4.

decif. 4. nu. 1. refellit, † & vnionem probant mihi tituli illi quibus Ioannes Aloysius de Septimo, Franciscus Proenzalis, & Ludouicus Montaltus in tractatibus ad Bullam Nicolai Quinti, & Pragmaticam Alphonfi Regis de Censibus decorantur, inscribuntur Regentes in Supremo Aragoniæ, & Siciliae Consilio. Sed & alium testem omni exceptione maiorem adduco ad hanc vnionem probandam. Cum enim in quadam lite quæ vertebatur in Supremo Italiæ Consilio cū Duce dela Montaña fuisset nominatus vti adiunctus Don Garcias de Porras Supremi Castellæ Cōsilij vir doctissimus, & eruditissimus, & vti suspectus fuisset per partem recusatus, extitit dubitatum an causa recusationis esset tractanda in Italiæ, an vero in Supremo Castellæ Consilio, & factis hinc inde Consultationibus Regia Maiestas decreto emanato die 6. Nouembris 1659. in sequentem venit sententiam

Bien faue el Consejo que de drecho es afsētado que el Tribunal, o juez, dela causa lo es dela recusacion como delos de mas incidentes, y que. los asociados no concurren con calidad de sus Consejos sino de personas doctas. escogidas por mi para el que se nõbran, lo qual es mas cierto en Coronas que tienen la naturaleza de separadas aunque esten vnidas en una Monarquia, y aun las que estan vnidas accessoriamente que tienen representacion de diferentes Prouincias (como son las Indias) conseruan este drecho, de que estoi informado huuo exemplares en el Consejo de ellas de hauerse tratado en el la recusacion de vn Ministro del Consejo de Aragon, y pues el Consejo de Italia es tan inmediato a mi Persona Real para las Prouincias de Italia, como el de Castilla para estos Reynos, y en el de Italia se diz e no hauer exemplar adecuado por no hauer sucedido el caso, ni el de Castilla muestra tenerle favorable a su pretension, y se me ha referido que en el de Aragon ha hauido algunos siendo tan conforme con el de Italia ENSV NATVRALEZA, Y ORIGEN, no ay motiuo para innouar, y assi ordeno que esta recusacion se determine en el Cōsejo de Italia con los Asociados nombrados para esta causa pues no ay drecho, estilo, ni costũmbre para que esto dex e de ser assi.

Sed

Sed quia Aragonienses negare non possunt Cancellariū, & Vicecancellarium antiquitus potuisse en eorum Regno esse exteros, voco exteros totius Coronæ, hinc ad reddendā rationem disparitatis quare hodie etiam non possint esse, confugiunt ad illud quod in principio diximus, videlicet fuisse in Aragoniæ Regno antiquitus Cancellarium, & Vicecancellarium exteros, dum non exercebant iurisdictionem aliquam, secus vero postquam officium illud fuit iurisdictionis an. scilicet 1451. nam tunc solum Aragonienses in Aragonia illud exercere potuerunt, vt latè argumentantur Portolez *ad Molinam ver. Vicecancellarius num. 3.* & Ludouicus Martinez *in d. allegatione pro Regno Aragonia super Prorege extero à num. 884.* † etenim certius est foros Regni Aragoniæ qui loquuntur de Cancellario, & Vicecancellario loqui de particularibus Regni Aragoniæ, non vero de vniuersalibus totius Coronæ, † & quod magis est nunquam in Cathalonia, Aragonia, nec in aliquo Regno Coronæ fuit cognitum officium Cancellarij in illo primo rerum statu quando solum libellos legebat, sed semper quādo ius, & iustitiā administravit, primitus vti Præfectus Domui Regiæ, deinde vti Præses totius Consilij. † Nec valet si dicas olim quæ spectabant ad Cancellarium acta fuisse per Maiordomū, vt voluit persuadere dictus Ludouicus Martinez *vbi supra nu. 887.* etenim in Ordinationibus Domus Regiæ Serenissimi Regis Petri Tertij, quarum fit mentio in nostris Constitutionibus, nulla differentia temporis reperitur inter Cancellarium, & Maiordomos, imo ex contentis *in cap. de Maiordoms* dignoscitur quod isti non habebant curam administrandi iustitiam, nec expediendi litteras iustitiæ, quæ semper ad Cancellarium pertinuerunt, ad cuius rei cōprobationem est notādum in dictis Ordinationibus semper loqui de Maiordomis in plurali, ex quo apparet non potuisse ad eos spectare, maximè cum litterati nō essent, expeditionem eorum quæ ad iustitiam pertinebant.

Diximus supra Foros antiquos Aragonum non loqui de Cancellario, & Vicecancellario vniuersali totius Coronæ,

sed potius de particularibus Regni Aragoniæ, quod legenti illos patebit, & imprimis *forus 1. tit. de offi. Cancellarij* id probat, dum voluit quod esset Cancellarius Prælatum quidam veluti Archiepiscopus Cæsaraugustanus, Episcopus Oscensis, vel Tarazonensis, & quod esset Cancellarius Locumtenentis Generalis in illo Regno, vnde videtur nō posse loqui de Cancellario vniuersali, sed amplius in dicto foro statuitur, videlicet vt quoties contigerit Cancellarium ingredi in alio Regno possit etiam in eo exercere suum officium, nisi in illo Regno adesset specialis Cancellarius. En quomodo loquebantur de speciali Cancellario: si enim verba facerent de vniuersali, superflua erat hæc dispositio. Sic etiam de speciali Cancellario, & Vicecancellario intelligendi sunt *forus Porquato an. 1528. lib. 3. tit. Reparo dela Audiencia Real. For. Item per euitar an. 1553. For. por las ocupaciones an. 1564. Forus assi mismo, & For. otro si eiusdem an. 1564.* qui de Cancellario, & Vicecancellario loquuntur, vt intuenti apparebit, quæ etenim de ipsis in dictis foris traduntur adaptari vniuersali Cancellario, & Vicecancellario nequeunt. Vnde venit notandus Calixtus Ramirez *in insigni trac. de lege Regia §. 10. nu. 25.* dum dicit hodie loco illius Cancellarij Prælati esse constitutum Vicecancellarium, & Domini nostri Regis Assesorem dici, & bona, & mala Regni nō Regi, sed Vicecancellario imputari, non enim poterat in locum Cancellarij particularis, constitui Vicecancellarius vniuersalis. Sed & prædictos foros sic esse intelligendos probat mihi alius tex. *forus scilicet los quatro braços an. 1626. fol. 256.* cuius hæc sunt formalia verba. *Los quatro braços suplicaron a Su Magestad que el Vicecanciller vniuersal del Consejo Supremo de Aragon haya de ser delos tres Reynos Aragon, Valencia, o Cataluña con las mismas preeminencias en gracia, y gouierno que sus Antecessores han tenido, y que sea natural delos dichos Reynos nacido, y no naturalizado, y graduado de Lisenciado, o Dotor en drechos, y que la primera nominacion, y prouision de Vicecanciller sea en persona delas dichas calidades natural del Reyno de Aragon, &c.* Ergo quo-

quomodo appellant Aragonienses Vicecancellarium quādo loquuntur de illo totius Coronæ, *uniuersalem Supremi Consilij* nominant, igitur quoties de Cancellario, & Vicecancellario sine hac speciali nota loquuntur, de singulari, seu particulari illius tantūmodo Regni verba faciunt, † & Episcopum Barcinonæ fuisse Cancellarium Serenissimi Regis Iacobi Primi probat *Forus 1. tit. de confirma. monet & in foris Aragonum.*

92

Sed nō est silentio prætereundum, quod nobilissimi sane illi viri in foro hoc referunt, videlicet se petijisse vt Vicecancellarius esset ex tribus Regnis, Aragoniæ videlicet, Valentia, aut Cathalonæ, en quomodo grati retulerunt beneficium Cathalanis qui iam de anno 1422. & sic ducentum, & quatuor annis antea, vt vidimus, hoc ipsum in ipsorum fauorem quod nūc in Cathalanorum gratiam postulant, petierunt, † æquum enim est vt si habes bonum propter me (negari etenim nō potest Cathalanorum genti, seu eorum Constitutioni debitum fuisse quod Cancellarius, & Vicecancellarius naturalis trium Regnorū deberent esse) vt & ego habeam propter te *l. idem. §. fin. D. de condic. obtur. cau. l. 2. §. equissimū D. ad l. Rhodiam de iactu. l. si pater §. si quis D. de donatio. glos. in l. metum §. §. sed licet vers. mea D. quod met. cau.*

93

94

Sed Aragonienses immemores huius beneficiij trāfactis viginti annis in Curijs scilicet an. 1646. sumpta occasione turbationum, quibus misere inuoluebatur Cathalonia, pro se, suisque solummodo gratiam hanc huius supremi Officij postularunt, vt patet ex petitione quam Regi nostro obtulerunt, quam, quia non ita passim inuenies, quia inter foros, & acta Curia (nescio quo fato) non legitur ideo illam hic inserere decreui. Est autem huiusmodi.

95

Señor los Diputados del Reyno de Aragon dicen que por dixerētes en bajadas, y memoriales que se han dado a V. Magestad por su parte han representado que a mas de estar dispuesto por sueros, leyes, y constituciones dela Corona de Aragon que haya de exercerse el officio de Vicecanciller en el Cōsejo

96

sejo Supremo de esta Corona por persona natural de ella, sería de summo consuelo delos Reynos ver buuelto a uso su exercicio, y que hauiendo propuesto à V. M. las razones de congruencia que para esto concurren, y suplicado a V. M. fuese seruido boluerle a su pristino estado que ha tenido en tantos siglos antes que V. M. nombrara en su lugar, Presidente, fue V. M. seruido los meses pasados condescender, y consolar al Reyno mandado V. M. se le advertiesse, y asegurase que V. M. lo haria, cuya resolucion con las devidas demostraciones de reconoçtimiento a tan singular fauor reçiuió, hauiendo V. M. mandado dezir por su Real decreto era su real voluntad que vacando la Presidencia del Consejo de Aragon por promocion del Cardenal Borja, o en otra qualquier manera que vacasse, eligiria V. M. en Vicecanciller persona delas naturales de la Corona habiles, y capaces de este cargo, como por lo passado solia hazerse, y juntamente significo V. M. que sempre holgaria mostrar al Reyno los effeitos de su real animo en todo quanto fuere de su satisfacion, y que por lo que V. M. estima tan buenos, y fieles vasallos como tiene en el, estara con particular atencion en todo tiempo alo que deue acordarse dellos, y procurara su mayor bien en las ocasiones que se ofrecieren assi en su Casa, y Corte, como en los Reynos, y Monarquia por la satisfacion que tiene de que siempre cumplan cõ su obligacion, y con la del seruicio de V. M. Oy Señor ha llegado el caso en que V. M. que Dios guarde muchos años por su grandeza, y por lo que el Reyno tiene merecido deue esperar el cumplimiento de esta honra que sin duda sera la de mayor estimacion entre las muchas que reconoce dela Real mano de V. M. y la de efficaces consequencias para su Real seruicio, que es la principal atencion con que el Reyno aspira a reçiuir esta gracia por la que ha de seguirse de beneficio, y al bien yniversal delos Reynos, viendo sus naturales logrado este assenso, y assi suplica a V. M. sea seruido mandar se execute dicho decreto fauoreciendole con lo que ha tantos años se le separò, siendo lo que mas se estima entre sus fueros, y leyes, y en lo que tienen mas fijos sus coraçones por ser la de mayor preheminencia que tie-

tienen, y el camino para disponerse a servir a V. M. con mayores demostraciones, y ala consecucion dela paz, y quietud no solo del Reyno, pero tambien delos otros dela Corona, y por ser el de Aragon la cabeza della, y hauer tantos años que sus naturales no han ascendido a este puesto, y las materias que ocurren en deuen prometerse felices fines, y logros del seruicio de V. M. hallandose en el persona dela autoridad que se requiere, y del conocimiento de sus leyes, siendo assi que por la fineza con que siempre ha servido à V. M. y es para continuarlo tiene merecido la eleccion en natural suyo entre tantos, y de tan abentajadas partes, y letras en quien recariga suplica a V. M. sea servido honrar el Reyno con la nominacion que V. M. hiziere siendo en persona natural del sin que debajo de esta naturaleza sean comprehendidos naturalizados ni dispensados, conforme se dispone en la Constitucion que sobre esto habla, ni otros que pretendan ser descendientes de naturales gozen del fauor que V. M. por su grandeza es servido hazer al Reyno, y consiguientemente a toda la Corona en que reciura singular fauor de V. M. Ex qua petitione apparet Aragonienses ad obtinendam gratiam quam desiderabant allegasse nostram Constitutionem, & nõ pro persona totius Coronæ, sed pro naturali Regni Aragoniæ postulasse.

Serenissimus autē Rex noster indelebilis, & æternæ memorię Philippus Quartus vti Pater communis omnium Regnorum suæ Coronæ nõ annuit votis Aragoniensium quatenus petebant ex suo Regno nominandum Vicecancellarium, bene vero quatenus postulabant ex tribus Regnis Coronæ posse assumi, & sic petitionem decretare fecit die 5. Martij 1646. † quam direxit Supremo Consilio, & illius vice Prothonotario, cui diriguntur omnia decreta, quando nõ adest Vicecancellarius, nisi Thesaurarius Generalis habeat vices Præsidis.

Por los Deputados del Reyno de Aragon se me ha dado el memorial incluso sobre que honre aquel Reyno con nombrar persona natural del (sic intellexit sapientissimus Rex preces Aragoniensium) para el Officio de Vicecanciller de esse Consejo

97

98

99

sejo, y por los braços, y Ciudad de Zaragoza las cartas que tambien van aqui, suplicandome que esta recomendacion recariga en Don Antonio de Aragon, y he resuelto que en quanto memorial delos Deputados se responda que yo cumplire al Reyno lo que le tengo ofrecido de nombrar por Vicecanciller persona natural dela Corona (en quomodo pius, & iustus Rex noluit annuere precibus inæqualitatem inter tria Regna Coronæ continentibus) y en lo que toca ala suplica de los braços, y Ciudad de Zaragoza se responda tambien en la misma conformidad que al Reyno añadiendo que en lo que mira ala nominacion dela persona para Vicecanciller quedo con atencion alo que por su parte se me representa para quando se huuiere de proueber. Hame parecido que por via del Consejo de Aragon se den ambas respuestas, y assi se executará en la sustancia referida, y en la forma mas conueniente, y de mayor satisfacion al Reyno, y braços. A 5. de Marzo 1646.

- 100 Verum postea de mense Iunij eiusdem anni 1646. obtulerunt quatuor brachia aliam petitionem continentem pluras gratias, & vltimo loco dicebant *Item que V. M. sea seruido de restituir el officio de Vicecanciller con todos sus honores, y preheminencias como V. M. lo ha decretado, y ofrecido por su Real Carta.* † Cui gratiarū petitioni Sua Regia Maiestas propria manu, vt vidi, respondet sequentia

Don Luys de Haro lleva entēdida mi volūta, y la resolucion que he tomado, y en la cōformidad delo que dijere se formara el papel, para que se pueda dar la respuesta a los braços.

- 102 Hinc factum fuit decretum quo Sua Maiestas respondebat petitioni illi gratiarum in modum sequentem.

Haviēdo visto el papel delos Cauos que se me ha dado por los quatro braços de este Reyno juntos en Cortes delas gracias Generales, y otras cosas que se me suplican en el. Aunque deseaua poder tomar en todas la resolucion pronta por lo que procuro la mayor satisfacion delos naturales, pero por ser los Cauos que tratan de Sc. delos alojamientos, dela media annata, delas insaculaciones en las Vniuersidades, dela extincion del pleito de Virey e strangero, y delos Cauos delos Presidios

dios de calidad que no se puede tomar en ellos por ahora resolucion por requerir mayor inspeccion, y consideracion para hazerlo con el acuerdo que conuiene en materias tales, y siendo necessario para la deliberacion dellas mas tiempo del que pide la necesidad precisa de reforçar el exercito para la seguridad, y defensa de este Reyno. He resuelto que estos Cauos queden para tratarse en el discurso, y prosecucion delas Cortes, y resolverse para la conclusion final dellas en que deseare, y procurar dar al Reyno toda la mayor satisfacion que se pueda, pues mi voluntad es de que la reciuu en quanto sea possible, y en los demas cabos que tocan a las gracias que se me piden, teniendo consideracion a que este Reyno, y sus naturales me han seruido con particulares demostraciones de su fidelidad, y amor, y alo que espero lo cōtinuaran en esta ocasion, y en todas, les hago merced de concederles las gracias siguientes.

Que de aqui adelante todos los Obispados, &c.

Que todas las pensiones, &c.

Que prouehere algunas llaues, &c.

Que en el Consejo de Aragon, &c.

Que en los Consejos Coleteral de Napoles, &c.

Y en quanto a la promision dela Plaza de Vicecanciller cumplire lo que he ofrecido al Reyno proueiendola como se solia en natural de los Reynos desta Corona, y sera antes dela conclusion de estas Cortes. Declarareis en mi nombre a los Braços estas resoluciones mias, y que las mercedes, y gracias referidas en virtud de esta orden, quedan concedidas desde ahora para quando mandare confirmarlas en la conclusion delas Cortes, y Solio de ellas reseruandome como me reseruo la nominacion de las personas en quien hauran de recaer, y de otras mercedes que espero hazerlas para entonces, y les representareis la confianza cō que quedo de que trataran luego de hazer la concession de gente de que tanto se necessita para salir ala pronta de defensa de este Reyno.

Hoc decretum fuit directum Tractatoribus Curiarum. En iam Regis nostri benignitate, & munificentia gratiam concessam quod ad officium Vicecancellarij. † Sed quia 103

dubitari poterat an hæc gratia esset duratura, nec ne, vsque ad conclusionem aliarum Curiarum, an vero esset pro illa vice tãtum, hinc aliam petitionem obtulerunt Aragonienses Sux Maiestati petendo confirmationem in perpetuum non solum prædictæ, verum & ceterarum gratiarum iam cõcessarum. † Cui petitioni responsum præbuit Sua Maiestas directum ijsdem Tractatoribus, Marchioni scilicet de Tarazona, & Comiti de Castro, vt Brachijs iunctis in Curijs illud redderent in forma sequenti.

Direis a los quatro brazos que haviendo visto el ultimo papel que me dieron en que representauan los cabos que podian ser de mayor satisfacion suya suplicandome tomasse resolucion en ellos, y deseando yo darles mayores demostraciones de mi voluntad, y animo en fauorecerles, y dela gratitud cõ que me hallo dela fidelidad, y affecto cõ que me han seruido en todas ocasiones, y mas en particular estos años antecedentes, he resuelto lo siguiente.

En quanto al punto, &c.

En quanto a los alojamientos, &c.

En quanto a las Encomiendas, &c.

En quanto a la pretension de que el Arçobispado, &c.

En quanto a la pretension del Virey natural, &c.

En quanto a la pretension de los Presidios, y officios, &c.

En quanto al cauo de las Infaculaciones, &c.

En quanto a la pretension de que las plazas, &c.

Pero que para mostrar cõ mayor demostracion lo que deseo fauorecer a este Reyno en todo, y la gratitud con que me hallo del amor, y affecto con que me han seruido, les concedo perpetua la Plaza de capa, y espada del Consejo de Aragon, y que todas las demas de que les hiçe merced en el primer papel assi en los Reynos de Italia, las Indias, y España, y juntamente todas las demas gracias de officios dela Casa Real, y las demas que se cõtienen en el primer papel est illa scriptura supra relata, quæ semper gratiarum fuit appellata, corran, y se entiendan hasta la celebracion de las primeras Cortes. Zaragoza 1. de Agosto 1646.

En

En confirmata, his vltimis verbis, gratia illa officij Vicecancellarij contenta in prima scriptura vsq; ad primas Curias, & in hoc nullum dubium inueniri potest.

Ex quibus apparet extra aleam esse Vicecancellarium, & non Præsidentem nominandum esse in Consilio Supremo totius Coronæ Aragonum cum iuxta Constitutiones, & foros supradictos Vicecancellarius debeat esse Doctor in iure, Vicecancellarius autem nō potest stare cum Præsidente, imo ipse Præsides est dicti Consilij, vt multis probat Epistola curiosa ad curiosum Lectorem posita in principio libri Obseruationum Domini Don Christophori Crespi de Valldaura, alias enim esset Consilium nostrum, Monstrum, habens duo capita, & sic sua Regia Maestas dicto anno 1646. restituit Regnis Coronæ hanc magnam prærogatiuam habendi Vicecancellarium, & non Præsidentem, vt notauit etiam epistola curiosa supra laudata, & Don Ioa: Chrysof. de Vargas Machuca in *Considerat. super sindicatu Iustitiæ Aragonum in prima Dedicatoria*, † nominauitque in Vicecancellarium 105
Illustrissimum recolendæ memoriæ virum Don Mathiam de Bayetola Regentem Regiam Cancellariam in Supremo nostro Consilio Regio decreto directo Prothonotario sub his verbis.

Hauiendo me suplicado este Reyno de Aragon que quando vacasse la Presidencia del Consejo que seruia el Cardenal Borja le hiziesse merced de nombrar persona que siruiesse la Plaza de Vicecanciller que solia hauer en el dicho Consejo, y ofrecidole que quando se celebrasen las Cortes que se hazen en esta Ciudad publicaria la que tuuiere por bien. He resuelto nõbrar para este puesto al Dotor Mathias de Bayetola del mismo Consejo por la satisfacion que tengo de su persona, y atendiendo a sus buenas partes, seruios, y letras, el Consejo lo tendra assi entendido, y se dara el despacho que se acostumbra. En Zaragoza a 3. de Nouiembre 1646. Et postea die 15. Decembris iuramentum præstitit de more in manu Regis nostri, dictumq; officium exercuit vsq; ad annum 1652. quo senio confectus (erat enim circiter nonagenarius) fuit

- 106 à Rege nostro iubilo donatus, & ob eius iubilationem fuit in eadem dignitate collocatus Illustrissimus Don Christophorus Crespi de Valdaura in eodē Supremo Coronæ Aragonum Consilio pro Regno Valentia Regens, notauit *Admonitio supracitata nu. 35. § 36.* & sic deinceps practicatum fuit, nam eo defuncto die 22. Februarij 1671. Consilium nostrum Supremum Aragonum consultationem fecit Reginae Dominæ nostræ, omniaque supradicta representauit die 4. Martij eiusdem anni præcipuè verba felicissimæ memoriæ Philippi Quarti in suo ultimo Elogio contenta quæ sunt sequentia. *En primer lugar le encargo que conserue los Consejos en la forma que yo los dexare, y como los tuuieron mi Padre, Abuelo, y demas Antecessores, & inferius, y porque en el modo de gouerno de mis Reynos no se introdusga nouedad declaro que la Reyna haya de conseruar, y tener en pie todos los Tribunales que oy se hallan, y estan introduzidos en estos mis Reynos assi en las cosas de estado, y gouierno, como de justicia sinque en ninguno de ellos se pueda meter personas, Ministros, ni Iuezes estraños de estos mis Reynos respectiue conforme alas leyes, vsos, y costumbres dellos.* Cui responsum præbuit Regia sua Maiestas decreto tenoris sequentis: † *Hauiendo sido siempre mi animo fauorecer ala Corona en continuacion delo q̄ el Rey mi Señor que haya gloria atendio a esto mismo, y alo q̄ merecen tã buenos, y leales Vasallos. He resuelto en la ocasion presente nombrar Vicecanciller natural dela Corona, y quedo pensando en el sujeto que me pareciere mas a proposito para elegirle luego tradit Vargas ubi supra.*
- 107
- 108 Sed non semel percontatus fuit an inter foros, seu Constitutiones nostrorum Regnorum Coronæ Aragonum reperiretur aliquid dispositum circa electionem personæ vnius, vel alterius Regni, & negatiuè respondi, hoc enim relictum semper extitit arbitrio, & dispositioni Regiæ Maiestatis: †
- 109 notum enim fuit nostris, Reges nostros vsos semper fuisse æquitate illa in præmiorū distributione, quæ dicitur vt æqualiter præmia inter Vasallos trium Regnorum distribuantur. Nec hoc est Regis arbitrium constringere iuxta illud *Prouerbi.*

uerbi. cap. 4. *Viam sapientia monstrabo tibi, ducam te per semitas equitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur,* & in dies hoc praticari in Supremo nostro Consilio experimur. † Officium enim Auditoris Rotæ Romanæ quod pro-
 uidere spectat ad Suam Maiestatem, vt Regem Aragonum, I 10
 vna vice pertinet ad Aragonienses, alia vice nominatur Cathalanus, & alia Valentinus, quod ita præcisè obseruatur vt nostris temporibus fuerit nominatus, quando debebat esse Cathalanus, Doctor Franciscus Peioan Archidiaconus, & Canonicus Ecclesiæ Gerundensis qui non acceptauit, acriterque fuit disputatum an sequens nominatio deberet fieri de persona Regni Valentia, & Sua Maiestas dignata fuit in fauorem Cathaloniam declarare, nominauitq; in eius locum Doctorem Iosephum Ninot, qui postquam officium Auditoris Rotæ Romanæ exercuit, electus fuit Episcopus Ilerdensis in Cathalonia. † Sed & aliud exemplum habemus in
 creatione nouiter hisce temporibus facta de Consiliarijs in I 11
 nostro Supremo Consilio, quos vulgo de Capa, y Espada vocamus, cum enim anno 1645. in Regno Valentia foro stabilitum fuisset vt vnus Consiliarius necessario eligendus esset à Rege nostro in Supremo Cōsilio, fuit additum vt alternis vicibus inter Regna Coronæ naturalis cuiusque nominaretur, licet postea Aragoniensibus, & Cathalanis fuerit perpetuo etiam hæc gratia concessa absque turno, aut alternatiua, notauit Admonitio curiosi Lectoris ad Lectores curiosos sepe citata *num. 41.* Ex quo apparet semper cordi fuisse Serenissimis Regibus nostris gratias, & munera inter Regnicolos subditos ita impartiri vt alternis vicibus omnes fruerentur, † *nihil enim differt bonus Princeps,* vt dicebat Xenoph. I 12
à bono Patre, vel vt Plinius in Panegy. Traiani. Ita cum ciuibus tuis quasi parens cum liberis viuis, & sicut bonus Pater æqualiter diuidit bona, & amat filios, ita & bonus Princeps æqualiter præmia distribuit, nō sicut Iacob de quo *Genes. 37.* *Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios,* † & ita Vlpi. I 13
in l. si ita 12. D. de condi. & demof. legatum deberi affirmavit, quia idcirco relictum erat, vt conditio filiorum exæquaretur

- retur, debent enim Patres exequare filios, ne tota substantia
 114 vni data, ceteri fame pereant, † & in Hispania seclufis Ma-
 ioribus, nihil cōpetit præcipuum Primogenito inter alios
 fratres, adeo vt cessãte Maioratus institutione, filius primo-
 genitus nihil præcipuum ex hereditate parentum præ ceteris
 fratribus obtineat *l. vt liberi, § l. fin. C. de collatio. Molina*
 115 *de Hispan. primo. lib. 1. cap. 1. nu. 6.* Don Petrus Gonzalez de
 Salzedo *lib. 2. de lege Politica cap. 14. nu. 59.* † & in hoc imi-
 tatur Princeps Deū iuxta illud D. Augustini *super Psal. 45.*
Deus in medio eius non commouebitur: Quomodo enim illud,
inquit, quod in medio est paria habet spatia ad omnes fines,
ita Deus dicitur equaliter omnibus consulens, sicque non
 petijt panes vt manducaret vnus, vel alter, sed dixit *Ioan. 6.*
Vnde ememus panes vt manducent ij, ne locus sit querimonia
 Diui Pauli *Alius quidem esurit, alius ebrius est,* alij fa-
 uoribus cumulati, alij abiecti, & inuisi, vnde *Danielis 1.*
 prudēter Oeconomus. *Timeo ego Dominum meum Regem*
qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adole-
scenibus coauis vestris condemnabit caput meum Regi. Sic
 intelligendus est Propheta Rex *Psal. 100.* dum ait *Pream-*
bulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ, vbi
 Titelmannus *In medio oportet ambulare vt equè propinquus,*
equè expositus sit omnibus, vt ex aquo omnibus inuigilet, vnū
 non arctius complectatur quam alterum, vt inquit Recen-
 117 tior quidam doctissimus, † sicut manus, aut index in medio
 horologij, qui equaliter omnes horas signat, omnibus equè
 118 vicinus, equè diu aspicit. † Hinc apud Ægyptios depinge-
 batur serpens, qui in formam circuli summitates capitis, &
 caudæ vniebat, in medioq: nomen Regis scribebatur, sicut
 enim lineæ equaliter à centro distant, sic Princeps equaliter
 119 præmia inter subditos distribuere debet, † Principis enim
 est proprium amare equalitatem iuxta text. *in auth. de non*
elegen. secun. nup. §. fin. ibi equalitatis enim, & iustitia sumus
 120 *amatores.* † Hæc autem equalitas in equitate radices positas
 habet, quæ summo iuri opponitur, in nostro autem casu ius
 stabilitum expressum non est, vnde argumentum equitatis,
 quo

quo utimur, fortius erit. † *Æquitas enim videtur habere locum ubi ius deficit l. 2. §. item Varus D. de aqua plu. arcen. cuius verba inferius expenduntur cap. fin. de transactio. ibi In his vero super quibus ius non inuenitur expressum, procedas aequitate seruata.* † De hoc laudatur à Cicerone Seruius Sulpitius *Philip. nona. Nec vero silebitur admirabilis quaedam, & incredibilis, & pene diuina eius (Sulpitij) in legibus interpretandis, aequitate explicandis scientia, omnes qui ex omni atate hac in Ciuitate intelligentiam iuris habuerunt si unum in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio non sunt comparandi. Neque enim ille magis Iuris Consultus quam Iustitia fuit. Itaque quae proficiscebantur à legibus, & à iure civili semper ad facilitatem, aequitatemque referebat, neque constituere litium actiones malebat, quam controuersias tollere.* Summum ius dicitur quedam legum seueritas, † *æquitas vero legis moderatio est ex probabili, & honesta aliqua circumstantiæ ratione ducta, sicut enim lex nonnulla seuerè, strictoque & summo iure præcipit, ita æquitas quæ duriora videtur humaniore sententia interpretatur, & mitigat, efficitq; ut omnia personis, locis, & temporibus videantur conuenire, ac proinde censuerunt Doctores quod æquitas debeat consuli, & tanquam Lesbia regula accomodari, quoties vel personæ, vel rerum, vel facti circumstantiæ scriptam legem, vel casum mutant, † ac proinde ad præscindendas protelationes, quæ ex apicibus iuris nascuntur, aliquando in Senatu iudicatum fuisse asserit nullitates non esse attendendas Gail lib. 1. obser. 47. & obser. 75. nu. 6.* † Et quia aliquoties nimis iuris rigor obseruatur adinuenit Stephanus Spormacher iustitiam vulneratam non solum in administratione, in bello, in clementia, in iurisdictione, in litibus, in munerum acceptance, in negligentia, in opinionibus, in personarum acceptance, in ratione, in stylo, in tempore, in veritate, verum & in æquitate ut decem capitibus ostendit, & cap. 5. æquitate rectitudinē iudicij naturalē sequens rationē, definiuit ex *l. bona fides 31. D. de posti. idē tenet Alex. Rauden. dec. 41. n. 77. Ramirez de l. Regia §. 21. n. 28. & speciosā filiā Magistratuū, splendore*

pru-

- prudentiæ, & abfolutionem iuftitiæ tradunt Bergali. *de dolo lib. 6. regu. 38. nu. 5.* Calui. *de equit. lib. 1. cap. 1.* plura ad institutum tradit Ioan. Matienzo *in suo Dialogo Relatoris par. 3. cap. 62. § seq.* & dictus Spormacher *ubi supra cap. 6.* notauit quod quando dicitur, quod vna opinio procedit de equitate, alia de rigore iuris, nihil aliud fit quam dicere quod vna
- 126 opinio fit vera, alia vero falſa, & ideo æquitatem naturalem idem eſſe quod iuſtitiam notauit Monter. *decif. 8. nu. 30.* ex Bald. *in cap. 1. de iur. iur.* & Hyppoli. *in l. 1. §. fin. nu. 42. in fine*
- 127 *D. de queſtio. tenet Barboſa axio. 15. nu. 5.* † quia æquitas eſt iuſtitia dulſore miſericordiæ temperata ſecundum D. Cyprianum, quem refert Specula. *in tit. de diſpenſa. §. 1. ver. æquitas nu. 4. ex l. 1. ibi ius eſt boni, § æqui D. de iuſt. § iur. l. in his, ibi ex bono, § æquo D. de conditio. § de moſ. Redin de maiest. Prin. verſ. omnibus æquum nu. 6.* Quando vero nõ eſt ius cui directo ſe opponat æquitas, vel equalitas vt in caſu
- 128 nostro tunc abſque dubio eſt ſequenda. † De hac verba facit Tryphoninus *in d. l. bona fides 31. D. de poſiti,* nõ tantum enim ex naturalibus, vel iuriſgentium, ſed etiam vna cum præceptis ciuilibus, & prætorijs eſtimatur, non ex vna circũſtancia, vel parte rei, ſiue ex vno certo reſpectu, ſed ex totius rei, ideſt perfectæ, & totali æquitate, quæ ex omnibus perſonis, & circunſtantijs, quæ negotio geſto coniunguntur, impletur, hoc eſt in ſumma quæ totius iuris, & totius ſubiecti negotij ſymmetra conſideratione reſultat, & hanc appellat Conſultus *in d. l. bona fides merito ſummam,* ideſt vndequaque abſolutam æquitatem, & nullibi magis præualet æquitas quam in Aragonia, cum ex duabus opinionibus ſequenda erit in iudicando quæ æquitate corroboratur etiam ſi contraria fit communis Ramirez *de l. Regia §. 21. nu. 29.*
- 130 Nulla autẽ certior forma cognofcendi æquitatem quam ſi ex perſona tua primum metiaris num velles in te hoc ius exerceri, & propterea Ediçtum illud *Quod quiſq; iuris, & c.* vt ait Vlpia. *in l. 1. D. quod quiſq; iur. in alium ſta. ipſe eo. iur. vtatur, ſummam habet æquitatem,* quis enim aſpernabitur
- 131 idem ius ſibi dici, quod ipſe alijs dixit, vel dici effecit? † ſicut

cut

cut & in l. r. D. de solutio. probat Iuris Consultus dubiam solutionem debitoris, qui ex multis causis obligatus, nec addit in quam velit esse solutum, ita per creditorem interpretandam esse de causa certiore, nec dubia, quemadmodum, scilicet ipse si ex multis causis deberet alij, interpretari vellet solutionem suam, *æquissimum enim visum est creditorem ita agere rem debitoris ut suam ageret* Ioan. Oldendorpius de actio. clas. 1. in principi. † & sic dicere quod seruetur Edictum quod quisq; iuris, & c. idem est ac dicere quod seruetur æqualitas, ut ex Afflict. docet Thoming. decis. 26. nu. 15. & seq. Videamus nunc an Aragonienses, vel Valentini vellent ut Vicecancellarij dignitas conferretur Cathalanis duabus, vel tribus vicibus consequutiuis, & certè nō est credendum hoc velle, igitur vtantur eodem iure, quod in alios ipsi statuunt. † Vtantur ergo equitate cui iudicia Dei nituntur, iuxta illud *Psal. 118. Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & Psal. 110. Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* † Sicut enim in corpore humano si multum excresceret membrum, etiam si esset ex perfectioribus, impediret vsum ceterorū, & difformitati solum proficeret, ut eleganter ratiocinabantur duo illi nobilissimi viri Don Ioannes Chumazero, & Carrillo, & Dō Dominicus Pimentel Episcopus Cordubensis in libello supplici prorecto felicis recordationis Urbano Octauo Summo Pontifici, dum Romæ pro Rege nostro moram trahebant, sic & in corpore mistico totius Coronæ Aragonum, quod ex diuersis Regnis componitur, nullum quantumuis perfectissimum, & nobilissimum membrum ita honoribus, & prærogatiuis crescere debet, ut cæteris magnitudine ipsa sua perniciosum, & præiudiciale sit. *Sumat* igitur Cathalonia, ut dicitur *Sapientia cap. 5. scutum inexpugnabile, æquitatem, & eo omnia vincet: nam etsi iure deficiamus, ut inquit tex. in l. 2. S. quamquam D. de aqua, & aqua pluui. arcen.* quia nullum id stabiluit, tamen æquitas hoc suggerit, & ut dicitur in l. Thais 41. §. sorore D. de fideicom. liberta. non spectandum quod heredibus displiceret, sed id quod bono viro posset placere. Iudex

ergo huius litis sit quemadmodum ille cuius meminit Consultus in l. quod si Ephesi 4. in fine D. de eo quod cert. loco, aequitatem quoque ante oculos habere debet Iudex qui huic actioni addictus est.

- 135 Sed duo Aragonienses Recentiores, ambo doctissimi, vnus huius, alter alterius Orbis Hispani, adeo Aragoniæ Regnum extollere voluerunt vt non dubitauerint rem nouam asserere videlicet Aragoniæ Regnum caput esse ceterorum Regnorum Coronæ, ij fuerunt Don Ioannes Chryfostomus de Vargas Machuca in Sacro Consilio Sanctæ Claræ huius Regni Neapolis Consiliarius in *Considerationibus practicis super syndicatu Iustitiæ Aragonum, & illius Locatenentium, in prima epist. Dedicatoria*, & Don Ioānes Franciscus Montemayor de Cuenca Regius Cōsiliarius apud Indos in noua Hispania in *Summariis, inuestigatione originis, & privilegiorum Aragonensium par. 1. in Prosphoneitica fol. 117. at ergo,*
- 136 † contra id quod expressè dixit Rex Petrus in Ordinatione quam tradit Blancas in *tractatu de Coronatione Regum Aragonū lib. 1. cap. 10. fol. 121. ibi in Ciuitate Casarauguste qua est caput Regni Aragonum*, non dixit Regnorū Coronæ, sed Regni Aragonum, cui assertioni est magis standum, quam
- 137 quando in foris aliter loquuntur Reges, † tunc enim ad importunas potius preces subditorum in Curijs congregatorū loqui videntur glos. in cap. cum in iuribz dte de purga. cano. & est text. in l. 1. C. di pet. bono. sub l. Rebuffus ad tit. de supplicati. † Sed & alio argumento vsi sunt isti duo viri quod leuissimum iudicabit quisquis illud audiet. Dicunt caput esse Regnum Aragonū quia eius Vicecancellarius quando erant Vicecancellarij priuati in vnoquoq; ex tribus Regnis, præerat omnibus alijs Vicecancellarijs aliorum Regnorum, vt in foro. 1. §. 2. tit. de officio Cancellarij, & Vicecancellarij dicitur. † Sed nō vident, aut dissimulant exceptionem in eodem foro cōtentam videlicet *nisi in Regno. in quibus etiam reperitur specialis Vicecancellarius*. Videant nunc an hæc præcedentia possit habere locū in Cathalonia, vbi antiquius vt vidimus est officium Cācellarij, & Vicecancellarij quam
- in

in Aragonia. Et quia supradictis foris nituntur ad fundandū Regnum illud esse ceterorum caput, & hi fori limitant ubi non est proprius Vicecancellarius, hinc sequeretur solum, esse caput in Regnis in quibus hæc prerogatiua non reperitur, quod non posse verificari respectu Cathalonix intuenti apparebit, maxime cum in nullo ex tribus Regnis hodie inueniatur Cancellarius nisi in Cathalonia, etenim in Aragonia, & Valentia non inuenitur Cancellarius, sed tantum tertius qui de contentionum causis cognoscit.

Sed Aragoniensibus concedere illorū Regnū esse caput totius Coronæ res esset parui momenti, nec hac de causa calamū suscepissem cū hæc potius in rationis quam reali ente cōsistant vt mox videbimus. † Sed quod vt erroneū est reijciendū vt falsū confutandū, vt perniciosum delendū, nisi dicamus vt ridiculum contempnendum, est quod ex illo falso antecedenti colligit supradictus Don Ioan. Chrysofomus de Vargas, & Machuca, *ubi supra*, videlicet hinc oriri vt debeant sæpius creari Vicecancellarij Aragonienses, quam Cathalani, & Valētini quia Aragonia caput est ceterorum Regnorum Coronæ, referam eius temeraria verba. *Fauoreciendo con alguna prelación en la elecion* (loquendo de Vicecancellario totius Coronæ) *al Reyno de Aragon en que este sea elegido de su Reyno por ser cabeça de todos de que ha nacido ser mas frèquentes los Vicecancilleres de Aragon, y por esta razon del fuero, y por la de subrogacion, y representacion que pide concurso de estas calidades.* Verba digna sane vt Regio edicto cancellentur, solumque Author allegare potest non esse sua propria vt ex atramento, ex carta, & ex caractere, facile colligi potest non fuisse Neapoli excussa.

Sed subsistamus parum per circa pretenfam hanc Aragoniensium superioritatem hæctenus inauditam, † & antequā de hac verba faciamus animaduertere volo me loqui de gente Aragonica quæ est vna ex Nationibus magis cōspicuis ex his quæ sub Sole sunt, maxima veneratione digna, litteris excellens, armis famigerata, vt testantur celebres viri qui in Orbe terrarum ex Aragonico solo arma gestarunt, litteras

excoluerunt adeo vt fascēs lucidas nulli iam Orbi latentes, & eruditionis Hispanicæ vindices eos acclamare exigua laus sit, vereque dici potest Aragonienses omnium fere gentium ciues esse, nomen suorum Regum in longinquas nationes adorare fecisse, plures siquidem gentes contriuit cōpulit, domuit, & Imperio sui Regis parere assuefecit Natio hæc insignis, & adeo constans in fidelitate extitit, vt non semel à Regibus suis audierint Aragonienses vocem illam: *Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides vestra*, & ipsemet Imperator Carolus Quintus grafsātibus seditionibus (quæ Communitates appellabant) fere per totam Hispaniam præterquam in Cathalonia, & Aragonia dixisse fertur omnia prosperè euentura supposito quod Aragonienses in sua fidelitate constantes permanebant, vt ex Gonçalo de Cespedes tradit Don Frãcisus Didacus de Sayas *in suis annali. cap. 18. pag. 131*. Sed licet hæc vera sint, & tam Aragonum Regnum, quam Aragonienses his, & maioribus laudibus digni sint, in causa tamen esse nequeunt vt Regnum illud ceterorum Coronæ caput dici villo modo possit. † Aut enim propter vnionem illius cum Cathalonia ipsius caput debet nominari, aut ratione antiquioris originis, aut amplitudinis Regni, vel propter egregia facta, vel insignia, vel quia Regnum est ita denominari prætendunt.

143 Propter vnionem, nequaquã superioritas, vel ius aliquod adquisiuit respectu Cathalonix, quod vt patefaciamus animaduertere oportet. † Mortuo Alphonso I. Aragonū Rege, quem Imperatorē vocarūt, in prælio Fraguensi sine prole, Militares ordines quibus ipse Alphonfus Regnum testamento legauerat illud sibi hæreditario iure obuēnisse dicebant. Castellæ autē Rex nostri Alphonfi priuignus, qui Alphonfus, & Imperator etiã dicebatur, sibi Regnū pertinere cōtendebat. Inter has cōtrouersias Aragonienses ad eligendū Regē properantes, Comitiam indixerūt ad Urbem Burgiã, & illius dominum Petrum Ataresium in Regem eligerunt, & ad eum Legatos miserunt, verum adeo se insolentem, ipsi præbuit vt omnes in sui odium concitaret, Regnumq;

vt

vt ait Blancas *in Coment. pag. 144*. Henningius Arniseus *de Republ. lib. 2. cap. 2. sect. 12. pag. 518*. prius amitteret quã obtineret, cumque alium Regem quærerent Ranimirum Alphonfi fratrem, licet Monachum, Sacerdotem, ac Episcopum Barbastrensem in Regem cooptandum decreuerunt ætatis suæ annum agentem quinquagesimum, quo factò licet iura Alphonfi, ac Militarium Ordinum circa Regni successionem inania reddita sint, non tamen arma sedata fuerunt. Summo deinde Pontifice dispensante Ranimirus ipse Rex votis solutus ad nuptias properauit, & Agnetem, alij vocant Mathildem, alij Vrracam Aquitaniæ Ducis filiam in coniugem accepit anno Domini 1135. ex ea habuit vnicam filiam Patronillam nomine, † cū qua opera Guillelmi Raymundi de Monte Cateno, vt animaduertit Zurita *lib. 1. anna. cap. 56*. & plenius Pater Frãciscus Diago *in Historia antiquorum Comitum Barcinonensium lib. 2. cap. 139*. Mariana *lib. 10. cap. 16. in fine* Bernardus Desclot *in historia Cathalonie lib. 1. cap. 3*. matrimonium cōtraxit Raymundus Berengarius noster, quartus huius nominis, Comes Barcinonensis, pronepos alterius Raymundi Berengarij etiã Comit̃s Barcinonæ qui duodecim Reges Serracenorū vicit, & Subiugator Hispaniæ appellatur in vsatico *cum Dominus*, vbi latè Marquilles *nu. 5*. & eum murū fidei Christianæ nominat, vt notauit Michael Ferrer *par. 3. obserua. cap. 278. nu. 4. § 5*. à quo propagata fuit feliç, faustaq; proles Comitum Barcinonensium, & Aragoniensium Regum. † Dum nuptiæ celebrabantur, Castellæ Rex ex vna parte frustrata spe electionis, quam animo conceperat, & Militares Ordines destituti iure testamenti ex alia parte Regnum inuadunt, & ille Darocam, Calataubium, CæsarAugustam, & alia quamplurima oppida circa Iberum, vt tradit Zurita *lib. 1. cap. 54*. & Pater Franciscus Diago *lib. 2. histor. Comi. Barcino. cap. 127*. isti vero alia etiam finitima occuparunt: erat enim Ranimiri tanta in gerēdis rebus ignauia vt omnibus esset ludibrio, ac contemptui, Regnumque à proceribus misere labefactari pateretur. † Sed magnanimus noster Comes iam vxoratus,

reuo-

reuocato ad religionem focero, Regni gubernacula suscepit, & strenuè dimicans reddita imprimis ei est Cæsaraugusta, vt idem Blancas ex quodam Archetypo cuiusdam priuilegij legit sub his verbis. *Facta carta era 1176. pridie Idus Iunij ipso anno quando reddita est Cæsaraugusta Comiti Barcinonensi*, sentit ita Mariana *lib. 10. cap. 16.* Non solum autem Cæsaraugusta reddita fuit, verum & Ciuitates Almeriam, Dertusam, Ilerdam, Fragam, & Ciuranam, expugnauit, & recuperauit, aliaque quadraginta loca in Rippa Iberi ditioni suæ subijecit inter quæ Miquinenza, Mirauet, & Alcañiz, tercentumq; Ecclesias edificauit, vt ex Diago tradit Ioan. Paul. Xāmar *in Ciuili doctrina Ciuit. Barci. in Codi. additionat.* (alij enim damnati sunt) §. *quarto nu. 22.* adeo vt instaurator Regni Aragoniæ, & armorum iure potius illius adquisitor, quam matrimonij causa possessor appellari possit, cuius res gestæ referuntur in quadam funebri oratione habita in Monasterio Beatæ Mariæ de Riupullo Ordinis Sancti Benedicti vbi sepultus quiescit, quæ legitur in quadam Geanologia Comitum Barcinonensium manuscripta, quæ in Archiuio vetustissimo dicti Monasterij seruatur. Quomodo ergo per vnionem Regni Aragonum cum Cathalonia medio illo matrimonio facta, potuit ius aliquod superioritatis acquirere Regnum illud, quod fere totum in exteras manus deuenerat, & quod ab hostium, & Maurorum manibus eripuit Comes ille strenuus Cathaloniæ, vt Comes Barcinonensis Princeps, & Dominus? Aut quomodo Cæsaraugusta quæ reddita fuit Raymundo Berengario potuit in caput erigi respectu nostræ Cathaloniæ?

- 147 Ex dictis apparet Aragonum Regnum in dotem datum fuisse à Ranimiro Rege, nostro Comiti Barcinonensi, vt expressè fatetur Blancas *vbi supra*, his verbis: *Ranimirus Pater huc illam (Patronillam) deducendam curauit, ac Raymundo Berengario Barcinonensi Comiti strenuo, ac magnanimo Principi in futuram coniugem dedit, ac Aragonum Regno dotaui* meminit Anchar. *conf. 339.* & Don Ludouicus à Peguera *in repeti. cap. Item super laudemio vers. sexto nu. 89.*

nu. 89. † Sed & rem hanc probo ex antiquissimo instrumēto quod in Archiuio Barcinonensi legi tenoris sequentis. *In Dei nomine. Ego Ramirus (ita scriptum legi) Dei gratia Rex Aragonensis dona tibi Raymundo Barchinonensium Comiti, & Marchioni filiam meam in uxorem cū totius Regni integritate, sicut Pater meus Sanctius Rex, vel fratres mei Petrus, & Idelfonsus melius unquam habuere, vel tenere ipsi, vel utriusque sexus homines per eos, saluis vsaticis, & cōsuetudinibus quas Pater meus Sāctius, vel frater meus habuerunt in Regno suo. Et commendo tibi omnes prasati Regni homines sub homagio, & iuramento ut sint tibi fideles de vita tua, & de corpore tuo, & de omnibus mēbris qua in corpore tuo se tenent, sine omni fraude, & deceptione ut sint tibi fideles de omni Regno pratitulato, & vniuersis omnibus ad illud Regnum pertinētibus salua fidelitate mea, & filio meo. Hac autem omnia superius scripta ego prasatus Rex Ramirus taliter facio tibi Raymunde Barchinonensium Comes, & Marchio ut si filia mea mortua fuerit prasata, te superstito, donationem prasati Regni libere, & immutabiliter habeas absque alicuius impedimēto post mortem meam, interim vero si quid augmentationis, vel traditionis de honoribus, vel munitioibus prasati Regni me viuente facere tibi voluero sub prasata hominum fidelitate firmum, & immobile permaneat. Et ego prasatus Rex Ramirus sim Rex Dominus, & Pater in prasato Regno dum mihi placuerit. Quod est actū tertio Idus Augusti an. Incarnationis Dominice CXXXVII. post millesimum Era Millesima C. LXXVI. prasato Rege Ramiro Regnante Signum Rammiri Regis. Ut omnia superius scripta fideliter, & incommutabiliter obseruentur pranoninatus Rex Ramirus comendauit Comiti Barchinonensi suos Barones subscriptos sub hominio, & iuramento imprimis Comitem Palariensem, & c. quos refert Zurita d. lib. 1. anna. cap. 56. & idcirco nō transcribo. † Ut autem om-*

148

149

in

in quo donationem fecit totius Regni filio nascituro dum in partu laborabat, & viro eius vita durante. Est autem tenor illius prout sequitur.

Ad cunctorum notitiam volumus peruenire. Quoniam ego Petronilla Regina Aragoniensis iacens, & in partu laborans apud Barchinonam concedo, dono, & firmiter laudo Infanti meo qui est ex utero meo, Deo volente, processurus totum Regnum Aragoniense cum omnibus Comitibus, Episcopatibus, & Abbatibus, & cum omnibus eidem Regno pertinentibus sicut Rex Alphonsus melius unquam tenuit, & habuit ea videlicet conditione ut Dominus, & maritus meus Raymundus Comes Barchinonensis habeat, teneat, & possideat integritate, & potenter sub imperio, & dominatione sua totum praedictum Regnum cum omni sibi pertinente honore omni tempore vita sua, post obitum vero suum remaneat totum supra dictum Regnum integritate filio meo iam dicto, quod si filius meus iam dictus obierit absque legitimo filio, totum supra dictum Regnum, & honorem praesatum sicut habuit, & tenuit nobilissimus Rex Idelphonsus, concedo similiter, & dono iam dicto viro meo Raymundo Comiti Barchinonensi ad omnem suam voluntatem exinde faciendum. Si autem filia ex utero meo processerit, maritet eam honorifice iam dictus vir meus Comes iam dictus cum honore, & pecunia sicut melius ei placuerit, & remaneat viro meo praenominato solide, & liberè totum supra dictum Regnum cum omnibus sibi pertinentibus ad omnem voluntatem suam perficiendam absque alicuius hominis, vel faminae blandimento. Et dono pro anima mea morabatinos ad Ecclesias Aragonum, Barchinonenses, Comitatus Gerundensis, Bisuldunensis, nec non & Ausonensis. Et pono meos Manumissores, videlicet Guillelmum Barchinonen. Episcopum, & Berengarium Gerundensem Episcopum, ac Bernardum Casar Augustanum Episcopum, nec non & Dodonem Oscensem Episcopum, & Garciam Ortis, & Ferris de Osca, & Guillelmum de Casteluel, & Arnaldum de Sercio qui diuidant, & distribuant supra dictos morabatinos per ipsas Ecclesias sicut melius, & utilius eis fuerit visum.

Quos

Quos morobatinos pronomatos donet vir meus Raymundus Comes iam dictus suprascriptis Manumissoribus meis. Facta carta ij. Nonas Aprilis Anno Dominicae Incarnationis M.C.LII. Signum Petronilla Regina Aragonum qua hoc donum feci, firmaui, & hoc totum laudo, atque confirmo in vita, & in morte, & testibus firmare mandavi. Signum Guillelmi Barchinonensis Episcopi Signum Lup. Enegons de Luna. Signum Guillelmi de Casteluel. Signum Bernardi de Bellog. Signum Petri Arnalli. Signum Bernardi Melcucij. Signum Petri Primicerij. Signum Roberti Archidiaconi Pampilonensis. Signum Abbatis Oliua. Signum Calueti Prioris Terasoensis. Signum Pontij Scriba. Qui hoc rogatus scripsit die, & anno quo supra.

Defuncto autem dicto Comite, quonam modo de Regno 150
disposuerit ipsa Regina continetur in alio instrumento in eodem Archiuo existente quod est huiusmodi.

Autoritate legali decretum est ut res donata si in presenti tradita sint nullo modo repetantur à donatore. Quapropter in Dei aeterni Regis nomine Ego Petronilla Dei gratia Aragoniensis Regina, & Barchinonensis Comitissa uxor, qua fui Venerabilis Raymundi Berengarij Comitissae Barchinonae, & Principis Aragoniensis libenti animo, & promptissima voluntate cum consilio, & consensu, & prouidentia Hugonis Dei dignatione Terraconen. Archiepiscopi, & Petri Casaraugusta Episcopi, ac Guillelmi Barchinonensis Episcopi, & Comitissae Patariensis, atque Petri de Castelazolo, & Deusayuda, & Petri Ortis, & Blasco Romeo, & Exemeni Derrosella, et Dodonis de Alcalà, atque Fortunij Maza, et Guillelmi Raymundi Dapifer, et Guillelmi de Castrovetulo, et Arberti de Castrovetulo, aliorumque Magnatum tam Aragoniensium, quam Barchinonensium dono, ac laudo, et concedo tibi dilecto filio meo Idelphonso Regi Aragonum, et Comiti Barchinonensi, qui in testamento eiusdem viri mei vocaris Raymundus, et omni posteritati tuae omne Regnum Aragonum integrum, Civitates quoque et Castra, Villas, et Ecclesias, et Monasteria, terras cultas, et eremas, rocas, montes, et fortitudines,

tudines, et aquas, potestates vniuersas, milites, et homines, dominationes, et Señoraticos tam terrarum, quam hominum, et cum omnibus terminis, et possessionibus, et pertinentijs quæ ad præfatum Regnum Aragonum pertinent, et quocumque modo pertinere debent, et sicut unquã auus, et proauus meus melius ipsum Regnum Aragonum tenuerunt, et habere debuerunt cum introitibus, et exitibus suis integritè simul cum omnibus augmentationibus, et acquisitionibus quæ Deo auxiliante ad præfatum Regnum acquirere, et habere potueris per omnia, et in omnibus tibi prædicto filio meo I delphonso Regi omnique posteritati tuæ trado, soluo, & dono vt melius dici, vel nominari potest humano ore cum omni sua integritate sine vlla voce, & aliqua dominatione inibi à me vllò modo retenta. Et vt melius hac meæ bonæ voluntatis donatio firma, & stabilis in perpetuum habeatur, & teneatur confirmo propria manu mea, & laudo, & concedo ordinationem testamenti eiusdem viri mei, & ultimam voluntatem suam sicut idem vir meus Pater tuus de omni prædicto Regno, vt de cæteris statuit, & ordinauit in suo testamento, de quo iudicium inter iurando obligatum, & corroboratum est à Magnatibus suis vt ordinatio, & ultima eius voluntas firma, & stabilis nunc, et in perpetuum formiter persistat. Si autem te mori contigerit sine prole legitima, sequatur ordinatio testamenti eiusdem viri mei Patris tui inter alios fratres tuos: Si quis cõtra hanc huius donationis scripturam ad infringendum venire tenta-uerit, nullo modo facere possit, sed supradicta omnia in duplo componat, et insuper hoc donum omni tẽpõre sit stabile, et firmum Actum est hoc in Barchinona xiiij. Kal. Iulij an. Dominicæ Incarnationis M.C.LXIII. Signũ Petronilla Dei gratia Regina Aragonum, et Comitissa Barchinonensis, quæ hac laudo, et confirmo, et testes firmare rogo. Signum Guillelmi Barchinon. Episcopi. Signum Petri Dei gratia Casaraugusta Episcopi. Signum Arnaldi Mironis Comitis Palariensis. Signum Petri de Castelazob. Signum Deusayuda. Signum Petri Ortis. Signum Blasco Romeo. Signum Exemeni de Artosella. Signum Dodonis de Alcalá. Signum Fortunij Massa.

Si-

Signum Guillelmi Raymundi Dapiferi. Signum Guillelmi de Castronetulo. Signum Arberti de Castronetulo. Signum Bernardi Marcunij. Signum Petri Arnaldi. Signum Petri de Corron scriptoris qui hac scripsit cum litteris suprapositis in linea 16. et 18. die, et anno quo supra.

Et tandem testamentaria eius dispositio legitur in alio in- 151
strumento in eodem Archiuo recōdito eo modo quem vo-
cant Sacramētalem factō, de quo Fontanel. *decis. 576. et seq.*
tom. 2. & Ioan. Paulus Xāmar in ciuili doctrina §. 15. per totū
in codici. additi. & testamenti etiam nostri Comitis in hunc
modum sacramētalem redacti meminit Blancas in cōment.
pag. 152. sub his verbis: At Raymundum ipsum morientem
suum circa Regnorum successionem testamentum, ac volun-
tatem verbo, multis adstantibus protulisse, quod ad eam in-
scriptis redigendam nequaquam vita suppeditasset. Postea
vero generalibus Comitibus à Petronilla Regina Oſca cōuoca-
tis, testamentum hoc licet solis verbis conditum, adhibita ad-
stantium publica, ac solempni iuris iurandi religione ratum,
ac solempne decretum fuit. Dispositio igitur testamētaria no-
stræ Reginz est prout sequitur.

Hac est sacramentalis conditio, et legalis publicatio vlti-
ma voluntatis nobilis Regina Aragoniensis Petronilla nomine
verbis tantummodo editæ cuius ordo infra sex menses coram
Sacerdote, et Iudice Mirone legaliter actus est. Nos scilicet
Magister Guillelmus, et Raymundus Dalmatij presbiter te-
stes, et iuratores sumus, testificamur nāque iurando per Deū
viuū, & verū in personis trinū, & in Deitate vnū super alta-
re Sancti Felicis Martyris quod est constructum in Ecclesia
Beatorum Martyrum Iusti, & Pastoris infra mania Urbis
Barchinonæ supra cuius sacrosāctum altare has condiciones
manibus proprijs iuramus quod vidimus, & audiuius, &
presentes adfuimus quando iam dicta testatrix ægritudine
detenta vnde obiit suis verbis ordinauit suā vltimā volun-
tatē de honore suo, & de rebus suis. Cōcessit demino Idelphonso
filio suo Regi omne suū Regnum Aragonis integriter. Dimisit
Barchinonensi sedi suū corpus ad sepeliendū, & mādauit fa-

miliam suam induere unumquemque secundum suum valorem hoc totum ita ordinavit iam dicta testatrix iij. Idus Octobris an. 37. Regni Ludouici Iunioris. Deinde ingrauescente langore quo detinebatur migravit ad Deum eodem die, & anno. Hanc igitur ipsius testatoris voluntatem nos infra scripti testes sicut vidimus, & audiimus, in prescripto altari coram Sacerdote, & Iudice Mirone, & alijs testibus clericis, & laicis veram esse fideliter corroboramus, & iurando confirmamus, hoc adiecto ut omnia sua debita, & malefacta de suis rebus solvantur late conditiones vij. Kalen. Nouembris, & anno prefixo. Signum Magistri Guillelmi Presbyteri. Signum Raymundi Presbyteri. Nos huius rei testes, & curatores sumus. Signum Petri de Riopullo. Signum Guillelmi de Alsedio. Signum Raymundi Primicerij. Signum Petri Arberici Poncij. Signum Burguin. Signum Gerardi de Foxa. Signum Mironis Iudicis. Nos qui huic Sacramento presentes adsumus. Signum Petri de Corron Iunioris qui hac scripsit die, & anno quo supra.

152. Et quam utile, & conueniens fuerit hoc matrimonium, ipsi Aragoniæ Regno audi ab ipso met oraculo historiæ illius Hieronymo Zurita lib. 1. anna. cap. 56. sic ait: *La elecion que el Rey Don Ramiro hizo del Conde de Barcolona para que succediese en el Reyno de Aragon fue muy conueniente para lo que tocava ala paz, y sosiego del Reyno porque allende de juntarse con Cataluña con la qual se continuaua y acerecentaua su Señorio, por ser el Conde cuñado del Emperador Dñ Alonso hauiã esperança que libraria a Zaragoza, y los otros lugares que el Emperador tenia ocupados, y serian restituidos ala Corona.*

153. Sed & pacta quibus matrimonium hoc contractum fuit institutum nostrum probant, expressè enim pactum fuit ut Aragoniæ Regnum insignibus antiquis amplius non vteretur, sed illorum Comitum Barcinonensium quæ erant qua-

154. tuor pali rubei in campo aureo, quibus hodie vtuntur, † cuius mutationis causam ignorauit Theodorus Hoepingius de iure insignium par. 3. cap. 6. §. 4. vbi postquam antiqua Aragonien-

goniensium arma retulit ait *nu. 467.* non inuenisse causam, quare omissis antiquis, quatuor supradictis palis vtantur, refert Chaisanę *in Catalo. glor. mün. par. 1. conf. 38. conclus. 17.* Achilles Grasser *in Catalogo Regum rubr. Aragonia Reges.* Sed & post contractum prædictum matrimonium Aragonienses Reges semper vsos fuisse prædictis armis Comitum Barcinonensium tradit Pater Franciscus Diago *in historia antiquorum Comitum Barcinonensium cap. 7.* † Vbi refert insignia hæc data fuisse ab Imperatore Carolo Caluo Vuifredo Comiti Barcinonensi in prælio aduersus Normãdos, in quo cum vulneratum Comitem Imperator vidisset imposita manu in vulnere sanguine proprio super clypeo deaurato Comitis digitis palos quatuor signauit. Sed ex professo rem hanc comprobat *d. lib. 2. cap. 140.* vbi Zuritam de hoc dubitantem refellit † maximè cum ipsemet Zurita fateatur exinde arma Cathalonix in insignibus meliorem locum obtinuisse quam illa Aragoniensium, † sed melius rem hanc comprobauit Blancas qui cum insignia in quolibet ex Regibus pingat, in Petronilla, & Berengario scutum Aragonum, & Cathalaunicum ponit, in omnibus vero subsequentibus Regibus solum Cathalaunicum ex quatuor palis in campo aureo vt dixi compositum repetit, & in hæc prorumpit verba *pag. 150. Interea his nuptijs ex pacto, & conuentu ipsius Raymundi, maiorumque Barcinonensium Comitum insignia quatuor baculi rubri aureo in scuto positi Aragoniensibus Regijs insignibus ante lata, posteris Regibus Regnoque iam propria manserunt, & probat etiam institutum Escolano in histor. Valent. decade 1. lib. 3. cap. 2. nu. 2.* † Sed & huc referenda venit inscriptio quæ legitur in antiquissimo Riuipulli Monasterio Benedictino in Cathalonia super Stematibus Cathalonix, siue Barcinonensium Comitum à Petro Benedicto Sãcta Maria Episcopo Elnen vt ibi dicitur, facta quæ est huiusmodi.

Comitum Barcinonensium insignia proprio sanguine comparata, eorundem liberalitate Aragoniensibus concessa, & post modum Regnis Balearium Valentia, Murtia, Sicilia, Sar-

Sardinia, Corsica, & Neapolis, Cathalanorum virtute, ac fortitudine, acquisitis, comunicata.

159 Iam vidimus vnionem Aragoniæ cum Cathalonia (sic Aragonienses eam vocant, non Cathaloniæ cum Aragonia) fuisse non accessoriam, sed æquè principalem, quemadmodum & illa quæ fuit facta Regnorum Castellæ, Aragoniæ, Lusitaniæ, Flandriæ, Neapolis, & Siciliæ cum Monarchia Hispana fuisse æquè principaliter tradit Carleual *de iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. nu. 829.* Belluga *in speculo Principum rubri. 11. S. iam supra nu. 2. & rubri. 33. nu. 1.* Peguera *decif. 66. nu. 9.* & sic suis proprijs legibus Regna Corona regi quibus antea vnionem, tenet idem Carleual *d. nu. 829.* Peguera *d. nu. 9.* Ioan. de Platea *in l. vnica nu. 4. C. de metrop. Beryt. lib. 11.* & punctim de Cathalonia respectu Regnorum Aragoniæ, & Valentia tenet Belluga *dicta rubri. 11. S. iam supra nu. 2.* vbi ait: *In hoc Regno Aragonum Cismarino habemus tres Generales Prouincias scilicet. Regnum Aragonum Valentia, & Principatum Cathalonia. Et quamuis omnes sint sub vno Regno, & Presidiatu, respectu tamen diuersorum titulorum, quia vt Aragonum Rex, nõ est Valentia, nec Comes Barcinona, facit quod notat glos. in l. 3. D. de offi. Presidis, imo habet suas diuisas stationes, diuersa fiscalia, iura, & leges diuersas, & sic de vna ad aliam non infertur, & meminit Socarrats ad Consuetu. Cathalonia in cap. si aliquis Dominus nu. 104. pag. 386.* sub his verbis: *Quia notorium est quod Cathalonia regitur suis vsaticis Barcinona, & constitutionibus Cathalonia, & Regnum Aragonum, & Regnum Valentia reguntur suis foris, quia ita fuerunt vnita, & post vnionem ita fuerunt conseruata in suis iuribus, & dispositionibus specialibus, ita quod dispositiones Domini Regis vtriusque Principatus, & Regnorum intra se tantum obseruantur eis, & non extra fines eorum, & sic vsatici Barcinona, & constitutiones Cathalonia, & eorum dispositiones nõ porriguntur extra Cathaloniã in Regnis Aragonum, vel Valentia, nec è contra.*

160 Quando enim Regna vniuntur accessorie ita vt vnum, alteri accedat fit vnum cum illo, regiturque legibus illius cui

cui accedit, quomodo videntur esse vnitas Regno Castellæ
 Indias Occidentales, & Regno Lusitanæ Indias Orientales,
 tunc enim idem est quod extendere terminos illius Regni
 cui accidit arg. *tex. in d. c. præterea §. insula l. de rer. diui. vt*
 territoria deserta Valézuella *conf. 100. nu. 95. †* Quoties ve- 161
 ro coniunguntur equè principaliter tunc vnumquodq; re-
 gitur suis legibus, quemadmodū regebatur ante vnionem,
 vt experimur in Cathalonia, & Aragonia, considerantur
 enim ac si essent omnino separata, & persona Regis, quam-
 uis vna, subit vices duorum, vel plurium Regum, discreta
 enim sunt iura, quamuis in vna, & eadem persona concur-
 rant, vt in leuioribus dixit Consultus in *l. tutorem 22. D. de*
his quib. vt indig. & in omnibus, & per omnia de illis iudica-
tur quasi essent subdita diuersis Regibus iuxta celebrem
Bartoli doctrinam in l. si conuenerit 18. §. si nuda nu. 2. D. de
pignor. actio. qui adducit exemplum de Comitatu Tolosæ
 cum Regno Franciæ Gregor. Lopez in *l. 27. tit. 7. parti. 1.*
glos. 3. §. l. 4. tit. 12. glos. 1. c. a. par. 1. §. l. 7. tit. 20. glos. 3. parti.
3. per illum tex. qui vnionem equè principalem vocat. Gu-
tierrez lib. 3. practi. quæst. 17. §. 18. à nu. 215. Peguera decis.
66. à nu. 7. Petr. Barbosa in l. heres absens 19. §. proinde num.
142. D. de iudicijs Fului. Constan. in l. unica nu. 159. C. de
classicis lib. 11. Roland. à Valle tract. de lucro dotis quæst. 85.
à nu. 2. Azeuedus in rubr. tit. 2. nu. 215. lib. 6. recopila. qui lo-
 quitur de dominio Cantabriæ vnito Regno Castellæ Gon-
 çalez in *reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 7. ex nu. 26. §. nu. 119. cum*
seq. §. num. 122. loquitur de Regnis Monarchiæ Hispaniæ
 Matienço in *l. 1. tit. 1. lib. 5. recopila. glos. 6. Rouitus conf. 102.*
nu. 16. lib. 2. † & in dubio præsumendū esse vnionem fuisse 162
 factam equè principaliter Gonçalez *vbi supra n. 134.* vnio-
 nem prædictam explicat sic, noster olim Vicecancellarius
 Don Christophorus Crespi *obserua. 15. num. 44.* Ex quibus
 colligitur respectu vnionis nullum ius superioritatem tri-
 buens, adquisiuisse Aragoniæ Regnum.

Videamus nunc si propter antiquitatem originis hoc ius
 cōtendere possunt, & inueniemus Aragonienses à Terraco- 163
 nen-

- nensibus, qui propriè Cathalani sūt, corrupto vocabulo dici
 vt testis est Antonius Nebrifensis, & tradit Vaseus *in Chro-
 ni. Hispa. in Catalogo Regum Aragonie cap. 18.* eos refert
 Theodorus Hoepingius *de iur. insig. cap. 6. par. 3. §. 4. n. 462.*
 † & Cęsaraugustę Episcopum suffraganeum fuisse Archie-
 piscopi Tarraconensis vsque ad annum 1318. † quo felicitis
 memorię Summus Pontifex Ioānes XXII. illam in Metro-
 politanam erexit sic instante, & petente Serenissimo Rege
 Iacobo II. meminit Carrillo *in anna. Aragonie d. an. 1318.*
pag. 378. latè Zurita *lib. 2. anna. cap. 27. to. 2.* qui tradit cau-
 sam huius erectionis, & in Bulla Innocentij Papę Dat. Pe-
 rusij 6. Kalendas Februarij an. Incarnationis Domini 1251.
 leguntur hæc verba *Episcopaliū praterca Cathedralium
 Vrbes, idest Gerundam, Barchinonam, Vrgelen. Ausoniam,
 Ilerdam, Dertusam, Cęsaraugustam, Oscam, Pampilonam,
 Terrassonam, & Calagorram ipsi Tarraconensi Ecclesia tan-
 quam suę Metropoli subditas esse decernimus, reliquas ve-
 ro tam sedes Episcopales, quam Insularū Ecclesias quę an-
 tiquis ei temporibus subiacebant cum Dominus Omnipotens
 sua miseratione Christianorum restituerit potestati ad eandē
 Metropolim tanquam ad caput proprium referendas decre-
 ti huius auctoritate sancimus.* † Et semper functionem co-
 ronationum nostrorū Regum debere celebrari ab Archie-
 piscopo Tarraconensi tradit Bulla Innocentij Summi Pon-
 tificis directā Regi Petro, quam refert Blancas *de coronatio-
 ne Regum cap. 1. pag. 7.* ibi: *Nos igitur gratiam tuam nobis
 exhibitam ad successores derivari volentes presentium au-
 toritate concedimus vt cum ipsi decreuerint coronari Coro-
 nam à Sede Apostolica requirentes de speciali mandato per
 Tarraconensem Episcopum apud Cęsaraugustam solemniter
 coronentur* sentit idem Bernardinus Gomez Miedes *in
 histo. Iacobi I. lib. 1. cap. 8.* † Non quod Archiepiscopus eam
 Regis capiti imponat, cum enim Don Petrus Lopezius de
 Luna Coronam Regi Petro huius nominis quarto impone-
 re vellet, Ottonus de Mōcada nobilissimus Cathalanus ani-
 maduertit magnum præiudicium Regno illaturum si Rex e
 manu

manu alicuius etiam Prælati coronam acciperet, vt notauit Blancas *de coronatio. lib. 1. cap. 6. pag. 55.* Vnde ab eo vsque tempore inualuit vt Reges ipsi coronam ex altari, vbi posita est, accipiant, † sed & Tarraconam appellauit Rex Iacobus Primus caput omnium suorum Regnorum in spiritibus, vt tradit Zurita *lib. 3. anna. cap. 34. pag. 155. col. 1.* plura Bernardinus Gomez Miedes *in histor. Regis Iacobi primi lib. 5. cap. 2.* & iam Romanorum tempore exemplum dedisse Tarraconam ceteris Prouincijs circa erectionem templi Augusto Cæsari tradit Tacitus *lib. 1. anna.* his verbis: *Templū vt in Colonia Tarraconēsi strueretur Augusto petentibus Hispanis permissum, datumq; in omnes Prouincias exemplum.*

Si amplitudinem Regni considerare velis satis notum est neque Aragonum, neque Valentix Regna simul iuncta efficere vnam Cathaloniam, quod præterquã quod Cosmographis omnibus apparebit, agnouit etiam Blancas *in dedicatoria ad lib. de coronatione Regum,* dum ait, *Que aunque este Reyno (loquitur de Aragonia) tomando el tamaño del, parezca vn rinconzillo al respeto delos otros Reynos.*

Si res gesta vtriusque gentis respicere velimus, inuenimus certe plura, magnaq; facinora ab Aragoniensibus gesta, sed plura maioraq; à Cathalanis peracta, non solum quia reuera plura, & maiora sunt, sed quia per vnionem Regni Aragonum cum Cathalonia patuit aditus, & aperta fuit via Aragoniensibus ad res magnas, quæ in Italia gesserunt, peragendas. † Referre Cathalanorum res gestas longum opus esset multis Voluminibus dignū, adeat qui voluerit antiquas scire Tomich, & Calza *in suis historijs* Hieronymum Pujadas *in Choronica Cathalonia,* Marchionem de Aytona *in expeditione Cathalanorum, & Aragoniensium,* Carbonel *in Choronica Hispania,* Montaner *in Choronica Aragonia,* Patrem Diago *in historia sepe citata,* Andream Bosch *tit. de honor. de Cataluña,* Patrem Languiglia *nelli Ritrati dela Casa de Moncada,* Stephanum de Corbera *in Cathalonia Illustrata,* & *in Historia antiquorum Regum Neapolitano.* Marineum Siculum, Marianam, Bernardum Desclot *in Hi-*

storia Cathalana cum notis Raphaelis Ceruera, Don Franc. Gilabert in Discursu super Princi. Cathalo. & vltra omnes legat propositionem, quam Serenifs. Rex Aragonũ Martinus fecit in Curijs Generalibus celebratis Perpiniani anno 1405. quam ad litteram refert Carbonell in Choron. Hispa. fol. 257. Nulla etenim natio est tam grandis quæ habeat Reges Historiographos rerum ab ipsa gestarum sicut Cathalana habet Reges suos.

172 Sed nec modica encomia ab ipsis Aragoniensibus accepimus, & imprimis idem Hieronymus Blancas in *Historia Regis Martini pag. 232.* sic loquitur: *Sed Cathalanorum adhibitam operam tacitus nullo modo præterire possum, quãdo quidem in ea Reipublica iactura tametsi nostri cum ipsis conditione pares, & fortuna socij extiterunt, atque interdum etiam ob graues nostrorum euentorum casus inferiores, longe tamen nostros sedulitate, ac concordia superarunt, in quo nihil eis tribuimus quod non res, & veritas ipsa concedat. Semper enim primi in exquirendis consilijs fuerunt, in exequendis autem haud nouissimi, tum magis inter se concordēs, & coniuncti priuatas suas inimicitias, quamquam graues, ac veteres, alacri animo, & vultu ob communem, & publicam causam deponentes. Denique licet illis natura insitum sit, quod nobis cum ipsis est commune, ut sententijs magis quam verbis abundemus, in his rebus adeo & verbis, & sententijs abundarunt, ut visicerte fuerint se se met ipsos, ac suam etiam naturam superasse.*

173 Deinde Hieronymus Zurita celebris Aragoniensium Historiographus *lib. 4. anna. cap. 64. pag. 291. & seq.* sic de nostris loquitur. *Y los Catalanes eran los que vencieron muy grandes batallas por mar, en las quales se señalaron sobre todas las otras Naciones, & paulo infra. De alli adelante, comẽçò la Nacion Catalana ser estimada sobre todas, en las empresas de mar, y cõ esta vitoria, y con las otras que alcanzaron siendo su Almirante Roger de Lauria no solo se defendio el Reyno de Sicilia, y lo que se cõquistò en Calabria, y Basiliata, pero se puede dezir cõ toda verdad que se restaura-*

ron

ron estos Reynos que tubo ya el Rey de Francia por suyos, y quedaron los Catalanes con el Señorio dela Mar. & lib. 4. *anna. cap. 40. par. 1. fol. 267. col. 3.* in hæc prorupit verba. Y en esto usò el Rey dela gratificacion que denia ala Nacion Catalana porque nunca Principe fue mejor seruido de sus subditos, que lo fue el Rey (loquitur de Rege Petro Magno cognominato) delos Catalanes en la Empresa de Sicilia, y delas Prouincias de Calabria, y Pulla, y del Principado de Capua por mar, y por tierra a quien principalmente se deue la gloria dela conquista de aquel Reyno, & Bernardinus Gomez Miedes in *histo. Regis Iacobi I. lib. 5. cap. 2.* sic ait. Por las quales llegaron los Catalanes a ser tan Señores, y temidos por la mar que iendo en corso contra Infieles siempre boluián muy prosperados, y ricos, & lib. 18. *cap. 1.* ait como se prueua delos grandes effectos que con las armadas los mesmos Ciudadanos, y gente Catalana han hecho por mar en seruicio de sus Reyes por ser gente de si muy belicosa, y hecha de tal compas que quanto mas rehusa de ser pechera en la bazienda, tanto mas alas necessidades, y hechos de armas de sus Reyes suelen prontamente acudir en sus personas, y vidas.

Sed & in obsidione Valentiaë stationes militum Cathalanorum sèper propinquiores fuisse muris ipsius Ciuitatis testatur ipsemet Rex Iacobus I. & refert Bernardus Desclot in *histor. Cathalonie lib. 1. cap. 14.* & Raphael Ceruera in *notis marginalibus ad ipsum Fr. Frãciscus Diago Ordinis Prædicatorum lib. 7. anna. Reg. Valen. cap. 21. fol. 310. colu. 2.* cõcessitq; ipse Rex Iacobus Ilerdensibus, qui menia Ciuitatis tempore obsidionis in tribus partibus concutierunt vt deinceps mensuras omnium rerum à Ciuitate Ilerdensi Valentini peterent, & tercentum Virgines Ilerdenses Rex dotauit in vxoresque diuersis Exercitus militibus constituit, pro vt refert Bernardinus Gomez Miedes *lib. 12. histo. cap. 6. 5. cap. 8.* asserit eundem Regem Iacobum primos foros, seu leges Valentinis lingua Cathalanorum dedisse, & fuisse Valentiam pro maiori parte populatam à Cathalanis Ciuitatis Ilerde, & aliorum locorum refert Zurita *lib. 3. anna. cap. 34.*

- 175 pag. 154. col. 4. † Sed & Maioricam ipsam fuisse à Cathalanis populatam tradit Raymundus Montaner *in sua historia cap. 8.* & facit Rubrica nostrarum Constitutionum supra relata *Quod omnes Officiales in Cathalonia, & Maiorica sint*
- 176 *Cathalani,* † & Murciam fuisse captam, & populatā à Cathalanis, & etiam Oriola, Elche, Guardamar Alicant, & Cartagena author est idem Mōtaner *cap. 17.* † De Sardinia iam dixi *in Dissertati. de crimi. Lesæ Maieft. pag. 25.* vt tradit Dō Ioan. Dexart *in Comment. super cap. 30. Curiarum an. 1545. Don Anto. de Cardona lib. 2. tit. 6. cap. 4. nu. 1.*

- 178 Nec quo ad institutū iuuat Aragonienses appellari Regnū, Cathaloniā autē Principatū, † cū vt diximus in dicta Dissertatione de crimine Lesæ Maieftatis 4. arg. ideo appellatur Principatus, & nō Regnū quia viuente Rege Ranimiro in contractu matrimonij cū Patronilla pactū fuit vt non Rex, sed Princeps appellaretur, & hinc Principatus dictus, vt notauit Escolano *in histo. Valenti. deca. 1. lib. 3. cap. 2. nu. 2.*
- 179 & nihil deest Cathaloniæ vt Regnum vocari possit, † cum nostri Comites Barcinonenses nullum Superiorem in terra recognoscant Marquilles *in Vfat. si quando colu. penul. & in Vfat. cū Dominus Raymundus Thomas Mieres colla. 9. in Cur. Barci. Ferdinandi Primi cap. 10. nu. 13. & 16. Oliba de actio. par. 1. lib. 3. cap. 1. nu. 13. & de iur. fisci cap. 1. nu. 2. & cap. 3. nu. 2. & cap. 6. num. 4. & 5. Calicius in directo. pac. & tregua dub. 1. vers. & hic quæro, & dub. 13. col. 1. & in d. Vfat. cum Dominus Michael Ferrer 1. par. obseruan. de Euocatio. causa. cap. 9. nu. 9. & 3. par. cap. 278. nu. 4. & 5. Don Ludouicus à Peguera in repit. cap. item ne super Laudemio vers. septimo n. 12. Sigismundus Despujol ad Mieres ver. Comes Barcinona, & verbo Rex in tota Cathalonia, vbi notat in toto Principatu dici Imperatorem. Regens Don Philippus Vinyes in tract. de celebratio. Curia. discurs. 9. nu. 67. & 68. quod est constitutum Regis, & Regni Henningius Arniſeus de Iur. Maieft. cap. 4. num. 5. † sed & Regnum Cathaloniā nominant infiniti authores ex quibus aliquos solummodo laudabimus Franciscus Didacus de Ayusa *de antiquitatibus**

tatibus Oſca lib. 3. cap. 3. & lib. 5. cap. 2. Cenedo quaestio. Canonica quaest. 11. nu. 9. Dimas Serpi in histor. Sanctorum Sardiniae lib. 1. cap. 2. in fine, & lib. 4. cap. 3. Bernardus Gomez Miedes in histor. Iacobi Primi lib. 1. cap. 5. & lib. 14. cap. 17. Salgado de Regia protectio. par. 1. cap. 1. pralud. 3. nu. 167. Cæsar Carena resolu. 60. n. 5. Peguera in practi. crimi. cap. 4. in fine Fontanel. de pacti. nupti. clau. 4. glos. 13. par. 3. nu. 18. in fine Michael Ferrer 3. par obseruan. cap. 172. Matheu de regi. Reg. Valen. 10. 2. cap. 7. §. 3. n. 33. Peña in vita Nicolai Aymerrici, quæ habetur in Directorio Inquisitio. Paramo de orig. Sanc. Inquisi. lib. 2. tit. 2. cap. 11. Camillus Borrellus de prestantia Regis Catholici cap. 26. Belluga in Specu. Princi. rubri. 34. num. 1. Illescas in histor. Ponti. par. 2. fol. 44. Thoro in Compen. decisi. 10. 1. in prefatio. pag. 5. Molinus de rit. nuptia. compar. 5. nu. 2. Lancelotus Conradus in Templo omnium Iudi. lib. 1. cap. 3. nu. 15. Botero in suis Relationibus lib. de diuis. Hispa. cap. 3. Summus Pontifex Gregorius XIII. in Bulla concordia inter Pontificem, & Regem Petrum Tertium, relatus à Don Laurentio Matheu tom. 2. de regi. Reg. Valen. cap. 7. §. 1. sect. 2. nu. 36. & Hieronymus Blancas in Cõment. rer. Aragonie. sub Martino Rege pag. 228. sic ait fas est enim interdum Cathaloniam Regnum appellare, nam etsi tantum sit Principatus nomine insignita aliquando nec immerito potest regali nomine digna iudicari, & Ioa. Paul. Xāmar in ciui. doctri. Ciuita. Barci. §. 4. nu. 19. in Codici. additio loquens de Vulfredo secundo Comite Barcinonensi, cui feudum fuit remissum ait, qui & Rex appellari potuisset. Don Ludouicus à Peguera in repetit. cap. Item ne super Laudemio vers. sexto nu. 88. † Nec mirum quod cū Rex dicatur Princeps, & Princeps dicatur Rex, vt notarunt Anto. Corsetus de Potestate Regis quaest. 17. nu. 12. Mastril. de Magistrati. par. 2. lib. 4. cap. 3. nu. 26. Decianus conf. 19. nu. 224. lib. 3. confundantur Regnum, & Principatus. Adeo autem apud Maiores nostros non solum Regis, verum, & Principis nomina inuisitata fuere, vt Constitutione unica tit. de Principe, Serenissimus Rex Petrus huius nominis secundus promissit se in litte-

litteris, in epistolis, & in sigillo non Principis, sed Comitis Barcinonæ titulo vsurum.

Vnde nec propter vnionem, nec ratione antiquioris originis, vel amplitudinis Regni, vel propter insignia, vel præclara gesta, aut quia Regnum sit, potest Aragonia caput respectu Cathalonix nominari.

MATERIA DISSERTATIONIS
tractatur, & exornatur.

§. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Quid sit Magistratus Deputationis in Cathalonia.*
- 2 *Tria Brachia ex quibus componantur.*
- 3 *Burse vocantur ubi includuntur qui ad istud officium extrahi possunt.*
- 4 *Ecclesiasticorum, quibus componatur.*
- 5 *Militarium.*
- 6 *Regalium.*
- 7 *Regens Don Philippus Vinyes laudatur.*
- 8 *Nominatio in locum demortuorum olim Deputatis concessa, nunc Regiæ Maiestati deuoluta est.*
- 9 *Beneficio sortis in Deputatum electo nulla exceptio obijcitur.*
- 10 *Magistratus Habilitatorum una cum Deputatis super exceptionibus prouidet.*
- 11 *Thesis disputanda proponitur.*
- 12 *Pro parte Fisci expendebatur Capitulum Curiarum Sanctæ Annæ.*
- 13 *Cap. 10. Curiarum anni 1520.*
- 14 *Cap. 36. noui ordinamenti anni 1599.*
- 15 *Allegabantur exemplaria.*
- 16 *Observantia subsequuta est vera interpres Statutorum.*
- 17 *Est exclusiua cuiuscunque alterius.*
- 18 *Conclusio proponitur.*

19 Con-

- 19 *Cōstitutiones Cathalonie sunt ius municipale, & habent naturam Statutorum.*
- 20 *Maxime si agitur de personarum exclusione.*
- 21 *Nomine officialis venit is qui habet iurisdictionem cōtentiosam.*
- 22 *Leges vetantes Officialibus ne emant non comprehendunt eos qui nullam iurisdictionem habent.*
- 23 *Regium Priuilegium Regis Ferdinandi Secundi cum declarationibus Regie Audientie adducitur.*
- 24 *Regentes in Supremo Aragonum pro Cathalonia nullam in ea iurisdictionem exercent.*
- 25 *Causa Cathalonie ibi terminantur, nec aliquo pretextu extrahi ab ea possunt.*
- 26 *Origo huius priuilegij traditur.*
- 27 *Pelliserius aliter sentiens taxatur.*
- 28 *Priuilegij verba ad litteram adducuntur.*
- 29 *Probaturo exemplo Regentes pro Cathalonia non habere in ea iurisdictionem.*
- 30 *Obiectio de cognitione delictorum Regionum Officialium proponitur.*
- 31 *Diluitur multis modis.*
- 32 *Practica admittendi in Consilio Adiuuctos periculosa.*
- 33 *Explicatur Constitutio Clarificans tit. de Iurif. om. iud.*
- 34 *Exemplar in Curijs decisum pro instituto adducitur.*
- 35 *Iudicia Curie sunt apud nos omnino seruanda.*
- 36 *Traduntur, & explicantur verba Vfatice Iudicium in Curia datum.*
- 37 *Respondetur primo argumento pro Fisco adducto.*
- 38 *Statutum etsi omnes excludat exceptiones, non eam que ab alio statuto prouenit.*
- 39 *Verba cap. 54. Curiarum anni 1599. traduntur.*
- 40 *Explicantur.*
- 41 *Statutum ultra personas in eo expressas non extenditur.*
- 42 *Difficultas argumenti expenditur.*
- 43 *Quando unum Statutum est specialius alio, attenditur specialius.*

44 Vnum

- 44 *Vnum Statutum limitat, & declarat aliud.*
- 45 *Quando adfunt duo Statuta inter se opposita standum est ei quod minus derogat iuri communi.*
- 46 *Quemadmodum si adest Statutum quod possit habere duplicem sensum.*
- 47 *De iure communi Officiales non prohibentur officia haec exercere.*
- 48 *Extantibus duobus Statutis cōtrarijs standū magis equo.*
- 49 *Si sunt duo Statuta contraria, unum prohibitivum, aliud permissivum standum est permissivo.*
- 50 *Consensus Regius ponitur prius in Capitulis Curia quam in Constitutionibus.*
- 51 *Explicatur dictum cap. 36. Ordinamenti an. 1599.*
- 52 *Vltima Leges Codicis Iustiniani seruanda.*
- 53 *Statutorum sub vna, & eadem compilatione non potest allegari prioritas.*
- 54 *Statuentes nolunt comprehendere nisi eos super quibus habent potestatem statuendi.*
- 55 *Verba Statuentium non referuntur ad personas non subiectas.*
- 56 *Statuta condere est iurisdictionis.*
- 57 *Statutum non comprehendit forenses.*
- 58 *Statutum nostrum loquitur de Officialibus Regijs intra, non extra Cathaloniam.*
- 59 *Ioannes Petrus Fontanella reijcitur.*
- 60 *Antiquitus fuit iam iste met articulus controuersus.*
- 61 *Interpretatio cap. 30. Curiarum anni 1585.*
- 62 *Regium rescriptum Serenissimi Regis Philippi Secundi.*
- 63 *Respondetur argumento ex obseruantia subsequuto desumpto.*
- 64 *Obseruantia varia, & difformis non inducit stylum.*
- 65 *Nec ex ea queritur legitima quasi possessio.*
- 66 *Nec consuetudo.*
- 67 *In domo Deputationis est varia haec obseruantia.*
- 68 *Vnicus actus contrarius interrumpit consuetudinem.*
- 69 *Ioan. Paulus Xammar affirmat hanc obseruantiam monstrua parere.*

- 70 *Consuetudo non dicitur si non est introducta in contradictorio iudicio.*
- 71 *Iudicia illa Deputatorum inaudito Regio fisco erant nulla.*
- 72 *Maxime si erant absentes hi Officiales Regij, qui inhabilitabantur ad sortem.*
- 73 *Absens praesumitur quod ignorat ea qua contra ipsum sunt.*
- 74 *Non possunt vocari negligentes.*
- 75 *Absentia dicitur iusta si sint occupati in Regio seruitio.*
- 76 *Quo casu habent in integrum restitutionem.*
- 77 *Neque attenditur praescriptio.*
- 78 *Consuetudo qua tendit ad tollenda privilegia, vel praerogativas non attenditur.*
- 79 *Ultimus observantia status est attendendus.*
- 80 *Ultima observantia tollit primam interueniente aequitate.*
- 81 *Articulus noster iam fuit disputatus an. 1662.*
- 82 *Regia rescripta referuntur ad litteram.*
- 83 *Dominus noster Rex reseruauit sibi infacultatem Deputatorum.*
- 84 *Verba formalia reservationis referuntur.*
- 85 *Eadem reservatio fuit in Domo Ciuitatis Barcinona.*
- 86 *Reservatio hac plures effectus produxit.*
- 87 *Primus quando declaratum fuit super dubio Episcopi Vicen.*
- 88 *Secundus circa subsidia locorum.*
- 89 *Tertius circa numerum Nobilium.*
- 90 *Quartus circa milites armata militia.*
- 91 *Quintus circa tempus renunciationis officiorum.*
- 92 *Sextus circa idem tempus in alio casu.*
- 93 *Septimus circa conclusionem habilitationis.*
- 94 *Octauus circa exceptionem quod aliquis esset Castellanus cuiusdam castelli.*
- 95 *Nonus circa formationem Bursarum Officiorum Visitationum Deputatorum.*
- 96 *Decisio Supremi Consilij Regnorum Corona Aragonum.*
- 97 *Rescriptum Regium directum Proregi.*
- 98 *Rescriptum directum Deputatis.*

- 99 *Rescriptum directum Aduocato Fiscali Patrimoniali.*
 100 *Prorex contradicit, & viriliter se opponit.*
 101 *Extrahuntur Habilitatores qui de hac re cognoscūt una cum Deputatis.*
 102 *Decisio Habilitatorum, & Deputatorum in fauorem Authoris.*
 103 *Nominantur qui fuerint vt immortalitati remaneant.*
 104 *Secundum rescriptum directum Proregi.*
 105 *Aliud Deputatis.*
 106 *Sed Prorex semper in sua pertinacia perseuerans.*
 107 *Author nullam quarimoniam aduersus Proregem proposuit.*
 108 *Rerum euentus infasti Proregem ad abstinendum ab officio astringunt.*
 109 *Autor primus fuit qui hunc honorem meruit.*

- 1 **S**ciendum est reperiri in Cathalonia quēdam Magistratum sūmæ autoritatis, & præminentiaē quem Deputationem vulgo dicimus, † qui componitur ex certo personarum numero trium videlicet Brachiorum, quæ Vniuersitatē totius Cathalonix representant. Tria ista brachia (quæ apud Valentinis Estamenta vocantur) magni corporis mēbra præcipua sunt Ecclesiasticum, Militare, & Regale. Componitur primum ex Archiepiscopo Tarraconensi, cæterisque Episcopis Cathalonix, certo Canonorum Capitulorum, seu Ecclesiarum Cathedralium numero, quibusdam Abbatibus, & Monachis Benedictinis, & Cisterciensibus, & Æquitibus Hierosolymitanis. Alterum vero, militare scilicet, ex Magnatibus, Nobilibus, Æquestris ordinis viris, & Baronibus. Vltimum constituunt Sindici Ciuitatum, & Villarum, quod Regale appellatur, quia nempe Ciuitates, & Villæ Regiæ illæ scilicet quæ in Damania, vt apud Italos dicitur, siue immediate sub Regia iurisdictione sunt, illud componunt.
- 2 † Ex hisce personarum generibus efformatæ sunt quædam Vrnæ, siue Bursæ, vt vulgus eas nominat, in quibus illorum tesserae intercluduntur, qui ad hoc Deputatorum officium extrahi
- 3

extrahi possunt. Tres itaque Bursæ sunt † Ecclesiasticorum. 4
 vna e qua vnoquoq; triēnio vnus ex plurium nominibus il-
 lorum quorum supra meminimus in Vnam, siue Bursam,
 coniectis, extrahitur, & iste Deputatus Ecclesiasticus voca-
 tur qui Magistratui ratione dignioris status, præest. † Bursa 5
 altera Militarium dicitur, hoc est Magnatum, Nobilium, &
 æquestris Ordinis ad certum numerum attingētium, e qui-
 bus singulis triennijs vnus sorti committitur, cui fors obti-
 gerit Deputatus militaris appellatur. † Tertia bursa Rega- 6
 lium est, quæ componitur ex certo numero Ciuium hono-
 ratorum (sic vocantur) tam Ciuitatum, quam Villarum Re-
 giæ iurisdictionis, & eis vnus sorti committitur, qui Rega-
 lis Deputatus appellatur. Hi Deputati integram Cathalo- 7
 niæ Vniuersitatem in aliquibus repræsentant, † de quorum
 origine, & repræsentatione laxiori calamo scripsit Don Phi-
 lippus Viñes Cathalonæ nostræ decus, & ornamentum, qui
 meritis attollentibus e Senatorio munere ad Regētem Re-
 giam Cancellariam in Supremo Regnoꝝ Coronæ Ata-
 gonum Cōsilio euectus est, *in celebri opusculo quod incipit*
Cesò la Monarquia delos Godos in lucem edito an. 1632.
 plura adnectunt Gabriel Berart *in Speculo Visitationis cap.*
24. Fontanella decis. 245. cum seq.

In hisce Bursis annis singulis in locum demortuorum, 8
 solēbant Deputati ex concessione Regia alios nominare,
 sed post felicissimam reductionem illius Prouinciæ ad debi-
 tum Domini nostri Regis obsequium, fuit nominatio illa
 Regiæ Maieitati reseruata, reliquis conditionibus in suo ro-
 bore permanentibus, præcedente propositione ipsorū De-
 putatorum. † Cumq; in eo Magistratu minus decorum fue- 9
 rit beneficio sortis in Deputatum quemquam adscisci, & il-
 lud non exercere officium, ideo nunquam permissum fuit
 exceptionem in extractum opponere, † sed singulis trien- 10
 nijs sextiduo ante diem 22. Iulij (quæ dicata est Diuæ Mag-
 dalenæ tutelari ad hanc extractionem) erigitur Magistratus,
 iuxta dispositionem Capituli 25. noui Ordinamenti anni
 1599. ex nouem viris compositus, tribus videlicet pro quo-
 libet

- libet brachio, qui vna cum ipsis Deputatis super omnibus exceptionibus quæ opponuntur à Fisco illius Magistratus (ex cōcessione enim Regia fruitur hæ prerogatiua habendi Fiscum) ius dicunt hoc modo. Leguntur coram ipsis nomina eorū qui in dictis Bursis reperiuntur inclusi, & super exceptionibus contra eos propositis dicunt procedere, vel non procedere. Si declarant procedere notatur in margine nominis illius cum his verbis: *Nō potest quia est debitor Domus Deputationis* si hæc est exceptio. Vel *Non potest quia non vacauit per tempus*, quando videlicet exceptio est quia iam fuit Deputatus, & non vacauit per tempus stabilitum. Vel *Non potest quia est Regius Officialis*: ex Statuto enim prohibentur Regij Officiales posse cōcurrere ad hanc sortem. Vel *Nō potest quia laborat infirmitate, qua officij exercitium impedit*, vel aliam similem causā proponendo. Hac nota facta in margine nominum impeditorum, quando venit dies extractionis nō committuntur sorti, seu nō ponuntur in Vrna nomina, vel tesserae illorum quibus decreta fuit per Habilitatores, & Deputatos exceptio per illa verba *Nō potest*.
- 11 † Dubitatum igitur fuit in Magistratu illo Habilitatorum, & Deputatorum vtrum mihi qui eram infaculatus in Bursa Deputati, quem vt dixi militarem vocant, deberet poni notula, seu exceptio. *Non potest quia est Regius officialis cum sit Regens in Supremo Consilio Regnorum Corona Aragonum*. Pro parte Fisci Domus Deputationis adducebantur sequentia.
- 12 Primo littera Cap. Curiarum, quas appellant Sæctę Annæ quia fuerunt celebratę per Sereniss. Regem Ferdinandum an. 1493. in Ecclesia ei dicata quæ traducta sonat prout sequitur. *Etsi forsã eueniat quod aliqua persona ex infaculatis eotēpore esset officialis Regius nō possit concurrere in electione futura, etsi inaduertenter sortitus fuerit non possit esse, imo alius sit mox extrahendus qui non sit similis conditionis*.
- 13 Secūdo obijciebatur Cap. 10. Curiarum anni 1520. quod latinè traductum sic se habet. *Et volens Curia generalis in posterũ corrigere, & declarare capitulum extractionis quod*
pro-

prohibet Officialibus Regijs posse concurrere, ordinat quod si contingat aliquem ex Deputatis obtinere aliquod officium Regium, quod ipso facto vacet officium Deputati, & constituto quod ille munus Regiū acceptauerit, debeat procedi absq; aliqua dilatione ad extractionem alterius Deputati.

Tertio vrgebat magis Cap. 36. noui Ordinamenti anno 1599. cuius verba latino sermone donata sunt prout sequitur: *Ad euitandas fraudes quas officiales Regij, & Sancti Officij Inquisitionis fidei infaculati in Domo Deputationis singulis triennijs committunt renunciationibus fictis officiorum regionum qua possident, & post factam extractionem iterum redeunt ad exercitium illorum. Idcirco ordinat presens Curia quod dicti officiales regij tam cum iurisdictione, quam sine ea, & etiam officiales Sancti Officij Inquisitionis, non possint obtinere officium aliquod in Domo Deputationis, neque concurrere in officio Deputati, nisi sex mensibus ante dictam extractionem, verè & non fictè renuntiauerint dictum officium, & non possint habilitari ad sortem extractionis, quin prius medio publico instrumento constare fecerint de dicta renunciatione facta ante sex menses. Quod si voluerint iterum exercere officia renuntiata debeant habere privilegium subscriptum per Suam Maiestatem, nec sufficiat illud habere à Prorege, debeatque registrari in Domo Deputationis, & non seruata dicta forma non possint dicti officiales habilitari, & casu quo sortiti sint nõ seruata dicta forma talis extractio sit ipso facto nulla, & statim fiat alia. Et quia in prima extractione qua est faciēda proximo mense Iulij huius anni 1599. non potest habere locum predicta prohibitio ob defectum temporis, idcirco ordinat sufficere quod dicta renunctio fiat decem diebus ante proximam extractionem, declarando quod si officium est annuale, biennale, vel triennale, & eueniat fini-ri uno, vel aliquibus diebus ante extractionem, quod tali casu non sit necessaria renunctio, nec ei debet obstare officium illud, in reliquis vero obseruari dispositum in hoc Capitulo. Placet Suae Maiestati. Couarruias Vicecancellarius.*

14

Quarto allegabātur diuersa exemplaria Habilitationū in
qui-

15

- quibus legebantur inhabilitati Oratores Domini nostri Regis in Curia Romana, & in Germania, Consiliarij Indiarum, & Regiarum Audientiarū Sardiniae, Maioricarum, Granatae, Proreges etiam Aragoniae, Valentiae, Sardiniae, Gubernatores Belgij, & Praefecti Domui Regiae, & quod magis erat reperiiebantur inhabilitati Vicecancellarij, & Regentes nostri Consilij Supremi Aragonum. † Obseruantia autem subsequuta est vera interpretres Statutorum Mascard. *de generali. Statu. inter. conclus. 2. nu. 139. Gratia. discep. foren. cap. 846. nu. 16. Valēzuela conf. 115. nu. 25.* † & idcirco vocant hanc interpretationem exclusiuam cuiuscunque alterius etiam si sit ipsius Principis promulgantis latè Solorzanus *de India. guber. lib. 2. cap. 21. nu. 23. § 24. & latius tit. 1. de Indiar. iur. lib. 2. cap. 24. nu. 82.* † At his omnibus nō refragantibus firmiter sustinemus Regentes Supremi Aragonum Consilij pro Cathalonia debere habilitari ad officia Deputatorum, Constitutionibus, & Capitulis Curiae nostri Principatus non obstantibus.
- 19 Primo quia licet Constitutiones, & Capitula Curiae Cathaloniae possint appellari ius commune, quod ad Principatum, seu Regnum, tamen negari non potest esse ius municipale, habereque naturam Statutorum, & sic interpretandas esse ad litteram, in terminis Cancer. *var. resolu. par. 2. cap. 1. nu. 1. 2. § 3. Xammar de offi. iudi. par. 1. quest. 11. num. 231. Fontanel. de pactis nuptia. tom. 2. claus. 7. glos. 3. par. 7. nu. 21. Michael Ferrer 3. par. obser. cap. 7. nu. 4. Oliba de actioni. in S. sunt prater ea n. 22. lib. 3. par. 1. Ioseph Ramonius conf. 90. nu. 4. Gratia. discep. foren. 685. nu. 14. lib. 4. & ex l. constitutionibus 24. D. ad municip. probat Giurba obserua. 70. nu. 4.*
- 20 † maxime cum de personarum exclusionem agitur Thesaur.
- 21 *decis. 37. nu. 1. Castillo lib. 2. contro. cap. 20. nu. 11.* † Idcirco verbum *officialis*, & quoties inuenitur in Statuto debet intelligi de illo qui propriè talis est, idest de eo qui habet iurisdictionem contentiosam Andreas de Ifernia *tit. Quae sint Regalia ver. ad Iustitiam expediendam.* Ioa. Anto. Lanarius *conf. 22. nu. 9. § conf. 43. nu. 15. Cutellus in Cod. legum Siculorum*

lorum ad leges Martini cap. 4. nu. 7. fol. 383. Patian. de probatio. lib. 2. cap. 27. nu. 38. Fontanel. decis. 589. nu. 3. to. 2. Ramon. conf. 35. Barbosa de appella. verb. appel. 175. nu. 4. Mastrillo ad Indult. generale cap. 40. num. 6. Octauia. Cachera. decis. Pedamon. 144. nu. 13. Giurba conf. 96. à nu. 1. vsque ad 18. Vincent. de Franchis decis. 497. nu. 5. Aponte conf. 49. Bonacosa in questio. crimi. ver. officium Sanfelicius decis. 61. nu. 6. † Sic videmus leges prohibentes officialibus ne emere, vel vendere possint, non comprehendere eos qui non habent iurisdictionem Hermosilla to. 2. fol. 48. Peregri. de iur. fis. lib. 4. tit. 7. n. 14. & hoc significauit Rutgerus Rutlant de Commissarijs, & commiss. par. 1. lib. 3. cap. 1. nu. 5. dum dixit verbum officium verificari in iurisdictionalibus.

22

Hanc interpretationem recipit Priuilegium Serenissimi Ferdinandi Secundi concessum Ciuitati Barcinonæ (quod communiter appellant Priuilegium regiminis illius Ciuitatis) die 13. Octobris 1498. prohibetur enim expressè in illo Officialibus regijs, vt non possint officia illius Ciuitatis fortiri, & quamuis pro parte Ciuitatis contendebatur prohibitionem in dicto Priuilegio contentam comprehendere etiam Officiales non habentes iurisdictionem: tamen Regia Audientia Cathalonix referente doctissimo Don Ludouico à Peguera declarauit die 7. Octobris 1593. solum intelligi debere de officialibus habentibus iurisdictionem, vt refert Ioa. Paulus Xammar in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinona §. 22. nu. 43. Sic etiam die 7. Nouembris 1596. referente Regio Senatore Francisco Bonet fuit declaratum in eadem Regia Audientia Ioachimum Setanti, qui erat Locumtenens Castellani Castri de Bellaguarda, esseabilem ad Consulatum Logix Maris dictæ Ciuitatis, quia non constabat habere iurisdictionem saltem quæ haberetur in consideratione.

23

Regentes Consilij Supremi Aragonix, qui resident in Curia Matrili pro parte Cathalonix nullam in ea iurisdictionem contentiosam exercent: † omnes siquidem lites terminantur intra Cathaloniam, etenim nec in gradu supplicacionis

24

25

- cationis, appellationis, vel recursus, & quod magis est, nec per litteras causa videndi, & recognoscendi extrahuntur causæ, seu lites ab illa Prouincia, sunt iura nota *in Constit. Todas las causas, in Constit. las Officials, in Constit. Clarificant tit. de iurisdic. om. iudi.* Mieres *in colla. 2. Curia Barcinonæ Petri Secundi cap. 14.* Anto. Oliban. *de iur. fisci cap. 4. nu. 24.* Fontanel. *de pac. nupti. clau. 4. glos. 11. nu. 60.* Calixtus Ramirez *de lege Regia §. 10. nu. 15.* & ferè omnes Practicè
- 26 Cathalani. † Etsi rem hanc ab origine repetimus, inuenimus esse tam antiquam, vt iam in Priuilegio per Carolum Caluum Cathalanis concessio anno 844. legatur hæc prærogatiua, continetur in hoc Priuilegio extensio aliorum iam, per Carolum Magnum, & Ludouicū Pium eisdem Cathalanis concessorum, † quidquid latret Don Iosephus Pelliferius Regius Historiographus de omni sciētiarum eruditione optime meritis, qui inaniter persuadere conatur prædicta Priuilegia fuisse apocrypha negādo vetustati verba quæ euo illi propria fuisse ex alijs scripturis, & instrumētis eiusdem temporis dignoscitur. † Verba Priuilegij ad litteram, tradit ex Archiuio Barcinonensis Ecclesiæ Diago *in Histor. Comit. Barci. lib. 2. cap. 4.* & ex Archiuio Narbonensis Ecclesiæ quamplurimi Autores exteri. Quæ autem ad institutum nostrum conferunt sunt sequentia. *Nec ipsi, nec eorum homines à quolibet Comite, aut Ministro iudiciariæ potestatis vllō modo iudicentur, aut distringantur, sed liceat ipsis secundum propriam legem omnia mutuo definire.* Sed de his forsan alibi.
- 27
- 28
- 29 Ex hoc principio quod Regētes Cathalani Supremi Cōsiliij nō habeant iurisdictionem in Cathalonia, euenit quod cum in Curijs Generalibus anni 1585. Dominus Rex Philippus Secundus cōmisisset nobili Michaeli Terzà Regenti in Supremo Cōsilio pro Cathalonia receptionem iuramenti, & homagij quod Habilitatores per Curiā nominati debebant præstare, tria brachia disētiendo à dicta nominatione, seu commissione exposuerunt Sux Maiestati nō licere præfato Regenti commissionem illam exercere quia non erat

erat officialis Cathalonix, nec in ea iurisdictionem aliquam habebat, quæ supplicatio visa fuit rationi consona, & hac de causa Dominus Rex nominavit Don Michaellem Cordelles, qui tunc erat Regens in Regia Audientia Cathalonix, vt hæc omnia testantur Michael Zarouira *in Ceremoniali Curiarum eiusdem anni 1585. fol. 6. 8. 9.* & Don Ludovicus à Peguera *in Practica celebradi Curias cap. 15. nu. 7.*
 † Neque his obstat si diceretur posse euenire casum in quo Regentes Cathalani Supremi Cōsiliij Aragonum exercent iurisdictionem in Cathalonia, videlicet quando Regia Maiestas euocat ad se, & ad suum Supremum Consilium causam delicti alicuius ex suis Ministris, vel Officialibus iuxta *Constit. 14. & Constit. 19. tit. de Iurisd. omni. iudi.*

30

Quia respondetur dictas Cōstitutiones videri reuocatas per *cap. 5. Curiarum anni 1599.* quo prouisum satis extitit Sindicatui omnium Senatorum, ac Officialium illius Principatus, & nominat Sua Maiestas singulis sexennijs in Syndicatorem Generalem vnum ex Regentibus Supremi Cōsiliij, qui Cathalanus non sit, & quamuis huiusmodi causæ in gradu appellationis possint, & debeant in dicto Supremo Consilio introduci, tamen Regentes Cathalani habent expressam prohibitionem vouendi in eis iuxta disposita *in cap. 5. supra adducto.*

31

Quisnam enim actus magis proprius iurisdictionis contentiosæ considerari potest, quam actus vouendi in aliqua lite? † Vnde periculosa dici possent iudicia nostri Supremi Consiliij in quibus Adiuncti aliorum Cōsiliiorum vocantur præcipuè in causis Regni Valentix (maximè in illis in quibus numerus Adiunctorum præualet, vt in quadam lite in qua solus ego interueniebam ex nostro Consilio) cum Adiuncti nec Regnicolæ, nec de Consilio Supremo Aragonum sint, nec esse possint. Sed prorogatione tacita litigantium hæc conualidari posse existimarem licet semper obstant tradita à Carleual *de iudi. par. 1. lib. 1. tit. 1. dispu. 2. quæst. 8. sect. 3. nu. 1127.*

32

Vel vt ad institutum redeamus, potest dici *Constitutionem*

bb

nem

nem Clarificant, quatenus excipit causas Officialium Suae Maiestatis, Deputatorum, & Consiliariorum, &c. esse intelligendam iuxta *Constit. Per prouehir 19. eius tit.* quae declarat loqui solummodo de causis in quibus cōtrouersia est ad quem pertineant huiusmodi officia, quae declarationes iurisdictioni voluntariae, & non contentiosae attribui debent, vel tandem dici potest cum sit inter Regios Officiales non esse verum exercere iurisdictionem respectu Cathalanorū, spoliant enim se suis Priuilegijs quodammodo Cathalani dum honorem recipiunt vt inter domesticos, & officiales Regiae Domus numerentur.

34

Posito igitur Cathalanos Regentes in Cōsilio Supremo Aragonum residentes nullam exercere iurisdictionem in Catalonia, hoc validum conficitur argumentum. Negari non potest per Suam Maiestatem inceptas fuisse Curias an. 1626. postque fuisse continuatas an. 1632. (licet finitae nec conclusae ob nostram infelicitatem non fuerint) Reperiebatur in Brachio militari (quod Nobilium, & equestris Ordinis virorum esse diximus) habitatus, siue admissus Don Martinus de Alagon Comes de Sastago Aragoniēsis vti dominus loci de Castissent siti in Catalonia in Vicaria Pallariensi, oppositum fuit illi esse Capitaneum, seu Ducem militum Germanorum custodiae Suae Maiestatis, reque in Curia ventillata, & discussa coram Iuncta quam Habilitatorū, seu Admittendorum vocant, fuit die 2. Maij 1632. declaratum nō obstare praedictam exceptionem, eo quia nullam habebat iurisdictionem in Catalonia. Verba quae leguntur in Actis Curiae in processu Curiarum anni 1626. & 1632. die 2. Maij 1632. fol. 223. in Habilitationibus Brachij militaris sunt sequentia. *Et primo quo ad personam Illustris Don Martini de Alagon Comitis de Sastago, Marchionis de Calanda in Regno Aragonum cuius esse dicitur locus de Castissent in Vicaria Pallariensi situs qui tanquam Baro fuit iam admissus celebrationi praesentium Curiarum in anno 1626. fuit deliberatum, quod non obstante exceptione contra eum opposita de Officio Capitanei militum Germanorum custodiae*
Sua

Sua Maiestatis, attento quia nullam habet, nec exercet iurisdictionē in dictis Principatu, & Comitibus admittatur.

De vi huius decisionis nequit dubitari, cum apud Nos Iudicia Curia (qualis hæc decisio est) tantæ sint autoritatis, vt etiam criminaliter per capturam personæ, & bonorum, contra inobedientes possit procedi. † Referam, vt singularia verba *nostri Vatici* incipientis *Iudicium in Curia datum*. Dixi singularia, quia fuit hæc lex nostra lata in primis Curijs, quas Comes noster Barcinonensis Raymundus Berengarius huius nominis primus celebravit Cathalanis sexcentum ab hinc annis. Eius verba sunt. *Iudicium in Curia vel à Iudice de Curia electo ab omnibus sit acceptū, & omni tempore sequutū, & nullus aliquo ingenio, vel arte ausus sit recusare. Quod si fecerit, vel facere voluerit persona sua cum omnibus que videtur habere veniat in manu Principis ad suam voluntatem faciendam, quia qui iudicium Curia recusat Curiam falsat, & qui Curiam falsat, Principem damnat, & qui Principem vult damnare punitus, & damnatus sit in omni tempore, ipse, & cuncta sua progenies, quia demens est, & sine sensu qui sapientia, & scientia Curia vult resistere, vel contrastare in qua sunt Principes, Episcopi, vel Abbates, Comites, & Vicecomites, & Valuasores, Philosophi, & Sapientes, atque Indices.* Videndi tractantes de hac re post antiquos Vaticorum nostrorum Glossatores Don Ludouicus à Peguera *in praxi crim. cap. 17.* & ibi Dō Acacius de Ripol *in additio. idem Peguera decis. 71. tom. 1.* idem Ripol *in nostris terminis de regalys cap. 36. nu. 27.* Fontanella *de pact. nuptia. tom. 1. claus. 4. glos. 16. nu. 90.* Regens Don Philippus Vinyes *in celebri illo tractatu Curiarum* (vtinam pro bono totius nostri Regni finitus fuisset) *discursu 2. de las Cortes Generales nu. 46.* & nostri Vatici verba refert Excellentissimus noster Vicecācellarius Don Christophorus Crespi *obser. 1. nu. 195.*

Ex his fit satis Capitulis Curiarum Sanctæ Annæ, & Curiarum anni 1520. supra relatis. Superest respondere cap. 36. noui Ordinamenti Curiarum anni 1599. quo caue-

tur, vt omnes Officiales Regij tam cum iurisdictione, quam sine ea sint inhabiles ad huiusmodi officia: sed facilis est responsio alio Capitulo magis aperto cōtrarium disponente.

38 † Hinc Statutum, etsi omnes excludat exceptiones, nō videtur eam excludere, quæ ab alio Statuto prouenit Marius Giurba obser. 16. nu. 10. Est Caput 54. eandem Curiarum

39 anni 1599. cuius verba sunt: *† Item Maiestatem vestram deprecamur quatenus dignetur eadem Curia approbatione stabilire, & ordinare vt Officiales Regij Maiestatis vestre non possint concurrere in officijs Deputatorum, nec alijs Domus Deputationis, neque assistere ayamentis, quæ ibi sunt, neque ire vti Oratores nomine Deputatorum qui prius renunciauerint sex mensibus ante officium, declarando hac Cōstitutione quod nomine Officialium Regiorum intelligatur tam illi, qui habent iurisdictionem, quam illi qui eam non habent absque eo quod in hac re possit fieri aliqua interpretatio, & quod hoc intelligatur non solum in Domo Deputationis, verum & in Ciuitatibus, Villis, & locis, ita tamen vt presens Constitutio non habeat locum in proxima extractione Deputatorum, & quod officiales triennales, biennales, & annuales quorum officia finient antea extractionem non comprehendantur in hac prohibitione. Placent Sux Maiestati contenta in presenti Cōstitutione quo ad Officiales tantum qui habent iurisdictionem. Cotarruius a Vicecancellarius.*

40 Subsistamus parumper, verbaque textus expendamus. Petitum fuit Domino Regi vt comprehenderet Officiales tam habentes, quam non habentes iurisdictionem. Anquit Sua Maiestas quo ad Officiales habentes iurisdictionem, vnde quo ad alios scilicet, qui non habent, visus est denegasse ex doctrina Bartoli in l. etsi sine 7. §. sed quod Papinianus nu. 1. D. de minor. cap. non ne de presump. l. cum Prator 12. D. de iudi. l. Tribunus 20. §. fin. vbi Bald. & Cuma. D. de testa. mili. Curtius Seni. conf. 42. nu. 27. Beccius conf. 55. nu.

41 11. Roland. conf. 61. n. 11. vol. 3. † Statutum enim ultra personas in eo expressas nō extenditur Thefaur. dec. 263. n. 70.

Tota

Tota igitur difficultas sistit cui ex duobus Capitibus sit standum, cum certum sit ambo eadem die nempe 8° Julij 1599: fuisse decretata: Scio rem hanc non semel agitatam, semperque Regios Ministros tenuisse standum esse dicto cap. 54. Quodque tunc ab Antecessoribus audiuimus, varijs nouisque nunc conabimur adstruere fundamentis.

Primum. In cap. 54. petiitum fuit expressè, & principaliter vt declararetur Officiales Regios nō admitti ad huiusmodi officia, & quod eorum nomine comprehenderentur tam qui habent, quam qui non habent iurisdictionem.

At in cap. 36. non principaliter hoc petebatur, sed agebatur dumtaxat de renūciationibus fictis, & fraudibus quæ in hac re quotidie experiebantur. † At quādo vnum Statutum est specialius altero, quis neget specialius attendi? ita Bald. in l. executionem. m. n. 24. vers. pone duo sunt C. de executi. rei iudi.

Mascar. de generali Statuto. inter. conclus. 8. nu. 27. & ex l. fin. C. de testam. & ex Baldo, Socino, Menochio, & alijs tradit Seraphi. decis. 243. nu. 3. † Quinimo vnum Statutum limitat, & declarat aliud, etsi sancitum sit vt ad litteram sint intelligenda Ofascus. decis. 167. n. 18. Carpa. ad Statu. Mediola. cap. 174. nu. 89. idem Mascard. conclus. 2. nu. 122.

Secundum sit fundamentum: Etiam si fateretur ambo Statuta inter se aduersari absque eo quod de posterioritate alterius constare posset, adhuc hoc in casu iura, & Doctores stant pro nostra sententia: † explorari siquidem iuris est quando extant duo Statuta inter se opposita standū ei quod minus iuri cōmuni derogat Ofascus. decis. 167. nu. 16. Bald. conf. 223. nu. 4. lib. 1. Crot. conf. 50. nu. 21. Cephal. conf. 601. nu. 36. lib. 4. Mascard. de generali Statuto. inter. conclus. 8. nu. 26. † quemadmodum cum adest Statutum quod potest habere duplicem sensum, ille sensus recipiendus est qui magis conformis est iuri communi glos. in cap. statutū 4. vers. numerandum post princi. vers. Item per hanc de praben. in 6.

Anchar. conf. 91. nu. 1. Gratia. discept. foren. 576. num. 11. & discep. 546. nu. 13. Marius Muta ad Consuet. Panor. cap. 49. nu. 11. † De iure autem communi Regij Officiales nō prohiben-

hibentur hæc exercere officia *tex. in l. 1. ibi etiam hi qui no-
stra procurasse monstrantur, muneribus civilibus fungi de-
bent, vbi Amaya C. de excusat. mune. lib. 10. Ioan. de Platea,
& alij repetentes in dicto tex. alias enim si secundum ius
commune non liceret, non erat necessaria prohibitio, vnde
Statutum hoc disponens, scilicet cap. 54. minus se opponit
iuri communi, quam cap. 36. imo illud est conforme, hoc
se opponit.*

48 Sit tertium fūdamētum. † Quando in eodem Volumi-
ne duo reperiuntur Statuta contraria standum ei quod ma-
gis est conforme iustitiæ, & æquitati *Alexani. cons. 58. nu. 5.
lib. 4. Cephal. Decius, & alij laudati per Mascardum de Sta-
tuto. inter. conclus. 8. à nu. 14. ex pluribus Muta ad Consuetu.
Panor. cap. 18. nu. 36. imo Marfilius in l. 1. §. si ferat nu. 29.
D. de questio. dicit quod Iudex non debet attendere priori-
tatem, vel posterioritatem in Statutis, vbi equius, & iustius
inter illa apparet. Inficiari autem nequit iustius, & equius
esse, quod hæc publica munera subeant. ij. de quibus Aure-
lius Iuris Consultus dixit, credere Principem eos qui ob sin-
gularem industriam explorata eorum fide, & gravitate ad
huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudica-
tuos esse pro sapientia, ac luce dignitatis sua quam ipse so-
ret iudicaturus. Verba sunt *tex. in l. 1. D. de offi. Prasec. Prat.
& facit alius tex. in §. eos colla. 2. in Authen. Vi Iudices sine
quo. suffra. ibi: Quis enim non diligit eum, & honestate com-
pleri magna putet si nostro decreto, iudicioq; tui culminis ad
cingulū veniat, testimoniū quidem habens quod sit optimus.**

49 Sit quartum fūdamētū. Quoties duo Statuta sunt inter
se aduersa, quorū prohibitivū est alterum, alterum permis-
sivū, standum est permittenti, nō prohibenti *Bald. cons. 258.
vifo processu in fine lib. 4. Tufchus concl. 494. nu. 65. litt. S.*

50 Quintum sit fūdamētum: † Stylus Curia Generalis sit
quod prius assensus, seu consensus Regius ponatur Capi-
tulis Curia, quam Constitutionibus, & licet tam Constitu-
tiones, quam Capitula Curia eodē die quo celebratur (apud
nos dicitur Solium) seu vltimus dies Curiarum, robur acci-
pant,

piant, vt notauit Peguera *in praxi celebrãdi Curias 1. parte cap. 35.* & Hieronymus Blancas, & Hieronymus Martel *in tracta. de modo celebrandi Curias*, ille *cap. 17.* iste vero *cap. 78.* tamen si reperitur Capitulum Constitutioni cõtrarium, Constitutioni vti posteriori, & nõ Capitulo standum erit. † Quare dispositio *cap. 36.* noui Ordinamenti censetur derogata per *Constitutionem 54.* quæ licet inter Capitula Curia, & non inter Constitutiones sit collocata, tamen Cõstitutio est appellanda, vt ex ipsorum structura verborum liquet, ibi: *Non habeat locum presens Constitutio*, & ibi: *declarando presentem Constitutionem*, & ibi: *contenta in presenti Constitutione.* † Quo pertinet quod de Codice Iustiniano refertur vltimas nempe leges si cõtrariæ inter se reperiantur seruandas esse, quia vno, & eodem tempore fuit cõfirmatus, vt tradunt Barto. *in l. omnes populi n. 35. D. de iust. & iur.* Cacialup. & Ruin. *ibidem* Cynus *in l. 2. C. de testam. tute.* Mascar. *de Statuto. interp. conclus. 8. nu. 6.* † licet communiter dicatur quod quãdo Statuta sunt sub vna, & eadem compilatione, nõ potest apparere quodnam ex his sit prius conditum, vt ex Franchis *in cap. 1. nu. 8. de iur. iuran.* tenet Seraphin. *decis. 326. nu. 5.*

Sed vt ad principale institutum redeamus, cõfert ad stabilendam nostram sententiam hoc argumẽtum. † Certum est in materia Statutorum Statuentes noluisse comprehendere nisi eos super quibus potestatem statuendi habent Antonius Butrio *in cap. cum Ecclesia circa finem de Constitut. & conf. 40. in princ.* Alexan. *conf. 33. nu. 16. volu. 5.* Bald. *in l. fin. S. in computatione in fine C. de iur. delib.* idem Mascar. *de Statuto. interpre. conclus. 2. nu. 261.* † & hoc est quod communiter dicitur verba Statuentium nõ referri ad personas sibi non subiectas §. *sciendum*, ibi: *omnibus subiectis Imperio nostro l. de hered. quali. & differ. l. 1. C. de summa Trinit. & fide Catho.* Gratia. *discep. foren. cap. 709. num. 22.* Andreas Knichen *de Saxo. non prouoc. iur. ver. ius cap. 2. nu. 75.* & *in Encyclopædia cap. 16. nu. 41.* † cum enim Statuta condere sit iurisdictionis, conditum circa personam quæ non est iurisdic-

57 jurisdictionis Statuentium, est nullum Puteus *decif. 191. nu. 1. lib. 2.* † Et Statutum habilitans personam ad aliquem actum non comprehendit forenses, quia non potest personam non subditam habilem, vel inhabilem reddere Tuschus *conclu. 565. & conclu. 544. & 545. litt. S.* vbi ait Statutum non posse extendi ad non subiectos Statuentibus. Negari autem non potest iurisdictionem Domini nostri Regis vna cum Curia Generali Cathalonix procedentis limitari, & contineri intra terminos Principatus, & Comitatum. † Vnde colligi potest Capitula hec solum loqui de Officialibus Regijs Cathalonix, non autem eorum qui sunt extra Cathaloniam, quales sunt Regentes Cathalani in Supremo Aragonum Consilio, & quod *dictum cap. 36.* solum verba faciat de Officialibus Regijs intra Cathaloniam existentibus, probant euidenter eius verba: nam cum loquatur de renunciationibus faciendis per Regios officiales suorum officiorum dicit quod si postquam hec fuerint facte voluerint ad officia regredi indigeant Regio Priuilegio, & non sufficiat illud obtinere a Locumtenente Generali, ex quo apparet loqui de Officialibus intra Cathaloniam existentibus, extra enim eam degetibus nequit Locumtenens Generalis Priuilegia concedere. Additur etiam quod *in dicto cap. 36.* dicitur, quia ille annus 1599. erat extractionis, & non erat tempus sufficiens ad renuntiandum per sex menses ante illum diem, quod pro illa vice sufficeret fieri renunciationem per decem dies prius quam fieret extractio, vnde patet loqui de Officialibus intra Cathaloniam existentibus, qui solum intra tam breuem terminum poterant renuntiare, quo fit vt etiam si dictum Capitulum non haberet aliud expressum contra se, vt probauimus, adhuc non obstaret cum non loquatur de Regentibus Supremi Consilij, vtpote in Cathaloniam non commorantibus. † Non me latet Ioannem Petrum Fontanella *decif. penul. tom. 2.* tres sensus, seu intellectus dedisse nostro textui dicti *cap. 54.* At eorum duo nostro casui non adeptantur, & primus littere tex. opponitur.

60

Sed vt ea quae diximus super interpretatione *d. cap. 54.*

Re-

Regio rescripto remaneant roborata, scire oportet antiquissimam esse in Domo Deputationis cōtrouersiam hanc, & semper Deputatos persistisse vt nomine Regiorum Officialium comprehenderentur etiam ij qui iurisdictione carent. † Sicque videmus quod cum in *Capit. 30.* Curiarum, anni 1585. prohiberetur Officialibus Regijs vt non possint esse Deputati, & Deputatis in illis Curijs fuisset concessa interpretatio quorundam Capitulorum, ipsique in vim dictæ facultatis reseruatæ declarassent comprehendi in illa prohibitione tam habentes, quam nō habentes iurisdictionem Dominus Rex Philippus Secundus (quem primum numeramus in nostra Aragonū Corona) suo Regio rescripto Dat. in Sācto Laurentio Regali Escurialis Cenobio die 10. Iulij 1593. dictam declarationem, seu interpretationem Deputatorum reuocauit. Cumque hæc hucusque nostris in abscondito fuerint, & meo labore assiduisque vigilijs, super hac re, & alijs regij seruitij adinuenta, libet Regium rescriptum directum tunc Proregi hic inferere; est autem huiusmodi.

61

Don Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, Aragon, &c. Al Ilustre Don Bernardino de Cardenas Duque de Maqueda, Marques de Elche Primo Lugarteniente, y Capitan General en nuestro Principado de Cataluña, y Condados de Rossellon, y Cerdaña. Haviendo cō nuestra Real orden dada en Madrid à 6. de Febrero de este año 1593. mandado suspender tres Capítulos esto es el septimo, treze, y treinta, y quatro del nuevo Redreço del General del Principado de Cataluña hecho en las ultimas Cortes por Nos celebradas en la Villa de Monçon por las causas, y razones en dicha orden declarada que justamente mouieron nuestro animo, y haviendonos reseruado facultad de mandar mirar, y reconocer todas las interpretaciones, y enantamentos que en virtud de dichos Capítulos siete, treze, y treinta, y quatro han sido hasta oy por diferentes diez, y ochenas hechas a fin que las que se hallaren contra la mente, serie, y tenor delos dichos Capítulos, y cōtra nuestra intencion, y dela dicha Corte General,

62

cc

neral,

neral, las podamos mandar reuocar, y anullar conforme de derecho, y justicia procediere. Y como entre otras interpretaciones hechas sobre la disposicion del Capit. 30. del nueuo re- dreço hayamos hallado dos, la una declarando que las pala- bras de aquel se entienden, y se han de entender generalmen- te sin distincion ni limitacion, y que escluyan, y quieran que ningun Official Real assi con iurisdiccion, como sin ella, y assi de la Capitanía General, como de la Baylia, y Lugartenen- cia General, y del Racional, Escriuanos de Mandamiento, y de Registro, Capitanes que tienen Companya nuestra, o de nuestro Lugarteniente General, nuestros Embajadores, y per- sonas que tuuieren assiento, o officio en nuestra casa Real, co- mo otros qualesquier Officiales Reales, o del Santo Officio, or- dinarios, o estraordinarios en nuestro Principado de Catha- luña, y Condados de Rossellon, y Cerdaña, o fuera de aquel no puedan ser Deputados, ni tener Officio en la Casa de la Deputacion. La otra declarando que ninguno que haya sido Official Real, o del Sancto Officio; y no haya renunciado vn año antes del dia de la extraccion de Deputados dichos Offi- cios no pueda ser habilitado para concurrir en dichos Offi- cios, y considerando que la misma prohibicion estaua hecha no solo por el cap. 10. del año 1520. pero antes respeto de los Officiales Reales, y no obstante esso en diferentes habilitacio- nes sin cõtradicion alguna han sido admitidos dichos Officia- les Reales precediendo renunciacion de sus Officios, aunque no fuese hecha vn año antes, no escluyendo las personas que tienen Officios que ahora nueuamente con dichas interpreta- ciones han escluido, que hasta entonces hauian sido habilita- das, de donde se ve claramente hauer sido las dichas inter- pretaciones hechas en emulacion de nuestra autoridad Real, y de las personas que real, y actualmente se hallan firviendo nos, y del Santo Officio, y contra el uso, practica, y estilo obser- uado en la Casa de la Deputacion, el qual la larga obseruã- cia, y tacita aprouacion de las Cortes Generales, que despues se han celebrado, y no ha sido reuocado, ha seruido de mas verdadera interpretacion de dicho cap. del año 1520. y de la pro-

prohibicion antigua. Y por instar la extraccion de los Diputados que se ha de hazer à veinte, y dos dias de este mes de Julio, y sea necessario poner remedio en los abusos que por dichas interpretaciones se podrian causar si aquellas quedasen en su fuerça, y valor. Por tanto mientras mandamos reconocer las otras, cõ el tenor de las presentes de nuestro proprio motiuo, y cierta sciencia deliberadamente, y consulta, usando de la plenitud de nuestra potestad Real que como a Rey, y Señor de dicho Principado tenemos, y por su Diuina Magestad nos ha sido encomendada, y usando tambien de la reserva en dicha Orden contenida. A vos nuestro Lugarteniente General dezimos, cometemos, y mãdamos que luego en nõbre, y persona nuestra reuocais segun que Nos con las presentes reuocamos dichas dos interpretaciones arriba referidas sobre el dicho Capitulo 30. del nuevo redreço, y hareis entender a los dichos Deputados, y a qualesquier otros Officiales del General de dicho Principado, o otros a quienes tocare que dichas interpretaciones han sido, como esta dicho reuocadas, y anuladas, y que de ellas no usen ni en virtud de aquellas enanten, o hagan cosa alguna, antes aquellas tengan por reuocadas, cassadas, y anuladas, bajo pena de incurrir en nuestra ira, y indignacion, y de diez mil ducados de oro a nuestras Arcas Reales aplicadores, y que se cobraran de los bienes de los cõtrafactores, y bajo otras penas a nuestro arbitrio reservadas, declarando que qualesquier actos que en virtud de dichas interpretaciones se hizieren ser nullos, de ninguna efficacia, fuerça, y valor. Dat. en San Lorenço el Real a 10. de Julio 1593. Yo el Rey. Vidit Frigola Vicecancellarius, &c.

Supereſt vt faciamus fatiſ argumẽto ex obſeruantia ſubſequuta deſumpto, cum contrarietas duorum Capitulorum inter ſe pugnantium ex obſeruantia ſubſequuta omnino dependeat, iuxta quam aſſeritur non modo Regios Officiales habentes, & non habentes iuriſdictionem fuiſſe excluſos, verum in noſtris terminis Regentes Cathalanos Supremi Aragonum Conſilij.

- At his respondetur obseruatiam omnem supradicto Re-
 gio rescripto destructam, & inefficacem remansisse, & vlte-
 rius etiam irrefragabili iuris principio satisfacio, † nempe
 64 ex obseruantia varia, & actibus difformibus non induci ali-
 quem stylum, seu consuetudinem Bart. *in l. 2. in princ. D. so-*
lut matri. Rota Romana post lib. 2. Consilio. Farina. decis. 42.
nu. 3. Gratia. discep. foren. cap. 7 § 2. nu. 87. tom. 4. Valenzuela
 65 *conf. 34. nu. 167. † & non queri ex ea legitimam quasi pos-*
sessionem tradit omnium optimè Excellentissimus noster
Vicecancellarius Don Christophorus Crespi obseru. 60. nu.
 66 *114. † Difformitas enim, & varietas actuum impedit ne*
possit induci consuetudo Bald. & Doctores in l. 1. C. de pro-
batio. Aymon conf. 96. nu. 5. Ludouisius decis. 162. num. 8.
Posthius decis. 5. nu. 9. & decis. 541. nu. 14. latè Valenzuela
conf. 178. nu. 52. Fontanella de pac. nup. clau. 4. glos. 18. par.
1. nu. 168. Donat. Anto. de Marinis lib. 1. resolu. cap. 81. idem
Vicecancellarius noster obser. 63. nu. 36. ex l. semper 34. ibi:
Quid ergo si neque Regionis mos appareat quia varius fuit
D. de reg. iur. Barbofa plures referens ad ord. Reg. Lusita. lib.
 67 *3. tit. 64. in princ. nu. 11. † In Domo Deputationis videmus*
obseruatiam in hac parte variam, permittitur enim Affes-
fori Prætoris Barcinonæ qui Regiam iurisdictionem in ciui-
libus, & criminalibus exercet, vt habilitetur ad hanc sortem
Officij Deputati concurrenti, idem contingit Iudici quem
(vocat obligationum guarentigiarum) qui iurisdictionem
ciuilem etiam per capturam personarum cum Regio Pri-
uilegio exercet, idem obseruatur respectu Prothomedici
qui à Domino Rege nominatur, & iurisdictionem in rebus
ad suum officium spectantibus nō modicam exercet, idem
obseruatur respectu Magistri Regiæ Siccæ Monetarum qui
 68 *etiā inter suos exercet iurisdictionem. Idem in Baiulo cer-*
tæ gabellæ impositæ in mēsuracione tritici. † At vnico actu
contrario quis neget interrumpi consuetudinem etiam si
mille actibus esset corroborata Serarder de feudis par. 10.
sect. 20. nu. 157. in fine vers. vsque adeo Ludouis. decis. 162.
nu. 9. vbi Beltrami. nu. 15. Alijs autem Officialibus Regijs,
 veluti

veluti Aduocatis pauperum, qui nullam exercent iurisdictionem, cū eorum incumbencia solum sit pauperibus patrocinium suum impartiri prohibetur in sortem Deputatorum cōcurrere, vnde benè hæc elicitur consequentia. Permittitur aliquibus Regijs Officialibus qui iurisdictionem exercent habilitari ad Deputatorum sortem, ergo sequuta obseruantia eos nō excludit, & hæc alia etiam depromitur. Aliquibus Officialibus Regijs qui iurisdictionem nō exercent non permittitur habilitari ad Deputatorum sortem, ergo obseruantia non vniformis sed varia est. † Nihil ergo mirum quod loquendo de hac obseruantia eam monstrua-
 69
 parere affirmet Ioan. Paul. Xammar olim Collega noster in Senatu Cathalonix, de Iurisprudencia, & omni virtutū genere optimè meritus *in ciuili doctrina Ciuitatis Barcinone S. 22. nu. 74. in Codi. additionatis, & opera Iuris Consulti Iosephi Monras omnigena eruditione referti in lucem aditis.* † Neque consuetudo appellari potest quæ non est introdu-
 70
 cta in contradictorio iudicio iuxta tex. in *l. de consuetudine*, ibi: *Cum de consuetudine Ciuitatis, vel Prouincia confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror an etiam contradicto aliquando iudicio consuetudo firmata sit D. de legibus Valenzue. conf. 34. nu. 162.* † Neque hæc
 71
 agi possunt inaudito Regio Fisco cum eius plurimū interfit iuxta vulgata iura in *l. 3. §. Diuus*, ibi: *Et huiusmodi liberales cause si non interueniente Fisci Aduocato decise sunt in integrum restituantur l. si Fiscus 7. ibi: Quare si sine Fisci Aduocato pronuntiatum sit Diuus Marcus rescripsit nihil esse actum, & ideo ex integro cognosci oportere D. de iur. fisci Peregr. de iur. fis. lib. 7. tit. 2. nu. 2. Berart in Specu. Visita. cap. 12. nu. 11. & 12. Fontanel. decis. 356. cum seq. nu. 3.* † maxi-
 72
 me cum isti Regij Officiales qui supponuntur inhabilitati semper fuerint absentes à Principatu, sicque debebant citari, vt possent se defendere *cap. fin. de offi. deleg. in 6. cum vulgatis Valenzuela conf. 9. nu. 46. tom. 1.* † alias præsumitur absentem ignorare quod contra ipsum gestum est Matienço in *l. 8. tit. 11. lib. 5. glos. 12. nu. 1.* & ex pluribus Valenzuela
 73
 zuela

- zuela *conf. 33. num. 239.* Fontanella *de pac. nup. clau. 4. glos.*
 74 *12. nu. 57.* † neque isti possunt vocari negligentes Bald. *in*
l. si hypothecas nu. 1. C. de remis. pigno. Valenzue. *d. conf. 33.*
 75 *nu. 240.* † cum sint occupati in regio seruitio, quo casu di-
 76 citur absentia iusta, † & habent restitutionem *l. verum 12.*
s. ex facto ibi: Vel ij qui circa Principem sunt occupati D. ex
 77 *quib. cau. maio.* Valenzue. *conf. 4. nu. 102.* † quo casu nō cur-
 rit præscriptio Portolez *ad Molinam ver. absens num. 32.*
 78 † consuetudo autem quæ tendit ad tollenda priuilegia, vel
 præheminentias non est attendenda Platea *in l. omnes C. de*
Decurio. lib. 10. Curia Pisana *lib. 2. cap. 2. nu. 6.* Valenzuela
conf. 34. nu. 146.

- Verum, vt disputationem hanc in arctioribus terminis
 amplectamur, videamus quinam sit vltimus huius obseruā-
 79 tiæ status: † esse illum attendendum docet ex Valenzuela
conf. 78. nu. 60. noster Vicecancellarius, & Præses Dō Chri-
 80 stophorus Crespi *obser. 60. nu. 117.* † & vltima obseruantia
 tollit primam, vbi equitas adest Valenzue. *conf. 78. num. 61.*
 81 † Est certum quod anno 1662. acriter articulus hic disce-
 ptatus fuit in Cathalonia, cū enim Fiscus Domus Deputa-
 tionis in extractione Deputatorū, quæ eo anno faciēda erat,
 opposuisset Don Michaeli de Zalvà, & de Vallgornera Cō-
 siliario in Supremo nostro Aragonum Consilio (viro vndiq;
 conspicuo, qui regio seruitio ita insudauit, vt nemini secun-
 dus numerari possit, post hæc ad Proregem Regni Maiori-
 carum euecto in cuius regimine non modica suæ magnæ
 prudentiæ, & dexteritatis signa dedit) exceptionem quod
 nō poterat eam fortem Deputati militaris fortiri, quia erat
 Consiliarius Supremi Consilij Aragonum, re in Viceregia
 Audientia delata (quia tūc Prouincia carebat Prorege, quo
 casu Gubernator Cathalonix, seu vt propriè loquamur, Vi-
 cesgerens Generalis Gubernatoris qui erat Don Gabriel de
 Lupià eques ordinis, & militiae Sācti Iacobi, e Consilio Su-
 premo Belli vir magnis animi dotibus præditus, clauum te-
 net, & hac de causa Regia Audientia tunc Vice Regia ap-
 pellatur, nam in Cathalonia Gubernator generalis est Prin-
 ceps

ceps, seu immediatus Regni successor) disputata inquam, acriter quæstione apud decem, & nouem Senatores, qui illam componunt, & sic iunctis tribus Aulis, omnes fuimus voti (dempto vno qui absq; conscientia labe apud tot, tantosque, me dempto, de Iurisprudètia optimè meritos viros suum votum deponere poterat, imo debebat) rescribendū esse Deputatis, & Habilitatoribus quatenus permetterent dicto Don Michaeli de Zalvà concurrere in sorte Deputati quia non ei obstabant Constitutiones, nec Capitula Curiarum. Quæ decisio postea confirmata fuit per Suam Maiestatem regijs rescriptis tam dicto Vicesgerenti generalis Gubernatoris, quam Deputatis directis. † Rescriptum directū Gerenti vices Generalis Gubernatoris fuit tenoris sequentis. *El Rey. Noble Magnifico, y Amado Consejero. Los Deputados de esse Principado en carta de 22. de Julio passado me dan quenta dela excepcion que se opuso a Don Miguel Zalvà de Vallgornera de ser habilitado ala suerte de Deputado militar reputandole por Oficial Real por hallarse firuiendome en este mi Consejo Supremo en la plaça de Capa, y Espada por esse Principado, pero que obedecieron alas mandatos que despachasteis por Cancillaria cõ parecer dela Audiencia para que fuesse habilitado, suplicando los mande reuocar, y que no puedan concurrir ningunos Officiales Reales en obseruancia de los Capitulos, y Constituciones por mi confirmadas. Yo les respondo con la carta que va con esta que no impiden, ni enbaraçen a Don Miguel Zalvà a concurrir a dicha suerte, y que son justificados los mandatos que hizisteis como el hauerlos executado, y assi les dareis la carta para que lo tengan entendido. Dat. en Madrid a 12. de Agosto 1662. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus de Villacampa Regens. Vidit Don Georgius de Castellui. Vidit Don Iosephus Pueyo Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Iosephus Romen Regens. Dõ Didacus de Sada Secretarius.*

Rescriptum autem directum Deputatis fuit huiusmodi. *El Rey. Deputados. Por vuestra carta de 22. de Julio pasado*

do he entendido la excepcion que se puso con voto, y parecer de vuestro Abogado Fiscal por los Habilitadores, y vosotros al noble magnifico, y amado Cõsejero Don Miguel Zalbà de Vallgornera de ser habilitado ala suerte de Deputado militar reputandole por Official Real por hallarse sirviendo en este mi Consejo Supremo en la plaça de capa, y espada por esse Principado, y que no obstante que con parecer delas Salas despachò mandatos por Cancellaria Don Gabriel de Lupian Portantuezes de mi General Governador, para que se le habilitasse, y concurriessse ala suerte de Deputado militar, a que obedeciesteis por las consideraciones que deçis, pero me suplicais tenga por bien de mãdar reuocar dichos mãdatos, y que no puedan concurrir ningunos Officiales Reales en obseruancia delos Capítulos, y Constituciones por mi confirmados. Y hauiendose visto muy particularmente en mi Consejo Supremo los que hablan en estos casos ha parecido deçiros, que no impiden, ni enbarazan a dicho Don Miguel Zalbà para cõcurrir a dicha suerte por el prètecto referido, y que son justificados los mãdatos que para ello hizo el Portantuezes de Governador, como tambien el haueros vosotros executado, deque me doi por seruido. Dat. en Madrid a 12. de Agosto 1662. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albaterra. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Don Georgius de Castellui. Vidit Don Iosephus Pueyo Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Iosephus Romeu Regens. Dõ Didacus de Sada Secretarius.

83 Hucusque disputatio nostra versata fuit circa dispositionem Capitulorum cõcernentium regimen Domus Deputationis, & sic in arctioribus terminis, quam in quibus versamur. † Scire enim oportet quod post illam felicissimam reductionem, & reintegrationem Principatus Cathalonix ad debitũ Regis nostri obsequium, reseruauit sibimet ipsi Dominus Rex infaculationem personarum quæ in officijs tam Deputatorum, quam aliorum officiorum Domus Deputationis infaculari debent, quamuis in alijs obseruanda

fint

sint Capitula, & acta Curia de hac re loquētia. † Verba quibus Dominus noster Rex hanc facultatem sibi reseruauit continentur in regio diplomate Dat. Matrili die 19. Ianuarij 1654. in quo post concessionem omnium Priuilegiorū quibus Principatus fruebatur anno 1640. leguntur sequentia verba: *Reseruando tamen nobis, & successoribus nostris Regibus Aragonum ad nostram meram, & liberam voluntatem insaculationem personarum tam ad officia Deputatorum, quam ad alia quaecunque, sicut & quemadmodum reseruatam, & declaratum extitit per Don Ioannem ab Austria filium nostrum, omnium armorum maritimorum Gubernatorem Locumtenentem, & Capitaneum Generalem nostrum in dictis Principatu, & Comitibus in iuramento per eum praestito in dictorum officiorum primo ingressu die decima quinta Februarij anni praeteriti millesimi sexcentissimi quinquagesimi tertij ordinem nostrū diei vigesimi octaui Ianuarij eiusdem anni insequendo.* † Quae reseruatō est eadem cū ea quam sibi reseruauit Dominus Rex respectu insaculationis Iuratorum, & aliorum officialium Ciuitatis Barcinonæ, vt legitur in regio priuilegio Dat. Matrili die 3. Ianuarij 1653. sub his verbis: *Assi mismo me reseruo durante mi voluntad el hazer la insaculacion delas personas que huieren de concurrir, y tener los officios del Gouierno de dicha Ciudad, para los quales no han de poder ser admitidos, ni insaculados sino los que yo nombrare, proponiendome la Ciudad en los tiempos que se suele hazer la insaculacion las personas mas a proposito para que de ellas, o de otras nombre yo las que me pareciere, las quales solo tengan drecho en estar en las bolsas, y concurrir a estos officios, mientras yo no selos prohibo, &c.* † Ex his autem clare patet post hæc rescripta, & has concessionēs, & reseruaciones Suam Maiestatem latiores habere habenas quam antea, † sicque videmus ab eo tempore citra, interpretationem Capitulorum Curia circa insaculationem in dubijs quæ occurrerunt ad Dominū nostrum Regem spectasse. Ita censuit, & recognouit Magistratus ipse Deputatorum de cōsilio suorum Assessorum, &

84

85

86

87

dd

Con-

Consulentium die 27. Februarij 1665. quando dubitatum extitit an Don Iacobus de Copons Archidiaconus, & Canonicus Ecclesiæ Vrgelen. promotus ad Episcopatum Vicensem posset in officio Deputati Ecclesiastici continuare per totum triennium, cum illud fortitus fuisset vti Canonicus dictæ Ecclesiæ Vrgelen. & dictum fuit ad Suam Maiestatem spectare hanc declarationem.

88 Sic etiam videmus, quod non obstante dispositione Capitulorum Curia Sanctæ Annæ anni 1493. quibus cauetur, quod deficientibus personis militaribus in aliqua Vicaria (sic vocamus Præturas) seu districtu possint assumi ex viciniore, excepta Barcinonensi quæ nec præstat, nec recipit subsidium, tamen per Serenissimum Don Ioannem ab Austria tunc Proregem suo rescripto dato die 17. Martij 1654. fuit hoc reuocatum, & Vicariæ Barcinonæ dedit, & admisit ipsa subsidium consentientibus tandem, licet in principio strenuè reuoluentibus Habilitatoribus illius anni, me de ordine Sux Celsitudinis id tractante, & obtinente.

89 Ita quoque licet iuxta Capitula Curiarum sit solum certus numerus locorum, seu tesserarum definitus in Bursa Deputatorum militarium nobilibus, tamen, me etiam id tractante, Serenissimus Dominus suo rescripto diei 3. Martij 1654. dispensauit, vt quamplures alij admitterentur, vt militares, licet nobiles essent, & cæteri Proreges successores hoc idem faciunt, vt experientia ipsa nos docet.

90 Sic etiam, licet iuxta obseruantiam Domus Deputationis non permitteretur habilitari ad Officia Deputatorum, Tribuni militum, Statores maiores, Duces, alijque Officiales militiae armatae, tamen etiam me instante, & ab Habilitatoribus obtinente, fuit per eundem Serenissimum Proregem suo rescripto diei 24. Martij 1654. ordinatum vt habilitarentur, & ab eo tempore obseruatur singulis trienijs.

91 Hinc quoque videmus, quod licet Deputati, Habilitatores, & Assessores in prima insaculatione tenaciter, & absq; fundamento aliquo perstitissent in eo quod Officiales Regij vt possent in illa extractione habilitari debebant per sex men-

mensis antea fecisse renunciaciones suorum officiorum: tamen idē Serenissimus Prorex suo rescripto diei 24. Martij 1654. ordinavit sufficere in extractione illius anni factam fuisse renunciacionem quolibet die, dummodo antea facta fuisset, quoniam eo anno non potuit extractio fieri solita die, sic erat irregularis, nec potuit prævideri à Ministris Regijs, nec intelligi quo die faciēda erat, nec pariter scire potuerūt an per Suam Maiestatem venirent nominandi in ea infaculatione.

Sic quoque vidimus in habilitatione anni 1662. cum venisset infaculatus per Suam Maiestatem Iosephus Reguer qui reperiebatur Vicarius (sic Prætores appellamus) Villæ franchæ pēniten. & fuerit ei oppositum non renuntiasse per sex menses antea Præturæ officium, tamen per Gerentem Vices Generalis Gubernatoris (deficiente Prorege) fuit rescripto diei 21. Iulij eiusdem anni 1662. in sequendo votum Viceregix Audientix, iunctis tribus Aulis, ordinatū quod habilitaretur, neque enim scire potuit an esset nominandus, vel infaculandus per Suam Maiestatem, & visum, fuit sufficere si per duos dies antea, prout euenit renunciaverit.

Sic insuper etiam videmus, quod post reservationem quam fecit Dominus Rex non concludunt Deputati, nec Habilitatores actum habilitationis personarum quæ ad sortem concurrunt, quin prius certiores faciant Proregem de inhabilitatis (hoc etiā obtinui à primis Habilitatoribus) & de causis quas habent ad eos inhabilitādos, in scriptis redactis illis, quæ non continent infamiam, his vero quæ infamiam continent ore tenus dicto Proregi patefactis, iuxta rescriptum dicti Serenissimi Proregis alio Suæ Maiestatis confirmatum die 26. Nouembris 1656. & ita inhabilitatio hodie non potest fieri per scrutinium, nec causa inhabilitationis taceri, sic antea practicabatur, & disponebant Capitula Curiarum. Imo nota inhabilitatorum Proregi tradita, ipse vna cum Regia Audientia iunctis tribus Aulis cognoscit summarie, & de plano de iustificatione causarum eas

admittens, aut reiiciens prout de iure absque tamen strepitu, & figura iudicij.

94 Sic videmus quod etiam si exceptio fuerit opposita Honophrio Pedrolo eo quod esset Castellanus Villæ Ceruariæ, nihilominus etiam per Regiam Audiëntiam fuit ius dictum super dicta exceptione, & declaratum non procedere.

95 Sic etiam vidimus, quod licet cap. 1. noui ordinamenti Dõmus Deputationis facti anno 1599. sit dispositum vt nouem Visitatores, seu Sindicatores eligant duos Assessores, Scribam maiorem, & Procuratorem fiscalem, his non obstantibus iussit Dominus Rex vt formarentur Bursæ pro dictis officijs.

Ex quibus omnibus colligitur quod si ante reservationem non remanebant iurè exclusi à sorte Deputatorum Regentes Cathalani Supremi Consilij Aragonum, multo minus post eam, cum sit certum remansisse penes Suam Regiam Maiestatem supremam potestatem insaculandi personas sibi bene visas, supremam potestatem interpretandi, derogandi, ampliandi, & restringendi Capitula super hac re loquentia absque eo quod nec leue, nec minimum præiudicium insaculatis oriatur, cum inter centum, & triginta septem, quibus componitur Bursa Deputati militaris, soli duo Regentes ad summum numerari possint.

96 Re plenè, & maturè discussa in Supremo Coronæ Aragonum Consilio fuit resolutum extra aleam esse, & sic dubitari non posse, debere Regentes habilitari, & sic concurrere ad sortem Deputatorum, & certiorandum Proregem de hac regia resolutione, & scribendum Deputatis vt sic exequerentur, & etiam Aduocato Fiscali Regij Patrimonij Cathalonix vt debitas instantias in casu necessario faceret. † Rescriptum directum Proregi fuit in hunc qui sequitur modum. *El Rey. Spectable, &c. Mi Lugar teniente, y Capitan General. Teniendo por conueniente que los Regentes la Cancelleria que residen en este mi Consejo Supremo de Aragon por esse Principado, y los que adelante sucediere hauer naturales del, y se hallaren insaculados en las Bolsas de los*

los officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sin que las embaraçe ni impida el pretexto que se pretende oponer para ello de que son Officiales Reales, ni el exercicio que por sus officios tienen. He resuelto declararlo en esta conformidad a los Deputados en la carta que va con esta, valiendome para ello de la reserva que me hizo en la confirmacion de sus Priuilegios, y Constituciones, y facultad que retiene de mudar, y declarar en estas materias lo que me pareciesse conueniente, y que deuen ser habilitados dichos Regentes para sortear, y exercer dichos officios, y assi tendreis la mano en que se execute por los Deputados, y Habilitadores en esta primera extraccion, y las demas en adelante con el Regente Don Raphael de Vilosa que se halla insaculado, y lo mismo se haga con los demas Regentes que se insacularen, dando a los Deputados la carta, y hareis se registre en las partes que conuenga para su puntual obseruancia.

Y porque para el entero cumplimiento de esta conuendra haga instancias mi Abogado Fiscal, se lo ordeno en la carta que tambien os remito que se la dareis si fuere necessario salir a esto. Dat. en Buenretiro a 4. de Julio 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albaterra. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalba. Vidit Don Antonius Ferrer.

Rescriptum directum Deputatis fuit tenoris sequentis. 98
 El Rey. Deputados: Por quanto he resuelto que los Regentes la Cancellaria que como naturales de esse Principado residen en mi Consejo Supremo de Aragon, y los que adelante sucedieren que se hallaren insaculados en las Bolsas de los officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sin que les embaraçe ni impida qualquier pretexto que se pretenda oponer de que son Officiales Reales, ni el exercicio que por dichos officios tienen. Por tanto en virtud de la reserva que me hizo en la confirmacion de los Priuilegios, y Constituciones de esse Principado, y
 facultad

facultad que retuve de mudar, y declarar todo lo que pareciessse conueniente en estas materias de insaculaciones, y habilitaciones lo declaro en esta, y que deuen ser habilitados los dichos Regentes que oy son, y adelante fueren para sortear, y exercer los dichos officios en que se hallaren insaculados, y en esta conformidad es mi voluntad se execute por vosotros los Deputados, y Habilitadores en esta primera extraccion, y las demas en adelante con el Regente Don Raphael de Vilosa que se halla insaculado, y lo mismo sera cõ los demas Regentes que se insacularen, y esta orden se registrara en los libros de essa Deputacion para su puntual obseruancia. Dat. en Buenreiro a 4. de Iulio 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus de Villacãpa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbã. Vidit Don Antonius Ferrer.

99

Tandem rescriptum directum Aduocato Fiscali Regij Patrimonij erat sub his verbis. *El Rey. Noble, Magnifico, y amado Consejero. Hauiẽdo resuelto que los Regentes la Cãcellaria que como naturales de esse Principado residen en este mi Supremo Consejo de Aragon, y los que en adelante les suçedieren, y hallaren insaculados en las Bolsas delos officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sin que les enbaraze ni inpida qualquier pretexto que se pretenda poner para ello de que son Officiales Reales ni el exercicio que por dichos officios tienen, escriuo a los Deputados se execute assi con el Regente Don Raphael de Vilosa (que se halla insaculado) en la primera extraccion, y las demas que huuiere en adelante, y lo mismo se haga con los demas Regentes que se insacularen en la forma que entenderẽis por la copia de su carta, que os remito. Encargo, y mandaos que en conformidad delo que os aduertira N. mi Lugarteniente, y Capitan General hagais las instancias cõuenientes a fin de que se ponga en execucion, pues en virtud dela reserua que me hize en la confirmacion delos Priuilegios, y Constituciones de esse Principado, y facultad que me reseruẽ de mudar, ordenar, y declarar todo*

todo lo que pareciere conueniente en esta materia de insaculaciones, y habilitaciones podreis fudaros, y que deben ser habilitados dichos Regentes para sortear, y exercer dichos officios como va dicho. Dat. en Buenretiro a 4. de Julio 1663. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalba. Vidit Don Antonius Ferrer.

Hæc rescripta transmissa fuerunt Proregi. Sed (o bone, 100
Deus!) (res inaudita) ipse fuit contradictor validissimus, ea enim retinuit, nec Deputatis, & Aduocato fiscali tradidit. Cancellarius, qui est primus post Proregem, aliquique Senatores olim Collegæ mei eum adloquuntur super hac re, verum conatu irrito, nunquam enim mentionem fecit dictorum rescriptorum, eisque dixit nolle se in miscere huic rei, sciebat enim vt certissimum, totam Prouinciam iterum turbendam si regiæ epistolæ notitia haberetur, prohibuitq; ne persona aliqua ei de hac re verba faceret: *Adeo vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt*, ait Seneca *epif. 43.* Ne dicam noua scandalo plena visa fuerunt hæc omnia vniuerso populo, & hi qui non multum Regios Ministros amant, non parum lætati sunt. Nihil tam desiderant Proreges Cathalonix, quam in Magistratibus Deputationis Principatus, & Ciuitatis Barcinonæ habere Regios Ministros qui errantes ad viam reducant. Semel, bis, & tertio exoratus fuit Prorex, vt vellet tam iustæ petitioni regio ordine munitæ assistere, sed semper persistit in eo scilicet nemini sicut ipsi notum esse Regni statum, nolle se illud perdere, sed conseruare, & eo peruenit non insistentia modo, sed pertinacia. Proregia, vt nō dubitauerit prohibere nequis de hac re sibi adloqueretur sub pœna strictissimi, & rigurosissimi carceris, & quia instabat tempus, nō poterat Sua Regia Maïestas horum fieri certior: decreta est enim dies quæ immutari non potest.

Illuxit illa extractioni Habilitatorum destinata, isti vna 101
cum Deputatis de hac re tractant, disputant, cōferunt, ex-
perge-

pergefacti omnes de eo quod audierant existere regias epistolas, nolleque Proregem eas exhibere, quia nolebat quod ego concurrerem, omnes obstupefacti post varia colloquia
 102 habita † in eam tandem deuenerunt sententiam exceptionem contra me oppositam locum non habere, idcircoque declarant quod ego remaneam habitatus. Percussus improviso, inopinatoque euentu Prorex, & illi adhærentes, (mei inimici prout hæc narratio manifestat) nihil ausus fuit pronuntiare. Vbinam ergo turbata Prouincia? Vbinam cõmotum Regnum? quando ipsimet Deputati, & Habilitatores, qui eam repræsentant, non solum consentiunt imo quod magis est decernunt habilitationem. O res noua! miranda sanè, renuente Prorege, istorum virorum constantia, quorum memoria in æternum uiuet, quorum amor erga suum Regem, & eius Ministros nunquam deficiet, æterna laude
 103 digni. † Nomina vero eorũ vt posteritati innotescant sunt hæc quæ sequuntur. *Michael Ioannes Ossonæ* Præcentor, & Canonicus Ecclesiæ Barcinonæ magnus Theologus, Concionator egregius, expulsus tempore turbationum à Gallis à Principatu, imo Romam vt ibi puniretur qua fidelis Regi suo, traductus. *Vincentius Prexens* Archidiaconus maior, & Canonicus Ecclesiæ Dertusæ. *Don Ioannes Magarola* Monachus Monasterij Sãcti Cucuphatis Ordinis Claustralium Sancti Benedicti, qui ob debitam fidelitatem Principi suo redditam nõ pauca passi sunt. Isti tres erant pro Brachio Ecclesiastico, *Don Iosephus de Bru* post longos, & periculosos carceres semper in regio obsequio indefessus. *Don Antonius Ferrau* Regi suo obsequentissimus, & *Ioannes Carreres* isti tres pro Brachio Militari. *Didacus Figarola* Iuris Consultus egregius, non minus excellens in Iurisprudentia, quam in fidelitate erga suum Principem, *Hieronymus Pastor*, & *Petrus Paulus Vines* de regio seruitio benemeriti, & isti tres vltimi pro Brachio Regali. Super istos cecidit fors habilitationis de qua conqueri non possumus, vt dicebat Tacitus lib. 13. *anna. quod decrauerit ad parum idoneos*. Nec in hac sorte verificatur quod Heluidius asserbat

rebat ad Senatum teste eodem Tacito *lib. 4. histor. Sorte, & urna mores non discerni*. Fuit tandem deuentum ad extractionem Deputatorum, & super alium cecidit fors.

Re tota ad Supremum Consilium deuoluta, & ibi tractata visum fuit Domino nostro Regi gratum se ostēdere Deputatis, & Habilitatoribus scribendo eis, & etiam Proregi ad illius confusionem in hunc modum.

Rescriptum directum Proregi est tenoris sequentis!

104

El Rey: Spectable N. mi Lugartiniēte, y Capitan General. A los Deputados escriuo con estimacion delo que el Consistorio, y Habilitadores han obrado en la habilitacion del Regente Don Raphael de Vilosa deste mi Supremo Consejo con sola la noticia que tuuieron de que era mi voluntad que assi lo hiziesse, y assi les dareis la carta que va con esta para que lo tengan entendido, y llamando vos a los Habilitadores les significareis lo mismo de mi parte. Dat. en Madrid a 13. de Agosto 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Fernandez ab Heredia Regens. Vidit Don Antonius Ferrer.

Rescriptum vero directū Deputatis cōtinebant sequentia verba. 105

El Rey: Deputados. Hauiendo entendido como esse Consistorio, y Habilitadores han habilitado la persona del noble magnifico, y amado Consejero Dō Raphael de Vilosa Regente la Cancellaria en este mi Supremo Consejo para el officio de Deputado militar en que se halla insaculado, he querido significaros en esta que quedo seruido, y con estimacion delo que en esta parte haueis obrado que corresponde ala atencion con que procedeis en todo lo que toca a mi seruicio. Dat. en Madrid a 13. de Agosto 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Dō Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Fernandez ab Heredia Regens. Vidit Don Antonius Ferrer.

ee

Sed

- 106 Sed neque Regium hoc rescriptum tradidit Deputatis
Prorex, licet postea ad eorum manus peruenerit, nec Habi-
- 107 litatores vocauit. † At nec omnia simul iuncta fuerunt in
causa vt ego coram Regia Maiestate, nec in Supremo Con-
silio querimoniã aduersus Proregẽ proponerem, *licet aqua-*
lem virtutem in ea inuenissem, sicut dolorem in causa, vt aie-
bat Saluia. *lib. 6. de guber. Dei pag. 210.* & ita vti ignorata, im-
- 108 punita remansit inobedientia. † Verum rerum euentus ita
infausti Proregi fuerunt præcipuè carceratio cuiusdam De-
putati, & militum ex ordine suo aduersus Barcinonæ habi-
tatores die 17. Martij indefensos, & incautos conflictus, vt
cum à muneribus illis Proregis, & Capitanei Generalis pe-
109 titã licentia abstinere constringerint. † Glorior in hac re me
fuisse primum ex Regentibus Supremi Consilij, qui hunc
honorem meruit. Cõferunt maximè verba Ciceronis *Phi-*
lipp. 2. in Marcum Antonium. Qui honos, post cõditam hanc
urbem, habitus est rogato ante me nemini.

DISSERTATIO SEXTA

DE IVRE MAIESTATIS!

AN MAIESTATIS LÆSÆ IN PRIMO CAPITE REVS
 sit, qui Proregem alicuius ex Regnis Coronæ Ara-
 gonum interficit.

Ab Authore vulgari sermone primum scripta, nunc
 latinitate donata.

PRÆFATIO IN QVA RATIO DISSERTATIONIS
 latè proponitur.

§. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Non est nouum ut familiares colloquij *disputationis causam* prabeant.
- 2 Amici Authoris sensus.
- 3 Authoris reticentia.
- 4 Admiratio ignorantie filia.
- 5 Nicostrati factum refertur.
- 6 Accomodatur instituto.
- 7 Sententia numerantur in Consilijs, non ponderantur.
- 8 In Consilijs aequalitas est inequalitas.
- 9 Aduocati cuiusdam Regni Sardinia dictum.
- 10 Eiusdem detestatio.
- 11 Epitaphium Barnabæ Brissoni.
- 12 Consilio Iuris Consultorum componebantur testamenta.
- 13 Verum delicta cum eorum consilio perpetrare hætenus inauditum.
- 14 Publica domus, ut propior clientibus, esset assignata fuit Caro Scipioni Nascica.

ce 2

15 Amici

- 15 *Amici Authoris perseverantia.*
 16 *Defensio non scripta, sed naturalis lex est.*
 17 *Tēporum calamitates designant materiam scribentibus.*
 18 *Nostri cui calamitates.*
 19 *Duo Proreges nostris temporibus occisi.*
 20 *Comitis Sanctæ Columba de Querali casus narratur.*
 21 *Eius mortis causa refertur.*
 22 *Comparatio seditionis Cathalonie cum Romana.*
 23 *Idus Parricidas nominarunt Romani quibus Iulius Caesar occisus fuit.*
 24 *Manlius fuisset memorabilis si tēporibus Marij, & Syllæ natus fuisset.*
 25 *Sic & Comes Sanctæ Columba si post introducta in Provincia bella Prorex fuisset.*
 26 *Verba Marci Zuerij Boxhornij expenduntur.*
 27 *Curia celebratur in Regno Sardinia decimo quoq; anno.*
 28 *Regalia ceteris præstantior celebratio Curiarum.*
 29 *Dominus Rex seipso maior dicitur dum celebrat Curias.*
 30 *Don Laurentius Matheu contrarium sentit.*
 31 *Pralati una cum Capitulo maiorem seipsis videntur habere dignitatem.*
 32 *Sicut Imperator una cum Senatoribus.*
 33 *Status siue brachia Regni Sardinia mittunt Syndicum ad Curiam.*
 34 *Prorex Fisci Aduocatum.*
 35 *Quæ dicantur conditiones intrinseca respectu donatiui.*
 36 *Dominus Vicecæcellarius Don Christophorus Crespi laudatur.*
 37 *Statuam adorare, & Statuarium contemnere contrarias ex Lactantio.*
 38 *Licet quis uiuat non propterea indignus laude.*
 39 *Præses non grauatur laudes suas accipere debet.*
 40 *Virgilij gloria nullis laudibus crescit, nullius vituperatione minuitur.*
 41 *Conditiones intrinseca adijci possunt donatiuo, & quæ sint.*
 42 *Quæ extrinseca.*

- 43 Exemplum adducitur.
- 44 Confirmatio priuilegiorum etiam qua in usu nõ erant petebatur.
- 45 Secundus articulus, ut officia omnia, & dignitates solis originarijs Regni conferrentur.
- 46 Officia in Callaritana Ciuitate gerebant solum Cathalani, Aragonienses, & Valentini seclusis originarijs.
- 47 Videndus Calicij locus circa Sardos.
- 48 Corrasius dixit in adagium abijisse Sardi venales, quasi negotium infinita prolixitatis.
- 49 Extinctio Rota criminalis licentiam peccandi inducere videbatur.
- 50 Tracta quas petebat Brachia Annona penuriam potius, quam prouidentiam inducebant.
- 51 Marchio de Laconi non vincitur ratione.
- 52 Omnia remissa fuerunt Marchioni de Camarasa.
- 53 Marchionis de Laconi reditus perniciose operatur.
- 54 Adeo ut visum fuerit Proregi, sic etiam iubente Rege, Curias dimittere.
- 55 Occiditur Marchio de Laconi.
- 56 Opera Ducis Sancti Germani agnoscuntur homicida.
- 57 Occiditur Marchio de Camarasa Prorex Sardinia.
- 58 Expenditur atrocitas delicti.
- 59 Consideratur Taciti locus.
- 60 Res ipsa seueritatem exposcit.
- 61 Punizio non debet differri.
- 62 Lasa Maiestatis delictum non in occasione, sed in veritate.
- 63 Eius atrocitas non facit quin suis probationibus non indigeat.
- 64 Exemplum Theodorici Gothorum Regis refertur.
- 65 Illius probationes clariores, & certiores esse debent.
- 66 Iudices in delictis quid optare debeant.
- 67 Olim delictum Lasa Maiestatis omnium accusationum complementum erat.
- 68 Non tempore Traiani.
- 69 Punizio huius delicti omnium interest.

70 Ciceronis verba circa hoc delictum expenduntur.

71 Homicidium Marchionis de Laconi fuit perpetratum occasione accepta ut publica causa posset attribui.

72 Sed amoris insania fuit vera causa.

73 Sardinia nec Lupos, nec Serpentes venenosos gignit.

1 **N**Ouum planè aut insolens nō fuerit, vt qui habiti fuerent inter amicos familiariter sermones iuridicæ causam præbeant dissertationi Cicero *lib. 7. epist. famil. epist. 22.* Trebatio suo scribens cum alloquitur ita: *Illuferas heri inter scyphos quod dixeram controuersiam esse posset ne heres quod furtum antea factum esset rectè furti agere? Itaq; etsi domum bene potus, seroque redieram tamen id caput ubi hæc controuersia est, notavi, & descriptum tibi missi, ut scires id quod tu neminem sensisse dicebas Sex. Ælium, Marcum Manlium, Marcum Brutum sensisse. Ego autem Scauola, & Testa assentior.*

2 Exagitata disceptatio hæc fuit longè post annum à dolendo Marchionis Camaracæ fato cum in Sardinia Prorege esset. † In qua quidem, amicorum qui tum conueneramus vnus, doctrina, ac rerum peritia clarus affirmare non dubitauit quin eius qui Prorege est nex, etsi magna inter execranda sit crimina accensenda, læsæ maiestatis sit delictum.

3 † Infanda hac ego audita propositione (fateor) obstupui, reique nouitate perculsum animum colligere oportuit, vt possem respōdere, quod de Tiberio Tacitus testatur *annal. lib. 1. Percussus improvisa interrogatione paulum reticuit, deinde collecto animo respondit.*

4 Non ignoro nouum sanè, & difficile hominum quorundam ingenijs videri, quod cæteris planum est, & expeditū. † Quæquam autem admiratio inscitæ filia vulgo habeatur, cum tamen hanc aut rei gestæ pondus aut facinoris gignit enormitas stultum profectò foret non mirari, inquitente Platone: *Maximè Philosophi hæc affectio est qua admiratio dicitur, neque enim aliud præter hoc est Philosophia principium.*

Su-

Subijtq; tunc memoriam Nicostrati factum. † *Ælianus* scribit, Zeuxim celebrem fama Pictorem illum, qui non artem tantum illustravit penicillo, sed & suæ picturæ umbris cæterorum secum de primis cõtendentium honoribus Pictorum famæ tenebras offudit, Helenæ vultum tam benè expressisse, vt exemplo exemplar cederet ipsum vt rectè proindè queam dicere quod de eadem *Martialis*

Ipsam denique pone cum tabella.

Aut utramque putabis esse veram,

Aut utramque putabis esse pictam.

Videbatur certè vinci Helena vera à semetipsa ficta: & Paridem è Troia si ad se pellexit vera, atq; impulit ad raptum, Græciam penè totam traxit picta, inque sui rapuit admirationem. Tabulam vidit Nicostratus Pictor ipse quoque, cognitaque in facie illa artis præstãtia stupidus hæsit, ac si Medusæ inspexisset, non Helenæ caput. Cum autem intentis in picturam oculis obstupescens perstaret adhuc, rogatus à quopiam qui ad eum accesserat: Quid tandem in Helena illa stuperet? respondisse fertur: *Nō interrogares me, si meos oculos haberes.* † Idem fermè, stuporis mei causam roganti respondere possum ego: mentis namq; meæ oculis hac inspecta thesi, non possum non mirari, animo quoties ipse voluo, quænam ex infandis adeo præmissis in Regiæ detrimentum Maiestatis possunt deduci illationes; & quænam fatales lineæ ex imo hoc infaustoque centro, ad magnorum peripheriam Regnorum quæ Regis nostri ornant diadema, duci queant. Et dubio procul vllò meam roganti admirationem, possem ego respondere, quod si meis rem hanc oculis ipse cerneret aut animo, mirari certè desineret; *Non interrogares, si meos oculos haberes.* A loquendo tamen, & vltèrius in rem verba effundendo supersedere mihi visum parumper; donec audirem, quidnam amicorum ceteri sentirent de hoc; † Haud enim fugit me quod *Plinius* scriptū reliquit *epistol. lib. 2. epist. 36.* de Consilijs agens, *Numerantur sententia non ponderantur, nec aliud in publico Consilio potest fieri, in quo nihil est tam inaequale, quam equalitas ipsa*

5

6

7

9 *ipsa: nam cū sit impar prudentia, par omnium ius est.* † Animum deinde verti ad id quod circumferebatur è Sardinia Regno nuper allatum nuncium; causarum nempe Patronū quēdam, longè ante quam id fieret scelus, scripto tradidisse dogma hoc multis quidem suffultum argumentis; Proregis
 10 nempè necem Maiestatis læsæ crimen non esse. † Eoque (scripto huiusmodi) immanitatē istam extra limites latam, ut rara, & nunquam ante hac audita præventionē execrandum adeo perageretur facimus. † Magnus ille I. C. Barnabas Briffonius Parisiensis Curia, seu Parlamenti Præses seditiosorū manu cæsus perhibetur, quod inter optimos Henrici III. Galliarum Regis Administros esset; eiusq; tumulo epitaphium hoc erudito sanè calamo fuit inscriptum.

Quid mirum, si exlex Briffonem turba trucidat?

Non potuit iuris gloria, iure mori.

Inscitiæ certè, lusu hoc, arguere voluit Poetę ingeniū tantī viri occisores, quem si ius spectes, & iustitiæ subsellia nullo debuerat pacto necare crudelitas. Sed in nostro quod Sardinia euenit infortunio, eadem non poterat nota iniuri, quæ multitudo procax ex Iurisperiti consilio barbaras in Principis imaginem protendit manus: Quippe quia pro manu ductore habuerit dogmata, quæ viderentur iuridica, ut specie
 12 recti velata prodiret tam detestanda pernicies. † Memoria adhuc teneo quod legi, apud priscos cum quis testamētum vellet condere, adhiberi solitos Iuris Consultos quod probat egregiè *l. Lucius 88. aliàs l. Scauola §. ultimo, ibi, Hoc meum testamentum scripsi sine aliquo Iurisperito ff. de leg. 2. l. moris 9. §. solent, ibi, Solent, & sic interdiceretur testamentane ordinent ff. de pen. l. Dictantibus 22. C. de testamen. Et Cassius apud Ciceronem lib. 2. de orat. Scauolam ludens, se (inquit) nullum erit testamentum ritè factum, nisi quod rescripseris, omnes ad te Ciues cum tabulis venient, omnium testamentata tu scribes viuus. Exornat Cuiac. ad l. 1. de testam. & lib. 16. qq. Papiniani in l. cum quidam 11. ff. de his quibus ut indign. Donell. & Osuald. lib. 6. commentar. cap. 6. lit. A. vnde ait Auctor hic, Vix quisquā sine Iurisperito testamen-*

tum

tum facere audebat. † Sed in patrandis ex Iurisperitorum, 13
sentētia homicidijs, in inferendis ex Aduocatorum iustitiæ
voto maximis iniurijs, & ex iustitiæ præceptis vnum ledere,
eo læso qui in Regno maior, & sanctior est habendus, inau-
ditum prorsus hoc est, atque infandum; Et non dum planè
eo deuentum erat malitiæ, vt conciperetur ità. † Æquum. 14
certè non fuerit publicam designare domum deserto huic
causarum Patrono, quo paratior consulentibus esset, vt Ro-
mani fecisse dicuntur erga Caium Scipionem Nasicam, *Cui
etiam* (vt refert *text. l. 2. §. fuit post eos 37. ff. de origin. iuris*)
*publicè domus in sacra via data est, quo facilius consuli pos-
set.* Quin potius, vt indignus qui inter homines esset, ab hu-
mano dispellendus est cetero, earum repertor nequitiarum,
per quas expeditior ad tantorum cedes virorum sit via.

Atqui circumstantiæ huius turpitudine potis nō fuit, quæ à 15
sua dimoueret sententia contradictorem. Quin nouis ipse
substructis fundamentis, nouisque exquisitis Auctoribus
suam gestijt corroborare magis opinionem mordicus eam
propugnans. Hinc eo me adductum vidi, quod conclusio-
nem validis ad eò saburratam rationibus, quas insinuabimus
deinceps, spretam cernerem; vt ad eam defendendam me
accingere deberem; † moderamine tamen eo in ignibus 16
istis seruato, quod Natura docuit ipsa: *Cuius, vt Cicero pro
Milone ait, non scripta, sed nata lex est, quam non didici-
mus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripui-
mus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti,
non instituti, sed imbuti sumus.*

Libri cuiuspiam scribendi thema, electio scribentis nō 17
est. Æra temporum quibus vixere scriptores, fuit eritque,
semper quæ scriptioni præbeat, ac veluti materiã designet.
Ea declamatione quam in Lucium Sergium Catilinam cō-
posuit Porcius Latro, & apud Sallustium exstat *Historiarum
Romanarum lib. 1. in fine*, quæritur quod Catonis, & Scipio-
nis Coætanei sui tempore ageretur tantum de legibus, de
institutis maiorum, de gloria militari, deq; laudibus, ac vi-
ctorijs: Sibi autem eo calamitatum pleno contigisset viuere

ſeculo, quo, ſi in foro eſſet dicendum, aut Curia, omnino ſibi foret opus, aut de Patriæ cladibus, aut de Ciuium dicere oppreſſionibus, aut de perdita iuuenum vita. Ecce, ſi placent, Porcij verba, *Marco ſiquidem Catoni, & Scipioni Coætaneo ſuo monumentis immortalibus huius Urbis, & ſine dubio clariffimis hominibus temporum ſuorum, de legibus dicendum erat, de inſtitutis maiorum de gloria militari, per ſepè de laudibus, de victorijs. Nobis verò qui deuenimus in hanc truculentam temporum conditionem, ſublata eſt omnis gratia dicendi, atque interceptus locus omnis, aut iucundiſſimi ſermonis, aut reconcilianda beneuolentia popularis: Nam, ſi quando vox noſtra, ſiue à foro, ſiue à Curia deſideratur, dicendum eſt perpetuo nobis aut de teterrimis huius Patriæ calamitatibus, aut de nefarijs oppreſſionibus ciuium, aut de perdita iuuentutis nunc impudicitia flagitioſa, nunc ignauia ſingulari.* † Eaſdem hæc voces querulas effundere iure poſſumus, qui truculentam noſtri æui experimur conditionem; eo ſeculo nati, quo librorum tituli ſcribendorum, nil planè præferunt aliud, quam lugubres tragedias, Regnorū motus, Prouinciarum exitia, Exercituum ſtrages, vniuerſales ferè, ac peſtilentes morbos, Regum parricidia, exitia liſſima bella, infauſta prælia, Cometarum portenta, Elementorum alterationes, ſcæda immenſis imbribus tempora, claſſium proſtigationes, violentas Proregum neces, & recapitulatum demum per ſeptuaginta huius ſeculi annos, quicquid infortuniorum ſeptem tulerunt hæc ſecula; Vt verum proinde experiamur quod Tacit. *annal. 3.* ſcripſit: *Niſi forte rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita mores vertantur; demonſtreturque etiam nobis per ærumnarum huiusmodi reuolutiones, dura noſtrorum conditio temporum, an colluies! ut de Caligulæ tēporibus memoriæ prodidit Suetonius in Caligula cap. 60. Conditionem temporum illorum etiam per hæc exiſtimare quiuis poteſt.* Tacitus quoq; *lib. 1. hiſtor.* de illis Neronis, Domitiani, & alijs dixit: *Opus plenum magnis caſibus, atroce prælijs, diſcors ſeditioſibus, ipſa etiam pace ſanum: quatuor Principes ferro interempti, &c.*

Intra

Intra triginta ferè annorum orbem duorum violenta manu percussorum Proregum cedis fuimus nostris in Regnis spectatores. † Horum prior fuit Don Dalmatius de Queral Sanctæ Columbæ Comes, è præcipua Gothalanica Nobilitate. Vir, ob suam verius fidem, atque constantiam, quam aliam quavis ob causâ occisus, & è terra ad maris oram sub Barcinonensis promontorij cuiusdam laciniam proiectus. Monitus siquidem à circumstantibus tunc amicis, nõ aliam sibi præsto fore tabulam, qua ex frementibus ciuilium bellorum undis posset emergere, præter triremium ex ibidem existentibus vnã quam conscenderet, vt scribit Lucas Afferius Ianuensis *de Gothalanicis motibus lib. 1. pag. 140.* ex quo minus tuta in solo, quam in tali incostantia sibi statio esset; consilium respuit ipse veritus ne, se absente intumescerent magis seditionis eius fluctus, quibus Regis sui res obruerentur. Nec iræ iustè proritata feruor potis fuit planum reddere, & pacatum, quod fidelis experientiæ renifus sub initium ipsum facile fecisset. † Id verò præcipuum in necis huius causa fuit, seditionis nempè cuiuspiam (non erat hic Gothalanus origine) mendacium; circumferentis, in ædibus Villafranchæ Marchionis, ac Ferrandinæ Ducis occisum ex Barcinonensibus Consulibus, quos Cõsiliarios ibi dicunt, vnum fuisse. † Qui seditionem in Romano suscitauerunt exercitu sub Tiberij Principatu, vt Tacitus refert *annal. lib. 1.* suas inter gestiebat nequitas; Postquam verò victos dimiserunt è carcere, qui cæterorum velut Duces essent in seditione illa, eò processerunt audaciæ, vt *gregarius miles quidam Vibulenus nomine* (verba sunt Taciti) *ante Tribunal Blesi adleuatus circumstantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos, Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miserrimis lucem, & spiritum reddidistis, sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? Quem missum ad vos Germanico exercitu de communibus cõmodis, nocte proxima iugulauit per Gladiatores suos, quos in exitium militum habet, atque armat. Responde Blesæ, ubi cadauer abieceris; Ne hostes quidem sepulturam inuident;*

cum osculis, cum lacrymis dolorem meum implevero; me quoque trucidari iube; dum interfecto nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus. Incendebat hac fletu, & pectus atque os manibus verberans, mox dissectus quorundam per humeros sustinebatur praeceps, & singulorum pedibus aduoluit, tantum consternationis invidiæque conscius, ut pars militum gladiatores, qui è servitio Bleserant, pars ceteram eiusdem familiam vincerent, alij ad quaerendum corpus effunderentur. Ac in praepere neque corpus ullum reperiri, & servos adhibitis cruciatibus abire eadem, neque illi fuisse unquam fratrem pernovisset, haud multum ab exitio legati aberat. Vibulenus nostri temporis seditiosus hic fuit (cuius memoria apud posteros execranda sit semper) quum apud tumultuantes suis ipse oculis se inspexisse mortuum aostaretur Iuratum illum, qui multos postea vixit annos: Itaque rata sunt splendidissima mendacia, ut Tacitus adnotavit *histor. lib. 1. de Principis cuiuspiam locutus nece. Hæc primum, & incertus rumor, mox, ut in magnis mendacijs, intensus esse sese quidem, & vidisse affirmabant.*

Patrem patriæ appellabat seditiosus hic Iuratum illum, quo pungeret magis cæterorum animos, qui in eam se quoque miscuerant seditionem. Eoque mendaci irritati rumore, Bacchantium more, ad locum currentes ubi noscerat Praeses, ibi eum tanto cum furore, tantoque iræ æstro perciti trucidarunt, ut prudens nonnulli ceperint consilium, non modo defuncti funerum pompa vlla non prosequi, & quæ tantum deceret Heroem; sed & reticere quoque sacram illam ædem, ubi conditus fuerat; ne quorundam aut malitia, aut liuor in ipsius depasceretur cadauere; contra quam fecerat Romana olim plebs; quæ eadem ipsa lætitia Appij Claudij laudationes excepit post eius obitum, quæ viuentis audire gestijt accusationem, & ut Liuius ait *decad. 1. lib. 2. fraudari solenni honore supremum diem tanti viri noluit, & laudationem tam æquis auribus mortui audiuit, quam vitæ accusationem audiuerat.*

sus Julius Cæsar, vt *Suetonius* scribit in *Iulio cap. 88.* Haud
 absimili quoq; ratione hoc nomen indendum diei septimo
 Iduum Iunij videtur, quo magnum hoc infortunium nostro
 euenit Proregi; de quo illud certè dici potest quod de Man-
 lio Capitolino *Liuius* *decad. 1. lib. 6.* *Hunc exitum habuit*
vir, nisi in libera Ciuitate natus esset; memorabilis. † Fuisse
 sanè memorabilis Manlius si tēporibus Marij, & Syllæ na-
 tus esset: Fuisse vtiq; memorabilis Comes noster, si Prouin-
 ciam suscepisset longè post quam bellis affligi cepta: Nam
 quæ bellum sequuntur incommoda, longo suctis vsu, tole-
 rabilia magis, & ferenda sunt; Imò assuetudine malorum,
 dulcorantur quæ fuerūt amara prius. † Planè in agēdis rebus
 suum, omine feliciori, exercuisset ingenium; & obsequen-
 tius subditi eius suscepissent mandata; nec feris vnguibus
 diluniato perire obtigisset. Fortunata & sibi, & Romæ Fa-
 bij Maximi cunctatio fuit, quod per id tēporis ea esset vsus,
 quo maxime cunctatione opus erat Reip., vt debellaretur
 Hannibal. Id precipue commendandum in Lucullo duxe-
 runt Romanorum sapientissimi, vt in eiusdem vita testatur
 Plutarchus, quod magnos Reges duos, Mithridatem nempe
 tarditate, Tigranem verò celeritate vicisset. Ita Author hic
 scriptum reliquit, *Romanorum verò prestantissimi, belloque*
exercitatissimi Duces id in Lucullo maxime laudauerunt,
quod duos maximos, illustrissimosque Reges duabus diuer-
sissimis artibus, celeritate nimirum, & tarditate vicisset.
Mithridatem enim florētem, bellum terendo confecit, Tigran-
em celeritate attriuit; fuitque ei hoc cum paucis eius tem-
pestatis Ducibus commune, quod cunctatione in re gerenda;
audacia ad se tuendum vsus esset. † Non omittenda sunt,
 quod ad rem hanc attinet, *M. Zuerij Boxhomij emblem. 14.*
verba, quæ Don Ioannes Solorzanus refert emb. 46. nu. 23.
 & 24. *Qui moratur cum res pascit, iam festinat; qui festinat*
cum oportet, satis diu moratus est. Qui moratur vbi festinan-
dum erat, currentem fortunam tarditate sua sistit, qui festi-
nat vbi morandum est, in malo suo commoratur. Tarditas
 profectò qua vsus fuit Comes, & in agendo celeritas forent
 illæ

24

25

26

illæ quidem nunc plausibiles multum, multumque oportuna; cum diuturnitate familiare prorsus habeatur id bellum, quod tunc, Regente eo Prouinciam, pene erat ignotum, adeoque exosum. Nec demum absque piaculo prætereundum mihi est desumptum ex Tacit. in vita Agricolæ elogium, quo decoretur Comes: *Et ipse quidem quanquam in medio in spatio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam, longissimum æuam peregit, quippe & uera bona, quæ in uirtutibus sua sunt, impleuerat.* Medio quanquam uitæ cursu noster defecerit Heros, negare tamen poterit nemo, quin omnia compleuerit gloriæ stadia.

- Posterior autem, eodem fydere natus Prorex, fuit Excelletissimus Dominus Don Emmanuel Gomez de los Cobos, Camararæ Marchio, Castriq; Comes, ex Hispaniarum Præmatibus, Sardinia Prærege. Eius autem ita contigit fatum.
- 27 † Moris est in eo Regno, decimo quoque anno Curias celebrari. Speciali deinde diplomate Rex noster mandat Proregi, qui tunc Regnum moderatur, ut eius nomine Brachia cogat, habitisq; super Regni negotijs deliberationibus,
- 28 solum celebret, ac si Rex ibi adesset ipse. † Hoc sanè ius est, quo supremam in re nullum aliud reperire est, quod
- 29 suis in Regnis nostri exerceant Reges, † ut merito nõ Aragonenses tantum, sed Gothalanici quoq; dixerint Pragmatici, Regem in Curijs seipso maiorem esse. *Se fe de iuhibit. cap. 5. §. 9. nu. 93. Ramírez de lege Reg. §. 18. nu. 2. Petr. Aloyf. Martínez in alleg. de Proreg. exter. nu. 212. Ripol de Regalys cap. 4. nu. 42. Dom. Reg. Don Philippus Vinyes eo discursu quem scripsit, quod Comitiorum brachia non possint absque Regis placito officia Generalis conferre pag. 20. uers. Que la Vniuersidad, & in discurs. super Curijs celebrandis discurs. 1. num. 55. citatis Marian. de Reg. Instit. lib. 1. pag. 88. & Michaele Martinez de Villar in Appendice de innata fidelitate Regni Aragonum §. 9. par. 252. † tametsi Dom. Dō Laurentius Matheu olim Curia Iudex, nunc Indiarum in Senatu Regius Consiliarius, omniū plausu ob eximias suas uirtutes atque eruditionem electus, *iii. 1. de Regi. Regn. Valens.**

lent. cap. 3. §. 1. nu. 131. contra sentiat, censeatque propositionem hanc indignam viris, qui eam probant. † Idem ferme de Prælatiis dicitur, qui maiorem simul cū Capitulo obtinent potestatem, ac iurisdictionem, quam soli ipsi *cap. 1. de excess. Prælat.* Felin. *in cap. causam nu. 3. de iudic.* Iason. *in l. placet C. de sacrosanct. Eccles.* † Ac de Imperatore pariter, qui major est cum Senatoribus, seipso sine eis, vt Bald. ait *in l. cum multa C. de bon. qua. liber.*

Curias cōuocauit Marchio, & in habitis de Regni rebus colloquijs multi extricandi super Regni ipsius petitionibus obtulere se difficultatum nodi: Cognitoq; nullo eos pacto posse exsolui; tum nec Curias vlla cum deliberatione concludi; † misere Status, quos Estamentos dicunt, ad Regis nostri Aulam Syndicum Dō Augustinū de Castalui, Marchionem Laconi, & Septem Fontium; † Prorex verò D. Lupericum Antonium Molina Regiæ Audientiæ in Sardinia Fisci Patronum. Diū multumque disceptatum de quatuor articulis, ad quos reductæ Sardorum petitiones, & improprie nimis conditionum nomine ab his appellatę. † Nam reuera nulla ex ijs conditionibus erat, quæ dicerentur intrinsicæ, quasq; admittit, ac recipit solum donatiui oblatio, † vt pro consueta, & magna sua eruditione docet nos seculi huius luminare maius, totiusque Regni Valentie decuseximum, Excellentissimus Dominus Don Christophorus Crespi de Valdaura, Regnorum Aragonice subiectorum Coronæ Vicecancellarius, ac cōspicuum hanc ob dignitatem Supremi Consilij Præses amplissimus, suis in obseruationibus oppidò illustribus, quas equè suspicio, ac eiusdem merita, eam ne notam incurram reprehensionis, † quæ apud Lactantiū legitur *de origin. error. cap. 2. Simulachra Deorum*, inquit ille, *venerantur, fabros, qui illa fecere contemnunt: Quid inter se tam cōtrarium, quam statuarium despiciere, statuam adorare?* Cum enim opus hoc tanta dignū sit laude, equum certè fuerit, vt eadem quoque decoretur operis Auctor, de quo pariter & libro dicere queas verè, quod Plinius ait *lib. 1. epistol. 10. Nihil est quod discere velis, quod ille docere non possit.*

possit. *Mihi certè quoties aliquid abditū quæro, ille thesaurus est.* Et si certò scio, quod vnam recensere aut alteram, de tot in tanto viro conspicuis virtutibus, ceteras quas certatim in Magno hoc Præside cōcurrentes admirantur omnes, imminuere quadantenus sit, vt de socero suo Tacitus dixit, *Integritatem, aut abstinentiam in tanto viro referre iniuria virtutum fuerit.* Nec facilè præterea fiat, vt tam magnæ periodi terminum designare detur, quod de Pompeio Cicero ait *orat. pro leg. Manil. Huius autem orationis difficilius est exitum quam principium inuenire.* † Quod autem viuat adhuc excellētissimus vir, & de eorum cętu sit, quos Magnus olim Rex noster Philippus IV. Regnis præfecit suis, designauitque regendæ Monarchiæ Administratos, id planè detrahere quicquam non debet, aut minuere ex multis quæ magna ipsius rectitudo, longusq; rerum vsus vsurpauit encomia. *Neque enim* (vt de Pompejo Saturnino Plin. *lib. 1. epist. 16.*) *debet operibus eius obesse quod viuat. An si inter eos quos nunquam vidimus floruisse, non solum libros eius, verum etiam imagines conquireremus; eiusdem nunc honos, & gratia, quasi satietate languescet? At hoc prauū malignūq; est, non admirari hominem admiratione dignissimum.* Quāuis autem non ignoro modestiæ rubore aliquo perfusum, cum iri, ob breuem hanc laudum periodum. † Attamen nō grauatè laudes istas accipere debet qui Præsides, Prouincialium suorum decus ubiq; audit, vt de Proconsule Vlpianus ait *in l. si in aliam 7. ibi, laudesq; suas nō grauatè audire, cū honoris suo Prouinciales id vindicent D. de offi. Procon.* Nec enim æquū fuerit, vt molestè hanc ferat digressiunculam Excelētis. Dominus, quādo suam ipsius æquè omnes suspiciunt, ac venerantur meritorum existimationem, vt iure proinde dici de eo queat, † quod de Virgilio *Macrob. 1. Saturn. Hac est Maronis gloria, vt nullius laudibus crescat nullius vituperatione minuatur.* Insignis planè hic vir (vt ad institutum redeam) *observat. 3. n. 18.* multum interesse ait, inter intrinsecas condiciones, & extrinsecas. † Intrinsecæ quidem sine dubio poni, adijci que possunt concessioni, seū donarij oblationi,

tionem, ut si v. g. donarium in pecunia sit solvendum, id pacificetur ut offerentes distributio eiusdem inter duos, aut inter certum personarum genus debeat fieri. Aut si pro huiusmodi exsoluendo donario foret opus annum censum vendere, vel quod ad se in id obligandum illi, aut illi sint designandi.

† Extrinsecæ verò, quæ ad Principis leges præscriptis culmen pertinent, nec poni debent, nec retardare donarium. 42

queunt, † ut quas apposuit olim Episcopus quidam in Sardinia Regno Don Aluari de Madrigal temporibus; cum peteretur ut priusquam donarium offerretur, decernendum esset de omnibus Curia capitulis; Qui hoc tulit responsum, conditionem esse extrinsecam, adeoque non admittendam; nec retardandam proinde donarii solutionem. Et ita declaratum ab eadem Curia accepimus, ex D. Ioanne Dexart *super Capit. Curia Sard. lib. 1. cap. 1. nu. 71.* 43

Quattuor sanè articuli, qui in cōtrouersiam vocabantur, & conditiones appellabantur Sardis, extrinsecæ cōditiones erant omnes, & ad legislatoris pertinentes potestatem; non autem intrinsecæ donario, ut ex singularum disquisitione fiet manifestum.

Primus articulus, Priuilegiorum omnium confirmationis cōtinebat petitionem, à Serenissimis Regibus tam Vniuersitatibus, quam priuatis concessorum, & tam eorum quæ vigerent adhuc, quam quæ desueta iam essent. Quod planè fuit in causa, ut Rex petitis nequiret annuere; quippe quod desuetudine abrogata, desierant illa quidem priuilegia esse. Atque ita, si confirmarentur, noua priuilegia dici, nec ideo concedenda quia ignoraret Princeps quid concedendum peteretur. 44

Secundus in eo versabatur articulus, ut officia omnium Politica, tum Militaria, Prælaturæ omnes, Præbendæ, Beneficia, atque Pensiones originarijs Regni eius conferrentur. Hoc ut percipiatur melius, sciendum est, † Gothalanorum, Aragoniensium, & Valentinorum qui Sardinia Regnum suo adiecerunt imperio diu ibi vixisse memoriam; adeo ut ij tantummodo, etiam originarijs exclusis in Calla- 45

- ritana Ciuitate officia gererent, & Magistratus. Ita sanè factetur Don Ioannes Dexart origine Sardus *in comment. edito super cap. 30. Curiar. ann. 1545. tempore D. Antonij de Cardona lib. 2. tit. 6. cap. 4. nu. 1.* per hæc, *Quemadmodum originarij, Cathalani, & Valentini, quibus dumtaxat supponitur datum, & permissum olim fuisse præfata Ciuitatis officia gerere.* Et in memorato *cap. 30.* tres Regni ordines quos dicunt *Estamentos* supplicarunt Regi, vt qui in Callaritanis orti essent suburbij admittere dignaretur ad ea quoque in Ciuitate illa gerenda munera, quæ Gothalani, Aragonienses, & Valentini. Quibus Rex supplicatis ad sui beneplacitum annuit. † Pudor cæterùm vetat narrare, quod magnus ille noster Pragmaticus Iacobus Calicius se vidisse narrat Cathalonix de Sardis, Regum Petri Tertij, & Martini temporibus *in Margarit. fisc. dub. 8. prærogat. 206. nu. 31 in fine,* repetitque *in Extrauag. Curia cap. 7. quæst. 206. nu. 98.*
- 47 † & Ioa. Corrasius *in l. 2. §. capta deinde Sardinia nu. 2. D. de orig. iur.* asserit, tempore quo eam domuit Tiberius Sempronius Gracchus tantum captiuorum numerum inde abduxisse, vt longa res venditione in Prouerbiū abierit *Sardi venales*, de negotio infinitæ prolixitatis, & penè inexplicabili.
- 48 Tertius eò respiciebat articulus, vt criminalis Aula supprimeretur omninò. Propositio hæc in Reos animaduersionem prorsùs tollere visa fuit, nedum impedire. Cum enim id vnice voluerit. Regnum in porrectis Regi supplicationibus, *cap. præsertim 4. Curiarum Marchionis Baionæ, & Episcopi de Alguer ann. 1633.* super Criminalis huius Aulæ erectione, vt de Reis quam celerrimè sumeretur supplicium, quod citò à Ciuiliū negotiorū Iudicibus quibus hæc quoque demandata tunc erat Prouincia, id explicari nequireret; è republica non videbatur nunc esse, vt ad priorem res istæ metam recurrerent.
- 49 Quartus, vt concederentur Regni eius Ciuitatibus, quas vocant portionum tractas; possentque earum frui commo-
do, nulla eis lege præscripta, quod ad frugum extractionem
pro

pro Regni annona conseruanda, ne penuria inde crearetur vlla. Hoc visum quoq; fuit in euidentem Regni perniciem omninò vertere; Nec peti quod ad equitatis normam esset. Cum enim ob id tractarum huiusmodi beneficium impartiretur Princeps, vt faciliùs Cōmunitatibus hisce esset, habere, quod foret satis ad victum ex prouidentia regula; fiebat inde, vt magna Regni totius incolumitati impenderet clades. † At nulla se rationis scintilla in Marchionis de Laconi pectus potuit penetrare. † Et tandem eò recidit negotij exitus, vt omnia hæc Marchioni Camarasæ remitterentur; Qui Curias extrahendo id ageret, vt pro sua ipse solertia, & qua erat in rebus agendis dexteritate, tanti rem ponderis feliciter expediret. † Marchionis de Laconi ad patriam re infecta reditus, eos in multis qui suffragia ferrent in Comitij illis instillauit spiritus, vt ab oblato etiam recederetur donatiuo; cum in eo priùs essent, vt facilem sternerent viam Regis ad hoc imperio, vel reiectis ab alijs expetitis conditionibus, quarum meminimus supra. Et quod in corde gerebant occultum, in apertum aduersùs alios qui à Rege erant proferentes dissensum, talis in vtrisque animorum conflictatio, & quidem peruicax fuit (quam in Regno illo Partium studio abripiantur homines notius est, quàm vt per me vltèrius queat innotescere) † vt è Republ. expedire visum Proregi per suam prudentiam fuerit Curias dimittere, ad vitanda ita quæ mala ex Comitiorum huiusmodi continuatione possent suboriri; Regis hac via impletis iussis: Vt in sui proindè excusationem iure posset ipse afferre, quod Cicero sui muneris tempore *Philipp. 2. ait in Antonium,* Obiecit Consulatum meum, qui Consulatus verbo meus, Patres conscripti, re vester fuit. Quid enim constitui, quid gessi, nisi ex huius ordinis consilio, auctoritate, sententia?

Paucos inde post dies, & xii. fermè Kalendarum Iulij an. 1668. sub noctem, cum è suis ædibus in Callaritana Vrbe egrèderetur Marchio de Laconi, sicarij sex ex porticu quadam sex in eum paruorum tormentorum, quas Carabinas dicunt explosis ictibus lethaler vulnèratum, & cum ipso

etiã famulum pugionibus tandem adorti confecerunt; occasionem tunc per iniquitatem summamque nacti malitiam, ne in priuatum quempiam id reijceretur scelus, sed publicæ vt ipsi dicunt tribueretur causæ. † Sed Excellentissimi Domini Sancti Germani Ducis, in defuncti Marchionis Camarasa locum suscepti intenta in id cura, & opera, exquisitis adeò circumstantijs verum eruit protulitq; in apertum, vt nullus ampliùs dubitãdi de veritate ista supersit locus, vt patet expresse ex impressis, & per totum orbem missis sententijs, Diui Augusti exẽplo, vt aduertit Dion. lib. 5 2. *Quadam ex tempore disposuit, quadam reiecit in tempus.*

57

His peractis: Ad xii. Kalen. Augusti eiusdem anni, fatali aduersascente die, & sub creperæ initium lucis redeuntem ex æde Virgini sub titulo Montis Carmeli dicatæ Marchionẽ Proregem carpento vectũ vnã cũ vxore, & quatuor liberis in via, quæ Equitum dicitur, ex postico domus Antiochi Brondo, cuius ianua latam respicit viam, tribus explosis paruorum tormentorum, Carabinas dicimus, ictibus, septemdecim confossum vulneribus, intrã pectoris cauum occiderunt parricidæ aliquot; Quos nõ Præsidis huius virtus, non dignitas à tanto deterrere potuerunt scelere, quin sacrilegas in eum nefarij aggressores suas extẽderent manus; contra quam fecere Messenij in Philepemenem; quem (vt Iustin. refert lib. 3 2.) *iacentem, seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis interficere ausi non fuerunt.* Nec scelestos illos subiit recordatio vlla vinculi eius quo tenentur sub Principe nati subditi. Nec ipsorum per venas currens sanguis pro Principe fundendus totus ceũ remora quædam à tãto distinare quiuerunt peragendo crimine; quod quidem erat, de quo querebatur Cicero aduersus Lentulum *orat. 3. in Catilinam, Imago aui tui clarissimi viri te à tanto scelere, etiam muta reuocare debuit.*

58

Hęc igitur atrocitas est, quæ ansam nostræ præbuit dissertationi. Hęc illa est, quam Læsæ Maiestatis titulo insigniri nolunt Aduersarij. Hęc est, quæ si seuera coerceatur punitione, Maiestatem, Regisque seruabit, vt decet, æquumq; est

est auctoritatem; Quæ si negligatur, aut per dissimulationē transmittatur in causa erit, vt vel apud remotissimos, & longo terrarū interuallo à nobis distitos populos despectui habeatur felicissimum Regis nostri regimen; cum in omnes influat sua mala, aut omiſſa, aut laxata criminum punitio: cuius quidem, tum Regis Adminiſtrorum, tum Regis ipsius tantum interest executio. Nam hoc propugnaculo, quo imperium defendere suum queat Rex, tutius aliud quippiam reperire nõ datur. † In ea seditione quæ orta fuit inter Romanorum exercitus, quum ad imperij apicem contenderet Otho, vt refert Tacit. *histor. lib. 1.* licere putarunt nonnulli, siue iure, siue religione inspecta, de Pisonis nece tanquam de hostis, ac de imperio certantis morte letari. Occisorum capita hastis infixæ inter centuriarum insignia propè legionis Aquilam ferebantur, omnibus qui cedes patrauerant, atque spectaculo interfuerant cruentas ostentantibus manus, & suam in his, seù verò, seù falso de egregio velut quodam facinore, iactantibus operam. Vitellius demum Imperium adeptus, plusquam centum supra viginti eorum repperit libellos, qui ob egregiam à se eo die nauatam operam præmia poscerent. *Quare omnes conqueri (ait Historicus) & interfici iussit, non honore Galba, sed tradito Principibus munimentum ad præsens, in posterum vltionem.* † Nam (vt Cicero inquit *orat. 2. in Catilin.*) *non est iam lenitati locus, seueritatem res ipsa flagitat.* Nec enim crudelis horrendus est titulus, cum res per se ipsa prouocat ad crudelitatem; quod idem Orator insinuat *orat. 4. in Catilin.* per hæc, *Verreamini censeo, ne in hoc scelere tam immani, ac nefario, nimis aliquid seuerè statuisse videamini, cum multò magis sit verendum, ne remissione pœna crudeles magis in patriam, quàm ne seueritate animaduersionis nimis uehementes in acerbissimos homines fuisse videamini.* † Ideòq; Henricus Imperator VII. sua illa extrauaganti edixit, *Et quantò plus differtur punitio, tantò amplius culpa crescit, & gentibus perniciosius in exemplum transit.* † Non hoc sanè institutum meum est, vt inde cupiam læsæ maiestatis delicta venari, vbi nulla

59

60

61

62

- nulla monstrorum huiusmodi lerna est, non enim præterit
 me, quod ait text. *l. famosi 7. §. 1. ff. ad l. Iul. maiest.* Hoc ta-
 men crimen à Iudicibus non in occasione (idest non obtentu
 adulationis alicuius, vt ait Gothofred.) ob principalis Maie-
 63 statis venerationem habendum est, sed in veritate rei. † Nec
 in dubium reuocare, quin admisi grauitas sceleris id secū
 ferat, vt quæ habendæ sunt de hoc probationes, per suos nō
 sint dirigendæ gradus, vt benè aduertit in his eisdem lesæ
 Maiestatis terminis Daniel Moller. *lib. 3. semestr. cap. 17.*
 64 † vbi Theodorici Gothorum Regis exemplum affert; in-
 quiens, ictum dolore eum occubuisse, quod Symmachum,
 & Boetium, nō benè expensis, trutinatisque probationibus,
 65 vt in ceteris delictis fieri consuevit, morti addixisset, † &
 apertius Tiraquēl. *ad cap. 1. lib. 4. dier. genial. Alex. ab Alex.*
Sed nec quantū, inquit, ad crimen lesæ Maiestatis vlla lex
est, qua ex sola suspitione Reum puniat; neq; id rationi, aut
iuri congruat; sed potius quo grauius, atrociusq; id crimen
est, grauius ideo & acerbius vindicandum est, & in noxium
ipsum, & in liberos, & in familiam, eò illius probatio clarior,
 66 & certior esse debet, *argum. l. ultim. C. de probat.* † Quin po-
 tius censeo, boni, & æqui Iudicis esse id optare, vt qui defe-
 rūtur Rei, per suas defēsiones delicta eludant veriūs, quàm
 vt quæ non sunt comminiscantur improbi scelera, vt Cice-
 ro aiebat *pro Cluentio, sed in hac tanta difficultate, illa me-*
res tamen, Iudices, consolatur, quod vos de criminibus sic
audire cōsueuistis, vt eorum omnium dissolutionem ab Ora-
 67 *tore quaratis.* † Et compertum tamen est, per ea tempora,
 vt aduertit Lipsius *in notis ad Plinij Panegyric. nu. 95. Ple-*
rumque crimina inscripta sub titulo Maiestatis, ac etiam
Tacitus annal. lib. 3. vix aliam fuisse præter vnam hanc lesæ
maiestatis accusationem, Addito maiestatis crimine, quod
 68 *tum omnium accusationum complementum erat.* † Quam-
 obrem laudibus extollit summis Traianum Plinius *in Pa-*
negyrico, Quod metum legis Iulie maiestatis sustulerit, con-
tentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui
sibi maiestatem vindicabant, de quo Traianus ipse gloriari
 solitus

solitus erat Plinio scribens *epist. 8 6. lib. 10. Cum propositum meum optime nosset, nec terrore hominum, aut criminibus Maiestatis reuerentiam nomini meo acquiri.* Eoque accusationum huiusmodi tunc latus feruor, vt M. Aurelius Imperator, referente Vulcatio Gallicano in *Auidio Cassio*, dixerit *Deinde in causis Maiestatis hac natura est, ut videantur vim pati etiam quibus probatur; & transcripsit Valenzuela in consil. 1 63. nu. 66. tom. 2.*

Hoc, vt diximus, non est indè dimetere delicta, vnde nulla criminum seges; sed circà iustitiæ causæ cardinem se vertere, in qua Regum omnium, omniū Principū, Rerumpubl. Proregum, Regumque Ministrorum tantum interesse cernitur. Protestatus id fuit, eleganti stylo, suoq; ingenio digno Petr. Herod. *lib. 7. rer. iudic. cap. 20.* eo expenso quod in vna, quæ infertur Principi iniuria ceterorum omnium leditur Principum auctoritas; per hæc, *Qua Principi infertur iniuria, omnium Principum iniuria est; neque enim tam persona, quam dignitas laeditur, si Cive violato, quia omnium Ciuū sanguis coniunctus existimatur, violato Equite, Senatore, Magistratu, reliqui omnes suam iniuriam arbitrantur; quia ea cogitatio est in alterius iniuria sese despectas, dignitatemque ordinis contemptam, & abiectam.*

Cum autem tam atrox hoc scelus tot comitentur circūstantiæ, furoris nempè, impudentiæ, ac seditionis quod ad eos, qui tantum patrarunt parricidiū, verba Ciceronis *orat. 2. in Catil.* quibus quid inter Partes suas interesset, & aduersas exaggerat, iure mihi vindicare posse videor, *Ex hac enim parte (inquit) pudor pugnat, illinc petulantia, hinc pudicitia, illinc stuprū, hinc fides, illinc fraudatio, hinc pietas, illinc scelus, hinc constantia, illinc libidō, denique equitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignauiā, cum temeritate, cum vitijs omnibus, postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona denique spes cum omnium rerum desperatione cōfligit. In huiusmodi certamine, & pralio, nonnè etiamsi hominum studia deficiant,*

Dij

- 71 *Dij ipsi immortales cogent ab his praeclarissimis virtutibus, tot & tanta vitia superari.* † Quod eo deuenit hominum malitia, vt graue adeo fiat delictum occasione arrepta, qua publicæ tribueretur causæ quicquid temerè suasisit liuor! Grauis profectò circumstantia hæc est, digna veriùs quæ dementiæ (qui effectus est istius vndantis adeò affectus) quàm alteri cuiquam adscribatur causæ. † Non onittenda puto, quæ cecinit P. Behusius Societatis Iesu *lib. 1. Epigrammat.*

72 *Dicitur cur longa est amentis syllaba prima
 Insano contra cur in amante breuis.
 Sic credo, furor est amenti, par & amanti,
 Sed furor est illi longus, huic breuis est.*

- 73 Sed turbidus hic affectus eos peperit furoris partus, quorum longa fuerit, & duratura diù apud posteros recordatio. † De Sardinia nūc prædicari certè nō licebit, quod affirmauit olim Camill. Borrel. *de Catholic. Reg. præstant. cap. 46. num. 151.* ac etiam Iohan. Coraf. *ad l. 2. Scapta deinde Sardinia nu. 2. ff. de origin. iur. & Vico in histor. Sardin. Sardinia nec Lupos, nec Serpentes venenosos gignit;* Suo namq; sinu fouit venenosiores, & oppidò immaniores, quas inculta magis nēpora, magisque deserta Libiæ abortiæ sunt, & aluerunt arenæ. Porro tam execranda feritas, de nulla adhuc legitur muliere.

CONCLUSIO

LÆSÆ MAIESTATIS REVS IN PRIMO CAPITE EST,
qui Generalem Locumtenentem, seu Proregem in quo-
piam Regnorū Aragoniæ Coronæ subiectorū interficit.

ARGVMENTVM PRIMVM.

Explicatur l. 1. §. 1. D. ad l. Iuliam Maiest.

§. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Argumentum hoc unicum ob sui præstantiam debebat esse.
- 2 Cretenses de suo labyrintho dicebant nullum ingressis esse exitum.
- 3 Ob delictum tres leduntur persona Princeps, Magistratus, & pars.
- 4 Princeps indirectè leditur.
- 5 Prorex in Prouincia quam gerit habet potestatem, & imperium.
- 6 Contradictores sunt aliqui, qui conuinci, non vinci possunt.
- 7 Eorum argumentis, non ipsis satis fit.
- 8 Iacobus Gothofredus expenditur.
- 9 Principis maiestas leditur cū leditur eius Magistratus.
- 10 Merum, & mixtum imperium apud Proregem extat.
- 11 Prætor etiam illud habuit.
- 12 Prorex est summus, & supremus Magistratus.
- 13 Quid sit potestas, & quid imperium remissiuè.
- 14 Potestas in maioribus Magistratibus Imperium dicitur.
- 15 Merum Imperium tantum, Potestas dicitur.
- 16 In Magistratibus utrumque stat.
- 17 Magistratus appellatur Potestas.
- 18 Quod intellige de ijs qui Prouincias exterarum regunt.
- 19 Imperium residet in persona Proregis.

hh

20 Non

240 Don Raphaelis de Vilosa

- 20 Non potest Prorex à se abdicare hanc potestatem.
- 21 Bonadilla casus adducitur.
- 22 Non minuitur hac potestas quia temporalis.
- 23 Sicut nec in Dictatore.
- 24 Imo quia officiū perpetuū nō est maiori pollet autoritate.
- 25 An incidat in panas l. quisquis C. ad l. Iul. Maies. qui hoc scelus committit.
- 26 Farinacij sententia refertur.
- 27 Explicatur tex. in l. 1. S. 1. ver. securitatem D. ad l. Iul. Maies.
- 28 Sardinia non fruitur ea quiete qua olim.
- 29 Regnum Sardinie fuit expositum ruina, ac direptioni.
- 30 Quia par perturbatio oritur ex Proregis quam Principis nece.
- 31 Maximè cum hoc euenerit in Ciuitate Callaritana, qua est Regni Metropolis.
- 32 Ioan. Iacobus Chifletius laudatur.
- 33 Eius dictum expenditur.

1 **O**PVS quidem non esset nostros protrahere sermones
 2 ad probationes alias, quam ad eas quas hoc desiderat
 argumentum; quod sui inspecta qualitate vnicum esse de-
 beret, † & ab eo sane nō absimile de quo Philochorus aie-
 bat, Cretenses nempe de suo iactasse labyrintho, referente
 Plutarcho in Theseo, nil mali aliud in se habere, quam
 quod nullus illuc ingressis esset exitus. Argumenti funda-
 3 mentum est expressus Vlpiani textus in l. 1. S. 1. ff. ad leg. Iul.
 Maies. vbi enumeratis speciebus, quæ locum faciunt læsæ
 maiestatis in primo capite crimini, hæc verba leguntur, *Qui-
 4 uè imperium, potestatem uè habeat occidatur.* † Ob delictū
 quodlibet commissum, tres leduntur personæ; vt Fernan-
 dez de Otero diuers. iur. qq. p. 1. q. 1. nu. 1. Princeps nempe,
 Magistratus, & Pars læsa, l. si quis 7. C. ad l. Iul. de rei publ.
 † At quia qui principaliter leditur Princeps non est; cum
 indirectè tantum ledatur ipse; Nō igitur delictum quoduis
 sub læsæ maiestatis censum venit; sed illud solum, quo aut
 Prin-

Principis, aut qui eius gerit vices persona læditur. Ulpianus, ceterum, relatis delicti huius speciebus, inquit, Qui imperium potestatemue habentem occiderit, in hoc crimen incidit. Hoc autem ait, postquam locutus est de Republ. quæ Principis tunc gerebat vices. † Quod Prorex in Prouincia quam regit, aut Regno hanc habeat potestatem, & imperium nemo vnquam negare fuit ausus; Ideoque in dubium reuocare poterit nemo, qui textus huius litteram legerit, quin certa sit nostra opinio; † Nisi tamen Cõtradiçtores nostri (quod certè nolim) sint illius farinae homines de quibus D. Augustinus ait, *Conuinci eos posse, sed vinci non posse*; † ac vt Anton. Faber in *Cod. lib. 1. tit. 1. de Sanctõr. intercess. vt quamuis eorum argumentis satisfacias, ipsis tamen satisfacere nunquam possis.*

Expendit, quod ad rem attinet hanc, textum iam dictum Petr. Grego. de *Repub. lib. 4. cap. 6. nu. 17. § 18.* † sed maiori cum expressione Iacob. Gothofred. in *cõment. ad l. quisquis C. Theodo. ad l. Cornel. de sicar.* his verbis, *sic sanè, quod repetere necesse est, § olim lege Iulia Maiestatis tenebatur, qui Magistratum aliquem Populi Romani, vel eum, qui imperium potestatemue habebat occidere studuisset l. 1. §. 1. ff. ad l. Iul. Maiest. Quo utiq; numero erunt Magistratus Prouinciales, qui sanè imperiũ potestatemque habebant Hieronym. Gig. in tract. quem edidit de crimin. læs. maiest. quest. 26. n. 1.* idem fermè quod nos propugnãmus, in vim textus huius ait; Et Affl. in *cap. 1. §. 5. bona committentium vers. septimo n. 63. tit. Quæ sint. regal.* docuit in crimen læsæ maiestatis incidere eum qui officialem cui sit merum, mixtumq; imperium, occidit; † Quia Principis maiestas læditur cum eius læditur Magistratus. † Hoc autem merum, mixtumq; imperium Proregi inesse, quanquam extrã omnem controuersię aleam sit, docuerunt etiam Nouar. ad *Pragm. Regn. Neap. propos. 2. nu. 5.* Mastrill. de *Magistrat. lib. 5. cap. 6. nu. 80.* Ramirez de *lege Regia §. 11. nu. 31.* Fontanell. *decif. 3. num. 22.* Sanfelic. *decif. 55. nu. 13.* Don Michael Cortiada olim Collega noster, de Iurisprudẽtia optimè meritus *decif. 10. n. 14.*

- 11 † Ac Prætozem id quoque habuiffe probo ex text. *in l. final.*
ibi, alioquin inane, & eluforium Prætoris imperium effer. Ac
 quò breuiùs eò elegantius quàm cæteri *Quintil. lib. 5. cap.*
10. hifce verbis, Iniuriã feciffi, fed quia Magiftratus, Ma-
 12 *ieftatis actio efi.* † Quod autem Prorex fit fummus, idemq;
 fupremus Magiftratus, habes apud *Maftroll. de Magiftrat.*
in pralud. nu. 51.
- 13 Explicauit latè *Bodin. in Method. hiftor. cap. 6. pag. mihi*
243. Quid potestas effer, quid imperium, ftatuens maiores
 Magiftratus vtrumque habuiffe; & *Carolus Sigonium,* at-
 que *Gruchium Fefum* fecutos, & *Grammatices* adftrictos
 regulis refellit, quod eis potestatem tantùm inefse dicant,
 14 non autem imperium; † cum certum fit potestatem maio-
 ribus in Magiftratibus imperium dici *l. potestatis 215. ibi,*
Potestatis verbo plura significantur, in persona magiftratus,
 15 *imperium ff. de verb. signif.* † Quamuis autem merum im-
 perium tantùm, Potestas dicatur iuxtà text. *l. 3. ff. de iurifdi.*
 16 † certum tamen efi in Magiftratibus vtrumque fuiffe *l. fed*
eifi 26. §. 1. ibi, Confulem ceterosque qui imperium potesta-
 17 *temue habent D. ex quibus cauf. maior. l. lex 7. ibi, Qui cum*
imperium potestatemue haberet D. ad l. Iul. de urpubl. † Qua-
 rè ortum hinc duxit, vt Magiftratus, Potestas nuncuparetur
l. 1. ibi, Qui Magiftratum potestatemue habet, D. quod quis-
que iur. l. qui accusare 8. ibi, Propter magiftratum potesta-
 18 *temue in qua agentes sine fraude in ius vocari poffunt D. de*
accufa. † Quod autem hoc de ijs accipiatur, qui Prouincias
 regunt exteris probat text. *l. eum qui 13. §. 1. ibi, Magiftra-*
 19 *tus, vel is qui in aliqua potestate fit, vt puta Proconful, vel*
alij qui Prouincias regunt D. de iurifd. † Confirmant mirè
 quod dicimus, imperium nempè hoc in Proregis refidere
 persona, verba quæ leguntur in titulo quo decoratur idem;
 Ea porrò hæc funt (vt expendere omittamus alia, & in pro-
 ximum reijciamus argumētum) *locoq; & vice noftris* (allo-
 quitur Rex Generalem suum Locumtenentem) *præfis, &*
præferaris, & imperes refpectiuè omnibus, & fingulis Ar-
chiepifcopis, Epifcopis, &c.

Hoc

Hoc verò imperium, hæc potestas arctis adeò vinculis adnectitur Magistratui, aut qui eius gerit vices, vt nequeat ille etiam si velit eam à se aut abdicare, aut dimittere iuxta Bouadil. sententiam *in politic. lib. 3. cap. 1. nu. 31.* † vbi querit; an, si quis iniuriam Magistratui inferat, his verbis, *nisi togam haberes*, hic autem respondeat, *dimissurum se, aut eam depositurum*, postquam verè dimisit, aut deposuit ipse togam, lædatur; eandem lædens incurrat pœnam, quam is qui Magistratui iniuriam irrogat; Resoluitque dubium affirmatiuè, iuxta Io: Fabr. doctrinã *in l. seruus C. de pan. & Cassan. ad Consuetud. Burgund. tit. de Iust. §. 8. vers. septima conclusio*, & *in Catalog. glor. mund. par. 7. consid. 13. in princip. per text. l. 1. §. vsque adeò D. de iniur. vsque adeò* (ait textus) *iniuria qua fit liberis nostris nostrum pudorem pertingit, vt etiam si volentem filium quis vendiderit, patri suo quidem nomine competit iniuriam actio, filij verò nomine non competit, quia nulla est iniuria, qua in volentem fit.* Sed peculiari magis loco de hoc agetur articulo.

Nec quia imperium hoc, potestas ista Proregis est ad certum limitata tempus non autem perpetua; Ideò quicquam ei de sua decedit amplitudine, magnaq; auctoritate: vt nec olim quicquã Dictatoris decedebat dignitati, quod ad tempus sumeretur, nec ideò summo quicquam Dictatoris imperio fiebat præiudicij. Nam decempeda, qua id oporteat dimetiri non est quidem officij perpetuitas, sed auctoritatis limitata facultas. † Dictator sanè eadem exercebat prorsus jurisdictionem quam Princeps; nec alius quispiam præter vnã ipsam Rempublicam rescindere poterat gesta. Quod magnus hic honor intrã præfiniti temporis cõcludatur cancellos, quicquam tamen de sua nõ amittit natura. Itã loquebatur Hug. Grot. *de iur. bell. & pac. lib. 1. cap. 3. nu. 11.* *Neque enim* (hic Auctor ait) *illis assentio, qui Dictatori negant fuisse summum imperium, quia perpetuum non erat. Nam rerum moralium natura ex operationibus cognoscitur; Quare quæ facultates eosdem effectus habent, eodem nomine nuncupanda sunt. At Dictator intrã tempus suum omnes actus eodem*

eadem iure exercet quo Rex, qui est; optimo iure neque eius actus ab alio reddi irritus potest. Duratio autem naturam rei non immutat.

24

Quod si ex eo quod Proregis officium perpetuum non est, maiori eum pollere auctoritate probemus, scopum attingisse videbimur, tùm extrà instituti nostri fines nō vagabimur, principali nostro themati supperias etiā ferentes. Habemus ex Farinac. doctrina, *in eo quem scripsit tractatu de crimin. læsæ maiest. quæst. 112. nu. 39.* si lædatur Papæ, aut Imperatoris Vicarius læsæ maiestatis crimen committi. Auctores laudat in hoc Farinac. Salicetum *in l. quisquis num. 4. in fine vers. Aut Superiorem recognoscunt C. ad l. Iul. Maiestat. Bart. Alex. & alios*, sed præsertim Capyc. *in decis. 130. dub.*

25

6. per tot. qui de Prorege loquitur; eo quod idem sit, ut ait ipse, ac Vicarius. † Difficultas autem non in eo sita est, an læsæ maiestatis committatur crimen, sed an qui hosce lædit in pœnas incidat omnes *l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest. præscriptas.* † Et post multos quos citat DD. concludit tandem Farinac. se distinctionem ad hoc repperisse apud Gigan. *lib. 3. quæst. 23. nu. 7.* inquentem, posteriorem opinionem locum sibi facere in Vicario, qui perpetuus non est, sed ad certum tempus designatus; Priorem verò in Vicario, seu perpetuo Locūtenente. Rationem assignat; quia Vicarius perpetuus, etsi ab Imperatore iurisdictionem habeat, eam tamen suo proprio exercet nomine; Temporarius autem administrat illam, non suo quidem, sed Imperatoris nomine. Ideoque est locus regulæ quam statuit Bart. *super Extravag. Henrici VII.* vbi dixit, crimen læsæ maiestatis committi contra officiales, qui nomine Principis iurisdictionem administrant, non autē contrà eos, qui principaliter iurisdictionem exercent, licet eam habuerint à Principe, & allegat Dec. *conf. 610. lib. 4.* ac Decian. *lib. 7. tract. crimin. cap. 49. nu. 40.*

26

Ex hætenùs traditis, legitimè inferitur, non solum Maiestatis læsæ crimen committi, cum Prorex læditur, eo quod tēporarium gerat officium ipse; sed hanc etiam ob causam in crimen istud incurri. Nam si perpetuum id esset officium;

Res

Res maiorem utique haberet, ex auctoris huius sententia dubitationem.

Sed priusquam citatæ *l. 1. §. 1. D. ad l. Iul. Maies.* seponamus textum, sunt adhuc perpendenda mihi verba aliquot mirum in modum nostro apta instituto. † Enumerat in hoc textu Ulpianus delicti huiusmodi species; & inter cætera hæc ponit verba, *Nam Maiestatis crimen illud est, quod aduersus P. Romanum, vel eius securitatem committitur.* Vocem hanc *securitatem*, explicans Dionysius Gothofredus ait idem esse, ac tranquillitatem, Accursij, & Vuessembecij *in paratit. ad tit. D. ad l. Iul. maies.* omisso intellectu, existimantium, vocem istam *securitatem* accipi debere pro com-
 meatu quem dicimus saluum conductum, qui multis concedi confuevit. Sed Gothofredi opinio ut certior, ita est communior, & ante eum ita senserunt Bald. Duaren. *lib. 2. disput. anniuers. cap. 22.* Menoch. *in cons. 99. nu. 27. lib. 1.* Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 54. nu. 12.* Iacob. Durant. *lib. 1. var. cap. 1.* multa quidem cum eruditione, & Budæ. *in notis ad Pandect. super hunc tit.* ubi ridiculam Accursij censet opinionem. Et sanè non abludit ab huius textus germano sensu, quæ affirmat opinio; eum qui pacem, publicamque turbat tranquillitatem maiestatis crimen hoc in primo capite committere. † Quod ceterum Sardinia Regnum ea non fruatur
 qua olim letum erat quiete, & antequam id euenisset infortunium, nostro satis didicimus magnoque dolore; cum execrandi huius parricidij patratores pacatissimam momento turbarent tranquillamque Prouinciam; † Nec dubitandum,
 quin Regnum illud omnimodæ exposuerint ruinæ, ac direptioni. De graui siquidem timendum præcipitio, ubi Nobilium Civiumque Sardorum fidelitatis radices olim altissimæ syderatæ nunc quadantenus cernuntur. Ecquis enim certos reddiderit unquam scelestos illos, quatenus publicæ quietis per Proregis necem posset ferri motus? Hanc rerum confusionem, hæc discrimina, pericula hæc quæ violentam Proregis cuiuspiam consequuntur mortem, expendit appositè P. Petrus Gambacurt. Societ. Iesu decus eximium *in tract.*

de

- 30 *de Immunit. Eccles. lib. 5. cap. 44.* † Et in articulo quem tractat, an sceleris huius auctor, Ecclesiæ gaudeat immunitate *nu. 9.* ad rem verba hæc ait, *Quia par perturbatio Reip. per periculum ex huius* (de Prorege loquitur) *atque ex Principis ipsius nece oritur: & Martin. Rumel. ad Auream Bullam Caroli IV. par. 3. diff. 5. Huius lesione, inquit, concutitur to-*
- 31 *ta Respub.* † Non erat planè parui momenti circumstantia, qua grauius mage hoc esset crimen, inde enim totius Regni illius timendus erat motus, quod in Callaritana Ciuitate commissum esset, quæ Regni Metropolis est, exemplo cuius de cæterarum posset motu dubitari; Nam, vt Tiberius aiebat apud Tacit. *annal. lib. 3. Neque decorum Principibus si una, aut alia Ciuitas turbet, omiſſa Vrbe, vnde in omnia regimen.* Ad eluendam porrò huius notã criminis cõperio,
- 32 à quodã quod Gerbert. ait *epist. 1.* † (quem refert Io: Iacob. Chifletius, Vindex Hispanus antonomasticè dictus, fulgidiſſimum seculi nostri iubar, Lipsius alter, qui solidioribus disciplinis eruditorum notitiam litterarum, ipsamq; etiam, historiã, & Politica adiunxit felicissimè, & maiori quidẽm cum dignitate, quàm Andreas Cannoncherius; cuius certè Chifletij stylo magis debet Hispania quam ceteris suis omnibus Scriptoribus, *in Vindicijs Hispanis in Comment. pro Lotharingia Ducum domo editis*) hanc fuisse allatam excu-
- 33 sationem, † *Maieſtatis Reus non dicitur, cui pro Cesare stare semper fuit gloria, contra Cesarem ignominia.* At qui non id pro se afferre posse videntur, nec debent Parricidæ isti; Nõ enim stare pro Cæsare est, cum Cæsaris turbant Regnum; Nec puduit eos Cæsaris contraire iussis, Auctores se tot delictorum quæ prius sunt consequuta, præbentes: Quando è Sardinia migrare oportebat æquumq; erat; nec ibi pertinaciter ad eas fouendas turbationes morari, quas vigere adhuc nouimus.

SECUNDVM ARGVMENTVM

Explicatur Vox *Maiestas*.

§. III.

S V M M A R I V M.

- 1 *Maiestas est summa potestas.*
- 2 *Est decus, amplitudo, excellentia, ac suprema dignitas.*
- 3 *A magnitudine dicitur.*
- 4 *Ex nuptijs inter Honorem, & Venerationem contractis dicitur nata.*
- 5 *Nunquam fuit Infans, quia semper maior.*
- 6 *Græci ut amatores libertatis in sua lingua hoc nomine non utuntur.*
- 7 *Apud Romanos merum imperium inauditum.*
- 8 *Maiestas appellatur, nō recognoscere Superiorē in tetrīs.*
- 9 *Qua Maiestate gaudet Rex noster inuisitissimus.*
- 10 *Etiā ut Rex Sardinia.*
- 11 *Est character quem venerantur etiā perditissimi homines.*
- 12 *Sic seruus Caium Marium interficere erubuit.*
- 13 *Sic in Vespesiano emicuit hac maiestas.*
- 14 *Scipio Africanus hac de causa etiā veneratus fuit.*
- 15 *Est quid latens ex quo veneratio oritur.*
- 16 *Petri Gregorij locus ad institutum expenditur.*
- 17 *Plures species huius Maiestatis referuntur.*
- 18 *In omni Imperio quod sūmū reperitur dicitur Maiestas.*
- 19 *Eam etiā veneramur in paruulis ad Maiestatem natis.*
- 20 *Etiā dimisso Magistratu viget in aliquibus.*
- 21 *Exemplum Appij adducitur.*
- 22 *Elegans locus Theodosij Grasuuinkel consideratur.*
- 23 *Quare Imperatores, & Reges appellantur Maiestates.*
- 24 *Maiestas optima ad tumultus sedandos.*
- 25 *Hanc Maiestatem habet Rex quia est imago Dei.*
- 26 *Dicuntur Christi Domini.*

248 Don Raphaelis de Vilofa

- 27 *Persa adorabant Reges.*
 28 *Elegans Tertuliani locus.*
 29 *Hac maiestas communicatur Proregibus.*
 30 *Et iam tempore Romanorum Magistratibus.*
 31 *Diuiditur in Imperatoriam, Regiam, & Pratoriam.*
 32 *Elegans Valerij Maximi locus.*
 33 *Hinc iurisdictio Magistratus Imperium vocatur.*
 34 *Insignis Seneca locus.*
 35 *Maiestas hac precario residet in personis, quibus cōmunicatur.*
 36 *Magistratum Dea vocabatur Maiestas.*
 37 *Vnicum asylum Adversariorum.*
 38 *Lex maiestatis aliam quam Principis comprehendebat personam.*
 39 *Singularis locus Taciti adducitur, & exornatur.*
 40 *Princeps, vel Praesides cōposito vultu in Senatu assistant.*
 41 *Quando verba solum arguuntur, praesumitur quis innocens factorum.*
 42 *Expenditur ad idem institutum l. de minore 10. §. 1. D. de questio.*
 43 *Quaedam inseparabilia sunt à Diademate Principis.*
 44 *Expenditur ad id Andrea Cannonherij elegans locus.*
 45 *Alius locus Bertrandi Argentre ad idem adducitur.*
 46 *Expenditur cap. dudum 14. de Praeben. in 6.*
 47 *Sed hac locum non habent in nominatione Proregis.*
 48 *Proregis occisione saltem diminuta manet maiestas.*
 49 *Plura loca de diminuta maiestate loquentia.*
 50 *Rei etiam diminuta maiestatis reperiuntur.*
 51 *Nulla differentia est inter diminutam, & laesam maiestatem.*

Secundum hoc nostrum argumentum super expositione in vocis, Maiestas sua iacit fundamenta. Cum enim totius quæstionis in eo vertatur cardo, an læsa illa ob delictū huiusmodi queat dici; necesse omninò duco, quid sit Maiestas expendi. Quod si votis fortuna arriserit, vt peculiari aliqua

qua id aperiamus explanatione magnam ferè partem instituti nostri confecisse videbimur: consensendi ad hoc imprimis sunt Cocher. *Aphor. Politi. lib. 2. cap. 9.* Henningius Arniseus *de iur. Maiest. cap. 1.*

Maiestas, Diuus ait Thomas in *Cõment. ad epistol. ad Hebraeos Diui Pauli cap. 2.* erat summa Potestas. † Et Tiberius Decianus *lib. 7. tracta. criminal. cap. 2. nu. 1.* affirmauit hanc esse decus, amplitudinem excellētiam, & supremam dignitatem vel Senatus, Populiq; Romani, vel Pontificis Maximi, vel Imperatoris, vel Regis. † Festus verò inquit à magnitudine dictā. † Poetę ex nuptijs inter Honorem, & Venerationem cõtractis ortam finxere; † nūquam autē infātem fuisse quia ab ipsa natiuitate prodijt maior Ouid. *lib. 6. fastor. Plinius lib. 35. cap. 10.* Diuus Augustin. *de Ciuitate Dei lib. 4. cap. 21. & 24.* Claud. Min. *ad Alciar. emblem. 9.* Camill. Borrell. *de Regis Catholici præstantia cap. 60. nu. 27.* † Magnaq; adeò fuit; vt Græci (forte quia tantos libertatis amatores accepimus) quanquam diuite lingua, nomen ei indere nequiverint, vt aduertit Franciscus Broeus in *Commentar. ad Proæmium Institu. vers. Imperatoriam maiestatem nu. 2.* † Hinc factum, vt Romanorum temporibus (Aragonienses idem planè affirmant) inaudita hæc vox fuerit, *Merum Imperium*, quod Turnebus *obseruauit in Animaduers. in Rullianos Petri Rami Comment.* Nec vllus vnguam Ciceronis ætate merum imperium vel dixit, vel audiuit præterquàm quod, nec Populus Romanus liber merum imperium ferre potuisset.

Dignitas, Superiorem in terris non recognoscendi, Maiestatis etiā appellatur nomine, vt noster adnotauit Mieres magnus Gothalanus, benemeritus Gerundę Ciuitatis filius, in *Curia Montisalbi Alphonfi III. collat. 5. cap. 31. in nouis per hæc, Sed Dominus noster Rex, & alij Reges, & Principes Hispania, qui non recognoscunt Imperatorem habent maiestatem*, Petr. Gregor. *de Rep. lib. 8. cap. 4. nu. 1.* † Quod Rex noster Superiorem in terris non recognoscat liquet inter DD. *Glos. in can. Hadrianus in vers. per singulas 63. distind.*

- Panorm. in cap. per Venerabilē nu. 9. Qui filij sint legit. Nicol. Vbald. in tract. de succes. ab intest. in fin. Bald. in l. ex hoc iure col. 2. vers. Tertio quaritur. D. de iustit. & iur. Castald. tract. de Imper. quest. 53. Redin. de maiest. Princip. vers. Imperatoriam maiestatem nu. 35. Mastrill. qui plures refert lib. 1. cap. 4. nu. 15. cum seqq. late Camill. Borrell. de prastant. Reg. Cathol. cap. 47. per tot. qui penē infinitos tradit Pareja de insir. editi. in additionibus ad primum tomum pag. 117. & de Rege Aragonum in specie videndus Calixtus Ramirez de lege Regia §. 21. nu. 20. ybi plures adducit, & respondet Catolo de Grassalijs, qui id negat. † Et in terminis Regis Sardiniae Hieronym. Oliues, origine Sardus, & in Supremo Aragoniae Consilio Regij fisci Patronus in Cōment. super ll. Sardinia cap. 2. nu. 3. in fine.
- 11 Maiestas hæc, dignitatis præstantia est, cuius nota velut signum est, aut Potestatis caracter. Vnde factum videmus vt
- 12 vel perditissimi homines in eos qui hanc ferunt imaginem suas extendere manus ausi nūquam fuerint. † Itā seruo euenit illi, qui carcerem intrare, & Caium Marium ibi necare iussus inermem, distentus à scelere fuit, latente illa, & solum in Marij oculis scintillante maiestate, vt adnotarūt Appian. lib. 1. de bell. ciuil. Plutarch. in Mario, & Valer. Maxim. lib. 2.
- 13 cap. 10. † Ac etiam, statim ac de Vitellij victoria famā percrebruit, apparuit in Vespesiani facie, quæ ante non se prodiderat maiestas, vt Sueton. refert in eius vita cap. 7. † Syllius autem Italicus de Scipione Africano locutus, non tam venerabilem cum fuisse ait quia bello potens esset, quam
- 15 ob maiestatem istam, † quod obseruauit quoque Petr. Gregor. lib. 8. de Rep. cap. 3. nu. 1. additq; nu. 2. auctor hic, haud faciliè explicatu esse in quo maiestas ista sita esse dicatur; & dici tantū posse, eam latens quid esse ex quo veneratio suam
- 16 ducat originem, † Quid autem sit illa maiestas nō potest faciliè exprimi, proprietatem rei clarè sensibus insinuado; est enim quidpiam latens, quod reddit præter naturam propriam mirabile quippiam, unde veneratio singularis, & honor nascitur, nec quale illud sit possunt ipsi admirantes notare aperte

te. Certè Dei hac virtus est, & radius à vera Dei maiestate inditus, ut opinor, seu Angelus potestatis minister, vel aliud quippiam efficax, sed incognitum. † Hæc planè maiestas illa 17
 est, quam Israeliticus agnouit Populus in Moylis facie post quam Dominū fuit ille allocutus, ut ait sacer textus *Exod. 34.* Et quā Deus ipse ex Moylis spiritu in septuaginta eiusdem deriuauit Coadiutores *Numer. cap. 11.* Hæc est eadem illa, quam in Saul aspexere, postquam in Regem eum vnxit Samuel, ut *Reg. 1. cap. 10.* Et quæ Dauidem comitata est post acceptam Regni coronam, ut *Reg. 1. cap. 16.* Quam in Moyse admiratus adeo fuit Pharaos, ut suas in eum iniicere manus dubitaret. † In Imperijs omnibus (ait Altusius *Politico. cap. 9. nu. 97.*) magnum quid admirari est, quod maiestatis compellamus nomine, in omni enim Imperio aliquid summum reperire licet, quod maiestatem appellamus. † Hæc 18
 demùm est quæ vel ex ipsis Principum crepūdijs ad Purpuram natorum, eius nos venerationis monitos facit, qua ergà ipsos nosmet gerere debeamus; Nec ijs parere detrectamus quos ad Imperium, antequàm discernere queant lucem, natos scimus. Nec dubitandum, quin latens vis aliqua eos informet animos, quos antè prætextam ad togæ decus agnouimus creatos. † In quibusdam hæc tanta infunditur 19
 cum vi, ut etiam post abdicatum magistratū, vigere videatur adhuc, † ut de Appio refert Liuius *decad. 1. lib. 2.* qui delatus ut Reus eadem fuit veneratione habitus atque timore ac si Consul tunc esset, *Idem habitus oris* (Liuius ait) *eadem contumacia in vultu, idem in oratione spiritus erat, adeò ut magna pars plebis Appium non minus Reum timeret, quam Consulem timuerat.* † At experimentia magis magisque vo- 20
 cem hanc, Maiestas, significantia verba me apud alium non repperisse fateor, quàm apud Theodosium Grassuinkelium *eo libro, cui titulum fecit, Dissertatio de Iure Maiestatis cap. 4.* vbi postquam suum ferè lassauit magnum ingenium inperuestigando quid grandi hoc comprehendatur nomine, ità loquitur: *Ergò nihil aliud de Maiestate, idest de potestate absoluta predicari potest valentius, quàm id ipsum quod sit.* 21
 22

fit. Ergò hac in se collata stat. Maius, aut minus nō admittit, omni lege maior, nullo limite circumscripta, nullis temporum spatijs arctata. Quod in corpore anima, id in imperio maiestas est. Vt sicut tota anima est in toto corpore, tota in singulis partibus, itidem & maiestas in sibi subdita; in omnia se infert, influit, se figit, ac solidè stat. Indiuiduum quid maiestias, eoque nec diuidi potest, & sacra cum sit, nulla cōmunionem cum altero profanari. Summo non aliud sūmmum. Maiestatem quia egrediatur, superior maiestas non est, priore asserta. Sed hac, & his similia illustrare si contendas, aut annuntiare, verius obscures. Claudam verbis non meis. Rectè sūmmum Imperium corona comparari, atque illius imaginem pingi solere. Est ea utriusque natura ut parte omisso, etiam substantiam amittat. De precipiti loco qui cadit in medio nō habet, de summo fertur in subiecta, facit vulgatum illud, coronam ne carpseris.

Pergit auctor hic, ac suprà se loquendo latus, ità ait cap. 6. Vt neque aequalem ferat quod sūmmum est, esse enim ipsum illud aequale sūmmum; duo autem summa dari non possunt. Summa verò potestati, equalem si adiunxeris aequè sūmmam, tam neutra erit summa. Aequè est, ac si dicas dari duo infinita contra infiniti definitionem, quæ id demum infinitum docet, extrà quod nihil assumi potest. Si quis infinita duo ponere vellet, utrumque destrueret; idem de summis Potestatibus dictum est. Diuine in casu hoc nostro in oratione cōtrà Idololatrias Diuus Athanasius, ut multitudo Deorum, utilitas est Deorum; ità quoque necesse est multitudinem Principum efficere, ut nullus esse Princeps videatur.

23 Hinc ergò factum est, ut Imperatores, ac Reges dicantur Maiestates. Proam. Instit. ibi, Imperatoriam maiestatem l. 1. ibi, Imperatoris maiestatis. C. de Thesaur. lib. 10. l. 1. ibi, Regia maiestatis. C. ut nemo priuatus. l. si quis ex grege, ibi, Indultum nostra maiestatis oraculum. C. de cohortal. Princip. lib. 12. l. 1. ibi, ut tam in adoranda nostra serenitate. C. de silentiar. lib. 12. l. ultim. ibi, Quos Augustalis dederit maiestas. C. ubi, & apud quem. l. bene à Zenone, ibi, Qui nec maiestatem

tem imperialem agnoscunt. C. de quadriennial. prescript. l. vltim. §. vlti. ibi, Ad nostrā maiestatem. C. ubi Senat. vel Clarif. l. 2. ibi, Sive à nostra maiestate. C. de annal. except. l. penult. ibi Principalis maiestas, D. de hered. instit. l. neminem 1 2. ibi, prout nostra se dederit maiestati. l. cōtrā ibi, Augusta nostra maiestas. C. de re milit. lib. 1 2. l. final. §. sed quia nostra maiestas. C. commun. de legat. l. si Imperialis maiestas C. de legib. l. meminisse, ibi, Si quid contra maiestatem Imperatoris. C. ad l. Iul. maiest. l. fin. ibi, Nihil aliud est tam peculiare Imperiali maiestati. C. de donat. inter, & c. Clementin. Pastoralis vers. sane in ipsius maiestatis offensam, de re iudic.

Hæc planè maiestas est, ob quam de Tiberio querebatur 24
 Populus Romanus, quod per se ipse Illyricam non adiret
 Prouinciam, ad exortos ibi sedandos tumultus, cum ei dice-
 rent, referente Tacito *annal. lib. 1. Ire ipsum, & opponere*
maiestatem imperatoriam debuisse. † Hæc sanè maiestatem 25
 habent Reges, quod Dei referant imaginem, vt Plutarchus
 scripsit in *lib. Ad Principem ineruditum*. Iustitia finis legis
 est; lex autem officium Principis; At Principis imago Dei
 est omnia rectè disponentis, & constituentis. † Ideò Reges 26
 Christi Domini dicuntur *Reg. 1. cap. 24.* Essæi autem vt sa-
 crum quid, & à Deo datum reputabant, vt ex Ioseph *de Se-*
Etis Iudaorum aduertit. Petrus Gregor. *lib. 26. de Repub. cap.*
vlti. nu. 14 † Atque hanc ob causam Reges adorabant Per- 27
sæ Iustin. lib. 6. Et Caius apud Tacit. *lib. 3. annal.* aiebat, *Prin-*
cipes instar Deorum esse; Plato autem Regem, Deum ap-
 pellauit hominum; † Sed meliùs nemo hanc explicauit di- 28
 gnitatem, quàm Tertull. *lib. ad Scapulam,* & refert Briffon.
de Regn. Persar. lib. 1. pag. 8. Colimus Imperatorem, ait, vt ho-
minem à Deo secundum, & solo Deo minorem.

Si cæterùm probabimus, summam hanc maiestatem cō- 29
 municari, & à Regibus in suos diffundi Proreges, aut Ge-
 nerales Locūtenentes posse, ad scopum collineabimus: Ne-
 mo enim dubitauerit vnquam, quin, humana si quippiam,
 in maiestatem hanc attentet audacia, lædatur ipsa in sanctio-
 ri sui pectoris parte. † Et vt ab antiquioribus ordiar exem- 30
 plis

- plis; compertum habemus, Romanorum hanc temporibus in Magistratus transfundi solitam fuisse; cum ex tribus id habeamus textibus. Prior quidem est *l. penultima*, ibi, *Vbi-
cunq; Prætor salua maiestate imperij sui, saluoq; more ma-
iorum ius dicere constituit D. de iustit. & iur.* Alius est *l. si
familia 9.* ibi, *fortasse & quia hic contempta maiestas Præ-
toris vindicatur D. de iurisd. omn. iudic.* Tertius tandem est
*l. quod Reip. 33. D. de iniur. ibi, Sed ad vindictam maiestatis
publice respiciat.* Atque ita sentit Altus. *Polit. cap. 19. nu. 97.*
deducitq; Petr. Grego. *de Rep. lib. 8. cap. 3.* Creatis enim Ma-
gistratibus, Deus occultam maiestatem, & quasi maiorem
statum illis imprimit, quo mirabilis, & augusta excellentia,
31 dignitas, & veneratio eorum reddatur. † Idem quoq; sensit
Soccin. Sen. *in cons. 22. nu. 4. lib. 1.* vbi humanam diuisit Ma-
iestatem, in Imperatoriam nempe, Regiam, atq; Prætoriam
ac deduxit etiã Lancellot. Conrad. *in Templo omn. iudic.
lib. 1. cap. 1. §. 1. nu. 6.* † Et Valer. Maxim. *lib. 2. cap. vlt.* quem
32 refert Pancirol. *lib. 1. Thesaur. variar. cap. 2.* ita ait, *Est illa
quasi priuata cęsur a maiestas clarorum virorum, siue Tri-
bunalium fastigio, siue Apparitorum ministerio potens in
amplitudine sua obtinenda, grato enim, & iucundo introitu
animis hominum illabitur admirationis prætexta velata,
quam rectè quis dixerit longum, & beatum honorem esse si-
ne honore.* † Hinc autem duxisse originem, vt Magistratus
33 iurisdicctio imperium vocetur. *l. 2. ibi, Vel Magistratus im-
perio D. de adopt.* Quod ea porro fuerit in Prætozem deriuata
probat. *l. final. ibi, Alioqui inane, & elusorium Prætoris
Imperium esset D. ne quid in loc. public.* † Sed ad hanc pro-
34 bandam quam exornamus propositionem, à Lectore exigo
meo, vt concinnam mihi se debere fateatur ex Seneca de-
suptam periodum *lib. controuers. 4. controu. 25.* quam vnã
sufficere puto ad Auctoris huius famam. Thema est, Præto-
ris cuiuspiam reprehensio eiusque nominis probrosa futura
recordatio, quod meretricis cum qua cõsuetudinem habe-
ret ipse, cupere se dicentis hominem videre decollatum,
votis fecisset satis Prætor, decollari coram ea iubens damna-
tum

tum Reum quēdam. Inter ceteras quas magnus Orator hic affert rationes, suo planè magno dignas ingenio, & quas Eruditi perpendant omnes, conquestus velut de infortunio Magistratus eius eo quod meretrix vna toti Prætorio illi videretur imperare, ita ait, *Maiestas Populi Romani per omnes Nationes, p̄ omnes diffusa Prouincias in sinu meretricio iacet. Ea imperat Prætori nostro qua præsitiit.* Undè liquet, maiestatem illam communicabilem omnibus fuisse nationibus, atq; Prouincijs per Proconsules, Præfectos, ceterosq; id genus Rectores. † Possè verò hanc transfundi maiestatem, & per aliquod tēporis spatium velut precario cuiusdam communicari probat Iacob. Gothofred. in *Commētarijs ad Cod. Theodos. super l. quisquis C. Theodos. ad leg. Cornel. de siccis*. vbi agit de personis, quas Principis immò publicè interfit pro sacrosanctis, & inuiolabilibus haberi, eosque maiestatis precarię specie indui. Quod de nullo certè aliō dici meliùs potest, quam de Proregibus Prouinciarum, quæ Aragoniæ subsunt Coronæ. Nèc repetere semel atque iterum & pluries omitam, allatū supra ad rem hanc ex Quintiliano locum *lib. 5. Instit. cap. 10.* cum breuib; contineat verbis, & probet quicquid nostrum capit Argumētum; cuius extrema ea sunt, nimirum esse maiestatem huic comunicabilem Magistratui; Ac qui eum lædit læsæ maiestatis in primo capite crimen committere. Cum autem pauca sint verba à Lectoris nostri humanitate id speramus futurum ut eorum nobis condonet repetitionem, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratui maiestatis actio est.* † Hinc euenisse puto, ut Magistratū Diua vocaretur maiestas, quod Guillelm. Stuckius adnotauit in *descript. sacror. sacrific. Gētil. pag. 18.*

Vnicum ad quod confugiant Aduersarij asylum illud est, quo dicunt personalissimum hoc delictum esse, & ipsam tantum Principis respici personam in hoc. Et præter eam, alia licet immediatè magis Principem representans ut Prorex est, lædatur persona, non posse dici quod tale propriè acceptum committatur delictum. Sed, quamuis totius nostri Thematis discursus, & quæ aggeramus argumenta in id in-

- tendantur omnia, vt infādam hanc obruant propositionem;
- 38 & alibi curæ erit, vt huic satisfaciamus argumento: † Eo nunc vtar medio, vt nostris confugiū huiuscemodi adimam Aduersarijs, quo liquidò probem, priscis etiā temporibus, & ante Arcadij Constitutionem *in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maieft.* (cuius quidem explicationem in id referuamus, vt integrum exindè faciamus in eadem hac Dissertatione argumentum) Maieftatis legem, aliam quā Principis comprehendisse personam. † Singularem, ad rem nostram habeo Taciti locum *annal. lib. 4.* Delatus apud Senatum cum esset Cremutius Cordus, quod editis suis Annalibus M. Brutum laudasset, & C. Cassium Romanorum fuisse postremū dixisset; Accusatio Taciti subiit censuram; Eamq; nouam, ac nunquam ante auditam ait, *Novo tunc, ac inaudito crimine.* Tametsi de cōsimili in Labieni personam accusatione, quamobrem eiusdem scripta cremari iussa, acutè Seneca, *Res noua, & insueta supplicium de studijs sumi.* Causam dixit eleganti sanè oratione Cremutius Cordus, sed sine vlla absolutionis spe, quod nullū in Cæsaris vultu miserationis vidisset indicium; *Et Cæsar truci vultu defensionem accipiens.* † Optimum id documentum est pro Principibus, Præsidentibus, ceterisque Ministris, qui Consilijs adsunt, ne suos prodire sinant affectus ex vultu, quem semper eundem seruent in omnibus, & æquum. † Excusauit se inquiens, dum criminum nequiret, verborum tantum insimulari, *Verba mea arguuntur adeò factorum innocens sum;* Scriptores omnes viros istos laudasse, *quorum res gestas nemo sine honore memorauit;* Titum Liuium tantis adeò laudibus extulisse Pompeium, vt Pompeianum eum dicere Augustus non dubitarit; Cum Brutum atque Cassium memorat, parricidas nec latrones, quin potius magnos viros eos appellare solitum: Asinium Pollionem suis scriptis illustrem de eis peculiari sermone nobis reliquisse memoriam: Se tādē quod scripserat, nec in Principem aut Principis Patrem dictum, quos Maieftatis respicit lex; *Sed neq; hac in Principem aut Principis parentem, quos lex maieftas ample-*

implectitur. † Alium reperio textum, qui expendi ad rem hanc potest, & est *l. de minore 10. §. 1. ibi, In Maiestatis crimine, quod ad personas Principum attinet D. de quest. ex qua colligitur, non Principis tantum personam priscis illis temporibus lege Maiestatis fuisse comprehensam.* 42

Quaquam autem non pauci DD. affirmant multa à Principis persona inseparabilia prorsus esse, & quæ in alios nequeant deriuari, ut Regale ius, quod ad Recursus attinet, de quo loquuntur Grot. *de iure belli lib. 2. cap. 4. n. 13.* Bellug *in Specul. Princip. rubr. 1. §. sed quod dices nu. 6.* A ponte *de potest. Proreg. tit. 3. de elect. official. §. 1. n. 24.* Salgad. *de Reg. protect. lib. 1. cap. 2. num. 32. §. 39.* Sesse *decis. 438. nu. 4. tom. 4.* Scacc. *de appell. quasi. 8. nu. 111.* Couar. *pp. qq. cap. 4. num. 1.* † Andr. Cannonher. *ad Tacit. cap. 5. pag. 76.* ubi ait, *Quando igitur Caesar exemptionem concedit, non arbitror ita eximere, quin ipse remaneat superior; Et quando transfert potestatem imperandi, & iurisdicendi, non arbitror transferre illam qua uni ipsi competit; Nam & Moyses Principibus à se electis dedit omnem potestatem, illa excepta qua ad ipsum unum ex diuina voluntate spectabat: Hanc enim potestatem supremam Caesar nullo modo à se abdicare potest, neque scindere unitatem Imperij sibi commissi, quoniam est unicum, & indiuiduum, sicut unica est Ecclesia. Hinc dixit Baldus Iurisperitissimus, Imperatorem non posse à se abdicare imperium, etiam minima particula, quia per minimas particulas deueniretur ad interemptionem totius, totum diuidendo per frustra, & ut eiusdem Baldi verbis utar, Caesar qui eo pacto scinderet imperium diceretur proditor, homicida, & periurus; excederet enim fines mandata sibi à Deo, & populo iurisdictionis, & iusiurandum violaret, quod initio praestat de non diminuendo, sed augendo.* † Id autem specialius explicauit Bertrand. Argenter. *ad Consuet. Britann. art. 28. noi. 1. nu. 2.* por hæc, *Non rectè à Doctoribus tradi, summum Imperium communicari, quod verum non est, si summum imperium in genere primo prouit Principi soli congruit accipimus, cum ius corona semper illibatum maneat intactum, & impracticabile,* 43

- le, & inseparabiliter hærens in persona Principis: Nec quod concedi idem est numero, & specie cum eo quod retinet innumerum titulis imperialibus; sed quod in Principe genus est summum, in inferiori fit species, & subalternum generi primo propter mutationem personarum, & habent se ut productum ad producentem, & genitum ad generantem. Manet igitur solida potestas in Principe concedente, nec in aliū transit equalitate participationis, sed per derivationem, veluti lucerna accensa de magno igne ut cōcedens nihil ponat de suo supremo iure; Quare solent proverbio dicere, *Cæsar erogat, & nihil ei perit, quod intelligendum de his, quæ supremi Imperij iure, titulis Regalibus adherent.* † Facit ad rem text. in cap. dudum 14. vers. *Nos igitur, ibi, Nos igitur attendentes, quod etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit maior, de præbend. in*
- 47 6. † Sed quæ tradunt isti, nemo non videt, ea locum nō habere in nominatione, seu Proregis electione, sed in donationibus tantum, & largitatibus quas faciunt Principes de locis cū iurisdictione; In quibus planè referuatum semper intelligitur supremi dominij ius in casu recursus, ob notoriam oppressionem, aut iniustitiam.
- 48 Verum ut dissertationem ampliemus magis. Estò Principis maiestas læsa dici nequeat ob sui Proregis necem; Non poterunt tamen Contradictores negare, quin imminuta saltem remaneat maiestas, quando facilè adeò ad Principis destruendam imaginem audaces peruadunt. † Ità sanè Calvin.
- 49 sensit in *Lexic. verb. Maiestas*, ibi, *Maiestas est in Imperij, atque omni Pop. Rom. dignitate quam minuit is qui per vim multitudinis rem ad seditionem vocavit.* Cicero verò lib. 2. de orat. hoc delictum definiuit per hæc, *Maiestatem minuere definit de dignitate aut amplitudine, aut potestate Populi, aut eorum quibus Populus potestatem dedit aliquid derogare.* Quod idem profectò est cum eo quod Iulius Seuerianus tradidit in præceptis artis Rethoricæ, *Maiestatem imminuere est de dignitate, aut potestate Pop. Rom. aliquid derogare.* Meminit diminutæ maiestatis Blancas in *Comment. rerum Ara-*

Aragonien. in vita Petri Quarti pag. 190. & obseruauit Ioa. Coraf. in explicatione l. penul. D. de iustit. & iur. num. 6. ac Vuesembec. in Paratit. super tit. ad leg. Iul. Maieft. nu. 4. Et Cæsar lib. 3. Belli ciuilibis ait, In hoc omnis multitudo maieftatem regiam minui prædicabat, & Lentul. epistol. 15. lib. 12. epistol. famil. Ciceronis, de Rhodijs questus inquit, Contra publicam pacem, interdixisse eos suis militibus Ciuitate, portu, hospitio, commeatu, & aqua; Et hanc indignitatem appellauit, & maieftatis imminutionem, Quam indignitatem, & diminutionem maieftatis. † Hoc posito; Certum quoque est, fuisse olim ita delatos imminutæ, vt læsæ maieftatis Reos, quod probant egregiè duo ex Ammiano Marcellino petiti loci; quorum alter lib. 21. ita habet, Addebatur miserorum erumnis, qui Rei maieftatis imminuta, vel læsa deferebantur acerbitas eius, & iracunda suspiciones in huiusmodi cuncta distenta; Alter verò lib. 28. vbi ait, Vno proloquio in eiusmodi causas, quas arroganti proposito maieftatis imminuta miscebat. Et Apuleius, vt refert Cicero lib. 2. de natur. Deor. legem tulit, vt publicam minuens maieftatem capite puniatur, Ayma. Riual. in sua histo. iur. Canon. & Ciuil. nu. 147. † Quamuis autem Tiber. Decian. lib. 7. tract. criminal. cap. 2. nu. 5. nihil interesse contendat inter diminutam, aut læsam maieftatem, inquiens quod vt lædere est in aliqua parte offendere, ita & minuere, vel imminuere, idque probare nitatur per text. l. 1. in princip. iuncto §. 1. D. ex quibus caus. maior. Budeus tamen in annotat. posterior. ad Pandect. pag. mihi 52. in hac permanet differentia, quæ congruit magis locis superius allatis.

50

51

Ex dictis igitur hoc argumento probatum me Iudice videtur, Principis maieftatem eius Proregi communicari. Et si nemo vnquam dubitauit, quin Principe læso maieftatis crimen in primo capite committatur; idem certè fuerit, si in sui Generalis Præfecti persona lædatur.

AR-

ARGUMENTVM TERTIVM.

Explicatur immediata representatio, quam habet Prorex
Principis personæ.

§. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Sermo est de Proregibus Regnorum Corona Aragonum.
- 2 Dignitas Proregis est maior quam Vicarij.
- 3 Delegatus à Principe dignior est propter representationē.
- 4 Habet Prorex immediatam representationem.
- 5 Non obtinet secundum, sed ipsummet locum quem habet
Rex.
- 6 Idem solium occupat.
- 7 Idem debetur honor.
- 8 Est Alter nos.
- 9 Et Prorex Regni Sardinia.
- 10 Eisdem honoribus, & prerogatiuis fruitur exceptis inseparabilibus.
- 11 Est imago Regis.
- 12 Potest concedere priuilegia.
- 13 Abolere delicta, & penas remittere.
- 14 Eandem habet iurisdictionem, quam Rex si in prouinciā
esset.
- 15 De Prorege Sardinia etiam hoc probatur.
- 16 Instructionibus secretis quedam prohibentur.
- 17 Non tamen propter hoc diminuitur potestas cū remaneat
validum etiam quod contra Instructiones concedit.
- 18 Clausula priuilegij Proregis Sardinia adducitur.
- 19 Principis representatio etiam in Comadijs regios infundit
animos.
- 20 Prorex est ipsū corpus Regis, vel alter Rex representatus.
- 21 Verba alia priuilegij Proregis Sardinia expenduntur.
- 22 Considerantur verba Marij Giurba.

23 Prin-

- 23 Princeps in Proregem totum sese profundit.
- 24 Fraternitas est diuisus spiritus.
- 25 Hac transfusio non est alijs concedere, sed in sua propria imagine, & persona conseruare.
- 26 Hac est qua venerationem infundit.
- 27 Lacedemoniorum Legati dictum.
- 28 Romani Proconsulibus concedebant, vt ijsdem insignijs possent vti.
- 29 Explicatur tex. in l. 1. §. casum D. de postulan.
- 30 Maiestas vertitur vel in Imperio, vel in dignitate imperij, vel in veneratione.
- 31 Secūda lasa maiestatis species est quoties veneratio Principibus debita dicto, vel factō violatur.
- 32 Elegans Ioannis Leslai locus expenditur.
- 33 Identitas persona Proregis, & Principis probatur ex Sacra Scriptura textu.
- 34 Est character quidam id quod in Prorege exprimit hęc representatio.
- 35 Elegans Marci Zuerij Boxhornij emblemata.

Dissertationis huius initio diximus, pluriesque repetitum à nobis est in eiusdem progressu, loqui nos de ijs Proregibus, qui Aragonicæ subditis coronæ Regnis præfunt; eo quod videatur mihi in Priuilegijs, seù Titulis eorum clausulas legi, quę cōmunicationem in ipsos designent totius magnitudinis, atque maiestatis, quæ in Principe est. Nec ramen repugno, aut dubito quin eadē hęc alijs insint Præfectis, Vicarijs, aut Locumtenentibus Generalibus, in quos fuerint à Principe transfusa. † *Alijs Regnis* (ait de Hispanorum Proregibus locutus P. Adam Cotzen *lib. 7. de Republ. cap. 21. §. 14.*) *non ità vsitata dignitas, maior est, quàm potestas Vicarij.* Atqui ego, etsi vt certam admittere iuuet opinionationem Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 111. nu. 70.* afferentis quod honor, & prælatio nō prouenit ex iurisdictione, neque ex qualitate, & quantitate ipsius sed ex representatione, † ideoq; affirmantis nu. 81. quod Delegatus à Principe

cipe dignior fit, quanquā iurisdictio eius minor sit, ea quā Ordinarius habet *quia representat personam Principis*, hoc etiam casu scopum attigisse videbor. Nec opus fuerit in hac re disceptare famigeratam adeò, adeoq; controuersam questionem, præsertim Gothalanos inter, & Valentinus; An Proregis iurisdictio delegata sit, an Ordinaria, de qua sexto agemus argumento; Sed assumemus eam nunc vt medium ordinariæ probandæ terminum; † Et certum planè est immediatam illum habere Principis personæ repræsentationem; ac esse vt alium Regem repræsentatum Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 58. Cancer. 3. par. variar. cap. 3. nu. 329. Ripol. de regal. cap. 11. nu. 27. Bosch dels titols de honor lib. 2. cap. 36. nu. 39. vers. El Rey Carol. de Grass. except. 1. nu. 43. Nouar. ad Pragm. Regn. Neap. prop. 2. nu. 4. Amendol. ad Fran- çhis decis. 165. n. 1. Aponte de potest. Proreg. tit. 1. nu. 1. Portolez S. Locumtenens Generalis nu. 6. in fin. Fontanell decis. 433. nu. 18. par. 2. Giurb. cons. 19. nu. 17. & cons. 59. num. 2. Ramirez de lege Regia §. 11. nu. 3. Berart. in Specul. Visitat. cap. 9. nu. 1. & 2. Mastril. de Magistrat. lib. 5. cap. 6. nu. 21. Solorzan. de Iur. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 9. nu. 6. & 7. Matheu de Regi. Reg. Valen. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 2. Sanfelic. decis. 221. nu. 8. Cortiada decis. 10. nu. 5.*

Obtinet Prorex non secundum quidem à Rege locum, vt tenuere Ioseph, & Aman, sed eūdem illum ipsum quem Rex haberet ipse, si in Prouincia degeret Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 61. & 64. Cancer. 3. par. var. cap. 3. n. 329. Bosch tit. de honor. lib. 2. cap. 36. §. 3. in fine principij, & §. 39. vers. lo Tribunal Dō Acac. de Ripol ad Peguer. in prax. civil. rub. 27. nu. 77. Xammar de offic. Iudic. p. 2. quest. 7. num. 97. & de priuileg. Ciuitat. Barcino. §. 7. nu. 4. Fontanell. decis. 433. nu. 18. par. 2. Carol. de Grass. except. 1. nu. 43. Ramirez de l. Reg. §. 11. nu. 3. Cortiada decis. 10. nu. 6. Dominicus Tallonus de antefato vers. 2. observa. 2. nu. 12.*

Idemque solium habet, quod Rex Nouar. *ad Pragm. Regn. Neap. propos. 2. nu. 11. Bellug. in Specul. Princip. rub. 6. nu. 4. cum relatis per Don Laurentium Matheu de Regi. Regn.*

Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 22. cum alijs relatis per Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 34.* Cortiada *dict. decis. 10. nu. 7.* † Tum consequenter idem ei debetur honor, ac Regi iuxtà textum *in cap. precipimus 93. distinct.* Guillelm. de Montalanduno *in Clem. 1. de offic. Vicar. Menoch. conf. 52. nu. 75. & conf. 885. nu. 9.* Berart *de Visit. cap. 9. nu. 34.* Bouadill. *lib. 3. Polit. cap. 2. nu. 1. & nu. 20.*

7

Immediatè adeò Regis repræsentat personam vt sit *Alter nos Oliba de iur. fisc. cap. 4. nu. 58. & 61.* Cancer. *3. par. variar. cap. 3. nu. 329.* Ripol. *var. resol. cap. 1. nu. 11. & de Regal. cap. 1. nu. 13. & cap. 21. n. 29. & in addit. ad Praxina D. Ludouici à Peguer. rubr. 27. nu. 77.* Io: Paul. Xammar *de offic. Iud. p. 1. q. 7. nu. 97.* Gabriel Berart *de Visit. cap. 9. nu. 2.* Fontanel. *decis. 3. nu. 7. & 433. nu. 18.* Ramirez *de lege Reg. §. 11. nu. 1.* Belluga *in Specul. Princip. rub. 25. nu. 4.* Sesse *decis. 175. nu. 5.* Franch. *decis. 163. nu. 3.* Muta *decis. 44. nu. 22.* Bosch. *tit. de honor. lib. 2. cap. 36. §. 39. vers. Rey Solorzan. de Guber. Indiar. tom. 2. lib. 9. cap. 9. nu. 10.* Sanfelic. *decis. 222. nu. 8.* Giurb. *conf. 19. nu. 19.* Mastrillo *de Magistratib. lib. 5. cap. 6. nu. 32. & decis. 205. nu. 14.* Nouar. *ad Pragm. Regni Neap. propos. 2. nu. 10.* Castell. *decis. 113. nu. 6. & 18.* Suelues *conf. 41. nu. 36. lib. 2.* D. Laurentius Matheu *de Regi. Regni Valen. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 15.* Cortiada *decis. 10. nu. 13.* Montan. *de Regal. in proam. n. 29.* Octau. Glorit. *resp. 1. par. 3. nu. 179. & respons. 7. nu. 35.* noster Vicecancell. D. Christophorus Crespi *de Valdaura obser. 5. nu. 72.* † Et in terminis Proregis Sardiniaë D. Francisc. Vico *ad Pragmat. Regni Sardin. lib. 2. tit. 25. cap. 12. nu. 15.* Camill. Borrel. *de Præstant. Reg. Cathol. in præfat. nu. 60.*

8

9

Eisdemq; honoribus prærogatiuis quibus Rex ipse fruatur, ijs tantùm exceptis quæ incommunicabilia sunt, & à Corona inseparabilia *l. 2. cum gloss. C. de offic. eius qui alter. Vic. ger. Bart. in l. si filius D. de legat. & in l. comperimus nu. 4. C. de proxim. sac. scrin. lib. 12.* Felin. *in cap. cum magister de maior. & obed. Boer. de auct. Magn. Consil. nu. 67.* Carol. de Grass. *excep. 1. nu. 45.* Surd. *conf. 281. nu. 1. & conf. 540. n. 18.*

10

Nouar. *ad Prag. Regni Neap. propos. 2. nu. 5.* Berart. *in Specul. Vifita. cap. 9. nu. 10. § 11.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 13.* Cortiad. *decif. 10. nu. 9.* Giazziresol. *decif. 2. & ibi addit Balthaf. de Angel. nu. 8.* Surgen. *de Neap. illustra. cap. 22. nu. 8.* Menoch. *conf. 52. n. 162.* Roman. *singul. 362.* Mirauete de Blancas *tract. de Prorege extraneo par. 1. pag. 23.* Castal. *de Imperat. quæst. 75. num. 5.* Octau. Glorit. *resp. 7. nu. 35.* cum alijs traditis per Mastrill. *de Magistrat. lib. 2. cap. 6. nu. 26.*

11 Debetur ei idē honos, ac Regi ipsi cuius imago est *l. eos, ibi, Qui imaginem Principis C. de appellat. l. 1. C. de off. Vicar. ibi, Et indicationis nostra soleat representare reuerentiam.* Mastrill. *lib. 5. de Magistrat. cap. 6. nu. 34.* Menoch. *dict. conf. 52. nu. 175. § 167.* Nouar. *ad Pragm. Regni Neap. propos. 2. nu. 12.* D. Francisc. Vico *ad Pragm. Regni Sardin. lib. 1. tit. 2. cap. 1.* Solorzan. *de Gubern. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 9. n. 13.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. num. 23.* Cortiada *decif. 10. num. 10.* Guilhelm. de Montrelaudino *in Clemen. 1. de offic. Vicar.* Martinez *in tract. de Prorege extero nu. 374.* Leļ. Altograd. *conf. 1. nu. 44. tom. 2.* & esse Regis imaginem probat Dominicus Taffonus *de Antifato vers. 2. obser. 2. nu. 12.*

12 Priuilegia cōcedere potest Cancer. *3. par. cap. 3. nu. 325.* Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 58.* Fontanell. *decif. 433. nu. 18. par. 2.* Bossius *tit. de Princip. nu. 87.* Giurb. *conf. 19. num. 46.* Mastrill. *lib. 5. de Magistrat. cap. 6. nu. 243.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valen. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 73.* quos refert Cortiada *d. decif. 10. nu. 16.*

13 Abolere delicta, & pēnas remittere potest Mastrill. *dict. cap. 6. nu. 147. § decif. 205. nu. 8.* Giurb. *conf. 22. nu. 11. § conf. 74. nu. 16.* Gabr. Berart. *cap. 9. nu. 33.* Reg. Vico *in Comment. ad ll. Sardi. lib. 2. tit. 25. cap. 12.* Sesse *de inhibiti. cap. 1. §. 5. nu. 10.* Portolez *ad Molinum §. Rex nu. 282.* D. Ludouic. à Peguer. *decif. 39.* Ripol. *de Regal. cap. 35. nu. 37.* Ramirez *de leg. Reg. §. 25. n. 45.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valen. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 95.* Cortiada *d. dec. 10. nu. 17.*

Ean-

Eandem habet iurisdictionem quam Rex; Idque etiam potest quod Rex, si in Prouincia illa adesset Franchis *decis. 165. num. 2.* vbi eius Addition. Amendola *num. 1.* Bellug. in *Specul. Princip. rubr. 25.* Fontanell. *d. deci. 433. nu. 18. par. 2.* Ripol. *cap. 21. nu. 47.* Aponte *de Potest. Proreg. tit. 1. num. 1.* Ballis *tract. vari. lib. 5. de offi. Proreg. nu. 3.* Castell. *decis. 113. nu. 6.* Marc. *decis. 17. nu. 4.* Berart in *Specu. Visit. cap. 9. nu. 1.* Burgius *de mod. proced. ex ab rup. quast. 51. nu. 3.* Giurb. *conf. 19. nu. 13. § 19. § conf. 59. nu. 2.* Nouar. *ad Pragm. Regni Neap. propos. 2. nu. 4.* Sanfelic. *decis. 221. nu. 8.* Frecc. *de subfeud. lib. 2. tit. quis dicatur Dux nu. 29.* Bossius *tit. de Principe nu. 87.* Greg. *de feud. cap. 10. n. 16.* Surgen. *lib. 1. de Neap. Illustr. cap. 22. nu. 11.* Grass. *excep. 1. nu. 44.* Milanen. *decis. 8. nu. 71. lib. 1.* Masull. *ad Capyc. decis. 121. num. 10.* Cancer. *3. par. variar. cap. 3. nu. 329.* Iac. Gallus *conf. 184. nu. 8.* Cauallcan. *de Brach. Reg. par. 1. nu. 167.* Menoch. *conf. 1201. nu. 19. § conf. 963. nu. 11.* Surd. *conf. 281. nu. 1. § conf. 540. nu. 18. § conf. 514. nu. 18.* Felician. *alleg. 3. num. 33. par. 1.* Decian. *conf. 23. nu. 66. volum. 1.* Octau. *Glorit. resp. 1. nu. 179. par. 3. § respons. 7. nu. 35.* Mastrill. *lib. 5. cap. 6. nu. 24. et 245. et lib. 3. cap. 10. nu. 12.* Cortiada *decis. 10. nu. 18. & 19.* Portolez *S. Locumtenens nu. 5. & 6.* Don Laurent. *Matheu tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 13.* Madariaga *tract. del Senado, y su Principe cap. 4. §. 1. vers. El terçero Senado pag. 56.* Don Ioan. Solorza. *lib. 4. de India. guber. cap. 10. nu. 1.* † Ac in terminis Proregis Sardinia D. Ioan. Dexart *ad cap. Regn. Sardin. in proem. nu. 25.* Reg. D. Francisc. Vico *ad Pragm. eiusdem Regni lib. 1. tit. 4. cap. 4. nu. 5.*

Quanquam autem in more habeant Principes dandi suis Proregibus secretas quasdam instructiones, quibus nonnulla ex palam eis concessis prohibeantur fieri, iuxta §. *ut autem in Auth. de Praside Pisidia collat. 10.* Cerdan. in *Veriloquio cap. 1. §. 2.* Aponte *de Potest. Proreg. tit. 1. num. 2. et §. 4. nu. 5.* Ramirez *de lege Regia §. 11. nu. 6.* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap. 8. nu. 146.* Fontanel. *decis. 433. nu. 21. et 23. par. 2.* Bardaxi *for. 1. Quod Dominus Rex non possit facere Locum-*

tenentem Generalem nu. 5. Sanfelic. decis. 62. nu. 13. Cortiada decis. 10. nu. 21. Valenzuela conf. 147. nu. 42. Giurb. dict. conf. 19. nu. 25. vbi Philippi II. literas affert scriptas 8. Aprilis ann. 1591. Comiti Albæ de Alifte Siciliæ Proregi per quas ita Rex ait, Audiuius Proreges qui pro tempore fuerunt in isto Regno obtentu auctoritatis quam in priuilegijs eis damus, appellantes ipsos Alter Nos, dispensare, &c. absolutam ijs verbis dantes intelligentiam.

- 17 Hoc tamen auctoritatem non minuit, validum namque remanet quicquid contra instructiones facit Prorex Ripol. *de regal. cap. 1. nu. 15. Bosch de titols de honor lib. 2. cap. 36. §. 39. nu. ningun altre Fontanell. decis. 433. nu. 22. par. 2. Ramirez de lege Regia §. 11. nu. 7. Cortiada d. decis. 10. nu. 22. Don Ioannes de Solorzan. lib. 4. de gubern. Indiar. cap. 10. num. 4. § lib. 2. cap. 4. num. 76. Carol. Paschal. de legat. cap. 58. § 59. Mirauete de Blancas in tractatu de Prorege extran. vbi nonnulla affert exempla par. 1. pag. 64. § 65. & præ ceteris scopum attingens magis Dominus Vicecancellarius Aragoniæ obser. 12. nu. 13. quidquid dicant Cõsiliarius Franciscus Roccus de offic. Regen. rubr. 12. nu. 7. & Tasson. de Antefato.*

- 18 Deprehenditurque ex clausula quadam quæ habetur in priuilegio Camararum Marchionis cum Sardinia designaretur Prorex, quæ talis est, *Item conuenimus, & promittimus in bona fide Regia in manibus, & posse Secretarij nostri, & Notarij infra scripti prædicti, omnia & singula à nobis pro te, & illis etiam personis cuius inter sit legitime stipulantis, nos ratum validum, atque firmum perpetuò habere quicquid, & quantum per te Alter Nos, personamque nostram representantem, huiusmodi potestatis vigore actum fuerit, tanquam si per nos administratum fuisset, & nulla tempore reuocare sub bonorum, & iurium nostra Curia obligatione.*

- 19 Don Didacus à Saavedra Hispaniæ nostræ decus, cap. 11. *Coronæ Gothicæ* inquit, Principis personam, vel in Tragedijs, aut Comædijs gestam Regios instillare animos. † Quod si ita est in ficta; in vera quam Prorex agit representatione

nonne

nonnè maius quid inde fuerit? De eo sanè locutus Gabriel Berart in *Specul. Visit. cap. 9. nu. 1.* ait, esse ipsum corpus Regis cuius locū tenet, & n. 2. inquit, *Est alter Rex representatus.*

Ut tandem vno liqueat obtutu, quam ei tribuat Princeps auctoritatem, atq; potestatem; referre iuuat verba substantialia magis, quę in priuilegio Proregi Sardinia concessio leguntur, & sunt hæc, *Tenore igitur presentis, de nostra certa scientia, Regiaque auctoritate, deliberatè & consultò te Locumtenentem nostrum Generalem in dicto Sardinia Regno ex latere nostro dextro sumptum, personamq; nostram representantem facimus, constituimus, creamus, & ordinamus ex ipsoque latere nostro dextro delegamus. Ità quod tu in predicto Sardinia Regno, & cunctis illius partibus sis Locumtenens Generalis noster ex latere nostro dextro sumptus personam nostram representans, locoq; & vice nostris præsitis, & præferaris, & imperes respectiue omnibus, & singulis Archiepiscopis, & Episcopis, Ducibus, & c. tãquàm nostra persona, & Alter Nos disponere imperare, & statuere pro libito voluntatis tua, & prout tua prudentia, & discretioni pro nostri seruitij, & status conseruatione Reip. Regni huiusmodi videbitur expedire. Possis etiam exercere, & exercere facere omnem iurisdictionem ciuilem, & criminalem supremã, & infimam, & aliam quamcunq; merum, & mixtum imperium cum omni gladij potestate, Delinquentes quoscunque puniendo etiam si inculpati existant de crimine læsæ maiestatis in primo, & secundo capite, & remittere, & perdonare, & componere, & c. Possis etiam, & c. & alios quouis actus dignitati nostræ reseruatios facere, et generalitèr omnia alia, & singula facere, & pleno modo exercere, quæ ad prædicta, & eorum singula, et alia quæ occurrere possunt necessaria, utilia, et quomodolibet opportuna, et quæ nos ipsi faceremus, facereque, exsequi adimplere, et mandare possemus si in eodem Regno personalitèr adessemus, etiã si talia forent, quæ de iure, vel de factò, aut aliàs mandatum exigent magis speciale, quam presentibus est expressũ; Nos enim ita et super præmissis, etc. omnem potestatem auctoritatem, et facultatem tibi*

con-

conferimus, concedimus, et plenariè elargimur cum libera, et generali administratione, et plenissima potestate.

- 22 Omittenda planè nō sunt, nām ad rem mirè faciunt, verba Marij Giurba *conf. 19. num. 17. sic enim se res habet* (ait
- 23 Auctor hic, cum de authoritate quam Princeps in Proregem trāsferet, sermonem haberet) † *ut Princeps ipse in mādato quod facit totum sese in ipsum suum Proregem Locumtenentem Generalem profundere, omnemq; suam potestatem*
- 24 *in eum transferre videatur.* † Ad quod pertinere posse putato quod de fraternitatis vinculo Quintilian. ait *declam. 3 21. Nām quid est aliud fraternitas quàm diuisus spiritus.* Sed elegantius nemo hanc hucusq; expressit representationem præter vnum Dominum Vicecācellarium Aragoniæ *observationum suarum prima nu. 230. ita, Potest illam Regaliam Princeps communicare Proregibus suis, qui illum immediate representant, & Praefectis Pratorio.* † *Quia hoc nō est tam alijs concedere, quàm in sua propria imagine, & representatione conseruare, eamque ubi ipsius Principis vel persona, vel imago viua adest cum illa altissima potestate qua Alter Nos constituitur Prorex, siue Praeses retinere maiestatisque radios, & splendorem effundere.* Nullum certè ingenium præter istud tam propriè, ac bellè de re differuit ista.
- 26 Immediata hæc representatio est quæ venerationem in eius infundit personam, & cuius precium, quo habenda
- 27 illa est, † declarauit egregiè Lacedemoniensium Legatus ille, qui rogatus quam gereret ipse personam respondit, se vtique, si quod petebat adsequeretur, vti Reip. suæ Legatū venisse, sin secus, velut priuatum quempiam. Id innuens, magnitudine representationis eius tunc vtendum, quum
- 28 per eam id assequare quod petisti. † Ad hanc inducendam venerationem Proregibus suis Romani eadem dederūt insignia quibus utebatur Respublica, vt latius sexto dicemus
- 29 argumento. † Ideoque adnotauit Vlpianus *in l. 1. §. casum D. de postuland.* non aliam ob causam cecū in iudicio adesse non posse, quam quod videre, tum venerari nequiret Magistratus insignia, *Dum cacum utriusque luminibus orbaturum*

Pra-

Prator à postulando repellit, quod insignia Magistratus videre, & reuereri non posset. Quod adnotauit etiam Pancirol. lib. 1. *Thesau. variar. cap. 10.* † Et hoc, Herclè, est quod Iacobus Gothofredus ad l. *quisquis C. Theodos. ad l. Cornel. de sicar.* ait, *Maiestatem uerti, vel in Imperio, vel in dignitate Imperij, idest in securitate, & amplitudine Imperij, vel in ueneratione.* † Quare secundam læsæ maiestatis delicti speciem Auctor hic ponit, læsionem uenerationis Maiestatis, *Secundum Maiestatis crimen uoco læsæ uenerationis, uidelicet, quoties debita Principibus ueneratio facta, dictouè aliquo atroci uiolatur l. 6. & l. 7. D. ad leg. Iul. maiestat.* † Hoc idem probat Ioan. Lesleus de reb. gest. *Scotorum*, qui lib. 1. de *Scotia Magistratibus* locutus ait ità, *Hic tanto in honore (de Prorege loquitur) est, ut si quis illius dicto, & imperio morem non gerat, uiolata Regiæ Maiestatis mandati nomen incurrat; Regis enim personam quam gerit in illo ladi, ægerri- mē omnes ferunt.*

30

31

32

33

Sed, quod ad rem nostram, probare sufficit, immediatam vnā representationem efficere, ut illata Proregi iniuria habeatur, ac si ipsimet Principi esset illata. Ad quod probandum affero textum in lib. 1. *Regum cap. 8.* ex quo habetur, cōuenisse Israelis Populum ad nouum sibi deligendum Regem; Et de hoc Samuelem eorum Principem cōsuluisse, inquires, quanquam filios haberet ipse, in quos foret æquum ut Dignitas conferretur illa, uideri tamen sibi non eos esse qui Principem hunc obtinere locum possent, *Ecce tu sensuisti, inquit, & filij tui non ambulant in uijs tuis, cōstitue nobis Regem ut iudicet nos;* Consulenti uerò Samueli Deum de re hac, id responsum ab irritato per huiusmodi petitionem Deo tulisse, afflicturū se Populum hanc ob audaciam, indicata etiā punitione, & qua ille esset afficiendus pœna, *Non enim te abiecerunt (ait Deus) sed me ne regnem super eos;* Ac si dixisset, me quidem, non te affecerunt iniuria, quia me in eorum Regem noluerunt. Vnde dignoscitur aperte, illatas ei qui Deum representat iniurias, perinde haberi, ac eas quæ in Deum committuntur ipsum. Ita
pror-

34 prorsùs illatæ Proregi, censendæ sunt, ac in Principem ipsũ
 factæ iniuriæ. † Est certè velut caracter quidam id quod ma-
 iestatis communicationem in Prorege imprimit; Inquien-
 te eodem Gothofred. *super d. l. quisquis per hæc, Attamen*
Arcadium factionem istam tanquam aduersus seipsum, seu
maiestatem suam, & corpus in vitam ad animum suum reuo-
casse, nempe maiestatis suæ fulgore, seu caractere personis il-
lis impresso, corporisque sui communicatione tributa; seu vt
 inquit Alex. ab Alexan. *lib. 4. dier. genial. cap. 23. Ac quadam*
 39 *inter eos effeet societas, & coniunctio imperij. † Sed elegan-*
 tiùs magis Marcus Zuerius *in emblem. politic. 16. pag. 108.*
 allatus à Solorzan. *de Indiar. guber. lib. 4. cap. 9. nu. 12.* qui, ad
 repræsentationem significandam istam, eandem pinxit in
 folio figuram, hoc addito titulo, *Alter et idem*, & in hunc
 explicauit modum, *Quemadmodũ sigillum cera impressum*
eandem ipsi vim præstat quam habet, ita Maiestatem in for-
tuna sua ministros Princeps transmittit: Cũ enim vnus
hic sit omnibus præesse, vnus tamen omnia præsens ipse non
possit moderari, in partem curarum vocandi per quos ibi sit
vbi non est, loquatur vbi tacet, & vt simul dicam, cum im-
perio agat vbi oportet, et non videtur. Tantum est in Maie-
state; datur illa alij, et in potestate eius manet, qui dedit.
Idem tamen est hac parte qui accipit, cum illo à quo accepit.
Princeps se in alium, alius se in Principem transfudit, dum
ille per hunc; hic pro illo agit; ille cõmodata; hic accepta ma-
iestate.

Ex his doctrinis consequenter infert idem D. Ioa. de So-
 lorzan. *nu. 14.* eundem deberi honorem, eandem prorsùs
 reuerentiam Proregibus, quæ Regibus ipsis; Nosq; etiam
 legitimam, veramque colligimus illationem, quæ antece-
 dentia ista omnia consequitur.

QVARTVM ARGVMENTVM.

Explanatur vox Princeps, & Principatus.

§. V.

S V M M A R I V M.

- 1 *A Principis salute totus pendet Status.*
- 2 *Prorex est, & vocatur Princeps in Prouincia in qua residet.*
- 3 *Ioseph erat Princeps in terra Ægypti, & Pharaos erat Rex.*
- 4 *Idem dicitur de Aman.*
- 5 *Nec Ioseph, nec Aman tantam auctoritatem habuerunt sicut ceteri Proreges.*
- 6 *Proreges appellatur Principes in Prouincia quã regunt.*
- 7 *Reges etiam vocantur Principes.*
- 8 *Plures significationes huius vocis Princeps.*
- 9 *Rex appellatur Princeps, & Princeps appellatur Rex.*
- 10 *Cathalonia Regni nomine à multis illustratur.*
- 11 *Vnde originẽ traxerit quod Cathalonia Principatus appellatur.*
- 12 *Reges Aragonia semper suis prætulērūt insignia Comitis Barcinona, & quare.*
- 13 *Comes Barcinona nullũ in terris recognoscit superiorem.*
- 14 *Principatus Romanus fuit dictus quicquid Imperio subijciebatur Romano.*
- 15 *Bullis Pontificijs quibus conceduntur decima, & subsidia Domino nostro Regi in Regnis Hispaniarum comprehensa fuit Cathalonia.*
- 16 *Sicut, & Principatus Asturiarum.*
- 17 *Licet in titulis non reperiatur Rex Cathalonia.*
- 18 *Elegans Æmiliij Probi locus.*
- 19 *Sed nec inter titulos legitur Princeps Cathalonia, & quare.*

mm

20 Ti

20 *Titulus Comitatus Barcinonæ virtualiter continet omnia.*

21 *Quia Regia potestate pollet, & superiorem non agnoscit.*

22 *Barcino fuit Metropolis secularis Cathalonie.*

23 *Decisiones Rot. Rom. circa materiã quomodo intelligẽda.*

24 *Vis argumenti in epilogum redacta.*

1 **A**mmianus Marcellinus *lib. 24.* ait maius in Rep. periculum illud esse quod ex morte, aut Principis læsione prouenit; à cuius quippe salute totus pender Status; *Periculum enim omnium maximum ex morte, aut læsione Principis esse quis ignorat? A salute enim Principis velut à filo dependet Status ipse; Cui sanè dicto respondet Egesippi illud, In milite vnus fors est, in Imperatore vniversorum periculum.*

2 Nemo vnquàm negare ausus fuit, quin in Regis personam injicere manus læsæ maiestatis sit delictum, & quidem in primo capite. † Prorex est, vocaturq; Princeps in ea quam regit Prouincia; Si igitur hic occidatur, idem prorsus committitur delictum. Maior argumenti propositio indubia est.

3 Minor probatur ex sacre Scripturæ textu † *Genes. cap. 42.* vbi hæc leguntur verba, *Et Ioseph erat Princeps in Terra Ægypti;* cum tamen certum sit, Ægypti Regem tunc esse Pharaonem; Ioseph autem Generalem, velut Locutentem. *Quod colligitur ex verbis cap. 41. Tu eris super domum meam, & ad tui oris Imperium cunctus populus obediens; vno tantum Regni solio te precedam;* Et ex sequentibus verbis, *Ecce constitui te super vniversam terrã Ægypti, & c.*

4 *Fecitque eum ascendere super currum suum secundam, ut præpositum esse scirent vniversa terra Ægypti.* † Idem quoque de Aman fuit, vt legitur *Esther cap. 3. & cap. 13.* de quo sacer ait textus, *Posuerat solium eius super omnes Principes, quos sub se habebat.* † Atqui nec Ioseph, nec Aman ea tributa auctoritas, quæ nostris datur Proregibus; Nam vt ex relatis verbis liquet, non habebant, quia Rex ibi aderat, idem solium quod Princeps, secundum habebant carpentum, seu currum, non autem primum; Vnde dignoscitur secundam

à Rege

à Rege personam illos gessisse. Nostri verò Proreges, non
 secundum, sed primum quidem ipsum tenent folium, vt
 tertio probauimus argumento: Primam gerunt non secun-
 dam ipsi personam. † Appellari autem Principes in deman-
 data eis Prouincia Proreges probat Octavius Gloritius *re-
 sp. 7. nu. 35. & laudat Hyppol. de Marsil. in l. si quis obrepserit
 nu. 2. D. ad legem Cornel. de fals. & Mastrill. lib. 3. cap. 6. nu.
 30. Idemq; sentiunt Nouar. qq. foren. quest. 30. nu. 2. Giurba
 conf. 19. nu. 19. in fin. Gabr. Berart de visitat. cap. 9. nu. 3. Fon-
 tanell. decis. 433. nu. 20. par. 2. quos refert Cortiada decis. 10.
 num. 8. † Reges appellari Principes notissimum est, & vbi
 Martialis ait, *te Principe*, dicere voluit, *to imperante*, & ha-
 betur ex l. 1. in prin. iunet. §. 1. D. de Constit. Princip. vbi
 postquam I. C. ait, *Quod Principi placuit legis habet vigo-
 rem*, de eodem hoc Principe locutus, Imperatorem eum ap-
 pellat, ibi, *Quodcumque igitur Imperator*, & ex l. 2. D. de
 adopt. multisque alijs legibus. † Et vt missas faciamus signi-
 ficationes vocis huius *Princeps*, quas affert glōf. in *Clem.
 unic. de Baptism. verbo Regum*, quas post acrem in eam fa-
 ctam censuram transcripsit ad literam Mar. Ital. de *Immun.
 Eccles. lib. 1. cap. 5. §. 7. nu. 14.* † Certum exploratūq; est Re-
 gem appellari Principem, & Principem, Regem dici, vt
 Corderus aduertit de *potest. Regis quest. 17. nu. 12. Mastrill.
 de Magistrat. par. 2. lib. 2. cap. 3. nu. 28. Decian. conf. 19. num.
 224. lib. 3.* † Ideoque multi Cathaloniam Regni nomine
 decorant Auctores, Francisc. Didac. de *Ayusa de antiquitat.
 praest. Osca lib. 3. cap. 3. §. lib. 5. cap. 2. Cened. qq. Canon.
 quest. 11. nu. 9. Dimas Serpi in Histor. Sanctorum Sardinie
 lib. 1. cap. 2. in fin. §. lib. 4. cap. 3. Salgad. de Reg. protect. par. 1
 cap. 1. pralud. 3. nu. 107. Cesar Caren. resolut. 60. num. 5. Pe-
 guer in pract. criminali. cap. 4. in fine Fontanell. de pact. nupt.
 claus. 4. glōf. 13. par. 3. nu. 18. in fin. Michael Ferrer par. 3. ob-
 seruat. cap. 172. Mathou de Regim. Regni Valen. 10. 2. cap. 7.
 §. 3. num. 33. Peña in vita Nicolai EymERICI qua habetur in
 Direct. Inquis. Paramo de orig. Sanct. Inquisit. lib. 2. tit. 2. cap.
 11. Camill. Borsell. de praestant. Reg. Cathol. cap. 26. Belluga**

in *Specul. Princip. rubr. 34. num. 1.* Illeſcas in *Hiſtor. Pontif. par. 2. fol. 44.* Thoro in *compend. deciſ. tom. 1. in præſat. pag. 5.* Molino de *rit. nuptia. compar. 5. num. 2.* Lancell. Conrad. in *Templo omni. iud. lib. 1. cap. 3. num. 15.* Botero in *ſuis relationibus lib. de diuiſ. Hiſpan. cap. 3.* Gregor. XIII. in *Bulla de concord. inter Pontificem, & Regem Petrum*, relatus per Don Laurent. Matheu *tom. 2. de regim. Regni Valent. cap. 7. §. 1. ſect. 2. nu. 36.* Sixtus V. in *Conſtit. qua incipit inter præcipuas, & reperitur in Append. ad tom. 4. Bullar. noui*, vbi ait, Ordinem Beatæ Mariæ de Mercede fuiſſe primitùs erectù in Regnis Hiſpaniarum. Et tamen exploratum, certumque eſt Religionem hanc fundatam primò fuiſſe in Ciuitate Barcinone, vt probat Stephanus de Corbera in *vita D. Mariæ de Ceruello cap. 22.* Et Vrbanus Octauus in *Bulla qua incipit, Ex Clementis Sedis Apoſtolica tom. 4. Bullar. §. 1. & Rex Iacobus Primus in ſua hiſtor. fol. 154.* Cathaloniam vocat nobile, ſummoq; dignum honore Regnum, inquiring, Aragoniæ Comites omnes quadruplo minores numero eſſe Comitibus Cathalonix, Sacerdotes verò, Equiteſque quintuplo. Et Imperator Carolus Quintus in *privilegio ſub Dat. Barcin. 4. Decembris 1533.* Barcinonem vocat Regni Metropolim, quam ità quoque longè appellauerant ante Dominus Rex Petrus in *privilegio ann. 1339.* & Ferdinandus Rex in alio de an. 1515. vt refert Doctor Io. Paul. Ximmar de *privil. Ciuit. Barcin. §. 6. num. 4.* † Eſt autem notiſſimum, quod non aliam ob cauſam Principatus nomine decoretur Cathalonia, quam ob contractum à Comite Don Raymundo Berenguer cum Principe Dõna Petronilla Ramiri Aragoniæ Regis filia matrimonium, in quo conuenire Partes, vt à Regis titulo abſtineret Comes, quouſque Rainirus Rex viueret, Principis tantum appellatione contentus Menefcal. in *ſermone de exſequiis Regis Iacobi I. pag. 42.* Eſcolano *lib. 3. hiſto. Valen. deca. 1. cap. 2. nu. 2.* † Zurita in *Annal. Aragon. par. 1. lib. 2. cap. 1.* vbi teſtatur Aragoniæ Reges, ſuis ſemper prætuliffe Comitis Barcinonis inſignia, vt præſtantia magis eo quod per masculinam lineam

à Ca-

à Cathaloniz Principibus descenderent Aragoniz Reges ipsi. Escolano *d.lib. 3. deca. 1. cap. 2. nu. 2.* † Quod autē nominetur Principatus, Regiā Comitibus illis potestatem nunquam abstulit, quam à Vuiffredo II. iam exercuere Superiorem in terris nō recognoscentes vllū, vt notarunt Marquill. *in Vfat. Si quādo col. penul. Tho. de Mieres collat. 9. in Curia Barci. Ferdinandi I. cap. 10. nu. 13. § 16. Oliba de act. par. 1. lib. 3. cap. 1. nu. 13. Calicius in direct. pacis, § tregua dub. 1. vers. Et hic quero, § dub. 13. col. 1.* † Nisi Doctoris Ioānis Galleg. *in Cathaloniz Audiētia Senatoris celeberrimi opinionē sequi iuuet, in respons. in Causa proprij Sindicatus par. 1. cap. 6. nu. 12.* Inquietis itā fuisse appellatam eandem ob causam, qua Principatus Romanus dicta fuit terra omnis, quæ Reip. & Romano fuit Imperatori subiecta *in Auth. de hered. § falcid. propè finem col. 1.* † Obseruātia subsequuta fecit quod in Pontificijs Bullis, quibus concessa sunt subsidia, & decimæ super bonis Ecclesiasticorum in Hispaniæ Regnis, Cathalonia quoque sub hoc comprehenderetur nomine, † vt & Asturiæ Principatus qui Castellæ subest Regnis. † Tametsi verò notum sit inter titulos, quibus Regis nostri decoratur diadema, Cathaloniz Regis illud non reperiri id nihilominus nil prohibet quin sit, † vt de Miltiade ait Æmilius Probus, *Erat enim inter eos (Chersonenses) dignitate Regia, quanuis carebat nomine.* † Sed neq; inter illos ipsos titulos legetur is, *Cathalonia Princeps;* eo quod expresso id prohibeatur foro *in Constit. unic. tit. de Principe;* Vt proindē Rex D. Petrus II. hoc nomine ab hoc Cathaloniz Principis abstinerit titulo tūm in literis, tūm in diplomatibus, tūm in Solio, sed Barcinonis Comitem se tulerit; † In hoc enim virtualiter Regis est titulus. † Nam quia Barcinonis Comites Regia pollēt potestate, & Superiorem in terris nō recognoscunt Oliba *de iur. fisc. cap. 1. nu. 2. § cap. 3. num. 2. Michael Ferrer Senator Cathaloniz par. 1. obseruat. de Euocat. caus. cap. 9. nu. 9. par. 3. cap. 278. nu. 4. § 5.* † Semperque Barcino Cathaloniz fuerit Metropolis in sæcularibus Guilielm. de Valles. *in Vfat. cum Dominus nu. 24.* Marquilles *in Vfat.*

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

Vfat. Zequiam col. 10. vers. Nota sextò Thomas Mieres in Curia Regis Petri II. Barcin. cap. 37. collat. 2. par. 1. fol. 18. in antiq. Gabr. Berart in Speculo Vifit. cap. 22. nu. 10. Oliba de iur. fisc. cap. 1. nu. 18. Andr. Bosch. dels titols de honor. lib. 4. cap. 3. Io: Paul. Xammar de priuileg. Ciuit. Barcin. §. 6. nu. 4. Michael Ferrer Senator Cathalonix 1. par. obseru. cap. 57. nu. 1. Fontanell. tom. 1. de pact. nuptial. claus. 4. glos. 8. nu. 21. Hieronym. Pujades in histor. Vniuer. Cathal. lib. 6. cap. 1. & alij quàm plurimi, visus tamen semper est eo comprehendì nomine Regis titulus. Nō omittendā verba Hieronymi de Blancas in Comment. rerum Arago. in vita Regis Martini pag. 228. Fas enim, inquit, interdum Cathaloniam Regnum appellare, nam etsi tantum sit Principatus nomine insignita, aliquando nec immerito potest Regali nomine digna iudicari, † licet autem modernis quibusdā decisionibus inclinare videatur Romana Rota in eam sententiam quæ ait Bullam Gregorij XV. de Canonicatibus Pœnitentiarijs, Cathaloniam non cōplecti. Quia tamen decisiones omnes istæ emanarunt respectu possessorij, spem fouet indubiam Cathaloniam ipsa, futurum vt in petitorio, iustum adeo Tribunal Prouincix isti consulat, sanctamque eam reddat, & ceteram, quæ parte lesa est per huiusmodi decis.

24 Quod si in illata Principi iniuria, lesæ maiestatis in primo capite delictū continetur; Si Prorex in Prouincia quæ regit Princeps vocatur; Si Principis; & Principatus nomen vniuocum est cum Regis, & Regni titulo; legitime inde inferes, eum qui Proregem lædit, idem prorsus committere delictum.

ARGUMENTVM QVINTVM.

Perpenditur propositio Proregem nempe esse partem
 corporis Principis, & expenditur *l. quisquis s.*
C. ad leg. Iul. Maiest.

§. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Regis Administri supremo aliquo fungentes munere sunt
 à latere Principis licet nō coram ipso, sed in alia Pro-
 vincia inferuiant.
- 2 Sicut appellatione Magistratum Populi Romani non
 solum veniebant qui Roma debebant, sed & qui Pro-
 vincias regebant.
- 3 Nulla differentia inuenitur inter Magistratū qui coram
 Principe, & eum qui alibi suo fungitur munere.
- 4 Contrarium sentientibus respondetur.
- 5 Argumentum proponitur.
- 6 Doctores nostram in hoc articulo tenentes sententiam.
- 7 Senatores vocantur pectus, & brachia Principis.
- 8 Elegans Thoma. Mori locus.
- 9 Pulchra Theodorici de Senatu verba.
- 10 Senatores de latere Principis.
- 11 Quia efficit unum corpus cum Senatoribus dicitur Prin-
 cipem habere omnia iura in pectore.
- 12 Assertioni Principis est standum quando est cum suis Se-
 natoribus.
- 13 Dicitur sunt Sacerdotes.
- 14 Idcirco Senatus Sacer appellatur.
- 15 Appellatur Patres Principis.
- 16 Non admittuntur in Senatu nisi eximie probati.
- 17 Sanctus dicitur Senatus.
- 18 Appellatur pceptor recti, & boni.
- 19 Dicuntur Senatores mundi lumina.

20 Mo-

- 20 *Morum lumina.*
- 21 *Pars melior humani generis.*
- 22 *Reuerendus catus, & ornamentum ceterorum.*
- 23 *Senatores vocantur optimates, & multorum Regum confessus.*
- 24 *Princeps salutis, & Corona Curia dicitur Senatus.*
- 25 *Mundi Principes Senatores.*
- 26 *Hispania Reges in Coronis nomina Senatorum ferebant scripta.*
- 27 *Laudatur Traianus quod gloriam Senatorum nō detraxerit.*
- 28 *Princeps est pars Consilij.*
- 29 *Vt Stella Firmamento, sic Senatores Principi adherent.*
- 30 *Cardinales pars corporis Summi Pontificis.*
- 31 *Et in Cardinali laeditur Summus Pontifex.*
- 32 *Laedi non possunt Ministri quin laedatur Princeps.*
- 33 *Qui offendit unum ex federatis alterum lesisse dicitur.*
- 34 *Subditus Pontifici si laedit Imperatorē, qui Papa federatus est fit Reus lese Maiestatis etiā quo ad Pontificem.*
- 35 *Prorex arctiori titulo coniungitur Regi quam federatus.*
- 36 *Et quomodolibet consideretur in eius persona semper laeditur Princeps.*
- 37 *Explicatur tex. in d.l. quisquis ibi, utpotē Maiestatis reus.*
- 38 *Ingenia acutiora non apta gubernio Reipublica.*
- 39 *Nimia subtilitas repugnat sapientia.*
- 40 *Varijs iuribus exornatur.*
- 41 *Proculeiani magis ad subtilitatem, quam ad entitatem attendebant.*
- 42 *Explicatur verbum (utpote)*
- 43 *Si improprietatem denotare voluissent, vti fuissent verba similiter, vel alio simili.*
- 44 *l. quisquis 5.C. ad l. Iul. Maieft. appellatur aspera, & iniqua.*
- 45 *Gratianus eam transcripsit in suo Decreto.*
- 46 *Et Carolus IV. Imperator, & Bonifacius VIII. Summus Pontifex.*

- 47 Et in Codice Theodosiano licet sub diuersa rubrica.
 48 Quis fuerit illius author.
 49 Inscribitur Eutychiano Praefecto Pratorio Orientis.
 50 Vbi fuit lata.
 51 Quibus Consulibus.
 52 Globalis collatio qua.
 53 Quibus commissa exactio.
 54 Explicatur l. ult. C. de praed. Senato.
 55 Collocatio tex. sub rubro. legis Iul. Maies. Triboniani, magis propria quam compilatoris Cod. Theodos. sub tit. ad l. Cornel. de sicarijs.
 56 Tria requisita ut sit locus penis nostra legis Quisquis.
 57 Hac concurrunt in nostro casu.
 58 Quid sit Factio.
 59 Maiori exitio quam bellum ipsum est.
 60 Quomodo fuerit factio in nostrum Proregem inita.
 61 Quanam factio fuerit causa promulgationis nostra legis.
 62 Non Ruffiniana.
 63 Confiscatio honorum Ruffini fuit ante legis nostra promulgationem.
 64 Gildonij coniuratio non fuit causa nostra legis.
 65 Hic an. 398. carnificis manu casus occubuit.
 66 Hac factio fuit Africa.
 67 Non egit de occidendis Ministris Imperatoris.
 68 Gaius factio qua.
 69 Fuit facta cum Barbaris.
 70 Milites Palatium incendere tentarunt.
 71 Impulit Arcadium ad occidendum Eutropium.
 72 Et sibi tradi petijt Saturninum, & Aurelianũ Senatores.
 73 Ratio temporis repugnat.
 74 Alia coniuratio fuit Bargij.
 75 Sed non fuit factio.
 76 Arcadius regi passus fuit à Rufino.
 77 Post mortem Rufini se tradidit Eutropio.
 78 Qui Officia militaria, & Aulica indignis donauit.
 79 Synesij legatio, & oratio.

80 *Ex ea calamitates Imperij colliguntur.*

81 *Hæ fuerunt causa legis nostræ condendæ.*

82 *Et ratio quare Ministri pars corporis Principis cõstituti.*

83 *Et ob eam amplexa fuit à Gratiano, Bonifacio, Henrico, & Ioanna Neapolis Regina, Carolo IV. & Carolo V.*

84 *Qui viderint illorum temporum calamitates facile à calumnijs Arcadij ob huius legis promulgationem abstinébunt.*

I
 2
 3
 4
 ID supponere pro hoc argumēto iuuat, quod vti certum, verumque statuit Iacob. Menoch. celebri suo illo *conf. 99.* (de quo infrà latiùs) Administrum nempe eum, qui Regi seruit suo, supremo fungētem munere vel Proregis, vel Generalis Classis Præfecti, aut alio non absimili, nunquam non esse à latere Principis, eorumque vnum qui assident Principi, tametsi non coram ipso, sed in alia quapiam resideat regenda Prouincia, vt probat *nu. 33. & nu. 80.* † ait, sub appellatione Magistratum Pop. Rom. non solum venisse eos qui Romæ degerent, sed & qui Prouincias regerent *l. voluit 4. §. 1. D. de interrogat. act.* † Nec vlla est differentia inter Magistratū qui coram Principe à latere eius actu est, eumque inter, qui Principis nomine alibi suo fungitur munere Afflict. *in cap. 1. §. 5. & bona committentium nu. 63. vers. septimò Gigas de crimin. læsæ maiest. lib. 1. cap. 26. & Iacob. Gothofred. in Commen. ad l. quisquis nu. 12. Cod. Theodos. ad leg. Cornel. de sicar. ait, Nihil igitur necesse est ad maiestatis crimen contrahendum in specie huius legis, vt Consistoriani, aut Senatores eo loci sint in quo Princeps moratur, eiusq; lateri adhæreant. † Quāuis autem glos. Cyn. Lauden. Rolan. à Vall. Clar. Baiard. Gigas, & Giurba *conf. 59. nu. 81.* in contrariam eant sententiam, nil tamen turbant; Nāq; omnes innituntur Saliceto *in l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest. nu. 5.* Qui fanè non ait maiestatis læsæ crimen nō contrahi, in Administrum eum qui ad Magistratum gerendum mittitur; sed id tantum dicit, in eo delicto non procedi vt in commisso in assidentem Principi crimine, sed vt in delicto*

in

in Magistratum gerentem admissio. Id nihilominus nō prohibet, quia læsæ maiestatis hoc delictū sit; Immò hanc eandem ob causam tale esset, si ob aliam nō foret, iuxta toties dissertatione hac memoratum Quintiliani locū, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratus, Maiestatis actio est.* Præterea Saliceti dictum accipi potest, de minoribus Magistratibus, & quibus communicata non est Maiestas, Regiumq; decus.

Hoc posito axiomate, Argumentum est, qui lædunt aut sacrilegas in assidentes Principi Administros porrigunt manus, læsæ maiestatis contrahunt crimen, & quidem in primo capite, eo quod ij pars corporis Principis sint. Prorex Principis imago est; immò Princeps ipse repræsentatus; est is qui à Principe sibi communicatam Regiam habet Maiestatem, ut supra latè probatum est; Qui ergo eum lædunt eandem incidunt in penam. Maior propositio probatur per vulgatum text. *l. quisquis. §. ibi, Nam et ipsi pars corporis nostri sunt C. ad l. Iul. Maiest. cuius verba ad literam transcripta fuerunt in Can. si quis 22. quest. 1. & in cap. felicitis de pen. in 6.*

In eandem quoque sententiam eunt Griuell. *decis. Dolan. 72. num. 13.* Petrus Gregor. *de Rep. lib. 4. cap. 6. num. 17.* Xammar *de offi. Iudic. par. 1. quest. 2. num. 16.* & 34. Camill. Borrell. *ad Belluga rubr. 44. vers. Principis membra The-saur. in præfat. ad decis. Pedemont. nu. 22.* Gallego *de Sindic. par. 1. cap. 1. nu. 18.* Narbona *lib. 2. tit. 5. glos. unic. nu. 2.* Ma-strill. *de Magistrat. lib. 3. cap. 5. nu. 1.* Fontanell. *de pact. nupt. tom. 1. claus. 3. glos. 1. nu. 7.* Gigas *de crimin. læs. maiest. lib. 1. quest. 14.* Don Petr. Gonzalez de Salçedo Regius Consilia-rius in Regia Curia, qui suis scriptis illustriorem nostram reddidit Hispaniam *de l. Polit. lib. 1. cap. 13. nu. 37.* † ex Co-ripolib. 2. nu. 7.

Vos estis pectus, vos brachia corporis huius

Quorum consilij, quorum laboribus ita

Publica res domuit gentes, & Regna subegit.

† Et de Principe, ac Regno, quod nempè vnū faciant cor-pus, explicat eleganter his carminibus Thomas Motus.

*Totum est vnus homo Regnum, idque coheret amore;
Rex caput est, populus cetera membra facit.*

- 9 Ac Imperator Theodoricus de Senatu agens apud Cassiodor. *lib. 5. epistol. 4. Est nimirum curarum nostrarum felix portio, qua ianuam nostram cogitationis ingreditur, pectus quo generales cura voluuntur, agnoscit: Estimare quid de illo debeat iudicari, qui tanti particeps est secreti. Multum ad hoc conducit quod Ioa. Sarisbarien. docuit lib. 5. Policra.*
- 10 *cap. 9. † Et Imperatores Honorius, atque Theodosius in l. 1. C. de preposit. lab. lib. 12. dixere, nam immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat Valenz. conf. 94. nu. 1.*
- 11 *† Ac ob communicationem cum Senatoribus, atque Administris dicitur Princeps omnia iura in scrinio pectoris habere Aluar. Velazquez conf. 51. nu. 6. Solorzano emble. 45. nu. 19. † Et propositio illa, quod Principis standum sit assertioni, intelligitur iuxta Martin. Lauden. de Consil. Princ. quest. 21. vt locum habeat quum Princeps est cum suis Administris. † Dicti sanè fuerunt Sacerdotes l. 1. D. de iustit. & iur. l. 1. C. de Decur. lib. 10. Xammar de offic. Iudic. par. 1. quest. 2. num. 14. † Hinc verò factum, vt Sacerdotes appellentur Senatus Cassiodor. lib. 4. var. epist. 25. Thesa. in proem. decis. Pedemont. nu. 7. † Appellati quoque fuere Principis Patres Accursi. in §. lex autem 4. Instit. de iur. nat. gens & ciuil. Budęus ad l. vltim. D. de Senat. pag. 98. & facit §. filius Instit. quib. mod. ius patr. potest. soluit. Quo certè nomine appellauit Vlpianum, Seuerus Alexander in l. 4. C. locat. Nicol. Boer. in addit. ad Ioan. de Montagn. de Parlam. §. Hoc praesumptio nu. 2. † & Cassiodor. lib. 1. epist. 51. in honorem Senatus dixit: Respiciat alius ordo forte mediocres. Senatus respuit eximie non probatos. † & Virgil. lib. 1. Aeneid. appellat Sanctum*
- 16 *Iura Magistratusque legunt, Sanctumque Senatum.*
- 17 *† Petronius vocauit recti bonique praeceptorem, † & Prudent. lib. 1. in Symma. nominauit Mundi lumina, † & Cassiodor. lib. 6. epist. 4. dixit opinione gloriosum, morum lumina, † & lib. 1. epist. 46. partem meliorem humani generis, † & lib. 1. epist. 41. Reuerendum catum, & epist. 13. ornamentum ceterorum*

rorū ordinum, † & Nazar. in Panegy. vocat Senatores opti- 23
mates, & Plutar. in Pyrro multorum Regum confessum, † & 24
Cicero de Aurusp. respon. Principem salutis appellauit Se-
natum, & Ennodi. in Panegy. Coronam Curia, † & Impe- 25
rator Probus apud Vopiscum Senatores dixit Mundi Prin-
cipes, † facitque optimus textus l. 7. tit. 18. par. 4. ex quo ha- 26
bemus, Hispaniæ Reges in more habuisse, suis in Coronis
scripta eorum gerere nomina. † Magna profectò laus illa 27
fuit qua decoratus Traianus, vt Plinius refert in Panegyri-
co, inueniens; quod cum ea sit natura syderum vt minores
stellæ maiorum obtundantur lumine; vnus tamen Traianus
Consiliarijs suis maior, ità se talem præstare consueuisset, vt
nihil eis de sua ipsorum auctoritate decederet; Eo enim
præsente eadem pollebant auctoritate quâ absente ipso. Vn-
de fiebat vt Populus intentam videns Principis curam in-
suis honore afficiendis Consiliarijs, in maiori eos haberet
precio, Est hac, inquit, natura syderum, vt parua, & exilia
validorum exortus obscuret; Simili Imperatorum aduentu
legatorum dignitas inumbratur; Tu tamen maior omnibus
quidem eras, sed sine diminutione maior, eandem auctori-
tem præsente te quisque, quam absente retinebat; Quin etiam
plerisque ex eo reuerentia excefferat, quæ in quoque illos re- 28
uerere. † Princeps ipse quoque Consilij pars dicitur l. Ius
Senatorum 8. ibi, Cuius ordinis in quo nos quoque ipsos nu-
meramus C. de dignitat. lib. 12. Martin. Lauden. de Conf.
Princip. quest. 26. Valenz. conf. 94. nu. 4. † Adeoque coniu- 29
ctum Principi, vt stellæ firmamento ex Monta. de auctor.
magn. consil. Xānar de offic. Iud. par. 1. quest. 2. n. 34. Valenz.
cit. conf. 94. nu. 2. Gigas de crimin. las. maiest. lib. 1. quest. 14.
nu. 4. † qui quest. 5. nu. 1. 2. & 3. ait Cardinales partem esse 30
corporis Pontificis, & ipsi habent maiestatem sicut Papa, &
ex hoc principio hanc deducit illationem, † Et ita commit- 31
tatur crimen lasæ maiestatis; laso Cardinali leditur maiestas
Papa cap. felicitis de pen. in 6. & Io: Ant. Lanar. conf. 88. pro-
bat Magistratibus nostri temporis omnem inesse auctori-
tem, quæ erat ijs qui Romanorum temporibus regebant.
 Ex

32 Ex traditis hæctenùs, apertè, ni fallor, liquet de magni-
 tudine Dignitatis Ministrorum Principis, eiusq; Magistra-
 tuum; &, cum sint immediati adeò ad Principis personam,
 quomodo censeantur eius esse membra; Ideoque lædi non
 posse istos, quin lædatur & illa, isque grauetur cui arctè adeò
 33 iunguntur. † Addo præterea axioma planum esse, & expe-
 ditum in materia fæderatorum, vt si fæderatorum alterum
 offendat quispiam, & alterum læsisse sit censendus; atque
 34 ita supponitur, † quod si subditus Pontifici Imperatorem
 lædat qui Papæ fæderatus est, Reus maiestatis fit, etiã quod
 ad Pontificem; quod probat Præpos. *in can. in primis S. de
 persona nu. 22. 2. quest. 1. Brun. conf. 86. num. 8. Sigismund.
 Loffred. conf. 5. nu. 30. Gigas quest. 4. nu. 3. per hæc, Dicas
 tamen quod subditus Papa Imperatorem offendens, si nõ com-
 mittit crimen læsæ maiestatis contrà Imperatorem, tamen il-
 lud committit contrà Papam, Imperatorem offendendo, lædit
 enim Papa maiestatem, quia Imperator est defensor Papæ, &
 Ecclesia, & est ipsius Papa confederatus. Ideoque Menoch.
 d. conf. 99. nu. 37. probat Ioannettinum Flischium læsæ ma-
 iestatis contraxisse crimen; quod Ianuam Ciuitatem Impe-
 ratori fæderatam occupare attentauerit.*

Si igitur, quia corpus vnum mysticum formant fædera-
 ti, inde fit, vt nequeat horum lædi alter, quin dici possit to-
 tum non lædi corpus; Princeps verò cum sit, vt verè est my-
 stici, quod simul cum ipso Administri faciunt corporis eius
 35 caput; † Prorex autem adnexus Principis personæ, arctiori
 certè vinculo quam inter se fæderati ipsi; duæ hinc neces-
 sariæ inferentur consequentiæ; Altera quidem pro princi-
 palis argumèti scopo; Altera verò nimis ad rem, qua de agi-
 mus. Prima erit, quod cum repræsentationis vinculum quo
 nectuntur inter se Principis, & Locumtenentis eius Gene-
 36 ralis personæ arctius sit eo quo fæderati alligantur; Æquo
 censebitur iure quæ fit istis, ac illis iniuria. † Secunda, quod
 cum sit Prorex Minister tam supremus, quam latè insinua-
 tum est; siuè consideremus eũ vt illius Magistratus caput, in
 quo Regis repræsetatur persona; siuè vt mēbrum Vniuersa-
 lis

lis Monarchici corporis, cuius caput Princeps est; nullo potest cōcipi modo, quin illæso capito lædi illud vnquã queat.

Huic argumento occurrere gestiunt, qui contrariam tuentur sententiam, dicentes, textum nostrum *in l. quisquis C. ad leg. Iul. Maiestat.* non adstruere, quod læsæ maiestatis contrahatur crimen; sed id tantummodò quod delicti pœna sit mors, bonorumque omnium publicatio, æquè ac si læsæ maiestatis crimen esset contractum, ibi, *Ipse quidem ut potè Maiestatis Reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco addictis.* Responsio fanè (fateor) acuta est; † Sed tali acrimonia prædita ingenia, nescio, an gerendis publicis negotijs apta sint, & idoneci Thucidides ait, *Hebetiores quam acutiores, ut plurimum melius Rempublicam administrant,* facit elegans Ostorij locus *lib. 7. de Reg. Instit. Considerandum est Moysi socerum inter alias virtutes, quibus Iudices instructos esse vult, non numerasse nimium in interpretatione iuris acumen; Neque enim dicit sint Iudices subtiles, acuti, veteratores, & callidi; quinimò acumine subnixi variè leges interpretarentur, & simplicitatem iuris eluderent, † nihil enim magis sapientiæ repugnat quàm nimia subtilitas* Bouadilla *lib. 1. politic. cap. 6. nu. 16.* Nouar. *in collect. super pragmat. 2. de officio Sacri Regij Consilij nu. 17.* † qui id probat ex *l. penult. ibi, Nedum subtilitate utimur circa res pupillares, ipsa subtilitas ad perniciem eorum reuertatur. C. ad Trebell. l. si seruum 9 1. §. sequitur. 3.* ibi, *In quo genere plerumq; sub auctoritate iuris scientia perniciosè erratur D. de verb. obligat. l. sicut 8. §. si debitori 16.* ibi, *Ha enim subtilitates à Iudicibus non admittuntur D. quib. mod. pign. vel hypoth. soluit. l. actio 47.* ibi, *Vbi conceptio formularum non obseruatur, hac subtilitas supervacua est D. de negot. gest. Ramirez de lege Reg. §. nu.* † Atque adeò quia Proculeiani magis ad iuris intendebant subtilitatem, & antiquæ Jurisprudentiæ regulas spernebant; dicebatur de eis, quod ad opinionem magis, quàm ad rei accederent substantiam; contrà quam facerent Sabiniani, ut aduertit Emund. Merill. *lib. 1. obseruat. cap. 3.*

At nullum sibi locum hæc facit subtilitas ad nostri solutionem

- 42 tionem argumenti. † Verbum namque illud, *utpotè*; causatiuum est, idemque sonat ac *Quippè* vt aduertit Calvin. in suo Lexico verb. *Vtpotè*, citato Valla in *elegantijs*, & probat text. *Auth. Ingressi C. de sacrosan. Eccles. ibi, Ingressi Monasterium ipso ingressu se suaque dedicant Deo, nec ergo de his testantur utpote nec domini rerum.* Ad quod adnotaueram, quoque ego textum *l. meminisse 7. ibi Postquam D. Marcus Drunciani utpote Senatoris, qui Casiani furoris socius fuerat C. ad l. Iul. Maies.* vbi vox hæc, idem significat, ac *quia*. Eandemq; planè significationem habet apud Salust. in *Catili-
lina*, ibi, *Antonias aberat à bello, utpotè ager, & iacens.* Atque ità in textu nostro ponitur, ac si diceretur, *ipse quidem quia maiestatis Reus gladio feriatur.* Et Ioan. Sarisber *de
Nugis Curial. lib. 6. cap. 25. pag. mihi 394.* afferens verba legis huius, ità legit, *Ipsè quidè vt Maiestatis Reus gladio
43 feriatur.* † Expeditumq; ac planum est, Imperatores si improprietatem significare voluissent, vfos fuisse verbo *ad similitudinem*, vt dixerunt in *l. 4. C. de vestib. holofer. lib. 11. ibi, Alioqui ad similitudinem lese maiestatis periculum sustinebit.* Eodem quoq; modo textus literam legerunt Leo, & Constantius *lib. 60. Basilic. tit. 36. Si quis*, inquit, *con-
iuratione facta cum militibus, vel priuatis, vel Barbaris occiderit illustrem, vel generaliter qualemcunq; Senatorem, vel militem, Maiestatis Reus iudicetur, & sanguinis penam sustineat cum publicatione.*
- 44 Multorum subijt censuras lex nostra, appellantium eam rigidam, asperam, iniquam; ac Iustinianum etiam ipsum, quod eam in suo posuerit Codice, vt Cont. ait *lib. 1. lect. cap.
45 7. oblitus*, † Gratianum ann. 1150. in discordantium Canonum hanc posuisse concordia, quam vulgato vocabulo dicimus Decretum in *caus. 6. quest. 1. canon. Siquis 22. ad
46 literam eam retulisse legem*, † Imperator Carolus Quartus in sua *Aurea Bulla*, & Bonifacius Octauus Pontifex Summus in *cap. felicis de pen. in 6. Rober. lib. 2. recept. sentent. cap. 22.* & Cuiac. in *solemnibus recitationibus* eam propugnans. † Relata in Codicem Theodosianum fuit iam ab
47 anno

anno 438. æræ Christi, vt aduersus Franciscum Balduinum
 explicauit Contius quanquam sub *tit. ad l. Cornel. de Sicar.*
 translata indè nihilominus anno 534. à Triboniano in Iusti-
 niani Codicem *sub tit. ad l. Iul. maiest.* Leo atque Constan-
 tius, vt diximus reposuerunt eam *in Basilic. lib. 80. tit. 36.*
 † Huius ceterum inscriptio Arcadij, & Honorij præfert no- 48
 mina, sed propriè auctor eius Arcadius fuit, cui Orientale
 obtigit Imperium; † Nam Euthychiano dirigitur, qui fuit 49
 Præfectus Prætorio in Imperio Orientis, vt Socrates ait *lib.*
6. cap. 2. in fm. Comprobaturq; per multas diuersorum Co-
 dicis Theodosiani textuū epigraphas. † Quod patet etiam 50
 ex loco vbi lata lex est, ex Ancyra nempè Ciuitate Prouin-
 ciæ Galaciæ, quæ ad Orientale pertinebat Imperium. † Im- 51
 perialis porro hæc Constitutio lata fuit Cæsareo, & Attico
 Coss. pridie Non. Septemb. an. CCCLXXXVII. quo tem-
 pore, biennio ante, & mensibus octo Imperium fuerat ade-
 ptus Arcadius, cum vigesimum ætatis annum nondum im-
 plesset Adiutorem adhuc habens Eutropium vt mox vide-
 bimus. Quod textus hic sumptus fuerit ex eodem loco quo
l. vltima C. Theod. de præd. Senat. ansam præbet Iacob. Go-
 thofredo ità super eum disserendi. † Indictum erat tributū 52
 à Senatoribus, seu de Senatorijs pendendum fundis, quæ di-
 cebatur Glebalis collatio, vt liquet ex titulo *de Senator. Et*
glebal. collat. in C. Theod. † Indicti huius tributii initio cura 53
 exactionis eius demandata Curialibus fuit: At Arcadius Im-
 perator agnoscens quàm malè id exigeretur, tributum ab-
 stulit ab Curialibus, vt constat *ex l. 2. Et 3. Cod. Theodos. de*
præd. Senat. exigendumque commisit Prouinciarum Rece-
 ptoribus. Dignoscens ceterum, nec Officiales istos diligen-
 tes in exactione adeò esse, vt decoret, certioratus de hoc ab
 Euthychiano, demãdauit hanc iterum Spartam Curialibus,
 quod totum habetur † ex *l. vlti. C. de præd. Senat.* cuius hæc 54
 sunt verba, *Docuit tua sublimitas exactionem tributorum*
Senatus non posse concurrere adeò ut in nonnullis Prouincijs
Senatorij canonis medietas in debitis resideret, atque ideò ce-
teris in prioris legis serie permanentibus id solum corrigi,
 oo atque

atque emendari iubemus, ut Senatorij fundi non per Officia, sed per Curiales potius exigantur ad eosque iterum sollicitudo recurrat. Dat. Prid. Non. Septembr. Ancyra Casareo, & Attico Coss. Hic textus eiusdem est Imperatoris ad eundem Præfectum Prætorio: Eisdem habet Coss. idem Datæ tempus, eundemq; diem quem lex nostra; Infertur itaque rectè hinc in utroq; textu de Senatoribus locutû Arcadiû fuisse.

- 55 Inficias ire poterit nemo, quis propiùs ad scopum accesserit Tribonianus, quod textum nostrum locarit sub *tit. Ad leg. Iul. maiest.* quàm qui Codicem compilavit Theodosianum locans textum sub *tit. ad leg. Cornel. de sicar.* Cum textus idem noster, duas, complectatur species. Altera de ijs est qui conspirarunt, cum militibus, priuatis, aut cum Barbaris factionem agentis aliquam, præstito, aut recepto sacramento. Altera de ijs qui Illustres occiderent viros, Consilijs, aut Consistorio assistentes Principis, aut Senatores; Et in utroq; casu statuitur, eos utpotè læsæ maiestatis reos, capite plectendos esse eorumq; bona publicanda. † Sed ut legis huius pænæ locus fiat, tria videntur concurrere debere. Primum factio; Deindè occidendi animus, & intentio; Postremò quod personæ in quas id moliatur quispiam sint de comprehensis in hac lege. Delicti huius igitur forma est modus, nempe factio, finis, seù intenta nex, & obiectum siue persona occidenda. † Videamus modo an nostra in hac specie tres istæ omnes reperiantur circumstantiæ, ut dicere iure possimus, delictum huiusmodi, legis huius subiacerè pænæ. †
- 56 Factioem definiunt ità, *Societas est occulta, seu arcana in exitium aliquod conflata, occasione erumpendi in tempore expectans*, seù, ut Nonius Marcellus ait, *factio dicitur malorum consensus, & conspiratio.* † De hac planè factione Liuius loquitur cum inquit, *Esse eas Reip. maiori exitio, quàm bella ipsa, factiones fuisse, eruntque populis maiori exitio quàm bella, quàm fames, quàm morbi.* † Supradictæ omnes circumstantiæ comitatæ sunt eam qua de nunc agimus factionem, ut ità detestabili iniusta nota ad posteros eius transeat memoria. Adunatio siquidem fuit, & ea quidè occultata,

ra, atque præmeditata, ad supremum Regis occidendum. Administrum; tempusq; nacta opportunum (ò appetijffet illud nunquam!) ad erumpendum in detestabilis adeò criminis executionem, quod fuit planè tali cum deliberatione, præmeditationeq; tali consultum, vt in habito inter delinquentes colloquio quodam, fuerit omninò conclusum, exsequi oportere quod Barbaram illam factionem, quo die Marchionissa de Villazor festum Beatæ Virginis sub inuocatione Carmeli solènter coleret, futurum enim vt è Regia tùm proderet domo Prorex; atque ita euenit.

Quid Arcadium impulerit ad rigidas adeò exigendas nostraque hac lege indictas pœnas, assequi difficilè & anceps est. † Putarunt nonnulli in causa hac fuisse coniurationem, seù Ruffini factionè, in quem duos conscripsit libros Claudianus, meminitq; eius Symmac. *lib. 6. epist. 14.* factionisq; eius habuere quoque mentionem Zosimus *lib. 5.* Sozomen. *lib. 8. cap. 1.* Diuus Hieronym. *epist. 3.* Orosius *lib. 7. cap. 25.* Porro tanta fuit Rufini istius Theodosij Imperatoris Arcadij Patris temporibus, vt de collocanda in matrimonium filia cum Arcadio cogitarit, & attentarit. Quod cū adsequi nequiret, egit cum Gothis, & Hunnis seq; eis adiunxit, qui tali suffulti adminiculo multas Imperij Prouincias inuasere. Trucidatus tandem ante portas Cōstantinopolitanæ Ciuitatis, Stiliconis militum manu occubuit. Sed cū hæc Rufini coniuratio fuisset ann. 395. vt refert Socrates *lib. 6. cap. 1.* & Marcellin. *in Chronic.* atque ità sesquianno ante nostræ Constitutionis promulgationem; Inuerisimile videtur tandiù differendam legis eiusdem publicationem. † Notumq; fit, bonorum Rufini confiscationem quam Arcadius mandauit fieri, longè ante fuisse; Quàm inuisa ceterùm hæc tunc fuerit factio colligitur *ex l. 14. C. Theodos. de bon. proscrip. ijs verbis, Serenitatis nostræ prouisione solita commonemus, ut ea quæ Rufinus quondam cum uiueret quoquo pacto possedit, in eodem statu interim maneant, nec quisquam sibi post eius obitum spontaneam vindicandi tribuat potestatem; nam qui transacto tempore siluit, ac Rufinum tenere concessit, si-*

scum quoque nostrum sine praiudicio possidere patiatur.

- 64 Nec etiam Gildonij coniuratio fuit quę caussam præbuit nostrę legis huius ferendę. De coniuratione ista loquuntur *l. 19. C. Theod. de pan. ibi Satellites Gildonis custodijs mancipentur, & proscriptione damnentur. Symmach. lib. 4. epist. 4. Claud. in lib. de Bello Gildoniaco, & lib. 1. de laudib. Stilicon. ac lib. 1. in Eutropium Zosimus lib. 5. Orosius lib. vltim. cap. 36.* turbavit hæc coniuratio Africana, eamq; ab Honorij obedientia subtraxit anno 396. adeoût magna hinc euenit Romę clades, ob annonę caritatem ex interdicto sibi
- 65 Africę commercio. † Sed cum Gildonius ann. 398. carnificis manu cęsus occubuisset, in causa condendę legis huius esse non potuit, nec enim lex respondet ex amussim loco,
- 66 tempori, & argumento non quidem loco; † quia Gildoniana factio Africę fuit, quę Occidentali subiecta erat Imperio, Arcadius autem Orientalibus imperabat Prouincijs. †
- 67 Nec de occidendis Imperatoris Ministris egit iste; Ac demum Gildoniana cõiuratio, longè post latam hanc nostram legem, seuera fuit animaduersione repressa.
- 68 Alia fuit per eadem tempora factio, quam *Gaina* dixerunt, eamque quattuor editis libris retulit Eusebius Scholasticus, ac post eum Ammonius Poeta Zosim. *lib. 5. Theodoretus lib. 5. cap. 32. Sozomen. lib. 8. cap. 4.* Quauis autem nonnulla factionis huius respondeant legis huius circum-
- 69 stantijs, † nempè quia factio cum Barbaris fuerit acta, quorum plures tunc erant Constantinopoli; † quia pulsus stationarijs Gaina per suos milites Imperatoris Palatium incendere attentarit; † quia Arcadium impulerit ad Eutropium
- 71 occidendum, † sibiq; Saturninum, & Aurelianum qui præcipui inter Senatores erant tradendum, pro quibus aptari videntur verba legis, *de nece cogitata virorum Illustriũ Consistorianorum;* quia postmodum Gaina fuerit à Barbaris occisus: †
- 72 Temporum tamen ratio repugnat. Nostra namque lex edita fuit, vt diximus anno 397. atq; ità biennio ante factionem hanc, quę fuit an. 399. & punitionis pęnam subiit anno 400. vt probant Socrates *lib. 6. cap. 6. Sozomen. lib. 8.*

cap. 4.

cap. 4. & Marcellin. in *Chronic.* Nec etiam congruit quod in necem Saturnini, atque Aureliani intenderit Gaina, tametsi enim hos voluerit, & vinculos receperit ille dimisit tamen illæsos; In nostra autem lege de factione, seu coniuratione per eosdem intentata sermo fit, ut probant verba illa, *per arcana consilia.*

Alia per idem tempus coniuratio legitur quæ fuit Bargij 74
in qua militum Generalis Præfectus Timasius occisus perhibetur: Eutropius namque in eius intendit mortem. † Sed 75
quia hoc per factionem non euenit, nec per Barbaros, aut Ministros alios minores licet, sed eo tantum cōsilio, ut Arcadius Iudices diligeret ad id peragendum; Ideò non potuit in causa esse, nec impulsu ad legis iam dictæ dispositionem.

Atque ita ut ab incertis separemus certa, quicquid com- 76

pertum in hoc haberi potest est, quod dilata Imperij Orientalis Arcadio successione ob Theodosij patris sui obitum, Regi se passus ille fuit à Rufino, ut refert Philostorgius *lib.*

1. cap. 3. ita inquit, *In Oriente omnia ex Rufini sententia acta, Arcadio nihil eorum quæ gererentur attendente, sed ea tantum scribente, & pro lege habente quæ Rufinus decreuisset.* † Post Rufini autem obitum totum se commisit Eutro- 77

pio; cuius tempore lata fuit hæc lex. Huius sanè scelera afferunt Claudian. Zosim. alijque Auctores. † Eoq; eiusdem 78

peruenit audacia, ut officia tum ciuilia, tum militaria, & Aulica ministeria conferrentur non in eos tantum, qui essent indigni, sed qui iniqui etiam essent, Barbari, ac vitæ perditissimæ, ut ait Suidas per hæc, *Nullum facinus pratermisit.*

Nam & Magistratus publicè vendidit, & aliquid valentes calumniatus est, & summates exilijs subiecit, & omnem contumeliam Senatorijs viris intulit. Neque etiam Barbarorū, societate abstinuit. † Synesius autē antequàm crearetur Epi- 79

scopus legatione pro Cyrenensibus ad Arcadium suscepta celebreni eam habuit orationē, quam eius libro legimus, † 80

per eam certiores sumus, quibus tunc calamitatibus affligeretur Imperium, & vaticinium habemus earum quoq; quæ postmodum euenerunt cladum. † Hæc certè fuerunt quæ 81

causam

- 82 causã legis nostrę condendã præbuerunt Arcadio. † Is enim ad vitam tuendam Ministrorum, qui tunc assidebant sibi, consilium sumpsit, quod tutior alia non esset via, vt faceret eos, & constitueret æquales sibi, ac vnã eandemque personam, suam & illorum statueret ipse, vt haberetur idem. lęsã maiestatis delictum in eos manus iniicere, ac in Principem, cuius corporis iam erant membra. † Quod optimum cum visum fuisset Gratiano, legem transcripsit in suum Decretum, Bonifacius VIII. *in cap. felicitis de pan. in 6. respectu Cardinalium*; Henricus VII. anno 1312. *in Extrauag. Qui sint rebelles*. Iohanna Neapolitanorum Regina quod cęsus fuerit Andręas de Ifernia suus Administer, & quidem priuatis odijs, non ob publicam causã, neq; hoc sufficere edixit ad excusandum Reum à lęsã maiestatis crimine in primo capite, & refert Mattheę. de Afflic. *ad Const. Neap. lib. 1. rubr. 29. de iniur. curia. illa. nu. 4.* se vidisse Edictum illud Iohannę Primę factũ die 15. Octobris 1353. vbi condemnauit occisores Andręę de Ifernia Consiliarij dictę Regine crimine lęsã maiestatis, & statuit quod tale Edictum habeat locum etiam in occurrentibus, fortassis in similibus casibus, & personis, nec ibi aliqua mentio vtrum illa occisio fuit ex particulari odio, & inimicitia, vel vt Rex careat illo Consiliario, & sic patet ait Afflic. quod illa *Constitutio Eos*, quę distinguit vt supra, cessat quando occideretur Regius Consiliarius, tunc enim committitur crimen lęsã maiestatis siue odio particulari, siue vt Rex careat dicto Consiliario sit occisus, & hoc ait dici expressẽ etiam *in d. l. quisquis C. ad l. Iul. Maies.* Hanc sentẽtiã tenuit expressẽ Iul. Clar. *in sua praxi crimi. S. crimen lesa Maiestatis nu. 5.* ibi, *Et licet aliqui distinguant an id fiat in odium Principis, vt scilicet priuetur illo Consiliario, an ob priuatum odium ipsius Consiliarij. Ego tamen indistinctẽ teneo quod committatur crimen lesa maiestatis, nã Consiliarij sunt pars corporis ipsius Principis, & ideo illos offendens indistinctẽ censendus est Principem offendere, & etiam sequutus fuit Regens Donat. Anto. de Marinis in obseruat. ad Reuerterij decis. 416.* Nostram legem

legem fanciuit etiam Inuictissimus Imperator Carolus V. in *Pragm. Vormensi an. 1520.* quam ad literam refert Ludouicus Molina de *Hispan. primo. lib. 4. cap. 11. nu. 56.* Carolus IV. in *Aurea Bulla*, idem fermè statuit pro Electoribus Imperij. † Nec dubito quin ab Arcadij calūnijs omninò defisterēt, qui nūc eum mordent, ob legis huius publicationē, si temporum illorū vidisēt clades, & quadantenus ijs tacti fuissent. Ita fatetur Camil. Borrel. de *præsta. Reg. Cathol. cap. 26. nu. 32.* vbi loquitur ità, *Dum Imperatores Arcadius, & Honorius condiderunt dictam legem quisquis C. ad leg. Iul. Maieſt. iuſtiſſimam cauſam habuerunt.*

84

Ex dictis igitur legitimè inferitur, eos qui Sardinia Proregem occiderunt, idem contraxiſſe crimen, ac ſi Principem occidiſſent ipſum, ideoque legis noſtræ pēniſ iure meritoque ſubijci.

ARGVMENTVM SEXTVM.

Explanatur cuinam ex antiquis Officijs respondeat Proregis officium, & quodnam iurisdictionis exerceat ille genus.

§. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Non eſt comparatio inter noſtra officia, & antiqua.
- 2 Principes nequeunt omnibus adeſſe Prouincijs.
- 3 In Proconſules effundebatur poteſtas Conſulium.
- 4 Ita in Proreges poteſtas Regis.
- 5 Hoc nomen Proconſul eſt declinabile ſicut Prorex.
- 6 Ciceronis loco probatur.
- 7 Proconſul iſdem inſignijs quibus Conſul utebatur.
- 8 Habebat pleniffimam poteſtatem, eandemque quam Roma Magiſtratus omnes.
- 9 Maius Imperium poſt Principem.
- 10 Nec quidquam eſt quod non per ipſum expediatur.

11 Di

- 11 Distinguitur à Consulibus quod sex tātum utebatur fascibus.
- 12 Quid erant fasces, & quid significabant.
- 13 Alexandria Aegypti priuilegium propter vaticinium.
- 14 Differentia inter Proconsulem, & Legatum.
- 15 Proconsules statim Roma egressi volūtariam exercebant iurisdictionem, & insignijs utebatur, contentiosam vero dum ingrediebantur Prouinciam.
- 16 Omnes Prouincia Pratoria fuerunt vsquequo fuit deuicta Africa.
- 17 Qui Consul esse desiderat Proconsulatum gerebat.
- 18 Non submittebat fasces Praefecto Pratorio Orientis.
- 19 Manumissiones, & adoptiones apud Procōsules fieri poterant non apud ipsius Legatos.
- 20 Explicatur l. apud Proconsulē 17. S. 1. D. de manu. vind.
- 21 Proconsul habet Legatum, Praeses Assessorem.
- 22 Proconsul dicitur Spectabilis, Praeses Clarissimus.
- 23 Quae delicta remittebant Proconsules.
- 24 Proconsules cognoscebant de causis Status.
- 25 Coadiutor Proconsulis appellebatur Legatus.
- 26 Maior Proconsulis, quam Praesidis autoritas.
- 27 Praefectus Pratorio ex insignioribus Populi Rom. officijs.
- 28 Dicitur Praefectus Aula.
- 29 Eligebatur ex equestri, Senatorio, vel Consulari ordine.
- 30 Eius sedes fuit appellata amplissima, magnifica, & eminentissima.
- 31 Solus Principem adloquebatur.
- 32 Encomia Praefecti Pratorio.
- 33 Non multum à potestate Principis aberat.
- 34 Purpura solum ab Imperatore differt.
- 35 Eius edicta vim legis habent.
- 36 Carpentio utebatur Praefectus Pratorio.
- 37 Assurgebat Imperator Praefecto Pratorio.
- 38 Pater, Carissimus, Dilectissimus, & Illustris appellatur.
- 39 Habuit ab Imperatore secundum locum.
- 40 Constantinus Patritios anteposuit.

- 41 A Præsidi sententijs ad Præsides Prætorio appellabatur.
- 42 Postea id sublatum fuit.
- 43 Et solum supplicatio interponebatur.
- 44 Verba (vice sacra cognoscere) quid significant.
- 45 Amicissimis, & Jurisconsultis cōcedebatur hæc dignitas.
- 46 Animaduvertebat in Præsides.
- 47 Muletam indicebat.
- 48 Sententiam voce, & non iscriptis proferebat.
- 49 Rubrica C. de sentent. ex peri. recitan. explicatur.
- 50 Periculum quid significet.
- 51 Recitare sententiam ex periculo idem quod ex memoria.
- 52 Poterat bona subditorum publicare.
- 53 Titulus, seu Formula priuilegij Præsidi Prætorio à pluribus traditur.
- 54 Plura de huius dignitatis præstantia remissimè.
- 55 Omnia nostra officia cōparant interpretes Præs. Prætorio.
- 56 Electores Imperij.
- 57 Cardinales.
- 58 Regentes.
- 59 Senatus.
- 60 Vicecancellarius Supremi Consilij Aragonum.
- 61 Proregis dignitas similis Proconsulis, aut Præsidi.
- 62 Prouinciarum Comitibus, & Roma Consulibus equiparantur.
- 63 Alij Præsidi Prætorio.
- 64 Alij maiorem authoritatem Proregi quam Præsidi Prætorio tribuunt.
- 65 Proregis officium in Francia solis filijs, vel Regis fratribus concedebatur.
- 66 In Castalonia nō datur recursus neque appellatio à Prorege ad Regem.
- 67 Læsio quolibet ex supradictis Magistratibus læsa Maiestas dicitur.
- 68 Affessor Ciuitatis Sassaris in Sardinia si lædatur ut crimen læsæ Maiestatis punitur hoc delictum.
- 69 Dignitas Proregis assimilatur ipsi Regie dignitati.

- 70 Cuius iurisdictionis species fit illa Proregis.
 71 Perpetuo concessa dicitur Ordinaria.
 72 Rota Auditores, & Ministri Audientiarum habent Ordinariam.
 73 Iurisdictione Legatorum Papa dicitur delegata.
 74 Quae ex mandato, dicitur delegata, quae à iure Ordinaria.
 75 Si in commissione adest clausula auctoritate nostra dicitur delegata.
 76 Et si legitur verbum Delegamus.
 77 Iurisdictione Proregis in Cathalonia est delegata.
 78 Argumentum contrarium diluitur.
 79 In uno eodemque subiecto potest iurisdictione delegata & Ordinaria reperiri.
 80 Per obitum Principis expirat in Cathalonia Proregis iurisdictione.
 81 Secus in Valentia.
 82 Iurisdictione Proregis expirat statim atque Princeps Prouinciam ingreditur.
 83 Non durat vsque ad aduentum successoris, sed expirat triennio elapso.
 84 Priuilegia Proregum prostant in Regestis publicis Ciuitatis Barcinonae, & Domus Deputationis Cathalonie.
 85 In Cathalonia etiam si Prorex expleto triennio finiri officium, non remaneret Prouincia sine Rectore.
 86 Cur iurisdictione Proregis Cathalonia habeatur pro delegata, & Valentia pro ordinaria.
 87 Constitutiones antiquae Cathaloniae non meminerunt Magistratus Locumtenentis Generalis.

Spernenda ut inutilis certè non erit argumenti huius inuestigatio, † tametsi Pyrrhus in tracta. de Magistrat. par. 1. nu. 8. & Surgent. in Neapoli illustra. lib. 1. cap. 14. nu. 3. inquam, non æquè benè comparari nostrorum temporum officia cum Magistratibus antiquis, Nunquam fiet comparatio omnimoda similitudinis inter nostra officia, & antiqua. Certa namque explorataque res est, Romanorum temporibus

bus officia fuisse ab Proregis officio nō dissona. † Quod ne- 2
 quirent Principes, aut Respublicæ omnibus adesse Prouin-
 cijs eorum subditis imperio; delecti propterea Magistratus
 qui eandem quam Constituentes gererent personam. Idē-
 que quod ad Reges euenit, vt ait *l. 1. 2. tit. 1. par. 2. ll. Castelle,*
El Emperador ò Rey, maguer sean granados Señores, no pue-
den fazer cada vno dellos mas que vn home porque fue
menester que huuiesse en su Corte homes que se siruiesse y de
quien se gouernassen las gentes estuuiessen en sus lugares. In-
 ter hos Magistratus Reip. Romanæ temporibus fuit, & ille
 Proconsulis. † Vt enim sūma Potestas, atque Maiestas Con- 3
 sulibus inerat, à quibus in Proconsules Prouincias recturos
 diffunderetur; † Ita nostris hisce temporibus Regum loco 4
 Prorege, aut Proreges dicuntur, vt Corasius adnotauit *ad*
tit. de offic. procons. nu. 2. † hoc nomen Proconsule declina- 5
 bile faciens, vt nos Prorex, quod obseruauit quoq; Budeus
 in *l. si aliquam 7. §. cum plenissimam D. de offic. procons.* † 6
 Et singulariter comprobatur ex loco Ciceronis in *orat. pro*
lege Manilia, vbi de Pompeo agitur, *Quo quidem tempore,*
cum esset non nemo in Senatu qui diceret non oportere mitti
hominem priuatum pro Consule, Lucius Philippus dixisse
dicitur nō se illum sua sententia pro Consule, sed pro Consu-
libus mittere, tanta in eo Reip. benè gerenda spes constitueba-
tur vt duorum Consulum munus vnus adolescentis virtuti
committeretur. † Vtebatur Proconsul eisdem prorsus infi- 7
 gnijs quibus Consul, vt aduertit Alexand. ab Alexand. *dier.*
genial. lib. 2. cap. 27. Habebatq; Proconsul proconsulatus in-
 signia, eademque, & Consulatus; nam & lictores, fasces, se-
 stres, pratextam curulemq; sellam in Prouincia sibi decre-
 ta velut Consul retinebat, quibus insignijs pro Imperij maie-
 state; proque splendore dignitatis conspicuus erat. † Plenissi- 8
 mam habebat iurisdictionem. Vnusque ipse in Prouin-
 cia id poterat, quod Romæ Magistratus omnes *l. si in aliquā*
7. §. cum plenissimam, vbi Corasius *nu. 2. D. de offic. procon.*
 Ideoque ait text. *l. & ideò 8. eiusd. tit.* † Et ideò maius im- 9
 perium in ea Prouincia habet omnibus post Principem. † Et 10

- 11 vt *l. necquicquam 9. D. eod.* habetur, *Nec quidquam est in Prouincia, quod non per ipsum expediatur.* † Distinguebatur à Consulibus in hoc tantum, quod sex vteretur fascibus iuxta textum *l. Proconsules 14. ibi, Proconsules non amplius quam sex fascibus vtuntur D. eod.* Pancirol. *lib. 1. Thesaur. var. cap. 10.* Iul. Cæs. Bulenger. *de Imper. Rom. lib. 4. cap. 23.*
- 12 cum tamen Consules duodecim ferant fasces. † Erant verò fasces hi, vt cum Corasio *ad hunc text. nu. 2.* id quoque moneamus obiter, virgarum arctè ligati manipuli, interq; eas ferrea securis prominebat, vt monerentur hoc delinquentes, virga primum coerceri qui delicta patrarent, vt emendantur; securi demum vita priuandi qui per virgas leuem, nempè punitionem, nō proficerent. † Cum autem insignijs hisce omnibus in Prouincijs vterentur Consules, atq; Proconsules, vna tamen Alexandria peculiari velut quodam priuilegio fasces nō vidit. Nam, vt Cicero ait *in Gabinium*, oraculum haberi, liberam à Romanorum imperio futuram Ægypti Prouinciā, simul ac ij insignijs hisce vterentur ibi,
- 14 & aduertit quoque Corasius *nu. 5.* † Hoc autem Proconsulem inter atque Legatum intererat, quod illius officium annale, huius verò esset triennale, vt habetur ex Tacit. *annal. 3.* *Quantò facilius se abfuturum ad vnius anni proconsulare imperium, quia Proconsules quotannis suffragijs populi mittebantur in Prouincias, Legati ad plures annos arbitrariu Casaris in eius Prouincias.* † Proconsules statim Roma egressi voluntariam exercere incipiebant iurisdictionem, & imperij sui insignijs vti; Cōtentiosam verò suam ingressi Prouinciam. Sunt ad hoc text. *l. 1. § 2. D. de offic. proconf.* *Omnes Proconsules statim quàm Urbem egressi fuerint habent iurisdictionem, sed non contentiosam, sed voluntariam.*
- 16 Omnes antea Prouinciæ, Prætorix fuerant. Sed deuicta postmodum Africa, qui Proconsul prius designatus, missusque,
- 17 fuit P. Philo anno 428. † Post certum autem tempus statutum fuit, vt qui Consul esse desierat, Proconsulis gereret in Prouincijs extrà Urbem officium. Vespasianus Asiæ Proconsul fuit. Præfuit Palestinæ vt colligitur ex Hieronymo

in Epitaphio Paula. Præfuit, & Armeniæ vt deducitur ex
Novell. 21. † Venerabilis adeò ac magna Proconsulis pote- 18
 stas fuit, vt nec Præfecto Prætorio Orientis fasces summit-
 tere dignaretur iuxtà Eunap. *in Maxi. Est dignitas illustris-*
sima, inquit, & non obnoxia Præfecto Prætorio. † Manumif- 19
 siones adoptionesq; apud Proconsules fieri poterant *l. 2. D.*
de offic. proconsf. Tametsi Proconsulis Legatus hanc nō ha-
 beret potestatem *d. l. 2. §. 1. & l. 3. D. eod. ibi, Apud Legatum*
verò Proconsulis nemo manumittere potest, quia non habet
iurisdictionem talem; præterquam si hanc ei dedisset Pro-
 consul; † Atque ità intelligendus est textus *l. apud Procon-* 20
sulem 17. §. 1. D. de manumiss. vindict. vt explicauit Osual.
ad Donell. lib. 17. commentar. iur. cap. 8. litt. II. Cuiac. lib. 10.
qq. Papiniani ad l. 5. D. hoc tit. absque eo quod opus sit ne-
 gatiuam ex *d. §. 1.* expiscari, vt concordet cum memorata
l. 2. §. 1. vt voluit Cuiac *lib. 1. obseruat. cap. 1.* † Proconsul le- 21
 gatum habet; Præses Assessorem; † Proconsul Spectabilis 22
 decoratur titulo, Præses verò Clarissimi. Quanquam Apule-
 ius Clarissimum appellarit Claudium maximū, Africæ Pro-
 consulem. † Proconsules eorum remittebant delicta quos 23
 aut ipsi, aut alij relegatione damnauerant, ideoq; ait *l. si in*
aliam 7. §. 1. D. de offic. Proconsf. Cum plenissimam iurisdic-
tionem Proconsul habeat, omnium partes, qui Roma vel quasi
Magistratus, vel extrà ordinem ius dicunt ad ipsum perti-
nent, Et ideo (lex quæ sequitur ait) maius imperium in ea
Prouincia habet omnibus post Principem. † Cognoscebant 24
 Proconsules de causa Status, quod non dabatur Præsidibus,
 ad quod conducit Plinij locus *epist. lib. 10. epistol. 36. Postu-*
lantibus quibusdam, vt cognoscendis liberis, restituendisque
natalibus secundum exēpla Proconsulum ipse cognoscerem,
respexi ad Senatus Cōsultum, quod de his tātum Prouincijs
loquitur quibus Procōsules præsunt. Maiori pollebat aucto-
 ritate Proconsulis Legatus, quam Præsidis Assessor; is enim
 statim ac à Proconsule nominatus, dare tutores poterat *l. &*
legati 15. D. de offic. proconsf. l. 1. §. 1. D. de tutor. & cura. datis.
ab his Donel. & Osuald. lib. 3. comment. cap. 7. lit. B. Hoc au-
 tem

- tem innuit textus *l. legatus 1 2. § l. seq.* Inesse ei nempè Iudicis dandi facultatem, quod locum habet solummodò in Legato Procons. eo quod habuerit iste iurisdictionem magis ordinariam, quàm delegatam; † Ideoq; Senatus Proconsulis eum dixit Coadiutorem Cuiac. *in paratitl. ad tit. D. de offic. procons. & lib. 7. obseruat. cap. 2 1.* Gothofred. *ad l. 5. C. de iudic. Ofuald. ad Donell. lib. 1 7. cōment. cap. 8. lit. N. N. N.*
- 25
- 26 Robert. *lib. 4. sentent. iur. cap. 2 2.* † Quare in hoc maior erat Proconsulis, quàm Præsidis auctoritas iuxtà text. *l. nec mandante 8. D. de tutor. § curat. datis ab his.* Iul. Cef. Bulenger. *de Imper. Roman. lib. 4. cap. 2 3.*
- 27 Præfecti quoque Prætorio officium inter maiora, atque
28 præcipua fuit Romanorū munera. † Præfectus Aulæ dictus
29 ab Herodiano. † Moris fuit eligi ex Equestri, Senatorio, ac Cōsulari ordine, & principio quidē ad instar magistri Equitum officij fuit habitum, vt habemus ex *l. 1. D. de offic. præfect. prætor. Sed data pleniore licentia ad disciplina publica emēdationem.* † Eius sella appellata fuit *Sedes amplissima l. 3. C. de muner. lib. 1 2.* Item *magnifica, excelsa, atque eminentissima l. 1 6. C. Theodos. de cur. pub. l. 2. C. de proxim. scrip.* † Vnusque is erat qui Principem alloquebatur, vt adnotauit Lamprid. in *Alexan. Neque nunquam solum quemquam præter Præfectum suum vidit.* † Ausonius Præfectū Prætorio *Virum*, dixit, *in specula honorum collocatum, culmen omnium dignitatum, arcem præfectoriam, & apicem, fastigiumque dignitatum l. quilibet 4 0. C. de Decur. lib. 1 0. l. 3. C. de muner. l. 2. C. de curs. publ. l. in honoribus 7. C. Theodos. de honor. codicil. l. 1. C. de offic. Vicar. Guthet. de off. Dom. August. lib. 2. cap. 1.* Amaya *ad l. final. nu. 3. C. de Decur. lib. 1 0.*
- 30
- 31 Ac præter locum infra citandum ex Cassiod. dicitur ab eodem *lib. 2. cap. 1 5. Omnium nobilissimum pondus.* † Herodianus autem *lib. 2. de potestate istius ait, quod nõ multum aberat à potestate Imperatoris, quando & ipse Imperator salutem suam Præfecto Prætorio credit.* † Eunapius in *vit. Philosoph.* dicit purpura solùm ab Imperatore differre, Budeus in *l. 1. D. de offic. præfect. prætor.* † Eius edicta vim legis habebant
- 32
- 33
- 34
- 35

bebant *l. 2. C. de offic. praefect. Orient. l. apertissimi C. de iudic. l. fideiussor 27. C. de fideiuss. Alciat. lib. 2. paradox. cap. 9. Cuiac. lib. 6. obseru. cap. 10.* † Curruque utebatur genere quodam, quod nō nisi magnis permittebatur viris, Carpentum vocabant, de quo mentio est apud *Novell. 70. Sueton. in Claud. cap. 17. Tacit. lib. 12. annal. Symmach. lib. 10. epistol. 17. & ibi Iuret. Bulenger. lib. 3. de Imper. cap. 3. Sauar. in Sidon. lib. 7. epistol. 12. Surgent de Neapoli illustr. lib. 1. cap. 20. nu. 3.* † Assurgebatq; Imperator Praefecto Praetorio Cassiod. *lib. 3. cap. 21.* Venerationi erat omnibus, ac ipsemet Princeps Dorleans ad *Tacit. lib. 1. annal. pag. 54. & lib. 2. annal. pag. 273. Thom. Dempster. ad Rosin. antiquit. Roman. lib. 3. cap. ultim. in fin. Lipsi. lib. 2. Elector. cap. 6. Gothofred. in l. 1. C. de apparit. praef. Urb. Decoratusq; fuit Illustris titulo l. 6. C. Theodo. de annon. & tribut. l. 29. C. Theod. de petitis.* † Appellatur Imperatori Pater, Clarissimus, Dilectissimus, Illustri, atque magnifica auctoritate vir, culmen, amplitudo, & praexcellsa magnificentia *Novell. Valent. l. 7. C. de suscep. & arc. l. 2. C. de his quae ex publ. colla. l. ult. C. de numer. actio. l. 2. C. de cursu publ.* † Dignitas sanè hæc secundum habuit ab Imperatore locum, † priusquam Constantinus celsiori loco sedere Patritios, quam Praefectum Praetorio statuisset *Zosim. lib. 2. Victor. in Vespesia.* Imperabat Praefectus Praetorio Praesidibus *l. 1. C. de offic. praefect. prator.* † Ideoq; à Praesidum sententiis ad Praefectos Praetorio prouocatio erat *l. 2. C. eod. l. precipimus 32. C. de appellat.* † Sed à sententijs Praefecti Praetorio, etsi daretur olim appellatio, sublata hæc nihilominus fuit, vt ait textus *l. 1. §. 1. D. de offic. praefect. prator.* cuius verba tametsi vulgaria, quia tamen nimium hoc decorant officium, transcripsi, & huc attuli, *His cunabulis Praefectorum auctoritas initiata in tantum meruit augeri, vt appellari à Praefectis Pratorio nō possit. Nam cum ante quassitum fuisset appliceret à Praefectis Pratorio appellare, & iure liceret, & extarent exempla eorum qui prouocauerant; postea publicè sententia principali lata appellandi facultas interdicta est. Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem,*
indu-

36

37

38

39

40

41

42

*industriam explorata eorum fide, & grauitate ad eius officij
 magnitudinem adhibentur nõ aliter iudicaturos esse pro sa-
 pientia, ac luce dignitatis suæ, quàm ipse foret iudicaturus*
 Donell. lib. 28. comment. cap. 6. vbi Osuald. lit. V. Surgent. de
 Neap. illustr. lib. 1. cap. 14. nu. 19. † Supplicabatur tantum-
 43 modo l. Præfectis 17. D. de minor. l. unic. C. de senten. præfect.
 prætor. Nouell. 119. quæ est Auth. vt sponsalit. larg. cap. 5. &
 Nouell. 23. quæ est Auth. de appell. in princip. vers. Excepta,
 vbi Accurs. vers. sine Magn. Constant. in l. proconsulibus 18.
 C. Theodos. de appell. ibi, *A Præfectis autem Prætorio, qui solis*
 44 *vice sacra cognoscere uerè dicendi sunt, prouocari nõ sum-*
mus, ne iam nostra contingi ueneratio videatur; † Vbi verba
illa, vice sacra cognoscere iuxta Symmachi sententiam lib. 8.
epist. 17. idem sonat ac, vicem Principis gerere l. 8. tit. 18.
 45 *par. 4. de Præfecto Prætorio locuta habet, fuisse eum loco Re-*
gis constitutum; † Et quia summum hoc, ac magnum esset
 46 *munus, non nisi amicissimis prius conferri, deinde Iurifcon-*
sultis confueuit. Otho Marcianum eo decorauit officio, Se-
 47 *uerus Papinianum, Alexander verò Vlpianum. † Animad-*
uertebat item in Præsides, eisq; ab officij exercendi mune-
 48 *re interdicebat Præfectus Prætorio l. 3. l. 4. C. de offic. præfecti*
prætor. l. 2. C. de ann. & capit. † Multam indicēbat vsque ad
 49 *quinquaginta auri libras l. 4. C. de modo mulct. l. 1. C. de sen-*
ten. præfect. prætor. † Inter cætera Præfecti Prætorio priuile-
 50 *gia id quoque erat præcipuum, quod sententiam ferre voce*
sine scripto posset l. 2. C. de senten. ex pericul. recit. quod cæ-
teris vetabatur Iudicibus Symmach. lib. 1. epist. 27. l. 34. l. vlt.
C. de præd. Decur. l. vltim. C. de princ. agen. in reb. l. in sacrif.
C. de proxim. sacr. crim. lib. 12. † Atque ita accipienda sunt,
quæ dicuntur in Rubr. C. de senten. ex pericul. recit. idest ex
tabella, quod planè est quod ait l. 2. & 3. eiusdem tit. non au-
tem ex breuiculo, vt intellexerunt Budæus in l. final. D. de
Senat. & Alciatus lib. 1. dispunct. cap. 21. ac etiam Langæus
lib. 5. semestr. cap. 5. † Nam periculum idem significabat, ac
index quidam, aut scriptura, vt ex Seneca colligitur in de-
clam. ibi, Iudex quam tuleris de Reo tabellam. Et Apuleius,

Tabella semel lecta nec augeri litera vna, nec minui potest, Hothomanus licet *lib. 3. obseruat. cap. 20.* in ea fuerit sententia, vt vox ista *periculum*, dubium litis designet euetum, atque periculum. † Nec desunt qui dicant, recitare sententiam ex periculo, innuere velle, ex memoria dicere. Hunc tractat articulum, qua solet eruditione D. Francisc. de Amaia *in l. final. num. 10. C. de Decur. lib. 10.* † Poterat etiam bona subditorum publicare Capycius *decis. 130. num. 48. in 5. dub. Surgent. de Neap. illus. lib. 1. cap. 15. nu. 16.* † Omnes tamen Præfetti Prætorio honorum tituli, atque præminentie ea formula complectuntur qua tunc tali decorari consuevit titulo, estq; apud Cassiod. *lib. 6. var. formul. 3.* quam ego sanè formulam ob sui elegantiam hunc in locum transcribere decreueram, sed tamen abstinui, relatam enim totam, & ad literam repperi apud D. Francisc. Amaia *in d. l. fin. nu. 4. C. de Decur. lib. 10.* quam transcripsit quoque multumq; illustrauit P. Francisc. de Viuar Cisterciensis Ordinis decus *in epist. Nuncupatoria Commentarior.* quæ tanta cum laude scripsit *in Flauij Lucij Dextri Chronicon; Insignis profecto Gothalanus Barcinone oriundus, ac Oriëtis Præfetus Prætorio* eam etiam ad literam tradit *Surgent. de Neap. illus. lib. 1. cap. 14. nu. 21.* eam comparãdo cum formula priuilegij nostrorum Proregum, † Ad intelligendam ceterum, & deprehendendam dignitatis huius præstantiam, videnda sunt loca Iul. Cæsaris. *Bulenger. de Imper. Roma. lib. 3. cap. 2. cum seqq. Bodin. lib. 3. de Rep. cap. 6. Petr. Faber lib. 1. semestr. cap. 1. 2. § 3. Coras. epistol. qq. cap. 5. nu. 3. § 4. Dio. lib. 52. Sueton. in Galba cap. 14. § in Tito cap. 6. Cassiod. lib. 8. epist. 20. Surgent. in Neap. illustr. d. cap. 14.*

Quot hodie habemus nostra in Republica Officia; Ea omnia huius Præfetti Prætorio congruere posse videntur affirmare interpretes. † De Imperij Electoribus est Vesselbecij locus *in cons. 40. nu. 48. § cons. 40. nu. 2.* tametsi absurdam hæc appellauerit comparisonem Andreas Kenichen. *de Saxo. nõ prom. sur. cap. 3. n. 34.* † De Cardinalibus est glos. locus *in l. 1. C. de offic. præfetti. prætor.* † De Regentis officio

- est Ioseph de Rustic. locus *in vita Papiniani in proam. nu. 10*: quæ exstat post repetitionem *l. cum Ausus D. de condit. 59* & *demonf. † Senatui comparatur ab Guid. Papa q. 29. The-*
 60 *saur. decis. 2. nu. 1. Fontanel. decis. 3. nu. 3. † De officio Vice-*
cancellarij Supremi Aragonici Cõsiliij est celeberrimus lo-
cus apud eundem Dominum Vicecancellarium in suis Ob-
seruat. in Admonit. ad Lectorem num. 11. vbi id potioribus
comprobat rationibus, propiusque quam ceteri ad scopum
accedit.
- 61 Hinc ortum duxit quod dixere quidam, Proregis nempe
 dignitatem similem esse Proconsulis, aut Præsidis officio
 Luc. de Penn. *in l. pro adibus C. de diuers. pr ad. urban. lib. 11.*
 Bald. *in Obseruare. §. proficisci. D. de offic. proconsul. Coraf. in*
l. diem functo D. de offic. Assessor. Alciat. lib. 3: Parerg. cap. 3.
 Budæ. *in l. si in aliquam §. cū plenissimam D. de offic. Proconsul.*
 Cassan. *in Catalog. glor. mund. par. 7. confid. 10. Frecc. lib. 2. de*
subfeud. tit. quis dicatur Dux nu. 29. Conrad. in templo omn.
Ind. lib. 1. cap. 7. nu. 5. Clar. §. final. quest. 35. Bouadil. lib. 1. po-
 litic. *cap. 2. nu. 4. 5. 6. Gregor. Lopez ad l. 5. tit. 5. par. 5. 5.*
 l. 2. *tit. 9. par. 2. Salazar de Mendoza de Dignit. Hisp. lib. 2.*
 62 *cap. 14. fol. 61. Mastrill. de Magistr. lib. 5. cap. 6. num. 23. † &*
Garc. de nobilit. glos. 35. nu. 44. æquiparat eos Prouinciarum
Comitibus, at Dom. Reg. D. Francisc. Vic. super pragm. Sar-
din. lib. 1. tit. 4. cap. 1. nu. 31. Romanorum comparat Consu-
libus.
- 63 Alijs visum, Proregis officium simile Præfecti Prætorio
 muneri esse. Ita Sicard. *in Lexic. vers. præfect. prætor. Alex.*
 ab Alex. *lib. 6. Genial. diu. cap. 3. Petr. Gregor. lib. 6. syntagm.*
cap. 8. nu. 7. 5. lib. 19. cap. 18. nu. 3. ac lib. 47. cap. 30. num. 12.
 Excellentis. Dom. Vicecancell. Aragon. *in suis obseruat. in*
Admonit. ad Lectorem num. 16. Solorz. in Polit. Indiar. lib. 5.
cap. 12. fol. 827. vers. Assimismo D. Lauren. Matheu de Re-
 gim. *Regn. Valen. cap. 2. §. 1. num. 11. Specul. tit. de legat. §. 4.*
vers. Sed per quem absoluentur Decian. conf. 23. nu. 65. lib. 1.
 Muscatell. *de Dignit. Doctor. par. 3. nu. 42. Capiblanc. de*
 Baron. *pragm. 1. nu. 21. Carauit. ad prag. 1. §. 2. ad Macedon.*
 Giurb.

Giurb. *cons. 19. nu. 22. Surgen. in Neap. illustr. cap. 13. nu. 4. & cap. 22. nu. 11. Oliba de iur. fisc. cap. 4. nu. 61. ibi, Hic ergo per similitudinem cum Praefecto Praetorio comparatur d. l. 1. ibi, Regimentis Reip. ad Imperatores perpetuo translatis ad similitudinem. Et inferius, Et verè magis Praefecto Praetorio potest comparari, quam alijs Magistratibus Romani Imperij in nihilo refragante, quod dicitur Praefectum nempè Praetorio multas simul rexisse Prouincias, vt colligi potest ex tit. C. de offic. praefect. prator. Orient. Illyr. & Africa. Hoc enim similitudinem non tollit, quod ad regimen attinet.*

Placuit alijs affirmare inesse Proregi maiorem quidem auctoritatem, quam quæ fuerit olim data Praefecto Praetorio vt Cassan. *d. par. 7. confid. 10. Surge. d. cap. 22. nu. 12. & Petr. Greg. cit. lib. 47. cap. 33.* maiorem asserit Proregibus facultatem, quam cæteris Antiquorū officijs: † Inquiens, id munus Franciæ, non nisi filijs, aut Regis fratribus demandari cõsueuisse Mastrill. *d. lib. 5. cap. 6.* censuit Proreges nostros maiori præfulgere potestate, quam Præfectos Praetorio ob allatas à nobis tertio argumento rationes, ex quo idem fruitur Prorex priuilegijs, atque honoribus, quibus Rex ipse, ijs tantum exceptis, quæ inseparabilia sunt, & præter citatos ibi videndi quoq; sunt Frecc. *in tit. Quis dicatur Dux nu. 29. Surgent de Neap. illustr. cap. 22. num. 8. Castal. de Imper. q. 65. nu. 5. Milanen. decis. 8.* † Certumque est, Cathalonizæ appellationem neque recursum dari à Prorege ad Regis personam, vt explicauit Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 61. ibi, Nec ab eo ad Regem est appellatio, aut recursus, idem enim est Tribunal, idem Regium Consilium* Cancer. *p. 3. variar. cap. 3. nu. 329. Thom. Mier. super Cõstit. Item per sobre nu. 6. par. 2. coll. 10. fol. 50. in antiq.* Nõ fuerit ceterum vana comparatio inter dignitatem nostrorum Proregum ad Præsidentis Proconsulis, aut Praefecti Praetorio munus, pro principali nostro scopo. † Nam ex perpensis in præcedentibus argumentis, extra omnem controuersiaz aleam est, læso Magistratum horum aliquo, contrahi læsæ maiestatis crimen; eo quod violaretur representati maiestas Principis vt cū Quintiano

- tiliano probatum reliquimus toties ijs repetitis verbis, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratus, Maiestatis actio est, & videndus de dignitate Dictatoris Ioan. Corraſius in l. 2. D. de orig. iur.* † Et in terminis, non quidem Proregis, ſed Iudicis Pedanèi, qualis eſt Aſſeſſor Ciuitatis Saſſeris in eodem Sardinia Regno, declarauit Audientia illa, maiestatis læſæ crimen contraxiſſe eiufdem occiſores, vt refert D. Io. Dexart. *in cap. 1. lib. 2. tit. 3. de mili. & eorum priuileg. nu. 4. pag. 394.*
- 68
- 69 At omnibus his ſepoſitis opinionibus, in ea ego ſum ſententia, vt vera dignitatis ſimilitudo, quod ad noſtrum pertinet Proregem, nec ad Procōſulem ſit, nec ad Præſidem, nec ad Præfectum Prætorio, vt ex traditis de vnoquoq; ipſorum colligere eſt; ſed ad eandem ipſam Regiam auctoritatem, & decus. Ex quo autem hanc ſequi placuit opinionem, reperi, ita quoque ſentire Dom. D. Ioan. de Solorz. *de Gubern. Indiar. lib. 4. cap. 9. nu. 10.* quem ſecutus eſt D. Laurent. Matheu *de Reg. Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 13.* quorum quidem virorum auctoritate ſatis niſam puto meam hanc Diſſertationem. Vt proinde ad rem inferatur appoſitè, Proregiam dignitatem, non alij magis quam Regiæ aſſimilari: propterea vbi illa violetur, crimen maiestatis in primo capite committi, cum offenſa cenſeatur ipſiuſmet Principis perſona.
- 70 Quod tandem ad iuriſdictionis quam exercet Prorex articulum; late is poſſet diſceptari. Eo præfertim quod magna ſuper hoc iamdudum vigeat contentio Cathalanos inter atque Valentinis; Aſſirmantibus his, & expeditam contentibus, atque planam conſuſionem hanc, eam nempe iuriſdictionem ordinariam eſſe, non autem delegatam; cum tamen illi contra delegatã inſuſiant non ordinariam. Sed quia parùm id facit ad rem noſtram, ordinaria ſit hæc iuriſdictione an delegata, breui ab horum nos expediemus examine.
- 71 Regula eſt in re iuriſdictionem tangente, eam ſi perpetuò concedatur ordinariam eſſe Carauit. *rit. 293. nu. 24. Menoch. de præſumpt. lib. 2. præſum. 16. nu. 8. & ſeqq.* Petr. Barboſa *ad h. c. Prætor 12. §. 1. nu. 64. & 70. D. de iudic.* † Ideoque
- 72

que Rotæ Auditores, Audientiarum, & Principum Cancellariarum Ministros, tametsi de causis nõ cognoscant nisi ex commissione, aut Principis distributione, habere dicimus ordinariam iurisdictionem, eo quod perpetuo fungantur munere *l. iuris peritus in princip. D. de excusat. tutor. Bald. in l. final. C. ubi Senatores, vel Clariss. viri l. precipimus nu. 1. C. de appellat. Iason in l. ius civile nu. 8. vers. limita D. de iustit. & iur. & in l. more nu. 52. D. de iurisdic. Purpurat. ibi nu. 59. Felin. in rub. nu. 3. post med. de rescript. quicquid dicat Natta cons. 51. nu. 14. lib. 1. † Ac ea propter Petr. de Bella-*

73

pert in repet. l. more nu. 20. D. de iurisdic. omn. iudic. ait, Legatorum quos Papa mittit in Prouincias iurisdictionem, esse delegatam, cum non sint prepositi officio perpetuo duraturo.

Aliud quoq; iuris certum axioma in eadem hac habemus re, eam scilicet quæ ex mandato provenit iurisdictionem, delegatam censeri; quæ verò ex lege, aut Constitutione ordinariam. Quod idem est ac si dicas, eam quæ personæ datur, delegatam esse; quæ autem officio ordinariam, ex doctrina Anton. Oliba de iur. fisc. cap. 4. nu. 37. quam licet impugnet Cancer. 3. par. varia. cap. 3. nu. 326. & post eum D. Lauren. Matheu cap. 2. §. 1. nu. 25. Fontanell. tamen claus. 4. glos. 10. par. 1. nu. 100. ait non esse meliorem quam is sequitur.

74

Inferunt quoq; DD. ad dignoscendum quãdo iurisdictione delegata sit censenda, inspicere oportere an in commissione adsit Clausula, *authoritate nostra cap. 1. de Cleric. egrot. lib. 6. iunct. glos. vers. authoritate Clem. 1. de suppl. negotijs Pralat. Clem. Quia contingit de religios. domib. cap. cum aliquibus de rescript. in 6. & ita limitat Bart. in l. more nu. 8. D. de iurisd. omn. iud. Boer. decis. 151. nu. 5. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 12. nu. 14. & de presumpt. lib. 2. presump. 16. num. 28.*

† Ac etiam quando legitur verbum *delegamus*, ex pluribus Petr. Barbof. in dl. cum Prator. 12. §. 1. num. 36. D. de iudic.

† Proregis nostri in Cathaloniz delegatam esse iurisdictionem sensere Michael Ferrer. 3. par. obseruat. cap. 9. Oliba de iur. fisc. cap. 3. nu. 37. D. Acac. Ripol. variar. cap. 1. nu. 9.

75

76

77

E

- 78 *de Regal. cap. 3. num. 133. Bosch dels titols de honor. lib. 2. cap. 36. s. 39. vers. lo Rey. Cancer. par. 3. var. cap. 3. nu. 326. Ramon. conf. 3. nu. 121. Fontanel. de pact. nuptial. to. 1. claus. 4. glos. 10. par. 1. nu. 100. de decis. 493. nu. 5. par. 2. Cortiada decis. 10. nu. 24. † Argumento D. Lauren. de Matheu non obstante in allat. ca. 2. s. 1. nu. 27. nempè, quod si Ministrorū iurisdictio ordinaria est, talis quoque sit oportet, & ea quam habet Prorex: quippè qui Caput est membrorum illorum, quæ mysticum cōstruunt hoc corpus Ramon. conf. 3. nu. 34. cum seqq. Eo quod non possit corpus hoc mysticum magis vnum cēseri, quam physicum. † Quod si in vno eodemq; subiecto non repugnat inesse delegatam simul & ordinariā iurisditionem, vt Bald. ait in cap. 1. nu. 2. & Aluarot. sol. fin. tit. de inuestit. in masc. fac. in vsibus feud. Nec repugnabit quoque si dicas Proregis iurisditionem delegatam, Ministrorum verò ordinariam esse. Effectus ceterū, qui ex iurisditione Proregis Cathalonie promanant, ostēdunt apertè delegatam eam esse. † Nam per obitum Principis expirat Proregis eius iurisdictio, vt adnotauit Michael Ferrer. 3. par. obser. cap. 9. Mieres in Constit. Prater ea nu. 8. coll. 6. p. 1. fol. 167. Oliba de iur. fisc. cap. 4. num. 32. Despuiol ad Mier. vers. Locū tenens Generalis fol. 119. Ripol. var. cap. 1. nu. 10. de Regal. cap. 3. nu. 134. Cancer. par. 3. cap. 3. nu. 327. Bosch del titols de honor. lib. 2. cap. 36. vers. lo Rey Cortiad. decis. 10. nu. 25. † contrā quā obseruetur Valentie Cerdan in veriloq. cap. 1. s. 10. vers. Aurea Bellug. in Specul. Princip. rubr. 24. s. Postremò nu. 5. D. Laurent. Matheu d. cap. 2. s. 1. nu. 50. Est & alius delegatæ iurisditionis effectus in Prorege, † quod nimirū ea expiret statim, ac Rex Provinciam vbi Prorex est adeat ipse l. 2. de l. final. D. de offic. Proconsul. Oliba d. cap. 4. nu. 37. de 61. Bosch. vbi sup. Cancer. nu. 327. Despuiol vers. Locum tenens. † Postremus tandem effectus, ex quo delegata cognoscitur est, quod expiret post triennium, nec vsque ad successoris aduentum dureret, vt probat Fontanell. decis. 496. nu. 17. par. 2. quicquid dicat in claus. 4. gl. 10. par. 1. nu. 100. de seqq. † (non est dubium,*

bium, quod Fontanell. plures potuit videre priuilegia Proregum, sed non opus est ad hoc fuisse, vt D. Laur. Matheu placuit, Senatorem; cum priuilegia omnia registrata conseruètur publicis in Archiuijs Ciuitatum, ibique omnibus pateant) nàm *l. meminisse 10. D. de offic. Procons. & l. unica §. 1. C. vt omnes iudic. &* alij textus legum concord. in eo quod statuunt, è republica esse, vt negotia expediantur, ne Prouincia absque Rectore sit, locum non habent Cathaloniz, † vbi quodocunque desit Prorex, Prouinciæ suscipit Gubernacula absque vilo Regis diplomate Generalis Gubernator, eiusq; loco eiusdem Vicesgerens, vt notauit Ripol. *de Reg. a. cap. 3. nu. 135.* quem sequitur hoc casu Regia Audientia ea tamen cum differentia, vt dicatur tunc Vice-regia Audientia.

85

At sèper dubitari, & in disceptatione venire potest cur Valentiz Proregis iurisdictione ordinaria habeatur Cathaloniz verò delegata. † Dicitur quidè potest Cathaloniz per Cõstitutiones nostras antiquas ignotum Locumtenentis Generalis officium fuisse, ideoq; officium dicitur personæ dari, seù iurisdictione personæ, non autem officio; ac propterea delegatam censeris; † Valentiz verò, vt adstruit D. Lauren. Matheu *d. cap. 7. §. 1. nu. 5.* iam ab eo Regno recepto, reperitur facta mentio officij huius in foris Regni, præcipuè autem *in foro 36. de iurisd. omn. iud. & in for. 18. de Curia, & Baiulo, & in for. 23. de Procur.* Quod magistraliter docuit Ant. Oliba *d. cap. 4. n. 37.* per hæc. *In notitia Magistratum nostræ Prouinciæ Cathaloniz non reperitur creatum, neque fundatum Locumtenentis Generalis officium, unde Locumten. potestas, & iurisdictione radicatur, & fundata est in committente, & concedente, & in eo residet.*

86

87

88

AR-

ARGVMENTVM SEPTIMVM.

Enarratur quo in honore fuerint olim Principum statuarum
 Tum quod læsæ Maiestatis Rei in primo capite
 censerentur, qui eas violassent.

§. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Idololatria ex statuarum cultu originem sumpsit.*
- 2 *Statuarum veneratio unde originem traxerit.*
- 3 *Assyrophenes quis fuerit.*
- 4 *Turbatur ordo natura quando filius præcedit patri.*
- 5 *Assyrophenes statuam loco demortui filij erigi iussit.*
- 6 *Eamque in paniori adium parte poni.*
- 7 *Et per sapè alloquitur.*
- 8 *Serui, & famuli eam venerari ceperunt.*
- 9 *Veniam commissi sceleris per statuam petebant.*
- 10 *Quod malum fuit communicatum vniuerso Orbi.*
- 11 *Sed magis afflixit Ægyptum.*
- 12 *Donec Dominus noster Iesus Christus Prouinciam illam
 * ingreditur.*
- 13 *Ninus Assyria Rex primus statuã Belo patri suo erexit.*
- 14 *Veniam concedebat omnibus qui eam adorassent.*
- 15 *Idem fecit Nabucodonosor Rex.*
- 16 *Ab his temporibus vsque ad Romanum Imperium sta-
 tuarum vsus non ita frequens.*
- 17 *Romani Idolorum cultores.*
- 18 *Et non solum suos, sed omnium gentium Deos ad se euo-
 carunt.*
- 19 *Statua iterum in vsu Imperatorum Romanorum tem-
 poribus.*
- 20 *Et diuinos voluerunt eis præstari honores.*
- 21 *Et veniam delictorum omnibus ad eas confugientibus
 concesserunt.*

22. Nec

22. *Nec serui habuerunt tutiora perfugia.*
- 23 *Iura qua loquuntur de statutis.*
- 24 *Cognitio Proconsuli demandata.*
- 25 *Imo, & imaginem Principis secum gestans in moneta à pena liberabatur.*
- 26 *Transseuntes per loca ubi statuae reperiiebantur, capita detegebant.*
- 27 *Indecenter coram eis se gerere capitale erat.*
- 28 *Et ante eas se nudare.*
- 29 *Quandoque velabantur.*
- 30 *Læsa Maiestatis crimen committebant qui eas ladebant.*
- 31 *Explicatur l. 6. D. ad l. Iul. maiest.*
- 32 *Adducuntur exempla.*
- 33 *Explanatur d. l. 6. D. ad l. Iul. maiest.*
- 34 *Cassiodori verba ad institutum adducuntur.*
- 35 *Effigies Principis intacta esse debet.*
- 36 *Explanatur l. famosi in fine D. ad l. Iul. maiest.*
- 37 *Qui statuam Principis ledit, in contemptum, & odium, illius fecisse videtur.*
- 38 *Prinata statua violationis pena.*
- 39 *Formatur argumentum.*

Vetus adeò statuarum fuit cultus (rem iuuat à suis ex-
 cutere primordijs) vt Idololatria indè promanarit
 omnis de quo plura diximus *de Seruis fugit. cap. 3.* † Ex im-
 moderato planè Patris cuiuspiã erga filiũ amore, orta clades
 hæc. † Assyrophenes dicebatur ille, Ægypti Rex tum for-
 tunæ, tum naturæ donatus bonis omnibus, vnus cui filius
 erat rerum omnium, eiusque Regni futurus hères. † Cum
 autè (turbato naturæ ordine, quod Papinianus ait *in l. nam
 etsi parentibus 15. D. de inofficios. testam.* & ex eo Bulgarus
 I. C. in obitu filij inquit, *Ordine turbato succedis Bulgare
 nato*) exsequias filij celebrasset Pater; ægro cordi medelam
 querens aliquam, eam sibi parauit, quam manca hominum
 potuit industria. † Et quum viuum amplius intueri non
 posset filium, inque eo letari; id sumpsit consiliũ, vt demor-
 1
 2
 3
 4
 5

6 tui imaginem filij seù marmoream, seù æneam quoad pos-
 set ad eius vultum expressã, haberet apud se, quam viuen-
 tis loco posset vsque contemplari; suoq; per eam quadan-
 7 tenus dolore leuari. † Hanc statuam (ita deinceps appella-
 8 tam) in penitiori ædium parte locatam, sæpè compellare
 pater, † persæpè alloqui, sæpiusq; adblandiri, quo sanè mo-
 do erga viuentem assueuerat filium. † Id videntes serui, do-
 mesticoque è famulatio cæteri, Domini æmulati gestus, vt
 est ad assentationem hoc genus hominum factum; eiq; pla-
 cere, quod ad eos erat, cupientes, demortui imaginem,
 quam viuam veluti haberet parens, æquè ac viuentem do-
 mini filium venerari cœperunt; tùm caput ante eam ape-
 riendo, tùm fertis, atque corollis ornando, tùm flexis eam
 genibus adorando, alloquendoq; ac si spiritu prædita esset,
 9 quæ non nisi imaginem eius gerebat qui fuit olim; iam
 enim esse tunc desierat. † Eoque tandem per gesticulatio-
 nes istas deuenere fiducia, vt certò putarent, si quando ad-
 mittèdum quippiam foret sceleris, veniam se per statuam
 illam impetraturos à domino. Nec eos fefellit qua lacta-
 bantur spes: Pater enim nefas ducens fore, si negaret quod
 ita peteretur veniæ, adeoq; filij venerationem lædi, nil nõ
 concedebat ipsis. Vnde factum, vt diuini exhiberentur ho-
 10 nores statuæ. † Quod, dolendo quidem semper exemplo,
 11 malum toti cõmunicatum fuit postea Orbi, † tametsi Pro-
 12 uinciam afflixerit illam magis; † Donec Dei filius, & Do-
 minus noster Iesus Christus humana assumpta carne illuc
 ingressus, quum in Ægyptũ fugeret, omnia destruxit gen-
 tium Idola. Talem idololatriæ imaginumque cultus origi-
 nem tradunt Diuus Fulgen. *Mytholog. lib. 1.* Diuus Bernar-
 din. *Senen. sermon. 10. in Domin. 1. Quadrages. act. 1. cap. 1.*
 Abulen. *2. par. Comment. in cap. 20. Iosue q. 20.* Tametsi ve-
 13 rò hæc fuerit priuatæ immunitatis origo, quæ statuis attri-
 14 buta; † Publica tamen fuit, postea quàm Ninus Assyriæ
 Rex primus statuam Belo patri suo erexit in Foro, † & per
 præconem edixit, vt quisquis delicti cuiuspiam Reus statuã
 Beli patris adorasset, criminum promereatur abolitionem,
 nulla

nulla proinde plectendus pœna. † Cuius forsan institutum 15
 secutus Nabuchodonosor, Assyriorum Rex ipse quoque,
 statuam erigendam sibi in campo Dura Prouinciæ Babylo-
 nis, vt ex sacro textu habetur, incensiq; odoribus adoran-
 dam, vt Deum omnibus iussit. † Ab ijs cæterùm tempori- 16
 bus ad Romanum vsque Imperium statuarum vsus in de-
 suetudinem videtur abiisse. Artifices siquidem omnes suã
 omnem posuere curam in Deorũ conflagandis, formandisq;
 Idolis; Quorum ampliatus adeò cultus, vt Vniuersum penè
 infatuarit Orbem. † Quo certè errore, nec Romani vaca- 17
 runt ipsi, tam sapientes alioqui, & rerum omnium peritia,
 regnandique artibus illustres, vt Terrarum hæctenus nota-
 rum omnium sibi vsurparint dominium. † Non enim suis 18
 tantùm, patrijs indigetibusque contenti; Dijs, deuictarum
 gētium Numina ad se euocare, & conceptis precationum
 verbis, in suã statuere Vrbe Tutelares Diuos studuerunt; vt
 ita mites facti, atque placati, quam curam populorum Ro-
 manis fascibus subiectorum olim gerebant, eam omnem,
 in ipsis locarent victoribus, & in Vrbe gentium omnium
 Domina.

Reuixisse tandèm, & reuiguisse videtur earum vsus Ro- 19
 manorum temporibus Imperatorum; Quorum tanta fuit
 ambitio, & fastus, vt non statuas sibi tantùm dicari permi-
 serint; † sed & diuinos eis quoque præstari voluerint hono- 20
 res. Nec hosce intrà limites sese continuere superbissimi
 viri. † Nam quo statuis maior veneratio esset, delictorum. 21
 indulgere veniam omnibus ad eas confugientibus; † Nec 22
 aliã fuere seruis tutiora perfugia, vt Duaren. docet in lib. 1.
Pandect. tit. 6. de his qui sunt sui, & c. per hæc Arx Deorum,
& statua Principum seruorum erant perfugia, vt æquatam
 diceres in hoc Deorũ, & Principum conditionem. † Quãm 23
 autem frequens in iure nostro de statuis mentio habeatur,
 ideque ijs qui ad eas confugiunt, nõ est opus plùribus vt ex-
 plicem. Consuli namque possunt *l. unic. C. de his qui ad sta-*
tuas l. 2. D. de his qui sũt sui, & c. l. Capitalium §. ad statuas
D. de pen. & quæ notant DD. nostri ad easdem ll. P. Matih.

Rader. *in Martial. lib. 6. epigra. 63. l. 1. D. offic. Praefect. Urb.*
 qua Imperator Seuerus seruis ad statuas se recipientibus Iu-
 dicem designauit Vrbi Praefectum l. 2. §. *Ideoque D. de his*
 24 *qui sunt sui, &c.* † qua hæc cognitio Proconsuli demanda-
 ta, & *cit. l. unic. C. de his qui ad statuas, &c.* qua cautum
 expresse, nequis per vim ab earum extrahatur conspectu no-
 tat Budeus *in Pandect. fol. 141. in magn. ex Philostrato in*
 25 *vita Apollonij*, ad statuam Tiberi confugientibus ius fuis-
 se Asylix. † Quod sanè eo processit prerogatiuæ, vt vel ad
 eximendos à pœna quauis Reos, satis esset pecuniam, cui
 Principis esset insculpta imago, penes se habere. Philostrat-
 us idem *loc. cit.* refert apud Aspedios mulctatum malè à
 Magistrato fuisse dominum quendam, quod seruum punire
 veritus non esset, postquam numisma, Tiberij imagine im-
 pressum ei ostendisset.

26 Non solum autem Asylix ius hoc ad Principum statuas
 se recipientibus erat; sed & tanto in honore apud omnes
 fuere statuarum, tantaque cum veneratione cultæ, vt qui per
 loca, vbi sitæ statuarum, transirent, omnes aperire caput tan-
 quam coram Principibus ipsis in morem haberent, quod
 adnotauit Andreas Alciat. ad Lucretiani carminis cuiusdam
 elucidationem *lib. 3. Parerg. cap. P. Mart. Roa de die na-*
 27 *tal. sacr. atque profan. cap. 20.* † Et capitale quoque esset inde-
 center coram eis se gerere, itaut *Damnati* (verba sunt
 Spartiani *in Caracalla*, quæ Duaren refert *in tit. ad leg. Iul.*
maiest. cap. 4.) eo tempore qui *urinam in eo loco fecerunt in*
 28 *quo statua, aut imagines erant Principis, & qui coronas*
imaginibus eius detraxerunt, vt alias ponerent. † Idque san-
 ctè adeò custoditum, vt capitale itidem esset ante statuas se
 nudare, exacta rigidè pœna mortis (Domitiano imperante)
 è muliere quadam, quæ se ita nudauerat; vt suus status vn-
 dequaque constaret honos, P. Roa *vbi supra Dyomis Gothofred.*
in l. famosi D. ad l. Iul. maiest. Nisi statuarum Tyranni
 alicuius esset, quo casu caput tollebatur, & boni Principis
 substituebatur, vt notauit Franc. Meinardus *in orat. de tem-*
plis Iustinianis, vbi de lege 8. *C. de nego. gestis* notauit fuisse

Helio-

Heliogabeli, & fecisse Iustinianum, quod in Tyrannorum occisione fieri solet cum non modo Tyrannus, sed etiam statuæ Tyranni de medio tolluntur, sed ita non nunquam ut tantum capite minuantur, & in capitis adempti locum, boni deinde Principis caput substituatur D. Hieronym. in *Abacuch cap. 3.*

Hinc factum, ut Principum velarentur quandoq; statuę, & Imperator Claudius è Gladiatorum foro alio iusserit Augusti statuam trāsferri, ne aut semper velata ibi, aut cruentis adeò adesse spectaculis, nullo tecta velamine conspiceretur P. Roa *lib. 6. singul. cap. 2.* Dio. in *Claud.* per hæc, *Augusti statuam eo loco positam iussit transferri, ne aut semper aspiceret cades, aut semper velata esset.* 29

Sed præcipuè læsæ maiestatis crimen incurrerent, Reiq; maiestatis, & quidem in primo capite essent, qui Principū læsissent statuas, ac si Principes violassent ipsos. † Quæ autē læsio sit, habemus ex *l. 6. D. ad leg. Iul. maiest.* ibi, *Qui statuas, aut imagines Imperatoris iam consecratas, conflauerit.* † Adeo ut maiestatis fuerit postulatus ab Atteio Capitone Iuris Consulto Lucius Ennius Romanus Eques, quod effigiem Principis promiscuum ad vsum argenti vertisset, ut ex Tacit. *annal. 3.* docet Francisc. Duaren. in *tit. ad l. Iul. maiest. cap. 4.* Saavedr. *in sign. 48.* eiusdēq; criminis postulatus Marcellus, quod suā ipse statuam eminentiore loco posuisset, qua Imperatoris illa esset, ut testantur Tacit. *annal. lib. 1.* Arnald. Clapmar. *de arcan. rerum publ. lib. 3. cap. 11.* Theodos. Hoeping. *de stat. & imagin. cap. 20. nu. 221.* † Ac etiam ead. *l. 6.* ibi, *aut quid simile admisserit,* quod dilucidius explicat glos. *eo loco;* inquiring, idem prorsus esse, si lapidibus easdem Imperatorum statuas impetierit. Multoq; magis si quis eas obruncasset, ut Budeus aduertit in *not. in Pandect.* ex Sueton. Tranquill. in *Tiber.* ita scribente, *Augusti quidam caput dempserat, ut alterius statuæ illud imponeret; acta res est in Senatu; & quia ambigebatur, per tormenta quesita est; & ut hæc quoque capitalia essent, circa Augusti simulacrum seruum occidisse, vestem mutasse, &c.* 30
31
32
33

Appo-

- 78 *de Regal. cap. 3. num. 133. Bosch dels titols de honor. lib. 2. cap. 36. §. 39. vers. lo Rey. Cancer. par. 3. var. cap. 3. nu. 326. Ramon. conf. 3. nu. 121. Fontanel. de pact. nuptial. to. 1. claus. 4. glos. 10. par. 1. nu. 100. Et decis. 493. nu. 5. par. 2. Cortiada decis. 10. nu. 24. † Argumento D. Lauren. de Matheu non obstante in allat. ca. 2. §. 1. nu. 27. nempè, quod si Ministrorū iurisdictio ordinaria est, talis quoque sit oportet, & ea quam habet Prorex: quippè qui Caput est membrorum illorum, quæ mysticum cōstruunt hoc corpus Ramon. conf. 3. nu. 34. cum seqq. Eo quod non possit corpus hoc mysticum magis vnum cēferi, quam physicum. † Quod si in vno eodemq; subiecto non repugnat inesse delegatam simul & ordinariā iurisditionem, vt Bald. ait in cap. 1. nu. 2. & Aluarot. sol. fin. tit. de inuestit. in masc. fac. in vsibus feud. Nec repugnabit quoque si dicas Proregis iurisditionem delegatam, Ministrorum verò ordinariam esse. Effectus ceterū, qui ex iurisditione Proregis Cathalonie promanant, ostēdunt aperte delegatam eam esse. † Nam per obitum Principis expirat Proregis eius iurisdictio, vt adnotauit Michael Ferrer. 3. par. obser. cap. 9. Mieres in Constit. Prater ea nu. 8. coll. 6. p. 1. fol. 167. Oliba de iur. fisc. cap. 4. num. 32. Despuiol ad Mier. vers. Locūtenens Generalis fol. 119. Ripol. var. cap. 1. nu. 10. Et de Regal. cap. 3. nu. 134. Cancer. par. 3. cap. 3. nu. 327. Bosch del titols de honor. lib. 2. cap. 36. vers. lo Rey Cortiad. decis.*
- 80 *decis. 10. nu. 25. † contrā quā obseruetur Valentie Cerdan in veriloq. cap. 1. §. 10. vers. Aurea Bellug. in Specul. Princip. rubr. 24. §. Postremò nu. 5. D. Laurent. Matheu d. cap. 2. §. 1. nu. 50. Est & alius delegatæ iurisditionis effectus in*
- 81 *Prorege, † quod nimirum ea expiret statim, ac Rex Pro- uinciam vbi Prorex est adeat ipse l. 2. Et l. final. D. de offic. Proconsul. Oliba d. cap. 4. nu. 37. Et 61. Bosch. vbi sup. Can- cer. nu. 327. Despuiol vers. Locumtenens. † Postremus tan- dem effectus, ex quo delegata cognoscitur est, quod expi- ret post triennium, nec vsque ad successoris aduentum du- ret, vt probat Fontanell. decis. 496. nu. 17. par. 2. quicquid dicat in claus. 4. gl. 10. par. 1. nu. 100. Et seqq. † (non est du-*
- 82 *bium,*
- 83
- 84

bium, quod Fontanell. plures potuit videre priuilegia Proregum, sed non opus est ad hoc fuisse, vt D. Laur. Matheu placuit, Senatorem; cum priuilegia omnia registrata conseruètur publicis in Archiujs Ciuitatum, ibique omnibus pateant) nam *l. meminisse 10. D. de offic. Procons. & l. unica §. 1. C. vt omnes iudic.* & alij textus legum concord. in eo quod statuunt, è republica esse, vt negotia expediantur, ne Prouincia absque Reçtore sit, locum non habent Cathaloniz, † vbi quodocunque desit Prorex, Prouinciæ suscipit Gubernacula absque vilo Regis diplomate Generalis Gubernator, eiusq; loco eiusdem Vicesgerens, vt notauit Ripol. *de Reg. a. cap. 3. nu. 135.* quem sequitur hoc casu Regia Audientia ea tamen cum differentia, vt dicatur tunc Vice-regia Audientia.

85

At sèper dubitari, & in disceptationē venire potest cur Valentiz Proregis iurisdictione ordinaria habeatur Cathaloniz verò delegata. † Dicitur quidē potest Cathaloniz per Cōstitutiones nostras antiquas ignotum Locumtenentis Generalis officium fuisse, ideoq; officium dicitur personæ dari, seù iurisdictione personæ, non autem officio; ac propterea delegatam censerit; † Valentiz verò, vt adstruit D. Lauren. Matheu *d. cap. 7. §. 1. nu. 5.* iam ab eo Regno recepto, reperitur facta mentio officij huius in foris Regni, præcipuè autem *in foro 36. de iurisd. omn. iud. & in for. 18. de Curia, & Baiulo, & in for. 23. de Procur.* Quod magistraliter docuit Ant. Oliba *d. cap. 4. n. 37.* per hæc. *In notitia Magistratuuum nostræ Prouinciæ Cathaloniz non reperitur creatum, neque fundatum Locumtenentis Generalis officium, unde Locumten. potestas, & iurisdictione radicatur, & fundata est in committente, & concedente, & in eo residet.*

86

87

88

AR-

ARGUMENTVM SEPTIMVM.

Enarratur quo in honore fuerint olim Principum statuæ
Tum quod læsæ Maiestatis Rei in primo capite
conferentur, qui eas violassent.

S. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Idololatria ex statuarum cultu originem sumpsit.
- 2 Statuarum veneratio unde originem traxerit.
- 3 Assyrophenes quis fuerit.
- 4 Turbatur ordo natura quando filius præcedit patri.
- 5 Assyrophenes statuam loco demortui filij erigi iussit.
- 6 Eamque in panitioni adiuum parte poni.
- 7 Et persapè alloquitur.
- 8 Serui, & famuli eam venerari caperunt.
- 9 Veniam commissi sceleris per statuam petebant.
- 10 Quod malum fuit communicatum uniuerso Orbi.
- 11 Sed magis afflixit Ægyptum.
- 12 Donec Dominus noster Iesus Christus Prouinciam illam
ingreditur.
- 13 Ninus Assyria Rex primus statuam Belo patri suo erexit.
- 14 Veniam concedebat omnibus qui eam adorassent.
- 15 Idem fecit Nabucodonosor Rex.
- 16 Ab his temporibus usque ad Romanum Imperium sta-
tuarum usus non ita frequens.
- 17 Romani Idolorum cultores.
- 18 Et non solum suos, sed omnium gentium Deos ad se euo-
carunt.
- 19 Statua iterum in usu Imperatorum Romanorum tem-
poribus.
- 20 Et diuinos voluerunt eis præstari honores.
- 21 Et veniam delictorum omnibus ad eas confugientibus
concesserunt.

22 Nec

- 22 *Nec serui habuerunt tutiora per fugia.*
- 23 *Iura qua loquuntur de statutis.*
- 24 *Cognitio Proconsuli demandata.*
- 25 *Imo, & imaginem Principis secum gestans in moneta à pana liberabatur.*
- 26 *Transseuntes per loca ubi statua reperiabantur, capita detegabant.*
- 27 *Indecenter coram eis se gerere capitale erat.*
- 28 *Et ante eas se nudare.*
- 29 *Quandoque velabantur.*
- 30 *Lesæ Maiestatis crimen committebant qui eas ladebant.*
- 31 *Explicatur l. 6. D. ad l. Iul. maiest.*
- 32 *Adducuntur exempla.*
- 33 *Explicatur d. l. 6. D. ad l. Iul. maiest.*
- 34 *Cassiodori verba ad institutum adducuntur.*
- 35 *Effigies Principis intacta esse debet.*
- 36 *Explicatur l. famosi in fine D. ad l. Iul. maiest.*
- 37 *Qui statuam Principis ledit, contemptum, & odium, illius fecisse videtur.*
- 38 *Privata statua violationis pana.*
- 39 *Formatur argumentum.*

Vetus adeò statuarum fuit cultus (rem iuuat à suis excutere primordijs) vt Idololatria indè promanarit omnis de quo plura diximus *de Seruis fugit. cap. 3.* † Ex immoderato planè Patris cuiuspiã erga filiũ amore, orta clades hæc. † Assyrophenes dicebatur ille, Ægypti Rex tum fortunæ, tum naturæ donatus bonis omnibus, vnus cui filius erat rerum omnium, eiusque Regni futurus hæres. † Cum autè (turbato naturæ ordine, quod Papinianus ait *in l. nam etsi parentibus 15. D. de inoffic. testam.* & ex eo Bulgarus I. C. in obitu filij inquit, *Ordine turbato succedis Bulgare nato*) exsequias filij celebrasset Pater; ægro cordi medelam querens aliquam, eam sibi parauit, quam manca hominum potuit industria. † Et quum viuum amplius intueri non posset filium, inque eo letari; id sumpsit consiliũ, vt demor-

1

2

3

4

5

rr

tui

6 tui imaginem filij seù marmoream, seù æneam quoad pos-
 set ad eius vultum expressã, haberet apud se, quam viuen-
 tis loco posset vsque contemplari; suoq; per eam quadam-
 7 tenus dolore leuari. † Hanc statuam (ita deinceps appella-
 8 tam) in penitiori ædium parte locatam, sæpè compellare
 pater, † persæpè alloqui, sæpiusq; adblandiri, quo sanè mo-
 do erga viuentem assueuerat filium. † Id videntes serui, do-
 mesticoque è famulitio cæteri, Domini æmulati gestus, vt
 est ad assentationem hoc genus hominum factum; eiq; pla-
 cere, quod ad eos erat, cupientes, de mortui imaginem,
 quam viuam veluti haberet parens, æquè ac viuentem do-
 mini filium venerari cœperunt; tùm caput ante eam ape-
 riendo, tùm fertis, atque corollis ornando, tùm flexis eam
 genibus adorando, alloquendoq; ac si spiritu prædita esset,
 9 quæ non nisi imaginem eius gerebat qui fuit olim; iam
 enim esse tunc desierat. † Eoque tandem per gesticulatio-
 nes istas deuenere fiducia, vt certò putarent, si quando ad-
 mittendum quippiam foret sceleris, veniam se per statuam
 illam impetraturos à domino. Nec eos fefellit qua lacta-
 bantur spes: Pater enim nefas ducens fore, si negaret quod
 ita peteretur veniæ, adeoq; filij venerationem lædi, nil nõ
 concedebat ipsis. Vnde factum, vt diuini exhiberentur ho-
 10 nores statuæ. † Quod, dolendo quidem semper exemplo,
 11 malum toti cõmunicatum fuit postea Orbi, † tametsi Pro-
 12 uinciam afflixerit illam magis; † Donec Dei filius, & Do-
 minus noster Iesus Christus humana assumpta carne illuc
 ingressus, quum in Ægyptũ fugeret, omnia dextruxit gen-
 tium Idola. Talem idololatriæ imaginumque cultus origi-
 nem tradunt Diuus Fulgen. *Mytholog. lib. 1.* Diuus Bernar-
 din. *Senen. sermon. 10. in Domin. 1. Quadrages. act. 1. cap. 1.*
 Abulen. *2. par. Comment. in cap. 20. Iosue q. 20.* Tametsi ve-
 13 rò hæc fuerit priuatæ immunitatis origo, quæ statuis attri-
 14 buta; † Publica tamen fuit, postea quàm Ninus Assyriæ
 Rex primus statuam Belo patri suo erexit in Foro, † & per
 præconem edixit, vt quisquis delicti cuiuspiam Reus statuã
 Beli patris adorasset, criminum promereatur abolitionem,
 nulla

nulla proinde plectendus poena. † Cuius forsitan institutum 15
 fecutus Nabuchodonosor, Assyriorum Rex ipse quoque,
 statuam erigendam sibi in campo Dura Prouinciæ Babylo-
 nis, vt ex sacro textu habetur, incensiq; odoribus adoran-
 dam, vt Deum omnibus iussit. † Ab ijs cæterum tempori- 16
 bus ad Romanum vsque Imperium statuarum vsus in de-
 fuetudinem videtur abiisse. Artifices siquidem omnes suã
 omnem posuere curam in Deorũ conflagandis, formandisq;
 Idolis; Quorum ampliatus adeò cultus, vt Vniuersum penè
 infatuarit Orbem. † Quo certè errore, nec Romani vaca- 17
 runt ipsi, tam sapientes alioqui, & rerum omnium peritia,
 regnandique artibus illustres, vt Terrarum hæctenus nota-
 rum omnium sibi vsurparint dominium. † Non enim suis 18
 tantum, patrijs indigetibusque contenti; Dijs, deuictarum
 gētium Numina ad se euocare, & conceptis precationum
 verbis, in sua statuere Vrbe Tutelares Diuos studuerunt; vt
 ita mites facti, atque placati, quam curam populorum Ro-
 manis fascibus subiectorum olim gerebant, eam omnem,
 in ipsis locarent victoribus, & in Vrbe gentium omnium
 Domina.

Reuixisse tandem, & reuiguisse videtur earum vsus Ro- 19
 manorum temporibus Imperatorum; Quorum tanta fuit
 ambitio, & fastus, vt non statuas sibi tantum dicari permi-
 serint; † sed & diuinos eis quoque præstari voluerint hono- 20
 res. Nec hosce intrà limites sese continuere superbissimi
 viri. † Nam quo statuis maior veneratio esset, delictorum 21
 indulgere veniam omnibus ad eas confugientibus; † Nec 22
 alia fuere seruis tutiora perfugia, vt Duaren. docet in lib. 1.
Pandect. tit. 6. de his qui sunt sui, & c. per hæc Arx Deorum,
& statua Principum seruorum erant perfugia, vt æquatam
 diceres in hoc Deorũ, & Principum conditionem. † Quam 23
 autem frequens in iure nostro de statuis mentio habeatur,
 ideque ijs qui ad eas confugiunt, nõ est opus plùribus vt ex-
 plicem. Consuli namque possunt l. unic. C. de his qui ad sta-
 tuas l. 2. D. de his qui sũt sui, & c. l. Capitalium S. ad statuas
 D. de pen. & quæ notant DD. nostri ad easdem ll. P. Matth.

Rader. in *Martial. lib. 6. epigr. 63. l. 1. D. offic. Praefect. Urb.* qua Imperator Seuerus seruis ad statuas se recipientibus Iudicem designauit Vrbi Praefectum *l. 2. §. Ideoque D. de his qui sunt sui, &c.* † qua hæc cognitio Proconsuli demandata, & *cit. l. unic. C. de his qui ad statuas, &c.* qua cautum expresse, nequis per vim ab earum extrahatur conspectu notat Budeus in *Pandect. fol. 141. in magn. ex Philostrato in vita Apollonij*, ad statuam Tiberi confugientibus ius fuisse Asylix. † Quod sanè eo processit prerogatiuæ, vt vel ad eximendos à pœna quauis Reos, satis esset pecuniam, cui Principis esset insculpta imago, penes se habere. Philostratus idem *loc. cit.* refert apud Aspedios mulctatum malè à Magistratu fuisse dominum quendam, quod seruum punire veritus non esset, postquam numisma, Tiberij imagine impressum ei ostendisset.

26 Non solum autem Asylix ius hoc ad Principum statuas se recipientibus erat; sed & tanto in honore apud omnes fuere statuarum, tantaque cum veneratione cultarum, vt qui per loca, vbi sitæ statuarum, transirent, omnes aperire caput tanquam coram Principibus ipsis in morem haberent, quod adnotauit Andreas Alciat. ad Lucretiani carminis cuiusdam elucidationem *lib. 3. Parerg. cap. P. Mart. Roa de die natal. sacr. atque profan. cap. 20.* † Et capitale quoque esset indecenter coram eis se gerere, itaut *Damnati* (verba sunt Spartiani in *Caracalla*, quæ Duaren refert in *tit. ad leg. Iul. maiest. cap. 4.*) eo tempore qui *urinam in eo loco fecerunt in quo statua, aut imagines erant Principis, & qui coronas imaginibus eius detraxerunt, vt alias ponerent.* † Idque sanctè adeò custoditum, vt capitale itidem esset ante statuas se nudare, exacta rigidè pœna mortis (Domitiano imperante) è muliere quadam, quæ se ita nudauerat; vt suus status vndequaue constaret honos, P. Roa *vbi supra Dyonis. Gothofred. in l. famosi D. ad l. Iul. maiest.* Nisi statuarum Tyranni alicuius esset, quo casu caput tollebatur, & boni Principis substituebatur, vt notauit Franc. Meinardus in *orat. de templo Iustiniani*, vbi de lege 8. *C. de negotiis* notauit fuisse.

Helio-

Heliogabeli, & fecisse Iustinianum, quod in Tyrannorum occisione fieri solet cum non modo Tyrannus, sed etiam statuæ Tyranni de medio tolluntur, sed ita non nunquam ut tantum capite minuantur, & in capitis adempti locum, boni deinde Principis caput substituatur D. Hieronym. in *Abacuch cap. 3.*

Hinc factum, ut Principum velarentur quandoq; statuę, & Imperator Claudius è Gladiatorum foro alio iusserit Augusti statuam trāsferri, ne aut semper velata ibi, aut cruentis adeò adesse spectaculis, nullo tecta velamine conspiceretur P. Roa *lib. 6. singul. cap. 2.* Dio. in *Claud.* per hæc, *Augusti statuam eo loco positam iussit transferri, ne aut semper aspiceret cades, aut semper velata esset.* 29

Sed præcipuè læsæ maiestatis crimen incurrerent, Reiq; maiestatis, & quidem in primo capite essent, qui Principū læsissent statuas, ac si Principes violassent ipsos. † Quæ autē læsio sit, habemus ex *l. 6. D. ad leg. Iul. maiest.* ibi, *Qui statuas, aut imagines Imperatoris iam consecratas, constauerit.* † Adeo ut maiestatis fuerit postulatus ab Atteio Capitone Iuris Consulto Lucius Ennius Romanus Eques, quod effigiem Principis promiscuum ad usum argenti vertisset, ut ex Tacit. *annal. 3.* docet Francisc. Duaren. in *tit. ad l. Iul. maiest. cap. 4.* Saavedr. *in sign. 48.* eiusdēq; criminis postulatus Marcellus, quod suā ipse statuam eminentiore loco posuisset, qua Imperatoris illa esset, ut testantur Tacit. *annal. lib. 1.* Arnald. Clapmar. *de arcan. rerum publ. lib. 3. cap. 11.* Theodos. Hoeping. *de stat. & imagin. cap. 20. nu. 221.* † Ac etiam ead. *l. 6.* ibi, *aut quid simile admiserit,* quod dilucidius explicat glos. *eo loco;* inquit, idem prorsus esse, si lapidibus easdem Imperatorum statuas impetierit. Multoq; magis si quis eas obtruncasset, ut Budęus aduertit in *not. in Pandect.* ex Sueton. Tranquill. in *Tiber.* ità scribente, *Augusti quidam caput dempserat, ut alterius statua illud imponeret; acta res est in Senatu; & quia ambigebatur, per tormenta quasita est; & ut hac quoque capitalia essent, circa Augusti simulacrum seruum occidisse, vestem mutasse, &c.* 30 31 32 33

Appo-

- 34 † Appositè ad rem faciunt Cassiodori verba *lib. 3. variar.* quæ recitat Dionys. Gothofr. *in notis ad citat. l. 6. de Theodoro Rege* sic scribente, *Mònetà debet integritas quari, ubi & vultus noster imprimitur. † Quodnàm erit tutum si in nostra peccetur effigie? sit mundum quod ad formam nostram serenitatis adducitur. Claritas Regia nihil admittit infestum.* † Idemq; ex memorata *l. famosi in fin. ibi, Crimen maiestatis factò vel violatis statuis, vel imaginibus D. ad l. lul. maiesf.* docet Gothofred. *ibidem ità, violat qui deijcit, qui simo iniecto per Plateas raptat.* Et ex Sozomen. qui earum capita detruncat Xiphilin. & Dio. *in Domitian. Petr. Gregor. Tholosan. syntagm. iur. lib. 35. cap. 7.*
- 37 Nàm qui statuam Principis publico loco positam ita violat, dubio procùl vllò in odium, contemptum, ac Principis contumeliam fecissè, adeoque ipsummet Principem læsissè censetur Gambacurt. *de immun. lib. 5. cap. 44. nu. 10. latè Tiber. Decian. tract. criminal. lib. 7. cap. 52. per tot.* vbi plura scitu digna.
- 38 Priuatorū ceterùm statuis, vt & hoc obiter moneamus, suus quoque non defuit honor. Si quis enim sepulcris adfixas violasset statuas, etsi sepulcri violati agi in eum nō possit, iniuriarum tamen actio poterit intendi, tex. est expressus *in l. si statuas D. de iniur. & docent Tiraquell. de nobilit. cap. 6. nu. 16. Auendan. de exsequen. mandat. cap. 1. nu. 4.*
- 39 Si igitur capitale adeò crimen, & læsæ maiestatis in primo capite, vt dictum est hæctenus, fuit Principum violasse imagines: Quidni & læsæ maiestatis in primo capite reatū incurrere dicendus ille sit, qui Proregem interficit? quem, superioribus argumentis, esse ipsummet representatum. Principem, nō Principis statuam, apertè demonstrauius.

ARGUMENTVM OCTAVVM.

Ponit quodnam delicti genus sit, Principis Legatos, seu Oratores lœdere; Tum infert, maius quidem crimen esse, si in Proregis personam parricidæ injiciantur manus.

§. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Non agitur de antiqua origine Legatorum.
- 2 Ante Diluuium vniuersale fuit.
- 3 Lapidibus designabantur termini.
- 4 Inde iurgia, & bella super diuisione.
- 5 Propterea missi, qui decomponendis differentijs tractarent.
- 6 Quales debeant esse Legati remissiuè.
- 7 Sicuti fingebatur Mercurius
- 8 Quotuplex sit Legatio remissiuè.
- 9 Quibus ceremonijs creebantur etiam remissiuè.
- 10 Quam inuiolabiles esse debeant.
- 11 Legati introducti ut cades, & bellorum motus componerent.
- 12 Sine illis aterna essent iurgia, & nunquam finirent bella.
- 13 Iure gentium sancti legati, & sancta legatio.
- 14 Sagmina herba qua sint.
- 15 Quomodo apud Gracos appelletur
- 16 Eius natura.
- 17 Caduceus quid sit.
- 18 Faciales qui
- 19 Eorum Collegium.
- 20 Violatores Legatorum sunt perpetuo eorum serui.
- 21 Tenentur etiam l. Iulia de vi publica.
- 22 Vis publica nõ solũ armis fieri dicitur, sed etiam sine eis.
- 23 Legati sunt in tutela, ac fide publica.

24 Qua-

- 24 *Quoniam pana erat legis Iulia de vi publica.*
 25 *Ob lesionem Legatorum Principes qui eos miserunt vindictam sumpserunt.*
 26 *Corinthus à Romanis hac de causa fuit euersa.*
 27 *Bellum aduersus Mithridatem eadē de causa decretū.*
 28 *Legatio etiam si sit rebellium Ciuitatum dicitur sancta.*
 29 *Maieftatis rei sunt, qui violant Legatos.*
 30 *Quia representant personam Principis qui eos mittit.*
 31 *Legati mittuntur nobilissimi viri, & ex Consiliarijs, & Primatibus.*
 32 *Etiamsi ob priuatam inimicitiam Legatus ledatur.*
 33 *Etiamsi qui ledit non sit subditus eius qui mittit.*
 34 *Intelligitur enim iuregentium datus commeatus à Principe ad quem mittitur.*
 35 *Etiamsi finita sit legatio, & adhuc in via sit.*
 36 *Maius delictum est ledere Proregem, quam Principum Legatos.*
 37 *Differentia inter ledere Legatum, & Principem ipsum.*
 38 *Duces, & Principes bello capti seruabantur.*
 39 *Exceptis quibusdam Barbaris, qui numerantur.*
 40 *Magis atrox est lasio à subdito, quam à non subdito commissa.*
 41 *Nō obstat quod delictum hoc videatur personalissimum.*

DE Legatorum, seu Oratorum, qui à Principibus ad Principes mittuntur, amplissimo, & antiquissimo apud Nationes omnes munere, delibare rātum est animus, quod ad argumenti huius confirmationem sufficiat. Nec enim omnia persequi, quæ hac de re scribi possent, nūc est opus, Argumenti siquidē stabiliendi loco, in librum, nec tamen paruum, id excreceret; Vitioque mihi verti præterea posset, quod materiam mihi sumam exarādam, latifundia cuius tam benè coluerint Scriptores multi; Et vrceo (quod dicitur) instituto, eò excurreret rotor, vt vel magna indè exeat amphora. † Differere igitur omittam, de Legatorū, siuè legationis muneris antiquissima origine. † Quam antè

ante Diluuium fuisse ex eo conijcere licet, quod cum ex
 sacra Genesi habeamus, Chainum, occiso Abele fratre suo,
 Ciuitatem sibi ædificasse, Henoch filij sui nomine appel-
 latam; & à Setho tertio Adami genito prognatos, filiosque
 Dei, iuxtà nonnullorū Patrum sententiam vocatos, seorsim
 à Chaini filijs suas habuisse Sedes; iam tùm cęperint Lega-
 ti inuicem mitti. † Diuisis namque agris, terminisque con-
 stitutis per lapides illos terminales, qui Deorum loco post-
 modum à gentibus habiti, vnde de termino illud etiam
 nùm circumfertur, *Nulli ne Ioui quidẽm cedo*; credibile
 omninò est, de possessione, & finibus, inter dissitos animis
 populos, persępè orta dissidia, & contentiones. Corrupe-
 rat quippè omnis caro viam suam; seque in omnium ma-
 lorum coniecerat sentinam, vel Noeticum ante diluuium;
 vt iratus Deus exercituum Dominus cataclysmate illo me-
 morabili obruerit mundum. † Inde bella, Urbiumque &
 populorum direptiones, ac cędes, & cętera quę nunc cer-
 nimus, & patimur ipsi mala; si verum, vt verissimùm est,
 quod Ecclesiastes ait, *Quid est quod est? Ipsum quod fuit,
 quod mox futurum est*, & ex eo P. *Famianus Strada de
 bell. Belgic. historia initio per hæc, Usque adeò in rebus huma-
 nis persona, & tempora mutantur, causse & euenta eodem
 recurrunt*. † Missos proindè, qui de componendis rebus, de
 populorum gentiumq; iuribus, de inducijs, fœderibus, pa-
 ce, restituẽdis ablatis, reponendisq; agerent finibus. † Tùm
 afferre omittam, quomodo obeunda legatio sit, quiuè qua-
 lesq; debeant esse, qui ad munus hoc deliguntur explendũ;
 probi nempè, nobiles, liberali facie viri, senes, diuites, ca-
 sti, sobrij, comitate insignes, ab assentationis vitio abhor-
 rentes, Religionis, & patrij moris tenaces, docti, eloquen-
 tes, † qualis Caduceator fingitur Mercurius, Nuncijs In-
 terpresque Deorum, vt eorum ad quos mittuntur flectere
 queant animos, linguarum periti, prudentes, imperterriti,
 sagaces, sed tamen synceri, veraces, fidi, at sumimè cauti, li-
 berales, atq; magnanimi. † Necnon quotuplex sit legatio,
 an publica, an priuata temporaria, an perpetua; ordinaria,

Is

an

an extraordinaria; ab equali ad æqualem; à maiori ad Supremum Principem; à minori ad maiorem; Quænam dicatur libera, seù honoraria legatio, & ornamenti tantum caussa à Senatu, vel Principe impetrata; Quæuè cum liberis mandatis, & summa potestate, in re præsentì decernendi, & quæ sine libera hac facultate; † Quibus cum ceremonijs crearentur olim legati, & quo cum honore excipiendi. † De quibus agunt partim Camill. Borrell. *in cõment. de Hispan. legation.* partim Alex. ab Alex. *dier. genial. lib. 5. cap. 3.* partim verò Budeus *in annot. reliqu. in Pandect. f. m. 49.* & omnium latissimè, ac luculentissimè P. Carol. Scriban. *in suo Politico-Christian. lib. 1. cap. 26.* cõsulendus omninò, à quo excerpisse puto auctorem *Theatr. vitæ human.* quæ adnotauit *verb. legatio. in nouiss. edit.*

10 Hoc mihi nunc tantum institutum est, quàm inuiolabiles fuerint semper, sintque habendi Principum, & rerum publicarum legati (vnde sãcta legatio dicitur) & quam criminis contrahant notam legatorum violatores, ostendere per hæc: vt ad Proregis indè necis Reos, factò gradu, velut à minori deueniamus ad maius; quod nostro hoc proponimus octauo, & fundamus argumento.

11 Sanè, cum videretur antiquis legationis manus apprimè necessarium, ac vtile, vt essent qui iurgia, cedes ac bellorum inter gentes componerent motus, pacatosque redderent Regum, & Populorum animos, ad mutua iterum cõmoda, & officia exercenda, quibus vita ciuilis, constat omnis, vt Lips. ait *Politic. lib. 1. cap. 1.* & sine quo commercio, ac societate, ferarum belluarumq; viueretur ritu, nilque humana esset ratio, diuinique luminis particula mens nostra, vitam in syluis, & alta inter spelæa per silentium totam alioqui transacturis hominibus, pecudum certè more, *quæ natura prona, ac ventri obedientia finxit*, vt Sallust. ait *Bell. Jugurt. histor. initio*, cum tamen Deus hominem formarit, vt cecinit Ouid. *in Metamorphos.*

*In effigiem moderatum cuncta Deorum;
Pronaque cum spectent animalia cetera terram,*

Os

*Os homini sublime dedit Calumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Id ceperunt consilij gentes omnes, quarum res in hoc agebatur omnium, vt sancti inuiolabilesq; essent legati; quo tutò agere, & à suis ad hostes meare, tum ab hostibus ad suos illèsi possent remeare. Ne si quà fortè violandæ legationis esset vnquam suspicio, à tam necessario retraherentur munere, qui ad id deliguntur probi viri: Nec essent deinceps, qui legationem vellent suscipere, magno planè hominum detrimèto, immò malo. † Protraherentur enim iurgia, æternum durarent bellorum, armorumq; strepitus, perpetuis squalleret cędibus mundus, & fœda vbique cerneretur, cruentaque Martis facies; quia deessent qui vltro, citroque ferentes, referentesque confligentium inter se Populorum petitiones, pacique componendæ egregiam suam exhibentes vtiliter operam, fœdera iniri, dissidentes conciliari, pacemque curarent constabiliri.

Iure itaque gentium constitutum, vt sancta legatio sit, inuiolabilesq; & sancti legati. Sancti autem (vt & hoc, perfunctoriè tamen moneamus) dicti à sagminibus: † quæ sũt, vt Marcianus I. C. ait *in l. sanctum S. sanctũ D. de rer. diuis.* quędã herbæ, quas legati Populi Romani ferre solèt nequis eos violaret; † sicuti legati Gręcorũ ferunt ea quę vocãtur Cerycia. Sagminum exemplum habemus apud Liuium, *lib. 1.* cum legati mitterentur, & formulã eos creandi quam transcripsit Gulielm. Budeus *in annot. ad citat. l. sanctum in Pandect.* † additque etiam hæc, *De sagminibus Plin. lib. 22.* *Hac etiam herba verbenaca vocatur latinè à Gracis Hierobotane dicta, idest sacra herba, vt idem Plin. docet lib. 25.* *Cerycea autem dicuntur à Gracis, qua latinè Caducea dicuntur, quibus Graci utebantur, vt inquit Marcianus Ceryx enim Caduceator est. † In caduceo autem serpentes inuicem complexi insculpebantur, quale illud Mercurij pictũ visitur, cuius meminit Plin. lib. 29. & Macrobius lib. 1. Saturn.* † Quoniam autem apud Liuium hic fecialium mentio fiat, prætereundum non est, Romanos feciales, fœderibus

fanciendis rebusq; repetendis, ac bellis indicendis habuisse, à Tullo Hostilio, seù Anco Martio; aut, vt alijs placet à Numa Pōpilio creatos, acceptis ab antiqua gente Equicolis iuribus, & solēnibus verbis, quibus res repetuntur, & bella indicuntur: Ipsorumq; Collegiū à principio viginti fuisse; Eorumque Principem Patrem patratum fuisse dictum, cui vni belli indicendi facultas erat, caput Verbena coronato.

19 Huiusque Collegij proprium fuisse, tam de bellis, iustisq; foederibus, pactationibus, & conditionibus populorum, Regum, & Nationum, quam de illatis iniurijs socijs foederatisque gentibus cognoscere, vt latè persequitur Alexan. ab Alex. cit. cap. 3. lib. 5. dier. genial. vbi etiam verba iuris feccialis affert per hæc, *Belli, pacis, foederum, induciarum, Oratorum, fecciales iudices sũto*. Verùm fœdera hæc sancire, aut pacta cum socijs concipere fecciales iniussu populi, aut citrà Senatus auctoritatem nō poterant. Consulis propterea, aut Prętoris intercedēte auctoritate S. C. fiebat in hæc verba, vt priuas Verbenas, priuosque lapides Prętorem poscerent, qui Verbenam ex arce, & sagmina, ac lapidē silicem ex templo Iouis Feretrij daret feccialibus, vt per sacrificia conceptis verbis, ac cęremonijs fœdera percuterentur, vt docent idem Alex. ab Alex. vbi supra, & nonnihil Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 5. sub nu. 1. i. & seq. Dyonis. Gothofred. in not. ad l. final. D. de legation. Iacob. Cuiac. obseruat. lib. 11. cap. 5.

20 Quisquis igitur legatos violasset, fas hostium, ius gentiū rupisse existimabatur; ideoque iure statutum vt hostibus tradatur, eorum futurus perpetuò seruus l. final. D. de legation. vbi Pomponius I. C. ita fertur respōdisse, *Si quis legatū hostium pulsasset, contrà ius gentium id cōmissum esse existimatur, quia sancti habētur legati: Et ideò si cū legati apud nos essent gentis alicuius, bellum cum eis indictum sit; Responsum est liberos eos manere; Id enim iuri gentium conueniens esse. Itaq; eum qui legatū pulsasset, Quintus Mucius dedi hostibus, quorum erant legati solitus est respondere, & c. l. sanctum S. sanctum, vbi glos. D. de rer. diuision. Bart. in l. 1.*

in princip. nu. 2. D. ad l. Iul. maiest. quem refert Caball. re-
sol. criminal. cent. 2. cas. 150. nu. 4. §. 5. † Visum præterea 21
 est nonnullis lege Iulia de vi publica teneri, qui hostium,
 læssissent legatos ex Ulpiani responso *in l. 7. D. ad l. Iul. de*
vi publ. §. final. Item quod ad legatos (ait Ulpian.) §. Ora-
tores Comitæ suè attinebit, si quis eorum quem pulsaße, si-
ue iniuriam fecisse arguatur. † Nam quia vis publica non 22
 tantùm fieri dicitur, cum armis infertur *§. item lex Iulia in-*
stit. de public. iudic. eo quod armorum vsus publicus est, nõ
 priuatus *l. 1. D. et. C. ad l. Iul. de vi public. Sed etiam, cum*
 quid publicè fit, aut aduersùs publicam fidem etiam sine
 armis: Eam ob rem l. Iulia de vi publica tenentur, qui lega-
 tos siuè Oratores pulsant. † Hi enim in tutela, ac fide publi- 23
 ca sunt, vt perbellè Duaren. docet *in tit. ad l. Iul. de vi publ.*
cap. 1. † Pœna ceterùm l. Iulix de vi publ. (si hostibus non 24
 dedantur qui Legatos pulsarunt) deportatio est *Instit. de*
public. iudic. §. item lex Iulia de vi publica. Exacerbatur ve-
 rò propter homicidium secutum; Et Legatorum occisores
 vltimo afficiuntur supplicio, tametsi eorum aliquis occisus
 sit, qui causam huic præbuerunt sceleri *l. quoniam multa*
C. cod. tit. quam citat Duaren loc. laud. cap. 4.
 Verùm enim verò, præterquàmquod ob violatos lega- 25
 tos suos, qui Populi, & Principes eos miserunt, ac ij ipsi ad
 quos missi legati, Reges, & gentes magnam de offensori-
 bus sumpserunt semper vltionem, quippè quod inter confu-
 sa arma, vna legatio pacis nomen, & omnia præferat, vt
 propterea hostium legati, hostes non sint censendi, quod
 officio dumtaxat boni viri, ac suæ Patriæ, & Principis Pro-
 curatoris fungantur, abundè testantur gentium omnium,
 omniumque temporum historiarum; quarum vnam, aut alte- 26
 ram nunc recensere operæ præcium est. † Corinthus à Ro-
 manis nõ aliam certè ob causam euersa, quam quod ipso-
 rum legati duriùs fuerant appellati, vt refert Cicero *pro le-*
ge Manlia, quem laudat idem Gothofred. *in notis ad dict.*
l. final. D. de legation. † Bellumque aduersùs Mithridatem 27
 vt susciperent, hortatus fuit Cicero idem Romanos suos,
 ad

324 Don Raphaelis de Vilosa

- ad eamq; rem Pompeium Ducem deligerent; quia Romanorum legatos occidi iusserat Mithridates teste memorato Gothofred. *ubi sup.* alia refert Liuius *lib. 5. § 20.* multa quoque P. Carol. Scriban. *loc. cit. à fol. 436. in paruis qui fol. 445.* † etiam rebellium Ciuitatum legationem sacrosanctam ait doctos plures defendere, ceterique Historici cum veteres, tum recentiores, quæ per seipsa legere quisq; potest; Nos enim ab eis recensendis duximus supersedendū, ne longiùs quàm par est, & argumentum hoc ferat, protrahatur oratio.
- 29 Quod ij, qui legatos violassint Maieſtatis læsæ Rei sint censendi expresse docuerunt Bald. & Felin. *in cap. 1. de offic. delegat.* per tex. *l. offa 8. §. fin.* ibi, *etiamsi non ipse prohibitus sit, sed procurator eius, quia intellectu aliquo* (ideſt vt notat Gothofred. re ipsa effectu ipso) *ipse prohibitus videtur D. de religioſ. § sumpt. funer.* † Cum legatus, eius à quo missus est Principis representet personam, *Senatus faciem secum attulerat, auctoritatem Reipublicæ* ait de quodam legato M. Tullius *Philip. 8.* & videndus Hugo Grotius *de iur. belli lib. 2. cap. 18.* adeoque ipsum qui lædit, Principem censetur læsisse, cuius gerit personam, & negocium Bald. & Felin. *ibid.* & probatur ex *cap. sanè,* vbi Abb. idem statuit *de offic. deleg.* & ex text. *in cap. Nobilissimus 97. distinet.* ibi, *Nos autem vos in illo honorantes.* Boſſ. *in tit. de crim. læs. maieſt. n. 3.* ad quod facit quoque text. *in cap. ex literis de offic. delegat.* Bart. *in Extrauag. qui sint rebelles ver. rebelles in ver. quod hic dicitur nu. 4.* Martin. Lauden. *in tract. de legat. Princip. q. 19. ex glos. in cap. cum olim magister de offic. delegat.* Habent enim legati, vt diximus publicam securitatem ex gentium iure *l. final. D. de legat.* Ea; propter qui publicam violant securitatem, læsæ maieſtatis crimen incurrunt *l. 2. D. ad l. Iul. maies. Gig. de crim. læs. maies. tit. Qualiter, § à quibus q. 16.* † Eo præsertim, quod legati plerumque mittuntur nobilissimi viri, atque ex Consiliarijs, & Primatibus, vt probatur ex *l. sciendum §. ordine D. delegat.* & tradit Luc. de Penna *in l. Mulieres col. 5. vers. sexto circa legationes C. de dignit.*
- 30 *de religioſ. § sumpt. funer.* † Cum legatus, eius à quo missus est Principis representet personam, *Senatus faciem secum attulerat, auctoritatem Reipublicæ* ait de quodam legato M. Tullius *Philip. 8.* & videndus Hugo Grotius *de iur. belli lib. 2. cap. 18.* adeoque ipsum qui lædit, Principem censetur læsisse, cuius gerit personam, & negocium Bald. & Felin. *ibid.* & probatur ex *cap. sanè,* vbi Abb. idem statuit *de offic. deleg.* & ex text. *in cap. Nobilissimus 97. distinet.* ibi, *Nos autem vos in illo honorantes.* Boſſ. *in tit. de crim. læs. maieſt. n. 3.* ad quod facit quoque text. *in cap. ex literis de offic. delegat.* Bart. *in Extrauag. qui sint rebelles ver. rebelles in ver. quod hic dicitur nu. 4.* Martin. Lauden. *in tract. de legat. Princip. q. 19. ex glos. in cap. cum olim magister de offic. delegat.* Habent enim legati, vt diximus publicam securitatem ex gentium iure *l. final. D. de legat.* Ea; propter qui publicam violant securitatem, læsæ maieſtatis crimen incurrunt *l. 2. D. ad l. Iul. maies. Gig. de crim. læs. maies. tit. Qualiter, § à quibus q. 16.* † Eo præsertim, quod legati plerumque mittuntur nobilissimi viri, atque ex Consiliarijs, & Primatibus, vt probatur ex *l. sciendum §. ordine D. delegat.* & tradit Luc. de Penna *in l. Mulieres col. 5. vers. sexto circa legationes C. de dignit.*
- 31 *bus q. 16.* † Eo præsertim, quod legati plerumque mittuntur nobilissimi viri, atque ex Consiliarijs, & Primatibus, vt probatur ex *l. sciendum §. ordine D. delegat.* & tradit Luc. de Penna *in l. Mulieres col. 5. vers. sexto circa legationes C. de dignit.*

dignit. lib. 12. § in rubr. C. de legat. lib. 10. col. 5. vers. eligendus est, & conducit text. in cap. ad Apostolica, ibi, Speciales Nuncios, & magna auctoritatis viros duximus destinandos, de re iudic. in 6. quos DD. & iura citat, & sequitur Tiber. Decian. lib. 7. cap. 5. nu. 11. & post eum Farinac. de crimin. les. maiest. q. 112. inspect. 4. nu. 160. post Nat. in addit. ad conf. 13. Alex. nu. 4. lit. C. verb. pertineat lib. 1. Corrad. in prax. rubr. de lesa maiest. cas. 48. nu. 5. aliosque à Deciano relatos: † Etiam si ob priuatam inimicitiam legatus ledatur Tiber Decian. & Farinac. in alleg. locis † Etiam si qui Nuncios ledit non sit subditus Principi, à quo missus Orator est: † Cū enim Dominus suus, Princeps nempè ad quem mittuntur legati securitatem faciat, detque com meatum, seu iure gentium id datum intelligatur, si subditus hanc frangat fidem, lesæ maiestatis Reus fiet, vt est text. in l. 1. D. ad l. Iul. maiest. † Etiam si ledatur legatus, qui finita legatione manet adhuc in Regno illius, ad quem missus Orator fuerat; & qui in itinere adhuc est, aut etiam intrà fines Principis sui regressus Decian. ubi sup. à nu. 12. ad 17. Farinac. à nu. 163. ad nu. 174.

32

33

35

His breuiter, quod ad legatos attinet, positus; facile erit; me iudice, id inferre hinc, quod argumenti proposuimus initio; † Maius nempè crimen esse Proregem violare, quam Principum ledere legatos. Quod vt ratum testatumque faciam, illud cum primis meminisse oportet; Maiestatis ideò postulari, qui legatos violassint, quia non solum inter cōfusa, vt diximus, arma vna legatio pacis nomen, & omen præsefert, hostiumque legati hostes non sunt censendi, eo quod boni viri funguntur officio, ac sunt Principis aut Populi sui Procuratores; sed etiam, quia legatus Principis sui repræsētat personam. Quare legatum qui ledit Principem ipsum mittentem dicitur lesisse, vt ex Bald. Felin. & alijs apud Prosper. Farinac. & Tiber. Decian. demonstraui supra. Meminisse deindè opus est, nos hoc eodem etiam argumento firmasse, Maiestatis Reos esse etiam nō subditos, legatorum violatores, ob securitatem, & com meatum

Prin-

- Principi mittenti factum ab eo ad quem legatus mittitur, unde ius gentium, hostiumque rumpitur fas sacrosanctū, quod sanctum vndiq; & tectum esse debet: Qui enim publicam frangit fidem Reus est maiestatis ex *citat. l. i. D. ad leg. Iul. maiest.* † Quibus memoria repetitis: Finge non legatos ad Principem quempiam missos, sed Principem ipsum, eum adisse Regem, qui cū de sui populi, aut suis ageret rebus: Hunc autem à Principe illo, seū eidem subditis, aut pulsatum, aut etiam occisum; Quænam erit de his sumenda ultio? Nulla certè erit, qua tantum expiari queat scelus, etiam si viui cremantur, qui infandum id ausint cōmittere, nedūm patrent facinus. † Duces atque Principes ipsos, omni æuo, bello captos, & seruatos scimus; tūm quādoq; ac ferè semper cum honore, iustisque conditionibus dimissos legimus, apud Historicos, Christianorum præsertim temporibus: Paucula nisi quædam excipias, & detestanda semper Barbarorum exempla; quale Tomyris illud in Cirum, cuius caput obtruncatum, humano sanguine referro vtre includi iussit impotens Scytharum Regina, ad feritatem ob filij necem, debacchata; Saporis Persarum Regis in Valerianum Romanorū Imperatorem, quem bello captum, & ad ludibrium Romani nominis, cauea inclusum ferrea, post se gestari mandauit, vt cum equum vellet ascendere, Imperator ei pro stapede velut esset; & opilioni olim, Scytharum demum Regis, superioribus seculis factum, & Tamerlanis nempè Zagatai; qui eodem Saporis exemplo incitatus Baisitum Turcarum Regem, in suorum dedecus, ferrea etiam cauea immisum, visendum omnibus circumferre, & quum equitandum sibi esset, per ipsius proni humeros conscendere equum solitus est; donec vitæ protesus Baisites, alliso sepius ad ferrea caueæ repagula capite, miseram tandem, sed non sine ignominia nota, efflauit animam, vt plures, ijque grauissimi restantur Historici.

- 40 Atqui, si atrox adeò & detestabile censetur scelus hoc, si quando in Principem vllum (quod Deus auertat malum.) à non subditis admitti contingat: Quò atrocissimum magè,

&

& detestabilissimum censendum est, si ab ijs committatur ipsis in Principem suum subditis, qui maiorum suorum sacramento obstricti, & suo sub Principe nati, eiusque velut sinu foti, paternoq; amore recreati, non gentium vno, sed omni iure, non ab externis tantum eum vindicare iniurijs, sed vitam quoque cum res ita poscit, deuouere pro Principe suo tenentur? Si qui etiam inter hostes tutus, & sanctus est, apud suos ante crudelitatis aram, superbissimorum aliquot, ac turbarum motorum ciuium, subditorumque victimam velut, & piacularis homo cedatur? Quam vellem, hic eloquentiae neruos intendere omnes ad scelus hoc detestandum; tum ostendendum, nullum excogitari poenae genus posse vel à Phalaride, Mezentio, atq; ipso Procuste, quod infandissimo scelere, æquo respondeat iure; mentem ni subiret, nō declamatorem me, sed Iurisconsultum nunc agere; A meo proinde munere alienum id esse.

Quod si obijcias, verum hoc esse, quum Princeps ipse leditur à subditis; non tamen si qui Principis personam gerit Prorex; eo quod personalissimū (vt dicunt aduersæ partis fautores) sit hoc delictū, nec Principem vltra ipsum protrahatur, etiam si ea ledatur persona quæ Principem immediate repræsentat magis, vt est Prorex; Qui sanè horum Achilles est fortissimus; nil turbat nos obiectio: Quippè qui secundo, & tertio dissertationis huiusce argumentis probauimus latè, atque fundauimus altè, immediatam, quam Principis repræsentat personam Præfectus ijs Regnis, quæ Aragoniæ subsunt Coronæ; Nec non cum sexcentis DD. testatum fecimus, Proregem huiusmodi, non secundum à Rege, vt Ioseph, & Aman, sed ipsum eundem habere locum, quem Rex teneret ipse, si in credita Proregi Prouincia adesset ipse; Idemque solium habere, quod Rex, vt proinde idem ei debeat honor; Appellarique eum propterea *Alter Nos*; Ac immediate Principis repræsentare personam, ita ut iure dici queat in Prorege Princeps, Rex alter repræsentatus; Omnemq; in ipsum transferri auctoritatem, quæ penès Regem est. Possit proinde facere quidquid

t t

Rex

41

Rex posset ipse, si in Prouincia adesset illa quam regit Prorex, eisdemque frui honoribus, atque prerogatiuis, quibus Rex fruitur, ijs tantum exceptis quæ à Corona inseparabilia sunt, & cõmunicantur nemini, quod ratum magis, magisque testatum faciunt priuilegij verba, & clausulæ, quum ad regendum Regnorum huiusmodi quodpiam mittitur à Rege Prorex quispiam, quas nos tertio retulimus argumento, & cum Mar. Giurb. *conf. 19. nu. 7.* Excellentiss. Domin. Vicecancell. Crespi de Valdaur. *obser. 1. nu. 230.* & D. Ioan. Solorzan. *de Indiar. guber. lib. 4. cap. 9. nu. 12.* quorum ipsissimas ad hoc appositissimasque transcripsimus periodos, præter sexcetos, vt diximus, alios DD. id consaburrauimus magis; Pluraque alia addidimus, quæ recensere denuò opus quidem non est; ne nostra hæc legentibus tedium afferam, & vilo sine fructu; cum legisse eos putemus prius, quæ superioribus exarata sunt argumentis; deinde ad hæc percurrenda deuenisse.

Manet igitur; maius crimen, atrociusque esse, quod ob violatum contrahitur Proregem, quam quod pulsatos ob Legatos committitur. Quod demonstrandum erat.

ARGUMENTVM NONVM.

Cum ob Constitutionem Gregorij Papæ XIV. istantùm ab Ecclesiæ immunitate excludatur, qui ipsiusmet Principis personam lædit; ac excludatur etiam, qui in Proregem impias protendit manus; perspicuè infertur hinc quàm similia immò paria sint hæc delicta.

§. X.

S V M M A R I V M.

- 1 *Immunitatis ius Sacris Ædibus concessum.*
- 2 *Ex eius violatione iratos Deos putauit antiquitas.*
- 3 *Apud Hebræos Ciuitates confugij dicebantur.*
- 4 *Hanc immunitatem habuit Dei tabernaculum, ac templum*

- plum à Salomone extructum.*
- 5 Ecclesijs Christianorum fuit iure canonico concessa.
 - 6 Ob arati homines, & cuiusvis criminis rei immunitate gaudent iuxta Bullam Gregorianam.
 - 7 Excipitur reus maiestatis in personā ipsiusmet Principis.
 - 8 Et qui Proregem interficit ob Regis representationem.
 - 9 Aliqui contrarium sentiunt.
 - 10 Vera sententia proponitur.
 - 11 Pater Gambacurta laudatur.
 - 12 Lesa maiestatis Rei quocunque in capite seclusa Gregoriana Bulla immunitate non gaudent.
 - 13 Eius delicti immunitas expenditur.
 - 14 Gregoriana Constitutio non novum ius inducit, sed antiquum dubium declarat.
 - 15 Exceptio alicuius casus non firmat regulam.
 - 16 Quando exceptio de ijs sit quæ ex sui natura sub generali regula continentur.
 - 17 Consuetudo nunquam delictum hoc excepit.
 - 18 Cardinales imponentes galerum Reo maiestatis non liberant Reum.
 - 19 In personā Principis quomodo dicatur commissum delictum.
 - 20 Sententia Patris Gambacurta proponitur.
 - 21 Explicatur.
 - 22 Alij plures tenent hanc sententiam.
 - 23 Quam probabiliorē esse probatur.
 - 24 Plures Doctores non perpensis rationibus amplectuntur opiniones.
 - 25 Quæ opinio dicatur probabilis à ratione.
 - 26 Quæ ab extrinseco.
 - 27 Ex eo quod Bulla exclusit solum Reos in personam Principis non exclusit offendentes Proreges.
 - 28 Imo eos voluit immunitate privari.
 - 29 Ea verba dixit Summus Pontifex ut includeret Barones, Duces, & Comites.
 - 30 Representatio immediata facit ut idem sit in personam Proregis, ac Principis.

31 Conclusio argumenti.

- 1 **A**sylic, siue immunitatis ius, sacris ædibus concessum antiquissimum sanè est, & iam ab ipsis Æthnicorum temporibus vsitatum. Qui non statuis tantum, & imagini- bus Principum, quas seruorum fuisse tutissima perugia, docuimus in tract. de seru. fugiti cap. 3. Et 7. dissertationis huius argument. sed & Deorum aris, lucis quos sacros ap- pellauit antiquitas, ac delubris asylica ius tribuerunt, vt cõ- suli præceteris possunt ex priscis auctoribus *Liu. histor. lib. 5.* vbi de asylica templi Apollinis Delij. *Tacit. annual. lib. 3.* vbi de Dianæ Æphesie templo, & *Varr. lib. 5. de Aibenefis.* Et *Collatio* qui de Romuli asylo idem *Liu. lib. 25.* qui de templo Apollinis Delphici. † Fuitque tanta in hac Genti- lium religio, vt violatam ob asyliam iratos quandoq; Deos putarint multis templorum violatores, & qui vti asyliam non essent, afflixisse malis, vt scribunt *Iustin. in sua histor. Pausan. in Attic. item in Achaic. Et Manu. in Adag. Syba- rina calamitas.* † Vt præteream interim apud Hebreos cõ- fugij quædã fuisse loca, & Ciuitates, ex Dei veri præcepto, quo tunc se possent recipere, qui ob casuale aliquod admis- sum delictum eo confugerent, ac cæteras ob causas, quas habemus ex sacra Scriptura *Numer. cap. 35. Deuteronom. cap. 4.* & *Iosue cap. 20.* † Eandemque hanc immunitatem habuisse Domini tabernaculum, altare, arcam foederis, ac etiam Templum, quod magnifico, & incredibili penè sũ- ptu à Salomone Rege fuit extructum, vt colligitur ex his quæ narrantur *Reg. lib. 3. cap. 2.* si perpendatur bene histo- ria, & expressè docent *Ioann. Ign. in l. 1. s. 1. D. ad S. C. Syllan. à nu. 25. Capell. Tholaf. q. 422.* & *Villadieg. in tract. de immun. Eccles. in 2. præsuppos.* Sed hæc notoria sunt, quam vt per me vltèrius innotescere queant.

- 5 Nostris autem Christianorum aris, Ecclesijsque tributa Iure Canonico immunitas hæc, nempe *can. mirror cap. defi- niuit, can. nullus 17. q. 4. cap. inter alia de immun. Eccles.* eo processit, post Constitutionem Gregorij XIV. quæ inci- pit

pit *cum alias nonnulli* (quæ an fuerit in Hispaniarum, & alijs Regnis eis suppositis accepta, vel vsu recepta nunc non agimus) auctoritatis, atq; sanctitatis, † vt oberati omnes, aut cuiusvis criminis Rei ad Ecclesias confugientes, aſylia ſancto iure tibi immunefq; ſint, nec ab eis extrahi queant iniuri, extractique reſtituantur; excommunicationis alioqui cenſuram incurſuris, qui contra Conſtitutionis huiusce tenorem Eccleſiæ violaffent immunitatem; Exceptis tamen criminum ſpeciebus aliquot, quibus qui notati fuerint, Eccleſiarum nil ſuffragetur immunitas.

Quoniam verò inter ceteras exceptas ſpecies ea eſt, qua Maiestatis Rei in perſonam ipſiſmet Principis; ſi ad Eccleſiæ confugiant aſylum, eo nullatenus gaudent, ſed tantam ob ſceleris huiusmodi immanitatem, ab hoc excluduntur prorsus confugio; Quod ad prioris argumenti partem, ſeu maiorem (vt cum Scholaſticis loquar) ipſius propoſitionem atinet; probatione certè non indiget. Exprefſè namque patet ex ipſamet Conſtitutione, qua Summus Pontifex Gregorius ab Eccleſiæ immunitate arcet eos, qui Regem aliquem, Imperatorem, aut Principem quempiam alium Superiorem in terris non recognoscentem ledit. Et in hoc planè conuenit inter DD. omnes, tum Canoniſtas, tum Morales Theologos

Negotij nihilominus non nihil facere videtur minoris argumenti propoſitionis probatio; ab Eccleſiæ nempe aſylia excludi etiam eos, qui Præſectum vllum, quem Proregem dicimus interſiciunt, ex vi immediatæ præſertim representationis qua Principem gerit ipſum; ipſumque Regem † Conſtitutionis Gregorianæ verbis niſi, ab Eccleſiæ immunitate non excludi autumant eos, qui Regno Præſectum gubernando, ſeu Proregem ledunt; quia Conſtitutio de offendentibus totum ipſummet Principem loquitur. Quos quidem DD. videre licet apud P. Anton. Diana *reſolut. moral. par. 2. tract. 1. reſolut. 7. par. 4. tract. 1. reſol. 103. Et par. 6. tract. 1. reſolut. 18.* vbi Pausaniæ factum adducit, qui Maiestatis poſtulat apud Lacædemonios ad Palladis Chal-

Chalcidiae Templum cōfugiens aſylia iure tutus fuit Am-
 broſin. *de immu. Eccleſ. cap. 9. nu. 7.* Bonacin. *ad 1. decalog.*
praecept. diſp. 3. q. 7. par. 6. §. 6. nu. 4. & P. Thom. Dalben. *de*
immun. & iuriſdict. Eccleſia. cap. 16. dōb. 23. ſect. 4.

- 10 Sed DD. opinione iſtorum quicquam non refragante,
 cenſeo cum alijs infrā citandis, quicquid Cōſtitutione hae
 Gregoriana de leſa maiestatis Reis in perſonam ipſiuſmet
 Principis ſtatuitur, locū habere omnino aduerſus eos quo-
 que qui Proregem ledunt. Quod vt manifeſtum, & vnde-
 cunque fiat perſpicuum; Illud primò mihi eſt aſſumēdam
- 11 cum P. Gambacurta † eruditiffimo, & de vtroque iure opti-
 mē merito viro *in tract. de immuni. lib. 1. cap. 43.* ante Gre-
 gorij Cōſtitutionum † leſa maiestatis Reos quocunque
- 12 cenſeantur capite, admiſſos fuiſſe nūquam ad Eccleſiae im-
 munitatem. Nam, Chriſtianorum repetitis temporibus, li-
 cet inueniamus priuilegium generale, ampliffimis quidem
 verbis Eccleſijs datum, vt quicumque ad eas confugerent,
 graua quamuis, & enormia cōmiſerint delicta, extrahi ne-
 queant ab eis; à quo generali tamen priuilegio nonnulla
 delicta excepta olim fuere: Non inuenimus nihilominus
 leſa maiestatis diuinæ, aut humanæ crīmen antea vnquam
 exceptum. Cum igitur exceptum id non fuerit, non indē
- 13 ſequitur immunitatem habuiſſe tale delictum, † tantum
 enim eius pondus eſt, immunitas tanta, tantumque ex eo
 promanans damnum, vt ſicut multa habet ſpecialia in ac-
 cuſatore, reſtibus, probationibus, pēnis, adeo ut in his om-
 nibus à generalibus iuris regulis recedatur; ita nec com-
 prehendi cenſeatur ſub generalitate priuilegij immunita-
 tis. Ideoque valdē probabile videtur (vt ait P. Gambacur.)
 nunquam de iure communi immunitatem habuiſſe hoc
 delictum.

- 14 Deinde, ex quo iure communi attento, probabile eſt, de-
 lictum huiusmodi aſylia iure nunquam fuiſſe protectum,
 cum Gregoriana Cōſtitutio id ab immunitatis beneficio
 excludat aperte, non conſtitui per eum nouum ius ſed an-
 tiquum, quod alicui dubium videbatur, & obſcurum decla-
 rari

rari clariùs; omnemq; in posterum dubitandi tolli occasionem. Probat autem hoc P. Gambacurt. *loc. cit.* pluribus medijs, & tandem ait; Posito crimen istud non contineri sub generalitate priuilegij, † consequens inde fieri. exceptiones quorundam casuum nō firmare regulam quod ad hunc casum; qui ideò exceptus non est, quia sub generali illa concessione non continebatur. † Cum enim exceptio sua-
 15
 16
 17
 18
 19

pte natura de ijs sit, qui ex sui natura sub generali regula continentur, itaut nisi exciperentur sub generalitate illa comprehenderentur; non potest ad non contenta in regula extendi; sic enim ampliaret potiùs quam restringeret regulam, vt notat Felin. *in cap. Quoniam frequenter vt lit. non contest. num. 1. l. m. 1.*

Ad hæc, cum ita sit de iure; Consuetudinem in hoc nullam allegari posse, qua immunitas ante Constitutionem Gregorij suffragata sit vnquam delicto huic. † Immo (vt inquit Gambacur. *ibid. nu. 6.*) cum S. R. E. Cardinales id habeant prerogatiuæ, vt si obuius cuique criminis Reo, qui ad mortem ducitur, imponerent super caput ipsius galerum, cum à morte queant liberare, nunquam fuit seruatum vt læsæ maiestatis reum liberent. Et ad hoc allegat Barbat. *de potest. Cardinal. par. 3. q. 4. vers. sed pone* Hyppol. de Marsil. *in l. unic. C. de rapt. virg. nu. 10. § in l. 1. D. de quest. nu. 23. § in l. de minore nu. 4. D. de minor. § in singul. 164. & Gig. de crim. læs. maiest. lib. 3. rubr. de plurib. § var. qq. q. 3. n. 16.*

Postremò. Cum verba Constitutionis restringant solùm exceptionem ad ea maiestatis crimina, quæ in personam, ipsiusmet Principis committuntur; Hæc autem quattuor sint secundum Paul. Manut. à P. Gambacurta allegatum *d. lib. 5. cap. 44.* cum tamen ab eodem Gambacurta *cap. 41. memorati lib. 5.* recensita fuerint quattuor, & quinquaginta, quæ sub hoc crimen veniunt, capita; Primum nempe eorum, quæ in personam Principis, secundum eorum, quæ in personam Magistratum, tertium eorum, quæ in Remp. quartum eorū, quæ in Pop. Rom. ex restrictione huiusmodi liquere, nouo hoc iure non tolli immunitatem quod ad
 poste-

posteriora tria capita, sed quod ad primum tantum; Cæteris, si prius de iure, vel Consuetudine competebat immunitas, eam non esse ablatam, si prius negabatur non esse concessam. Per hanc enim Constitutionem, neque antiquo iuri, neque rationabili consuetudini est derogatum, sed indulgentibus tantum, & abusibus, indultorum occasione introductis, ex P. Gambacurt. sententia.

20 His verò ita assumptis, præmissisq; irrefragabilis quantum inde deducatur illatio, Ecclesiæ nempe immunitate non gaudere, qui Proregem lædit: Cum nec antiquo iure, nec consuetudine læsæ maiestatis Rei immunes fuerint cõfugientes ad Ecclesias; ideòq; nec nouo ex traditis hactenus protegi queant: † Iuuat tamen eam huc transcribere, quam ponit ipse P. Gambacurt. d. cap. 44. per hæc, *De Proregibus, & Gubernatoribus Regnorum, ac Prouinciarum cum summa potestate Principis primò certum est eos, qui in Regnis subiectis in eo conspirant ladere maiestatem, Magistratus enim Supremi Maiestatem habent, & nos cap. 41. inter modos quibus ladirur maiestas, hunc ipsum numerauimus sexto loco, & quinquagesimo. Secundo videntur ladere maiestatem in personam Principis, tum quia iste representat potestatem persona Principis, unde & grauissima quadam iubet de mandato Principis, & se Principem vocat, & dispensat in iure communi. & ius nouum condit, & gabellas imponit, & supplet defectum probationum, contra quadam crimina iubens de mandato Principis capite plecti, & extremo puniri supplicio eum, quem propter aliquem defectum probationum ludex damnare non posset ad necem. Cõsequenter pato tertio istum carere immunitate Ecclesiarum, propterea quod cum iste gerat vices Principis in Prouincia cum potestate, sitque Alter Nos, ut in eiusmodi eorũ litteris apparet à Principe concessũ, PARPERTVRBATIO REIP. PARPERICVLVM EXHVIVS, ATQVE EXPRINCIPIS IPSIVS NECE ORITVR.*

Quantum autem isthæc Gambacurtæ illatio nõ videatur oriri ex præmissis ante ab eo; Cõsiderandum nihilomi-

nus

nus est, Doctorem hūc ad duo respexisse, Primò accipiendo Proregis personam, qua Magistratus est, & maiestatem habens, sed seorsim à Principe quem representat; Et hoc casu locum habere, quæ per eum posita sūt *cap. 43. & cap. 44.* Deindè accipiendo Proregem vt Principem ipsum ex vi immediatæ. quam dicebamus, representationis personæ Principis; ita ut alter Princeps representans iure dici queat, & verè sit; & eo casu etiam attentis Bullæ verbis, citrà vllum omne dubium, qui eū ledit ab asyilia excludatur fruenda; Atque ita facto gradu, à minori velut ad maius, argumentatum eum fuisse liquet.

Ne verò hāc putet quis vnus esse Gambacurtæ sententiam, quæ propterea tanquam singularis opinio debeat explodi; sciendum est in hac esse quoque Sarpum, quem refert P. Dian. *d. par. 6. tract. 1. resol. 18.* Mar. Cutell. *de immu. Eccles. lib. 1. q. 9. nu. 25.* P. Megal. *in 3. pract. lib. 4. cap. 2. q. 1. nu. 22.* & memoratum P. Thom. Delben. *cit. at. cap. 16. dub. 24. sect. 4. nu. 2.* qui ita ait, *Quorum opinio (Cutellij nempe, & Gambacurt.) vt verum fatear non omnino improbabilis est in casu quo verbi gratia occidatur Fiscus Regius, Preses iusticia, Consiliarius, vel summus Magistratus, lateri supremi Principis assistens, qui sit pars proprii corporis illius, seu faciat vnum corpus, seu vnum Tribunal cum illo.*

Nostri muneris est demonstrare non modò probabilem hanc esse, vt fatetur Thomas del Bene; sed si rationum perpendantur momenta veriore esse ea, quam Aduersæ Partis fautores Constitutionis criticem tenentes propugnant: Non quidem ab extrinsecò, seu à DD. auctoritate (vt cum magno Theologiae mystæ Ioanne Caramuele loquar) fatemur etenim probabiliorem illam videri; maiori siquidem DD. est stipata numero: sed ab intrinsecò, seu à ratione, quæ præstat pròfunde magis, magisque est quam extrinsecà probabilitas: ¶ Contingit sanè plerumq; in scientijs omnibus, plures DD. ad vnum tantum referri, qui leui fortassis motiuo ductus aliquid affirmet oscitans, non benè perpensis quæ pro parte altera possunt afferri: Et qui hunc

uu

sequun-

sequuntur Coriphæum, oscitantè etiam se gessisse; ita ut alium alijs referentes, & alius alij credentes, inque alterius verba iurantes, numero vincant non ratione. Vnde tot irripuisse, in iure nostro præcipuè, videmus errorum monstra; perpetuumque bellum inter DD. indictum, ac desitutum, nunquam, donec literæ erunt, ac vigeant artes. Præterquàm quod Philosophorum, ac Theologorum Scholæ omnes si mens sana est, millenos quamvis iactent DD. eosq; magna suspiciendos eruditione, ad vnum tamen Aristotelem, Platonem vnum, vnum D. Thomam, vnum Scotum possunt referri. Peripatetici namq; omnes vnum crepant Aristotelem, eiusque venerantur cõmentationes; Platonici vnus ore Platonis locuntur; Thomistæ Thomam; Scotistæ Scotum sapiunt vnum omnes. Tanta eorum est Præceptorum auctoritas, ut religio sit alia verba, alios edere mentis fetus, quam quæ effuderint, quos illi conceperint ipsi,

25 Quod autem præstet nostra hæc sententia vel inde patet, quod validis eam adeo firmavit fundamentis Gambacurta, ut probabilis non tantum ab intrinseco, seu à ratione optimo iure dici possit † (Ea namq; opinio à ratione probabilis est, quæ euidentè falsa non est, & nihilominus graui fundamento suffulta, quam possit vir doctus defendere, cui oppositam idem possit acriter impugnare, ut docet Ioa. Caramuel *Theolog. fundamen. funda. t. 1. s. 1. d. 1. Fraus. s. 1. d. 1.*) Vtrum etiam ab extrinseco, cū quatuor eam DD. defendant quos retulimus supra; & hi sufficiant, ut dicatur ab extrinseco probabilis opinio, seu ab auctoritate DD. iuxta Caramuelis doctrinam, *vbi supra*. Quæda ut opinio sit probabilis alterutra satis est probabilitas, videtur Caram. *loc. prox. cit.*

26 Tum quod contraria opinio id solum pro se afferat præsidium, quod S. P. Gregorius exclusit ab Ecclesiarum immunitate maiestatis. Reos in personam ipsiusmet Principis. Cum itaque perperam accipiantur verba hæc, quæ non solum de offendentibus Reges, Imperatores, ceterosq; Superiorem in Terris non recognoscentes Principes intellexit Pontifex, sed de ijs quoque, qui Proreges ledunt Prefectos præ-

præsertim regendis Aragonicæ Coronæ subiectis Regnis; liquido patet non benè locutos fuisse DD. istos.

Voluisse verò Summum Pontificem, etiam hunc comprehendere casum, vel inuitus fatetur Aduersæ Parti aliqui addictus ipsemet Thomas Delbene *loc. laud. sect. 4.* cū haud improbabilem censeat Cutellij, & Gambacurtę sententiam, quod ad excludendos ab immunitate eos, qui Fiscum Regium, nedùm sūmum lædunt Magistratum. Imò cū hanc ipsam sententiam validioribus roboret argumentis, quam contrariam, cui tanquam communiori initio subscripserat, sed frigidè quidem, si in rationibus sistamus; dum demum pro hac nostra opinione plura quidem, & efficacia omninò, congerat argumentorum præsidia.

Præterea liquet noluisse Pontificem summum, asylię iure tutos eos, qui Proregem lædunt, quanquam in Bulla exprimantur verba illa, *in personam ipsiusmet Principis*: Cum Principis hic non gerat modò vices; sed Principem representet ipsum; & immediatè adeò, vt dicatur *Alter Nos*, omniaque in eum censeantur transfusa, quæ Principi competunt, ijs tantum exceptis, quæ à Corona sunt prorsùs inseparabilia, & verè sit Princeps representatus in eum representante Prorege, vt latè 2. & 3. docuimus argumento. † Sed cum multi sint in Christianorum Regnis Barones, Principum, & Ducum decorati titulo, & summa cum potestate, in Regno præsertim Neapolitano, vbi post Regis Alphonfi II. tempora, Barones Regiam penè auctoritatem omnem sūt adepti: Hos vtrique per verba illa Bullæ secludere voluisse Pontificem summum; cum & hoc in controuersiam quoq; veniat apud DD. nec desit propugnator acer Gambacurta, istorumq; occisores immunitate frui; Non autem qui Proreges lædunt; quorum necem tanta consequuntur mala, quanta quivis sana præditus mente, reputare animo potest.

Atqui si huic quam sequimur sententiæ accedet, quod latè nos 2. & 3. Dissertationis huius exarauimus argumento de immediata, vt præfertur representatione. Spe ducimur certissima, firmiorem validioremq; eam futuram; futurūq;

neminem deinceps, qui eam ausit conuellere, firmis adeo nixam rationibus. Quin potius, contraria, explosa, nostræ huic inhefurum, P. Gambacurtæ (absit verbo inuidia) præeunte lumine, speramus; quam à Bullæ Conditoris mente non abludentem putamus. Planè si Sanctissimum nunc Pontificem alloqui, eiusque in hoc habere daretur oraculum; responsurus profecto censeretur probabilissimè; Etiam Proreges sub ipsiusmet Principis persona cõprehendi sua voluisse Constitutione. Absurdum namque est cogitare, eum qui Regem repræsentat, & *Alter Nos* dicitur nullo in precio apud Pontificem esse, quod ad immunitatis attinet Proreges lædentibus suffragaturam prærogatiuam.

31 Exclufis igitur ab Ecclesiæ immunitate etiã ijs, qui Proregem lædunt, tãquam Maiestatis Reis in personam ipsius met Principis; Id consequenter venit (vt nostrum absolutuimus pensum) quod argumenti initio posuimus, si nilia immò paria ferè esse crimina hæc, nullis vltro effundendis à nobis, ad illationem ducendam, verborum logis, atque perergis.

Hæc (ceterum) sunt argumenta, quibus, amice Lector, meam hanc aduersus oppugnatores præualidos propugnarem sententiam, eamq; tot nisam rationibus constabilem magis; vt Aduersariorum delufis arietibus, machinisque cæteris, quibus veritatis huiusce arcem, velut ex compacto, euertere contendunt, nullam de cetero patiatur vim, nullis impetiatur telis.

Sed cum me non fugiat, haud satis esse, in legali nostra scientia, rationibus solis substruere quod sentis, iuriq; consonum putas, vt velut ab intrinseco, seù à ratione probabilis facta sententia, Sectatores saltem habeat per paucos, vbi præsertim factionum turbines iuris exagitant Oceanum; nisi & quod à ratione probabile est, tale quoque ab extrinseco, seù ab auctoritate DD. esse testatũ facias; à meo alienum munere nõ est, Iurisperitorum omnium hic adtexere Catalogum; qui diuersæ: amen via, in nostram hanc iuere sētentiam. Fiet enim hinc, ni me fallit quam concepi spes, vt.

vt nemo, aut vix vnus, aut alter futurus sit, quem sibi tot nō
mancipent rationes, ad se non pelliceat tot magnorum au-
ctoritas virorum; & à nobis nō modo stet, opinationes am-
plexus nostras, verum & sub nostro merens labaro, ad eas
propugnandas se ipse non succingat alacritè, quando tot
nimirum adsunt antesignani.

Capyc. decis. 130. nu. 49.

Giurb. conf. 59. nu. 59. § 60.

Farinac. q. 112. nu. 39. 51. 64. 71. 140.

Idem Farin. de immu. Eccles. cap. 14. nu. 137. consulen.

Valenzuela conf. 101. lib. 2. nu. 39.

Fontanell. de pact. nupt. tom. 1. claus. 3. glos. 1. nu. 5.

Cortiada, qui hos refert, & sequitur decis. 10. nu. 13. p. 1.

Idem Cortiada decis. 94. nu. 29. p. 2. consulen.

Bartol. in Extrauag. Qui sint rebelles vers. rebellando nu. 4.

*Idem Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum vers. quod di-
citur num. 4.*

Cardinal. in Clem. Pastoralis in princ. col. 3. de re iudic.

Prapof. in cap. in primis §. de persona nu. 20. § 21. 2. q. 1.

Comens. conf. 153.

*Petr. Gregor. de Republ. lib. 4. cap. 6. nu. 17. 18. § 19. § lib.
35. Syntag. cap. 3. § seq.*

Xammar. de offic. Iudic. p. 1. q. 2. nu. 45.

Narbon. ad ll. Reg. p. 2. lib. 4. tit. 1. l. 20. glos. 6. nu. 99.

Gratian. discept. forens. lib. 1. cap. 54.

Cassan. in Catalog. Glor. Mund. p. 7. consid. 1.

Ancharan. conf. 277. col. 5.

Iul. Clar. §. lasa maiestatis nu. 2. & ibi Baiard.

Tuschus lit. M. conclus. 8.

*Anndra. de Isernia in hac dissertatione laudatus in tit. Qua
sint Regalia §. § bona committentium nu. 80. § widen-
dus in eius vita Nardus Siparulus plura non incuriosa
tradens.*

Fachin. lib. 9. controuers. cap. 32.

Azeuedo lib. 1. nu. 3. tit. 22. lib. 3. Recopil.

Hermosill. l. 2. tit. 4. par. 5. glos. 3.

10a

Ioachim. Mynsing. lib. 3. instit. de hered. qua ab intest. deser. s. interdum vers. Perduellionis.

Paul. Manut. in not. ad Calep. ver. Perduellio.

Roland. à Valle conf. 1. lib. 3. si benè perpendatur.

Godofred. à Bauo tract. Reatum q. 7. nu. 5.

Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 20.

Barthol. Filipe in tract. delos Consejeros discurs. 7. priu. 8.

Didac. Perez in l. 39. tit. 19. glos. Matar Alcalde lib. 3. Ordinam. pag. 389.

Platea in l. nemo C. de dignit. lib. 12.

Matth. de Assl. in cap. 1. s. & bona committentium nu. 4. &

22. tit. Qua sint Regalia, & in Constit. Regn. lib. 2. tit. de his, qui fideiussor. & in conf. ut participatio col. 2. nu. 6.

Lauden. in tract. de Principe nu. 21.

Gregor. Lopez in l. 1. ver. Adelantados, & glos. seq. tit. 2. partit. 7. & l. 1. tit. 16. partit. 2.

Thor. in compend. p. 1. ver. pena l. quisquis.

Mastrill. de Indult. cap. 36.

Vermigliol. conf. 1. nu. 11.

Paschal. de patr. potest. par. 4. cap. 5. nu. 14.

Caball. resol. criminal. cas. 148.

Ripol. de Regal. cap. 13. à nu. 37.

Carrasco cap. 3. s. 4. nu. 7.

Cutell. Megal. Thom. del Bene, & P. Gambacurt. in loc. allegatt. hoc eodem 9. argum.

Gig. de crimin. les. maiest. lib. 1. q. 8. & q. 14. num. 1. per hac, conspirans in necem Consiliarij Imperatoris, vel illius Collateralis incidit in dictum crimen, quia offenditur Imperatoria Maiestas, quia pars corporis, &c.

Rursus idem Gig. q. 15. in princip. Quid dicendum de offendente Vicarium Imperatoris Regis, vel Principis? Dicas quod ex hoc leditur Maiestas Principis; ea propter talis lesæ maiestatis Reus erit tunc enim perinde est, ac si contra Principem ipsum attentatum esset.

Dec. conf. 410. in fin. Crimen lesæ maiestatis (ait) committitur etiã cum offenduntur illi, qui nomine Principis administrant.

Pe-

Peregrin. de iur. fisc. lib. 3. tit. 8. nu. 9. ibi, machinando aduersus personam Principis, & fuorum Officialium.

Jacob. Gothofr. ad l. quisquis, C. Theod. ad l. Cornel. de sicar.

Inter crimina læsæ maiestatis (*inquit*) numeratur item si factio de nece inita sit in eos, qui pars corporis Principis habentur, puta Viros Illustres, Consistorianos, Senatores.

Rursus ibidem per hæc, Tandem quis credat in vno Senatore Maiestatis, & quasi perduellionis crimen admissum; ac nõ etiam in summo Magistratu cui Prouinciæ totius fortè cura demandata erat, quique maius imperium in ea Prouincia habebat omnibus post Principem? quod de Proconsulibus, & Præsilibus dicitur.

Calicius in Margar. Fisc. dub. 6. nu. 27. Trigesimus casus (*ait*) confiscantur bona eius, qui cõtrà maiestatem Principis, vel Consiliariorum eius commisit.

Thomas Mieres in Curia Montisalbi Alphonsi III. coll. 5. cap. 31. nu. 7. Crimen maiestatis propriè committitur in personam Principis, & ad eius latus stantium.

Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 5. nu. 3. & cap. 2. nu. 4.

Et quod maiestatis (*inquit*) etiam læsæ reus dicatur, qui Magistratum offendit.

Boss. de crimin. læsæ maiest. nu. 5. Quando committitur in personam Principis, & assistentium lateris eius.

Boer de sedit. n. 9. Illi dicitur cõmittere crimen læsæ maiestatis, qui contra Principem, vel qui contra eos qui iuxta latus suũ sunt, aut contra Remp. Romanam moliantur.

Joan. Bruneman in Cõment. ad Cod. Justin. in l. quisquis, C. ad l. Iul. maiest. Nam duplex est crimen maiestatis, & cõsecundum in specie quod aduersus splendorem, & dignitatem Principis, aut Reip. sine hostilitate committitur.

Notandum autem primò illud crimen rebellionis, vel perduellionis propriè in ipsum summum Principem; deindè suo modo etiam in Consiliarios Principis admitti, & Senatores eius, ac Duces militum.

Joan. Saresbarien. de Nug. Curial. lib. 6. cap. 25. Sunt autem plurima (*ait*) quæ maiestatis informant crimen vt si de
morte

morte Principis tractetur, aut Magistratum.

Ioan. de Neuiz. an. conf. 68. nu. 17. Cum ergò iste Dominus Philibertus esset vasallus, & iurauit fidelitatem Comiti, ergò occidendo eius Locumtenentem, & Consiliarium incidit in crimen læsæ maiestatis, &c.

Christoph. Torniol. conf. 23. num. 5. de hoc crimine agens ait ita, Quæ iura ciuilia velut à iure canonico quoq; recepta, & approbata locum sibi vendicant in Terris Ecclesiæ, & in Papa, eiusq; Vicarijs, &c. quemadmodum & in Vicarijs, & officialibus Imperatoris, & alterius Priñpis inferioris.

Ioan. Vincen. Hondedeus conf. 104. nu. 76. Offendens (inquit) Consiliarios Imperatoris, vel eius Collaterales incidit in crimen læsæ maiestatis.

Anton. Gomez. lib. 3. var. tit. de delict. cap. 2. nu. 6. Item committitur quando quis offendit eos qui sunt de Consilio, & Consistorio Imperatoris, vel Regis.

Idem sentit Ioan. de Aylon, & Laynez. ibidem Prax. Papien. tit. 2. glo. 10. nu. 49. Qui aliquid molitur, seu machinatur dolosè contra personam Imperatoris, vel contra eos qui circa eius latus sunt, crimen læsæ maiestatis committit.

Ioan. Mattienzo in Dialog. Relat. cap. 4. Quo fit vt tangens, vel offendens eisdem etiam in minima parte corporis totum Principem infestare censeatur, &c.

Jacob. Menoch. latissimè conf. 99. consulendus omnino, vbi nu. 49. ait ita: Et ob id incidit in crimen læsæ maiestatis, qui offendit Cæsaris Vicarium, vt ille qui Cæsarem ipsū lædit. Et nu. 67. Tertia est, quæ mihi maximè probatur opinio, vt duo hæc legis Iuliæ capita distinguamus. Primum cum læditur vel Princeps, vel eius Magistratus, qui apud Principem, vel in Prouincia Principis loco est, ita vt Principis tranquillitas perturbetur, &c.

Plures alios habes penes citatos quos referre supervacuum ducimus.

F I N I S.

IN

INDEX RERVM. ET VERBORVM.

Quæ in hoc Opere continentur.

A

ABDVCERE est proprie per
viam aliquem à loco abstrahere
cap. 2. nu. 23. puellam quis dica-
tur nu. 24.

Nic. Ioa. ABRVSCIVS laudatur
Differ. 3. nu. 27.

ABSENS ignorat ea qua contra ip-
sum sunt Differ. 5. §. 2. nu. 73. nō
potest vocari negligens nu. 74. di-
citur iuste abesse si est occupatus in
Regio seruitio nu. 75. habet in in-
tegrum restitutionem num. 76. non
attenditur contra ipsum prescri-
ptio nu. 77.

ABSOLVTIO data ab eo, qui non
est Sacerdos, licet pro tali commu-
niter habeatur, non valet cap. 17.
nu. 83. secus si vere Sacerdos esset
licet careret iurisdictione ordina-
ria nu. 84.

ACTIO de dolo subsidiaria est cap.
1. nu. 36. sæpe concurrat cum alia
nu. 37. quando detur nu. 38.

ACTIO furti est noxalis sicuti legis
Aquilie cap. 10. nu. 21.

ACTIO legis Aquilie datur contra
dominum, nō contra bonæ fidei pos-
sessorem, si seruus qui in fuga est
damnum dedit cap. 10. nu. 20.

ACFIONE noxali ut quis tenea-
tur necesse est ut seruum habeat in
potestate, hoc est ut habeat facul-

tatem exhibendi cap. 10. nu. 28.
quando quis tenetur quia seruus
alij furtum fecit, ipse noxalem
actionem habere nō potest nu. 26.

ACTIO prescriptis verbis nascitur
ad similitudinem contractuum no-
minatorum cap. 1. nu. 29. non ori-
tur ex contractu facio ut des, sed
de dolo nu. 27. & seq.

ADIVDICATIO est vnus ex le-
gitimis modis adquirēdi dominiū
cap. 5. nu. 25. comparatur emptio-
ni, & venditioni nu. 26. an sen-
tentia in iudicio probata dici pos-
sit adiudicatio nu. 27.

ADIVNCTI siue associati reputā-
tur eiusdem nature cuius est Con-
siliū cui adiunguntur Differ. 3.
nu. 43. quomodo admittantur in
Supremo Aragonum Consilio Dif-
fer. 5. §. 2. nu. 32.

ADMIRATIO ignorantie filia
Differ. 6. §. 1. nu. 4.

ADVLTERVM non facit solus
animus, nec solum factum cap. 8.
num. 14.

ADVOCATI cuiusdā Regni Sar-
dinie dictum Differ. 6. §. 1. nu. 9.
detestatur eius opinio nu. 10.

ÆDIFICIA quia publica ideo eo-
rum muros violare capitale erat
cap. 18. §. 2. nu. 21.

ÆGYPTI Prouincia statuas ma-
xime

INDEX RERVM,

- ximè venerabatur* Differ. 6. §. 8. num. 11.
- ÆQUALITAS** in Consilijs est inæqualitas Differ. 6. §. 1. nu. 8.
- ÆQUITAS** non arctat Differ. 5. §. 1. nu. 109. vidatur habere locū ubi ius deficit num. 121. quid sit nu. 123. & vulnerata dicitur iustitia etiam in equitate nu. 125. filia Magistratus, splendor prudentie dicitur nu. 125. naturalis idem est quod iustitia nu. 127. est iustitia dulcore misericordie temperata nu. 128. in Aragonia præualet opinio magis æqua etiam si alia sit communis num. 129. ei nituntur Dei iudicia nu. 133.
- ÆS ALIENVM** vide ver. Debitor.
- ÆQUITAS** non potest facere verè heredem cap. 17. nu. 25. facit ut gesta per Barbarium tanquam à vero Prætorè facta subsistant nu. 24. multa propter eam sustinètur quæ sūmo iure infirmantur n. 46.
- ÆSTIMATIO** rei communis quomodo sit faciendā cap. 5. nu. 21.
- AGENS**, & patiens idem esse non potest cap. 5. n. 14. & cap. 9. n. 46.
- ALEATOR** ut quis dicatur, & animus, & factū requirūtur cap. 8. nu. 17. quid sit alea n. 18. fuit interdicta legibus Romanis. 19.
- ALCIBIADIS** dictum cap. 1. nu. 11. noluit comparere ad causam dicendam cap. 18. §. 6. nu. 9.
- ALEXANDRIÆ** Ægypti priuilegium Differ. 6. nu. 13.
- ALIMENTA** præstari debent à creditore debitori cap. 19. §. 6. nu. 44. dummodo se ipsum alere possit num. 47. alias poterit iniuriarum actione agere nu. 48.
- ALPHONSI** Regis iudiciū Differ. 3. num. 11.
- D. AMBROSIVS** explicatur cap. 19. §. 1. nu. 35.
- AMOR** est species furoris cap. 18. §. 5. nu. 33. mentē turbat, & exertit num. 34. sicut vinum inebriat nu. 24. nihil eo vehemētius n. 36. excusat eum qui fines exilij fregerat num. 38.
- ANCILLA** fugitiua censetur furti vitio affecta, & sic est inusucapibilis, & partus censetur ab ipso contractatus cap. 12. nn. 18.
- ANGARIARI** quid significet cap. 19. §. 3. nu. 55.
- ANTESTATIO** quid sit, & quare inuenta cap. 1. nu. 5.
- ANTONINVS** Imperator ius dixit Differ. 3. nu. 24.
- D. Nicol. ANTONIVS** laudatur cap. 1. nu. 1.
- APPARITORES** Magistro militū subjiciuntur cap. 20. §. 1. n. 15.
- APPELLATIO** denotat superioritatem cap. 20. §. 1. nu. 43. appellandi causa euocatus nō potest pro debito ciuili in eo loco detineri cap. 19. §. 2. nu. 74. & 77. & seq.
- APOSTATA** vide ver. Religiosus
- APPIANVS** expenditur Differ. 1. num. 19.
- APVLÆI** locus explicatus cap. 1. nu. 22.
- AQVARI** solebant signari notis cap. 14. nu. 27.
- ARA**, quæ Athenis ignoto Deo fuit sacrata

ET VERBORVM I

- sacrata quanam fuerit cap. 3. nu. 15. an fuerit distincta ab ea quã filij, & nepotes Herculis sacrauerant cap. 3. nu. 14.*
- ARAGONIESES** an. 1626. gratiam Vicecancellarij petierunt pro nato in uno ex tribus Regnis, focus an. 1646. Differ. 5. §. 1. nu. 93. 94. & 95. petitio refertur nu. 96. traditur decretum nu. 99. alia petitio nu. 100. decretũ nu. 101. & 102. eorum laudes nu. 141. quare sic dicti nu. 163.
- ARATRV M** imponere quid sit Differ. 1. nu. 10. per illud Ciuitates esse desinunt nu. 14.
- ARBITRER** inter coheredes, & socios diuidit rem communem cap. 5. nu. 18. nihil contra leges stabilire potest nu. 24.
- ARBITRIA** sunt in duplici differentia absolutum, & liberum, & secundum rationem, seu boni viri cap. 18. §. 2. nu. 35. & 36. in dubio secundum boni viri arbitrium intelligitur nu. 38.
- ARGVMENTVM** de contractibus ad delicta nõ procedit cap. 12. nu. 10. à contrario sensu quando habeat locũ cap. 9. nu. 40. & 41.
- ARQVINTI** Gubernatoris Romæ iudicium Differ. 3. nu. 16.
- ARCOPHARNIS** Thracum Regis iudicium Differ. 3. nu. 10.
- ASSESSOR** Ciuitatis Saffaris in Sardinia si leditur est crimen lese Maiestatis Differ. 6. §. 7. nu. 68. in propria Prouincia nemo esse poterat Differ. 5. §. 1. nu. 46. ne grauiosus, vel calumniosus apud suos esse videatur nu. 47. indulgentia Principis concedebatur nu. 48. nisi cõsuetudo esset in contrariũ nu. 49. vel esset ciuis eminentissimæ scientiæ num. 50.
- ASTLV M** Cadmi fuit primũ cap. 3. nu. 12. ibi se recipientem extrahi non licebat num. 10. an abolita omninò fuerint nu. 17. & seq.
- ASSYROPHANES** introduxit immunitates statuarum cap. 3. nu. 1. & Differ. 6. §. 8. num. 5.
- AVCTOR** cur de fugitiuis tractatũ composuerit cap. 1. nu. 2. eius carceres narrantur cap. 18. §. 1. nu. 3. eius de precedentia casus Dis. 2. nu. 10. nominatus à Domino Rege pro executione pacis generalis Dis. 2. nu. 41. regio decreto precedentiam acquirit num. 70. secundum decretum nu. 71. nomina eorũ quibus hac res commissã fuit nu. 72. decretum ultimũ in fauorem authoris num. 73. dignitate supremi Mediolani Cancellarij cum retentione Regentiæ decoratur Dis. 5. §. 1. nu. 18. fuit primus ex Regentibus Cathalanis, qui honorem insuculationis in domo deputationis meruit Differ. 5. §. 2. nu. ult.
- AUDITOR GENERALIS** exercitus in Regno Neapolitano de quibus cognoscat cap. 20. §. 1. nu. 20. & seq. de eo appellatur ad Proregem nu. 12. cognoscit de cantoribus Regiæ Cappelle nu. 13. & domesticorum, & cõtinuorum Palatiũ num. 13.
- D. AVGVSTINI** locus explicatus cap. 1. nu. 22.

I N D E X R E R V M 3

AVGVSTVS ius dixit assidue
Differ. 3. nu. 18.
AVLIGELLII locus adductus
cap. 14. nu. 39. vers. sed ego. Alius
eiusdem cap. 15. nu. 10.
AVRIS memoria sacrata fuit cap.
1. num. 6.
AVSONII locus intellectus cap.
14. nu. 13.

B

BANNITVS captus nō potest
 impune occidi, bene vero si est
 relaxatus sub conditione cap. 18.
§. 3. nu. 20.
BARBARIVS Philippus ex ser-
 uitate ad Praturam euectus cap.
17. num. 1. eius seruitas intuitu
Antonij triumviri celata est nu. 5.
quomodo ad Praturam peruenerit
nu. 6. non solum fuit Prætor desi-
gnatus, sed Praturam exercuit
nu. 13. equitas facit ut gesta per
ipsum sustineantur nu. 24. & 42.
& utilitas publica nu. 26. & 42.
eum nunquam populus Prætozem
confirmasset nu. 27. stricto iure nō
valebant facta per ipsum nu. 44.
sustinentur ne turbetur Respubli-
ca nu. 45. non adquisiuit per su-
gam quasi possessionē libertatis cap.
17. nu. 52.
BARCINO Metropolis secularis
 Cathalonie *Differ. 6. §. 5. nu. 22.*
BELLO plura puniuntur absq; dolo
cap. 20. nu. 73. & seq.
BENEFICIA Principum sicut la-
 tissimè interpretanda cap. 20. §. 2.
num. 29.

BERENGARIVS Comes Barci-
 none duodecim Reges Mauros tri-
 butarios fecit cap. 19. §. 3. n. 120.
 vocabatur Raymundus quasi ra-
 dius mundi ibi. quartus huius no-
 minis matrimonium cōtraxit cum
 Petronilla unica filia Regis Ara-
 gonum *Differ. 5. nu. 153. eius res*
gestæ nu. 146.

Io: Bap. Bonettus Senator Mediola-
 nensis laudatur cap. 18. §. 5. num.
 45. & Petrus Paulus eius filius
 ibidem.

BRACHIA sunt tria ex quibus cō-
 ponitur Magistratus Deputationis
 Cathalonie *Differ. 5. §. 2. num. 2.*

BVLLA Innocētij Papa decimi su-
 per iurisdictione Vicarij Genera-
 lis exercitus cap. 20. §. 2. nu. 5.

BVRSÆ quæ vocentur in domo De-
 putationis *Differ. 5. §. 2. nu. 3.*

C

CADAVER hominis ob debi-
 ta nō debet sequestrari cap. 19.
§. 2. nu. 103.

CÆSAR AVGVSTA caput Re-
 gni Aragoniæ *Diss. 5. §. 1. nu. 136.*
 suffraganea Tarragone nu. 164.
 usque ad annum 1318. nu. 165.

D. CAROLVS CALA Dux Dia-
 ni laudatur *Differ. 3. nu. 35. vers.*
At in hac re.

CALVMNIATORES solebant
 iniuri littera K. calumnia occasio
 imago Cæsaris cap. 3. nu. 5.

CANCELLARIVS quid olim si-
 gnificabat *Differ. 3. §. 1. num. 11.*
 unde nomen deduct. nu. 11. ma-
 gna

E T V E R B O R V M .

gna dignitas erat etiam Romanorum temporibus nu. 12. sub nomine quaestoris cādidati nu. 13. apud omnes Nationes maxime fuit auctoritatis ibi. legebat libellos Principi nu. 15. ei sigilla cōmissa n. 16. Mediolani cōservatur sub nomine Magni Cancellarij nu. 17. Aman fuit Regis Assueri nu. 22. Daniel Balthazaris nu. 23. Ioseph Pharaonis, & Iosaphat Davidis n. 24. Regis Iacobi primi fuit Episcopus Barcinonae nu. 92.

CAPTUS dum in manibus satellitū inuenitur dicitur esse in vinculis, vel custodia cap. 18. §. 5. nu. 1. dicitur captus qui promissis iudicio fisti cap. 19. §. 3. nu. 104. quomodo id intelligatur nu. 107. fit seruus capientis Differ. 1. nu. 21.

CARCEREM contempnunt Philosophi cap. 18. §. 1. nu. 1. Anthoris consolatio quando in carceribus reperiebatur nu. 3. Carcer non videtur in quo Socrates n. 4. in Iosepho erat corona castitatis nu. 5. vindex sceleris dicitur nu. 7. Lethes apud Persas vocabatur, ad quē nisi moriturus trahebatur nemo nu. 11. est locus horridus custodiae delinquentium deputatus nu. 13. elegantior definitio Cassiodori nu. 14. licet nō detur ad penam n. 15. sed ad custodiam n. 16. tamen continet penam nu. 17. & inter penas connumeratur nu. 18. mala mansio dicitur num. 19. appellatur cruciatus corporis nu. 22. seruituti comparatur nu. 24. miserrimum in carcere reperiri nu. 25. iustum metum in-

ducit nu. 26. plura incōmoda adfert num. 27. semper de iniustitia carceris excipi potest nu. 28. equiparatur morti n. 29. est magni praedicij, & infamiae nu. 30. est species torture nu. 31. tempus computatur in diminutionem pene n. 32. etiam in condemnatis ad triremes nu. 33. secus in bono carcere n. 35. carceris diuisio nu. 36. erant subterranei nu. 38. erant perpetui nu. 40. etiam apud Ecclesiasticos nu. 42. iure civili erant prohibiti nu. 44. & uti reus Maiestatis habetur, qui priuato carcere vititur nu. 45. alter carcer est ad custodiam n. 46. appellatur thesaurus n. 48. non propter penas, & multas nu. 49. sed propter publicum bonum nu. 50. carceratus fugiens sui accusator fuit cap. 18. §. 2. num. 3. si ad Superiorem eo quod iniuste tractaretur, vel Iudicis sauitiam timeret non est fugitiuus cap. 2. nu. 15. qua pena puniatur effractor carceris cap. 18. §. 2. nu. 4. & nu. 14. non sunt carceres contra bonos mores nu. 16. sancti appellantur nu. 17. publice dicati, & ideò sacri erant nu. 19. eorum violatio pena ultimi supplicij puniebatur nu. 20. eorum constructio ad Vniuersitatem, custodia ad dominum pertinet nu. 22. à coercendo dicti nu. 28. est domus quae nos quieto domicilio custodit nu. 29. pena Iudicis arbitrio relinquitur nu. 30. nō est confessati criminis nu. 39. in cōtumaciam contra fugientes proceditur num. 44. & 45. si capiuntur torquentur

INDEX RERVM,

- quætur pro modo delicti nu. 47. & 48. idem in eo, qui fractis vinculis aufugit nu. 49. & qui euadit è custodia nu. 50. sumpta pœna pro fuga in arctiores carceres detruditur nu. 55. Iudex potest priuatum carcerem constituere cap. 18. §. 3. num. 3. eadem pœna punitur ab eo aufugiens nu. 8. dicitur carceratus qui est sub præcepto, vel fideiussione constitutus cap. 18. §. 3. nu. 10. & ideo indulto generali continetur nu. 11. Iaro modo nõ stricto nu. 13. iniuste carceratus effractor carceris non punitur cap. 18. §. 4. num. 1. nec in foro conscientie num. 2. imo si aliter non potest euadere custodes occidere potest n. 3. requiritur quod nec quo ad Iudicem iuste carceratus dici possit nu. 5. dicuntur carceres Ecclesiastici, in quibus Scholares Salmanticae mancipantur nu. 8. effractor an incidat in pœnam Bullæ Cœnæ Domini remissive num. 8. requiritur quod aliter euadere non possit nu. 9. non dicitur fugitiuus, qui in breui reuersus est cap. 18. §. 4. num. 17. & quomodo intelligatur nu. 21. conspiratio punienda etiamsi fractura nõ sit sequuta nu. 24. & 25. qui est sub custodia dicitur carceratus cap. 18. §. 5. nu. 3. qua pœna teneatur eximens n. 4.
- CAROLI MAGNI** iudiciũ Diss. 3. nu. 13.
- CARDINALES** nõ liberans reum lese Maiestatis etiã si eius capiti imponant galerum Diss. 6. §. 10. nu. 18. sunt pars corporis Summi Pontificis Diss. 6. §. 6. nu. 30.
- D. Nic. Fer. de CASTRO** laudatur cap. 4. nu. 13.
- CATASTA** quid sit cap. 3. nu. 40. & 41.
- CATHALONIÆ** insignia Diss. 5. §. 1. nu. 153. eorum origo nu. 155. quibus Nationibus communicata nu. 158. unio cum Aragonia aque principalis nu. 159. & proprijs legibus regitur ibi, & nu. 161. antiquior Aragonia num. 163. eius amplitudo num. 169. Regnum appellatur nu. 178. & 180. & Diss. 6. §. 5. nu. 10. quare vulgo dicatur Principatus nu. 11. Cathalanorũ facinora remissive Diss. 5. §. 1. nu. 171. eorum encomia nu. 172. in obsidione Valentie nu. 174. & Maioricarum nu. 175. eorum sententia tempore turbationum prolata que conseruentur, & que non cap. 17. nu. 91.
- CASSIVS**, & Iulianus erant Sabini cap. 9. nu. 3.
- CAVSÆ** fisci dicuntur publicæ cap. 19. §. 3. nu. 4. & §. 2. nu. 56. naturales attenduntur non accidentales Diss. 2. nu. 64. omnes comprehenduntur sub nomine ciuiliũ criminaliũ, & mixtarum cap. 20. §. 2. num. 26. matrimoniales sunt species generum nu. 27. Cathalonie in ea terminantur nec aliquo pretextu extrahi ab ea possunt Diss. 5. §. 2. nu. 25. origo huius rei traditur nu. 26. quis cognoscat de matrimonialibus num. 30. qui habent licetiam administrandi Sacramenta nu. 31. Vicarij Episcoporũ nu. 32. & Capituli sede vacante nu. 33.

CAV-

E T V E R B O R V M.

- CAVTIO** quam præstat heres quare appelletur iudicialis cap. 7. nu. 31.
- CELSONÆ** Ciuitatis iterata defectio Differ. 1. nu. 1. eius obsidio expugnatio, & reductio nu. 2. & 26. Regium Rescriptum super deditio-
ne illius nu. 3. ea inaudita an priuari potuerit iure Ciuitatis nu. 5. comparatur cum Florentia nu. 31. est consonum Reipub. illam priuare absque causa cognitione num. 42.
- Ioan. 1a. **CHIFLETIVS** laudatur Differ. 6. §. 2. nu. 32.
- CICERONIS** locus explicatus cap. 19. §. 1. nu. 39. & 53. & §. 3. nu. 26. & nu. 41. & cap. 8. num. 31. & nu. 33.
- CIVITATIBVS** victualia conducetes an possint pro debito civili detineri cap. 19. §. 2. nu. 82. & vide §. 3.
- CLAVDIVS** ius dixit Dis. 3. n. 20. Valentinus **CLAVER** Aragonien-
sis Vicecancellarius laudatur, & eius priuilegium adducitur Dis. 5. §. 1. nu. 79.
- CLAVSVLA** sine præiudicio tertij præseruat ius quod quis habet Dis. 2. nu. 66. reddit quidquid geritur conditionale nu. 67.
- COGITATIONIS** penã nemo patitur cap. 8. nu. 8. dummodo ad alium actum externum non transierit nu. 8. & à nu. 20.
- Hjeronymus **COLL** Catalanus Vicecancellarius quis fuerit, & plura de eo traduntur Differ. 5. §. 1. num. 77.
- COLLATIO** Glebalis quæ Dis. 6. §. 6. nu. 52.
- COLONVS** nõ possidet cap. 9. n. 29.
- COMMENTARIENSIS** ob ceratorum fugam quo modo puniatur remissiuè cap. 18. §. 4. nu. 31.
- COMES** Barcinonæ nullum in terris recognoscit superiorem Diff. 5. §. 1. nu. 179. & Diff. 6. §. 5. nu. 13. & 21. dicitur Imperator in in Principatu Differ. 5. §. 1. nu. 179. Horreorum quis dicatur cap. 19. §. 3. nu. 39. Sanctæ Columbæ quomodo occisus Differ. 6. §. 1. nu. 20. Ceritania totum Comitatum, & Confluentis insimul in pace ponebat Differ. 4. nu. 9. erat dominus supremus nu. 25. Ruscinonis, & Ceritania insimul in pignus dati fuerunt Differ. 4. nu. 54.
- COMMODATARIVS** nõ possidet cap. 9. nu. 31. quas impensas recuperare possit vide ver. Impensæ quomodo differat eius actio à negotiorum gestorum actione cap. 7. nu. 45. tenetur solum de custodia rei commodata quoties apud eum existit cap. 18. §. 5. nu. 53.
- COMPARERE** non dicitur personaliter, qui per procuratorem comparet cap. 5. nu. 36.
- CONCVSSIO** quid sit cap. 19. §. 3. num. 58.
- CONDITIO** furtiua ad solum dominum pertinet cap. 1. nu. 20.
- CONDITIO** est adimplenda in forma specifica cap. 14. nu. 3.
- CONDITIONES** intrinsecæ respectu donatiui quæ dicantur Dis. 6. §. 1. num. 35. conditio.
- CONDUCTOR** non possidet cap. 9. nu. 31. non tenetur ad reficiendam

INDEX RERVM,

- damna quando quis locat operas sua voluntariè cap. 20. nu. 113.*
- CONESTAGIVS** exornatus cap. 20. §. 1. nu. 83.
- CONFESSVS** delictum potest cōtrariū probare cap. 18. §. 3. n. 42.
- CONFINIA** intra sunt domini confinium Diff. 4. nu. 39.
- CONFLVETANA** siue *Vallis*, ubi sita Dis. 4. nu. 5. eius longitudo, & latitudo, & descriptio nu. 5. duobus Cœnobijs decoratur ibi, est portio Comitatus Ceritanie n. 8. & seq. Comitatus non improprie potest appellari nu. 56.
- CORONATIONES** Regū Aragonie ab Archiepiscopo Terracone fiebant Diff. 5. nu. 166. nō quod Archiepiscopus coronam Regis capiti imponat nu. 167.
- CONSILIARII** Sæcte Clare Regni Neapolis, quam iurisdictionē habeant Diff. 3. num. 47. Regis alacere dicuntur etiam ij qui extra Prouinciam ubi Rex residet inseruiunt Dis. 6. §. 6. nu. 1. & apud Romanos idem erat nu. 2.
- CONSILIVM** supremum Regnorum Coronæ Aragonum à Ferdinando Rege Catholico institutum Diff. 5. §. 1. nu. 1. eius Pragmatica refertur nu. 2. Vicecancellarius est loco Præsidis ibi. quibus componatur num. 3. appellatur nasus capitis politici ibi. Maioricenses non habent sedem in hoc Consilio, sed Cathalani illorum loco sedunt nu. 4. unusquisq; Regens appellatur Prouincialis sui Regni, & primus votum emittit num. 6. Regentes Cathalonie dicuntur Prouinciales omnium Insularum Coronæ Aragonum n. 7. Præst huic Consilio Vicecancellarius nu. 8. in locū Cancellarij successit n. 10. moderabatur antiquitus utraque Sicilias nu. 83. & sic componebatur ex Ministris Italis dictorum Regnorum ibi. quando fuit separatū nu. 84. qui meminerint unionis dictorum Consiliorum nu. 85.
- COLLETERALE** quibus componatur Diff. 2. nu. 77.
- CONSTITVTIONES** Cathalonie sunt ius municipale illius, & habent naturam statutorum Diff. 5. §. 2. nu. 19. maxime si agitur de personarū exclusionē n. 20.
- CONSTITVTVS** sub fideiussione nō videtur esse in manibus iustitia cap. 18. §. 3. nu. 17.
- CONSVETVDO** in præcedētis attendi debet Diff. 2. nu. 50. eam interrumpit unicus actus contrarius Diff. 5. §. 2. num. 68. debet esse in cōtradictorio iudicio n. 70. quæ tendit ad tollenda priuilegia non attenditur nu. 78.
- CONTRADICTORV** Msūt aliqui qui conuinci non vinci possunt Diff. 6. §. 2. nu. 6.
- CONTESTATIO** litis non impedit vsucapionem cap. 12. nu. 30.
- CONSVLES** duodecim secures præcedebant cap. 20. §. 1. num. 27. eorum potestas effundebatur in Proconsules Diff. 6. §. 7. nu. 3.
- CONTRACTVS** nullus reperitur similis illi facio ut des cap. 1. nu. 30. nō parit actionem præscriptis verbis

E T V E R B O R V M.

verbis num. 34. contrahere potest quis super persona sua sicut delinquere cap. 12. nu. 13.

D. CHRISTOPH. CRESPI de Valdeura laudatur Differ. 2. nu. 19. & Differ. 6. §. 1. nu. 36.

CREDITOR debitore suspecto de fuga capto tenetur, & creditum, & fuga suspicionem probare cap. 19. §. 6. nu. 26. ad quod solet dari terminus num. 28. probato credito etiam si captura sit nulla confirmatur nu. 32.

CREMONÆ Civitas laudatur cap. 18. §. 5. nu. 44. Ditis Romanorum Colonia ibi. Imperium Romanū huius causa stetit ibi. Fuit olim sedes Senatus Mediolani ibi. Propugnaculum aduersus Gallos ibi.

CVRATOR si fugit seipsum suspectum reddit cap. 18. §. 6. nu. 3.

CVSTODIÆ causa qui detinet nō possidet cap. 9. nu. 35.

D

DANIELIS iudicium dis. 3. num. 9.

DEBITOR quodāmodo dicitur servus cap. 19. §. 1. nu. 2. Augusti dictum circa quendam debitorem nu. 3. si fugam instruit detinetur nu. 8. eius descriptio nu. 8. in vincula ducebatur nu. 23. & 24. creditori addicebatur num. 28. & debitoris filij num. 31. verberibus, & alijs penis cedebatur nu. 33. fuit voluntaria additio nu. 37. bona oblatorum signabantur cap. 19. §. 2.

nu. 1. 2. & 3. si tempore cōtractus non est solvendo non potest detineri n. 96. quomodo intelligatur n. 97. idē si probatur dolus debitoris nu.

101. iuramento probatur paupertatem superuenisse num. 102. pro minima quantitate non potest carcerari nu. 106. an de fuga suspecti cōprehendantur sub saluo conductu victualia deferentium cap.

19. §. 3. nu. 80. potest ab ipso creditore capi nu. 82. etiam die feriato in honorem Dei num. 83. suspectus de fuga beneficijs legalibus nō gaudet nu. 92. fugitiuus quis dicatur cap. 19. §. 4. nu. 1. capi potest nu. 3. etiā propria auctoritate ibi. ubi deficit copia Iudicis ibi. etiam in alieno territorio nu. 5. vel si creditor in euidenti periculo amittendi creditum esset num. 6. an & res

quas secum trahit num. 7. & seq. procurator creditoris etiam potest nu. 11. si adest speciale mandatū nu. 12. dicitur fugitiuus quicumque est in banno positus, is qui latitat, & vagabundus nu. 15. si in actu fugæ fuerit deprehensus licet unum solum pedem mouerit n. 16.

si à loco ubi creditores sūt recesserit n. 18. vel eo se confert in scijs creditoribus ubi copia eius haberi non possit n. 19. suspectus de fuga quis dicatur cap. 19. §. 4. nu. 23. capi potest nu. 24. non indiget citatione nu. 25. relinquatur arbitrio Iudicis nu. 26. si immobilia nō possideat nu. 27. si multa mobilia possideat non dicitur suspectus nu. 30. non iuuant immobilia si sunt in alieno

terri-

yy

INDEX RERUM,

territorio, ubi difficilis est exequutio nu. 32. nec si sunt in loco periculoso nu. 33. vel supposito inundationi nu. 33. vel si sint sterilia, vel inutilia nu. 34. dicitur suspectus si cepit sarcinulos componere nu. 35. si latitat num. 36. si circa lumnas, vel stationes se occultat num. 37. non ita facile de forensi creditur nu. 44. dicitur suspectus si deseriat conditionem suam nu. 47. dilapidans bona sua num. 48. dummodo dilapidatio sit cōsiderabilis ibi. decoctus num. 48. cui non prodest privilegium sexagenarij cap. 19. §. 2. nu. 68. qui se implicat multis fideiussioneibus dicitur etiam suspectus cap. 19. §. 4. nu. 49. si tenet clausam præter assuetum officinam nu. 50. qui habet malos mores ordinatos ad fugam num. 51. nisi ad bonam frugem peruenierit, & triennio perseverauerit num. 52. poterit capi etiam si sit intra tempora ad conficiendum inuentarium nu. 73. fugiens animo reuertendi non dicitur fugitiuus cap. 2. n. 11. secus si inuitus reuertitur nu. 12.

DEBITOR in diē si est de fuga suspectus potest carcerari cap. 19. §. 4. nu. 59. & 62. secus si est debitor sub conditione nu. 63. an si nudo tantam pacto obligatus nu. 74. nisi sit inter mercatores nu. 78. debet esse liquidus num. 92. debet relaxari si captura nō est rite, & rellē facta cap. 19. §. 6. n. 1. & præstita fideiussione nu. 3. apud quem sit interponenda satisfactio nu. 5. an debeat esse solum de iudicio si-

sti, unde iudicatum soluendo nu. 7. an sola iuratoria cautione si non inuenit aliam nu. 18. quid si debitū solum partim est verum nu. 37. debet alia creditore cap. 19. §. 6. nu. 44. ubique capi potest cap. 19. §. 7. num. 1. & in alieno territorio nu. 2. an in Scholis n. 4. an in Ecclesia nu. 5. & seq. an in Hospitali nu. 10. an debitores administrationis causa nu. 17. quocunq̄ tempore nu. 18. nu. 25. & 28. tributorum nō poterat carcerari cap. 19. §. 2. nu.

DECRET A Regia in Consilio Supremo Aragonum nō existente Vicecancellario dirigūtur Protonotario, & alijs Secretarijs nisi Thesaurarius Generalis habeat vitēs Presidis differ. 5. §. 1. nu. 98.

DEFECTVS forme potētiōr est defectu materiae cap. 17. nu. 48. iuris positivi ius, & Ecclesia supplet, secus iuris diuini, vel naturalis cap. 17. nu. 80.

DEFENSIO nō scripta, sed naturalis lex est differ. 6. §. 1. nu. 16.

DELEGATVS cognoscit cuius sit iurisdictio cap. 20. §. 1. nu. 46. explicatur nu. 47. ad vniuersitatem causarū est vti ordinarius cap. 20. §. 2. nu. 62. vide ver. Iurisdictio.

DEPOSITVM negans non statim tenetur furti, sed ita si intercipiēdi causa occultauerit cap. 8. n. 13.

DEPV TATIONIS Magistratus in Cathalonia quid sit differ. 5. §. 2. nu. 1.

DESERTOR vide ver. Miles fugitiuus.

DE-

E T V E R B O R V M.

- DETENTIO** in factō cōsistit cap. 9. num. 37.
- DICTIONIBVS** capitis animaduersione concessa cap. 20. §. 1. n. 26. eos vigintiquatuor secures præibāt nu. 27. fuit eis liberum summumque imperium nu. 27. nisi urgente maximo bello creabantur nu. 28.
- DICTIONE** diu quid significet cap. 11 nu. 13. & seq.
- DICTIONE** & coniungit antecedentem cum sequenti differ. 4. nu. 33.
- DICTIONE** utpotè explicatur differ. 6 §. 6. nu. 42.
- DICTIONE** periculum quid significet differ. 6. §. 7. nu. 50.
- DICTIONE** quamcunq; completitur etiam casus inopinatos cap. 20. §. 2. num. 24.
- DICTIONE** omnis omnia comprehendit cap. 20. §. 2. nu. 23.
- DICTIONE** militia quid significet cap. 20. §. 1. nu. 22.
- DICTIONE** conuenit quid significet cap. 20. §. 1. nu. 20.
- DICTIONE** ritè significat ordinem, & solemnitatem cap. 19. §. 5. nu. 17.
- DICTIONE**, nisi, est correctiua antecedentium cap. 1. nu. 26.
- DICTIONE** rectè idem quod legitime cap. 19. §. 5. nu. 16.
- DICTIONE** talitur quid significet cap. 19. §. 1. nu. 42.
- DICTIONE** in potestate quomodo accipiatur in noxalibus actionibus cap. 10. nu. 29. & 30.
- DICTIONE** exhibendi idem quod probandi cap. 6. nu. 45.
- DIFFERENTIA** inter diuinas, & humanas leges cap. 8. nu. 28.
- DIONYSII** Tyrannis factum cap. 8. nu. 22.
- DISCIPLINA** militaris, vide ver. Miles.
- DISPUTARE** non licet postquam ius dictum est differ. 3. nu. 33.
- DOCTORES** sunt ad instar auium cap. 18. §. 2. num. 40. non possunt mitti in carcerem ob debita, vide ver. Iurisdoctō attestanti de consuetudine in sua Patria est credendum differ. 4. nu. 41. præcipuè de rebus ad Historiam pertinentibus num. 42.
- DOMICILIVM** quomodo inducatur cap. 20. §. 2. nu. 40. & seq.
- DOMINIUM** rei legatæ debet in in legatarium transire cap. 7. nu. 1 eo modo quo apud defunctum erat nu. 2. dicitur dominium possessionis cap. 9. nu. 25.
- DOMINVS** in noxali iudicio litis estimationem, vel serui innoxam tradere debet cap. 6. nu. 20. ne nequitia serui ultra eius corpus domino sit damnosa num. 21. tenetur de factis fugitiui cap. 9. nu. 18. nō habet facultatem exhibendi fugitiuum cap. 10. num. 31. soli habet intentionem fundatam differ. 4. num. 13.
- DOMVS** publica assignata fuit Caio Scipioni Nasicae ut clientibus esset promptior differ. 6. §. 1. n. 14.
- DVCIS** Generalis exercitus iurisdictione etiam in caput Ciuis Romani extendebantur cap. 20. §. 1. n. 23. & 24. an possit cognoscere an sua sit iurisdictione nu. 32. & seq. officium hoc est Locumtenentis Generalis,

INDEX RERUM,

ralis, in eadem persona concurrat in Catholonia nu. 33. an eo sit maior nu. 39. an sint equalis praeeminentiae num. 50. equantur Proconsulibus nu. 50. Regis personam gerit num. 51. eam potestatem habet in milites, qualem Praefectus Praetorio in Paganos nu. 52. imo certis casibus maiorem nu. 52. an sit Alzer nos nu. 55. procedit ex abrupto, & velo leuato, militaribus modis nu. 62. potest sindicari, ut euenit Magno Duci nu. 67. an eius iurisdictione se extendat ad Officiales in delictis extra officia num. 68. & quid si delictum sit commissum in loco custodiae nu. 69. qui manus in eum intulit punitur pena capitis nu. 71. imo & iniuria eum afficere grauissimum delictum est nu. 72. etiã si esset verbalis nu. 74. nõ afficit iniuria aliquem num. 75. sicut Magister puerum verberans nu. 76. quomodo debeat esse seuerus nu. 76. quomodo debeat uti comitate num. 83. procedit ex abrupto 84. prohibet commercium cum inimicis nu. 86.

E

E*CCELESIASTICI* penam sanguinis inferre non possunt cap. 18. §. 1. num. 43. & ideo perpetuis carceribus utuntur nu. 42.

E*CCELSIAE* immunitate gaudet eximeus se à familia, vel è carcere dummodo delictum, pro quo carceratur, illum non excludat cap. 18. §. 5. nu. 68. is qui in aere praecipit

ex fenestra, quae supra caemterium erat cõprehensus fuerit gaudet immunitate Ecclesiastica nu. 70. extractus ab Ecclesia in carcerem cõiectus si è carceribus fugiat non gaudet si sufficiens tempus interuenerit, ut se ad Ecclesiam iterum conferre potuerit num. 71. an occidens Proregem gaudeat differ. 6. §. per totum.

E*DICTVM Ducis Parmae Belgij pro Rege nostro Generalis Ducis refertur cap. 20. §. 1. post num. 94. Quod quisque iuris est equitate plenum Differ. 5. §. 1. nu. 132.*

E*MPTIO* bonorũ cap. 19. §. 1. n. 52.

E*MPTOR* tenebatur probare fugisse seruum antequam emptio fieret cap. 4. num. 15. vel serui responso credebatur nu. 16. imo & quaestioni subijciebatur nu. 17.

E*MANSOR* vide ver. Miles fugitiuus.

E*PISCOPVS* solum est Ordinarius personarum, quae in sua Ciuitate, vel Diocesi habitant cap. 20. §. 2. num. 37.

E*PITAPHIVM* Barnabae Brissoniij differ. 6. §. 1. nu. 11.

E*QVLEVS* quid sit cap. 18. §. 1. num. 21.

Equos dacentes ad inimicos puniuntur à Duce Generali militum cap. 20. §. 1. nu. 90.

E*RROR* quis dicatur cap. 4. nu. 2. & seq.

E*RROR* communis ansiciat ius cap. 17. à num. 53. est contrarius consensui nu. 54. omnes actus vitiat nu. 55. potius causat iniustitiam nu. 56.

E T V E R B O R V M.

nu. 56. non est ens nu. 57. si est in facto propter utilitatem sustinetur secus si in iure nu. 85. testatoris nō nocet cum de eius volūtate constat cap. 17. nu. 65.

EXACTORI improbo manus præscindebantur cap. 14. nu. 32.

D. Lud. EXEA Regens in Supremo Aragonum Consilio laudatur cap. 14. nu. 25.

EXCEPTIO non obijciebatur beneficio sortis in Deputatum electo differ. 5. §. 2. nu. 9. non firmat regulam quando est de his, quæ ex sui natura sub generali regula continentur differ. 6. §. 20. nu. 15.

EXCOMMUNICATIO infligenda non est ubi non adest peccatum differ. 3. nu. 84. excommunicatus creditor potest debitorem de fuga suspectū carcerari facere cap. 19. §. 2. nu. 109.

EXERCITVI comneatum deferentes non possunt detineri pro debito civili cap. 19. §. 2. nu. 82. ieiunus exercitus disciplinam servare non potest cap. 20. nu. 61. bene compositus cōparatur civitati inuictæ cap. 20. §. 2. num. 3. & ambulatorie num. 4.

EXIMENS è carceribus, & triremibus, è manibus iustitiæ, qua pena puniatur cap. 18. §. 4. n. 10. & §. 5. per totū, & crimine lese Maiestatis teneri quomodo intelligatur nu. 4. & 8. licet eripiens nō id faciat ut imperium, vel iurisdictionem vindicet nu. 5. captum pro debito civili quomodo puniatur n. 10 & 11. & cap. 18. §. 5. nu. 10. &

62. idem est eximere è manibus satellitum, quam è carceribus cap. 18. §. 5. n. 2. è manu familiæ qua pena teneatur nu. 4. & seq. si sunt seditiosi, vel turbantes statū Republicæ nu. 17. seipsum non puniatur nu. 42.

EXPORTATIO auri, & argenti iure communi prohibita cap. 19. §. 3. nu. 25.

F

Anto. FABER refellitur cap. 1. num. 23.

FACTIO quid sit differ. 6. §. 6. nu. 58. magis damnosa quam bellum nu. 59. quæ fuerit causa promulgationis l. quisquis C. ad l. Iuliam Maiest. ibi.

FACTVM sine animo non attenditur cap. 2. nu. 5.

FÆCIALES qui differ. 5. §. 9. nu. 18. eorum Collegium nu. 19.

FÆDERATO lesō etiam confederatus dicitur lesus differ. 6. §. 6. nu. 33.

FAMILIARES colloquij causam disputandi quandoq; præbent differ. 6. §. 1. nu. 1.

FAMIS tempore an prius sit comedendus filius, quam castra deserere cap. 20. nu. 49. est omnium rerum surdissima fames nu. 64.

FAMVLI Scholarium adferentes pecunias, vel alias res in loco studij nō possunt pro debito civili detineri cap. 19. §. 2. num. 80.

FASCES apud Romanos quid significabant differ. 6. §. 7. num. 12.

FEV.

INDEX RERVM,

- FEVDATARIVS** an pro debito civili detineri possit cap. 19. §. 2. num. 43.
- FICTIO** brevis manus nō nisi inter presentes operatur cap. 9. nu. 51.
- FIDEIVSSOR** an teneatur si reus ex latiori carcere aufugerit de quo non fideiussorat cap. 18. §. 3. nu. 3. & seq. nō tenetur si reus ad Principem cōfugerit cap. 18. §. 3. n. 36. an dicatur liberatus quoties reus fuerit captus, & è manibus familiae, vel è carcere fugerit cap. 18. §. 5. num. 47. fideiussoris custodiae est commissus reus num. 51. transit in custodiam familiae nu. 52. liberatur quoties principalis obligatio alteratur nu. 61.
- FIDES** in contractibus necessaria cap. 19. §. 1. n. 11. nulla esse potest nisi solvantur res creditae nu. 14. est seruanda cap. 19. §. 3. nu. 121. de iure naturali nu. 132. est fundamentum iustitiae nu. 136.
- FILIVS** eximens patrem è manibus familiae an puniendus cap. 18. §. 5. num. 19. familias pro debito civili detineri nō potest cap. 19. §. 2. nu. 36. de iure naturali parentibus tenetur subuenire cap. 20. num. 46. debitoris addicebatur creditori cap. 19. §. 1. num. 31. quem Pater occidere vult tenetur fugere cap. 20. num. 95.
- FLAMINIS** Dialis tanti habebatur, ut ad eum tanquam ad assylum concurreret cap. 3. nu. 23.
- FLORENTIÆ** Ciuitatis mutatio differ. 1. nu. 30. Florentinos Imperator absque cause cognitione puniuit num. 32.
- FORENSIS** quādo dicatur de fuga suspectus cap. 19. §. 5. nu. 44.
- FORVS** contrahitur vel ratione originis, vel habitationis cap. 20. §. 2. num. 38.
- FORI** Regni Aragoniae intelliguntur de Cācellario, & Vicecancellario particularibus illius Regni differ. 5. §. 2. nu. 91.
- Io: Pet. FONTANELLA** laudatur, refellitur differ. 5. §. 2. nu. 59.
- FRATER** non potest capi pro debito ad instantiam fratris cap. 19. §. 2. num. 27. tenetur alere fratrem n. 28. nisi frater esset obligatus ad seruandum indemnem alium fratrem nu. 28. petens praeium quia fratrem bānitum occiderit quomodo excusandus n. 31. elegans Taciti ad id locus nu. 32. nisi sit suspectus de fuga nu. 108.
- FRANCISCI** Primi Galliarū Regis factum narratur cap. 8. n. 22.
- FRAVS** animum, & factum requirit cap. 8. nu. 16.
- FRVSTATIO** quid sit cap. 19. §. 1. num. 45.
- FVGA** sumitur pro exilio cap. 1. nu. 1. seruorum dominis damnosa esse non debet cap. 5. n. 16. inter casus fortuitos numeratur cap. 7. nu. 29. & 40. & cap. 12. num. 28. facta antequam reus in carceres detruatur eum grauat cap. 18. §. 6. nu. 1. ipsius bona publicantur num. 2. facit semiplenam probationem ante transmissam inquisitionem n. 4. & est sufficiens ad torturam nu. 4. secus post transmissam nu. 5. propter

E T V E R B O R V M.

ter timorem molestiarum, quæ ex ea oriuntur nu. 6. quod procedit licet non sit transmissa si adest timor transmissionis nu. 7. qualis debeat esse relinquatur arbitrio iudicis nu. 8. & 10. exemplum Alcibiadis n. 9. an iuramento purgetur indicium fugæ nu. 15. nō fugere cum quis potest facit indicium pro se num. 16. pudori, & dedecori est cap. 20. nu. 90. & ita nemo alterum fugere tenetur nu. 91. ea audacior contrarius redditur nu. 94. fugam arripere licet nō sit fortitudinis, nec nobile signum, tamen cum pietate, & christiana proximi dilectione debet iungi num. 94. suspicio fugæ an sit probanda per duos testes, vel sufficiat iuramentū cap. 19. §. 4. n. 80. & seq. sufficit iuramentum nu. 87. dūmodo iurans sit bonæ opinionis num. 88. est necessaria à mulierum conspectu cap. 20. nu. 96. & tunc dicitur armatus qui fugit nu. 98. an obstet sequuta reintegratio ad obtinendum privilegium veterani an. 100. in seruo est delictum cap. 14. nu. 1.

FVGERE Iudicem idem quod recusare, vel detractare cap. 1. nu. 3. & proprium reorum cap. 1. nu. 11. & ita ab Imperatoribus appellantur rei fugientes nu. 10.

FVGITIVVS nō est qui solum cōsiliū fugiendi, sed qui ipso facto fugæ initium deduxerit c. 20. n. 1. & animo, & actu cōstituitur cap. 2. nu. 3. & cap. 8. nu. 1. non est latitans nu. 9. non est qui hostem, latronem, incendium ruinam, vel quo

ad præceptoris, vel domini iracundia efferuescit fugit cap. 2. nu. 14. non est carceratus ad Superiorem fugiens eo quod iniuste tractaretur vel Iudicis sevitiam timeret cap. 2. nu. 15. nō est servus in Tyberim se deiciens, vel de ponte se precipitans cap. 2. nu. 17. an sit servus ad Statutum Casaris confugiens num. 19. & 20. distat ab errore quemadmodum desertor ab emansore cap. 4. nu. 5. & seq. in fundis fiscalibus quæri, & apprehēdi potest cap. 6. nu. 12. factus culpa heredis, tenetur heres cap. 7. nu. 7. in cōtractu emptionis indistincte n. 8. fugitivo legato qui post mortem testatoris fugit opera, & sumptu heredis est præstandus, secus si vivente testatore cap. 7. nu. 19. nisi dolus, vel culpa heredis interuenerit nu. 23. etiam post aditam hereditatem nu. 27. quia non custodiuit, vel obseruauit quem testator custodire, vel obseruare solebat nu. 28. fugitui perquisitio, vide ver. Perquisitio, nō est qui fugit è carcere si in breui reuertitur cap. 2. nu. 13.

FVGITIVARII dicti qui fugitiuos seruos persequabantur cap. 1. nu. 12. eius munus ad Præfectum vigilum pertinet n. 15. & cap. 6. nu. 11. eis premia assignabantur ut fugitiuos indicarent c. 1. n. 17.

FVNDVS uni obligatus alteri venditus potest soluta pecunia pro qua erat obligatus ab emptore retineri cap. 6. nu. 25.

FVR non est qui putauit se domini voluntate siue verè, siue falso rem

atrin-

INDEX RERVM,

- attingere cap. 1. nu. 24. nec is qui dominis fugitivos indicat nu. 25. bene vero is, qui fugituum celat cap. 15. num. 1. qui furtum facit num. 2. etiam sine animo lucrandi nu. 3. non est qui fugituo iter monstravit num. 4. est quo obtentu rogataquam se amiciens obstitit ne dominus fugituum videret nu. 10. non est qui furandi habet animum si non contractat cap. 8. n. 12. eius contractatio opponitur detentioni prioris possessoris cap. 9. nu. 72.*
- FVRTVM** ut dici possit debet esse inuito domino cap. 1. nu. 24. qui in alterius est potestate ibi furtum facere nequit cap. 5. num. 15. nec ei possessionem interuertit ibi. non fit rei cuius nullus possessor existit c. 9. nu. 52. an fiat respectu hereditatis iacentis nu. 55. & seq. an respectu solius usus, vel ipsius rei nu. 57. vel dominij nu. 58. non fit sine contractatione n. 70. non fit absque interuersione possessionis cap. 9. nu. 49. quid sit nu. 53. per lancem, & licium conceptum quomodo intelligatur cap. 16. nu. 12. & 13.
- G**
- GALLIÆ** nullum habuerunt imperium unquam in Hispanias cap. 20. §. 2. nu. 16. & 17. P. Petr. **GAMBACVRTA** laudatur differ. 6. §. 10. nu. 11. Mercur. **GATINARA** quis fuerit differ. 5. §. 1. nu. 82.
- GEMINATIO** verborum inducit claram comprehensionem cap. 20. §. 2. nu. 26.
- GERENS** se pro milite cum non sit grauius punitur cap. 17. num. 16.
- GETA** fugitiuus plectitur cap. 17. num. 4.
- GLADIATORES** post quinquennium pileo utebantur cap. 4. n. 24.
- GRADVVM** distributio unitatem, & concordiam seruat differ. 2. n. 6. Peren. **GRANVELA** quis fuerit differ. 5. §. 1. nu. 82.
- GRATIA** Principis per verbum fiat dicitur perfecta differ. 2. nam. 19. quomodo nu. 20. & quid si gratia habet annexam iurisdictionem nu. 22. an tempus datæ attendatur num. 44. ex sola signatura dicitur perfecta n. 45. etiam in officijs annexam iurisdictionem habentibus nu. 47. quæ conceditur honoris tantum gratia non præiudicat alijs quo ad præeminentias, & præcedentiam num. 68.
- GVBERNATOR** Cathalonie appellatur etiam Vicarius cap. 20. §. 2. nu. 21.
- H**
- HABILITATORVM**, & Deputatorum iudicium in fauorem Authoris differ. 5. §. 2. nu. 102. eorum nomina 103.
- HABITATIO** quando inducat domicilium cap. 20. §. 2. nu. 40.
- HABITVS** disparitas inducit differentiam animorum differ. 5. §. 1. num. 45.
- HÆRES** generaliter dare dānatus seruum non debet seruum præstare, bene vero furtis noxijsque solutum cap. 6.

ET VERBORVM.

cap. 6. nu. 14. tenetur pro usufructuario expensas, & onera publica prestare si alias usus fructus nullam adferret utilitatem cap. 7. num. 34.

D. HIERONYMI locus expensus cap. 4. num. 18.

HISPANIA fecunda in omni frugū genere, & Romæ subministrat cap. 19. §. 3. nu. 16. aurum, & argentum nu. 21. & seq. Hispanorum laudes circa disciplinam militarem cap. 20. nu. 66.

HONOR est preferendus cap. 20. num. 93.

HORATII locus explicatus cap. 1. num. 9.

HORREA Romæ cap. 19. §. 3. nu. 40. & Comes horreorum nu. 39.

HOSPITALIS Magni Ciuitatis Cremonæ plura cap. 19. §. 4. n. 99.

I

I**ACTARE** quid significet cap. 8. nu. 2. iactatoria verba nō obligant nu. 3. & 4. arbitrio Iudicis relinquitur nu. 5.

IDOLATRIA ex statuarum cultu originem traxit differ. 6. §. 8. n. 1.

IDVS Parricidas nominarunt Romani, quibus Iulius Cæsar fuit occisus nu. 23.

IMMVNITATIS ius sacris Ædibus concessum differ. 6. §. 10. nu. 10. ex eius violatione irasci Deos putauit antiquitas nu. 2. apud Hebreos Ciuitates confugij dicebantur nu. 3. habuit hanc immunitatem Dei tabernaculum nu.

4. Ecclesijs Christianorū fuit iure canonico concessa nu. 5. Oberati homines cuiusuis criminis rei ea gaudent n. 6. excipitur Reus Maiestatis in personam Principis nu. 7. & qui Proregem interficit nu. 8. statuarum unde originem sumpserit cap. 3. num. 1.

IMPENSÆ in perquirendo fugitivos si magna sunt possunt à commodatario recuperari commodante cap. 7. nu. 41. cibaria nunquam restituenda, & quare nu. 42. minores tenetur prestare commodatarius nu. 43. à socio quomodo recuperari possint cap. 7. nu. 46.

IMPERATOR contra perduelles procedit sine causa cognitione differ. 1. nu. 24. Imperatores ius dicebant differ. 3. nu. 23. consulebant Iuris Consultos differ. 3. nu. 75.

IMPVBERIS aliquæ opera esse possunt, infatis nullæ cap. 9. nu. 14.

INDIGIA, siue premia fugitiuarijs assignabantur ut fugitiuos indicarent cap. 1. nu. 17.

INFANS quis intelligatur cap. 9. num. 14.

INFIRMVS carcerari ob debita non potest cap. 19. §. 2. num. 105.

INGENIA multū acuta non sunt apta regimini Reipublicæ diff. 6. §. 6. nu. 38.

INIVS vocati fugam quandoque arripiebant cap. 1. nu. 4. facta anestatione obtorto collo nisi satisfaret in ius rapiebatur nu. 8.

INIVRIA non nascitur ex pacto, sed ex contumelia cap. 8. num. 11. utrumque requirit nu. 26. patris est

INDEX RERVM,

- est contumelia filij cap. 2. nu. 6.
- INSCRIPTIONES** in lapidibus antiquis, & sepulchralibus multū probant differ. 4. nu. 18.
- INSIGNIA** Regni Aragonie mutata differ. 5. §. 1. n. 153. & 154. Cathalonie fuerunt assumpta nu. 155. eorum origo ibi. Regnis quibus fuerunt communicata ibi. fuerunt prelata Aragoniensium insignijs differ. 6. §. 5. nu. 12.
- INSTITORES** pro debitis suorū Principalium carcerari nō possunt cap. 19. §. 2. nu. 104.
- INTIMATIO** personalis nō est necessaria in precepto, quod quis à domo non discedat, vel in eam se conferat cap. 18. §. 3. nu. 25.
- IOANNES** Secundus Aragonum Rex quo pacto multauerit rebelles differ. 1. nu. 38.
- IOVI** datos fuisse Assessores finxerunt antiqui differ. 3. num. 28.
- ISAIÆ** locus intellectus cap. 19. §. 7. nu. 20.
- IVDICARE** est munus publicum cap. 19. §. 2. n. 76. iudicandæ causa vocatus non potest pro debito civili detineri cap. 19. §. 2. num. 74. & seq.
- IVDEX** potest cognoscere an sua sit iurisdictio cap. 20. §. 1. nu. 37. & inter Iudices maior habet hanc cognitionem num. 38. tenetur stare sindicatui dempto Prorege nu. 67. si officium est perpetuū dicitur habere iurisditionem ordinariam §. 2. nu. 52. iustus dicitur qui iustitiā administrat cap. 18. §. 4. nu. 7. quis dicatur competens ad discernendam capturam contra debitorem de fuga suspectum cap. 19. §. 5. nu. 1. solus competens poterit de validitate capturæ cognoscere cap. 19. §. 5. nu. 8.
- IVDICIA** varia à diuersis Regibus facta proponuntur differ. 3. nu. 7. & seq. Curia sunt omnino seruanda differ. 5. §. 2. num. 35. V satici Barcinonensis verba expenduntur num. 36.
- IVLIANVS**, & Cassius erant Sabiniani cap. 9. num. 3.
- IVLIVS** Caesar ius dixit differ. 3. nu. 18.
- IVRAMENTO** promittens è carceribus non recedere, si iniuste captus est potest absque periculo per iurij recedere cap. 18. §. 4. nu. 15. explica vt num. 16. probatur paupertatem superuenisse cap. 19. §. 2. num. 102. an purgetur indicium fugæ cap. 18. §. 6. n. 15. an suspicio fugæ cap. 19. §. 4. n. 80. & seq. non potest prestari per Procuratorem nu. 93. debet per Iudicem deferri nu. 85.
- IVRISDICTIO** quæ dicatur ordinaria cap. 20. §. 2. nu. 51. magnus numerus personarum facit, vt iurisdictio dicatur ordinaria n. 55. quando omninò dependet à concedente dicitur delegata nu. 56. in dubio quæ presumitur concessa nu. 58. an territorium sit necessarium vt iurisdictio sit ordinaria n. 59. & 60. iurisditionis species diff. 6. §. 7. nu. 71. & seq.
- IVRISDOCTOR** nō potest mitti in carcerem pro debito civili cap. 19. §. 2.

E T V E R B O R V M.

§. 2. nu. 10. nec eorum filij uiuente patre nu. 10. etiamsi esset statutū quod posset carcerari non obstante quocunque priuilegio nu. 11. intelligitur non solum qui Iurisprudē-
tiam legunt, sed etiam qui in foro versantur nu. 13. dummodo negotia non exerceant nu. 15. nisi sint suspecti de fuga nu. 108.

IVS siue Pontificium siue Cesareum non punit quæ intrinsecus absque aliqua lēione sūt meditata cap. 8. num. 26.

IVSTVM semper est utile cap. 17. num. 43.

IVVENALIS explicatus cap. 18. §. 2. nu. 18.

L

LABYRINTHVS Cretæ exitum non habet differ. 6. §. 2. n. 2.
D. Felix LANZINA, & **Vlloa** Præses Sacri Cōsiliij laudatur differ. 2. nu. 76.

LATRONES publici non gaudent beneficio salui conductus de ferentiū annonam Ciuitatibus cap. 19. §. 3. nu. 100.

LAVDA stricte sunt intelligenda maxime si sunt cōcepta lingua materna cap. 18. §. 3. nu. 15. & 16.

LÆSÆ Maiestatis crimen an sola cogitatione contrahi possit cap. 8. nu. 20. & seq. quomodo sit intelligendum nu. 22. conatus aliquid amplius est quam cogitatio cap. 8. nu. 29. non in occasione, sed in veritate esse debet differ. 6. §. 1. num. 52. suis probationibus indiget nu.

63. clariores esse debent num. 65. olim omnium accusationum cōplementum erat nu. 67. non tempore Traiani nu. 68. omuium interest eius punitio nu. 69. Leditur Maiestas si lēditur eius Magistratus §. 2. num. 9. qui committit hoc crimen incidit in penā l. quisquis C. ad l. Iuli. Maiest. num. 10. lēditur quoties veneratio Principibus debita dicto, vel factō violatur §. 4. num. 31.

LEGATA res ubi reperitur prestare debet cap. 7. nu. 12. nisi dolo heredis in alium locū subducta fuerit num. 14.

LEGATI ante diluuium uniuersale fuerunt differ. 6. §. 9. nu. 2. missi ut componerent differentias nu. 5. quales debeant esse nu. 6. Legatio quotuplex sit nu. 8. quibus ceremonijs creabantur nu. 9. quam inuiolabiles esse debeant nu. 10. introducti ut bellorum motus componerent nu. 11. sine illis aeterna essent iurgia nu. 12. iuregentium sancti appellabantur nu. 13. eius violatores sunt eorum serui in perpetuū nu. 20. & cap. 19. §. 1. nu. 28. tenentur Lege Iulia de vi publica differ. 6. §. 9. n. 21. sunt in tutela, ac fide publica num. 23. ob eorum lēionem Principes qui eos miserūt vindictam sumpserunt n. 25. etiā rebellium Ciuitatum venerantur num. 28. sunt rei Maiestatis qui violant Legatos n. 29. solent mitti nobilissimi viri, & ex Consiliarijs, & Primatibus nu. 31. etiamsi lēdatur legatus ob preuatum ini-

INDEX RERVM,

- micitiam* nu. 32. etiam si qui ledit nō sit subditus eius qui mittit nu. 33. etiam si sit finita legatio n. 35. nō possunt pro debito arrestari cap. 19. §. 2. nu. 31. ne ab officio suscepto euocentur ibi. etiam si in loco legationis contraxerint dūmodo ante legationem nu. 73. secus si post ibi. quod procedit in terris per quas transire, & remeare coguntur ibi. eorum iurisdictio dicitur delegata cap. 20. §. 2. nu. 53.
- LEGES** ultimæ Codicis Iustiniani si inueniuntur contrariæ sunt seruandæ differ. 5. §. 2. nu. 53. factæ in Curijs generalibus respectu Cathalonie validæ sunt differ. 5. §. 1. num. 34. non indigent disputatione num. 36. vetantes Officialibus ne emant non comprehendunt eos, qui nullam exercēt iurisditionem differ. 5. §. 2. nu. 22. quantumuis duræ sunt seruandæ cap. 15. num. 18. nō iudicant de occultis cap. 8. nu. 25. Fabia de plagiarijs inuat perquirentes fugitiuos c. 16. nu. 3.
- LEGE** agere quid sit cap. 17. n. 30. & 40.
- LEGIO** benè instituta dicitur inuicta Ciuitas cap. 20. §. 2. num. 3.
- LEGIS** 12. tab. verba explicantur cap. 19. §. 1. num. 34. & 36.
- LEGISLATOR** non tam de locupletando fisco, quam de malis moribus emendandis tractare debet cap. 15. num. 23.
- LENO** qua pena puniebatur c. 14. num. 34.
- LIBER** homo est dominus sui ipsius cap. 3. num. 33. non recipit estimationem ibi.
- LIBERTATIS** venditio apud diuersas obtinuit gentes c. 3. nu. 35. quæ requirantur num. 36.
- LIBRI** studētium nō possunt pignoriari cap. 19. §. 2. num. 18. sūt alimentia ingenij, instrumenta sapientie num. 21. & 22. sententia in ordine ad ipsos lata, sicut illa alimentorum potest non obstante appellatione exequi num. 20. non admittitur distinctio inter præterita, & futura num. 24. nisi studiosus probetur de fuga suspectus n. 26.
- LICITATIO** est species vëditionis cap. 5. n. 23. liceri quid sit. nu. 23. licēdo superare dicitur plus offerre num. 23.
- LIMEN ARCHÆ** milites qui sint cap. 16. num. 19. creebantur ex Decurionibus num. 20. habebant suos milites stationarios num. 21.
- LINGVÆ** dissonantia denotat discrepantem voluntatem differ. 5. §. 1. num. 45.
- LITIGIA** si per vim terminantur nihil destat pax trāquilla à bellica confusione differ. 3. nu. 17.
- LIVIVS** explicatur c. 19. §. 1. nu. 34. & 36.
- LOCVM TENENTIS** Generalis dignitas an sit maior quā Ducis generalis rap. 20. §. 1. num. 39. ab hoc ad illū appellabatur n. 41. habet iurisditionem ordinariam num. 45. an sint equalis præeminentie num. 50. est magis vniuersalis iurisdictio quam illa Capitanei Generalis num. 56. nō auctoritati Proconsulū, vel Præfecti Prætorio

ET VERBORVM.

torio assimilatur, sed ipsiusmet Regis num. 58. nec ratione antiquioris originis illa Ducis Generalis potest dignior appellari nu. 59. est eadem cum illa Domini Regis nu. 59. nō procedit ex abrupto nu. 63. nō hinc est minor iurisdictione nu. 64. non est sindicandus nu. 67. Vide ver. Prorex.

M

MAGISTER equitum cur ita appellatur cap. 20. §. 1. n. 60. quare creatus ibi.

MAGISTRATUS habilitatorum una cū Deputatis super exceptionibus prouidet differ. 5. §. 2. n. 10. instituit. funt. loco Principū diff. 3. num. 28.

MAIESTAS est summa potestas differ. 6. §. 3. num. 1. est suprema dignitas nu. 2. à magnitudine dicitur nu. 3. ex quibus dicatur nata num. 4. nunquam fuit infans num. 5. Graci nō utuntur hoc nomine num. 6. appellatur sic nō recognoscere superiorem in terris nu. 8. est caracter, quem venerantur etiam perditissimi homines nu. 11. est quid latens ex quo veneratio oritur nu. 15. eius species nu. 17. in paruulis etiam eam veneramur num. 19. etiam dimisso Magistratu viget num. 2. quare hoc nomine decorentur Imperatores, & Reges num. 23. optima ad tumultus sedandos num. 24. eam habet Rex, quia est imago Dei num. 25. eam communicat Proregibus num. 29.

& tempore Romanorum cōmunicabatur Magistratibus num. 30. quomodo diuidatur num. 31. precario residet in personis quibus cōmunicatur num. 35. vocabatur Magistratum Dea num. 36. saltem diminuta manet. Proregis occisione num. 44. inter. l. sam, & diminutam nō est differentia nu. 51. vertitur, vel in Imperio, vel in Maiestate imperij §. 4. num. 30. indiget Vicarijs differ. 3. nu. 27.

MALEFICIVM dicitur ex ipso facto non ex animi sententia cap. 8. nu. 7. ad illud requiritur factum num. 10.

MANDATARI ignorantia non prodest mandanti habenti scientiā cap. 6. nu. 27. in mandato emendā certum hominem, secus si incertum num. 29.

MAIOR pars votorū praeualet diff. 3. num. 31.

MANLIVS fuisse memorabilis temporibus Marij natus fuisse differ. 6. §. 1. num. 24.

MANVS gypsata quae appellabatur cap. 4. num. 27.

MANVMISSIO est legis actio cap. 17. num. 36.

MARCHIO de Aytona laudatur cap. 20. nu. 63. & differ. 3. n. 57. Marchio de Caracena cap. 18. §. 5. num. 45. Marchio de Castrolodrigo differ. 2. nu. 10. Marchionis de Camarasa mors differ. 6. §. 1. num. 57. Marchionis de Laconi mors num. 53. & 71.

MARCIMONIVM cum inimicis prohibitum cap. 20. §. 1. n. 88.

MA-

INDEX RERUM,

MATRIMONIUM valet etiã si Parochus ei assistens habeat ritulum inualidum ob vitiũ aliquod occultum cap. 17. nu. 81. vel assistat Laicus. reputatus Sacerdos num. 82.

1a. MATNOLDVS olim Regens in Supremo Italiae Consilio laudatur cap. 18. §. 3. nu. 29. & 30.

MEDICI non possunt carcerari pro debito civili cap. 19. §. 2. num. 12. non solum qui medicinam legunt, sed & qui curationi se addicunt nu. 13. dummodo alia negotia nõ exerceant. num. 15.

MEDIOLANI Supremi Cancellarij aliquot præminẽtiæ differ. 5. §. 1. num. 17. & seq.

MEMORIÆ sedes in aure collocata cap. 1. num. 6.

MENTIRI, & es alienũ duo turpissima apud Persas cap. 19. §. 1. num. 16.

MERCATORES si cõcepta fuga emerint merces, & postea nõ soluto pretio fugerint, domini mercium sunt præferendi alijs creditoribus etiam anterioribus cap. 19. §. 4. num. 20. præsumitur præ cõcepta fuga si modico tempore interiecto fugerint num. 21. etiamsi dominus habuerit fidẽ de pretio nu. 22.

MERETRIX pro debito civili nõ gaudet privilegio mulieribus concessa cap. 19. §. 2. num. 90.

MILES ingratus inscriptione notatur cap. 14. num. 14. Stationario cura perquirẽdi fugitiuum iniungebatur cap. 16. nu. 14. neminem in custodia retinere poterat nu. 16.

nisi fugitivos num. 17. plerumque militibus rei publicorum iudiciorũ custodiendi cõmittentur cap. 16 nu. 18. armata militia pro debito civili carcerari non potest cap. 19. §. 2. nu. 37. quia nõ tenetur ultra quam fasera potest nu. 38. & militis opeta Respublica sustinetur num. 40. an solum in contractibus militia causa initis nu. 41 nisi sit suspectus de fuga nu. 108. fugitiuus dicitur desertor cap. 20. nu. 11. est nomen generale comprehensens omnia delicta militaria n. 2. dicitur quisquis belli tẽpore abest à signis nu. 3. emanfor. quid sit nu. 4. tantum distat fugitiuus ab errore quãtum desertor ab emanfore nu. 5. & quemadmodum erro dicitur pusillus fugitiuus, & fugitiuus magnus erro, sic et emanfor pusillus desertor, desertor autem magnus emanfor nu. 6. descremen est in tempore nu. 8. fuga in milite magnum dedecus, & melius est præliari quam fugere nu. 11. Leonũ comparatur num. 12. à Grecis Leon quasi Laon num. 12. vel à mille qued vix è millibus vnus nascatur nu. 13. Romanis non licitum fugere, nec ordines deserere num. 14. debet esse mitis in suos, acer in hostes num. 15. qualitates quas habere debet quæ sint nu. 15. in contumelia habebatur appellari desertorem nu. 16. pena desertoris in bello erat capitis num. 17. quia militia assiduum exigit militem, nec momento abeuntem n. 19. nõ debet esse distans ab auditu tube

E T V E R B O R V M.

ba nu. 20. *pena desertoris tempore*
Agefilai, & Auidi n. 23. *equipa-*
rantur latronibus publicis nu. 24.
fit liber seruus si desertorem pro-
dierit num. 25. *si resistit punitur*
tanquam rebellis nu. 26. *eius bona*
confiscantur nu. 27. *desertorem oc-*
cultans ad quid teneatur nu. 27.
degradatur, & desertioni aliud
crimen iungens grauius punitur
nu. 29. si falso de desertione fue-
rit accusatus omnia stipendia red-
duntur nu. 30. *si gratia Principis*
fuerit restitutus indiget speciali
gratia ad stipendia consequenda
num. 31. punitur uti desertor qui
ab excubatione Praepositi, vel Prae-
sidis desistit nu. 32. *qui stationem*
deseruerit num. 33. *qui excubias*
palatij deserit capite punitur nu.
 34. & 35. *si ad diem comeatus nō*
venerit punitur nu. 38. *arma alie-*
nans punitur ut desertor num. 39.
si partem, tenetur ad id quod inte-
rest num. 40. *non omnes desertores*
eadem pena puniuntur nu. 41. *de-*
sertor tempore pacis qua pena pu-
niatur nu. 42. *militiae mutatio qua*
pena esset num. 43. *an dicatur de-*
sertor qui absuit quia valetudini
parētum prospicere voluit nu. 44.
emansor non ita punitur nu. 53. *si*
se desertor Principi obtulerit in
Insulam deportatur num. 54. *prae-*
sertim si à patre fuerit oblatu nu.
 55. *non habetur pro desertore si*
carcerem fugerit nu. 56. *desertor*
dicitur si in expeditione est, & ha-
bet suum stipendium num. 57. &
seq. disciplinae militaris varij ef-

fectus num. 65. *nec vulneratus à*
signis discedere licet cap. 20. num.
 70. *anteposuerunt Romani disci-*
plinam Imperij militaris amori pa-
terno nu. 71. *punitur etiam absq;*
dolo num. 73. *magis Ducem quam*
inimicum timere debet nu. 78. *qui*
in acie primum fugit spectantibus
militibus capite punitur cap. 20.
 num. 82. *M. Antonias fuit deser-*
tor nu. 84. *propter fugam fuit in-*
uenta decimatio militum nu. 87.
indecorosa fuit habita etiam inter
priuatos num. 91. *quia periculum*
vita, & fama à pari procedūt nu.
 92. *an obstet sequuta reintegra-*
tione ad obtinendum priuilegium
veterani num. 100. *dicitur vete-*
ranus si per viginti annos cōtinuos
in seruij nu. 101. *si deseruit mi-*
litiam etiam si tempus suppleatur
non poterit priuilegij veterani frui
 nu. 103. *an si fuerit absolutus, &*
militiae reintegratus liceat tempus
absentiae alio tempore redimere nu.
 115.

MILITES debēt accusari, & cōue-
 niri corā Duce Generali, vel Ma-
 gistro militum cap. 20. §. 1. nu. 2.
 capti per Iudices ordinarios ad
 Ducem Generalem una cū omni-
 bus aētatis remitti debent nu. 4.
 falso deponens coram Iudice paga-
 no ab eo punitur nu. 70. *militum*
crimina aut sunt militaria, aut cō-
munia atrocia, aut communia me-
diocria, & leuia nu. 5. *Militare*
quid sit num. 6. *atrocia communia*
nō eximunt militem à iurisdictione
ordinaria nu. 7. *de communibus*
 leui-

INDEX RERVM,

- leuibus cognoscit etiam ordinarius si uult, exequutio tamen ad Praefectos militares remittitur num. 8. ad euitandas controuersias, omnes causae per Iudices militares cognoscuntur nu. 9. non possunt huic beneficio renuntiare num. 17. subiicitur hi qui actu militant, & in numero militum relati sūt nu. 29. habent prerogatiuam testandi nu. 29. etiamsi pendente iudicio miles moriatur nu. 30. nisi sint negotiatores siue ipsi per se, siue per alios etiamsi negotiatio sit finita nu. 31.*
- MILITARES** modi qui cap. 20. num. 79.
- MILITARIA** delicta debent puniri celeriter cap. 20. §. 1. nu. 66.
- MINIMA** quantitas quae dicatur cap. 19. §. 2. nu. 117.
- MINERVÆ** suffragium quid significabat differ. 3. nu. 51.
- MINOR** carcerari pro debito ciuili non potest cap. 19. §. 2. nu. 34. ratio num. 35.
- MIXTVM** continetur sub simplici cum de utroque est facta expressa dispositio, & quoties militat eadē ratio in viro, atque in alio non ex verbis, sed ex mente dispositionis differ. 5. §. 1. nu. 69. & 70.
- MONACHVS** fugiens ad Superiorem non est fugitiuus cap. 2. nu. 13. vide ver. Religiosus.
- MONETÆ** falsae fabricatores non gaudent beneficio salui conductus de feretium annonam Ciuitatibus cap. 19. §. 3. nu. 100. excussio est de Regalibus differ. 4. n. 46. competit Comiti Ruscinonis num. 47.
- & Ceritanie ibi.
- MORA** quid sit cap. 19. §. 1. nu. 43. emendatur in tempore oneris quantitatiuos, secus in tempore potestatis limitatiuo cap. 13. nu. 4.
- D. Ioan. **MONTEMAYOR** de Cuenca laudatur differ. 5. §. 1. nu. 135.
- MONASTERIORVM** Sancti Martini Canigonensis, & Sancti Michaelis de Cuxiano Fundator quis fuerit differ. 4. nu. 15.
- MONTIS** Canigonensis plura differ. 4. nu. 6.
- MVLCTA** adiudicata in vicē eius quod interest difficilius remittitur cap. 15. nu. 25.
- MVLIER** libidinis uitandae causa potest impune e carcere fugere cap. 18. §. 4. nu. 4. pro debito ciuili, fiscali vel priuato non potest derineri cap. 19. §. 2. nu. 83. etiam si sit mater, & debitorum ratione administrationis tutela filiorum nu. 84. nisi mercaturam exerceat nu. 95. vel nisi sit suspecta de fuga num. 108.
- MVROS** Ciuitatis trāscendens capite plectitur qui Sancti dicuntur cap. 18. §. 2. n. 23. quod solum intelligitur de Urbis Romae nu. 24.

N

NAVICVLARIVS quis sit cap. 19. §. 3. nu. 38. quanti habiti num. 41. ad conseruandas annonas fuerunt necessarij n. 42. Naucleri dicti nu. 35. & 43. nomine Nautorum, seu Magistrorū

na-

E T V E R B O R U M I

navium comprehenduntur nu. 44.
nō debent creari Decuriones n. 45.
intra quinquennium habent voca-
tionem muneris publici num. 45.
nulli extraordinario, quere, subij-
ciuntur num. 18. *neque ad extra-*
ordinaria officia subeunda tenentur
num. 19. ostensis relatorijs nullam
inquietudinem sustinent num. 19.
quot sint differentie num. 31. *fuit*
cetus eorum nu. 36. *possunt habere*
arcam, sindicū, & actorem nu. 36.
non sufficit in corpus scribi ni na-
ues habeat que Vrbis annonae ser-
viant nu. 37. *Orientalium privi-*
legia num. 51. *venientes, & re-*
meantes omni securitate potiuntur
nu. 52. & 66. quare hoc concessū
nu. 54. nullam vim sustinent nu.
 57. *nō poterunt detineri occasione*
delicti antea commissi nu. 57. *nul-*
lum cōcussionem patiuntur nu. 58.
nullum genus incommodi nu. 59.
sunt immunes à pedagijs, dacijs,
atque gabellis num. 59.
NECESSITATIS *causa semper*
excepta intelligitur cap. 5. nu. 31.
NEGOTIORVM *gestorum actio*
differt ab actione cōmodati cap. 7.
 num. 45.
NERVA *filius affecla Proculeiano-*
rum cap. 2. num. 2.
NICOSTRATI *factum* refertur
 differ. 6. §. 1. num. 5.
NOBILES *pro debito civili nō car-*
cerantur ne ingenuitas qua pollent
specie seruitutis carceris deforme-
tur cap. 19. §. 2. num. 42.
NOMINATIO *in locū demortuo-*
rum olim Deputatis concessa nunc

Regi nostro deuoluta dis... 5. nu. 8.
NOTÆ *seruorum medicamēto quo-*
dam tollebantur cap. 14. num. 18.
lege veteri prohibebantur nu. 19.
Mūs Syriorum nu. 20. *Constanti-*
nus prohibuit huiusmodi penam
n. 21. Theophilus Imperator He-
reticus eam restituit num. 22.
NOVATIO *necessaria fit per litis*
contestationem si condemnatio se-
quuta est cap. 12. nu. 33. *nō amittitur*
ius separationis impetrande
num. 35. neque ius compensandi
debitum in licem deductū nu. 37.
NOXALIS *actio vide Actione no-*
xali.
NUMMULARIO *infideli am-*
putata manus, & mēsa affixe fue-
re cap. 14. num. 31.
MUNDINARVM *tempore que*
fieri possunt cap. 19. §. 7. num. 25.
 & seq.

O

OBSERVANTIA *subse-*
quuta est vera legis interpret
differ. 3. num. 86. & differ. 5. §. 2.
num. 16. est pars, & portio illius.
differ. 3. nu. 87. declarat dubium
ex lege ortum num. 88. *etsi cōtra-*
riū extitisset de iure verius n. 89.
magis ei creditur quam proprietati
verborum nu. 90. *efficacior est quo*
proximior est legi nu. 91. *sufficiunt*
duo, aut tres actus, infra spatium
decem annorum nu. 92. *si est va-*
ria attenditur, quod frequentius
fuerit obseruatum n. 94. *vel quod*
ultimo loco est obseruatum nu. 95.

INDEX RERVM,

- procedit in dubijs non in claris nu. 97. & si sint clara si inueniantur in aliqua parte correcta, vel mata- ta est illi standum num. 98. est ex- clasua cuiuscumq; alterius differ. 5. §. 2. num. 17. varia, & diffor- mis nō inducit stylum nu. 64. nec ex ea queritur legitima quasi pos- sessio nu. 65. nec consuetudo n. 66. vltimus obseruantie status est at- tendendus. num. 79. vltima obser- uantia tollit primam interuenien- te equitate num. 80.
- OBSIDIO** Harlen, & alia referun- tur differ. 1. num. 26.
- OCCVLTANS** privati seruum eū cum alio simili, vel viginti solidis restituit cap. 15. num. 27. seruum fisci non solum eū restituit, verum viginti solidis mulctatur nu. 28.
- OFFICIALES** in Cathalonia de- bent esse Cathalani differ. 5. §. 1. num. 32. & 43. & apud omnes Nationes approbatur nu. 44. no- mine officialis proprie venit is, qui habet iurisdictionem cōdentiosam differ. 5. §. 2. num. 21. Regius non prohibetur de iure communi officia ciuilia exercere num. 47. in Calla- ritana Vrbe officia quibus cōcede- bantur differ. 6. §. 1. nu. 46. anti- qua officia, & moderna nō possunt ad inuicem cōparari differ. 6. §. 7. num. 1.
- Ant.* **OLIBA** fuit electus Fisci Pa- rronus Supremo Aragonum Consi- lij differ. 5. §. 1. num. 13.
- OPINIO** que dicatur probabilis à ratione differ. 6. §. 10. num. 25. & que ab extrinseco num. 26.
- ORATIONES** ante Senatus Con- sulta solebant Imperatores referre cap. 5. num. 6.
- ORDO** littera designat ordinem pre- cedentia differ. 2. nu. 16. quid sit num. 18.
- ORIGO** cōtrahitur per natiuitatem cap. 20. §. 2. nu. 39.
- P**
- PACTVM** ob indicium fugitiui nō dicitur nudum cap. 1. n. 25. Camerale cuiuslibet privilegio per- sonali derogat c. 19. §. 2. nu. 110. nudum nō parit actionem cap. 19. §. 4. nu. 75. nisi inter Mercatores num. 78.
- Io. Bapt.* **PARASACCVS** laudatur cap. 18. §. 3. nu. 23.
- PARITATE** vtorū sequuta olim vbi eminebat Papinianus vince- bat differ. 3. num. 36. in Supremo Cōsilio Aragonum vbi eminet Vi- cecancellarius nu. 37. in Senatu Pedemōtium, & Mediolani quid? nu. 37. in Regia Camera Summa- rie quid? nu. 38. in lite libertatis fauore ipsius declaratur num. 39. in Sac. Cōsilio Neapolitano quid? nu. 42.
- PAROCHVS** proprius quis dicatur cap. 20. §. 2. nu. 36.
- PARTIS** solutio, vel exactio nō mi- nima incōmoda secum trahit cap. 5. num. 19.
- PATER** dicitur quem legitime nu- ptie demonstrant cap. 12. nu. 21. eius officium est in omnibus tueri filium cap. 2. nu. 7. eximens filium è manu

E T V E R B O R V M.

- è manu familie qua pœna puniatur cap. 18. §. 5. num. 19. visitans filium scholare non potest pro debito personaliter detineri cap. 19. §. 2. num. 80. debet equare filios differ. 5. §. 1. nu. 113.*
- PECVNIA** non condicitur nisi quando consumpta est cap. 1. num. 19. licet eam accipere pro indicando fugituo cap. 1. nu. 17. & 25. fiscalis dicitur publica cap. 19. §. 2. num. 55. hostibus deferens punitur cap. §. 1. nu. 91. etiam si sit lucrifaciendi tantum causa num. 92.
- D. 10: PELLICERIVS** refellitur differ. 5. §. 2. num. 27.
- PERMVTATIONES** admittebant stipulationes furem, vel fugituum non esse cap. 4. nu. 20.
- PERIVRO** lingua abscindebatur cap. 14. num. 35.
- PERQVISITIO** fugitui in prædijs Cesaris, & Senatorum fieri potest cap. 16. nu. 1. in eorum domo non num. 2.
- PERSONA** obligatur in personalibus actionibus cap. 12. num. 12.
- PILEVS** symbolum libertatis c. 4. num. 24.
- PISCES** extra aquam moriuntur cap. 21. num. 2.
- PHARISÆI** amabant primos recubitus, & cathedras differ. 2. nu. 1.
- PLINII** iunioris elegans locus circa disparitatem vororum diss. 3. n. 35.
- PLVTARCHI** locus explicatus c. 19. §. 2. num. 4.
- PÆNA** Legis Fabie de Plagiarijs que? cap. 5. num. 7. que veniant pœna capitalis nomine cap. 18. §. 2
- nu. 5. non expressa Iudicis arbitrio relinquatur num. 31. sicut quoties certum tempus non adiecto die conceditur num. 33.
- POLIBIVS** expenditur differ. 1. nu. 17.
- PONTIFEX** Summus contra perduelles procedit absque cognitione cause differ. 1. num. 24.
- POSSESSIO** est detentio cum animo dominandi circa possessionem cap. 9. nu. 20. explicatur nu. 21. & seq. qui non habent affectum dominandi non possident num. 22. serui fugitui penes quem sit cap. 9. nu. 1. est facti, & consistit in detentione nu. 36. an possit absque apprehensione in alium transire num. 38. & quomodo intelligatur ibi. naturalis que sit ibid. pignoris licet sit apud creditorem, debitor tamen vsucapit, ac si possideret ibi. est creditoris non debitoris nu. 61. habet sine possessione effectus vsucapionis cap. 12. nu. 6. furto interuertitur cap. 9. nu. 54. neque primi commodatarij est, neque in secundum transfertur nu. 62. acquiritur per fugituum cap. 10. nu. 1. eam tenentes sine animo dominandi, non possident cap. 9. num. 27. possidere & esse in possessione distinguntur cap. 17. nu. 19. triginta annorum non iuuat si habet originem vitiosam differ. 2. num. 39.
- POSSESSOR** cuius culpa, & possessor sine cuius culpa seruus de quo lis erat fugerit neuter ex duplici stipulatione agere potest cap. 6. nu. 39. is cuius culpa fugit dam-

INDEX RERVM,

- natur in litiſtimationem, is vero sine cuius culpa fugit absoluitur solitis interpositis cautionibus nu. 40. is cuius culpa fugit tunc agit ex stipulatione duple cum seruum apprehenderit, is vero sine cuius culpa tunc demum cum apprehensum restituerit aëtori, vel estimationem eius nu. 41. sciens & vendens non tantum redhibitoria, verum & quanti emptoris interest, tenetur cap. 6. nu. 43. ignorans tenetur estimatoria num. 44. nisi in casu l. 1. C. de edil. actio. num. 45.
- POTESTAS** quid sit differ. 6. §. 2. num. 13. dicitur imperium in maioribus Magistratibus nu. 14.
- PRECARII** possessores nō possident, nisi possessio eis precario concessa sit cap. 9. nu. 33.
- PRÆCEDENTIÆ** materia vana aliquibus visa fuit diss. 2. n. 2. ordo, & dignitatum gradus debet seruari num. 4. concordiam seruat nu. 6. & in Ecclesia debet esse distinctio graduum ibi. & ad societatem, & politicam conseruandam ibi. eius quaestiones sunt iuris publici nu. 7. nō dependet à partium voluntate, sed vel à iure communi, vel consuetudine, vel à nutu Imperatoris nu. 7. absque labe superbia potest de ea tractari nu. 8. est grauis praëiudicij nu. 9. è solo regio nutu dependet num. 11. primo nominatus praëfertur, & dicitur magis honoratus à Principe num. 15. ordo littera designat ordinem praëcedentiae nu. 16. impeditus pro regio seruitio praëcedere debet nu. 24. & seq. consuetudo in ea attēditur nu. 50. etiamsi sit cōtra ius nu. 52. est iudicandum secundum quasi possessionem nu. 51. qui edidit librum aliquem praëcedere debet nu. 62. qui habet administrationem, seu officium perpetuum praëfertur habenti officij. per accidens nu. 63.
- PRÆCO** dum proclamat edicta non potest pro debito carcerari cap. 19. §. 2. nu. 104.
- PRÆFECTI** Praetorio officium ex insignioribus differ. 6. §. 7. nu. 27. dicitur Praefectus Aule num. 28. ex quo cętu eligebatur num. 29. quomodo appelletur eius sedes nu. 30. solus Principem adloquebatur nu. 31. encomia illius nu. 32. non multum à potestate Principis aberat nu. 33. Purpura solum differt ab Imperatore nu. 34. eius edicta vim legis habent nu. 35. carpento utebatur nu. 36. ei assurgebat Imperator num. 37. quomodo appelletur nu. 38. habet secundum locum nu. 39. Constantinus ei anreposuit Patritios num. 40. Amicissimis, & Iuris Consultis concedebatur haec dignitas nu. 45. animaduertebat in Praesides nu. 46. multam indicebat nu. 47. sententiam voce, & non in scriptis proferebat nu. 48. poterat bona subditorum publicare nu. 52. eius priuilegium num. 53. ei comparantur omnia officia nostri temporis nu. 55. Electores Imperij nu. 56. Cardinales nu. 57. Regentes nu. 58. Senatus nu. 59. Vicecancellarius Aragonum num. 60.
- PRÆMIA** siue indicia fugitiuarijs adsi-

ET VERBORVM.

ad signabatur ut fugitivos indicarent cap. 1. num. 17.

PRÆSIDENTES Regiæ Camere Sūmarie Regni Neapolis, quā iurisdictionem habeant differ. 3. num. 47.

PRÆSUMPTIO stat pro sentētia plurium differ. 3. nu. 32.

PRÆTOR nō curat de modico cap. 7. num. 44. designabatur ad finem mensis Iulij, & Magistratum iniebat Calendis Ianuarij cap. 17. nu. 12. Prætura nō facit mutare Statum cap. 17. nu. 15. sūmo iure nō erat qui eodem iure nullus erat num. 23.

PRAGMATICA Sanctio edita in Regno Maioricarum super voto Proregis differ. 3. nu. 65.

PRINCEPS non potest tollere ius, quæsitum per actus iurisdictionum cap. 15. nu. 26. eius privilegia solus ipse interpretatur cap. 16. nu. 11. appellatur Rex, & e contra differ. 6. §. 5. nu. 7. eius mandato non obediens venit aliqua pena mulctandus etiamsi in mādato pena non contineretur cap. 18. §. 3. num. 28. eius effigies intacta esse debet differ. 6. §. 8. nu. 35. vocans aliquem eum ponit sub fide Regia cap. 19. §. 3. nu. 118. unum calamum, & unam linguam habere debet num. 127. eius iudicia sunt bonæ fidei nu. 128. inter casus fortuitos numeratur si pacta non seruat num. 129. bonus non differt à bono patre differ. 5. §. 1. num. 112. equaliter præmia distribuit ibi. amat equitatem nu. 119. Princi-

pe. Iudices vocabantur apud Hebræos differ. 3. nu. 3. non potest omnibus adesse Prouincijs differ. 6. §. 7. num. 2.

PRIVILEGIA uniuersalia cōprehendūt omnes indistinctè cap. 19. §. 3. num. 81. non profunt eis qui ipsis abutuntur, nec illi qui illa impetrauit ut tutius delinqueret nu. 94. quando dicantur interinata differ. 2. num. 81. & seq. privilegio recondito in Archiuio datur fides differ. 4. num. 9.

PROCONSVL utebatur iisdē insignijs quibus Consul diss. 6. §. 7. num. 7. habebat plenissimam potestatem nu. 8. maius Imperium post Principem nu. 9. omnia per ipsum expediuntur num. 10. distinguitur à Consule quod sex tātum utebatur fascibus nu. 11. differentia inter ipsum, & Legatum num. 14. quam iurisdictionē exercebat nu. 15. erat Proconsul is qui Consul esse desi erat nu. 17. non submittebat fasces Præfecto prætorio Orientis num. 18. quæ apud ipsum fieri poterant num. 19. habet Legatum nu. 21. dicitur Spectabilis, Præses, Clarissimus num. 22. quæ delicta remittebat num. 23. cognoscebat de causis Status nu. 24. Coadiutor illius appellabatur Legatus n. 25. maior eius autoritas, quā Præsidis num. 26.

PROCVLEIANI magis ad subtilitatem, quam ad entitatem respiciebant differ. 6. §. 6. num. 41. **PROREX** appellatur Alternos diss. 3. nu. 61. & differ. 6. §. 4. num. 8.

est

INDEX RERVM,

est idem Rex representatus differ. 3. num. 62. non obtinet secundum locum, sed eundem nu. 63. & differ. 6. §. 4. nu. 5. an. vouere possit in Cathalonia extra paritatis casum differ. 3. num. 76. tenetur maiorem partem votorum sequi num. 85. in Prouincia quam gerit habet potestatem, & imperium differ. 6. §. 2. num. 5. habet merum, & mixtum imperium nu. 10. est summus, & supremus Magistratus differ. 6. §. 2. num. 12. in eo residet Imperium num. 19. non potest à se abdicare hanc potestatem num. 20. nec quia temporalis est minor num. 22. est maior dignitas quam Vicarij diss. 6. §. 4. num. 2. habet immediatam representationem num. 4. occupat idem solium quod Rex nu. 6. idem ei debetur honor nu. 7. & 10. idem de Prorege Regni Sardinie nu. 9. est imago Regis nu. 11. potest concedere priuilegia num. 12. abolere delicta, & penas remittere nu. 13. eadem iurisdictionem habet quam Rex si esset in Prouincia num. 14. instructionibus secretis quedam prohibentur nu. 16. non per hoc minuitur potestas nu. 17. est ipsum corpus Regis, vel Rex representatus nu. 20. totum se in Proregem Princeps profundit num. 23. est in sua persona conseruare num. 25. Hac transfusio venerationem infundit nu. 26. representatio est caracter quidam nu. 34. vocatur Princeps in Prouincia in qua residet diss. 6. §. 5. nu. 2. & 6. maiorem auctoritatem habet quam Ioseph in Aegy-

pto nu. 5. arctiori vinculo iungitur Regi quam federatus diss. 6. §. 6. nu. 35. in eum effunditur potestas Regis differ. 6. §. 7. nu. 4. est nomen declinabile sicut Proconsul nu. 5. ei assimilatur num. 61. Comitibus Prouinciarum, & Romae Consulibus num. 62. Praefecto Praetorio nu. 63. eo maior nu. 64. in Francia solis filijs, vel fratribus Regis conceditur nu. 65. ab eo in Cathalonia non datur recursus, vel appellatio ad Regem nu. 66. assimilatur Regis dignitati nu. 69. eius iurisdictionis cuius speciei sit nu. 70. & 77. per obitum Principis expirat nu. 80. secus in Valentia nu. 81. maius delictum illum ledere, quam Principis Legatos differ. 6. §. 9. nu. 36. Neapolitanus non dispensat pragmatica 1. de priuileg. intr. an. present. differ. 2. nu. 84. Proreges nostris temporibus occisi differ. 6. §. 1. nu. 19.

PROTHONOTARIUS Coronae Aragonum est Secretarius in Supremo Consilio pro Regno Aragoniae, & Insulis Maioricarum diss. 2. nu. 62. praecedit Aduocatum Fiscalem nu. 58. & 62. reddit computa in Officio Magistri Rationalis Cathaloniae differ. 5. §. 1. n. 61.

PROVINCIAE apud Romanos fuerunt Praetoriae usquequo fuit deuicta Affrica differ. 6. §. 7. nu. 16.

PUBLICANI quare sic appellantur cap. 19. §. 2. nu. 6. damna quae causant nu. 8.

PUBLICIANA non datur ei qui nunquam possedit cap. 10. num. 9.

quo

ET VERBORVM.

quo colore detur num. 10.

PVPILLVS non potest pro debito detineri cap. 19. §. 2. num. 33.

Q

QUALITAS adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi cap. 13. num. 11.

VERELÆ crebriores seruorum aduersum dominos cap. 3. nu. 27.

R

D. Frac. **RAMOS** del Mançano laudatur cap. 9. nu. 20. & Don Ioannes eius filius cap. 19. §. 2. num. 7. & differ. 3. num. 7.

RECEPTORV Ad pessimū furum genus cap. 15. nu. 8. recipiens scienter seruum tenetur quadrupli pena cap. 15. nu. 11. si alienum libertum ad operarum præstationē nu. 12. si misericordia ductus, nō tenebitur aliqua penam. 15. receptas dolo malo eum qui ex domini occisi familia fugerit tenetur l. Cornel. de Sicarijs nu. 14. secus si nō dolo malo, sed humanitate nu. 15. Senatus Consuleti verba nu. 17. multa quam Senatus impauerit. num. 21.

RECVPERATIO quid sit & Receptatores qui sint cap. 2. num. 20. & 21.

RECVRSVS loco habetur arreptio itineris ad superiorē cap. 2. nu. 16.

REDHIBITIO continetur in iudicio empti cap. 6. num. 33.

REGENS præcedit Aduocatū Fscalem differ. 2. num. 60. imo & Prothonotarius etiam num. 58. & 62. in Supremo Aragonum Consilio pro Cathalonia nullā in ea habet iurisdictionem differ. 5. §. 2. nu. 24. exemplo probatur nu. 29.

RELATIVM est in referente cum omnibus suis qualitatibus differ. 3. num. 68.

RELIGIOSVS qui in claustrō manere nō potest periclitatur cap. 21. nu. 1. inquieti sūt sidera errantia, & sepe sidera cadentia nu. 4. sūt & apostata, & fugitiui nu. 5. nō omnis vagus, vel fugitiuus dicitur apostata nu. 7. omnis apostata est vagus, & fugitiuus nu. 7. apostata est magnus fugitiuus, & fugitiuus est pusillus apostata nu. 8. animus nō redeundi cōstituit apostasiam nu. 9. & seq. Fugiens peccat contra iusticiam, & religionem nu. 14. est querendus, & cogendus ab eius Prelato vs reueretur nu. 16. & tenentur Prelati eos capi facere, & punire num. 17. & ad hoc tenetur Episcopus auxiliū præstare num. 19. nisi alijs fratribus esset scandalosus num. 20. secus si speratur correctio n. 22. excipitur Prelatus Clericorum Regularium num. 23. an dicatur apostata fugiens unam Religionem si ingreditur licet inualide aliam num. 24. contra fugitiuum nulla cēsura est ipso iure laxa nu. 27. bene vero ob habitus dimissionem nu. 28. expensas factas in reducendo tenetur Monasterium soluere nu. 31. se-

cus

I N D E X R E R V M

- cus alias à fugitivo factas nu. 32.*
an possit Prælatus suum fugitiuū
in alieno territorio capere nu. 34.
recedens à Monasterio sine licētia
non existens sub alicuius Prælati
obedientia, fugitiuus est cap. 8.
num. 39.
- RES** incorporales nō possidentur quia
nec detinentur cap. 9. num. 23.
- D. Fræc. REVERTERIVS** lau-
datur differ. 4. nu. 57. & 58.
- REVS** paribus votis absolvitur dif-
fer. 3. num. 50. & seq. actore non
probante venit absoluendus nu. 52
fauorabiles sunt eorum cause
num. 58.
- Dom. REX** in Cathalonia salua eius
clēmētia iudicat per directum au-
ditis partibus cap. 20. §. 1. nu. 65.
potest in suo Regno quæ Imperator
in suo Imperio differ. 1. nu. 25. nō
recognoscit Superiōrē in terris etiā
rex Sardinia differ. 6. §. 3.
nu. 9. & 10. reseruauit sibi insa-
culacionem Deputatorum differ. 5.
§. 2. nu. 82. uerba reservationis
proponuntur nu. 84. effectus quod
producit hæc reseruatō nu. 86. se
ipso maior dicitur dū celebrat Car-
rias differ. 6. §. 1. num. 29. Rexes
Castellani, & Aragonienses ius
dixerunt differ. 3. num. 25. Petrus
Tertius concessit saluum conductū
deferentibus victualia Ciuitati
Barcinone cap. 19. §. 3. num. 67.
Regis officium est iustitiam admi-
nistrare differ. 3. num. 2.
- REX** Gallie non potuit inuenire se-
xaginta mille francos pro sui redē-
ptione, & sic captiuus decessit cap.
19. §. 3. num. 29.
- ROMANI** Idolorum cultores om-
nium gentium Deos ad se euocarūt
differ. 6. §. 8. num. 17. & 18.
- ROMVLVS** asyllum aperuit in-
ter Capitolium, & Palatium cap.
3. num. 16.
- Frant. SADARTIVS** Medio-
lanensis laudatur diff. 3.
num. 35.
- SAGMINA** herba quæ sit diss. 6.
§. 9. nu. 14. quomodo a quibusdā Grecos
appellatur num. 15. eius natura
num. 16.
- SALOMONIS** iudicium differ. 3.
num. 7. & 8.
- SALVVS** conductus ad ueniendum
intelligitur etiam ad redeundum
cap. 19. §. 3. num. 60. conceditur
Nauicularijs nu. 66. concessus de-
ferentibus victualia Ciuitati Bar-
cinone nō censetur concessus rebel-
libus nu. 72. & seq. non compræ-
hondit facinorosos homines nu. 86.
est introductus in fauorem misero-
rum, & ratione publicæ utilitatis
num. 88. excusatur ad casus non
expressos dummodo similes sint, vel
minores non expressis nu. 88. deli-
ctorum etiam in occultis habet lo-
cum ibi. se est concessus ad publicam
utilitatem potest in ferre præiudi-
cium creditoribus nu. 88. uers. ter-
tia ratio. Est latissime interpretan-
dis quia potius beneficium, quam
Præuilegium Principis est nu. 88.
uers. quarto facit, concessus mari-

E T V E R B O R V M.

ro comprehendit uxorem num. 91. intelligitur rebus sic stantibus nu. 93. non extenditur ad futura delicta nu. 95. videtur dolose impetratus si post concessionem quis delictum commiserit nu. 95. ad debita iurata etiã extenditur nu. 96. si fuerit obtentus incepta iam executione nõ prodest nu. 98. seruus pene veniens cum triremi gaudet hoc beneficio nu. 99. secus latrones publici, nec fabricatores falsæ monete num. 100. nec qui deliquerit contra Ciuitatem nu. 101. nec qui fraude eum obtinuerit num. 102. profit ei qui promisit de iudicio sisti nu. 103. an comprehendat naues onustas mercibus viuentorum proietas nu. 108. est seruandus nu. 111. nemo debet sub fide publica circumueniri nu. 112. etiam si Iudex nõ haberet facultatem, & esset contra legis prescriptum nu. 114. cum fides nec directè, nec indirectè est violanda nu. 115. non indiget scriptura nu. 125.

SARDINIA nec serpentes, neque lupos venenosos gignit diss. 6. §. 1. nu. 73. nec fruitur ea quiete qua olim §. 2. nu. 28. fuit exposita ruina, & direptioni num. 29.

SARDONES sunt populi Ceritanie differ. 4. nu. 36.

Caroli SCRIBANI elegans locus cap. 19. §. 3. nu. 31.

SCRIPTORI librorum prohibitorũ manus abscindebatur c. 14. n. 33.

SECTIQ. effudebat sanguinem cap. 19. §. 1. num. 49.

SENATVS sacer appellatur diss.

6. §. 6. num. 14. reuerendus cætus, & ornamētum ceterorum nu. 22.

Cathalonie cur supremus possit nominari differ. 3. nu. 74. **Mediolanensis** laudatur c. 18. §. 2. nu. 47.

SENATORVM laudes differ. 6. §. 6. nu. 7. sũt de latere Principis nu. 10. dicũtur Sacerdotes nu. 13. appellãtur patres Principis n. 15. nõ admittuntur nisi eximie probati nu. 10. dicuntur mundi lumina nu. 19. morum luminanũ. 20. pars melior humani generis n. 21. Princeps salutis, corona Curie nu. 24. Mũdi Principes nu. 25. Princeps est pars Senatus nu. 28. adherent Principi sicut stellæ firmamēton. 29.

SENATORES Cathalonie vocãtur in domibus Ciuitatis Barcinone, & Deputationis Cathalonie ad dandum consilium in causis arduis cap. 19. §. 3. num. 75. possunt etiam cũ licentia aduocare nu. 77.

SENATVS Consulto statutũ fuit nequis in alterius iniuriam ad statuas Principum confugeret cap. 3. nu. 7. quam penam imposuerit fugitiuorum receptatoribus cap. 15. nu. 17. mulcta ab eo imposita nu. 21. venditio serui fugitiui prohibebatur vide ver. Venditio.

SENECÆ locus explicatus c. 14. nu. 9. & cap. 19. §. 1. num. 53. & cap. 8. num. 32.

SENTENTIA super libris studentium prolata potest non obstante appellatione exequi cap. 19. §. 2. nu. 20. non acquiritur dominium, sed antea acquisitũ declarat cap. 5. num. 28.

bbb

SE-

INDEX RERVM,

SEPTVAGENARIVS de iure communi pro debito capi nō potest cap. 19. §. 2. num. 44. nisi debitum sit fiscale num. 46.

SERVVS qui plagium cōmisit l. fabia de plagiarijs prohibetur manumitti intra decem annos cap. 1. num. 13. servorum frequentior quam aliorum concursus ad statuas cap. 3. num. 9. iure gentium quis fiat c. 3. nu. 29. iure civili qui nu. 30. non efficitur quis nuda voluntate, neque priuatis pactis cap. 3. n. 31. & 32. nec cōfessione, vel scriptura nu. 33. fit iure civili in penam improbi facti, & delicti cap. 3. nu. 34. & apud diuersas obtinuit gētes nu. 35. quæ requirātur nu. 36. ignorantia in emptore requiritur num. 37. captus in bello corona signabatur cap. 4. num. 25. non solet custodiri nisi indigeat custodia c. 12. num. 29. apud Romanos omni honore arcebantur cap. 17. num. 2. nec Republicæ negotijs se immiscerent nu. 3. serui Sinesij nō erāt fugitiui cap. 3. nu. 27. fur vel qui noxam cōmisit potest euocari cap. 6. nu. 15. retineri potest, litis estimationem præstando num. 22. ipsius sciētia domino nocet nu. 34. ipsius ignorantia non ita domino prodest nu. 35. seruum esse, vel in seruitute esse distingūtur cap. 17. num. 18. nequit populus innito domino seruū manumittere c. 17. nu. 26. cōmunis si vni ex dominis furtum fecerit, actio cōtra alium denegatur cap. 10. nu. 27.

SERVVS fugitiuus si fugitiuario

eum dominus vēdiderit à nouo domino intra decem annos l. fabia de plagijs manumitti nequit cap. 1. nu. 14. si intra triēnium à die vēditionis à domino agnoscatur ab eodem vindicatur cap. 10. nu. 16. an dicatur talis si se ad statuam, vel vnde abduci non potest se conferat cap. 2. nu. 19. & seq. pro libero se gerens nō dicitur fugitiuus cap. 4. nu. 1. in eius vēditione stipulabatur an fugitiui essēt cap. 4. nu. 10. & 14. solet semper dum fugit furari cap. 4. nu. 11. & cap. 6. nu. 8. & 9. pileati exponebantur serui ad vēditionem cap. 4. nu. 25. nudebantur vt corporis vitia apparerent cap. 4. nu. 28. eius vēditio vide ver. Vēditio. An dicatur esse in quadam specie libertatis cap. 5. nu. 10. à fuga abstinet si impune se recipi non posse sciat cap. 4. nu. 11. nō cadit in commissum, & quare cap. 5. num. 12. sui ipsius furtum committere dicitur cap. 5. nu. 16. seruo in specie legato nō tenetur heres cautionem eum nō esse fugitiuum præstare cap. 7. num. 5. Legatus tempore quo iam erat in fuga ita demum expensis heredis perquirendus si quādoque esset expensis legatarij querendus legatum esset inutile cap. 7. n. 33. explicatur nu. 35. à domino possidetur cap. 9. nu. 4. fugitiui numerantur quoties ex vi l. Furie Caniniæ computantur cap. 9. num. 6. nō potest nec sui, nec aliarum rerum possessione priuare num. 7. nec fugæ sedando dominorum potest se sub-

ET VERBORVM.

subtrahere potestati nu. 9. si de artificio suo dum in fuga est aliquid acquirit, dominus vindicat n. 19. si à commodatario fugerit an dominus amittat possessionem nu. 43. & quomodo distinguendum num. 44. sui furtum facit ne fuga domini conditionem deteriore faciat n. 47. & cap. 12. num. 2. inter res quæ usucapi nō possūt numeratur cap. 9. nu. 48. & cap. 12. nu. 1. & seq. nō quod verè committatur furtum sed furti effectus sequuntur cap. 12. nu. 3. amittit per fugam liberam petulij administrationem cap. 10. nu. 5. nō peculium nu. 6. seruo qui in fuga est dānum dante actio l. Aquiliæ competit cōtra dominum nō contra bonæ fidei possessorem cap. 10. nu. 20. possidetur à domino quo ad ea quæ respiciunt domini fauorem, non vero quo ad ea quæ respiciunt illius præiudicium cap. 10. nu. 32. si ab hostibus captus à nostris postea capiatur, an priori domino sit restituendus remissiuè, possidetur à domino dummodo ab alio nō possideatur, nec pro libero se gerat cap. 11. nu. 1. & seq. bona fide possessus si fugerit tēpus quo in fuga est numeratur ad usucapionem cap. 12. nu. 15. nō intelligitur esse ubi fugit num. 25. cui libertas relinquitur sub cōditione si certo tēpore operas præstiterit, si fugit non dum expleto tempore non est liber cap. 13. num. 1. solebant compungi notis, vel litteris cap. 14. num. 2. quæ stigmatica, vel subuerbustæ dicebātur nu. 2. in pristinum quo-

que ore notati conijciebantur nu. 3. in vultu signabantur nu. 4. dicebantur stigmatici, litterati atque iniusti nu. 7. & 16. antiquitus irrogabatur sūma ignominia nu. 8. Præses Tholoseæ stygmate iniustus nu. 11. medicamento quodam tollebātur nota nu. 18. prohibebantur huiusmodi incisiones lege veteri num. 19. Mos Syriorum nu. 20. Constantinus prohibuit huiusmodi penam nu. 21. Thophilus Imperator hæreticus eam restituit nu. 22. notabātur collare cap. 14. nu. 28. interdum pedum amputatione mulctabantur num. 30. simplices nō ita puniebantur sicut hi qui pro liberis se gerebant nu. 36. illi domino redduntur ab eo castigandi nu. 37. isti grauius coercētur quia tormentis subijciuntur num. 38. in vniuersam Rempublicam peccant nu. 39. apud Vuisegothos se tanquam ingenui cum libera nuptias cōtrahabant, qui nascebantur patris non matris conditionem sequebantur cap. 14. num. 40. damnatus ad opus publicum incertum tempus si fugit nō expleto tempore, duplicatur reliquum nu. 41. ultimo supplicio à Magistratu damnatus cap. 14. nu. 39. vers. sed & ego. casus refertur ibi. abscondens fugitiuū dicitur fur cap. 15. n. 1. serui fugitiui perquisitio vid. ver. Perquisitio, pro libero se gerens nō dicitur fugitiuus cap. 4. num. 10.

SEXAGENARIVS potest capi pro debito ciuili cap. 19. §. 2. n. 45. debet habere sexagesimum annum

INDEX RERVM,

- completum ut locum habeant quæ
hic referuntur. num. 70.
- SICILIA**, & Sardinia appellabatur
Romæ nutrices cap. 19. §. 3.
nu. 13. & fiscalia borrea nu. 15.
- SINDICVS** Vniuersitatis non est
suspectus de fuga c. 19. §. 4. n. 31.
- SOCIO** intempestiuè renuntiare so-
cietati non licet cap. 20. num. 22.
quomodo possit socius recuperare
impensam à socio in perquirendo
fugitiuo factam cap. 7. num. 46.
carcerari an possit cap. 19. §. 2.
nu. 28.
- SOLYMANI** Regis Thurcarum
iudicium differ. 3. num. 15.
- SPARTAVS** seruus quis fuerit c.
11. num. 7.
- SPECIES** publicæ quæ sint cap. 19.
§. 3. nu. 1.
- SPICAM** excutiens nõ nouam spe-
ciem facit, sed eam quæ est detegit
cap. 5. nu. 28.
- STATIONARI** milites vide ver.
Milites. Stationes quæ dicantur
cap. 19. §. 4. num. 40.
- STATVA** Cæsaris calumnia occasio
cap. 3. nu. 5. serui non habuerunt
tutiora perfugia differ. 6. §. 8. nu.
22. transeuntes ubi statuæ repe-
riebantur detegebant capita nu. 26.
indecèter coram eis se gerere, capi-
tale erat nu. 27. & ante eas se nu-
dare nu. 28. quandoque velaban-
tur nu. 29. eas ledètes committe-
bāt crimina læsæ maiestatis n. 30.
in cõtemptum Principis ledere vi-
dentur nu. 37. immunitatis earum
origo cap. 3. nu. 1. & differ. 6. §. 8.
nu. 2. quenam fuerit prior cap. 3.
num. 3. & differ. 6. §. 8. num. 5. ad
eas confugientem extrahi sine pia-
culo non licebat cap. 3. num. 4.
- STATVENTES** nullam habent
potestatem in Principem cap. 19.
§. 2. num. 62.
- STATVTVM** non potest in non
subditos extendi differ. 5. nu. 37.
in iuribus quæ arctant, secus si uti-
litatè adfert n. 40. quādo dicatur
favorabile nu. 51. & si excludat
omnes exceptiones nõ eam quæ ab
alio Statuto prouenit §. 2. nu. 38.
non extenditur ultra personas in
eo expressas nu. 41. attèditur spe-
cialius nu. 43. unum limitat, &
declarat aliud nu. 44. si sunt duo
inter se opposita standū est ei quod
minus derogat iuri cõmuni n. 45.
idem si potest habere duplicem sē-
sum nu. 46. si sunt duo contraria
standum est magis equo nu. 48. si
unum est prohibitiuum, aliud per-
missiuum standū est permissiuo nu.
49. sub vna, & eadem compila-
tione non potest allegari prioritas
nu. 53. ligat eos solū quibus impe-
rat nu. 54. eorum verba non refe-
runtur ad personas non subiectas
nu. 55. ea condere est iurisdictio-
nis nu. 56. non comprehendit fo-
renses nu. 57. nostrum loquitur de
Officialibus Regijs intra nõ extra
Cathaloniam nu. 58.
- STIPENDIA** requirunt expressā
restitutionem cap. 20. nu. 109.
- STIPVLATIO** de soluendo indi-
catum quid contineat cap. 19. §. 6.
nu. 10. in posterum vitiosum non
fieri temeraria appellatur cap. 6.
nu. 46.

E T V E R B O R V M.

nu. 46. regulatur secundum materiam super qua imposita est cap. 7. nu. 4. erronea nullius est momenti cap. 7. nu. 10. Prætoria non exigitur pena conuentionalis nisi interfit fisci cap. 18. §. 4. nu. 20.

STVDENS ob debitum studiorum causa contractū in eo loco ubi causa studij inuenitur non potest carcerari cap. 19. §. 2. num. 17. eorum libri non possunt pignorari nu. 18. nisi sint suspecti de fuga nu. 108.

SVSPECTVS de fuga non potest allegare Iudicis incompetentiam cap. 19. §. 5. nu. 2.

STYLVS Regiæ Audiētiae Cathalonie in conclusionibus quæ sunt ad decidendas lites traditur dis. 3. num. 10.

T

Cor. **TACITVS** exornatus cap. 19. §. 2. nu. 32. intellectus cap. 19. §. 3. nu. 20. cap. 20. §. 1. nu. 82. & 83. in concordiam cum Suetonio reducitur cap. 3. nu. 17.

TARRACO erat caput in spiritualibus omniū Regnorū Coronæ dis. 5. §. 1. num. 168. alijs Prouincijs dedit exēplum ibi. Habuit in suffraganeum Episcopum Cesaraugustanū vsque ad an. 1318. eius Archiepiscopus coronationis Regū nostrorum administrat num. 166.

TEMPVS non expletū duplicatur, si eo pendente quis fugiat cap. 14. num. 41.

TERRITORIVM quomodo accipiatur cap. 20. §. 2. nu. 61.

TESTAMENTVM, quod Sacramentale vocant Regina Aragonum differ. 5. §. 1. nu. 151. componebantur consilio Iurisperitorum differ. 6. §. 1. num. 12. testator non presumitur velle id per quod eius dispositio redditur inutilis cap. 7. nu. 37.

TESTIS testamento adhibitus, qui existimabatur liber, si apparet seruum esse nō propterea annullatur testamētum cap. 17. nu. 67. testificandi causa vocatus non potest pro debito ciuili detineri cap. 19. §. 2. nu. 74. falsum deponens punitur coram eo Iudice etiā incompetente coram quo deponit cap. 20. §. 1. nu. 70.

THEODORICI Regis Gothorum verba circa seruorum fugā cap. 3. nu. ult. eiusdem iudicium differ. 3. nu. 12.

THESAURARIVS generalis Coronæ Aragonum redditū cōputa in officio Magistri Rationalis Cathalonie differ. 5. §. 1. nu. 61.

TIBERIVS se offerebat Cōsiliariū differ. 3. nu. 19.

Sueto. **TRANQVILLVS** explicatus cap. 14. nu. 5. cap. 19. §. 1. nu. 41. cap. 20. nu. 35. & nu. 72. & cap. 11. nu. 8. & 9. & cap. 3. nu. 17.

TRIBVNI plebis appellabantur asyli cap. 3. nu. 21. illum ledere, occurrēti nō cedere de via pro crimine læsæ Maiestatis habebatur cap. 3. nu. 22. celeres qui dicti cap. 20. §. 1. num. 60.

TVSGVS vicus appellabatur in quo

INDEX RERVM,

quo liberi homines se venales postulabant cap. 3. nu. 39.
TYRANNI iuste gesta non reuocantur propter publicam utilitatem cap. 17. nu. 86. quae sustinebantur nu. 88. excipe Tyrānos Athenienses num. 90.

V

D. 10: **VARGAS** Machucalaudatur differ. 5. §. 1. nu. 135. refellitur nu. 140.
VASALLVS tenetur proprijs supertibus inuare dominū c. 7. nu. 17.
VECTIGALIA quae ad Fiscum pertinent publica appellantur c. 19. §. 3. nu. 2. & quae in Patrimonio Fiscī sunt nu. 3.
VENDITIO serui fugitiui Senatus Consulto prohibita cap. 5. n. 1. cuius nomen nescitur nu. 2. factū fuit Modesto, & Probo Coss. n. 4. fuit iunctum l. Fabiae de Plagiarijs nu. 7. & illius pena imposita ibi. successit legi Corneliae de Plagiarijs nu. 8. nō intelligitur de venditione necessaria nu. 32. in venditione seruorū stipulabatur ne fugitiui essent cap. 4. nu. 10. & seq. & num. 14.
VENDOR pascebat ut nō adstringeretur ad praestandum nō fugitiuum cap. 4. nu. 22. & tunc pileati serui vendebantur nu. 23. sciens ad quid teneatur cap. 6. nu. 1. ignorans tenetur eum praestare furtis, noxijsque solutum num. 7. vendens fugitiuum quanto minoris tenetur, secus vendens furem

quia fugitiuum habere non licet nu. 10. tenetur rem illis vitijs liberam praestare, quae usum ipsius impediunt cap. 6. nu. 18. ignorans non tenetur domino redhibitoria num. 32.

VERBA iactatoria nō obligant cap. 8. nu. 3. & 4. arbitrio Iudicis relinquitur num. 5. enunciatiua in antiquissimis respectu situs bonorum planè probant diss. 4. nu. 20. generalissima sunt metienda iuxta potestatem loquentis cap. 20. §. 2. num. 28.
VERBA Alternos comprehendunt omnia quae imaginari possunt cap. 20. §. 1. nu. 57.
VERBA repetere debitores quid significant cap. 18. §. 7. num. 20.
VERBA vice sacra cognoscere quid significant diss. 6. §. 7. n. 44.
VERBA redde quod debes equissima sunt cap. 19. §. 1. num. 12. Rempubicam continent num. 13.
VICARII Episcopi, qui pro tali cū non esset communiter reputabatur gesta valent cap. 17. nu. 37. utrum in spiritualibus id procedat n. 76.
VICARII Generalis exercitus est officium necessarium cap. 20. §. 2. nu. 7. unde originem habuerit nu. 6. habet iurisdictionem quia Vicarius nu. 9. habet vices Principis num. 12. & Praefecti Praetorio nu. 13. imo eadem in aliquibus iurisdictionem nu. 18. & militarem, & civilem exercebat nu. 19. an fuerit idem cum agente. vices Praefecti Praetorio num. 20. an cognoscat de causis matrimonialibus nu. 22. eius

E T V E R B O R V M.

eius iurisdictio an sit ordinaria, vel delegata nu. 50.

VICECANCELLARIVS an debeat alicuius ex Regnis Coronæ Aragonum dis. 5. §. 1. nu. 32. de quo loquantur aliquæ Constitutiones Cathalonie num. 50. in locum Cancellarij est substitutus nu. 54. sub eo instituta fuit una Scribania cū Prothonotario, & Locumtenētibus nu. 59. iuramentū quod præstat in ingressu sui officij circa obseruantiam Cōstitutionum Cathalonie num. 65. quando fuerit creatus num. 66. posset si reperiretur in Cathalonie præsidere in sua Aula, & si esset Cathalanus votū suū in causis præbere nu. 66. præcessit Cācellario Cathalonie n. 67. non supponitur sindicatui Officiale Cathalonie nu. 72. ex gratia singulari Aragoniēsis facta au. 1646. nominatur Vicecancellarius, & nō Præses nu. 102. 103. & 104. fuit nominatus D. Mathias Bayetola num. 105. postea D. Christophorus Crespi de Valdaura nu. 106. & post eius obitū fuit facta Consultatio per Supremum Consiliū nu. 106. nihil dispositum circa electionem persone vnius, vel alterius ex tribus Regnis nu. 108. Alternatiua in officio Auditoriæ Rotæ Romanæ nu. 110. & in electione Consiliariorū de Capa, y Espada nu. 111. an Vicecācellarius Aragonie præcederet alios cæterorum Regnorum num. 138.

VICTOR rebellem Ciuitatem absq;

cognitione causæ priuilegijs priuare potest dis. 1. nu. 6. & in prædā potest dare militibus uu. 7. eam solo equare potest uu. 9. vel aratrum imponere nu. 10. victus est seruus victoris nu. 18. rite facit omittendo causæ cognitionem n. 23. potest ius quesitum contra populos victos pecunia accepta remittere nu. 40.

VICVS in quo liberi homines se venales postulabant Tuscus appellatur cap. 3. num. 39.

VILLAFRANCA Confluentis vbi sita differ. 4. nu. 5.

VINVM fugiens appellatur quod vapescit cap. 4. num. 13.

D. Philip. VINYES laudatur dis. 5. §. 2. nu. 7.

VIRGINES Vestales obuiā euntes ei qui ad supplicium ducebatur statim liberat cap. 3. nu. 24.

VIS publica fieri dicitur non solum cum armis, verum & sine eis dis. 6. §. 9. nu. 22.

VITIVM fugitiui, vel morbi præcessisse probatur si seruum fugiat, vel moriatur intra triduum à die venditionis cap. 6. nu. 48.

VNIO Aragonie cum Cathalonie fuit equè principalis differ. 5. §. 1. num. 139. & sic vnaqueque Provincia suis proprijs legibus gubernatur ibi. & num. 161.

VOLVNTAS testatoris totum facit in ultimis volūtatibus cap. 7. num. 13.

VOPISCVS in Aureliano explicatur cap. 17. nu. 31.

VRBIVS Maximus questor designatus agnoscitur, & à domino abduci-

INDEX RERVM,

ducitur cap. 17. num. 4.
VRBS Roma commeatibus Hispani-
 nisibus adiuta cap. 19. §. 3. n. 12.
 auro, & argento num. 21. & seq.
VRBES immortales esse quomodo in-
 telligendum *dis. 1. nu. 11. ob per-*
duellionem mortuae amittūt hono-
res, & privilegia nu. 13. per ara-
trū Ciuitates esse desinunt nu. 14.
plures destruetæ enumerantur nu.
15. perduellis arbitrio victoris de-
dite vitam, & bona ciuibus Prin-
ceps tollere potest num. 16. deditæ
absolute differunt à deditis cum
paētis nu. 20.
VSV **CAPIO** aut inchoari, aut pro-
 cedere sine possessione nō potest cap.
 10. num. 11. à defuncto inchoata
 adimpletur in hereditate iacente
 cap. 12. nu. 4.
VSV **SFRVCTV** **ARIVS** nō pos-
 sidet cap. 9. num. 30.

VTILE est medium inter iustum,
 & iniustum cap. 17. num. 42.
VVLNERANS, vel occidens se
 met ipsum delinquit, ac si alium
 vulnerasset, vel occidisset cap. 12.
 num. 11.
VXOR eximens virū è manibus fa-
 milia, vel è carcere, qua pena pu-
 niatur cap. 18. §. 5. nu. 19. quæ vi-
 ros suos liberarunt nu. 21. & 29.

X

Io. Paul. **X** **AMMAR** Senator
 Cathalonie lauda-
 tur cap. 19. §. 3. nu. 71. refellitū
 nu. 72.
XENOCRATES Philosophus in
 carcerem mittitur ob non solum
 tributum, sed ab eo liberatur, &
 quare cap. 19. §. 2. num. 4.

F I N I S.

Errata I. Tom. ita corrigantur.

Pag. 6. vers. 34.	amiserim	amiserim
Pag. 7. vers. 13.	eidem	eisdem
Pag. 8. vers. 23.	fallat	fallatur
Pag. ead. vers. 33.	adtractauit	adtractauit
Pag. 16. vers. 10.	eseruesceret	eseruesceret
Pag. 17. vers. 12.	ocasionem	ocasionem
Pag. 18. vers. 16.	paetus	partus
Pag. 21. vers. 18.	Belli	Beli
Pag. 22. vers. 3.	proba	probra
Pag. 24. vers. 15.	diuersum	diuersam
Pag. 25. vers. 13.	de labarentur	delaberentur
Pag. 26. vers. 16.	diceserit	deceserit
Pag. ead. vers. 22.	condonebantur	condonabantur
Pag. 27. vers. 14.	vapularentur	uapularent
Pag. 30. vers. 5.	catasta	catasta
Pag. ead. vers. 30.	Prudentium	Prudentium
Pag. ead. nu. 10.	vepescit	uappescit
Pag. 32. nu. 13.	uicij	uicij
Pag. ead. nu. 10.	Apolli	Apollo
Pag. 76. vers. 10.	opporret	opporret
Pag. ibid. vers. 19.	siceæ	sica
Pag. 82. vers. 17.	scelaz	celaz
Pag. 85. vers. 11.	præpositum	præpositum
Pag. 101. vers. 6.	disensus	disensus
Pag. 109. vers. 1.	qui est fuga	qui est in fuga
Pag. 121. vers. 35.	fugendo	fugiendo
Pag. 133. vers. ult.	in in stadio	in stadio
Pag. 146. vers. 8.	retiuerit	retinuerit
Pag. 150. vers. 15.	ab festum	ad festum
Pag. ead. vers. 31.	rimedij	remedij

Errata I. Tom. ita corrigantur.

pag. 162. vers. 14.	eorum	eorum
pag. 176. vers. 22.	contempnunt	contempnunt
pag. 185. vers. 27.	conquiritur	conqueritur
pag. 186. vers. 22.	petinet	pertinet
pag. 195. vers. 15.	pnitur	punitur
pag. 202. vers. 7.	custostodum	custodum
pag. 206. vers. 19.	catus	captus
pag. 222. vers. 7.	claulæ	clausulæ
pag. 233. vers. 6.	silabat	fibilabat
pag. 251. vers. 5.	statutum	statutum
pag. 253. vers. 35.	Priocaps	Princeps
pag. 295. vers. 24.	tiremi	tritemi
pag. 301. vers. 31.	Præcentor	Præceptor
pag. 311. vers. 1.	iniuramentum	iuuramentum
pag. 312. vers. 10.	licentia	licentiam
pag. 317. vers. 6.	expauit	expauiit
pag. 323. vers. ult.	debitur	debetur
pag. 324. vers. 26.	facinnt	faciunt
pag. 355. vers. 14.	saluus	salui
pag. 359. vers. 4.	Lacedemonijs	Lacedemonijs
pag. 380. vers. 18.	habemus	abeamus
pag. 386. vers. 28.	Generalis	Generalis
pag. ibid. vers. 31.	Generalis	Generalis
pag. 391. vers. 20.	Addionatoem	Additionatorum
pag. 404. vers. 34.	Præfecti	Præfecto
pag. 408. vers. 5.	Locumtenes	Locumtenens
pag. 432. vers. 29.	longuissimo	longissimo
pag. 437. vers. 29.	Prætorio	Prætorij
pag. 446. vers. 16.	pattem	partem

Errata II. Tom. ita corrigantur.

Pag. 10. vers. 5.	commisse	commisse
Pag. 11. vers. 11.	rebelem	rebellem
Pag. 19. vers. 20.	Regestro	Registro
Pag. 20. vers. 35.	silimu	filium
Pag. 38. vers. 21.	supradictis	supradictis
Pag. 71. vers. 27.	quæ antiqū illū	quod antiqū illā
Pag. 47. vers. 12.	idemnitatem	identitatem
Pag. 98. vers. 23.	præcipit	præcipit
Pag. 99. vers. 31.	adlodijsq;	aliodijsq;
Pag. 108. vers. 26.	Curij	Curijs
Pag. 121. vers. 20.	fato	fato
Pag. 122. vers. 6.	plubus	pluribus
Pag. 133. vers. 11.	Camerlengus	Camerlingus
Pag. ibid. vers. 27.	addidisset	addidisset
Pag. 137. vers. 8.	claficus	classicus
Pag. 142. vers. 33.	dicimus	dicemus
Pag. 153. vers. 13.	Maestas	Maestas
Pag. 154. vers. 28.	fuit	fui
Pag. 161. vers. 15.	contempnendum	contemnendum

Errata II. Tom. ita corrigantur.

pag. 188. vers. 22.	statutorum	statutorum
pag. 189. vers. 35.	licet	licet
pag. 191. vers. 27.	iurisdictionem	iurisdictionem
pag. 214. vers. 17.	præcentor	præceptor
pag. 216. vers. 15.	meruit	merui
pag. 217. vers. ult.	Nuscice	Nuscice
pag. 238. vers. 9.	dicitur	dicite
Pag. ead. vers. 12.	longus hanc	longus ac hanc
Pag. ead. vers. 20.	quis	quos
Pag. 248. vers. 32.	in vocis	infinuando
Pag. 250. vers. 33.	insinuado	dominus
Pag. 265. vers. ult.	dominat	eius
Pag. 266. vers. 27.	cuis	capite
Pag. 285. vers. 2.	capito	Magistratus
Pag. 296. vers. 27.	Mastratus	Præfecto
Pag. 303. vers. 31.	Præfecti	Præfecto
Pag. 304. vers. 26.	Præfecti	Præfecto
Pag. 318. vers. 10.	confirmationem	confirmationem
Pag. ead. vers. 27.	rotas	rota

